

THEOLOGIA UNIVERSA

AD USUM

SACRÆ THEOL. CANDIDATORUM

AUCTORE

R. P. THOMA EX CHARMES

PROVINCIÆ LOTHARINGIÆ CAPPUCCINORUM DEFINITORE, CUSTODE GENERALI, NECNON ANTIQUO SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE.

TOMUS PRIMUS

CONTINENS TRACTATUS DE PROLEGOMENIS, DE DEO UNO, TRINO, ET CREATORE, ET INCARNATO, NECNON DE GRATIA.

EDITIO DUODECIMA

OMNIBUS, QUAE AB IPSO AUCTORE VEL ADDITA, VEL EMENDATA SUNT, LOCUPLETATA.

BASSANI 1845.

SUIS TYPIS REMONDINI

EDIDIT

Vidit

Vicetiæ in Curia Episc. die 16. Augusti 1844.

JOS. GIROTTO Can. Vic. Gen.

PRÆFATIO

AD SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATOS

Inter hancce Theologiam conscribendam nunquam e meo conspectu evolastis, *dilectissimi Candidati*, in unum vestrum profectum totus incumbens, utilitatem vestram (quæ summa votorum est) unice quæsivi, non nova tradendo, sed jam a doctissimis viris tradita, ad faciliorem, ac semota omni caligine, ad nitidiorem scholæ methodum deducendo, ut inde mens sublevetur, et veritates Theologicæ in memoria altius infigantur.

Prolixitatem et nimiam concisionem sedulo declinavi; in scholis namque non semel expertus sum, nimiam prolixitatem veritates implicare potius & obscurare, quam elucidare, atque Theologiæ Candidatis, etiam oculatioribus, creare fastidium, eosque a studio avocare; nimiam vero concisionem tam modicum lumen afferre, ut tyrones, post emensum cursus Theologici stadium, in densissima quandoque versentur inscitia. Quare

1. Varias quæstiunculas mere philosophicas, vanas & inanes tricas, ad mores instituendos ac reformandos omnino inutiles, scientiamque supernaturalem deturpantes potius, quam ornantes, omisi.

2. Unam aut alteram ex firmioribus ac validioribus tum sacræ Scripturæ, tum traditionis Patrum, tum etiam rationis probationibus, selegi; cæteras prætermisi, ut operi ex una parte nihil desit necessarii, nihil ex altera redundet quo tyrones ab incepto opere deterreantur.

3. Citationes obvias ac magis necessarias in operis corpore inserui, cæteras ad calcem paginæ remisi, ut qui felici valent memoria, eas in suo loco collocare facili possint negotio; qui vero labili ac fluxa sunt memoria, earum multitudine non obruantur.

4. A methodo plurium Theologorum, qui circa quæstiones practicas, aliorum opiniones coacervare contenti, vix suam mentem aperiunt, me continui; harum enim multiplex enumeratio sine difficultatis resolutione, animos recens Confessariorum ita tenet suspensos et ancipites, ut qua via incedere debeant vix possint judicare; cui incommodo occurrens, post accuratam meditationem opinionum a melioris notæ Theologis traditarum, eas, quas reperi probabiliores, tenui ac statui, & sic quæstiones de moribus experimento simul et doctorum Magistrorum meorum laboribus edoctus, resolvi a rigore & laxitate ex æquo deflectens.

5. Veritatis assequendæ avidus, amicorum monita secundis semper auribus accepi, ac, in recognoscendo opus meum, controversarum opinionum rationes & momenta scrupulosius trutinatus sum, & ubi deprehendi me majorem probabilitatem non fuisse assecutum, opinionem, quam in prima editione tenueram, in hac secunda commutavi.

Porro, cum tam meus, quam vester progressus, *dilectissimi Candidati*, laborum meorum sit terminus, eximiorum Theologorum opiniones, sive contractas, sive etiam uberius explicatas, usurpare non sum veritus, plene persuasus, quod qui materias egregie tractatas aliter vellet pertractare, pene inevitabili illas perperam tractandi periculo sese committeret; omnium ergo laboribus gratanter & reverenter usus sum; omnibus me debitorem agnosco, etiam adversantibus; in illis tamen citandis parcus fui, ne Lectori fierem importunus.

Hoc ergo qualecumque munusculum, quod ad vos suapte natura non tam currit quam volat, *dilectissimi Candidati*, indulgentes accipite, & si quid minus limatum, minusve firmum occurrerit, meæ tenuitati imputantes, ignoscite, & orate pro me, ut delicta mea & ignorantias meas non meminerit Dominus; si quid vero gratum arriserit, Deo adscribite, a quo bona cuncta procedunt, cui sit sempiterna laus & gloria.

FACULTAS REVERENDISS. PATRIS GENERALIS.

Nos F. JOSEPHUS-MARIA ab Interamna totius Ordinis Minorum S. Francisci Cappuccinorum Minister Generalis.

Cum opus cui titulus, *Theologia universa &c.* exaratum a R. P. THOMA ex Charmes, Cappuccino, Provinciæ Lotharingiæ alumno, antiquo Theologiæ Lector, Definitore, Custode Generali, duo Theologi ejusdem Ordinis, quibus id commisimus, recognoverint, atque publica luce frui posse rite probaverint, potestatem facimus, ut typis mandetur, servatis prius de jure ac de consuetudine servandis in Regno Galliæ. Datum Romæ ex loco nostro Immaculatæ Conceptionis, die 14. Januarii anno 1747.

F. JOSEPHUS-MARIA,
Minister Generalis qui supra.

APPROBATIONES THEOLOGORUM ORDINIS.

Ego infrascriptus Theologiæ universæ a R. P. Thoma ex Charmes, Provinciæ Cappuccinorum in Lotharingia Definitore, Custode generali, nec non Ex-lectore compositæ secundam editionem cum emendationibus & accretionibus, pari attentione & congratulatione, qua priorem, perlegi, in qua nihil, quod fidei orthodoxæ repugnet, reperi; immo cuncta sunt cum tanta methodo, claritate ac soliditate disposita, ut jure merito Typis mandandam exigat maxime sacræ Theologiæ Candidatorum utilitas. Datum in Conventu nostro Nancejano, die 18. Aprilis 1754.

F. NICOLAUS GERBEVILLA,
Cappucinus, quondam sacræ Theologiæ Lector & Provincialis.

Ego infrascriptus, ex mandato Reverendissimi Patris Generalis, legi opus, cui titulus: *Theologia universa, &c.* compositum a R. P. Thoma ex Charmes, Provinciæ Lotharingiæ Cappuccinorum Definitore, Custode generali, nec non Ex-lectore, in quo non tantum nihil est fidei & moribus contrarium, sed omnia ita accurate ac dilucide tractata, ut non tyronibus modo, sed etiam eruditis opus utilissimum judicetur: quare typis mandari posse censeo. Datum Nanceji die 15. mensis Septembris, anno Domini 1754.

F. HENRICUS EX CARMES,
Definitor, Vicarius Provincialis, & Ex-lector.

TRACTATUS UNICUS

DE

PROLEGOMENIS THEOLOGIÆ

Nota. Prolegomena alicujus disciplinæ nihil aliud sunt, quam Tractatus Prœmialis varias quæstiones circa illam disciplinam in universum, & circa illius principia, agitari solitas, complectens, ut intelligatur id, de quo disserendum est; hinc ab eo Tractatu exordimur, eamque in septem Dissertationes partimur, quarum

Prima erit de essentia & divisione Theologiæ. *Secunda*, de ejusdem existentia et necessitate. *Tertia*, de illius objecto. *Quarta*, de ejus proprietatibus. *Quinta*, de locis Theologicis. *Sexta*, de propositionum censuris. *Septima*, de præcipuis hæreticis.

DISSERTATIO I.

De essentia, et divisione Theologiæ.

Nota. Theologia, secundum nominis etymologiam, idem est ac *sermo de Deo;* est enim vocabulum derivatum a verbo græco *Teos*, quod Deum, et *logos*, quod significat sermonem; quare omnis sermo de Dei natura, perfectionibus, operibus, etc. Theologiæ nomine insigniri potest, quo sensu Philosophi gentiles (*Teste S. Clem. Alexand. l. 5. Strom.*) suas de diis fabulas, Theologiæ vocabulo efferebant. Verum apud Catholicos, Theologiæ nomen illi soli cognitioni tribuitur, quæ per discursum ex revelatione deducitur, cujus accuratam definitionem hic inquirimus, et divisionem, ideo:

Quæres 1. *Quid sit Theologia?*

Resp. Est *habitus mentis, quo ex veritatibus immediate, vel mediate, revelatis, aut ex una saltem revelata, variæ de Deo, rebusque divinis, conclusiones per discursum, deducuntur.* Explicatur definitio.

Dicitur 1. *Habitus mentis*: pro genere, per hoc enim convenit cum Metaphysica, tum cum fide, tum cum Theologia beatorum, quæ, sicut Theologia nostra, versantur circa Deum, resque divinas.

Dicitur 2. *Quo ex veritatibus revelatis:* per quod differt a Metaphysica, quæ de Deo, rebusque divinis disserit per lumen naturæ.

Dicitur 3. *Mediate, vel immediate revelatis*, quia ad conclusionem vere Theologicam non requiritur, ut præmissæ, ex quibus infertur, sint immediate et explicite revelatæ, qualis est ista, *Deus est homo:* sed sufficit, ut sint implicite et mediate revelatæ, id est ex revelatis deductæ, qualis est ista, *Christus habet duas voluntates.*

Dicitur 4. *Aut ex una saltem revelata*, quia ad conclusionem vere Theologicam sufficit, ut una præmissa sit revelata, licet altera sit naturalis, modo sit certa.

Dicitur 5. *De Deo*: ut designetur objectum primarium Theologiæ, quod est Deus, attributaque divina.

Dicitur 6. *rebusque divinis;* ut designetur objectum Theologiæ secundarium, nempe omnia quæ ad Deum tanquam ad principium, finem, gubernatorem, legislatorem, salvatorem, etc. reducuntur.

Dicitur 7. *conclusiones per discursum deducuntur:* per quod differt 1. a fide, quæ versatur circa res expresse revelatas per meram adhæsionem sine discursu, 2. A Theologia patriæ, qua beati Deum resque divinas, intuitive cognoscunt per lumen clarum gloriæ.

Quæres 2. *Quotuplex sit Theologia?*

Resp. 1. Theologia, ratione materiarum de quibus tractat, dividitur in speculativam, et practicam, seu moralem.

Theologia *Speculativa* est ea, quæ in objecti sui contemplatione quiescit, nihilque circa illud operatur; v. g. cum Theologus agit de Deo, uno, trino, creatore, etc. vocatur etiam *dogmatica.*

Theologia *Moralis* est ea, quæ ad informandos mores tota occupatur, quæ ideo *practica* nuncupatur.

Resp. 2. Theologia *speculativa*, seu *dogmatica*, ratione methodi qua res divinæ tractantur, dividitur in positivam et scholasticam.

Theologia *positiva* est ea, quæ fusiori stylo, et modo oratorio res divinas tractat, primariaque fidei principia ponit ac statuit, ut sunt Scriptura sacra, traditio, Conciliorum statuta, etc.

Theologia *scholastica* est ea, quæ stylo ac nervo philosophico, dogmata fidei proponit, ut ea strictius ac magis methodice probet. Hinc

Colliges, divisionem Theologiæ in positivam, scholasticam, et dogmaticam, non esse inter membra opposita, cum Theologia positiva et scholastica sint ipsa Theologia dogmatica, quæ non essentialiter, sed accidentaliter, seu tantum penes stylum et methodum, dividitur in positivam et scholasticam, et ideo *positiva* dicitur, quia veluti ponit, et proponit prima et immota fidei principia, ex quibus, tanquam ex præmissis, scholastica more philosophico suas conclusiones deducit, ut dogmata catholica manifesta faciat, et a pravis Hæreticorum assertionibus secernat ac tueatur; ideo *Scholastica* dicta, quia in scholis e quingentis annis usurpatur.

DISSERTATIO II.

De existentia et necessitate Theologiæ.

Nota 1. Theologia potest spectari dupliciter, 1. Secundum substantiam, et ratione sui, prout est disciplina quæ ex principiis fidei argumentando conclusiones Theologicas deducit, et sic proprie dicitur *positiva*. 2. Potest spectari secundum methodum scholasticam, ad quam nunc in scholis nostris est redacta.

Nota 2. Aliquid potest esse necessarium simpliciter et absolute, vel secundum quid.

Necessarium *absolute* et *simpliciter* est illud, sine quo, juxta ordinariam Dei providentiam, finis intentus haberi non potest. Tali necessitate necessaria est mandatorum Dei observatio ad salutem consequendam.

Necessarium *secundum quid est* illud, sine quo finis intentus potest quidem obtineri, sed non tam facile.

Nota 3. Aliquid potest esse necessarium toti Ecclesiæ, non vero singulis hominibus, tale est Sacramentum Ordinis: aliquid vero et toti Ecclesiæ, et singulis hominibus, sic Baptismus necessarius est ad salutem consequendam. His positis:

CONCLUSIO I.

Theologia, secundum substantiam spectata, semper extitit: spectata vero secundum methodum dialecticum, ad quam nunc in scholis nostris est redacta, non semper extitit.

Prob. prima pars, tum ex veteri Testamento, in quo erant Legisperiti, juxta illud (*Lucæ* 11. *v.* 52.): *Væ vobis Legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ:* atqui illa scientia non erat fides nuda, sed habitus quidam circa Deum, resque divinas discursivus, cum nulla sit scientia proprie dicta sine discursu: ergo. Tum ex novo Testamento, in quo 1. ipse Christus, ex Scripturis argumentando, suam probavit divinitatem ex hoc textu Davidis, *Psalm.* 109. *Dixit Dominus Domino meo, etc.* ex quo arguit (*Marci* 12. *v.* 37.) *Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est Filius ejus?* Et ex hoc textu, Genes. 2. *Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ*, scholastice concludit indissolubilitatem Matrimonii, dicens: *Ergo quod Deus conjunxit, homo non separet.*

2. D. Paulus, qui (2. *Cor.* 5. *v.* 14.) ex eo quod Christus pro omnibus mortuus sit, concludit *Ergo omnes mortui sunt.*

3. Sancti Patres nervo syllogistico probarunt Christum esse consubstantialem Patri, quia in Scripturis dicitur, *Unigenitus Filius Dei.*

Confirmatur, ex eo quod ab ipsius Ecclesiæ exordio institutæ fuerint scholæ, in quibus Theologia scholastica secundum substantiam spectata, publice fuit edocta, ut testatur Eusebius (*L.* 5. *Histor. Eccles. cap.* 10.) dicens de schola Alexandrina: *Per idem tempus, fidelium scholæ præerat vir doctrinæ causa celeberrimus, nomine Pantænus, quippe jam a priscis temporibus Sacrarum litterarum schola in ea civitate erat instituta, etc.* Ergo perperam Novatores Christianas academias, ut novum et a gentilitate emendicatum, fideique perniciosum inventum lacessunt et insectantur.

Prob. et exponitur secunda pars, ex communi Historicorum consensu, docentium Theologiam ad methodum dialecticam fuisse primo redactam a Div. Joan. Damasceno initio VIII. sæculi in quatuor libris, *de fide orthodoxa*, inscriptis. Post ipsum hanc methodum sectati sunt nobiliores Theologiæ magistri, inter quos principem locum obtinuit *Petrus Lombardus*, Episcopus Parisiensis, magister sententiarum idem dictus, quod Sanctorum Patrum sententias redegit in quatuor libros sententiarum dictos, quem subsecuti sunt Doctor irrefragabilis Alexander de Hales, Albertus magnus, Doctor Seraphicus D. Bonaventura, et tandem Doctor Angelicus D. Thomas, qui universam Theologiam scholasticam in unam Summam compegit, quam in tres partes distribuit.

In prima parte agit de Deo uno, trino, creatore Angelorum et hominum, et de operibus sex dierum.

Secundam partem in duas partes divisit: *in prima* quæ *prima secundæ* dicitur, agit de actibus humanis, Legibus et Gratia. *In secunda*, quæ *secunda secundæ* dicitur, tractat de Virtutibus, et Vitiis in particulari.

In tertia denique agit de Incarnatione et Sacramentis.

CONCLUSIO II.

Theologia, secundum substantiam spectata, simpliciter et absolute necessaria est toti Ecclesiæ, non vero singulis fidelibus. Prima pars est contra Lutherum docentem Scripturam sacram facillimam esse, nec esse obscuram nisi superbis et infidelibus, proindeque Theologiam esse inutilem.

Prob. 1. *pars*. Ea disciplina toti Ecclesiæ est necessaria, qua fides gignitur, nutritur, defenditur, ac roboratur; atqui ex D. Aug. (*Lib.* 14. *de Trinit. cap.* 1.) Theologia est *scientia, qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, et roboratur;* ergo etc.

1. Per Theologiam fides gignitur dispositive, nimirum objecti revelati propositione et explicatione; siquidem, Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei... quomodo autem audient sine prædicante?* Ergo censet Apostolus aliquam esse doctrinam sacram, per quam Ecclesiæ Pastores et Doctores fidei mysteria non solum exponant, sed etiam omni momentorum genere firment; quod præstare non possunt, qui Theologi non fuerint.

2. Per Theologiam fides nutritur; ubi enim per discursum Theologicum probatur fidei articulos non esse contra, licet sint supra rationem naturalem, certum est intellectum magis inclinari ad firmiorem iis assensum præbendum, quo fit ut fides veluti nutriatur, et adolescat.

3. Per Theologiam fides defenditur, juxta illud ad Tit. 1. *Oportet Episcopum sine crimine esse... amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.* Atqui solus Theologus id præstat; dum enim Hæreticorum sophismata dialecticæ face detegit ac solvit, fides tuta, victrixque triumphat.

4. Per Theologiam fides roboratur; rationes enim, similitudines, exempla, quibus Theologi scholastici fidei articulos elucidant, et credibiles demonstrant, infirmam ac nutantem imbecillium fidem roborant; ita *ut jam non sint parvuli fluctuantes et circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum ad circumventionem erroris*, ait Apost. (*Eph.* 4. *v.* 14.).

Prob. secunda pars: Rustici complures Theologiæ rudes penitus et ignari, fidei tamen articulos firmissime credunt, sacrisque Ecclesiæ Sacramentis muniti, salutem æternam consequuntur, juxta illud, Marci 16. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Hinc Apost. (1. *Cor.* 12. *v.* 29.) distinguens officia, ait: *Numquid omnes Apostoli? ... numquid omnes Doctores? ... numquid omnes interpretantur?* Ergo.

Hinc, cum D. Petrus (*epist.* 1. *cap.* 3. *v.* 15.) jubet, ut omnes fideles sint *parati semper ad satisfactionem omni poscenti eos rationem de ea quæ in ipsis est, spe*: debet intelligi de satisfactione per simplicem articulorum fidei expositionem, non vero per eorumdem variis rationibus confirmationem, et ab Hæreticorum fallaciis defensionem.

Objicies contra primam partem, 1. Si quæ sit necessitas Theologiæ, maxime ut sacram Scripturam interpretetur, variasque illius solvat obscuritates; sed ad hoc est prorsus inutilis; ergo.

Prob. min. Scriptura sacra fidelibus est ita clara, ut absque ullo interprete ac Doctore genuinus illius sensus percipiatur; ergo, etc. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Ex Apost. (2. *Cor.* 4. *v.* 3. et 4.) *Quod si opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum, in quibus Deus hujus sæculi* (id est, diabolus, ut Patres (*Aug. l.* 1. *contra Faust. cap.* 9. *et Cyrill. apud œcumenium*) interpretantur) *excæcavit oculos infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi*. Ergo fidelibus omnibus Scriptura est aperta et facilis.

Resp. nego conseq. Apostol. enim id non loquitur de facili, vel difficili Scripturæ intelligentia, sed de fide in Christum, quam prædicantibus Apostolis, plures ex malitia, et mentis excæcatione, repellebant, eo quod veritates Evangelicas sensuum voluptati et rationi naturali repugnare censerent.

Inst. 1. Psalm. 18. *Præceptum Domini* dicitur *lucidum, illuminans oculos*. Et Proverb. 6. dicitur, *Mandatum lucerna est, et lex lux*. Ergo Scriptura fidelibus est ita clara, ut non egeat Doctore, nec Theologia.

Resp. nego conseq. Tum quia illi textus non de omnibus Scripturis intelliguntur, sed tantum de præceptis dominicis, quæ sunt clara et manifesta; tum quia Scripturæ dicuntur lucidæ, *lux, lucerna*, non quod facile intelligantur, cum et ipse Regius Psaltes postulet a Domino intelligentiam Scripturarum, Psalm. 118. *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*; sed quod intellectæ cum fuerint, mentem illustrant, et iter ostendunt ad Christum, qui est verus sol justitiæ.

Inst. 2. Atqui Scripturæ dicuntur *lucerna, lux*, hoc sensu quod facile intelligantur; ergo.

Prob. subsumpt. Ex Div. Chrysost. *Homil.* 3. *de Lazaro*, ubi, cum ostendisset Philosophos obscure locutos, subdit: *Apostoli vere et Prophetæ omnia contra fecerunt manifesta, claraque prodiderunt veluti communes orbis Doctores, ut per se quisque discere possit ea quæ dicuntur ex sola lectione*. Ergo Scripturæ facile intelliguntur.

Resp. dist. conseq. Scripturæ aliquæ, *concedo conseq.* omnes, *nego conseq.* Testatur enim ibi D. Chrysostomus se loqui de Historia, et rebus similibus, quam etiam asserit non esse omnibus claram; subdit enim: *Sume librum in manus, lege historiam omnem, et quæ nota sunt, memoriam tene; quod si non poteris assiduitate lectionis invenire quoad dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad doctorem*. Quæ verba eo magis sunt notanda, quod solum Chrysostomum nobis objicere soleant Hæretici.

Objicies 2. *Lutherus*; Patres suas sententias probant ex Scriptura; atqui non debet probari quod notius est, per id quod est minus notum; ergo Scripturæ sunt clariores, quam Commentaria Patrum.

Resp. nego conseq. Argumentum enim est putidum sophisma; nam ex illo philosophorum principio *minus notum ex magis noto probandum est*, quod a Philosophis intelligitur de notitia veritatis rei, in eo positæ, ut quis intelligat, id quod dicitur esse verum, Lutherus concludit notitiam verborum, quæ in perspicuitate sententiæ consistit, quemadmodum dicimus notiorem esse, id est, clariorem, sententiam propriam, quam figuratam.

Itaque Patres sententias suas Scripturarum testimoniis confirmant, quia notius est verum esse quod in Scripturis habetur, quam quod habetur in Patribus: et tamen ideo Patres commentariis suis Scripturas illustrant, quia verba Scripturæ sunt obscuriora, quam verba Patrum.

CONCLUSIO III.

Theologia Scholastica Ecclesiæ non est absolute necessaria, est tamen utilissima.

Prob. prima pars: Ecclesia cum sola Theologia positiva diu stetit, diuque floruit sine ope scholasticæ, quæ primum apud Græcos ortum habuit sæculo VIII. et apud Latinos sæculo XII. ergo etc.

Prob. secunda pars: 1. authoritate Concilii Constantiensis, sess. 8. ubi inter alios Wiclefi articulos hunc damnat: *Universitates, studia, collegia, et magisteria vana garrulitate introducta sunt*. Tum ex sensu, et decretis summorum Pontificum, quorum unum refero Honorii III. (*Cap. super specula, de Magistris*) statuentis: *ad Theologiæ professionis studium aliqui destinentur, qui cum docti fuerint in Dei Ecclesia, velut splendor fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire*. Ad quam utilitatem attendentes cæteri summi Pontifices, aliique Principes Christiani ad studium Theologiæ excitarunt, variis privilegiis et honoribus, quibus accedemius scholasticas ornarunt.

Prob. 2. Quia Scholastica tria tantum addit Theologiæ positivæ, nempe 1. stylum pressiorem ac dilucidiorem. 2. Certum methodum. 3. Dialecticæ usum; atqui hæc tria sunt utilissima, et maxime proficua; ergo etc.

1. Stylus dilucidior ac pressus est maxime proficuus, quia per eum melius cognoscitur quæstionis propositæ status, ambiguitates, si quæ sint, accuratius enodantur, Hæreticorum sophismata enucleatius deteguntur. Ergo.

2. Certa methodus, qua utuntur scholæ, est utilissima, quia ordo est obstetrix, sicut e diametro confusio est noverca omnium disciplinarum; ordo enim res singulas ad propria capita revocat; quæ connexa sunt, copulat; quæ a se invicem discreta, sejungit; ergo maximam doctrinæ lucem affert.

3. Dialecticæ usum fidei muniendæ et contra Hæreticos tuendæ perutilem esse docent antiquiores Patres. *Dialectica*, inquit D. Basilius (*in cap.* 2. *Isaiæ*) *muri instar est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi et quorumlibet incursioni patere*. Et Clemens Alex. (*L.* 6. *Stromat.*) dicit eandem esse vineæ Christi *sepimentum*, ne a sophistis catholica veritas proculcetur, et *l.* 1. *Strom.* multas affert causas cur Philosophia sit Theologo utilis. *Prima*, quia est necessaria ad Philosophos edocendos, sicut enim Apost. *Judæis Judæus, et omnia omnibus* factus est, *ut omnes lucrifaceret* (*Epist.* 1. *cap.* 3. *v.* 15.) ita Theologiæ professor fiat necesse est Philosophus Philosophis, ut eos per propria ad fidem perducat veritatis. *Secunda*, quia est necessaria ad refellendos Sophistas. *Tertia*, quia quod varie multiformique argumento suadetur, id firmius hæret animis discipulorum. Hinc Melchior Canus (2. *Cor.* 4. *v.* 3. *et* 4.) ait: *Rationem si a Theologia submoveas, Theologia ipsa et rem amittet et nomen; nec enim quid-*

quam aliud Theologia, quam sermo ratioque de Deo; si autem rem ipsam quæras, est rerum divinarum, scientia vero non nisi per syllogismum quæritur.

Objicies 1. Omnis novitas cavenda est, et ab Ecclesia eliminanda; atqui Theologia scholastica est nova; ergo.

Resp. dist. maj. Omnis novitas dogmatum, *conc. maj.* omnis novitas methodi doctrinæ tradendæ, maxime si clarior sit et facilior, *nego maj.* imo Christus (*Matth.* 15. *v.* 52.) laudans Theologum ait: *Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.* Non quod nova dogmata docere debeat, sed quod vetera nova methodo doceat et explicet, ut monet Vincentius Lirinensis (*In commonit. cap.* 27.) dicens: *Eadem quæ didicisti, ita doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.* Hoc autem præstat scholastica Theologia; non enim nova tradit dogmata, sed quæ a veteribus fusius et stylo oratorio fuerunt tradita, hæc strictiori ac dialectico modo concludit, et ideo majori commendatione videri debet.

Inst. In Theologia scholastica variæ quæstiones ad salutem inutiles pertractentur; ergo, ut inutilis, rejicienda est.

Resp. dist. ant. In scholastica quæstiones ad salutem inutiles pertractantur, vitio ipsius Theologiæ, *nego ant.* vitio Theologi volentis sapere plusquam oportet sapere, *conc. ant.* Fateor præscindendas esse omnes illas quæstiones vanas, verum firmiter teneo servandas esse, ac discutiendas eas, quæ fidei dogmatibus explicandis et illustrandis deserviunt.

Objicies 2. Scholastica est fidei nociva; ergo.

Prob. ant. Quod fidei meritum evacuat et extinguit, est fidei nocivum; atqui etc.

Prob. min. Ex S. Gregor. (*Hom.* 26. *in Evangelia*) dicente: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

Resp. dist. ant. Cui humana ratio præbet experimentum rei credendæ, ut in S. Thoma, qui noluit prius credere Christum resurrexisse, quam palparet ejus cicatrices, et de quo loquitur Div. Gregorius, *conc. ant.* cui humana ratio præbet experimentum earum rerum quæ persuadent Deum vere revelasse quæ ad credendum proponuntur, *nego ant.* Porro scholastica non demonstrat evidenter propositionem revelatam, v. g. Christum esse Patri consubstantialem, sed demonstrat solummodo eam propositionem esse revelatam ac proinde fide divina credendam; unde non inducit intellectum, ut ei assentiatur propter evidentiam rationis, sed solum propter certam et infallibilem revelantis authoritatem.

Inst. 1. Scriptura et SS. Patres rejiciunt usum Philosophiæ tanquam noxium fidei; ergo. *Resp. nego antec.*

Prob. ant Ex Apost. (*Coloss.* 2. *v.* 8.) *videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, et inanem fallaciam.* Et D. Aug. (*In Psalm.* 118.) *Nihil nobis cum Philosophia, ne fidem nostram per elementa mundi hujus traducat a vero.* Ergo usus Philosophiæ est fidei nocivus

Resp. nego conseq. Usus Philosophiæ est fidei nocivus per accidens, nimirum ex perverse philosophantium malitia, *conc. conseq.* per se, *nego conseq.* Loquuntur ergo Apostolus et Patres de Philosophia falsa et Sophistica supra authoritatem Scripturæ et traditionis dominativa, quæque tota est ad simplicitatem fidei circumveniendam, ut liquet ex his verbis: *Et inanem fallaciam:* non vero loquuntur de vera Philosophia, quam adhibent Theologi ad detegenda et solvenda Hæreticorum sophismata, et quæ captivatur in obsequium fidei, a qua regitur ut ancilla, nec dominari permittitur: alias sibi contradiceret D. Aug. (*l.* 2. *contra Cresconium*) cum dicit: » Paulus erat » dialecticus, et ideo conferre cum Stoicis non ti» mebat, quis non solum acute, sicut illi, sed etiam » veraciter, quod non illi ». Et subdit: Cave ne cui» quam dialecticam pro crimine objeceris, qua usos » Apostolos confiteris".

Inst. 2. Inter scholasticos perpetuæ ardent contentiones ac dissidia, ex quo nihil certum apud illos reperiri potest. Ergo.

Resp. dist. ant. Perpetua ardent dissidia, in his quæ ad fidem spectant, *nego ant.* in his enim sunt perfecte concordes. In aliis, quæ ad fidem non spectant, *subdist.* Vitio Theologiæ, *nego ant.* vitio quorumdam Theologorum, qui in rebus philosophicis luxuriantes, varias quæstiones Metaphysicas circa fidei ac morum dogmata superflue coacervarunt, *con. an.* Porro ad illorum petulantia ingenia coercenda sapientissimum decretum edidit Concil. Trid. sess. 5. §. *Propterea.*

Objicies 3. Scholastica utitur multis terminis barbaris, qui virum sapientem dedecent, v. g. *materialiter, formaliter, reduplicative, etc.* immo nonnumquam utitur solecismis, v. g. *opus operatum.* Ergo.

Resp. nego conseq. Ratio est, quia illis terminis, alioquin barbaris, conjunctæ sunt ideæ, quibus mysteria clare, et absque æquivocatione explicantur, unde mirum videri non debet, quod illa vocabula usurpet Theologia, ut suum objectum valeat sine æquivocatione exponere.

DISSERTATIO II.

De objecto Theologiæ.

Nota. Triplex esse objectum alicujus disciplinæ, materiale scilicet, formale *quod*, et formale *quo*.

Objectum *materiale* est res ipsa, circa quam disciplina versatur.

Objectum *formale quod*, est formalitas, sub qua disciplina attingit suum objectum materiale.

Objectum *formale quo*, est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod*: v. g. paries est objectum materiale visus; color est objectum formale *quod*; lux est objectum formale *quo*, seu est medium, per quod visus attingit parietem coloratum.

Nota 2. Objectum materiale subdividitur in adæquatum, seu totale *communitatis*, adæquatum, seu totale *attributionis*, et inadæquatum, seu partiale.

Objectum totale *communitatis* est omnis res, circa quam disciplina versatur, unde adæquat totam scientiæ latitudinem.

Objectum totale *attributionis* est res quæ in disciplina ita præcipuum locum habet, ut ad eam omnia alia, quæ in ea disciplina tractantur, referantur.

Objectum *inadæquatum*, est quælibet pars objecti adæquati; constat autem objectum inadæquatum Theologiæ primarium, esse Deum; secundarium, esse quamlibet rem quæ ad Deum refertur, et per discursum ex revelatis deducitur.

Nota 3. Aliquam propositionem posse dici revelatam, 1. *Immediate* et *explicite*, id est, in se qualiter ista est revelata: *Deus est unus.* 2. *Virtualiter* et *mediate*, cum nempe in veritate immediate revelata continetur, quomodo in ista propositione, *Christus est homo*, hæc alia continetur, *Christus habet humanam voluntatem.* His præmissis:

CONCLUSIO I.

Objectum Theologiæ adæquatum communitatis *est Deus ipse, et res omnes quæ ad Deum aliquo modo referuntur, et ex revelatis deducuntur; objectum vero adæquatum* attributionis *est ipsemet Deus*.

Probat. prima pars: Objectum adæquatum *communitatis* Theologiæ, est omnis res, circa quam versatur: atqui omnis res, circa quam Theologia versatur, est ipse Deus, et omnes res, quæ ad Deum aliquo modo referuntur, et ex revelatis deducuntur; ergo etc.

Probat. secunda pars: Objectum adæquatum *attributionis* est illud, ad quod omnia quæ in Theologia tractantur, referuntur: atqui omnia, quæ in Theologia tractantur, ad Deum referuntur, vel ut effectus ad causam, ut creaturæ, vel ut instrumenta quibus homines sanctificat, ut sunt incarnatio Verbi divini, gratia, sacramenta; vel ut media ad Deum assequendum ordinata, ut sunt actus humani, eorumque regulæ, nempe conscientia et lex; vel tanquam præcepta et prohibitiones ab ipso impositæ, ut sunt virtutes, et vitia; ergo.

Objicies 1. Deus nullo modo potest esse objectum Theologiæ; ergo, etc.

Resp. nego ant.

Prob. ant. Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, sed illud supponit; atqui Theologia probat existentiam Dei; ergo.

Resp. dist. maj. Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, a priori et per medium sibi intrinsecum, *conc. maj.* a posteriori, et per medium sibi extrinsecum, *nego maj.* et sic dist. min. *nego conseq.*

Itaque Theologia probat existentiam Dei per effectus, et ex principiis Metaphysicæ, sibi extrinsecis, ut ostendat Atheorum insipientiam, in quo nulla est repugnantia; sed existentiam Dei non probat per eam sam, et ex principiis sibi intrinsecis, scilicet ex articulis fidei: considerat enim Deus ut est ens supernaturale quod fide creditur, nulla vero ratione probatur.

Objicies 2. Nulla res alia a Deo est objectum Theologiæ; ergo, etc.

Prob. ant. Si quæ res alia a Deo esset Theologiæ objectum, maxime Verbi divini incarnatio; atqui incarnatio Verbi non est objectum Theologiæ, ex D. Basil. (*epist.* 141.) dicente: in *Theologiam, id est, in ea quæ divinitatis propria sunt, intenti, Assumptionis mysterium contemnamus:* ergo, etc.

Resp. dist. min. Incarnatio Verbi non est objectum attributionis Theologiæ, *conc. min.* objectum attributum, *nego min.* Incarnatio enim refertur ad Deum tanquam instrumentum animatum, quo voluit reparare creaturam rationalem, et sic intelligi debent D. Basilius, et alii Patres.

CONCLUSIO II.

Objectum formale quod *Theologiæ, est ipsa divinitas, seu est Deus sub ratione deitatis*.

Prob. Objectum formale *quod* alicujus scientiæ est formalitas, sub qua illa scientia attingit suum objectum materiale; atqui ratio deitatis est formalitas, sub qua Theologia attingit suum objectum materiale; ergo, etc. *Major* est definitio, *minor* est certa, nam ipsa deitas est fons et radix omnium, quæ in eo sunt et a Deo producuntur: ratio enim cur Deus est unus, trinus, infinitus, etc. est ipsa deitas; ratio cur sit creator, sanctificator, etc. est ipsa deitas; ergo.

Objicies 1. Objectum formale *quod* alicujus scientiæ prædicari debet de omnibus objectis inadæquatis, quæ ab illa scientia attinguntur; atqui deitas nullo modo prædicatur de Angelis, Hominibus, Legibus, Sacramentis, etc.

Resp. dist. maj. Prædicari debet in recto, vel in obliquo, *conc. maj.* in recto semper, *nego maj.* atqui deitas de omnibus non prædicatur in recto, *conc. min.* non enim sunt Deus; in obliquo, *nego min.* sunt enim vel effectus Dei, vel media conducentia ad Deum, etc.

Objicies 2. Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis, alias possent cognosci prædicata Dei essentialia; ergo Deus sub ratione deitatis non potest esse objectum formale *quod* Theologiæ.

Resp. dist. ant. Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis intuitive, *conc. ant.* abstractive per effectus, *nego ant.* nam ex Apost. (*Rom.* 1. *v.* 20.) *Invisibilia ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas*.

Inst. Atqui non sufficit cognitio abstractiva deitatis, ut ipsa sit objectum formale *quod* Theologiæ.

Prob. subs. Disciplina debet adæquare, et consequenter comprehendere suum objectum formale *quod*. Atqui cognitio abstractiva, cum sit finita, non adæquat Deum infinitum sub ratione deitatis; ergo etc.

Resp. nego maj. Sufficit enim ut disciplina cognoscat suum objectum formale in quantum est cognoscibile ex suis principiis: atqui Theologia cognoscit Deum sub ratione deitatis in quantum cognoscibilis est ex principiis revelatis; ergo.

CONCLUSIO III.

Objectum formale quo *Theologiæ est veracitas in revelando, quatenus per discursum Theologicum applicatur.*

Prob. Objectum formale *quo* est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod;* atqui per veracitatem Dei in revelando nobis per discursum applicatam, Theologia attingit suum objectum materiale, et formale *quod*. Quare enim Theologus certus est, Christum habere humanam voluntatem, nisi quia Deus, qui est summe verax, revelavit Christum esse hominem? Ergo veracitas Dei in revelando est motivum assensus, quem Theologus præbet conclusioni Theologicæ, non quidem veracitas sola; alioquin assensus Theologicus non discreparet ab assensu fidei, qui datur propter veracitatem Dei revelantis, sed veracitas per discursum Theologicum applicata.

Objicies. Quod convenit tam fidei, quam Theologiæ, non est objectum formale *quo* Theologiæ; atqui veracitas Dei in revelando, etiam per discursum applicata, convenit fidei; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Ex dicendis (*Dissert. de fide, c.* 5. *q.* 4.) propositio legitime deducta ex præmissis immediate revelatis, quales sunt articuli de substantialitate Verbi cum Patre, de duplici voluntate in Christo, etc. est de fide divina; ergo veracitas Dei per discursum applicata convenit fidei.

Resp. dist. ant. Propositio legitime deducta ex præmissis immediate revelatis, est de fide divina, si spectetur materialiter, id est quatenus continetur in revelata, *conc. ant.* si spectetur formaliter, id est quatenus deducitur ex præmissis, *nego ant.* Sic enim est assensus Theologicus. Ratio est, quia motivum assentiendi conclusioni spectatæ formaliter, est discursus artificialis applicans divinam revelationem; ac motivum assentiendi conclusioni materialiter spectatæ, est

divina revelatio, in qua conclusionem contineri certo cognoscitur per illationem legitimam. Hinc patet articulum de consubstantialitate esse simul conclusionem Theologicam, et articulum fidei in Theologo catholico; esse vero simplicem articulum fidei in christiano Theologiæ ignaro, qui non curat de applicatione revelationis, et cui satis est quod sit certus Deum aliquam veritatem revelasse.

DISSERTATIO IV.

De proprietatibus Theologiæ.

Quæritur hic 1. Qualis sit habitus mentis Theologiæ. 2. Utrum sit supernaturalis.

CAPUT I.

Qualis sit habitus mentis Theologiæ.

Nota. Ex Logica, quinque esse habitus mentis, nempe, intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem. Certum est autem Theologiam non esse intelligentiam, cum non sit cognitio primorum principiorum unicuique lumine naturali absque discursu cognitorum; nec prudentiam, cum non tractet de rebus, quæ in particularibus circumstantiis agendæ sunt; nec artem, cum non verset circa factibilia.

Restat ergo expendendum, 1. An sit scientia; 2. Qualis sit scientia; 3. An sit sapientia.

QUÆSTIO I.

An Theologia sit scientia.

CONCLUSIO.

Theologia est scientia vere ac proprie dicta.

Prob. Ad scientiam proprie dictam duo sufficiunt, nempe, *evidentia consequentiæ*, id est, connexionis quam habet conclusio cum præmissis; et *certitudo consequentiæ*, id est, veritatis, quæ ex præmissis deducitur; atqui illa duo reperiuntur in Theologia nostra; ergo etc. Hinc Scriptura (*Jerem.* 3. *v.* 15.) Theologiam appellat scientiam: *Dabo vobis Pastores.. et pascent vos scientia et doctrina.*

Objicies 1. Scientia ex Aristotele, est cognitio certa et evidens: atqui Theologia nostra non est evidens, nititur enim principiis revelatis, et consequenter obscuris, ergo.

Resp. dist. maj. Scientia, quæ nititur principiis naturalibus, debet esse evidens, *conc. maj.* scientia, quæ nititur principiis supernaturalibus, *neg. maj.* Aristoteles autem definit scientiam naturalem, quæ non potest esse physice aut metaphysice certa, nisi ejus principia sint evidentia, cum certitudo scientiæ petatur ex certitudine principiorum; e contra Theologia nostra habet ex suis principiis, nempe ex divina revelatione, omnem certitudinem, ita ut Theologus sit prorsus imperturbabilis in sua scientia, quam clare videt sequi ex fidei principiis, licet illa principia evidenter non cognoscat; ergo.

Objicies 2. De singularibus et contingentibus non datur scientia proprie dicta; atqui Theologia agit de singularibus, v. g. de Verbi incarnatione, passione, etc. agit item de contingentibus, v. g. de actibus humanis, merito, justificatione, etc. Ergo.

Resp. dist. maj. De singularibus et contingentibus non datur scientia proprie dicta, si spectentur in se, *conc.* si spectentur quatenus divinæ aut revelationi, aut ordinationi, subsunt, *nego maj.* atqui Theologia agit de singularibus et contingentibus, prout subsunt divinæ revelationi, aut ordinationi, *conc. min.* prout sunt in se, *nego min.* sic enim considerata sunt mutabilia et incerta; verum considerata prout subsunt divinæ revelationi, aut ordinationi, sunt immutabiliora, longeque certiora, quam universalia, aut necessaria ordinis naturalis.

QUÆSTIO II.

Qualis scientia sit Theologia?

Hic quæritur, 1. utrum Theologia sit speculativa, vel practica; 2. utrum sit certior scientiis naturalibus; 3. utrum sit subalternata scientiæ Beatorum.

ARTICULUS I.

Utrum Theologia sit scientia speculativa, aut practica?

Nota. Scientia *mere speculativa* est ea quæ sistit in contemplatione sui objecti.

Scientia *mere practica* est ea quæ ordinatur ad operationem.

Scientia *partim speculativa, et partim practica* est ea, quæ, præter objecti sui speculationem, voluntatem dirigit ad operationem. His notatis:

CONCLUSIO.

Theologia est scientia speculativa simul et practica.

Ita D. Thomas (1. *p. q.* 1. *art.* 4.) contra Scotum et Scotistas, qui docent Theologiam esse mere practicam.

Prob. Illa disciplina, quæ contemplatur suum attributionis objectum, ac insuper ad ejus possessionem dirigit, speculativa simul est, et practica; atqui Theologia contemplatur suum attributionis objectum, naturam nimirum Dei, ejusque proprietates, ac insuper ad illius possessionem dirigit per virtutis exercitium et peccati fugam; ergo.

Objicies 1. Differentiæ, quæ specifice opponuntur, non possunt convenire eidem habitui: atqui speculativum et practicum sunt differentiæ, quæ specifice opponuntur; ergo.

Resp. dist. maj. Differentiæ specifice oppositæ non possunt convenire eidem habitui, si habitus sit unus unitate simplicitatis, *conc. maj.* unitate ordinis et compositionis, *nego maj.* Licet ergo Theologia sit una unitate ordinis et compositionis, quatenus omnia, quæ in ea tractantur, referuntur ad Deum, qui est hujus objectum attributionis, non est tamen una unitate simplicitatis; constat enim multis partibus juxta diversitatem rerum de quibus tractat, unde sub uno respectu est speculativa, quatenus nempe versatur circa Deum, ut est in se; et sub altero est practica, quatenus versatur circa Deum, finem ultimum consequendum.

Objicies 2. Omnes conclusiones Theologicæ vel formaliter, vel virtualiter ordinantur ad praxim; ergo est totaliter practica.

Prob. ant. Si quæ sint conclusiones Theologicæ, quæ ad praxim non ordinarentur, maxime istæ: *Deus est unus, trinus, pater generat filium, etc.* Sed illæ sunt practicæ saltem virtualiter; ergo.

Prob. min. Illæ cognitiones, *Deus est unus, trinus, etc.* amorem erga divinas illas personas accendunt; ergo sunt saltem virtualiter practicæ.

Resp. dist. ant. Illæ cognitiones amorem erga per-

sonas divinas provocant, ex se, et ex fine intrinseco, *nego ant.* per accidens, et ex fine extrinseco, nempe Theologi nolentis Deum cognoscere, nisi ut eum diligat et honorificet, *conc. ant.* Porro, ut habitus sit totaliter practicus, requiritur ut per se, et ex fine intrinseco, omnes suas cognitiones ad praxim dirigat, quod certe non præstat Theologiæ pars nobilior.

ARTICULUS II.

Utrum Theologia sit certior aliis scientiis naturalibus et æque certa ac fides?

Nota 1. Certitudo duplex est, nempe objecti, et subjecti, seu motivi.

Certitudo *objecti* est immutabilitas et invariabilitas rei quæ cognoscitur.

Certitudo *subjecti*, seu motivi, est adhæsio intellectus alicui veritati cognitæ per aliquod medium, seu motivum certum.

CONCLUSIO I.

Theologia omnibus aliis scientiis naturalibus certior est, certitudine tum objecti, tum subjecti.

Prob. prima pars: Scientia quæ fertur in objectum magis immutabile et invariabile, est certior certitudine objecti; atqui talis est Theologia, quæ fertur in Deum, qui majorem habet immutabilitatem et necessitatem essendi, quam objecta aliarum scientiarum naturalium; ergo.

Prob. secunda pars: Certitudo subjecti petitur ex certitudine motivi, propter quod intellectus assentitur alicui veritati; ergo major est certitudo, quo motivum est certius et firmius; atqui motivum propter quod intellectus assentitur conclusioni Theologicæ, est certius ac firmius eo quod in aliis scientiis intellectum determinat ad assensum; est enim divina revelatio, quæ certe longe majorem habet certitudinem, quam principia lumine naturali cognita, quæ sunt motiva scientiarum naturalium; ergo, etc.

Objicies 1. Quod est causa certitudinis conclusionis Theologicæ, est certius conclusione Theologica: atqui quandoque principia naturalia sunt causa certitudinis conclusionis Theologicæ; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Conclusio Theologica quandoque deducitur ex una præmissa revelata, et altera non revelata; atqui præmissa non revelata est causa conclusionis Theologicæ; ergo quandoque principia naturalia sunt causa conclusionis Theologicæ.

Resp. dist. min. Tunc præmissa non revelata est causa conclusionis Theologicæ, adæquata, *nego min.* inadæquata *subdist.* si spectetur separata a præmissa revelata, *nego min.* si spectetur conjuncta cum præmissa revelata, *conc. min.* et sic distincto consequente, *nego conseq.* Porro præmissa naturalis non revelata, conjuncta cum revelata, certior est, quam si sola foret, et consequenter conclusio Theologica certior est qualibet conclusione scientifica.

Inst. Ex Logica, *conclusio sequitur debiliorem præmissam:* ergo quando una præmissa est naturalis, conclusio Theologica acquirit tantum certitudinem naturalem, consequenter non est certior aliis scientiis.

Resp. nego conseq. Ut enim verificetur præfatum axioma, sufficit quod conclusio non adæquet perfectionem nobilioris præmissæ, non autem necesse est quod sit æque imperfecta ac præmissa ignobilior. Porro conclusio deducta ex una præmissa revelata et altera naturaliter evidenti, non est tam certa, quam præmissa revelata, verum propter sui consortium cum præmissa revelata, est certior ipsa præmissa evidente.

Objicies 2. Assensus Theologicus non potest esse certior assensu primorum principiorum, qualia sunt: *Totum est majus sua parte: quodlibet est, vel non est.* Ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Eo quod est certissimum, non potest dari certius; atqui prima principia sunt certissima; ergo etc.

Resp. dist. maj. Eo quod est certissimum, tam ex parte objecti, quam ex parte subjecti, non potest dari certius, *conc. maj.* eo quod est certissimum ex parte objecti tantum, non potest dari certius, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque notitia primorum principiorum est certissima ex parte objecti, verum conclusio Theologica est certior ex parte subjecti; certitudo enim subjectiva conclusionis Theologicæ desumitur ex motivo, quod certius est quibuscumque principiis naturalibus.

Inst. 1. Nihil est certius evidentia; atqui evidentia est motivum assensus scientifici; ergo. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Nihil est certius eo quod ab intellectu excludit omnem dubitationis motum; atqui evidentia excludit ab intellectu omnem dubitationis motum, cum in assensu Theologico sæpe adsit talis motus dubitationis; ergo.

Resp. dist. maj. Nihil est certius in eodem ordine, *conc. maj.* in diverso eoque superiori, *nego maj.* Porro evidentia est in ordine naturali, revelatio in ordine supernaturali; supernaturale autem est certius eo quod est evidens; ergo conclusio Theologica est certior conclusione evidenti naturali. *Præterea,* Deus potest permittere in pœnam peccati, ut quod videtur evidens, sit falsum; e contra nullo unquam casu potest permittere, ut quod revelatum est, non sit verum. *Fidelis enim permanet, negare seipsum non potest,* ait Apost. (2. *ad Tim.* 2. *v.* 13.).

Ad id autem quod dicitur: in assensu Theologico sæpe adest dubitationis motus, *dist.* per accidens, quia quandoque Theologus magis attendit ad difficultates, quæ contra fidem ex humana ratione nascuntur, quam ad divinam revelationem, *conc.* per se et ex natura assensus Theologici, cujus motivum magis distat a falso, quam id quod videtur evidens, *nego*.

Inst. 2. Assensus necessarius certior est assensu libero; atqui assensus scientificus est necessarius, assensus vero Theologicus est omnino liber; ergo.

Resp. 1. *dist. maj.* Assensus necessarius est certior assensu libero, si assensus liber oriatur ex motivo opinativo, *conc. maj.* si oriatur ex motivo infallibili, *nego maj.* Porro motivum assensus Theologici est prorsus infallibile, et tam necessarium, quam ipse Deus, qui *seipsum negare non potest*.

Resp. dist. min. Assensus Theologicus est liber ei qui non attendit ad veracitatem Dei revelantis, *conc. min.* ei qui attendit, *nego min.*

CONCLUSIO II.

Conclusio Theologica non est æqualis cum fide certitudinis.

Prob. Quia conclusio Theologica tantum certa est propter præmissas, quarum saltem una est de fide; ergo præmissæ conclusionis Theologicæ sunt illa certiores, juxta illud Philosophiæ effatum: *Propter quod unumquodque est tale, et illud magis.*

Dices: Illa propositio, quam qui negat est hæreticus, æqualis est cum fide certitudinis; sed qui negat conclusionem deductam ex principiis fidei, est hæreticus; ergo conclusio Theologica æqualis est cum fide certitudinis.

Prob. min. Monothelitæ damnati sunt in VI. Synodo, ut Hæretici, quia negabant hanc propositionem,

Christus habet duas voluntates; sed illa propositio est conclusio Theologica deducta ex hac propositione fidei, *Christus habet duas naturas;* ergo.

Resp. dist. min. primi argum. Qui negat conclusionem deductam ex principiis fidei, præcise, ut est illata per discursum Theologicum, est hæreticus, *nego min.* quatenus illa propositio est etiam revelata, vel continetur in revelata, *conc. min.* Ergo conclusio Theologica æqualis est cum fide certitudinis, si spectetur ut est revelata, vel ut continetur in revelata, *conc. conseq.* si spectetur ut est per discursum illata ex revelata, *nego conseq.*

Itaque conclusio Theologica considerari potest 1. Quatenus illata est per discursum, et sic non est de fide, nec qui eam negaret, esset hæreticus. 2. Quatenus continetur in propositione revelata et apprehenditur omnino eadem cum illa, et sic est de fide, et qui eam negaret, esset hæreticus; sic Monothelitæ, negantes hanc propositionem *Christus habet duas voluntates,* damnati sunt ut hæretici, quia illa propositio continetur in ista, quæ est immediate revelata, *Christus habet duas naturas;* unde est immediate, saltem implicite, revelata, quia impossibile est naturam intellectualem separari a sua voluntate.

ARTICULUS III.

Utrum Theologia nostra sit subalterna scientiæ beatorum?

CONCLUSIO.

Theologia nostra improprie quidem, sed non proprie, est subalterna scientiæ beatorum.

Prob. prima pars: Ad subalternationem improprie dictam, requiruntur, ac sufficiunt duæ conditiones. *Prima,* ut scientia subalternans sit superior subalterna. *Secunda,* ut subalternata ordinatur ad comparandam subalternantem; atqui scientia beatorum est superior Theologia viatorum, et Theologia viatorum ad scientiam beatorum comparandam ordinatur; ergo.

Prob. secunda pars: Theologia, respectu scientiæ beatorum, non habet conditiones ad proprie dictam subalternationem requisitas; ergo.

Prob. ant. Ad subalternationem proprie dictam tres requiruntur conditiones.

Prima, ut scientia subalternata habeat idem objectum ac scientia subalternans, sed contractum per aliquam rationem realem accidentalem, sub qua a subalternante non consideratur: sic Medicina, quæ subalternatur Physicæ, considerat corpus naturale *ut sanabile;* Physica vero, quæ subalternat Medicinam, idem corpus naturale considerat, sed *ut naturale* est.

Secunda, ut scientia subalternata desumat sua principia a subalternante, quomodo Medicina desumit sua principia a Physica, nam *ibi incipit Medicus, ubi desinit Physicus.*

Tertia, ut scientia subalternata sit compatibilis cum subalternante in eodem subjecto; atqui Theologia nostra nullam habet ex bis conditionibus respectu scientiæ beatorum; ergo.

1. Enim Theologia nostra habet idem omnino objectum, nulla differentia reali contractum, ac Theologia beatorum, nempe Deum sub ratione deitatis.

2. Theologia nostra non desumit sua principia a scientia beatorum; quia principia nostræ Theologiæ sunt propositiones fidei, quæ non reperiuntur in scientia beatorum.

3. Theologia nostra et Theologia beatorum non possunt esse in eodem subjecto, cum Theologia nostra sit obscura et inevidens, Theologia vero beatorum sit clara et evidens: atqui evidentia excludit obscuritatem, obscuritas evidentiam; ergo.

Dices contra secundam partem: Objectum Theologiæ et scientiæ beatorum est idem, aliqua differentia accidentali contractum; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Objectum Theologiæ nostræ est Deus obscure cognitus, objectum scientiæ beatorum est Deus clare visus; atqui illa differentia obscuritatis et evidentiæ satis est, ut scientia alteri proprie subalternetur; ergo.

Resp. nego min. Quia differentia quæ requiritur in objecto scientiæ subalternatæ, debet se tenere ex parte ipsius objecti, cui debet per se et realiter convenire, quomodo sanabilitas per se et realiter convenit objecto Medicinæ; sed obscuritas cognitionis non se tenet ex parte objecti Theologiæ, quod non est per se obscurum, sed tantum ex parte subjecti, nimirum hominis viatoris, qui per accidens, ratione scilicet sui status, Deum clare videre non potest.

QUÆSTIO III.

An Theologia sit etiam sapientia?

Theologia viatorum est vera sapientia.

Prob. 1. *ex Script.* Nam S. Paulus (1. *Cor.* 2. *v.* 6.) de Theologia sermonem faciens, ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus sæculi, neque principum hujus sæculi qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, etc.* Hoc ipsum Apostolis promiserat Christus, Lucæ 21. *Dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.* Unde omnes Patres Theologiam nostram perfectæ sapientiæ titulo nobilitant.

Prob. 2. *ratione.* Sapientia ex Philosophis est *cognitio rerum altissimarum per altissimas causas:* atqui Theologia nostra est cognitio *rerum altissimarum,* nempe Dei rerumque divinarum, *per altissimas causas;* nimirum per revelationem divinam, quæ haud dubie est causa altissima; ergo.

Objicies 1. Ex Aristotele (*Lib.* 1. *Metaph.* c. 1.): Vera sapientia debet tradere et probare communia omnium scientiarum principia; atqui Theologia nostra hoc non exequitur; ergo.

Resp. dist. maj. Sapientia philosophica quæ versatur circa prima principia lumine naturali nota, *conc. maj.* Sapientia supernaturalis, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quia sapientia naturalis ejusdem est ordinis cum aliis scientiis, quibus consequenter, cum sit habitus universalis, tradit principia, illaque probat; e contra sapientia præsuppositive supernaturalis, non est ejusdem ordinis cum scientiis naturalibus, unde non ejus est illorum principia tradere et probare.

Objicies 2. Idem habitus non potest esse sapientia simul et scientia; atqui, ex dictis, Theologia est scientia; ergo. *Resp. nego maj.*

Prop. mag. Sapientia et scientia sunt membra, in quæ Philosophi dividunt habitum mentis; atqui membra legitimæ divisionis debent esse inter se opposita; ergo.

Resp. dist. maj. Sunt membra, in quæ Philosophi dividunt habitum mentis, tamquam totum potentiale in suas potentias, *conc. maj.* Tamquam totum integrale in sua membra, ut hominis pars, alia caput, alia manus, alia pes, etc. vel tamquam genus in suas species, ut animal, aliud rationale, aliud irrationale, *nego maj.* Atqui membra legitimæ divisionis debent esse inter se opposita, si agatur de divisione totius integralis in sua membra, vel de divisione generis in suas species, *conc. min.* si agatur de divisione to-

tius potentialis, qualis est habitus, in suas potentias, *nego min.*

Itaque: partes, quæ dividunt totum potentiale, debent quidem esse diversæ, sed non debent esse oppositæ: sic intellectus et voluntas in quæ anima tamquam totum potentiale dividitur, sunt quidem partes diversæ, sed non sunt inter se oppositæ, cum in eodem subjecto reperiantur; similiter Theologia est scientia quatenus est cognitio certa per discursum comparata, et est sapientia quatenus est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas.

CAPUT II.

Utrum Theologia sit supernaturalis.

Nota. Non est hic quæstio de Theologia sumpta *præsuppositive*, ratione scilicet principiorum quibus innititur, quæ sunt veritates a Deo revelatæ: certum est enim, quod Theologia, sic sumpta, sit omnino supernaturalis; sed quæstio est de Theologia sumpta *entitative*, quatenus est habitus per discursum dedocens varias conclusiones ex principiis revelatis, de qua sit:

CONCLUSIO.

Theologia est habitus mere naturalis.

Prob. Ille habitus est pure naturalis, cujus ratio formalis specificativa est pure naturalis; talis est enim entitas rei, qualis est ejus ratio constitutiva, et specificativa; atqui ratio formalis specificativa Theologiæ, est mere naturalis, est enim discursus, per quem nostra Theologia a scientia beatorum, et fide distinguitur; discursus autem est actus intellectus agentis secundum suam vim naturalem; ergo.

Objicies 1. Illa scientia, quæ causam habet supernaturalem, est supernaturalis; atqui causa Theologiæ est supernaturalis, nimirum divina revelatio; ergo.

Resp. dist. maj. Scientia quæ habet causam proximam supernaturalem, est supernaturalis, *conc. maj.* causam tantum remotam, *nego maj.* et sic distincta min. *nego conseq.*

Itaque, causa proxima Theologiæ est judicium de connexione quam habet aliqua veritas cum articulo expresse revelato: porro illud judicium est merus fœtus rationis, illam connexionem per discursum apprehendentis.

Inst. Scientiæ specificantur a suis principiis; sed principia Theologiæ sunt supernaturalia; ergo.

Resp. dist. maj. Scientiæ specificantur a suis principiis spectatis secundum usum et applicationem, *conc. maj.* spectatis secundum entitatem, *nego maj.* Porro principia Theologiæ, licet secundum entitatem supernaturalia, sunt tamen naturalia secundum suam applicationem, quæ fit per discursum Theologicum mere naturalem.

Objicies 2. Illa scientia est supernaturalis, cujus certitudo est supernaturalis; atqui certitudo Theologiæ est supernaturalis; nam ex dictis certitudo Theologiæ est major certitudine omnium scientiarum naturalium; atqui illa major certitudo non potest desumi nisi ab ejus supernaturalitate; ergo.

Resp. dist. maj. Cujus certitudo est supernaturalis immediate et formaliter, *conc. maj.* remote tantum et resolutive; *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.* Itaque certitudo Theologiæ non est supernaturalis, nisi remote et resolutive, in quantum scilicet per discursum conclusiones Theologicæ resolvuntur in articulos, sicut per eumdem discursum ex illis articulis inferuntur, quod sufficit ut certitudo Theologiæ sit major certitudine omnium aliarum scientiarum naturalium.

DISSERTATIO V.

De locis Theologicis.

Quæres 1. *Quid sunt loci Theologici?*

Resp. Sunt sedes, ac veluti promptuaria, ex quibus Theologia sua desumit argumenta.

Quæres 2. *Quotuplicis generis sunt loci Theologici?*

Resp. Duplicis nempe *interni*, seu proprii, et *externi*, seu improprii.

Loci *interni* sunt *illi, ex quibus Theologia certa desumit argumenta*; tales sunt omnes, qui divina revelatione, atque Spiritus sancti illustratione, et auxilio nituntur.

Loci *externi* sunt *illi, ex quibus Theologia desumit argumenta tantum probabilia*; eo quod humana tantum fide, aut ratione fulciantur.

Quæres 3. *Quot sunt loci Theologici?*

Resp. Si late loqui velimus, sunt decem, quorum sex primi sunt interni, et quatuor ultimi externi.

Loci interni Theologici.

Primus est authoritas Scripturæ sacræ, libris canonicis contentæ.

Secundus, authoritas traditionis Christi et Apostolorum.

Tertius, authoritas sanctorum Patrum, qui sunt traditionis testes.

Quartus, authoritas Ecclesiæ catholicæ, quæ veras Scripturæ traditiones a falsis discernit, earumque genuinum sensum exhibet.

Quintus, authoritas summorum Pontificum.

Sextus, authoritas Conciliorum, præsertim generalium, quæ Ecclesiam repræsentant.

Loci Theologici externi.

Primus est Theologorum scholasticorum, et juris Pontificii peritorum, authoritas.

Secundus, rationis naturalis argumenta.

Tertius, Philosophorum, et Cæsarei juris consultorum, placita.

Quartus est humana historia.

Nota: De his omnibus agemus sex capitibus, quorum *primum* erit de Scriptura sacra; *secundum* de traditione et sanctis Patribus; *tertium* de Ecclesia; *quartum* de Romano Pontifice; *quintum* de Conciliis; *sextum* de locis externis Theologiæ.

CAPUT I.

De Scriptura sacra.

Nota 1. Scriptura sacra variis insignitur nominibus, 1. Dicitur *Testamentum* (*Hebr.* 9. *v.* 16.) quia Deus per Scripturas nobis testatus est nimium amorem, quo nos, ut filios, constituit suos hæredes. 2. Propter sui excellentiam dicitur antonomastice *Biblia*, id est, *Liber*, quia est liber omnium librorum, a quo omnis sapientia, in omnibus aliis Libris contenta, tanquam a fonte dimanat. 3. Propter eamdem sui excellentiam dicitur simpliciter *Scriptura*. (Rom. 4. v. 3.) *Quid enim dicit Scriptura?* Et ipse Christus (*Matth.* 21. *v.* 42.) ait: *Nunquam legistis in Scripturis*.

Quæres: *Quid est Scriptura sacra?*

Resp. Est *verbum Dei, ab authore hagiographo, afflante Spiritu sancto scriptum, et ut tale ab Ecclesia nobis manifestatum.*

Dicitur 1. *Verbum Dei:* per quod convenit cum traditione.

Dicitur 2. *Ab authore hagiographo:* id est, a sancto scriptore a Deo inspirato.

Dicitur 3. *Afflante Spiritu sancto:* id est, a Deo inspirante, per quod differt a definitionibus Ecclesiæ, quæ cum speciali Spiritus Sancti assistentia scribuntur, sed non ex Dei inspiratione; unde non sunt Scriptura sacra.

Dicitur 4. *Scriptum,* per quod distinguitur a traditione, quæ est verbum Dei non scriptum.

Dicitur 5. *Et ab Ecclesia, ut verbum Dei nobis manifestatum.* Quia Ecclesiæ est determinare quinam libri sint canonici et divini, et quinam non sint.

Nota: Agemus hic 1. De Scripturæ sacræ existentia et veritate; 2. De ejus integritate; 3. De ejus authoritate; 4. De ejus authore; 5. De ejus Canone; 6. De ejus idiomate; 7. De ejus versionibus; 8. De ejus sensibus; 9. De regulis ad expositionem Scripturæ sacræ necessariis; 10. De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos; 11. De regulis ad intelligendos Hebræorum tropos, et figuras; 12. De concordia locorum Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur; 13. De iis quæ ad cautam Ss. Interpretum lectionem observanda sunt, totidem quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De sacræ Scripturæ existentia et veritate.

Nota. Nomine veritatis hic intelligitur realitas; unde quæritur, utrum Scripturæ, quæ dicuntur sacræ, sint libri veri, et non suppositi.

CONCLUSIO.

Scripturæ sacræ, ab Ecclesia nobis propositæ, sunt libri veri, et non suppositi.

Prob. Illi libri sunt veri, et non suppositi, qui, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti sunt authoribus, quorum nomen præ se ferunt; atqui libri Scripturæ sacræ ab Ecclesia nobis propositæ, quovis Ecclesiæ seculo, adscripti fuerunt authoribus, quorum nomen præ se ferunt, ut quæstione quarta probabimus; ergo.

Major constat. Neque enim alio argumento probari potest Commentarius Cæsaris, Augustini opera etc. non esse libros suppositos, sed veros, quam quod quovis sæculo illi libri ipsis fuerunt adscripti, eorumque nomen præ se ferant.

Min. certa est, 1. Ex infinitis Scripturæ editionibus, quæ sub iisdem semper titulis in lucem prodierunt. 2. Ex eo, quod Scriptores subsequentes, libros antea scriptos sub iisdem nominibus semper allegant, sic in novo Testamento citantur libri Moysis, Isaiæ, Jeremiæ, Psalmorum, etc. 3. Ex primis Ecclesiæ Patribus, qui tum Evangelia, tum Epistolas Apostolorum, tum alios libros novi Testamenti sub ipsis propriis nominibus referunt. Ergo, etc.

Objicies: Scripturæ libri sunt suppositi, nec ullatenus genuini; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam si non essent genuini, suppositi fuissent vel ante, vel post Christum; sed neutrum dici potest; ergo. *Non quidem ante Christum,* nam Judæi et Pagani errorem certe detexissent, statimque scripta, quibus adeo premebantur, falsi redarguissent; *non etiam post Christum,* nam Judæi longe ante ejus adventum Libros veteris Testamenti habebant, quos ab eis Ecclesia Christiana recepit; et Libri novi Testamenti ab Apostolis scripti ab authoribus eorum coætaneis, sub eorum nomine constanter laudati sunt; puta a D. Ignatio, *in Epist. ad Smyrnenses;* a Clemente Petri discipulo, *in Epistola ad Corinthios;* a Polycarpo Joannis auditore, *in Epistola ad Philippenses;* atque ita ab aliis deinceps.

Inst. 1. Non magis Libri, qui Moysi, Isaiæ, Jeremiæ, Matthæo, etc. tribuuntur, genuini sunt, quam illi qui Adamo, Seth, Henoch, Bartholomæo, Thomæ, attribuuntur ab antiquis: atqui hi Libri tamquam apocryphi fuerunt rejecti a Gelasio in Synodo Romana septuaginta Episcoporum; ergo, etc.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod Libri apocryphi ab omnibus Ecclesiæ Patribus, et ab Ecclesia ipsa, rejecti fuerint tamquam spurii, et a Judæis, vel Hæreticis secundi sæculi suppositi; e contra vere genuini ac veri Libri, ut tales ab Ecclesiæ Patribus habiti sunt, et ab ipsa Ecclesia, cujus solius est definire, utrum aliquis Liber sit sacer, recepti.

Inst. 2. Plures sunt Libri, quorum authores sunt incerti, quos tamen Ecclesia in suum Canonem retulit, v. g. Libri Ruth, Job, Paralipomenon, etc. ergo saltem illi non sunt genuini.

Resp. nego cons. Ad veritatem enim alicujus Libri minime necesse est, ut illius author sit notus; sed sufficit, ut illa ætate fuerit ad quam Liber referri potest, et in idem asserendum conspiret cum aliis Libris, quorum author est certus: tales autem sunt Libri de quibus agimus, ut constat tum ex collatione illorum Librorum cum aliis, qui certi authoris nomen præ se ferunt, tum ex authoritate Ecclesiæ, quæ eos tanquam genuinos semper servavit, ac ut tales filiis suis exhibet.

QUÆSTIO II.

De Scripturæ sacræ integritate.

Nota 1. Aliqui, etiam Catholici, ut Jacobus Episcopus Christopolitanus (*Præfat. in Psalm.*), et Canus (*l. 2. de locis Theologicis cap. 13.*), contendunt Judæos in odium Christianæ fidei studiose depravasse, et corrupisse multa loca Scripturarum veteris Testamenti.

Nota 2. Hæretici hujus temporis, maxime Kemnitius et Calvinus, docent Scripturas novi Testamenti esse depravatas, et consequenter non posse dici authenticas, contra quos sit

CONCLUSIO.

Scripturæ veteris Testamenti sunt integræ quoad partes substantiales: id est, quoad fidem et mores.

Prob. 1. Ex D. Hieronymo (*in cap. 6. Isaiæ*), qui ex Origene (*8. lib. in Isaiam*) sic argumentatur: si Scripturas Judæi aliquando corruperunt, id fecerunt vel ante Christi adventum, vel post Christi adventum: atqui neutrum dici potest; ergo.

Non primum, quia ait D. Hieronymus cit. *nusquam Dominus et Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis, et Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent.* Atqui eam corruptionem nunquam Christus exprobravit, immo exhortatur auditores suos ad audiendas Scripturas, *scrutamini Scripturas* (Joan. 5. v. 39.), et, *super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi, quæcumque ergo dixerint vobis, servate, et facite* (Matth. 23. v. 2.). Quis autem dicat Christum ad corruptas Scripturas legendas sine ulla præmonitione homines invitasse?

Non secundum, nam testimonia, quæ a Christo, et Apostolis ex veteri Testamento laudata sunt, omnia inveniuntur nunc in Moyse, et Prophetis, ut ab illis citata sunt. *Namquid*, addit Div. Hieronymus, *Salvator, et Evangelistæ, et Apostoli in testimonia protulerunt, ut Judæi postea falsaturi erant?*

Prob. 2. Si Judæi divinas Scripturas, in odium Christianismi, falsare voluissent, haud dubie id fecissent in præcipuis vaticiniis de Christo, et in locis, in quibus præcipua religionis Christianæ capita tractantur: atqui in iis locis non falsarunt Scripturas, siquidem in iis tum vaticiniis, tum locis, aut non differunt a nostris codicibus Judæorum codices, aut si differant in aliquibus, ea discrimina nullius sunt momenti quantum ad fidem et religionem; ergo, etc. Immo sæpe codices Hebræi magis Judæos vexant, quam codices Græci, et Latini, v. gr. Psalm. 2. in codicibus Græcis, et Latinis legitur, *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus*, ex quo nihil aperte contra Judæos deduci potest; in codicibus Hebræis est, *Osculamini filium, ne irascatur*, qui locus est invictissimus contra Judæos, qui Christum futurum esse Deum non credunt.

Confirm. 1. Ex speciali providentia, quia Deus Ecclesiæ suæ semper prospicit.

2. Ex incredibili Judæorum religione erga sacros Libros, quæ tanta est, ut scribat Philo Judæus, quemlibet Judæorum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliqua mutari; atque hodie recentiores Judæi tanta veneratione legem prosequuntur, ut si aliquando in terram ceciderit, jejunium publicum indicant.

Objicies 1. Nonnulli ex Patribus, Justinus (*in dialogo cum Triphone*), Eusebius (*lib.* 4. *hist. c.* 28.), Origenes (*Hom.* 12. *in Jerem.*), Chrysostomus (*Ep. ad August. q.* 11. *inter Augustinianas*), et Hieronymus, exprobrant Judæis quædam erasisse ex Hebraicis codicibus, quædam in odium Christianorum corrupisse; ergo.

Resp. nego ant. Namque 1. Justinus, Eusebius, et Origenes nunquam scripserunt textum Hebraicum a Judæis fuisse corruptum, sed textum Græcum LXX. Interpretum, id aperte declarant illi Patres. *At quid illi*, ait Justinus, *multos et integros locos illarum* (Scripturarum) *ex translatione eorum, qui cum Ptolomeo fuere, seniorum sustulerunt, in quibus clare hunc ipsum crucifixum et hominem esse, eumque in cruce pendere, et mori pronuntiatum esse ostenditur, scire vos volo*. Eodem modo loquitur Origenes de corruptione versionis LXX.

2. Chrysostomus loquitur de Aquila, Symmacho, et Theodotione, qui ubi a Christianismo ad Judaismum defecissent, in suis interpretationibus de Hebræo in Græcum, multa perperam posuerunt in odium Christianismi, et in reprehensionem LXX. Interpretum, de quibus etiam loquitur B. Hieronymus cit. ubi dicit, se voluisse ex Hebræo vertere Libros divinos, et restituere quæ Judæi vel omiserunt, vel corruperant, unde loquitur de interpretationibus, non de textu hebraico.

Objicies 3. Cum Cano (*L.* 2. *cap.* 13. *de Locis* §. *ad hæc Genes.* 8.) nostra Vulgata et LXX. habent: *Corvus*, a Noe dimissus, *egrediebatur et non revertebatur*. Et in Hebræo legitur *egrediebatur*, *et revertebatur*. Ergo.

Resp. nego ant. In Hebræo enim non est, *Et revertebatur*, sed est: *Et exiit eundo et redeundo, donec siccarentur aquæ*. Quod non significat corvum rediisse intra arcam, sed volitasse circa arcam eundo et redeundo, et forte sæpius, donec siccarentur aquæ; ita declarat Bellarminus (*L.* 2. *de verbo Dei cap.* 2.) linguæ Hebraicæ peritissimus ... præterea illud mendum (si esset in Hebræo) non est contra fidem et mores, cum non sit ex iis capitibus, in quibus Judæi a Christianis dissentiunt.

CONCLUSIO II.

Textus originarius græcus novi Testamenti est purus et integer quoad fidem et mores.

Prob. 1. Quia textus originarius novi Testamenti, in rebus ad mores et fidem spectantibus, idem est apud sectas, alioquin sibi infensissimas; ergo non est depravatus.

2. Quia nec tempus, nec authores hujus depravationis citari possunt; ergo est fictitia.

3. Nulla potest subesse suspicio rationabilis hujuscemodi depravationis, nam si a Catholicis attentata fuisset, eam illis Hæretici mox exprobrassent; si autem ab Hæreticis eorum corruptelas detexissent Catholici, redarguere non prætermisissent, quomodo ex eventu manifestum est: nam ubi Marcion ex toto novo Testamento plurima abstulit ac mutavit (*ut advertit Tertull. L.* 5. *contra Marcion.*), illa omnia notavit Epiphanius, et in nostris codicibus græcis habentur recte. Ubi Ariani abstulerunt ex Evangelio Joann. 4. *Spiritus est Deus*, indicavit et notavit D. Ambrosius (*L.* 3. *de Spiritu sancto cap.* 11.), et illud testimonium reperitur in omnibus nostris codicibus.

Notat tamen Bellarminus (*L.* 2. *de verbo Dei, cap.* 7.), græcos codices non esse ubique incorruptos, sed aliquos interdum errores irrepisse, saltem negligentia librariorum, et non esse tutum latinam versionem semper ad græcam corrigere, quæ hodie non est fons purissimus. Quare dixi in utraque conclusione textus Scripturæ sacræ originarios esse incorruptos quoad partes substantiales.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Fieri non potuit absque miraculo, ut Scripturæ per tot Sæcula remanserint integræ, cum ignorantiæ ac inattentionis exscriptorum et librariorum fuerint expositæ; atqui tale miraculum asserere temerarium est; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam absque miraculo per ordinaria providentiæ divinæ media factum est, ut integræ ad nos pervenerint; Ecclesia enim, cui creditæ fuerunt, indesinenter earum integritati invigilavit, ut probat Eusebius (*L.* 5. *hist. c.* 5.), his D. Irenæi ad Florinum verbis: » Te, inquit, hunc librum transcripseris, adjuro, ut studiose conferas quod transcripseris, et accurate ad exemplar unde transcripseris, emendes, et Sacramentum istud, quo te obligaverim, similiter descriptum in exemplar inscribas ".

Objicies 2. SS. Patres plures Scripturæ referunt sententias, quæ hodie non reperiuntur in codicibus græcis; ergo etc.

Prob. ant. S. Clemens in Epist. 2. ad Corint. hanc refert Scripturæ sententiam: » Si fueritis mecum collecti in sinu meo, et non feceritis præcepta mea, abjiciam vos". Et S. Clem. (*lib.* 3. *Strom.*) istam laudat: *Veni ad dissolvendum opera fœminæ*; atqui hodie non reperiuntur in codicibus; ergo etc.

Resp. dist. ant. SS. Patres has et alias Scripturæ referunt sententias, quas per traditionem acceperunt fuisse a Christo prolatas, *conc.* quas ex Scripturis traxerunt, *subdist.* quoad sensum, *conc.* quoad verba, *nego ant.* Itaque SS. Patres aliquando Christi sententias laudant quæ non sunt ex Scripturis exceptæ, sed quas ex traditione acceperunt fuisse a

Christo prolatas, ut fecit Sanctus Clem. Alexand. qui ideo verba Christi laudata non absolute refert, ut Scriptura referre solet, sed eum his additis terminis: » Ajunt ipsum dixisse Salvatorem, veni ad dissol- » vendum opera fœminæ. " Aliquando eas referunt ex Scripturis extractas, non quidem quoad verba, sed quoad sensum, ut eas suæ orationi accommodarent.

Inst. 1. In codicibus græcis deest historia mulieris adulteræ quæ refertur *Joann.* 8. item in 1. Epist. Joann. 5. desunt hæc verba: » Tres sunt qui testimo- » nium dant in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus » Sanctus, et hi tres unum sunt ". Ergo textus ori- » ginarius græcus non est integer quoad partes substantiales.

Resp. dist. ant. Desunt in aliquibus codicibus græcis manuscriptis, *conc.* in omnibus, *nego ant.* Itaque, licet historia mulieris adulteræ e quibusdam codicibus expuncta fuerit ab aliquibus male cautis hominibus, timentibus ne tali exemplo mulieres adulterii sontes abuterentur, ut suspicatur D. August. (*lib.* 2. *de adulterinis conjugiis*); tamen in longe pluribus antiquioribus reperitur, ut testatur D. Hieron. (*lib.* 3. *contra Pelag.*), hancque laudarunt D. Ambros. (*Epist. de muliere adultera*): D. August. *loco citato:* Div. Chrysost. (*Hom.* 60. *in Joannem*), et alii passim... Idem dicendum de hoc textu: *Tres sunt qui testimonium, etc.* qui legitur apud Tertullianum, Div. Cyprianum, Idacium Clarum, Victorem Virensem, quorum testimonia referemus in tractatu de SS. Trinitate. Hic notare sufficiat, quod textus ille reperitur in confessione fidei quæ *anno* 484. Hunerico Vandalorum Regi Ariano exhibita fuit a 400. Episcopis Africanis; quod sane demonstrat V. Ecclesiæ sæculo indubium fuisse versum illud ad S. Joannis textum pertinuisse.

Inst. 2. Multi hæretici sacros novi Testamenti codices corruperunt, ut Marcionitis exprobrat Tertullianus, et Arianis D. Ambros. Ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam mutationes, quas in sacris codicibus fecerunt hæretici, accurate observavit Ecclesia, damnavit, atque juxta sincera exemplaria in magnis, et Apostolicis Ecclesiis diligenter servata, reprehendit, ut testatur Tertullianus (*lib* 5. *contra Marcionem*). Et sic summa cura integritati divinarum Scripturarum invigilavit, veramque earum Lectionem ad nos transmisit.

QUÆSTIO III.

De Scripturæ sacræ authoritate.

Nota. Hæc quæstio est 1. contra Anomæos, (*Ut videre est apud Epiph. Hæresi* 76.), contra Erasmum (*Annot. in cap.* 1. *Matth.*), et Spinosam (*tract. Theolog. politico cap.* 11. *et* 12.), qui contendunt plurima, tum a prophetis, tum ab Apostolis scripta fuisse instinctu proprio, non vero afflante Spiritu Sancto; et ideo multa falsa et incerta in Scriptura sacra promiscuisse: unde tum veteri, tum novo Testamento divinam authoritatem denegabant.

2. Contra quosdam juniores, asserentes Deum fallere posse vel per se, vel per alios, nempe per Ministros, quibus ad scribendum usus est; unde tales videntur negare Scripturam esse regulam infallibilem fidei. Contra quos

CONCLUSIO.

Scriptura Sacra divina præstat authoritate: seu est ipsummet verbum Dei, ac proinde infallibilis regula fidei.

Prob. Omnis Scriptura, quæ procedit de ore Dei, divina præstat authoritate, estque infallibilis regula fidei, cum Deus, utpote prima veritas, nec falli, nec fallere possit, juxta illud Apostoli (*Rom.* 3. *v.* 1.): *Est Deus verax, omnis autem homo mendax.* Et rursum: *Si non credimus, illo fidelis permanet, negare seipsum non potest* (2. *ad Timoth.* 2. *v.* 13.). Et alio loco: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur* (*Num* 23. *v.* 19.). Atqui Scriptura sacra prodit de ore Dei, cum omnis Scriptura ex speciali Spiritus sancti afflatu sit scripta, juxta illud (*Joan.* 15. *v.* 26.): *Ille,* Spiritus Sanctus, *docebit vos omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis,* etiam oblita, etiam propriis auribus audita, etiam quæ sponte et naturaliter in mentem venire poterant, omnia *suggeret;* unde cum Apostol. (*in* 2. *ad Corinth. cap.* 18. *v.* 3.) quædam dixisset, quæ humano more ab Ecclesiæ præfecto dici possent, subjecit protinus: *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Ob. 1. Multa Prophetæ et Apostoli humaniter et instinctu proprio scripserunt; ergo.

Resp. nego ant. Nam, ut ait Augustinus (*lib.* 1. *de doctr. Christ.*), si hæc opinio vera esset, *tota Scripturarum vacillaret authoritas, ideoque fides nostra.* Unde addit, Scripturam non aliter a legente accipiendam esse, *quam si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit.*

Prob..ant. In Scriptura multa reperiuntur, quæ scriptoribus sacris erant lumine naturali nota, v. g. quod Paulus scribit ad Timoth. 2. *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, affer tecum.* Et illud, *Lucas est mecum solus,* ergo humano modo, et instinctu proprio, fuerunt scripta.

Resp. nego conseq. Equidem ad illa scribenda non fuit necessaria supernaturalis revelatio, sed fuit necessaria peculiaris Spiritus Sancti directio, et afflatus, ut, licet humana essent, et naturaliter cognita, divinitus tamen sine ullo errore scriberentur.

Inst. 1. Apostolus (1. *Corinth.* 7. *v.* 12.) ait: *Præcipio, non ego, sed Dominus;* et infra, *cæteris ego dico, non Dominus:* ergo D. Paulus plura scripsit instinctu proprio.

Resp. nego conseq. Omnia enim illa sunt verba Dei; sic autem loquitur Apostolus, ut distinguat consilium a præcepto, ut interpretatur D. Thomas, cum dicit: *præcipio, non ego, sed Dominus,* indicat præceptum; cum dicit: *ego dico, non Dominus,* indicat consilium, ita ut sensus sit: *ego consulo, sed Dominus præcipit,* sicut infra ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do;* et ne quis putet consilium Apostoli esse humanum, et parum curandum, adjecit: *Puto autem quod et ego spiritum Domini habeam:* id est, consilium meum, Deo inspirante, conceptum est. Nec refert quod dicat, *puto:* hic enim Apostolus *sobrie loquitur,* ait Dionysius Carthusianus, *minusque dicit et majus significat, ut sensus sit, puto, id est, certe scio.*

Inst. 2. Apostolus (2. *Corinth.* 11.) ait: Quod loquor, non loquor *secundum Deum, sed quasi in insipientia in hac substantia* (id est materia) *gloriæ.* Et infra, *in quo quis audet* (supple, gloriari) *in insipientia dico; audeo et ego.*

Ex hoc textu sic argumentor.

Blasphemum est verba Spiritus Sancti in insipientia dicta affirmare, nec esse secundum Deum dicta; ergo Apostolus spiritu hominis locutus est.

Resp. dist. ant. In insipientia vera, *conc. ant.* in insipientia apparenti, *nego ant.* Nam Apostolus dicit

cap. 11. ejusdem Epistolæ: *Si voluero gloriari, non ero insipiens*, unde est revera sapiens, sed *quasi insipiens*, id est, insipiens apparenter, qui tamquam insipientis personam assumere, et seipsum jactare videretur; verum hæc quæ stultitia esse videbatur, erat Dei sapientia: non enim gloriabatur ex vanitate, sed ex caritate; non sponte, sed coactus, ne videlicet Corinthii, eo quasi inferiore contempto, Pseudo-Apostolos, *qui gloriabantur secundum carnem*, honorificarent in propriæ salutis detrimentum; ita exponit Dionysius Carthusianus.

Ob. 2. Deus potest nos fallere per Ministros, quibus ad scribendum usus est. Ergo.

Prob. ant. Ezech. 14. » Homo, qui posuerit immunditias in corde suo, et venerit ad Prophetam, interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum: et Propheta eum erraverit ... ego Dominus decepi Prophetam illum". Ergo Deus per alios potest decipere.

Resp. dist. conseq. Potest decipere positive, errorem inspirando, *nego cons.* permissive, *conc. cons.* potest enim Deus permittere, ut qui ex sese prophetare præsumit, in errorem prolabatur.

Inst. Atqui Deus decipit positive, imperando nempe Ministris suis ut decipiant. Ergo.

Prob. subsumpt. Cum Dominus aliquando interrogasset (3. Reg. 22.): *Quis decipiet Achab? Egressus spiritus, ego, inquit, decipiam illum ... ero spiritus mendax in ore Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, et prævalebis: egredere, et fac ita*. Ergo.

Resp. nego conseq. Nam verbum imperandi non semper aut præceptum, aut consilium secum, sed aliquando etiam permissionem importat, ut apud Joan. 3. *Quod facis, fac citius*, dixit Judæ, non imperando, sed permittendo.

Ob. 3. Abraham mentitus est (*Genes.* 22.), dicens pueris: *Expectate hic, ego et puer, postquam adoraverimus, revertemur ad vos:* unde Ambrosius (*lib.* 1. *de Abrah. cap.* 8.) ait: *Ipse solus disponebat redire immolato filio ... captiose autem locutus est cum servulis, ne, cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet*. Ergo.

Respondet Augustinus (*Serm.* 1. *de immolat. Isaac.*) *nego maj.* non enim contra id quod mente gerebat, locutus est; nam credidit filium protinus suscitandum, quemadmodum videtur tradere Apostolus, dicens: *Fide obtulit Abraham Isaac cum tentaretur .... arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus* (*Hebr.* 11.).

Ob. 4. Jacob (*Genes.* 22.) patrem suum Isaac mendacio de industria conficto, decepit dicens: *Ego sum primogenitus tuus Esau;* ergo mentitus est Jacob, idque agnovit pater Esau dicens: *Venit germanus tuus fraudulenter;* atqui ea omnia Jacob fecit et dixit ex revelatione divina, ut tradit Innocentius I. (*cap.* Gaudeamus, *de divort.*).

Resp. nego ant. Nam Jacob erat primogenitus Isac, non quidem secundum carnem, sed secundum jus, tum emptionis, tum concessionis Dei, qui eum in primogenituram substituerat; quod jus ipsi innotuit, vel Deo revelante, vel matre instruente, quam Dei familiare consilium habuisse dicitur (*Genes.* 25. *v.* 23.).

QUÆSTIO IV.

De sacræ Scripturæ authore.

Quæres 1. *Quis est author principalis sacræ Scripturæ?*

Resp. Est ipse Deus, qui eam Prophetis et Apostolis, quasi dictando, inspiravit. *Ipse scripsit*, inquit D. Gregorius Magnus (Prælat. in Job), *qui et illius operis inspirator extitit*. Atqui Deus Scriptoribus sacris inspiravit quidquid scriptis mandarunt juxta illud (2. *Petri* 1.): *Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*. Ergo.

Quæres 2. *Quinam fuerunt authores Scripturæ instrumentales?*

Resp. Fuerunt homines, quibus Deus ad scribendum usus est, juxta illud Zachariæ: *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt, Prophetarum ejus* (*Luc.* 1.). Et illud Apostoli (*Hebr.* 1. *v.* 1.): *Olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio*.

Quæres 3. *Quomodo Deus scriptoribus sacris afflaverit quæ scripserunt, an per revelationem, inspirationem, peculiarem assistentiam, an per simplicem approbationem eorum quæ humanitus scripserunt?* Ante responsionem

Nota. Revelatio est veritatis, antea ignotæ, manifestatio a Deo facta.

Inspiratio est incitatio quædam interior, qua quis impellitur ad aliquid fixum, et determinatum scribendum, sive antea fuerit notum, sive non. Porro inspiratio illa duo complectitur, nimirum mentis illustrationem et motionem voluntatis. Per mentis illustrationem, Author sacer dirigebatur, ne erraret in iis referendis, quæ jam aliunde noverat. Per motionem voluntatis, a Deo excitabatur ad scribendum, et veritati firmiter ac constanter adhærendum.

Specialis assistentia est peculiare auxilium, quo Deus ita dirigit scriptorem, ut in his, quæ sua sponte scribit, non erret. His notatis,

Resp. 1. *Ad Scripturam sacram non sufficit quod et postquam illa est humano spiritu scripta, Deus illam approbet* (*Est contra Nieremberg. de orig. Scripturæ*).

Prob. Quia, juxta illam sententiam, Scriptura non esset verbum Dei; nam de essentiali ratione verbi est, ut intrinsece procedat ab eo, cujus est verbum; atqui per hoc quod Deus approbat aliquam Scripturam, illa non procedit de ore ejus: ergo non est ejus verbum, nec Deus est illius author, sed tantum censor.

Hinc Theologi Lovanienses, et Duacenses hanc propositionem censura affecerunt: *Liber aliquis* (qualis forte est 2. *Machab.*) *humana industria, sine assistentia Spiritus Sancti scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra*.

Dices 1. Apostolus (*ad Tit.* 1. *v.* 12.) refert hanc Epimenidis poetæ sententiam: *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri;* atqui illa sententia habetur ut Scriptura sacra et verbum Dei, eo quod Deus eam ut veram per suum Apostolum approbaverit; ergo.

Resp. dist. min. Illa sententia est Scriptura sacra, prout est dicta ab illo poeta, *nego min.* prout est scripta ab Apostolo ex inspiratione Spiritus Sancti, qui, ejus mentem et calamum dirigebat, *conc. min.* Unde addit Apostolus: *Hoc testimonium verum est*.

Dices 2. Libri Machabæorum sunt Scriptura sacra; atqui illi libri sunt abbreviatio quinque librorum Jasonis Cirenæi, ut dicitur *cap.* 2. illius libri: *Itemque a Jasone Cirenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno libro breviare*. Ergo.

Resp. dist. maj. Sunt Scriptura sacra, prout sunt scripti a Jasone Cirenæo, *nego maj.* prout sunt inspirati, et scripti a Spiritu Sancto per ejus Ministrum, *conc. maj.* Sic enim sunt verbum Dei proprie.

Inst. 1. Scriptura a Deo approbata tam est infallibilis veritatis, ac si a Spiritu Sancto esset dictata; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Quia ad Scripturam divinam duo requiruntur: 1. ut sit infallibilis; 2. ut Deus sit illius author, dictator, ac inspirator: porro Scriptura approbata a Deo esset quidem infallibilis veritatis, sed non esset a Deo dictata; ergo nec divina.

Inst. 2. Si quis a secretis regis ex propria mente scribat Epistolam, quam postea rex approbet, et cui subscribat, ejusdem erit authoritatis: ergo erit scriptura regis, ejusque verbum.

Resp. nego conseq. Quia non est scripta, nec dictata a rege, unde non est verbum regis, nec scriptura regia.

Resp. 2. *Ad Scripturam sacram non sufficit specialis Spiritus Sancti assistentia:* alias definitiones Conciliorum essent Scriptura sacra, cum fuerint ex speciali spiritus sancti assistentia conditæ.

Resp. 3. *Ad plures Scripturæ sacræ sententias requisita fuit divina revelatio, sed non ad omnes.*

Prob. Ad ea sola, necessaria fuit revelatio divina, quæ antea Scriptores sacri ignorabant: atqui non omnia, quæ scripta sunt, antea scriptores sacri ignorabant; multa enim propriis oculis viderant, auribus audierant, ut asserit D. Joann. (*Epist.* 1. *cap.* 1. *v.* 1. *et* 2.) » Quod audivimus, quod vidimus oculis no» stris, quod manus nostræ contrectaverunt de ver» bo vitæ, testamur et annuntiamus vobis. *Ergo, etc.*

Resp. 4. *Ad Scripturam sacram necessaria fuit vera et proprie dicta Spiritus sancti inspiratio.*

Prob. Ex D. Petro dicente (2. *Petri* 1.): » Non » voluntate humana allata est aliquando Prophetia, » sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei » homines". Hæc est hodie omnium Catholicorum sententia, inter quos etiam est controversia; nam aliqui docent (*Sanchez L.* 1. *Machab. c. ult. Tirin. cap.* 2. *n.* 27. *etc.*) res et sententias Scripturæ sacræ fuisse a Spiritu S. inspiratas, verba vero, verborum ordinem, ac stylum uniuscujusque scriptoris ingenio permissa fuisse; alii e contra existimant nedum res et sententias a Spiritu sancto fuisse inspiratas, sed etiam verba et stylum: utraque opinio est probabilis; verum

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus dictavit, nedum res ac sententias Scripturæ sacræ, verum etiam singula verba illorumque stylum ac ordinem usque ad ultimos apices. (*Canus l.* 2. *de locis Theolog. cap.* 18. *Bannez.* 1. *par. qu.* 1. *art.* 8. *Dub.* 3. *Concl.* 2. *Valentia tom.* 3. *qu.* 1. *puncto* 7. *Tena l.* 1. *Isagogæ sacræ Scripturæ etc.*)

Prob. 1. Christus (*Matth.* 10.) dicit discipulis suis: » Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiri» tus Patris vestri qui loquitur in vobis". Et Dominus ad Jerem. (*cap.* 1. *Jerem. v.* 9.) ait: *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Atqui hic modus loquendi indicat, non solum sententias et sensus, sed etiam singula verba, eorumque ordinem esse a Deo inspirata ac directa; nam de ratione verbi est ut procedat ab illo, cujus est verbum tanquam a dicente, ad eumque dicat relationem originis, ut bene notat D. Thom. (*Lib.* 1. *de verit. q.* 4. *art.* 2. *et lib* 4. *contra gentes* cap. 11.); ergo quidquid est in Scriptura, est dictum ab ipso Deo, etc.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, Aug. (*L.* 1. *de consensu Evang. cap. ult.*) dicente: » Cum illi scripserunt, » nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit, » quandoquidem membra ejus id operata sunt, quod » dictante capite cognoverunt; quidquid enim ille » (*Christus*) de suis factis et dictis nos legere vo» luit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus, » imperavit". Et Gregorius Magnus præfat. in Job ait: » Quis hæc scripserit, supervacanee quæritur, » cum Auctor Libri Spiritus sanctus fideliter creda» tur .... cum ergo rem cognoscimus, ejusque rei Spi» ritum sanctum auctorem tenemus, qui auctorem » scimus, quid aliud agimus, nisi legentes litteras de » calamo perscrutamur?" Ergo authores sacri fuerunt tantum instrumentum, quo Deus usus est ad scribendum: hinc Regius Psal. *Psal.* 44. de seipso dicit: *Lingua mea calamus scribæ*, nempe Dei, *velociter scribentis;* atqui calamus non ex se, sed a scribente, usque ad ultimum apicem, accipit quæ litteris mandat; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si Spiritus sanctus cuncta verba Scripturæ, eorumque ordinem dictasset, non esset diversus Scriptorum sacrorum stylus; atqui falsum conseq.

Resp. nego sequel. maj. Deus enim, qui omnia disponit suaviter, et maxime se attemperat ingenio et conditioni scribentium, verba eis suggerit, prout unicuique sunt familiaria secundum suum ingenium et educationem, ut notat D. Hieronymus (*L.* 1. *advers. Rufin. cap.* 4.), et inde est quod Isaias de stirpe regia oriundus, stylo sublimiori scripserit, quam Amos gregum pastor; Lucas liberalibus disciplinis instructus, quam Joannes olim piscator. Sicut ergo manus, juxta dispositionem calami obtusi aut acuti, diversos exprimit characteres, sic et Spiritus sanctus, pro diversitate ingenii Ministrorum, diversa verba, diversumque stylum suggerit; unde Dominus dixit ad Isaiam, c. 8. *Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stylo hominis.*

Instab. 1. Apost. (2. *Cor.* 11. *v.* 6.) dicit se esse *imperitum sermone;* atqui hoc non diceret, si Spiritus sanctus illi verba subministrasset; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Hoc dicit Apost. ex sua sententia, *nego maj.* ex sententia obtrectatorum Pseudo-Apostolorum, de quibus in dicto capite loquitur *conc. maj.* Id explicat D. Aug. dicens: » Fac me imperitum es» se sermone, ut mei obtrectatores putant, et scien» tia non sum imperitus". Pseudo-Apostoli Græci qui elata facundia loquebantur, simplicia Apostoli verba contemnebant, et ideo eum tanquam imperitum sermone putabant; unde dixit Apost. *Etsi imperitus sermone, sed non scientia;* nam sua altissima scientia et charitate profectum quærebat animarum, non vero verborum ornatum.

Instabis 2. Glossa, in cap. 1. ad Hebræos, ait: » Non est mirandum quod Epistola ad Hebræos ma» jori eluceat facundia, quam in aliena lingua". Ergo ex sua sententia Apostolus dicit se esse imperitum sermone.

Respond. nego conseq. Equidem Apost. humiliori stylo locutus est aliena lingua, quam propria, quia non callebat alienam linguam, quomodo callebat maternam; sed inde sequitur tantum, quod Deus illius ingenio sese accommodaverit in dictando quæ scripsit, sed non sequitur quod ex propria sententia dixerit, *Etsi imperitus sermone, etc.*

Objicies 2. Si Deus cuncta Scripturæ verba dictasset, scriptor in suis libris non postularet veniam, si quid minus digne scripserit; atqui tamen author libri 2. Machab. cap. ult. veniam hanc petit: *Si autem minus bene, concedendum est mihi.* Ergo.

Resp. nego maj. Præfatus enim author, ex impulsu ipsiusmet Spiritus sancti, postulat veniam a lectoribus suis, quibus forte visum est, quod stylo minus polito scripserit; quam veniam potuit petere, quia

Spiritus sanctus, pro ratione ejus conditionis et ingenii dictaverat quæ scripsit, ut dictum est.

Objicies 3. Idem author res easdem aliis verbis aliooque ordine describit, ut videre est in Moyse qui Decalogum, quem *Exodi* 30. retulit, refert *Deut.* 5. alio verborum delectu, item Apostoli et Evangelistæ in referendis testimoniis ex veteri Testamento, non semper observarunt verborum ordinem, sed sensum; atqui si Spiritus sanctus verba dictasset, in utroque loco iisdem verbis usi fuissent; ergo.

Resp. nego min. Hoc enim divino consilio factum est, ut videretur integra et pura fides Scripturæ, quæ quamvis variis modis dicatur, semper in illis est una eademque fides, ut docet D. Aug. in Ps. 46. » Una » eademque res interdum multis modis dicitur, ut » mos ipse dicendi propter fastidium varietur, et pro» pter concordiam fides teneatur."

Objicies 4. Scriptores sacri, in suis libris scribendis, adhibuerunt diligentiam humanam, ut narrat author libri 2. Machab. his verbis: » Et nobis quidem » ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, » non facilem laborem, immo vero negotium plenum » vigiliarum et sudoris assumpsimus". Ergo omnia non sunt ipsis inspirata, sed ex sua industria comparata.

Resp. dist. ant. Adhibuerunt diligentiam humanam, tamquam dispositionem antecedentem, ut per illam mererentur a Spiritus sancto illuminari ac moveri ad scribendum, *conc. ant.* Adhibuerunt diligentiam et laborem, cum manus adhibuerunt ad scribendum, *nego ant.* Tunc enim singula verba Spiritus sanctus inspiravit. Ita refert D. Ambros. (*in cap.* 1. *Lucæ*). » Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, non conati sunt, » sed Divino Spiritu ubertatem dictorum rerumque » omnium dictanta sine ullo molimine cœptam com» pleverunt".

Inst. Si authores sacri scripsissent inspirante Spiritu sancto, non loquerentur cum dubitatione; atqui sic sæpe loquuntur, ut constat ex particulis, *Quasi*, *fere*, *circiter*, quibus utuntur. Ergo; etc.

Resp. nego min. Quando enim hiis particulis usi sunt Scriptores sacri, non ideo usi sunt quod numerum nescirent, sed uti familiari hominum loquendi modo sese accommodarent; et in hunc finem has particulas Deus ipsis inspiravit, æquum ducens, ut eo modo scriberent quo homines in suis narrationibus solent loqui.

Quæres 4. *Quinam homines fuerint sacrorum librorum authores?*

Resp. De libris novi Testamenti nulla est difficultas; circa libros veteris Testamenti variant Doctores; nos tum quidquid est certum, tum quidquid est probabilius, referemus breviter, candidatos ad cognitionem prolixiorem remittentes ad sacræ Scripturæ interpretes. Itaque

1. Juxta omnes Patres, Pentateuchum fuit a Moyse scriptum, ut constat ex multis Scripturæ locis (*Exod.* 17. *v.* 14. *Deut.* 31. *v.* 9. *Joann.* 1. *v.* 45. *Marci* 11. *v.* 17.). Excipiendum tamen videtur ultimum caput Deut. ubi refertur mors Moysis; quamvis enim quidam existiment ipsum Moysen hoc de se, Spiritu prophetico ante mortem scripsisse, tamen verisimilius est quod vel a Josue, vel ab Eleazaro scriptum fuerit inspirante Spiritu sancto, vel, ut alii volunt, ab Esdra.

Dices: Genes. 14. fit mentio civitatis *Dan*, atqui tempore Moysis vocabatur *Lais*, et nonnisi diu post mortem Moysis accepit nomen *Dan*, ut dicitur Judicum 18. *Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui quem genuit Israel*; ergo.

Resp. nego conseq. Nam vel nomen, *Dan*, a Josue, vel Esdra, fuit additum, vel ut alii volunt, Moyses spiritu prophetico eam urbem sic vocavit prævidens eam aliquando sic vocandam; quomodo nomen *Cyri Regis*, multis retro sæculis ante ejus nativitatem, fuit revelatum Isaiæ *cap.* 44. *vers.* 28.

2. Librum Josue scripsit ipsemet Josue, ut ipsemet declarat (*Josue cap. ult. vers.* 26.): *scripsit*, (in Græco et Hebræo additur *Josue*) *omnia verba hæc in volumine legis Domini*. Veruntamen, quæ *cap. ult.* leguntur, tum de morte Josue, tum de his quæ post ejus mortem acciderunt, addita fuerunt ab Esdra, vel ab alio sacro scriptore.

3. Liber Judicum, juxta aliquos, fuit scriptus ab Esdra, juxta alios ab Ezechia, sed juxta probabiliorem sententiam fuit scriptus vel compilatus a Samuele ultimo Judicum (*Ita D. Isidor. lib.* 6. *etymolog. cap.* 1. ..... *Abulen. qu.* 4. *Præf. in judices*). Nam juxta Abulensem quilibet Judex gesta sui temporis ad perpetuam memoriam redigebat in Commentariis, quæ Samuel in unum collegit librum, ne acta Judicum essent in tot Tractatus dispersa.

4. Author libri Ruth est incertus, tamen verisimilis videtur fuisse Samuelem, ut senserunt Rabbini (*apud Serarium in Prolegom. q.* 4.) *Ratio est*, quia his liber pertinet partim ad librum Judicum, cum historia Ruth contigerit *in diebus unius judicis* (*Ruth.* 1. *vers.* 1.); partim etiam ad librum Regum, cum Davidis genealogiam narret: atqui Samuel existimatur author libri Judicum, et etiam prioris partis libri Regum; ergo.

5. In confesso est apud omnes, Samuelem scripsisse librum 1. Regum usque ad caput 25. in quo narratur ejus mors. Probabilius est Nathan et Gad continuasse librum 1. et 2. Regum, ut videtur declarari lib. 2. Paralipomenon cap. ult. ubi dicitur: » Ge» sta autem Davidis Regis priora et novissima scri» pta sunt in libro Samuelis videntis, et in libro » Natan Prophetæ, et in volumine Gad videntis".

6. Quoad libros 3. et 4. Regum communior sententia docet, ipsos fuisse scriptos a Jeremia Propheta (*Ita D. Hieron. in Prologo Galeato, D. Isidorus et multi Rabbini, quos citat et sequitur Sixtus Senensis, lib.* 1. *Bibliothecæ*). Ratio Doctorum est, quia Jeremias vidit illa posteriora tempora et captivitatem, et quia caput ultimi libri 4. Regum cum capite postremo libri Jeremiæ, stylo, verbis, et narratione cohæret, et convenit.

7. Circa libros Paralipomenon est controversia: alii volunt Jeremiam, alii probabilius Esdram esse illorum authorem, tum quia Esdras de libertate populi cum Ciro Rege egit; tum quia idem est finis libri 2. Paralipomenon, et libri primi Esdræ.

8. Esdras fuit author libri primi Esdræ, et Nehemias libri secundi. Est certum.

9. Author libri Tobiæ fuit uterque Tobias, *nam* Angelus cap. 12. utrumque Tobiam alloquens, dixit: *Narrate omnia mirabilia ejus* (Dei), pro quo LXX. habent *scribite omnia quæ consummata sunt in libro*. Finis tamen capitis ultimi, ubi narratur mors Tobiæ Junioris, scriptus est ab alio, incertum a quo.

10. Author libri Judith est incertus, aliqui putant fuisse Joachim summum Pontificem, cujus ibi fit mentio.

11. Author libri Esther fuit Mardochæus conformiter ei quod *cap.* 9. legimus: *Scripsit itaque Mardochæus omnia, et litteris comprehensa misit ad Judæos. Et Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.*

12. Author libri Job est incertus, probabilius tamen est fuisse Moysem, ut testatur Div. Isidorus (*lib.* 1. *de Officiis*), Origenes, Bellarminus, etc.

13. Librum Psalmorum quidam probabiliter existi-

mant scriptum partim a Davide, partim ab iis, qui nominantur in eorum titulis; alii tamen probabilius censent totum esse scriptum a Davide, quoniam hæc est communior sententia tradita ab Augustino (*Lib.* 17. *de Civ. Dei, cap.* 14.), Ambrosius (*in Psalm.* 43. *et* 47.) Chrysostomus, et Theodoretus (*præf. in Psalm.*), cui etiam non parum suffragantur, quod Christus (*Luc.* 20.) Librum Psalmorum Davidi adscribat, ac insuper quod nec Christus, nec Apostoli allegent unquam aliquos Psalmos sub alterius, quam sub Davidis nomine.

Quod autem quorumdam aliorum nomine præfigantur in titulis, hoc ideo est, vel quia ipsis Psalmi dati erant ad canendum, ut sunt *Asaph, Idithum, Ethan, et Filii Chore:* vel quia David in spiritu prævidit eos similia cantaturos, vel facturos ut sunt Jeremias et Ezechiel, Aggæus et Zacharias (*Psalm.* 64. 111. *et* 145.), vel quia introducuntur loquentes, ut Moyses (*Psalm.* 89.).

14. Salomonem scripsisse libros *Proverbiorum, Ecclesiasten, Cantica Canticorum*, est constans omnium traditio, idque patet ex initio illorum librorum.

15. Libri *Sapientiæ* author est Salomon: ista enim verba: *Tu autem, Domine, elegisti me Regem populo tuo... et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo (Sapient.* 9. *vers.* 7.), de nullo verificari possunt, præterquam de Salomone, unde Eusebius (*lib.* 4. *Hist. cap.* 22.) ait: *Egesippus, et Irenæus, et omnium antiquorum chorus, librum, qui adintitulatur* Sapientia, *Salomonis esse disserant sicut et Proverbia*; atqui Proverbia sunt certo Salomonis; ergo.

16. Author libri *Ecclesiastici* est Jesus filius Sirach, ut colligitur ex *cap.* 50. hujus libri: *Doctrinam Sapientiæ et disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita.*

17. Certum est libros Prophetarum fuisse scriptos a Prophetis quibus adscribuntur.

18. Authores librorum Machabæorum *nobis sunt ignoti, soli Deo cogniti*, ut recte dicit D. Isidorus (*lib. de Script. Eccles.*).

QUÆSTIO V.

De sacrarum Scripturarum Canone.

Nota. Hæc vox, *Canon*, sumitur duobus modis 1. Pro regula. 2. Pro Catalogo, utroque sensu, Scripturæ libri sunt canonici; sunt enim 1. fidei ac morum regula; 2. Certo ac determinato Catalogo, seu numero, continentur. » Salubri vigilantia, ait Div. » Augustinus (*lib.* 2. *contra Crescon. cap.* 31.), Ca» non Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi » Prophetarum et Apostolorum libri pertineant... se» cundum quos de ceteris, vel fidelium, vel infidelium » libris libere judicamus".

Nota 2. Scriptura *sacra* et *canonica* propriis notionibus differunt: nam ad Scripturam sacram sufficit, quod Deus sit illius author; ad Scripturam vero Canonicam, ultra requiritur quod ab Ecclesia proponatur tamquam a Deo dictata, et inspirata. Hinc

Nota 3. Scripturæ libri alii dicuntur canonici, alii apocryphi. *Canonici* sunt illi, qui in canone Ecclesiæ sunt recepti. *Apocryphi* sunt illi qui in canone Ecclesiæ non sunt recepti, quia de iis non certo constat quod sint divini, licet forte tales sint, ex quibus hæc pauca videntur extare, ait Bellarminus (*lib. de verb. Dei cap.* 4.). *Oratio Manasse, libri* 3. *et* 4. *Esdræ, lib.* 3. *et* 4. *Machabæorum, Psalm.* 151. qui reperitur in græcis codicibus, et cujus meminit Athanasius in synopsi; *Appendix libri Job, liber Hermetis*, qui inscribitur *Pastor*.

Nota 4. Agemus hic 1. De canone Judæorum usque ad adventum Christi inclusive, nam postea multæ hæreticæ Synagogæ multis erroribus pullularunt. 2. De canone Catholicorum. 3. De veteris Testamenti libris canonicis in particulari. 4. De novi Testamenti libris canonicis item in particulari. 5. De canone Hæreticorum.

ARTICULUS I.

De canone Judæorum.

Quær. 1. *Quot libros continuit canon Hebræorum?*

Resp. Juxta communiorem, et magis receptam D. Hieronymi sententiam, continuit libros 22. juxta numerum Litterarum alphabeti Hebraici. Ita Joseph *lib.* 1. *contra Appionem*. Origenes, *apud Eusebium lib.* 6. *Hist. cap.* 23.

Quæres 2. *Quomodo Hebræi dividebant suum canonem?*

Resp. Dividebant in Legem, Prophetas, et Agiographos, id est, Libros tertii ordinis; quam partitionem, tamquam tunc communem, indicavit Christus (*Luc.* 24. *vers.* 44.) dicens: *Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysis, Prophetis, et Psalmis de me*. Ubi sub illis tribus membris totam Scripturam comprehendit, et sub *Psalmis* tamquam nobiliori parte comprehendit Libros *Agiographos*.

Sub lege includebantur quinque libri Moysis.

Sub Prophetis includebantur octo Libri, scilicet: 1. *Liber Josue*. 2. *Liber Judicum cum Ruth*. 3. *Samuel*, id est, primus et secundus Regum. 4. *Malachim*, id est, tertius et quartus Regum. 5. *Isaias*. 6. *Jeremias cum Threnis*. 7. *Ezechiel*. 8. Liber *duodecim minorum Prophetarum*.

Sub Agiographis reponebantur novem libri, nempe *Job, Psalterium Davidis, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Daniel*, exceptis 67. versiculis capitis tertii, nempe a 24. ad 90. *Paralipomenon, Esdras*, et *Esther*.

Hinc libri *Tobiæ, Judith, Baruch, Sapientiæ, Ecclesiastici, primus et secundus Machabæorum*, licet fuerint in magna veneratione apud Hebræos, non tamen erant repositi in eorum canone.

Dices: Mileto Sardensis apud Eusebium (*lib.* 4. *Hist. cap.* 26.) 24. libros recenset in canone Hebræorum, et Epiphanius (*Heresi* 8.) numerat 27. Ergo sunt plusquam 22. libri.

Resp. nego conseq. Ideo enim aliqui recensent 24. libros, quia dividunt librum Judicum a libro Ruth, Jeremiam a Threnis. Alii autem qui libros 27. numerant: 1. *Samuel* et *Malachim* dividunt in quatuor libros Regum. 2. Ex uno Paralipomenon faciunt duos. 3. Ex uno Esdræ cum Nehemia faciunt duos, primum et secundum Esdræ; unde per illam diversam computationem non augetur numerus librorum.

Quæres 3. *Utrum apud Hebræos extiterint alii libri, et an fuerint sacri et canonici?*

Resp. ad primum. Plures alios recensent authores, ut sunt *liber bellorum Domini, liber Justorum, liber verborum Salomonis*, et multi alii, quos enumerare inutile ac superfluum est, cum jam hodie nullus illorum extet.

Resp. ad secundum, cum D. Augustino (*lib.* 18. *de Civit. Dei, cap.* 38.), illos libros nec sacros, nec canonicos fuisse, quia licet illos scripserint Prophetæ, tamen eos non scripserunt, ut Prophetæ, sed *sicut homines historica diligentia* unde asserit tales libros pertinuisse *ad ubertatem cognitionis, non ad religionis authoritatem, in qua authoritate custoditur Canon.*

Quæres 4. *Quisnam fuit author Canonis Hebræorum?*

Resp. Fuit Esdras, qui libros sacros, antea dispersos, in unum redegit Scripturarum catalogum, seu Canonem; qui tamen Canon habuit suam authoritatem a Synagoga, quæ Canonem Esdræ probavit. Ita referunt Irenæus (*lib.* 3. *cap.* 35.), Clemens Alexandrinus (*lib.* 1. *Stromat.*), Theodoretus (*præf. in Psalmos*).

ARTICULUS II.

De Canone Catholicorum.

Quæres 1. *Cujusnam sit definire, num aliquis liber sit sacer?*

Resp. Est solius Ecclesiæ.

Prob. Definire num aliquis liber sit sacer, vel est ipsiusmet Scripturæ sacræ, quæ seipsam ab aliis Scripturis sufficienter distinguit, sicut lux seipsam distinguit a tenebris, ut volunt sectarii; vel est spiritus privati cujusque, ut asserunt iidem; vel est Ecclesiæ.

Atqui 1. *non est ipsiusmet Scripturæ*, quia licet per se notum sit lucem esse lucem et non tenebras, non est tamen per se notum, eam Scripturam quæ sacra est, esse sacram, tum quia multo tempore, etiam apud sanctos Patres, de quorumdam librorum divinitate dubium fuit; tum quia ex Scriptura non potest haberi definitio cur Evangelium D. Matthæi sit Scriptura sacra, potius quam illud, quod a Sancto Matthia dicitur scriptum.

2. *Non est etiam spiritus privati cujusquo*, spiritus enim ille ad opposita movet, ut maxime patet in Hæreticis, qui, licet affirmant se a Spiritu moveri ac illuminari, opposita tamen etiam in rebus ad fidem pertinentibus, sententias tenent.

Ergo restat ut solius Ecclesiæ, quæ est *columna et firmamentum veritatis* (1. *ad Timoth.* 3.), sit definire et determinare quinam libri sint divini, juxta illud Conc. Toletani I. in assert. fidei: » Si quis di» xerit vel crediderit, alias Scripturas, præter eas, » quas Ecclesia Catholica recipit, in auctoritate ha» bendas, vel venerandas esse, anathema sit". Cui conforme est illud D. Augustini (*L. contra Epist. fundam. cap.* 3.): » Ego Evangelio non crederem, » nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas".

Confirm. Quia cum Antiochiæ difficultas esset exorta circa legalium, quæ in sacra Scriptura continentur, observationem, neque ad sacram Scripturam, neque ad spiritum cujusque privati, sed ad Petrum, aliosque Apostolos recursum est (*Act.* 15.).

Objiciunt Hæretici: Si Ecclesiæ esset determinare canonicitatem Scripturæ, sequeretur majorem esse authoritatem Ecclesiæ, quam Scripturæ: absurdum conseq.

Prob. seq. maj. Illius, qui judicat, major est authoritas, quam ejus qui judicatur; atqui, si Ecclesiæ esset determinare canonicitatem Scripturæ, Ecclesia judicaret de Scriptura; ergo.

Resp. nego maj. Major est authoritas illius qui judicat, judicio potestatis et excellentiæ, quam habet supra eum qui judicatur, *conc. maj.* judicio discretionis et declarationis, *nego maj.* Atqui si Ecclesiæ esset determinare canonicitatem Scripturæ, Ecclesia judicaret de Scriptura, judicio potestatis et excellentiæ, *nego min.* judicio *discretionis*, eam scilicet discernendo a non sacra, et judicio *declarationis*, testificando ac declarando hanc Scripturam esse pro sacra habendam, sicut etiam declarare potest quod Deus noster sit Deus verus, dii autem gentium dæmonia, *conc. min.* Illud autem judicium, etsi circa Scripturam, cui nullam confert authoritatem, non sit authoritativum, est tamen authoritativum erga fideles ad quos dirigitur, qui idcirco debent illi acquiescere.

Inst. Ecclesia per suum judicium dat Scripturæ sacræ authoritatem; ergo judicium Ecclesiæ erga Scripturam est authoritativum.

Resp. dist. ant. Dat authoritatem intrinsecam, quæ ei secundum se, seu prout est Scriptura sacra, convenit, *nego ant.* extrinsecam, seu quoad nos, *conc. ant.* Itaque Scriptura, etiam absque judicio Ecclesiæ, divina est et divinæ authoritatis secundum se, quamvis apud eos, qui nesciunt esse divinam, eam authoritatem non habeat, nisi interveniente judicio Ecclesiæ declarantis illam Scripturam esse sacram.

Quæres 2. *Quos, et quosnam libros in suo Canone recipiat Ecclesia Catholica?*

Resp. Recipit libros 72. nimirum 45. veteris Testamenti, et 27. novi; hoc constat ex Concilio Tridentino sess. 4. in suo de scripturis canonicis decreto, quod sic est: » Sacrorum librorum indicem huic » decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio su» boriri possit quinam sint, qui ab ipsa Synodo susci» piuntur». Hinc Concilium enumerat omnes libros canonicos veteris et novi Testamenti; postea sic concludit: » Si quis autem libros ipsos integros cum o» mnibus suis partibus... pro sacris et canonicis non » susceperit, et traditiones prædictas sciens et pru» deos contempserit, anathema sit".

Objiciunt 1. *Hæretici*. Concilium Tridentinum non potuit canonicos declarare illos libros veteris Testamenti, qui non erant in Canone Judæorum; ergo.

Prob. ant. Concilium Tridentinum nullos veteris Testamenti libros potuit declarare canonicos, nisi traditione Judæorum; atqui ex hac traditione non potuit canonicos declarare illos libros, qui non erant in Canone Judæorum; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Judæi non habuerunt pro canonicis illos libros, qui non erant in suo Canone; ergo.

Resp. dist. ant. Non habuerunt pro canonicis explicito, *conc. min.* implicite, *nego min.* Itaque Judæos *implicite* pro canonicis habuisse libros, qui non erant in Canone Esdræ, constat ex summa veneratione, qua illos prosecuti sunt et conservarunt; illos tamen non habuerunt *explicite* pro canonicis, quia de illorum authoritate nullum Synagoga tulerat decretum, quod tamen Apostoli et peculiari Spiritus Sancti revelatione postea tulerunt. Illud autem judicium revera ab Apostolis latum fuisse Concilium Tridentinum colligit ex continua omnium sæculorum traditione. Huic responso favet D. Augustinus (*lib.* 18. *de Civ. Dei, cap.* 36.), dicens: *Libros Machabæorum, non Judæi*, explicite, *sed Ecclesia pro canonicis habet.*

Objiciunt 2. Illi soli veteris Testamenti libri sunt canonici, qui a Christo et Apostolis citantur in novo Testamento; atqui non omnes qui sunt in indice Tridentino citantur, etc.

Resp. nego maj. Alias nec liber *Judith*, nec *Ecclesiastes*, nec *Cantica Canticorum*, nec *Abdias*, nec *Sophonias*, qui sunt in Canone Judæorum, essent canonici, cum eorum testimonio nec Christus, nec Apostoli unquam usi fuerint, quod est hæreticum.

Objiciunt 3. Nonnulli ex antiquis cum D. Hieronymo (*præf. in Proverb. necnon in Prologo Galeato*) ex Canone Christiano expunxerunt libros *Baruch, Sapientiæ, Ecclesiastici, Amos, Machabæorum*; ergo revera non sunt canonici.

Resp. nego conseq. Ideo enim ab aliquibus ex antiquis Patribus, et a D. Hieronymo libri, de quibus agitur, non sunt relati in Canonem, quod ad præcipuarum Ecclesiarum traditionem, ut par erat, non attenderint; ut constat ex eo, quod ubi primum in nu-

titiam D. Hieronymi venit declaratio Concilii Nicæni, librum Judith velut Scripturam canonicam agnoverit (*præf. in Judith*), dicens: » Hunc librum Sy» nodus Nicæna in numero sacrarum Scripturarum » legitur computasse".

Objiciunt 4. In libris Sapientiæ, Ecclesiastici, Judith, Tobiæ, sunt multæ contradictiones, multique errores, tum contra veritatem historiæ, tum contra fidem; ergo a Concilio Tridentino non debuerunt referri in Canonem.

Resp. nego ant. Illa enim omnia sunt fictitia, veraque Hæreticorum mendacia, quæ evanescunt ex lectione Commentariorum Catholicorum, et ex iis, quæ Articulo quinto dicemus.

Quæres 3. *An Canon sacrorum librorum mox laudatus, primum a Concilio Tridentino fuerit conditus?*

Resp. negat. Sed ab antiquissimo tempore in Ecclesia Dei fuit constitutus, nam expressis terminis traditur.

1. Ab antiquissimo Concilio Laodicensi, *cap.* 59. sub S. Silvestro Papa, anno 314 celebrato.

2. Ab Innocentio (*ep.* 3. *ad Exuperium ann.* 408), qui asserit omnes hos libros ut divinos esse excipiendos, juxta traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam.

3. A Concilio Carthaginensi III. cui interfuit D. Augustinus, anno 419.

4. Ab Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana, *cap.* 8. qui insuper (*lib.* 2. *contra Crescon.*) dicit: » Salubri vigilantia Canon Ecclesiasticus constitu» tus est".

5. A Gelasio I. in Concilio Romano 70. Episcoporum.

6. Ab Eugenio IV. in Concilio Florentino in instructione pro Armenis, et tandem a Concilio Tridentino, quod ad continuam traditionem a primæva Ecclesia ad hæc usque tempora attendens, suum de libris canonicis condidit decretum.

Nec dicas: Fere omnes isti Patres non numerant in suo catalogo librum Baruch; ergo.

Resp. nego conseq. Nam illi Patres librum Baruch comprehendunt sub nomine Jeremiæ, cujus Baruch fuit scriba; unde prophetias Baruch allegant tamquam si essent Jeremiæ.

Quæres 4. *Quomodo dividuntur libri canonici?*

Resp. 1. Dividuntur in Proto-canonicos, et Deutero-canonicos.

Libri *Proto-canonici* sunt illi, qui semper et ab initio, in canonem Ecclesiæ fuerunt relati.

Libri *Deutero-canonici* sunt illi, qui ab initio in canonem Ecclesiæ non fuerunt relati, eo quod aliqui Catholici de eorum veritate dubitarent; quos tamen successu temporis in suum canonem recepit Ecclesia; et sunt sequentes:

Tobias, Judith, Esther, Sapientia, Ecclesiasticus, Baruch, pars aliqua Danielis, nempe Hymnus trium puerorum cap. 3. Historia Susannæ cap. 13. historia Draconis, quem Daniel interfecisse dicitur cap. 14. *Oratio Jeremiæ; libri primus et secundus Machabæorum; Marci caput ultimum ab his verbis* surgens autem Jesus; *Historia de sudore Christi sanguineo, Angelica apparitione et consolatione,* quæ Lucæ 22. legitur, *Historia de muliere adultera,* quæ legitur Joann. 8. *Epistolæ ad Hebræos, Jacobi, et Judæ, secunda Petri, secunda et tertia Joannis,* et tandem *Apocalypsis.* Cæteri omnes sunt Proto-Canonici.

Resp. 2. Ratione materiæ de qua tractant, dividuntur in legales, historicos, sapientales, et propheticos, de quibus sit

ARTICULUS III.

De veteris Testamenti libris canonicis in particulari.

Quær. 1. *Quot sunt libri legales veteris Testamenti?*

Resp. Sunt quinque, qui *Pentateucho* comprehenduntur, nimirum

Genesis liber, qui mundi ortum, variosque eventus ad obitum usque Joseph refert. (*Complectitur annos* 2369.)

Exodus, qui continet duram populi Israelitici servitutem in Ægypto, admirandam ejus liberationem, Decalogi promulgationem, et res gestas a morte Joseph usque ad erectionem tabernaculi. (*Complectitur annos* 143.)

Leviticus, in quo describuntur sacrificia, cæremoniæ, et alii ritus qui pertinent ad ministerium Levitarum.

Numerorum liber, sic dictus, quia in eo fit enumeratio multitudinis filiorum Israel per tribus et familias; continetque res gestas ab exitu ex Ægypto ad annos 39.

Deuteronomium significat repetitionem Legis, sic dicitur, quia in eo repetitur Lex, jam antea in Exodo, Levitico, et Numeris inculcata.

Quæres 2. *Quot sint libri historici veteris Testamenti?*

Resp. Sunt 17. nimirum

Josue liber, qui continet ea quæ a Josue, ejusque principatus tempore gesta fuerunt, a morte scilicet Moysis, ad mortem ipsius Josue. (*Comprehendit annos* 17.)

Judicum liber, populi Israelitici Regimen sub judicibus, a morte Josue ad mortem Samsonis exponit.

Ruth liber, sic vocatur, quia texit historiam hujus mulieris Moabitidis, quæ nupsit Boozo, cui peperit Obed Davidis avum.

Regum liber I. narrat res gestas sub judicibus Heli et Samuele, nec non sub rege Saule. (*Complectitur annos* 101.)

Regum liber II. describit res gestas a morte Saulis usque ad finem regni Davidis. (*Exhibet hist.* 40. *annorum circiter*).

Regum liber III. exhibet historiam regni Salomonis, deinde, scisso in duas partes regno sub Roboam, describit res gestas quatuor regum Juda, et octo regum Israel. (*Complectitur ann.* 119.)

Regum liber IV. continet historiam 16. regum Juda, et 12. regum Israel usque ad extinctionem utriusque regni sub Sedecia rege. (*Historia* 308. *annorum*).

Paralipomenon liber I. recenset propagationem gentis Israeliticæ ab Adamo usque ad reditum a captivitate Babylonica; deinde repetita a Davide historia, ejus regnum accuratius describit usque ad Salomonis unctionem.

Paralipomenon liber II. describit historiam a Salomone usque ad tempus, quo Cyrus Judæis Jerusalem redeundi potestatem fecit: continet hic uterque liber historiam annorum 479.

Esdræ liber I. ea recenset quæ Judæis acciderunt post reditum e captivitate Babylonica sub Cyro Persarum rege.

Esdræ liber II. sic dictus, quod ex Esdræ consilio scriptus fuerit a Nehemia, a quo vocatur etiam *liber Nehemiæ.* Describit urbis Jerosolymitanæ instaurationem, et labentis cultus divini renovationem. Uterque liber Esdræ continet historiam annorum circiter 38.

Tobiæ liber continet historiam utriusque Tobiæ; ex qua eruuntur eximiæ pietatis, et Dei in suos providentiæ, præclara documenta.

Judith liber exhibet miraculosam urbis Bethuliæ liberationem ab hac formosa muliere, quæ Holophernem exercitus Nabuchodonosoris regis Assyriorum ducem trucidavit.

Esther liber refert matrimonium Assueri regis Persarum cum hac virgine Judæa, quæ populum suum ab Aman persecutione, suadente Mardochæo, liberavit.

Job liber continet historiam illius sancti viri, eximiumque mirabilis patientiæ exemplum exhibet, et ideo ab aliquibus collocatur inter libros sapientiales ... circa hunc librum notandum quod verba tum Dei, tum ipsius Job, Scripturæ canonicæ authoritatem habeant; non autem verba ipsius amicorum, qui a Patribus dicuntur gessisse typum hæreticorum.

Dices, Historia Job est omnino fictitia, ergo non est vera.

Resp. nego ant. Id enim non minus impie, quam falso asseritur: nam Scriptura facit mentionem Job tanquam viri justi, qui aliquando realiter extitit, et quem in exemplum patientiæ proponit. Sic Ezech. 14. *dicitur:* Et si tres viri isti fuerint in medio ejus, Noe, Daniel, et Job; *ergo tam vere Job extitit, quam Noe, et Daniel*. Tobiæ 11. *legitur:* Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi (*Tobiæ*) ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut et sancti Job ... nam sicut beato Job insultabant Reges, etc. Exemplum patientiæ in Tobia est reale; ergo et in Job, de quo Jacobi 5. dicitur: *Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt: sufferentiam Job audistis*. Quod certe non diceret si Job non esset realis persona, quod testificatur utraque Ecclesia græca et latina, quæ Job ut virum sanctum colit, cujus Festum celebrat sexto Idus Maji in Martyrologio Romano.

Inst. 1. Nomina in historia Job commemorata sunt omnino parabolica; ergo illa historia est plane fictitia.

Resp. nego ant. Nam ut Div. Chrysost. (*Homil. de divite*) ait: » Neque in parabola dicendo nomi» na sunt. Parabolæ illæ sunt, ubi ponuntur exem» pla, et tacentur nomina «. Sic etiam Tertullian. *lib. de resurrectione carnis*, historiæ Lazari veritatem ex nomine confirmat. *Quid illic Lazari nomen*, inquit, *si non in veritate res est?* ergo tantum obest ut nomina Job et amicorum, historiæ veritati obsint, ut potius illam confirment.

Inst. 2. Nomen Job significat *dolentem:* terra Hus, *terram consilii;* Baldad, *vetusta secreta;* Sophar, *speculatorem;* Eliphaz, *aurum Dei*. Ergo illa nomina sunt parabolica.

Resp. nego conseq. Nam sæpe nomine in Scripturis relata habent congruentem rebus ipsis quæ geruntur significationem, sic Deo volente, aut præsagientibus parentibus nomina imponentibus, attamen personarum non officiunt realitati, ut constat de *Abel*, qui sic vocatus est, quod cito evanescere, et luctum parentibus afferre deberet. Sic quoque *Noe* dictus est, quod *consolaturus* esset parentes suos *ab operibus manuum suarum*. Nemo tamen dixerit *Abel*, et *Noe*, fictas esse personas.

Dices 2. Liber *Job* metrice scriptus est, ut scribi solent comœdiæ et tragœdiæ; ergo dolorosam quamdam et ærumnis refertam fabulam continet.

Resp. dist. ant. Metrice scriptus est in capitibus quæ varios continent dialogos, *conc.* in capitibus quæ simplicem narrationem referunt, *nego ant.* itaque in libro Job distinguenda est historia a dialogis; simplex historia soluta oratione scripta est pro more omnium historiarum; e contra dialogi, cum affectibus pleni sint, carminibus, utpote ad varios exprimendos affectus maxime idoneis, fuere conscripti; poetica enim locutio est elegans, dulcis, compendiosa, et quodam quasi librata pondere; verum hoc scribendi genus non officit rei scriptæ realitati, unde *Nego consequentiam*.

Dices 3. Josephus, qui historiam e primis initiis texuit, non meminit ipsius Job; ergo historia Job non est vera.

Resp. nego conseq. Tum quia in Josepho historico non sola Job historia, sed etiam aliæ historiæ sacræ desiderantur; multa ex sacris prætermisisse, multa ex suo addidisse constat, in multis lapsus deprehenditur ac reprehenditur. Tum quia, cum Josephus hebræus de rebus suæ gentis scribere molitus fuerit, non mirum est quod historiæ Job alienigenæ non meminerit: Job enim e stirpe Hus primogeniti Nachor fratris Abraham descendit.

Machabæorum libri duo referunt ea omnia quæ Reipublicæ Judaicæ sub tertia, hoc est sub Græcorum Monarchia, contigerunt.

Quæres 3. *Quot sunt libri sapientiales veteris Testamenti?*

Resp. Sunt quinque, scilicet

Proverbiorum liber, qui continet omnia præcepta moralia de piis tum erga Deum, tum erga proximum officiis.

Ecclesiastes, qui mundi et rerum mundanarum vanitatem describit.

Canticum Canticorum, totum mysticum est, perfecteque exhibet Christi amorem in Ecclesiam, et vicissim Ecclesiæ in Christum.

Sapientiæ liber de sapientia tum increata, tum creata pertractat, vivideque ad amorem sapientiæ excitat.

Ecclesiasticus, qui eadem fere præcepta moralia dat, quæ liber Ecclesiastes.

Quæres 4. *Quot sunt libri Prophetici veteris Testamenti?*

Resp. Aliqui numerant tantum 16. referentes librum *Psalmorum* inter sapientiales, et librum Baruch sub Jeremia. Alii numerant 18. quorum, qui diffusius scripserunt, vocantur *Majores;* qui concisius, vocantur *Minores*.

Sex Prophetæ Majores.

I. Liber Psalmorum, qui continet varias preces ac laudes Dei, variaque de Christo et Ecclesia vaticinia.

II. Isaias, qui multa prædixit circa Judæos finitimosque populos Assyrios et Babylonios: atque ita distincte de Christo et Ecclesia locutus est, ut *non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista*, ait D. Hieronym.

III. Jeremias, cujus Prophetia versatur in acerbissimis criminum sui temporis reprehensionibus, increpationibus, et malorum ingruentium lamentationibus; deinde vero in consolationibus Ecclesiæ graviter afflictæ.

IV. Baruch prædixit Judæos a captivitate Babylonica post septem generationes liberandos; vaticinatus est quoque Christum in carnem venturum.

V. Ezechiel, qui primo repetit quæ Jeremias de excidio Urbis et Templi, nec non de captivitate Babylonica, prædixerat, ut refelleret mendacia Pseudo Prophetarum, qui Jeremiam falsitatis arguebant; deinde prædixit populi ex captivitate reditum, Messiæ regnum, vocationem Gentium, Ecclesiæ Christi ex hostibus victorias.

VI. Daniel, qui historiam texit ab initio regni Nabuchodonosoris usque ad eversionem regni Babylonici per Medos et Persas; deinde plurima de proximo Christi adventu profert.

Duodecim Prophetæ Minores.

I. Oseas, qui Synagogæ finem, et Ecclesiæ erectionem per vocationem Gentium prænuntiat.

II. Joel prædicit Jerusalem et totius Judææ per Chaldæos excidium, Messiam pollicetur et Spiritum Sanctum, locum postremi judicii designat.

III. Amos vaticinatur de regni Israel eversione.

IV. Abdias vaticinatur Idumæorum, qui filios Israel calamitatibus oppressos subsannarent, exitium.

V. Jonas, qui Ninivitarum destructionem prænuntiavit, nisi pœnitentiam egerint.

VI. Michæas, qui duabus tribubus Israel et decem tribubus Juda idololatriam, aliaque scelera increpat, ipsisque prænuntiat excidium et captivitatem, tandem reditum e captivitate Babylonica pollicetur, necnon plenissimam libertatem per Christum, quem prædicit in Betbleem nasciturum.

VII. Nahum prænuntiat depopulationem Ninive a Chaldæis, eo quod contra Dominum superbirent.

VIII. Habacuc prædixit Jerosolymorum per Chaldæos, et Chaldæorum ipsorum eversionem; Judæorum per Cyrum, et totius generis humani per Christum liberationem.

IX. Sophonias eadem fere prædicit ac Habacuc.

X. Aggæus, urget ad templi reparationem, prædicit templum reparatum a Zorobabel, majori gloria potiturum, quam prius templum, ob præsentiam, doctrinam, et miracula Christi, de cujus regno multa vaticinatur.

XI. Zacharias, qui cum diu in Babylone versatus fuisset, rediit cum *Zorobabel* ad urgendam templi fabricam, multaque prophetavit de Judæis et Gentibus.

XII. Malachias, ultimus Prophetarum, post extructum templum arguit conjugia cum alienigenis inita, decimarum detentionem, atque cultus divini depravationem: prænuntiat nullum deinceps futurum Prophetam usque ad Christum, cujus præcursorem annuntiat, simulque Synagogæ finem, et Ecclesiæ Christianæ ortum.

ARTICULUS IV.

De novi Testamenti libris canonicis in particulari.

Quær. 1. *Quot sunt libri legales novi Testamenti?*

Resp. Sunt quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam et Joannem.

Matthæus, primus omnium *(Anno 41. juxta D. Hieron. in catalogo de scriptor. Ecclesiast. et Baron. ad annum 41.)* in Judæa scripsit Evangelium propter eos qui ex Circumcisione crediderant, et hoc ad preces discipulorum, et jussionem aliorum Apostolorum, ut antequam in diversas orbis provincias discederent, relinquerent Judæis certam credendi regulam.

Marcus, eodem fere modo, quo Matthæus, sed contractius scripsit *(Anno juxta Baron. 45.)*. Unde vocatur ab Aug. *Matthæi breviator;* scripsit autem ad preces auditorum Petri, qui ut tenacius memoriæ mandarent quæ ex ore Petri audierant, rogaverunt Marcum ut ea scriptis mandaret.

Lucas, anno Christi 58. ut observat Baronius, scripsit Evangelium, ut temeritatem reprimeret Pseudo-Scriptorum et Pseudo-Prophetarum, qui, ut prædicationem Pauli deprimerent, aliter ac Paulus prædicabant, ut ipse testatur incipiens Evangelium ab istis verbis: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum " etc.

Joannes (Anno 99. ut notat Baron.) scripsit Evangelium *coactus*, inquit D. Hieron. *(L. de script. Ecclesiasticis) ab omnibus pene tunc Asiæ Episcopis, et multarum Ecclesiarum legationibus, ut* Hæreticos Ebionem et Cerinthum, Christi divinitatem negantes, confutaret; ideo ab his verbis incipit: *In principio erat Verbum, etc.*

Quær. 2. *Quot sunt libri historici novi Testamenti?*

Resp. Novi Testamenti unus est liber historicus, *Acta Apostolorum* dictus, quem scripsit D. Lucas, in quo mirandam Ecclesiæ nascentis historiam, illiusque in omnes gentes propagationem per Apostolos, et præcipue per Petrum et Paulum, describit.

Quæres 3. *Quot sint libri sapientiales novi Testamenti?*

Resp. Sunt 21. nimirum 14. Epistolæ D. Pauli, et 7. Epistolæ *Catholicæ*, quæ etiam dicuntur *Canonicæ*, quarum duæ Petri, tres Joannis, una Jacobi, et tandem una Judæ.

Petes: quare Epistolæ Petri, Joannis, Jacobi, et Judæ, vocantur *Catholicæ*, et *Canonicæ?*

Resp. 1. Vocantur *Catholicæ*, quia non ad unam specialem personam scriptæ sunt, neque ad unam particularem Provinciam, aut Ecclesiam, sicut Epistolæ Pauli, sed generaliter ad omnes fideles in varias nationes dispersos.

Resp. 2. Vocantur *Canonicæ*, vel quia, *ut ait Estius*, æque ac Epistolæ Pauli, ad Canonem Scripturæ sacræ pertinent, vel potius quia Canones seu regulas vitæ Christianæ constituendæ continet.

Quæres. 4. *Quot sunt libri Prophetici novi Testamenti?*

Resp. Unicus est liber Propheticus novi Testamenti, nempe *Apocalypsis*, seu, quod idem est, *Secretorum revelatio*.

Hic liber multa prænuntiat futura, nimirum futuras Ecclesiæ persecutiones, adversitates et durissimas crudelitates sub execrabili Antichristo, et tandem gloriam futuram beatorum. Neon hactenus clare explicari mysteria in Apocalypsi annuntiata, *tot enim sunt Sacramenta quot verba,* ait D. Hieron. *(Epist. ad Paulinam)*. De illis eximium Commentarium habet illustrissimus Bossuetius Episcopus Meldensis.

ARTICULUS V.

De Canone Hæreticorum.

Quær. *Quosnam libros Hæretici ex Canone librorum sacrorum deleverunt.*

Resp. 1. Hæretici, Lutherani et Calvinistæ, omnes veteris testamenti libros, qui in antiquo Judæorum Canone non reperiuntur, e Scripturarum Canone deleverunt.

Hinc, secundum illos, libri *Tobiæ, Judith, Baruch, Sapientiæ, Ecclesiastici, primus et secundus Machabæorum*, non sunt divini et canonici, *(Ita post Luther. Kemnitius, in exam. sess. 4. Concil. Trident. Calvin. lib. 1. inst. cap. 11.)* sicut nec liber *Esther*, quem etiam rejicit Lutherus et alii Hæretici.

2. Lutherani deleverunt e Canone Epistolam Pauli ad Hebræos, quam Paulinam et divinam negant *(Luth. in prolog. hujus Epist.)*; e contra Calvinus *(Lib. 1. instit. cap. 8. §. 216.)* licet eam Paulinam non admittat, confitetur tamen esse divinam.

3. Lutherani expunxerunt Epistolas *Jacobi, Judæ, secundam Petri, secundam et tertiam Joannis (Luther. in prolog. harum Epist.)*; eas tamen admittit Calvinus.

4. Lutherani rejiciunt *Apocalypsim, (Luther. in præf. novi Testamen.)* quam admittit Calvinus.

Probavimus supra divinitatem et canonicitatem illorum librorum: restat hic, ut objectiones Hæreticorum solvamus sequentibus paragraphis.

§. I. *Objectiones contra librum Tobiæ*.

Objicies 1. Liber Tobiæ secum ipse pugnare videtur: ergo non est canonicus. *Resp. nego ant.*

Probatur ant. Tobiæ 3. Sara dicitur habitasse *in Rages civitate Medorum;* ubi etiam habitasse Gabelum habemus c. 4. postea tamen cum Tobias pervenisset ad locum ubi erat Sara, inde misit Angelum *ad Gabelum in Rages civitatem Medorum*, cap. 9. Atqui hoc secum pugnare videtur; ergo.

Resp. nego min. Nam vel in Media duæ fuerunt Rages, quomodo in eadem Syria erant duæ Cæsareæ, una Philippi dicta, altera Palestinæ; vel cap. 3. vocatur Rages, non ipsa civitas, sed locus aliquis vicinus; dicitur enim habitare Romæ qui in agro Romano habitat, et hoc est probabilius, unde nulla est pugna, nulla contradictio.

Objicies 2. In libr. Tobiæ multa sunt mendacia ab Angelo Raphaele prolata; ergo. Nam Raphael dicit:

1. Se esse *ex filus Israel*.
2. Se esse *Azariam, Ananiæ magni filium*.
3. Se esse *fratrem Gabeli*.
4. Se esse *ex tribu Nephtali*. Atqui omnia illa mendacia; ergo etc.

Resp. nego ant. primi, et min. secundi Argumenti. Namque:

1. Raphael Angelus potuit dicere se esse ex filiis Israel, et Azariam Ananiæ magni filium, quia specie externa formam gerebat *filii Israel*, et personam *Azariæ Ananiæ magni filii;* sicut ergo Angelus in persona Dei loquens, Deumque ipsum repræsentans, dicit: *Ego sum Dominus Deus tuus* (*Exodi* 3.): ita Raphael potuit dicere *ex filiis Israel sumus, etc. ego sum Azarias, etc.*

2. Potuit dicere se esse fratrem Gabeli quia habemus omnes patrem communem, qui est Deus, cui tum Angeli, tum homines dicere debent: *Pater noster ... sanctificetur nomen tuum*.

3. Potuit dicere *ex tribu Nephtali sumus;* tum quia repræsentabat Israelitam ex illa tribu; tum quia Tobias erat ex illa tribu genere, Angelus autem protectione et custodia.

Objicies 3. Fabulosum videtur dicere, quod cor et jecur piscis virtutem expellendi dæmones habeant; atqui non est certe canonicus liber, qui fabulis refertur; ergo etc.

Resp. dist. maj. Fabulosum videtur dicere, quod cor et jecur piscis habeant virtutem contra dæmones naturalem, *conc. maj.* supernaturalem, a Deo illis inditam, et per Angelum notificatam, *nego maj.* Deus enim decreverat illis uti ad istos effectus producendos; quomodo Christus fecit lutum ex sputo ad restituendum visum cæco a nativitate.

§. II. *Objectiones contra librum Judith*.

Objicies 1. In libro Judith est repugnantia, nam *cap.* 8. Judith dicitur esse de tribu Ruben, at *cap.* 9. ipsa seipsam asserit de tribu Simeon; ergo.

Resp. nego ant. Revera enim Judith fuit de tribu Simeon, *Ruben* enim, qui *cap.* 8. describitur, non fuit *Ruben* Patriarcha, filius Jacob, sed aliquis alius in tribu Simeon celebris: namque Genealogia, quæ ibi describitur, non pertingit ad Patriarcham filios Jacob.

Objicies 2. Liber Judith adversari videtur libro Genesis; nam *Genes.* 49. facinus Simeonis et Levi condemnatur, et *Judith* 9. laudatur; ergo.

Resp. nego ant. et secundam partem probationis. Cum enim Judith ait, Deum dedisse Simeoni *gladium in defensionem*, id est ultionem, *alienigenarum*, non laudat, vel approbat factum Simeonis tanquam bonum, sed laudat potentiam et justitiam Dei, qui alienigenarum crimina punire voluit per Simeonem (tametsi ex sua parte male agentem) et ut punire posset, gladium dedit, quomodo Deus, *Ezech.* 3. dicit: *Dabo gladium meum in manu ejus* Regis Babylonis, *et confringam brachia Pharaonis*, etsi Rex Babylonis non sine peccato Ægyptum destruxerit.

Objectiones contra librum Esther.

Objicies 1. Postrema septem capita libri Esther non cohærent cum prioribus; nam *cap.* 2. narrantur insidiæ duorum Eunuchorum, et detectio earumdem industria Mardochæi, quæ rursum narrantur *cap.* 12. Ergo.

Resp. dist. ant. Non cohærent quantum ad veritatem rei gestæ, *nego ant.* quantum ad ordinem rei gestæ, *conc. ant.* postrema namque capita pertinent ad initium libri, ut patet ex annotationibus D. Hieronymi, quæ capitibus ultimis sunt insertæ in Bibliis Latinis, quod nihil veritati officit, quin potius inde fit, quod alia ex aliis confirmentur.

Objicies 2. In lib. Esther multæ sunt contradictiones; ergo.

Prima. Est conjuratio Eunuchorum, quæ *cap.* 2. dicitur accidisse anno septimo Assueri, et c. 11. significatur accidisse anno ejusdem secundo.

Secunda. Mardochæus, *cap.* 6. dicitur nihil omnino mercedis accepisse pro delatione insidiarum, et c. 12. dicitur Regem præcepisse Mardochæo, *ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus*.

Tertia. Aman c. 3. dicitur fuisse de stirpe Agag Regis Amalecitarum, et c. 16. asseritur quod *animo et gente* fuerit *Macedo*.

Quarta. Narratur c. 3. causam indignationis Aman contra Mardochæum et omnes Judæos fuisse, quia Mardochæus nolebat illum adorare, et c. 12. dicitur: » » Aman voluit nocere Mardochæo et populo ejus » pro duobus Eunuchis Regis, qui fuerant interfecti «.

Quinta. Dicitur c. 3. quod Aman fuerit exaltatus post necem Eunuchorum, indignatio autem ejus contra Mardochæum et Judæos evenit post ejus exaltationem; ergo illa indignatio non potuit esse propter delationem Eunuchorum.

Resp. nego ant. Nulla enim est contradictio; nam:

Ad primam contradictionem resp. Insidiarum detectio evenit anno septimo Assueri, non autem anno secundo, siquidem illa verba capitis 11. *anno secundo regnante Artaxerse*, non debent extendi usque ad narrationem insidiarum quæ fit *cap.* 12. sed solum ad ea quæ narrantur in ipso *cap.* 11. idest, ad somnium quod Mardochæus vidit, antequam Esther Assuero conjungeretur.

Ad secundam resp. Quod etsi Mardochæus nondum habuerit mercedem pro delatione, quando Rex jussit sibi relegi Annales, ut dicitur *cap.* 6. tamen postea habuit amplissimam, quæ describitur *eodem* c. 6. et est quæ significatur *cap.* 12. per illa verba, *datis pro delatione muneribus*.

Ad tertiam resp. Aman potuisse esse de stirpe *Agag* post aliquem eorum, qui in obsidione Amalec, Saulis manus effugientes, et huc et illuc vagantes, devenerunt in Macedoniam, cumque ibi diu mansissent, et ex iis natus esset Aman, ideo recte dicitur, *animo et gente Macedo*.

Ad quartam resp. Nihil vetare quominus indigna-

tio Aman ex diversis causis provenerit: 1. Antequam exaltaretur, provenit ex detectione insidiarum, quarum forsan erat complex; 2. Ex eo quod Mardochæus nollet ipsum adorare post ejus exaltationem.

Ad quintam resp. nego conseq. Cujus falsitas patet ex responsione ad quartam contradictionem; nempe indignatio Aman evenit ante et post ejus exaltationem ex causa diversa.

§. III. *Objectio contra librum Sapientiæ.*

Dices. Liber Sapientiæ continet falsum, nam in eo (*cap.* 14. *v.* 15.) dicitur primum idolum factum esse ab aliquo patre in defuncti filii memoriam, qui *illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam Deum colere cœpit.* Atqui tamen, juxta omnes historicos, statua erecta Belo a Nino ejus filio, fuit primum idolum; ergo.

Resp. nego ant. Ad prob. dist. *min.* Statua erecta Belo a Nino ejus filio, fuit primum idolum publice ad adorandum propositum, *conc. min.* et hoc est quod volunt historici; fuit primum privatim honoratum, nego *min.* primum enim idolum fuit statua mortuo filio erecta a patre, quod fuit tantum privatim adoratum. Deinde, prosequitur Sapiens, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta ".

§. IV. *Objectiones contra libros Machabæorum.*

Objiciunt 1. Alexander magnus, (*lib.* 1. c. 1.) dicitur regnasse primus in Græcia, atqui hoc falsum est, nam ante ipsum multi fuerunt Reges Lacedæmoniorum, Macedoniorum, Atheniensium.

Resp. nego min. Cum enim Scriptura dicit Alexandrum regnasse primum in Græcia, non de regno quocumque partiali loquitur, sed de Monarchia Græcorum, quam primus obtinuit Alexander, cum totius Græciæ regnum adeptus est.

Objiciunt 2. *L.* 1. *cap.* 1. affirmatur vaticinium Danielis de abominatione desolationis, impletum esse, quando Antiochus Epiphanes idolum in templo Domini collocavit; atqui tamen Christus asserit (*Matth.* 24.) vaticinium illud implendum in novissimis diebus; ergo, etc.

Resp. nego maj. Quia de Danielis vaticinio nihil ibi dicitur, sed tantum dicitur, *Ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei.* Eh! nonne illud idolum erat abominandum?

Objicies 3. *Lib.* 1. *cap.* 6. Commendatur factum Eleazari qui seipsum occidit, quod tamen est grande crimen; ergo.

Resp. Cum D. Aug. (*epist.* 64.) quod quamvis homo ipse fuerit laudatus, *factum tamen ejus narratum est, non laudatum.*

Objiciunt 4. *Lib.* 1. *cap.* 4. Judas dicitur mundasse templum anno 148. id est, uno ante mortem Antiochi (*obiit anno* 149. *at refertur lib.* 1. *Machab. c.* 6.); atqui, *cap.* 10. *libri secundi,* dicitur Judam purgasse templum post biennium a morte Antiochi; ergo est contradictio.

Resp. *nego min.* Nam in cap. 10. libri secundi ista verba *post biennium,* non significant post biennium a morte Antiochi, sed post biennium a profanatione.

Inst. In libro primo illa templi mundatio narratur ante mortem Antiochi, et *in* 2. *lib.* narratur post ejus mortem; ergo est contradictio.

Resp. *nego conseq.* Quia etsi, *in libro,* narretur post mortem Antiochi, non tamen asseritur facta post mortem Antiochi; voluit enim author absolvere quæ de Antiocho dicturus erat, et tum demum redire ad Judam et templi purgationem.

Objiciunt 5. *Lib.* 2. *c.* 9. Narratur Judas occisus anno 152. et tamen *lib.* 1. *cap.* 1. refertur Epistola ab eo scripta anno 188. ergo vel falsum est, vel post mortem scripsit.

Resp. Bellarm. (*Lib* 1. *de verb. Dei, cap.* 15.) illa verba, anno 188. esse clausulam prioris Epistolæ, quæ scripta est *a* toto populo Judaico, duce Hircano, cum numerus annorum in fine potius, quam in principio Epistolæ poni soleat, posteriorem vero Epistolam, quam scripsit Machabæus, incipere ab his verbis, *Populus qui est Jerosolymis.* Quæ tamen verba cum præcedentibus illis, *anno* 188. in nostra Vulgata conjunguntur, ideo illa disjungere religioni ducimus; quare:

Resp. cum Sylvio (*Lib.* 1. *Controv. q.* 1. *art.* 10.) Ruperto (*L.* 10. *de victor. cap.* 15.) Serario, Trino, et Menochio (*Ad lib.* 2. *Mach. cap.* 1.) Judam, cujus hic mentio, non esse Judam Machabæum, sed Judam quemdam secta *Essenam,* prophetiæ dono inclytum prædictiones, inquit Josephus (*L.* 13. *cap.* 19.) numquam fefellerunt; hunc ergo, quia magnæ apud omnes authoritatis, initio Epistolæ adscribunt, his verbis *Populus ... Senatusque et Judas.*

Objicies 6 *Lib.* 1. *cap.* 6. Antiochus Epiphanes legitur mortuus anno 149. et tamen ejus successor Antiochus Eupator, (*lib.* 1. *cap.* 11. *vers.* 33.) post mortem patris scribit *anno* 148. Ergo etc.

Resp. *nego conseq.* Non est enim contradictio, sed est diversa supputatio; author enim libri primi Machab. qui scripsit Jerosolymis secutus est calculum Judaicum, juxta quem annus incipiebat a mense *Nisan,* qui respondet nostro *Martio;* Antiochus Eupator vero, qui scripsit Antiochiæ, secutus est calculum Caldaicum, juxta quem annus incipiebat a mense *Tisri,* qui correspondet nostro Septembri; unde calculus Judaicus a Chaldaico differebat toto sesqui anno, et sic annus, qui juxta calculum Judaicum erat 149. juxta calculum Chaldaicum erat annus 148. porro paucis mensibus post mortem patris scripsit Judæis Antiochus Eupator.

Objicies 7. *Lib.* 2. *cap.* 12. Judas laudatur, quod pro mortuis sacrificium offerri jusserit; atqui pro mortuis orare est vanum et superstitiosum; ergo.

Resp. *nego min.* Quia pro mortuis orare pium est ac religiosum, quando non constat eos, vel beatos esse, vel damnatos, ut constat ex Aug. (*L. de Cura pro mortuis, cap.* 1.) et ex continua praxi Ecclesiæ, et Judæorum, qui ad hunc usque diem orant pro defunctis.

Inst. Etiam juxta Catholicos non licet orare pro iis qui decesserunt cum peccato mortali; atqui tales erant illi, pro quibus Judas orare jussit, de quibus ibi dicitur: *Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum .... a quibus lex prohibet Judæos* Ergo.

Resp. *dist. maj.* Si constet eos mortuos esse in peccato mortali, conc. *maj.* si non constet, nego *maj.* et sic ad minorem.

Itaque Judas pie existimavit eos in articulo mortis, dolorem de peccato acceptorum donariorum coram Deo concepisse, et misericordiam invenisse, quod significant illa verba: *Quia considerabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant,* in bello, pro religione suscepto, *optimam haberent repositam gratiam,* et ideo credidit sacrificiis et precibus vivorum posse juvari.

Nota: Licet Hæretici rejiciant libros *Baruch* et *Ecclesiastici;* non tamen habent aliquid quod eis objiciant. Unde

§. V. *Objectiones contra Epistolam ad Hebræos.*

Objiciunt 1. *Hæretici*, Ep. ad Hebræos non est fœtus D. Pauli; ergo male vocatur Paulina.

Resp. *nego ant.* Ideo volunt Hæretici authorem illius Epistolæ non esse D. Paulum, ut inde concludant eam non esse divinam et canonicam, sed utrumque falsum est; nam Paulum scripsisse hanc Epistolam testatur D. Petrus (2. *Petri* 1.) *sicut et carissimus frater noster Paulus scripsit nobis;* nullam autem aliam scimus Epistolam a D. Paulo scriptam ad Hebræos nisi hanc; ergo. Alterum etiam est falsum, nam etiamsi alius a Paulo hanc scripsisset Epistolam, non propterea desineret esse sacra et canonica, sicut aliæ Epistolæ a Paulinis diversæ.

Prob. ant. Initio hujus Epistolæ neque exprimitur nomen Pauli Apostoli, neque hæc salutatio: *Gratia vobis et pax,* etc. quam in aliis omnibus suis Epistolis solet apponere; ergo, etc.

Resp. *nego conseq.* Quia D. Paulus justas habuit causas non exprimendi suum nomen initio hujus Epistolæ.

Prima. Quam tradit Clem. Alex. (*Apud Eusebium, l.* 1. *c.* 11) cui consentit D. Hier. (*L. de script. Eccles. in Paulo*) est, quod Paulus sciret nomen suum esse invisum Hebræis, eo quod legis observantias, quas illi, quamvis Christiani, mordicus retinebant, dicebat esse abrogatas per Christum; ne igitur in ipso Epistolæ exordio eos offenderet, eorumque animos prorsus ab Epistolæ lectione averteret, consulto nomen suum non inscripsit, ut in aliis, et consequenter salutationem ordinariam non apposuit, nec enim usus habet, ut salutatio mittatur, suppresso nomine salutantis.

Secunda. Quam tradit Hier. (*In cap.* 1. *ad Galat.*) est, quia Paulus hac sola Epistola appellat Christum *Apostolum et Pontificem confessionis nostræ;* ideo noluit initio Epistolæ, more solito, se Apostolum nominare, ne videretur se ex aliqua parte cum Christo conferre, quem *excelsiorem Angelis* dixerat in principio Epistolæ.

Tertia. Quam affert Theodoret. (*Præf. Comment. in cap.* 1. *ad Galat.*) est, ne cum Apostolus gentium esset, præter officium ad Hebræos scribere videretur; quocirca in fine Epistolæ se excusat, quod ad eos scripserit, quorum Apostolus non erat, declaratque id fecisse ut eos consolaretur, non ut eis imperaret: *Rogo autem vos, fratres, ut sufferatis verbum solatii; etenim perpaucis scripsi vobis.*

Objiciunt 2. Author hujus Epistolæ, *cap.* 2. seipsum numerat inter eos qui fuerunt ab Apostolis edocti, vel saltem confirmati, et tamen Paulus *ad Galat.* 1. constanter affirmat Apostolos nihil sibi contulisse; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam quando Apost. dicit, *Salutem*, id est, salutis prædicationem, *Ab iis qui audierunt, confirmatam in nos, contestante Deo signis et virtutibus, etc.* non agit de confirmatione per doctrinam, sed per miracula.

Objiciunt 3. Author hujus Epistolæ pugnat cum doctrina Christi: nam Christus: (*Matth.* 11.) *Venite ad me omnes,* etc. et Author Epist. cap. 6. dicit: *Impossibile est, eos qui semel illuminati sunt, iterum renovari ad pœnitentiam.* Et de Esau *c.* 12. dicit: *Non invenit locum pœnitentiæ;* ergo.

Resp. *nego ant. cum suis probationibus*. In his enim nulla est oppositio; alias Christus, qui *cap.* 12. *Matth.* dicit, *Blasphemiam in Spiritum sanctum non remitti,* esset sibi oppositus; non loquitur itaque Apost. de omni peccatore, sed de eo qui voluntarie agnitam veritatem impugnat, quod peccatum quomodo sit irremissibile, dicemus in dissert. de pœnit. vel, ut alii volunt, loquitur de renovatione per baptismum, qui cum non possit iterari, per eum non possunt renovari.

In cap. 12. Non loquitur Apost. de pœnitentia Esau, sed de pœnitentia Isaac, ut sensus sit, Esau non potuisse efficere, ut Patrem pœniteret se dedisse benedictionem filio suo Jacob, eamque retractaret.

Objiciunt 4. Author Epist. dicit, quod *in* arca fuerit *urna aurea habens manna, et virga Aaron, et tabula Testamenti;* atqui repugnat ei quod 3. *Reg.* 8. dicitur: *In arca non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapideæ;* ergo.

Resp. *nego min.* Nulla ibi est repugnantia, nam Apostolus per præpositionem, *in*, non significat, *intra*, sed *juxta* Arcam, in aliquo situ, qui erat appendix Arcæ, quomodo Christus (*Lucæ* 3.) dicitur moriturus *in Jerusalem*, cum tamen juxta civitatem illam sit mortuus, et non *intra* muros ejus; sic licet Div. Joannes baptizaret juxta urbem Bethaniæ, dicitur tamen, *Hæc in Bethania facta sunt*.

Respondent alii cum Theophilacto, quod tempore Salomonis non fuerit in arca, nisi duæ tabulæ legis, cætera autem postea fuerint reposita a Jeremia, quando abscondit arcam, ut refertur 2. *Machab. cap.* 2. *vers.* 5.

§. VI. *Objectiones contra Epistolam Jacobi.*

Objiciunt Magdeburgenses 1. Eusebius (*l.* 2. *hist. c.* 22.) asserit Epistolas Jacobi et Judæ esse adulterinas; ergo non sunt canonicæ.

Resp. Cum Bellarm. (*l.* 1. *de Verbo Dei cap.* 18.) mendacium esse hoc, non argumentum, sic enim scribit Eusebius: *Licet a quibusdam, tanquam adulterina propterea judicetur,* Epistola Jacobi, *quod non adeo multi ex veteribus, illius Epistolæ, sicut nec etiam ejus quæ dicitur Judæ, quæ etiam in septem Catholicarum Epistolarum numero ponitur, ullam mentionem faciant, tamen nos istas cum reliquis, in quamplurimis Ecclesiis publice receptas approbatasque cognovimus.*

Objiciunt 2. Author hujus Epistolæ utitur salutatione tantum profana, non gratiam divinam sonante, *Jacobus Dei et Domini N. J. C. servus* 12. *tribubus salutem*. Ergo ejus author non est Apostolus Christi.

Resp. *nego ant.* Quia quando Apostoli apprecantur alicui salutem, apprecantur haud dubie salutem Christianam, quæ et Dei gratiam et pacem complectitur; ergo salutatio non est profana: alias ista, quæ habetur Act. 15. *Apostoli et seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, etc. salutem,* esset profana, nam est ejusdem formæ.

Objiciunt 3. In hac Epist. justificatio non fidei, sed operibus adscribitur, cum tamen Paulus (*Rom.* 3.) dicat hominem justificari ex fide sine operibus; ergo aberrat a doctrina Apostolica.

Resp. *nego conseq.* Inter doctrinam utriusque Apost. nulla est oppositio, nam Paulus excludit a negotio justificationis opera citra fidei et gratiæ Spiritum facta, et Jacobus requirit opera fidei et gratiæ, quæ etiam requirit Apostolus (*Rom.* 2.) dicens: *Factores legis justificabuntur*.

Inst. Solent Apostoli aliquid semper interserere de fidei doctrina; atqui hæc Epistola tota est in operibus commendandis, de fide autem silet omnino; ergo non est Apostolica.

Resp. *nego min.* Nam in hac Epist. scribitur; *Probatio fidei vestræ patientiam operatur* (*cap.* 1. *vers.* 3.), *et fides cooperatur operibus illius Abrahæ, et*

ex operibus fides cosummata est (*cap.* 2. *vers.* 22.). Equidem magis commendat opera, quam fidem, quia contra eos scribit, qui, neglectis operibus, ex sola fide salutem sibi pollicebantur, unde dicit (*cap.* 2. *v.* 24. *et* 26.): *Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum* ... fides *sine operibus mortua est*. Utrumque ergo commendat et opera et fidem.

Objiciunt 4. Author hujus Epist. profert testimonia ex Epistolis Petri et Pauli; ergo non est Apostolus, sed aliquis ex Apostolorum discipulis.

Resp. *nego ant.* Equidem ad marginem hujus Epist. e regione verborum Jacobi, annotantur quædam loca Petri et Pauli, verum inde concludi non debet unum Apostolorum ab alio citari, sed similes sententias in Apostolis inveniri, quod ideo fecit Spiritus sanctus, ut ostenderet se unum eumdemque eorum omnium authorem esse. Similiter ad marginem Epistolarum primæ Joannis et primæ Petri annotantur plurima loca Pauli, eodem tamen tempore vixerunt, nec eorum Epistolæ in dubium revocantur ab adversariis.

§. VII. *Objectiones contra Epistolam Judæ.*

Objiciunt 1. Judas asserit se post Apostolos vixisse cum ait: *Memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini N. J. C. qui dicebant vobis, quoniam in novissimis temporibus venient illusores*, etc. citatque aliqua loca Petri et Pauli (2. *Petri* 3. 1. *ad Tim.* 4. 2. *ad Tim.* 3.).

Resp. *neg. ant.* Judas enim cum aliis Apostolis vixit; sed quibusdam, nimirum Petro, Paulo, Jacobo, supervixit, posteriusque Epistolam scripsit, et ideo merito potuit ita loqui, et Apostolorum aliorum Epistolas citare.

Objicies 2. Judas citat librum *Enoch*, qui est apocryphus; ergo et ejus Epistola est apocrypha, et minime canonica.

Resp. *retorq.* Paulus Apost. (*Act.* 17. *et* 1. *ad Cor.* 15.) profert testimonia ex Ethnicis Poetis, Menandro et Epimede; ergo ejus scripta sunt profana. Itaque in apocryphis, et Ethnicis libris potest esse aliquid veri, et illud est quod Apostoli, Spiritu sancto inspirante, proferunt, nec tamen propterea totum librum approbant.

Instant. Judas testimonium *Enoch*, non ut apocryphum, sed ut propheticum citat; ergo approbat totum librum.

Resp. *nego conseq.* Sine dubio credendum est Enoch aliquid prophetici et divini scripsisse, et ejus vaticinium in eo libro, quem Judas citat, insertum fuisse, liber nihilominus est apocryphus, quia multa fabulosa simul cum hoc vaticinio, quod Judas citat, continet.

§. VIII. *Objectiones contra Epistolas, secundam Petri, secundam et tertiam Joannis, et Apocalypsim.*

Contra secundam Epist. Petri, Hæretici nihil aliud objiciunt, quam diversitatem styli a prima Epistola quam esse Petri certo constat. Verum hæc diversitas provenit, vel a diverso interprete, quo usus est Petrus, ut ait Div. Hieron. (*q.* 11. *ad Hedib.*) vel a diverso tempore, quo scripsit Petrus: non enim novum est eumdem hominem diverso tempore, diverso stylo scribere.

Contra secundam et tertiam Joan. opponunt 1. authoritatem Papiæ, qui (*apud Euseb. l.* 3. *hist. cap.* 39.) duos fuisse Joannes asserit, unum Apostolum, et alium qui *senior* dicebatur; et cum author harum Epist. non Apostolum, sed *seniorem* se nominet, verisimile est has Epist. esse ab illo Joan. seniore scriptas.

Resp. *nego conseq.* Papias enim non dixit has Epist. non esse Joannis Apost. sed solum duos Joannes nominat, uter autem Epistolas scripserit, tacet. Porro Joannes poterat se Seniorem appellare, tum quia post omnes alios Apostolos vixit, et ad extremam senectutem pervenit, tum quia *senior* idest ac *Presbyter*, Joannes autem erat Presbyter et Apostolus.

Opponunt 2. authoritatem D. Hieronymi (*L. de script. Eccl. in Joann.*) qui asserit Epistolam secundam et tertiam Joannis, adscribi Joanni Presbytero.

Resp. D. Hieronymum per Joannem Presbyterum intellexisse Joannem Apostolum, constat ex sua ad Evagrium Epist. 85. *Clangat,* ait, *Tuba Evangelica filius Tonitrui, quem Jesus amavit plurimum: Presbyter* (*In Vulgata habetur,* Senior electæ, *etc.*) *electæ Dominæ, et filiis ejus.*

Contra Apocalypsim opponunt 1. Titulum hujus libri non esse *Joannis Apostoli*, sed *Joannis Theologi*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam idem est Joannes Theologus, qui et Joannes Apostolus, ideat præ cæteris Apostolis Theologus appellatus, quia cæteri de humanitate Christi, Joannes vero de ejus divinitate præcipue scripsit, unde Aquilæ comparatur; quare D. Dionysius Areopagita Epistolam, quam ad Joannem scribit, sic intitulat: *Joanni Theologo, Apostolo, et Evangelistæ.*

Objiciunt 2. In hoc libro (*Cap.* 1. *et ult.*) dicitur: *Beatus homo qui servat verba Prophetiæ hujus*; cum tamen nemo sciat quid hæc Prophetia significet.

Resp. D. Joannes, per Prophetiam intelligit totum librum, in quo non mirum est, quod multa, quæ prophetice prædicantur, sint obscura; in eo tamen multa sunt vitæ præcepta clarissima, quibus nos hortatur ad patientiam et perseverantiam in persecutionibus.

QUÆSTIO VI.

De idiomate, quo scripti sunt Libri Canonici.

Nota. Duplex est textus Libri Canonici. *Primus* est *autographus*, seu originalis: *Secundus* est *apographus*, seu in varias linguas translatus; hic est de autographis quæstio; de apographis, seu in varias linguas versionibus agemus quæstione sequenti.

Quæres 1. *Quo idiomate libri veteris Testamenti fuerunt conscripti?*

Resp. Fuerunt Hebraica lingua (*D. Hieron. Præfat. ad illos libros*) *exceptis* 1. libris Danielis, Tobiæ, Judith, qui ex D. Hieron. (*Præfat. ad illos libros*) Chaldaice primitus exarati fuerunt. *Exceptis* 2. libris Sapientiæ, et secundo Machab. qui græce fuere scripti, ut habet D. Hieron. in prologo galeato. *Machab. librum primum,* inquit, *Hebraicum reperi, secundus græcus est*. Et de lib. Sapient. ait: *Apud Hebræos nusquam est, quisque stylus græcam eloquentiam redolet.*

Quæres 2. *Quo idiomate scripti sunt libri novi Testamenti?*

Resp. Omnes libri novi Testamenti græce editi sunt ab Apostolis, excepto Matthæi Evangelio, et Epist. ad Hebræos, qui libri Syriaca fuerunt scripti; ita habet D. Hieron. (*Præfat. in Evangelia ad Damasum*) dicens: » De novo nunc loquor Testamento, quod » Græcum esse non dubium est, excepto Apost. Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium hebraicis » litteris edidit;" seu potius Syriacis, quia quo tempore scripsit, lingua pure hebraica non erat apud Judæos vernacula, sed Syriaca. Idem dicendum de Epi-

stola ad Hebræos, *quam Paulus Hebræus hebraice scripsit ad Hebræos*, ait Eusebius (*Lib.* 6. *hist. cap.* 11.).

QUÆSTIO VII.

De variis Scripturæ sacræ editionibus.

Nota. Variæ Scripturæ sacræ editiones ad quatuor præcipuas referuntur, nimirum, Hebraicam, Græcam, Latinam, et Vernaculam, de quibus et de earum authenticitate totidem agemus articulis.

ARTICULUS I.

De editione Hebraica.

Quæres 1. *Quid sit editio Hebraica?*

Resp. Est ea, quam Esdras post captivitatem Babylonicam, non quidem in incendio templi a Nabuchodonosore combustam, de novo edidit, sed in varios codices dispersam, in unum corpus redegit, et divino suffultus auxilio a multis depravationibus expurgavit, ac ad suam primævam puritatem reduxit.

Quæres 2. *An editio Esdræ sit authentica?*

Nota: Autenticum dici illud, quod est indubitatæ authoritatis, et in judiciis fidem facit. Porro aliqua editio potest esse authentica dupliciter: 1. Per expressam Ecclesiæ definitionem, 2. Per longum et non interruptum Ecclesiæ usum.

Resp. 1. *Certissimum est editionem hebraicam Esdræ, qua usus est D. Hieronym. in sua versione, fuisse veram et authenticam.* Ratio est evidens, quia vulgata versio, quam ut authenticam approbat Ecclesia Catholica, est secundum partem illius majorem D. Hieron. qui textum hebraicum latine interpretatus est; ergo ipse textus fuit authenticus: neque enim major potest esse authoritas versionis, quam exemplaris ad quod efformata est; in hoc conveniunt omnes.

Resp. 2. *Textus Hebraicus Esdræ, ut est apud nos Cahtolicos, est authenticus.*

Prob. Textus hebraicus tempore D. Hieron. erat incorruptus quoad partes essentiales, et authenticus; atqui ille textus (ejusque exemplaria) semper fuit custoditus et conservatus a sanctis Patribus ac Romanis Pontificibus, et usque in hodiernum diem servatur in Vaticano et in aliis Bibliothecis: ergo est authenticus.

Hinc jura (*Cap. Ut veterum, dist.* 9. *etc. de quibus, dist.* 20.) et sancti Patres, maxime D. August. docent ad hebraicos et græcos fontes genuinos esse recurrendum, dum latinæ editiones ambiguæ aut vitiatæ videntur.

Objicies 1. Sola Vulgata est declarata authentica a Conc. Trid. Ergo.

Resp. dist. ant. Sola Vulgata est declarata authentica, per exclusionem aliarum latinarum versionum, *nego ant.*, ut unam omnibus aliis anteponendam statuerent, *conc. ant.* cum Bellarmin. (*Lib.* 2. *de verbo Dei, c.* 10.) calumniæ Calvini respondente: » Nec » enim, ait, Patres fontium ullam mentionem fece» runt, sed solum ex tot versionibus latinis, quæ » nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam cæ» teris anteponerent". Unde Patres Trid. solam Vulgatam authenticam declarando, nullo modo, nequidem tacite, declararunt fontes non esse authenticos.

Objicies 1. Aliqua loca dantur in textu hebraico, quæ non solum differant, sed opponantur nostræ Vulgatæ, quam Conc. Trid. jubet, *ut nemo rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* Ergo textus hebraicus non est authenticus.

Resp. *nego ant.* Vulgata enim nostra est omnino conformis cum textu hebraico; hinc ait Bellarmin. (*Lib.* 2. *de verbo Dei, cap.* 9) » Quod Vulgata e» ditio translata sit ex Hebræo, ipsa quodammodo cla» mat, dum pene ubique concordat cum Hebræo ». Quod si aliqua versio græca in aliquo substantiali discordat cum Vulgata nostra, signum est quod sit vitiata, et consequenter quod textus non sit purus et genuinus.

Resolves: Quamvis lectio nostræ Vulgatæ semper sit omnibus præferenda, tamen, ut optime notat Sylveira (*Resolut.* 4. *quæst.* 2. *de Variis version. Scripturæ sacræ*), textus hebraicus magnæ utilitatis est, tum ad menda, quæ in latinis Bibliis subinde horum Authorum incuria irrepunt, corrigenda; tum ad vocem, sententiamque in latino, et græco codice ambiguam, enodandam; tum ad litterales sensus eruendos, qui sub iisdem apicibus hebræis, ob linguæ fœcunditatem, latere possunt; atque ut ipso puro fonte Scripturæ, Judæi, et Hæretici, confundantur et convincantur.

Quæres 2. *Quænam versiones revocentur ad editionem hebraicam?*

Resp. Tres sunt quæ a lingua hebraica ortum ducunt, *Chaldaica* scilicet, *Syriaca*, *et Samaritana*, de quibus pauca dicemus.

1. *Chaldaica*, potius paraphrasis est dicenda, quam versio, unde a Judeis *targum*, id est interpretatio, dicitur; hæc nullius est authoritatis, cum Thalmudistarum fabulis sit conspersa... *Nota*, quod non loquamur de libris, qui ab authoribus sacris Chaldaice fuerunt editi, sed de versione totius veteris Testamenti, quæ paraphrastice facta est ex Hebræo in Chaldæum.

2. *Syriaca*, quæ lingua, orta in captivitate Babylonica ex commixtione hebraicæ et chaldaicæ, facta est deinde lingua vulgaris, et quasi materna omnium Hebræorum, qua proinde Christus et Apostoli usi sunt, vocarique solebat Hebræa, quia Hebræi illam sibi vulgarem ferebant. Hæc semper fuit summæ authoritatis.

3. *Samaritana*, quæ nonnisi characteribus discrepat ab Hebraica Esdræ, unde ejusdem semper fuit authoritatis.

ARTICULUS II.

De Versionibus veteris Testamenti Græci.

Quæres 1. *Quot sunt Versiones græcæ librorum veteris Testamenti?*

Resp. Ex pluribus, quæ numerantur, quatuor sunt magis celebres.

Prima est 70. *Interpretum*, sic dicta, quia eam fecerunt 70. Seniores Judæi, sex nimirum ex qualibet tribu, græce pariter et hebraice peritissimi, regnante Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum rege, qui ad Eleazarum summum Pontificem miserat, senioresque totidem petierat, qui sacros libros in græcum sermonem transferrent, in *Pharos* insula.

Quæres 2. *Quomodo* 70. *Interpretes vetus Testamentum transtulerunt?*

Resp. Satis constat quod spatio dierum 72. mirabili consensione id absolverint, ut asserunt Aristæus et Joseph. (*Aristæus unus ex legatis a Ptolomæo missis Jerosolymam, Hist. version.* 70. *Interpr. Joseph. lib.* 12. *antiquitat. cap.* 2.), sed an simul separatim in diversis cellulis, an bini et bini, an potius inter se conferentes interpretati sint, est incertum, aliis Patribus affirmantibus, aliis negantibus; probabilius tamen est omnes inter se contulisse, tum

quia nec Joseph, nec Philo, historiam versionis 70. describentes, harum cellularum fecerunt mentionem; tum quia Aristæus aperte asserit 70. Interpretes simul usque ad horam nonam confsrendo versionem inter 72. dies absolvisse; unde D. Hieron. (*Præf. in Pentateuch.*) ait: » Nescio quis primus author 70. cellulas Alexandriæ, mendacio suo extruxerit quibus » divisi eadem scripserint ".

Secunda est *Aquilæ Pontici*, qui postquam ex Christiano factus est Judæus, Scripturam (*an.* 137. *sub Adriano Imperat.*) in græcum idioma transtulit, in odium Christianismi, pervertens ea quæ de Christo erant testimonia.

Tertia est *Symmachi Samaritani*, qui ex Judæo factus Christianus, et ex Christiano factus Ebionita, postea Scripturam ex Hebræo vertit in Græcum (*anno* 233. *Severo imperante*), et ut Judæis placeret, ea quæ ad Christum pertinebant, subdola interpretatione celavit, ut testavit Div. Hieronym. *Præfat. in Job.*

Quarta est *Theodotionis Ephesini*, qui ex Christiano factus Marcionita, cum illi hæresi postmodum esset infensus, ad Judaismum transivit, deinde Scripturam græce est interpretatus, sub Imperatore Commodo, *anno* 183. ejus tamen versio ponitur quarto loco ab authoribus, quia sequuntur ordinem, quem Origenes constituit in suis Exaplis, non attenta temporis ratione.

Nota. Inter tres posteriores versiones hæc est differentia, quod *Aquila* verbum e verbo reddiderit, *Symmachus* sensum a sensu, *Theodotio* media quadam via inter utrumque incesserit, partim sensum, partim verba sequens, ut notat Div. Hieronymus, (*Præfat. in Job et Epist.* 125. *ad Damas.*).

Quæres 3. *Quanta authoritate polleat in Ecclesia versio 70. Interpretum?*

Resp. *Divina et irrefragabili pollet authoritate*.

Prob. 1. Quia utriusque Ecclesiæ græce et latinæ judicio, et usu, consecrata est.

1. Quia Apostoli ea usi fuerunt, et ea etiamnum utuntur Græci Catholici, ut tradit D. Aug. *lib.* 18. *de civit. Dei, cap.* 43. dicens: » Hanc, quæ septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, » eaque utuntur Græci Christiani, quorum plerique » utrum alia sit aliqua, ignorant ".

2. Quia non sine Spiritus sancti assistentia facta videtur. Hinc Irenæus (*Lib.* 3. *cap.* 15.) de hac translat. ait: *Per aspirationem Dei, interpretatæ sunt Scripturæ*. Div. August. (Lib. 18. Civit. cap. 43.) ait: *Spiritus, qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipse erat in 70. viris, quando illa interpretati sunt*. Ergo.

Dices: Translatio 70. Interpretum, quæ modo circumfertur, non est simpliciter authentica; tum quia nullum est de illius authenticitate Ecclesiæ judicium, tum quia notabiliter discrepat ab editione vulgata, quam Conc. Trid. declaravit authenticam.

Resp. *dist. ant.* 1. Quia jam probavimus editionem 70. non discrepare a nostra Vulgata, quoad partes essentiales. 2. Quia per plura sæcula, Ecclesia universa illa editione usa est, et etiamnum utitur Ecclesia Græca Catholica. Immo Sixtus V. in suo diplomate, præfixo versioni 70. quæ in Vaticano est, » sic loquitur: Volumus et sancimus ad Dei gloriam » et Ecclesiæ utilitatem, ut vetus Testamentum juxta 70. recognitum et expositum, ab omnibus re» cipiatur et teneatur, non autem quomodocumque, » sed ut authentica versio .. prohibentes, ne quis de » hac nova græca editione audeat in posterum, vel » addendo, vel demendo, quidquam immutare ".

Quæres 4. *Cujus authoritatis sint versiones Aquilæ, Symmachi, et Theodotionis?*

Resp. 1. In iis quæ ad Christum, Christianamque Religionem spectant, nullius sunt authoritatis, quia ipsi omnes fuerunt Christianismi desertores et hostes, qui illius odio multa in suis translationibus corruperunt.

Resp. 2. In aliis, quæ Christianam Religionem non spectant, possunt inservire ad cognoscendum verum sensum Scripturæ, cum et Origenes in suis Exaplis posuerit, et S. Hieronymus eis usus sit in sacris litteris interpretandis. Patres tamen Theodotionis versionem præferunt, quia, ut testatur Div. Epiphanius (*L. de ponderibus et mensuris*) majori fide, quam cæteri, sacros codices est interpretatus.

ARTICULUS III.

De Versionibus Latinis utriusque Testamenti.

Nota: Ante tempora D. Hieron. innumerabiles erant versiones latinæ, tamen una erat communior, quæ tum *Vetus, tum Vulgata*, et *Itala* dicebatur (*Ita D. Hieron. in cap.* 49. *Isaiæ*), de qua D. Aug. (*L.* 1. *de Doctrin. Christ. cap.* 15.) sic loquitur: » In ipsis interpretationibus, Itala cæteris præfera» tur, nam est ad verbum tenacior, cum perspicui» tate sententiæ ".

At postquam D. Hieron. jussu Damasi Papæ suam ex hebræo latinam versionem absolvit, *Vetus* illa aliquandiu quidem retenta est cum nova Div. Hieron., sic tamen ut nova pluris fieret, tandemque sola retineretur velut hebræo fonti purius respondens, ut D. Gregor. (*in fine Epist. ad Leandrum*) testatur, et hæc, quæ tempore Div. Gregorii dicebatur *nova* editio, tot sæculorum exinde usu facta est *vetus* et *Vulgata*, quæ nunc in omnium manibus versatur, de qua B. Isidorus (*Lib.* 1. *ethimolog. cap.* 5.) ait: *S. Hieronymi editione omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur*.

Ergo nostræ Vulgatæ author est D. Hieron. hoc sensu, quod *fere totum* vetus Testamentum ex hebræo immediate transtulit in latinum, et novum ad græcum emendavit, ut ipse (*L. de script. Eccles. ad calcem*) testatur: *Novum Testamentum*, inquit, *græcæ fidei reddidi: vetus juxta hebraicum transtuli*.

Dixi 1. *Fere totum:* quia libros *Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, Baruch cum adjuncta Jeremiæ Epistola*, non transtulit, forte quia non erant in Canone Hebræorum, ut ipsemet de libro Baruch (*epist.* 118. *quæ est Præf. Jerem.*) testatur: *Librum Baruch, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus*.

Dixi 2. *Fere totum ex hebræo:* 1. quia libros *Judith et Tobiæ* non ex hebræo, sed ex originali Chaldaico transtulit, ut ipse testatur (*epist.* 110. *et* 111.). 2. Quia duo posteriora capita Danielis, quæ in Hebræo non reperiebantur, desumpsit ex versione Theodotionis, ut ipse testatur, *Præf. ad Danielem*.

Dixi 3. *Fere totum;* quia Psalterium, quod extat in nostra Vulgata, non est illud, quod Div. Hieronymus vertit ex hebræo, nec illud, quod vertit ex græco in latinum, cum illæ versiones, quæ extant inter opera D. Hieronymi, multum differant a Psalterio nostræ Vulgatæ, sed est Psalterium antiquæ versionis Italæ, quod D. Hieron. ad hebraicos et græcos fontes emendavit semel et iterum, ut patet ex *Præf. Psalt. ad Paulam et Eustochium*.

Petes: *Quare Ecclesia Vulgatam veterem Psalterii translationem retinuit?*

Resp. Causa videtur consuetudo, qua omnes Ecclesiæ latinæ jam assueverunt quotidie canere Psalmos juxta latinam veterem versionem, et plerique

ex memoria Psalmos recitabant; porro valde arduum fuisset unam translationem inducere, cum *difficile sane senis sit linguam mutare, et canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait Div. Hieron. *Præfat. in Daniel.*

Dixi 4. *Et novum ad græcum emendavit.* quia Div. Hieron. nusquam novum Testamentum vertit, sed antiquam Italam versionem a mendis, quæ vel per imprudentiam, vel per Librariorum incuriam irrepserant, emendavit.

Dices: D. Aug. *Epist.* 10. *c.* 4. dicit Hieronymo: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex græco interpretatus es;* ergo.

Resp. *nego conseq.* Illa enim vox, *interpretatus es*, sumi debet pro hac alia, *emendasti*, ut eam explicat Div. Hieronym. ad August. rescribens (*ep.* 11. *inter August.*): *Et si me, ut dicis*, inquit, *in novi Testamenti emendatione suscipis, etc.*

Quæres 1. *An Vulgata nostra sit authentica?*

Resp. Vulgata nostra est declarata authentica a Concil. Trid. *sess.* 4. his verbis: » Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere » posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat; statuit et declarat, ut hæc ipsa vetus et vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, prædicationibus, et expositionibus, pro authentica habeatur, » et ut nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, » vel præsumat ".

Objicies. Vulgata nostra non est conformis primigenio Scripturæ textui, sive Hebræo, sive Græco; ergo non est authentica.

Resp. *dist. ant.* Non est conformis in eis quæ sunt levioris momenti, *conc.* in eis quæ fidem, mores, aut substantiam rei spectant, *nego ant. et conseq.* Fateor itaque vulgatam nostram in aliquibus levioris momenti discrepare a textu originario, tum quia in originarium textum varia irrepserunt menda, quæ in vulgata nostra sunt emendata; tum quia interpres latinus sententias non semper ad verbum, sed cum aliqua elegantia expressit; verum illa levioris momenti non impediunt authenticitatem vulgatæ, quæ textu primigenio conformis est in omnibus sententiis, et in eis quæ fidem et mores spectant.

Quæres 2. *Quo sensu Conc. declaravit vulgatam esse authenticam?*

Resp. Hoc sensu, quod simpliciter et absolute sit fidelis et sincera in iis quæ ad fidem et mores spectant, cum originali lingua bene concordans, nihilque contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ut declarat Vega (*Lib.* 15. *in Conc. Trid. cap* 9.) qui Concil. Trident. interfuit: » Eatenus, *inquit*, voluit » Synodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdatam errore, ex quo » perniciosum aliquod dogma in fide et moribus colligi possit ". Et Canus qui (*L.* 2. *de locis, cap.* 13.) asserit Vulgatam retineri debere *in his omnibus quæ ad fidem et mores spectant*. Idem docet Bellarminus.

Hinc 1. Ecclesia non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod debeat anteponi Hebraicis et Græcis fontibus germanis, prout calumniatur Calvin. (*in antidoto, sess.* 4.) nam Conc. Trid. vulgatam nullo modo comparavit cum Hebraicis aut Græcis fontibus, quorum *nullam mentionem fecerunt Patres Tridentini; sed solum ex tot versionibus latinis, quæ nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam cæteris anteponerent*, ait Bellarm. lib. 2. de verbo Dei c. 10.

Hinc 2. Conc. non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod nulla omnino levis momenti menda in ea reperiantur, ut volunt aliqui Theologi; nam eo tempore, quo sacra Synodus suum decretum promulgavit, selectis Doctoribus mandavit, ut vulgatæ emendationi sedulo incumberent, quam correctionem inceptam a Pio IV. sub quo Conc. finitum est, continuaverunt Pius V. Sixtus V. quæ tandem sub Clemente VIII. perfecta est, ut patet ex Præfat. Sixtinis Bibliis præfixa. Ergo Patres Trident. non arbitrabantur vulgatam esse ab omnibus mendis, vel levissimis, immunem.

Dices: Si essent aliqua errata in vulgata, rejici posset in aliquibus locis sub prætextu erratorum: falsum conseq. ex Trid. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Rejici posset, etc. ab Ecclesia vel a summo Pontifice, cujus est, ut caput universale Ecclesiæ, sacros libros in sua puritate conservare, et a mendis Scriptorum et librariorum emendare, *conc.* e privatis Doctoribus, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque id tantum Conc. Trident. intendit, ut nullus privata authoritate aliquid, quantumvis minimum, audeat contra vulgatam admittere, aut ponere: *Sed in re tam gravi*, ait Banues (1. *parte q.* 1. *art.* 8. *dub.* 5. *conc.* 6.), *expectanda est Ecclesiæ Catholicæ censura.*

Quæres 3. *Quandonam licitum sit recurrere ad fontes pro emendatione codicum Latinorum?*

Resp. Cum Bellarm. (*L.* 2. *de verbo Dei, cap.* 11.) licitum est recurrere ad fontes:

1. Quando in codicibus nostris videtur esse error Scribarum, aut Librariorum.

2. Quando Latini codices variant, nec certo sciri potest quænam sit vera vulgata lectio, possumus recurrere ad fontes, et inde juvari ad veram lectionem inveniendam, quæ certe erit quæ conformis erit fonti.

3. Quando verba, aut sententia in latino sunt ambigua, possumus recurrere ad fontes, si forte ibi non sit ambiguitas, ut dubius sensus tollatur, et versus eruatur.

Licet recurrere ad fontes, ad energiam et proprietatem vocabulorum intelligendam.

ARTICULUS IV.

De vernaculis sacræ Scripturæ versionibus.

Nota: Hæretici frequenter nobis objiciunt sacrorum Bibliorum in vulgares linguas translationem et usum, ab Ecclesia omnibus perperam interdici, persuadereque conantur lectionem sacræ Scripturæ in lingua vulgari omnibus indiscriminatim, etiam plebejis ac mulieribus, esse concedendam, eamque debere in divinis officiis decantandis usurpari: contra quos

CONCLUSIO I.

Ecclesia non prohibet absolute lectionem Scripturæ sacræ in lingua vulgari translatæ; sed cum non expediat eam omnibus passim concedi, ideo justissime prohibet ut omnibus indiscriminatim concedatur.

Prob. prima pars: Quia nullibi extat prohibitio generalis, de qua agitur; imo Biblia in lingua vulgari, mandantibus summis Pontificibus et Episcopis, ubique typis mandantur, et per eos, quorum id officii est, probantur.

Prob. secunda pars: Illud non expedit omnibus concedi, quod, licet in se bonum, tamen ratione circumstantiarum loci, temporis, et personarum, potest pluribus esse noxium; atqui talis est Scriptura sacra in lingua vulgari translata; multi enim propter in-

firmitatem, temeritatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est,* ait IV. regula Conc. Trid. Ergo.

Prob. min. Quia si prorsus rudis in Canticis Canticorum sua lingua vulgari legeret, *Osculetur me osculo oris sui: læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me;* vel in Osea, *Vade, et fac tibi filios fornicationum;* vel quomodo Loth dormivit cum filiabus suis: quomodo Ruth sponsum quæsivit; quomodo Sara, Rachel, et Lia, ancillas suas viris suis dederint in concubinas, etc. vel contemneret sanctos Patriarchas, vel provocaretur ad imitandum ea, quæ imitari non licet, quod esset grande scandalum.

Prob. tertia pars: Ex regula quarta Conc. Trid. vigente in locis *ubi* promulgatum est Concilium, quæ sic habet: « Cum experimento manifestum sit, si sa» cra Biblia vulgari lingua *passim* sine discrimine » permittatur, plus inde ob hominum temeritatem » detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte ju» dicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, *ne cum con»silio* Parochi vel Confessarii, Bibliorum a Catho» licis authoribus versorum lectionem in vulgari lin» gua eis concedere possint, quos intellexerint ex e» jusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pie» tatis augmentum capere posse, quam facultatem in » scriptis habeant, etc."

Verum cum illud Pii IV. statutum, sit disciplinæ lex, usu contrario potuit in aliquibus locis antiquari, ut revera factum est in Gallia et Germania, in quibus quisque nunc pro conscientiæ suæ ductu, absque licentia ab Episcopo petita, potest sacras Scripturas ab authoribus Catholicis in vernaculas linguas translatas legere: caveant tamen illi, apud quos Pii IV. regula non viget, spernere Ecclesias, quæ sapientem illam legem observant.

CONCLUSIO II.

Non convenit, in sacris mysteriis celebrandis linquam adhibere vernaculam.

Prob. 1. Quia hæc consuetudo adversatur traditioni Ecclesiæ Catholicæ, quæ in suis precibus publicis non aliam linguam, quam hebraicam, græcam et latinam adhibuit .... 2. Quia hæc consuetudo plus quandoque detrimenti, quam utilitatis afferret plebi; cum enim multa Scripturæ loca sint in speciem pugnantia, vulgus ea concordare non valens, erroris inde occasionem sumeret .... 3. Quia quandoque ex lectione Scripturæ in lingua vulgari posset oriri scandalum, refert enim Bellarminus (*l.* 2. *de verbo Dei cap.* 15.) se audivisse ab homine fide digno, *Cum in Anglia a Ministro Calvinista in templo legeretur lingua vulgari cap.* 25. *Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse fœminam quamdam, atque dixisse, istudne est verbum Dei? imo potius verbum diaboli est.*

Hinc Conc. Trident. (*Sess.* 22. *cap.* 8. *can.* 9.) justissime statuit ne Missa vulgari lingua celebretur.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *Cum Kemnitio,* Christus et Apostoli ad promiscuam plebem conciones habuerunt lingua vulgari; ergo eidem promiscuæ plebi permittendum est sacras Scripturas legere lingua vulgari.

Resp. *nego conseq.* Nam verbum Dei recte prædicatur lingua vulgari, quia prædicatio explicationem continet, quam omnes facile capiunt, et quæ plurimum valet ad erudiendos vulgares homines in his quæ spectant ad fidem et mores; at cum scribitur, nudus textus scribitur, qui consequenter ab omnibus non capitur.

Objicies 2. *Cum Brentio,* finis divinorum officiorum, publicarumque lectionum, est populi instructio, consolatio, et ædificatio, juxta illud Apost. Rom. 15. *Ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus:* atqui ex lingua ignota nulla potest esse instructio, ædificatio, etc. ergo.

Resp. *nego maj.* Nam finis præcipuus divinorum officiorum non est populi instructio aut consolatio, sed cultus Deo ab Ecclesia debitus et reddendus.

Inst. 1. Scriptura sacra ad omnium instructionem condita est, doctrinamque continet omnibus communem; ergo ab omnibus legi debet lingua vulgari.

Resp. *nego conseq.* Quia licet Scriptura contineat doctrinam omnibus communem, tamen multa continet, quorum vulgares non sunt capaces, et quorum idcirco notitia ad Pastores pertinet, non autem ad vulgares, qui de iis, quæ ad ipsos spectant, sufficienter instruuntur per conciones frequentissimas, quæ in singulis Ecclesiis fieri debent; ad hoc enim Deus posuit in Ecclesia *Pastores et doctores, Ephes.* 4.

Inst. 2. Lectio librorum linguæ vulgaris easdem afferret utilitates scientibus linguam vulgarem, quas affert lectio Bibliorum latinorum scientibus linguam latinam; ergo eis est permittenda in officiis divinis.

Resp. *nego ant.* Quia qui callent linguam latinam eruditione superant communem populum, unde possunt ea, quæ non intelligunt, addiscere per lectionem interpretationum et commentariorum SS. Patrum et Doctorum.

Inst. 3. Cum Quesnello (*Prop.* 84. *et* 85.) *Eripere Christianis Scripturas, præsertim Evangelium est illis obturare os Christi, est privare lumine filios luminis, et illos quadam specie excommunicationis ferire;* ergo hoc est illicitum.

Resp. *nego ant.* Quia etiamsi ipsi Christi documenta non legant, illa frequenter a suis Pastoribus audiunt; ergo non ipsis os obturatur, non privantur lumine, nec ulla excommunicationis specie feriri videndi sunt, qui a lectione Scripturæ sacræ removentur, cum ab instructionibus et documentis Christi ore Pastorum suscipiendis non arceantur.

Inst. 4. *Cum Quesnello,* injustum est impedire filium ne legat Testamentum patris sui; sed Evangelium Christi pro omnibus confectum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Injustum est, etc. si illa lectio non possit esse illi noxia, et si aliunde non possit cognoscere ultimas patris sui voluntates, *conc. maj.* secus, *nego maj.* Porro aliquibus Christianis potest esse noxia lectio Evangelii, et aliunde, nempe ex instructione Pastorum, voluntates patris sui Christi cognoscere possunt.

Objicies 3. Horrendum est Scripturam sacram inter libros prohibitos reponere; atqui id factum est a Pio IV. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Horrendum est reponere, etc. tanquam librum *per se* noxium, *conc. maj.* tanquam librum *per accidens noxium, nego maj.* Panis est alimentum in se optimum, neminem tamen absurdum, sed sapienter factum judicabit, si mater infanti tenello panem auferat, cui, ratione debilitatis illius, ille cibus noxius esset, ut lac solum subministret: quis similiter absurdum judicare potest, si Ecclesia lectionem Scripturæ sacræ eripiat e manibus illorum, quibus periculosa illa et noxia foret?

Objicies 4. Innocent. III. (*Cap. quoniam in plerisque de officio judicis ordinarii*) præcipit, ut cum in aliqua urbe permixti sunt homines diversarum linguarum, Episcopus provideat viros idoneos, qui

diversis linguis divina officia celebrent; ergo licitum est celebrare mysteria divina lingua vulgari.

Resp. nego conseq. Innoc. loquitur tantum de lingua græca et latina; nam cum tempore, quo Constantinopolis fuit a Latinis capta, permulti essent in Græcia Latini Græcis permixti, postulatum est a Pontifice in Conc. generali Lateran. ut permitteret duos Episcopos ordinari in talibus locis; respondit SS. Pontifex, non convenire ut sint duo Episcopi in una Ecclesia, sed tantum debere Episcopum providere ut sint Ministri idonei, qui græce Græcis, et latine Latinis sacra celebrarent.

Objicies 5. Apostolus docet publicas Ecclesiæ preces et lectiones debere fieri lingua vulgari, ergo etc. nam (1. *ad Cor.* 14.) *dicit:* » Si orem lingua, spi» ritus meus orat, mens autem mea sine fructu est; » quid ergo? orabo spiritu, orabo et mente, psallam » spiritu, psallam et mente: cæterum si benedixeris » spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, » amen, super tuam benedictionem? quoniam quid » dicas nescit; nam tu quidem bene gratias agis, sed » alter non ædificatur; » ergo.

Resp. nego ant. Ad prob. *nego cons.* nam Apost. hic non loquitur de Scripturis, vel officiis divinis, quæ cum græce fierent, ut fatentur Hæretici, a multis intelligebantur, sed loquitur de oratione, seu laude Dei et gratiarum actione, quas interdum Christiani consueverant componere et canere tempore collationum spiritualium, de quibus loquuntur Eusebius ex Philone, et Tertull. (*Euseb. L.* 2. *hist. c.* 17. *Tertull. cap.* 39. *Apologet.*) et quoniam illa Cantica cantabantur ad populi instructionem et consolationem, voluit Apost. ut non componerentur lingue peregrina, quomodo aliqui Christiani faciebant, sed lingua, quæ intelligeretur, ut idiotæ similia componendi incapaces, saltem possent ea confirmare, dicendo *Amen*.

Objicies 6. D. Chrys. sæpissime hortatur Laicos, etiam mulieres, etiam servos et ancillas ad lectionem sacrarum litterarum, ait enim (*Hom.* 9. *in Ep. ad Colosr.*): » Audite, obsecro, sæculares omnes com» parate vobis Biblia, animæ pharmaca: si nihil a» liud vultis, vel novum Testamentum acquirite, A» postolorum Acta, Evangelia, etc. « Ergo Scripturæ debent vulgari lingua omnibus indiscriminatim permitti.

Resp. dist. conseq. Debent permitti omnibus, qui cum fructu legere possunt, *conc.* omnibus omnino, etiam iis qui possunt Scripturis abuti, et grave incommodum inde accipere, *nego cons.* Itaque quamvis verba Chrysostomi sint universalia, non sunt tamen universaliter accipienda, sed eccommodate juxta mentem illius, et occasiones quibus ad ea dicenda adducebatur. Igitur eo tempore homines, etiam capaces, neglecta penitus Scriptura sacra, erant dediti theatricis spectaculis, aliisque nugis; propterea D. Chrys. ut eam excuteret desidiam, perpetuo hortabatur omnes ad lectionem Scripturarum, non quod vellet omnes omnino, etiam rudissimos, eas legere, sed ut ii saltem eas legerent, qui cum fructu et sine periculo id poterant.

QUÆSTIO VIII.

De Scripturæ sacræ sensu.

Nota. Sensus Scripturæ est *ejus genuina significatio*, sive est res quam Spiritus sanctus voluit significare per Scripturam. 1. Agemus, De sensu Scripturæ in genere. 2. De sensibus litterali et mystico. 3. De sensu accommodatitio.

ARTICULUS I.

De sensu Scripturæ sacræ in genere.

Quær. 1. *Quotuplex sit sensus sacræ Scripturæ?*

Resp. Duplex est, litteralis et mysticus.

Sensus litteralis est ille, quem verba sive proprie, sive metaphorice accepta, immediate significant. Ex qua definitione patet sensum litteralem esse duplicem, proprium nempe et metaphoricum.

Sensus litteralis proprius est ille, quem verba, proprie accepta, immediate significant, ut in hac prop. *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla et unum de libera* (*Gal.* 4. *v.* 22.).

Sensus litteralis metaphoricus est ille, quem verba figurate accepta, immediate significant: ut cum Christus dicitur, *Leo, Agnus, Vitis*, tunc est sensus litteralis metaphoricus, quia unum dicitur verbis, et aliud sub illis intelligitur; nempe sub illis vocibus, *Leo, Agnus, Vitis*, Christi fortitudo, mansuetudo, et fœcunditas intelliguntur.

Sensus mysticus, seu spiritualis, est ille, qui non verbis ipsis, sed rebus per verba significatis, indicatur; sic quod in Genesi (*Gen.* 16. *v.* 22. *et cap.* 21. *v.* 2.) dicitur de duobus filiis Abrahæ, Apostolus (*Ad Galat. c.* 4.) in sensu mystico exponit de duobus Testamentis.

Sensus mysticus triplex assignatur, Allegoricus nimirum, Tropologicus, et Anagogicus.

Sensus Tropologicus, seu moralis, est rei ad morum instructionem significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus agendis.

Sensus Allegoricus est rei ad Christum et Ecclesiam Militantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Hinc est de rebus credendis.

Sensus Anagogicus est rei ad Ecclesiam Triumphantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus sperandis.

Sunt ergo quatuor Scripturæ sensus his versibus expressi:

Littera gesta docet; quid credas Allegoria;
Moralis quid agas; quo tendas Anagogia.

Nota. Quadruplex ille sensus in una voce, *Jerusalem*, occurrit, nam *litteraliter* significat urbem Palestinæ capitalem; *allegorice* Ecclesiam; *tropologice* animam hominis, et *anagogice* patriam cœlestem; quod ante mille annos totidem verbis docuit Cassianus (*Collat.* 14. *cap.* 4.).

Quæres 2. *An sit de fide Scripturam sub una littera continere plures sensus?*

Resp. *affirm.* Nam illud est de fide, quod expresse in Scriptura reperitur: atqui quod Scriptura sub una littera plures sensus contineat, expresse reperitur in ipsa Scriptura; nam historiam litteralem de Jona, qui tribus diebus et tribus noctibus extitit in ventre ceti, de se ipso per allegoriam exponit Christus (Joan. 2. v. 14.). Item quod Exodi 12. litteraliter de Agno Paschali scribitur, *Os non comminuetis ex eo*, impletum est in Christo (Joan. 19. v. 36).

ARTICULUS II.

De sensu Sacræ Scripturæ litterali, et mystico.

Quæres 1. *An sub iisdem sacræ Scripturæ verbis aliquando multiplex sit sensus litteralis?*

Resp. *affirm.* Est communis, quam etiam innuunt sacræ Scripturæ. Sic. v. gr. quod dictum fuit de Israel (*Osee* 11. *vers.* 1.): *Ex Ægypto vocavi filium meum;* id de Christo interpretatur Matthæus (*c.* 2. *v.* 15.); sic illud Psalmistæ: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te;* Apostolus (*Hebr.* 1.) exponit de generatione Christi æterna: *Cui Angelorum dixit: Filius meus es tu?* etc. quod idem Apostolus (*Act.* 13.) explicat de resurrectione Christi): *Resuscitans Jesum, sicut in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sic illud Isaiæ 37. *Generationem ejus quis enarrabit?* a Patribus intelligitur de æterna simul et temporali Christi generatione; utraque enim est ineffabilis.

Quæres 2. *Ex quo sacræ Scripturæ sensu, Theologia certa potest deducere argumenta?*

Resp. Ex solo sensu litterali, non autem ex mystico, nisi aut ab Ecclesia proponatur, aut Scripturæ et traditionis authoritate nitatur, aut ex ipsa textus serie certo colligatur.

Prob. Quia sensus mysticos quandoque pro suo quisque ingenio ac pietate cudit, et quo jure ab uno excugitantur, eodem possunt contemni ab altero; ergo, etc. Hinc D. Hieronymus (*in c.* 13. *Matt*) ait: *Numquam parabolæ, et dubia ænigmatum intelligentia, potest ad authoritatem dogmatum proficere;* et Augustinus: *Quis autem non impudentissime nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat et manifesta testimonia, quorum lumine illustrentur obscura?*

Dixi, *nisi aut ab Ecclesia proponatur, aut Scripturæ authoritate nitatur,* etc. Tunc enim firmissimum præbet Theologiæ argumentum, quia tunc certum est illum sensum mysticum a Spiritu sancto fuisse intentum. Talis est sensus, quem Apostolus (1. *Cor.* 9. *v.* 9.) ex his verbis, Deuteronomii 25. *Non alligabis os bovi trituranti,* eruit, ad probandum ministris Evangelii deberi stipendia. Talis est ille, quo D. Petrus (1. *Petri* c. 3. *v.* 20.) docet eos qui in Arca Noe servati sunt (*Genes.* 6. *v.* 14.), significare mystice eos, qui in Ecclesia salvi fiunt per baptismum: *Quod et vos nunc similis formæ salvos fecit baptisma.*

Quæres 3. *Utrum in quolibet Scripturæ sacræ textu, præter sensum litteralem, contineatur aliquis sensus mysticus?*

Resp. *negat.* cum Div. Augustino (*q.* 2. *super Genesim*), dicente: *In quibusdam locis solus sensus litteralis quærendus;* ergo non in omnibus. Quis enim sensus mysticus quærendus in his textibus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Non occides: non furtum facies,* etc. Ergo concludit Div. Epiphanius (*l.* 2. *Hæres* 16.): *Non omnia habent verba divina opus allegoria, sed prout se habent, accipienda sunt.*

Quæres 3. *An detur aliquis textus in Scriptura, in quo non sit sensus litteralis, sed tantum spiritualis?*

Resp. *negat.* Nam sensus litteralis desumitur ex immediata significatione verborum, sive in propria, sive in figurata acceptione ex Spiritus sancti intentione; atqui nullus assignatur locus, cujus verba aliquid immediate non significent, sive proprie, sive metaphorice: ergo nullus est locus, qui non habeat sensum litteralem.

Dices. Juxta SS. Patres in figuratis locutionibus et parabolis, non litteræ, sed spiritui est inhærendum; ergo in illis est solus sensus spiritualis.

Resp. *dist. ant.* Non est inhærendum litteræ, in sensu proprio consideratæ, *conc. ant.* in sensu metaphorico et figurato, *nego ant.* Porro sensus absconditus sub his figuris, est sensus litteralis: sic hujus textus Matth. 18. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum,* etc. sensus litteralis metaphoricus hic est: *Si amicus, vel proximus,* etc. *qui tibi serviunt, tamquam manus et pes scandalizant te, consortium illorum devita.*

Quoad parabolas, notandum, quod in ipsis duæ sint partes: 1. Quæ continet rem, quæ in similitudinem affertur. 2. Quæ applicationem continet, et utraque suum habet sensum litteralem. Exemplum sit parabola, qua Christus (*Matth.* 13.) utitur ad prædicandam Evangelii propagationem. *Simile est,* inquit, *regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.* Hæc parabola habet duplicem partem. 1. Continet mulieris factum, quod adducitur in similitudinem, et habet sensum litteralem mulieris factum exprimentem. 2. Continet applicationem, et habet quoque sensum litteralem, qui hic est: « Sicut modicum fermentum in magnam farinæ massam immissum, eam multo, quam antea, reddit majorem, » ita Evangelium in Palæstina prædicatum, brevi tempore totum pervadet orbem; et sic Ecclesia in Palestina primum instituta, atque angustis terminis contenta, brevi tempore magna sumet incrementa, et longe lateque propagabitur.

ARTICULUS III.

De sensu sacræ Scripturæ accommodatitio.

Quæres 1. *Quid sit sensus accommodatitius.*

Resp. Est *ille, quo ea quæ litterali, aut mystico sensu, alia occasione, dicuntur in Scriptura, per quamdam extensionem ac similitudinem ad aliquid aliud applicantur.* Unde nec mediate, nec immediate est intentus a Spiritu sancto, nec habet authoritatem divinam, et ideo ex eo non potest desumi firmum argumentum ad probanda fidei et morum dogmata.

Quær. 2. *An sensus accommodatitius admitti possit?*

Resp. *affirm.* Hic enim sensus admitti potest, quo Scriptura ipsa, Ecclesia, et SS. Patres usi sunt; atqui sensu accommodatitio Scriptura, Ecclesia, et SS. Patres usi sunt: sic quod (*Zach.* 4.) dicitur de Jesu Sacerdote, et Zorobabele duce, Sanctus Joannes (*Apoc* 11.) accommodat Enoch, et Eliæ, dicens: *Hi sunt duo olivæ.* Sic quod Christus (*Joan.* 2. *v.* 14.) dixit de Nathanaele: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est,* Ecclesia adaptat Sancto Confessori, sicut adaptat Confessori Pontifici quæ (*Eccli.* 44.) dicuntur de Abrahamo: *Non est inventus similis illi,* etc.

Quæres 3. *Quænam conditiones requiruntur, ut Scripturæ adscribatur sensus accommodatitius?*

Resp. Requiruntur quatuor.

I. Ut sensus accommodatitius non introducatur, nec astruatur tamquam sensus litteralis et mysticus, quod maxime reprehendit D. Hier. *epist. ad Paulin.*

II. Ut sensus falsus non attribuatur Scripturæ per accommodationem; quod inique et turpiter fecerunt Michael Servetus, Lutherus, et Calvinus, sibi ipsis accommodantes illud Apoc. 12. *Michael, et Angeli ejus,* etc.

III. Ut sensus accommodatitius ad res pias applicetur: nec enim verba Scripturæ possunt applicari ad facetias, spurcitias, vel profana; hoc rigidis pœnis prohibet Concilium Tridentinum *Sess.* 4. Ad hoc attendant, caveantque fideles, præsertim Ecclesiastici, quorum hoc sæpe vitium est, in scandalum simplicium et timoratorum.

IV. Ut quando sacer scriptor dicit quidpiam factum esse, *ut adimpleretur Scriptura,* illud per accom-

modationem non accipiatur; sed vel sensu litterali quando id secundum litteram fit, quod erat prædictum; vel mystico, quando figura, aut prophetia ipso eventu impletur.

QUÆSTIO IX.

De regulis ad expositionem Sacræ Scripturæ necessariis.

Nota. Decem regulæ ad expositionem sacræ Scripturæ faciendam, communiter traduntur.

Regula I. est D. Augustini (*lib. de Doctr. Christ.*) docentis, Scripturam sacram semper ad litteram esse intelligendam, nisi aliquid inde sequatur absurdi.

Regula II. est. D. Hieronymi dicentis: » Hoc in omnibus Scripturis sanctis observandum est, Apostolos, et Apostolicos viros in ponendis testimoniis de veteri Testamento, non verba considerare, sed sensum, nec eadem sermonum calcare vestigia, dummodo a sententiis non recedant ".

Regula III. Ut quis genuinum Scripturæ sensum assequatur, debet semper attendere scopum authoris agiographi, atque perpendere quorsum, quibus, ex cujus persona, et ad quos loquatur. Spiritus enim Dei sublimis et acer, in partem, in quam inclinat, ita vehementer fertur, ut ad extrema videatur declinare, adeoque plus velle, quam de facto velit. Sic Apostolus, ut extollat charitatem apud Corinthios, qui in dono linguarum gloriabantur, dicit, sine charitate cætera omnia nihil esse, nihil prodesse (1.*Corinth*.13.).

Regula IV. Scriptura sacra sensui, captuique hominum passim sese accommodat, ideoque ut plurimum humano modo loquitur de Deo, v. g. cum ei tribuit humanam faciem, oculos, manus, pedes, etc. ut significet varia ejus attributa. Item cum ei tribuit amorem, tristitiam, gaudium, iram, aliasque passiones, quæ, licet sint in Deo quoad effectum, non sunt tamen in eo quoad affectum, nec mera accidentia sicut in nobis, sed sunt ipsamet Dei essentia, quæ immota, et tranquilla illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus passionum oriuntur.

Regula V. Cum Deus visibiliter apparuisse dicitur Abrahæ, Moysi, et Prophetis, omnes istæ apparitiones intelligi debent factæ per Angelos, qui corporibus assumptis, Deum repræsentabant, erantque Deus *repræsentative* et *authoritative*, non vero *personaliter*, ut docent D. Hieronymus (*in cap*. 4. *ad Gal*.), Augustinus (*l*. 3. *de Trin. c. ult*.), Gregorius (*in Præfat. Moral*. c. 1.), et alii passim. Sic qui apparuit Moysi, dixitque (Exod. 3.): *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham*, etc. fuit Angelus, ut docet D. Stephanus (*Act*. 7. *v*. 30.).

Regula VI. Hieroglyphicis ac Symbolis sæpe utuntur Prophetæ. Sic cum Jeremias (*cap*. 25. *v*. 38.) dicit: *Facta est terra eorum in desolationem a facie iræ columbæ*; et (*cap*. 46. *v*. 16.): *Revertamur ad terram nativitatis nostræ a facie gladii columbæ*. Per *iram*, et *gladium columbæ*, designat iram, et gladium Chaldæorum, in quorum labaro præferebatur columba argentea pennis inauratis Semiramidem repræsentans: et hoc quia Semiramis, quæ condidit Babylonem, fingitur in morte in columbam versa. De hac columba loquens regius Psaltes, ait: *Dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri*.

Regula VII. Quando Scriptura alicui nomen novum imponit, non adimit nomen prius, sed posterius addit priori, ita ut utrovis jam nomine possit nuncupari; unde cum Deus dixit Jacob: *Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel*; sensus est, non tantum Jacob, sed etiam Israel vocaberis.

Regula VIII. Quia hagiographi fuere Judæi, hinc Orientem, Occidentem, Meridiem, et Aquilonem assignant in sacris litteris per respectum ad urbem Jerusalem, et Judæam. Sic cum Daniel (*cap*. 11. *v*. 11.) dixit: *Rex Austri egredietur, et pugnabit adversus regem Aquilonis*; per Regem *Austri*, intelligit Regem Ægypti; et per Regem *Aquilonis*, intelligit Regem Chaldæorum: quia Ægyptus, per respectum ad Judæam, est ad Austrum, Chaldæa vero est ad Aquilonem.

Regula IX. Decem tribus Israel, post schisma a domo David factum sub Jeroboam, usque ad captivitatem Babylonicam, vocantur passim a Prophetis modo *Ephraim*, aut *Joseph*, quia ex Ephraim filio Joseph ortus est Jeroboam, qui a Schismaticis in Regem electus est; modo *Samaria*, quia sedes Regum Israel erat in Samaria, et in tribu Ephraim; modo *Israel*, vel Jacob, quia constituebant majorem partem filiorum Israel, vel Jacob; reliquæ vero duæ tribus, scilicet Juda, et Beniamin, quia adhæsere Roboam filio Salomonis, vocantur Regnum Juda, Domus David, Jerusalem, et Sion. Verum post captivitatem Babylonicam, Israel, et Juda pro eodem populo accipiuntur, nimirum pro Judæis e Babylone in Judæam reductis, qui majori ex parte erant de tribu Juda, cui se junxerunt qui ex aliis tribubus reversi sunt, eique nomen dederunt; unde omnes exinde indiscriminatim nuncupantur in Scripturis *Israelitæ*, aut Judæi.

Regula X. Quando idem textus videtur habere duos sensus contrarios, et impossibiles, sequentia observanda sunt, et tenenda.

1. Sensus, qui a tota Ecclesia est receptus, est solus verus. Sic hujus textus: *Pater major me est* (Joann. 14.). Sensus solus verus est, Filium, non in omnibus, sed solum secundum humanitatem, esse Patre minorem, quia hic sensus, et quidem solus est a tota Ecclesia receptus. Hinc Arius, hunc textum universaliter interpretans, blasphemavit, dicens, Patrem absolute in omnibus esse Filio majorem.

2. Ille sensus est solus verus, qui magis cohæret cum alio sacræ Scripturæ loco: sic sensus istius textus, *Pater major me est*, intellectus de minoritate Filii secundum humanitatem tantum, cohæret cum hoc alio textu (Joann. cap. 10.): *Ego et Pater unum sumus*.

3. Si unus sensus sit SS. Patrum, et sensus illi contrarius sit novus, nec in SS. Patribus repertus, Concilium Tridentinum docet sensum SS. Patrum esse tenendum, maxime si omnes, vel plures in eumdem sensum consentiant.

4. Ubi Patres circa sensum sacræ Scripturæ dissentiunt, liberum est cuique, quem probabiliorem judicat, sequi, modo illos sensus Ecclesia non respuat.

5. Quando uterque sensus est incompossibilis, nec quis fuerit a Spiritu Sancto intentus cognosci potest, nec ex alio Scripturæ loco, nec ex traditione Patrum, nec ex Conciliorum definitionibus, nec ex recursu ad fontes, nec ex diligenti consideratione antecedentium, consequentium, et adjunctorum, tunc ille præferendus est, qui naturali rationi est conformior.

QUÆSTIO X.

De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos, seu proprietates, necessariis.

Nota. Quia tota Scriptura antiqua ab Hebræis, et ut plurimum hebraice conscripta est, hebræum utique sapit idioma novum nobis ac insolitum. Item quoniam ex Agiographis, alii inter Ægyptios nati

et nutriti sunt, ut *Moyses;* alii inter Chaldæos commorati, ut *Ezechiel, Daniel;* alii inter Syros, et Arabes, ut Iob, non raro phrasi utuntur Ægyptiaca, Caldaica, Syriaca, et Arabica, quæ, ut antiquitate, sic et singularitate sua latino idiomati sunt dissimiles.

Nota 2. Interpretes, tum græcos, tum latinos adeo linguæ sacræ religiosos esse observatores, ut sæpissime hebraizent, malintque aliquando solæcismos admittere, quam phrasim hebræam dimittere. Porro ut illi hebraismi noteutur, XIV. Regulæ sequentes traduntur.

Regula I. Quia casibus carent hebræi, eodemque nomine invariato per omnes casus utuntur, hinc et interpretes subinde casum pro casu usurpant, v. gr. 2. Corinth. 8. dicitur: *Sive pro Tito, sive fratres nostri,* id est, pro fratribus nostris. Ephes. 2. v. 2. dicitur: *Secundum principem potestatis aeris hujus spiritus*. Pro, secundum spiritum principem potestatum, id est, dæmonum qui in aere versantur.

Regula II. Quia indicativo præsenti et imperfecto carent hebræi, interpretes utuntur præterito, v. gr. Psalm. 115. dicitur: *Credidi, propter quod locutus sum;* pro, credo, propter quod loquor. Quandoque etiam utuntur participio: sic 1. Corinth. 4. v. 2. dicitur: *Ad simulacra euntes,* pro, ibatis.

Regula III. Quia hebræi carent comparativo, vel utuntur positivo, sic Psalm. 117. dicitur: *Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine,* pro melius est confidere in Domino.

Vel cum unum per comparationem alteri præferre volunt, id quod præferunt, affirmant, aliud negant, v. gr. Osee 6. dicitur: *Misericordiam volo, et non sacrificium,* pro, misericordiam malo, quam sacrificium. Psalm. 21. *Ego sum vermis, et non homo,* pro, sum vermis potius, quam homo.

Vel utuntur verbo vehementiori pro minus vehementi: sic Rom. 9. dicitur: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, pro minus amavi, postposui.

Regula IV. Quia hebræi carent superlativo, cum aliquid excellens significare volunt, utuntur vel nomine abstracto, v. gr. *Sanctitas est,* vel concreto geminato, v. gr. *Sanctum sanctorum est,* pro, sanctissimum est; *Canticum Canticorum,* pro, excellentissimum canticum.

Vel utuntur voce, *omnis;* sic Psalm. 106. dicitur: *Omnem escam abominata est anima eorum,* pro, excellentissimam escam, nempe, manna. Sic 1. Reg. 4. *Hi sunt dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga in deserto,* id est, plaga gravissima, nempe, demersione in mari rubro; neque enim alia fuit clades Ægyptiorum in deserto.

Vel utuntur verbo minus vehementi, quam intendunt significare; v. gr. 1. Machab. 2. dicitur: *Non est utile nobis relinquere legem;* id est, perniciosissimum est. Item Eccl. 7. legitur: *noli velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona*. pro est valde mala.

Regula V. Hebræi ad exaggerationem in asseverando plerumque utuntur eodem verbo geminato, semel in gerundio, vel participio, et semel in alio tempore, posito: sic 1. Reg. cap. 9. *Faciens,* vel, *faciendo faciam,* pro, certissime faciam. Psalm. 117. *Castigans castigavit me,* pro vehementissime castigavit me. Thren. 1. *Plorans ploravit,* pro amare ploravit.

Vel ad eamdem exaggerationem nomen substantivum copulant cum verbo, sic *Genes.* 2. dicitur: *Morte morieris,* pro certissime morieris.

Vel affirmationi subnectunt negationem rei contrariæ; sic Isaiæ 38. *Morieris, et non vives*: pro certissime morieris. Thren. 2. *Destruxit, et non pepercit*. Pro omnino et integre destruxit. Joann. 1. *Confessus est, et non negavit,* pro aperte et sine ulla tergiversatione confessus est se non esse Christum.

Regula VI. Hebræi in comparationibus plerumque non apponunt particulam comparationis, aut similitudinis; sic in hac phrasi, Prov. 16. *Favus mellis, composita verba,* omittitur particula *sicut*. Sic Psal. 67. dicitur: *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum,* id est, cohibe sævissimos hostes, qui, sicut feræ in arundinibus, delitescunt, et sicut tauri congregati in grege vaccarum excitant strepitum et horrorem.

Regula VII. Una, eademque sententia diversis locis posita, quandoque diversa, imo pene contraria significat: sic portare iniquitatem *Lev.* 10. *v.* 17. significat veniam impetrare: *Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ... data est vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini?* E contra Levit. 17. v. ult. significat puniri pro peccato, *quod si non laverit vestimenta sua, et corpus, portabit iniquitatem suam,* id est, pœnam luet peccati sui.

Regula VIII. Hebræi ob radicum, a quibus alia nomina derivantur, paucitatem, sæpe idem nomen, verbum, ac quandoque eamdem sententiam diversis rebus designandis adhibent; v. gr. *Prophetare,* prætor communem notionem, quæ est futura prædicere, aliquando significat prophetiam confirmare; sic *Eccl.* 49. *v.* 18. de Joseph dicitur: *Et ossa ipsius visitata sunt, et post mortem prophetaverunt*.

Aliquando significat miraculum edere; sic Eccl. 48. de Eliseo dicitur: *Et mortuum prophetavit corpus ejus:* quia suscitavit defunctum in ejus sepulcrum projectum; quod fuit virtualis prophetia resurrectionis corporum.

Aliquando significat laudare Deum. Sic 1. *Reg.* 10. *v.* 5. Samuel dicit Sauli: *Cum ingressus fueris ibi urbem, obviam habebis gregem prophetarum ... et ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et cytharam, ipsosque prophetantes,* id est, Psalmos et Hymnos in honorem Dei canentes.

Aliquando significat insana ex afflatu spiritus nequam loqui; sic 1. *Reg* 18. de Saul dicitur: *Invasit spiritus Dei malus Saul, et prophetabat in medio domus suæ*. Id est, aliena et absurda, more arreptitiorum, loquebatur.

Aliquando significat Scripturas interpretari; sic 1. *Cor.* 14. *v.* 3. dicitur: *Nam qui prophetat,* id est, qui Scripturas explanat, *hominibus loquitur ad ædificationem*.

Regula IX. Conjunctionum, et particularum significatio varia est apud Hebræos. Sic conjunctio, *et,* subinde est nota expositionis; v. gr. Matth. 23. v. 41. dicitur: *Mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem*. In hoc textu conjunctio, *et,* est nota expositionis horum verborum, *Omnia scandala,* per quæ intelliguntur ii qui operantur iniquitatem.

Sic particulæ, *eo quod, quoniam, quin, subinde,* etc. sumuntur pro particula, *Quamvis, etsi,* v. gr. Psal. 77. v. 19. *numquid poterit Deus parare mensam in deserto? quoniam percussit petram*. Id est, quamvis percussit petram. *Jerem.* 7. *v.* 10. dicitur: *Liberati sumus, eo quod fecerimus abominationes*. Id est, etsi fecerimus abominationes.

Sic particula, *si,* plerumque est nota negantis, v. g. 3. Reg. 17. *Si erit annis his pluvia,* id est, non erit pluvia ... plerumque est nota jurantis, v. g. 1. *Reg.* 14. *v.* 45. dixit populus de Jonatha: *Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram,* id est, juro quod non cadet capillus de capite ejus.

Cum particula, *si,* sequitur verba jurandi, si ora-

lio sit affirmativa, particula, *si*, illam vertit in negantem, v. g. Psal. 94 *Juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam*. Id est, juravi quod non introibunt ... *si* vero oratio sit negans, particula, *si*, illam vertit in affirmantem, v. g. Isaiæ 24. *Juravit Dominus, si non ut putavi, ita erit*. Id est, juravit, quod ut ipse putavit, ita erit.

Regula X. Apud Hebræos, voces *amplius, ultra, æternum, sempiternum*, non semper significant absolutam æternitatem, sed diuturnam tantum durationem, quo sensu Ezechiel, *cap.* 26. de Tyro ait: *Non ædificaberis ultra*, nam postea reædificata est, et ab Alexandro magno rursum vastata. Sic 1. Paralip. 15. David dicit Deum elegisse Levitas *ad ministrandum sibi in æternum*, id est, ad longum tempus.

Immo quandoque illæ voces, *sempiternum, æternum*, etc. nihil addunt orationi, præter *epithasim*, quæ rem valde exaggerat; *sic* cum Petrus dixit Christo: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, id est, nullo modo patiar ut mihi laves pedes.

Regula XI. Hebræi sæpe verba realia accipiunt pro mentalibus, id est, verba ex se significantia aliquid realiter factum, accipiunt pro verbis declarantibus illud esse factum. Sic *Levit.* 13. dicitur, quod Sacerdos *mundabit* leprosum, vel *contaminabit eum*, pro mundum, vel contaminatum declarabit ... item, vice versa, verba mentalia usurpant pro realibus, v. g. *Jerem.* 4. *v.* 12. dicitur: *Loquar judicia cum eis*, id est, infligam eis justas pœnas ... Subinde etiam verba neutra accipiunt pro verbis activis, sic *Rom.* 8. dicitur: *Spiritus postulat pro nobis*, id est, postulare facit. Sic 2. *Cor.* 2. Apostolus ait: *Deo autem gratias; qui semper triumphat nos in Christo Jesu*, id est, qui triumphare nos facit virtute et gratia Christi, atque ex victoriis quas a diabolo et adversariis reportamus, illustres, et conspicuos nos facit, velut publice triumphum agentes.

Regula XII. Hebræi verba sua aliquando sumunt in actu inchoato, aliquando in actu continuato, et aliquando in actu perfecto. Sic Israelitæ dicuntur egressi ex Ægypto, *vespere*, Deuter. 16. *nocte*, Exodi 11. vers. 42. et *mane*, Num. 23. quia *vespere* immolarunt agnum, quod fuit egressus initium. *Nocte media*, accepto a Pharaone mandato exeundi, itineri sese accinxerunt. *Mane*, perfecte egressi sunt omnes.

Item Hebræi sæpe per sua verba, non actum, sed agendi officium designant; sic *Hebr.* 13. de superioribus dicitur: *ipsi enim pervigilant*, id est, pervigilare debent ex officio.

Regula XIII. Nomina parentum apud Hebræos sæpe *patronimice* sumuntur pro filiis et posteris; sic *Israel* sumitur pro Israelitis, *Esau* pro Idumæis, *Moab* pro Moabitis, *Ammon* pro Ammonitis.

Regula XIV. Hebræis mos est, ut libros exordiantur a particulis, *et, igitur, ergo*, etc. quia Agiographi tunc aliquid præteritum contemplabantur, quocum id quod scribebant, conjungebant, *sive* jam alibi scriptum esset, sive mente tantum comprehensum.

QUÆSTIO XI.

De Regulis ad cognoscendos tropos et figuras Hebræorum necessariis, ex melioris notæ interpretibus excerptis.

Regula I. Nonnunquam in sacra Scriptura reperitur antiphrasis, quia unum contrarium per aliud intelligitur; sic Job 2. v. 5. ponitur, *benedicere*, pro *maledicere*, cum dicitur: Tange os ejus et carnem, et tunc videbis quod in faciem *benedicat tibi*: ubi pro *benedicat*, versiones Syriaca et Arabica habent, *conviciabitur*.

Regula II. Crebro in sacra Scriptura reperitur *catachresis*, quæ unum vocabulum usurpatur pro alio, quod fit sequentibus *modis*.

1. Author seu inventor alicujus rei, illius rei dicitur *Pater*; sic Deus, *Job* 38. dicitur *Pater pluviæ*. Sic dæmon, *Joann.* 8. vocatur *pater mendacii*. Sic Jubal, *Genes.* 4. dicitur *pater canentium cythara et organo*, id est, inventor tangendæ cytharæ.

2. Quod ex alio educitur, vocatur filius ejus: sic grana frumenti excussa, dicuntur *filii areæ*, Isaiæ 21. Sic Tyrus insula, vocatur *filia maris*, Isaiæ 23. Sic sagittæ dicuntur *filiæ pharetræ*, Thren. 3. v. 13.

2. Quod arctam connexionem habet cum alio, dicitur ejus filius; sic superbi Judæorum hostes, vocantur *filii superbiæ*, 1. Mach. 2. v. 47. Sic qui, honoris gratia, sponso, velut comites dati sunt, vocantur *filii sponsi*, Matth. 9. Sic devotus gehennæ, dicitur *filius gehennæ*, Matth. 23.

4. Simili catachresi, Urbes, ob suam pulchritudinem et elegantiam, vocantur filiæ, v. g. *filia Babylonis*, Ps. 136. *filia Jerusalem*, Thren. 2. ... Item civitates Deo fideles, vocantur virgines, *virgo filia Sion*, ibid. E contra civitates, quæ de idololatria notantur, vocantur meretrices: sic Isaiæ 1. v. 21. dicitur: *Quomodo facta est meretrix civitas fidelis?*

5. Per catachresim dicitur revelare aurem, pro *indicare*, sic 1. Reg. 9. dicitur: *Dominus revelaverat auriculam Samuelis*.

Regula III. In Scriptura frequens reperitur *enallage*, id est, permutatio, quæ vel est temporis vel numeri, vel verbi, vel participii, vel suppositi, vel sensus.

Enallage *temporis* reperitur 1. cum futurum pro præterito ponitur; sic *Habacuc* 3. dicitur: *Deus ab Austro veniet*, id est, *venit*, ut reperitur in Hebræo et Syriaco, vel, *revelatus est*, ut habet Chaldaica versio ... 2. Cum præteritum pro futuro ponitur; sic ibid. vers. 11. dicitur: *Sol et luna steterunt in habitaculo suo*, id est, stabunt ... 3. Cum imperativum ponitur pro futuro permissivo, sic Deus, 3. Reg. 22. dixit spiritui malo: *Egredere, et fac ita*; id est, egredieris, et ita facies.

Enallage *numeri* reperitur ubi a singulari numero fit transitus ad pluralem, quod fit maxime cum nomen collectivum singulare construitur cum verbo plurali, v. g. Exodi 8. *Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi*.

Enallage *verbi* reperitur cum verbum usurpatur pro adverbio; sic dicitur: *Revertor, convertor, addo, adjicio*, pro rursus, iterum, ultra.

Enallage *participii* reperitur cum participium sumitur pro adverbio; sic Psalm. 77. dicitur: *Conversi sunt, et tentaverunt Deum*, id est, iterum tentaverunt Deum ... Psalm. 84. *Deus tu conversus vivificabis nos*; id est, iterum vivificabis nos.

Enallage *suppositi* fit cum in oratione eadem res diverso supposito exprimitur: sic Isaiæ 3. principes effœminati, modo pueri, modo mulieres appellantur: *Dabo pueros principes eorum ... mulieres dominatæ sunt eis*.

Enallage *sensus* fit cum unus sensus ponitur loco alterius; sic *Exodi* 20. dicitur: *Cunctus populus videbat voces, et lampades, et sonitum buccinæ*, ubi, *videbat*, ponitur pro audiebat.

Regula IV. Hendyadis, quæ est figura, qua unum in duo dividitur, crebra est in Scriptura; talis reperitur, *Genes.* 1. ubi Moyses, loquens de sole et luna, ait: *ut sint in signa et tempora*, id est, ut sint in signa temporum.

Regula V. Heterosis, seu diversitas, non est rara apud Hebræos, juxta quam utuntur abstractis pro concretis; sic Apostol. ad Philippens. 3. ait: *Nos su-*

mus circumcisin, id est, circumcisi: et Gal. 2. *Creditum est mihi Evangelium præputii*, id est, munus prædicandi Evangelium præputiatis, seu gentilibus.

Porro illa abstracta quandoque sumuntur active, quandoque passive: sic justitia. 1. *Cor.* 1. sumitur passive pro justificatore, cum Christus dicitur, *factus nobis justitia*. E contra, 2. *Cor.* 5. sumitur passive pro justificato, cum dicitur: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*, id est, ut efficeremur justificati in ipso.

Regula VI. Ironia, seu irrisio, quandoque a Scriptura usurpatur; sic Deus, *Genes.* 3. de Adamo, per comestionem fructus vetiti, dixit per irrisionem: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum.*

Regula VII. Hypallage, quæ est figura qua unum pro alio per inversionem ponitur, frequenter occurrit: sic *Exodi* 12. *vers* 11. dicitur: *Calceamenta habebitis in pedibus*, id est, pedes habebitis in calceamentis. Sic Psalm. 18. *In sole posuit tabernaculum suum*, id est, posuit solem in tabernaculo suo.

Regula VIII. Metaphora, quæ est figura, qua nomen aut verbum ex propria significatione in aliam transfertur, omnium est frequentissima.

Sic, sors cujusque, sive bona sive mala, dicitur *Calix:* v. g. Psalm. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei*. Et Psal. 10. *Ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum*.

Sic alimentum, quia eo roboramur et sustentamur, sicut senes baculis, vocatur *baculus panis*, et *robur panis*, v. gr. Ezech. 4. dicitur: *Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem, et comedent panem in pondere*. Et Isaiæ 3. *Dominus exercituum auferat a Jerusalem et a Juda ... omne robur panis et omne robur aquæ*.

Sic *medulla* terræ, olei, vini, vocantur id quod ipsis est optimum; v. g. Num. 18. *Dabo vobis bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ, omnem medullam olei, et vini ac frumenti*.

Sic *vas* dicitur quodvis instrumentum; v. gr. vasa mortis dicuntur omnia quibus mors infertur: Psalm. 7. *Et in eo paravit vasa mortis*. Psalm. 70. *Confitebor tibi in vasis Psalmi*, id est, in instrumentis Psalmi.

Sic *sol* sumitur pro eo quod est firmum, et incorruptibile, Num. 19. *Pactum solis est sempiternum coram Domino*.

Sic *cornu* aliquando sumitur pro regno et potentia, eo quod cornutorum animalium robur sit in cornibus; v. g. Psalm. 131. *Illuc producam cornu David*, id est regnum David ... aliquando sumitur pro superbia; sic Psalm. 74. *Nolite exaltare cornu*, id est, nolite superbire.

Sic *canis mortuus*, et *caput canis*, significant rem vilissimam et maxime infimam: v. g. cum David, 1. *Reg.* 24. dixit Sauli: *Canem mortuum persequeris, et pulicem unum* Et cum 2. *Reg.* 3. Isboseth dixit ad Abner: *Numquid caput canis ego sum, secundum* (id est, coram) *Judam hodie*.

Regula IX. Metonymia, quæ est transmutatio nominis, familiaris est Hebræis. Sic idolum accipiunt pro idololatra, Zach. 11. *Pastor et idolum derelinquens gregem*, id est, pastor idololatra.

Sic nomen, *peccatum*, aliquando usurpant pro culpa; v. g. 1. *Joann.* 5. dicitur: *Omnis iniquitas peccatum est* ... aliquando pro concupiscentia, quæ est pœna vel effectus culpæ, Rom. 7. *Si autem quod nolo malum, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum:* id est, concupiscentia ... aliquando pro hostia quæ offertur pro peccato, 2. Cor. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit;* id est, hostiam pro peccato se fecit .... aliquando pro immunditia legali contracta ex fluxu menstruo, vel seminis, vel ex lepra, vel ex contactu mortui; Lev. 12. 13. et 14.

Simili metonymia actum, habitum, et potentiam, ponunt pro objecto actus, habitus, et potentiæ; sic cum Christus dicitur, *Amor noster, spes, gloria nostra*, etc. illæ voces sumuntur pro objecto amoris, spei, et gloriæ nostræ, quod est ipse Christus ... item visionem ponunt pro re visa, v. gr. Isaiæ 1. *Visio Isaiæ filii Amos, quam vidit*.

Regula X. Synecdoche, quæ est figura, qua a parte totum, vel toto pars intelligitur, frequens est apud Hebræos; sic, *caro, anima, sanguis, caput*, pro toto homine ponuntur: v. gr. Isaiæ 35. *Lætitia sempiterna super capita eorum*, id est, super eos. Psalm. 65. *Posuisti homines super capita nostra*, id est super nos.

Item per synecdochen ponitur genus pro specie; v. gr. tempus pro anno, Daniel 4. *Tempus, et tempora, et dimidium temporis*, pro tribus annis cum medio. Vel e contra ponitur species pro genere: v. gr. sanguis, vel homicidium pro quovis peccato; sic *Isaiæ* 1. dicitur: *Manus vestræ sanguine plenæ sunt*, id est, iniquitate.

Item, quandoque una pars sumitur pro altera, v. g. *Num.* 9. *v.* 7. dicitur: *Immundi sumus, super anima hominis*, id est, super mortuo, quia mortui hominis exequiis interfuerant.

QUÆSTIO XII.

Concordia locorum sacræ Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur.

I. Genesis 1. v. 1. dicitur: *In principio* (id est, omnium primo) *creavit Deus cælum et terram*. E contra titulus Psalm. 92. sic habet: *Laus cantici ipsius David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra*. Hic autem titulus subindicat terram creatam fuisse sexta die, dies enim ante Sabbatum, sexta dies est.

Resp. per hæc verba, *quando fundata est terra*, non esse sermonem de globo terræ, sicut in primo textu, sed de terra illa, ex qua plasmatus est Adam, seu de ipso protoplasto, de quo dicitur Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ*.

II. Genes. 1. dicitur, Deum sex dierum spatio omnia creasse, attamen *Eccli.* 18. *v.* 1. dicitur: *Deus creavit omnia simul*.

Resp. Nulla est contradictio, nam particula, *simul*, sumitur pro particula, *pariter*, id est, nulla re prorsus excepta, quomodo *Psal.* 13. *v.* 3. dicitur: *Omnes declinaverunt simul*, id est, nullo excepto, ut explicat Regius Psaltes, cum addit: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*.

III. Genes. 1. v. 16. Deus dixit: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram;* attamen *Psalm.* 17. *v.* 19. David exclamat: *Deus, quis similis tibi?*

Resp. Moysen attendere in homine statum innocentiæ, Davidem vero statum naturæ lapsæ; sicque nulla est discordia. Homo enim non solum *ad imaginem Dei* creatus est, ratione unitatis essentiæ et trinitatis potentiarum, memoriæ, nimirum, intellectus et voluntatis, sed etiam *ad similitudinem Dei* per gratiam, et justitiam originalem; imago quidem perseveravit in homine post lapsum, sed periit similitudo cui successit labes originis, et potentiarum animæ deordinatio, quæ considerans Psaltes Regius exclamat: *Deus, quis similis tibi?* quasi diceret, quis mortalium ad

eum dignitatis epicem valebit ascendere, ut tuæ gratiæ dono percepto, tibi similis rursus efficiatur?

IV. *Cap.* 1. *v.* 3. dicitur: Primo die *facta est lux... et Deus divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem, diem, et tenebras, noctem;* attamen *v.* 16. dicitur: Quarto die *fecit Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei, et luminare minus, ut præesset nocti... et dividerent lucem et tenebras.*

Resp. Lux de qua *v.* 3. non fuit sol, qui quarto tantum die creatus est, sed aliud quoddam corpus lucidum, (fortasse nubes lucida, ut *Exodi* 14. *v.* 19) quod primo mundi triduo, eodem modo quo nunc, sol, spatio 24. horarum, utrumque hemispherium circumgirabat et illuminabat; et sic diem vicissim constituebat et noctem.

V. *Cap.* 1. *v.* 28. dicitur: *Benedixitque illis Deus, et ait: Crescite, et multiplicamini:* cum tamen Apostolus 1. *Cor.* 7. *v.* 40. dicit: *Beatior, si sic* (cælebs) *permanserit.*

Resp. Hæc verba, *crescite et multiplicamini,* non continent præceptum, ut volunt Novatores, nam similiter Deus avibus ac piscibus præcepti incapacibus dixit, v. 22. *Crescite,* etc. sed continet benedictionem, qua Deus illis indidit virtutem generandi sibi simile, a quo qui abstinet, ut cultui divino aptior et sanctior evadat, melius facit, ut docet Apostolus.

VI. *Cap.* 2. *v.* 2. Deus requievit die septimo ab universo opere: dicit tamen Christus, Joan. 5. v. 17. *Pater meus usquemodo operatur.*

Resp. Deus *requievit ab omni opere* creationis novarum specierum; sed non requievit simpliciter ab omni opere, nam *usquemodo operatur,* nempe, mundum gubernando, conservando, et nova individua producendo.

VII. *Cap.* 2. *v.* 17. Deus dixit Adamo: *In quocumque die comederis, morte morieris;* tamen *Genes.* 5. *v.* 5. dicitur: Adam vixit annis 930.

Resp. His verbis Deus minatur Adæ inobedienti mortem animæ et corporis; Adam ergo morte animæ mortuus est actu et reipsa simul atque peccavit; morte vero corporis quoad debitum et necessitatem aliquando moriendi; unde hæc verba, *morte morieris,* quoad corpus, significant, mortis certe necessitatem incurres, quare Symmachus vertit, *mortalis eris.*

VIII. *Cap* 2. *v.* 18. dicitur: *Non est bonum hominem esse solum;* tamen 1. *Cor.* 7. dicitur: *Bonum est homini mulierem non tangere.*

Resp. Spectatis diversis temporibus, *non esse bonum,* et *esse bonum,* non sunt contradictoria; nam initio creationis non fuit bonum hominem esse solum, necessaria enim erat mulier, ut homo, qui est animal sociale, vitam jucunde transigeret, et ipsa inserviret ad humani generis propagationem, post quam peractam, cœpit bonum esse (id est, melius, ut explicat Apostolus hic v. 28.) homini mulierem non tangere, propter onera statui matrimoniali exigentie.

IX. *Cap.* 4. *v.* 26. dicitur: *Enos cœpit invocare nomen Domini;* tamen constat *Adam, Seth, Abel,* ante *Enos* invocasse nomen Domini.

Resp. Adam, Abel, Seth, invocaverunt quidem nomen Domini, sed non publice per Cœtus et Ecclesies, qui cultus publicus primum introductus est tempore Enos, quo suadente, homines cœperunt passim et publice certis ceremoniis, et conceptis sacrificiis Deum colere.

X. *Cap.* 4. *v.* 15. Deus Caino timenti promittit non occisum iri, attamen postea occisus est a Lamech dicente: *Occidi virum in vulnus meum.*

Resp. Deum non absolute promisisse Caino, ipsum non occisum iri; sed non occisum iri eo modo quo timebat, nempe, a primo occurrente; occisus est autem a Lamech casu fortuito, cum putaret se occidere feram.

XI. *Cap.* 11. *v.* 26. dicitur: *Vixit Thare septuaginta annis, et genuit Abraham, Nachor, et Aran.* Tamen juxta omnes Chronologistas, Thare genuit Abraham anno ætatis suæ 130. nam *ex Genes.* 11. *v.* 32. mortuus est Thare anno ætatis 20 . et tunc Abraham habebat 75. annos *Genes.* 12. *v.* 4. demantur ergo 75. ex 105. remanent 130.

Resp. Abraham natus est anno 130. patris sui, et ex loco citato nihil aliud colligi potest, quam tres illos filios a Thare fuisse genitos post septuagesimum ætatis annum. Quoto vero anno singuli nati sint, et quis primo, quis secundo, quis tertio loco natus sit, inde colligi non potest; nam ex eo quod Abraham primo loco ponetur ratione dignitatis, non sequitur quod sit prior tempore.

XII. *Cap.* 25. *v.* 6. Cetura et Agar vocantur *Concubinæ.* Tamen eodem cap. Cetura vocatur *Uxor,* sicut et Agar *cap.* 16. *v.* 3.

Resp. Concubinæ erant veræ uxores, non tamen primariæ, nec matres familias, sed ancillæ manebant, etiam post nuptias, in thori tantum communionem admissæ; unde in Scriptura indiscriminatim *Uxores,* et *Concubinæ* vocantur.

XIII. *Cap.* 25. *v.* 25. dicitur: quia *rufus, vocatum est nomen ejus Esau;* et *v.* 30. dicitur: *A rufa coctione vocatum est nomen ejus Edom,* id est, rufus.

Resp. Nego ideo Esau sic appellatum fuisse quia rufus, sed quia *totus hispidus;* id est, toto corpore pilosus; nam Esau idem est ac, *factus perfectus,* quia qui ad perfectam pervenerunt ætatem, ii sunt pilosi; sed *a coctione* lentis *rufa,* pro qua vendidit primogenita, appellatus est *Edom,* id est, *rufus.*

XIV. *Cap.* 32. *v.* 30. Jacob ait: *Vidi Deum facie ad faciem.* Attamen 1. *Joann.* 4. dicitur: *Deum nemo vidit unquam.*

Resp. Jacob vidisse Deum sub specie Angelica, minime vero in propria forma, in qua nemo mortalium Deum vidit unquam, ut ipsemet Deus, Moysen alloquens, testatur, dicens, Ex. 33. v. 20. *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.* Hæc ergo visio Dei in propria essentia æternæ vitæ reservatur.

XV. *Cap.* 37. Dixit Jacob Joseph filio suo: *Num ego et mater tua adorabimus te?* Atqui jam obierat *Rachel* mater Josephi, ut narratur *cap.* 35. *Genes.*

Resp. Jacob per matrem non intellexisse *Rachelem,* sed *Balam* uxorem suam, quæ Josepho in matris locum successerat, et a qua nutritus fuerat.

XVI. *Cap.* 37. *v.* 36. Putiphar dicitur, *Eunuchus regis,* qui tamen cap. 39. v. 7. habuisse uxorem dicitur.

Resp. Per hanc vocem, *Eunuchus,* significatur minister regis, unde Chaldæus vertit, *Principem.* Neque enim hac voce solet semper in Scripturis significari verus spado, sed significantur ii omnes qui officiis illis, quibus spadones olim præfici solebant, in aula regia fungebantur, etsi spadones non essent.

XVII. *Cap.* 46. *v.* 26. dicitur: *Cunctæ animæ quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, et egressæ sunt de femore ejus sexaginta sex.* Tamen *v.* 27. dicuntur septuaginta. Et *Act.* 7. *v.* 14. dicuntur *Septuaginta quinque.*

Resp. Et dico, quod in primo calculo, cum sit de animabus, quæ *egressæ sunt de femore Jacob,* non numeretur ipse Jacob. Item cum sit de animabus *quæ ingressæ sunt cum Jacob,* non numeretur *Joseph* cum duobus filiis suis *Manasse et Ephraim,* qui non descenderunt cum Jacob in Ægyptum, ubi

antea erant; hi tamen omnes numerantur in secundo calculo, in quo comprehenduntur omnes animæ domus Jacob. In calculo vero Actorum 7. S. Stephanus cum 70. interpretibus includit quinque nepotes Josephi postea natos in Ægypto ... nec obstant ista verba: *Accersivit* (Joseph) *Jacob patrem suum et omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque*. Quia verbum *Accersivit*, non debet sumi in rigore, sufficit quod accersivit longe majorem partem, ad quam attendens S. Stephanus dixit, *Accersivit*, etc.

Contradictiones ex libro Exodi.

I. *Exodi* 10. *v.* 21. dicitur: *Tenebræ tam densæ, ut palpari queant*. Atqui tenebræ non possunt palpari, cum sint solum privatio luminis.

Resp. Scriptura loquitur more humano, ita enim in tenebris palpitantes incedimus, ac si tenebrosus aer appareret, palparique posset. Præterea *Abulensis, Burgensis et Pererius* tenent has tenebras vere fuisse palpabiles, quia ipsæ erant nebula crassissima. *Tyrinus* vult locum esse hyperbole, quasi dicatur, *Tenebræ maximæ*.

II. *Exod.* 12. *v.* 2. dicitur: *Mensis iste* (Nisan, qui fere respondet nostro Martio,) *Vobis primus erit in mensibus anni*: et tamen (c. 23. *v.* 16.) mensis Tisri (qui respondet nostro Septembri) vocatur ultimus anni, *In exitu anni quando congregaveris omnes fruges tuas de agro*. Ergo ibi est aperta contradictio; nam cum annus constaret 12. mensibus, si mensis *Nisan* fuit primus mensis anni, sequitur quod mensis *Tisri* fuerit septimus, non vero ultimus.

Resp. dist. illatum. Mensis Tisri fuit septimus, non ultimus anni sancti *con.* anni civilis, *nego illatum*. Itaque duplex apud Judæos erat annus, nempe *annus sanctus*, secundum quem festa anni componi debebant; et annus civilis, secundum quem omnes civiles contractus dirigebantur; annus sanctus a mense *Nisan*, et annus civilis a mense *Tisri* inchoabatur; ita in 1. textu de anno sancto, et in 2. de anno civili agitur.

III. *Exod.* 14. *v.* 20. dicitur: *Erat nubes tenebrosa et illuminans noctem*, Si *tenebrosa*, quomodo *illuminans*?

Resp. Hoc ex Script. clarum est, nam *Angelus stabat inter castra Ægyptiorum et castra Israel* regens columnam nubis, quæ, qua parte subsequentes respiciebat Ægyptios, erat *tenebrosa*, qua vero præcedentes respiciebat Judæos, erat *illuminans*, viam illis per mare rubrum hoc novo modo demonstrans.

IV. *Exod.* 19. *v.* 12. dicitur: *Cavete ne ascendatis in montem*, etc. et tamen v. 13. dicitur: *Cum cœperit Angelus clangere buccinas, tunc ascendant in montem*.

Resp. Israelitæ jussi sunt sub pœna mortis montem non ascendere, imo nec ipsum tangere: quando ergo Deus dicit: *Ascendant in montem*, id est, versus montem, jussi sunt tantum e castris egredi, et ad radices montis Sina propius accedere, nempe usque ad terminos a Moyse jussu Dei præfixos; nam *v.* 17. dicitur: *Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis*.

V. Exod. 20. *v.* 5. dicitur: *Ego Dominus visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem*. Et Ezechiel. 18. v. 20. dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris*.

Resp. Deus visitat iniquitatem in filios, qui sequuntur et imitantur peccata patrum, non autem in filios, qui talia non sequuntur. Ita omnes interpretes.

VI. Exod. 34. *v.* 1. Deus dicit Moysi: *Præcide tibi duas tabulas instar priorum, et scribam super eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregisti*. Et tamen, v. 28. Deus dixit Moysi: *Scribe verba hæc ... fuit ergo cum Domino 40. dies, et 40. noctes ... et scripsit in tabulis verba fæderis decem*.

Resp. Cornel. a Lapide verba hæc: *Scripsit in tabulis*, non de Moyse, sed de Deo intelligit: nam licet de Moyse primus præcesserit sermo, hic tamen de Deo est; quod licet Latinis novum videatur, non tale est Hebræis, qui sæpe remotius verbi suppositum asciscunt, maxime quando est superius nominatum; porro Deus *v.* 1. est nominatus, ex quo manifestum est ista verba, *Scripsit in tabulis*, de Deo intelligenda esse, prout declarat Moyses *Deut.* 10. v. 3. dicens: *Cum dolassem duas tabulas lapideas instar priorum ... scripsitque Deus in tabulis juxta id quod prius scripserat verba decem*.

VII. *Exod.* 34. *v.* 15. Deus probibet Israelitis, ne pactum ineant cum Chananeis, et *ne uxorem de filiabus eorum accipiant filii sui*. Attamen *Deut.* 21. *v.* 11. permittit ut e captis in bello mulieribus, una ducatur *uxor*.

Resp. Hæc prohibitio non est facta absolute, sed hypothetice; nempe si mulieres in parentum superstitione permanere vellent; nam si ad Judaicam religionem transire cuperent, licitum erat alienigenas ducere; sic enim cessabat ratio legis.

Ex libro Levitici.

I. *Levit.* 19. *v.* 19. dicitur: *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animabus*. Judæi tamen habebant mulos, quæ ex coitu asini cum equa generantur; unde ergo habebant?

Resp. Hac lege vetabantur Judæi procurare congressum asini cum equa ad generandum mulos, sed non vetabantur habere mulos; potuerunt ergo habere mulos casu genitos, nempe asino et equa sponte concumbentibus, vel emptos ex aliis regionibus.

II. *Levit.* 18. *v.* 26. dicitur: *Turpitudinem fratris tui non revelabis*. Tamen *Deut.* 5. legitur: *Quando unus fratrum absque liberis mortuus fuerit uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus*.

Resp. Solutio primi textus reperitur in secundo: nam in 1. Deus prohibet, ne quis revelet turpitudinem fratris sui viventis, vel dum moriendo reliquit filios, in 2. vero præcipit, ut frater fratris sui relictam uxorem ducat, si sine filiis mortuus fuerit.

III. *Levit.* 22. *v.* 25. dicitur: *De manu alienigenæ, quia immunda, non offeretis panes Deo vestro*; tamen Mac. 2. vers. 3. *Seleuchus de reditibus suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum necessarios*.

Resp. Illa lex prohibebat Sacerdotibus ne acciperent ullam oblationem ab alienis immediate, sed non prohibebat, ne acciperent pecuniam, qua victimas emerent; porro rex Seleuchus dabat sic pecuniam ad omnes sumptus necessarios pro sacrificiis et oblationibus Deo offerendis.

Ex Libro Numerorum.

I. *Num.* 10. *v.* 28. legitur: *Dixit Moyses Johab filio Raguel: Tu eris dux noster*. Tamen Exod. 13. v. 21. *Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam ... ut dux esset itineris*, etc.

Resp. Moyses non constituit *Johab* ducem viæ, sed ducem consiliorum in variis et anxiis dubiis, quæ per viam occurrere solent, unde addit Moyses: *Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra*, fir-

manda adversus vicinos hostes, *ponere debeamus.*

II. *Num.* 14. *v.* 22. Juravit Dominus quod nullus ex numeratis a 20. annis et supra, intrabit in terram promissam, exceptis *Caleb* et *Josue;* tamen Josue 14. Sacerdos *Eleazarus* intravit et divisit terram cum Josue.

Resp. Sententia illa divina respiciebat tantummodo numeratos bellatores, de quorum numero non erant senes ultra quinquagesimum annum, neque Levitæ ulli, neque mulieres, neque adolescentes infra vigesimum annum; licet multi etiam horum, ut rebellionis socii, ita rebellantium pœnæ participes fuerint; verisimile tamen est multos fuisse innoxios, et terram sanctam ingressos cum *Josue* et *Caleb,* de quibus solum ideo hic fit mentio, quia erant de bellatorum numero.

III. *Num.* 18. 4. 20. dicitur: *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum,* filiorum Israel, *nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos;* et tamen *Num.* 35. *v.* 7. designantur Sacerdotibus et Levitis urbes 41. *cum suburbanis suis.*

Resp. Hic solum vetantur Levitæ ullam habere agrorum, aut vinearum possessionem in urbibus, et provinciis aliorum Israelitarum propriis, in quibus ipsi, aliis permixti, habitabant; sed non vetantur quidpiam possidere, nam proprias etiam habebant urbes 48. et suburbanas, et in his agros suos, et pascua, et vineta.

IV. *Num.* 20. *ver.* 25. dicitur, Aaron mortuum esse *in supercilio montis Hor;* tamen Deut. 10. v. 6. dicitur *mortuus et sepultus in Mosera.*

Resp. Mons *Hor,* et *Mosera* idem fuit locus, ita tamen ut mons solus dictus fuerit *Hor,* in quo Aaron est mortuus; adjacens vero locus, in quo castra metata sunt, dictus fuerit *Mosera.* Ita Bonfrerius, Tyrinus, Menochius, etc.

Ex libro Deuteronomii.

I. *Deut. c.* 5. *v.* 3. dicitur: *Non cum Patribus nostris inüt pactum, sed nobiscum.* Tamen *Genes.* 15. dicitur, *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham.*

Resp. Pepigit fœdus cum Abraham, sed non illud, neque tale fœdus, quale hic initum est. Equidem Abrahamo Deus promisit terram Chanaam, sed non dedit legem; pactum autem, de quo hic, est lex in monte Sina data.

II. Dicitur cap. 10. v. 20. *Dominum Deum tuum timebis ... jurabisque in nomine illius.* Tamen Christus *Matth.* 5. *v.* 34. dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino.*

Resp. Justa de causa jurare, religionis est actus, hinc instante necessitate jurare semper fuit licitum; neque Christus juramentum absolute prohibet, sed prohibet juramentum leviter, temere, et sine causa præstitum, neque aliud sonat vocula, *Omnino,* qua usus est Christus, ut exploderet errorem Pharisæorum, qui docebant jurare per templum et alias creaturas, nihil esse, id est, homines juramento non teneri, si per cælum, aut terram, aut Jerusalem jurarent; quos ideo commonet eos per eum jurare convinci, cujus cælum thronus est, et terra scabellum, et æque adstringi juramento, ac si per Deum ipsum jurarent.

III. *Deut.* 15. *vers.* 4. Præcipitur Judæis, ne quem patiantur mendicum, sed illi, aut liberaliter largiendo, aut saltem mutuando, opem ferant: *Omnino indigens, et mendicus non erit inter vos;* attamen v. 11. dicitur: *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ.*

Resp. In 1. textu Deus pauperibus subveniri jubet; in 2. declarat pauperes *semper* futuros, unde nulla est contradictio, quia etiamsi Judæi conati fuissent ut in Israel nulli essent pauperes, nunquam tamen idipsum perficere potuissent.

IV. *Deut.* 23. *vers.* 1. Vetatur ne intret *eunuchus Ecclesiam Domini.* Et *Isaiæ* 56. *v.* 5. dicit Deus: *Eunuchis qui tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea locum.*

Resp. In 1. textu eunuchi arceutur, non quidem a templo Israelitico, cum potuerint fieri proseliti, admitti ad Phase, et ad alia sacrificia, *Ex.* 12. *v.* 48. sed a societate politica Judæorum, ut non habeantur cives; in posteriori textu Isaias loquitur de Ecclesia Christi, a qua nemo arcetur.

V. *Deut.* 34. *v.* 5. dicitur: *Mortuus est Moyses in terra Moab.* Attamen terram Moabitarum non occuparunt Israelitæ Deo vetante *Deuter.* 2. his verbis: *Non dabo tibi quidquam de terra Moabitarum.*

Resp. Deus vetuit Israelitas eam Moabitarum terram occupare, quam tunc pacifice incolebant, sed non vetuit, imo jussit, eam partem occupare, ex qua fuerant jam pridem ab Amorrhæis ejecti, quæ adhuc passim in Scriptura vocatur *terra Moab,* et in hac terra erat mons *Nebo,* in cujus vertice mortuus et sepultus est Moyses.

Ex Libro Job.

I. Job *cap.* 7. *v.* 16. dixit: *Nihil sunt dies mei.* Tamen de hominibus eadem sanctimonia præditis ac Job, dicitur Psalm. 72. *Dies pleni invenientur in eis.*

Resp. Job spectat dies suos physice juxta cursum primi mobilis, et sic dies nostri possunt dici nihil ob velocitatem fluxus eorum, nam uniuscujusque vita *vapor est ad modicum parens,* ait Div. Jacobus cap. 4.; e contra David spectat dies justorum *moraliter* in ordine ad bona eorum opera, quo sensu dici possunt dies pleni: pleni enim sunt meritis in præsenti vita, et coronis in futura.

II. Job *ibid.* dixit: *Desperavi,* et infra, *Peccavi,* et tamen cap. 27. ait: *neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

Resp. Job desperavit, non de beatitudine æterna de qua nullus hic est sermo; sed de sanitate naturaliter recuperanda, addit enim: *nequaquam ultra jam vivam.* Quando autem dicit, *peccavi,* loquitur de levioribus peccatis, in quæ justi interdum labuntur. Quando vero dicit: *non me reprehendit cor meum,* etc. loquitur de gravioribus peccatis, quæ illi objiciebant amici ejus, contra quos pergit inculcare suam totius vitæ innocentiam.

III. *Cap.* 9. dicit: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* E contra *Sap.* 11. *v.* 27. dicitur: *Parcis omnibus, quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas.*

Resp. Deum non parcere delinquenti non vere pœnitenti; verum parcit omnibus ex corde pœnitentibus; nam si pœnitentiam egerimus, *projiciet in profundum maris omnia peccata nostra,* ait Michæas 7.

IV. *Cap.* 14. dicit: *Homo, cum dormierit, non resurget.* Apostolus tamen 1. *Cor.* 15. ait: *Omnes quidem resurgent.*

Resp. Job ibi loqui de vita et morte secundum ordinem naturæ; sensus ergo est hic: homo, cum e vita corporali discesserit, non amplius resurget in carne mortali, ut iterum vivat tamquam viator; sed resurget in fine mundi in carne gloriosa, si bene egerit, vel in carne damnata, si male vixerit; hæcque interpretatio desumitur ex ipso textu integro, qui sic habet: *Homo, cum dormierit, non resurget donec*

atteratur cœlum, id est, donec mutetur in fine mundi.

V. *Cap.* 6. *v.* 7. dicitur: *Qui appendit terram super nihilum*. Tamen Psalm. 23. oppositum dicitur: *Domini est terra.... super maria fundavit eam.*

Resp. Utrumque verum est, ac dici potest absque contradictione: terra enim super nihilum est appensa, quia sine ullo fulcro pendet, solisque suis est librata ponderibus. Potest etiam dici fundata super maria, quia supereminet aquis undique cicumfluentibus.

Ex libro Psalmorum.

I. Psalm. 2. v. 11. dicitur: *Servite Domino in timore*. Et Psalm. 99. *Servite Domino in lætitia*. Illa porro videntur opposita.

Resp. Quod timor, de quo regius Psaltes loquitur, est castus et filialis, qui tantæ perfectionis est, ut numquam sine lætitia possit reperiri; unde addit, *et exultate ei cum tremore*; unde miscet lætitiam cum timore.

II. Psalm. 31. vers. 3. David pœnitens ait: *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die*. Quomodo autem tacuit, qui tota die clamavit?

Resp. David tacuit a confessione peccatorum suorum et veniæ imploratione per spatium novem mensium (nempe quot intercesserunt inter adulterium, et partum uxoris Uriæ), interim clamabat tota die præ dolore ipsi in pœnam peccatorum immisso, ut volunt Hieronymus, Augustinus, etc. vel, ut volunt alii, clamabat tota die, præ gemitu, in quo tota die versabatur ex conscientiæ cruciatu: in hoc autem nulla est contradictio.

III. Psalmista Psalm. 40. ait: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem*; tamen Deus Exodi 23. v. 3. dicit: *Pauperis quoque non misereberis in judicio*.

Resp. In primo textu commendatur misericordia, in secundo vero commendatur justitia, mandatque Deus, ne ullius, sive pauperis, sive divitis persona accipiatur in judicio, in quo suum cuique reddendum est ex rigore justitiæ.

IV. Psalm. 102. v. 10. dicitur: *Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis*. Apostolus tamen scribit, Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera ejus*.

Resp. Priorem textum intelligi penes demeriti quantitatem, juxta quam non retribuit Deus secundum peccata, cum potius citra condignum puniat delinquentes, ut fatetur Job cap. 33. v. 27. *peccavi et vere deliqui, et ut eram dignus, non recepi*. Posterior vero textus penes qualitatem operum dumtaxat explicandus est, ut sensus sit, Deum redditurum bonis operibus præmium, malis vero operibus supplicium.

V. Psalm. 103. Deus dicitur, *amictus lumine sicut vestimento*; tamen *ibidem v.* 6. dicitur, *abyssus sicut vestimentum, amictus ejus*. Si Deus sit lumine vestitus, quomodo abysso, qui caliginosus est, potest dici amictus?

Resp. Secundus textus non intelligitur de Deo, sed de terra quæ mundi initio tegebatur aquis; unde additur: *Super montes stabunt aquæ*, id est, *steterunt*, ut habet Hebr.

VI. Psalm. 118. dicitur: *Veritas de terra orta est*, contra Osee 4. v. 1. clamat: *non est veritas in terra*.

Resp. Veritatem a Psalmista pro veritate prima, et Filio Dei accipi; subditur enim, *et terra nostra dabit fructum suum*, quod intelligitur de Filio Dei, qui de cœlo descendens, carnem nostram mortalem e terra virginea formatam assumpsit. Oseæ vero loquitur de hominibus, qui, ut ait Chaldaica paraphrasis, *non sunt operatores veritatis*.

VII. Psalm. 144. v. 18. dicitur: *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum*; e contra Prov. 1. v. 28. dicitur: *Tunc invocabunt me, et non exaudiam, mane consurgent, et non invenient me*.

Resp. Eos, qui corde sincero et humiliato Deum invocant, a Deo exaudiri, et a necessitatibus erui; e contra qui in impietate sua persistunt, licet Deum invocent, nequaquam tamen exaudiuntur: de his loquitur Sapiens, qui cum dixit: *non exaudiam.... non invenient me*, addit: » eo quod exosam habuerint di» sciplinam, et timorem Domini non susceperint ".

Ex Libro Proverbiorum.

I. Prov. 11. vers. 24. dicitur: *Justitia liberabit a morte*; e contra Eccl. 7. v. 16. legitur: *Justus perit in justitia sua*.

Resp. In primo textu agi de vera justificatione per gratiam internam, qua justus a morte æterna liberatur; qui tamen quamdiu vivit inter impios, ita sæpius opprimitur, ut omnino perire videatur, quod indicat posterior textus.

II. Prob. 11. v. 15. dicitur: *Innocens credit omni verbo*; et Eccl. 19. v. 4. habetur: *Qui cito credit, levis est corde*.

Resp. Vox, *innocens*, hic in malam partem pro *insipiente* sumitur, ut vertit Chaldæus, vel pro *vitiose* simplici; talis autem est *levis corde*, unde unus non videtur differre ab alio.

III. Prov. 26. v. 4. dicitur: » Ne respondeas stulto » juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis; *et* » *v.* 5. Responde stulto juxta stultitiam suam, ut si» bi sapiens esse videatur ".

Resp. Sensus est, *ne respondeas stulto juxta stultitiam suam*, verbis similibus contendendo, convicia, quæ effundit, in ipsum referendo, alias ei similis videberis; sed tamen, *responde stulto*, id est, corripe stultum, et verberibus ejus petulantem linguam coerce, *juxta stultitiam suam*, ne forte impunitas illum magis insolentem reddat, et *sibi sapiens esse videatur*.

IV. Prov. 30. v. 3. Salomon dicit: » Stultissimus » sum virorum, et sapientia hominum non est me» cum. Et tamen Eccl. 1. v. 16. dicit: Præcessi om» nes in sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusa» lem ".

Resp. Salomon dicit se esse stultissimum virorum modestiæ et humilitatis causa, licet in rei veritate sit omnium hominum sapientissimus, quomodo etiamnum sapientes, ut suam dicant sententiam rogati, respondent: Sum hominum ignorantissimus, sed, ut mandatis exequar, dicam, etc.

Ex libro Ecclesiastes.

I. Eccles. 1. v. 4. dicitur: *Terra in æternum stat*, e contra 2. Petri 3. v. 10. *Terra, et quæ in ipsa sunt opera, exurentur*.

Resp. Quod terra et elementa, quoad substantiam suam, in æternum stabunt, ut ait Sapiens; verum alterabuntur, et igne finali expurgabuntur a statu corruptionis et vetustatis, quem nunc habent, ut sint cœlum novum et terra nova.

II. *Cap.* 7. *v.* 17. *Noli esse justus multum*; e contra Apoc. 22. v. 11. dicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc*.

Resp. Ponitur *multum*, pro *nimium*; unde prioris loci sensus est, ne quisquam de dono Dei sibi cœlitus collato extollatur, putans se propriis meritis illud obtinuisse, ideo addit Sapiens: Neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas. E contra in

Apocalypsi D. Joan. alloquitur proficientes, quibus, quantacumque tandem justitia polleant, semper tamen aliquid Christianæ perfectionis acquirendæ deest.

III. *Cap.* 8. *v.* 3. dicitur: *ne permaneas in opere malo;* dicit tamen Joann. Apoc. 22. *Qui nocet, noceat adhuc.*

Resp. Secundus textus nullo modo opponitur priori; quia D. Joannes, neque præceptive, neque permissive, sed prophetice tantum loquitur, ut sensus sit, qui nocet, nocebit adhuc.

Ex libro Ecclesiastici.

I. *Eccles.* 1. *v.* 16. dicitur: *Timor Domini cum fidelibus in vulva concreatus;* e contra Ephes. 2. v. 3. Omnes *nascimur filii iræ*.

Resp. Textus Ecclesiastici est *hyperbole;* sumitur enim *vulva* pro ætate tenera, ut sensus sit, fideles jam inde a tenera ætate Deum timere incipiunt; vel timor Dei ita adhæret fidelibus, ac si in utero matris ipsis esset concreatus, quod nullo modo officit existentiæ peccati originalis.

II. *Cap.* 4. *v.* 25. dicitur: » Est confusio adducens » peccatum; et est confusio adducens gratiam".

Resp. Quod confusio ejus qui spernit correctionem, adducit peccatum: confusio vero, quam delinquentis emendatio subsequitur, adducit gratiam.

III. *Cap.* 8. v. 13. dicitur: Non incendas carbones peccatorum arguens eos, etc. E contra Apostolus, *Rom.* 12. *v.* 20. ait: Congeres super caput ejus (*inimici tui*) carbones ignis.

Resp. Ecclesiasticus loquitur de carbonibus iræ et rixarum, ut sensus sit, cave in arguendo peccatore, ne nimium excites flammas iræ illius: unde additur, *ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum*, id est, ne lædaris ab illis. E contra Apostolus loquitur de carbonibus patientiæ et caritatis, quibus accendetur cor inimici ad redamandum: hoc patet ex toto textu, qui sic est: *Ciba esurientem inimicum tuum,* hac via, *congeres super caput ejus,* etc.

IV. *Cap.* 12. *v.* 5. *et* 6. dicitur: » Da bono et non » receperis peccatorem: benefac humili, et non dede- » ris impio: prohibe panes illi dari". Tamen Christus, Luc. 6. v. 30. ait: Omni petenti te tribue.

Resp. Ecclesiasticus non prohibet eleemosynam, quam commendat et præcipit Christus; sed prohibet tantum ne exhibeantur impio specialia benevolentiæ signa, qualia sunt communio mensæ, largitio beneficiorum, et alia quæ ad amicitiam referuntur.

V. *Cap.* 13. *v.* 11. dicitur: » Noli esse humilis in » sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam incida- » ris". Christus autem *Matth.* 11. *v.* 29. dicit: » Di- » scite a me, quia mitis sum et humilis".

Resp. Constat ex toto capite, quod Ecclesiasticus per *to humilis*, non vetet veram humilitatem, quam commendet Christus, et ipse Ecclesiasticus hic; v. g. dicens, *humiliare Deo;* sed damnat pusillanimitatem animi illius, qui coram divitibus plus æquo se dejicit, nimium spem in illorum beneficentia collocans, improbat, ne vetat, ne si se nimis demisse subjecerit, illos in superbiam, errorem et peccatum inducat.

VI. *Cap.* 49. *v.* 5. dicitur: » Præter David, Eze- » chiam, et Josiam, omnes peccatum commiserunt". Atqui tamen constat David et Ezechiam gravissime peccasse.

Resp. Ecclesiasticus non loquitur de omni peccato, sed solum de peccato idololatriæ, quo, præter illos tres, omnes alii Reges Juda peccasse dicuntur, nempe *excelsorum*, vel usu, vel tolerantia culpabili.

Ex Libro Sapientiæ.

1. *Cap.* 1. *v.* 13. dicitur: *Deus mortem non fecit,* tamen *Eccl.* 11. *v.* 24. dicitur: *Vita et mors a Deo sunt.*

Resp. Deus non fecit mortem, quia sola mortis causa fuit peccatum; nec Deus, nisi sceleribus hominum coactus, permisit mortem intrare in mundum, ut Sapiens testatur versu sequenti, *creavit enim omnia,* non ut interirent, sed *ut essent,* et in suo esse constanter et feliciter permanerent; nihilominus vere dicitur vitam et mortem a Deo esse, quia ex mero beneplacito vitam confert, et mortem (cujus debitum homo per peccatum contraxit), intentat, in quo nulla est contradictio.

II. *Cap.* 5. *v.* 6. dicunt insipientes: *Sol intelligentiæ non est ortus nobis*. Christus tamen (Matth. 5. *v.* 45.) de Patre cœlesti ait: *Qui solem suum facit oriri super bonos et malos.*

Resp. Prior textus agit de sole intelligentiæ cœlestis: posterior vero agit de sole naturali; unde textus sunt circa disparata, et consequenter nulla est contradictio. Verum, ut prior textus elucidetur, dico, quod licet Deus quantum in se est solem gratiæ oriri faciat super bonos et malos, si tamen clausum fuerit ostium cordis nostri, illud penetrare nequit ejus splendor, aut calor.

III. *Cap.* 11. dicitur: *Diligit Deus omnia quæ sunt; cap.* 14. *v.* 9. dicitur: *Odio sunt Deo impius et impietas ejus.*

Resp. In homine impio duo distinguenda esse, nimirum hominem ipsum, et impietatem: *primum* est naturæ, quod Deus fecit, ac semper diligit; *alterum* est culpæ, quod nos fecimus deficiendo a semita justitiæ, et hoc Deus odit, ejusque auctorem, non ratione sui, sed ratione perversæ voluntatis.

Ex Libro Prophetarum.

I. *Isaias* 11. *v.* 3. dicit: *Non arguet,* Christus, *secundum auditum aurium, neque secundum visionem oculorum;* et tamen Christus (Joann. 5. v. 30.) de seipso ait: *Sicut audio, judico*.

Resp. Isaias per auditum aurium intelligit rumorem et relationem hominum, *in qua* multus plerumque error; et per *visionem oculorum* intelligit externam apparentiam quæ sæpe fallit; non sic arguet Christus, sed sicut audivit a Patre, judicabit *in justitia*.

II. Jerem. 36. v. 30. de rege Joachim dicit Deus: *Non erit ex eo qui sedeat super solium David*. Tamen (4. Reg. c. 24. v. 5) dicitur: *Dormivit Joachim cum patribus suis, et regnavit Joachim filius ejus pro eo*.

Resp. Prophetia fuit completa, etsi enim Joachim, qui et Jechonias, filius ejus *tribus mensibus regnaverit* in Jerusalem, ut dicitur 4. Regum, illud tam breve tempus pro nihilo reputatur. Præterea non pacifice regnavit, in Babylonem cum omni aula sua abductus a Nabuchodonosore.

III. *Oseæ* 4. *v.* 15. dicitur: *Neque juraveritis, vivit Dominus:* cum Deut. 6. v. 13. dicatur: *Per nomen Domini Dei tui jurabis*.

Resp. Oseas vetat jurare per idola, nempe per vitulum aureum, quem Israel adorabat in Galgalis et Bethel, quod nomen *Bethel*, id est, *domus Dei*, Oseas mutat in *Bethanan*, id est, *domus idoli;* unde hortatur tribum Juda *ne ascendat in Bethanan, neque juraverit* per vitam vituli aurei, qui a Jeroboamo erectus, adorabatur in *Bethanan*.

IV. *Amos 7. v. 14.* dicit: *Non sum Propheta, sed armentarius.* Et versu seq. *Dixit ei Dominus: Vade, Propheta, ad populum meum Israel.*

Resp. Amus non dicit absolute se non esse Prophetam, sed dicit se non esse Prophetam ex primarie sua professione, qua dicat, meum officium est armenta pascere, non prophetare; quare non veni sponte, sed a Deo missus, et iterum ad officium meum revertor.

Ex Evangelio Sancti Matthæi.

I. *Matthæus* 1. *v.* 1. Præmittit descriptionem genealogiæ Jesu Christi *filii* (id est, nepotis) *David filii Abraham;* tamen describit genealogiam Joseph sponsi Mariæ, qui non fuit pater Jesu, nisi putativus.

Resp. Evangelista describendo genealogiam Joseph, descripsit genealogiam Mariæ, quæ erat ejus consobrina, quorum stipes communis erat Mathan, in quo uniebantur. Nam Mathan genuit Jacob patrem Josephi sponsi Mariæ, et Annam quæ nupsit Heli, seu Joachimo, patri B. Mariæ: ergo Maria et Joseph erant consobrini; ergo Jesus erat filius David per Salomonem, a quo Anna ejus avia, et per Mathan a quo Heli, seu Joachim, ejus avus, descendebat; ex quo *manifestum est, quod ex Juda ortus sit Dominus noster,* ait *Apostolus (Heb. 7. v. 14.).*

Quæres: Si Mathan sit avus tum Mariæ, tum Josephi, quare Evangelista non dicit potius, *Mathan autem genuit Annam: Anna autem genuit Mariam sponsam Joseph, de qua natus est Jesus.*

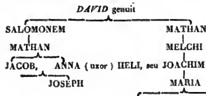
Resp. Ideo non fecit: 1. Quia Scriptura non solet mulieres in genealogiis intexere. 2. Quia cum Joseph publica fama haberetur pater Jesu, ejus genus debebat manifestari.

Dices: Heli genealogia descripta a D. Luca, non potest esse Joachim patris B. Mariæ Virginis, ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. D. Luc. describit genealogiam Josephi, *qui fuit filius Heli* Ergo.

Resp. *nego ant.* Lucas enim texit genealogiam paternam B. M. V. sicut Matthæus texit maternam. Nec obstat quod Joseph dicatur filius Heli; sic enim dicitur, quia Heli, seu Joachimi, erat gener: porro gener vocatur soceri filius: hinc est quod Lucas non utatur verbo *genuit,* sed verbo, *qui fuit* filius *Heli;* ut hæc generalis locutio cuilibet cognationi posset convenire, scilicet, Joseph *fuit Heli,* per affinitatem, gener enim dicitur filius soceri per affinitatem. Heli *fuit Mathan,* Mathan *fuit Levi,* etc. per generationem, vere enim geniti fuerunt ab eis quorum fuisse dicuntur; tandem Adam fuit Dei per creationem, ratione cujus dicimus omnes: *Pater noster, qui es in cælis.*

Hæc Christi genealogia elucescet magis ex sequenti tabula, quam ideo hic ducimus:

II. *Matth.* 1. *v.* 8. dicit: *Joram genuit Oziam:* tamen ex 4. *Reg.* Joram genuit Ochuziam, *c.* 8. *v.* 27. Ochozias genuit Joram, *c.* 11. *v.* 2. Joas genuit Amasiam, *c.* 12. *v. ult.* et Amasias genuit Oziam.

Resp. Nulla est contradictio, nam Joram genuit Oziam, non immediate, sed mediate, quomodo Jesus fuit mediate filius David; nec verbum, *genuit,* magis significat quam verbum, *filius.* Evangelista ergo nolens excedere Tesseradecadem generationum in singulis trium ordinum classibus promissam, omisit hic tres generationes. Quare vero hos posteros omiserit, quam alios, ratio esse videtur, quod hi essent geniti ex Athalia filia impiissimi Achab et crudelissimæ Jezabel, quorum memoriam ad 4. usque generationem Deus abolitam voluit, et ideo in odio parentum hæ tres generationes a Christi genealogia excluduntur.

III. Juxta Matthæum, *Josias genuit Jechoniam, Jechonias genuit Salathiel.* Tamen ex *Lib.* 1. *Paral. c.* 3. *v.* 15. filii Josiæ fuerunt Johanam ante patrem mortuus sine filiis, Joachim, Sedecias, et Sellum. *De Joachim natus est Jechonias et Sedecias; filii Jechoniæ fuerunt Asir, Salathiel,* etc.

Resp. Vitio scriptorum ex texto excidit una generatio; duo enim vocabantur Jechonias, nempe Eliacim filius Josiæ, ut constat ex 4. Reg. c. 24. v. 6. ubi dicitur: *Dormivit Joachim cum patribus suis, et regnavit Joachim filius ejus pro eo.* Scriptores ergo videntes nomen Jechoniæ bis repetitum, mendum crediderunt, quod emendare volentes textum corruperunt ... Legendum ergo est: *Josias genuit Jechoniam,* seu Joachim, *et fratres ejus. Jechonias autem genuit Jechoniam,* seu Joachim. *In transmigratione Babylonis,* id est, sub tempus abductionis Judæorum in Babyloniam, quæ cœpit anno 3. ejusdem Joachim, (4. Reg. 24. v. 8.).

Hanc solutionem esse fundatam patet: 1. Quia solus primus Jechonias filius Josiæ habuit plures fratres; secundus vero, qui fuit pater Salathielis, habuit unicum fratrem, nempe Sedeciam. 2. Quia in Tesseradecade tertia essent tantum 13. generationes, cum Evangelista annuntiet 14. quæ juxta nostram explicationem reperiuntur a Salathiel usque ad Christum inclusive.

Dices. Jer. 22. v. 30. hic Jechonias Joachimi filius vocatur sterilis; ergo non fuit pater Salathielis.

Resp. dist. ant. Vocatur *sterilis* absolute, id est, sine liberis, *nego ant.* nam Liber 1. *Paral. cap.* 3. *v.* 17. ipsi assignat octo filios. *Sterilis* relative ad sceptrum regium, a quo ipsos privandos prophetat Jeremias, *conc. ant.* Sese explicat Propheta, dicens: *Scribe virum istum sterilem, nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David,* etc. Quod impletum est: nam licet filii Jechoniæ semper titulo *principum* gavisi fuerint, ut patet in Zorobabele filio Salathielis (*Aggæi cap.* 1. *v.* 1.), tamen imperium erat penes Pontifices, ut testatur Josephus (*l.* 11. *antiq. c.* 4.).

IV. Juxta Matthæum, *Salathiel genuit Zorobabel;* et tamen *L.* 1. *Paral. c.* 3. *v.* 9. dicitur Zorobabel natum esse ex Phadaja fratre Salathielis. *De Phadaja orti sunt Zorobabel et Semei.*

Resp. Zorobabel, de quo auctor Paralipom. non esse eum de quo Matth. qui tum ex ipso, tum ex 1. Esdræ cap. 3. v. 18. tum ex Aggæo cap. 1. v. 1. fuit filius Salathielis, et pater Abiud. Zorobabel vero Paralip. fuit filius Phadajæ fratris Salathielis, qui *Zorobabel genuit Mosellam, Hananiam et Salomith sororem eorum.* Iste ergo Zorobabel alium patrem, et alios filios habuit, quam Zorobabel, de quo Matthæus. Ergo non est idem.

V. Juxta Matthæum, *Jechonias genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Abiud.* Et secundum Lucam 3. Resa fuit filius Zorobabel,

Zorobabel filius Salathiel, et Salathiel filius Neri. *Alio modo*, Neri genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Resa.

Resp. Salathiel et Zorobabel, de quibus hic Lucas, prorsus alios esse ab iis quos describit Matth. neque enim rarum est in diversis familiis reperire plures ejusdem nominis, maxime si illæ familiæ sanguine, vel affinitate sint copulatæ.

VI. Matthæus annuntiat generationes ter 14. atqui non reperiuntur; nam ut sint generationes ter 14. verbum *genuit* deberet repeti 42. vicibus; atqui 30. vicibus tantum reperitur; ergo.

Resp. Reponendo in suum locum generationem Jechoniæ seu Joachim, quæ ex texto sublata est vitio scriptorum, et numerando generationem Christi filii *Mariæ, de qua natus est* JESUS, quod æquivalet verbo *genuit*, reperiuntur 41.; tota ergo difficultas est de quadragesima secunda, circa quam est duplex interpretum sententia.

Prima. Est eorum, qui comprehendunt generationem, qua Abraham genitus est, ita ut Abraham sit primum caput genealogiæ, Isaac secundum, etc. quæ sententia nobis arridet.

Secunda. Est eorum, qui non comprehendentes Abraham, qui est stipes, bis numerant generationem Davidis, ita ut claudat primam Tesseradecadem et aperiat secundam, hoc modo: *David genuit Salomonem; et sic prima Tesseradecas clauditur, et ut aperiatur secunda*, dicendum: *David itaque genuit Salomonem*.

Ne dicas, ergo generatio Josiæ deberet similiter bis repeti ... *Resp.* enim negative, nam Evangelista dicit quidem, *Ab Abraham usque ad David generationes* 14. sed non dicit, *a David* usque ad Josiam, sed *a David usque ad transmigrationem Babylonis*. Et sic Josias claudit secundam Tesseradecadem, sed non aperit tertiam, quæ aperitur a transmigratione Babylonis.

VII. *Matth.* 1. *v.* 25. dicitur: *Et non cognoscebat eam Joseph*. Tamen Maria (*Luc.* 2. *v.* 48.) dicit: *Ego et pater tuus*, etc. atqui non potest esse pater, quin matrimonii usum exercuerit.

Resp. *dist. min.* Non potest esse pater *naturalis*, quin, etc. *conc. min.* putativus, *neg. min.* nam ex D. Luca, Jesus erat, *ut putabatur filius Joseph*. Loquebatur ergo Maria secundum publicam famam, secundum quam Joseph pater Jesu habebatur, qui virtute matrimonii erat caput et dominus fructus quocumque demum modo ex illo corpore procreati.

VIII. Matthæus addit: *Non cognoscebat eam, donec peperit primogenitum*; ergo postea cognovit: tamen (*Luc.* 1. *v.* 34.) Maria dixit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Id est, non possum quod cognoscere propter votum quod emisi.

Resp. *nego conseq.* Namque 1. particula, *donec*, significat tantum quid ante factum, vel non factum sit, non vero quid postea. Sic (*Genes.* 8.) de corvo dicitur: *Et non revertebatur, donec siccarentur aquæ*; numquam tamen reversus est. Sic (2. Reg. 6.) dicitur Michol non habuisse filios, donec moreretur, id est, numquam habuisse..... 2. *Primogenitus* vocatur omnis, ante quem nemo natus est, sive post illum alii nati sint, sive non. Sic (Exod. 13. vers. 2.) jubentur Domino offerri *primogenita*, per quod sine dubio etiam *unigenita* intelliguntur.

IX. *Matth.* 2. dicitur de Christo: *Nazaræus vocabitur*. Et Christus (*Luc.* 7. *v.* 34.) dicitur: *Manducans et bibens vinum*. Ergo non fuit Nazaræus, nam bis (*n.* 6.) vinum erat prohibitum.

Resp. Christus, *Nazaræus* (id est, floridus, juxta illud Isaiæ 11. *Egredietur Virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet.*), dicitur a civitate Nazareth, in qua, post sui ex Ægypto reditum, habitavit: non vero a statu religioso, cui per votum sese addicebant Nazaræi illi, quibus vinum erat prohibitum. Ita exponit Tirinus.

X. *Matth.* 5. *vers.* 16. Christus dicit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*; tamen Matthæus (c. 6. v. 1.) dicit: *Ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*.

Resp. In 1. texto particula, *ut*, non significat causam, sed tantum consequentiam, ut sensus sit, facite bona opera, et homines, qui illa videbunt, glorificabunt Patrem vestrum. E contra in 2. textu particula, *ut*, est causalis, unde non improbat Christus opera facta coram aliis, sed pravam corrigit intentionem eorum, qui ideo bene operantur, ut videantur ab hominibus, et inde humanam percipiant gloriam.

XI. *Matth.* 8. *v.* 5. dicitur: *Accessit ad eum Centurio*. Et Luc. 7. v. 3. dicitur: *Misit ad eum Seniores Judæorum*; et v. 6. *misit amicos*.

Resp. D. Augustinus, et alii nodum solvunt, dicendo eum accedere qui per alium a se missum accedit; quidquid enim aliquis per procuratorem facit, recte dicitur et ipse fecisse: procurator enim et agens principalis sunt, fictione juris, una eademque moraliter persona.

XII. *Matth.* 9. *v.* 18. Princeps Synagogæ dicit: *Domine, filia mea modo defuncta est*. Et Marc. 5. v. 23. dicitur: *Deprecabatur dicens: Quoniam filia mea in extremis est*.

Resp. Filiam Archisynagogi ita desperatæ salutis fuisse, quando eam reliquit ut veniret ad Jesum, ut jam defuncta potuerit dici, quomodo de moribundo quotidie dicimus, *jam mortuus est*; id est, *desperatæ salutis est*. Et sic Archisynagogus potuit utrumque dicere, et *jam mortua est*, et *in extremis est*.

XIII. *Matth.* 10. *v.* 5. dicit Christus: *In viam gentium ne abieritis*, etc. Tamen *Marc. ult.* dicit: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*.

Resp. Facile nodus solvitur distinguendo tempora; Christus enim initio suæ prædicationis voluit ut Apostoli suam missionem inciperent ab *ovibus, quæ perierunt domus Israel*, ut Judæis Paulus et Barnabas (*Actor.* 13.) declararunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud ... ecce convertimur ad gentes*. Tandem post suam resurrectionem, quæ plene Apostolos corroboraverat, præcepit ut per universum orbem divulgarent Evangelium.

XIV. *Matth.* 10. *v.* 10. Christus præcipit Apostolis, ne habeant *peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam*. Tamen *Marc.* 6. *v.* 8. Christus *præcipit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum*.

Resp. Matthæus *litteraliter* per *virgam* intelligit *virgam defensoriam*, quam Apostolis prohibet Christus; Marcus vero intelligit *virgam viatoriam* ad innitendum in via. Sed uterque *mystice* intelligit nimiam curam corporis, quam Christus Apostolis suis prohibuit: quem sensum *mysticum* semper retinuerunt Christus et Apostoli, non vero sensum litteralem, cum constet et habuisse *loculos*, et circumduxisse *mulieres sorores*, a quibus necessaria curarentur.

XV. *Matth.* 15. *v.* 24. Christus dicit: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. Tamen (Zach. 2. v. 8.) dicit: *Misit me ad gentes*.

Resp. Christus alia per se facit, alia per Apostolos. Non fuit missus, ut gentibus proponeret verba salutis per se, sed per Apostolos, quibus post resu-

rectionem dixit: *Euntes in universum mundum, docete omnes gentes*. Sed est missus, ut Judæis per se præsentem, et apud ipsos miracula operantem annuntiaret Evangelium; unde uterque textus verus est.

XVI. *Matth.* 22. *vers.* 46 dicitur: *Neque ausus fuit quisquam ex illa die*, tertia ante passionem, *cum amplius interrogare*. Tamen (*cap.* 24. *ver.* 3.) eum iterum Apostoli interrogant: *Dic nobis quando hæc erunt?*

Resp. Primus textus loquitur de Pharisæis, qui de facto eum tentandi causa *publice*, ut prius solebant, non amplius interrogaverunt: secundus loquitur de discipulis, qui eum, ut ait D. Marcus, *secreto* interrogaverunt.

XVII. *Matth.* 27. *v.* 9. dicitur: *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos*. Atqui hæc non reperiuntur in Jeremia, sed in Zacharia c. 11. *v.* 12.

Respondent aliqui, nomen Jeremiæ hic incuria librariorum irrepsisse, tum quia Matthæus non solet exprimere nomina Prophetarum quos citat; tum quia Syriacus et nonnulli codices latini, quorum unus adhuc extat Romæ in Bibliotheca Augustinianorum, non habent nomen Jeremiæ.

Respondent alii, hæc verba non fuisse a Jeremia scripta, sed ore tantum prolata, scripta vero a Zacharia, quia ea per oralem traditionem acceperat, quod non rarum est in Prophetis.

Alii, cum D. Augustino, Tertulliano, Eusebio, a Lapide, volunt hæc eadem omnia olim in Jeremia extitisse, sed incuria scriptorum intercidisse; vel a Judæis erasa fuisse. Eligat lector, quam voluerit, sententiam.

Ex Evangelio Sancti Marci.

I. *Marc.* 2. *v.* 26. David *introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum*; at 1. Reg. 21. v. 8. dicitur; *Dixit autem David ad Abimelech*. Ergo non sub Abiathar introivit, etc.

Resp. Uterque, tum pater, tum filius vocabantur *Abimelech*, et *Abiathar*: nam 1. *Reg.* 23. *v.* 6. dicitur: *Fugiebat Abiathar filius Abimelech ad David*. Et 2. *Reg* 8 *v.* 6. legitur: *Sadoch filius Achitob, et Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes*. Hoc nullum relinquit dubium.

II. *Marc.* 10. *vers.* 46. dicitur: *Et proficiscente eo de Jerico, cæcus*, etc. Et *Luc.* 18. *v.* 35. dicitur: *Cum appropinquaret Jerico, cæcus quidam sedebat secus viam*, etc.

Resp. Verbum, *appropinquaret* significat, *cum propinquus esset Jerico*, quod potuit dici de Christo, sive egrediente de Jerico, sive ingrediente urbem Jerico, quam hic paulo post egressum, iterum Christus ingressus est, ut patet ex cap 19. Lucæ v. 1. *Et ingressus perambulabat Jerico*.

III. *Marc.* 4. *v.* 22. dicitur: *Manducantibus illis*. Lucas vero, *c.* 22. *v.* 20. dicit: *Postquam cœnavit*.

Resp. Tres fuerunt cœnæ. *Prima* paschalis et sacra. *Secunda* vulgaris et profana. *Tertia* eucharistica. Porro cœnæ paschalis et vulgaris erant peractæ, quando Christus Eucharistiam instituit, sed adhuc cum Apostolis mensæ epulis constratæ accumbebat; et ideo Evangelistæ indifferenter dicere potuerunt *cœnantibus*, aut *postquam cœnavit*.

IV. *Marc.* 25. *v.* 26. dicitur: *erat hora tertia, et crucifixerunt eum*. Joann. vero 19. v. 14. dicit: *Erat autem parasceve Paschæ hora quasi sexta*, quando Pilatus tradidit Jesum crucifigendum.

Resp. Judæi dividebant diem in quatuor horas, quæ dicebantur, *Prima, Tertia, Sexta, Nona*, et quælibet illarum complectebatur tres horas communes. Pilatus ergo tradidit Jesum hora quasi sexta, id est, sub finem horæ tertiæ: durabat a nona nostra communi usque ad meridiem, qua durante Christus fuit traditus et crucifixus.

V. *Marc.* 16. *v.* 8. mulieres quæ iverant ad monumentum, *nemini quidquam dixerunt*: tamen, Luc. 24. v. 9. *nuntiaverunt hæc omnia illis undecim*.

Resp. Mulieres *nemini* per viam occurrenti *quidquam dixerunt* de hac re, quia *invaserat eas tremor*, sed *nuntiaverunt* Apostolis, in quo nulla contradictio.

VI. *Marc.* 16. *v.* 14. Christus *novissime apparuit recumbentibus illis undecim*; tamen *Thomas non erat cum eis*. Jo. 20.

Resp. Collegium Apostolorum ante apostasiam Judæ vocabatur collegium duodecim; postea dicebatur collegium undecim, sive aliqui fuerint absentes, sive etiam aliqui alii, qui non erant Apostoli, fuerint præsentes: quia a nobiliori parte sic vocabatur consessus Apostolorum.

Ex Evangelio Sancti Lucæ.

I. *Lucæ* 3. *v.* 36. *Sale* dicitur filius *Cainan, Cainan* filius *Arphaxad*: tamen *Gen.* 11. *v.* 12. dicitur, *Arphaxad genuit Sale*.

Resp. Equidem Cainan fuit a Moyse ex causis nobis ignotis prætermissus; sed a LXX. vel ex veteribus Hebræorum historiis, vel ex Spiritus Sancti afflatu, fuit in locum suum insertus, quos Lucas græce scribens secutus est.

II. *Luc.* 16. *v.* 8. dicitur: *Laudavit Dominus villicum iniquitatis*: tamen Ex. 20. furtum prohibetur.

Resp. Non Christus, sed *dominus* villici laudavit, non furtum, sed industriam qua *prudenter* fecit; unde non furti actionem, sed modum actionis laudavit.

Ex Evangelio Sancti Joannis.

I. *Cap.* 3. *vers.* 22. dicitur: *Jesus baptizabat*. Et *cap.* 4. *vers.* 2. dicitur: *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus*.

Resp. Jesus baptizabat, non suis, sed discipulorum manibus, et hoc quod explicat c. 4. licet tamen Christus aliquos, scilicet Apostolos, propriis manibus baptizaverit, sed alio tempore.

II. *Joann.* 5. *vers.* 31. dicit Jesus: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum*. Et c. 8. *vers.* 14. dicit: *et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum*.

Resp. Per to *verum*, Christus intelligit *fide dignum*: unde sensus primi textus est: *si ego*, solus, *testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est*, communi æstimatione, dignum ut credatur; *sed alius est qui* una mecum *testimonium perhibet de me*, Pater. Ergo testimonium meum dignum est ut credatur.

Sensus secundi textus est: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum .... quia solus non sum: sed ego et qui misit me, Pater*, duo testes omni exceptione majores.

III. *Joann.* 7. *v.* 8. Christus dicit: *non ascendo ad diem festum*: tamen v. 10. *tunc et ipse ascendit ad diem festum, sed quasi occulto*.

Resp. In Græco est, *Nondum ascendo, quia tempus meum*, ad ascendendum, *nondum impletum est*, ut sequitur; unde nulla est contradictio.

IV. *Joann.* 7. *v.* 34. Christus dicit: *Ubi sum ego,*

vos non potestis venire. Et *c*. 17. *v*. 34. ait: *Volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum*.

Resp. Christus loquitur de gloria cœlesti, qua semper fruitus est, et *cap*. 7. declarat discipulos ipsa non posse donari, quandiu sunt in hac vita; *cap*. vero 17. vult, id est, summe desiderat, ut suo tempore recipiantur cum ipso in æterna sua gloria.

Ex Actibus Apostolorum.

I. *Act*. 7. *v*. 2. dicit S. Stephanus: *Deus apparuit Abrahæ cum esset in Mesopotamia priusquam moraretur in Charan*, seu Haran. Et *Genes*. *c*. 11. *v*. 31. Abraham dicitur, non ex Mesopotamia, sed *ex Ur Chaldæorum* eductus.

Resp. S. Stephanus accipit *Mesopotamiam* late et extensive, prout comprehendit etiam Chaldeæ partem, in qua *Ur* sita erat, nam *v*. 4. dicitur, *Tunc exiit de terra Chaldæorum, et habitavit in Charan*.

Urgebis: S. Stephanus dicit Deum apparuisse Abrahæ priusquam moraretur in Charan; et Moyses *Gen*. 11. dicit Abraham, eductum *de Ur Chaldæorum*, venisse *usque Haran et habitasse ibi*; et postea immediate *c*. 12. addit: *Dixit autem Dominus ad Abraham, egredere de terra tua et de cognatione tua, et domo patris tui*, etc. Ergo Deus apparuit Abrahamo in *Charan, non in Ur*.

Resp. Apparitio Dei facta est Abrahæ dum esset in *Ur*, unde Moyses, *Gen*. 12. resumit historiam ejus a tempore quo ex *Ur* egressus est, ponit ergo *dixit*, pro *dixerat*, vel pro *dixit autem cum esset Ur*, quod subintelligit, nam Haran non erat terra Abrahæ, ibi non erat ejus cognatio, nec domus patria; ergo non potuit in Haran dicere: *Exi de terra tua, et de cognatione tua*, etc.

II. *Act*. 7. *v*. 6. Deus dixit, *erit semen ejus accola in terra aliena, et servituti eos subjiciens annis* 400. et Exod. 12. v. 40. *filii Israel manserunt in Ægypto annis* 430.

Resp. Anni 400. Actorum numerari debent a nativitate Isaac, quem Abraham genuit anno ætatis suæ 100. Hoc patet tum ex verbo *semen*, id est, posteritas, tum ex *Gen*. 5. *v*. 13. ubi dicitur: *Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, et affligens* 400. *annis* ... anni vero 430. Exodi numerari debent ab egressu de Ur Chaldæorum in Haran, ubi remansit 5. annis, quo tempore genuit filios, ideoque ingrediens anno ætatis 75. *Tulit Saram uxorem suam et animas quas fecerant in Haran, et pervenerunt in terram Chanaan*, ubi ætatis anno 100. genuit Isaac, 30. annis post egressum ex *Ur*. Hoc totum colligitur *ex cap*. 12. *Gen*. *v*. 4. *et seq*.

III. *Act*. 7. *v*. 15. S. Stephanus dicit: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. In quo textu Sanctus Stephanus

1. Dicit corpora Jacob et 12. Patriarcharum translata fuisse in *Sichem*: atqui corpus Jacob fuit translatum in Hebron, *Gen*. 50. *v*. 13.

2. Dicit Abraham emisse sepulcrum a filiis *Hemor*; atqui ex *Gen*. 23. *v*. 2. emit ab *Ephron* filio *Seor*.

3. Dicitur *Hemor* fuisse filium *Sichem*; atqui erat ejus pater, *Gen*. 34. *v*. 19.

4. Dicit sepulcrum emptum ab Abraham fuisse *in Sichem*; atqui fuit in Hebron, *Gen*. 23. *v*. 2.

Resp. *ad* 1. Verbum *translati*, non ad *Jacob*, sed ad to *Patres nostri*, refertur ... Præterea docet Joseph *lib*. 2. *antiq*. *c*. 4. Jacob et Patriarchas fuisse primum translatos in Sichem, et ex Sichem in Hebron ubi sepulti sunt; solo Joseph excepto, qui sepultus est in Sichem in agro quem ibi emit Jacob pater ejus, *Josue* 24.

Resp. *ad* 2. Unus idemque fuit *Hemor*, qui et *Seor*, a binomine aliquando, *Hemor*, aliquando, *Seor* dictus; iste Hemor habuit plures filios, inter quos primogenitus videtur fuisse *Ephron*, qui nomine tum suo, tum fratrum, sepulcralem speluncam vendidit Abrahæ.

Resp. *ad* 3. Hemor fuit filius *Sichem*, non quidem illius a cujus filiis Jacob agrum emit, sed alterius longe antiquioris; non enim rarum est in Scripturis reperire plures ejusdem familiæ eodem nomine donatos.

Resp. *ad* 4. Admissa, quæ probabilior videtur, sententia Josephi de duplici translatione, nulla est difficultas: non enim dicit S. Stephanus, Patriarchas sepultos fuisse in Sichem, sed *sepultos fuisse in sepulcro quod emit Abraham*.

IV. *Act*. 9. *v*. 7. dicitur: *Viri autem illi qui comitabantur cum illo, Paulo, audientes vocem, neminem autem videntes*. Et ipse Saulus *c*. 22. *v*. 9. dicit: *Qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt*.

Resp. Illa vox *audierunt* in cap. 22. significat, *Non intellexerunt*, vel quia non callebant linguam Hebraicam, qua Christus usus est, ut dicitur *Act*. 26. *v*. 14. vel quia non audierunt linguam articulatam, sed confusam instar tonitru, eodem modo quo *Joann*. 12. *v*. 18. dicitur: *Venit vox de cœlo dicens: et clarificavi, et iterum clarificabo; turba ergo quæ stabat et audierat, dicebat tonitrum esse factum: alii dicebant, Angelus ei locutus est*.

V. *Act*. 13. *v*. 21. dicitur: *Regem dedit illis Deus Saul annis* 40. Et 1. *Reg*. 13. *v*. 1. dicitur: *Filius unius anni erat Saul eum regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israel*.

Resp. In his 40. annis includuntur anni, quibus Samuel ante Saul præfuit Israeli. Sensus autem libri Regum est hic: jam regnaverat uno anno Saul quando iodixit bellum Philistinis, et postea duobus adhuc annis regnavit in Israel; vel, si mavis, uno adhuc anno regnavit, qui annus junctus primo, sequitur quod duobus annis regnaverit in Israel, qui sensus est conformis originali Hebræo qui sic habet: *Filius anni* (unius vel primi) *erat Saul in regno suo; et altero anno regnavit in Israel*.

VI. *Act*. 15. *v*. 1. dicitur: *Nisi circumcidamini, non potestis salvari*.. Et Apost. *ad Gal*. 5. *v*. 1. dicit: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit*.

Resp. Illud Actorum dictum fuit a quibusdam Judæis qui hæretice docebant gentiles non posse obtinere salutem, nisi prius fierent proseliti, et Judaismo insererentur: quem errorem damnarunt Apostoli *in* 1. *Concil. Jerosolimis*, quem etiam damnat Apostolus scribens ad Galatas, docensque homines non salvari per Circumcisionem, aliasque Legis Mosaicæ cæremonias, sed *per gratiam Jesu Christi*.

VII. *Act*. 15. *v*. 10. D. Petrus ait: *Quid tentatis Deum imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* tamen *Deut*. 30. *v*. 11. dicitur: *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi, non est supra te*.

Resp. In 1. textu D. Petrus redarguit eos, qui docebant necesse esse ad salutem, ut Gentiles ad Christum conversi circumciderentur, et observarent Legem Moysis, contra quos D. Petrus docet Christianos non esse obligandos ad cæremonias Legis, non modo quia sunt jugum gravissimum et *moraliter* im-

portabile, sed etiam quia sunt inutiles ed justificationem ... Textus vero Deut. intelligitur de præcepto amoris Dei, quod esse facillimum observatu, nemo non experitur qui illud religiose observat.

Ex Epistolis D. Pauli.

I. Rom. 4. vers. 20. Abraham *in repromissione Dei non hæsitavit diffidentia*. Verum *Genes.* 17. *v.* 17. dicitur: *Risit Abraham dicens in corde suo: putasne centenario nascetur filius, et Sara nonagenaria pariet?*

Resp. Abraham non fuit incredulus, unde non incredulitate, sed ex admiratione quærit, *putasne centenario*, etc. et ideo pro verbo, *risit*, Chaldæus *habet gavisus est*.

II. Rom. 3. *vers.* 13. dicitur: *Usque ad Legem peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputabatur, cum Lex non esset:* tamen *Genes.* 6. *vers.* 5. Deus delevit homines propter eorum peccate; ergo semper fuit imputatum peccatum, etiam ente Legem scriptam.

Resp. Peccatum a Deo semper fuit imputatum, sed non semper fuit *imputatum*, id est, reputatum tale, ab hominibus solo lumine naturali instructis, qui non existimabant se esse peccato obnoxios. Ideo existentiem peccati originalis probat Apostolus ex effectu et pœna ejusdem peccati, puta ex morte quæ *regnavit* in omnes, quotquot *ab Adamo usque ad Moysem* vixerunt; ergo et causa mortis, nempe peccatum originale. Unde nulla est contradictio.

III. Rom. 8. *vers.* 16. dicitur: *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filii Dei;* tamen *Eccle.* 9. *v.* 1. dicitur: *Nescit homo utrum amore, vel odio dignus sit.*

Resp. Apost. *ad Rom.* loquitur de testimonio, quod, licet sit certissimum ex parte Spiritus Sancti, non est temen certum ex parte nostri, nisi certitudine conjecturali, et ad summum morali; nam non sumus certi an illud testimonium sit a Spiritu sancto, an vero a spiritu maligno transfigurante se *in Angelum lucis* ... Eccles. vero loquitur de certitudine absoluta et infallibili, quam nemo de sua salute potest habere, absque speciali revelatione, quandiu est in vita, sed *omnia in futurum servantur incerta*, addit *Eccl. v.* 2.

IV. Rom. 12. *v.* 19. dicitur: *Non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ;* tamen Paulum seipsum coram Agrippa defendit, *Actor.* 24. *v.* 2.

Resp. Verbum, *defendere*, in 1. textu sumitur pro *ulcisci*, quomodo Judith 1. dicitur Nabuchodonosorem jurasse *per thronum, quod se defenderet*, id est, ulcisceretur. In 2. texto sumitur pro innocentiam suam probare, suæque indemnitati consulere, quod valde licitum est, licet vindicta sit lege Dei prohibita.

V. 1. *Cor.* 1. *v.* 17. Apost. dicit: *Non me misit Christus baptizare, sed evangelizare:* tamen *Matth. ult.* Christus omnibus Apostolis dicit, *Docete omnes gentes baptizantes eos*.

Resp. Dicit Apost. quod non sit missus baptizare *principaliter;* quia primarium Apostolatus officium est *prædicare*. Baptismi enim dispensatio committi solet Parochis et aliis Presbyteris secundi ordinis.

VI. 1. *Corinth.* 13. *vers.* 7. Apost. dicit: *Charitas omnia credit:* atqui 1. *Jo.* 4. *vers.* 1. dicitur: *Nolite credere omni spiritui*.

Resp. Apost. non loquitur de doctrina, sed de recte factis proximi, quibus relatis homo, caritatem habens non contradicit, sed narrantibus facile assentitur ... D. Joann. vero loquitur de doctrina, docetque probandos esse *spiritus, si ex Deo sint*.

VII. Galat. 1. *v.* 10. Apost. ait: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*. Qui 1. Cor. 10. v. 33. dicit: *Per omnia omnibus placeo.*

Resp. Apost. vult placere omnibus, omnes ædificando, neminem offendendo, etc. sed non vult placere, id est, gratiam illorum occupare, docendo grata illis, qui Christi doctrinæ repugnantia docent ac faciunt; sic enim servus Christi non esset.

VIII. Galat. v. 25. dicitur: *Sina mons est in Arabia, qui conjunctus ei quæ nunc est Jerusalem*. Sina tamen a Jerosolyma longe distet.

Resp. Mons Sina non realiter, sed mystice est *conjunctus*, id est, (ut vox græca sonat) *similis* Jerosolymæ ut nunc est; sicut enim in Sina olim, ita nunc in Jerusalem traditur Lex mere cæremonialis, et servilis, utrobique generantur filii, non liberi, sed servi.

IX. Coloss. 1. *v.* 24. Apost. dicit: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi:* tamen Christus *Joan.* 19. *v.* 30. moriendo *dixit: consummatum est*.

Resp. Opus fuit, ut Christus multa pateretur in suo corpore naturali, et etiam in suo corpore mystico. Porro Christus moriendo, personales passiones consummavit, sed non consummavit passiones corporis mystici, cujus membra, multa pro Christo et Ecclesia patiendo, adimplent *ea quæ desunt passionum Christi*.

X. 1. *Ad Tim.* 2. *v.* 12. dicit Apost. *Docere mulieri non permitto:* tamen *ad Tit.* 2. *v.* 3. vult, ut *anus prudentiam doceat adolescentulas*.

Resp. Apost. non permittit mulieri docere publice in Ecclesia, ut sese explicat 1. *Corinth.* 14. *v.* 34. his verbis: *Mulieres in Ecclesiis taceant*. Sed non tantum non permittit, verum suadet ut privatim domi suæ puellas et ancillas suas doceant.

XI. 1. *Ad Tim.* 5. *v.* 14. dicit: *Volo juniores nubere, filios procreare;* atqui 1. *Cor.* 7. *v.* 7. dicit: *volo omnes vos esse*, cælibes, *sicut me ipsum*.

Resp. Apost. 1. *ad Corinth.* exoptat ut omnes a nuptiis abstineant, ut ipse abstinuit; verum vult *juniores* viduas, quibus inest periculum incontinentiæ *nubere, cum melius sit nubere, quam uri*. Hic ergo Apost. *non legem figit*, ait Aug. de viduis, *sed remedium ostendit*.

XII. Jacobi 1. *v.* 13. dicitur: *Deus neminem tentat:* tamen *Genes.* 22. *v.* 1. dicitur: *Tentavit Deus Abraham*.

Resp. Tentatio duplex spectari potest. *Prima est seductionis*, quæ ad peccatum sollicitat, hanc Apostolus Deo denegat, qui neminem excitat ad mala agendum. *Secunda est probationis*, quæ est materia luctæ et victoriæ, meritorum et gloriæ; hac tentatione probavit Deus Abraham. De prima oramus Deum, *Et ne nos inducas in tentationem*. De secunda dicit Jacobus, *Omne gaudium existimate, cum incideritis in tentationes*.

QUÆSTIO XIII.

De iis quæ ad cautam sacrorum interpretum lectionem observanda sunt.

Nota. Ut caute et sine periculo legantur sacri interpretes, unum, præ cæteris, singulari studio est observandum, nempe, utrum quæ sub eorum nominibus et inscriptione circumferuntur opera, sint veri et germani eorum fœtus; constat inter vera sacrorum interpretum monumenta, plurima supposititia reperiri, ut annotant qui de Scriptoribus Ecclesiasticis ex professo disseruerunt, quod ut facili negotio fiat:

Quæres 1. *Quibus indiciis falsæ inscriptiones a germanis discerni queant?*

Resp. Tribus, nimirum, tempore, dogmate et stylo.

Quoad Tempus: Si illius ratio rebus descriptis non conveniat, manifestum est, opus non esse illius authoris, cujus nomine intitulatur.

Hinc perspicuum est commentaria D. Ambrosii in Apocalypsim, D. Hieronymi in Parabolas Salomonis, et Lamentationes Jeremiæ, non esse ejusmodi Doctorum quibus adscribuntur, quia in illis commentariis sæpe citatur D. Gregorius magnus, cum tamen idem Gregorius duobus fere sæculis authores illos subsecutus fuerit.

Quoad dogma: Si illud non solum cum authoris, cui adscribuntur, mente non congruat, sed ex diametro pugnet; omnino sequitur, aut opus non esse germanum authoris, cui tribuitur, fætum, aut a corruptoribus fuisse depravatum.

Hinc manifestum est sexdecim tractatus in Leviticum sub D. Cyrilli Alexandrini nomine vulgatos, non esse Cyrilli, sed Origenis; cum in eis passim occurrant propria Origenis dogmata, qualia sunt animas ante mundum creatas fuisse, et ob sua peccata detrusas in corpora tanquam in carceres et vincula; inferni supplicia finem aliquando habitura; dæmones post aliquot tempora liberandos, et ad æternam felicitatem vocandos, et alia id genus, quæ D. Cyrillus ubique totis viribus oppugnat.

Quod spectat ad stylum: evidens falsæ intitulationis conjectura est styli diversitas, nihil enim difficilius est, quam imitari alterius stylum, nimirum dictionis contextum, elocutionis formam, figuram loquendi, dispositionis methodum, et cætera quæ cuique diserto ac probo authori sunt propria, ac veluti proprius illius Character.

Nec dicas, indicium falsæ inscriptionis ex diversitate styli desumptum, esse errori obnoxium, cum eidem authori non semper idem sit dicendi modus, sed pro argumenti ratione, vel studii profectu, vel ætatis mutatione, vel affectuum varietate, diversus.

Resp. Fateor, verum idem author ita semper scribit ut perspicax styli artifex ubique semper agnoscat eumdem esse authorem, sicut quilibet amici faciem, etsi nunc tristem, nunc alacrem, ejusdem semper esse hominis certo animadvertit.

Quæres 2. *Qua ratione veris sacrorum interpretum operibus supposititia irrepserint, eorumque inscriptiones usurparint?*

Resp. Hoc provenire ex diversis causis.

1. *Ex prætermissa ab authore proprii nominis inscriptione;* illa enim prætermissio occasionem præbuit lectoribus discernendorum librorum studiosis, illi tanquam authori opus aliquod adscribendi, ex aliqua conjectura, v. g. ex styli, vel argumenti hujusmodi operis affinitate cum aliis ejusdem authoris operibus; vel ex similitudine nominis veri illorum authoris, cum aliorum nomine propter nominis æquivocationem, vel etiam ex similitudine nominis illorum, ad quos hujusmodi opera scripta sunt.

Sic *Rufinus* Aquilejæ Presbyter, nominum similitudine deceptus, Enchyridion *Xysti* Philosophi Pythagorici, *Xysto* Pontifici inscripsit.

Sic propter æquivocationem nominis, plurima opera Thomæ Anglici, v. g. Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, Epistolas canonicas et Apocalypsim, adscripta sunt D. Thomæ Aquinati, nempe propter maximam similitudinem quæ reperitur inter *Anglicum* et *Angelicum* Doctorem.

Sic libellus, quem Julianus Eclanensis Episcopus, Pelagiana labe infectus, ad Demetriadem Virginem scripsit, ideo adscriptus est Hieronymo, quod hic quoque scripserit ad eamdem Virginem argumento pene simili.

2. *Provenit ex hæreticorum pravitate*, qui libris suis, jam ecclesiastica perstrictis censura, orthodoxorum Patrum attitulationes substituunt, ut tali fraude lethiferum pravorum dogmatum virus in mentem et corda simplicium, absque ulla periculi suspicione, injiciant.

Sic olim Nestoriani et Euthychiani, Apollinarii scripta, unde suarum hæresum semina deprompserant, sub D. Athanasii nomine evulgarunt, ut Catholici latentes errores tanti Doctoris fama comprobatos, amplecterentur.

3. *Provenit ex invidia*, qua maligni quidam agitati, ut illustrioribus interpretibus odium concitent, sub eorum nomine odiosa opera evulgant.

Sic tempore D. Pauli Apostoli erant Pseudo-Apostoli, qui fingebant Epistolas, tanquam a Paulo missas, quibus asserebant instare diem judicii, ut testatur ipse ad Thessalonicenses scribens (2. *ad Thessal.* 2. *vers.* 2.): *Rogamus vos, ut non cito moveamini a vestro sensu*, (id est, a doctrina quam a me audistis de die judicii) *neque terreamini per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini*.

4. Tandem, *provenit ex nimio erga magni nominis authorem zelo*, quo quisquam motus, ei aliena opera absque ullo delectu, vindicat, existimans se ei majus nomen ex plurium librorum editione comparaturum.

Sic quidam Doctoris Angelici nimium amatores, legitimis ejus operibus inseruerunt Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, etc. quæ germanis ejus scriptis eruditione minime concordant.

CAPUT II.

De Traditione, et SS. Patribus Traditionis testibus.

Quæres 1. *Quid sit traditio?*

Resp. Est Doctrina, ad fidem, mores vel disciplinam Christianam spectans, quæ in libris Canonicis non est scripta.

Dixi, *in libris Canonicis non scripta:* quia in scriptis SS. Patrum, et actis Conciliorum, traditiones conservantur, sicut in unanimi Ecclesiarum consensu.

Quæres 2. *Quotuplex sit traditio?*

Resp. Triplex, nimirum divina, apostolica, et ecclesiastica.

Traditio divina est verbum Dei non scriptum, sed ab Apostolis, quatenus verbi Dei præconibus, ad nos vivo voce transmissum; ejusmodi sunt traditiones, quæ ad materiam, et formam Sacramentorum pertinent... Hæ aliquando a SS. Patribus vocantur apostolicæ, sed improprie et mediate, quatenus, scilicet, per Apostolos sunt promulgatæ.

Traditio apostolica est doctrina, quam Apostoli ipsi, quatenus Ecclesiæ Pastores, instituerunt, et ad nos viva voce transmiserunt; v. g. observatio diei Dominicæ, Paschæ, Jejunii quadragesimalis, etc.

Traditio ecclesiastica est doctrina, quæ a successoribus Apostolorum, accedente fidelium usu, fuit introducta, et ad nos usque transmissa; v. g. vigiliæ, festorum celebrationes, aquæ lustralis usus, etc.

Nota 1. Traditiones, aliæ sunt perpetuæ, tales sunt quæ dogma aliquod proponunt ... aliæ *temporales*, talis fuit observatio legalium usque ad Evangelii promulgationem, ut eo medio facilius in unum coalesceret Ecclesia ex Judæis et gentibus... aliæ *universales*, quæ toti Ecclesiæ sunt propositæ, ut diei Do-

minicæ observatio loco Sabbati ... aliæ *particulares*, quæ Ecclesiæ particulari sunt commissæ, ut jejunium Sabbati olim Romæ observatum .... aliæ *necessariæ*, quæ in forma præcepti sunt traditæ, ut admixtio e quæ cum vino in Missæ sacrificio ... *aliæ liberæ*, quæ in forma tantum consilii sunt traditæ, ut aquæ lustralis aspersio.

Nota 2. Ex sola traditione divina, utpote sola a Deo revelata, elici potest conclusio Theologica; quare hic de traditione divina duntaxat agemus, tribus Quæst., quarum

Prima erit de traditionis divinæ existentia, et necessitate.

Secunda de regulis, quibus traditio divina discernitur ab Apostolica, et Ecclesiastica.

Tertia de SS. Patribus, qui sunt traditionis divinæ depositarii et testes.

QUÆSTIO I.

De traditionis divinæ existentia et necessitate.

Nota. Novatores contenderunt nullam prorsus esse traditionem divinam, hincque concluserunt, nullum pro fide aut moribus argumentum infallibile ex ea desumi posse, sed ex sola Scriptura sacra, quam volunt esse solam fidei et morum regulam, extra quam nullum dogma haberi potest de fide credendum, contra quos:

CONCLUSIO I.

In statu Legis naturæ, extiterunt traditiones divinæ.

Prob. Nulla potest esse vera religio sine certa fidei et morum regula; atqui in statu legis naturæ vera fuit erga Deum religio; ergo fuit certa fidei et morum regula; atqui illa regula non erat Scriptura sacra, siquidem nulla tunc extabat; ergo ea regula erat traditio. Adamus nimirum filios suos docuit quæ sibi de mediatore Christo, et aliis mysteriis revelata fuerant; filii Adami, quæ a patre didicerant, suis posteris ad Moysen usque (non interrupta serie) communicaruut. Hinc Deus (*Genes.* 18.) commendat Abrahamum, *Quod præcepturus sit filiis suis, et domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, et faciant judicium et justitiam*. Ex quibus patet, quod posteri Adami ritum colendi Deum acceperint, non per Scripturam, sed per traditionem.

CONCLUSIO II.

In lege Mosaica, præter Scripturam, extiterunt divinæ traditiones ad fidem et mores spectantes.

Prob. Israelitæ non solum jubebantur Scripturam legere, sed etiam Patres interrogare: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, majores tuos, et dicent tibi* (*Deut.* 32.). *Et, non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a Patribus suis*, *Eccl.* 8. Et, *quanta mandavit* (Deus) *Patribus nostris nota facere ea filiis suis; ut cognoscat generatio altera, filii qui nascentur et exurgent, et narrabunt ea filiis suis, ut ponant in Deo spem suam*. Psal. 77.

Confirm. Quia Israelitæ ex sola traditione habebant divinitatem librorum in canone repositorum; remedium ad tollendum peccatum originale, non solum in fœmellis, sed etiam in masculis ante octavum diem decedentibus, etc.

CONCLUSIO III.

In Lege nova, præter verbum Dei scriptum, necessario est admittenda traditio divina, tamquam altera fidei regula.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ (2. *ad Thess.* 2. *v.* 14.) jubet: *State, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem*, scilicet ore prolatum, *sive per Epistolam*, scilicet scripto transmissam, ut explicat D. Thomas (3. *p. q.* 25. *art.* 3. *ad* 4.), quem locum D. Chrysostomus (*Hom.* 4. *in epist. ad Thess.*) enarrans, ait: » Hinc patet, quod non omnia per Epi» stolam tradiderunt Apostoli, sed multa etiam sine » litteris. Eadem vero fide digna sunt, tam illa, quam » ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiæ fide di» gnam putamus; traditio est, nihil quæras am» plius". Hinc Apostolus hortatur Timotheum (2. *ad Tim.* 4. *v.* 1.), ut quæ a se audivit, *hæc commendet fidelibus hominibus, qui idonei erunt, et alios docere*.

Prob. 2. Ex SS. Patribus quatuor priorum sæculorum, quos Novatores admittunt, et inter quos unum, aut alterum, brevitatis causa, refero.

In I. Sæculo, D. Dionys. (*Lib.* 1. *de Eccles. Hierarch.*) ait: *Apostoli summa illa et supersubstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis, nobis tradiderunt.*

In II. Sæculo, D. Iren. l. 3. cap. 4. ait: *Quid autem si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quem tradiderunt iis quibus committebant Ecclesias?*

In III. Sæculo, Origenes in cap. 6. ad Rom. dicit: *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit etiam parvulis baptismum dare*.

In IV. Sæculo, S. Basil. (*Lib. de Spiritu Sancto*, *c.* 27.) sic scribit: *Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus ex doctrina scripto prodita; quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto, tradita recepimus... quorum utraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quisquam contradicit, quisquis sane, vel tenuiter expertus est quæ sint Jura ecclesiastica*. Et S. Epiphan. hæresi 6. *Oportet autem et traditione uti: non enim omnia a divina Scriptura possunt accipi; quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.*

In omnibus subsequentibus Sæculis SS. Patres eadem energia de traditionis existentia scripserunt.

Prob. 3. *ratione*: omnia ad fidem et mores pertinentia debent contineri in verbo Dei, nam *fidem ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, ait Apostol. (*Rom.* 10. *v.* 17.); atqui non omnia ad fidem et mores pertinentia, etiam ab adversariis credita, continentur aperte in verbo Dei scripto, imo nec obscure; ergo præter verbum Dei scriptum, necessario est admittendum verbum Dei traditum.

Prob. min. 1. Credimus, quod Pater in divinis sit ingenitus: quod libri, in Scriptura sacra contenti, sunt divini; quod libri in Canone, quem nunc habemus, non repositi, sint spurii et apocryphi, etc. atqui illa omnia, neque ex Evangelio, neque ex Epistolis Apostolorum, possunt probari; ergo, etc.

Prob. 2. *eadem min.* Calvinistæ, et Lutherani credunt, contra errorem Helvidii, virginitatem B. Mariæ, etiam post partum; credunt, adversus Anabaptistas, valere datum parvulis baptisma; credunt, contra Donatistas, valere datum baptisma Hæreticis et peccatoribus; credunt quatuor Evangelia; credunt, Christum descendisse ad inferos, etc. atqui nullum ex his capitibus credere possunt propter authoritatem Scripturæ sacræ, nullius enim nequidem apex

est in Scripturis; ergo ex sola traditione illos articulos credunt; ac proinde (quod probandum erat) non omnia quæ ad mores et fidem spectant, continentur in Scripturis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud non est Ecclesiæ necessarium, quod a Scriptoris aperte damnatur; atqui traditiones e Scripturis aperte damnantur; ergo etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Deuter. 4. dicitur: » Non addetis ad » verbum, quod ego præcipio vobis, nec auferetis ex » eo. *Apoc. ult.* Si quis apposuerit ad hæc, apponet et Deus super illum plagas. *Ad Galat.* 1. Li» cet nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præ» terquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. » *Matth.* 15. Irritum fecistis mandatum Dei propter » traditionem vestram. " Ubi Christus reprehendit » Judæos, quod traditiones admitterent; ergo, etc.

Resp. 1. Generaliter, *nego cons.* argumentum enim est de falso supponente: supponit enim traditionem esse additionem ad verbum Dei, quod falsum est, cum traditio non minus sit verbum Dei, quam ipsamet Scriptura; unde Moyses non ait: non addetis ad verbum, *quod scribo*, sed, *quod præcipio*; Paulus non ait, *quod scripsimus*, sed, *quod evangelizavimus*. Christus non dicit, propter traditionem, *meam*, sed *vestram*, hoc est, a Pharisæis humano sensu ac spiritu inventam; sed dato, non concesso, quod in his textibus sit sermo de additione ad sacram Scripturam, ad singulas respondeo, et quidem

Resp. ad 1. *et* 2. Quod Moyses et Div. Joann. vetent tantum ne minuetur, vel addatur aliquid, per quod textus alteretur, vel corrumpatur; alias illicitum fuisset Deuteronomio et Apocalypsi alios addere libros. Porro tantum abest, ut a traditione divina textus Scripturæ corrumpatur, quin potius illum defendat, ejusque germanum sensum adhibeat. Hæc responsio constat *ex Deuter.* 12. ubi Deus, Judæos a gentilium idololatria avocans, ait: *Non facias similiter Domino Deo tuo ... quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino; nec addas quidquam aut minuas.*

Resp. ad 3. Apostol. per particulam, *præter*, intelligit *contra*. Hoc constat 1. ex ejus proposito, agit enim contra eos, qui docebant servanda esse legalia, cum ipse docuisset non esse servanda. » Miror, *inquit*, quod tam cito transferimini in aliud » Evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui » qui vos conturbant, et volunt convertere Evange» lium Christi; sed licet nos aut Angelus de cœlo » evangelizet, præterquam quod, etc. " Ergo, cum dicit, *præter*, intelligit, *contra*, quomodo jam, (*Rom. ult.*) particulam, *præter*, usurpaverat, dicens: *Observate eos, qui dissensiones et offendicula, præter doctrinam quam accepistis, faciunt*; ubi, *præter*, manifeste significat, *contra*.

Resp. ad 4. Distinguendo: Christus Judæos reprehendit, quod traditiones humanas et superstitiosas admitterent, *conc.* traditiones divinas, *nego*. Christus ergo Scribas et Pharisæos arguit quod minuta quædam sibi humanitus et superstitiose tradita, servarent, et de rebus gravioribus non curarent; v. g. quod non nisi lotis manibus manducarent, et tamen non honorificarent patrem et matrem; quod rerum etiam minutarum decimam offerrent, et tamen misericordiam et judicium omitterent, quos reprehendit Christus dicens. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: Honora patrem et matrem, etc.* Et infra concludit: *Sine causa colunt me docentes doctrinas et mandata hominum*. Traditiones autem, quas prædicamus, non sunt doctrinæ et mandata hominum, sed Dei.

Inst. Div. August. (*Lib.* 3. *contra Litter. Petiliani cap.* 3.) exponens verba Apostoli, ait: *Si quis annuntiaverit, præterquam quod in Scripturis legalibus et evangelicis accepistis, anathema sit.* Ergo Apost. per particulam, *præter*, non intelligit, *contra*.

Resp. nego conseq. Nam ille vere *præter* Evangelium docet, qui ei contraria docet. Unde Div. August. (*Tract.* 89. *in Joann.*) sic loquitur: » Non ait » *Apostolus*, plusquam accepistis, sed præterquam » quod accepistis; nam si illud diceret, sibi ipsi præ» judiceret qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, » ut suppleret quæ illorum fidei defuerant; sed qui » supplet quod minus erat, addit, non quod inerat » tollit; qui autem prætergreditur regulam fidei, non » accedit in via, sed recedit de via. " In quo textu D. Augustinus manifeste sumit, *præter*, pro *contra*.

Objicies 2. Omnia credenda et facienda in sacris Scripturis continentur; ergo traditio est inutilis.

Probat. anteced. Ex Apostol. (2. *ad Tim.* 3. 16.) *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum et arguendum ... ut perfectus sit homo Dei*, etc. Ergo sola Scriptura continet ad fidem et mores necessaria.

Resp. *nego conseq.* Non enim dicit Apost. *Omnis Scriptura* sufficit, sed *utilis est*; nam si dixisset, *sufficit*, sequeretur Scripturas Novi Testamenti esse inutiles. Apostolum enim ibi loqui de Scripturis veteris Testamenti constat, tum quia Scripturæ novi Testamenti nondum erat relata in Canonem sacrorum Librorum, nec totaliter scripta; tum ex his verbis præcedentibus, *ab infantia sacras Litteras nosti*: non enim potuit Timotheus ab infantia noscere Litteras novi Testamenti, utpote nondum extantes.

Inst. 1. Joan. 20. *Multa quidem et alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc; hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Jesus est Filius Dei*, etc. Ergo omnia scripsit, quæ putabat sufficere.

Resp. *dist. conseq.* Omnia miracula Christi scripsit, quæ putabat sufficere ad persuadendum mundo Christum esse Filium Dei, *conc. conseq.* omnia fidei dogmata, et morum præcepta, *nego conseq.* Inepte ergo Novatores, quæ de solis miraculis dicuntur, transferunt ad omnia fidei dogmata, et morum præcepta.

Inst. 2. Div. Cyrill. Alexand. (*l.* 12. *in Joann.* c. *ult.*) ait: *Non omnia, quæ Deus fecit, conscripta sunt, sed quæ scribentes, tam ad mores, quam ad dogmata putarunt sufficere*. Et August. (*tract.* 19. *in Joann.*) *electa quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur*. Ergo cætera non sunt necessaria.

Resp. *nego conseq.* DD. Cyrill. et Aug. enim non excludunt necessitatem eorum fidei articulorum, et eorum præceptorum, quæ non continentur in libris Canonicis; sed excludunt necessitatem scribendi plura Christi dicta et facta, cum secundum ipsos Div. Joan. ex omnibus quæ Christus dixit et fecit, ea selegerit quæ saluti credentium scripto mandari videbantur sufficere, cætera ad nos per traditionem transmittenda relinquens.

Inst. 3. Apostoli omnia quæ prædicaverunt, postea scripserunt: *Quod tunc prædicaverunt, postea per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt (D. Irenæus lib.* 3. *cap.* 1.*)*; ergo nihil reliquerunt non scriptum.

Resp. *dist. ant.* Apostoli omnia quæ omnibus prædicaverunt, qualia sunt ea quæ omnibus sunt expresse credenda, postea scripserunt, *conc. ant.* hocque

solum vult D. Iren. omnia quæ perfectioribus, Prælatis, Episcopis prædicaverunt, qualia sunt ea quæ spectant rationem gubernandæ Ecclesiæ, administrandorum Sacramentorum, refellendorum Hæreticorum, etc. nego *ant.* non enim illa secretiora mysteria omnes indifferenter docebant: nam Apost. 2. *ad Tim.* 2. dicit: *Hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere*. Et D. Iren. *(l. 4. cap. 43.)* docet, *Apostolos cum Episcopatu tradidisse successoribus charisma scientiæ*.

Inst. 4. D. Athanas. Epist. ad Serapionem, ait: *Uniuscujusque quæstionis inventionem, non ex propriis ratiocinationibus dicere possumus, sed ex Scripturarum consequentia*; etc.

Resp. *dist. text.* Sed ex Scripturarum consequentia simul et traditionis, *conc.* ex Scripturarum consequentia tantum, *nego*. Nam ibidem adhibet authoritatem traditionis, cum subjungit: *Videmus tamen adhuc illam ipsam ab initio traditionem, doctrinam, et fidem Catholicæ Ecclesiæ, quam Christus quidem dedit, Apostoli vero prædicarunt*.

Inst. 5. Athanas. *Lib. contra gentes*, ait: *Sufficiant sanctæ et divinitus inspiratæ Scripturæ ad instructionem veritatis*; ergo loquitur de Scripturarum consequentia tantum.

Resp. *dist. text.* Ad instructionem omnis veritatis, *nego ant.* veritatis quam ibi astruit, nempe idola non esse Deos, et Christum esse Deum et hominem, *conc. ant.* Porro ista duo habent in Scripturis expressa testimonia.

Inst. 6. D. Chrysost. (*Homil.* 1. *in Epist. ad Tit.*) ait: *Omnia Evangelium continet, et præsentia et futura, honorem, pietatem, fidem*, etc. Ergo non necessaria est traditio.

Resp. *nego cons.* Quia per *Evangelium*, non intelligit Scripturam: addit enim, *Omnia simul prædicationis verbo inclusit*. Illa autem prædicatio, partim est scripto mandata, partim sine scripto tradita.

Inst. 7. Theophilus, l. 2. Paschali, ait: *Diabolici est spiritus aliquid, extra Scripturarum divinarum authoritatem, putare divinum*. Ergo traditiones quæ circumferuntur, non sunt divinæ.

Resp. *nego conseq.* Nam Theophilus, per hæc verba non excludit traditionem, sed libros Apocryphos, qui pro divinis a quibusdam supponebantur, quosque redarguit Theophilus hic.

Inst. 8. D. Aug. (*L.* 2. *de doct. christ. cap.* 9.) hæc habet: » In his quæ aperte posita sunt in Scri» ptura, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem » moresque vivendi ". Ergo, etc.

Resp. *dist. verba Aug.* In Scriptura inveniuntur illa omnia quæ, etc. quoad ea quorum fides et cognitio explicita cuique sunt necessaria ad salutem, *conc. ant.* quoad ea quorum cognitio explicita non est sic necessaria ad salutem, *nego ant.* nam D. August. (*L.* 1. *contra Crescon. cap.* 33.) dicit: » Scri» pturæ veritatem a nobis teneri, quando facimus » quod universæ Ecclesiæ placet, etiamsi nihil de ea » re scriptum legamus ".

Inst. 9. Div. Hieronym. in cap. 22. Matth. ait: *Quod de Scripturis authoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quo probatur*. Ergo.

Resp. Non fideliter citatur Div. Hieron. qui loquens de particulari quadam sententia, qua quidam nitebantur ex libro Apocrypho probare Zachariam, quem Judæi interfecerunt inter Templum et altare, fuisse patrem Joannis Baptistæ, ait: *Hoc, quia de Scripturis authoritatem non habet*, etc. Et sensus est, hæc sententia, quia ex libro Apocrypho probatur, non ex Canonico, facile contemnitur. Non ergo rejicit traditionem, ex qua probat jejunium, *Epist. ad Marcel.* Imo illius necessitatem probat, *In dialogo contra Luciferianos*, admittens hanc sententiam: » Etiamsi Scripturæ authoritas non subesset, totius » orbis in hanc partem consensus instar præcepti » obtineret: nam et alia multa, quæ per traditionem » in Ecclesiis observantur, authoritatem sibi scriptæ » Legis usurparunt. "

Inst. 10. Div. Cyprian. aperte rejicit traditionem divinam, nam Epist. ad Pompejum ait: » Unde est » ista traditio? ... ea enim facienda esse quæ scri» pta sunt testatur Deus ad Josue dicens: Non re» cedet liber legis hujus ex ore tuo; si igitur aut » in Evangelio, aut in Apostolorum Epistolis et A» ctibus continetur, observetur etiam hæc sancta tra» ditio. "

Resp. Hanc non admittimus S. Cypriani Epistolam, quam scripsit, cum errorem suum de rebaptizandis Hæreticis tueratur, et in qua consequenter traditionem circa illam quæstionem rejiciebat, quia eam esse contra Scripturam putabat, verum alias traditiones admittebat: nam *l.* 2. *Ep.* 3. ait: Admo» nitos nos scio, ut in Calice offerendo Dominica tra» ditio servetur ... ut Calix mixtus vino offeratur. "

Objicies 3. Ecclesiæ dogmata non debent committi principio defectibili; atqui traditio est principium defectibile; ergo.

Prob. min. Principium, quod de ore in aurem transit, est defectibile; atqui traditio de aure in aurem transit; ergo.

Prob. maj. Quod facillime alteratur ac deperditur, est principium fallibile; atqui, quod de aure in aurem transit, facillime imperitia ac perversitate alteratur, et per oblivionem et negligentiam deperditur; ergo, etc.

Resp. 1. *Retorqueo* de Scriptura sacra; nam quod scribitur et rescribitur, facile alteratur, vel per oblivionem et incuriam deperditur, ut patet ex tot libris, tum sacris, tum profanis, depravatis ac deperditis; ergo Scriptura sacra est nostræ fidei principium defectibile.

Resp. 2. *dist. min. ult. argumenti*. Quod de aure in aurem transit, facile alteratur ac deperditur, si nullæ sint causæ ad illius conservationem adjuvantes, *conc. min.* si sint tales causæ, *nego min.* Porro in servandis traditionibus multæ sunt causæ. *Prima* est specialis Dei providentia, qui Ecclesiam regit ac conservat, *ne portæ inferi prævaleant adversus eam* ... *Secunda* est cura SS. Patrum, qui in suis scriptis traditiones Christi et Apostolorum mandarunt ... *Tertia* est perpetuus, ac successione continuus, fidelium usus, in quo ritus Sacramentorum administrandorum, dies festi, jejuniorum tempora, celebratio Missæ, servantur ... *Quarta* est ipsa hæresis; cum enim singulis sæculis novi oriantur Hæretici, qui diversa Ecclesiæ dogmata impugnant, ita semper a Deo suscitantur viri docti, qui, ut Hæreticis resistant, doctrinam Ecclesiæ, traditionesque antiquas diligenter investigant, propugnant, et magna diligentia posteris commendant.

Inst. Si admittatur necessitas traditionum, quilibet sua marte, prætextu traditionum apostolicarum, poterit fabulosa et erronea proponere, sicut accidit Papiæ circa regnum Christi mille annorum, et ætatem Christi quasi 50. annorum; ergo traditiones, nedum non sunt necessariæ, quin potius sint maxime noxiæ.

Resp. *nego conseq.* Equidem fieri potest, ut aliqui hac in parte fallantur; verum huic incommodo opponitur infallibilis universæ Ecclesiæ authoritas, quæ, collatione facta ad scripta veterum et ad successiones Ecclesiarum apostolicarum, errorem detegit, et traditiones falsas tuto et infallibiliter rejicit, sicuti re-

vera rejectus est ille millenariorum et ætatis Christi error, quem tamen, non ex traditione, sed ex Scriptura male intellecta, multi tuebantur, nimirum ex hoc textu: *Vidi animas decollatorum ... et regnabunt cum illo,* Christo *mille annis* (*Apocal.* 20. *v.* 4.). Et isto Joann. 8. *Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?*

QUÆSTIO II.

De regulis, quibus divina traditio discernitur ab Apostolica et Ecclesiastica.

Nota. Traditiones divinæ et Apostolicæ facile secernuntur a traditione mere ecclesiastica; hæc enim, cum post tempora Apostolorum emanarit, non semper, nec ubique viguit; sed 1. habet initium aut in decretis summorum Pontificum, aut in Conciliorum Canonibus, aut in statutis Patrum. 2. In una, aut in aliquibus tantum Ecclesiis particularibus reperitur et observatur. E contra divinæ et apostolicæ traditiones semper et ubique viguerunt, juxta hanc regulam ab August. (*Lib. 5. contra Donat. cap.* 24.) traditam: » Quod universa tenet Ecclesia, nec Con» ciliis institutum, sed semper retentum, nonnisi au» thoritate apostolica traditum rectissime creditur ". Sed longe difficilius traditiones divinæ discernuntur a traditionibus pure apostolicis, prout apostolicæ distinguuntur contra divinas.

Quæres: *Quot sunt regulæ, quibus traditiones divinæ secerni possunt a traditionibus pure apostolicis?*

Resp. Plures assignantur, quas ad quatuor recte revocamus.

Regula I. Si quod fidei dogma Patres ab initio secundum suorum temporum successionem concordissime tenuerunt, ejusque contrarium ut Hæreticum refutarunt, nec tamen in Scripturis divinis reperitur, illud est traditionis divinæ, quia omnia dogmata fidei habemus ex divina revelatione. Hujusmodi sunt virginitas perpetua Deiparæ etiam post partum, quidquid pertinet ad materiam et formam Sacramentorum, saltem in genere, etc. ".

Regula II. Si quidquam est nunc in Ecclesia, communi fidelium consensione probatum, quod humanam excedit potestatem, illud est traditionis divinæ. Talis est praxis, v. g. vota dissolvendi, remittendi juramenta, matrimonii rati per solemnem religionis professionem dirimendi, etc. cum enim illa omnia jure naturæ stent, eorum dissolutio non potest esse juris humani.

Regula III. Si SS. Patres in aliquam traditionem unanimiter consentiant, eamque divinam esse doceant, tenendum est hanc esse traditionem divinam, etiamsi materia illius non excedat potestatem Apostolorum et Ecclesiæ; secus si solum ut institutionem apostolicam vel ecclesiasticam tradiderint. Ratio est, quia si communiter deciperentur SS. Patres, qui sunt Ecclesiæ Doctores et Magistri, necessario deciperetur tota Ecclesia, quæ tamen ex divina promissione est infallibilis.

Regula IV. Quando aliqui Patres in hanc traditionem non consentiunt (ut accidit in traditione de non rebaptizandis hæreticis, cui S. Cyprianus cum nonnullis Africanis contradixit) judicandum est eam traditionem esse divinam, quæ reperitur in præcipuis et apostolicis Ecclesiis, in quibus interrupta non fuit Episcoporum successio. Hanc regulam tradit Tertull. *lib. de præscript.* his verbis: » Quid Apostoli præ» dicaverint, quid illis Christus revelaverit, et hic » præscribam non aliter probari debere, nisi per » easdem Ecclesias quas Apostoli condiderunt, ipsis » eis prædicando, tam viva voce, quam per Epistulas » postea ". Sed quia talis est nunc sola Romana, ideo usus istius regulæ non nisi in illa locum habet.

QUÆSTIO III.

De SS. Patribus traditionis testibus.

Nota. Agemus hic 1. De notione Patrum Ecclesiæ. 2. De eorum authoritate. 3. De cautione et discretione in legendis sanctorum Patrum scriptis.

ARTICULUS I.

De notione Patrum Ecclesiæ.

Quæres: *Quinam nomine Patrum Ecclesiæ intelliguntur?*

Resp. Intelliguntur ii soli, qui primis Ecclesiæ temporibus sanctitate et doctrina ab Ecclesia recepta et approbata illustres, Christo filios genuerunt, genitos nutrierunt, ac in fide et communione catholica perstiterunt.

Ex hac descriptione clarum est, quatuor requiri conditiones essentiales, ut quidam Ecclesiæ Patres referantur.

Prima, est *scientia eminens, atque ab Ecclesia recepta et approbata*. Nam eatenus Patres et Doctores dicuntur, quatenus illos admittit Ecclesia, ut ab eis recte vivendi instituta et doctrinam in fide et moribus reliqui fideles accipiant.

Secunda, est *eximia vitæ sanctitas*: quia Pater Ecclesiæ, non solum verbo, sed et exemplo, cæteris prælucere debet.

Tertia, est *perseverantia in fide et communione catholica*. Quomodo enim fideles dici poterunt in fide geniti ab iis qui a fide defecerunt aliquando? Quare, si quis Patrum a fide descivit, nec resipuit, aut pœnitentiam egit post talem defectionem, ejus authoritas non attenditur, nisi forte tanquam antiquæ traditionis testimonium: talis fuit Tertullianus, quem ideo Ecclesia præcise pro Patre non agnoscit: e contra pro Patribus recipit D. Cyprianum, licet circa rebaptizandos Hæreticos erraverit, et SS. Justinum, Irenæum, etc. licet in errore millenariorum sint versati, quia ut primum illæ quæstiones ab Ecclesia fuerunt definitæ, resipuerunt, et usque in finem in fide ac communione catholica perstiterunt.

Quarta, est *antiquitas notabilis*: quia Patres Ecclesiæ sunt, qui operum sanctitate et doctrina ad Ecclesiam in esse perfecto formandam, laboraverunt, qui ideo Patrum, majorumque nostrorum nomine honorantur; atqui non potuerunt Ecclesiam efformare, nec Patres et majores nostri dici possunt, qui antiqui non sunt; ergo, etc. Hinc Alphonsus Baptista Ordinis Prædicatorum, *in defensione apologetica pro authoritate SS. Patrum,* concludit: *Solus ille vere ac proprie Pater est Ecclesiæ, qui cum sanctitate et doctrina competentem habet antiquitatem.*

Dices: Ex quarta conditione sequitur quod neque B. Thomas, neque B. Bonaventura, neque S. Bernardus sunt Patres Ecclesiæ, cum non habeant eam antiquitatem, ut infantem Ecclesiam instruere et quodammodo generare potuerint.

Resp. *nego seq.* Nam etsi illi Sancti non sint ex Patribus Ecclesiæ antiquissimis, jure tamen merito Patres Ecclesiæ dici possunt; 1. Quia (ut de D. Thoma ait Pius V. Bulla, *Mirabilis Deus*) *Omnipotentis Dei providentia factum est, ut vi et veritate ejus doctrinæ, multæ quæ deinceps exortæ sunt hæ-*

reses, confusæ et convictæ dissiparentur, cujus meritis orbis terrarum a pestiferis quotidie erroribus liberatur. Idem habet Sixtus V. de S. Bonavent. Bulla, *Triumphantis*. Ergo cum plurimos in Christo filios genuerint, merito Patres Ecclesiæ dicuntur et sunt. 2. Quia sanctitate eximia splenduerunt, atque in fide et communione catholica in finem usque perstiterunt. 3. Quia annorum prope quingentorum antiquitas, quibus Ecclesia ipsorum virtutibus et doctrina plurimum fuit adjuta, sufficere videtur ad Patris titulum eis tribuendum.

ARTICULUS II.

De authoritate Patrum Ecclesiæ.

Nota 1. Non est hic quæstio de authoritate Patrum in quæstionibus pure philosophicis, quæ ad fidem et mores non spectant: constat enim apud omnes in ejus generis argumentis non plus valere authoritatem Patrum, quam valet ratio qua nituntur; dati enim non sunt ad Philosophos, sed ad fideles in fide et moribus instruendos: unde si eorum ratio sit probabilis, et argumentum remanet probabile.

Nota 2. Hic spectari potest 1. Authoritas unius aut alterius Patris, cæteris tacentibus. 2. Authoritas plurium Patrum in unum dogma consentientium, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus. 3. Authoritas Patrum in unum dogma unanimiter consentientium. His notatis

CONCLUSIO I.

Unius, aut alterius Patris de rebus divinis sententia, aliis tacentibus, firmum argumentum non ministrat.

Prob. Eorum authoritas firmum argumentum non ministrat, quorum sententiam improbare ac rejicere licet; atqui unius, aut alterius Patris, aliis tacentibus, sententiam improbare ac rejicere licet, juxta illud August. (*Epist.* 111.) » Neque enim quorumlibet disputationes velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habet divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum ". Ratio est, quia nullus de se est infallibilis, unde errare potuerunt, et de facto aliqui, etiam ex gravioribus, erraverunt, etiam in illis, quæ postea deprehensa fuerunt pertinere ad fidem.

Nota tamen, nos ab uno aut altero Patrum non debere dissentire, nisi salva reverentia, quam filii debent parentibus, et post contrariam veritatem compertam, tum ratione probabili, tum communi plurium Ecclesiasticorum sensu.

CONCLUSIO II.

Plurium Patrum sententia, aliis ex altera parte licet paucioribus, reclamantibus, multum quidem probabile, sed non omnino certum præstare potest argumentum.

Prob. prima pars: Quia probabilitas alicujus facti extrinseca ex numero testium eruitur; ergo ubi circa aliquod factum plures sunt testes, ibi est magna probabilitas, quod veritatem fuerint assecuti, licet alii, numero pauciores, reclament.

Prob. secunda pars: Ex authoritate Patrum non potest deduci argumentum omnino certum, cum non certo constat utra pars veritatem asserat; atqui cum plures Patres unum factum affirmant, aliis, licet numero paucioribus, reclamantibus, non certo constat utra pars veritatem asserat; fieri enim potest, ut qui ex altera parte reclamant, (præsertim si sanctitate et doctrina fuerint insignes) assecuti fuerint germanum aut Scripturæ, aut Traditionis sensum; ergo, etc.

Dices: Thomas Waldensis (*In proœmio doctrinali fidei antiquæ*) docet, *quod major pars Patrum senserit, id esse Ecclesiæ catholicæ fidem*. Idem tradit Vincent. Lirin. (*Lib. adversus profanas novationes*). Ergo.

Resp. *dist. ant.* Cum Cano (*L. 7. de locis cap. 3. conclus. 3.*) illud est Ecclesiæ catholicæ fides, etc. quando paucorum sententiam oppositam Ecclesia damnavit, ut illorum qui putarunt ab Hæreticis venientes esse rebaptizandos, et illorum etiam qui Melchisedech non hominem quempiam, sed Spiritum sanctum esse dixerunt, *conc. ant.* Utrumque enim horum Ecclesia post ea tempora semper abhorruit. Quando oppositam sententiam Ecclesia non damnavit, *nego ant.* Tunc enim plurimorum authoritas nihil certum, firmumque conficit. Ita Canus.

CONCLUSIO III.

Unanimis SS. Patrum in aliquod dogma consensus, certissimum et infallibile argumentum præstat, estque fidei regula. Est, tum contra Hereticos, tum contra Cajetanum in initio commentariorum in Genesim.

Prob. 1. Ex D. August. l. 2. contra Julian. » Hoc probavimus, *inquit*, Catholicorum authoritate Sanctorum, ac per hoc non est consequens ut falsum sit. Tales quippe ac tanti viri secundum Catholicam fidem hoc verum esse confirmant, ut vestra fragilis et argutula novitas sola authoritate conteratur illorum: præter quam quod ea dicunt, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur ". Et in fine libri qui Sanctos rejicit, eos universam Christi Ecclesiam rejicere testatur. Unde in Conc. Niceno II. actione prima, anathematismo 7. dicitur: *Qui doctrinas SS. Patrum, et traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt, execrato*. Ex quo sic concludit Canus (*L. 7. de Locis, cap. 3.*) *hæc igitur duo ita sunt connexa atque conjuncta, ut divelli ac dissociari non possint, doctrina SS. Patrum, et Ecclesiæ traditio. Quisquis unum istorum tentarit labefactare, alterius quoque fidem concutiat, necesse est*.

Prob. 2. Ex Vincent. Lirin. in commentario: » Necesse est, *inquit*, omnibus Catholicis, qui sese Ecclesiæ legitimos filios probare student, ut SS. Patrum fidei inhæreant, agglutinentur, immoriantur, profanas vero novitates detestentur, horrescant, persequantur; Concilio enim Ephesino placuit nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacrata sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas ". Nec Ephes. solum ita sensit, sed et Chalcedonense sic clamans: *Hæc est fides Patrum, omnes ita credimus*. Et Constantinop. III. Act. 12. dixit: » Omnino necesse est, non solum secundum sensum sequi SS. Patrum dogmata, sed iisdem uti vocibus cum illis, nihilque penitus innovari. *Et infra*, Sanctorum Patrum dogmata, tamquam legem sanctæ Dei suscipiunt Ecclesiæ ". Et Nicænum II. pro decretorum robore addit: *Hæc est fides Apostolorum, hæc est fides Patrum*. Hinc Concil. Trid. sess. 4. districte prohibet, *Ne quis Scripturam, contra unanimem SS. Patrum sensum, audeat interpre-*

tari. Ergo supponit Ecclesia unanimem SS. Patrum consensionem errare non posse.

Prob. 3. *ratione*. Unanimis SS. Patrum in unum dogma consensio, certissimum est divinæ traditionis testimonium; neque enim alia via, quam per Patres, qui singulis sæculis floruere, Ecclesia potest scire quid Apostoli tradiderint; atqui certissimum divinæ traditionis testimonium, certissimum et irrefragabile subministrat argumentum, cum traditio non minus sit verbum Dei quam Scriptura sacra; ergo, etc. Unde D. Hieronymus (*In cap.* 1. *ad Galat.*) ait: *Doctores Ecclesiæ, non tam ipsi docent, quam in ipsis Deus*.

Confirm. Quia si simul contingeret omnes simul Patres errare in rebus fidei, sequeretur Ecclesiam ipsam errare posse, et quidem Deo jubente: jubet enim Deus, ut sequamur Doctores, quos ipse in Ecclesia posuit: *Omnia quæcumque dixerint vobis, servate et facite*.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1. *Heterodoxi:* omnium Patrum in unum dogma consensus non est infallibilis; ergo non ministrat argumentum irrefragabile.

Prob. ant. Singuli Patres sunt fallibiles, ergo et consensus Patrum.

Resp. *nego conseq.* Etsi enim singuli labi possint, quia homines; omnes tamen simul errare non permittit Deus, quia unanimis omnium consensus est sensus Ecclesiæ, ideoque et Spiritus sancti Ecclesiam per Patres docentis.

Prob. conseq. Testimonium SS. Patrum simul sumptorum est humanum; ergo est fallibile.

Resp. *nego ant.* Nam quando unanimi consensu conveniunt SS. Patres ad res fidei confirmandas, non humano modo, sed ex Spiritu Sancto loquuntur, cum constet talem consensum esse Ecclesiæ, atque adeo Spiritus Sancti sensum.

Inst. 1. Si in libris Canonicis una quælibet falsitas inveniretur, tota eorum certitudo periret; sed in libris Patrum inveniri potest una, aut altera falsitas; ergo tota eorum perit certitudo.

Resp. dist. min. In libris Patrum disjunctive sumptorum, *conc. min.* in libris Patrum collective sumptorum, unam veritatem dogmaticam unanimiter proponentium, *nego min. et conseq.* Nam a suppositione disjunctiva ad collectivam non valet argumentatio.

Inst. 2. *Erasmus;* atqui in aliquibus ad fidem spectantibus inveniuntur Patres unanimes errasse; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Patres unanimi consensu B. Virginem in peccato originali conceptam asseverarunt, cujus tamen contrarium hodie tenet Ecclesia; ergo, etc. En argumentum Erasmi achilleum; quod ego dico impudentem Erasmi in Patres calumniam.

Resp. nego ant. Nam plerique Patres hanc quæstionem non attigerunt, multi alii Immaculatam Conceptionem propugnarunt, ut suo loco videbitur.

Objicit 2. Cajetanus, *Non alligavit Deus expositionem Scripturæ sacræ priscorum Doctorum sensibus*, ergo etc.

Resp. nego ant. Imo alligavit, si omnes in eamdem sententiam consenserint; tenentur enim omnes Catholici sensum Ecclesiæ sequi; atqui sensus Patrum est sensus Ecclesiæ; ergo etc.

Inst. Si quis pertinaciter negaret veritatem dogmaticam unanimiter a SS. Patribus assertam, sed ab Ecclesia nondum definitam, is non esset hæreticus; ergo non tenemur sequi sententiam Patrum tanquam regulam fidei.

Resp. dist. seq. maj. Is non esset hæreticus formaliter, *conc.* sic nec esset formaliter hæreticus, qui negaret veritatem Scripturæ, quæ ut autentica nondum proposita est ab Ecclesia. Materialiter, *nego seq. maj.* Negaret enim veritatem, quæ de se est fidei veritas.

Objicies 3. Vix fieri potest, ut, etiam sublimioribus doctoribus, unanimis pateat in aliquod dogma consensus; ergo frustranea est regula fidei a nobis proposita. Ita argumentatur Dallæus.

Resp. nego ant. Neque enim unanimem Patrum consensum sumimus *mathematice*, ita ut nullus desit, et omnes ad unum legere oporteat; sed *moraliter*, ita ut sit consensus ferme omnium, quod optime exponit Petronius in respons. ad regem Angliæ. *Tunc unanimis Patrum consensus cumulate probatus æstimari debet, cum singularum nationum eminentissimi in alicujus rei assertione consentiunt, ita ut inter illos nemo, qui semper orthodoxus, semper orthodoxis adhæsit, dissentiat.*

Inst. 1. *Dallæus*. Patres, qui post IV. sæculum scripserunt, a doctrina Apostolorum recesserunt; ergo nulla debet reputari eorum authoritas.

Resp. neg. ant. Cujus falsitas demonstratur tum ex consensione illorum doctrinæ, cum doctrina Patrum priorum sæculorum; tum ex eo quod non potuissent novam tradere doctrinam, quin statim tota commota Ecclesia reclamasset, uti factum videmus quando Arius, Pelagius, Entiches, etc. novas doctrinas invehere tentaverunt.

Inst. 2. Inter scripta sub nomine Patrum vulgata, alia sunt supposita, alia quidem genuina, verum in multis interpolata; ergo certum ex eis non potest deduci argumentum.

Resp. 1. Licet quædam opera Patribus attributa, sint supposita, multo plura sunt genuina, nec communem Ecclesiæ fidem requirimus ex libris Patrum suppositis, quos a genuinis facile secernunt eruditi: illa enim solum opera attribuuntur alicui Patri, quæ a coævis scriptoribus illi tribuuntur, quæ in antiquioribus et emendatioribus manuscriptis eidem inscribuntur, et tandem quæ dogmata continent et stylum referunt perfecte congruentia cum aliis indubitatis ejusdem Patris operibus.

Resp. 2. Quod spectat loca quæ in scriptis SS. Patrum dicuntur interpolata, ea sunt paucissima ac levioris momenti, quæ etiam ope criticæ, ex veterum manuscriptorum et variarum editionum ad invicem collatione, resarciuntur.

Resp. 3. Ex objectione a Dallæo nobis proposita, sequeretur nulla opera in toto orbe esse indubia, et sic scripta Ciceronis, Virgilii, et aliorum, de quorum veritate, et sinceritate nullus dubitat, essent incerta, et consequenter nullius authoritatis; quod consectarium ab omnibus eruditis exsibilatur.

ARTICULUS III.

De cautione, et discretione in legendis SS. Patrum scriptis.

Quæres: *Quænam sunt consideranda, ut sine erroris periculo legantur scripta SS. Patrum?*

Resp. Considerandum est 1. *quo* scripserint *modo;* namque 1. si modo theologico scripserunt, rigorosius: si vero modo oratorio, benignius et minus rigorose eorum verba sunt accipienda, nam inter concionandum multa ex zelo hyperbolice dixerunt. 2. Si ex professo aliquam quæstionem tractaverint, accuratius locuti sunt; si vero obiter et transitorie, tunc minus accurate, et ideo quæ protulerunt, benigne sunt in-

terpretanda; atque eorum sententia eruenda est ex eis quæ dixerunt, dum quæstionem ex professo tractarunt.

2. Considerandum est *quo tempore* scripserint; namque 1. Si ante exortas hæreses et materiæ discussionem, minus accurate, quam postea, scripserunt. 2. Si ante Ecclesiæ definitionem, potuerunt aliquæ hæreseos nota scribere, quæ postea ab Ecclesia fuere damnata; ideo nec D. Cyprianus nec alii Africani rebaptizantium errorem propugnantes, fuerunt Hæretici.

3. Considerandum est *qua ætate* scripserint: quia ætate juniori multa scribuntur, quæ ætate senili maturius examinata, vel gravius tractantur, vel omnino retractantur, ut constat ex D. Aug. qui plures libros retractationum suarum scripsit.

4. Considerandum est *qua occasione* scripserint; sæpius namque contigit, ut SS. Patres in refellendis quibusdam hæresibus, usi sint terminis, qui in specie quidem, oppositis erroribus faverent, sed reipsa, et secundum sensum, ab aliis omnino differrent: *Hoc est Augustino peculiare,* ait Cornelius Mussus (*In cap. 5. Epist. ad Rom.*), *ut cum aliquem errorem expugnat, tanta vehementia exaggeret, ut opposito causam præbere videatur; cum Sabellium, Ario; cum Pelagium, Manichæis; cum Manichæos, Pelagio.*

5. Cum agitur de aliquo dogmate, olim ab hæreticis impugnato, illi Patres præ cæteris sunt consulendi et sequendi, quos ad has hæreses debellandas Deus Ecclesiæ suæ, singulari beneficio, concessit; quis enim dubitet quin eorum mentem abundantiori luce collustraverit, quos ad Ecclesiam suam contra ejus inimicos defendendam suscitavit? Itaque ubi agitur de Christi Divinitate S. *Athanasius,* ubi de Incarnatione S. *Cyrillus,* ubi de prædestinatione et gratia S. *Augustinus* cæteris omnibus sunt præferendi; quia S. Athanasius Verbi divini consubstantialitatem cum Patre contra Arianos; S. Cyrillus Verbi Incarnationem contra Nestorianos; S. Augustinus prædestinationem et gratiam adversus Pelagianos propugnarunt.

CAPUT III.

De Ecclesia.

Nota. Omnia quæ spectant Ecclesiam, ad quatuor quæstiones revocabimus; quarum *prima* erit de nomine et essentia Ecclesiæ; *secunda,* de ejus membris; *tertia,* de ejus notis; *quarta,* de ejus dotibus.

QUÆSTIO I.ª

De nomine et essentia Ecclesiæ.

Nota. Licet Ecclesia, ex vi nominis græci, significet cujuslibet multitudinis Congregationem, etiam malorum, juxta illud Psalmi 25. *Odivi Ecclesiam malignantium;* communi tamen sacrarum Scripturarum et Sanctorum Patrum consuetudine, ad fidelium Christianorum collectionem significandam usurpatur, et tunc potius convocationem, quam Congregationem significat, quia omnes qui ad eam intrant, non suis meritis, sed gratis a Deo eos præveniente ad illam vocantur; et sic sumitur duobus modis.

1. *Materialiter,* pro loco in quo fideles ad laudes Dei persolvendas convenire solent, sic Judith. 6. *Per totam noctem intra Ecclesiam oraverunt.*

2. *Formaliter,* pro fidelium cœtu, abstrahendo a locis in quibus hujusmodi societas reperitur; de Ecclesia sic sumpta intelligitur illud Apostoli ad Galat. 13. *Persequebar Ecclesiam Dei.* Ecclesia sic intellecta iterum dupliciter sumitur, *late* nimirum, et in communi quatenus complectitur Ecclesiam triumphantem in cœlis, patientem in Purgatorio, et militantem in terris, sive ante, sive post Christum; et *stricte,* seu in particulari, pro societate fidelium Christianorum.

Ecclesia stricte sumpta, rursus sumitur tripliciter:

1. Pro Ecclesiæ Pastoribus, Matth. 18 *Dic Ecclesiæ.* Quæ verba intelligi possunt de solis Ecclesiæ Pastoribus, quibus paulo post ligandi et solvendi potestas conceditur.

2. Pro una particulari Ecclesia, 1. Cor. 2. *Ecclesia quæ est Corinthi.*

3. Pro Ecclesia per universum orbem diffusa.

Porro hic quærimus essentiam Ecclesiæ, tum *late,* seu in communi, tum *stricte,* seu in particulari sumptæ, licet de sola Ecclesia stricte sumpta in toto hujus capitis progressu simus acturi. Itaque

Quæres 1. *Quid sit Ecclesia late, seu in communi, sumpta, prout complectitur Ecclesiam triumphantem, patientem, et militantem?*

Resp. Est *cœtus Sanctorum, sub uno capite Christo. Deo servientium.*

Dicitur 1. *Cœtus,* pro genere, per quod convenit cum aliis omnibus societatibus, sive sacris, sive impiis.

Dicitur 2. *Cœtus Sanctorum,* tum sanctitate interna vel perfecta, qua sancti in cœlis præditi sunt, vel imperfecta aut inchoata, quam habent justi in terris militantes, et in Purgatorio patientes; tum sanctitate externa, quam habent fideles peccatores, propter sanctæ fidei professionem.

Diciter 3. *Sub uno capite Christo:* quem Deus *dedit caput supra omnem Ecclesiam* (*Ephes.* 1. *v.* 22.) et sub quo constituuntur, non solum fideles in terra militantes, sed etiam beati in cœlo, et animæ in Purgatorio per fidem quam olim habuerunt, et cujus merito debitum beatitudinis assecuti sunt, imo et fideles veteris Testamenti per fidem quam in Christum venturum professi sunt, de quibus dicit Aug. (*L. 2. de peccato originali cap.* 26.) » Et ipsis caput est Christus, qui licet in carne necdum venisset, venturum tamen credebant, et ex ea fide, pie, justeque vivebant.

Dicitur 4. *Deo servientium;* quæ verba denotant Ecclesiæ fidem; omnia enim Ecclesiæ membra unius veri Dei cultu latriæ, tamquam spiritali compage inter se uniuntur.

Quær. 2. *Quid sit Ecclesia stricte sumpta pro societate fidelium Christianorum in terra militantium?*

Resp. Recte definitur a Bellarmino: *Cœtus hominum viatorum, unius et ejusdem fidei Christianæ professione, et eorumdem Sacramentorum communione adunatus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue Romani Pontificis, Christi in terris vicarii.*

Dicitur 1. *Cœtus hominum viatorum:* per quod ab Ecclesia militante excluduntur tum beati, tum animæ in Purgatorio existentes.

Dicitur 2 *Unius, et ejusdem fidei Christianæ professione:* per quod excluduntur Infideles, Hæretici, et Apostatæ.

Dicitur 3. *Et eorumdem Sacramentorum communione:* per quod excluduntur Catechumeni, qui nunquam ad Sacramentorum participationem fuerunt admissi; et excommunicati, qui per Ecclesiæ censuram ab eorumdem participatione sunt præcisi.

Dicitur 4. *Sub regimine,* etc. per quod excluduntur Schismatici, qui, licet eamdem fidem habeant, eademque Sacramenta, tamen quia legitimo Pastori non subduntur, foris extra Ecclesiam, fidem profitentur, ac Sacramenta percipiunt.

Dices cum Launojo: Illa definitionis verba, *sub regimine*, etc. sunt superflua; ergo illa definitio non est bona.

Resp. nego ant. Illa enim verba pertinent ad essentiam Ecclesiæ; nam Ecclesia essentialiter est corpus, nullum autem est corpus sine unione membrorum cum capite, et subordinatione eorumdem ad caput; ergo, etc. Unde D. Cyprian. (*Epist.* 69. *ad Papinian.*). Ecclesiam definit: *Plebs Sacerdoti adunata, et Pastori suo grex adhærens.*

Inst. 1. Illa verba, *sub regimine*, etc. pertinent duntaxat ad Ecclesiæ statum; ergo non pertinent ad ejus essentiam.

Resp. dist. ant. Pertinent ad statum Ecclesiæ essentialem, *conc.* accidentalem, *nego ant.* Ecclesiæ enim in terris militanti, prout fuit a Christo instituta, essentiale est, ut regatur a Pastoribus, inter quos Romanus Pontifex, instar capitis, eminet.

Inst. 2. Illa definitio non facit mentionem fidei, spei, et charitatis, quæ sunt anima Ecclesiæ; ergo est mala.

Resp. nego conseq. Neque enim definimus Ecclesiam prout constat corpore et anima, sed solum prout est visibilis; visibilis autem est secundum corpus, non secundum animam: pro cujus solutionis elucidatione

Notandum est ex D. Augustino (*In breviculo collationis, collat.* 3.) Ecclesiam esse corpus vivum, constans anima et corpore; anima Ecclesiæ sunt Spiritus Sancti dona, fides, spes, caritas, etc. corpus sunt externa fidei professio, et Sacramentorum communicatio sub legitimis Pastoribus. Ex quo fit, ut quidam sint de anima et corpore Ecclesiæ, tales sunt justi, qui dona Spiritus Sancti intus foventes, exterius profitentur, etc. quidam sint de anima tantum, ut Catechumeni; et quidam de corpore tantum, ut illi qui, nullam habentes internam virtutem, profitentur fidem, et in Sacramentis communicant, sub regimine legitimorum Pastorum, tales sunt peccatores, et injusti.

Definitio igitur nostra eos solum comprehendit, qui sunt de corpore Ecclesiæ, ut quis dici possit pars visibilis Ecclesiæ: quod diligenter observandum est, ut sequentem quæstionem dilucide investigemus.

QUÆSTIO II.

De membris Ecclesiæ.

Quæstio procedit: 1. De non baptizatis; 2. De prædestinatis et non prædestinatis; 3. De justis et impiis; 4. De hæreticis et schismaticis; 5. De excommunicatis.

ARTICULUS I.

Nota. Non baptizati, vel sunt Infideles, vel Catechumeni, qui per varia pietatis et instructionis exercitia ad baptismum disponuntur.

Nota 2. Certum est infideles non baptizatos, non esse membra Ecclesiæ; nam Apost. 1. *Cor.* 5. aperte testatur eos, non intus, sed extra Ecclesiam esse: *Quid enim mihi, ait, de iis qui foris sunt judicare?* De solis ergo Catechumenis est difficultas, quæ ut solvatur:

CONCLUSIO.

Catechumeni non sunt actu membra Ecclesiæ, sed tantum potentia.

Prob. Nullus constituitur membrum Ecclesiæ, nisi per baptismum; atqui Catechumeni non sunt baptizati; ergo.

Prob. maj. 1. Ex Act. 2. *Qui receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, et appositæ sunt* (utique ad Corpus Christi, quod est Ecclesia) *in illa die animæ circiter tria millia*; ergo, licet prius crediderint, non sunt in Ecclesiam *appositæ*, nisi per baptismum.

Prob. maj. 2. Ex Conc. Flor. dicente: *Baptismus vitæ spiritualis janua est,* per ipsum enim *membra Christi ac de corpore efficimur Ecclesiæ*. Et Concil. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 2.) vetat, ne *Ecclesia in neminem exerceat judicium, qui non prius in ipsam, per baptismi januam, sit ingressus*. Ergo, etc.

Confirmatur: quia Catechumeni, licet veram Christi fidem profiteantur, veram caritatem habeant, tamen non admittuntur ad Sacramentorum communionem, nec ullum jus habent ad ea bona quæ sunt Ecclesiæ communia, antequam baptizentur; ergo nondum pertinent ad Corpus Ecclesiæ.

Objicies: Illi sunt actu in Ecclesia, qui possunt salvari: nam ex Conc. Later. sub Innoc. III. *Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur*. Atqui Catechumeni, morientes ante baptismi susceptionem, possunt salvari, ut docent Div. Ambros. (*Orat. Funebri Valentiniani,*) et D. Thom. (3. *p. q.* 68. *art.* 2.); ergo.

Resp. nego maj. Ad hoc enim ut quis salvetur, non requiritur absolute, ut acto sit in Ecclesia, sed sufficit, ut in ea sit per sincerum cordis desiderium, nec per eum stet, quin in eam actu per baptismum ingrediatur; Catechumeni autem sic sunt in Ecclesia, in quam non intratur actu nisi per januam, quæ est baptismus, unde sunt tantum de anima, non de corpore Ecclesiæ, cui per solam baptismi susceptionem conjungi possunt.

Inst. 1. Arca Noe erat figura Ecclesiæ; atqui nemo fuit salvus extra Arcam Noe, etiamsi desiderio fuisset in illa; ergo nullus, qui solum sit in Ecclesia desiderio, potest salvari.

Resp. nego conseq. Nam *similitudines non debent convenire in omnibus*, ait Bellarm. (*Matth.* 22.). Nam ex 1. *Petri, cap.* 3. eadem Arca erat figura baptismi, sine quo tamen re suscepto salutem consequi posse per ejusdem votum ostendemus in Tract. de baptismo.

Inst. 2. Catechumeni credunt; ergo pertinent ad societatem fidelium.

Resp. nego conseq. Quia Catechumeni, licet actu credant, fidei tamen Sacramentum non susceperunt, per quod aliquis Christo incorporatur.

Instabis 3. D. Aug. (*Tract.* 5. *in Joann.*) asserit Catechumenos esse in Ecclesia, *Futuri erant aliqui in Ecclesia excelsioris gratiæ Catechumeni*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Asserit Catechumenos esse in Ecclesia, potentia, *conc. ant.* actu, *nego ant.* De Catechumenis enim ait Aug. (*Initio libri* 2. *de Symbolo*) *Nondum sunt renati, sed tantum in utero matris Ecclesiæ concepti*.

ARTICULUS II.

Utrum soli prædestinati sint membra Ecclesiæ?

CONCLUSIO.

Non soli prædestinati sunt membra Ecclesiæ. Est de fide, contra Wiclef, Joannem Huss, et Calvinum.

Prob. Multi réprobi, qui sub legitimis Pastoribus fidem exterius profitentur, sunt membra Ecclesiæ; ergo.

Prob. ant. Ex apertissimis Christi parabolis, in quibus Ecclesia comparatur 1. Areæ, quæ habet *triticum in horreum congregandum et paleas igni in-*

extinguibili comburendas (Matth. 3.*) ;* atqui per triticum Christus intelligit prædestinatos in cœlum congregandos, et per paleas intelligit reprobos igni inextinguibili comburendos; ergo, etc.

2. Comparatur convivio nuptiali *(Matth.* 22. *)*, atqui ad illud convivium intrant non solum prædestinati, sed etiam reprobi in tenebras exteriores, cum eo qui non habebat vestem nuptialem, postea projiciendi; ergo.

3. Comparatur decem virginibus, quarum quinque prudentes in die judicii intrabunt cum sponso ad nuptias, quinque fatuæ excludentur hisce sponsi verbis: *Amen dico vobis: nescio vos (Matth.* 25.*)* .

Confirm. In Ecclesiam intratur per fidem et baptismum; atqui non soli prædestinati recipiunt fidem et baptismum, ut patet de Juda, Simeone mago, Hymenæo et Alexandro, et aliis, *qui circa fidem naufragaverunt (* 1. *ad Tim.* 1. *) ;* ergo non soli prædestinati intrant Ecclesiam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Arca Noe figura fuit Ecclesiæ, ut docet D. Aug. *(l.* 5. *de bapt. cap. ult.) ;* atqui in Arca Noe non fuerunt nisi qui salvandi erant ex aquis; ergo in Ecclesia non sunt nisi prædestinati.

Resp. *dist. maj.* Arca Noe fuit figura Ecclesiæ quoad aliqua, *conc. maj.* quoad omnia, *nego maj.* In eo igitur stat Ecclesiæ cum Arca similitudo, quod sicut in Arca erant animalia munda et immunda, ita et in Ecclesia sunt boni et mali, et sicut nemo salvari potuit extra Arcam, ita nemo potest extra Ecclesiam salvari, ut docet D. Aug *ibidem ;* nec est quærenda alia similitudo.

Objicies 2. Ecclesia *(Cant.* 4. *)* dicitur, *hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viventium.* Atqui in illo horto, fonte, et puteo, soli prædestinati reperiuntur; ergo.

Resp. *nego min.* Nam sicut in horto concluso, fonte signato, puteo aquarum, frequenter nascuntur herbæ inutiles et etiam aliæ sordes, quæ tamen evelluntur et ejiciuntur, ita in Ecclesia fideles quidam sunt, qui propter improbitatem aliquando foras ejicientur, et in ignem mittentur. Dicitur *ergo, hortus conclusus,* etc. ratione nobiliorum ejus membrorum, propter quæ præsertim fundata est, licet in ea multi sint reprobi, denominationem sumendo a nobiliori parte, eo fere modo quo aliqua natio dicitur bellicosa, licet in ea multi sint ignavi et effæminati.

Inst. D. Aug. *(l.* 5. *de bapt. cap.* 26 *)* textum illum Cantic. exponit de solis prædestinatis: *Numerus ergo ille Justorum, de quibus dictum est, novit Dominus qui sunt ejus, ipse est hortus conclusus, fons signatus,* etc. ergo ex August. Ecclesia constat ex solis prædestinatis.

Resp. *dist. conseq.* Ex Aug. Ecclesia spectata secundum suum esse finale, quod est status patriæ, constat ex solis prædestinatis, *conc.* spectata secundum suum esse formale, quod est caritas; vel corporale, quod est cœtus hominum viatorum eamdem fidem sub legitimis Pastoribus profitentium, *nego conseq.* Porro D. Aug. sumit Ecclesiam secundum suum esse finale, quomodo etiam sumit *(l.* 3. *de doctr. Christ. cap.* 32.*)* , cum dicit: *Non enim revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum ;* scilicet secundum nobiliorem sui partem, ut probet contra Ticonium Donatistam (qui faciebat *Corpus Christi bipartitum,* id est, Ecclesiam bipartitam, unam electorum, et alteram reproborum) nullam esse Ecclesiam reproborum diversam ab Ecclesia prædestinatorum, sed unam ex bonis malisque permixtam.

Objicies 3. Soli prædestinati sunt oves Christi, juxta illud Joann. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Ergo ipsi soli sunt in Ecclesia.

Resp. *nego ant.* Quamvis enim aliquando ita stricte accipiantur oves Christi, ut solos significent prædestinatos, ut in textu allato, et Matth. 25. ubi separantur oves ab hædis; aliquando tamen generalius sumuntur, veluti Joan. ult. ubi Christus dixit Petro, *Pasce oves meas.*

Inst. 1. De reprobis dicitur *(* 1. *Joann.* 2. *v.* 19. *) Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis,* nam *si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo reprobi non sunt membra Ecclesiæ.

Resp. *dist. conseq.* Reprobi non sunt membra Ecclesiæ secundum prædestinationem, *conc.* secundum Sacramentorum communionem, *nego cons.* Porro hoc sufficit, ut quis sit de gremio Ecclesiæ.

Inst. 2. Illi non sunt de gremio Ecclesiæ, qui non sunt Filii Dei; atqui reprobi non sunt Filii Dei.

Resp. 1. *nego maj.* Nam peccatores vere sunt in Ecclesia, sumpta secundum corpus; quamvis non sint Filii Dei, utpote charitate destituti.

Resp. 2. *dist. min.* Reprobi non sunt Filii Dei, si charitate destituantur, *conc.* si charitatem habeant, *subdist.* non sunt Filii Dei veritate finis, *conc.* sic enim solus est filius qui assequitur hæreditatem, juxta illud (1. *Joann.* 2. *v.* 19.) *si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Veritate essentiæ seu formæ, *nego min.* Ad hanc filiationem sufficit, ut quis sit in gratia, juxta illud Joann. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.*

Objicies 4. D. Greg. Magnus *lib.* 28. *Moralium c.* 9. docet: *Omnes electos intra mensuras Ecclesiæ contineri, et extra eam esse omnes reprobos.* Ergo Ecclesia solos complectitur prædestinatos.

Resp. dist. conseq. Ecclesia triumphans, *conc.* Ecclesia militans, *nego conseq.* Itaque D. Gregor. spectat Ecclesiam secundum illum statum, in quo erit gloriosa in cœlis, a qua removet omnes reprobos: verum quando loquitur de Ecclesia militante, asserit in ea contineri reprobos cum electis. » Sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denuntiatur, *inquit D. Gregor. Magnus, (hom.* 14. *in Evangelia)* in qua quia mali cum bonis et reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus et fatuis esse perhibetur ".

ARTICULUS III.

Utrum soli justi sint membra Ecclesiæ?

CONCLUSIO.

Non soli justi, sed gravissimi etiam peccatores, sive sint occulti, sive sint publici, sunt membra Ecclesiæ secundum corpus spectatæ. Est de fide, tum contra Novatianos, et Donatistas, tum contra Luteranos et Calvinistas, duplicem distinguentes Ecclesiam; fatentur quidem malos ad externam quamdam societatem pertinere quæ sit Ecclesia nomine tantum, non vero ad veram Ecclesiam, quæ, juxta ipsos, ex solis justis componitur.

Prob. 1. Ex figuris Ecclesiæ in conclusione superiori relatis, quæ tam de peccatoribus, quam de reprobis intelliguntur; nempe, *area,* quæ continet paleas simul cum tritico; *decem virgines,* quarum quinque erant prudentes, et quinque fatuæ; *convivium,* in quo boni et mali non habentes vestem nuptialem, intrarunt; *Sagena missa in mare,* et ex omni piscium genere congregans, in qua non solum continentur boni pisces, sed etiam mali, etc.

Prob. 2. Ex D. August. (*L. de unit. Eccles. c.* 14.) dicente: » Habemus innumerabilia testimonia, et de commixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti; sicut Judas ab initio malus inter bonos undecim conversatus est ... *ex quibus ne longum faciam*, pauca commemoro. Est in Canticis, quod de sancta Ecclesia dictum omnis Christianus agnoscit: *sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum*. Unde appellat spinas, nisi propter malignitatem morum? et easdem unde filias, nisi propter communionem Sacramentorum? et Serm. 3. in Psal. 30. *urgens Donatistas ait*: Quid vultis de nobis Catholicis; si boni sumus, in Ecclesia Christi frumenta sumus; si mali sumus, in Ecclesia Christi palea sumus, tamen ab area non recessimus."

Prob. 3. Ratione, illi sunt in Ecclesia, qui possunt ejici ab Ecclesia, et pro quibus aliquod Sacramentum est specialiter institutum, neque enim Sacramenta nisi pro Ecclesiæ membris sunt instituta; atqui peccatores qui correpti Ecclesiam audire noluerint, possunt ejici ab Ecclesia (*Matt.* 18.) et de facto incestuosus Corinthius ab Ecclesia ab Apostolo (1. *Cor.* 5.) est ejectus; item pro peccatoribus specialiter institutum fuit pœnitentiæ Sacramentum; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illi non sunt in Ecclesia, qui non pertinent ad corpus Christi; atqui impii non pertinent ad corpus Christi, nam *qui Spiritum Christi non habet*, id est, caritatem, *hic non est ejus*. (*Rom.* 8.), ergo.

Resp. dist. min. Impii non pertinent ad corpus Christi secundum formam, quæ est caritas, *conc.* secundum materiam, *nego min.* Solutio patet ex dictis.

Subs. Atqui ut quis sit de Ecclesia, debet habere caritatem.

Prob. subsumpt. Ex Symbolo; Ecclesia est sancta; ergo continet solos sanctos; ergo.

Resp. dist. ant. Ecclesia est sancta ratione præcipuorum ejus membrorum, doctrinæ, Sacramentorum, etc. *conc. ant.* ratione omnium ejus membrorum, *nego ant. et conseq.* Porro denominatio fit a nobiliori parte.

Inst. 1. Illi non sunt membra Ecclesiæ, in quos Christus tanquam caput influit: atqui, etc.

Resp. nego min. Nam ex D. Thom. (3. *p. q.* 8. *art.* 3.) » Peccatores percipiunt a Christo quemdam actum vitæ, qui est credere, sicut si membrum mortificatum moveatur aliquo modo ab homine; *ergo sunt membra Ecclesiæ, licet imperfecta*".

Inst. 2. Omnia membra debent esse connexa *per omnem juncturam subministrationis* (*Ephes.* 4. *v.* 16.); atqui peccatores non sunt sic connexi cum justis, qui vera sunt Ecclesiæ membra; ergo.

Resp. dist. maj. Membra perfecta, de quibus loquitur Apost. *conc.* membra imperfecta, *nego maj.* et similiter consequens. Porro ut quis sit membrum Ecclesiæ imperfectum, sufficit ut habeat fidem, spem, participetque Sacramentis Ecclesiæ sub legitimis Pastoribus.

Objicies 2. Qui non habent Deum pro patre, non possunt habere Ecclesiam pro matre, sed peccatores non habent Deum pro patre, quibus Christus dixit (*Joann.*): *vos ex patre diabolo estis*. Ergo.

Resp. dist. min. Peccatores non habent Deum pro patre, ratione imitationis, *conc. min.* sic enim sunt *filii diaboli* (1. *Joann.* 3.); ratione doctrinæ, *nego min.* Sic enim omnes, qui sunt in Ecclesia, sunt Filii Dei et Ecclesiæ, cujus doctrinam retinent, tamen possunt esse boni et mali, unde *Cant.* 4. dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Ubi liliæ dicuntur animæ christianæ, sed malæ.

Objicies 3. De Ecclesia dicitur: (*Isaiæ* 52. *v.* 1.) *Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus et immundus*. Ergo in Ecclesia nulli sunt immundi, nulli flagitiosi.

Resp. nego conseq. Nam, vel ille textus sumitur litteraliter, vel allegorice; *litteraliter* significat finem captivitatis Judæorum, ut sensus sit: cum a captivitate redieris, *non adjiciet ultra*, id est, in longum tempus, ut aliquis *incircumcisus aut immundus, pertranseat* per terras tuas, eas vastando, ut fecerunt Babylonii; *allegorice* autem significat Ecclesiam, de qua prædicit Isaias fore ut portæ inferi non prævaleant adversum eam.

Objicies 4. D. Cyprian. (*Epist.* 6. *in Magnum*) scribit: *In Ecclesia Dei nonnisi concordes et unanimes habitant*. Ergo peccatores, qui cum aliis contentiones movent, non sunt in Ecclesia.

Resp. nego conseq. D. enim Cyprianus agens contra Novatianos Schismaticos non loquitur de quacumque concordia et unanimitate, sed de illa quæ opponitur Schismati proprie dicto; nam, *in lib. de lapsis*, graviter conqueritur *esse in Ecclesia maledicentes, odiis pertinacibus invicem dissidentes*, et aliis criminibus obnoxios. Et Epist. 51. ad Maximum sic ait: *Impediri non debet aut fides aut caritas nostra, ut quoniam zizania, id est, malos in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus*.

Objicies 5. D. Aug. (*l.* 5. *de bapt. cap.* 3.) affirmat malos non pertinere ad Ecclesiam, eo quod Ecclesia sit sine macula et ruga; ergo.

Resp. dist. antec. Ad Ecclesiam triumphantem, *conc. ant.* ad Ecclesiam militantem, *nego ant.* Sese explicat D. August. *lib* 2. *de retract. c.* 13. dicens: » Ubicumque in his libris, *contra Donatistas*, com» memoravi Ecclesiam non habentem maculam aut » rugam, non sic accipiendum est, quasi jam sit, » sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam » gloriosa: nunc propter infirmitates membrorum » suorum habet unde quotidie tota dicat, dimitte » nobis debita nostra."

Inst. 1. Ibidem D. August. ait: malos non magis esse de Ecclesia quam hæreticos. *In membris illius columbæ*, inquit, *nec hi, nec illi sunt hodie; sed aliqui eorum fortasse futuri sunt*. Atqui hæretici publici non sunt de corpore Ecclesiæ; ergo nec mali et peccatores.

Resp. dist. maj. D. August. asserit malos non magis esse de Ecclesia triumphante et gloriosa, quam hæreticos, *conc.* de Ecclesia militante et visibili *nego maj.* et concessa minore, dist. similiter consequens.

Itaque D. August. ut refellat Donatistas, qui docebant neminem valide baptizare, nisi esset de Ecclesia gloriosa et triumphante, asserit malos non magis pertinere ad Ecclesiam quæ sine macula est, et in cœlis erit gloriosa, quam hæreticos; et consequenter malos christianos non valide baptizare, si hæretici non valide baptizent. Et sic contra ipsos, *Argumento ad hominem*, probat non necessarium esse, ut quis valide baptizet, ut sit de Ecclesia triumphante.

Instab. 1. Atqui D. August. asserit non malos esse de corpore Ecclesiæ militantis; ergo.

Prob. ant. *lib.* 2. contra Petilianum *cap.* 108. *ait:* » Non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, » quod est Ecclesia, quia sacramentorum ejus sunt » participes." Atqui sola Ecclesia militans est sacramentorum Christi particeps, ergo, etc.

Resp. dist. maj. Non ideo putandi sunt esse in

corpore Christi incorrupto et sine macula, quod est Ecclesia, qualis erit in cælis, *conc.* in corpore Christi permixto, prout nunc militat in terris, *nego maj.* Hanc distinctionem ipse Augustinus tradit, *lib.* 3. *de Doctrina Christiana*, *c.* 31. et postquam ista verba: *Nigra sum, sed formosa*, quæ tribuuntur Ecclesiæ, retulit, *c.* 32. addit: *Non dicit, fui, sed sum; utrumque se dicit esse propter temporalem unitatem*. Ergo eadem Ecclesia, pro diversa sui parte, est nigra et formosa; *nigra*, propter impios; *formosa*, propter sanctos et justos. Sicque conciliari debent Scripturæ textus, qui de Ecclesia loquuntur diversimode pro diverso statu in quo consideratur: » Ostendimus, » *ajunt Episcopi catholici* in breviloquio collationis » cum Donatistis, *collat.* 3. *c.* 9. Divina testimonia » coosonare, ut illa, quibus commendaretur Ecclesia » cum malorum commixtione, hoc tempus ejus si» gnificarent, qualis est in præsenti sæculo: at illa » testimonia, quibus commendatur non habere com» mixtos malos, illud ejus tempus significarent, qua» lis venturo sæculo in æternum futura est. "

ARTICULUS IV.

Utrum Apostatæ, Hæretici et Schismatici sint membra Ecclesiæ?

Nota. *Apostata* est ille, qui a tota fide catholica recedens, alicui sectæ, ab Ecclesia Romana separatæ, nomen dedit.

Hæreticus publicus est ille, qui palam profitetur doctrinam damnatam ab Ecclesia ut hæreticam.

Hæreticus occultus est qui, in externa cum fidelibus communione sub legitimis Pastoribus permanens, interius et latenter contradicit fidei articulis.

Schismaticus est ille, qui palam, vel latenter, se separat ab unitate Ecclesiæ capitis et membrorum. His notatis

CONCLUSIO I.

Publici Hæretici, et Apostatæ, non sunt membra Ecclesiæ.

Prob. 1. Ecclesia est fidelium cœtus et societas, ex Innoc. III. (*Cap. firmiter, de summa Trinit.*), atqui Apostatæ et Hæretici manifesti non sunt fideles, quia *circa fidem naufragaverunt*, ut docet Apost. (1. *ad Tim.* 1. 2. 19.) ergo, etc.

Prob. 2. Ex Conciliis, quæ semper Hæreticos excluserunt ab Ecclesia; sic Nicæn. I. cap. 8. habet: *Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit S. Concilio ut ordinentur, et sic maneant in Clero;* nemo autem potest venire in Ecclesiam, nisi qui est extra Ecclesiam.

Conc. Constant. can. 6. » Hæreticos autem dici» mus, et qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, et qui » sunt postea a nobis anathematizati: ad hæc autem » et eos, qui se sanam quidem fidem confiteri per » se ferunt, avulsi autem sunt et abscissi. " Sunt procul dubio extra Ecclesiam, qui sunt *abdicati, avulsi*, et *abscissi;* ergo, etc.

Prob. 3. Ex SS. Patribus: D. Cyprian. (*Epist.* 52. *lib.* 4. de Novatiano scribit: » Scias nos nec curio» sos esse debere quid ille (*Novatianus*) doceat, » cum foris doceat: quisquis ille est, Christianus » non est, qui in Christi Ecclesia non est. "

D. Hieron. (*Dialogo adversus Luciferianos*) ait: *Scito Marcionitas, Valentinianos, etc. non Ecclesiam Christi, sed Anti-Christi esse Synagogam*.

Div. August. (*L. de unit. Ecclesiæ c.* 4.) scribit: *Quicumque de ipso capite a Scripturis sacris dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia.*

Respondent Novatores, ea, quæ tum ex Patribus, tum ex Conciliis prolata sunt, intelligi debere de Hæreticis qui negant articulos fundamentales, non autem de iis qui negant articulos non fundamentales; sed

Contra est 1. Quia illa articulorum fidei distinctio fuit ignota toti antiquitati, quæ nomine Ecclesiæ Catholicæ semper intellexit unicam communionem, a qua omnes Hæretici excluduntur. *Omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia*, ait Concil. Constantinop. I. Can. 7.

Contra est 2. Quia Montanistæ, Novatiani, Quartodecimani, ab Ecclesia exclusi sunt a Patribus: atqui non negabant articulos, quos Jurius vocat fundamentales; neque enim aut circa Trinitatem, aut circa Incarnationem, aut circa gratiam errabant, sed circa nonnulla tantum capita, quæ aut ad disciplinam, aut ad Ecclesiæ authoritatem spectabant; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Juxta Parabolam zizaniorum, in eodem agro sunt zizania cum bono semine; atqui per *agrum* intelligitur Ecclesia, per *bonum semen* intelliguntur Catholici, et per *zizania* Hæretici; ergo.

Resp. nego *min.* In illa enim Parabola per agrum non significatur Ecclesia, sed universus mundus, ut docet D. August. (*Quæst.* 11. *in Matth.*) *Dominus agrum ipsum, non Ecclesiam, sed hunc mundum interpretatus est* cum dixit: *Ager autem est mundus:* atqui in mundo Hæreticos esse quis umquam dubitavit?

Inst. Aliqui Patres cum D. Cyprian. *Epist.* 51. per *agrum* docent significari Ecclesiam: et alii, ut D. Hieron. D. Chrysost. in hunc locum, per *zizania*, volunt significari Hæreticos; ergo, etc.

Resp. nego conseq. 1. Quia Patres, qui per *agrum* volunt significari Ecclesiam, per *zizania* non intelligunt Hæreticos, ut Div. Aug. (*L.* 2. *contra Crescon. c.* 34.) docet de D. Cypriano, qui in eadem Epistola asserit Hæreticos non esse in Ecclesia.

2. Quia Patres, qui per *zizania* volunt significari Hæreticos, per *agrum* non intelligunt Ecclesiam, sed mundum universum, quomodo fecerunt D. Hier. et Chrysost. unde nihil contra assertionem nostram concludunt.

Objicies 2. Apost. (2. *ad Tim.* 2. *v.* 20.) dicit: *In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia*. Atqui Apost. per magnam domum intelligit Ecclesiam, et per vasa lignea et fictilia intelligit Hæreticos.

Resp. nego secund. partem min. Nam Apost. per vasa fictilia intelligit infirmos et peccatores, Catholicos tamen, qui facile seduci possunt.

Prob. min. Ex eis quæ Apost. paullo ante dixerat: *Quorum sermo ut cancer serpit; ex quibus est Hymenæus et Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem jam esse factam, et subverterunt quorumdam fidem... in magna enim domo*, etc. ergo per vasa lignea et fictilia intelligit Hæreticos.

Resp. nego conseq. Nam illa verba, *in magna enim domo*, etc. non referuntur ad ista, *quorum sermo ut cancer serpit;* sed ad ista, *et subverterunt quorumdam fidem*. Unde sensus est, quod si Hymenæus et Philetus quosdam subverterunt, non propterea periculum est, ne omnes subvertantur; nam, *in magna domo sunt vasa aurea et lignea*, id est, fortes et debiles.

Inst. D. Aug. (*L.* 4. *contra Donatist. c.* 12.) per vasa lignea et fictilia intelligit Hæreticos, qui sunt in Ecclesia; ergo.

Resp. dist. ant. Intelligit Hæreticos ex propria sententia, *nego ant.* ex sententia D. Cypriani, ad cujus verba (pace dixerim) non satis videtur attendisse D. Augustinus, *conc. ant.* ait enim D. Doctor: *Et istos, de quibus ait Apostolus, sermo eorum velut cancer serpit, vellem intelligere foris fuisse, sed Cyprianus ipse me non sinit.* Ergo existimavit D. Cyprianum illa verba, *in magna domo*, etc. referre ad ista, *quorum sermo, ut cancer serpit*: cum tamen ea referat ad illa, *et subverterunt quorumdam fidem*.

Objicies 3. Div. Hieron. (*Dialogo contra Luciferian.*) scribit: *Arca Noe, Ecclesiæ typus fuit ... ut ubi lupus et agnus, ita et hic justi et peccatores.* Atqui per peccatores intelligit Hæreticos; ergo.

Prob. min. Ille per *peccatores* intelligit Hæreticos, qui ex eo quod peccatores sint in Ecclesia concludit valere baptisma datum ab Hæreticis: atqui sic concludit D. Hieron. ergo, etc.

Resp. nego min. Nam D. Hieron. agit contra Luciferianos, qui, licet admitterent baptisma datum ab omnibus Ecclesiæ membris, de quorum numero erant (ut ipsi fatebantur) peccatores et injusti, rejiciebant tamen baptisma datum ab Hæreticis, hac ratione ducti, quod non haberent Spiritum sanctum, et consequenter non possent illum per baptisma dare, quos sic argumento *ad hominem* urgebat D. Hier. atqui improbi Catholici non habent similiter Spiritum sanctum, at tamen baptismus ab illis datus, est validus: ergo et baptismus datus ab Hæreticis.

Objicies 4. Ecclesia non judicat, nec punit, nisi qui sunt intra illam; nam ex Apost. (1. Cor. 5.) *Quid mihi de iis qui foris sunt judicare?* atqui Ecclesia judicat et punit Hæreticos; ergo.

Resp. nego maj. Nam Ecclesia judicat et punit omnes qui ad illam pertinent; atqui Hæretici ad Ecclesiam pertinent ratione baptismi, licet extra illam vagentur ut disertores; ergo.

Inst. 1. Hæretici retinent characterem baptismi, per quem sunt insiti corpori Ecclesiæ; ergo sunt in Ecclesia.

Resp. retorq. argum. contra Jurium, qui negant articulos fundamentales, imo et damnati, retinent characterem baptismi; ergo sunt in Ecclesia. *Itaque*, character ille non sufficit, ut quis sit in Ecclesia, sed insuper requiritur fidei professio sub legitimis Pastoribus, unde *nego cons.*

Inst. 2. Illi sunt membra Ecclesiæ, qui veros Christo generant filios; atqui Hæretici veros Christo generant filios.

Res. 1. *dist. maj.* Qui veros Christo generant filios, ex Christi sponsa, *concedo maj.* ex Ecclesiæ ancilla, *nego maj.* et sic ad min. Itaque societates Hæreticorum non sunt sponsa Christi, sed ancillæ Ecclesiæ, qui ex semine Christi, hoc est, ex Sacramentis a Christo institutis, filios Christo generant, non secus ab Ecclesia sponsa Christi, ut facunde probat D. Augustinus *lib.* 1. *de bapt. contra Donat. c.* 15.

Resp. 2. *retorq. contra Jurium*: Hæretici, qui negant articulos fidei fundamentales, veros Christo generant filios: ergo sunt in Ecclesia.

Inst. 3. Christus soli Ecclesiæ vera dedit Sacramenta; atqui Hæretici vera habent Sacramenta, ergo, etc.

Resp. dist. min. Hæretici vera habent Sacramenta a vera Ecclesia accepta, *conc. min.* a sua societate accepta, *nego min.* Hæretici siquidem a vera Ecclesia discendentes, Sacramenta Ecclesiæ secum extra Ecclesiam detulerunt, per quæ gratiam consequuntur qui hæresi non consentiunt, sed necessitate quadam ab Hæreticis Sacramenta percipere coguntur; tales sunt infantes, vel etiam adulti, qui simplici corde veritatem quærunt, parati ei adhærere, ubi primum eam cognoverint.

CONCLUSIO II.

Schismatici manifesti non sunt membra Ecclesiæ.

Prob. 1. Ecclesia est societas membrorum inter se, et cum suo capite; ergo qui non sunt pars societatis, non sunt membra Ecclesiæ; atqui Schismatici non sunt pars societatis, hoc enim importat nomen *schisma*, quod a scissione et separatione derivatur; ergo non sunt membra Ecclesiæ, sicut membrum abscissum a corpore, non est amplius membrum corporis. Inde est, quod Ecclesia, in die Parasceve, Deum rogat *pro Schismaticis, ut eos ad sanctam Matrem Ecclesiam Catholicam et Apostolicam revocare dignetur.*

Prob. 2. Ex SS. Patribus. Div. Hieronym. (*In c.* 1. *Epist. ad Tit.*) ait: *Inter hæresim et schisma, hoc interesse arbitramur, quod hæresis perversum dogma habeat, schisma, propter Episcopalem dissensionem, ab Ecclesia separat.*

D. Cyprianus (*Epistola* 9. *ad Papinian.*) *Scire debet ... si qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse.*

D. Fulgent. (*De fide ad Petrum, cap.* 38.) docet: » Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum » Paganos, sed etiam Hæreticos, et Schismaticos, qui » extra Ecclesiam Catholicam, præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ecclesia est Catholicorum congregatio; atqui Schismatici sunt Catholici; ergo.

Prob. min. Qui retinent fidem Catholicam, sunt Catholici; atqui Schismatici retinent fidem Catholicam; ergo.

Resp. *dist. min.* Qui retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, *conc. maj.* extra Ecclesiam Catholicam, *nego maj.* Porro ex August. (*L. de Symbolo, et Fide cap.* 10.) » Schismatici discissionibus » iniquis a fraterna caritate dissiliunt, quamvis ea » credant quæ credimus, quapropter nec Hæreticus » pertinet ad Ecclesiam Catholicam quæ diligit Deum, » nec Schismatici, quoniam diligit proximum. »

Inst. 1. Ii retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, qui cum ea sunt conjuncti; atqui Schismatici sunt conjuncti cum Ecclesia Catholica; ergo.

Prob. min. Ex Div. August. (*L.* 1. *de baptism. contra Donatist. cap.* 1.) dicente: » Si ergo qui re» cessit ab unitate, aliquid aliud agere voluerit, quam » quod in unitate percepit, in eo recedit atque disjun» gitur; quod autem ita vult agere sicut in unitate » agitur, ubi hoc accepit et didicit, in eo manet at» que conjungitur. » Ergo Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti.

Resp. *dist. conseq.* Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti in unitate, *nego*; nam August. loquitur de eo *qui recessit ab unitate*. Sunt conjuncti in potestate administrandi Sacramenta, quæ ab Ecclesia acceperunt, *conc.* Ergo non sunt conjuncti in omnibus, et ex eo quod eorum *communicatio in aliqua parte separata invenitur*, ait D. Aug. (*L. de unit. Eccl. c.* 4.) *manifestam est eos non esse in Ecclesia Catholica.*

Instab. 2. Qui servant essentialem Ecclesiæ Catholicæ communionem, sunt in Ecclesia Catholica; atqui, etc.

Prob. min. Essentialis Ecclesiæ Catholicæ communio consistit in communione cum Christo per fidem et subjectionem; atqui Schismatici, etsi nolint subesse Pontifici, servant communionem cum Christo per fidem et subjectionem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Consistit in sola communione cum Christo per fidem et subjectionem, *nego maj.* in communione cum Christo, et simul cum legitimis Pastoribus per obedientiam et subjectionem, *conc. maj.* Porro Schismatici, nolentes subjici Pontifici, qui est centrum unitatis, revera communionem cum Christo per subjectionem excutiunt, cum non possit subesse Christo, qui non vult subesse ejus Vicario, juxta illud, *Non te abjecerunt sed me* (1. *Reg.* 8.). Unde S. Optatus, *lib.* 2. de Cathedra Romana ait: » In qua » Cathedra unitas ab omnibus servatur: ut jam » Schismaticus esset, qui, contra singularem, Cathe- » dram alteram collocaret. "

Inst 3. Qui renuit subesse suo Episcopo, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Romano Pontifici; ergo a pari qui renuit subesse summo Pontifici, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Christo.

Resp. *nego ant.* Non qui ab Episcopo suo, summo Pontifici subdito et unito, sese disjungit, ab Ecclesia universali separari necesse est, ait Bellarm. (*L.* 3. *de Eccles. cap.* 5.): unde Div. Cyprian. *Epist.* 9. dicit, *eum qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse;* et D. Thom. (2. 2. *quæst.* 39. *art.* 1. *in corp.*) ait: *Schismatici dicuntur qui subesse renuunt summo Pontifici, et qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant.*

Objicies 2. Eæ societates sunt veræ Ecclesiæ membra, in quibus salus obtineri potest; atqui in societatibus Schismaticis salus obtineri potest; ergo, etc.

Prob. min. In Schismate, quod sæculo XVI. exortum est inter *Urbanum VI.* et *Clementem VII.* quisse mutuo cum adhærentibus excommunicabant, plures ex utraque parte salutem consecuti sunt, et ad eminentam sanctitatem pervenerunt; ergo Schismatici possunt obtinere salutem.

Resp. nego cons. Et dico nullos qui adhærebant partibus *Urbani VI. et Clementis VII.* fuisse Schismaticos: illi enim omnes, errore facti decepti, bona fide adhærebant ei, quem verum et Catholicum Pontificem invincibiliter credebant; et licet summo Pontifici dubio sese non subjicerent, tamen toti Ecclesiæ ad legitimum Concilium aduhatæ sese subjiciebant, cujus judicium circa legitimum Pontificem debita reverentia expectabant, ac proinde servabant caritatis fraternæ vinculum: ergo non erant vere Schismatici.

CONCLUSIO III.

Hæretici et Schismatici occulti sunt membra Ecclesiæ, sed imperfecte tantum, et quantum ad corpus visibile.

Prob. Quia Div. Joan. (*Epist.* 1. *cap.* 2.) de Hæreticis occultis loquitur: *Et tunc Anti-Christi multi facti sunt: ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo sunt in Ecclesia, et non sunt; sunt in Ecclesia quoad corpus, nam *exierunt ex nobis*, non potuissent autem exire de Ecclesia, nisi fuissent in illa. Non sunt in Ecclesia, secundum animam, nam *non erant ex nobis*. Quem locum exponens D. August. (*Tract.* 3 *in Epist. Joann.*) ait: *Omnes Hæretici, omnes Schismatici, ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia exeunt... si antequam exirent non erant ex nobis, multi intus sunt, non exierunt, et tamen Anti-Christi sunt... sic sunt in Corpore Christi quomodo humores mali.* Quibus verbis exponit D. Aug. occultos Hæreticos esse in Ecclesia quantum ad corpus, et non esse quantum ad animam.

Confirmatur: Quia ab Ecclesia per excommunicationis decretum, ubi suam hæresim prodierint, rejici possunt; ergo sunt in ea, donec suam hæresim prodant.

Objicies. Ecclesia a Conc. Later. (*cap. firmiter, de summa Trinit.*) definitur: *Societas fidelium*, et a Nicolao Papa (*Can. Ecclesia, dist.* 1. *de consec.*) *Catholicorum collectio*. Atqui Hæretici occulti neque sunt fideles, neque Catholici; ergo.

Resp. dist. min. Neque sunt fideles, neque Catholici, interius, *conc.* exterius quoad professionem fidei, *nego min.* hoc autem sufficit ut Hæretici et Schismatici occulti ad Ecclesiæ corpus pertineant ut membra arida, imperfecta et mortua; quia tamen nondum amputata, vera membra sunt.

Inst. 1. Fides interna est forma constitutiva Ecclesiæ.

Resp. dist. ant. Fides interna simul cum caritate est forma constitutiva Ecclesiæ, spectatæ quoad animam, *conc. ant* quoad corpus, *nego ant.* sic enim constituitur per externam fidei professionem cum participatione Sacramentorum, et subordinatione ad legitimos Pastores.

Inst. 2. Sancti Patres docent omnes Hæreticos et Schismaticos esse ab Ecclesia separatos. *Omnes Hæreticos et Schismaticos*, ait D. Ambr. (*L.* 7. *in cap.* 11. *Lucæ*) *a regno Dei, et ab Ecclesia intellige separatos.*

Resp. Sancti Patres de Hæreticis et Schismaticis manifestis loquuntur; quod si aliqui loquantur de Hæreticis occultis, sensus illorum est, eos non esse de Ecclesia secundum animam sumpta, quamvis sint de corpore Ecclesiæ.

ARTICULUS V.

An Excommunicati sint membra Ecclesiæ?

CONCLUSIO.

Excommunicati excommunicatione majori, sive sint tolerati, sive non, non sunt membra Ecclesiæ.

Prob. 1. Ex illo Matth. 18. Christus de excommunicatis secundum omnium expositionem loquens, ait: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus.* Atqui Ethnici non sunt de Ecclesia; ergo, etc. Apost. (1. *Cor.* 5.) jubens excommunicari incestuosum Corinthium, ait: *Cur non magis luctam habuistis, ut tollatur de medio vestri*, id est, ut ejiciatur de medio Ecclesiæ, *qui hoc opus fecit?*

Prob. 2. Ex Jure Can. (*Can. Canonica* 12. *q.* 3.) » Canonica instituta, et SS. Patrum exempla sequen- » tes, Ecclesiarum Dei violatores, authoritate Dei et » judicio Sancti Spiritus a gremio sanctæ matris Ec- » clesiæ, et a consortio totius Christianitatis, elimi- » namus. "

Prob. 3. Ratione D. Augustini (*q.* 39. *in Deut.*) hoc nunc agit in Ecclesia *excommunicatio, quod agebat tunc* (in veteri Testamento) *interfectio*. Atqui interfectio hominem ab hominum societate penitus expellebat; ergo excommunicatio Christianum e gremio Ecclesiæ penitus expellit.

Objicies 1. S. Augustinus (1. *contra Donat. post collat. cap.* 10.) sic habet: *Neque enim a populo Dei separamus, quos, vel degradando, vel excommunicando, ad humiliorem pœnitendi locum redigimus.* Ergo.

Resp. dist. conseq. Excommunicati non separan-

tur ab Ecclesia in perpetuum, sine spe salutis et reditus, conc. ad tempus, dunec nempe a contumacia recedant, *nego conseq.* unde sensus est, quod excommunicati non separentur tamquam perituri, sed ut, deposita contumacia, firmius uniantur.

Inst. 1. Excommunicatio est essentialiter pœna medicinalis; atqui non esset talis, si Christianum ab Ecclesia penitus ejiceret; ergo.

Resp. nego min. Quia *excommunicatus non traditur satanæ quasi damnandus, sed quasi corrigendus*, ait D. Thom. *(in suppl. cap. 22. art. 2. ad 5.)* cum Ecclesia cupiat hac medicinali pœna delinquentem humiliari et humiliatum interim in suum corpus recipere.

Inst. 2. Excommunicatus potest salvari per contritionem perfectam, etiamsi moriatur in excommunicatione; atqui nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia; ergo.

Resp. dist. min. Nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia, vel re, vel voto, *conc. min.* nisi sit in Ecclesia, semper re, *nego min.* Porro excommunicatus, qui per contritionem perfectam justificatur, efficaci desiderio est in Ecclesia visibili, quod ei sufficit ad salutem, sicut sufficit Catechumeno, ante susceptionem baptismatis morienti.

Objicies 2. Excommunicati tolerati valide Sacramenta administrare possunt, ut constat ex Martino V. (*Bulla, ad evitanda*); ergo ab Ecclesia non sunt penitus exclusi.

Resp. *dist. conseq.* Non sunt penitus exclusi ab Ecclesia, quantum ad jurisdictionem, quæ in gratiam fidelium ipsis conceditur, *conc.* quantum ad bonorum communium spiritualium participationem, *nego conseq.* Hoc enim sensu penitus sunt exclusi.

QUÆSTIO III.

De notis Ecclesiæ.

Quær. 1. *Quid sint notæ Ecclesiæ?*

Resp. Sunt certa, atque indubitata quædam signa sensibilia, per quæ vera Christi Ecclesia discerni potest a falsis Hæreticorum et Schismaticorum sectis, quæ sese Christianas immerito nuncupant.

Quæres 2. *Quænam conditiones requirantur in notis veræ Ecclesiæ?*

Resp. Requiruntur tres.

Prima. Ut illæ notæ ita veræ Ecclesiæ sint *propriæ*, ut omnes collective sumptæ alteri societati convenire non possint; alioquin non possent veram Ecclesiam designare, cum nulla res discerni possit per signum multis commune.

Secunda. Ut illæ notæ sint *notiores ipsa Ecclesia*; alioquin non essent verum medium ad demonstrationem veræ Ecclesiæ.

Tertia. Ut sint aliquo modo *sensibiles*, et proportionatæ omnibus hominibus, etiam rudibus, ut omnes facile cognoscere possint veram Ecclesiam, in quam ingredi, et in qua permanere teneantur ad consequendam salutem: alioquin Deus saluti hominum non satis providisset ... porro notæ illæ debent esse *inseparabiles* a vera Ecclesia; alioquin certam notitiam parere non possent.

Quæres 3. *An illæ notæ pariant evidentem Ecclesiæ notitiam?*

Resp. Pariunt evidentem notitiam *evidentia credibilitatis*, qua Ecclesia, licet nec in se, nec in suis principiis videatur, habet tamen tot tamque gravia testimonia, ut quilibet eam cognoscere possit. Non vero pariunt evidentem notitiam *evidentia veritatis simpliciter*, qua ipsa in se, vel in suis principiis videatur, alias, *credo Ecclesiam*, non esset articulus fidei.

Dixi: *simpliciter*: quia notæ Ecclesiæ quandoque pariunt evidentiam veritatis *hypotheticæ*, apud eos nimirum qui admittunt Scripturam, et credunt aliquam existere Christi Ecclesiam: quod enim a Scriptura et traditione evidenter deducitur, est evidenter verum ex hypothesi, idest, supposita veritate Scripturæ et traditionis.

Quæres 4. *An quælibet nota Ecclesiæ, seorsim sumpta, distinguat veram Ecclesiam ab Hæreticorum sectis?*

Resp. Distinguit *negative*, quatenus sensibiliter demonstrat illam societatem, quæ vel una ex illis notis caret, non esse veram Ecclesiam. Sed non distinguit *positive*: ad hoc enim ut probetur aliquam societatem esse veram Ecclesiam, requiritur ut omnes notæ collective sumptæ illi conveniant.

Quæres 5. *Quot sint notæ veræ Ecclesiæ?*

Resp. Hæretici duas tantum Ecclesiæ notas admittunt, nimirum, sinceram verbi Dei prædicationem, et legitimum sacramentorum usum, ut inde probent veram in sua societate Christi Ecclesiam reperiri; ita, *Confessio Augustana art.* 6. Calvinus, *lib.* 4. *inst. cap.* 1. E contra Catholici omnes plures Ecclesiæ notas assignant, quæ omnes revocari facile possunt ad quatuor, quæ a Symbolo Nicæno Constantinopolitano recensentur, his verbis: *Credo ... Unam, Sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam*. Unde refellemus primo notas Ecclesiæ ab Hæreticis assignatas; postea agemus de veris Ecclesiæ notis, quinque Articulis.

ARTICULUS I.

De notis Ecclesiæ ab Hæreticis assignatis.

Nota. Non quæritur hic, utrum in sola Christi Ecclesia sincera verbi Dei prædicatio, et legitimus sacramentorum usus reperiantur; nullus enim id jure negare potest. Sed quæritur utrum hæc duo afferri possint pro genuinis Ecclesiæ notis, quibus vera Christi Ecclesia dignosci, et a quacumque alia falsa Ecclesia discerni possit.

CONCLUSIO.

Neque sincera verbi Dei prædicatio, neque legitimus sacramentorum usus, sunt genuinæ Ecclesiæ Christi notæ.

Prob. Unico argumento. Conditiones ad veram Ecclesiæ notam requisitæ, sunt tres: 1. Debent esse propriæ, non communes. 2. Debent esse notiores ipsa Ecclesia. 3. Debent esse sensibiles, et cunctis obviæ ac rognitu faciles, ut omnes ad Ecclesiam, et veram fidem adduci possint: atqui tres illas conditiones non habent sincera verbi Dei prædicatio, et legitimus sacramentorum usus; ergo, etc.

Non primam; quia nulla unquam fuit Hæreticorum secta, quæ non jactaret apud suam societatem veram Christi doctrinam, veraque ejus sacramenta reperiri, ut tradit Lactantius, *lib.* 4. *inst. c.* 29. dicens: *Singuli quique Hæreticorum cœtus se potissimum Christianos, et suam esse Catholicam Ecclesiam putant*. Atqui fieri non potest, ut veræ Christi Ecclesiæ propria sit nota illa, quam tot diversæ Hæreticorum sectæ, inter se et nos pugnantes, sibi vindicant; ergo, etc.

Non secundam; quia vera Christi Ecclesia, quæ tot splendidis notis undequaque fulget et emicat, nobis prius innotescit, quam vera Christi doctrina, et legitimus sacramentorum usus; cum, ut supra pro-

bavimus, non possit nobis innotescere quænam sit Scriptura sacra, quot et quænam sint sacramenta, nisi per Ecclesiæ authoritatem; ergo ipsa notior est Ecclesia, quam sincera verbi Dei prædicatio et legitimus sacramentorum usus.

Non tertiam ; quia Christi doctrina, ex qua sola numerum habemus sacramentorum, est humanæ menti impervia, nec omni hominum generi et conditioni accommodata, cum de ea ac de ejus sensu tot et tam graves inter ipsos oriantur concertationes, ut constat ex ipsismet Novatoribus, qui circa numerum librorum canonicorum sunt maxime discordes: sic Calvinus admittit Epistolam ad Hebræos, Epistolas Jacobi, Judæ, secundam Petri, secundam et tertiam Joannis, et Apocalypsim, quos tamen libros rejicit Lutherus. Nec magis sunt concordes circa Scripturæ sensum, nam ex his Christi verbis: *Hoc est Corpus meum,* Lutherus colligit veram et realem corporis Christi præsentiam in Eucharistia, Calvinus præsentiam tantummodo figuratam: ergo non potest quisque per semetipsum in veræ Scripturæ cognitionem, et veram illius interpretationem devenire; debet ergo prius veram inquirere Ecclesiam, ut per eam deinceps quid eredendum sit edoceatur, juxta hanc D. Augustini doctrinam, lib. 1. *Contra Cresconium,* cap. 13. » Scripturarum a nobis tenetur veri» tas, cum hoc facimus quod universæ jam placuit » Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat » authoritas: ut quoniam sancta Scriptura fallere non » potest, quisquis falli meruit hujus obscuritate quæ» stionis, eamdem Ecclesiam de illa consulat, quam » sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud est vera Ecclesiæ nota, quod semper usurpatum fuit ut vera Ecclesia secerneretur a falsa; atqui talis est vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus; ergo, etc.

Resp. nego min. Neque enim id pro veræ Ecclesiæ nota assignari potest, quod Hæretici apud se habere semper gloriati sunt; atqui Hæretici veram doctrinam et vera sacramenta se habere semper gloriati sunt; ergo, etc. Hinc D. Aug. *lib.* 3. *contra Petilianum,* c. 4. dicit: *Nullus prædicans nomen Christi, et gestans ac ministrans sacramentum Christi, sequendus est contra unitatem Christi.*

Objicies 2. Nulla res cognosci potest absque cognitione eorum quæ ad ejus essentiam spectant; atqui vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus ad essentiam Ecclesiæ spectant; definitur enim, *Cœtus hominum viatorum, unius ejusdemque fidei Christianæ professione, et eorumdem sacramentorum communione adunatus,* etc. ergo, etc.

Resp. dist. maj. Nulla res cognosci potest cognitione perfecta et quidditativa absque etc. *conc.* cognitione minus perfecta et non quidditativa, *nego maj.* duplex ergo distinguitur cognitio, quidditativa nimirum, qua rei essentia penetratur, et non quidditativa, qua solum cognoscitur quænam res sit, et ubi existit. Fatemur Ecclesiæ essentiam non posse cognosci, quin vera Christi doctrina et legitimus sacramentorum usus cognoscatur; verum non est necesse, ut ejus essentia penetratur ab iis omnibus qui eam ingredi tenentur, cum multi illius cognoscendæ sint incapaces, aut ex imperitia, aut ex defectu ingenii; sufficit ergo, ut cognoscant et quænam sit Ecclesia, et ubi sit.

Objicies 3. Scriptura est notior Ecclesia; ergo est nota Ecclesiæ.

Resp. dist. antec. Est notior hypothetice et aliquando, *conc.* absolute et semper, *nego ant.* itaque Scriptura est notior Ecclesia, ex hypothesi quod eam admittant ambæ partes, et in locis ubi est clara; non vero est notior absolute et respectu eorum qui non admittunt Scripturas, quales sunt Gentiles et Pagani, quia eis facilius est Ecclesiam cognoscere, quam Scripturam. Hinc quando D. Aug. agebat contra Donatistas, qui contendebant Baptismum datum ab Hæreticis nullum esse, quia circa hoc fidei punctum Scriptura, quam admittebant Donatistæ, erat obscura, idcirco validum eum probat, quod eum admitteret Ecclesia ubique diffusa: » Nunc vero, *ait,* Cum » in Scripturis non invenimus aliquos ad Ecclesiam » transiisse ab Hæreticis, et sicut ego dico, aut sicut » tu dicis, esse susceptos; suscipiendi sunt isti, quem» admodum suscipit ista Ecclesia per omnes gentes."

Inst. 1. Ecclesia probatur per Scripturam; ergo Scriptura est notior Ecclesia.

Resp. dist. ant. Ecclesia probatur per Scripturam, secundario et hypothetice, *conc.* primario et absolute, *nego ant. et conseq.* Equidem Ecclesia probatur per Scripturam, sed apud eos solum qui admittunt Scripturas, quales sunt plurimum Hæretici, non vero Ecclesia probatur primario et apud omnes per Scripturam, ut probabimus, *art.* 4. *de infallibilitate Ecclesiæ,* ubi diluemus circulum vitiosum, quem nobis mendaciter improperant Hæretici .... Responsio constat ex Div. Augustino, qui agens contra Donatistas, qui, admittentes Scripturas, asserebant apud se solos esse veram Ecclesiam, ait, Epist. 105. » Ecce » Scripturæ communes, ecce ubi novimus Christum, » ecce ubi novimus Ecclesiam ... si in ipsum Christum, quem legitis, et non videtis, tamen propter » veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam » negatis, quam et legitis, et videtis?"

Inst. 2. Div. August. pluribus locis ostendit non posse Ecclesiam aliter cognosci, quam per Scripturam: sic, *lib. de unitate Ecclesiæ, cap.* 19. ait: *Sed utrum ipsi* (Donatistæ) *Ecclesiam teneant, nonnisi de divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant ;* ergo, etc.

Resp. nego ant. Neque enim ex eo textu sequitur Ecclesiam aliter cognosci non posse, nisi per Scripturam; sed ex eo id solum colligi potest, quod nullæ sint notæ veræ Ecclesiæ, quæ non habeant testimonium a Scriptura, et ejus authoritate non fulciantur.

Inst. 3. Div. Chrysost. Homil. 49. in c. 24. Matth. ait: *Qui vult cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo per Scripturas?* Et postea: *Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur et peribunt, non intelligentes quæ sit vera Ecclesia.* Ergo, etc.

Resp. 1. *nego conseq.* Quia hoc opus imperfectum in Matthæum complectens 54. Homilias non est D. Chrysostomi, licet quandoque sub ejus nomine laudetur: quod ostendo ipsismet verbis H. Tournely: » Tum quia, inquit, utitur vulgata versione latina » Scripturæ Sacræ: tum quia citat libros Apocry» phos, librum nempe Seth, Ezechiæ; Itinerarium » Clementis, quorum certa nullus apud genuinum » Chrysostomum usus: tum denique quia multa con» tinet dogmata hæretica, veræ S. Chrysostomi do» ctrinæ aliena."

Resp. 2. *Tournely :* » Eo sensu, in mente Autho» ris illarum Homiliarum, Scripturam esse notam » Ecclesiæ, quod ipsa sola nobis subministret veras » notas, quibus possumus eam secernere ab Hæreti» corum conventiculis, cum quibus multa communia » habemus."

ARTICULUS II.

De unitate Ecclesiæ.

Nota 1. Unitas Ecclesiæ in tribus potissimum posita est, nempe 1. In universali ejusdem fidei consensione; nam ex Apost. (*Ephes.* 4.) *Unus Deus, una fides, unum baptisma*. 2. In eorumdem Sacramentorum participatione, ut dicit Aug. (*Epist.* 118.) *Christus paucissimis Sacramentis unitatem novi populi colligavit*. 3. In eodem ubique terrarum regimine sub Pastoribus ab Apostolis continua successione ordinatis, atque uni capiti visibili, Romano Pontifici, qui sit unitatis centrum et origo, subordinatis.

Nota 2. Ecclesia Romana sumi potest particulariter, aut universaliter.

Ecclesia Romana *particulariter* sumpta, est ea Ecclesia quæ Romæ constituta est, quæ vocatur *Sedes Romana*, et quæ non minus particularis est, quam Ecclesia, v. g. Tullensis; cum hoc tamen discrimine, quod inter Ecclesias particulares sit principalior, atque mater ceterarum, quatenus in ea est sedes D. Petri, et successorum ejus, qui omnibus aliis Ecclesiis præsunt.

Ecclesia Romana *universaliter* sumpta, est ea fidelium societas, quæ per totum orbem diffusa, Sedem Romanam agnoscit pro Sede, cui a Christo concessus est primatus in omni Ecclesia, cui consequenter aliæ omnes particulares Ecclesiæ obedire tenentur: hæc vocatur *Ecclesia Romano-Catholica*, de qua hic agimus.

Nota 3. Novatores, maxime Jurius, *docent* 1. Ecclesiam non esse unam quandam societatem Christianorum, sub iisdem Pastoribus, eadem dogmatum communione conjunctorum, sed esse unam conflatam ex omnibus sectis, quæ Christianum nomen profitentur, quantumvis Hæresi, aut Schismate, a se invicem sejunctis, modo non errent in fundamentalibus fidei articulis.

Docent 2. Sedem Romanam, seu summum Pontificem, non esse centrum unitatis Ecclesiæ, contra quos

CONCLUSIO I.

Ecclesia est una, extra quam salus obtineri non potest.

Prob. prima pars: 1. Ex Scriptura: Ecclesia est corpus, ovile, et sponsa Christi: atqui corpus Christi est unicum, Ephes. 4. *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, et unus Spiritus*, etc. Ovile Christi est unicum, Joann. 10. *Fiet unum ovile, et unus Pastor*. Sponsa Christi est unica. *Christus*, ait Optatus Milev. lib. 1. *Sponsus est unius Ecclesiæ, sicut in Canticis Canticorum* cap. 4. *ipse testatur: qui cum unam laudat, cæteras damnat*.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, qui Ecclesiam comparant cum Arca Noe; cum veste Christi inconsutili; cum domo, in qua Agnus Paschalis comedebatur: atqui una tantum fuit Arca Noe, una, atque indivisa vestis Christi, una domus pro comestione Agni Paschalis præcepta; ergo, etc.

Prob. secunda pars: Ex constanti Patrum traditione. D. Cyprian. (*Epist.* 62. *ad Pomponium*) de Hæreticis et Schismaticis ait: » Neque enim vivere » foris possunt, cum domus Dei una sit, et nemini » salus esse, nisi in Ecclesia, possit. "

S. Aug. *Serm.* 6. sic loquitur: *Nunquam homo, nisi in Ecclesia Catholica, salutem poterit invenire.*

D. Fulgent. (*Lib. de fide ad Petrum cap.* 39.) ait: » Firmissime tene, et nullatenus dubites, quem» libet Hæreticum, sive Schismaticum .... si Ecclesiæ » Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascumque » eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine san» guinem fuderit, nullatenus posse salvari. "

Dices contra 1. *partem:* Apost. *Rom.* 16. ait: *Salutant vos omnes Ecclesiæ*; ergo Ecclesiæ sunt plures.

Resp. *dist. conseq.* Sunt plures Ecclesiæ particulares, quæ omnes sunt partes Ecclesiæ universalis, sicut plures civitates sunt partes unius regni, *conc.*; sunt plures Ecclesiæ universales, *nego conseq.*

Instat Jurius: Ad unitatem Ecclesiæ sufficit consensus in ea fide per quam Christiani sumus; atqui Christiani sumus per admissionem solorum articulorum fundamentalium; ergo, etc.

Resp. 1. *nego maj.* Nam ad unitatem Ecclesiæ requiruntur tres conditiones supra enumeratæ.

Resp. 2. *nego min.* Nam vera fides, quæ est una et indivisa, non potest stare cum dissensu ab aliquo articulo per Ecclesiam definito: dicit enim Apostolus, Philipp. 2. » Si quod solatium charitatis, idem » sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, id» ipsum sentientes, nihil per contentionem ". Sed qui non admittunt omnes veritates fidei definitas, non idem sapiunt, non sunt unanimes, perpetuas contentiones habent, etiam circa articulos quos vocant fundamentales. Nam Lutherani, v. g. affirmant articulum de reali præsentia esse fundamentalem, quod negant Calvinistæ. Item Calvinistæ contendunt doctrinam de Christi divinitate, de gratuita prædestinatione, de baptismi infantibus collati validitate, esse fundamentalem; quod tamen negant Sociniani et Anabaptistæ: ergo apud Novatores non reperitur unitas fidei.

Inst. 2. Ecclesia non potest novos fidei articulos condere, cum ipsi non fiant novæ revelationes; ergo non requiritur ad fidei unitatem, ut omnia credantur quæ de novo definiuntur.

Resp. *nego conseq.* Licet enim Ecclesia non possit novos condere fidei articulos, tamen, pro temporum necessitate et insurgentium Hæreticorum oppugnatione, potest, ex Scriptura et traditione, definire aliquid esse de fide; cui definitioni, per assistentiam Spiritus sancti factæ, quilibet Christianus tenetur obtemperare, nisi velit *sicut Ethnicus* et *Publicanus* haberi.

Dices contra 2. *partem:* Extra Synagogam poterant omnes salvari; ergo et extra Ecclesiam, quæ successit *Synagogæ*.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Disparitas est, quod Synagoga non fuerit Catholica, cum solos Judæos colligaverit, e contra Ecclesia Christi est Catholica, toto orbe terrarum diffusa, quæ licet Synagogæ successerit, tamen ejus imperfectionibus non participavit.

Dixi, *transeat ant.* Quia, juxta multos, extra Synagogam nullus Judæus salutem consequi poterat, utpote transgressor pacti cum Deo per circumcisionem initi.

CONCLUSIO II.

Sedes Romana est centrum unitatis Ecclesiæ, ita ut non possit esse una absque subordinatione et dependentia a supremo ejus capite, Romano Pontifice.

Prob. 1. Ea Sedes est centrum unitatis Ecclesiæ, quæ jure divino primatum habet in universa Ecclesia; atqui Sedes Romana jure divino habet primatum in universa Ecclesia, ut infra probabitur; ergo, etc.

Prob. 2. Ex constanti SS. Patrum traditione, inter quos quatuor tantum brevitatis causa referam.

S. Iren. (*L. advers. hær. cap.* 3.) ait: *Ad hanc Ecclesiam Romanam, propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles.*

S. Cyprian. (*L. de unitate Ecclesiæ*). *Exordium ab unitate proficiscitur, et primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et Cathedra una monstretur.*

S. Hieronym. Epist. 14. ad Damasum sic loquitur: » Ego Beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior: super illam petram ædificatam » Ecclesiam scio; quicumque extra hanc domum Agnum comederit, profanus est; si quis in Arca » Noe non fuerit, peribit durante diluvio "

Optatus Milev. l. 2. contra Parmenianum: » Negare non potest, ait, in urbe Roma Petro primo » Cathedram Episcopalem esse collatam ... in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, nec » ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, » ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra » singularem Cathedram, alteram collocaret. "

Dices: Sufficit servare unitatem cum Christo supremo Ecclesiæ capite; ergo ad unitatem Ecclesiæ necessaria non est dependentia a Romano Episcopo, et cum ipso communio.

Resp nego ant. Equidem Christus est caput Ecclesiæ, sed invisibile; verum, cum Ecclesia sit corpus visibile, requiritur etiam ut habeat aliquod caput visibile, cui adhæreant singula Ecclesiæ membra: tale autem est Pontifex Romanus.

Inst. S. Cyprian. obiit extra communionem Stephani Romani Pontificis, a quo erat excommunicatus; ergo ad unitatem Ecclesiæ non requiritur communio cum Romano Pontifice.

Resp. *nego ant.* Licet enim Stephanus R. P. comminatus fuerit anathema in Cyprianum, et alios Africanos; tamen ultra minas non perrexit, ut docet Div. Aug. (*Lib. 5. de Baptismo contra Donatist. cap.* 25.) » Stephanus abstinendos putaverat, (*Africanos*)... vicit tamen pax in cordibus eorum, ut » nullum inter eos Schismatis malum oriretur. "

CONCLUSIO III.

Sola Ecclesia Romano-Catholica habet unitatem, quæ veræ Christi Ecclesiæ est nota.

Prob. Unitas quæ veræ Ecclesiæ est nota, in tribus consistit, nempe: 1. In universali ejusdem fidei confessione. 2. In eorundem Sacramentorum participatione. 3. In dependentia a Romano Pontifice, et aliis Pastoribus ipsi subordinatis; atqui hæc tria occurrunt in Ecclesia Romana, quæ ubique terrarum eadem administrat Sacramenta, eamdem fidem profitetur cum dependentia a Romano Pontifice, ut patet; non vero occurrunt in Sectis Hæreticorum; namque

1. Hæretici inter se, nec quoad fidem, nec quoad Sacramenta conveniunt, ut constat ex Sectis Lutherana et Calviniana, quæ sibi invicem adversantur in numero Sacramentorum, in præsentia Christi in Eucharistia, et in infinitis aliis quæ referre tædet; imo una eademque facta seipsam contradictionibus, et infinitis variationibus confodit, (*Vide Illustriss. Bossuet. lib. de variationibus.*) nec diu stat quin in plures factiones disrumpatur, ita ut de sola secta Lutheri Bellarm. (*Lib. 4. de notis Eccles. cap.* 10) dicat: » Nunc autem numerantur fere 100. diversissimæ » sectæ ab uno Luthero prodeuntes, id quod fit magna » providentia Dei, nam hoc modo hæreses seipsas » consumunt. " Ergo sola Ecclesia Romana habet unitatem; etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicit 1. Calvin. (*In præf. instit.*) ex ipsa Apostolorum Ecclesia ortæ sunt variæ sectæ Simonianorum, Nicolaitarum, Marcionitarum, etc. Ergo non mirum est, si ex Ecclesia Lutheranorum et Calvinistarum variæ ortæ sint sectæ contrariæ.

Resp. dist. ant. Ex Ecclesia Apostolorum, et non ipsius Ecclesiæ doctrina, ortæ sunt sectæ variæ, *conc. ant.* ortæ sunt ex ipsa Ecclesiæ doctrina; *nego ant.* Itaque in Ecclesia Romano-Catholica extat regula certa et infallibilis finiendarum controversiarum, judicium scilicet Ecclesiæ, et ideo divisio Hæreticorum ab Ecclesia Romana non oritur ex ipsius Ecclesiæ doctrina, sed ex malitia diaboli, ait Bellarm. At in Ecclesiis Hæreticorum nulla est regula certa finiendarum controversiarum, cum enim illi suo privato spiritu ducantur, necesse est eos ex suæ Ecclesiæ doctrina in partes omnino contrarias abripi.

Inst. 1. *Calvin.* (*L. 4. instit. cap.* 13.): In Ecclesia Romana tot sunt Sectæ et divisiones, quot sunt Monachorum ordines, quorum alii Benedictini, alii Franciscani, alii Dominicani dicuntur; ergo Ecclesia Romana non est una.

Resp. nego ant. Nam illæ societates, non minus quam cæteri fidelium, legitimis Ecclesiæ Pastoribus, nimirum Romano Pontifici subjiciuntur, eamdem fidem profitentur. Nec illa nomina Benedictorum, Franciscanorum, etc. desumpta sunt ab authore doctrinæ, sed ab institutore severioris et arctioris disciplinæ, ut notum est.

Inst. 2. Illæ Monachorum societates, imo singula Monasteria sibi diversum altare erexerunt; ergo constituunt Sectas diversas et Schismaticas.

Resp. *dist. ant.* Sibi erexerunt altare diversum materialiter, *conc. ant.* formaliter, ita ut altare aliorum censeant profanum, *nego ant.* Porro nullus potest dici Schismaticus propter diversum altare materialiter, alias omnes Parochi essent Schismatici, quia habent diversa altaria in eadem civitate.

Objicies 2. In Ecclesia Romana non est doctrinæ consensio; ergo sufficienti unitatis charactere non est insignita.

Prob. ant. Alia est doctrina Thomistarum, alia Scotistarum, alia Molinistarum, etc. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Alia est doctrina Thomistarum, alia, etc. circa dogmata fidei, *nego ant.* in his enim omnes sunt perfecte concordes, quæ non pendent a particularibus Doctorum opinionibus, sed ex Ecclesiæ definitionibus. Circa opiniones liberas Scholæ, *conc. ant.* illæ enim opiniones non attingunt dogma in se, sed solum in modo illud explicandi, v. gr. omnes nostri Doctores 7. Sacramenta admittunt, admittunt illa conferre gratiam ex opere operato, id est, ex virtute sibi a Christo indita; sed an conferant gratiam physice, an moraliter, est libera opinio scholæ, circa quam varias in partes abire permittit Ecclesia.

Objicies 3. Licet Ecclesiæ omnes habeant eamdem fidem, et eadem Sacramenta, non ideo potest dici una; ergo, etc.

Prob. ant. Plura quæ habent easdem qualitates, licet sint similia, non sunt tamen unum; ergo licet singulæ Ecclesiæ particulares habeant eamdem fidem, etc. non sequitur eas esse unam Ecclesiam.

Resp. *nego con.* Disparitas est, quod quæ habent easdem qualitates, non habent eumdem finem, aut, si forte habeant, in eum tendunt velut entia quædam completa, non vero ut partes unius totius, prout faciunt illi qui unam, eamdemque habent fidem, etc.

Objicies 4. Licet diversa regna habeant eumdem

principem, non tamen sequitur quod sint unicum regnum; ergo licet omnes Ecclesiæ particulares habeant eumdem Pontificem, non sequitur eas esse unam ob unitatem capitis.

Resp. *nego conseq.* Quia singulares Ecclesiæ non constituunt diversa regna, uni capiti per accidens subdita, ut fit in regnis hujus mundi; sed constituunt unicum regnum, ordinatione Christi, uni capiti subditum; unde comparatio non est ad rem.

ARTICULUS III.

De sanctitate Ecclesiæ

Nota 1. Ecclesiam Christi in se esse sanctam, certum est apud omnes, etiam heterodoxos, nam *pro ea se ipsum tradidit Christus, ut eam sanctificaret.* Unde membra Ecclesiæ dicuntur, *Genus electum, regale sacerdotium, gens sancta* (1. Petri 2.).

Nota 2. Ecclesiam non esse sanctam hoc sensu, quod singula illius membra habeant sanctitatem, quam in ipsis desiderat pia mater; in ea enim sunt boni et mali.

Nota 3. Licet Ecclesia dicatur, et sit sancta, *tum* ratione capitis Christi Domini, qui est fons et origo omnis sanctitatis; *tum* ratione finis, nempe cultus divini, cui promovendo consecrata est; *tum* ratione Sacramentorum, quæ sunt gratiæ sanctificantis efficacia instrumenta; tamen sanctitas, quæ est nota veræ Ecclesiæ, in tribus potissimum posita est: nempe 1. in sanctitate fundatorum; 2. in sanctitate doctrinæ, et professionis; 3. in sanctitate præcipuorum membrorum; ideo hic quæritur, in qua societate reperiatur triplex illa sanctitas.

CONCLUSIO.

Sola Ecclesia Romana est sancta, sanctitate quæ est nota veræ Christi Ecclesiæ.

Prob. In tribus posita est sanctitas, quæ veræ Ecclesiæ nota est, ut dictum est; atqui sola Ecclesia Romano-Catholica hac triplici sanctitate gaudet.

Prob. min. Per partes.

1. Ea Ecclesia est sancta sanctitate fundatorum, quæ pro fundatoribus agnoscit viros sanctitate insignes; atqui sola Ecclesia Romana pro fundatoribus agnoscit viros sanctitate insignes, nimirum Apostolos et Apostolicos viros, sanctos Patres, variosque qui ipsis successerunt Pontifices, et Episcopos, qui eminenti sanctitate præditi, ac miraculis clari, martyrium tandem pro Christo ejusque Ecclesia firmo ac constanti animo subierunt; ergo.

E contra societates pseudo-reformatorum prò fundatoribus agnoscunt Lutherum, Zuinglium, Calvinum, Bezam, etc. qui omni vitiorum et excessuum pruritu corrupti fuerunt, ut nemo ignorare potest; ergo.

2. Ea Ecclesia est sancta sanctitate doctrinæ et professionis, quæ fidem sanctam et mores sanctos profitetur; atqui Ecclesia Romana fidem sanctam et mores sanctos profitetur; nihil enim proponit credendum, nisi quod in verbo Dei scripto et tradito continetur, nulla morum præcepta tradit, quæ non sunt sanctissima, per quæ omne vitium damnatur, et omnis virtus commendatur: ergo.

E contra sectæ Hæreticorum habent doctrinam a fide alienam, et præcepta quæ bonis moribus adversantur; docent enim: » Deum esse causam peccati; » proditionem Judæ non minus esse opus Dei, quam » S. Petri conversionem; præcepta divina esse impossibilia; bona opera non esse ad salutem necessaria; Sanctos non esse invocandos; justitiam esse inamissibilem; matrimonium esse jure divino » præceptum etiam Sacerdotibus et Monachis;" et multa alia quæ viam omnibus vitiis aperiunt, virtutibus autem præcludunt.

3. Ecclesia Romana est sancta sanctitate præcipuorum membrorum, quæ sanctitas, licet sit interna, tamen se prodit exterius; estque visibilis secundum suos effectus, juxta illud (*Matt.* 5.): *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Quot enim in ea Episcopi, Sacerdotes, et alii Ecclesiæ ministri, in quibus eæ dotes elucent, quas Apostolus, scribens ad Timotheum, requirit? quot sanctæ Congregationes, quarum professores, contemptis sæculi divitiis et honoribus, totos se tradunt operibus, ac rerum divinarum contemplationi? quot Laici, qui hoc mundo utuntur tanquam non utantur, qui *induunt se, sicut electi Dei sancti et dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam* (*Coloss.* 3. *v.* 12)?

E contra apud sectas hæreticorum, quot luta, quot fæces; nec mirum: eorum enim doctrina favet omnibus cupiditatibus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ea societas non est sancta, quæ identidem indiget reformatione; atqui Ecclesia Romana talis est; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quæ indiget reformatione in eis quæ spectant ad fidem et mores, *nego maj.* in eis quæ spectant ad solam disciplinam, *conc. maj.* Porro Ecclesia Romano-Catholica semper retinuit doctrinam, quam Apostoli tradiderunt; et ideo numquam indiguit reformatione in eis, quæ ad fidem et mores spectant, sed in eis tantum quæ spectant ad disciplinam; sanctitas autem, quæ est nota Ecclesiæ, non consistit in sanctitate disciplinæ, sed in sanctitate doctrinæ.

Objicies 2. Ecclesia non potest dici sancta propter sanctitatem aliquorum ejus membrorum; ergo.

Prob. ant. Denominatio desumitur a majori parte; atqui Ecclesia continet plures malos, quam bonos; ergo.

Resp. *dist. axioma.* Denominatio desumitur a majori parte, quando agitur de qualitate per subjectum extensa, *conc.* sic paries pro majori sui parte dealbatus, denominatur albus. Quando agitur de qualitate, quæ non est sic per subjectum extensa, *nego axioma*, tunc enim denominatio desumitur a nobiliori parte: sic civitas dicitur opulenta, propter quosdam in ea opulentos, licet multo plures in ea sint inopes.

Inst. Ecclesia non dicitur prædestinata propter paucos, qui in ea sunt tales; ergo non debet dici sancta propter paucos, qui in ea sunt sancti.

Resp. *nego ant.* Nam potest dici prædestinata, non secus ac dicitur sancta.

Prob. ant. Ecclesia non dicitur damnata propter reprobos qui in ea sunt; ergo nec prædestinata propter prædestinatos.

Resp. *nego conseq.* Quia, ut dictum est, denominatio desumitur a parte nobiliori.

ARTICULUS IV.

De Catholicitate Ecclesiæ.

Nota. Ecclesia dicitur *Catholica*, ab universalitate locorum per quæ diffunditur, juxta illud Aug. (*Epistol.* 107.) » Ecclesia catholica appellatur quia » per totum orbem terrarum diffunditur. *Hinc O-*

» *platus* (L. 2. contra Parmen.) *sic urget Parmenianum:* Ubi ergo proprietas catholici nominis? » cum inde Ecclesia dicta sit catholica, quod sit u» bique diffusa. "

CONCLUSIO I.

Ecclesia Christi vere est catholica.

Prob. 1. Ex verbis ipsius Domini Luc. 24. » Quoniam scriptum est, et sic oportebat Christum pati et resurgere tertia die et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. *Quæ verba exponens Aug.* (L. de unitate Eccl. cap. 10.) *ait:* Teneamus ergo Ecclesiam ex ore Domini designatam unde cœptura, et quousque perventura esset; cœptura scilicet ab Jerusalem, et perventura in omnes gentes. *Quod prædixerat Regius Psaltes* (Ps 71.): Dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terræ. "

Prob. 2. Ex præcepto Apostolis a Christo dato Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes*. Quod præceptum ab Apostolis fuit accuratissime impletum, ut testatur Apost. Rom. 10. *Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum.*

Prob. 3. Ex Patribus, qui assignant catholicitatem pro vera et singulari Ecclesiæ nota, qua distinguitur a qualibet alia societate.

Ex Aug. (*Lib. contra Epist. fundament. cap.* 4.) dicente: » Tenet me in Ecclesiæ gremio ipsum ca» tholicæ nomen, quod non sine causa inter tam » multas hæreses, sic ista sola Ecclesia obtinuit ut » cum omnes hæretici se catholicos dici velint, quæ» renti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam » conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam, vel » domum suam audeat ostendere. Et l. de vera re» ligione, cap. 7. Velint nolint, ait, ipsi quoque Hæ» retici et Schismatum alumni, quando non cum suis, » sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil a» liud, quam catholicam vocant: non enim possunt » intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab » universo orbe nuncupatur. "

Ex S. Paciano (*Epist.* 1. *ad Simpronianum*), qui ut significet, se in vera Christi Ecclesia esse, sic loquitur: *Christianus mihi nomen est, catholicus vero cognomen; illud me nuncupat, hoc me ostendit*. His duobus Patribus omnes alii consentiunt.

CONCLUSIO II.

Catholicæ nomen soli Ecclesiæ Romanæ convenit.

Prob. Ei soli societati convenit *catholicæ* nomen, quæ per totum orbem terrarum diffusa est; atqui sola Ecclesia Romana per totum orbem terrarum diffusa est, eminet enim in Europa, Asia, Africa, et America; ergo.

E contra vero societates Hæreticorum in aliquibus duntaxat, aut Europæ, aut aliarum orbis partium angulis reperiuntur: » Diversorum autem Hæreticorum Ecclesiæ, catholicæ non dicuntur, *ait D. Aug.* (Serm. 131. de tempore) quia per loca, atque per suas quasque provincias continentur; hæc vero, *Ecclesia Romana,* a solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur. "

Objicies. Ecclesia Romana non est ubique diffusa; ergo non debet dici catholica.

Resp. neg. ant. Diffusio enim, quæ, juxta Prophetias, veræ Ecclesiæ convenit, duplex est. *Successiva:* nimirum, qua temporum successu Evangelium omnibus gentibus annuntiari debet; juxta illud Isaiæ 2. *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*. Quod successive fieri debuit. Et *diffusio permanens,* secundum quam Ecclesia debet ingentem multitudinem continere, et latius patere, quam ulla alia Christianorum secta seorsim sumpta. Atqui utraque illa diffusio Ecclesiæ Romanæ convenit; nam

1. Successive, et per partes propagata fuit *per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem*. Hoc ex continua Pastorum et Populorum successione ostenditur.

2. Etsi Ecclesia Romana, mathematice loquendo, non sit ubique physice diffusa, tamen ubique est visibilis, et tantam multitudinem in sua diffusione continet, ut longe superet alias Hæreticorum sectas.

Prob. ant. Hæreticorum et Schismaticorum sectæ majorem orbis partem occupant; ergo.

Resp. dist. ant. Omnes Hæreticorum sectæ collective sumptæ, *conc. ant.* distributive sumptæ *nego ant.* Ergo Ecclesia Romana non est ubique diffusa physice, *conc. conseq.* nam sunt aliquæ gentes, quibus Evangelium nondum est annuntiatum. Moraliter, *nego conseq.* Porro ad Ecclesiæ catholicitatem sufficit diffusio moralis, quæ in hoc consistit, ut Ecclesia, quæ dicitur catholica, in præcipuis orbis partibus ita emineat, ut diffusior sit qualibet alia secta seorsim sumpta, nec sicut sectæ particulares quibusdam provinciis, aut regnis coarctetur; atqui talis est Ecclesia Romana; ergo est vere catholica.

Præterea *nemo dubitat quin Div. Augustini tempore innumeræ essent gentes, quæ nihil audierant de Evangelio:* ait Juenin (*Dissert.* 4. *de locis Theol. c.* 4. *art.* 3.) *constat plurimas hæreses tunc in orbe Christiano grassatas fuisse: et tamen id non impedit, quin Ecclesia ab Aug. cæterisque ejus ævi Patribus, catholica diceretur.*

Inst. 1. Religio Mahumetica magnam orbis partem occupat. Ergo est diffusior Ecclesia Romana.

Resp. dist. text. Magnam orbis partem occupat, extra quam non progrediatur, *conc. ant.* extra quam progrediatur, *nego ant.* Nam intra suos fines ita continetur, ut ulterius non progrediatur, solaque Ecclesia Romana cultores habet in omnibus mundi partibus, etiam in terris Hæreticorum et Mahumetanorum. Præterea *Catholicum,* interpretatur a S. Paciano (*Epist.* 1. *ad Sympronianum*) *ubique unum:* sed Mahometismus non secus ac hæresis, in varias subdividitur sectas, sibi invicem oppositas, quarum nulla seorsim sumpta, Romanæ Ecclesiæ prævalet.

Inst. 2. Multo plures sunt Mahumetani, quam Christiani Romani; ergo Mahumetismus est diffusior Ecclesia Romana.

Resp. transeat ant. nego conseq. Quia catholicitas non tam desumitur ex majori professorum numero, quam ex majori dispersione et diffusione. Præterea notæ Ecclesiæ non eam distinguunt, nisi a sectis Hæreticorum et Schismaticorum, quæ se christianas dicunt: nam vera Ecclesia in suo ortu non fuit catholica respecto Paganorum, qui universum fere orbem occupabant, sed respectu duntaxat Nicolaitarum, Cerinthianorum, Ebionitarum, etc. qui tempore Apostolorum Ecclesiam sciderunt.

Dixi: *transeat:* Quia Ecclesia Romana Mahumetismo prævalet etiam numero, si omnes numerentur Romani Catholici, qui in Mahumetanorum et Hæreticorum regionibus versantur; et ideo poterat negari antecedens.

ARTICULUS V.

De Apostolitate Ecclesiæ.

Nota. Ex duplici capite Ecclesia dicitur *Apostolica*. 1. Ex parte doctrinæ ab Apostolis traditæ, quam

docet Ecclesia. 2. Ex parte authoritatis a Christo Apostolis traditæ, et ab Apostolis ad successores transmissæ.

Certum est itaque, eam Ecclesiam esse Apostolicam, quæ docet doctrinam ab Apostolis, tum scripto, tum viva voce traditam, et quæ regitur a successoribus Apostolorum; unde hic unice resolvendum est, quænam inter omnes societates, quæ se Christianas nominant, sit Apostolica, tum ratione doctrinæ, tum ratione authoritatis; ideo

CONCLUSIO I.

Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinæ ab Apostolis ad nos usque derivatæ.

Prob. Illa Ecclesia est Apostolica ratione doctrinæ, quæ nullam aliam profitetur doctrinam quam quæ ab Apostolis fuit tradita ac disseminata; atqui Ecclesia Romana nullam aliam profitetur doctrinam, quam quæ ab Apostolis tradita fuit ac disseminata; de qua Tertullianus (*lib. de præscript. cap. 10.*) ait: » Apostoli Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei et semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, et » quotidie mutuantur ut Ecclesiæ fiant; ac per hoc » et ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. " Nec ullus Ecclesiæ Romanæ novitatem in aliquo dogmate potest objicere, eum omnium suorum dogmatum antiquitatem, legitima præscriptione, demonstrat.

E contra, sectæ Hæreticorum novitatis in doctrina facili negotio convincuntur ab Ecclesia Romana, quæ evidenter probat, a quibus, quo tempore, in quo loco, falsa eorum dogmata invecta fuerunt, et a quibus fuerunt oppugnata. Unde de ipsis possumus dicere quod Tertullian. (*l. de præscript. cap. 32.*) de Hæreticis sui temporis dixit: » Ipsa enim doctrina » eorum cum Apostolica comparata ex diversitate et » contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicujus authoris esse, neque Apostolici: quia sicut » Apostoli non diversa inter se docuissent, ita et Apostolici non contraria Apostolis edidissent". Ergo sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinæ.

CONCLUSIO II.

Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione authoritatis.

Prob. Illa sola Ecclesia est Apostolica ratione authoritatis, cujus Pastores, et alii ministri, successione non interrupta ab Apostolis, vel immediate, vel mediate ordinati et missi fuerunt; atqui solius Ecclesiæ Romanæ Pastores, successione non interrupta ab Apostolis immediate, vel mediate ordinati et missi fuerunt, teste Aug. (*l. contra Epist. fundam. cap. 4.*) dicente: *Tenet me in Ecclesia Catholica ab ipsa sede Petri Apostoli ... usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Ideo S. Iren. *l. 3. c. 1.* enumerat omnes Episcopos Romanos a Divo Petro usque ad Eleutherium, qui suo tempore sedebat, et dicit per hanc successionem confundi omnes Hæreticos.

E contra, in societatibus Hæreticorum, continua non reperitur ab Apostolis Episcoporum series, sed novo jure Pastores sibi præficiunt. *Hi sunt,* ait D. Cyprian. (*l. de præscript. cap. 32.*) *qui se præpositos, sine ulla ordinationis lege, constituunt, qui nemine Episcoporum dante, Episcopi sibi nomen assumunt;* quibus dicere possumus cum Tertull. (*l. de præscript. cap. 32.*) » Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem suorum Episcoporum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen eum Apostolis » perseveraverit, habuerit authorem et antecessorem: » hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos » deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Policarpum a Joanne collocatum refert; sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proinde utique et cæteræ exhibent quos ab Apostolis » in Episcopatu constitutos, Apostolici seminis traduces habent. Confingant tale aliquid Hæretici: » quid enim illis post blasphemiam illicitum est?"

Novatores in omnem partem sese vertunt, ut declinent vim hujus argumenti, quod illos Schismaticos visibiliter et sensibiliter ostendit, nec inveniunt ubi firmum figant pedem, ut patebit ex solutione objectionum.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1. Ecclesiarum reformatarum authores habuerunt missionem tum ordinariam, tum extraordinariam; ergo Ecclesiæ reformatæ sunt Apostolicæ.

Resp. *nego ant.* Quoad utramque partem, nam *missio ordinaria* est ea, qua Deus, mediantibus Ministris jam constitutis, alios mittit, eisque authoritatem largitur: *missio extraordinaria* est ea, qua Deus per se ipsum, absque medio, aliquem ad ministerium vocat, eique authoritatem immediate largitur; atqui Hæretici neutram habuerunt.

1. Non habuerunt ordinariam, ut docet D. Cyprian. (*Epist. 76. ad Magnum*): *Pastor haberi quomodo potest, qui nemini succedens, et a se ipso incipiens, alienus fit et profanus?* Tales sunt Lutherus, Calvinus, Zuinglius, ut probatum est.

2. Non habuerunt extraordinariam missionem, nam hæc probari debet signis et portentis, quomodo Moyses suam probavit, sicut et Christus qui de se ipso dicebat: *opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me.* Atqui authores Ecclesiarum pseudo reformatarum nullis signis, nullis miraculis, se a Deo extraordinarie ad reformandam Ecclesiam missos probarunt; ergo.

Prob. ant. quoad primam partem. Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana, missionem habuerunt ordinariam; atqui authores Ecclesiarum reformatarum sic ordinati sunt; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui in Ecclesia Romana simplices sacerdotes ordinati sunt, habuerunt missionem ordinariam, *nego ant.* nam per missionem intelligitur potestas regendi Ecclesiam Dei, consecrandi Ministros, etc. quæ solis convenit Episcopis. Qui ordinati sunt Episcopi, receperunt missionem ordinariam, *subdist.* quam retinuerunt qui remanserant in Ecclesia Romana, *conc. maj.* quam retinuerant qui ab Ecclesiæ Romanæ gremio penitus fuerunt exclusi, *nego maj.* nam eadem Ecclesia, quæ Hæreticis et Schismaticis missionem contulerat, illam ab eis abstulit per anathematis decretum, quod in eos intorsit.

Prob. ant. quoad secundam partem. Illi habuerunt missionem extraordinariam, qui suam missionem signis et portentis probarunt; atqui Lutherus et Calvinus suam missionem signis et portentis probarunt; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Rapidissima tot populorum conversio, qui, intra tempus brevissimum reformationem amplexi sunt, est maximum miraculorum; ergo.

Resp. *nego ant.* Neque enim opus est miraculo, ut quis, relicto austeriore vivendi modo, amplectatur eum qui omnibus hominum cupiditatibus favet, quique vi et armis propugnatus est; e contra maximum

fuisse miraculum, quod tota Christianitas ad Calvinismum et Lutheranismum non defecerit, nemo non videt.

Objicies 2. Non est necessaria missio ad regendam Ecclesiam Dei; ergo.

Prob. ant. Deus *mandavit unicuique,* habere curam *de proximo suo* (*Eccl.* 17. *v.* 12.); ergo non est necessaria missio, ut quis veritates fidei doceat.

Resp. *dist. conseq.* Ut veritates fidei doceat, quatenus homo particularis, *conc.* sic et mulieribus mandavit Deus de proximo suo. Quatenus Pastor, qui, authoritate Ecclesiastica, regat populum sibi commissum, *nego conseq* nam *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron,* ait Apost. *Hebr.* 5.

Inst. 1. Missio divina deest Pontificibus Romanæ communionis; nam 1. Papa eligitur a Cardinalibus, qui sunt institutionis humanæ; 2. Episcopi plerumque a Regibus eliguntur; ergo non habent missionem divinam.

Resp. *nego conseq.* Aliud enim est electio, aliud ordinatio; per istam, non per illam, datur missio; et licet summi Pontifices a Cardinalibus, Episcopi a Regibus eligantur, ab Episcopis tamen, qui sunt juris divini, ordinantur secundum formam a Christo præscriptam, vi cujus ab ipso divinam authoritatem accipiunt, ubi semel sunt canonice instituti.

Inst. 2. Plures Antistites in Ecclesia Romana per avaritiam, simoniam et ambitionem sedes quotidie invadunt: atqui ii a Deo non mittuntur, de quibus Deus olim dixit per Jeremiam 23. *Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant.* Ergo.

Resp. *nego min.* Nam ad habendam missionem sufficit vera ordinatio; porro Antistites, de quibus objectio, vere ordinati sunt, et licet gratiam ordinationis non receperint, receperunt tamen characterem et jurisdictionem in membra Ecclesiæ.

QUÆSTIO IV.

De Ecclesiæ proprietatibus.

Nota. Quatuor sunt Ecclesiæ proprietates, visibilitas nimirum, indefectibilitas, authoritas, et infallibilitas: de quibus sequentibus articulis dicemus.

ARTICULUS I.

De visibilitate Ecclesiæ.

Nota 1. Vera Christi Ecclesia dicitur *visibilis,* non tantum eo sensu quod oculis intuentium pateat: hoc enim modo, nulla est, aut fuit unquam Hæreticorum secta, quæ aspectabilis non fuerit; sed præcipue quod inter omnes alias sectas, per totum orbem singulari quadam hac eminenti perspicuitate, omnium oculis præfulgeat.

Nota 2. Novatores, initio suæ defectionis, docuerunt Ecclesiam esse visibilem, et quidem permanenter, ut constat ex Confessionibus Augustana et Wittembergensi. Sed cum urgerentur a Catholicis petentibus ubinam esset Ecclesia Reformatorum ante Lutherum et Calvinum, atque ex visibilitate Ecclesiæ probarent eorum Ecclesiam non esse veram, cum invisibilis fuerit ante suam ab Ecclesia Romana defectionem; ut ab ea difficultate sese expedirent, responderunt, eam quidem visibilem esse, sic tamen ut in certis temporibus sic densa caligine fuerit involuta, ut pene fuerit extincta, et minime conspicua. Contra quos sit

CONCLUSIO.

Vera Christi Ecclesia est visibilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex figuris quibus Ecclesia comparatur, et a SS. Patribus de ejus coruscante visibilitate intelliguntur.

1. Comparatur, *Matt.* 5. civitati supra montem positæ, de qua Aug. (*L.* 3. *Epist. contra Parmen. cap.* 5.) ait: *Nulla est securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, quæ supra montem constituta, abscondi non potest.*

2. Comparatur Soli, Psalm. 118. *In sole posuit tabernaculum suum.* De quo Aug. *Epist.* 166. ait: *Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus nota ad usque terminos terræ.*

3. Comparatur lucernæ in candelabro positæ, *Marci* 4. supra quod Aug. (*Tract.* 2. *in Joann.*) ait: *Quid amplius dicturus sum, quam cæcos, qui contra lucernam in candelabro positam, oculos claudunt.* Ergo.

Prob. 2. Ratione deducta ex Script. 1. Ecclesia debet regi ab Episcopis, quos *Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* 2. Causæ privatorum debent deferri ad Ecclesiæ tribunal, *si non audierit, dic Ecclesiæ.* 3. Si quis per Schisma, aut hæresim sit extra Ecclesiam, tenetur ipsam inquirere, et ad ipsam redire ut salutem consequatur: atqui nihil horum evidenter potest fieri, si Ecclesia non sit visibilis; ergo, etc.

Confirm. Quia Ecclesia, quæ habet notas visibiles et sensibiles, sane est visibilis; atqui vera Christi Ecclesia habet notas visibiles et sensibiles; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Fides est de invisibilibus, non de visibilibus; atqui Ecclesia creditur ex Symbolo, *Credo sanctam Ecclesiam.* Ergo non est visibilis.

Resp. dist. min. Ecclesia creditur sub ea ratione, sub qua non est visibilis, *conc. min.* sub ea ratione, sub qua est visibilis, *nego min.* nempe in Ecclesia unum videtur, scilicet cœtus hominum Christi fidem, exterius saltem, sub legitimis Pastoribus profitentium; et aliud creditur, nempe hunc cœtum verum esse Christi Ecclesiam: vera enim Christi Ecclesia ea est, quæ veram fidem profitetur. Sic baptismus, quatenus est ablutio exterior, cernitur; quatenus vero Sacramentum, creditur. Hinc in Symbolo dicitur, *Credo unum baptisma.*

Inst. 1. Apost. *Hebr.* 12. ait: *Non accessistis ad montem tractabilem et accessibilem ignem;* atqui ille mons est Ecclesia; ergo non est tractabilis, nec consequenter visibilis.

Resp. dist. min. Cum Theophilacto, Œcumenio, etc. ille mons est Ecclesia triumphans, ad quam spe firmissima accedimus, *con.* est Ecclesia militans, *nego min.* Hunc esse sensum Apost. indicant hæc subsequentia verba: *Sed ad montem Sion civitatem cælestem, et multorum millium Angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in cælis.*

Inst. 2. Illud Christi, Luc. 17. *Non venit regnum Dei cum observatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic, ecce enim regnum Dei intra vos est,* intelligitur de Ecclesia; sed quod est *intra,* non potest videri; ergo.

Resp. nego maj. Textus enim intelligitur de primo Christi adventu, de quo dicit: *Non venit cum observatione:* id est, cum pompa et apparatu quem expectabant Judæi; sed *regnum Dei intra vos est;* id

est, Messias venit, qui per suam gratiam *intra vos est*. Hæc expositio est litteralis.

Objicies 2. D. Hilarius, libro de Synodis, loquens de tempore quo vigebat hæresis Ariana, ait: *Absque Episcopo Eleusio, et paucis cum eo, ex majori parte decem Provinciæ Asianæ, intra quas consisto, vere Deum nesciunt*. Ergo tunc non erat visibilis Ecclesia.

Resp. nego conseq. Nec enim D. Hilar. loquitur de Ecclesia universa, sed de solis decem Provinciis Asiæ, in quibus etiam tunc visibilis fuit Ecclesia per partem illam (licet minorem) quæ fidem Nicænam invicto animo propugnabat; ut respondit D. August. Vincentio Donatistæ, qui ei objecerat, textum illum D. Hilarii, ut probaret Ecclesiam posse in toto orbe perire: » Quis enim nescit, *inquit*, illo tempore obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod ipsi credebant; alios autem timore cessisse, vel simulate consensisse .... quanquam et illi qui tunc firmissimi fuerunt, et verba Hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tamen etiam ipsi quidem pro fide fortiter exulabant, se sic Ecclesia, quæ per omnes gentes crescit, in frumentis Dominicis conservata est". Nempe in illis firmissimis.

Inst. 1. Ipse D. Augustinus ante verba mox laudata, ait: *Ipsa est Ecclesia, quæ aliquando obscuratur, et obnubilatur multitudine scandalorum*. Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Secundum aliquam sui partem infirmam, *conc.* secundum se totum, *nego ant.* verum propter scandalum pusillorum Ecclesia non amittit suam visibilitatem. *Quin*, inquit D. August. ibidem, *tunc in suis firmissimis eminet, et non potest civitas abscondi supra montem constituta*. Ita Voetio Sylvæducensi ministro respondet Jansenius Yprensis: *(Lib. cui titulus, Spongia notarum, etc. adversus Voetium, cap. 76.)* » Cum vel maxime sæviret illa Constantii persecutio, verissimum fuit illud Augustini, quod Ecclesia in suis firmissimis tanquam columnis ædificii immobiliter stantibus, eminebat: tunc enim, non solum Athanasius, sed fidelissimi cooperatores ejus, Cajus, Ammonius, *(et multi alii antistites, quos enumerat)* partim in deserta relegati, partim spontanea fuga, durante tempestate, dilapsi, fortissime restiterunt. *Et infra*: Statim a morte Constantii, integra Concilia Catholicorum Episcoporum in Oriente celebrata sunt, in quibus de lapsorum antistitum receptione tractaretur".

Inst. 2. D. Basilius Epist. 69. ad Occidentales scripta, ait: *Eversa sunt pietatis dogmata ... periit gravitas sacerdotum, Pastores gregem Domini reliquerunt*. Ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam loquitur tantum de Ecclesiis orientalibus, in quibus etiam multi erant superstites Episcopi orthodoxi, multique ex vulgo qui eis adhæserunt, ut testatur D. Basilius ibidem, dicens: *Populi orthodoxi cum uxoribus, et pueris, ipsisque senibus sub dio preces fundunt*. Ne scilicet cum Arianis, qui Ecclesias occupabant, communicarent. Ergo Ecclesia nusquam illustrior apparuit quam ubi Hæreticorum persecutionibus impugnata fuit, de quibus semper triumphum reportavit, juxta promissionem ipsi a Christo factam: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*.

Objicies 3. Forma Ecclesiæ, scilicet fides, non est visibilis; ergo nec Ecclesia.

Resp. nego conseq. Sicut enim ex forma hominis invisibili non sequitur hominem esse invisibilem, ita ex forma Ecclesiæ invisibili non sequitur Ecclesiam esse formaliter invisibilem. Tunc enim Ecclesia videtur formaliter, quando videtur illa societas, de qua cognoscitur quod sit Ecclesia, sicut tunc videtur homo formaliter, quando is videtur, de quo scitur quod sit homo.

Inst. 1. Paritas visibilitatis hominis cum visibilitate Ecclesiæ nulla est; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. In homine effectus naturales sunt signa necessaria veri hominis; atqui in Ecclesia nulla sunt signa necessaria veræ Ecclesiæ; ergo nulla est paritas.

Resp. nego min. Nam in Ecclesia sunt certæ et infallibiles notæ, per quas cognosci potest vera Christi Ecclesia, qua cognita, dubium esse non potest quis ille sit fidelium cœtus.

Prob. min. Non potest Ecclesia videri per suas notas, quia illæ credi debent ex Symbolo, serviuntque ad faciendam Ecclesiæ fidem; ergo.

Resp. nego ant. Notæ enim Ecclesiæ videri possunt oculis corporeis, quamvis quod eæ res, quæ videntur, sint notæ veræ Ecclesiæ, credamus, tum ex Scripturis, tum ex Symbolis: et ideo qui vult venire in notitiam Ecclesiæ, necesse est ut 1. Credat notas a Scriptura et Symbolis assignatas, esse signa veræ Ecclesiæ, et postea, observatione adhibita, deprehendet cœtum, cui illæ competunt, esse verum Ecclesiam; et sic patet quomodo serviant ad faciendam fidem.

Inst. 2 Hæretici suæ Ecclesiæ notas habent, nempe prædicationem puri verbi divini, et sincerum Sacramentorum usum; ergo Ecclesia per suas notas non potest cognosci.

Resp. nego ant. Nam neque prædicatio Evangelii, neque sincerus Sacramentorum usus, habent conditiones requisitas ad certam Ecclesiæ notam. 1. Enim non sunt ita *propriæ* Christi Ecclesiæ, ut non conveniant aliis cœtibus; nam puri Schismatici, quandiu non sunt Hæretici, sanam tradunt doctrinam, et sincerum habent Sacramentorum usum, cum tamen sint extra Ecclesiam. Non sunt *notiores ipsa Ecclesia*, cum Ecclesiæ tamquam notiori, sit judicare quæ sit legitima verbi prædicatio, et quis sit sincerus Sacramentorum usus; ergo etc.

ARTICULUS II.

De indefectibilitate, seu perpetuitate Ecclesiæ.

Nota. Novatores ultro concedunt Ecclesiam, qua parte est invisibilis, seu secundum animam, internam scilicet fidem, spem et charitatem, nunquam defecisse, aut deficere posse; sed contendunt ipsam, qua parte visibilis est, seu secundum corpus, quatenus nimirum est cœtus hominum fidei professione, et eorumdem Sacramentorum usu sub legitimorum Pastorum regimine, defecisse post quingentos annos ad sua usque tempora, et interdum deficere posse; contra quos

CONCLUSIO.

Ecclesia Christi visibilis est indefectibilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. in qua de Ecclesia dicitur *(Ps. 47.) sicut audivimus, sic vidimus in Civitate Dei nostri; Deus fundavit eam in æternum*. Quem locum interpretans D. Aug. ait: *Si ergo eam Deus fundavit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* atqui illa civitas est visibilis, alias non posset cognosci, nec in ea aliquid posset videri; ergo Ecclesia visibilis est indefectibilis.

Danielis 2. dicitur: *In diebus regnorum illorum, suscitabit Deus regnum quod in æternum non dis-*

sipabitur ; atqui illud regnum haud dubie est Ecclesia Christi, quæ post Romanum imperium cœpit; ergo quemadmodum regna præcedentia fuerunt visibilia, et illud quod propheta prædixit successurum; atqui *in æternum non dissipabitur ;* ergo, etc.

Matth. 16. dicitur: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Atqui hæc Ecclesia fundata in capite visibili, est visibilis; quomodo enim Pastor regeret Ecclesiam invisibilem? ergo portæ inferi non possunt prævalere adversus Ecclesiam visibilem.

Prob. 2. Ex Patribus.

S. Ambrosius (*lib.* 4. *examer. cap.* 4.) ait: *Videtur Ecclesia sicut deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.*

S. Hieron. (*in cap.* 4. *Isaiæ*): *Super petram fundata Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur.*

D. Aug. tandem disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse dicebant, et in solis quibusdam justis in Africa remansisse, ait *(in Ps.* 90.): *Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur, nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus sæculi finis.* Quid clarius?

Prob. 3. *Ratione Theologica:* si Ecclesia perire posset secundum partem sui visibilem, perire quoque poterit secundum partem invisibilem; nam de Christi Ecclesiæ essentia est, ut exterius habeat Pastores, ut singula illius membra visibilium Sacramentorum vinculo conjungantur, ut fidem publice profiteantur; atqui si omnino pereat secundum partem sui exteriorem et visibilem, interior, quæ remansura supponitur, nullos habebit Pastores, nullis Sacramentis colligabitur, Christi fidem publice non confitebitur; ergo non erit vera Christi Ecclesia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ecclesia multoties ita defecit, ut invisibilis plane fuerit; ergo etc.

Prob. ant. Ecclesia defecit, 1. tempore Adami, quando ipse et Eva peccaverunt.

2. Tempore Noe, cum *cuncta cogitatio cordis esset intenta ad malum.* Gen. 6.

3. Tempore Eliæ, qui 3. *Reg.* 19. ait: *Dereliquerunt pactum tuum filii Israel, altaria tua destruxerunt... derelictus sum ego solus.*

4. Tempore Moysis, cum Aaron summus Sacerdos vitulum adorandum proposuit, et omnis populus clamavit: *Hi sunt dii tui Israel.* Exod. 32.

Resp. 1. *nego conseq.* Non valet enim illatio ab Ecclesia veteri ad Ecclesiam Christo fundatam; huic enim, non Sinagogæ, visibilis promissa est perpetuitas, *Usque ad consummationem sæculi.* Matth. ult. Tamen:

Resp. 2. *nego ant.* Et ad singula resp.

Ad primum nego ant. Nam Ecclesia omnino extingui non potest nisi per peccatum infidelitatis: atqui peccatum Adami non fuit infidelitas, sed inobedientia; ergo.

Resp. *ad* 2. Tempore Noe, etsi maxima pars, non tamen omnes a Deo defecerunt; ex quo sequitur perpaucos tunc fuisse veri Dei cultores, quod non negamus, sed illi constituebant Dei Ecclesiam.

Resp. *ad* 3. *nego ant.* Nam Eliæ querenti, *Derelictus sum ego solus,* respondit Deus: *Derelinquam mihi septem millia virorum in Israel, quorum genua non sunt incurvata ante Baal.* Ex quo liquet non omnes regis Israel subditos in idololatriam prolapsos fuisse: quando ergo Elias dicit se relictum esse solum, ita intelligi debet, quod solus propheta veri Dei relictus esset, ut ipse ait cap. 18. *Ego remansi propheta Dei solus,* quia nempe alii omnes aut occisi a Jezabel, ut Elias putabat, aut in captivitate detenti, causam veri Dei non poterant defendere contra falsos Achab prophetas. Præterea, tempore Schismatis decem tribuum quæ adhæserunt Jeroboamo Regi Israel, remanserunt fideles Domino tribus Juda et Benjamin, quibus se adjunxit integra tribus Levitarum; in quibus visibiliter semper remansit vera Dei Ecclesia.

Resp. *ad* 4. Totum populum Israel non consensisse adorationi vituli aurei, quam ultus est Moyses cum tota tribu Levi, Exod. 40. tunc autem Moyses erat solus caput populi Israel, necdum enim Aaron erat creatus Pontifex.

Objicies 2. Apost. 2. *Thessal.* 2. prædixit generalem apostasiam futuram in Ecclesia tempore Anti-Christi: » Nisi venerit discessio primum, *inquit,* et » revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui » adversatur et extollitur supra omne quod dicitur » Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei se» deat, etc. "

Resp. *nego ant.* Nam, *Matth.* 24. *Propter electos breviabuntur dies illi ;* ergo erunt tunc veri Dei cultores. Itaque vel Apost. per verbum, *discessio,* intellexit Anti-Christum per Metonymiam, quia erit causa cur multi discederent a Christo, quæ interpretatio non favet Novatoribus; vel intellexit defectionem, et tunc non debet intelligi de omnium, sed de multorum a fide defectione.

Inst. Christum *Luc.* 18. ait: *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?* ergo circa tempus Christi adventus deficiet Ecclesia.

Resp. 1. *Retorqu. argumentum contra Novatores.* Nam si nulla futura sit fides in adventu Christi, Ecclesia non tantum deficiet quoad partem visibilem, sed etiam quoad partem invisibilem, quod negant.

Resp. 2. *nego conseq.* Quia hac loquendi ratione, ait Theophilactus, *Christus fidei raritatem significat, non totalem interitum.*

Objicies 3. Tempore Arianorum visibiliter defecit Ecclesia, cum Episcopi Conc. Ariminensis et Seleuciensis, *usiæ* nomen ex Symbolo Niceno abstulerunt, teste D. Hieron. *tunc ait (in dialogo contra Luciferianos)*: *Usiæ nomen abolitum est ;* ergo etc.

Resp. *dist. ant.* Nomen, *usiæ,* ex Symbolo abstulerunt, non vero rem illo nomine significatam, *conc. ant.* simul et rem tali nomine significatam, *nego ant.* hoc declarat Div. Hieronym. his verbis: *Non erat cura Episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto.*

Inst. 1. Addit D. Hieronymus: *Tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata est.* Ergo.

Resp. dist. ant. Conclamata est a Patribus Concilii, *nego ant.* a Valente et Ursacio Episcopis Arianis, *conc. ant.* hi enim post dissolutionem Concilii *cœperunt palmas suas jactare, dicentes se filium non creaturam negasse, sed similem cæteris creaturis ;* ait D. Hier.

Inst. 2. D. Hieronym. ait: *Ingemuit totus orbis, et Arianum se esse miratus est.* Ergo Nicænæ fidei damnatio conclamata est a Patribus Concilii.

Resp. dist. ant. Miratus est se esse Arianum in specie et apparenter, *conc.* in rei veritate, *nego ant.* namque 1. Patres Ariminenses, non nisi Arianorum dolis decepti, consenserunt suppressioni vocis, *Omousios,* rati nihil periculi esse, nec curandum *de vocabulo, cum sensus esset in tuto.* 2. Detectis Arianorum fraudibus ad dolum reclamarunt: » Putavimus, aje» bant, ait D. Hieronym. ibid. sensum congruere cum

» verbis .... decepit nos bona de malis existimatio, » non sumus arbitrati Sacerdotes Christi adversus » Christum pugnare; multaque alia flentes asserebant, parati et subscriptionem pristinam, et omnes » Arianorum blasphemias condemnare. " Ergo ille Div. Hieronymi textus significat Episcopos illos, cum sibi conscii non essent Arianæ perfidiæ, ingemuisse de impostura perduellium, et miratos esse, quod sine conscientia Hæretici ferebantur.

ARTICULUS III.

De authoritate Ecclesiæ, ut docentis.

Quæstio hic movetur, utrum Ecclesia, sumpta pro Pastoribus, quos *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, sit legitimus controversiarum ad religionem spectantium judex? Affirmant omnes Catholici; negant Novatores, ac in assignando judicem controversiarum fidei, non secus ac in aliis dogmatibus, variant, nunc Scripturam sacram, quam per se ita claram affirmant, ut nullius interpretatione indigeat; nunc privatum cujusque spiritum; nunc Principem sæcularem, esse hujusmodi controversiarum judicem, asserentes; contra quos

CONCLUSIO I.

Scriptura sacra non est supremus controversiarum fidei judex.

Prob. Controversiæ fidei versantur circa genuinum verborum Scripturæ sensum. De illo enim circa dogma agitatum controvertitur quis sit; atqui Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu; ergo. *Prob. min.* Objectum seu materia controversiæ, non potest esse judex ejusdem controversiæ; atqui quando de alicujus Scripturæ sensu controvertitur, illa Scriptura est materia seu objectum controversiæ, est enim id de quo inter partes controvertitur; ergo Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu. Quis enim audivit umquam objectum controversiæ esse judicem de suo sensu, quando de illo ambigitur?

Confirm. Ea Scriptura, quæ non est ubique clara, non potest ultimate controversias fidei dirimere; atqui Scriptura Sacra non est ubique clara; nam D. Petrus (*Epist.* 2. *cap. ult.*) asserit in Epistolis Pauli esse *quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem*; ergo.

Hinc SS. Patres non ad solam Scripturam, sed ad Ecclesiam, remittunt pro terminandis religionis controversiis. D. Irenæus, *lib.* 4. *adversus hæreses, cap.* 34. sic ait: » Ibi discere oportet veritatem, apud » quos est ea quæ ab Apostolis Ecclesiæ successio, » et id quod est sanum et irreprehensibile conversationis, et inadulteratum et incorruptibile sermonis » constat. Illi autem eam, quæ est in unum Deum » qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt .... et » Scripturas sine periculo nobis exponunt. "

Origenes, *Tract.* 29. *in Matthæum*, sic loquitur: » Quoties Hæretici Scripturas proferunt, in quibus » omnis Christianus consentit et credit, videntur dicere: Ecce in domibus est verbum veritatis. Sed » nos illud credere non debemus, neque exire a prima et ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successiones Ecclesiæ nobis » tradiderunt. "

Tertull. *lib. de præscriptionibus, cap.* 19. dicit: *Ad Scripturas non provocandum, nec in his constituendum certamen, in quibus aut incerta victoria est* ... debet illud prius proponi quibus competat fides ipsa, cujus sint Scripturæ (id est, debet prius inquiri vera Ecclesia). Ubi enim apparuit esse veritatem disciplinæ et fidei Christianæ, illic erit et veritas Scripturarum, et expositionum, et omnium traditionum Christianarum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura sacra est lex et regula fidei et morum; ergo est judex controversiarum fidei et morum.

Resp. nego conseq. Nam lex et judex sunt duo maxime distincta et caute distinguenda; lex enim docet quid sit agendum; judex vero ex præscripto legis pronuntiat. Scriptura est quidem lex et regula fidei et morum, sed non potest esse eorumdem judex; nam judex debet esse talis, ut partes collitigantes audiat, sententiam ferat quæ ab ipsis audiatur, ipsasque partes compellat ad acquiescendum suæ sententiæ; atqui non potest Scriptura id præstare, ut constat ex Lutheranis et Calvinistis, qui litigare non cessant tum inter se, tum nobiscum, nec tamen hactenus ex sola Scriptura potuit terminari controversia, et quisque in priori sua sententia immotus persistit.

Objicies 2. Id quod Scriptura uno loco obscure dicit, illud alio loco clarius tradit; ergo Scriptura exposuit seipsam.

Prob. ant. Ex Augustino (*L.* 2. *de Doctr. Christ. c.* 2.) dicente: *nihil fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur*; ergo.

Resp. nego conseq. Non enim dicit Augustinus nihil esse obscurum quod, etc. sed *nihil de illis obscuritatibus eruitur*; longo autem diversa sunt *erui* et *esse*. Alias sibi contradiceret Aug. (*Epist.* 149. *ad Januar.*) dicens: *in ipsis sanctis Scripturis, multo nescio plura, quam scio.*

Nota. Alias Novatorum objectiones circa Scripturæ sacræ perspicuitatem solutas reperies dissert. secunda de existentia Theologiæ, prop. secunda.

CONCLUSIO II.

Privatus cujusque spiritus non est supremus judex controversiarum fidei.

Prob. De essentia et officio judicis est, ut authoritate polleat compellendi partes litigantes ad acquiescendum suæ sententiæ; alias nullus esset umquam controversiarum finis, nec Christus unitati Ecclesiæ sufficienter providisset: atqui privatus cujusque spiritus tali non pollet authoritate, cum via coactiva non sit privatorum, sed solius Principis, qui *Dei minister est, vindex in iram*. Ergo, etc.

Confirmatur: Quia judex controversiarum debet esse principium unitatis, non divisionis; atqui spiritus cujusque privatus est principium divisionis; ille quippe spiritus verba illa, *Hoc est corpus meum*, Luthero suggessit esse intelligenda de præsentia reali; e contra suggessit Calvino, esse intelligenda de præsentia tantum figurativa. De his ergo qui suum privatum spiritum tanquam supremum controversiarum fidei judicem agnoscunt, vaticinatus est Ezech. 13. » Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum et nihil vident... divinant mendacium, » dicentes, ait Dominus, cum ego non sim locutus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In lege nova omnes sunt a Deo edo-so

cti, juxta illud Isaiæ 54. *Ponam universos fidei filios suos doctos a Domino;* ergo privatus cujusque spiritus est judex, etc.

Resp. dist. ant. Omnes sunt edocti a Domino, vel immediate, vel saltem mediate, *conc. ant.* semper immediate, *nego ant.* Apostoli et discipuli a Domino immediate edocti fuerunt; cæteri autem fideles mediate tantum, nempe Ecclesiæ Pastorum ministerio.

Inst. Atqui in lege nova omnes a Deo immediate, absque Pastorum ministerio, sunt edocti; ergo.

Prob. subseq. Jerem. 31. dicitur: » Non docebit » ultra vir proximum suum dicens: cognosce Dominum; omnes cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum; ergo. "

Resp. dist. ad textum. Non docebit ultra vir proximum suum, secundum quid, *conc.* simpliciter et absolute, *nego*. Jerem. enim, *cap.* 3. dicit: » Dabo » vobis Pastores juxta cor meum, et pascent vos » scientia et doctrina. "

Itaque Propheta non loquitur hic de mysteriis absconditis Scripturarum, sed de cognitione unius Dei. Cum enim tempore veteris legis non solum Gentiles, sed etiam frequentissime populus Dei, falsos adorarent deos, Jeremias prædicit futurum ut tempore novæ legis omnes homines cognoscant unum Deum, quod certe nunc impletum cernimus; nam Gentiles ad fidem conversi, Judæi, imo et Turcæ, unum Deum colunt.

Objicies 2. Lumen Spiritus Sancti est infallibile; ergo illud in singulis privatis est judex controversiarum fidei.

Resp. nego cons. Nam judex controversiarum fidei debet esse publicus et certus pro natura Ecclesiæ, quæ est societas visibilis; at spiritus Novatorum est privatus, non videtur, non auditur, sicut videri debet et audiri a litigantibus judex, qui sententiam pronuntiat; ergo.

Instabis 2. Ex 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo judicat omnia;* ergo quilibet privatus, si sit spiritualis, est judex, etc.

Resp. dist. conseq. Est judex fallibilis, *conc.* infallibilis, *nego*. Nullus enim est qui certo cognoscere possit se non decipi, nisi ejus sensus sit probatus ab Ecclesia, quæ est *columna et firmamentum veritatis*, et quæ sola suprema authoritate instructa est, ut circa negotia religionis decretorie pronuntiet.

Inst. 2. Apost. 1. *Thessal.* 6. ait: *Omnia probate, quod bonum est tenete.* Ergo quilibet particularis potest omnia probare et judicare.

Resp. dist. conseq. Potest omnia quæ sunt certa probare, qualia sunt quæ Ecclesia approbat vel damnat, *nego ant.* omnia dubia et incerta quæ nondum approbata sunt ab Ecclesia, *subdist.* sunt probanda per privatum cujusque spiritum, *nego cons.* per doctrinam Ecclesiæ, cujus est infallibiliter de vero sensu Scripturæ judicare, *conc. conseq.* Hic est verus sensus Apostoli, qui de iis quæ certa sunt dicit (2. *Thess.* 2.): *Tenete traditiones quas didicistis*, etc.

CONCLUSIO III.

Princeps sæcularis non est judex supremus controversiarum fidei.

Prob. Illi soli sunt supremi judices controversiarum fidei, quibus Christus dixit: *Pasce oves meas: Tibi dabo claves regni cœlorum: Euntes docete omnes gentes;* atqui soli Petro Christus dixit: *Pasce oves meas; tibi dabo claves regni cœlorum.* Et solis Apostolis: *Euntes docete omnes gentes.* Ergo, etc. Hinc magnus Osius Cordubensis Episc. scribebat ad Constantium Imperatorem (*apud S. Athanas. Epist. ad Solitarios*): » Ne te rebus miscens » Ecclesiasticis, non nobis his de rebus præcepta » mandes; sed a nobis potius hæc ediscas. Tibi » Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica con» credidit. "

Confirmatur: Ex candido Imperatorum Christianorum consensu, dicentium cum Basilio Imperatore in VIII. Synodo. » De vobis autem Laicis quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere ... hoc enim investigare et quærere, Patriarcharum, Pontificum et Sacerdotum est, qui regiminis » officium sortiti sunt, qui Ecclesiasticas et cœlestes » claves adepti sunt, non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento » solvi egemus. "

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In lege naturæ Principes erant judices controversiarum fidei; ergo tales sunt etiam in nova lege.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod in lege naturæ regia et sacerdotalis potestas erant in uno simul junctæ, at Deus voluit ut in lege gratiæ separatæ essent illæ potestates.

Objicies 2. Aliqui Imperatores Christiani leges circa fidem et mores tulerunt; ergo.

Resp. dist. ant. Tulerunt leges nova decreta condendo, *nego ant.* intimando Canones jam ab Episcopis conditos, *conc. antec.* potestatis autem Regiæ est Ecclesiasticam juvare ac tueri.

Inst. Constantinus Pogonatus Concil. Chalced. præsedit, sicut aliis Conciliis alii Imperatores; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Præsedit solo sessionis honore, quem ipsi detulit Concilium tanquam Ecclesiæ protectori, *conc. ant.* præsedit auctoritate, ut judex causarum Ecclesiasticarum, *nego ant.* Hoc constat ex ipso Concil. in quo Imperator post omnes Episcopos subscripsit, non quidem ut definiens, sed ut consentiens; nam Episcopi subscripserunt his verbis: » Ego N. Episcopus N. definiens subscripsi. *Imperator vero:* Ego Constantinus in Christo Deo » Rex atque Imperator Romanorum legimus et con» sensimus. "

CONCLUSIO

Sola Ecclesia, id est, corpus Episcoporum suo capiti Romano Pontifici adhærentium, est supremus et infallibilis judex controversiarum fidei, sive spectetur in Concilio, sive extra Concilium.

Prob. 1. Ex Script. quæ nos ad supremam Ecclesiæ authoritatem pro terminandis religionis controversiis remittit; Deuter. 17 » Si difficile et ambiguum » apud te judicium esse perspexeris inter ... lepram » et lepram ... veniesque ad Sacerdotes Levitici ge» neris.. quæresque ab eis qui indicabunt tibi judi» cii veritatem, et facies quodcumque dixerint qui » præsunt loco quem elegerit Dominus, et docuerint » te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, » nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. " Hinc Apostoli constanter affirmant, sibi ita commissum esse Evangelium, ut nonnisi ab ipsis quærendum sit: *Probati sumus a Deo*, inquit Apostol. 1. Thessalon. 2. *ut nobis crederetur Evangelium.* Et Div. Petrus, Act. 15. *Viri fratres*, inquit, *vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii.*

Prob. 2. Ille solus est supremus et infallibilis judex controversiarum fidei, qui mandatum accepit a Christo docendi omnes gentes, cuique Christus pro-

misit specialem assistentiam ad recte docendum; atqui sola Ecclesia accepit a Christo mandatum docendi omnes gentes, Matthæi ultim. *Docete omnes gentes*, eique soli Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum, duraturam *usque ad finem sæculi*; ergo, etc. Hinc D. Iren. (*Lib.* 3. *adversus* » *Hæres*. c. 4.) ait: Non oportet adhuc apud alios » quærere veritatem, quam facile est ab Ecclesia su» mere; cum Apostoli quasi in depositorium divites, » pleuissime contulerint omnia quæ sunt veritatis."

Confirm. Ex perpetua traditione et constanti Ecclesiæ usu, quo constat omnes religionis controversias a solis summis Pontificibus et Episcopis, judicio finali et irreformabili fuisse terminatas, ut legenti Historiam Ecclesiasticam manifestum fiet. Ergo.

Objicies 1. Si Ecclesia sit judex controversiarum fidei, judicabit de Scriptura, et sic erit supra Scripturam; falsum conseq. ergo.

Resp. *dist. sequel. maj.* Judicabit de Scriptura, utrum talis sensus sit germanus illius sensus a Spiritu sancto intentus, *conc.* judicabit de Scriptura, utrum sit vera vel falsa, *nego sequel. maj.* et sic Ecclesia non est supra Scripturam, sed est tantum interpres infallibilis sensus Scripturæ.

Objicies 2. Si a judicio Ecclesiæ penderet fides nostra, Christus ab homine testimonium acciperet; atqui falsum conseq. ait enim Christus: *Ego non ab homine testimonium accipio*.

Resp. *nego seq. maj.* Nam definitio Ecclesiæ non est verbum hominum, sed est applicatio verbi divini per specialem Spiritus sancti assistentiam. Alias sibi contradiceret Christus, qui *Joann*. 15. Apostolos alloquens ait: *Vos testimonium perhibebitis de me*.

Objicies 3. Prius debet cognosci Scriptura sacra, quam Ecclesia; ergo verus Scripturæ sensus non ab Ecclesia debet repeti.

Resp. *nego ant.* Imo prius Ecclesia debet cognosci, quam Scriptura sacra, quia de Scripturæ sacræ authoritate non potest sine Ecclesiæ testimonio constare, juxta illud Div. Aug. lib. contra Epistolam fundamenti, cap. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas*.

Inst. 1. Ecclesiæ authoritas probatur per Scripturam; ergo prius debet cognosci Scriptura, quam Ecclesia.

Resp. dist. ant. Ecclesiæ authoritas per Scripturam probatur, probatione confirmativa rei jam aliunde cognitæ, *conc.* rei non aliunde cognitæ, *nego antec.* Itaque ex motivis credibilitatis dignoscitur quæ sit societas, quæ veram Christi religionem profitetur; deinde concluditur illud pro certo tenendum esse, quod ipsa authoritate sua divina credendum proponit. Tandem cum Scripturæ libris, quos ut sacros et divinos nobis Ecclesia proponit, legatur ipsam a Deo accepisse authoritatem infallibiliter nos docendi res fidei et morum, id esse a Deo revelatum creditur; ex quo novo argumento, fidelis Ecclesiæ authoritatem veneratur: Hæreticus vero, qui Scripturas admittit, eam demonstrative cognoscere potest, nisi ita obdurato sit corde, ut nolit intelligere ut bene agat... Hac responsione occurritur jam objectioni circuli vitiosi, quam nobis toties improperant Protestantes, et quam diluemus articulo sequenti.

Inst. 2. Div. August. *lib. de unitate Ecclesiæ*, c. 3. sic loquitur: *Nolo humanis documentis, sed divinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari*. Ergo, juxta illum, Ecclesia non potest, nisi per Scripturam sacram, cognosci.

Resp. *nego conseq.* Motiva enim credibilitatis suot oracula divina, sermo, et authentica approbatio omnipotentis.

Inst. 3. Addit D. Aug. *Utrum ipsi* (Donatistæ) *Ecclesiam habeant, non nisi divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant*. Ergo Ecclesiæ authoritas non potest, nisi per Scripturas, probari.

Resp. *dist. conseq.* Ecclesiæ authoritas non potest, nisi per Scripturas canonicas, probari, adversus eos qui Scripturas admittentes, circa Ecclesiam errant, *conc.* adversus omnes, *nego conseq.* Itaque cum Donatistæ admitterent Scripturas canonicas, Ecclesiæ vero diffusionem per omnes gentes negarent, D. Augustinus (procedendo contra eos argumento ad *hominem*) vult ut illa veritas ex sacris Scripturis dirimatur: *Sunt certi libri divini*, ait ibidem, *quorum authoritati utrique credimus: ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram*. Sed non negat absolute Ecclesiæ cognitionem aliunde haberi posse, cum et ipse doceat, *lib. contra Epistol. fundamenti*, c. 5. Ecclesiæ authoritatem prærequiri ad habendam librorum Sacrorum canonicitatem: *Ego vero Evangelio non crederem*, inquit, *nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas*.

ARTICULUS IV.

De infallibilitate Ecclesiæ.

Nota 1. Infallibilitas duplex est, passiva nempe, seu in credendo; et activa, seu in definiendo.

Infallibilitas *passiva* est ea, qua tota fidelium societas numquam potest deficere in assentiendo veritatibus fidei et morum decisis. Ecclesiam collective sumptam hac infallibilitate gaudere non diffitentur Novatores.

Infallibilitas *activa* est ea, qua summus Pontifex, aliique Episcopi, citra erroris periculum, possunt causas fidei et morum definire. Hanc Novatores denegant Ecclesiæ, sive spectetur prout per varias orbis regiones est dispersa, sive prout per Episcopos, in Conciliis generalibus, repræsentatur.

Nota 2. Hic quæritur 1. Utrum Ecclesia per totum orbem dispersa (de Ecclesia enim per Episcopos in Conciliis generalibus repræsentata agemus infra) sit infallibilis in definiendis controversiis, quæ spectant ad fidem et mores. 2. Utrum sit infallibilis in censura librorum, seu in factis doctrinalibus et dogmaticis, quæ claritatis causa duobus resolvemus Paragraphis.

§. I. *Utrum Ecclesia sit infallibilis in definiendis controversiis, quæ ad fidem et mores spectant?*

CONCLUSIO.

Ecclesia per totum orbem dispersa, est infallibilis in definiendis fidei, et morum controversiis.

Prob. Ex Scrip. cujus tres præ cæteris proferimus textus, quibus Novatores mire cruciantur.

Primus locus petitur ex Matth. 16. *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Atqui si Ecclesia in definiendis fidei et morum controversiis posset falli et fallere, portæ inferi prævalerent adversus eam; ergo, etc.

Respondent *Novatores*, ex hoc textu recte probari infallibilitatem passivam esse in tota populi Christiani societate; sed non inde probari infallibilitatem activam inesse Ecclesiæ Pastoribus, qui possunt omnes a fide deficere; sed

Contra est: Quia si in Ecclesia non sit infallibilitas activa, nec erit etiam infallibilitas passiva, nam oves tenentur amplecti doctrinam primorum Pasto-

rum, juxta illud Christi (*Luc.* 10.): *qui vos audit, me audit*, etc. Ergo error primorum Pastorum esset error totius Ecclesiæ, et consequenter si corpus Pastorum per orbem sparsorum posset falsum docere, falsum quoque admittere et credere teneretur sparsus ubique populus Christianus, et sic portæ inferi adversus Ecclesiam prævalerent, nec esset illa *Ecclesia Dei vivi*, quæ juxta Apost. (1. *ad Tim.* 1.) est *columna et firmamentum veritatis*.

Secundus textus habetur *Matth. ultim.* ubi Christus dicit: » Docete omnes gentes ... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis; et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi: " Ex quo sic argumentor: Christus hic alloquitur Apostolos et in eorum persona Episcopos, qui eis in Ecclesia visibili usque ad finem mundi successuri sunt, nam Apostoli non erant usque ad finem mundi permansuri; atqui ipsis promittit specialem, continuam, ac perpetuam assistentiam, ne quid falsum doceant; ergo, etc.

Tertius textus habetur, *Joann.* 14. ex quo sic argumentor: illi non possunt errare in definiendis fidei et morum controversiis, quibus perpetua promissa est Spiritus sancti assistentia ne errent in proponendis quæ Christus revelavit; atqui talem assistentiam Christus promisit Apostolis et eorum successoribus. » Ego rogabo Patrem, *ait*, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis ... ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis"; ergo primi Pastores non possunt errare in definiendis, etc.

Hinc est, quod SS. Patres in dogmatibus fidei et morum appellare solebant ad Ecclesiam, tanquam ad tribunal irrefragabile et infallibile; sic August. (*l.* 1. *contra Crescon. cap.* 33.): » Scripturarum, *ait*, a nobis tenetur veritas, cum id facimus quod universæ placuit Ecclesiæ. Quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, Ecclesiam de illa consulat ".

Confirm. Ex doctrina sacræ facultatis Parisiensis, quæ, *anno* 1542. in famosa censura contra Lutherum *art.* 18. sic declarat: » Tenetur quilibet Christianus firmiter credere unam esse in terris universalem Ecclesiam visibilem, quæ in fide et moribus errare non potest, cui omnes fideles, in his quæ sunt fidei et morum, obedire adstringuntur ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Singuli Episcopi seorsim sumpti sunt fallibiles; ergo et omnes simul sumpti. *Respond. nego conseq.*

Prob conseq. Valet illatio a sensu distributivo ad collectivum; ergo si quilibet Episcopus seorsim sumptus possit errare circa fidem et mores, poterunt quoque errare omnes simul sumpti.

Resp. dist. ant. Illatio a distributivo ad collectivum valet in necessariis, *conc. ant.* in contingentibus, *subdistin.* quando collectio non plus habet, quam distributio, *conced.* quando collectio aliquid habet saltem ab extrinseco, quod non habet distributio, *nego ant et conseq.* Porro Christus infallibilitatem promisit collectioni Episcoporum, non singulis Episcopis seorsim sumptis. » Christus, *ait D. Cyprian. Epist. ad Papinian.*, dicit ad Apostolos, ac per hoc omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit ".

Objicies 2. Probando infallibilitatem Ecclesiæ per authoritatem Scripturæ, conficimus circulum vitiosum; ergo sic non potest probari. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Tunc est circulus vitiosus, veraque principii petitio, quando duæ propositiones sese mutuo probant; atqui probamus Ecclesiæ infallibilitatem per Scripturam, et probamus Scripturæ veritatem per Ecclesiæ authoritatem; ergo est circulus vitiosus.

Resp. dist. maj. Tunc est circulus vitiosus, quando duæ propositiones æque ignotæ sese mutuo probant eodem genere causæ, *conc.* quando illæ propositiones, nec sunt æque ignotæ, nec eodem genere causæ sese mutuo probant, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.*

Itaque duæ istæ propositiones: *Ecclesia est infallibilis*, et *Scriptura*, quæ probat Ecclesiæ infallibilitatem, *Est verbum Dei*: non sunt æque ignotæ, nec sese mutuo probant eodem genere causæ.

1. *Non sunt æque ignotæ*: Siquidem Ecclesiæ infallibilitas nobis prius innotescit, quam authoritas Scripturæ; sic enim proceditur in isto negotio. *Primo*, per motiva credibilitatis suadetur religionis christianæ divinitas, quæ directe, principaliter, et immediate super illa motiva fundatur. *Secundo*, Ecclesiæ docentis divinitate semel posita, sequitur Scripturam, quam Ecclesia proponit ut Verbum Dei, esse divinæ authoritatis. *Tertio*, tandem, admissa authoritate librorum canonicorum, ex eis probatur infallibilitatem a Christo promissam esse Ecclesiæ. Quare, Ecclesiæ infallibilitas, per motiva credibilitatis prius nota, deducit nos in Scripturæ sacræ cognitionem; et Scripturæ authoritas semel admissa rursum Ecclesiæ docentis infallibilitatem demonstrat; in quo progressu evidens est nullum esse circulum vitiosum.

2. *Illæ duæ propositiones non sese mutuo probant eodem genere causæ*: nam authoritas Ecclesiæ probat veritatem Scripturæ *a posteriori* dontaxat, tanquam regula animata proponens; authoritas vero Scripturæ probat infallibilitatem Ecclesiæ valut *a priori*, tanquam ratio formalis motiva credendi. Porro qui sic procedit, non magis conficit circulum vitiosum, quam is qui per risibilitatem probat *a posteriori* rationale, et ex rationali semel admisso, rursum *a priori* demonstrat risibilitatem.

Inst. 1. Infallibilitas Ecclesiæ pendet ab authoritate divinarum Scripturarum. Ergo quæcumque supponantur motiva credibilitatis, ea infallibilitas non est prius nota, quam Scripturæ authoritas.

Resp. nego ant. Evidens est enim infallibilitatem Ecclesiæ non pendere a Scripturis ipsa Ecclesiæ infallibilitate posterioribus; sed christianorum religio diu viguit absque novi Testamenti libris, qui nonnisi pluribus annis post Ecclesiam fundatam scripti sunt; ergo Ecclesia ista gaudebat infallibilitate virtute oralis Christi concessionis; ergo ista infallibilitas non in authoritate Scripturarum canonicarum primo fundatur, sed in Verbo Dei non scripto, in stupendo Evangelii progressu, et in miraculis a Christo, Apostolis, et primis Martyribus patratis, per quæ authentice a Deo declarata est Ecclesiæ authoritas, et confirmata.

Inst. 2. Ideo miracula stupenda Christus et Apostoli patrarunt, ut per ea probarent divinam librorum novi Testamenti authoritatem; ergo Ecclesiæ authoritas non fuit prius nota, quam authoritas Scripturæ novi Testamenti.

Resp. *neg. ant.* Neque enim miracula Christi et discipulorum ejus offici poterunt ad authoritatem conciliandam libris nondum scriptis; præcipue ergo, directe, et immediate patrata sunt ad demonstrandam divinitatem missionis Christi et Discipulorum ejus, et ad firmandas authoritate divina veritates quas populis viva voce annuntiabant, sive postea scripto mandatæ illæ fuerint, sive non.

Inst. 3. Nullus hucusque Theologus potuit, absque circulo vitioso, rationem suæ fidei reddere contra impugnatores infallibilitatis Ecclesiæ; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Cujus falsitas demonstrata est in responsione ad objectionem; verum ut clarius adhuc pateat, et ut infallibilis auctoritas Ecclesiæ ab inanibus et frivolis Novatorum argutiolis maneat tuta, sic fidelis potest fidei suæ rationem analyticam reddere.

1. Per motiva credibilitatis certus sum Ecclesiam christianam esse divinæ authoritatis, et consequenter eam docere infallibiliter omnem salutis veritatem.

2. Certus sum, per eadem motiva, quod etiam esset divinæ authoritatis, quamvis nullum verbum Dei esset scriptum.

3. Certus sum libros, quos Ecclesia infallibilis nobis exhibet ut sacros et divinos, esse divinæ authoritatis, et ab omnibus pro sacris et divinis esse recipiendos, et consequenter:

4. Certus sum et infallibilitatis Ecclesiæ, et divinitatis librorum sacrorum, cum hac essentiali et maxima notanda differentia, quod per motiva credibilitatis prius, immediatius, ac directius demonstretur infallibilis et divina authoritas Ecclesiæ docentis, quam divinitas sacrorum librorum quos ipsa nobis proponit ut Verbum Dei, et in quibus præcipuos fidei christianæ articulos esse contentos declarat ac definit.

Hac fidei nostræ expositione, objectio circuli vitiosi, nobis mendaciter a Novatoribus improperata, plene ac funditus profligatur.

Objicies 3. Ecclesia in controversiis morum potest errare; ergo in his non est infallibilis.

Resp. *nego ant.* Nam Deus in necessariis numquam Ecclesiæ suæ deest; deesset tamen, si non dedisset Ecclesiæ Pastoribus authoritatem sana pascua a pravis et venenatis discernendi, hinc fieri non potest, ut Ecclesia definiat vitiosum esse quod est honestum, ac approbet quod Evangelio, et rectæ rationi contrarium est.

Prob. ant. De sola fide dictum est Petro, *rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam nomine fidei intelligi debet tum fides credendorum, eorum scilicet quæ ad contemplationem pertinent, v. g. *Deus est trinus;* tum etiam fides faciendorum et omittendorum, quæ in morum præceptis generalibus posita sunt, v. gr. *Homicidium esse vitandum; talem contractum esse vitandum; talem contractum esse usurarium,* etc. nam Christus dixit Petro, *Pasce oves meas,* et Paulus asserit Deum dedisse *Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum, ut non circumferamur omni vento doctrinæ;* et si errarent in moribus ejusmodi, non pascerent salubriter oves: non enim moralis doctrina minus exigitur ad pastum ovium Christi salutarem, quam fidei veritates; in his igitur Ecclesiæ Pastores non possunt errare.

Objicies 4. Ecclesia dispersa non habet infallibilitatem judicii, qua possit ortas de novo quæstiones extra Concilium definire. Ergo.

Resp. *nego ant.* Cujus falsitas constat ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ multo plures errores recens natos proscripsit extra Concilia Generalia, quam in Conciliis Generalibus. Sic innumeræ hæreses, v. g. Sabellii, Pauli Samosateni, Montani, Novatianorum, Manichæorum, etc. quæ a tempore Apostolorum ad annum Christi 325. quo Concilium generale I. celebratum est, fuerunt sufficienter damnatæ ab Ecclesia dispersa, sine Conciliis generalibus.

Hanc praxim agnovit Clerus Gallicanus in Epistola, quam anno 1653. scripsit Innocentio X. post acceptam ejus, contra V. Jansenii propositiones, constitutionem: » Perspectum habebat, *inquit,* vetustæ » illius ætatis Ecclesia *(nimirum tempore Pelagii)* » non solum ex Christi Domini nostri pollicitatione » Petro facta, sed etiam ex actis priorum Pontificum, et ex anathematismis adversus Apollinarium » et Macedonium, nondum ab ulla Synodo Œcumenica damnatos, a Damaso paulo antea jactis, judicia pro sancienda fidei regula a SS. Pontificibus » lata super Episcoporum consultatione (sive suam » in Actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit) divina æque ac summa per universam Ecclesiam authoritate niti: cui » Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis » obsequium præstare teneantur."

Probatur iterum responsio ex perpetua traditione Patrum, inter quos, duos vel tres referre sufficiat.

1. Tertull. *lib. de præscript. cap.* 28. ut refellat eos qui Ecclesiam toto orbe dispersam errasse dicebant, ait: » Age nunc omnes erraverint, (*Ecclesiæ*) » nullam respexerit Spiritus sanctus Ecclesiam, ut » eam in veritate deduceret, ad hoc missus a Christo, ad hoc postulatus a Patre, ut esset Doctor veritatis. Neglexerit officium Dei villicus Christi vicarius, sinens Ecclesias aliter interim intelligere, » aliter credere quod ipse per Apostolos prædicabat. » Ecquid verosimile est, ut tot ac tantæ in unam » fidem erraverint?"

2. Div. Basilius, *Epist.* 75. ait: » Justum est res » judicari non ex uno, vel altero, qui non recte ambulant ad veritatem, sed ex multitudine Episcoporum per orbem terrarum nobis conjunctorum per » gratiam Christi."

3. D. August. *lib.* 4. *ad Bonifacium, cap. ult.* ut contumaciam reprimeret Pelagianorum, qui idcirco ad Concilium generale provocabant, quod ab Episcopis dispersis absque Synodi generalis congregatione fuerint damnati, ait: » Quid est ergo quod dicunt, *Pelagiani,* de simplicibus Episcopis, sine congregatione Synodi, in locis suis sedentibus, exorta » subscriptio est? quasi vero congregatione Synodi » opus erat, ut aperta pernicies damnaretur: quasi » nulla hæresis, nisi Synodi congreg. damnata sit. » Cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas » damnandas necessitas talis extiterit, multoque sint » atque incomparabiliter plures quæ, ubi extiterunt, » illic improbari damnarique meruerunt, atque inde » per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Et post plura addit: Cum potius vigilantia » et diligentia Pastorali, post factum illis competens » sufficiensque judicium, ubicumque isti lupi apparuerint, conterendi sint." Ergo ex Div. August. competens atque sufficiens est judicium, quod fertur ab Ecclesia per orbem dispersa, nec licet ab eo ad Concilium generale provocare.

Prob. ant. Ut judicium dogmaticum fiat legitime, examen requiritur; atqui extra Concilium examen sufficiens fieri non potest, quando agitur de rebus inter Catholicos agitatis; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Quia summus Pontifex cum solito consiliariorum cœtu, Episcopi singuli in suis sedibus, vel in Conciliis Provincialibus congregati possunt, extra Concilium generale, illud examen facere; ad hoc enim sufficit ut unusquisque Scripturam sacram perspiciat ac traditionem Ecclesiæ consulat; atqui ubique consuli potest; ergo, etc.

Inst. 1. Ut valeat aliqua definitio dogmatica, debent Episcopi de sensu illius definitionis convenire; atqui non possunt de eo sensu convenire, nisi sint in Concilium congregati; ergo etc.

Resp. *nego min.* Ad hoc enim, ut Episcopi de sensu definitionis conveniant, sufficit quod definitionem pure et simpliciter in sensu naturali et obvio recipiant: atqui extra Concilium generale, æque ac in Concilio id fieri potest, et revera factum est in causa Jansenii, Molinosi, Quesnellii; ergo, etc.

Inst. 2. D. Aug. in loco mox laudato ait: *Rarissimæ inveniuntur*, hæreses, *propter quas damnandas necessitas talis*, nempe congregationis Synodi, *extiterit*. Ergo aliquando talis reperitur necessitas, et consequenter non possunt semper hæreses per Ecclesiæ dispersæ auctoritatem extingui.

Resp. *conc. totum*. Neque enim negamus Concilia generalia aliquando esse necessaria ad extinguendas hæreses, quando scilicet, hæresis quæ a pluribus iisque insignibus Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos; tunc enim ut dissidium componatur, vel ad unitatem revocentur errantes, et contumaces puniantur, necessarium est Concilium, in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Sed negamus cum D. Aug. necessarium esse Concilium generale, quoties aliqui Episcopi decretis dispersæ Ecclesiæ resistunt, et ab eo ad Concilium provocant. Nam quando D. Aug. vidit 18. Episcopos, qui pro Pelagianis stantes, provocabant ad futurum Concilium, ut eorum frangeret contumaciam, docuit congregationem Synodi non esse necessariam, sufficiens competensque fuisse judicium quo ab Ecclesia per orbem dispersa damnati erant, ita ut post illud e sua contumacia per pœnas essent coercendi.

Inst. 3. Div. August. *lib.* 2. *de Bapt. cap.* 4. loquens de rebaptizationis quæstione, ait: *Nec nos ipsi tale quid auderemus asserere, nisi universæ Ecclesiæ concordissima authoritate firmati, cui et ipse* (Cyprianus) *sine dubio cederet, si jam illo tempore quæstionis hujus veritas eliquata et declarata, per plenarium Concilium solidaretur*. Ergo hujusmodi quæstiones non possunt per Ecclesiæ dispersæ authoritatem, absque Concilio generali, definiri.

Resp. *nego conseq.* Utrumque enim verum est, et Ecclesiam dispersam supremo judicio posse religionis controversias definire, et tamen quosdam casus esse, in quibus necesse sit Concilium generale congregare, v. g. quando per Regna et Provincias multas est magna divisio, quando multi nobiliorum Ecclesiarum Episcopi in eamdem fidei confessionem nolunt consentire; tunc enim, ut dissidium componatur, opus est Concilio in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Talis erat controversia de rebaptizandis hæreticis, pro qua, cum S. Cipriano, militabant omnes Africæ, Numidiæ, Mauritaniæ, Ponti, et Orientis Ecclesiæ. Oppositam vero sententiam pugnabant cum sancto Stephano Occidentis Ecclesiæ. In his certe circumstantiis concedimus necessarium esse Concilium generale, non quidem defectu authoritatis in Ecclesia dispersa, sed tamquam medium aptius ad pacem conciliandam inter partes litigantes.

Quæres 1. *An Ecclesia sit infallibilis in doctrina disciplinæ?*

Ante resp. nota: Inter res faciendas, aliæ sunt omnino necessariæ et immutabiles, v. gr. *Quod talis contractus sit usurarius*, et vocantur, *res morum*. Aliæ sunt liberæ, et mutationi obnoxiæ, v. g. *Communio sub una, vel duplici specie*, et vocantur, *res disciplinæ;* quæ vel est universalis pro tota Ecclesia invecta et probata; vel particularis pro aliqua particulari Ecclesia.

Resp. *Ecclesia non potest errare in disciplina generali, quæ ad omnes pertineat, præcipienda*.

Prob. Ex Concil. Apostolorum *Act.* 15. in quo præcipientes disciplinam generalem, et quidem non diu duraturam, nempe abstinentiam a sanguine et suffocato, asserunt se habere præsidem, et sibi assistentem Spiritum sanctum. *Visum est*, inquiunt, *Spiritui sancto et nobis etc.* Atqui certum est de fide Ecclesiam non posse errare in his pro quibus definiendis præsidem habet, et sibi assistentem Spiritum sanctum; ergo est de fide, ac revelatum in Scripturis, certum esse ac infallibile Ecclesiæ de disciplina universali judicium.

Hinc sacra facultas Parisiensis *anno* 1644 censura notando hanc Propos. Theophili Brachet, *Mos Ecclesiæ absolutionem concedendi ante satisfactionem expletam, abusivus est atque intolerabilis*, declarat, *temerarium esse, atque erroneum, et hæreticum damnare disciplinam et consuetudinem Ecclesiasticam ab omnibus Catholicæ communionis Ecclesiis receptam, tamquam abusivam, et institutioni Christi atque Evangelicæ doctrinæ contrariam*.

Quæres 2. *An similiter Ecclesia sit infallibilis in præceptis morum et disciplinæ, quæ non toti Ecclesiæ communia sunt, sed quæ ad privatos homines, vel ad particularem Ecclesiam referuntur*.

Resp. *negat.* Quia circa hos mores et disciplinam particularem, judicium Ecclesiæ nititur testimoniis hominum qui possunt falli et fallere: unde quando aliquis, uxore una occulte ducta, aliam publice ducit, et Ecclesia jubet, ut, illa priore relicta, huic secundæ adhæreat, *ea in re sine dubio fallitur, et id præcipit homini quod rationi et Evangelio adversum est*, ait Canus *(L. 5. de locis cap. 5. Conclus.* 3. *)*; errat ergo errore facti, quamvis non erret errore juris; unde Innocent. III. cap. *a nobis*, de sentent. ex» com. ait: Judicium Dei veritati, quæ non fallit,
» nec fallitur, semper innititur; Judicium autem Ec» clesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam et
» fallere sæpe contingit et falli, etc "

Quæres 3. *An Ecclesia sit infallibilis in canonizatione Sanctorum?*

Nota 1. Canonizatio Sanctorum est sententia canonica ac definitiva sanctitatis, et gloriæ alicujus defuncti, a summo Pontifice lata, et universali Ecclesiæ proposita ac intimata, qua Canonizatus exponitur cultu publico venerandus.

Nota 1. Posse Ecclesiam errare in canonizatione Sanctorum docuit Joan. Wiclef, ut refert Thomas Waldensis, *Tom.* 3. *de Sacramentalibus cap.* 122. Idem sentire Lutheranos et Calvinistas, certum est, cum in aliis similibus rebus nullam fere Ecclesiæ tribuant authoritatem; contra quos

Resp. Una est omnium Catholicorum sententia, Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum, ita ut aliquem canonizet, qui non sit Sanctus.

Prob. Quia si Ecclesia posset errare definiendo aliquem esse Sanctum, posset etiam errare præcipiendo omnibus fidelibus, ut canonizato cultum exhibeant, in ejus honorem festum celebrent; atqui falsum consequens; tum quia Ecclesia non potest errare in legibus universalibus ferendis, quæ concernunt mores fidelium; atqui maxime refert ad mores fidelium, quod Ecclesia non erret in Sanctis canonizandis et colendis; *multum* enim, ait Canus (*L.* 5. *de locis*
» *cap.* 6. *Conclus.* 3.) refert ad communes Ecclesiæ
» mores scire, quod debeas religione colere: quare,
» si in illis erraret Ecclesia, in moribus quoque gra» viter falleretur: nec differt diabolum colas, aut bo» minem condemnatum ". Tum quia ex D. August. Epist. 118. » insolentissimæ insaniæ est disputare, an
» sit faciendum quod tota facit Ecclesia "; quæ certe non potest obligari ad sequendum errorem, utpote cui in necessariis Deus non deest; ergo.

Dices 1. D. August. ait: » Multorum corpora ho» norantur in terris, quorum animæ torquentur in
» gehenna; " ergo.

Resp. *nego ant.* Hæc enim sententia in Augustino nullibi reperitur, ut testatur Bellarmin. quamquam si reperitur, intelligi posset de impiis, qui superbissimis Mausoleis honorantur; vel de Martyribus Dona-

tistarum, qui ab Hæreticis honorabantur ut Martyres, cum eorum animæ revera torquerentur in inferno.

Dices 2. Quod nititur medio fallibili, est fallibile; atqui judicium Ecclesiæ in canonizatione Sanctorum, nititur medio fallibili; ergo.

Prob. min. Testimonium hominum est fallibile; atqui medium, quo nititur Ecclesiæ judicium in canonizatione Sanctorum, est testimonium hominum; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Quamvis enim Ecclesia in hoc negotio requirat humana testimonia, tanquam manuductionem ad prudenter agendum, ejus tamen judicium nititur testimoniis divinis, quæ sunt vita Beatorum sancta, miracula per eorum merita, vel invocationem facta, ac peculiariter lumen et assistentia Spiritus sancti a quo dirigitur: unde D. Thom. quodlib. 9. art. 16. docet, quod „ Pontifex potest certificari de „ statu alicujus per inquisitionem vitæ et attestatio- „ nem miraculorum, et præcipue instinctum Spiritus „ sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei ". Et Canus citatus ait: „ Turpiter errabit Ecclesia in „ doctrina morum, si legem ferat de divo colendo, „ quem colere, si divus non est, et cum ratione, et „ cum Evangelio pugnat. Ne igitur tantus error in „ Ecclesia sit, Deus peculiariter providere credendus „ est, ne Ecclesia, quælibet hominum testimonia se- „ queretur, in Sanctorum canonizatione erret ".

Hinc Clemens VII. in canonizatione S. Antonii Paduani Bullam edens nomine Adriani VI. prædecessoris sui, dicit: „ Considerans idem Adrianus, „ quod in eadem canonizatione non permissurus esset Deus eum errare, etc. "

Quæres 4. *An Ecclesia sit infallibilis in beatificatione Sanctorum?*

Nota: Beatificatio est indulgentia, seu licentia facta a S. Pontifice, ut aliquis defunctus, BEATUS, possit appellari, eique cultus aliquis in aliqua Provincia, cum recitatione divini Officii, exhiberi valeat. Constat ex Bullis beatificationis, in quibus non dicit Pontifex, *Definimus*, sed *indulgemus, ut BEATI nomine nuncupetur*, etc.

Resp. *Evidenter credibile est, Ecclesiam non posse errare in beatificatione Sanctorum.*

Prob. Quia in processu beatificationis Ecclesia procedit maturo et alto judicio, multis, et exactis inquisitionibus, probationibus per multas Congregationes perpensis et examinatis, cum profunda indagine probitatis vitæ, felicissimi exitus, ac miraculorum, (quæ divina sunt testimonia) beatificandi intercessione perpetratorum; atqui ista omnia faciunt rem evidenter credibilem; ergo, etc. Hinc fit ut universus consensus totius populi Christiani, ut certum teneat, beatificatum esse in cælo.

Quæres 5. *Qua certitudine tenendum sit, Ecclesiam non posse errare in canonizatione et beatificatione Sanctorum?*

Resp. Licet non sit certum certitudine fidei divinæ, est tamen certum certitudine fidei Ecclesiasticæ omni certitudine humana majore, quæ cum in Spiritus Sancti assistentia subnixa sit, in errorem inducere nequaquam potest.

Prob. 1. *Quod non sit de fide divina certum, Ecclesiam non posse errare in Sanctorum beatificatione*, quia quod de fide divina est certum, non eget ulteriori certitudine: imo cum injuria certitudinis fidei, novæ fierent inquisitiones, consultationes, et examina; atqui ad procedendum ad canonizationem Beatificati, novæ inquisitiones, consultationes et examina instituuntur; ergo.

Prob. 2. *Quod non sit de fide divina certum, Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum*, quia nulla extat aperta Ecclesiæ definitio, quæ decernat istam rem esse fide divina tenendam, nec contrarium damnavit tamquam hæreticum: sicut damnari solent iis quæ opponuntur iis quæ fide divina credimus; ergo, etc.

Restat ergo certum esse Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum, certitudine fidei Ecclesiasticæ, in Spiritus sancti assistentia subnixæ, quia, ut ait Canus citatus: „ Deus peculiariter pro- „ videre censendus est, ne Ecclesia, quantumlibet ho- „ minum testimonia sequatur, in Sanctorum canoni- „ zatione erret. Cujus quidem peculiarissimæ pro- „ videntiæ abunde magnum argumentum est, quod „ nunquam infirmata est fides ab humanis testibus „ semel in hujusmodi judiciis suscepta. "

Confirmatur, Ex D. Thom. qui *quodlib.* 9. *art.* 6. postquam dixit, certum esse, quod impossibile sit judicium universalis Ecclesiæ errare in his quæ ad fidem pertinent; in aliis vero sententiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de hujusmodi, possibile esse judicium Ecclesiæ errare, propter falsos te- „ stes, subjungit: canonizatio vero Sanctorum me- „ dium est inter hæc duo: quia tamen honor, quem „ Sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua „ Sanctorum gloriam credimus, pie credendum est „ quod nec etiam in his judicium Ecclesiæ erra- „ re possit. "

Dices. D. Bonaventura opusculo contra Guill. docet: *ad infidelitatem spectare de Sancti canonizati gloria dubitare*; ergo etc.

Resp. *dist. antec.* Spectare ad infidelitatem late dictam, sumptam nimirum pro pertinacia non credendi quidquid sub motivo ecclesiastico districte credere debemus, *conc.* ad infidelitatem stricte sumptam, nempe pro pertinacia non credendi quidquid fide divina credere tenemur, *nego ant.* Porro D. Bonav. loquitur de infidelitate late dicta, cujus reus est qui in re gravi ad religionem spectante in dubium revocat Ecclesiæ ea de re judicium.

Resolves, Asserere Ecclesiam posse errare in canonizatione Sanctorum, esse erroneum, temerarium, scandalosum et impium. 1. *Est erroneum*, quia opponitur communi sensui fidelium. 2. *Est temerarium*, quia adversatur communi Theologorum sententiæ. 3. *Est scandalosum*, quia inde potest in animis fidelium oriri scandalum. 4. *Est impium*, quia est contra religionem et cultum Sanctis debitum.

Quæres 6. *An Ecclesia possit errare in approbatione Ordinis Religiosi?*

Resp. Non potest esse erroneum Ecclesiæ judicium, quo decernit aliquem Ordinem Religiosum, quoad suum proprium institutum esse bonum, ac divinæ legi et Evangelio consentaneum; atque ideo per se utilem ad christianam perfectionem acquirendam.

Prob. Ecclesia non potest, authoritate sibi a Deo concessa, approbare tanquam bonum et honestum, id quod revera malum est et inhonestum; ergo non potest definire aliquem vitæ statum, esse statum perfectionis, qui talis non esset; tum quia hoc esset in detrimentum Ecclesiæ; tum quia sic definiendo erraret circa veritatem magni momenti, maximeque ad mores pertinentem.

Dices, Ecclesia suppressit et extinxit Ordines Religiosos, quos prius approbaverat; ergo.

Resp. *nego conseq.* Si enim aliquando Ecclesia aliquos Ordines extinguere compulsa fuerit, non inde factum est, quod in sua origine perversi fuerint, sed quod a prima instituti sanctitate vel defecerint degeneres subinde discipuli, vel inutiles et temporum conditioni idonei amplius non fuerint illi Ordines.

§. II. *An Ecclesia sit infallibilis in censura librorum, seu in factis dogmaticis et doctrinalibus?*

Nota 1. Duplex est genus quæstionum, circa quas Ecclesia pronuntiare potest, nempe quæstio juris, et facti.

Quæstio *juris* est ea, qua quæritur qualis sit in se hæc, vel illa doctrina, an vera, vel falsa; an orthodoxa, vel heterodoxa; v. g. cum quæritur, *Utrum B. Virgo sit Mater Dei?*

Quæstio *facti* duplex est; nempe facti simplicis, quod et historicum et personale dicitur; et facti doctrinalis, seu dogmatici.

Quæstio *facti simplicis* est ea, quæ spectat veritatem rei gestæ, nempe crimen vel innocentiam alicujus personæ, internum animi sensum, etc. verb. gr. *Utrum Jansenius sit author hujus libri?* Circa hunc quæstionem certum est Ecclesiam non esse infallibilem, cum ejus de facto mere personali judicium fundetur aut in sensibus, aut in testimoniis hominum incertis, et fallacibus.

Quæstio *facti dogmatici* est ea, quæ est de aliquo facto, jure, seu dogmate, permixto; sive quæ est de aliquo dogmate fidei, illiusque attributione alicui libro, v. g. *Utrum in hoc, qui sub nomine Jansenii circumfertur libro, doctrina contineatur hæretica?* hæc quæstio vocatur facti jure permixti, quatenus duas quæstiones complectitur, unam juris, nempe, *Utrum hæc doctrina sit hæretica?* altera facti, nempe *Utrum hæc doctrina hæretica in sensu proprio et obvio hujus libri, qui sub nomine Jansenii circumfertur, in illo sit contenta et expressa?*

Nota 2. Hic unice quæritur, utrum falli possit Ecclesia, dum de sensu orthodoxo, vel heterodoxo propositionum, vel librorum, decretorie pronuntiat. Ideo

CONCLUSIO.

Ecclesiæ judicium, de sensu librorum, et propositionum, definientis, est infallibile.

Prob. 1. Ecclesia est infallibilis in his quæ ad fidem pertinent, ut fide constat, et probavimus supra; atqui judicium de sensu orthodoxo, vel heterodoxo librorum, ad fidem pertinet; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Div. Leone, qui scribens ad Synodum Chalcedon. asserit: *Pertinere ad puritatem fidei atque doctrinæ, damnare hæreses cum suis authoribus*. Ergo.

Prob. min. 2. Illud judicium pertinet ad fidem, sine quo fides non potest custodiri, ac defendi: nam de munere Ecclesiæ est, illibatam custodire fidem, eamque contra omnes novitates defendere, juxta illud Apost. (1. *ad Tim.* 6.) *O Timothee depositum custodi, devitans profanas novitates*. Atqui sine infallibili Ecclesiæ judicio de sensu librorum, fides illibata custodiri non potest, nec defendi; (cum sine eo, nec Sanctorum Patrum libros, in quibus fides traditur, approbare; nec Hæreticorum scripta, in quibus evertitur, reprobare possit); ergo Ecclesiæ de sensu librorum judicium pertinet ad fidem.

Prob. 2. In hoc Ecclesiæ definitio est infallibilis, pro quo definiendo, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem authoritatem; atqui Ecclesia pro definiendis factis doctrinalibus, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem authoritatem; ergo, etc.... Major est certa: si enim Ecclesia hoc privilegium immerito sibi arrogaret, circa ipsum dogma erraret; pertinet enim ad dogma scire, utrum Ecclesia privilegium infallibilitatis a Christo acceperit, vel non, in factis doctrinalibus definiendis, et fidelibus, ut suo subscriberent judicio, sub Anathematis pœna compellendis. Itaque

Prob. prima pars min. Nempe, *Ecclesiam sua praxi judicari sibi a Christo datam authoritatem definiendi infallibiliter facta doctrinalia*. Quia Ecclesia semper damnavit hæreses et hæreticos; ergo sua praxi judicavit, etc.

Prob. ant. Ecclesia in Concil. Nicæno damnavit Arium eum ejus doctrina erronea, (*Epist. Synodica ad Ecclesiam Alexandrin.*) his verbis: *Placuit, Concilium communibus suffragiis anathema denuntiare, et ei ipsi* (Ario), *et nefariæ ejus opinioni*. Item Ecclesia in Synodo Palæstina damnavit perversam Pelagii doctrinam, ut testatur D. Aug. (*L. de gestis Pelagii, c.* 6.); cum vero Pelagius negaret illa scripta esse sua, a Concilio coactus fuit ea anathematizare: *Synodus dixit: quoniam negas te talia scripsisse, Anathematizas eos qui sic tenent? Pelagius respondit: Anatematizo*. Infinita hujusmodi exempla proferre possem, sed non sinit brevitas proposita.

Prob. secunda pars min. nempe, *Ecclesiam sua declaratione judicare se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quæstionibus*. 1. Ecclesia in Conc. Chalcedon. generali IV. act. 6. damnando Nestorium, Eutychem, et Dioscorum dicit: *Nestorio et Eutychi anathema. Trinitas hos tres damnavit, Trinitas hos tres ejecit*. Ergo judicavit sibi a Christo datam infallibilem in ejusmodi factis cum dogmate connexis definiendis authoritatem.

2. In Concil. generali V. Constantinop. II. fuit excitata controversia de uno sensu trium famosorum Capitulorum, seu de facto doctrinali, nempe utrum erroneus Nestorii sensus, jam in Concil. Chalcedonensi damnatus, contineretur in libris Theodori Mopsuesteni Episcopi, in libris Theodoreti adversus S. Cyrillum, in epist. Ibæ Edesseni Episc. ad Marim Persam; atqui S. Synodus tria illa Capitula sub Anathematis pœna damnans, declarat se ea damnare virtute horum verborum, *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, et, *sponsabo te mihi in fide*, etc. quibus Christus promisit Ecclesiæ infallibilem in rebus Religionis authoritatem; ergo Ecclesia profitetur se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quæstionibus... *Prob. min.* Patres Synodi antequam Canones, quibus tria Capitula damnantur, statuant, authoritatem Ecclesiæ sic explicant: *In memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesia factas, et qui dixit quod* portæ inferi non prævalebunt adversus eam, id est: » Hæreticorum mortiferæ linguæ: recordantes autem et quæ per Oseam prophetata sunt in quibus dicit: *et sponsabo te mihi in fide, et cognosces Dominum*... nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum... necessarium esse putavimus capitulis comprehendere et prædicationem veritatis, et Hæreticorum, nec non eorum impietatis condemnationem. *Postea tribus Canonibus damnat tria capitula, eorumque defensores Anathematizat*. Quo judicio, *ait Cardinalis Norisius in Apologia Monachorum Scythiæ*, demonstratur in damnandis propositionibus in sensu ab auctoribus intento, non errare Ecclesiam; neque latum ab ea semel judicium posse retractari".

Prob. 3. *ratione*. Ecclesia, fatentibus ipsismet adversariis potest certo et infallibiliter judicare de sensu doctrina propositionis avulsæ ex libro et in se nude consideratæ; v. gr. de hac propos. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ, nunquam resistitur*. Sic enim purum dogma continet. Ergo similiter potest certo et infallibiliter judicare de sensu, seu doctrina ejusdem prout attribuitur libro Jansenii, v. g.

an iste prop. *interiori gratiæ*, etc. possit colligi ex libro Jansenii; nulla enim est disparitas, cum nullum sit discrimen inter propositionem quæ prout evulsa ex libro separatim proponitur, et eamdem quæ prout in libro continetur; e contra sensus propositionis in libro melius dignosci potest ex antecedentibus et consequentibus totius libri, quam ex consideratione ejusdem prop. separatæ et truncatæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In quæstionibus facti errare posse Ecclesiam senserunt, qui de hac re scripserunt, ad censuram usque famosarum V. Propositionum Jansenii; ergo opinio infallibilitatis Ecclesiæ in quæstionibus facti est nova et a scholis eliminanda.

Resp. dist. ant. In quæstionibus facti particularis, seu personalis, *conc. ant.* facti dogmatici *nego ant.* Cum enim factum personale spectet personæ statum, v. g. innocentiam, crimen, internum sensum, quorum cognitio ex testimoniis hominum fallacibus pendet, consequens est, ut de eis Ecclesiæ judicium incertum sit, et errori obnoxium; at judicium Ecclesiæ de facto doctrinali, seu doctrina in libris expressa, non pendet ex testimoniis hominum, sed ex collatione doctrinæ in libris contentæ cum Scriptura et traditione, certis fidei nostræ regulis; unde fit ut Ecclesia, speciali Dei assistentia adjuta, nec falli, nec fallere possit.

Prob. ant. Authoritate Theologorum, qui ad medium usque sæculum XVII. scripserunt.

Div. Thom. Quodlibet 9. quæst. 8. artic. ultim. *ait:* » In sententiis quæ ad particularia facta pertinent .... » possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos » testes."

Melchior Canus (*l.* 5. *de locis, cap.* 5. *Conclus.* 3.) ait: » In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui ad privatos homines vel Ecclesias referuntur, errare per ignorantiam Ecclesia potest".

Joann. Gerson. (*Tract. de potest. Eccles. et Laica, cap.* 16.) dicit: » Communiter Doctores asserere, errare posse Ecclesiam in iis quæ sunt facti, non vero in iis quæ sunt juris".

Bellarm. (*L.* 4. *de summo Pontif. cap.* 2.)" Conveniunt omnes Catholici et Hæretici in duobus: 1. Posse Pontificem, etiam ut Pontificem, et cum suo cœtu Consiliariorum, vel cum Concilio generali, errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione, testimonioque hominum, præcipue pendent"; *ergo etc.*

Resp. nego conseq. Hi enim Theologi, et alii, quos cum fastu congerit Vitasse, loquuntur de factis particularibus, de quibus Ecclesia judicium fert ex relatione et testimoniis hominum; atqui de factis pure personalibus judicat Ecclesia ex relatione et testimoniis hominum; ergo loquuntur de factis pure personalibus; namque

1. D. Thom. clare designat facta personalia in verbis quæ omittuntur in objectione, ait: » In sententiis quæ ad facta particularia pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, etc. possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes".

2. Canum loqui de factis personalibus constat ex exemplo quod adducit: » Cum quis enim, *ait*, occul» to una uxore habita, alteram ducit publice, jubet » illi Ecclesia, ut priore relicta posteriorem accipiat, » qua in re sine dubio fallitur, et id præcipit homi» ni quod rationi et Evangelio adversum est". Refert idem exemplum Gerso citatus, et addit: *sed istud est unum factum, et non unum jus.* Utique est factum pure personale.

3. Bellarminum loqui de factis pure personalibus constat, tum ex causa fallibilitatis Ecclesiæ in factis quæ adducit, quia *ex informatione testimoniisque hominum, præcipue pendent*, tam ex exemplis quæ profert ibidem; *ut, an talis sit promovendus ad Episcopatum, an jure fuerit promotus, an videatur deponendus?*

Porro, si omnes alii ad unum Theologi examinentur, certo certius videbitur ex unica quam adducunt ratione, et exemplis quæ referuntur, eos de factis pure personalibus locutos fuisse.

Inst. 1. Bellarm. (*L.* 4. *de Rom. Pontif. cap.* 11.) expendens Honorii causam, postquam conatus est probare adulteratam esse VI. Synodum addit: » Quod » si aliquis non possit adduci ut credat corruptam es» se VI. Synodum: is accipiat alteram solutionem, » quæ est Joannis a Turre-Cremata, lib. 2. de Eccles. » cap. 93. qui docet Patres Synodi damnasse quidem » Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde » in eo judicio errasse... Itaque tuto dicere possu» mus hos Patres deceptos ex falsis rumoribus, et » non intellectis Honorii Epistolis, immerito cum Hæ» reticis connumerasse Honorium". Ergo Bellarminus sensit Ecclesiam errare posse in factis dogmaticis.

Resp. nego conseq. Nam hic Bellarm. loquitur de facto mere personali Honorii, nimirum de ejus sensu personali et interno, cujus decisio pendet principaliter *ex informatione et testimoniis hominum*, liquet ex his verbis, *ex falsa informatione* et *ex falsis rumoribus*, alias sibi contradiceret; nam, lib. 2. de Sacramentis, cap. 25. ait: » Non habemus te» stimonium infallibile, quod Concilia illa fuerint, et » legitima fuerint, et hoc aut illud definierint, nisi » quia Ecclesia, quæ nunc est, et errare non potest, » ita sentit et docet". Atqui quod aliquod Concilium tale fuerit, quod fuerit legitimum, quod hoc vel illud definierit, sunt facta doctrinalia; ergo ex Bellarm. Ecclesia est infallibilis in factis doctrinalibus.

Nota. Bellarminum *per Patres Synodi* intellexisse *Græcos*, cum certum sit Turre-Crematam errorem facti in causa Honorii rejicere in solos Græcos, sicut et ipse Bellarminus in solutione objectionis, quam sibi hic proponit dicens: » A Joanne IV. Martino I. » Agathone et Nicolao I. SS. Pontificibus et a toto » Concilio Rom. sub Martino congregato, eas Epi» stolas (*Honorii*) melius esse intellectas, quam a » Græcis in Concilio VI."

Inst. 2. Bellarm. loquitur *de Epistolis* Honorii a Patribus VI. Concilii *non intellectis.* Ergo agit de ejus sensu litterali, non personali.

Resp. dist. ant. Loquitur de Epistolis Honorii male intellectis secundum sensum ejus personalem et internum, *conc. ant.* secundum sensum litteralem, *nego ant. et conseq.* nam judicium de sensu litterali textus, qui ob oculos versatur, non fit *ex informatione et rumoribus*, sed ex consideratione significationis vocum et propositionum, cum Spiritus Sancti gratia, facta, earumque collatione cum Scriptura et traditione.

Objicies 2. Illud Ecclesiæ judicium non est infallibile, quod aliquando revocat Ecclesia; atqui suum de textibus, et libris dogmaticis, judicium aliquando revocavit Ecclesia; ergo.

Prob. min. Aliquot exemplis.

1. Concilium Antiochenum vocem, *Omousios*, proscripsit, quam tamen postea Concil. Nicænum I. approbavit.

2. Ante Concil. Ephesin. hæc vox, *Christotocos*, habebatur Catholica; atqui tamen Concil. Ephesin. illam improbavit.

3. Concil. Chalcedonense tria capitula famosa ap-

probavit tanquam Catholica; atqui illa, tanquam hæretica, Concilium V. damnavit; ergo.

Resp. ad 1. *dist. ant.* Concil. Antiochenum vocem, *Omousios*, proscripsit, secundum sensum proprium, et orthodoxum, *nego ant.* secundum sensum heterodoxum, quem Paulus Samosateous huic voci attribuebat, *conc. ant.* Paulus Samosat. per hanc vocem, *Omousios*, intelligebat filium habere substantiam ejusdem speciei cum substantia Patris, sed numero distinctam ab illa; quem sensum merito Concilium reprobavit.

Resp. ad 2. *dist. min.* Concilium Ephes. vocem, *Christotocos*, improbavit in se absolute, et in sensu ab Ecclesia usitato, *nego min.* in sensu Nestorii, qui, negando unionem hypostaticam, per hanc vocem, *Christotocos*, excludebat istam, *Theotocos*, seu Dei Genitrix, *conc. min.* hic enim sensus est hæreticus.

Resp. ad 3. *nego ant.* Nam in Concil. Chalcedonensi de tribus Capitulis nihil fuit agitatum, sed solum de admittendis ad Communionem Theodoreto et Iba, qui, postquam dixerunt Anathema Nestorio et Eutychi, atque Epistolæ Sancti Leonis ad Flavianum subscripserunt, ad eam admissi fuerunt, ut de Iba testatur Anatholius Constantinop. Act. 3. Concil. Chalcedonensis. *Omnem de eo*, Iba, *abjicio suspicionem, quoniam consentit et subscribit ei, quæ nunc de fide sententia data est a S. Concilio, et Epistola sanctissimi Archiepiscopi Romæ Leonis*. Hinc Vigilius Papa, qui confirmavit V. Synodum, ait: *Absit ut tam horrendas blasphemias Patres Chalcedonenses approbaverint*. Idem asserit Vigilius Papa in suo Constituto.

Inst. 1. Legati S. Pontificis in Conc. Chalcedon. sententiam pronuntiantes, dixerunt: *relectis chartis agnovimus ex sententia RR. Episcoporum, Ibam innoxium approbari*. Ergo Concil. approbavit Epistolam Ibæ.

Resp. *nego conseq.* Non enim Ibas innoxius visus est, quia ejus Epistola innoxia, sed quia, cum fuerit interrogatus Ibas, ex ejus responsis deprehensus est orthodoxus. Nam, ut ait Eunomius Nicomediæ Episcopus: *In quibus dicendo male culpare visus est B. Cyrillum, in postremis recte confessus, illa, in quibus culpaverat, refutavit; unde et ego*, addit, *anathematizantem eum Nestorium et Eutychem et impia ejus dogmata... dignum esse Episcopatu decerno*.

Inst. 2. Legati summi Pontificis dixerunt: *Relecta ejus Epistola, agnovimus eum esse orthodoxum*. Ergo ejus Epistola declarata est orthodoxa.

Resp. *nego conseq.* Equidem dicunt Legati Epistolam Ibæ fuisse relectam, ipsumque Ibam esse orthodoxum, sed nullo modo dicunt Epistolam esse orthodoxam; quæ duo valde diversa sunt et distinguenda.

Inst. 3. In eodem Concilio Maximus Antiochenus dixit: *Et relecto quoque rescripto Epistolæ*, Ibæ,... *orthodoxa ejus declarata est dictatio*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Ex 300. enim, et amplius, Episcopis, quibus constabat illud Concilium, solus Maximus Epistolam Ibæ orthodoxam declaravit; qui, ut recte observant Patres V. Concilii, collat. 6. *In Conciliis, non unius, aut alterius interlocutio attendi debet, sed quæ ab omnibus, vel a majori parte definiuntur*. Ergo, etc.

Objicies 3. Pelagius II. in Epist. ad Episcopos Istriæ, de Epist. Ibæ loquens, ait: *Licenter unusquisque eam reprehenderet, etiamsi Episcopi in eodem Concilio* (Chalcedonensi) *residentes, suis illam subscriptionibus approbassent*. Ergo ille Pontifex agnovit Ecclesiæ judicium de tribus capitulis non esse infallibile, alias non potuisset rescindi.

Resp. *nego conseq.* Non enim ita loquitur Pelagius, quod sentiret Ecclesiæ judicium de textibus dogmaticis esse errori obnoxium, sed quod actio Concilii decima, in qua quæstio de authoribus trium Capitulorum fuit ventilata, non fuit approbata et confirmata a S. Leone, qui noluit, ut ea, quæ post actionem sextam gesta sunt, authoritatem haberent Concilii generalis.

Objicies 4. Vigilius S. P. constitutum edidit, ne tria capitula damnarentur, eo quod putaret illa fuisse a Conc. Chalced. approbata; atqui tamen confirmavit V. Synodum in qua damnata fuerunt; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ne damnarentur, in se ipsis spectata, seu, secundum doctrinam Nestorianam, quam continebant, *nego maj.* ne damnarentur una cum authorum nomine, *conc. maj.* Verebatur enim ne, si cum authorum nomine damnarentur tria capitula, in aliquibus lædi videretur authoritas Concilii Chalced. in quo Theodoretus et Ibas fuerant absoluti; unde in V. Concilio, damnando tria capitula, personas Theodoreti et Ibæ non damnavit.

Objicies 5. Multi Episcopi diu V. Concilio restiterunt, et damnationem trium capitulorum rejecerunt; ergo senserunt judicium Ecclesiæ de factis dogmaticis non esse infallibile.

Resp. *dist. ant.* Damnationem trium capitulorum rejecerunt, eo quod crederent Ecclesiam falli posse in suo de textibus dogmaticis judicio, *nego ant.* eo quod falso, et ex errore, crediderint tria capitula in Concilio Chalced. approbata fuisse, et Concilium V. non esse generale, *conc. ant.* Unde illi Episcopi tanquam schismatici habiti sunt ab Ecclesia, nec ad ejus communionem fuerunt admissi, nisi postquam tria capitula damnarunt, et Concilium V. ut legitimum et generale susceperunt.

Objicies 6. Ecclesia non est infallibilis circa sensum authoris personalem; ergo nec circa sensum litteralem.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod, cum infallibilitas sit Ecclesiæ concessa ad recte docendum populos res fidei et morum, non est necesse ut hanc habeat circa sensum personalem authorum, qui cum in mente delitescat, veram fidem et bonos mores adjuvare nec depravare potest in aliis: e contra sensus litteralis ad veram fidem et mores aliorum juvandum vel depravandum multum valet, cum ab omnibus legi et percipi possit, et ideo gravissima est ratio Ecclesiæ attribuendi infallibilitatem circa sensum litteralem authorum dogmaticorum.

Inst. Ecclesia sæpe anathematizat et libros dogmaticos et eorum authores; atqui non anathematizat authores, nisi propter sensum eorum personalem; ergo non magis est infallibilis circa sensum litteralem, quam circa personalem.

Resp. *dist. maj.* Anathematizat et libros dogmaticos, et eorum authores, eodem genere certitudinis, *nego maj.* diverso, *conc. maj.* Nam cum Ecclesia anathematizat librum dogmaticum, definit sensum illius litteralem esse heterodoxum, in quo judicio est infallibilis ex promissionibus Christi; at cum anathematizat authorem libri dogmatici, solum declarat se illum habere ut hæreticum et ab omnibus Catholicis ut talem habendum propter sensum illius personalem, qui ex sufficientibus indiciis cognoscitur esse conformis sensui litterali hæretico, in qua declaratione Ecclesia potest absolute errare, licet prudenter judicet; verum hic error meri facti non noceret puritati doctrinæ, nec per illum Ecclesia fideles ad falsum aliquod dogma suscipiendum induceret.

Inst. 2. Ecclesia damnavit V. famosas Jansenii propositiones *in sensu ab authore intento*; atqui talis sensus est personalis; ergo.

Resp. *nego min.* Nam Ecclesia per has voces, *in sensu ab authore intento,* intelligit sensum ab authore intentum per librum ejus, seu sensum ab authore in suo libro expressum, ut explicat Clem. XI. in constit. *Vineam Domini Sabaoth,* dum dicit: *Damnatum in V. propositionibus Jansenii libri sensum ab omnibus Christi fidelibus ... damnari debere.* Ergo Ecclesia per hæc verba, *in sensu ab authore intento,* damnavit sensum litteralem, non personalem Jansenii, ad quem non attendit, nam librum Jansenii, non ipsum Jansenium damnavit ut hæreticum.

Quæres 1. *Quomodo fideles teneantur Ecclesiæ de sensu librorum judicio subscribere et acquiescere?*

Resp. Tenentur in conscientia acquiescere ex intimo mentis ac judicii consensu et approbatione; nec sufficit ut acquiescant religioso, ut ajunt, silentio, id est, non sufficit, ut, intus et animo dissentientes, exterius præ reverentia sileant, nihilque dicant, aut scribant contra definitionem Ecclesiæ circa factum.

Prob. Tale obsequium constitutionibus Apostolicis debent præstare fideles, quale exigitur ab Ecclesia; nam authoritas in superioribus imperandi, inferioribus imponit obsequendi necessitatem; atqui Ecclesia exigit ut constitutionibus Apostolicis præstetur obsequium mentis, ut constat ex formulario, quod ab omnibus subscribendum mandavit Alexand. VIII. (*Bulla, Regiminis Apost. data* 1665.) in quo sub juramento dicitur: » Ego N. constitutioni Apostolicæ Innocentii V. datæ die 31. Maji 1653. et constitutioni Alexan. VII. datæ 16. Octobr. 1656. SS. Pontificum me subjicio, et V. propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen, *Augustinus,* excerptas, *in* sensu ab eodem authore intento, prout illas Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro, sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia." Cujus formularii subscriptionem pure et simpliciter *absque ulla distinctione, restrictione, seu expositione,* præcepit Innoc. XII. (*Brevi ad Episc. Belgii ann.* 1694.)

Hinc libellus, cui titulus, *Casus Conscientiæ,* in quo hæc erat prop. » Post subscriptionem simplicem » sine ulla restrictione formulæ Alexand. VII. satis » est, si quis circa factum Jansenii ab Ecclesia defi» nitum, religiosum duntaxat servet silentium;" fuit damnatus a Clem. XI. (*Brevi dato, anno* 1703.) et a Cardinali Noallio (*Mandato anni* 1703. 22. *Febr.*) qui declaravit dictam prop. » adversari constitutio» nibus Innoc. X. et Alexan. VII. et Brevibus Innoc. » XII. receptis *in* comitiis generalibus Cleri Gallica» ni ann. 1700, de novo excitare jam definitas quæ» stiones, favere æquivocationibus, mentalibus restri» ctionibus et etiam perjuriis, ac derogare authorita» ti Ecclesiæ".

Quomodo, quæso, a mendacio et perjurio excusandus, qui cum juramento profitetur *se sincero animo prop. ex libro Jansenii excerptas damnare in sensu ab eodem authore intento,* quas tamen *totus* et animo non damnat, nec rejicit, *imo* tanquam veras et orthodoxas admittit?

Objicies 1. In definitionibus factum simul et jus comprehendentibus, circa factum sufficit religiosum silentium; ergo.

Prob. ant. Clem. XI. (*Brevi dato* 19. *Januar.* 1669.) ad pacem Ecclesiæ admisit quatuor Episcopos, Andegavensem, Bellovacensem, Apamiensem, et Aletensem; atqui illi docuerant pro subscriptione formularii sufficere erga factum Jansenii solam reverentiam silentii, nec hanc revocaverant sententiam; ergo.

Resp. *nego secundam part. min.* Non enim admissi sunt ad pacem, nisi postquam Clementi IX. declararunt se aliorum Episcoporum Gallorum institutum imitatos fuisse. *Quamobrem,* ajont, (*Epist. data* 1. *Septemb.* 1668.) *congregata sicut illi,* (Episcopi Galli) *diœcesana Synodo, et impetrata nova subscriptione, nos etiam subscripsimus .. quod, in Apostolicas constitutiones, obsequium injunxerunt, injunximus.* Sic etiam testatur Episcopus Laudensis (*Epist. ad Clem. IX. data* 22. *Septem.* 1668.) dicens: » Nova, necnon sincera, subscriptione aliis Episcopis » consentiunt illustrissimi Aletensis, Apamiensis, An» degavensis et Bellovacensis, ut disertis verbis pro» fessi sunt."

Idem declarat Clemen. IX. in brevi ad Regem Christianissimum, dato 28. Septemb. 1668. » Cum læti» tia, *inquit,* cognovimus in simplici et pura sub» scriptione formularii quatuor illorum Episcoporum » obedientiam et obsequium."

Inst. 1. Cardinalis Rospigliosus in sua relatione, certum facit Pontificem: » Quod ad pontificiam de » facto *Jansenii* sententiam, videri eam Episcopis » cum reverentia excipiendam, sed intra eos fines, » quos in ejusmodi causis Cardinales Baronius, Bel» larminius, Richelius, Pallavicinus, et PP. Sirmun» dus et Petavius determinant, nimirum, ne quid » pronuntietur, scribatur, doceaturve ipsi contra» rium." Atqui hæc forma subscribendi, est reverentia silentii, cum qua sola eos ad pacem admisit Clemens IX. ergo reverentia illa sufficit.

Resp. *dist. min.* Hæc formula subscribendi est reverentia silentii erga factum personale Jansenii, *conc.* erga factum doctrinale, nempe circa attributionem sensus erronei quinque propositionum libro Jansenii, *nego min.* Hanc fuisse mentem Pontificis constat, 1. Quia in Epistola quam scripsit postea quatuor Episcopis, declarat, *nullam circa illud* formularium *exceptionem, aut restrictionem, admissurum unquam fuisse.* 2. Quia in dicta relatione Cardinalis Rospigliosi dicitur: *Si nihil ibi,* nempe in actis verbalibus quatuor Episcoporum, *affirmatum fuisset præterquam posse Pontificem falli in quæstionibus de facto, prout supra num.* 155. (in quo agitur de facto mere personali) *explicavimus, prudenti rem dissimulatione supprimendam existimat* Pontifex; *sin vero asseruissent Episcopi nolle se pro hæreticis agnoscere quinque propositiones in sensu Jansenii, quemadmodum ab Apostolica sede fuerant damnatæ,* en factum doctrinale. *Id sane nullatenus ferre, neque in re tanti momenti quidquam connivere, quinimo acerrime obviam ire statuerat.* Et postquam retulit ea, quæ sunt in objectione posita, addit: » De » formula vero eosdem *quatuor Episcopos* profiteri, » sinceritate et fide quæ esse maxima posset, ei se » subscripsisse, et quinque propositiones tum damna» visse, tum damnandas curasse sine ulla exceptione » aut limitatione, in quolibet sensu in quo ab Ecclesia » damnatæ fuissent." Ergo illi Episcopi quinque propositiones in sensu Jansenii, in quo revera eas damnavit Ecclesia, se eas quoque reprobare significabant, ac definitioni facti acquiescere. Est enim hæc facti doctrinalis quæstio, *Utrum Jansenii sensus erroneus sit, et damnatus;* et eo ipso huic quæstioni acquiescere censetur, quo declarat se damnare V. propositiones in eo omni sensu, in quo eas damnavit Ecclesia.

Inst 1. Episcopi, qui in V. Concilio damnaverunt tria capitula, invitabant contumaces ad pacem, etiam non mutata sententia, ut testatur Facundus, *lib.* 2. *cap.* 3. Ergo persuasum illis fuit defensores trium capitulorum, pacis causa, potuisse eorum damnationi subscribere, licet intus illam non approbarent.

Resp. nego conseq. Equidem, ex prudenti œconomia, ad apertum schisma vitandum, invitarunt Schis-

maticos, ut redirent ad unitatem, etiam non mutata sententia, ut testatur S. P. Vigilius in sententia adversus Theodorum Cæsariensem, *Pro scandalo fraenando*, ait .... *quædam pro tempore medicinaliter existimavimus ordinanda*. Sed postquam animi fuerunt sedati, ab illis exegerunt, ut deposita priori sententia, Ecclesiæ judicio acquiescerent.

Quæres 2. *Quo motivo tenemur credere libros ab Ecclesia ut hæreticos damnatos, tales esse?*

Res. Circa præsentem quæstionem duplex est sententia.

Prima est eorum qui volunt nos fide ecclesiastica, cujus motivum sit infallibilis ac suprema Ecclesiæ authoritas, teneri credere libros ab Ecclesia damnatos, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt damnati.

Secunda, quam amplectimur, est aliorum, qui existimant fide divina, cujus motivum est implicita revelatio, credendum esse tales libros, vel propositiones, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt judicati ac censurati.

Prob. Ex D. Thom. (2. 2. *q.* 11. *art.* 2. *in corp.*) dicente: » Ad fidem aliquid pertinet dupliciter, uno » modo directe et principaliter, sicut articuli fidei. » Alio modo indirecte et secundario, sicut ea ex qui» bus sequitur corruptio alicujus articuli, et circa » utraque potest esse hæresis eo modo quo et fi» des." Atqui si quis negaret librum ab Ecclesia ut hæreticum damnatum, talem esse, ex ejus negatione sequeretur necessario corruptio hujus articuli fidei, *Ecclesia est infallibilis declarando orthodoxia, vel heterodoxia librorum dogmaticorum*, quæ propositio est revelata per hæc, et alia verba: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et sponsabo te mihi in fide*. Ergo.

Confirm. Quia fide divina credimus libros a D. August. de gratia conscriptos, catholicos esse, Canonem Missæ nullum errorem continere, etc. Ergo eadem fide credere debemus librum hæreticorum ab Ecclesia damnatum, vere esse hæreticum; paritas enim videtur omnimoda, cum ex utraque parte occurrat aliquod factum juri permixtum. Unde Gallicani præsules in Epist. ad Innoc. (*Data die* 28. *Mart. anno* 1654.) dicunt, discipulos Jansenii fidem ac mentis obsequium detrahentes Ecclesiæ factum Jansenii definienti, quasi in eo judicio errasset, a *veteri fidei deposito, cujus custodia Cathedræ Petri a Christo concredita est, partem adimere tentare*. Et Cardinalis Laurea *tom.* 3. *suæ Theolog. disput.* 6. *art.* 6. huic quæstioni: *An propositiones doctrinales, includentes aliquid facti, possint esse objectum fidei?* respondet: » Dico 1. Dum Ecclesia in Concilio, vel » Romanus Pontifex extra Concilium, damnat ali» quam doctrinam cum expressione authoris, v. g. » Sabellii, Cerinthi, etc. licet totum complexum in» cludat aliquid facti, damnatio illa est objectum fi» dei; ideo absolute, et sine distinctione facti a ju» re, est recipienda ut fidei objectum:" ergo fide divina credenda.

Objicies 1. Gregor. Magn. Epist. ad Episc. Hiberniæ, loquens de gestis in V. Synodo, dicit: *Nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenus immutatum, sed de quibusdam solummodo personis esse actitatum*.

Atqui fide divina non tenemur credere quod non est de fide; ergo.

Resp. dist. maj. In V. Synodo: *Nihil de fide convulsum est*, id est, nihil de novo dogmate fidei, *conc. maj.* id est, nihil pertinens ad fidem, *nego maj.* Sic enim loquitur Greg. Mag. quia in V. Syn. nova hæresis non fuit damnata, sed solum renovata et confirmata hæresis Nestorianæ condemnatio, et *de personis est actitatum*, utrum nempe scripta Theodoreti et Ibæ in pace Ecclesiæ defunctorum, appellatis eorum nominibus, damnari possent, quæ quæstio magis personas, quam doctrinam spectant.

Inst. Pelagius II. in Epistola secunda, Episcopis Istriæ, qui propter tria capitula schisma fecerant, exprobrat quod in schismate remaneant propter *superfluas* quæstiones; atqui superfluæ quæstiones non sunt fide divina credendæ; ergo.

Resp. dist. maj. Quæstiones de tribus capitulis a Pelagio II. dicuntur superfluæ *relative* ad Episcopos Istriæ, *conc. maj.* cum enim illi Nestorianam damnarent hæresim, superfluum ipsis erat de scriptis damnatis disputare. *Relative* ad doctrinam in aliis scriptis contentam, *nego maj.* nam ibi sic loquitur summus Pontifex: » Facile sentietis, quantum sit peri» culum pro superfluis quæstionibus, et Hæreticorum » defensione capitulorum, tamdiu ab universa Eccle» sia segregari."

Objic. 2. Quod non est revelatum, non potest credi fide divina; atqui factum dogmaticum (v. g. hæreticitas libri Jansenii) non est revelatum; ergo etc.

Resp. dist. maj. Quod non est revelatum, neque explicite, neque implicite, *conc. maj.* quod non est revelatum explicite, sed est revelatum implicite, *nego maj.* Porro hæreticitas libri Jansenii est implicite revelata, nimirum in hac prop. universali, in qua continetur; omne factum doctrinale, quod, ut hæreticum, damnatur ab Ecclesia, quæ est *columna et firmamentum veritatis, et adversus quam portæ inferi non prævalebunt*, revera hæreticum est.

Inst. 1. Ergo fide divina credere debemus Jansenium, hæreticam in suo libro tradidisse doctrinam; atqui hoc est falsum; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Hæreticitas libri Jansenii, antequam damnaretur, non poterat credi fide divina; ergo nec fide divina credi potest, postquam damnata est.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod hæreticitas libri Jansenii ante sui damnationem, nullo modo erat revelata; at postquam ab Ecclesia est definita, tunc est revelata implicite, quatenus habet necessariam connexionem cum revelatione infallibilitatis Ecclesiæ circa doctrinam librorum dogmaticorum.

Inst. 2. Si factum dogmaticum, ab Ecclesia definitum, esset fide divina credendum, Ecclesia conderet novos fidei articulos: falsum conseq. nam non fiunt a Deo novæ revelationes. Ergo.

Resp. nego seq. maj. Ecclesia enim, declarando aliquem textum heterodoxum, non condit novum articulum fidei, sed, per assistentiam Spiritus Sancti, applicat revelationem olim a Deo factam, ad aliquod objectum particulare, quod in illa jam, propter definitionem Ecclesiæ, continetur, estque veritas fide divina credibilis; unde Formularium Alexand. VII. dicitur, *Formula fidei*, ab Episcopo Laudunensi in sua ad Clementem I. Epist. in favorem quatuor Episcoporum.

Quæres 3. *Quid Ecclesia in suis Censuris intelligat per sensum obvium et naturalem?*

Resp. Cum distinctione propositionum de quibus judicat Ecclesia; vel enim illas propositiones in se absolute, et independenter ab omni proferente spectatas, judicat, vel relative ad sensum libri a quo extrahuntur, vel auctoris a quo prolatæ sunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de propositionibus in se absolute spectatis, *per sensum obvium et naturalem*, intelligit sensum quem verba ex communi ac recepta significatione præ se ferunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de prop. spectatis relative ad privatum sensum authoris vel libri, *per sensum obvium et naturalem*, intelligit sensum

ab authore intentum, ad quem Ecclesia semper attendit, quando in sua censura librum vel authorem designat. Nec tunc respicit sensum verborum in se et absolute, quia talis sensus est a mente libri vel authoris alienus et quasi extraneus.

Hinc, quando Ecclesia damnat propositionem alicujus libri, vel authoris æquivocam, quæ duplicem habet sensum, unum rectum, alium falsum, nec prævia distinguit sensum verum, aut falsum, censura unice cadit in sensum falsum libri vel authoris, qui illius sensus est obvius, proprius, et naturalis; nullatenus vero cadit in sensum verum et catholicum, qui, relative ad librum vel authorem, alienus est et extraneus; sic in Concil. Constantiensi hic Articulus IV. Joann. Huss fuit indistincte damnatus: *Duæ naturæ, divinitas et humanitas, sunt unus Christus*, qui certe in se et absolute spectatus, nullam meretur censuram, sed qui fuit confixus in sensu proprio et naturali Joann. Huss contendentis unamquamque sigillatim naturam esse totum et integrum Christum, ita ut possit dici: *Humanitas est totus Christus, divinitas est totus Christus*. Quod est falsum et hæreticum.

Hinc fit, ut una eademque propositio, iisdem verbis concepta, modo probetur, modo improbetur, et quidem sine ulla sensus explicatione, sed ex sola circumstantiarum temporis et personarum, e quibus prolata est, consideratione; sic vox, *consubstantialis*, a Conc. Antiocheno rejecta fuit in sensu Pauli Samosateni, qui per eam intelligebat Filium habere substantiam ejusdem speciei cum substantia Patris, sed numero distinctam ab illa. E contra fuit consecrata in Concil. Nicæno I. ut unitas naturæ in Patre et Filio significaretur, qui sensus est illius vocis, in se et absolute consideratæ, proprius. Fieri ergo potest, et sæpe fit, ut propositio quæ in se innoxia est, noxia fiat ex perversa authoris, qui ea abutitur, intentione, ut de Juliano testatur D. Augustinus, *lib. 2. de nuptiis et concupisc. c. 4.* dicens: *Quæ veraciter et catholice dicta sunt, imo in divinis litteris veraciter scripta, non ab illo catholice dicta esse, quia non intentione catholici pectoris dicta sunt*.

Quæres 4. *Utrum exigi possit ab Ecclesia, cum damnat propositiones æquivocas, ut perversum earum sensum, per datas explicationes assignet*.

Resp. negative. Quia eo ipso quo damnantur, constat ipsas in pravo sensu damnari, non autem in orthodoxo quem pati possent. Ecclesia enim, cum sit *columna et firmamentum veritatis*, nec errorem probare, nec verum damnare potest.

Quæres 5. *Quas ob causas Ecclesia, in suis censuris, varios propositionum sensus non distinguat?*

Resp. Duæ vulgo assignantur, 1. Quia ad damnationem propositionis, sufficit, ut sit æquivoca, cum ratione suæ æquivocationis possit fideles in errorem inducere.

2. Quia si explicationes daret Ecclesia, nullus esset rixandi finis in Novatoribus, qui, ad excutiendum obedientiæ jugum, novas in infinitum explicationes postularent ad priores exponendas. Nemo nescit quam importune Janseniani postulaverint, ut quinque magistri sui propositiones, quas æquivocas esse contendebant, varios in sensus distinguerentur, non alio certe consilio, quam ut earum damnationem hac arte declinarent.

CAPUT IV.

De Romano Pontifice.

Nota. Quæ ad Romanum Pontificem spectant, ad duas quæstiones reducemus, quarum *prima* de ejus primatu, *secunda* erit de ejus prærogativis.

QUÆSTIO I.

De primatu Romani Pontificis.

Nota. Duplex est primatus, honoris, nempe, et jurisdictionis.

Primatus honoris est jus ante aliquem sedendi, absque ulla in eum jurisdictione; hunc heterodoxi facile concedunt D. Petro, dicuntque eum fuisse primum inter pares... *Primatus jurisdictionis* est jus regendi universam Ecclesiam cum amplitudine potestatis in omnes Christi fideles tam Laicos, quam Clericos et Episcopos.

Nota 2. Primatum jurisdictionis Summi Pontificis negarunt non solum Hæretici, qui Constantinopoli, sedente Photio, schisma adversus Ecclesiam Romanam fecerunt; sed etiam Joannes Wiclef, Lutherus, Calvinus, aliique recentiores Hæretici, contra quos duo sunt resolvenda: *primum*, utrum D. Petrus a Christo primatum et jurisdictionem in universam Ecclesiam acceperit; *secundum*, utrum Romanus Pontifex succedat Petro in primatu.

CONCLUSIO I.

D. Petrus accepit a Christo primatum honoris et jurisdictionis in tota Ecclesia, non solum supra fideles, sed et supra alios Apostolos. Est de fide, et consequenter ex sola Scriptura et traditione probanda.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 16. Christus dixit Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Ex quo sic argumentor: qui est constitutus fundamentum Ecclesiæ, ille obtinuit a Christo primatum jurisdictionis in universa Ecclesia; atqui D. Petrus est constitutus a Christo fundamentum Ecclesiæ; ergo ... major constat; minor firmabitur solutione objectorum.

Prob. 2. Christus addit ibidem: *Tibi dabo claves regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis*, etc. ex quo sic arguo: nomine clavium, per metaphoram, significatur primatus et suprema potestas; cui enim traduntur claves civitatis, illius princeps et rector instituitur; atqui Christus promisit Petro claves regni cœlorum, ergo etc.

Prob. 3. Ex Joann. 21. ubi Christus dixit Petro: *Pasce agnos meos, pasce oves meas*, ex quibus verbis primatus S. Petri supra cæteros Apostolos merito colligitur: namque ille primatum divinitus habuit, qui non agnorum tantum, id est, fidelium, sed et ipsarum quoque ovium, id est, Pastorum, Pastor constitutus est; atqui Sanctus Petrus a Christo constitutus est Pastor, non solum fidelium, sed et omnium ovium, id est, Pastorum, cum propositio Christi sit indefinita, proindeque universali æquivalens; ergo.

Prob. 4. Traditione PP. Græcorum et Latinorum, qui omnes uno ore Petrum prædicaverunt caput Ecclesiæ.

1. *Ex Græcis*. S. Basilius (*Serm. de judicio Dei*) de Petro ait: *Ille beatus, qui cæteris prælatus discipulis fuit*.

S. Epiph. hæresi 51. dicit: *Petrum elegit,* Christus, *ut dux esset discipulorum*.

S. Chrysost. (*Hom.* 11. *in Joann.*) *Deus concedere solus potest, ut futura Ecclesia ... immobilis maneat, cujus Pastor et caput est homo piscator, et ignobilis*.

2. *Ex Latinis*. S. Ambros. (*In cap.* 12. *Epist.* 2. *ad Corinth.*) *primatum non accepit Andreas, sed Petrus*.

D. Hieron. *l.* 1. *ad Jovinianum* ait: *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio*.

S. Leo (*Serm.* 3. *de assumpt. sua ad Pontificatum*) ait: » De toto mundo unus Petrus eligitur qui » et universarum gentium vocationi, et omnibus A» postolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur; » ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, » omnes tamen proprie regat Petrus, quos principa» liter regit et Christus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Cum Calvino, Christus per hæc verba *Tu es Petrus, et super hanc petram*, etc non intelligit Petrum, sed seipsum; ergo ex illis non potest concludi primatum Ecclesiæ concessum fuisse Petro.

Resp. neg. ant. De persona enim S. Petri sermonem esse, contextus ipse demonstrat; nam particula, *hanc*, refertur ad *petram*, de qua Christus antea immediate locutus fuerat; atqui non de seipso, sed de Petro, antea immediate locutus fuerat, dicens: *Tu es Petrus, et super hanc petram*, etc. Hinc est quod SS. Patres, tam Græci, quam Latini, per tu, *Petram*, intelligant S. Petrum; hic sufficiat aliquos referre.

Ex Græcis, Gregor. Nazianzen. ait, (*Orat. de moderatione servanda in disput.*) *Petrus Petra vocatur, atque Ecclesiæ fundamenta fidei suæ credita habet*.

S. Epiphan. in Ancorano: *Dominus*, inquit, *constituit Petrum primum Apostolorum Petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est*.

S. Chrys. (*Hom.* 55. *in Matth.*) sic loquitur: *Dominus ait: Tu es Petrus, et ego super te ædificabo Ecclesiam meam*.

Ex Latinis, Tertull. *l. de præscript.* ait: *Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ Petram dictum?*

Div. Cyprian. Epistol. ad Quirin. *Petrum Dominus primum elegit, et super eum ædificavit Ecclesiam suam*.

S. Hilarius, *in c.* 16. *Matth.* dicit: » O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius Petra, quæ infernas leges dissolveret! O beatus cœli Janitor, etc. "

Inst. 1. Si in textu allato Christus per *Petram* intellexisset Petrum, debuisset dicere, *tu es Petra et super hanc Petram;* atqui non dixit; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Nam in idiomate Syriaco, quo Christus usus est, bis repetitur *Cephas*, sic, *tu es Cephas, et super hoc Cephas*, quod nomen Petram duram, seu rupem significat; interpres tamen Latinus non vertit priori loco *Petram*, sed Petrum, quia non ex Syriaco, sed ex Græco vertit codice, in quo legitur, *tu es Petros;* porro cum apud Græcos, tam *Petros*, quam *Petra*, significet lapidem, interpreti Latino commodius visum est, homini nomen masculinum, quam fœmineum tribuere.

Inst. 2. D. Aug. ista verba, *super hanc Petram* intelligit de Christo (*Lib.* 1. *retract. cap.* 21.) dicens *in hoc libro* (contra Epist. Donati scripto): » dixit de Petro, quod in illo, tamquam in Petra, fundata sit Ecclesia ... sed scio me postea sæpissime sic exposuisse, quod a Domino dictum est tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi. Ergo. "

Resp. *dist. ant.* D. Aug. illa verba intelligit de Christo cum exclusione explicationis naturalis, quæ Petram de Petro interpretatur, *nego ant.* sine illius exclusione, *conc. ant.* Hæc distinctio eruitur ex ipso D. Aug. qui ibidem lectori permittit, ut quam interpretationem probabiliorem judicaverit, eligat. *Harum autem duarum sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector*. Qui insuper in Ps. 69. ait: *Petrus ... illa confessione*, Filii Dei, *appellatus est Petra, super quam fabricaretur Ecclesia*.

Inst. 3. Origenes (*Tract.* 1. *in Matth.*) explicans hæc verba, *Super hanc Petram*, dicit: *Petra est omnis qui imitator est Christi, et super omni ejusmodi Petra ædificatur Ecclesia Dei*. Ergo per illam *Petram* intelliguntur omnes fideles.

Resp. *nego cons.* Nam Origenes hic allegorice hunc textum exponit, quem *Hom.* 5. *in Exod.* litteraliter exponens, de solo Petro interpretatur, dicens: » Vi» de magno illi Ecclesiæ fundamento, et Petræ soli» dissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam, » quid dicatur a Domino: Modicæ fidei, quare du» bitasti? "

Inst. 4. Solus Christus est fundamentum Ecclesiæ, juxta illud 1. Cor. 3. » Fundamentum aliud nemo » potest ponere, præter id quod positum est, quod » est Christus Jesus; " ergo solus Christus est caput Ecclesiæ.

Resp. dist. ant. Solus Christus est fundamentum Ecclesiæ, per exclusionem alterius fundamenti primarii et principalis, quod propria virtute structuram Ecclesiæ sustentat, *conc. ant.* per exclusionem fundamenti secundarii Christo subordinati, ab eoque accipientis virtutem, ut solide possit sustentare, et gubernare Ecclesiam, *nego ant.* Responsio est D. Leonis, qui (*Ser.* 3. *in anniversario suæ assumpt.*) Christum introducit sic loquentem: Ergo fundamentum, » præter quod nemo potest aliud ponere, tamen tu » quoque Petra es quia mea virtute solidaris, ut quæ » mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum par» ticipatione communia. "

Subsumes. Esto Petrus sit fundamentum secundarium Ecclesiæ, non sequitur inde quod sit ejusdem caput; ergo.

Prob. subs Ex Apoc. 21. ubi Ecclesia vocatur: » murus civitatis habens fundamenta duodecim; et » in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum » Agni. " Atqui ex eo quod duodecim Apostoli dicantur fundamenta Ecclesiæ, non sequitur inde quod sint ejusdem caput, ergo.

Resp. nego conseq. Quia non eodem modo dicuntur cæteri Apostoli Ecclesiæ fundamenta, quo D. Petrus; nam licet cæteri Apostoli fuerint Petro æquales in fundandis Ecclesiis, in annuntianda fide omnibus gentibus, fuerunt tamen dispares in regenda et gubernanda universa Ecclesia. Habuerunt quidem, quatenus Apostoli, universalem et plenissimam potestatem regendi Ecclesiam, juxta illud Joann. 20. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos;* sed illa potestas erat tantum extraordinaria et delegata, solusque Petrus, ut Pastor, habuit ordinariam non solum in fideles, sed et in ipsos Apostolos, quorum erat caput: nam cæteri, quatenus Episcopi: » Habent sibi » assignatos greges, singuli singulos, *ait D. Bernard.* » *Eugenio Papæ*, (*L. de considerat. cap.* 8.) Tibi » universi concrediti sunt, uni unus; non modo o» vium, sed et Pastorum, tu unus omnium Pastor. " Unde licet Petrus sit fundamentum Ecclesiæ ministeriale respectu Christi cui subordinatur, est tamen

principale respeotu aliorum Apostolorum, qui Petro subordinantur.

Inst. 3. D. Cyprian. l. de unit. Ecclesiæ ait: » Hoc » erant utique cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pa- » ri consortio prædíti et honoris, et potestatis, sed » exordium ab unitata proficiscitur." Ergo censuit omnes Apost. æquales fuisse, et consequenter Petrum non babuisse primatum supra illos.

Resp. dist. conseq. Censuit omnes Apostolos inter se æquales fuisse in authoritate Apostolatus, quatenus nimirum poterant, sieut Petrus, per totum orbem prædicare, Ecclesias fundare, Episcopos creare, etc. *conc. ant.* in auctoritate Episcopali, *nego ant.* sic enim erant impares, eum Petrus in omoes, etiam Apostolos, potestatem ordinariam haberet tamquam eorum Pastor et eaput, in ipsum vero nullus. Neque aliud voluit Cyprian. qui bie primatum Petri agno- » scit cum ait: Exordium ab unitate proficiscitur"; unitas autem illa ab uno capite repetitur, ideo addit; » Primatus Petro datur, ut una Ecclesia, et Ca- » thedra una monstretur."

Objicies 2. Multi Patres per to, *Super hanc Petram,* intelligunt Patri fidem et confessionem, *Et super hanc Petram, id ast, fidem atque confessionem,* ait D. Chrysost. Hom. 55. ergo textus non intelligitur de Petro.

Resp. dist. ant. Per Petram intelligunt Petri fidem et confessionem *in abstracto,* quasi vellent Ecclesiam fundari in fide siue subjecto spectata, *nego ant.* de fide enim sic spectata nullum Christus fecit sermonem. Intelliguut Petri fidem et confessionem *in concreto,* id est, Petrum in fide fideique confessione firmum, *conc. ant.* Responsio patet ex ipso D. Chrysost. qui ibidem ait: » Dominus ait: tu es Petrus, et super te ædificabo Ecclesiam meam."

Objicies 3. Hæc verba, Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum,* etc. diriguntur ad Ecclesiam, non ad propriam Petri personam; ergo ex illis non potest firmum duci argumentum pro primatu D. Petri.

Resp. nego ant. Nam omnia textus verba propriam Petri personam manifeste designant; nempe: » Bea- » tus es Simon Bar-Jona ... et ego dico tibi quia tu » as Petrus ... tibi dabo claves regni cælorum". Deinde illi dietum est a Domino, *Tibi dabo claves,* atc. cui dictum est, *Vade post me Satana;* atqui postrema hæe verba dieta sunt Petro et in propria persona, ut docent S. Hilarius *(In Pscalm.* 131.*)* Aug. *(L.* 1. *contra Goudent. cap.* 31*)*, Theophilactus *(In c.* 16. *Matth.)*, et alii; ergo, ete.

Inst. 1. Illa Christi verba, *Tibi dabo claves,* ad eum diriguntur, quem Petrus repræseutabat quando Christus illa protulit; atqui tune Petrus repræsentabat Ecclesiam ex Augustino Tr. 50. in Joann. » Quan- » do elaves accepit, Ecclesiam sanctam significavit." Ergo claves datæ sunt Ecclesiæ, non Petro.

Resp. dist. ant. Quem Petrus repræsentabat, ut reator et supremus Ecelesiæ Pastor, *conc. maj.* quem repræsentabat, ut procurator vel legatus, *nego maj.* atqui Petrus repræsentabat Ecclesiam, ut ejus Rector et Pastor supremus, *conc. min.* ut ejus Legatus et Procurator, *nego min.* Itaque quando Christus dixit Petro, *Tibi dabo elaves,* ete. Petrus repræsentabat Ecclesiam eo modo, quo Rex, dum civitatis elaves recipit, repræsentat Rempublicam cui præficitur. *Petrus,* inquit Augustinus *(Tract.* 12. *in Joan.)*, *propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiæ gerebat, figurata quadam generalitate, personam.*

Inst. 2. Ex Div. Ambrosio in Psalm. 38. » Quod » Petro dieitur, cæteris Apostolis dieitur: tibi dabo » claves." Ergo ex illo textu non potest inferri primatus Petri.

Resp. dist. textum. Quod Petro dicitur, cæteris Apostolis dicitur, et eodem modo, *nego.* Et diverso modo, *conc.* Petrus enim accepit a Christo elaves, seu summam jurisdietionem in tota Ecclesia, ut Pastor ordinarius a quo cæteri Pastores penderent, et cujus potestas ad successores transitura esset; e contra cæteri Apostoli acceperunt summam jurisdictionem in totam Ecclesiam, ut extraordinarii legati, et cum subordinatione et dependentia a Petro, ut supremo Eeclesiæ capite, quæ potestas cum ipsis expiravit, nec fuit transmissa ad eorum in Episcopatum successores.

Objicies 4. D. August. *(L. de ogone Christiano, cap.* 30.*)* ait: *Cum ei* (Petro) *dicitur, ad omnes dicitur, amas me, pasce oves meas.* Ergo ex illo textu nen potest colligi primatus Petri supra alios Apostolos.

Resp. *dist. ant.* Omnibus dictum est, *Pasce oves meas,* et æque primo et principaliter, *nego ant.* et non æquo primo et principaliter, *conc. ant.* hæc enim verba primo et principaliter dicta sunt Petro in propria persona; secundario vero omnibus Ecclesiæ ministris in ipso Petro, tamquam in Principe illos repræsentante, qui per hæc verba, *Pasce oves meas,* potestatem accapit pascendi totum Christi gregem, non qua solus uteretur, sed quæ aliis communicaretur, qui eum dependentia ab ipso Petro debent proportionaliter pascere eam gregis partem quæ sibi est commissa.

Objicies 5. Christus, Luc. 22. docet Apostolos non debere babere prælaturam: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* Ergo ete.

Resp. nego ant. Nam Christus, per bæc verba, non omnem primatum vetuit, sed eum principatum a suis rejecit, qui a gentibus exercebatur cum fastu, imperio, et avaritia, ut axponit D. Petrus: Pascite, *inquit (Epist.* 1. *cap.* 5.), qui in vobis est gregem Dei, providentes non enaete, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in eleris, sed forma facti gregis ex animo ». Deinde Christus satis indieat aliquem inter discipulos esse aliis superiorem, dicens: *Qui major est in vobis, fiat sicut minor,* ete.

Objicies 6. Act. 8. Apostoli miserunt Petrum Samariam; atqui Joann. 13. *Apostolus non est major eo qui misit illum:* ergo.

Resp. *dist. maj.* Miserunt per mandatum, *nego maj.* per consilium et suasionem, ut Samaritanos in fide confirmaret, *conc. maj.* Porro qui consilio mittitur, non est minor mittente. Textus Joann. intelligitur de Christo, qui mandato misit Apostolos ut docerent omnes gentes.

Inst. Ad Galat. 2. Paulus in faciem Petro restitit; ergo ipsi erat superior.

Resp. *dist. maj.* Restitit Petro ex studio veritatis et zelo religionis, *conc. ant.* ex superioritate, et imperio, *nego ant.* Illa autem correetio non est superioritatis argumentum; unde Greg. Magn. *(l.* 2. *in Ezech. hom.* 18.) ait: » Ecce a minori suo reprehendi non dedignatur: non ad memoriam revocat quod claves regni cælorum acceperit".

Objicies 7. Nonnulli ex Patribus Petrum et Paulum faciunt pares dignitate et auctoritate; ergo.

Prob. ant. S. Epiph. hæresi 27. ait: *Romæ primi Petrus, et Paulus Apostoli pariter et Episcopi fuerunt;* ergo.

Resp. *dist. ant.* Paulus dicitur cum Petro Episcopus Romanus, ratione muneris Pastoralis Ecclesiæ particularis Romanæ, *nego ant.* certum est enim quod D. Paulus in nulla particulari Ecclesia sedem Episcopalem fixerit, Ratione muneris Apostolici, quod

omnibus Apostolis jus Episcopale ubique terrarum conferebat, *conc. ant.* Hujus muneris Apostolici virtute, Paulus cum Petro Ecclesiam Romanam fundavit et rexit, sed semper cum subordinatione et dependentia a Petro.

Inst. Romani Pontifices in suis bullis ac diplomatibus se fungi authoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli testantur; sic Paulus III. in bulla convocationis Concilii Trident. *Authoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli, qua nos quoque in terris fungimur*, etc. Ergo Paulus fuit particularis Ecclesiæ Episcopus, non secus ac D. Petrus.

Resp. *nego conseq.* Hic enim loquendi modus non intelligitur de auctoritate, cui Romani Pontifices successerunt; sed de authoritate præsidii quod implorant, unde non pauci Rom. Pontifices in suis bullis declarant se aliquid facere non solum Petri et Pauli, *sed et omnium simul Sanctorum, atque venerandorum sex universalium Conciliorum authoritate*, ut loquitur Nicolaus I. in sententia contra Photium lata; atqui tamen non succedunt authoritati omnium Sanctorum; ergo, etc.

Objicies 8. Jacobus Episcopus Jerosolymitanus fuit Petro major; ergo.

Prob. ant. Jacobus Christo in Episcopatu Jerosolymitano successit; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Neque enim Christus fuit Episcopus alicujus particularis loci, sed fuit, et etiamnum est, totius Ecclesiæ Pontifex, qui, cum vivat in æternum, non potuit habere successorem.

Inst. 1. Jerosolymorum Ecclesia fuit mater omnium Ecclesiarum; ergo Jacobus fuit Pater omnium Ecclesiarum, non Petrus.

Resp. *dist. ant.* Fuit mater omnium Ecclesiarum, antiquitate, cum prima omnium fuerit fundata, *conc. ant.* auctoritate et officio gubernandi, *nego ant.* Dominus enim primo Jerosolymorum Episcopo non contulit primatum, sed soli Petro.

Inst. 2. Clemens Roman. apud Eusebium (*l.* 2. *Hist. cap.* 1.) docet Apostolos, *post Salvatoris Ascensum... Jacobum cognomine justum, Apostolorum Episcopum elegisse*; ergo.

Resp. *nego ant.* Ille enim textus est mendosus, qui licet sic legatur in codice Basileensi, non sic legitur in aliis, in quibus vox *Apostolorum* non reperitur, sed vox *Jerosolymorum*; unde Nicephorus, *l.* 2. c. 3. hunc Eusebii locum sic refert: *Jacobum justum Episcopum Jerosolymorum elegerunt*.

CONCLUSIO II.

Romanus Pontifex jure divino primatum honoris et jurisdictionis habet in tota Ecclesia. Est de fide contra Græcos Schismaticos, Luteranos, et Calvinistas.

Prob. 1. Legitimus Petri successor jure divino primatum habet in tota Ecclesia; atqui Roman. Pontifex est legitimus Petri successor; ergo, etc.... Major est certa: nam legitimus Petri successor eamdem habet in tota Ecclesia potestatem, quam in ea habuit D. Petrus; cum Christus dixerit Petro, non solum in propria persona, sed etiam in persona omnium ejus successorum, *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Et, *Pasce oves meas*; atqui Petrus jure divino primatum habuit in tota Ecclesia, ut probatum est; ergo, etc. Ideo

Prob. min. Ille est legitimus Petri successor, qui Cathedram habet, in qua Petrus sedit et mortuus est; atqui Romanus Pontifex Cathedram habet, in qua Petrus sedit et mortuus est; ergo, etc. Major est certa; nam, *non succeditur, nisi locum cedenti vel per mortem naturalem, vel per mortem legitimam, id est, depositionem, vel per renunciationem*, ait Bellarm. (*l.* 2. *de Rom. Pont. c.* 12.). Hinc est quod Episcopus Antiochenus D. Petri non sit successor, quia, addit Bellarm. *Petrus adhuc vivens, et Pontificatum gerens, Antiochenam Ecclesiam reliquit, et Romæ sedem suam fixit*, ibique mortuus est

Prob. min. Ex scriptoribus Ecclesiasticis fide dignissimis.

Eusebius in Chronico ann. 44. ait: » Petrus Galilæus Christianorum Pontifex primus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur, ubi Evangelium prædicans 25. annis ejusdem urbis Episcopus perseverat ". Et in Chronico anni 71. » Primus Nero super omnia scelera sua, etiam persecutionem in Christianos facit, in qua Petrus et Paulus gloriose Romæ occubuerunt ".

D. Hieronym. de viris illustribus in Petro: » Simon Petrus, *inquit*, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique 25. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit usque ad ultimum, id est 14. Neronis annum, a quo et affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso ».

Paulus Orosius l. 7. Hist. c. 6. » Exordio regni Claudii Petrus Apostolus Christi Romam venit, et salutarem cunctis fidem fideli verbo docuit, atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt ". Eamdem veritatem tradunt omnes alii historici Ecclesiastici, Patres et Concilia, ipsaque Ecclesia, quæ in officio SS. Petri et Pauli sic canit: *O Roma felix, quæ duorum Principum es consecrata glorioso sanguine*, etc.

Prob. 6. Ex Conciliis, Niceno, in cujus can. 6. dicitur: *Ecclesia Romana semper habuit primatum*.

Constantinop. I. can. 2. *Constantinopolitanus Episcopus habeat primatus honorem post Romanum Episcopum*.

Ephes. in quo Philippus Apostolicæ sedis legatus, nemine reclamante, actione tertia dixit: *Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, quod S. Beatissimusque Petrus Apostolorum princeps et caput, fideique columna, et Ecclesiæ Catholicæ fundamentum a Domino nostro J. C. claves regni accepit, solvendique ac ligandi peccata potestas ipsi data est, qui ad hoc usque tempus, et semper in suis successoribus vivit et judicium exercet*.

Chalced. Act. 16. Patres clamarunt: » Ex his quæ gesta sunt, et ab unoquoque deposita, perpendimus omnem quidem primatum et honorem præcipuum secundum canones antiquæ Romæ Dei amantissimo Archiepiscopo conservari ".

Florentino, quod, Græcis et Latinis consentientibus, in definitione fidei sess. 6. sic pronuntiat: Definimus Sanctam Apostolicam sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Rom. Pontificem, successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, et omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro J. C. plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum et in sacris Canonibus continetur.

Hinc Martinus V. in Conc. Constantiensi, sess. ult. decrevit, ut omnis de hæresi Joannis Huss, et Wicleffi, qui hanc fidei veritatem negabant, suspectus, interrogetur, *utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei*.

Prob. 3. Ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis.

Ex Græcis, D. Iræneus, *lib.* 3. *cap.* 3. *de Romana Ecclesia*, ait: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles*.

S. Athanas. *Ob id vos*, inquit (*Epist. ad Felicem Papam*), *prædecessoresque vestros, Apostolicos videlicet præsules in summitate arcis constituit, omniumque Ecclesiarum curam habere præcepit, ut nobis succurratis*.

S. Chrysost. a sententia depositionis, in se per Theophilum Alexandrinum lata, ad Innocent. I. appellavit ... Idem Theodoretus a Dioscoro Alexandrino depositus ad Leonem appellavit. Ex quibus patet, Ecclesiam orientalem, ante schisma Photii, constanter agnovisse primatum Romani Pontificis, ejusque supremam in omnes Patriarchas et Episcopos jurisdictionem.

Ex PP. Latinis.

August. Epist 162. *In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus*.

D. Cyprian. (*Epist.* 8. *ad plebem*): *Deus unus est, et Christus unus, et una Ecclesia, et Cathedra una super Petrum Domini voce fundata; aliud altare constitui, aut Sacerdotium novum fieri, præter unum altare et unum sacerdotium, non potest; quisquis alibi collegerit, spargit*. Ergo sicut Deus unus est, et Christus, unus, et Ecclesia una numero, non specie, ita et Cathedra una est numero, illaque est Cathedra Petri, extra quam quicumque colligit, spargit.

D. Prosper. (*l.* 2. *de vocat. gentium*) *Roma per Sacerdotii principatum*, inquit, *amplior facta est arce religionis, quam solio potestatis*.

His authoritatibus addo declarationem Cleri Gallicani, in comitiis generalibus anni 1681. ubi de Romano Pontifice sic loquitur: *Caput est Ecclesiæ, centrum unitatis, obtinet ille in nos primatum authoritatis et jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona Sancti Petri collatum: qui ab hac veritate dissentiret, Schismaticus, imo et Hæreticus esset*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Cyprian. primatum Romani Pontificis supra alios Episcopos non agnovit; ergo.

Prob. ant. D. Cyprian. asserit omnes Episcopos pares esse in authoritate Episcopali: *Episcopatus unus est*, ait (*l.* 2. *de unitate Eccl.*), *cujus a singulis in solidum pars tenetur*; ergo.

Resp. *nego ant.* Asserit Episcopos esse pares in auctoritate Episcopali, quoad munera quæ sunt intrinseca et essentialia Episcopatui, *conc. ant.* quoad munus Episcopatui accidentale, *nego ant.* Porro primatus est quid accidentale Episcopatui, ad eumque pertinet Episcopum, quem Dominus elegit.

Inst. 1. Si Romanus Pontifex haberet primatum in Episcopos, esset Episcopus Episcoporum; falsum conseq. ergo.

Prob. min. Ex Cyprian. Epist. od Quintum: *Neque enim, ait, quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* D. enim Cyprian. loquitur solum de Episcopis in Concil. Carthaginensi III. congregatis, de quibus asserit nullum se Episcopum Episcoporum constituisse, qui vim inferret aliis, ut rebaptizationi, quæ in eo Conc. decreta est, faveret; vel non faveret; sed unumquemque suam sententiam liberrime aperuisse: *Superest*, inquit, *ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus, neminem judicantes ... neque enim quisquam nostrum Episcopum*, etc.

Inst. 2. Qui non potest alios judicare Episcopos, non est Episcopus Episcoporum; atqui ex D. Cypr. ibidem, Episcopus Roman. non potest alios judicare Episcopos; ergo.

Resp. *nego min.* D. Cyprian. non loquitur de Rom. Episcopo, sed de Episcopis in Conc. suo Carthaginensi congregatis, de quibus dicit: *Omnis Episcopus .... tam judicari ab alio non potest, quam nec ipse possit alterum judicare*; alias contradiceret Conc. Ephesino, a quo Joannes Patriarcha Antiochenus jussus est, *obedientiam et honorem deferre Apostolicæ sanctæ Dei Ecclesiæ Romanorum, apud quam maxime mos est ex Apostolico ordine et traditione, et ipsa Sedes Antiochena dirigatur, et apud eam judicetur*. Errasset ergo D. Cyprian. si judicandi Episcopos potestatem Romano denegasset Pontifici, ipsiusque authoritate possemus cum D. Aug. (*L.* 2. *contra Crescon. c.* 32.) respondere: *Litteras Cypriani non ut canonicas habeo, sed eas ex canonicis considero; et quod in eis Scriptur. divinarum authoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod autem non congruit, cum pace ejus respuo*.

Inst 3. D. Cyprian. Stephano S. P. definienti, *nihil*, circa rebaptizationem Hæreticorum, *esse innovandum*, obstinate reluctatus est; ergo non eum agnovit Episcopum Episcoporum.

Resp. *nego conseq.* Non enim ideo reluctatus est Stephano definienti, quod ejus primatum negaret; dicit enim ibidem, *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia et Cathedra non monstretur*. Sed quod putaret S. P. Stephanum sua abusum fuisse authoritate, cum censuerat Ecclesiastica communione privandos esse Episcopos a se dissentientes in quæstione, quam erronee putabat esse solius disciplinæ, non fidei.

Inst. 4. Ille primatum non habet in tota Ecclesia, qui non potest dici Episcopus universalis; atqui Rom. Pontifex non potest dici Episcopus universalis. Ergo.

Prob. min. Greg. Magn. *l.* 4. *Epist* 32. Joannem Constantinop. insectatur quod se diceret Episcopum universalem, atque illud esse *nomen blasphemiæ*; ergo Episcopus Rom. non potest dici Episcopus universalis.

Resp. *dist. ant.* Hoc nomen, *Episcopus universalis*, est nomen blasphemiæ in sensu pravo, quo illud usurpabat Joannes Constantinop. *conc. ant.* in sensu orthodoxo, *nego ant.*

Itaque duplici sensu potest accipi nomen *Episcopi universalis* ... 1. Ita ut qui dicitur Episcopus universalis, ut solus universæ Ecclesiæ Episcopus, cujus cæteri omnes Episcopi sint tantum delegati ac vicarii, hic sensus est falsus et erroneus; in hoc tamen sensu Joann. Constantinopol. voluit appellari *Episcopus universalis*, ut constat ex his D. Gregorii verbis: *Ad hoc perductus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas solus vocari*. 2. Nomen Episcopi universalis potest accipi hoc sensu, quod aliquis dicatur Episcopus universalis, eo quod regat singulas orbis Ecclesias, servata singulorum Episcoporum jurisdictione; hoc vero et orthodoxo sensu Pontifex Romanus vocatus est *Episcopus universalis* a Concilio Chalcedonensi.

Inst. 5. Div. Greg. asserit *nullum unquam prædecessorum suorum tali vocabulo appellari voluisse*; ergo non ipsis competit illud nomen.

Resp. *nego conseq.* Non ideo Romani Præsules titulum Episcopi universalis assumere noluerunt, quod ipsis non competat, sed quia pravo sensui obnoxium esse poterat; hanc utique rationem reddit D. Greg. *Ne*, inquit, *si sibi in Pontificatus gradu gloriam*

singularitatis arriperet, hunc omnibus fratribus denegasse videretur.

Inst. 6. Ille non est Episcopus universalis, cujus jurisdictio intra limites Occidentis coercetur; atqui Romani Pontificis jurisdictio sic coercetur a Conciliis: ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Canon 6. Concil. Nicæni I. sic habet: » Mos antiquus perdurat in Ægypto, vel Lybia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem et Episcopo Romano parilis mos est. " Ergo.

Resp. *dist. conseq.* Jurisdictio Romani Episcopi coercetur, quatenus est Patriarcha, *conc. conseq.* quatenus est summus Pontifex et Vicarius Christi, *nego conseq.*

Itaque summus Pontifex spectari potest, 1. Ut Episcopus respectu Diœcesis Romanæ. 2. Ut Metropolita, respectu Provinciæ Romanæ. 3. Ut Patriarcha, respectu Occidentis. 4. Tandem ut summus Pontifex, respectu totius orbis christiani. Porro prædictus Canon non confert Alexandrinum Episcopum cum Episcopo Romano quoad dignitatem Pontificiam, sed tantum quoad dignitatem Patriarchalem et jura illi annexa; nam hic Canon in Concil. Chalced. sic refertur: » Trecentorum decem et octo Patrum Canon VI. quod Ecclesia Romana semper habuit primatum: teneat autem et Ægyptus, ut Episcopus Alexandriæ, etc. *Ad cujus relationem Patres dixerunt:* Perpendimus quidem omnem primatum et honorem præcipuum secundum Canones, antiquæ Romæ Archiepiscopo conservari. "

Objicies 2. D. Hieronym. *(Epist. 85. ad Evagrium)* ait: » Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli ..... ejosdem meriti, ejusdem est Sacerdotii ". Ergo nullus est, qui supra alios habeat potestatem.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Hieron. Epist. ad Damasum clare tradit primatum Rom. Pontificis, dicens: *Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum, quicumque tecum non colligit, spargit.* Itaque hic loquitur de potestate et honore Episcopis debito, hocque ut reprimat Diaconorum Romanæ Ecclesiæ superbiam, qui supra Episcopos Romæ existentes sese extollebant, eisque declarat, *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii,* id est, in loco suæ sedis, *ejusque esse Sacerdotii,* id est esse supra Clericos inferioris ordinis.

Objicies 3. Qui sunt Vicarii Christi in terris, quibusque commissa est universalis Ecclesiæ cura, sunt paris jurisdictionis cum Episcopo Romano; atqui omnes Episcopi sunt Vicarii Christi, juxta Apost. (2. *Cor.* 5. *v.* 10.) *Pro Christo legatione fungimur.* Omnibus *commissa est cura universæ Ecclesiæ,* ut scribit Eleutherius Papa ad Episcopos Galliæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui sunt Vicarii Christi in tota Ecclesia, quibusque commissa est cura universalis Ecclesiæ, authoritate jurisdictionis regendæ, *conc. maj.* qui sunt Vicarii Christi in sua quisque particulari Ecclesia, quibusque commissa est universalis Ecclesiæ cura per caritatem, qua Ecclesiæ laboranti subvenire debent, *nego maj.* Porro solus Romanus Pontifex est Vicarius Christi in universa Ecclesia, solus potest per authoritatem et jurisdictionem, curam habere universæ Ecclesiæ; ergo.

Præterea. Decretalis Eleutherii, viris eruditis hodie certissimæ suppositionis convicta habetur, sicut et aliæ Pontificum Rom. usque ad Syricium, qui Petri Cathedram an. 385. ascendit.

Inst. 1. Episcopi sunt successores Apostolorum; atqui Apostoli habebant jurisdictionem in universa Ecclesia; ergo.

Resp. *dist. maj.* Sunt successores in Episcopatu, *conc. maj.* in Apostolatu, *nego maj.* Porro Apostoli jurisdictionem universalem habebant, qua Apostoli, non qua Episcopi; illa autem jurisdictio erat extraordinaria, cui non succedunt Episcopi.

Inst. 2. Jurisdictio universalis competebat Petro ratione Apostolatus; atqui tamen ei succedit Episcopus Romanus; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam jurisdictio universalis competebat Petro ratione muneris supremi totius Ecclesiæ Pastoris, et non solum ratione Apostolatus, et ideo in eo erat ordinaria et independens.

Objicies 4. Primatus totius Ecclesiæ fuit privilegium personale Petri; ergo non transit ad ejus successores.

Resp. *dist. ant.* Fuit privilegium personale Petri, cum potestate, ipsi a Christo facta, illud alligandi ad aliquem certum locum, *conc. ant.* sine tali potestate, *nego anteced.*

Itaque, Primatus Petro primum collatus est sine alligatione ad aliquem locum, sed cum potestate illum postea ad aliquem locum particularem alligandi; et cum Petrus, ex speciali Dei inspiratione et jussu, sedem Romæ ultimo fixerit, illiusque Episcopus mortuus fuerit, inde factum est, ut Rom. Episcopus succedat Petro in omni potestate, quam Petrus pro se, et pro suis successoribus, a Christo accepit.

Inst. 1. Petrus nunquam Romam venit; ergo non fuit Romæ Episcopus.

Resp. *nego ant.* Cujus falsitas patet tum ex dictis, tum ex prima Petri Epist. quæ scripta fuit Romæ, ut probant hæc cap. 1. verba, *Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone collecta.* Atqui, juxta omnes interpretes, D. Petrus per Babylonem significavit Romam, ubi tempore D. Petri erat confusio idolorum et vitiorum. » Petrus in Epist. prima sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: salutat vos, inquit, Ecclesia quæ est in Babylone, *ait D. Hieronym.* lib. de viris illustr. in Marco. "

Inst. 2. Non potest dici quo tempore Petrus Romam venerit, et quot annis Romæ commoratus sit; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam ex D. Hieron. (*L. de viris illustrib. in Petro.*) *Petrus Romam venit anno Claudii secundo .... ibique 25. annis Cathedram tenuit usque ad ultimum Neronis annum.* Et ex Paulo Orosio (*L. 7. hist.* c. 6.): *Exordio regni Claudii Petrus Apostolus Romam venit.* Annus autem secundus potuit dici exordium regni Claudii, qui 14. annis imperavit.

Objicies 5. Ex facto Petri sedem Romæ figentis ortum est, quod Romanus Episcopus, potius quam alter, succedat Petro in primatu universæ Ecclesiæ; ergo jure humano, non divino, succedit primatui.

Resp. *dist ant.* Ex facto Petri ortum est, ut Episcopus Rom. succedat in primatu, quoad ordinem successionis, *conc. ant.* quoad ipsam successionem, *nego ant. et conseq.*

Itaque observandum est cum Bellarm. (*L. 2. De Rom. Pontif. cap.* 12.) » aliud esse successionem, aliud ordinem successionis: nam successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est, " qui instituit in Petro Pontificatum duraturum usque ad finem mundi, ac proinde quicumque Petro succedit, accipit a Christo Pontificatum. » Ratio autem successionis, qua Rom. Pontifex, potius quam Antiochenus, aut aliquis alius, succedat, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione. Nam potuisset Petrus nullam sedem particularem sibi unquam eligere, sicut fecit quinque primis an-

nis, et tunc moriente Petro, non Episcopus Romanus, neque Antiochenus successisset, sed is quem Ecclesia sibi elegisset: potuisset quoque semper manere Antiochiæ, et tunc Antiochenus sine dubio successisset; quia vero Romæ sedem fixit et tenuit usque ad mortem, inde factum est, ut Rom. Pontifex ei succedat."

Inst. Primatus a Canonibus Rom. Pontifici est delatus, nam sic ait, can. 28. Concil. Chalced. *antiquæ Romæ throno, quod urbs illa imperaret, jure Patres privilegia contulerant*. Ergo primatus competit Rom. Pontifici jure humano.

Resp. *nego ant.* Concilium enim Chalced. nullum novum privilegium Pontifici Rom. tribuit, sed privilegia ei a Christo collata declaravit et definivit, quomodo Concil. Nicænum definivit Christum esse consubstantialem Patri; juxta illud D. Thom. opusculo contra impugnantes religionem. » Ecclesia Romana nullis Synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit."

Resolves. Contra Novatores, Lutheranos et Calvinistas, quibus accessit Richerius, regimen Ecclesiæ esse vere Monarchicum, summumque Pontificem vere esse illius Monarcham, ut docent melioris notæ Theologi, teste Duvallio Doctore Sorbonico (*L. de Eccles. et politica potest. contra Anonymum, quilibet a DD. Geslin et Froger doctoribus Paris. fuit approbatus*.) » De fide enim est, inquit, statum Ecclesiæ esse Monarchicum, et Ecclesiam habere unum supremum in terris visibilem Monarcham a quo gubernetur, ut contra nostræ ætatis Novatores luculenter demonstrant melioris notæ Theologi."

Cum vero *Anonymus*, qui contra hanc veritatem scripsit, false, et impudenter, ad suorum dogmatum confirmationem, nomen Sorbonæ usurpet, lubet hoc loco clarissimorum Theologorum Parisiensium sententias apponere.

Petrus de Alliaco Cardinalis et Archiep. Cameracensis (*De origine Ecclesiasticæ potestatis, concl. 2.*) *ait*: » Ideo Dominus hoc prævidens (*nempe Schisma et dissensionem*) contulit Petro pro se et successoribus suis auctoritatem disponendi ministros Ecclesiæ, et determinandi eorum jurisdictionem dicens: Pasce oves meas, id est, sis Pastor et Prælatus generalis, ad quem pertinent dispositio et regimen regale ovium et ovilis."

Joannis Gerson (*Tract. de statibus Eccles. tit. pro statu summi Pontificis considerat.* 1.): » Status Papalis, *inquit*, est a Christo immediate et supernaturaliter, tamquam primatum habens Monarchicum et regalem in Ecclesiastica Hierarchia, secundum quem statum unicum et supremum, Ecclesia militans dicitur una sub Christo: quem statum quisquis impugnare, vel diminuere, vel alicui Ecclesiastico statui particulari coæquare præsumit, si hoc pertinaciter faciat, Hæreticus est, Schismaticus, impius, atque sacrilegus: cadit enim in hæresim toties expresse damnatam a principio nascentis Ecclesiæ, usque hodie, tam per institutionem Christi de primatu Petri super alios Apostolos, quam per traditionem totius Ecclesiæ in sacris eloquiis suis, et generalibus Conciliis."

Idem Gerson (*L. de origine juris et legum concl. 2.*) *ait*: » Plenitudo legis Ecclesiasticæ sic proprie sumpta, non potest esse de lege ordinaria, nisi in uno summo Pontifice formaliter et subjective, alioqui regimen Ecclesiasticum non esset Monarchicum, et habere posset multiplex caput: quod est aperte Hæreticum."

Idem Gerson (*Tract. de auferibilitate Papæ consider.* 8.) docet: quod *Ecclesia in uno Monarcha supremo, per universum fundata est a Christo*. Et infra, *nullam aliam politicam instituit Christus Monarchicam, et quodammodo regalem, nisi Ecclesiam*.

Almainus (*L. de potestate Ecclesiastica, c. 4.*) *ait*: » Christus fuit sapientissimus, quia sapientia plenus, et quod instituerit optimam politiam, sed optima politia regi debet regimine regali. Hoc est, *inquit Duvallius referens hunc textum*, Ut sit unus qui in unumquemque authoritatem habeat, et nullus alius in eum."

Joannes de Cellaja apud Duvallium (*L. contra Anonymum, pag. 157.*) *Dominus Papa*, inquit, *regit universalem Ecclesiam, et merito potest vocari Rex*; quod probat ex eo quod in Ecclesia de Beato Petro canitur: » Simon Petre, antequam vocarem te, novi te, et super plebem meam te constitui."

Maucleruss toto libro 3. 1. parte, cui titulus est: » De Christi regno spirituali, quod per se dum esset visibilis in hoc mundo, post vero ascensionem per Vicarium suum Rom. Pontificem exercuit, hoc est, de Ecclesia, cujus regimen voluit Christus esse Monarchicum."

Robertus Pœnalis Episc. Abrincensis ait » Pontificis Monarchia ad hoc ut doctrinæ consensus retineatur, non solum utilis, sed etiam necessaria, imo et a Christo instituta et ab omnibus omnium ætatum doctoribus asserta est." (*L. 2. de Oblata ab Hæreticis conditione, pag. 42.*)

Gilbertus Genebraldus Archiep. Aquensis (*Lib. 3. pag. 402*) » Ecclesia supra Petrum fundata est, unus Episcopus in Catholica Ecclesia, a quo cæteri pendere debeant, et Romana Ecclesia ab omnibus aliis Ecclesiis pro matrice et radice Catholicæ Ecclesiæ est agnoscenda."

His omnibus Theologis Parisiensibus adjungimus decretum sacræ Facultatis Paris. quo sic statuit: » Hierarchiæ Ecclesiasticæ potestas, divino jure Monarchia est, eaque Papalis, quilibet fidelium subesse dignoscitur; » Apud Maucl. p. 4. l. 8. c. 6. col. 2454.

Eadem Facultas has duas Antonii de Dominis damnavit propositiones.

» 1. Monarchiæ forma non fuit immediate in Ecclesia » Christo instituta. *Censura*, hæc propositio est Hæretica, Schismatica, ordinis Hierarchici subversiva, etc."

» 2. Dico: Romanam Ecclesiam ex magnitudine civitatis et ex eo quod duo primi Apostoli eam fundaverunt, Petrus et Paulus, et ex aliis capitibus extra jus divinum, habuisse ut semper reputata sit Ecclesia principalis, non tamen domina et regina super universas Ecclesias. *Et infra*: Erat ergo et est Ecclesia præcipua nobilitate, existimatione, nomine, et dignitatis auctoritate, non regiminis et jurisdictionis principatu. *Censura Parisiensis*, hæc propositio est Hæretica et Schismatica, quatenus aperte insinuat Rom. Ecclesiam jure divino authoritatem in alias Ecclesias non habere."

QUÆSTIO II.

De Primatus Summi Pontificis prærogativis.

Nota. A controversiis juris, quæ circa primatus Summi Pontificis prærogativas inter Theologos Catholicos agitari solent, data opera abstinemus ad vitandas turbas et contentiones, quæ sæpe ob id excitantur, quibus remedium nullum adhiberet nostræ circa eam sententiæ aperta manifestatio. Hic itaque solam quæstionem facti attingemus, nimirum, utrum Summus Pontifex ex Cathedra definiens, aliquando erraverit.

Nota 2. Summus Pontifex dicitur loqui ex Cathedra, quando, ut caput et universalis Ecclesiæ Pastor, circa fidem et mores, universam docet Ecclesiam.

Nota 3. Ut Summus Pontifex dicatur pronuntiare ex Cathedra, quatuor requiruntur conditiones, quarum si vel una defuerit, non ex Cathedra pronuntiabit, sed privatam suam exponet sententiam, quæ consequenter erit errori obnoxia: constat enim apud omnes Summum Pontificem in errorem labi posse, quando, ut Doctor particularis et ex privata sententia, loquitur.

Prima conditio est, ut definitio Pontificia sit de re ad fidem vel mores pertinente. *Secunda*, ut non feratur, nisi maturo examine prævio, consultis Prælatis ac Doctoribus adhiberi solitis, in primis vero requisita Romanæ Ecclesiæ doctrina et traditione. *Tertia*, ut sit omnino libera, tam ex parte Doctorum consultorum, quam ex parte Pontificis definientis. *Quarta*, ut res definita universæ Ecclesiæ credenda vel facienda proponatur sub pœna Anathematis. Ad has itaque leges expendimus eorum Pontificum exempla, qui errores ex Cathedra docuisse circumferuntur. His diligenter notatis,

CONCLUSIO.

Nullus umquam Pontifex Romanus ex Cathedra pronuntians erravit in fide aut moribus.

Prob. 1. Ex testimoniis Summorum Pontificum. S. Lucius I. epist. ad Episcopos Hispaniæ, et Galliæ, ait: » Ecclesia Romana Apostolica est, quæ a tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur, » nec hæreticis depravata novitatibus succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua* ». Quæ decretalis, licet supposititia habeatur, magna tamen pollet authoritate, ut infra videbitur.

Idem testatur Felix I. epist. ad Benignum. » Ecclesia Romana, inquit, ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorum principibus, illibata manet, juxta illud: *Rogavi pro te, etc.*

Agatho Papa epist. approbata in VI. Synodo Act. 8. dicit: » Ecclesia Romana a tramite Apostolicæ traditionis umquam erravit, quia dictum est Petro: » *Ego rogavi pro te, etc.* "

Leo IX. epist. ad Petrum Antiochenum referens hanc Christi orationem: *Ego rogavi pro te, Petre*, ait: » Quæ venerabilis et efficax oratio obtinuit, » quod hactenus fides Petro non defecit, nec defectura creditur in throno illius. "

Prob. 2. Quia nullius Pontificis adferri potest definitio quæ fidei repugnet, ut ex oppositorum argumentorum solutione patebit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *cum Magdeburgensibus*: D. PETRUS bis contra fidem erravit: 1. Quando Christum negavit. 2. Quando coegit gentes Judaizare, ex quo a D. Paulo graviter reprehensus est.

Resp. A scopo multum aberrare Magdeburgenses tale exemplum proponendo. Primo enim, D. Petrus non corde, sed ore, Christum negavit, cum nondum esset Pontifex; constat enim Christum non ei contulisse Ecclesiæ primatum, nisi post suam resurrectionem, quando (Joann. ult.) dixit: *pasce oves meas*. Secundo. Quando D. Petrus coegit Judaizare, nullo decreto Judaizandum esse sancivit; e contra paulo ante contrarium definivit (Act. 15.): non ergo erravit doctrina, sed exemplo conversationis, qua plurimis occasionem errandi dabat: porro de errore facti non contendimus.

Objicies 2. VICTOR I. definivit Christum esse purum hominem; ergo, etc.

Resp. Eusebius, hanc esse calumniam, qua ille Pontifex fuit aspersus ab Hæreticis. » Quomodo non illos pudet hæc Victori tam falso objectare? inquit » (*L.* 3. *Histor. cap.* 27.), præsertim cum explorate » cognitum habeant, Victoram, Theodotum illum Coriarium, qui primus Christum, solum hominem » dicebat .... Christiana communione interdixisse; » quod si Victor eadem cum illis sentire visus fuisset (sicut detestabilis istorum docet calumnia), » quo pacto Theodotum hujus erroris inventorem, » ab Ecclesia ejicere in animum induxit ".

Objicies 3. Tertullianus (*L. adv. Praxeam c.* 1.) asserit ZEPHYRINUM approbasse prophetias Montani, earumque authoribus pacis et communionis litteras dedisse, quas postea, suadente Praxea, revocavit; ergo Zephyrinus erravit contra fidem.

Resp. 1. Tertullianum nullam in illa narratione mereri fidem, cum librum illum scripserit post suam in Montani hæresim defectionem, unde non mirum est, si Romanum Pontificem ad partes Montani voluerit adducere.

Resp. 2. Data, non concessa, veritate narrationis, ex ea sequitur tantum quod Zephyrinus, specie pietatis, quam Montanistæ præ se ferebant, persuasus fuerit eos recte sentire ac docere, erroresque falso illis fuisse impositos, eamque ob causam dederit litteras pacis, quas revocavit ubi primum a Praxea eos errorem docere ac defendere cognovit. ubi nullus fuit Zephyrini error in fide (circa quam nihil ex Cathedra pronunciavit), sed solum de personis, earumque qualitatibus, circa quas posse decipi Pontificem, non negamus (*Vide Div. Epiph. hæresi* 48.).

Objicies 4. MARCELLINUS idolis sacrificavit; ergo, etc.

Resp. 1. Multi illud factum negant, asseruntque meram esse in sanctum Pontificem calumniam: sic inter alios D. Augustinus (*L. de unico Bapt. contra* Petilianum *c.* 16.): » Quid ergo jam opus est, inquit, » ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est (Petilianus) objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus, et Presbyteri ejus, traditionis Codicum divinorum, et » thurificationis ab eo, crimine arguuntur; sed numquid ideo etiam convincuntur, aut convicti aliqua » documentorum firmitate monstrantur? Ipse sceleratos et sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo ".

Resp. 2. Dato quod Marcellinus in immani persecutione Diocletiani, metu mortis inductus, idolis sacrificaverit, et sic contra fidem graviter peccaverit, non inde sequitur quod aliquid contra fidem interius tenuerit, vel senserit, multo minus docuerit ac ex Cathedra pronuntiaverit Idolis esse sacrificandum.

Objicies 5. LIBERIUS subscripsit damnationi S. Athanasii, et formulæ Sirmiensi Arianæ; ergo erravit ut Pastor universalis.

Resp. 1. Esto Liberius subscripserit damnationi D. Athanasii, atque formulæ Hæreticæ, quid inde? Nisi hoc unum, Pontificem graviter peccasse contra justitiam, damnando Div. Athanasium, et contra fidei confessionem, communicando cum Arianis, at non inde concludes eum ex Cathedra pronuntiantem errasse: an quæso, eam formulam toti Ecclesiæ credendam proposuit? an consuluit traditionem Ecclesiæ Romanæ? an libere egit exilio detentus et ærumnis confectus? minime profecto; ergo, etiamsi Liberius errasset contra fidem, error ille fuisset

personalis, non Pontificia authoritate definitus. Verum

Resp. 2. Liberium nunquam fuisse Hæreticum, neque ante exilium, quoniam ideo exulare jussus est, quia noluit Arianæ hæresi subscribere, ut testantur illius ætatis historici (*Socrates, lib.* 2. *c.* 29 *Sozomen. l.* 4. *c.* 16. *Nicephor. lib.* 9. *c.* 35.): neque ab exilio reversus; quoniam propter acta Concilii Ariminensis, (in quibus Ariana hæresis fuerat iterum conclamata) rescissa et damnata, iterum sede pulsus, in sepulcris delituit, ærumnisque confectus migravit ad Dominum (*Sozom. l.* 4. *cap.* 10.) neque tempore exilii, nam formula fidei, cui subscripsit, erat Catholica in sensu obvio, in quo ei subscripsit, et nunquam compelli potuit ad reprobandam vocem, *consubstantialis*. Pro cujus rei intelligentia:

Nota, Tres esse formulas fidei, quæ *Sirmienses* dicuntur.

Prima fuit edita Sirmii contra Photinum Sirmiensem Episcopum, qui Pauli Samosateni erroribus infectus, Christum purum hominem blasphemabat. Hæc formula, cui Liberius subscripsit, erat Catholica, in ea hæresis Photini fuit damnata; definitumque est Verbum esse ejusdem cum Patre substantiæ. Hanc formulam exponens D. Hilarius, Catholicam esse fatetur; et Liberius ipse, in Epistolis quas ad Episcopos orientales scripsit, asserit se ideo cum Valente et Ursacio communicasse, quod eorum fidem agnovisset Catholicam, atque alienam ab Ariana perfidia.

Nec obstat, quod hæc formula nomen *consubstantialis* taceret: rem enim hoc nomine expressam perfecte exprimebat, et ideo ei subscribere potuit Liberius.

Secunda formula edita est Sirmii, in qua Dei Filium, nec ejusdem substantiæ cum Patre, nec ei similem esse decretum est. Hæc, cui Hosius Episcopus Cordubensis, ætate ac ærumnis fractus, subscripsit, ab Imperatore Constantino fuit suppressa, ac sub pœna extremi supplicii vetita.

Tertia formula in Concil. Ancyrano fuit cusa, in ista secunda Sirmiensis fuit damnata, atque omnimoda et substantialis Filii cum Patre similitudo asserta: hæc cum fuerit ad Constantium Sirmii commorantem delata, eam amplexus est, et omnes Episcopi Concilii Ancyrani, qui Sirmii denuo convenerant, eam ibi sua subscriptione munierunt; unde *tertia Sirmiensis* dicta.

Dices, DD. Athanas. (*Epist. ad Solit. vitam agentes*) et Hieron (*Catalogo Scriptor. in Fortunatiano*) Liberium *hæreticæ pravitati subscripsisse* asserunt; ergo, etc.

Resp. Fateor, verum contendo id ab eis non fuisse dictum, quod Liberius formolæ Arianæ subscripserit, sed tribus ex causis. 1. Quia cum Arianis communicavit, 2. Quia sententiam ab Arianis latam contra Athanasium, ratam habuit. 3. Quia vocem, *consubstantialis*, quæ tessera Catholicorum erat in formula fidei, omitti passus est, in quibus graviter peccavit, sed extra naufragium fidei.

Inst. 1. Causa Athanasii adeo cum fide tunc conjuncta fuit, ut idem videretur Athanasium condemnare, quod fidem Nicænam violare; ergo etc.

Resp. dist. ant. Idem erat Athanasium, propter fidem quam profitebatur, condemnare, quod fidem Nicænam violare, *conc.* propter alia crimina, quæ Athanasio objiciebantur, *nego ant.* Liberius itaque in damnationem Athanasii consentiens, non respexit ad negotium fidei, sed ad alia crimina, quæ, licet falso, ei imponebantur. Liberius tamen ignorabat illa ei falso imponi.

Inst. 2. Negari non potest, sparsum fuisse rumorem, quod Liberius in gratiam Constantii Imperatoris, hæresi Arianæ subscripserit; ergo, etc.

Resp. Hic rumor sparsus fuit ab Arianis per calumniam, ut scribit Nicephorus, l. 9. *c.* 37. » Liberius autem, *inquit*, aliam quoque seorsim fidei » conscripsit professionem, qua omnes ab Ecclesiæ » communione arcebat, qui Filium Patri non secun» dum substantiam et per omnia æqualem dicerant. » In propterea fecit, quod Eudoxius, et qui factionis » ejus fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Ætii » hæresim congregati, cum Hosii Epistolam in ma» nibus haberent, plurimum verborum fecerant, qui» bus Liberium per calumniam traduxerant, perinde » atque consubstantialem repudiasset, et Patri Filium » omnino inæqualem dixisset". Idem refert Sozomenus, *lib.* 4. *c.* 14. ex quo innocentia Liberii evidenter declaratur.

Objicies 6. Felix II. fuit Arianus, ut testatur Div. Hieron. (*L. de script. Eccles. in Acacio*) » Acacius, *inquit*, in tantum sub Constantio Imperatore » claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem Aria» num in Episcopum constituerit".

Resp. nego ant. Quia etsi Felix ante Pontificatum communicaverit cum Arianis, ideoque fuerit reprehensibilis, nequaquam tamen fuit Arianus, ut testatur Nicephorus, lib. 9. cap. 35 » Felix ... Nicænam qui» dem fidei professionem retinebat, et in religione » reprehensione carebat; unum tamen illud vitio ei » vertebatur, quod priusquam Episcopus creatus es» set, cum diversæ opinionis studiosis communicare » sustinuerit".

Ad D. Hieronymom respondet Coccius (*Lib.* 7. *de Hierarchia Ecclesiæ art.* 12.), Lipsium *adnotasse in suis mss. codicibus, ut nec in Sophronio Græco (qui librum D. Hieronymi, adhuc eo vivente, in græcam linguam transtulit) haberi Arianum: cui consentit ex nostris*, addit, *Codex Cemblanensis, et Viridis vallis*.

Objicies 7. VIGILIUS, teste Liberato (*In Breviario cap.* 22.), Epistolam scripsit ad Theodoram Augustam et alios Hæreticos, qua confirmavit hæresim Eutychianorum, et anathema dixit iis qui duas in Christo naturas asserebant.

Resp. Ad rem præsentem non facit illa Vigilii Epistola, quam ad Imperatricem scripsit, cum adhuc viveret Sylverius Papa, quo tempore Vigilius erat Schismaticus et Anti-papa, jussu Theodoræ et opera Belisarii creatus; nec ideo mirum esset, si errasset in fide, quanquam ne tunc quidem definitionem ex cathedra, de qua tantum disputamus condidit; sed occultas furtivasque litteras, ab ipso illarum authore silentio damnatas, quod sententiæ e cathedra prolatæ omnino repugnat.

Objicies 8. HONORIUS fuit Hæreticus Monothelita, qui unam in Christo voluntatem unamque operationem docuit, in duabus Epistolis ad Sergium scriptis; quam ob causam cum aliis Monothelitis fuit damnatus in Synodo VI. sub Agathone Papa.

Resp. 1. Dato, non tamen concesso, reipsa Honorium errasse, ac merito damnatum fuisse, certum est ipsum ex cathedra non definiisse, propter sequentes rationes:

1. Quia illæ Honorii ad Sergium Epistolæ, privatæ fuerunt, nec toti Ecclesiæ credendæ sub pœna anathematis propositæ.

2. Quia Honorius hanc quæstionem nec maturo examine expendit, nec circa eam, quam reliquit Grammaticis discutiendam, consuluit suæ Ecclesiæ Romanæ traditionem: » Non oportet, *inquit Epist.* 1., hæc » ad dogmata Ecclesiastica retorquere, quæ neque » Synodales apices super hoc examinantes, neque

» auctoritates Canonicæ visæ sunt explossse, ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi » Dei prædicare, quas neque Evangelicæ vel Apostolicæ litteræ, neque Synodalis examinatio super » his habita, visæ sunt examinasse. *Et infra*. Utrum » autem propter opera divinitatis et humanitatis, una, vel geminæ operationes debeant derivatæ dici, » vel intelligi, ad nos ista pertinere non debeut, relinquentes ea Grammaticis. *Et*, Epist. 2. declarat, » *Unius* autem operationis vel duarum esse, vel fuisse Christum, sentire vel promere satis ineptum » est ". Qui sic loquitur, Apostolicam litteram procul dubio non scribit, nec ex cathedra pronuntiat.

3. Quia ipse Honorius, *Epist.* 2. expresse asserit se nihil circa hanc quæstionem velle definire: » Cæterum, *inquit*, quantum ad dogma Ecclesiasticum » pertinet, quod tenere vel prædicare debemus, propter simplicitatem hominum, et amputandas inextricabiles quæstionum ambages, non unam vel duas » operationes in mediatore Dei. et hominum definire .... debemus. *Et infra*, Auferentes ergo scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes prædicare ". Ex his luce meridiana clarius est, Honorium circa hanc quæstionem nihil definiisse.

Resp 2. Honorium nunquam fuisse Hæreticum Monothelitam, imo prius dedocuisse Monothelitarum hæresim; nam expresse admisit duas operationes: » Utrasque naturas, *inquit Epist.* 2., in uno Christo » unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: » et divinam quidem, quæ Dei sunt operantem; et » humanam, quæ carnis sunt exequentem, non divise, neque confuse aut convertibiliter Dei naturam » in hominem, nec humanam in Deum conversam » edocentes, sed naturarum differentias integras confitentes, unus atque idem æqualis Patri, et minor » Patre, etc. *Et infra dicit*: Auferentes scandalum » novellæ adinventionis ... pro una, quam quidam » dicunt, operatione, oportet nos unum operatorem » Christum in utrisque naturis veraciter confiteri: » et pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas duas potius naturas, id » est, divinitatis et carnis assumptæ in una persona » unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes ". Quid clarius potuit ab Honorio dici? Si enim quælibet natura habet propriam operationem, ergo sunt duæ operationes.

Dices 1. Honorius, *in Epist.* 1. ait: *Unde et unam voluntatem fatemur Domini N. J. C.* Atqui hæc propositio est hæresis Monothelitarum; ergo.

Resp. dist. major. Honorius fatetur unam voluntatem, per exclusionem duarum voluntatum contrariarum, sicut in nobis reperiuntur, *conc.* per exclusionem voluntatis divinæ, vel humanæ, *nego maj.* Hoc constat tum ex ratione quam affert Honorius: » Quia profecto, *inquit*, a divinitate assumpta est » nostri natura, non culpa: illa profecto (natura) » quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata, quæ repugnaret legi mentis » ejus .... nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatoris ". Tum ex illa celebri S. Maximi cum Pyrrho Monothelita disputatione, quam refero.

Pyrrhus dixit: » Quid de Honorio ad respondendum habes, qui aperte antecessori meo unam voluntatem Domini N. J. C. esse tradidit "? Respondit Maximus: » Utra harum litterarum verior, certior» que interpretatio habenda est, ejusne scribæ, qui » nomine Honorii illas scripsit, præsertim cum idem » adhuc superstes sit .... an Constantinopolitanorum » civium, qui nihil, nisi quod ipsis libet, loquuntur? » *Pyrrhus*, Verior ejus qui scripsit. *Maximus*, At » is ad Imperatorem Constantinum sic de illa Epistola, jussu Joannis Pontificis, scripsit. Sane quod » unam Domini nostri voluntatem diximus, non est » accipiendum, quasi de duabus divinæ et humanæ » naturæ dictum voluntatibus, sed humanæ tantum. » Cum enim Sergius scripsisset, prædicare quosdam » duas esse Christi voluntates contrarias, nos rescripsimus, Christum duas voluntates contrarias non » habere ".

Inst. Honorius rejicit vocabulum geminæ operationis, Sergio dicens: *Hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes*; ergo eodem modo sentit ac Sergius.

Resp. dist. ant. Rejicit vocabulum geminæ operationis, retinens rem per hoc vocabulum significatam, *conc.* rejicit vocabulum et rem per illud significatam, *nego ant.* Porro utrumque rejiciebat Sergius, unde *nego conseq.*

Dices 2. Synodus VI. damnavit Honorium ut hæreticum, nam postquam, Act. 13. definivit duces Monothelitarum anathemati submittendos, addit: » Cum » his simul projici a sancta Dei Catholica Ecclesia » simulque, et anathematizari prævidimus et Honorium qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod » invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad » Sergium, quia in omnibus mentem ejus secutus est, et impia dogmata confirmavit ".

Resp. nego ant. Cujus falsitas patet tum ex fragmentis Epistolarum Honorii relatis, tum ex Epist. Agathonis Papæ ad Imperatorem Constantinum, cujus hæc sunt verba: » Hæc est fidei regula, quam » et in prosperis et in adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec » hæreticis novitatibus depravata succubuit, quia dictum est Petro: Ego pro te rogavi ut non deficiat » fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Hic Dominus fidem Petri non defuturam promisit, et confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum ". Quam Epistolam communi suffragio approbarunt Patres Synodi VI. qui *Act.* 18. de ea loquentes, sic alloquuntur Imperatorem: » Confessionem tibi a Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit. Charta et atramentum videbatur, et per Agathonem Petrus loquebatur ". Quomodo, quæso, Agatho ita constanter ac intrepide de suis omnibus prædecessoribus locutus fuisset? quomodo Synodus hanc probasset Epistolam, si ipsa Honorium tanquam hæreticum damnasset?

Damnatus itaque est Honorius tanquam hæreticorum fautor, quatenus simulatione tunc temporis usus est, quando ei ex officio incumbebat erumpenti hæresi aperte obsistere: nam ut se Monothelitarum studiis accommodaret, scripsit: » Ut abrasa hujusmodi » novæ vocis, id est, unius vel geminæ operationis, » appellatione, unum Christum secum in utrisque » naturis divina vel humana prædicent operantem "; ut, hac verborum elusione, illorum insectationem declinaret, tametsi ipsa eadem verba Catholicum sensum, sed ab ista quæstione alienum, exprimerent.

Inst. 1. Synodus VI. Act. 16. dicit: *Sergio hæretico anathema. Honorio hæretico anathema.* Ergo fuit damnatus ut hæreticus.

Resp. dist. conseq. Ut hæreticus conniventia et favore, *conc.* dogmate et sententia, *nego*. Hunc esse Concilii sensum declarat Agatho in sua ad Constan-

tinum Pogonatum Epistola Synodi VI. confirmatoria: » Anathematizamus, *inquit*, novi erroris inventores, » id est, Sergium, Theodorum, Pyrrhum, etc. necnon » et Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non » Apostolicæ traditionis doctrina illustravit, sed pro- » fana traditione immaculatam maculari permisit ". Non ergo maculavit, sed maculari suo silentio permisit. Et in Epist. ad Episcopos Hispaniæ dicit damnatum fuisse Honorium: » Qui flammam hæretici » dogmatis, non, ut decuit Apostolicam authoritatem, » incipientem extinxit, sed negligentia confovit. *Im-* » *perator ipse in suo edicto ait:* Anathematizamus » eos, qui novorum dogmatum authores et fautores » sunt: Theodorum, Sergium, etc. atque etiam Ho- » norium, qui fuit antiquæ Romæ papa, horum hæ- » reseos in omnibus fautorem, et confirmatorem ". Ergo Honorius fuit damnatus, non ut hæresis auctor et doctor, sed duntaxat ut fautor; eadem autem pœna merito puniuntur et Hæretici et Hæreticorum fautores.

Inst. 2. Act. 13. Synodi VI. Honorius dicitur anathematizatus, quia *in omnibus mentem Sergii secutus est, et impia dogmata confirmavit*. Ergo damnatus est ut hæreticus dogmate.

Resp. dist. ant. Mentem Sergii secutus est, etc. ejus consilium de supprimendo unius, vel geminæ operationis vocem sequendo, *conc.* Illius hæresim approbando, *nego ant.* Itaque in hoc uno peccavit Honorius, quod Sergii consilium sequendo de supprimenda unius vel geminæ operationis Christi voce, illius hæresi faverit, atque suo silentio ejus impia dogmata indirecte confirmaverit, quia in circumstantiis in quibus positus est, tacere. erat connivere, juxta illud Cælestini I. *(Epist. ad Episcop. Galliæ) Timeo ne connivere sit, hic tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis* (Semi-Pelagianis) *taliter loqui*.

Inst. 3. HADRIANUS II. in Conc. Romano, *(Cujus acta in Synodo VIII. Generali referuntur, Act. 7.)* dicit: » Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus, de eo vero » quemquam judicasse non legimus. Licet enim Ho- » norio ab Orientalibus post mortem anathema sit » dictum, sciendum tamen est, quia fuerat de hære- » si accusatus, propter quam solam licitum est mi- » noribus majorum suorum motibus resistere: quam- » vis et ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum An- » tistitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit profer- » re sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontificis » consensus præcessisset ". Ergo Honorius fuit hæreticus.

Resp. dist. conseq. Fuit hæreticus favore et intempestiva dissimulatione, *conc.* sententia et doctrina, *nego*. Præterea Hadrianus II. non dicit Honorium fuisse hæreticum, sed *de hæresi accusatum*.

Quæres: *An omnes, quæ circumferuntur, summorum Pontificum decretales Epistolæ usque ad Siricium genuinæ sint, aut supposititiæ?*

Nota: Quæstio non vertitur de Epistolis S. Cornelii, quæ inter opera S. Cypriani extant. Neque de Epistolis Julii I. quæ referuntur a S. Athanasio apologia secunda. Neque de Epistolis Liberii, quæ a S. Hilario in fragmentis recensentur. Nec etiam de Epistola Damasi ad Illyrici Episcopos, quam exscribit Theodoretus, *l.* 2. *hist. Eccles. cap.* 22. de illarum enim veritate nullum est inter Catholicos dubium.

Sola ergo quæstio movetur de iis Epistolis, quas ex Isidori Mercatoris collectione, collectores Canonum in numerum decretalium retulere, nec earum a veteribus historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus, aut SS. Patribus fit ulla mentio: tales sunt *S. Clementis* quinque. *S. Anacleti* tres. *S. Evaristi* duæ. *Alexandri* tres. *Sixti I.* duæ. *Telesphori* una. *Hygini* duæ. *Pii I.* quatuor. *Zephyrini* duæ. *Lucii* una. *Callisti I.* duæ. *Urbani I.* una. *Pontiani* duæ *Anteri* una. *Fabiani* tres. *Cornelii* duæ. *Stephani I.* duæ. *Sixti II.* duæ. *Dionysii* duæ. *Felicis I.* tres. *Eutychiani* duæ. *Caji* una. *Marci* una ad S. Athanasium. *Julii I.* duæ. *Liberii* duæ. *Felicis II.* duæ. *Damasi* plures, nimirum tres ad D. Hieronymum; aliæque ad Afros de Corepiscopis; ad universos Episcopos Italiæ; ad Aurelium.

Resp. Censent communiter eruditi has Epistolas decretales esse supposititias, magna tamen, licet non suprema per se, pollere authoritate in his, in quibus antiquis Canonibus non adversantur.

Prob. prima pars variis notis falsitatis:

1. Quia usque ad Sæculi VIII. finem ita latuerunt, ut nullus author, a quo laudentur, inveniatur.

2. Quia laudant vulgatam S. Hieronymi versionem, quæ, defunctis illis summis Pontificibus, excepto Damaso, fuit cusa.

3. Quia Legum imperialium verba, quæ in codice Theodosiano habentur, usurpant; cum tamen ii Pontifices duobus, aut tribus sæculis codicem Theodosianum præcesserint.

4. Quia singulæ propemodum manifestis erroribus scatent, v. g. Epistulæ Anacleti habent testimonia Damasi, Augustini, Gregorii Magni, Gelasii, etc. qui diu postea vixere. Agunt quoque de Patriarchis, quorum nomen primo audiri cœpit circa tempus Conc. Chalcedonensis Sæculo V. celebrati.

5. Quia de controversiis illius ætatis cui tribuuntur, contra morem omnium Scriptorum et SS. Patrum, qui illis Sæculis scripsere, penitus tacent.

6. Quia omnes fere Epistulæ illæ falsis temporum et consulum notis consignantur.

7. Quia eodem scribendi stylo et charactere præditæ sunt, quamvis Pontificibus quatuor priorum sæculorum adscribantur, qui certo eodem stylo, eademque latini sermonis forma uti non potuerunt: unius ergo scriptoris esse videntur.

8. Quia *Dionysius exiguus*, qui se diligenter omnes Epistolas, quas in Ecclesiæ Romanæ scriniis invenit, collegisse testatur, earum non meminit, sed initium a Siricio ducit.

9. Quia Leo IV. an. circiter 850. Epistolas decretales diligenter enumerans, initium a Siricio facit: *dist.* 20. c. de libellis.

Prob. secunda pars: Nempe quod magna polleant authoritate, quia, ut de Marca *(l.* 3. *cap.* 5. §. 1. *)* notat: » E sententiis et verbis legum, Canonum an- » tiquorum et SS. Patrum qui Sæculo IV. floruerunt, » si pauca demas, concinnatas esse constat "; eisque tota fere Gallia utitur, ut notat idem de Marca (3. *cap.* 6. §. 2.), unde in Concil. Rhemensi an. 992. Epistolæ Anacleti, Damasi, aliorumque Pontificum expenduntur in causa Arnulphi. Item Concilia Aquisgranense an. 836. Coloniense an. 887. Moguntinum an. 888. Metense an. 888. Triburiense an. 895. Lateranense sub Calisto II. an. 1122. illarum Epistolarum testimonium tulerunt; ex quibus constat illas decretales non esse quidem eorum Pontificum, quibus adscribuntur, magni tamen esse momenti, magnæque authoritatis, maxime cum, ut fatetur Gibert *(tit.* 24. *cap.* 9. *sect.* 1. *sub finem)* universaliter admissæ fuerint a Sæculo IX. ad XVII.

Dixi, *Licet non suprema per se polleant authoritate*, quia illarum decretalium statuta, quæ ab Ecclesia postea recepta fuerunt, per hanc receptionem authoritatem supremam legis adeptæ sunt. Illius generis sunt loca earum Epistolarum, quæ sunt in colle-

ctione Gregorii IX. quæ consequenter ab illo Pontifice authoritatem acceperunt, cum sue fecerit, illa collectioni suæ inserendo. Talia sunt c. 1. de elect., c. 5. de jurejur., c. 3. de peculio Cleric., c. 1. 2. 7. de accus., c. 3. 4. 5. 6. 7. de simonie, c. 7. de reg. juris.

APPENDIX

In qua describitur Series legitimæ ac continuæ successionis SS. Pontificum, a D. Petro ad Leonem XII. juxta Bullarii magni Chronologiam, quæ exactior mihi visa est.

SÆCULUM I.

1. S. PETRUS, Jonæ filius, natione Galilæus, patria Bethsaida, postquem Antiochiæ septem annis sedisset, Romam venit, anno Domini 44. Claudii vero Imperatoris anno 2. juxta D. Hieron. de viris illustribus, in Petro; ibique fixit Sedem Apostolicam, quem rexit annis 24. mensibus 3. diebus 12. Martyr occubuit anno Christi 68. Neronis vero Imperatoris an. 13. die 29. Junii. Non vacavit per ejus obitum Sedes Romana.

2. S. LINUS, provincia Tuscus, patria Volaterranus, creatus an. 68. die 29. Junii, sedit annis 11. mensibus 2. diebus 23. obiit an. 79. die 23. Septembris, martyr sub Vespasiano. Non vacavit sedes.

3. S. CLETUS, patria Romanus, creatus an. 79. die 23. Septembris, sedit an. 11. mensibus 7. diebus 2. obiit an. 91. die 26. Aprilis, martyr sub Domitiano. Vacavit sedes diebus 20.

4. S. CLEMENS I. Romanus, creatus an. 91. die 21. Maji. Sedit an. 9. mensibus 6. diebus 4. obiit martyr sub Trajano, an. 100. die 23. Novembris. Vacavit sedes diebus 22.

SÆCULUM II.

5. S. ANACLETUS, Atheniensis, Græcus, creatus an. 100. die 15. Decemb. sedit an. 9. mensibus 2. diebus 28. obiit an. 110. die 13. Julii, martyr sub Trajano. Vacavit sedes diebus 13.

6. S. EVARISTUS, Bethlehemites, Syrus, creatus an. 110. die 27. Julii; sedit an. 8. mense uno, diebus 28. sub Hadriano martyr occubuit ano. 118. die 26. Octobris. Vacavit sedes diebus 19.

7. S. ALEXANDER I. Romanus, creatus an. 118. die 12. Novemb. sedit an. 10. mensibus 5. diebus 21. sub Hadriano martyr coronatus est an. 129. die 3. Maji. Vacavit sedes diebus 35.

8. S. SIXTUS I. Romanus creatus an. 129. die 7. Junii; sedit an. 9. mensibus 10. obiit martyr sub Antonino ao. 139. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 2.

9. S. THELESPHORUS, patria Thuriensis hodie terra nova in Calabria, creatus anno 139. die 9. April. sedit an. 10. mensibus 8. diebus 27. obiit martyr sub Antonino anno 150. die 5. Januarii. Vacavit sedes diebus 7.

10. S. HYGINUS, Atheniensis, Græcus, creatus an. 150. die 31. Januarii, sedit an. 3. mensibus 11. diebus 28. martyr occubuit sub Antonino anno 154. die 11. Januarii. Vacavit sedes diebus 3.

11. S. PIUS I. Aquilejensis, creatus anno 154. die 15. Januarii, sedit ann. 11. mensibus 5. diebus 27. sub Antonino juxta Martyrologium Romanum, vel sub M. Aurelio juxta lib. de Rom. Pontificibus, martyr occubuit anno 165. die 11. Julii. Vacavit sedes diebus 13.

12. S. ANICETUS I. Syrus, creatus anno 165. die 25. Julii, sedit ann. 9. mensibus 8. diebus 24. martyr sub M. Aurelio obiit anno 175. die 17. Apr. Vacavit sedes diebus 17.

13. S. SOTER, ex Fundy in Campania, creatus an. 175. die 5. Maji, sedit an. 7. mensibus 11. diebus 17. obiit martyr sub M. Aurelio anno 182. die 22. Aprilis. Vacavit sedes diebus 21.

14. S. ELEUTHERIUS, Neapolitanus, creatus anno 182. die 14. Maji, sedit ann. 13. diebus 13. obiit martyr sub Commodo anno 195. die 26. Maji. Vacavit sedes diebus 5.

15. S. VICTOR I. Afer, creatus anno 195. die 31. Maji, sedit an. 9. mense 1. diebus 26. obiit martyr sub Severo Imperatore anno 203. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 11.

SÆCULUM III.

16. S. ZEPHYRINUS, Romanus, creatus ao. 203. die 17. Augusti, sedit an. 18. diebus 18. obiit anno 221. die 25. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

17. S. CALIXTUS, Romanus, creatus anno 221. die 2. Septembris, sedit an. 5. mense 1. diebus 12. obiit martyr sub Severo anno 227. die 26. Septembr. Vacavit sedes diebus 4.

18. S. URBANUS I. Romanus, creatus anno 227. die 1. Octobris, sedit an. 6. mensibus 7. diebus 4. obiit martyr anno 233. die 25. Maji. Vacavit sedes diebus 30.

19. S. PONTIANUS, Romanus, creatus ann. 233. die 24. Junii, sedit ann. 5. diebus 2. sub Severo exul in Sardinia, martyrium consummavit sub Maximino anno 237. die 19. Novembris. Vacavit sedes die uno.

20. S. ANTERUS, Græcus, ex Petilia urbe, creatus anno 237. die 21. Novembris, sedit mense 1. diebus 12. obiit martyr sub Maximino an. 238. die 3. Januarii. Vacavit sedes diebus 13.

21. S. FABIANUS, Romanus, creatus anno 238. die 17. Januarii, sedit annis 15. diebus 4. obiit martyr sub Decio anno 253. die 20. Januar. Vacavit sedes anno uno, mensibus 3. diebus 10.

22. S. CORNELIUS, Romanus, creatus anno 254. die 30. Aprilis, sedit ann. 2. mensibus 4. diebus 14. martyr obiit ann. 256. die 14. Septembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 5.

SCHISMA I.

In Ecclesia Romana inter S. Cornelium et Novatianum Anti-papam.

Novatianus. Romanus, Sacræ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Pseudo Pontifex, sedit contra Cornelium, aliosque post eum, Romanos Pontifices, annis circiter 6. Hic, schismati hæresim adjungens, docebat non esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata; unde exorta est secta Novatianorum.

23. S. LUCIUS, Romanus, creatus anno 256. die 20. Novembris, sedit an. 2. mensibus 3. diebus 13. martyr obiit anno 258. die 4. Martii. Vacavit sedes mense uno, die uno.

24. S. STEPHANUS I. Romanus, creatus an. 258. die 6. Aprilis, sedit an. 3. mens. 3. diebus 26. in propria sede jussu Valeriani decollatus est anno 260. die 2. Augusti. Vacavit sedes diebus 22.

Hic S. Cypriano, hæresim rebaptizantium propugnanti, viride restitit.

25. S. SIXTUS II. Græcus, Atheniensis, creatus anno 260. die 24. Augusti, sedit mensibus 11. diebus 13. sub Valeriano martyr obiit anno 261. die 6. Augusti. Vacavit sedes mense 1. diebus 3.

26. S. DIONYSIUS, Græcus, Anachorita, creatus anno 261. die 10. Septembris, sedit an. 11. mensibus 3. diebus 14. obiit anno 272. die 26. Decembris. Vacavit sedes diebus 5.

27. S. FELIX I. Romanus, creatus anno 272. die 31. Decembris, sedit an. 2. mensibus 4. diebus 29. obiit martyr anno 275. die 30. Maji. Vacavit sedes diebus 5.

28. S. EUTYCHIANUS, Tuscus, patria Lunensis, creatus anno 275. die 4. Junii, sedit ann. 8. mensibus 6. diebus 4. obiit martyr sub Numeriano anno 283. die 8. Decembris. Vacavit sedes diebus 8.

29. S. CAJUS, Dalmata, patria Salonitanus, creatus anno 283. die 17. Decembris, sedit an. 12. mensibus 4. diebus 6. miseriis oppressus, persecutionem Diocletiani ejus consanguinei fugiens, obiit anno 296. die 22. Aprilis. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 9.

30. S. MARCELLINUS, Romanus, creatus anno 296. die 1. Julii, sedit an. 7. mensib. 9. diebus 27. sub Maximiano martyr obiit anno 304. die 26. Apr. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 25.

SÆCULUM IV.

31. S. MARCELLUS I. Romanus, creatus anno 304. die 21. Novembris, sedit ann. 5. mensibus 6. diebus 21. Hic damnatus ad stabula Diocletiani, miseriis oppressus obiit anno 310. die 16. Januar. Vacavit sedes diebus 20.

32. S. EUSEBIUS, Græcus, creatus anno 310. die 5. Februar. sedit an. 1. mensibus 7. diebus 21. obiit sub Maxentio anno 312. die 26. Septembr. Vacavit sedes diebus 15.

33. S. MELCHIADES, Afer, creatus anno 312. die 12. Octobris, sedit an. 2. mensibus 2. diebus 21. obiit anno 314. die 10. Decembris. Vacavit sedes diebus 16.

34. S. SYLVESTER, Rom. creatus an. 314. die 27. Decembris, sedit annos 21. diebus 4. obiit anno 335. die 31. Decembris. Hic Constantinum Magnum baptizavit.

35. S. MARCUS, Romanus, creatus ann. 336. die 16. Januarii, sedit mens. 8. dieb. 21. obiit eodem anno, die 7. Octobris. Vacavit sedes diebus 20.

36. S. JULIUS I. Romanus, creatus an. 336. die 27. Octobris, sedit an. 15. mens. 5. dieb. 37. obiit ann. 352. die 12. Aprilis. Vacavit sedes diebus 25.

37. S. LIBERIUS, Romanus, creatus anno 352. die 8. Maji. Post aliquot Pontificatus annos, in exilium missus est a Constantio Imperatore. Unde:

SCHISMA II.

In Ecclesia Romana inter Liberium Papam, et Felicem Anti-papam.

Felix, Ecclesiæ Romanæ Diaconus, Constantii opera sedem Apostolicam, vivente Liberio, occupavit; sed Anti-papa semper habitus est a Romanis, donec, cognita Liberii Arianis communicatione, ac ejus subscriptione tum condemnationi D. Athanasii, tum formulæ ambiguæ, in Pontificem elegerunt eumdem Felicem, ideo:

38. FELIX II. Romanus, Pontificatum tenuit anno uno, mensibus 3. diebus 2. Deinde a Constantio, propter excommunicationem in eum latam, martyrio coronatus est. Post ejus martyrium, *Liberius* iterum cathedram S. Petri ascendit, in qua simul cum Felice sedit annos 15. menses 4. diebus 17. obiit anno 367. die 9. Septembris. Sedes vacavit diebus quinque.

39. S. DAMASUS, Hispanus, creatus anno 367. die 15. Septembris, sedit annos 17. menses 2. diebus 26. obiit anno 384. die 11. Decembris. Vacavit sedes diebus 31.

SCHISMA III.

Inter Damasum Papam, et Ursicinum Anti-papam.

Ursicinus, S. Romanæ Ecclesiæ Diaconus, ægre ferens Damasi electionem, collecta seditiosorum hominum manu, Romanum Pontificem se fieri extorquet, et tandem, cædibus utrinque perpetratis, Ursicinus ab urbe ejicitur, Romæ Damaso pacifico Pontifice remanente.

40. SIRICIUS, Romanus, creatus anno 385. die 12. Januarii, sedit annos 13. mens. 1. diebus 9. obiit an. 398. die 22. Februarii. Vacavit sedes diebus 20.

41. S. ANASTASIUS I. Romanus, creatus an. 398. die 14. Martii, sedit annos 4. mens. 1., diebus 13. obiit anno 402. die 17. Aprilis. Vacavit sedes diebus 29.

SÆCULUM V.

42. S. INNOCENTIUS I. Albanus, creatus anno 402. die 8. Maji, sedit annos 15. menses 2. diebus 10. obiit anno 417. dio 27. Julii. Vacavit sedes diebus 22.

43. S. ZOSIMUS, Græcus, creatus anno 417. die 20. Augusti, sedit anno uno, mens. 5. diebus 7. obiit anno 418. die 26. Decembris. Vacavit sedes die 1.

44. S. BONIFACIUS I. Romanus, creatus anno 418. die 28. Decembris, sedit annos 4. menses 9. diebus 26. obiit anno 423. die 25. Octobris. Vacavit sedes diebus 10.

SCHISMA IV.

Inter Bonifacium Papam, et Eulalium Anti-papam.

Eulalius, S. Rom. Ecclesiæ Archidiaconus, post electum Bonifacium, in Basilica Lateranensi eligitur: Synodus autem Ravennæ jussu Honorii Imperatoris coacta, Eulalium deposuit, qui, ita coactus, post menses 3. dies 15. abdicavit die 15. Aprilis, et Bonifacius Pontifex remansit.

45. S. COELESTINUS I. Romanus creatus anno 423. die 5. Novembris, sedit annos 8. menses 5. diebus 3. obiit anno 432. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 21.

46. S. SIXTUS III. Romanus, creatus anno 432. die 28. Aprilis, sedit annos 7. mensibus 11. obiit anno 440. die 28. Martii. Vacavit sedes mense 1. diebus 14.

47. S. LEO MAGNUS, Tuscus, creatus anno 440. die 12. Maji, sedit annos 20. mensibus 10. diebus 28. obiit anno 461. die 16. Aprilis. Vacavit sedes diebus 17.

48. S. HILARIUS, Sardus, creatus anno 461. die 29. Aprilis, sedit annos 6. mensibus 4. diebus 10. obiit anno 467. die 10. Septembris. Vacavit sedes diebus 9.

49. S. SIMPLICIUS, Tiburtinus, creatus anno 467. die 20. Septembris, sedit annos 15. mensibus 5. diebus 12. obiit anno 483. die 2. Martii. Vacavit sedes diebus 5.

50. S. FELIX III. Romanus, creatus anno 483. die 8. Martii, sedit an. 8. mens. 11. dieb. 18. obiit an. 492. die 25. Februarii. Vacavit sedes diebus 4.

51. S. GELASIUS I. Africanus, creatus anno 492.

die 2. Martii, sedit annos 4. mensibus 8. diebus 19. obiit an. 496. die 21. Nov. Vacavit sedes diebus 5.

52. S. ANASTASIUS II. Romanus, creatus anno 496. die 27. Novembris, sedit an. 1. mensibus 11. diebus 23. obiit anno 498. die 19. Novembris. Vacavit sedes diebus 3.

53. S. SYMMACHUS, Sardus, creatus anno 498. die 23. Novemb. sedit an. 15. men. 7. diebus 27. obiit anno 514. die 9. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

S C H I S M A V.

Inter Symmachum et Cœlium Laurentium Spurium, qui in Concilio Romano fuit damnatus.

SÆCULUM VI.

54. S. HORMISDAS, Campanus, creatus an. 514. die 26. Julii, sedit an. 9. diebus 10. obiit an. 523. die 6. Augusti. Vacavit sedes diebus 5.

55. S. JOANNES I. Tuscus, creatus anno 523. die 12. August., sedit an. 2. mensibus 9. diebus 16. obiit anno 526. die 27. Maji. Vacavit sedes mens. 1. diebus 28.

56. S. FELIX IV. Beneventanus, creatus anno 526. die 25. Julii, sedit an. 4. mensibus 2. diebus 18. obiit anno 530. die 12. Octobris. Vacavit sedes diebus 3.

57. BONIFACIUS II. Romanus, creatus anno 530. die 16. Octobris, sedit an. uno, obiit an. 531. die 16. Octobris. Vacavit sedes mensibus 3. dieb. 4.

S C H I S M A VI.

Inter Bonifacium II. Papam, et Dioscorum Diaconum, quem Bonifacius excommunicavit.

58. JOANNES II. Romanus, creatus an. 531. die 22. Januarii, sedit an. 2. mensibus 4. obiit an. 534. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 12.

59. S. AGAPETUS, Romanus, creatus an. 534. die 4. Junii, sedit mensibus 11. diebus 19. obiit Constantinopoli an. 536. die 22. Aprilis: illius translationis solemnitas celebratur die 20. Septembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

60. S. SYLVERIUS, Campanus, S. Hormisdæ ex legitimo thoro filius, creatus an. 536. die 20. Julii, sedit an. 3. mens. 11. obiit martyr in insula Pontia an. 540. die 20. Junii. Vacavit sedes diebus 5.

S C H I S M A VII.

Inter Sylverium Papam, et Vigilium Anti-papam.

Cum *Sylverius* Antimum Episcopum Constantinopolitanum, ab Agapeto depositum, restituere noluisset, a Belisario, jussu Theodoræ Imperatricis Justiniani sponsæ, fuit in exilium missus: interim *Vigilius*, S. R. E. Archidiaconus, qui Theodoræ promiserat se Antimum Sedi Constantinopolitanæ restiturum, si Pontifex institueretur; in locum Sylverii, opera Theodoræ, fuit intrusus anno 538. et schisma fecit usque ad Sylverii mortem, quæ contigit anno 540 die 20. Junii.

61. VIGILIUS, Romanus post mortem Sylverii, legitima electione confirmatus anno 540 die 26. Junii, Antimum restituere detrectavit, imo illum cum Theodora excommunicavit, et ideo exul factus est. Sedit an. 18. mensibus 6. diebus 13. obiit an. 556. die 10. Januarii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 5.

62. PELAGIUS I. Romanus, creatus anno 556. die 15. Aprilis, sedit an. 3. mensibus 10. diebus 18. obiit anno 560. die 2. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

63. JOANNES III. Romanus, creatus an. 560. die 29. Maji, consecratus die 17. Julii, sedit an. 13. mense uno, diebus 15. obiit anno 573. die 13. Julii. Vacavit sedes mensibus 10. diebus 3.

64. BENEDICTUS I. Romanus, Benedictinus, creatus an. 573. die 17. Martii, sedit an. 5. mensibus 2. diebus 15. obiit anno 579. die 31. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 10.

65. PELAGIUS II. Romanus, Benedictinus, creatus anno 579. die 11. Novembris, sedit an. 10. mensibus 2. diebus 27. obiit an. 590. die 8. Februarii. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 22.

66. S. GREGORIUS MAGNUS, Romanus, Benedictinus, ex antiquissima Aniciorum familia, creatus an. 590 die 3. Septembris, sedit an. 13. mensibus 6. diebus 9. obiit anno 604. die 22. Martii. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 19.

SÆCULUM VII.

67. SABINIANUS, Tuscus, creatus an. 604. die 1. Septembris, sedit mens. 5. diebus 19. obiit anno 605 die 19. Februarii. Vacavit sedes die uno.

68. BONIFACIUS III. Romanus, Benedictinus, creatus an. 605. die 22. Februarii, sedit mensibus 8. diebus 22. obiit die 12. Novembris. Vacavit sedes mensibus 9. diebus 15.

69. BONIFACIUS IV. Romanus, Benedictinus, creatus an. 606. die 28. Augusti, sedit an. 6. mensibus 8. diebus 12. obiit anno 612. die 8. Maji. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 12.

70. S. DEODATUS, Romanus, Benedictinus, creatus anno 612. die 21. Octobris, sedit an. 4. diebus 17. obiit anno 616. die 8. Novembris. Vacavit sedes mens. 1. diebus 15.

71. BONIFACIUS V. Neapolitanus, creatus anno 616. die 24. Decembris, sedit an. 5. mensib. 10. obiit anno 622. die 24. Octobris. Vacavit sedes diebus 13.

72. HONORIUS I. Campanus, creatus anno 622. die 7. Novembris, sedit ann. 12. mens. 11. diebus 7. obiit anno 635. die 13. Octobris. Vacavit sedes ann. 1. mensibus 7. diebus 18.

73. SEVERINUS, Romanus, creatus anno 637. die 1. Junii, sedit ann. 1. mensibus 2. diebus 13. obiit anno 638. die 1. Augusti. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 22.

74. JOANNES IV. Dalmata, creatus anno 638. die 25. Decembris, sedit ann. 1. mensibus 9. diebus 18. obiit anno 640. die 12. Octobris. Vacavit sedes mense 1. diebus 5.

75. THEODORUS I. Jerosolymitanus, Græcus, creatus anno 640. die 26. Novem., sedit an 6. mensibus 5. diebus 19. obiit anno 647. die 13. Maji. Vacavit sedes mense 1. diebus 21.

76. MARTINUS I. Tuscus, creatus anno 647. die 4. Julii, sedit an. 6. mens. 4. diebus 7. obiit an. 653. die 12. Novembris. Vacavit sedes mensibus 9.

77. S. EUGENIUS I. Romanus, creatus ann. 654. die 10. Augusti, sedit an. 2. mensibus 9. diebus 24. obiit anno 657. die 2. Junii. Vacavit sedes mense 1. diebus 29.

78. VITALIANUS I. Campanus, creatus an. 657. die 1. Augusti, sedit ann. 14. mensibus 5. diebus 2. obiit anno 672. die 2. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 8.

79. DEODATUS II. Romanus, Benedictinus, crea-

tus anno 672. die 11. Aprilis, sedit an. 4. mensibus 2. diebus 14. obiit anno 676. die 26. Junii. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 6.

80. DONUS, Romanus, creatus anno 676. die 2. Novembris, sedit an. 2. mensibus 5. diebus 8. obiit anno 679. die 11. Aprilis. Vacavit sedes mense 1. diebus 26.

81. S. AGATHO, Siculus, Monachus ordinis Sancti Equirii, creatus anno 679. die 7. Junii, sedit ann. 2. mensibus 2. obiit anno 682. die 10. Januar. Vacavit sedes mensibus 7.

82. S. LEO II. Siculus, Canonicus Regularis, creatus ann. 682. die 11. Augusti, sedit mensibus 10. diebus 16. obiit anno 683. die 18. Junii. Vacavit sedes mensibus 11. diebus 21.

83. S. BENEDICTUS II. Romanus, Canonicus Regularis Lateranensis, creatus an. 684. die 19. Junii, sedit mensibus 10. diebus 27. obiit an. 685. die 7. Maji. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 17.

84. JOANNES V. Syrus, Antiochenus, creatus anno 685. die 25. Junii, sedit anno ooo, diebus 7. obiit anno 686. die 2. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 18.

85. CONON, Trax, creatus an. 686. die 21. Oct. sedit mensibus 11. obiit anno 687. die 21. Septemb. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 3.

S C H I S M A   VIII.

Inter Cononem Papam, et Theodorum, ac Petrum Presbyteros Romanos.

Illud Schisma per mortem Cononis non fuit extinctum: nam numerus electorum in tres partes fuit divisus, ab una parte fuit electus idem *Theodorus* Presbyter; ab altera *Paschalis* Archidiaconus; et a tertia, eaque saniori parte, *Sergius*. qui tandem unanimiter legitimus Pontifex fuit proclamatus.

86. SERGIUS I. Syrus, Antiochenus, creatus anno 687. die 25. Decembris, sedit an. 13. mensibus 8. diebus 13. obiit anno 701. die 8. Septembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 20.

SÆCULUM VIII.

87. JOANNES VI. Græcus, creatus anno 701. die 28. Octobris, sedit an. 3. mensibus 2. diebus 8. obiit anno 705. die 7. Januar. Vacavit sedes mense uno, diebus 21.

88. JOANNES VII. Græcus, creatus anno 705. die 1. Martii, sedit ann. 2 mensibus 7. diebus 17. obiit anno 707. die 18. Octobris. Non vacavit sedes.

89. SISINUS, Syrus, creatus anno 707. die 18. Octobris, sedit diebus 20. obiit die 6. Novembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 16.

90. CONSTANTINUS, Syrus, creatus anno 707. 23. Decembris, sedit an. 8. mense 1. diebus 18. obiit anno 716. die 11. Februarii. Vacavit sedes mense 1. diebus 10.

91. GREGORIUS II. Romanus, Benedictinus, creatus anno 716. die 21. Martii, sedit ann. 15. mensibus 10. diebus 20. obiit anno 731. die 12. Feb. Vacavit sedes diebus 21.

92. GREGORIUS III. Syrus, creatus anno 731. die 5. Martii, sedit ann. 10. mensibus 8. diebus 22. obiit an. 741. die 28. Novembris. Vacavit sedes diebus 2.

93. ZACHARIA, Græcus, Canonicus Regularis, deinde Benedictinus, creatus anno 741. die 1. Dec. sedit ann. 10. mensibus 3. diebus 13. obiit ann. 752. die 15. Martii. Vacavit sedes diebus 9.

94. STEPHANUS II. Romanus, creatus an. 752. die 25. Martii, sedit dieb. 4. obiit die 28. Mar. quare a pluribus non adnumeratur. Non vacavit sedes.

95. STEPHANUS III. dictus II. Romanus, Canonicus Regularis, creatus anno 752. die 29. Martii, sedit ann. 5. diebus 28. obiit anno 757. die 26. April. Vacavit sedes mense 1. diebus 2.

96. S. PAULUS I. Romanus, Stephani III. frater germanus, creatus anno 757. die 29. Martii, sedit an. 10. mense 1. obiit anno 767. die 29. Junii. Vacavit sedes anno 1. mense 1. diebus 6.

SCHISMA IX.

Inter Paulum I. et Theophylactum Anti-Papam, qui paulo post legitimo Pontifici se submisit.

Post mortem Pauli I. *Constantinus* adhuc laicus, vi et armis supremum arripuit Pontificatum, quem cum administrasset 13. mensibus, Clerus Romanus ad legitimam electionem processit, in qua pars electorum, quæ *Desiderio* Regi Longobardorum adhærebat, elegit *Philippum* Abbatem Longobardorum, qui statim fuit ejectus ab alia majori, eaque saniori parte Cleri, quæ canonice elegit Stephanum IV.

97. STEPHANUS IV. dictus III. Siculus, Canonicus Regularis, postea Benedictinus, creatus an. 768. die 5. Aug. sedit an. 3. mens. 5. diebus 25. obiit anno 772. die 31. Jan. Vacavit sedes diebus 8.

98. HADRIANUS I. Romanus, creatus an. 772. die 9. Feb. sedit ann. 23. mensibus 10. diebus 17. obiit an. 795. die 26. Decem. Non vacavit sedes.

99. LEO III. Romanus, ex Canonico Regulari factus Benedictinus, creatus anno 759. die 27. Dec. sedit ann. 20. mens. 5. diebus 15. obiit anno 816. die 12. Junii. Vacavit sedes diebus 20.

SÆCULUM IX.

100. STEPHANUS V. dictus IV. Romanus, creatus an. 816. die 3. Julii, sedit men. 6. dieb. 22. obiit an. 817. die 25. Jan. Vacavit sedes diebus 2.

101. S. PASCHALIS I. Romanus, Benedictinus, creatus anno 817. die 28. Januar. sedit ann. 7. mensibus 3 diebus 17. obiit an. 824. die 14. Maji. Vacavit sedes diebus 4.

102. EUGENIUS II. Romanus, creatus an. 824. die 19. Maji, sedit ann. 3. mens. 6. diebus 22. obiit anno 827. die 12. Dec. Vacavit sedes die uno.

SCHISMA X.

Inter Eugenium II. et Zinzinnum Anti-Papam.

103. VALENTINUS, Romanus, creatus an. 827. die 14. Decembris, sedit diebus 40. obiit anno 828. die 23. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

104. GREGORIUS IV. Romanus, Benedictinus, creatus anno 828. die 26. Jan. sedit ann. 16. obiit anno 844. die 25. Jan. Vacavit sedes diebus 15.

Tempore quo Clerus convenerat ad novi Pontificis creationem, *Joannes* Diaconus vi occupavit Palatium Lateranensem, a quo intra horæ spatium fuit expulsus, et *Sergius* electus. De quo:

105. SERGIUS II. Rom. creatus ano. 844. die 10. Febr. sedit an. 3. mens. 2. dieb. 2. obiit an. 848. die 12. Aprilis. Non vacavit sedes.

106. S. LEO IV. Rom. ex Canonico Regulari factus Benedictinus creatus an. 848. die 12. April. sedit an. 8. mensibus 3. diebus 14. obiit an. 855. die 17. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

107. BENEDICTUS III. Canonicus Regularis, Rom. creatus in schismate an. 855. die 24. Julii; consecratus die 29. Septembr. sedit ab electione an. 2. mensibus 8. diebus 16., a consecratione ann. 2. mens. 6. diebus 10. obiit ann. 858. die 8. April. Vacavit sedes diebus 15.

SCHISMA XI.

Fecit Anastasius Presbyter, qui, auxilio Ludovici II. Imperatoris, Benedictum spoliavit Pontificatu, qui postea ei restitutus est.

108. NICOLAUS I. cognomento *Magnus*, Roman. creatus ann. 858. die 24. Apr. sedit an. 9. mens. 6. dieb. 20. obiit an. 867. die 13. Novembr. Vacavit sedes diebus 7.

109. HADRIANUS II. Rom. creatus an. 867. die 21. Novembr. sedit ann. 4. mensib. 11. die 1. obiit anno 872. die 1. Novembr. Vacavit sedes mens. 1. dieb. 12.

110. JOANNES VIII. Rom. creatus ann. 872. die 14. Dec. sedit an. 9. mens. 11. die 1. obiit an. 882. die 15. Dec. Vacavit sedes diebus 4.

Nota. Hic Pontifex fuit occasio fabulæ, quæ ab hæreticis de Papissa Joanna circumfertur, cum enim pusillanimitate fœminea invasionem sedis Constantinopolitanæ a Photio eunucho factam tolerasset, irrisorie apud vulgus dictum est, sedem Romanam non a viro, sed a fœmina occupatam esse; hanc fabulam cum omnibus mendaciis, quibus illam in sedis Apostolicæ opprobrium ornant hæretici, rafarre, ac refellere omnino puduit.

111. MARINUS I. ex Monte-Fiascone, creatus an. 882. die 19. Decem., sedit an. 1. mense 1. obiit an. 884. die 18. Januar. Vacavit sedes diebus 2.

112. HADRIANUS III. Roman. creatus ann. 884. die 21. Januarii; sedit ann. 1. mensibus 3. dieb. 19. obiit an. 885. die 9. Maji. Vacavit sedes diebus 3.

113. STEPHANUS VI. Rom. creatus an. 885. die 13. Maji; sedit an. 6. diebus 7. obiit an. 891. die 21. Maji. Vacavit sedes diebus 3.

114. FORMOSUS, Portuensis, Canonicus Regularis, creatus an. 891. dio 27. Maji; sedit an. 4. mensib. 6. dieb. 16. obiit an. 895. die 14. Decem. Vacavit sedes dieb. 2.

SCHISMA XII.

Fecit Sergius Diaconus contra Formosum.

115. BONIFACIUS VI. Rom., ex Tuscia oriundus, creatus eodem mense dio 17. sedit dies 15. *tantum*, obiit enim die 31. Decem. et ideo a multis non adnumeratur. Vacavit sedes dieb. 5.

116. STEPHANUS VII. Roman. creatus ann. 896. die 6. Januarii; sedit ann. 1. mensib. 2. diebus 17. obiit anno 897. die 24. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

SCHISMA XIII.

Fecit Bonifacius Anti-papa, *VI. dictus, qui postquam sedisset diebus* 15. *a Stephano VII. fuit expulsus*.

117. ROMANUS, Marini Papæ nepos, ex urbe, quæ hodie Monte-Fiascone appellatur, creatus an. 897. die 28. Martii; sedit mensibus 4. diebus 21. obiit an. 897. dio 19. Augusti. Non vacavit sedes.

118. THEODORUS II. Rom. creatus an. 897. dio 20. Augusti; sedit diebus 20. obiit die 8. Septemb. Non vacavit sedes.

119. JOANNES IX. Tiburtinus, Benedictinus, creatus an. 897. die 9. Septem. sedit an. 2. dieb. 13. obiit an. 899. die 23. Sept. Non vacavit sedes.

120. BENEDICTUS IV. Rom. Canonicus Regularis Lateranensis, creatus ann. 899. die 24. Sept. sedit an. 3. mensibus 6. diebus 14. obiit ann. 903. die 8. April. Vacavit sedes dieb. 6.

SÆCULUM X.

121. LEO V. e villa Priapi, agri Ardeatini, in Latio, Benedictinus, creatus an. 903. die 15. April. sedit mense uno, diebus 9. coactus abdicavit die 24. Maji, et vitam regularem repetiit, et non multo post interiit. Non vacavit sedes.

122. CHRISTOPHORUS, Rom. comprehenso Leone V. Pontificem se fecit, eodem anno, die 24. Maji; sedit mensibus 7. nam die 25. Decemb. ejusdem anni a *Sergio*, authoritate *Marociæ* conjugis Ducis Tusciæ fuit ejectus. Non vacavit sedes.

123. SERGIUS III. Romanus ex Comitibus Tusculanis, creatus an. 903. die 25. Decem. sedit ann. 7. mensibus 3. dieb. 14. obiit an. 911. die 14. Apr. Non vacavit sedes.

S C H I S M A XIV.

Inter Leonem V. Christophorum et Sergium III. anno 903.

124. ANASTASIUS III. Rom. creatus an. 911. die 15. April.; sedit an. 2. mense 1. dieb. 19. obiit an. 913. die 4. Junii. Vacavit sedes dieb. 2.

125. LANDUS, Sabinus, Canon. Regul. Lateranensis, creatus an. 913. die 7. Junii; sedit mens. 6. diebus 20. obiit ann. 913. die 18. Decem. Vacavit sedes dieb. 26.

126. JOANNES X. Romanus, de familia Cinnia, creatus an. 914. die 24. Januarii; sedit an. 14. mensibus 2. diebus 12. obiit an. 928. die 6. April. Vacavit sedes diebus 4.

127. LEO VI. Rom. creatus an. 928. die 11. Apr. sedit mensibus 6. diebus 11. obiit ann. 928. die 23. Octob. Non vacavit sedes.

128. STEPHANUS VIII. Rom. creatus ann. 928. die 24. Octob. sedit ann. 2. mense 1. dieb. 13. obiit an. 930. die 8. Decem. Vacavit sedes dieb. 2.

129. JOANNES XI. Rom. ex Comitibus Tusculanis, qui postea dicti sunt *de-Comitibus*, creatus ann. 930. die 11. Decemb. sedit ann. 4. mensibus 10. diebus 13. obiit ann. 935. dio 25. Octobr. Vacavit sedes die 1.

130. LEO VII. Rom., creatus an. 935. die 27. Octob., sedit an. 3. mensibus 6. diebus 9. obiit an. 939. die 6. Maji. Vacavit sedes mense 1.

131. STEPHANUS IX. Rom. creatus an. 939. die 7. Junii; sedit an. 13. mensibus 4. dieb. 13. obiit an. 942. die 21. Octob. Vacavit sedes diebus 10.

132. MARINUS II. Rom. creatus an. 942. die 1. Novem. sedit an. 3. mensibus 6. dieb. 12. obiit an. 946 die 14. Maji. Vacavit sedes dieb. 3.

133. AGAPETUS II. Rom. creatus an. 946. die 18. Maji; sedit an. 9. mensibus 7. dieb. 8. obiit an. 955. dio 27. Decem. Vacavit sedes dieb. 12.

134. JOANNES XII. Rom. ex familia de Comitibus, creatus an. 955. die 9. Januar. sedit an. 8. mensibus 4. dieb. 5. obiit ann. 964. dio 14. Maji. Non vacavit sedes.

135. BENEDICTUS V. Rom. defuncto Joanne XII. statim in ejus loco a Populo et Clero Romano eligitur; sedit mense uno, diebus aliquot. Per vim remotus; et ad *Hambourg* relegatus, ibidem moritur die 3. Julii, ann. 965.

SCHISMA XV.

Fecit *Leo*, Anti-papa, dictus VIII. qui authoritate *Othonis I.* Imperatoris fuit intrusus contra Joannem XII. et Benedictum V. contra quos sedit anno uno, mensibus 3. diebus 11.

136. JOANNES XIII. Rom. creatus an. 965. die 6. Octob.; sedit an. 6. mensib. 11. obiit an. 972. die 6. Septem. Vacavit sedes diebus 13.

137. DONUS II. Rom. creatus an. 972. die 20. Septembris; sedit mensib. 3. obiit eodem ann. die 19. Decem. Non vacavit sedes.

138. BENEDICTUS IV. Roman. creatus an. 972. die 20. Decembr. sedit an. 1. mensib. 3. coactus abdicavit ann. 974. die 19. Martii; et non multo post in Adriani mole strangulatus fuit. Vacavit sedes diebus 10.

139. BONIFACIUS VII. *Franco* antea dictus, creatus an. 974. die 30. Martii, sedit an. 1. mens. 1. dieb. 11. Coactus abdicavit, ex urbe pulsus, an. 975. die 11. Maji. Deinde, Benedicto VI. mortuo, reversus, Pontificatum iterum vi tenuit, mensib. 4. diebus 8. postea fuit a Benedicto VII. expulsus, et excommunicatus in Concil. Rom. obiit an. 985. die 21. Julii, anno fere non post Benedictum VII.

140. BENEDICTUS VII. Rom. ex Comitibus Tusculan. creatus ann. 975. die 29. Maji; sedit an. 9. mense 1. dieb. 10. obiit ann. 984. die 10. Julii. Vacavit sedes diebus 5.

141. JOANNES XIV. Papiensis, creatus ann. 984. die 16 Julii; sedit mens. 8. Pontificatu spoliatus a Bonifacio VII. in urbem reverso, obiit ann. 985. die 16. Martii. Vacavit sedes mensib. 4. dieb. 15.... Hic canonizavit Udalricum Episcopum Augustanum.

SCHISMA XVI.

Inter Bonifacium VII. Benedictum VII. et Joannem XIV.

142. JOANNES XV. Rom. creatus an. 985. die 1. Augusti, sedit an. 9. mensib. 6. dieb. 9. obiit an. 995. die 9. Febr. Vacavit sedes die 1.

143. JOANNES XVI. creatus an. 995. die 11. Febr. sedit mens. 4. obiit ann. 995. die 9. Junii. Vacavit sedes dieb. 6.

144. GREGORIUS V. Saxo, Germanus, Othonis Saxoniæ et Sueviæ Ducis filius, creatus ann. 995. die 16. Junii; sedit an. 2. mens. 8. dieb. 8. obiit an. 998. die 18. Febr. Vacavit sedes mensibus 8. dieb. 10.

SCHISMA XVII.

Inter *Gregorium V.* et *Joannem* Episcopum Placentinum, qui, ope Crescentii Romæ Præfecti, Pontificatum usurpavit, assumpto nomine *Joannis XVII.* quem Gregorius V. excommunicavit in Concilio Papiæ habito: et cui, jussu Imperatoris, nares et aures abscissæ fuerunt, atque oculi eruti.

145. SYLVESTER II. Aquitanus, Gallus, Benedictinus creatus ann. 998. die 1. Novembr. sedit an. 4. mensib. 6. diebus 12. obiit ann. 1003. Vacavit sedes diebus 25.

SÆCULUM XI.

146. JOANNES XVII. Roman., creatus an. 1003. die 7. Junii; sedit mensibus 4. diebus 24. obiit ann. 1003. die 31. Octob. Vacavit sedes dieb. 19.

147. JOANNES XVIII. Rom. creatus an. 1003. die 20. Novem.; sedit an. 5. mens. 7. dieb. 17. obiit an. 1009. die 18. Julii. Vacavit sedes mense 1.

148. SERGIUS IV. Roman. Benedictin. creatus an. 1009. die 18. Augusti; sedit ann. 2. mensib. 19. diebus 10. obiit ann. 1012. die 28. Maji. Vacavit sedes dieb. 2.

149. BENEDICTUS VIII. Rom. ex Comitibus Tuscul. creatus ann. 1012. die 30. Maji; sedit ann. 11. mens. 8. dieb. 27. obiit ann. 1024. die 27. Februar. Non vacavit sedes.

SCHISMA XVIII.

Fecit Gregorius, *a Romanis intrusus, a S. Henrico Imperatore expulsus*.

150. JOANNES XIX. Rom. Benedicti VIII. frater Germanus, creatus an. 1024. die 28. Febr. sedit ann. 8. mensib. 9. dieb. 7. obiit an. 1032. die 8. Novem. Vacavit sedes diebus 2.

151. BENEDICTUS IX. Rom. ex Comitibus Tusculanis, creatus an. 1032. die 11. Novemb. sedit annis 12. mens. 5. diebus 19. abdicavit ann. 1045. die 1. Maji. Non vacavit sedes.

SCHISMA XIX.

Fecit *Joannes*, Laurentii filius, Romanus, *Sylvester III.* dictus. Interim, cum Benedict. IX. esset Romanis invisus, alicui Joanni, qui dictus est *Joannes XX.* postea *Benedictus*, Sylvestro expulso, iterum sedit mense uno, dieb. 21. Erant ergo tres Pontifices, quorum *primus* sedebat apud Lateranum; *secundus*, apud S. Petrum in Vaticano; *tertius*, apud S. Mariam Majorem, quo calamitatis tempore electus fuit Gregorius VI.

152. GREGORIUS VI. Romanus, creatus anno 1045. die 1. Maji; sedit anno uno, mensibus 7. dieb. 20. in Concilio Sutrii, pro tollendo schismate, coactus abdicavit ann. 1046. die 20. Decembris. Non vacavit sedes.

153. CLEMENS II. Germanus, Saxo, creatus an. 1046. die 21. Decemb. sedit mensib. 9. dieb. 24. obiit an. 1047. die 15. Octob.

Post mortem Clementis II. *Benedictus IX.* iterum sedem Pontificiam occupavit mens. 9.

154. DAMASUS II. Bavarus, creatus an. 1048. die 7. Julii; sedit diebus 23. obiit die 8. Augusti. Vacavit sedes mensib. 6. dieb. 3.

Post mortem Damasi, Benedictus IX. quarta vice sedem occupavit ac tenuit mensib. 5.

155. S. LEO IX. Bruno antea vocatus, Comes d'Aspurg, Hugonis filius, Episcopus Tullensis in Lotharingia, et S. Deodati præpositus, creatus an. 1049. die 12. Februar. sedit annis 5. mensib. 2. dieb. 6. obiit ann. 1054. die 17. Maji. Vacavit sedes mensibus 10. dieb. 26.

Nota: In hac serie non numeratur Leo VIII. quia fuit Anti-papa.

156. VICTOR II. Germanus, ex Comitibus Calbensibus in Suevia, creatus an. 1055. die 13. Aprilis; sedit annis 2. mensib. 3. dieb. 16. obiit ann. 1057. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 4.

157. STEPHANUS X. Lotharingus, Fridericus antea vocatus, *Gozzelonis* Ducis filius, et *Gothifridi IV.* Ducis frater, Abbas Cassinensis, creatus an. 1057. die 2. Augusti; sedit mensib. 7. dieb. 28. obiit ann. 1058. die 29. Martii. Vacavit sedes mensib. 9. diebus 4.

158. NICOLAUS II. Gerardus Allobrox, cognomento Burgundio, Episcopus Florentinus creatus an. 1059. die 3. Januarii; sedit annis 2. mensib. 6. obiit

anno 1061. die 3. Julii. Vacavit sedes propter subsecutum schisma, mens. 7. dieb. 27.

SCHISMA XX.

Fecit *Mincius*, ex Comitibus Tusculanis, Anti-papa, Benedictus X. appellatus, qui a Nicolao II. fuit excommunicatus et expulsus, in Concil. Sutrii habito.

159. ALEXANDER II. Mediolanensis, Canonicus Reg. creatus an. 1061. die 30. Sept. Sedit annis 11. mensib. 6. dieb 22. obiit ann. 1073. die 22. April. Non vacavit sedes... Hic approbavit Congregationem Monachorum Camaldulensium Ordinis S. Benedicti.

SCHISMA XXI.

Fecit *Cadolaus Pallavicinus*, dictus *Honorius II.* qui ab Alexandr. II. fuit damnatus in Concilio Mantuano.

160. S. GREGORIUS VII. Hildebrandus antea vocatus, natione Tuscus, patria Saonensis, Monachus Cluniacensis, creatus an. 1073. die 22. April. sedit annis 12. mense 1. diebus 2. obiit an. 1085. die 25. Maji. Vacavit sedes an. 1.

SCHISMA XXII.

Fecit *Gilbertus* de Corrigia, Parmensis, Archiepiscopus Ravennatensis, *Clemens III.* dictus in Conciliabulo Bressiæ contra Gregorium VII. electus ab Episcopis Henrico IV. adhærentibus. Sedit contra Gregorium VII. Victorem III. Urbanum II. et Paschalem II. annis 21. diebus aliquot. Obiit Romæ in Arce S. Angeli an. 1101. mense Septembris.

161. VICTOR III. Beneventanus, Abbas Cassinensis, creatus an. 1086. die 24. Maji; sedit anno 1. mens. 3. dieb. 23. obiit an. 1087. die 16. Septemb. Vacavit sedes mens. 5. dieb. 26.

162. URBANUS II. Gallus, Monachus Cluniacensis, creatus anno 1088. die 12. Martii; sedit annis 11. mensib. 4. diebus 17. obiit ann. 1099. die 29. Junii. Vacavit sedes dieb. 14.... Approbavit Congregationem Monachorum Vallis Umbrosæ Ordinis S. Benedicti.

163. PASCHALIS II. Tuscus, Monachus Cluniacensis, creatus ann. 1099. die 13. Augusti; sedit annis 18. mensib. 5. dieb. 8. obiit ann. 1119. die 21. Januarii. Vacavit sedes diebus 3.... Suscepit sub sedis Apostolicæ protectione Monasterium Cisterciense, unde emanavit Ordo Cisterciensis.

SCHISMA XXIII.

Fecit contra Paschalem II. *Aginulphus*, qui fuit electus in locum Clementis III. Anti-papæ, ac *Sylvester* III. nuncupatus.

SÆCULUM XII.

164. GELASIUS II. Neapolitanus, Benedictinus, creatus ann. 1119. die 25. Januarii; sedit ann. 1. dieb. 3. obiit ann. 1120. die 29. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

SCHISMA XXIV.

Fecit contra Gelasium *Mauritius Burtin*, dictus *Gregorius VIII.* electus ab Episcopis *Henrico V.* filio Henrici IV. adhærentibus.

165. CALIXTUS II. Burgundus Monachus Cluniacensis, creatus an. 1120. die 1. Februar. sedit an. 5. mensib. 9. dieb. 17. obiit anno 1125. die 19. Decembris. Vacavit sedes die 1.

166. HONORIUS II. Bononiensis, *Lambertus de Fagnanis* antea dictus, creatus anno 1125. die 21. Decemb., sedit annis 4. mense uno, dieb. 25. obiit ann. 1130. die 16. Febr. Non vacavit sedes.

167. INNOCENTIUS II. Romanus, *Gregorius de Parareschis*, creatus ann. 1130. die 17. Februar. sedit annis 13. mensib. 7. dieb. 8. obiit an. 1143. die 24. Septembr.

SCHISMA XXV.

Fecit contra Innocentium Cardinalis *Petrus* Leonis filius, *Anacletus II.* dictus, creatus an. 1130. obiit an. 1138. et in ejus locum creatus est *Victor IV.* qui duobus postea mensibus cum dimidio Innocentio II. se submittens, finem schismati fecit.

168. COELESTINUS II. Tuscus, *Guido de Castello*, creatus an. 1143. die 24. Septembris; sedit mensibus 5. diebus 13. obiit ann. 1144. die 9. Martii. Non vacavit sedes.

169. LUCIUS II. Bononiensis, Canonic. Regular. creatus an. 1144. die 9. Martii; sedit mens. 11. dieb. 16. obiit an. 1145. die 25. Februar.

170. EUGENIUS III. Tuscus, ex Oppido Montis magni Diœces. Pisanæ, Monachus Cisterciensis, creatus anno 1145. die 27. Martii; sedit annis 8. mensibus 3. diebus 13. obiit ann. 1153. die 9. Julii. Non vacavit sedes... Canonizavit S. Henricum Imperatorem.

171. ANASTASIUS IV. Rom. Canon. Regul. creatus ann. 1153. die 10. Julii; sedit ann. 1. mensib. 4. diebus 22. obiit an. 1154. die 2. Decembr. Non vacavit sedes.

172. HADRIANUS IV. Anglus, creatus ann. 1154. die 3. Decemb.; sedit an. 4. mensibus 8. diebus 28. obiit ann. 1159. die 1. Septembris. Vacavit sedes diebus 2.

173. ALEXANDER III. Tuscus, Senensis, Canonic. Regul. creatus ann. 1159. die 4. Septembris; sedit ann. 21. mensib. 11. dieb. 23. obiit ann. 1181. die 27. August. Vacavit sedes die 1.... Canonizavit SS. Eduardum Regem Angliæ, Bernardum Abbatem Claravallensem, et Thomam Cantuariensem Archiepiscopum. Approbavit Ordinem militarem S. Jacobi de Sparta in regno Hispaniæ, Ordinem Monachorum S. Basilii magni, et Ordinem Carthusianorum.

SCHISMA XXVI.

Contra Alexand. III. fecit *Octavianus* Anti-papa, Victor IV. appellatus, cui mortuo successit *Paschalis III.* cui similiter defuncto successit *Calixtus III.* qui se Alexandro III. subjiciens, an. 1178. finem schismati imposuit.

174. LUCIUS III. Lucensis, creatus an. 1181. die 29. Augusti; sedit an. 4. mens. 2. dieb. 27. obiit an. 1185. die 25. Novem. Non vacavit sedes.

175. URBANUS III. Mediolanensis, creat. an. 1185. die 25. Novemb. sedit ann. uno, mens. 6. diebus 23. obiit an. 1187. die 19. Octob. Non vacavit sedes... Approbavit Ordinem Crociferorum.

176. GREGORIUS VIII. Beneventanus, Benedictin. creatus an. 1187. die 20 Octob. sedit mense 1. dieb. 25. obiit ann. 1187. die 15. Decembr. Vacavit sedes diebus 20.

177. CLEMENS III. Romanus, creatus ann. 1188. die 6. Januarii; sedit ann. 3. mensibus 2. diebus 20. obiit anno 1191. die 25. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

178. COELESTINUS III. Romanus, creatus anno 1191. die 29 Martii; sedit an. 6. mensib. 9. dieb. 11. obiit ann. 1198. die 8. Januarii. Non vacavit sedes. Canonizavit SS. Ubaldum Episcopum Eugubinum, et Joannem Gualbertum Institutorem Congregationis Vallis Umbrosæ.

179. INNOCENTIUS III. ex civitate Anagniæ, Canonicus Regul. creatus ann. 1198. die 8. Januarii, sedit an. 18. mensib. 6. dieb. 9. obiit an. 1216. die 26. Julii. Vacavit sedes die 1. ... Canonizavit S. Homobonum Cremonensem. Confirmavit Ordinem SS. Trinitatis.

SÆCULUM XIII.

Nota. Hoc sæculum, Dei gratia, fuit ab omni schismate exemptum.

180. HONORIUS III. Romanus, creatus an. 1216. die 28. Julii, sedit an. 10. mensib. 8. obiit an. 1227. die 8. Martii. Vacavit sedes die 1. ... Regulam S. Francisci ab Innoc. III. approbatam confirmavit. Approbavit Ordinem S. Dominici sub Regula Div. Augustini, ac Regulam Ordinis Carmelitarum. Canonizavit S. Laurentium Archiepiscop. Dublinensem.

181. GREGORIUS IX. ex civitate Anagniæ, *Ugolinus* antea dictus, an. 1227. die 20. Martii; sedit an. 14. mensibus 5. diebus 2. obiit an. 1241. die 22. Augusti. Vacavit sedes mense uno. Canonizavit S. Franciscum de Assisio, S. Antonium de Padua, S. Dominicum, S. Elisabeth Hungariæ.

182. COELESTINUS IV. Mediolanensis, creatus an. 1241. die 23. Septembris; sedit dieb. 16. obiit die 8. Octob. Vacavit sedes an. 1. mensib. 8. dieb. 5.

183. INNOCENTIUS IV. Genuensis, creatus ann. 1243. die 24. Junii; sedit an. 11. mensib. 5. diebus 14. obiit ann. 1254. die 9. Decembris. Vacavit sedes diebus 12. Canonizavit S. Petrum Veronensem Martyrem, S. Stanislaum Episcopum Cracoviensem in Polonia. Approbavit Regulam Sanctæ Claræ a B. Francisco traditam.

184. ALEXANDER IV. ex civitate Anagniæ, creatus an. 1254. die 22. Decembris, sedit annis 6. mensib. 5. diebus 2. obiit an. 1261. die 25. Maji. Vacavit sedes mensib. 3. dieb. 3. ... Canonizavit S. Claram de Assisio.

185. URBANUS IV. Gallus, ex civitate Trecensi in Campania, Ordinis Cisterciensis, creatus an. 1261. die 29. Augusti; sedit ann. 3. mense uno, dieb. 2. obiit an. 1264. die 8. Octobris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus x. Instituit Festum SS. Corporis Christi, mitigavit primam Regulam S. Claræ, canonizavit S. Richardum Episcopum Cisterciensem in Anglia.

186. CLEMENS IV. Gallus, creatus an. 1265. die 5. Febr.; sedit an. 3. mensibus 9. diebus 25. obiit an. 1268. die 29. Novembris. Vacavit sedes an. 2. mensibus 9. dieb. 2. ... Canonizavit S. Hedwigem Ducissam Poloniæ.

187. GREGORIUS X. Placentinus, creatus anno 1271. die 11. Septemb. sedit ann. 4. mensib. 4. dieb. 10. obiit ann. 1276. die 11. Januarii. Vacavit sedes diebus 8.

188. INNOCENTIUS V. Burgundus, Dominicanus, creatus anno 1276. die 20. Januar. sedit mensibus 5. dieb. 2. obiit die 22. Junii. Vacavit sedes dieb. 19.

189. HADRIANUS V. Genuensis, creatus an. 1276. die 12. Julii; sedit diebus 39. obiit die 21. August. Vacavit sedes dieb. 22.

190. JOANNES XXI. Lusitanus, Ulyssiponensis, creatus ann. 1276. die 13. Septemb. sedit mensib. 8. dieb. 8. obiit an. 1277. die 20. Maji. Vacavit sedes mensib. 6. dieb. 5.

191. NICOLAUS III. Roman. Ursinus, creatus an. 1277. die 25. Novemb. sedit annis 2. mensib. 8. diebus 29. obiit ann. 1280. die 22. Augusti. Vacavit sedes mensibus 6.

192. MARTINUS V. Gallus, creatus anno 1281. die 22. Februarii; sedit annis 4. mense uno, diebus 8. obiit an. 1285. die 28. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

193. HONORIUS IV. Romanus, creatus an. 1285. die 2. Aprilis, sedit annis 2. diebus 2. obiit anno 1287. die 3. Aprilis. Vacavit sedes mensibus 10. diebus 18.

194. NICOLAUS IV. Asculanus, Franciscanus, creatus anno 1288. die 22. Februarii, sedit ann. 4. mense uno, diebus 14. obiit an. 1292 die 4. April. Vacavit sedes ann. 2. mens. 3. diebus 2.

195. COELESTINUS V. Italus, Eremita, Petrus de Morone antea dictus, creatus anno 1294. die 7. Julii. Postquam sedisset mensibus 5. diebus 5. abdicavit anno 1294. die 13. Decembris, suum Ordinem instituit, in quo obiit anno 1296. die 19. Maji. Ipsi in Pontificatu suffectus est Cardinalis Cajetanus, qui sequitur.

196. BONIFACIUS VIII. ex civitate Anagniæ, creatus anno 1294. die 24. Decembris, sedit ann. 8. mensibus 9. diebus 18. obiit anno 1303. die 11. Octobr. Vacavit sedes diebus 9. Canonizavit S. Ludovicum Regem Galliæ.

SÆCULUM XIV.

197. BENEDICTUS XI. ex Tarvisio in Longobardia, Dominicanus, creatus anno 1303. die 21. Octobris, sedit mensibus 8. diebus 17. obiit anno 1304. die 7. Julii. Vacavit sedes anno uno. Confirmavit Ordinem Servorum B. Mariæ V. sub Regula D. Augustini.

198. CLEMENS V. Provinciæ Aquitaniæ, Gallus, creatus anno 1305. die 7. Julii, sedit an. 9. mensibus 9. diebus 14. obiit anno 1314. die 20. Aprilis. Vacavit sedes ann. 2. mens. 3. dieb. 16. Damnavit milites Templarios. Canonizavit S. Cœlestinum V. Sedem fixit Avenione.

199. JOANNES XXII. Jacobus de Ossa antea dictus, Gallus, creatus anno 1316. die 6. Augusti; sedit an. 18. mensibus 3. diebus 28. obiit an 1334. die 4. Decemb. Vacavit sedes diebus 19.

Canonizavit S. Ludovicum Episcopum Tolosanum, S. Thomam Episcopum Herlodiensem in Anglia, S. Thomam de Aquino. Approbavit Congregationem Monachorum B. Mariæ Montis Oliveti Ordinis Sancti Benedicti.

SCHISMA XXVII.

Fecit *Petrus de Corbario*, Franciscanus, dictus *Nicolaus V.* qui, authoritate Ludovici Bavari Imperatoris, sedem Apostolicam invasit anno 1328. seditque contra Joannem XXII. annis 3. mensibus 3. diebus 4. Tandem an. 1330. die 25. Augusti, inserto ad collum laqueo, ad pedes veri Pontificis veniam deprecando abdicavit.

200. BENEDICTUS XII. Gallus, ex provincia Tolosana, Ordinis Cisterciensis, creatus anno 1334. die 20. Decembris; sedit annis 7. mensibus 4. diebus 6. obiit anno 1342. die 25. Aprilis. Vacavit sedes diebus 11.

201. CLEMENS VI. Gallus Lemoviensis Diœcesis, Benedict. creatus ann. 1342. die 7. Maji; sedit

an. 10. mensibus 7. obiit an. 1352. die 6. Decembr. Vacavit sedes diebus 11. Canonizavit S. Ivonem Presbyterum.

202. INNOCENTIUS VI. Gallus, creatus an. 1352. die 18. Decembr. sedit ann. 9. mensib. 8. dieb. 26. obiit an. 1362. die 4. Septemb. Vacavit sedes mense 1. dieb. 24.

203. URBANUS V. Gallus, Abbas Massiliensis, creatus ann. 1362. die 28. Octobris; sedit ann. 8. mense 1. diebus 22. obiit an. 1370. die 19. Decem. Vacavit sedes diebus 9.

204. GREGORIUS XI. Gallus, creatus ann. 1370. die 29. Decemb. sedit annis 7. mensib. 2. diebus 29. (hic Pontifex SS. Birgittæ et Catharinæ Senensis consilio, Romam rediit ann. 1376. die 13. Januarii, post transmigrationem septuaginta annorum, quam Clemens V. incœperat) obiit ann. 1378. die 27. Martii. Vacavit sedes diebus 11.

205. URBANUS VI. Neapolitanus, creatus an. 1378. die 8. Apr.; sedit annis 11. mensib. 6. dieb. 6. obiit an. 1389. die 13. Octobr. Vacavit sedes diebus 18.

SCHISMA XXVIII.

Fecerunt Cardinales, qui ab Urbano VI. propter nimiam ejus crudelitatem, deficientes, elegerunt Robertum Comitem Genevæ, qui Clemens VII. dictus est, ac Avenione contra Urbanum VI. et Bonifacium IX. sedit annis 15. mensibus 11. diebus 28. obiit Avenione die 16. Octobr. ann. 1394. eique successit Petrus a Luna, Aragonensis, dictus Benedictus XIII. de quo infra.

206. BONIFACIUS IX. Neapolitanus, creatus ann. 1389. die 2. Novembris; sedit annis 14. men. 11. obiit an. 1404. die 1. Oct. Vacavit sedes dieb. 15.... instituit festum Visitationis B. M. V. Canonizavit S. Birgittam.

SÆCULUM XV.

207. INNOCENTIUS VII. Italus, Sulmonensis, de familia Meliorata, creatus ann. 1404. die 17. Octob. sedit annis 2. diebus 20. obiit ann. 1406. die 6. Novembris. Vacavit sedes diebus 23.

208. GREGORIUS XII. Venetus, Angelus Corarius antea vocatus, creatus ann. 1406. die 30. Novemb.; sedit annis 2. mensib. 6. diebus 3. pro bono pacis, schismateque tollendo, sponte abdicavit in Concil. Pisano an. 1409. die 4. Junii. Postea creatus est Episcopus Cardinalis Tusculanus, et Collegii Decanus. Vacavit sedes diebus 4.

209. ALEXANDER V. Franciscanus, Bononiensis, creatus ann. 1409. in Concilio Pisano, sedit mensibus 10. diebus 8. obiit an. 1410. die 3. Maji. Vacavit sedes diebus 13.

210. JOANNES XXIII. Neapolitanus, Balthassar Cossa antea vocatus, creatus an. 1410. die 17. Maji: sedit an. 5. diebus 15. in Concilio Basileensi, pro bono pacis abdicavit ann. 1415. die 31. Maji. Vacavit sedes an. 2. mensib. 5. dieb. 10.

Ann. 1416. *Petrus a Luna*, dictus *Benedict. XIII.* Pseudo-Pontifex fuit depositus; obiit an. 1424. mense Septembris.

211. MARTINUS V. Otho Columna, Romanus, creatus a Concil. Constantiensi an. 1417 die 11. Novemb. sedit annis 13. mensib. 3. obiit ann. 1431. die 12. Feb. Vacavit sedes diebus 18. Approbavit Congregationem Jesuatorum S. Hieronymi.

SCHISMA XXIX.

Fecit contra Martinum V. *Ægidius Munon*, dictus *Clemens VIII.* qui ope Alphonsi Regis Aragoniæ sedem invasit anno 1424. sed obedientiæ Martini V. se submisit an. 1428.

212. EUGENIUS IV. Venetus, Canonicus Regularis, creatus anno 1431. die 3. Martii, sedit annis 14. mensib. 11. diebus 21. obiit anno 1447. die 23. Februar. Vacavit sedes diebus 8. Canonizavit S. Nicolaum de Tolentino.

SCHISMA XXX.

Fecit *Amadeus* Dux Sabaudiæ, Vulgo *Felix V.* dictus, contra *Eugenium IV.* electus in Concilio Basileensi anno 1439. die 5. Novem. Sponte abdicavit in Concilio Lugduni habito.

213. NICOLAUS V. Sarzanensis, Thomas Lucanus antea vocatus, creatus ann. 1447. die 4. Martii, sedit annis 8. diebus 19. obiit anno 1455. die 24. Martii. Vacavit sedes diebus 14.

Iniit concordatum cum *Friderico* Imperatore, et aliis Principibus Germaniæ super reservatione et collatione Ecclesiarum et Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Bernardinum Senensem.

214. CALIXTUS III. Hispanus, Alphonsus Borgia antea vocatus, creatus anno 1455. die 8. April. sedit an. 3. men. 28. obiit an. 1458. die 6. Augusti. Vacavit sedes diebus 12.

215. PIUS II. Senensis, Æneas Sylvius Piccolomineus antea dictus, creatus anno 1458. die 19. Augusti, sedit ann. 1. mensib. 11. diebus 27. obiit anno 1464. die 16. Augusti. Vacavit sedes dieb. 14. Canonizavit S. Vincentium Ferrerium, et S. Catharinam Senensem.

216. PAULUS II. Venetus, Eugenii VI. nepos, creatus anno 1464. die 31. Augusti, sedit ann. 6. mensibus 10. diebus 26. obiit anno 1471. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 11. Reduxit SS. Jubilæum ad ann. 25.

217. SIXTUS IV. Savonensis, Franciscanus, creatus anno 1471. die 9. Augusti, sedit an. 13. dieb. 4. obiit an. 1484. die 12. Aug. Vacavit sedes dieb. 16. Canonizavit S. Bonaventuram.

218. INNOCENTIUS VIII. Genuensis, creatus an. 1484. die 29. Aug. sedit ann. 7. mens. 10. dieb. 26. obiit an. 1492. die 25. Julii. Vacavit sedes dieb. 15. Canonizavit S. Leopoldum Austriæ Principem.

219. ALEXANDER VI. Hispanus, creatus an. 1492. die 10. Aug. sedit ann. 11. diebus 8. obiit an. 1503. die 18. Aug. Vacavit sedes diebus 45.

SÆCULUM XVI.

220. PIUS III. Senensis, Franciscus Piccolomineus, creatus anno 1503. die 22. Septemb. sedit diebus 26. obiit ann. 1503. die 18. Octob. Vacavit sedes diebus 13.

221. JULIUS II. Savonensis, creatus anno 1503. die 1. Novembris, sedit ann. 9. mensib. 3. dieb. 21. obiit ann. 1513. die 21. Februar. Vacavit sedes dieb. 21. Approbavit Ordinem Minimorum S. Francisci de Paula.

222. LEO X. Florentinus, ex familia Medicea, creatus anno 1513. die 15. Martii, sedit an. 8. mensibus 8. diebus 15. obiit an. 1521. die 1. Decembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 8.

Damnavit Pragmaticam Sanctionem, et concordatum inivit cum *Francisco I.* Rege Galliæ circa pro-

visiones Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Franciscum de Paula.

223. HADRIANUS VI. Belga, ex urbe Trajecto, creatus an. 1522. die 9. Jan. sedit anno uno, mensibus 8. diebus 14. obiit anno 1523. die 24. Septembr. Vacavit sedes mense 1. dieb. 25. Canonizavit Sanctum Bennonem Episcopum Misnensem.

224. CLEMENS VII. Florentinus, de familia Medicea, creatus ann. 1523. die 19. Nov. sedit ann. 10. mens. 10. dieb. 7. obiit an. 1534. die 26. Septembr. Vacavit sedes diebus 36. Canonizavit S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum. Approbavit Congregationem Theatinorum, et Cappuccinorum.

225. PAULUS III. Romanus, Alexander Farnesius, creatus an. 1534. die 13. Oct. sedit an. 15. dieb. 28. obiit an. 1549. die 10. Novemb. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 28. Approbavit Institutum, seu Religionem Societatis Jesu.

226. JULIUS III. de Monte S. Sabini, qui est in agro Aretino, creatus an. 1550. die 8. Februar. sedit an. 5. mens. 1. diebus 16. obiit anno 1555. die 23. Martii. Vacavit sedes diebus 16.

227. MARCELLUS II. Italus, creatus anno 1555. die 9. Aprilis, sedit diebus 22. obiit die 30. Maji. Vacavit sedes diebus 23.

228. PAULUS IV. Neapolitanus, Petrus Carafa antea dictus, creatus an. 1555. die 23. Maji, sedit ann. 4. mensib. 2. dieb. 27. obiit an. 1559. die 18. Augusti. Vacavit sedes mens 4. dieb. 7.

229. PIUS IV. Mediolanensis, de familia Medicea, S. Caroli avunculus, creatus anno 1559. die 26. Dec. sedit an. 5. men. 11. diebus 14. obiit ann. 1565. die 9. Decem. Vacavit sedes diebus 28.

230. S. PIUS V. Alexandrinus, ex familia de Gbysileriis, Dominicanus, creatus ann. 1566. die 7. Januar. sedit an. 6. men. 3. diebus 24. obiit an. 1572. die 1. Maji. Vacavit sedes diebus 11. Approbavit Congregationem Fratrum S. Joannis de Deo ad regimen Hospitalium sub regula S. Augustini.

231. GREGORIUS XIII. Bononiensis, ex familia Buoncompagni, creatus an. 1572. die 13. Maji, sedit ann. 12. mens. 10. diebus 28. obiit an. 1585. die 10. Aprilis. Vacavit sedes diebus 13.

Instituit militiam S. Mauritii Martyris, cui postea univit militiam S. Lazari Jerosolymitani, sub denominatione S. Mauritii et Lazari, sub regimine Ducis Sabaudiæ, magni Magistri perpetui Ordinis. Approbavit novum Kalendarium, veteri abolito. Instituit Collegium Maronitarum Romæ. Instituit Universitatem Mussipontanam.

232. SIXTUS V. de Monte-alto, Picenus, Franciscanus, creatus anno 1585. die 24. Apr. sedit ann. 5. mensibus 4. diebus 3. obiit an. 1590. die 27. Augusti. Vacavit sedes diebus 18. Canonizavit S. Didacum Ordinis Minorum.

233. URBANUS VII. Romanus, de familia Castanea, creatus ann. 1590. die 15. Septembris, sedit diebus 13. obiit anno 1590. die 28. Septembr. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 8.

234. GREGORIUS XIV. Mediolanensis, Nicolaus Sfrondatus, creatus an. 1590. die 6. Decembris, sedit mensibus 10. diebus 10. obiit an. 1591. die 15. Oct. Vacavit sedes diebus 14.

Concessit Biretum Rubrum Cardinalibus ex Ordinibus Regularium assumptis.

235. INNOCENTIUS IX. Bononiensis, creatus anno 1591. die 9. Octobris, sedit mensibus 2. obiit an. 1591. die 30. Decembris. Vacavit sedes diebus 30.

236. CLEMENS VIII. Florentinus, Hippolytus Aldobrandinus, creatus ann. 1592. die 30. Januarii, sedit annis 13. mense 1. diebus 3. obiit ann. 1605. die 3. Martii. Vacavit sedes diebus 27. Canonizavit S. Hyacinthum Polonum, Ordinis S. Dominici professorem, et S. Raymundum de Pennafort. Damnavit opera Caroli Molinæi.

SÆCULUM XVII.

237. LEO XI. Florentinus, Alexander Mediceus, creatus an. 1605. die 1. Aprilis; sedit diebus 27. obiit die 27. Aprilis. Vacavit sedes diebus 17.

238. PAULUS V. Camillus Burghesius Rom. creatus anno 1605. die 15. Maji; sedit annis 15. mensibus 8. diebus 13. obiit ann. 1621. die 28. Januarii. Vacavit sedes diebus 10. Canonizavit S. Carolum Borromæum. Beatificavit S. Paschalem Baylon, S. Thomam a Villanova, et S. Franciscum Xaverium... approbavit Congregationem Sacerdotum Oratorii Jesu ab Henrico Parisiensi Episcopo, et Maria Galliæ regina institutam.

239. GREGORIUS XV. Bononiensis, Alexander de Ludovisiis, creatus an. 1621. die 8. Feb.; sedit annis 2. mensibus 5. die 1. obiit an. 1623. die 8. Julii. Vacavit sedes diebus 29. Beatificavit S. Petrum de Alcantara Ordinis Minorum.

240. URBANUS VIII. Florentinus, Maphæus Barberinus, creatus an. 1623. die 6. Augusti; sedit annis 20. mensibus 11. diebus 23. obiit ann. 1644. die 29. Julii. Vacavit sedes mense 1. diebus 16.

Canonizavit S. Philippum Nerium, S. Ignatium de Loyola, S. Franciscum Xaverium. Beatificavit Jacobum a Marchia Franciscanum, Andream Avellini Theatinum, Felicem de Cantalicio Cappuccinum.... suppressit prætensam Congregationem Jesuitissarum... Decrevit quod non sit jejunandum in vigilia S. Joannis Baptistæ, quando contingit in die solemnitatis Corporis Christi. Cardinales *eminentissimos* vocari jussit, qui antea *illustrissimi* vocabantur.

241. INNOCENTIUS X. Joann. Baptista Pamphilius, creatus an. 1644. die 15. Septembris; sedit ann. 11. mensibus 3. diebus 22. obiit an. 1655. die 7. Januar. Vacavit sedes mensibus 3.

242. ALEXANDER VII. Senensis, Fabius Chisius, creatus ann. 1655. die 7. April. sedit ann. 12. mense 1. diebus 16. obiit an. 1667. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 29. Canonizavit S. Thomam a Villanova, et S. Franciscum Salesium.

243. CLEMENS IX. Tuscus, Pistoriensis, Julius Rospigliosus antea dictus, creatus anno 1667. die 20. Junii; sedit an. 2. mensibus 5. diebus 20. obiit anno 1669. die 9. Decembris. Vacavit sedes mensibus 4.

244. CLEMENS X. Roman. Æmilius de Alteriis, creatus an. 1670. die 29. April. sedit an. 6. mensibus 2. diebus 24. obiit an. 1676. die 22. Julii. Vacavit sedes mensibus 2. Canonizavit S. Petrum de Alcantara, et S. Rosam de Lima.

245. INNOCENTIUS XI. Novicomensis, antea Benedictus Odescbalcbus, creatus ann. 1676. die 21. Septembr. sedit ann. 9. mensibus 10. diebus 22. obiit anno 1689. 12. Augusti. Vacavit sedes mense 1. diebus 25.

Christianorum Principum arma contra Turcas ingenti pecuniarum summa juvit, quibus ante Viennam devictis, in rei memoriam Festum SS. Nominis Mariæ quotannis celebrari jussit.

246. ALEXANDER VIII. antea Petrus Ottobonus, Venetus, creatus an. 1689. die 6. Octobris, sedit an. 1. mens. 3. diebus 18. obiit an. 1691. die 1. Febr. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 12.

247. INNOCENTIUS XII. Neapolitanus, antea Antonius Pignatellus, creatus an. 1691. die 12. Julii; sedit an. 9. mensibus 2. diebus 18. obiit an. 1700.

die 27. Septembr. Vacavit sedes mense 1. diebus 26.

248. CLEMENS XI. Urbinas, Joannes Franciscus Albanus antea dictus, creatus anno 1700. die 23. Novembr. sedit ann. 20. mensibus 3. diebus 26. obiit anno 1721. die 19. Martii. Vacavit sedes mense 1. diebus 19.

Quamplures in Sinarum regnum, et alias orbis plagas, misit Evangelii Præcones et Pastores, quorum piis laboribus multi ab Ethnica superstitione ad CHRISTUM adducti, vel a schismate ad S. R. Ecclesiam revocati sunt .... duos Germaniæ Principes, scilicet Antonium Ulricum Ducem Brunswicensem ac Luneburgensem, et Fridericum Augustum Electoralem Saxoniæ Principem, a Lutheranis erroribus abduxit ... Canonizavit Pium V. P. M. Andream Avellini, Felicem de Cantalicio, et Catharinam Bononiensem.

SÆCULUM XVIII.

249. INNOCENTIUS XIII. Rom. Michael Angelus *de Comitibus* antea dictus, creatus ann. 1721. die 8. Maji; sedit an. 2. mensibus 10. obiit an. 1724. die 8. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 22.

250. BENEDICTUS XIII. Rom. Vincentius Maria Ursinus antea dictus, creatus ann. 1724. die 29. Maji: sedit ann. 5. mensibus 8. diebus 24. Vacavit sedes mensibus 8. diebus 24. Canonizavit SS. Stanislaum Kostka, et Aloysium Gonzaga Societatis Jesu, S. Joannem a Cruce Ordinis Carmelitarum, Ss. Franciscum Solanum, et Jacobum a Marchia Ordinis Minorum, S. Agnetem a Monte Politiano in Tuscia, Joannem Nepomucenum, et Margaritam a Cortona. Beatificavit Fidelem a Sigmaringa, ac Vincentium a Paulo.

251. CLEMENS XII. Florentinus, Laurentius *Corsinus* antea dictus, creatus an. 1730. die 12. Julii; sedit an. 9. mens. 6. diebus 25. obiit an. 1740. die 6. Feb. Beatificavit Seraphinum de Asculo, et Josephum a Leonissa Cappuccinos.

252. BENEDICTUS XIV. Bononiensis, Prosper Lambertinus antea dictus, creatus ann. 1740. die 17. August. sedit annis 18. mensibus 9. dieb. 17. obiit 3. Maji 1758. De sacris Litteris, de Republica Christiana, et de Ecclesia, quam scriptis illustravit, optime meritus.

253. CLEMENS XIII. Patricius Venetus, Carolus Rezzonico antea dictus, creatus 6. Julii 1758. obiit 2. Februar. 1769.

254. CLEMENS XIV. Riminensis, Laurentius Ganganelli, creatus 19. Maji 1769. obiit 1775.

255. PIUS VI. Cesenatensis, Joann. Angelus Braschius, creatus 15. Februarii 1775. In captivitatem ductus obiit Valentiæ in Gallia die 29. Augusti 1799.

256. PIUS VII. Cesenatensis, Gregorius Barnabas Claramontius antea dictus, creatus Venetiis an. 1800. Pridie idus Martii, obiit Romæ die 20. Augusti 1823. Vacavit sedes diebus 38.

257. Leo XII. Spoletanus, Hannibal de Genga antea dictus, creatus Romæ die 28. Septem. 1823. obiit Romæ die 10. Februarii 1829. Vacavit sedes mense 1. diebus 21.

258. PIUS VIII. Cingulensis, Franciscus Xaverius Castiglioni antea dictus, creatus Romæ die 31. Martii an. 1829. obiit Romæ die 30. Novembris an. 1830. Vacavit sedes mensibus 2. die 1.

259. GREGORIUS XVI. Bellunensis, Maurus Cappellari antea dictus, creatus Romæ die 2. Februarii 1831. feliciter regnans, cui longa auspicamur tempora.

N. B. *Seriem hanc Editor implevit.*

CAPUT V.

De Conciliis.

Nota. Agemus 1. De Conciliis in genere. 2. De Conciliis in specie, duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De Conciliis in genere.

Quær. 1. *Quid sit Concilium?*

Resp. Concilium, quod græce *Synodus* dicitur, definitur: *Congregatio Prælatorum Ecclesiæ legitima auctoritate convocatorum, ad tractandum de rebus Ecclesiæ gravioribus*, quales sunt res fidei, morum, et disciplinæ.

Quæres 2. *Quotuplex sit Conciliorum genus?*

Resp. Quadruplex, generale, scilicet, nationale, provinciale, et diœcesanum, quod communiter vocatur *Synodus*.

Concilium *generale* est congregatio, ad quam omnes totius orbis Episcopi convocantur a Romano Pontifice, cui per se, vel per suos legatos, præsidet. Vocatur *œcumenicum*, quando convocatione, celebratione, et exitu legitimum est.

Concilium *nationale* est congregatio omnium unius regni, aut nationis, Episcoporum, præsidente Patriarcha, aut Primate.

Concilium *Provinciale* est congregatio Episcoporum unius Provinciæ, præsidente Archiepiscopo.

Concilium *diœcesanum* est congregatio Presbyterorum unius Diœcesis, præsidente Episcopo.

Nota. Quæ de Conciliis in genere dicenda habemus, pro ratione amicæ brevitatis, in tribus articulis coarctabimus, quorum *Primus* erit de conditionibus requisitis in Concilio generali ut sit legitimum, et vere œcumenicum. *Secundus* de Conciliorum auctoritate. *Tertius* de conciliorum necessitate.

ARTICULUS I.

De conditionibus requisitis in Concilio generali, ut sit legitimum, et vere œcumenicum.

Nota. Ad perfectam Concilii generalis œcumenicitatem tria requiruntur, nimirum, legitima convocatio, legitima celebratio, legitimus exitus, tribus paragraphis examinanda.

§. I. *De legitima Conciliorum convocatione.*

Quæres 1. *Cujus sit Concilium generale convocare?*

Resp. Potestas ordinaria convocandi Concilia generalia Romano Pontifici competit, ita ut, nisi Concilium ab ipso convocetur, vel ab alio de ejus consensu et auctoritate, aut saltem nisi convocatio, ab alio facta, ab ipso rata habeatur, non possit esse concilium generale et œcumenicum. Responsio est contra hæreticos modernos, qui docent convocationem Conciliorum generalium pertinere ad Imperatorem, vel generalius ad Principes sæculares.

Prob. 1. Ex Concil. Nicæno I. can. 1. (*Refertur a Curanza ex Epist. Julii I.*) ubi hæc veritas expresse definita est: *Non debent præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.* Unde Episcopi Ægyptii ad Felicem II. scripserunt: « Scimus in « Nicæna magna Synodo 318. Episcoporum ab o-

» mnibus concorditer esse roboratum, non debere » absque Romani Pontificis sententia Concilia celebrari ».

Prob. 2. Ex definitionibus SS. PP. Marcelli (*Cap. Synodum dist.* 17.) dicentis: *Synodum generalem* (addit Glossa) *Episcoporum, absque hujus S. Sedis auctoritate, non potestis regulariter facere*. Et Pelagii II. qui scribens ad Episcopos, qui convocaverant ad illicitam convocationem Joannis Constantinopolitani, ait (*Cap. Multis Dist.* 17.) » Multis de» nuo Apostolicis, Canonicis, atque Ecclesiasticis in» struimur regulis, non debere absque sententia Ro» mani Pontificis Concilia celebrari; quapropter non » Concilium, sed vestrum Conciliabulum cassatur, » et quidquid in eo actum est, irritum habetur, et » vacuum ». His accedit perpetuus Ecclesiæ usus et praxis.

Prob. 3. *ratione in Scripturis fundata:* illi soli competit potestas ordinaria convocandi Concilia, qui solus est universalis Ecclesiæ caput, Pastor, et Princeps; atqui solus Roman. Pontifex est talis; ergo, etc. *maj. est certa,* nam illius est convocare Concilia generalia, qui ita potest convocare omnes totius orbis Episcopos, ut illis interesse debeant, secluso legitimo impedimento; atqui solus Romanus Pontifex id potest, qui solus habet supremam in omnes totius orbis Episcopos auctoritatem spiritualem. Imperatores vero, vel Reges non habent nisi auctoritatem mere civilem in Episcopos sibi subditos; ergo *min. non minus constat:* soli enim Petro, non Imperatori, vel Regibus, dixit Christus, Joann. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas*. Ergo.

Objicies 1. Priora Concilia generalia, non a Rom. Pontificibus, sed ab Imperatoribus fuerunt convocata; et tamen habentur ut legitima et œcumenica; ergo, etc.

Resp. dist. antec. Fuerunt convocata ab Imperatoribus proprio suo nomine, et auctoritate, nego *ant.* auctoritate et consensu Romanor. Pontificum a quibus erant rogati, *conc. ant.* Tali porro œconomia usi sunt Rom. Pontifices, quia sine Imperatorum auxilio non potuissent Episcopos congregare 1. quia legibus Imperii cautum erat, metu seditionum, ne citra Imperatoris auctoritatem, ullus fieri posset hominum conventus; 2. quia Patres ad Concilium concurrentes indigebant Imperatorum auxilio tam pro securitate itineris, quam pro sumptibus necessariis, quos Imperatores Episcopis, utpote pauperibus, debebant suppeditare.

Inst. Atqui Imperatores priora Concilia convocarunt auctoritate propria; ergo.

Prob. ant. Concil. Nicænum I. fuit convocatum a Constantino Magno, de quo dicit Rufin. (*Libro* 10. *histor. cap.* 1.) *Ille apud urbem Nicænam Episcopale Concilium convocat*. Constantinopolitanum I. a Theodosio seniore (*Socrat. libro* 5. *histor. cap.* 8.). Ephesinum a Theodosio juniore (*Evagrius lib.* 6. *histor. cap.* 3.). Et Chalcedonense a Marciano, ut testatur ipsa Synodus actione 1. » Nomine Domini » nostri Jesu Christi in Chalcedonia civitate facta » est Synodus ex decreto piissimorum Imperatorum » Valentiniani et Marciani. » Ergo.

Resp. nego ant. Namque 1. Concil. Nicænum I. convocatum est a S. Sylvestro, ut testantur Patres illius Concilii, his verbis: Temporibus S. Sylvestri ... » factum est magnum Concil. in Nicæa Bithiniæ, et » congregati sunt regulariter ejusdem Sylvestri vo» catione in idipsum 318. Episcopi Catholici. » Quam veritatem ut everterent hæretici, mutilarunt textum Rufini, qui sic est: » Ille ex sententia sacerdotum et » Sylvestri, etc. ».

2. Constantinop. I. fuit convocatum a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, ut patet ex Epistola Patrum illius Synodi ad Damasum (*Refertur a Theodoreto, libro* 5. *cap.* 9.) » Mandato litterarum » a superiore anno ad sanctiss. Imperatorem missa» rum, ad iter duntaxat Constantinopolim usque fa» ciendum, nos præparavimus.

3. Concil. Ephes. fuit convocatum a Theodosio juniore de consensu Cælestini Papæ; id constat ex ipso Concilio, Act. 3. dicente in relatione missa ad Imperatorem: » Antequam hæc S. Synodus conveniret, » Cælestinus magnæ Romæ Episcopus per litteras » suas indicaverat, Cyrilloque ut suas vices obiret, commiserat. »

4. Concil. Chalced. fuisse a S. Leone convocatum declarat ipse Marcianus Imperator Epist. ad eum scripta (*Tomo* 2. *Concil. inter præambul. ad Concil. Chalcedon.*), in qua ait: » Omni impio errore sub» lato per celebrandam Synodum te authore, *etc. cui » rescribens S. Leo, ait:* Litteras dedimus ad fratres » et Coepiscopos nostros, iisque Conc. generale indi» ximus. »

Objicies 2. Possunt dari casus, in quibus convocatio Concilii generalis sit necessaria, v. g. 1. si plures de Papatu contendant, nec ullus velit cedere, nec Concilium convocare. 2. Si Papa, ut privata persona, sit hæreticus, nec monitus velit ad saniorem mentem redire, nec Concilium convocare; atqui, in illis casibus, alii quam summus Pontifex possunt convocare Concilium generale; ergo non soli Romano Pontifici competit potestas convocandi Concil. generalia.

Resp. dist. conseq. Non soli R. P. competit potestas ordinaria, etc. *nego conseq.* extraordinaria, *conc. conseq.* Porro casus allegati sunt extraordinarii, in quibus fatemur, posse absque auctoritate vel consensu Papæ congregari Concilium, vel per Cardinales, qui, sede vacante, Romanam Ecclesiam moderantur, vel per Episcopos motu proprio in unum convenientes, et ideo dixi in prop. *Potestas ordinaria*.

Quæres 2. *Quinam sunt ad Concilia vocandi?*

Resp. » De jure soli Episcopi ad Concilia sunt vo» candi, illique soli in eis habent jus suffragii deci» sivi tanquam judices fidei. » Est contra Lutherum dicentem omnes eruditos, sive Clericos, sive Laicos, ad Concilia convocandos, ac in eis omnes habere jus suffragii decisivi.

Prob. Illi de jure ad Concilia sunt vocandi, quorum est definire quæ credenda sunt et agenda; atqui solorum Episcoporum est ista definire; ergo, etc. *Prob. minor.* Illorum est definire, quæ credenda sunt et agenda, ad quos pertinet munus pascendi et regendi Ecclesiam Dei; atqui hoc pertinet ad solos Episcopos, quibus solis dictum est: » Pascite qui in » vobis est gregem Dei (1. *Petri* 5.); et, attendite » vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus san» ctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: (*A» ctor.* 20.) ergo, etc. »

Confirm. 1. Ex Tradition. Patrum unanimi consensu docentium Concilia esse *Conventus Episcoporum* (*Cap. Synodum Dist.* 17.), *Episcoporum esse in Conciliis decernere* (*Cyprian. Epistol.* 73. *ad Jubajan. Ambr. Epist.* 3. *et alii*).

Confirm. 2. Ex Concil. generalibus hactenus celebratis, quibus soli Episcopi tanquam judices reperiuntur subscripsisse, his verbis: *Ego N. Episcopus definiens subscripsi*. Unde Ægyptii in Conc. Chal» ced. dixerunt: Synodus Episcoporum est, non Cle» ricorum, superfluos foras mittite ... Imperator E» piscopos vocavit. »

Dixi in resp. *de jure*, quia obtinuit consuetudo ut ad Concilia vocentur, 1. Cardinales, Generales Ordi-

num, et aliqui Abbates, quibus, ex privilegio Summi Pontificis, conceditur suffragium decisivum; ut factum est in Conciliis Florentino, Lateranensi et Tridentino; 2. Theologi et jurisperiti, sed tantum ut consultores; unde signant: *Ego N. consentiens scripsi*. 3. Imperator, Reges, Principes, non quidem ut fidei et morum judices, cum nullam habeant potestatem Ecclesiasticam, sed ut Concilii defensores, et decretorum quæ in illo fiunt, testes, ut ita libentius ea executioni mandari curent, et transgressores pœnis coerceant; unde non definiendo, ut Episcopi, sed præcise consentiendo subscripserunt.

Objicies 1. In Conc. Apostolorum Act. 15. dicitur: *Convenerunt Apostoli et seniores videre de verbo hoc;* atqui per tò, *seniores*, intelliguntur ætate provectiores qui erant Laici; etc.

Resp. 1. *nego min.* Nam per tò, *seniores*, intelligi debent *Presbyteri*, sic enim vertunt translatio ex Syriaco, et translatio Erasmi Roterodami permissa. Et quamvis non sit certum, an Presbyteri illi fuerint sacerdotes simplices, an Episcopi, probabile tamen est quod fuerint Episcopi, quomodo ipse D. Petrus (*Petri, e. ult. v.* 1.) per hanc vocem, *Presbyteri*, intelligit Episcopos dicens: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior*, etc.

Resp. 2. Supposito quod per tò, *seniores*, intelligantur simplices sacerdotes, *dist.* convenerunt Apostoli et seniores videre de verbo hoc eodem modo, *nego ;* diversimode, *conc.* convenerunt enim Apostoli ut judices ad definiendum; Presbyteri vero, ut consultores ad discutiendam controversiam, juxta illud: *Cum magna disquisitio fieret*, sed nullo modo apparet quod Laici fuerint vocati.

Inst. 1. Act. 15. vers. 21. dicitur: *Placuit Apostolis et senioribus, cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis et mittere Antiochiam*. Atqui per illa verba, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium qui erant in Concilio; ergo.

Resp. dist. min. Per tò, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium, qui erant in Concilio tanquam motu proprio præsentes, ut definitioni acquiescerent, *conc.* tanquam judices et convocati, *nego min.* Nam illa missio facta est a solis Apostolis et Episcopis, qui soli etiam scripserunt Epistolam quæ sic incipit *Apostoli et Seniores fratres*, per quam etiam innuitur, per tò, *seniores*, Episcopos fuisse designatos, qui soli sunt Apostolorum fratres, cum simplices sacerdotes sint eorum filii.

Inst. 2. Concilium universale universam repræsentat Ecclesiam; sed Ecclesia est omnium fidelium cœtus; ergo ut Conc. sit universale, debet moraliter convenire fidelium multitudo.

Resp. 1. *dist. maj.* Concil. universale universam repræsentat Ecclesiam, per primos Ecclesiæ pastores, *conc. maj.* per alios fideles, licet doctos, *nego maj.* illos enim, non hos *Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*.

Resp. 2. *nego conseq.* Sic enim deberet concludere Lutherus; ergo ut Conc. sit generale, debet repræsentare omnem fidelium cœtum; porro repræsentatur per corpus Pastorum, cum quilibet Episcopus personam gerit suæ Ecclesiæ, quo sensu D. Cyprian. *Ep.* 69. dixit: *Ecclesia est in Episcopo*. Unde D. Aug. lib. 1. de Bapt. c. 18. asserit Concil. plenarium, in quo soli sederunt Episcopi, esse totius orbis consensum.

Objicies 2. Causa communis ab omnibus tractanda est, juxta Regul. 19. juris in 6. *Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*. Atqui causa fidei communis est omnibus fidelibus; ergo.

Resp. dist. maj. Quando eodem modo ad omnes pertinet, *conc. maj.* Porro causa fidei pertinet ad omnes, sed diverso modo, nam pertinet ad Episcopos ut judices; ad alios fideles, ut discipulos; Episcoporum ergo est definire et docere; fidelium vero, definientes audire, et res ab eis definitas credere.

Inst. Quidam Laici doctiores sunt pluribus Episcopis; ergo in Conciliis habere possunt suffragium.

Resp. dist. conseq. Habere possunt suffragium consultativum, et doctrinale, *conc.* suffragium decisivum, *nego conseq.* nam ut quis in Conciliis suffragium ferat decisivum, non sufficit, ut sit doctus, sed insuper requiritur ut habeat jurisdictionem, per quam solam fidelibus imponi potest obligatio rebus definitis obsequium præstandi; porro Laici nullam habent in Ecclesia jurisdictionem.

§. II. *De legitima celebratione Conciliorum.*

Quæres 1. « An ad Concil. generale requiratur, » ut omnes omnino totius orbis Episcopi conveniant » ad locum Concilii? "

Resp. nego. Nam juxta Ecclesiæ doctrinam et declarationem Canonum (*Can. Sancta, dist.* 16.) plura habita sunt Concilia generalia; at nullum reperitur, cui omnes totius orbis Episcopi interfuerint; ergo.

Quæres 2. » Quis ergo numerus Episcoporum requi» ritur, ut Concilium censeatur, et sit generale? "

Resp. Non requiritur certus et determinatus Episcoporum numerus: nam in Conciliis, quæ omnes agnoscunt pro generalibus, modo plures, modo pauciores Episcopi interfuisse reperiuntur, ut ex infra dicendis patebit.

Requiritur ergo, et sufficit 1. ut convocatio sit generalis, ita ut omnibus majoribus Ecclesiæ Provinciis innotescat... 2. Ut nullus Episcopus excludatur, nisi sit excommunicatus... 3. Ut ex majori parte Provinciarum Ecclesiæ, aliqui adveniant, qui cæterorum vota et vices suppleant; ita tamen, ut si Concilium celebretur in Oriente, sufficiat multos ex Provinciis Orientis convenire, et aliquos ex Provinciis Occidentis; si autem celebretur in Occidente, sufficiat, si multi ex Provinciis Occidentis adveniant, et aliqui ex Oriente qui cæteros repræsentent.

Dices: Glossa (*In cap.* 1. *dist.* 17.) ait: *Universale Concilium est quod a Papa, vel ejus Legato cum omnibus Episcopis statuitur:* ergo ad hoc ut Concil. sit universale, requiritur ut omnes Episcopi conveniant.

Resp. dist. conseq. Requiritur ut omnes conveniant repræsentative, *conc. conseq.* personaliter, *nego*. Qui autem adsunt Episcopi personaliter, absentium personas repræsentant.

Quæres 3. *Cujus sit præsidere Concilio generali?* *Resp.* « Soli Rom. Pontifici competit jus Concilio » generali præsidendi, vel per se, vel per suos Le» gatos. " Est contra Luther. et Calvinum, qui docent hoc jus pertinere ad Imperatorem.

Prob. Ille solus, ex divina institutione, habet jus præsidendi Conciliis, qui solus ex eadem institutione primatum obtinet in universa Ecclesia; atqui solus S. Pontifex est talis; ergo.

Confirm. Ex perpetua Conciliorum praxi: namque 1. In Conc. Apostolorum, Act. 15. Petrus præsedit; nam *cum magna disquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis* etc. ad quæ verba Glossa sic habet: *Præ omnibus quasi Princeps loquitur*.

2. In Conc. Nicæno I. præsedit S. Sylvester per suos legatos Osium Cordubensem Episcopum, Vitum et Vincentium Presbyteros, qui primi omnium etiam ante Patriarchas subscripserunt.

3. In Concilio Constantinop. I. quidem non præfuit Damasus, nec per se, nec per suos legatos, quia tunc temporis aliud Romæ Concilium Episcoporum Occidentis in eadem causa celebrabat; sed observandum est Concilium Constantinopol. cum celebrabatur, non fuisse generale, sed solius Orientis Ecclesiæ Concilium, nec postea œcumenicum evasisse, nisi quia Damasus illius decreta approbavit, et ei cum suo Occidente Concilio, cui per se præsederat, accessit.

4. In Concilio Ephesino, Cælestinus I. per S. Cyrillum Alexandriæ Patriarcham præfuit, ut constat ex omnibus Historicis, et ex his hujus Synodi verbis, *Cyrillo Alexandrino præsidente, et locum tenente sanctissimi Archiepiscopi Romanæ Ecclesiæ Cælestini*.

5. In Concilio Chalcedonensi S. Leo præsedit per suos legatos; id constat ex Patribus Concilii in Epistola ad Leonem summum Pontificem, in qua sic eum alloquuntur: *Tu quidem, sicut caput membris, præeras in his qui tuas vices obibant, Imperatores vero ad ornandum decentissime præsidebant*. Et ex subscriptionibus quæ sic leguntur: *Ego Paschasinus, vice Domini mei Papæ Leonis Synodo præsidens, subscripsi*. Unde Marcianus Imperator, actione 6. Concilii, dicit: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus*.

6. In Concil. Constantinop. II. præsedit Vigilius Papa per Eutychium Patriarcham Constantinopolitanum, qui sic ad Vigilium scripsit: *Petimus, præsidente nobis vestra beatitudine de tribus capitulis quæri et conferri*; cui rescripsit Vigilius: *Annuimus, ut de tribus capitulis, facto regulari Conventu cum unitis fratribus, collationem habeamus*. Et Zonaras, in vita Justiniani, scribit: *Sub hoc*, Eutychio, *Concilium V. est coactum* 165. *Patrum, quorum princeps fuit Vigilius Papa Romanus*.

7. In Concilio Constantinop. III. præfuit Agatho per suos legatos Theodorum et Gregorium Presbyteros, et Joannem Diaconum, qui semper ante Episcopos nominantur in Actis illius Concilii, cui primi subscripserint ante Episcopos et Imperatorem, qui ultimus subscripsit, non definiens, sed definitioni lutæ *consentiens*. Unde Patres illius Concilii, in sermone ad Imperatorem, qui aderat, dixerunt, *Petrus per Agathonem locutus est*.

8. In Concilio Nicæno II. præsedit Hadrianus I. per suos legatos, Petrum Archipresbyterum, et alterum Petrum Presbyterum S. Sabbæ Abatem; nam hi in omnibus actionibus primi nominantur, et definitionibus subscribunt ante omnes Patriarchas, sic, *Petrus, vices agens Hadriani Papæ veteris Romæ, definiens subscripsi*.

9. In Concil. Constantinop. IV. præsedit Hadrianus II. per suos legatos, Donatum et Stephanum Episcopos, et Marcium Diaconum, qui primi subscripserunt sub hac forma: *Ego Donatus, Dei gratia Episcopus Ostiensis, locum obtinens Domini mei Hadriani Pontif. et universalis Papæ, huic sanctæ et universali Synodo præsidens ... manu propria subscripsi*. Postea Imperator subscripsit sub hac forma: *Sanctam hanc et universalem Synodum suscipientes .... subscribimus manu propria*.

10. Cæteris omnibus Conciliis generalibus, Romanos Pontifices per se, vel per suos legatos, præsedisse, constat ex eorum Actis, fatenturque Hæretici.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Constantinus Magnus Conc. Nicæno I. præsedit, ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam Eusebius (*L.* 3. *de vita Constantini cap.* 13.) testatur Constantinum, postquam orationem suam ad Episcopos habuit, *sermonem omnem deinceps Concilii Præsidibus concessisse*; ergo non ipse fuit Præses Concilii.

Objicies 2. Constantinus Pogonatus præsedit Concilio VI. Constantinopol. III. nam initio actionum ejus hæc de eo leguntur: *præsidente eodem piissimo et Deo dilecto Magno Imperatore Constantino*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Constantinus præsedit Concilio VI. præsidentia honoraria, juxta quam ille dicitur præsidere qui primo loco sedet, *conc. ant.* præsidentia authoritativa, juxta quam ille dicitur præsidere, qui ex authoritate primus loquitur, primusque definit ac subscribit, *nego ant.* Equidem quandoque Imperatoribus concessa est honoraria præsidentia, ut Concilium authoritate sua tuerentur, pacemque in eo conciliarent, numquam vero ulli Imperatori concessa est præsidentia authoritativa. Unde non alium sibi in Concilio titulum vindicavit Constantinus, quam defensoris et executoris eorum, quæ ab Episcopis statuta fuissent; ait enim in sua ad Gregorium Papam Epistola: *Neque cum illis* (nempe Episcopis) *tanquam Imperator sedebo, aut imperiose loquar, sed tanquam unus ex illis, et prout statuerint Pontifices, ego exequar*.

Inst. 1. Ille præsedit præsidentia authoritativa, qui habet jus confirmandi decreta Concilii; atqui Imperator habet tale jus; ergo, etc.

Prob. min. Ex Patribus Concilii Constantinopol. I. qui a Theodosio seniore postulant rerum in Concilio gestarum confirmationem: *Cupimus a te*, inquiunt, *piissime Imperator, tuo diplomate, Synodi sententiam confirmari*, etc. Ergo Imperator habet jus confirmandi decreta Conciliorum.

Resp. *dist. ant.* Postulant ab Imperatore rerum gestarum confirmationem, quæ Acta Concilii intrinsecam authoritatem accipiant, *nego ant.* ut executioni mandetur, et authoritate Cæsarea definitionibus rebelles coerceantur, *conc. ant.* Igitur per eam confirmationem Imperatores non exhibuerunt se judices rerum ecclesiasticarum, sed executores decretorum, quæ a Conciliis sancita fuerant.

Inst. 2. Conc. Chalced. aliqui judices, non a Rom. Pontifice, sed ab Imperatore, fuerunt constituti; ergo.

Resp. dist. ant. Aliqui judices ab Imperatore constituti fuerunt, ad definiendum et judicandum authoritative, *nego ant.* ad impediendum fraudes, tumultus et violentias, *conc. ant.* quoniam in Conciliabulo Ephesino Dioscorus Episcopus milites introduxerat, sicque varios Episcopos vi ad subscribendum coegerat, quando deinceps quid simile poterat timeri, adhibiti fuerunt laici ad hoc avertendum, et pacem in Synodo conciliandam: hoc clarum est ex iis quæ constituti judices in Conc. Chalced. actione 5. dixerunt: *Dignetur S. Synodus fidem continens, eum taciturnitate audire, quæ decreta sunt*; (non dicunt a nobis, sed) *in præsentia nostra, a congregatis SS. Patribus, qui et definitionem fidei interpretati sunt*.

§. III. *De legitimo exitu Conciliorum*.

Quær. *Quid requiritur ad legitimum Conc. exitum?*
Resp. Requiruntur quatuor ... 1. Ut Episcopi convocati habeant suffragiorum libertatem, nec metu, violentia, ærumnis, comminationibus vexentur: defectu hujus conditionis Concil. Ephesinum II. Latrocinii nomine solet infamari.

Requiritur ut nullus a Concilio excludatur, qui audiri voluerit, atque Hæreticis ipsis detur licentia opiniones suas proponendi ac tuendi, ut constat ex

Concilio Jerosolymitano, *Act.* 15. quod formam et exemplar præbuit cæteris subinde celebrandis Conciliis, ad quod missi sunt plures, tum ex parte Catholicorum, tum ex parte Cerinthi et eliorum Judaizantium, qui de controversia in causa legalium inter se disceptarent, nam, *statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas, et quidam ex aliis*, id est, ex eis, qui *docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari*.

3. Requiritur ut adhibeatur humana diligentia in inquirenda veritate, quomodo in Concil. Apostolorum, Act. 15. legimus factum: *cum autem magna conquisitio fieret*; ratio est, quia Episcopis in Conciliis congregatis non fit nova revelatio, sed debent in purissimis Scripturæ et traditionis fontibus detegere quæ habent fidelibus proponenda; atqui ad detegendas et illustrandas veritates in Scriptura et traditione, quandoque subobscure contentas, requiruntur ordinaria media industriæ, studii, collationum, disputationum; ergo.

4. Requiritur ut Concilium approbetur et confirmetur a Romano Pontifice, quod ita necessarium est, ut ea sola Concilia habeantur œcumenica, quæ sunt ab eo approbata et confirmata; illa vero, quæ a summo Pontifice non fuerunt approbata, ab universa Ecclesia pro illegitimis habeantur: juxta *cap.* significasti, *de elect.* ubi Paschalis Papa dicit: *omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem robur accepisse*.

Hinc Concilia semper ... solita fuerunt suorum decretorum confirmationem petere a summo Pontifice; sic Conc. Nicæni I. Patres scripserunt S. Sylvestro, » Quidquid constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio firmetur; *quibus respondit summus Pontifex*: Confirmo ... meumque Chirographum offero in vestro S. Concilio nna parem dare consensum ": sic Patres Chalcedonenses S. Leoni scripserunt: » Omnem vobis gestorum vim insinuavimus ad comprobationem nostræ sinceritatis, et ad eorum quæ a nobis gesta sunt confirmationem, firmitatem et consonantiam ". Similiter factum est in aliis Conciliis, ut testatur Leo X. sess. 11. Conc. Lateranensis: » Consueverunt antiquorum Conciliorum Patres, *inquit*, pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, a Rom. Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere et obtinere, prout in Nicæna et Ephesina, et Chalcedonensi, et VI. Constantinopolitana, et VII. eadem Nicæna ... earumque gestis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantienses Patres fecisse constat ". Ita etiam docet Mauclerus Doctor Parisiensis (*l.* 3. *de Monarch. Eccles. p.* 2. *c.* 10. *fol.* 455.), his verbis: » Neque satis est, quod Concilia generalia ab omni erroris labe immunia sint et libera, ut a Romani Pontificis authoritate congregentur; nisi ab eo congregata confirmentur, veræ fidei claritatem in se retinere, et infallibilis veritatis decus sibi firmiter inviolabile servare non valebunt ". Quam doctrinam probarunt octo Doctores Sorbonici.

ARTICULUS II.

De Conciliorum authoritate.

CONCLUSIO I.

Concilium perfecte œcumenicum a Rom. Pontifice approbatum et confirmatum, est omnino infallibile in fidei et morum controversiis definiendis. Est de fide contra Lutheranos et Calvinistas.

Prob. 1. Ecclesia, quæ est *columna et firmamentum veritatis*, est infallibilis in fidei et morum controversiis definiendis; atqui Concilium perfecte œcumenicum Ecclesiam universam repræsentat, ejusque omnem authoritatem habet; ergo. Hinc D. Aug. (*L.* 1. *de Bapt. contra Donat. cap.* 18.) asserit *plenarii Concilii sententiam totius Ecclesiæ consensionem esse*. Et Martinus V. in Concilio Constantiensi de hæresi suspectos jubet interrogari, *utrum credant quod Concilium generale universam Ecclesiam repræsentet*. Ergo.

Prob. 2. Definitioni Spiritus sancti impossibile est subesse falsum; atqui definitio Concilii perfecte œcumenici est ipsamet Spiritus sancti definitio, juxta illud in Concil. Jerosolymitano assertum: *Visum est Spiritui sancto et nobis*: ergo. Jure itaque S. Greg. Magnus (*Epist.* 15. *ad Joann. Episc. Antiochen.*) ait: *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor*.

Confirm. Ex perpetua traditione et sensu Ecclesiæ, quæ Conciliorum œcumenicorum definitiones ut irreformabiles et infallibiles semper venerata est, quæque pro hæreticis habuit quotquot eorum definitionibus contradixerunt.

Objicies 1. Illa Concilia non sunt infallibilia, ex quibus firmum non potest erui veritatis ergumentum; atqui, etc.

Prob. min. Concilium Nicænum I. est perfecte œcumenicum; atqui ex illo non potest erui firmum veritatis argumentum; ergo.

Prob. min. Ex D. August. qui lib. 3. contra Maximum ait: » Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tanquam prædicaturus proferre Concilium, nec ego hujus authoritate, nec tu illius detineris ". Ergo.

Resp. *nego conseq.* Non enim sic loquitur D. Doctor, quod ex Conc. Nicæno non potuerit argumentum desumere omnino certum, cum ibidem dicat: » Hoc est illud Homousion, quod in Conc. Nicæno adversus Arianos a Catholicis Patribus veritatis authoritate et authoritatis veritate firmatum est ". Sed sic loquitur, quia frustra laborasset, si authoritate Concilii Nicæni premere voluisset Maximinum, qui illud Concilium rejiciebat ut illegitimum, et Conciliabulum Ariminense admittebat ut legitimum. Cum ergo Augustino tunc non esset opportunum demonstrare legitimum fuisse Concilium Nicænum, Ariminense vero illegitimum, prudenter judicavit supersedendum esse actis utriusque Concilii, ut controversiam Sacræ Scripturæ momentis prosequeretur, Ariamumque errorem confoderet.

Inst. D. Aug. l. 2. de Bapt. cap. 5. asserit *Plenaria Concilia priora a posterioribus emendari posse*: atqui quod potest emendari est errori obnoxium: ergo.

Resp. *dist. maj.* Emendari possunt Concilia priora per posteriora, in iis quæ sunt fidei, *nego*; fides enim essentialiter est invariabilis, in iis quæ sunt facti aut disciplinæ, quæ rerum experimento cognoscuntur, *conc. ant.* Unde D. Aug. addit: *Cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, et cognoscitur quod latebat*: quod certe ad fidei et morum veritatem non spectat, quæ non rerum experimento, sed verbo Dei scripto et tradito innotescunt.

Objicies 2. D. Gregorius Nazianzenus, (*Epist.* 55. *ad Procop.*) dicit: " Hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam: quoniam nullius Concilii finem lætum et faustum vidi, nec quod depulsionem malorum potius quam accessionem et incrementum habuerit. Ergo. "

Resp. *nego conseq.* Nec enim ibi D. Greg. de Conciliis legitimis loquitur, unicum enim suo tempore

erat celebratum, nempe Nicænum, quod magnis commendat laudibus Orat. 32. dicens: » Nicænæ Synodi tractatum omni animi nisu ex tota fide servantes amplectimur; hunc enim tractatum scimus contra omnes hæreses invicta veritate oppositum. " Et ipse Concilio Constantinopolitano I. interfuit, in quo orationem habuit; loquitur ergo de Conciliis illegitimis sub Constantio Imperatore Ariano celebratis, in quibus ab Arianis non fuit relicta suffragiorum libertas: talia fuere Concil. Ariminense, Mediolanense, et plura Concilia particularia, quæ Gregor. Nazianzeni tempore apud Orientales, contradicentibus Episcopis Occidentalibus, habita sunt. Quare a Procopio ad aliquod non absimile Concilium vocatus, seipsum excusat, atque obtendit tum infirmam suam valetudinem, tum infelicem exitum Conciliorum particularium, a quibus factio Ariana prævaluerat.

Objicies 3. Multa Concilia generalia, pro legitimis ab omnibus recepta, erraverunt in fide: ergo.

Prob. ant. Namque 1. Concilium Nicænum I. *Can.* 12. damnat eos qui ad militiam redeunt. Et, *Can.* 29. statuit baptizatos ab Hæreticis iterum debere baptizari.

2. Concil. Constantinopolitanum II. a pluribus, iisque magnis, Ecclesiis (præsertim Gallicana) longo tempore non fuit receptum, quæ tamen ob id universæ Ecclesiæ communione privatæ non fuerunt; ergo tunc temporis persuasum non fuit, Concilia generalia, etiam legitima, esse infallibilia.

3. Concilium Nicænum II. definivit eumdem cultum, eamdemque adorationem imaginibus tribuendam ac SS. Trinitati; atqui hoc est hæreticum.

4. Canones Trullani continent varios errores; nam *Can.* 2. recipiuntur Canones 85. Apostolorum, quos Gelasius (*Cap. Sancta Romana dist.* 25.) declaravit apocryphos, item recipitur Concilium sub Cypriano habitum de rebaptizandis hæreticis; atqui Canones illi in Concilio VI. œcumenico fuerunt editi; ergo.

5. Concilium Tridentinum nec ab Ecclesia Græca, nec a variis Occidentis Ecclesiis, maxime Gallicana, est receptum; ergo Concilia œcumenica non censentur infallibilis authoritatis: alias nullus posset, absque hæreseos nota, eorum definitionibus refragari.

Resp. *nego ant.* et quidem *ad primum* dico, quod Concilium Nicænum I. non damnavit indistincte eos qui militiæ sæculari nomen dant, sed eos solummodo, qui eum deposuissent cingulum militiæ in signum abdicationis idololatriæ, redibant ad militiam, quod erat signum reversionis ad idololatriam, de quibus ideo dicit Concilium, quod *ad proprium vomitum sunt relapsi*... 2. Non docuit universim quod baptizati ab hæreticis sunt rebaptizandi; sed hoc tantum dicit de Paulianistis, qui invalide baptizabant: *Quia*, inquit Innoc. I. (*Epist.* 22. *de Patribus Nicænis*) *Paulianistæ in nomine patris, et Filii, et Spiritus Sancti minime baptizabant.*

Resp. *ad* 2. *nego conseq.* Non enim illæ Ecclesiæ V. resistere Concilio, quod dubitaverint de infallibili authoritate Concilii perfecte œcumenici, sed quod, errore facti, crediderint illud Concilium non fuisse œcumenicum, cujus œcumenicitas, ut fuit a majori parte Ecclesiæ comperta, a nullo, absque hæreseos nota, rejici potuerunt ejus decreta.

Resp. *ad* 3. *nego maj.* Nam Patres Nicæni decreverunt sacris Imaginibus exhibendum esse duntaxat cultum relativum, *Typum Crucis adorantes*, ajunt actione 4. *non naturam ligni adoramus ... sed per hoc eum, qui in illo crucifixus est, salutamus et adoramus.*

Resp. *ad* 4. *nego min.* Nam Concilia V. et VI. nullos Canones ediderunt, ut Græci ad Justinianum Imperatorem scripserunt, (*cap. Quoniam dist.* 16.) his verbis: *Quoniam sanctæ et universales Synodi V. sub Justiniano Augusto, VI. sub Constantino patre tuo Augusto de mysteriis fidei plenissime disputantes, Canones non fecerunt, sicut cæteræ quatuor universales Synodi, propterea non convenientes in hanc imperialem urbem sacros Canones conscripsimus.* Illi ergo Canones conditi fuerunt a solis Orientalibus, qui post absolutam VI. Synodum, ex solius Justiniani convocatione, convenerunt in Palatium, quod *Trullus* vocabatur, ibique Concilium habuerunt, quod *Quinisextum* dicitur, atque sub prætextu supplendi Synodus V. et VI. Canones 102. ediderunt; sed quoniam Roman. Pontifex, neque per se, neque per suos legatos adfuit, nec istos Canones unquam approbare voluit, ideo illi Canones non habent authoritatem Concilii generalis.

Inst. 1. Hadrianus Papa approbavit Canones Trullanos, *Sextam Synodum*, ait, (*c. Sextam, dist.* 17.) *recipio cum omnibus canonibus suis.* Ergo pertinent ad VI. Synodum et sunt approbati.

Resp. *nego ant.* Nam licet illa verba, in Epistola Hadriani ad Tharasium Constantinopolitanum, reperiantur, ea tamen referri non ut sua, sed ut verba Tharasii, inserta in Epistola Synodica quam ad Hadrianum misit; fallitur ergo Gratianus, cum illa tribuit Hadriano.

Inst. 2. Hadrianus, *in sua ad Tharasium Epistola*, citat Canonem 82. quem approbat, et in quo cultus Imaginum fuit assertus; ergo illi Canones sunt approbati.

Resp. *nego conseq.* Nam Hadrianus non ideo citat illum Canonem, quod aliquid authoritatis habeat ex Concil. Trullano, sed quod contineat veritatem ab Ecclesia Romana approbatam: porro veritas, ubicumque reperiatur, recipienda est.

Ad 5. *resp.* Concil. Tridentinum in fidei, morumque decretis, ab omnibus Ecclesiis orthodoxis fuisse admissum, licet non sit admissum ab Ecclesia Gallicana in his disciplinæ particularis capitibus, quæ aut temporalem administrationem spectant, aut antiquas suas consuetudines lædunt, idque ex SS. Pontificum assensu, saltem tacito, ut asserit Paulus a Lugo hic.

Objicies 4. Concilia generalia non possunt esse fidei et morum nostrorum regula; ergo.

Prob. ant. Ut Concilia generalia sint fidei et morum regula, deberet nobis certo constare ipsa esse perfecte œcumenica; atque id nobis constare non potest; ergo.

Resp. *nego min.* Et dico œcumenicitatem Concilii nobis constare 1. Ex fide humana certissima, nam contemporanei scriptores id unanimiter testantur. 2. Ex judicio præsentis Ecclesiæ, quæ, cum sit *columna et firmamentum veritatis*, est infallibilis in agnoscenda fidei suæ regula, et qualibet definitione infallibili.

Quæres: *Quibus regulis discerni possit quænam in Conciliis ad fidem Catholicam pertineant?*

Resp. Quatuor regulæ a Cano (*L.* 5. *de locis c.* 4.) indicantur.

» *Prima*, si contrarium asserentes, pro Hæreticis judicentur".

» *Secunda*, Cum in hanc formam Synodus decreta præscribit: si quis hoc, vel illud, senserit, anathema sit".

» *Tertia*, si in eos, qui contradixerint, excommunicatio ipso jure feratur."

» *Quarta*, si quidquam expresse, et proprie a fidelibus firmiter credendum, aut tanquam dogma fidei Catholicæ accipiendum dicatur, vel aliis similibus

verbis aliquid esse Evangelio doctrinæve Apostolorum contrarium dicatur; dicatur, inquam, non ex opinione, sed certo et firmo decreto."

Resolves, Disputationes, quæ præmittuntur decretis, sicut et omnes rationes quæ explicationis et expositionis gratia inducuntur, non pertinere ad fidem, hoc est, non esse fidei Catholicæ judicia.

CONCLUSIO II.

Concilia particularia, Nationalia nempe et Provincialia, in definiendis fidei et morum controversus, non sunt de se infallibilia; si tamen Summi Pontificis approbatione et assensu, ac Ecclesiæ universæ applausu sint firmata, sunt infallibilis fidei nostræ morum regula.

Prima pars certa est ex facto Concilii Carthaginensis, in quo Episcopi, sub D. Cypriano congregati, erronee definierunt baptismum ab Hæreticis datum, esse invalidum.

Confirm. Ex Innocent. I. qui Episcopis Concilii Milevitani bis verbis rescripsit: *(Cap. Quoties* 24. *q.* 1.) » Quoniam fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris authorem referre debere (velut nunc retulit vestra dilectio) quod per totum mundum possit Ecclesiis omnibus in commune prodesse." Quod non posset subsistere, si penes Concilia particularia esset dogmata fidei certo et infallibiliter determinare.

Prob. secunda pars: Illa decreta sunt infallibilia, quæ ab omnibus Catholicis recipiuntur, atqui decreta Conciliorum particularium, approbatione et assensu Summi Pontificis firmata, ab omnibus Catholicis recipiuntur tamquam fidei dogmata, quæ decreta fuerunt contra hæreses Pelagii in Concilio Milevitano per Innoc. I. confirmato; quæ contra Jovinianum in Concilio Telensi, confirmato per Siricium Papam; quæ contra Priscillianistas in Toletano I. per Leonem I. confirmato; quæ contra Petrum Oxomensem in Conc. Complutensi, per Sixtum IV. confirmato, et sic de aliis: hinc D. August. *(Serm.* 131. *de verbis Apost.* c. 10.) ait: Jam de hac causa, *Pelagianorum*, duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt, causa finita est: utinam aliquando finiatur error."

Quæres: *Qualem authoritatem habent decreta fidei a Conciliis particularibus edita, quando non constat ea fuisse per Summum Pontificem confirmata?*

Respondet Alphonsus a Castro, *(L.* 1. *de punit. Hæretic. cap.* 5.) quod illorum definitiones indubitata fide sint tenendæ, quando non reprobantur ab Ecclesia et Summo Pontifice, quia illorum silentium est signum implicitæ et virtualis illorum approbationis, ut docet Bannes, (2. 2. *q.* 1. *art.* 10. *dub.* 3.); nam si illa Concil. errassent in fide, numquam Ecclesia dissimulasset, sed juxta suum morem statim illorum errori per contraria decreta occurrisset.

ARTICULUS III.

De Conciliorum necessitate.

Nota. Constat apud omnes, tum orthodoxos, tum hæreticos Concilia universalia esse Ecclesiæ utilissima, idque declarat Paulus III. in Bulla indictionis Concilii Tridentini dicens: » Animo repetentes majores nostros, sapientia admirabili, et sanctitate præditos, sæpe in summis Christianæ Reip. periculis, remedium optimum, atque opportunissimum, œcumenica Concilia, et Episcoporum generales conventus adhibuisse, ipsi quoque animum ad generale habendum Concilium adjecimus; » de sola ergo absoluta necessitate est hic controversia contra Hæreticos, qui, ut sui condemnationem eludant, præsument ad Concilium generale provocare, licet Conciliorum generalium infallibilem authoritatem rejiciant.

CONCLUSIO I.

Concilia generalia non sunt absolute et in omni eventu necessaria.

Prob. Illud non est simpliciter necessarium Ecclesiæ, sine quo et hæreses et schismata extingui possunt; atqui sine Concilio generali et hæreses et schismata extingui possunt; siquidem variæ, quæ tribus primis Ecclesiæ sæculis exortæ sunt hæreses, absque Conciliis generalibus fuerunt damnatæ, variaque schismata a Montano et Novatiano conflata, fuere extincta; ergo, etc. Hinc Div. August. *(L.* 4. *ad Bonifac. cap.* 12.) contendit adversus Pelagianos, qui Concilii generalis celebrationem requirebant, ipsam perraro esse necessariam: *Quasi*, inquit, *nulla hæresis aliquando, nisi Synodi congregatione damnata sit; cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas, necessitas talis* (convocandi Conc. generale) *extiterit; multoque sunt atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic* (Romæ) *improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.*

Hinc sacra facultas Parisiensis *(Die* 9. *Febr. ann.* 1663.) declarat: » Necessarium non esse absolute Concilium generale ad extirpanda quælibet schismata, et quaslibet hæreses, v. g. Pelagianam, et Jansenianam, quas constat sufficienter extinctas absque Concilio generali; quod tantum in aliquibus casibus est necessarium."

Confirm. 1. Quia multæ hæreses fuerint extinctæ a privatis Episcopis, suis in sedibus, dispersis, seu ab Ecclesia dispersa sine Conciliis.

Confirm. 2. Quia multæ hæreses, variaque schismata fuere extirpata per Concil. particularium decreta: » Cum ergo, ait Canus *(L.* 5. *de locis cap.* 4. *conclus.* 5.), Ecclesiæ suæ Deus prospexerit in necessariis, nimirum ad hæreses privatas in provinciis refutandas, Concilia provincialia satis erunt, si erunt modo Summi Pontificis authoritate roborata. Præterea quoscumque ejusmodi Concilia damnavere, Ecclesia eos semper explosit."

Confirm. 3. Ex perpetua traditione, qua constat Rom. Pontifices, pro primatus authoritate, quovis Ecclesiæ sæculo, infinitas propemodum absque Conciliis generalibus hæreses damnasse, et cum universæ Ecclesiæ applausu eas profligasse, ut dilucide exponit Duvallius Doctor Sorbonicus *(Parte* 2. *q.* 2. *de suprema Rom. Pontif. in Eccles. potest.)* his verbis: » Plurimi Pontifices varios errores, absque ullo generali Concilio, condemnarunt, quorum condemnatio a tota Ecclesia acceptata fuit, ut patet ex primis 300. annis .... cum tamen multæ in fide quæstiones toto hoc tempore feliciter sopitæ et determinatæ fuerint per Pontificum definitiones."

CONCLUSIO II.

Concilia generalia in aliquibus casibus sunt quodammodo absolute necessaria.

Prob. Illud, sine quo aliquoties, neque finis controversiis imponi, neque hæreses efficaciter confutari, neque fidei aut morum dogmata convenienter determinari possunt, est quodammodo absolute necessa-

rium; atqui sine Concilio generali aliquoties neque finis imponi controversiis, neque hæreses efficaciter confutari, neque decreta fidei et morum convenienter determinari possunt; ergo, etc. *Hinc*, D. Petrus, quamvis supremam haberet potestatem, controversiam tamen de legalibus Antiochiæ exortam noluit resolvere, nisi Concilio generali congregato, quod ad hoc quodammodo necessarium duxit; cujus rei rationem reddens Nilus Thessalonicensis (*L. 1. de primatu Papæ*) ait: » Quis nescit quod .... et alia quæcumque œcumenicis actis stabilita sunt, vetera erant et Apostolicæ traditiones, imo potius Spiritus Sancti oracula? quæ quidem cum talia essent, nihilominus tamen Concilia Ecclesiæ habenda fuerunt, ut veritas investigaretur, inventa stabiliretur, omnisque contradicentibus occasio præriperetur ". Et ideo dixi in prop. Concilia esse quodammodo absolute necessaria.

Quæres: *In quibus casibus Concilii celebratio videtur quodammodo absolute necessaria?*

Resp. Sunt quatuor .... *Primus* est hæresis nova, non quæcumque, sed ea quæ a pluribus, iisque insignibus, Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnus inficere populos. Hinc est quod D. August. qui contra Pelagianos contendit celebrationem Concilii generalis necessariam non esse, asserit controversiam de rebaptizandis qui erant ab hæreticis baptizati, non fuisse finitam, *Donec plenario totius orbis concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur* (*L. 1. de Bapt. c. 7.*). Ratio est, quia hæresis Pelagiana in suo exordio fuit paucorum hominum; e contra hæresis rebaptizantium a primo suo exordio plures, et quidem insignium Ecclesiarum, *Magnos viros, et magna caritate præditos Episcopos*, patronos habuerit, ut asserit Div. August. propter hanc causam septem prima Concilia celebrata fuerunt.

Secundus est schisma inter duos, vel plures, de Papatu contendentes, quam ob causam habitum est Conc. Constantiense. *Ratio est*, quia in hac Ecclesiæ calamitate nullum est Concilio generali remedium efficacius, imo nullum aliud videtur suppetere ad terminandum bellum in Ecclesia suscitatum.

Tertius est recuperatio Terræ sanctæ violenter a Turcis occupatæ, quam ob causam varia convocata sunt Concilia generalia ab Urbano II. Calixto II. Eugenio III. etc.

Quartus est reformatio generalis abusuum, qui in Ecclesiam irrepserunt.

QUÆSTIO II.

De Conciliis in specie.

Claritatis causa agemus 1. de Conciliis Apostolorum; 2. de Conciliis generalibus post tempora Apostolorum celebratis.

ARTICULUS I.

De Conciliis Apostolorum.

CONCLUSIO.

Sunt tria Apostolorum Concilia certa; nempe Jerosolymitanum I. post Christi ascensionem congregatum ad eligendum aliquem in locum Judæ proditoris, cui, sorte divina, suffectus est Mathias, *Act.* 1.

Jerosolymitanum II. ann. 1. post Christi mortem, (ante conversionem Pauli, quæ eo anno contigit) convocatum est ad eligendos septem diaconos, ut satisfieret postulationi gentilium adversus Judæos, quod gentilium viduæ non honorarentur in ministerio distributionis eleemosynarum, et quod his non subveniretur ut viduis Hebræorum.

Jerosolymitanum III. ann. post Christi mortem 14. (ut testatur Apost. *ad Galat.* 2.) congregatum pro dirimenda controversia Antiochiæ suborta de Circumcisione, aliisque legalibus cæremoniis servandis a gentilibus ad Christum conversis, in quo, post magnam disquisitionem, definitum est gentes ad Christum conversas, nec ad Circumcisionem, nec ad legis Mosaicæ cæremonias teneri. *Act.* 15.

Nota. Præter illa tria Concilia variæ numerantur Apostolorum Congregationes, quarum quidem Sacra Scriptura non meminit expresse, sed quæ ex receptis colliguntur historiis.

1. Ea est, quæ fuit habita in obitu B. M. V. cui omnes Apostolos, licet per orbem dispersos, adfuisse, probabile multi existimant, affirmat Nicephorus.

2. Est ea, quæ congregata est pro edendo fidei Symbolo, et designandis unicuique prædicantium regionibus, de qua congregatione sic loquitur Irenæus l. 1. c. 2. » in mundum universum dispergendi, (*Apostoli*) in unum coacti antequam abirent, tesseram illam fidei unanimem et concordem fidelibus describere voluerunt ". In quo conventu, multi volunt Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuisse conditos, de quibus:

Quæres: *An Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuerint ab Apostolis conditi?*

Resp. Circa hanc quæstionem magna est inter eruditos controversia; alii negant, 1. Quia Gelasius in Concil. Romano 70. Episcoporum illos declarat apocryphos, *liber canonum Apostolorum apocryphus* (*Cap. Sancta Rom. dict.* 25.): supra quod glossa ait: *liber dicitur Apocryphus, cujus author ignoratur*. 2. Quia neque D. Cyprian. neque Firmilianus in suis, de reiterando baptismo Hæreticorum, controversiis, ullam fecerunt mentionem Canonum 46. 47. et 68. qui perspicue decernunt inane esse baptismum et ordinationes ab Hæreticis collatas: quod certe non omisissent, maxime cum S. Stephanus S. P. contra eos urgeret traditionem Apostolorum eis adversantem, certe hos Canones non siluissent Africani. 3. Quia *Can.* Canones, *dist.* 16. dicitur: » Canones, qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recipit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt, pro eo quod ab Hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur; tamen ab authoritate Canonica atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata ".

Alii e contra affirmant 50. ex illis Canonibus fuisse ab Apostolis conditos, et probant.

1. Ex Concilio generali VII. *Can.* 1. in quo definitur: » Servanda esse quæ constituta sunt a tubis Spiritus Sancti, sanctissimis Apostolis, et sex SS. œcumenicis Conciliis ". Postea, *Can.* 5. *et* 12. citat ac refert duos Canones Apostolorum.

2. Ex Leone IX. *Can.* Clementis, *dist.* 16. dicente: » Canones Apostolorum numerant Patres inter apocrypha, exceptis 50. Capitulis quæ decreverunt orthodoxæ fidei adjungenda. "

3. Ex Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 1. *de ref.* dicente: » Cum et Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent ".

Respondent prioris sententiæ Patroni, illos 50. Canones propter tam graves authoritates maxima et indubitata pollere authoritate, atque orthodoxæ fidei esse adjungendos, non quatenus in illa Canonum serie continentur, sed quatenus ab Apostolis ejusmodi traditio in Ecclesias, præsertim Orientales dimanavit,

hocque sensu citati tum a Synodo VII. tum a Concilio Tridentino et SS. Pontificibus.

ARTICULUS II.

De Conciliis generalibus post mortem Apostolorum celebratis.

Nota. De omnibus Conciliis generalibus, tum approbatis, tum reprobatis, tum etiam partim approbatis, partim reprobatis, juxta ordinem temporum quo celebrata sunt, agemus.

§. I. *De Concilio Nicæno I. Oecumenico I.*

Concilium Nicænum, cui adfuerunt 318. Patres ann. Christi 325. a *S. Silvestro S. P.* sub *Constantino Magno* Imperatore, fuit convocatum et indictum Nicææ in Bythinia: 1. Contra Arium Presbyterum Alexandrinum, qui divinitatem Christi ejusque cum Patre consubstantialitatem, negabat. 2. Contra Quartodecimanos, qui asserebant Pascha celebrari debere 14. Luna mensis Martii more judæorum. 3. Contra Meletium, qui, ægre ferens quod propter varia crimina a S. Petro Alexandrino ab Episcopatu fuerit dejectus, multos per Ægyptum creans Episcopos, Presbyteros, et Diaconos, Ecclesiam pessimo laceravit schismate. Huic Concil. præsedit S. Silvester per suos legatos.

Quæres 1. *Quænam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Ariana hæresis fuit damnata cum Ario et ejus sectatoribus, atque vox *consubstantialis* Symbolo fuit inserta, ut unico vocabulo omnium Arianorum cavillis obviam iretur. 2. Fuerunt damnati Quartodecimani, et determinata die qua Pascha ubique terrarum celebrari deberet. 3. Statutum est, ut Meletius, solo Episcopi nomine retento, omnibus functionibus privatus, in sua Nicopolitana civitate maneret, atque ut ab eo ordinati Alexandrino Episcopo subjacerent post alios Ecclesiæ Ministros. 4. Editi sunt Canones 20. pro disciplina Ecclesiastica restauranda.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte œcumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam illius acta a S. Silvestro fuerunt approbata, et confirmata in Concilio Roman. 275. Episcoporum.

Quæres 3. *Nonne aliud Concil. generale in causa Ariana habitum est?*

Resp. Habitum est *Concilium Sardicense* a Julio I. ann. 347. tempore Constantii et Constantis Imperatorum, celebratum ad firmandam fidem Nicænam, et restituendum Athanasium in proprium sedem, a qua ab Arianis injuste dejectus fuerat, cui Concilio adfuerunt 341. Episcopi, quibus præsedit Julius per suos legatos, Osium Cordubensem, Archidamum et Polixenum Presbyteros ... Hoc Concilium, licet œcumenicum, tamen non recensetur in numero Conciliorum œcumenicorum ut Concilium speciale et ab aliis distinctum, quia nihil de novo in eo fuit constitutum, sed solum fides Nicæna confirmata, unde Concilio Nicæno I. adjungitur tanquam illius Appendix.

Dices: Canonistarum plerique rejiciunt Concil. Sardicense ut illegitimum et Arianum; ergo.

Resp. *dist. ant.* Rejiciunt Concilium Sardicense verum, *nego ant.* Omnes enim norunt illud a Nicolao I. fuisse approbatum. *Sardicense Concilium*, inquit, *omnis Ecclesia recipit*. Rejiciunt Sardicense spurium, *conc. ant.*

Itaque Ariani ex Concilio, qui Sardicæ celebrabatur, fugientes atque *Philippopolim* (quæ interjectu montis a Sardica separata est) se transferentes, ubi Conciliabulum habuerunt, quod mendaciter nomine Concilii Sardicensis insigniri voluerunt, in quo fidem Nicænam damnarunt, atque in Julium Papam, et alios Episcopos Catholicos, sententiam excommunicationis procaciter intulerunt. Hoc Concilium Arianum ab omnibus rejicitur.

Quæres 4. *Quot Conciliabula in causa Ariana habita fuerunt?*

Resp. Plura, tum generalia, tum particularia habita sunt; quorum præcipua sunt:

Antiochenum III. ann. 340. cui præsedit Eusebius Nicomediensis, in quo ab Arianis damnatus fuit S. Athanasius.

Mediolanense, 300. Episcoporum, ann. 355. a Liberio quidem convocatum, in Conciliabulum tandem factum est, cum Constantius Episcopos coegit ad subscribendum condemnationi D. Athanasii: cui iniquæ condemnationi cum plures subscribere constanter renuissent, inter quos erant Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis sedis Apostolicæ Legati, in exilium missi sunt cum ipsomet Liberio S. P. qui exul translatus est in Thraciam.

Ariminense, a Constantio, ann. 359. congregatum, annuente S. P. Liberio, qui ad Concilium misit Vincentium Capuæ Episcop. legatum suum ... Hoc Concilium in duas partes fuit divisum ab Imperatore, qui statuit ut Episcopi Occidentales numero 400. *Arimini*, Orientales vero 200. omnes fere Ariani, *Seleuciæ*, in Isauria convenirent. Pars *Seleuciæ* congregata, statim in Conciliabulum abiit, in quo Ariani damnati sunt a Semi-arianis; Patres vero *Arimini* congregati, quandiu fuerunt liberi, fuerunt Catholici, damnarunt formulam fidei, quæ Sirmii edita fuerat ab Arianis, fidem Nicænam confirmarunt, atque Valentem et Ursacium Arianorum antesignanos excommunicarunt ... Interim dum hæc agerentur, Ariani in Conciliabulo Constantinopolitano novam fidei formulam, in specie Catholicam, condiderunt, atque Ariminum, jussu Imperatoris, subscribendam attulerunt, cui de facto Patres Ariminenses fere omnes subscripserunt partim tædio diuturnioris moræ in civitate Ariminensi, in qua 7. mensibus jussu Imperatoris, detinebantur, partim fraudibus Valentis, Ursacii, aliorumque Arianorum delusi, qui fingebant se idem credere de Christo, quod Catholici, solumque esse quæstionem de voce, *Ursiæ*, abjicienda, quæ in Scripturis non reperiebatur, et infirmis scandalo erat. Hoc Concilium fuit reprobatum, 1. a Liberio Papa, (*Ita testatur Damasus Epist. ad Episcopos Illyricos*: 2. a Damaso in Concilio Romano.

§. II. *De Concilio Constantinopolitano I. Oecumenico II.*

Concilium Constantinopolitanum I. cui adfuerunt 150. Episcopi a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, fuit congregatum ann. 381. contra Macedonium Episcopum Constantinopolitanum, qui Spiritus Sancti divinitatem negabat.

Quæres 1. *Quænam in eo Concilio fuerunt peracta?*

Resp. 1. Macedonius fuit damnatus. 2. Addita sunt ad Symbolum Nicænum ea quæ Spiritus Sancti divinitatem spectant: *Credimus in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre procedentem, et cum Patre et Filio adorandum, etc.* 3. Canones 7 ad disciplinam spectantes editi fuere.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. Licet non fuerit generale tempore quo celebrabatur, quia nulli erant Occidentales, tamen evasit

Generale Œcumenicum, quando Damasus Papa illius decreta, ad se missa, approbavit, ac ei, cum suo Rem. Concilio, cui personaliter præsedit, accessit; unde factum est, ut illa duo Concilia Nationalia, in unum et idem Concilium Œcumenicum coaluerint.

§. III. *De Concilio Ephesino, Oecumenico III.*

Concil. Ephesinum, cui adfuerunt 200. Episcopi, a Theodosio juniore, annuente S. P. Cœlestino I. fuit congregatum, ann. 431. contra Nestorium Episcopum Constantinopolitanum dicentem duas esse in Christo personas, et B. V. M. non esse *Theotocon*, id est, Deiparam, sed tantum *Christotochon*, id est, Christiparam.

Quæres 1. *Quænam in hoc Concilio fuerunt peracta?*

Resp. 1. Definitum est unam tantum esse (Verbi nimirum) in Christo personam, Mariam proinde vere dici, ac esse *Theotocon*. 2. Sententia excommunicationis ac depositionis adversus Nestorium lata est.

Quæres 2. *An Concilium Ephesinum sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. *affir.* Nam fuit convocatum de consensu Papæ, qui et per legatos præsedit, illud approbavit, eique cum suo, quod Romæ tunc celebrabat, Concilio accessit.

Quæres 3. *Quodnam Concilium generale, post Concilium Ephesinum Oecumenicum, fuit celebratum?*

Resp. Concil. Ephesinum II. a Theodosio Imperatore convocatum, inscio Leone I. Papa, qui tamen citatus suos legatos misit, quibus denegata est præsidentia a Dioscoro Patriarcha Alexandrino, qui eam usurparat. In hoc Concilio, factione Dioscori, occisus est S. Flavianus Episcopus Constantinopolitanus, qui in Concilio 30. Episcoporum damnaverat Eutychem; legati Apostolicæ sedis fuerunt fugati, Eutyches absolutus, et ejus hæresis confirmata, Sancti Episcopi damnati. Hoc Concilium, quod vocatur *Prædatoria Synodus*, et *Latrocinium Ephesinum*, fuit a Sancto Leone, et a Concilio Chalcedonensi, in quo illius Acta inserta sunt, prorsus reprobatum.

§. IV. *De Concilio Chalcedonensi, Oecumenico IV.*

Concilium Chalcedonense, cui adfuerunt 636. Episcopi, anno 451. fuit convocatum a S. Leone, sub Marciano Imperatore, contra Eutychem, qui docebat in Christo unicam esse naturam.

Quæres 1. *Quænam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Dioscorus, eo quod Concilio generali præsidere fuerit ausus (quod nunquam factum fuisse, et nunquam fieri licere clamaverunt Patres), fuit damnatus, et post trinam citationem depositus. 2. Latrocinii Ephesini Acta fuerunt reprobata. 3. Definitum est in eodem Christo duas naturas *inconfuse, incommunicabiliter, indivise, inseparabiliter, in unam personam atque subsistentiam concurrere*. 4. Theodoretus Cyrensis, et Ibas Edessenus, qui in Conciliabulo Ephesino a Dioscoro fuerant depositi tanquam Nestoriani, fuerunt in suas sedes restituti, postquam coram universa Synodo dixerunt, *Anathema Nestorio*, et subscripserunt definitioni fidei, ac Epistolæ S. Leonis. 5. Varii Canones confirmati sunt pro reformatione morum.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam fuit legitime convocatum, celebratum, atque a S. Leone approbatum, ut constat ex ejus Epistola 59. ad Synodum.

§. V. *De Concilio Constantinopolitano II. Oecumenico V.*

Concilium generale V. cui adfuerunt 165. Episcopi anno 553. a Justiniano seniore, annuente Summo Pontifice Vigilio, fuit convocatum 1. contra errores Origenis. 2. Pro trium Capitulorum lite dirimenda. Porro ista Capitula erant: 1. Opus a Theodoreto Episcopo Cyrensi conscriptum, in quo duodecim Ephesinæ fidei capitibus a Sancto Cyrillo conscriptis, Anathematismos duodecim opposuerat.

2. Libri Theodori Mopsuesteni, in quibus unam in Christo personam, et Mariam Matrem Dei, aperte negabat.

3. Epistola Ibæ Edesseni, in qua Sancti Cyrilli capitula a Concilio Ephesino probata, insectatus fuerat.

Quæres 1. *Quænam peracta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Errores Origenis damnati sunt.

2. Damnatus est Theodorus, et ejus scripta, atque anathema dictum est ei, *qui non anathematizat eum, et impia ejus conscripta*.

3. Damnata et anathematizata sunt scripta Theodoreti, et Ibæ Epistola ad Marium Persam; sed personis eorum, quæ susceptæ erant a Concilio Chalcedonensi, nulla inusta est nota.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit vere Oecumenicum?*

Resp. Licet pluribus displicuerit errore facti, quo putabant Epistolam Ibæ in eo damnatam, in Concilio Chalcedonensi fuisse probatam; nihilominus ab omnibus habetur œcumenicum, probatum non solum a Vigilio Papa, sed etiam a Leone II. Epist. ad Constantinum Imperatorem, quæ extat in VI. Synodo (*Act.* 8.), et a Gregorio Magno, qui (*Lib.* 1. *Epist.* 24.) postquam dixit: » Sicut Sancti Evangelii » quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et » venerari me fateor; *subjungit:* Quintum quoque » Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quæ » Ibæ dicitur, erroris plena, reprobatur, etc.

§. VI. *De Concilio Constantinopolitano III. Oecumenico VI.*

Concilium VI. cui adfuerunt 289. Episcopi, anno 681. a Constantino Pogonato, annuente Summo Pontifice Agathone, qui per suos Legatos præsedit, fuit convocatum contra Monothelitas, docentes unam esse in Christo voluntatem, unamque operationem, divinam nimirum, non autem humanam; pro cujus hæresis propugnatione Heraclius Imperator, e Cyro Alexandrino, et Sergio Constantinopolitano deceptus, edictum promulgavit, quod *Ectesim*, hoc est, fidei confessionem, vocavit. Aliud edictum simile huic edidit Constans Imperator, quod dictum fuit: *Typus Constantis*.

Quæres 1. *Quænam acta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Damnati sunt Monothelitæ cum sua hæresi.

2. Definitum est esse in Christo *duas naturales voluntates, et duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse... Secundum doctrinam Ss. Patrum*.

Quæres 2. *An Concilium VI. sit perfecte Oecumenicum?*

Resp. affirm. Fuit enim approbatum non solum ab Agathone, sed et a Leone II. ut probat Sylvius ex Yvone.

Quæras 3. *Quænam Conciliabula fuerunt postea celebrata?*

Resp. Celebrata sunt tria: nimirum

Constantinopolitanum *quini sextum* in Trullo, anno 692. in quo soli Episcopi orientales, sub convocatione et præsidentia Justiniani Imperatoris, convenerunt, atque condiderunt 102. Canones, Trullani dicti, de quibus supra egimus. Reprobatum est hoc Concilium a Sergio Papa, qui illud vocat *Synodum erraticam*.

Constantinopolitanum, a Leone Isaurico, inconsulto Gregorio II. anno 730. contra sacras imagines convocatum, cui Sanctus Germanus Patriarcha Constantinopolitanus interfuit quidem, sed quia Iconoclastis consentire noluit, sua sede pulsus est.

Constantinopolitanum, a Constantino Copronimo, tempore Stephani III. Summi Pontificis collectum, cui adfuerunt 754. Episcopi, sub præsidentia Pseudo-Patriarchæ Constantinopolitani, qui damnarunt cultum Sacrarum Imaginum, et anathematizarunt Sanctum Germanum Constantinopolitanum, et S. Joannem Damascenum. Hoc Concilium vocatur ab Iconomachis *Synodus VII.* verum a Stephano III. reprobatum fuit, *Act.* 6. Concilii Nicæni II. quod est *Synodus VII. vera*, de qua sit:

§. VII. *De Concilio Nicæno II. Oecumenico VII.*

Concilium VII. cui adfuerunt 350. Episcopi anno 787. de expresso Hadriani I. consensu, a Constantino et Irene ejus matre convocatum est contra *Iconomachos*, id est, impugnatores imaginum. Hoc Concilium indictum prius erat Constantinopoli, verum, tumultuantibus in ea urbe Iconomachis, Nicææ in Bythinia celebratum fuit.

Quæres 1. *Quænam acta sunt in hoc Concilio?*

Resp. Definitum est, 1. sacras imagines retineri debere .... 2. iis imaginibus deberi *honorariam adorationem* ..... 3. eam adorationem non esse latriam, quæ soli Deo debetur: *Non tamen ad veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solam naturam debet, impertiendam*, inquit, act. 7. ... 4. eam adorationem non terminari ad figuras, sed referri ad earum prototypa ... 5. editi sunt 22. Canones ad disciplinam spectantes.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit œcumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam fuit approbatum ab Hadriano Papa, ut testatur Binius, etc.

Concilium Francofordiense, quod aliqui generale, alii melius nationale dicunt, quia ei nullus adfuit Orientalium, qui nec convocati fuerunt, fuit celebratum an 794. sub Hadriano I. et Carolo Magno Francorum Rege, qui eidem interfuit cum Legatis Papæ ... Hoc Concilium est approbatum quatenus definivit Christum esse Filium Dei naturalem, nec dicendum Filium Dei adoptivum; sed est reprobatum in hoc quod Patres illius Concilii, errore facti, damnarunt VII. Synodum, rejeceruntque cultum sanctarum imaginum.

§. VIII. *De Concilio Constantinopolitano IV. œcumenico VIII.*

Concilium VIII. et in Oriente ultimum, cui adfuerunt 102. Episcopi, an. 869. a Basilio Imperatore, de expresso consensu Hadriani II. qui ei per Legatos præsedit, fuit convocatum occasione Photii, qui, expulso D. Ignatio a Sede Constantinopolitana, illam sedem invaserat.

Quæres 1. *Quid actum sit in illo Concilio?*

Resp. 1. Photius fuit depositus, et D. Ignatius restitutus. 2. Editi sunt varii Canones ad disciplinam spectantes.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte œcumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam omnes orbis Patriarchales Ecclesiæ ipsi subscripsere, æque ab Hadriano S. P. fuit confirmatum, ut testatur Baronius et alii cum Binio.

§. IX. *De Concilio Lateranensi I. œcumenico IX.*

Concilium IX. Calixtus II. an. 1123. tempore Henrici IV. Imperatoris, indixit Romæ in Basilica Lateranensi, cui ipsemet interfuit cum 300. Episcopis. 1. Pro componenda lite, quæ jam diu inter Ecclesiam, et Imperium erat accensa, ex usurpatis ab Imperatoribus beneficiorum investituris, investiturarum autem nomine intelligitur jus eligendi præsules, confirmandi electos, et mittendi eos in possessionem: quod jus Imperatores sibi sumpserant. 2. Pro recuperatione Terræ Sanctæ.

Quæres: *Quænam in hoc Concilio fuerunt gesta?*

Resp. 1. Henricus IV. dimisit Ecclesiæ omnem investituram per annulum et baculum tradendas; possessiones Ecclesiæ ablatas restituit; promisitque se electiones et consecrationes omnino liberas relicturum ... 2. Calixtus II. Henrico IV. concessit ut se præsentem sisteret electionibus; atque ut electis *regalia*, hoc est, fructuum beneficii percipiendorum potestatem daret per sceptri regii contactum; numquam vero per baculum et annulum, quod per hoc designaretur potestas spiritualis emanare a potestate sæculari ... Actum est de bello Saracenis indicendo pro recuperatione Terræ Sanctæ ... 4. Editi sunt varii Canones pro restauranda disciplina Ecclesiastica.

Oecumenicitas hujus Concilii certa est apud omnes.

§. X. *De Concilio Lateranensi II. œcumenico X.*

Concilium X. cui ex omnibus orbis partibus mille Episcopi adfuerunt, an. 1139. tempore Lotharii Imperatoris, ab Innocent. II qui ipsi præfuit, convocatum fuit 1. ad tollendum schisma in Ecclesia factum per Petrum Leonem Anti-papam, *Anacletum II.* appellatum, cui pauci Cardinales suffragati fuerant, quando a majori parte Cardinalium *Innocent. II.* electus fuit ... 2. ad varias hæreses damnandas, et mores reformandos.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. Tria, 1. enim Petri Leonis, aliorumque schismaticorum acta sunt rescissa ... 2. damnati sunt hæretici, *Petrus de Bruis*, et *Arnaldus de Brixia*, cum eorum hæresibus ... 3. ad pristinam disciplinam Ecclesiasticam restituendam varii constituti sunt Canones, inter quos ille præcipuus, *Si quis suadente diabolo etc.*

Oecumenicitas hujus Concilii certa est apud omnes.

§. XI. *De Concilio Lateranensi III. œcumenico XI.*

Concilium XI. cui adfuere 300. Episcopi, an. 1179. imperante Friderico I. ab Alexandro III. qui ipsi præfuit, convocatum est 1. Ad tollendum schisma in Ecclesiam invectum per Cardinalem *Octavianum* Antipapam, *Victorem IV.* appellatum, a tribus tantum Cardinalibus electum, cui solus adhærebat Fridericus, contra Alexand. III. qui a 20. Cardinalibus electus fuerat, et cui adhærebant tota Gallia, Hispania, Britannia, Polonia, et major pars Italiæ ... 2. Ad damnandos Waldensium et Albigensium errores ... 3. Ad mores reformandos.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*
Resp. Plura, 1. Enim ad vitanda in posterum schismata, definitum est, nullam deinceps Papæ electionem fore Canonicam, nisi duæ partes Cardinalium ad eam conspirent ... 2. Ordinationes ab Anti-papis celebratæ, irritæ (quoad usum) declaratæ fuerunt, et collationes beneficiorum nullæ ... 3. Damnati sunt hæretici Waldenses et Albigenses, qui etiam dicti sunt *pauperes de Lugduno*, quia sub prætexto paupertatis Evangelicæ errores suos palliare nitebantur ... 4. Canones circa disciplinam fuere conditi, maxime ad usuram et simoniam confodiendas.
Oecumenicitas hujusce Conc. certa est apud omnes.

§. XII. *De Concilio Lateranensi IV. Oecumenico XII.*

Concilium XII. ab Innocent. III. an. 1215. imperante Friderico II. fuit convocatum 1. pro Terræ sanctæ a Turcis occupatæ recuperatione ... 2. pro hæresum tunc exortarum eliminatione ... 3. pro morum reformatione.

In hoc Concilio, teste Vespergensi, qui eo tempore floruit: » Fuerunt Episcopi 412. inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinop. et Jerosolimitanus. Antiochenus gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Antheradensem Episcopum. Alexandrinus vero sub Saracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanium. Primates autem et Metropolitani 71. Cæterum Abbates et Priores ultra 800. Archiepiscoporum vero et Episcoporum, Abbatum, Priorum, et Capitulorum absentium certus numerus non fuit comprehensus. Legatorum vero Imperatoris Romanorum, Imperatoris Constantinopolitani, Regum Franciæ, Angliæ, Hungariæ, Jerusolymorum, Cypri, Aragoniæ, nec non et aliorum Principum et Magnatum, Civitatum, etc. ingens fuit multitudo ". Verba sunt Vespergensis.
Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*
Resp. 1. Damnatus est liber, quem Abbas Joachim scripsit contra Petrum Lombardum, qui in sententiis asseruerat, rem unam in Trinitate esse, essentiam nempe quæ nec generet nec generetur ... 2. Damnata sunt impia et stulta dogmata *Almerici de Bena*, qui, inter alias insanias, docebat Corpus Christi non aliter esse in pane altaris, quam in alio pane, et quolibet alia re, transubstantiationem denegans ... 3. Statuta est expeditio pro recuperatione Terræ sanctæ ... 4. Varii conditi sunt Canones, pro morum reformatione, inter quos celebris est ille, qui incipit: *Omnis utriusque sexus*.
Oecumenicitas illius Concilii ex sui splendore ac plenitudine ita est conspicua, ut in jure Can. quoties laudatur Concilium Lateran. sine addito, hoc intelligitur Conc. Lateran. IV.

§. XIII. *De Concilio Lugdunensi I. Oecumenico XIII.*

Concilium XIII. cui, cum Summo Pontifice præsidente, adfuerunt plures Cardinales, tres Patriarchæ, 140. Episcopi, Balduinus Constantinop. Imperator, oratores regum Galliæ, Angliæ, Arragoniæ et aliorum Principum, imo et ipsius Friderici II. Imperatoris Germaniæ, anno 1245. ab Innocent. IV. fuit convocatum 1. contra Fridericum Imperatorem erga Ecclesiam Romanam tyrannice se gerentem ... 2. pro Terræ sanctæ recuperatione.
Quæres: *Quænam peracta sunt in illo Concilio?*
Resp. 1. Sententia excommunicationis et depositionis in Fridericum Imperatorem lata est ab Innoc. IV. Summo Pontifice ... 2. Renovatum est decretum pro expeditione contra Turcas facienda, atque cruciatis concessa magna privilegia et immunitates ... 3. Condita sunt varia decreta disciplinæ reformationem spectantia.
Oecumenicum fuit hoc Concilium, utpote legitime convocatum, celebratum, et approbatum ab Innocentio IV. qui ei præfuit.

§. XIV. *De Conc. Lugdunensi II. Oecumenico XIV.*

Concilium XIV. cui, cum Summo Pontifice, adfuerunt mille Patres, inter quos Cardinales 15. Patriarchæ duo, Constantinopolitanus, et Antiochenus, Archiepiscopi 70. Episcopi 500. an. 1274. imperante in Germania Rodulpho, fuit a Gregorio X. convocatum, 1. contra errores Græcorum; 2. pro recuperatione Terræ sanctæ, et de aliis causis.
Quæres: *Quænam in hoc Concilio gesta sunt?*
Resp. 1. Definitum est Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere, tanquam ex uno, non autem tanquam ex duobus principiis ... 2. Damnati sunt qui, contra jus, *regalia* de novo usurpare conabantur, et qui hæc fieri procurabant ... 3. Græcis promissa fuit decima pars bonorum Ecclesiasticorum pro Terræ sanctæ expeditione.
Oecumenicitas hujus Concilii apud omnes est indubia.
Ad hoc Concilium vocatus fuerat S. Thomas Aquinas, sed obiit in itinere; verum adfuit S. Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem et Episcopum Albanensem creavit.

§. XV. *De Concilio Viennensi, Oecumenico XV.*

Concilium XV. ann. 1311. tempore Henrici VIII. Imperatoris, fuit a Clemente V. convocatum 1. contra Templarios de pluribus, iisque gravissimis, criminibus accusatos ... 2. Contra varios Hæreticos ... 3. Pro Terræ sanctæ subsidio et morum reformatione. Ad hoc concilium accesserunt Clemens V. præses, duo Patriarchæ, Alexandrinus, et Antiochenus, Episcopi 300. tres Reges, nempe Philippus Pulcher, rex Galliæ, Eduardus II. rex Angliæ, Jacobus II. rex Arragoniæ.
Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*
Resp. 1. Templariorum ordo, qui annis 184. floruerat, fuit penitus extinctus, eorumque bona S. Joannis Jerosolymitani equitibus attributa fuere. 2. Damnati sunt Fraticelli, Dulcinistæ, Beguardi, et Beguinæ. 3. Decreta est nova pro recuperatione Terræ sanctæ bellica expeditio. 4. Editæ sunt variæ constitutiones pro morum reformatione, quæ in jure, *Clementinæ*, dicuntur.
Oecumenicitas hujus Concilii apud omnes constat

§. XVI. *De Concilio Pisano, generali XVI.*

Nota. Cum *Angelus Corarius*, Gregorius XII. nuncupatus, et *Petrus de Luna*, Benedictus XIII. nuncupatus, diu de Papatu contenderent, neuterque, pro pacis Ecclesiæ bono, cedere vellet, licet uterque id, in sua electione promittendo, jurasset, nec alia superesset schismatis extinguendi via, quam Concilium generale; Cardinales utriusque obedientiæ, a suo quique schismatico Papa recedentes, *Pisas* venere, ibique, ut finem schismati imponerent, Ecclesiæque de vero ac indubitato capite providerent, generale hoc indixere Concilium, an. 1409. cui *præsedit Cardina-*

lis Pictaviensis, utriusque obedientiæ Decanus, cui interfuere 24. Cardinales, 3. Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus et Jerosolymitanus, 300. Episcopi, cum innumeris aliis Monasteriorum Præpositis, Abbatibus, Doctoribus, ac variis Principum et Universitatum Legatis.

Quæres 1. *Quid factum sit in illo Concilio?*

Resp. 1. Duo de Papatu contendentes, post trinam de jure citationem, non comparentes, neque per se, neque per procuratores, contumaces fuerunt declarati, atque ut schismatici, perjuri, et hæretici damnati, ac e suo prætenso Pontificatu dejecti. 2. In utriusque locum suffectus est Cardinalis *Philaretus*, Græcus, Doctor Parisiensis, Ordinis S Francisci, qui *Alexander V.* dictus est, ac reliquo præsedit Concilio, 23. sessionibus completo.

Quæres 2. *An illud Concilium fuerit œcumenicum?* Ratio dubitandi est, quia sine ulla Romani Pontificis authoritate fuit indictum.

Resp. affirm. Nam 1. a Cardinalibus, tempore schismatis, nulliusque veri et indubii Pontificis, pro pace Ecclesiæ procuranda, legitime fuit convocatum. 2. Fuit legitime celebratum præsidente sacri Collegii Decano. 3. Ad illud vocati sunt duo de Papatu contendentes, cæterique omnes ex universo orbe Prælati. 4. Decreta Concilii approbavit ac confirmavit Alexand. V. his verbis: » Prædictam sententiam et omnia alia, et singula, quæ per Concilium hujusmodi, pro tollendo schismate, et reintegratione memorata facta fuerunt, utpote provide et tantorum venerandorum Patrum, imo universalis Ecclesiæ authoritate et concordia facta, rata habentes et grata, ex authoritate Apostolica ex scientia approbamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. "

§. XVII. *De Concilio Constantiensi, generali XVII.*

Nota. Alexandro V. uno post sui electionem anno, Bononiæ mortuo, in ejus locum electus est *Balthassar Cossa*, dictus *Joannes XXIII.* sicque, cum *Gregorius XII.* et *Benedictus XIII.* non parerent decreto Synodi Pisanæ, tres nomine visi sunt Pontifices in Ecclesia, ideoque auctum schisma quod a 30. annis Ecclesiam dissecabat.

Anno itaque 1414. ad extinctionem tam nefandi schismatis, et damnationem grassantium tunc temporis variarum hæresum, *Joannes XXIII.*, agentibus *Sigismundo* Imperatore, et *Viceslao* Bohemiæ rege, Concilium Constantiæ coegit, cui adfuerunt Cardinales 29. Patriarchæ 4. Episcopi 300. et ingens numerus aliorum inferiorum Ecclesiæ Prælatorum.

Quæres 1. *Quinam huic Concilio præfuerunt?*

Resp. Non unus fuit hujus Concilii Præses; namque 1. Sess. 1. et 2. præsedit *Joannes XXIII.* qui juramento promisit, pro bono pacis, se Pontificatui promptissime renunciaturum, si *Gregorius XII.* et *Benedictus XIII.* Anti-papæ, idem facere non recusarent. Verum, ante 3. sessionem discessit Constantia, seque contulit *Schufusiam*, veritus ne Papatu cedere cogeretur.

2. Cardinalis *de Ursinis*, Episcopus Albanensis, præfuit 4. et 5. sessionibus, in quibus declaratum est authoritatem Concilii œcumenici esse authoritate summi Pontificis superiorem his verbis: » Ipsa Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etsi Papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem et extirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite et membris. "

3. Cardinalis *Vivariensis*, Episcopus Ostiensis, præfuit a 6. usque ad 41. sessionem, in qua electus est in summum Pontificem Cardinalis *Columna*, qui dictus est *Martinus V.* qui per seipsum præfuit aliis quatuor sessionibus, quibus finis impositus est Concilio.

Quæres 2. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Definitum est Concilium esse supra S. Pontificem. *Sess.* 4. *et* 5.

2. Damnati sunt 45. Articuli Joannis Wicleti, jussumque est omnes ejus libros, et ossa exhumata comburi. *Sess.* 8.

3. Pronuntiata est sententia depositionis in Joannem XXIII. qui sententiæ acquievit, depositis Pontificalibus insigniis. *Sess.* 12.

4. Gregorius XII. per procuratores Papatum resignavit, quæ resignatio admissa fuit a Synodo *Sess.* 14.

5. Damnati sunt 31. Articuli Joannis Huss, qui, nolens resipiscere, fuit cum suis libris crematus. *Sess.* 15.

6. Hieronymus de Praga, de hæresi convictus, suam ajuravit hæresim, in quam paulo post relapsus traditus est brachio sæculari, a quo vivens exustus est. *Sess.* 20. *et* 21.

7. Benedictus XIII. Anti-papa e Pontificatu fuit depositus, omnesque fideles ab ejus obedientia fuerunt absoluti. *Sess.* 37. Postea electus est Martinus V.

8. Sess. 45. Martinus V. dixit: » Quod omnia et singula determinata, conclusa et decreta in materiis fidei per præsens Concilium conciliariter tenere, et inviolabiliter observare volebat... ipsaque sic conciliariter facta approbat, et ratificat, et non aliter, nec alio modo. "

Quæres 3. *An Concilium Constantiense sit legitimum?*

Resp. Circa hanc quæstionem duæ sunt opiniones.

Prima est eorum, qui docent Concilium Constantiense esse partim legitimum, partim illegitimum; est legitimum, inquiunt, in iis sess. in quibus damnati sunt errores Joann. Wicleti, et Joan. Huss, fuit vero illegitimum in iis sess. in quibus definit S. Pontificem esse Concilio inferiorem.

Quod si objicitur, *Martinum V.* approbasse omnia Concilii Constantiensis decreta.

Respondent, Martinum V. approbasse omnia decreta Concilii facta *conciliariter, et non aliter, nec alio modo*, id est, per modum aliorum Conciliorum legitimorum, in quibus nihil de fide determinari solet, nisi præsidente Summo Pontifice, nisi prævio diligenti examine, et nisi præsentibus omnibus aut plerisque Patribus, qui venturi expectantur: illud autem quod, *sess.* 4. *et* 5. conclusum est, nec a Pontifice habebatur ut res ad fidem pertinens, sed ut res ad disciplinam tempore schismatis determinandam, nec *conciliariter* actum est; nam ab iis solis qui erant de obedientia Joannis XXIII. qui jam e Concilio recesserat, decretum illud emanavit, de quo *Joannes* amare conquestus est, et *cui aliæ duæ obedientiæ scilicet Gregorii XII. et Benedicti XIII. apertissima contradictione se opposuerunt, et eorum contradictio fuit acceptata*, ait Cardinalis de Turre-cremata (*Summa de Eccles. l.* 2. *cap.* 99.) qui Concilio adfuit.

Si objiciatur 2. Concilium Constantiense repræsentasse universam Ecclesiam, quando decretum de superioritate Concilii supra Papam edidit; ergo fuit factum *conciliariter*.

Respondent negando ant. Nam illud decretum editum est ab aliquibus Patribus obedientiæ Joannis XXIII. jam absentis; porro Concilium Constantiense

non repræsentavit Ecclesiam universam, nisi quando Reges, Principes, et Prælati obedientiæ Benedicti XIII. nova facta convocatione Concilii, per suos oratores se unierunt præfatæ congregationi ad pacem dandam universali Ecclesiæ, quod factum est sessione 37.

Si objiciatur 3. Martinum V. approbasse omnia decreta fidei; atqui hæc quæstio, *Utrum Concilium sit supra Papam*, pertinet ad fidem; ergo.

Respondent 1. *dist. anteced.* Probavit omnia decreta fidei, quæ spectant errorem Joannis Wiclefi et Huss, *concedunt*; alia *negant*: unde quando *Martinus V.* recenset Hæreticorum errores, quæstionis illius: *An Concil. sit supra Papam*, non meminit: quin imo contrarium satis significavit, quando asseruit istum articulum: *Papa legitime electus, est successor B. Petri habens supremam potestatem in Ecclesia Dei*.

Respondent 2. *dist. min.* Hæc quæstio, *utrum Concilium sit supra Papam*, pertinet ad fidem quando consideratur ut dogma, *concedunt*; quando consideratur ut reformatio disciplinæ, *negant*. Porro schismatis tempore sic considerratur.

Secunda sententia est eorum, qui volunt Concilium Constantiense esse secundum omnes suas partes legitimum et œcumenicum; verum hi iterum circa superioritatem Concilii dividuntur in duas classes; namque

Alii, maxime Galli, docent illud decretum, sess. 4. et 5. editum, spectare quamlibet Synodum generalem, atque *absolute* definire, *quemlibet cujuscumque dignitatis etiamsi Papalis existat, debere obedire Concilio*.

Alii e contra volunt Concilium locutum fuisse non *absolute*, sed *restricte*, de illa Synodo, quæ celebratur tempore schismatis, quando, scilicet, nullus est Papa indubius, vultque quemlibet, etiamsi Papali dignitate præfulgeat, Concilio isti obedire teneri *in his quæ ad fidem pertinent, et extirpationem præsentis schismatis*: contra quos

Objiciunt Galli, Concilium Constantiense » declarat, quod quicumque, cujuscumque conditionis, » status, dignitatis, etiamsi Papalis, qui mandatis, et » præceptis hujus sacræ Synodi, et cujuscumque alterius Concilii generalis legitime congregati super » præmissis, sive ad ea pertinentibus factis aut faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, etc. debite puniatur". Ergo decretum Constantiense non restringitur ad Concilium tempore schismatis celebratum, sed omnia Concilia generalia se extendit.

Respondent alii, negando conseq. Quia, inquiunt, licet hic fiat extensio ad omnia alia Concilia, tamen reperitur præmissa restrictio in verbis, *super præmissis*, (id est, super auctoritate Conciliorum supra Pontifices tempore schismatis,) *seu ad ea pertinentibus, factis, vel faciendis*: quis enim hæc verba extra propositum particulare Pontificum dubiorum referat?

§. XVIII. *De Concilio Basileensi generali*.

Nota. Martinus V. in Concilio Constantiensi, *Papiæ* aliud celebrandum indixerat, quod propter pestem *Papiam* vastantem, transtulit *Senas*, ubi habita est prima sessio, in qua Wicleffitarum et Hussitarum damnatio fuit confirmata; deinde, ob exiguum Prælatorum numerum, et ingruentes undique bellorum procellas, Concilium Senense dissolvit, et aliud septennio post, *Basileæ* celebrandum, indixit, cui reipsa *Julianum Cæsarinum* S. Angeli Cardinalem misit, et præsidem constituit; mortuo interim *Martino*, ei suffectus est *Eugenius IV.* qui Concilii indictionem ratam habuit, et ut eodem *Juliano* præside celebraretur, edixit, an. 1431.

Quæres 1. *Quam ob causam coactum fuit Concilium Basileense?*

Resp. Triplici de causa, 1. Ad extirpationem hæresis Bohæmorum. 2. Ad pacem inter Principes Christianos conciliandam. 3. Ad Cleri reformationem.

Quæres 2. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio, et quibus præsidentibus?*

Resp. 1. Sessio prima habita est præside Cardinali *Juliano*, legato *Eugenii IV.* qui videns quod Synodus, sub specie reformandæ Ecclesiæ, cogitaret de nonnullis, iisque præcipuis, abolendis Romanæ Ecclesiæ privilegiis, *Julianum* legatum revocavit, Concilium dissolvit, atque aliud post annum cum dimidio, *Bononiæ* celebrandum, indixit, ea potissimum de causa, quod ineundæ Græcorum cum Latinis unioni, *Bononia*, a Græcis electa, commodior videretur, quam *Basilea*, seque illi cum Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus adfuturum promisit.

2. Non obstante revocatione ab Eugenio facta, Patres Basileenses continuaverunt sessiones, in quibus *Ludovicus Alemanus* Cardinalis, et Arelatensis Episcopus, præsidentiam sine Pontificis facultate assumpsit.

3. Patres citarunt *Eugenium* sess. 12. atque orarunt, ut dissolutionem Concilii revocaret, decreta facta approbaret, legitime inchoatum et continuatum declararet, atque Concilio adhæreret; quæ si non faceret, contumax et ab omni administratione Papatus suspenderetur, omnesque subditi ab ejus obedientia, fidelitate, et juramento absolverentur; quibus postulatis Papa unitati Ecclesiæ consulens, satisfecit, *sess.* 16. dissolutionem Concilii irritam declaravit, Concilii continuationem approbavit, atque legatos iterum misit ad Concilium.

4. Concilium, *sess.* 18. iteravit decretum de Concilii supra Papam superioritate, quam ob causam legati Eugenii secundo discessere, ac Eugenius Concilium Basileense transtulit Ferrariam, anno 1437. quo major pars Præsulum Basileensium transit cum Summo Pontifice Eugenio IV., qui propter pestem Ferrariæ grassantem, Concilium post 16. sessionem transtulit Florentiam, a quo loco Concilium Florentinum dictum est.

5. Pars Patrum, qui Basileæ remanserunt, Concilium continuaverunt, a sess. 25. ad sess. 45. in quibus irritaverunt Bullas translationis Concilii, definierunt superioritatem Concilii supra Papam, esse veritatem fidei divinæ, atque deposuerunt Eugenium IV. in cujus locum elegerunt *Amadeum* Ducem Sabaudiæ, cui *Felicis V.* nomen imposuerunt.

6. Concilium Basileæ transtulerunt Lausanam, ubi plures habitæ sunt sessiones, sed in quibus nihil aliud memorabile gestum, præterquam quod Felix Anti-papa, ad pacem Ecclesiæ dandam, abdicavit.

Quæres 3. *An concilium Basileense sit legitimum?*

Resp. 1. Conveniunt omnes, illud non fuisse œcumenicum, sed degenerasse in merum Conciliabulum a sess. 25. usque ad ultimam, quia tunc Papa, qui secundo dissolvit Concilium, illudque transtulit Ferrariam, ipsi amplius non adhæsit, sicut nec senior pars Concilii, quæ cum Summo Pontifice Ferrariam advenerat.

Resp. 2. Circa alias sessiones duplex est sententia.

Prima, quæ propugnatur in Italia, Hispania, Germania, etc. docet Concilium Basileense initio quidem fuisse legitimum; sed ubi primum Eugenius IV. ei amplius non adhæsit (nempe post primam sessio-

nem), illud factum fuisse illegitimum, nec a Nicolao V. fuisse confirmatum, nisi in iis solis, quæ definita fuerant circa beneficia et censuras Ecclesiasticas; in aliis vero fuisse reprobatum ab Eugenio IV. ut testantur Patres Basileæ congregati, *sess.* 38. et a Conciliis Florentino, at Lateranensi V. in quo vocatur *Conciliabulum omni robore carens*.

Secunda sententia, quæ in Gallia propugnatur, docet illud fuisse legitimum et œcumenicum a prima sessione usque ad 25. quia 1. a Summo Pontifice, qui ei per Julianum Cardinalem S. Angeli præsedit, fuit convocatum. 2. Quia Eugenius IV. in Bullis pro revocatione translationis Concilii in civitatem Bononiensem, illud adhuc vocat Concilium generale. 3. Quia approbatum fuit a Nicolao V. et Pio II. Summis Pontificibus: verum

Respondent ad 1. *contrariæ sententiæ vindices*. Equidem Concilium Basileense fuisse legitime convocatum et inchoatum, et consequenter in hoc fuisse legitimum et œcumenicum; verum, cum post primam sessionem Eugenius IV. Concilium dissolvit, et legatum suum revocavit, evasisse illegitimum.

Instant Galli: Equidem Eugenius IV. dissolvit Concilium, sed postea, nimirum *sess.* 16. Bullas et duas Litteras pro Concilii disolutione et illius translatione in civitatem Bononiensem revocavit, et annullavit, declaravitque illud Concilium a principio inchoationis suæ fuisse et esse legitime congregatum; ergo per dissolutionem quam Eugenius IV. fecit Concilii, illud non cessavit esse generale et œcumenicum.

Respondent alii, ex irritatione Bullæ pro dissolutione Concilii editæ, hoc unice colligi posse, nimirum sessiones post talem revocationem legitime celebrandas fore, sed non sequitur sessiones, quæ habitæ sunt a die dissolutionis, usque ad illius dissolutionis revocationem, fuisse legitimas.

Contra *instant Galli:* Eugenius IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria, sic loquitur: » Decernimus et declaramus præfatum Concilium Basileense a tempore prædictæ inchoationis suæ legitime » continuatum fuisse et esse". Ergo sessiones, quæ habitæ sunt ante revocationem dissolutionis Concilii, fuerunt legitimæ.

Respondent alii, negando conseq. Quia Eugenius IV. illis verbis bene approbavit progressum Concilii, non vero ejus decreta: ita se explicavit Eugenius in disputatione publica, in qua respondebat Joann. de Turrecremata: *Nos quidem*, inquit, *bene progressum Concilii approbavimus, volentes ut procederet, ut incæperat, non tamen approbamus ejus decreta*. Ita testatur ipse Turre-cremata (*libro* 2. *de Ecclesia, cap.* 100.), et ipsimet Patres Basileæ congregati, *sess.* 38. fatentur, Eugenium IV. damnare, et reprobare veritates de præeminentia Concilii, quas ipsi Basileenses, veritates fidei esse, asserebant.

Ad secundam probationem respondent Itali: Eugenium IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria, illud appellasse *generale* Concilium, non vero legitimum et œcumenicum, ad quod requiritur confirmatio, et approbatio Pontificia, juxta illud Sancti Damasi Papæ, Epistol. 2. ad Stephanum et Concilium Africanum: *Nulla umquam Concilia leguntur rata, quæ Apostolica authoritate non sunt fulta.*

Ad tertiam probationem respondent. Negando Nicolaum V. approbasse Concilium Basileense quoad omnia; nam illud solum approbavit quoad ea decreta quæ spectant beneficia et censuras Ecclesiasticas, ut videre est in ejus Bulla, relata *in* summa Conciliorum, *tom.* 1. *pag.* 99. et asserit ipse Duvallius Doctor Parisiensis (*Elencho Libelli de Eccles. pot. contra Anonym.*), dicens: *Hoc Concilium* (Basileense) *pro beneficiorum pragmaticis tantum recipitur: nec unquam Pontificis calculo, qui ad Conciliorum firmitatem et valorem est necessarius, fuit confirmatum*.

Quoad Pium II. respondent: Quod de facto approbaverit decreta Basileensia, ipsisque firmiter adhæserit cum esset junior et simplex Clericus; verum senior factus, inquiunt, et ab ipsa veritate convictus, mutavit sententiam, atque cum ad Pontificatum fuit evectus, scripsit Bullam retractationum Concilii Basileensis pro Eugenio IV. quæ extat tom. 4. Conciliorum, in qua retractat quidquid contra primæ Sedis authoritatem dixerat, vel scripserat, dicens: » Nos » homines sumus, et ut homines erravimus; neque » imus inficias, multa quæ diximus, scripsimus, egi» mus, damnari posse. Verum .... dilectiones vestras » hortamur et in Domino commonemus, ne priori» bus illis scriptis inhæreatis, aut fidem ullam præ» stetis, quæ supremam Apostolicæ Sedis authorita» tem quovis pacto elidunt, aut aliquid astruunt, quod » sacrosancta non amplectitur Romana Ecclesia ..... » sequimini quæ nunc dicimus, et seni magis, quam » juveni credite, nec privatum hominem pluris faci» te, quam Pontificem, Æneam rejicite, Pium reci» pite. *Postea addit:* Dicent fortasse aliqui cum Pon» tificatu hanc nobis opinionem advenisse, et cum » dignitate mutatam esse sententiam, haud ita est, » longe aliter actum". Et post enumeratos homines, et facta, quæ ipsum in errorem induxerant, enumerat eos, a quibus fuit in viam veritatis adductus: *Quibus consideratis*, ait, *caligo tandem ab oculis nostris cecidit. Recognovimus errorem nostrum, venimus Romam, Basileense dogma rejecimus, Eugenio Pontifici Maximo caput submisimus, et reconciliati Ecclesiæ Romanæ doctrinam ejus imbuimus.... eramusque adhuc pene Laici quando ad Eugenii obedientiam redivimus. Ex Basilea, clericali tantum charactere insigniti, recessimus, nec umquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileensi cæcitate relicta.... Hæc est conversatio nostra, per hos gradus a tenebris ad lucem migravimus*.

Deinde probat ex Scriptura et Traditione supremam Vicarii Christi authoritatem; sicque concludit: *Si quæ vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnet, illa tamquam erronea, et juvenilis animi parum pensata judicia, revocamus, atque omnino respuimus*.

§. XIX. *De Concilio Florentino*.

Nota. Concilium Florentinum illud est, quod cum Ferrariæ ab Eugenio IV. et saniori parte Concilii Basileensis, anno 1438. *inchoatum* esset, ob pestem quotidie gravius ingravescentem, Florentiam translatum est, ibique *anno* 1439. fuit absolutum, imperante in Occidente Alberto II. Indictum fuit ad unionem Græcorum cum Latinis; ipsi adfuere ex Occidentalibus Eugenii IV. præses, 8. Cardinales, 51. Episcopi, et plures tum Abbates, tum Ordinum Generales, et Doctores. Ex Orientalibus, Joannes Paleologus Imperator, Josephus Patriarcha Constantinopolitanus, Basilius Patriarcha Jarosolymitanus, Vicarii Patriarcharum Alexandrini, et Antiocheni, multique Archi-Episcopi, et Episcopi.

Quæres 3. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. Editum est utriusque Ecclesiæ decretum, cui omnes, tum Græci, tum Latini subscripsere, in quo definitum est:

1. Quod Spiritus Sanctus a Patre, Filioque procedat, quodque particula, *Filioque,* veritatis declarandæ gratia, et imminente tunc necessitate, jure ac

merito addita sit Symbolo. 2. Quod sive in azymo, sive in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter conficitur, Sacerdotesque debere in alterutro ipsum Domini Corpus conficere, unumquemque scilicet juxta suæ sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiæ morem. 3. Quod animæ in charitate decedentes, antequam dignis pœnitentiæ fructibus pro peccatis commissis satisfecerint, pœnis Purgatorii post mortem purgentur, eisque prosint vivorum suffragia. 4. Quod Romanus Pontifex in universum orbem teneat principatum, quod sit verus Petri successor, et Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, etc.

Quæres 2. *An Concilium Florentinum sit œcumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam 1. ab Eugenio IV. fuit convocatum. 2. Eugenius ei præsedit per se. 3. Universalem repræsentabat Ecclesiam, ut patet: unde Eugenius IV. declarat suum decretum editum fuisse, *sacro approbante œcumenico Concilio Florentino.*

§. XX. *De Concilio Lateranensi V.*

Nota. Anno 1511. aliqui Cardinales adversus Julium II. Conciliabulum Pisis convocarunt, eo videlicet prætextu, quod Julius non staret juramento in sua electione præstito, de generali convocando Concilio intra primum a sua consecratione biennium; quod cum Julius dolens cerneret, ad subito medendum nascentis schismatis malo, necnon ad reformandos Ecclesiæ mores, inter Principes Christianos ineundam, ac promovendam in Turcas expeditionem sanctam, convocavit Concilium Romæ apud Lateranum celebrandum, anno 1512. imperante Maximiliano. Ad hoc Concilium undique vocati sunt Prælati omnes, sed ei interfuere 114. duntaxat, inter quos numerabantur Cardinales 18. Patriarchæ Orientales duo, Antiochenus, et Alexandrinus, cum pluribus aliis Doctoribus, et Ordinum Generalibus, quibus præfuit ipse Julius II. ad 4. usque sessionem, et, ipso ad mortem ægrotante, quintæ præfuit Raphael Cardinalis Episcopus Ostiensis; cæteris vero præfuit Leo X. recenter electus.

Quæres 1. *Quænam sunt gesta in illo Concilio?*

Resp. 1. Conciliabulum Pisanum fuit reprobatum. 2. Lecta fuit Bulla pro pragmaticæ sanctionis abrogatione. 3. Actum est de pace inter Principes Christianos componenda. 4. Montes pietatis fuerunt approbati. 5. Publicata fuit pragmaticæ sanctionis abrogatio, et pacta inter Leonem X. et Franciscum I. Regem Galliæ concordata, in locum pragmaticæ substituta. 6. Tandem absolutum est Concilium sessione 12. et a Leone X. speciali diplomate confirmatum.

Quæres 2. *An Concilium Lateranense sit œcumenicum?*

Resp. 1. In Gallia non reputatur œcumenicum, quia Senatus, et Academia Parisiensis, approbante Clero Gallicano, appellationem ab isto Concilio ad aliud futurum generale interjecerunt propter abrogatam pragmaticam sanctionem, et substituta in illius locum concordia, quæ nuper Bononiæ inter Leonem X. et Franciscum I. inita erant.

Resp. 2. In aliis regionibus hoc Concilium œcumenicum habetur: 1. Ob convocationem, præsidentiam, et confirmationem Summi Pontificis. 2. Ob præsentiam Patriarcharum Orientalium. 3. Ob convocationem omnium Episcoporum, licet plures non adfuerint, maxime Episcopi Galli ob Concilium Pisanum, quod fovebat Rex Galliæ.

§. XXI. *De Concilio Tridentino, Œcumenico ultimo.*

Nota. Concilium Tridentinum a Paulo III. ad damnandos errores Lutheri, Calvini, et sequacium Novatorum, atque ad reformandam Ecclesiam fuit indictum, 1. *Mantuæ*, deinde *Vicentiæ*, postremo tandem *Tridenti*, ubi an. 1545. usque ad annum 1563, sub tribus Rom. Pontificibus, Paulo III. Julio III. et Pio IV. celebratum est tempore Caroli V. et Ferdinandi I. atque 25. sessionibus finitum.

Quæres 1. *Quænam sunt gesta in hoc Concilio?*

Resp. Multa in hoc Concilio circa fidem, mores, et disciplinam fuerunt tractata et definita, quæ hic recensere vanum et fastidiosum foret; cum Concilium Trid. omnibus manibus teratur.

Quæres 2. *An Concilium Tridentinum sit œcumenicum?*

Resp. *affirm.* Nam 1. fuit canonice convocatum a Summo Pontifice. 2. Habuit debitum præsidem, R. Pontificem, qui præsedit per suos legatos. 3. Ipsi adfuerunt ex præcipuis totius orbis Christ. provinciis Patres, numero 255. qui subscripserunt, nimirum 26. Cardinales, 3. Patriarchæ, 25. Archi-Episcopi, 168. Episcopi, 36. Absentium Procuratores, 7. Abbates, 8. Religiosorum Ordinum Generales, prætermissis aliis permultis magni nominis doctoribus, et insignibus viris. 4. In quæstionibus, sive fidei, sive morum, sive reformationis, nunquam definitio lata fuit sine præcedenti maturo examine in congregationibus, tam particularibus, quam generalibus, ut refert Pallavicinus. 5. In sessionibus Episcopi, aliique, quibus jus erat ferendi suffragium decisivum, suum de rebus propositis judicium liberrime ferebant per verbum, *placeat*, ubi nihil in decreto mutandum esse censebant ut asserit idem Pallavicinus. 6. A Pio IV. confirmatum fuit Bulla singulari, qua illud recipi et ab omnibus observari mandatur. 7. Denique Concilii Tridentini decretis præcipue Christiani orbis Ecclesiæ adhæserunt, illaque tota animi submissione susceperunt, ut constat ex variis omnium ditionum Conciliis, tum Nationalibus, tum Provincialibus.

Dices 1. Concilium Trid. non est receptum in Gallia; ergo a Gallis non habetur pro œcumenico.

Resp. *dist ant.* Non est receptum in Gallia quoad decreta fidei et morum, *nego ant.* hæc enim lubenti animo amplexa est Ecclesia Gallicana, atque in multis Conciliis provincialibus (*Conc. Rhemense, an.* 1564. *Rothomag. an.* 1581. *Burdigal.* 1583. *Turon.* 1583. *Bituric.* 1584. *Aquense* 1585. *Tolosan.* 1590. *etc.*) promulgavit. Quoad decreta spectantia disciplinam, *subdist.* quoad aliqua decreta, quæ regni juribus et consuetudinibus ex veterum Canonum præscripto servari solitis, adversantur, *conc. ant.* quoad alia, *nego ant.* nam quoad illa disciplinæ decreta fuit receptum, non solum in Conciliis provincialibus, sed maxime in Comitiis Cleri generalibus Lutetiæ Parisiorum habitis, an. 1615. Porro sicut Concilia Constantin. I. et Chalcedonense non desinunt esse œcumenica in Ecclesia Romana, quamvis nonnullos illorum Canones, sedem Constantinopolitanam spectantes, Romana non recipiat Ecclesia; ita Concilium Trid. non desinit esse œcumenicum in Gallia, quamvis aliqua disciplinæ decreta, juribus regni contraria, non recipiat Ecclesia Gallicana.

Dices 2. Prioribus Concilii sessionibus pauci adfuerunt præsules; ergo in illis saltem session. Concilium non fuit œcumenicum.

Resp. *nego conseq.* Nam ad Concilii œcumenicitatem non requiritur, ut omnes Patres, qui venturi

expectantur, adsint omnibus sessionibus præsentes, sed requiritur et sufficit, ut omnes orbis Episcopi canonice ad Concilium vocentur, et ingens numerus eorum qui postremis sessionibus adsunt, suo judicio priores sessiones comprobent, quod factum est in Concilio Trident. ut constat ex hoc continuationis sess. 25. capitulo: « Quoniam diversis temporibus, tam sub felicis record. Paulo III. quam Julio III. multa in hoc sacro Concilio quoad dogmata et morum reformationem statuta et definita sunt, vult sancta Synodus, ut illa nunc recitentur et legantur. Et infra recitata sunt.

CAPUT VI.

De locis externis Theologiæ.

PARAGRAPHUS I.

De Doctorum Scholasticorum authoritate.

Quæres: *Quanta sit Doctorum Scholasticorum authoritas ad faciendam fidem?*

Resp. 1. *Ubi Doctorum Scholasticorum variæ sunt, eoque discrepantes, sententiæ, major numerus non est certum veritatis argumentum*.

Prob. Quia, ut ait Canus, in Scholæ dissidiis non solo authorum numero, sed potissimum pondere rationum quærenda est veritas: atqui opinio minoris Doctorum numeri potest fulciri rationibus æque gravibus, ac quandoque gravioribus opinione majoris numeri; ergo major numerus non est certum veritatis argumentum. Unde expendendæ sunt, et ponderandæ rationes quibus utuntur, atque iis adhærendum, qui suam opinionem gravioribus rationibus fulciunt.

Hinc merito reprehendendi sunt Scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quas in Schola acceperunt, præjudiciis, ipsis ita adhærent, ut statim oppositas absque sufficientibus rationibus damnent, et quandoque notis gravioribus inurant.

Resp. 2. *Communis Theologorum sententia in re aliqua gravi, argumentum subministrat ita probabile, ut nisi manifesta sit obluctandi ratio, notam temeritatis mereatur is qui refragari ausus sit*.

Prob. Quia in qualibet arte, peritis credendum esse, ratio demonstrat; ergo temerarius est qui in rebus Theologicis, et Ecclesiasticis dogmatibus, Scholæ Magistris unum communiter sentientibus, non adhæret. Hinc Concil. Viennense (*De locis l.* 8. *c.* 4. *concl.* 3) docet: « Opinionem illam quæ dicit, tam pueris, quam adultis, conferri in baptismo gratiam informantem et virtutes, tanquam probabiliorem et Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam et concordem, fore a Catholicis eligendam ".

Dixi: *Nisi manifesta sit obluctandi ratio:* quia opinio communis est ea quam communiter tenent Theologi, licet aliqui pauci dissentiant: ergo si illi pauci, qui contra communem sentiunt, tam efficaces suæ opinionis rationes afferant, ut communis sententiæ argumentis æquivaleant, tunc sine temeritate potest quis a communi recedere.

Resp. 3. *Concors et constans omnium Theologorum, in aliquo et morum dogmate tradendo, sententia, tantæ est authoritatis, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit*.

Prob. Quia numquam omnes scholastici uno ore aliquod dogma constanter asseruere, *quod vel ex sacris litteris, vel ex Apostolorum traditione, vel ex Pontificum, aut Conciliorum definitionibus, non habent certam originem*, ait Canus (Clement. *unica de sum. Trin.*); atqui quod ab illis fontibus ducit originem, tantæ est authoritatis, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit; ergo. Hinc nullum invenitur dogma, quod omnes scholastici constanter asseruerint esse fidei, cui Ecclesia contradixerit.

§. II. *De ratione naturali*.

Quæres 1. *An ratio naturalis, certa Theologo possit suppeditare argumenta?*

Resp. Ratio naturalis certa per demonstrationem, Theologo potest subministrare argumenta, sed ex hoc principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris;* ratio naturalis certo concludit, ergo *non furandum, non occidendum*, etc. sed non potest suppeditare argumenta proprie Theologica, quandoquidem conclusio Theologica ex una saltem propositione revelata deduci debet.

Quæres 2. *An ratio naturalis Theologo sit utilis?*

Resp. Non solum est utilis, sed et necessaria: nam Theologus non solum debet esse *potens exhortari in doctrina sana, sed et eos, qui contradicunt, arguere*, ait Apostolus (*Tit.* 1. *v.* 9.); atqui non potest eos, qui contradicunt, arguere, sine ratione naturali, sine qua *fidelis quidem esse poterit, sed fidelium doctor esse non poterit*, ait Canus (*l.* 1. *de locis c.* 2.)

Quæres 3. *An ratio naturalis sit revelationi subjicienda?*

Resp. Est revelationi subjicienda velut ancilla, quam in suum obsequium asciscat. *Oportet*, ait D. Thomas (1. *p. q.* 1. *art.* 8. *ad* 2.), *quod naturalis ratio subserviat fidei*. Ab hac regula deficientes Sociniani, atque ad rationis normam Christianæ religionis mysteria commensurantes, quidquid rationis captum superat, ut sunt mysteria Ss. Trinitatis, Incarnationis, peccati originalis, etc. impudenter rejecerunt.

§. III. *De Philosophorum placitis*.

Quæres 1. *An Philosophorum placita Theologo utilia?*

Resp. Sunt maxime utilia ad fidem Christianam adversus gentiles obfirmandam, ut, veluti ex propriis Prophetarum suorum oraculis convicti, divinæ veritati facilius præbeant assensum: sic D. Paulus in medio Areopagi non dedignatus est proferre Philosophorum sententias, ut Areopagitas de idolorum vanitate facilius convinceret.

Quæres 2. *An Philosophorum placita, certa Theologo argumenta sufficere possint?*

Resp. Non posse, nisi firma ac demonstrativa ratione fulciantur; Theologo enim indignum est ab aliquo Philosopho, tamquam ab oraculo, pendere, cum habeat *firmiorem propheticum sermonem*.

§. IV. *De historia humana*.

Quæres 1. *An historia humana Theologo sit utilis?*

Resp. Historia humana, præsertim Ecclesiastica, adeo utilis est, ut eruditus non possit esse Theologus, qui historiam veterem ignorat.

Prob. Quia Theologus ex historia addiscit, quid antiquum, quidve novum; quæ dogmata fidei et morum sint in Conciliis definita; quæ disciplinæ præcepta sint tradita; qua occasione nonnulla in Conciliis sint statuta; quam ob causam aliqua a Patribus scripta fuerint, ac proinde quinam sit germanus Conciliorum, et Patrum sensus: atqui sine illorum notitia eruditus non potest esse Theologus; ergo.

Quæres 2. *An historia humana, certa Theologo possit administrare argumenta?*

Resp. 1. *Factum historicum a pluribus viris gravibus, et fide dignis relatum, probabile argumentum suppeditat.*

Ratio est, quia probabile ac verisimile est evenisse factum, quod a pluribus historicis probatis ac fide dignis asseritur. *Si namque*, ait Canus (*l.* 11. *de locis c.* 4. *concl.* 2.), *in ore duorum, vel trium, stat omne verbum, cur adversus hanc legem pluribus testibus rem eamdem olim gestam contestantibus, fidem Theologus abrogabit?* imprudenter certe se gereret.

Resp. 2. *Factum historicum ab omnibus gravibus et fide dignis, nullo contradicente enarratum, Theologo certum, ad Theologiæ dogmata constituenda, argumentum suppeditat.*

Prob. Id certum Theologo argumentum suppeditat, de quo nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest: atqui de facto, quod ab omnibus probatis ac fide dignis historicis, nullo contradicente, refertur, nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest; ergo. Quis v. g. nisi desipiat, dubitare potest D. Petrum Romæ collocasse sedem, ibique martirii gloria coronatum fuisse? Concilium Nicænum a S. Sylvestro vero Ecclesiæ Pontifice, tempore Constantini Magni, coactum fuisse? Certe eo argumenti genere probamus quædam Concilia esse œcumenica, ac proinde fide divina credenda ea, quæ in eis definita fuerunt.

Quæres 3. *Quænam conditiones requirantur, ut historicus censeatur fide dignus?*

Resp. Tres requiruntur. *Prima*, ut sit rei, quam enarrat, coætaneus; neque enim tantam fidem meretur, si multo post tempore vixerit.

Secundo, ut numquam, in rebus non multum intricatis, fuerit deceptus.

Tertia, ut ipsius non intersit, quod facta sic extiterint, quomodo ab eo referuntur. Hujus conditionis defectu, Eusebii Cæsariensis fides, in rebus quæ Arianismum spectant, dubia est: quia teste D. Hieronymo (*Epist. ad Pammachium*): *Ecclesiasticam pulchre Eusebius historiam texit, sed impietatis Arii apertissimus propugnator est.* Sic etiam Socratis et Sozomeni fides est dubia in rebus quæ ad Novatinos pertinent, quia Novati schismate infectos fuisse perhibetur, etc.

DISSERTATIO VI.

De propositionum heterodoxarum censuris.

Nota. Cum propositiones heterodoxæ variis modis damnentur, variisque notentur censuris, pro diversitate modi quo fidei et morum dogmatibus opponuntur; ideo agemus 1. De modo quo propositiones heterodoxæ damnentur ab Ecclesia 2. De variis censuris, quibus notari solent ab Ecclesia, duplici capite.

CAPUT I.

De modo quo propositiones heterodoxæ damnantur ab Ecclesia.

Nota 2. Duplici modo pravæ propositiones notari solent ab Ecclesia: 1. in particulari; 2. in globo.

Notantur in particulari, quando Ecclesia, eas proscribendo, suas singulis notas tribuit: sic damnatæ sunt quinque famosæ propositiones ex libro Jansenii extractæ.

Notantur in globo, quando omnes simul proscribuntur tamquam falsæ, perniciosæ, scandalosæ, hæreticæ, etc. respective, non determinando in particulari propositiones, quæ una, vel pluribus ex his notis censoriis debeant affici.

Nota 2. Conveniunt omnes decreta in quibus propositiones proscribuntur, et cuilibet specialis aliqua censura affigitur, esse judicia Ecclesiæ dogmatica, ipsumque mentis obsequium a fidelibus exigere. Verum plures in hac nostra ætate, ut Bullæ Clementis XI. quæ incipit, *Unigenitus*, authoritatem detrahant, docent modum damnandi plures in globo propositiones esse illegitimum, et consequenter decreta, in quibus sic in globo damnantur, non esse dogmatica, cum, inquiunt, nihil distincte credendum proponant, sed ad summum spectari posse velut disciplinæ regulam, quæ a fidelibus mentis obsequium minime exigit. Contra quos sit

CONCLUSIO I.

Modus, quo Ecclesia plures in globo damnat propositiones heterodoxas, est legitimus, et ab omnibus approbandus.

Prob. Illud est legitimum et ab omnibus probandum, quod sua praxi probat, et semper probavit Ecclesia, juxta illud D. August. Ep. 118. *Insolentissimæ insaniæ est disputare an faciendum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia.* Atqui Ecclesia sua praxi probat et semper probavit modum plures in globo damnandi propositiones; ergo, etc.

Prob. min. variis exemplis.

1. Concilium Constantiense, sess. 8. libros Joannis Wicleff et 45. articulos ex ipsis extractos, sub hac sequenti forma proscripsit: » Quibus articulis examinatis fuit repertum, prout in veritate est, aliquos ex ipsis fuisse et esse notorie hæreticos, a SS. Patribus dudum reprobatos, alios non catholicos, sed erroneos, alios scandalosos et blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos, nonnullos eorum temerarios et seditiosos. Compertum est etiam libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Ecclesia Dei vesanam, et fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine Domini Nostri J. C. hæc sancta Synodus prædictos articulos, et eorum quemlibet, libros nominatos, et alios ejusdem, hoc perpetuo decreto reprobat, et condemnat". Atqui illa censura in globo duntaxat fertur: nec enim determinat quænam nota singulis articulis debeat applicari; ergo, etc.

2. Leo X. Bulla quæ incipit, *Exurge, Domine*, Lutheri 34. articulos proscripsit in globo, quæ damnatio ab omnibus summa lætitia fuit recepta, ut narrat Pallavicinus, *lib.* 1. *hist. Conc. Tridentini*, *cap.* 21. et 22. et exinde Lutherus cum suis sectatoribus toto orbe pro hæretico habitos est.

3. S. Pius V. damnavit in globo 97. propositiones Michaelis Baji, quam damnationem sacra Facultas Parisiensis recepit, *die* 15. *Januar.* an. 1644. Imo illud censuræ genus ita legitimum visum est ipsi Bajo, ut, an. 1580. scripto publico declaraverit se damnationi Pontificiæ per omnia acquiescere; atque a proscriptis propositionibus omnino recedere.

4. Alexand. VII. et Innocent. XI. varias in materia morum propositiones damnarunt in globo tantum et confuse; hasque damnationes contra laxioris Ethices patronos adminttunt ac laudant adversarii, quos hic impugnamus.

5. Idem Innocent. XI. in globo damnavit 68 propositiones Michaelis Molinos.. hoc ipsum egit Alexander VIII. decreto dato die 7. Decembris 1690. dum damnavit 31. propositiones, » tamquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi

proximas, hæresis sapientes, erroneas, schismaticas et hæreticas respective, et uti tales prohibuit eas edoceri et ad praxim deduci sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ ".

6. Innocent. XII. constitutione, *cum alias*, data ann. 1699. damnavit librum, cui gallice titulus est, *Explication des maximes des Saints, etc.* et insuper ex eo 23. propositiones extraxit, quas confixit, *tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective*, huicque censuræ, non solum illustrissimus libri author, sed et universa Ecclesia subscripsit.

7. Tandem Clemens XI. Bulla quæ incipit, *Unigenitus*, damnavit sub eodem genere censuræ 101. propositiones ex libro reflexionum moralium exceptas, cujus constitutio per universam Ecclesiam recepta fuit.

Objicies. Damnatio propositionum incerta, non est legitima; atqui damnatio propositionum, quæ tantum fit in globo, est incerta; ergo, etc.

Resp. *nego min.* In hujusmodi enim censuris illud certum est, de quo Ecclesia nos certos vult fieri, nimirum nullam esse e damnatis propositionibus, quæ non mereatur aliquam saltem e censuræ notis quæ in decreto exprimuntur, et vice versa, nullam esse in decreto notam, quæ non possit in aliquas e damnatis propositionibus cadere, et consequenter *omnes damnatas propositiones perniciosas esse, si tradantur, periculosas, si credantur*, ut Cardinalis Pallavicinus respondit Fra-Paulo objicienti Leonis X. censuram, quæ Lutheri articulos in globo solum damnabat, insufficientem fuisse.

Inst. 1. Per censuram in globo factam non potest certo sciri quænam nota singulis conveniat propositionibus; ergo illa censura est incerta.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Certum quippe est, nullam esse propositionem quæ non mereatur unam saltem e notis in decreto memoratis, quæcumque tandem ea sit; illud porro sufficit, nec in aliud ferri debet mentis obsequium Ecclesiæ authoritati debitum, uti declarat Martinus V. in formula interrogatoria, quam sacro approbante Constantiensi Concilio digessit, per quam præcipit ut a suspectis litteratis requiratur: » Utrum credant sententiam sacri Concilii Constantiensis de 45. Wiclefi et 30. Joannis Hus articulis latam, fore veram et catholicam, scilicet quod supradicti articuli non sunt catholici; sed quidam ex eis sunt notorie hæretici, quidam erronei, alii temerarii et seditiosi, alii piarum aurium offensivi ".

Dixi: *transeat ant.* quia Doctores possunt scire quænam nota singulis propositionibus conveniat, et docere: id enim ipsis inquirendum et assignandum relinquitur, donec ab Ecclesia specialibus id fuerit determinatum.

Inst. 2. Ecclesia potest determinare quænam nota singulis propositionibus conveniat; ergo id debet definire.

Resp. *nego cons.* Rationem reddit Card. Pallavicinus loco supra citato: » Etenim, *inquit*, ut aliquis articulus tamquam fidei dogma statuatur, et summa necessitas urgeat, oportet ut exactissima trutina examinetur, cum ejusmodi declaratio imperet hominum mentibus rem maxime omnium quam Christiana lex habet arduam, id est, ut res obscuras citra omnem dubitationem credamus: quapropter Ecclesia, quantum licuit, ab eo semper abstinuit. Jam vero, quia multæ doctrinæ homines inclinant ad hæresim, aliaque infligunt incommoda, par est eas a linguis et paginis relegare ". Ad id autem, et ad fidem tuendam, satis est, quod Ecclesia declaret propositiones, quas damnat, esse penitus rejiciendas, utpote cum ex ipsis quædam sint hæreticæ, quædam erroneæ, etc.

CONCLUSIO II.

Ecclesiæ decreta, quibus plures in globo propositiones damnantur, sunt vere dogmatica; ipsumque mentis obsequium a fidelibus exigunt.

Prob. 1. Ex Concil. Constantiensi, quod damnans in globo 45. articulos Wiclefi, expresse ait, se id facere, *ut de medio Ecclesiæ spurcissima illius doctrina eliminetur*. Atqui decretum, quo de medio Ecclesiæ spurcissima aliqua eliminatur doctrina, vere dogmaticum est, internumque mentis obsequium exigit; ergo, etc. Hinc Martinus V. sacro illo approbante Concilio statuit personas de prava Wiclefi doctrina suspectas interrogari: » Utrum credant quod condemnationes Joannis Wiclefi, Joannis Hus et Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris et documentis per sacrum generale Concilium Constantiense, fuerint rite et juste factæ, et a quolibet Catholico pro talibus tenendæ, et firmiter asserendæ ". Quæ verba perfecte demonstrant solo mentis obsequio satisfieri Decreto Constantiensi, plures in globo propositiones damnanti.

Prob. 2. Ex SS. Pontificibus, qui in Decretis, quibus varias damnant propositiones, asserunt se ideo eas damnare, vel quia *per illas invehitur opinandi modus ab Evangelica simplicitate, et SS. Patrum doctrina alienus*. Ita Alexand. VII. in Decreto an. 1665. vel, *ut possint fideles pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare*. Ita Alexand. VII. in Decreto anni 1690. vel, *ut fallacem doctrinam, errores gravissimos, et noxia zizaniorum semina velut ob oculos exponerent, quibus denudatis et in propatulo positis, omnes Christifideles apertæ jam manifestæque veritati cedere compellantur*. Ita Clemens XI. in Constitutione, *Unigenitus*. Atqui decreta quæ damnant doctrinam ab Evangelica simplicitate alienam, etc. sunt vere dogmatica, ipsisque internum mentis obsequium debetur; ergo, etc.

Prob. 3. Quia decreta, ex quibus Theologi dogmata fidei confirmare solent, sunt vere dogmatica; atqui talia sunt decreta in quibus plures in globo propositiones damnantur; ergo, etc.

Prob. min. Estius, in collatione Lipsiensi, Luthero opposuit articulos Wiclefi in Concilio Constantiensi damnatos; omnes Theologi a tempore Pii V. Gregorii XIII. Alexandri VII. Innoc. XI. Alex. VIII. omnes suas conclusiones probant ex illorum Pontificum decretis; ergo, etc.

Objicies 1. Post famosas quinque propositiones Jansenianas damnatas in globo ab Urbano VIII. octoginta quinque Galliæ Episcopi novum postularunt ab Innocentio X. judicium, quo distincte pronuntiaret, quid de qualibet propositione sentiendum; ergo judicarunt censuram in globo latam esse insufficientem.

Resp. *nego conseq.* Non enim novum judicium requireruut Gallicani Præsides, quod Bullam Urbani VIII. insufficientem esse putaverint; sed illud unice postularunt, ut per illud frangeretur omnino pertinacia eorum, qui, pravo affecti animo, inde sumebant inobedientiæ prætextum quod nulli propositioni certa censuræ nota fuisset inusta. Quæ responsio constat ex eo quod dicti Præsules in sua ad Innocentium X. Epistola expresse dicant per Bullas Pii V. et Urbani VIII. quibus in globo tantum propositiones Baji et Jansenii proscribebantur, contentiones a Jansenii discipulis motas debuisse terminari: " Tales quidem motus, ajunt, sedari oportebat, tum Con-

cilii Tridentini authoritate, tum Bullæ illius qua Urban. VIII. felicis memoriæ adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, et decreta Pii V. ac Gregorii XIII. in Bajum edita confirmarunt ".

Objicies 2. Decretum dogmaticum habet pro objecto pravam doctrinam quam proscribit; atqui pleræque censuræ, quæ feruntur in globo, non habent pro objecto pravam doctrinam; ergo non sunt decreta dogmatica, sed meræ œconomiæ.

Resp. *nego min.* Nam propositiones censoria nota non inuruntur, nisi sacræ doctrinæ aliquatenus adversentur; *nec ad id necesse est, ut illas* (propositiones) *certo Dei verbis repugnent*, ait Cardinal. Pallavicinus, respondens objectioni factæ a Petro Suavi, seu Fra-Paulus, *satis est, si aut gravia extent indicia hujus repugnantiæ, eo quod adversentur seu communi scholæ sensui, seu veteribus Ecclesiæ usibus, seu SS. Patrum authoritati, aut deprehendantur ut semina operum quæ officiant christianæ reipublicæ, ac proinde mereantur aliquam ex supra memoratis* (in Concilio Constantiensi) *censuris, quæcumque tandem ea sit*. Ac proinde illæ propositiones sic censuratæ non possunt ab ullo Catholico defendi, sed animo sincero debent rejici, quamdiu, et ubi eamdem significationem retinebunt.

Inst. Censuræ in globo latæ hoc tantum præstant, ut usum prohibeant quarumdam propositionum, quas, habita ratione circumstantiarum loci, vel temporis, non expedit enuntiare, licet in se veræ sint, vel etiam in aliis circumstantiis necessariæ; ergo non habent pro objecto pravam doctrinam.

Resp. *nego ant.* Simplicem enim prohibitionem, quæ servandæ pacis gratia fit, confundit cum censura alicujus doctrinæ. Per censuram decernitur doctrinam aliqua propositione expressam, esse nocivam, unde ipsum mentis obsequium exigit, et qui eam infringit, violatæ fidei reum se constituit; e contra simplex prohibitio fit quandoque de libris ac opinionibus, quarum occasione in Ecclesia tumultus possent excitari: unde qui eam infringit, inobedientiæ, quæ disciplinæ legibus debetur, non tamen violatæ fidei, reus efficitur.

CAPUT II.

De variis censuris, quibus propositiones heterodoxæ notari solent ab Ecclesia.

Nota. Propositiones perversæ, aliæ sunt *Hæreticæ*, aliæ *erroneæ*, *temerariæ*, *scandalosæ*, etc. Singulas hic breviter exponemus. Itaque

Quæres 1. *Quid sit propositio hæretica?*

Resp. Est ea, *Quæ formaliter et directe adversatur propositioni explicite, vel implicite revelatæ;* cum hac differentia, quod propositio opposita propositioni explicite revelatæ, sit hæretica ante Ecclesiæ definitionem; propositio vero opposita propositioni implicite tantum revelatæ, non sit hæretica, nisi post Ecclesiæ definitionem.

Resolves 1. Hanc Jansenii propositionem: *Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, nunquam resistitur:* esse hæreticam, etiam ante Ecclesiæ definitionem, quia contradictorie opponitur huic expresse revelatæ: *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

Resolves 2. Hanc prop. *Baptismus datus ab hæreticis non est validus*, esse hæreticam, sed tantum post expressam Ecclesiæ definitionem; nec enim ante hanc definitionem omnibus Ecclesiis constabat contrariam propositionem in Verbo Dei, sive scripto, sive tradito, implicite contineri.

Quæres 2. *Quid sit propositio erronea?*

Resp. Est ea, *Quæ opponitur veritati, quam vel universa tenet Ecclesia, quamvis non sit de fide, vel communis Doctorum Catholicorum sententia mediate revelatam judicat, licet ab Ecclesia id nondum expresse fuerit definitum.*

Resolves 1. Has propositiones: *Expedit ut lingua vulgari sacra celebretur Liturgia; Beata Virgo non est in cælum corporaliter assumpta*, esse erroneas: quia propositiones contradictoriæ tenentur constanter ab universa Ecclesia. Ita docet Canus *lib.* 12. *de locis cap.* 11.

Resolves 2. Hanc propositionem: *Invalidus est Baptismus ab hæreticis datus*, quæ post Ecclesiæ expressam definitionem est hæretica, ante talem definitionem fuisse tantum erroneam.

Dices: Propositio erronea est ea, quæ opponitur veritati, quæ deducitur ex una præmissa de fide, et altera evidenter vera; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam hæc propositio, *Christus non habet humanam voluntatem*, est hæretica, et ut talis damnata contra Monothelitas; ergo non est tantum erronea; atqui tamen sequitur ex una propositione revelata, nempe, *Christus est homo* ... et ex altera evidenter vera, nimirum, *Omnis homo habet humanam voluntatem;* ergo, etc.

Quæres 3. *Quid sit propositio hæresi proxima?*

Resp. Est ea, *Quæ maxima cum probabilitate judicatur hæretica*. Quæ nimirum tantam cum doctrina hæretica connexionem habet, ut a mejori et saniori Doctorum Catholicorum parte hæretica censeatur, quamvis aliqui non infimæ notæ Theologi contendunt hanc ipsi notam non esse inurendam. Hæc non videtur distingui a propositione erronea: ipsi enim tantum deest expressa Ecclesiæ definitio, ut sit hæretica.

Quæres 4. *Quid sit propositio suspecta de hæresi, et hæresim sapiens?*

Resp. 1. Propositio *suspecta de hæresi* est ea, *Quæ licet aliquo sensu tolerari possit et enunciari, tamen magna cum probabilitate judicatur hæretica.*

Resp. 2. Propositio *hæresim sapiens* est ea, *Quæ majori cum probabilitate, quam suspecta de hæresi, judicatur hæretica*. Sic ista propositio: *Christus est creatura*, vel, *Patre minor*, catholice quidem posset intelligi ratione humanitatis; sed prolata tempore Arianismi, etiam ab eo qui non est de Ariana hæresi suspectus, *est suspecta de hæresi;* prolata vero ab eo qui de Arianismo suspectus est, hæresim Arianam sapit. Sic hæc vox *Christotocos*, tempore Nestorianismi, erat suspecta de hæresi; at hæresim sapiebat prolata ab eo, qui suspectus erat de Nestorianismo; hodie est catholica: in Litaniis enim dicitur, *Mater Christi*.

Itaque, ut propositio dicatur suspecta de hæresi, aut hæresim sapere, in se sola considerari non debet; sed attendenda circumstantia loci, temporis, et scriptoris; unde *non tam ex propositione absolute spectata, quam relative ad proferentem*, suspicio, vel, *super hæreseos æstimari debet*, ait Canus, *de locis, lib.* 12. *cap.* 11.

Inferes ex dictis: Propositiones, quæ apud unum authorem sunt orthodoxæ, apud alium, qui eis abutitur, suspectas esse de hæresi, vel hæresim sapere, atque ut tales damnari posse ab Ecclesia.

Sic hæc propositio, *Pater major me est*, quæ in Evangelio Christi dulcis erat super mel et favum, eadem propositio in Arii libros transfusa sciebat hæresim, eratque D. Athanasii gustui amarissima, ait Canus l. cit.

Sic hæ propositiones Quesnellianæ: 13. » Quando » Deus vult animam salvam facere, et eam tangit

» interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana » ei resistit... omnes, quos Deus vult salvare per » Christum, salvantur infallibiliter"; prima fronte videntur similes quibusdam DD. Augustini et Prosperi expressionibus, quæ apud sanctos Doctores de voluntate Dei absoluta, quam adversus Pelagianos propugnabant, intelliguntur; verum hæresim sapiunt in ore Quesnellistarum, qui negant Deum sincere velle aliorum quam prædestinatorum salutem, quod in sensu Janseniano blasphemum et hæreticum declaravit Ecclesia.

Quæres 5. *Quid sit dispositio schismatica?*

Resp. Est ea, *quæ fideles ab obedientia summo Pontifici, aliisque superioribus Ecclesiasticis debita, retrahit*. Talis est propositio illius qui diceret, summi Pontificis tyrannicum esse imperium; talis quoque est propositio eorum qui docent n Bulla, *Unigenitus*, licitum esse appellare ad futurum Concilium, prout anno 1718. declararunt Episcopi Gallicani numero circiter quinquaginta.

Quæres 6. *Quid sit propositio seditiosa?*

Resp. Est ea, » quæ per se nata est subditos ad » rebellionem contra Principes civiles, vel Rempublicam, inducere, eos n debita Principibus obedientia » retrahendo: v. gr. *si quis diceret*, Principibus ve» ctigalia non deberi; *vel eis*, aut Magistratibus ubi » temperandum non esse"; quia homines sunt ejusdem cum aliis conditionis.

Quæres 7. *Quid sit propositio hæresi, aut schismati favens?*

Resp. Est ea, *qua Hæretici aut Schismatici, uti possunt ad suos errores, suamque inobedientiam propugnandam*. Sic qui doceret, *Eucharistiæ Sacramentum solemni ritu per vias publicas non esse circumferendum*, faveret errori Calvinistarum docentium Christum substantialiter non contineri in Eucharistia. Item qui doceret, *Benedictum XIV*. non esse canonice electum, faveret schismati, retrahendo fideles ab obedientia legitimo Pontifici debita.

Quæres 8. *Quid sit propositio blasphema?*

Resp. Est ea, *quæ Deo, vel Sanctis est injuriosa*. Sic hæc Jansenii propositio: » Aliqua Dei præce» pta hominibus justis volentibus et conantibus, se» cundum præsentes quas habent vires, sunt impos» sibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant"; est damnata ab Innocentio X. non solum ut *hæretica*, sed etiam ut *blasphema*: reddit quippe Deum injustum Legislatorem.

Quæres 9. *Quid sit propositio impia?*

Resp. Est ea, *quæ cultum Deo debitum minuere de se nata est*. Talis est prædicta Jansenii propositio, *Aliqua Dei præcepta, etc.* ex eo enim quod Deus impossibilia homini præcipiat, desitque gratia qua possibilia fiant, sequitur frustra Deum esse orandum ad obtinendas gratias ad observanda præcepta necessarias.

Quæres 10. *Quid sit propositio scandalosa?*

Resp. Est ea, quæ per se nata est proximam in» ducere ad peccatum, eumque a virtutum exercitio » retrahere, v. gr. *si quis doceret*, ex auriculari con» fessione gravissima sequi incommoda": hæc enim propositio per se retrahit fideles a peccatorum confessione, et per accidens est, si non retrahat.

Quæres 11. *Quid sit propositio perniciosa?*

Resp Est ea, » ex qua facile possunt deduci con» clusiones contra fidem, aut bonos mores; *ut si quis » diceret*, Scripturam sacram indiscriminatim esse le» gendam, et omnibus tradendam." Ad hanc reducitur propositio *periculosa*.

Quæres 12. *Quid sit propositio captiosa?*

Resp. Est ea, *quæ sub pietatis specie venenum obtegens, apta est simplicium mentes seducere*. Talis erat ista Arianorum propositio, *Christus est similis Patri*; quæ prima fronte videtur significare Christum esse similem in natura, et tamen in authorum sensu significabat Christum esse similem Patri in potentia ipsi tradita a Patre, non vero in natura.

Quæres 13. *quid sit propositio male sonans?*

Resp. Est, ea, » quæ, licet duplicem habeat sen» sum, unum bonum, et alium malum, absolute ta» men et sine distinctione profertur". Sic ista propositio, *Christus est creatura rationalis*, male sonat, quia videtur negare divinitatem Christi.

Quæres 14. *Quid sit propositio piarum aurium offensiva?*

Resp. Ea est, » quæ aliquid indecorum de Deo, » vel Sanctis ejus profert"; ut si quis Sanctos non negando, eorum peccata ipsis improperaret; v. gr. *Sancte Paule persecutor Ecclesiæ, ora pro nobis*.

Quæres 15. *quid sit propositio temeraria?*

Resp. Est ea, » quæ, absque ullo aut Scripturæ, » aut traditionis, aut rationis Theologicæ fundamento, » e communi Theologorum sententia recedit"; v. gr. si quis diceret B. M. V. in cœlum, quoad corpus, non fuisse assumptam.

Quæres 16. *Quid sit propositio falsa?*

Resp. Est ea, » quæ factum aliquod, quod ad fi» dem pertineat, eique nocere possit, veritati contra» rium enuntiat; v. gr. *si quis negaret*, quinque fa» mosas propositiones a SS. Pontificibus Clemente » X. et Alexandro VII. damnatas, ex libro Jansenii » fuisse excerptas": propositionem enuntiaret falsam, quæ insuper, post censuratas propositiones in sensu a Jansenio intento, est hæretica, juxta aliquos.

Dixi *quod ad fidem pertineat, etc.* nam si hæc propositio nullatenus pertineret ad fidem, nec ei foret nociva, non posse ei nota falsitatis theologicæ inuri. Unde opiniones Philosophicæ, licet absurdæ, non debent notari ab Ecclesia, nisi saltem indirecte fidem lædant, quo sensu quædam fuerunt damnatæ a Concilio Lateranensi V.

Quæres 17. *Quid sit propositio verbo Dei contraria?*

Resp. Est ea, » quæ contraria est Scripturæ et » traditioni»: nec tamen est hæretica, quia illa contrarietas nondum est supremo Ecclesiæ judicio definita.

Quæres 18. *Quid intelligatur per adverbium*, respective, *cum in decreto, in quo plures propositiones damnantur, dicitur eas esse respective hæreticas, erroneas, temerarias, scandalosas, etc.*

Resp. Hæc particula *respective*, significat nullam esse ex damnatis propositionibus disjunctive, in quam non cadat una saltem ex notis, quæ in condemnationis decreto referuntur; æqualiter ergo propositiones damnantur, cum in globo damnantur, sed non æquali censura afficiuntur; unde decreto Apostolico sic concepto sufficientem exhibet obedientiam qui credit nullam esse propositionem damnatam, in quam non cadat una saltem ex censuris, quibus in globo notantur.

DISSERTATIO VII.

De præcipuis Hæreticis.

Nota 1. Omnes et singulas hæreses, quæ per omnia sæcula Ecclesiam divexaverunt, nostri non est instituti referre, præcipuas tamen per ordinem sæculorum breviter enumerare non inutile duximus in hocce maxime tempore, quo grassatur undique pestis Janseniana, in quam, velut in orbis terrarum sentinam, tum veterum, tum recentiorum sectatorum colluvies confluxit. Itaque

§. I. *Hæresiarchæ Sæculi I.*

1. *Simon Magus*, a quo *Simoniani*, qui cum repulsam passus fuisset ab Apostolis, quibus pecuniam obtulerat, ut virtutem conferendi Spiritum Sanctum acciperet, totum se magicis artibus dedit, variaque doctrinæ monstra teste Epiphanio docuit: 1. *Mundum non fuisse a Deo conditum*. 2. *Non esse in homine liberum arbitrium*. 3. *Homines non resurrecturos*. 4. *Bona opera non esse necessaria*. 5. *Se esse Deum, et Helenam scortum suam esse Spiritum Sanctum*. Damnatus est a D. Petro (*Act.* 8.).

2. *Menandriani*, a *Menandro*, Simonis Magi discipulo, qui una cum Simonis impietatibus addebat *se esse Salvatorem mundi*. Hoc S. Linus ab Ecclesiæ gremio ejecit.

3. *Nicolaitæ*, a *Nicolao*, uno ex 7. Diaconis, ut perhibetur, ait Augustinus, hic pulcherrimæ conjugis zelotipia accusatus, ut hujus vitii labem purgaret, permisisse fertur, ut sua uxore quisque uteretur; quod turpe factum sectæ Nicolaitarum occasionem dedit, qui inter cætera docebant: 1. *Uxores esse communes*. 2. *Licere vesci idolothitis*. 3. *Mundum non esse a Deo factum*. Hos damnavit Deus (*Ap.* 2. *v.* 6.).

4. *Cerinthiani*, a *Cerintho*, docebant: 1. *Mundum ab Angelis factum*. 2. *Vetus Testamentum ad litteram esse observandum*. 3. *Jesum esse purum hominem, eum nondum resurrexisse, sed resurrecturum esse*. Hos Div. Paulus damnavit in Epistola ad Galatas.

5. *Ebionitæ*, ab *Ebione* sic dicti, docebant, Christum esse purum hominem, et legis mandata more Judaico esse observanda. Hos Lucas apud Ecclesiam Antiochenam inveniens, damnavit.

§. II. *Hæresiarchæ Sæculi II.*

1. *Gnostici*, quorum *Carpocrates* fuit coriphæus, docebant: 1. *Mundum a Deo non esse factum*. 2. *Christum merum fuisse hominem ex Josepho et Maria natum*. 3. *Nihil esse malum natura, sed opinione*. 4. *Uxores communes esse debere*. 5. *Animas in alia subinde corpora immitti, ut amplius peccent*. Horrenda sunt quæ de nefandis Carpocratianorum impuritatibus scribit Div. Epiphanius, quæ hic exscribere pudet.

2. *Ophitæ*, a Colubro sic dicti, docebant: Serpentem, a quo Adam et Eva fuerunt decepti, esse Christum, unde habebant verum serpentem, quem nutriebant, et adorabant. Hos expugnarunt Theocritus Chalcedoniæ, et Evander Nicomediæ Episcopi.

3. *Cainitæ*, qui docebant Cainum, Judam proditorem, Chore, Dathan, et Abiron, imo et Sodomitas colendos esse.

4. *Millenarii*, qui docebant electos post extremum Judicium per mille annos cum Christo regnaturos in terris, omnibus corporeis voluptatibus indulgentes.

5. *Marcionitæ*, a *Marcione*, quem tria principia boni, justi, et pravi admisisse scribit D. Epiphanius. Ili ab Origene fuerunt confutati.

6. *Cataphryges*, seu *Montanistæ*, a Montano, qui se dicebat Paraclitum, docebant: 1. Secundas nuptias esse sceleratas. 2. Peccatores non admittebant ad pœnitentiam. 3. Conficiebant Eucharistiam ex farina sanguine infantis anniculi delibuta. Docebant cum Sabellio in Trinitate unicam esse personam. Damnati sunt a Summis Pontificibus Zephyrino, et Aniceto, ut scribit Tertullianus (*Lib. contra Psychicos cap.* 1.).

7. *Quarto-decimani*, sic dicti, eo quod 14. lunæ Martii Pascha celebrabant, qualibet septimanæ occurrerit die. Damnati sunt a Victore S. Pontifice.

8. *Adamitæ*. Sic dicti, quia imitabantur Adami innocentis nuditatem; unde nuptias damnabant, eo quod Adamus non prius, quam dimissus esset de Paradiso, cognoverit uxorem. Hos Polycarpus Presbyter eliminavit.

§. III. *Hæresiarchæ Sæculi III.*

1. *Sabelliani*, a *Sabellio*, qui unicam in Trinitate personam admittebant. Hos damnavit Dositheus Episcopus Seleuciæ.

2. *Tertullianistæ*, a *Tertulliano*, qui sectæ Montani nomen dedit, ac insuper docuit: 1. *Animas cum corporibus fuisse genitas*. 2. *Deum esse corporeum*. 3. *Animas damnatorum in diabolum converti*.

3. *Origenistæ*, ab *Origene*, qui asserebat: 1. Animas longe ante corpora fuisse creatas, et in corpore immissas propter peccata ab ipsis antea commissa. 2. Dæmones, et damnatos, post mille annos fore beatos.

4. *Pauliani*, a *Paulo Samosateno*, docebant: Christum esse purum hominem, quia non prius extiterit, quam natus sit de Beata Maria Virgine. Ili deficiebant in forma Baptismi, unde eos rebaptizandos decrevit Concilium Nicænum.

5. *Rebaptizantes*, qui ab Hæreticis baptizatos, rebaptizandos docebant.

6. *Manichæi*, a *Mane*, qui 1. Negabat Trinitatem. 2. Duo admittebat rerum principia, unum bonum, alterum malum. 3. Negabat Christum vere esse passum. 4. Asserebat se esse Spiritum Sanctum, etc.

7. *Novatiani*, a *Novato*, qui contendebant semel lapsos, numquam ad pœnitentiam recipiendos; secundasque nuptias tamquam malas damnabant. Hanc hæresim refricavit *Meletius*, a quo dicti sunt *Meletiani*, qui postea cum Arianis sese conjunxerunt.

§. IV. *Hæresiarchæ Sæculi IV.*

1. *Ariani*, ab *Ario* Presbytero sic dicti, denegabant Christum esse Patri consubstantialem, ac proinde negabant eum esse Deum. Damnati sunt in Concilio Nicæno I.

2. *Semi-Ariani*, qui negantes Christum esse consubstantialem Patri, fatebantur eum esse similem in natura, quomodo homo similis est alteri homini. Horum principes fuerunt *Actius*, et *Eunomius*.

3. *Donatistæ*, a *Donato*, qui primum propter Cæcilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesiæ Carthaginensis Episcopum, schisma fecit, quod in hæresim verterunt Donatistæ, docentes: 1. Hæreticos iterum baptizandos. 2. Solos, qui remanserant in parte Donati, esse de Ecclesia. Fuerunt damnati a Melchiade Papa.

4. *Macedoniani*, a *Macedonio* Episcopo Constantinopolitano sic dicti, docebant: *Spiritum Sanctum esse puram creaturam*. Damnati sunt in Concilio Constantinopolitano I.

§. V. *Hæresiarchæ Sæculi V.*

1. *Pelagiani* docebant: 1. Peccatum Adami illi soli nocuisse. 2. Nullum in ejus posteritate fuisse peccatum originale. 3. Mandata Dei solis naturæ viribus posse observari; sicque hominem posse justificari sine gratia. Damnati sunt ab Innocentio I. et a Concilio Carthaginensi.

2. *Nestoriani*, sic dicti a Nestorio Episcopo Constantinopolitano, qui duas in Christo personas admit-

tens, unam divinam, alteram humanam, Beatam Virginem negabat esse *Theotocon*, sed solum *Christotocon*, seu Christi genitricem. Damnati sunt in Concilio Ephesino I.

3. *Eutychiani*, sic dicti ab Eutychete Abbate Constantinopolitano, qui ut contradiceret Nestorio, docuit unam tantum esse naturam in Christo. Damnati sunt in Concilio Chalcedonensi.

§. VI. *Hæresiarchæ Sæculi VI.*

Monothelitæ, qui authore Cyro Patriarcha Alexandrino, quem secutus est Sergius Constantinopolitanus, unam tantum in Christo voluntatem, atque operationem asserebant. Damnati sunt in VI. Synodo.

§. VII. *Hæresiarchæ Sæculi VII.*

Mahumetismus, authore *Mahumete*, qui in *Alcorano* sua impia dogmata disseminavit, quorum præcipua capita sunt: 1. Deum esse corporeum. 2. Unicam in Deo esse personam. 3. Christum non esse Deum, sed magnum quemdam Prophetam. 4. Cæremonias Mosaicas esse necessarias. 5. Poligamiam esse licitam. 6. Vitam æternam consistere in voluptatibus corporeis, etc.

§. VIII. *Hæresiarchæ Sæculi VIII.*

1. *Iconomachi*, seu *Iconoclastæ*, qui cultores sacrarum Imaginum idololatria accusabant; unde Leo Isauricus Imperator Iconoclasta edictum proposuit, ut sacræ Imagines de templis tollerentur. Damnati sunt in VII. Synodo.

2. *Albanenses*. 1. Admittebant duo rerum principia, unum bonum, aliud malum. 2. Aliquem ante adventum Christi, justum fuisse negabant. 3. Docebant mundum esse æternum. 4. Animas de novo non creari, sed eas de corporibus mortuorum in alia corpora transmigrare. 5. Juramentum numquam esse licitum. 6. Non extare peccatum originale. 7. Sacramenta a peccatoribus collata nullam vim habere. 8. Confessionem non esse necessariam. 9. Matrimonium esse illicitum. 10. Ab Ecclesia nihil esse possidendum, nisi in communi. 11. Tandem resurrectionem corporum negabant.

3. *Paulianistæ*, a *Paulo* et *Joanne* sic dicti, præter Manichæismum, quem profitebantur, contendebant formam Baptismi in his verbis consistere: *Ego sum aqua viva*; et Eucharistiæ in his: *Accipite, manducate, et bibite*.

§. IX. *Hæresiarchæ Sæculi IX. et X.*

1. *Gothescalcus* renovavit hæresim Prædestinatorum, docendo Deum sine prævisione boni et mali, aliquos absolute prædestinasse, alios absolute reprobasse; et consequenter tenebat Christum pro omnibus non fuisse mortuum, nec Deum velle omnium salutem.

2. *Græci*, duce *Photio*, schisma fecerunt, seque ab Ecclesia Romana diviserunt, et errorem de processione Spiritus Sancti a solo Patre spargere cœperunt; qui successu temporis in varias hæreses prolapsi sunt,

§. X. *Hæresiarchæ Sæculi XI.*

1. *Sacramentarii*, Berengario duce, qui docebat primum Christi corpus non existere in Eucharistia, nisi figurate; at cum postea hunc errorem revocasset, docuit substantiam panis remanere cum corpore Christi: additque solos adultos esse baptizandos.

2. *Simoniaci*, qui venditionem rerum sacrarum esse licitam prædicabant.

§. XI. *Hæresiarchæ Sæculi XII.*

1. *Petrobusiani*, a *Petro de Bruys* Antuerpiensi, docebant: 1. Baptismum non esse parvulis necessarium. 2. Christum non esse in Eucharistia. 3. Preces pro mortuis esse inutiles.

2. *Valdenses*, seu *Pauperes de Lugduno*, sic dicti a *Valdone* Lugdunensi, qui sua bona pauperibus erogaverat, omnia pene Ecclesiæ Romanæ dogmata rejiciebant. Hos damnavit Lucius Summus Pontifex.

3. *Albigenses*, qui tempore Innocentii III. non solum concionibus, sed etiam armis Ecclesiam diu vexaverunt. Duo admittebant principia, animarum transmigrationem asserebant, resurrectionem corporum negabant; Baptismum et Eucharistiam rejiciebant, etc.

§. XII. *Hæresiarchæ Sæculi XIII.*

Flagellantes, docebant non posse salvari eos qui se non baptizarent in proprio sanguine per flagellationem extracto; flagellationem esse martyrio præstantiorem; Sacramenta, et cætera bona opera esse inutilia; Purgatorium in altera vita non esse.

§. XIII. *Hæresiarchæ Sæculi XIV.*

1. *Fratricelli*, authore quodam *Hermanno*, docebant: 1. S. Pontificem in Ecclesia nullam authoritatem habere. 2. Se solos constituere veram Christi Ecclesiam. 3. Se nullius obedientiæ subditos esse. 4. Copulam cum omnibus mulieribus exercebant, puerosque ex illis procreatos occidebant. Hos damnavit Bonifacius VIII.

2. *Beguardi* et *Beguinæ*, qui, authore *Bogonato*, monasticam vitam sine votis profitebantur, docebant: 1. Hominem posse in hac vita fieri impeccabilem. 2. Hominem statum impeccabilitatis adeptum, non amplius teneri ad jejunia et orationem, et in gratia crescere non posse, et alia id genus. Damnati sunt in Concil. Viennensi.

§. XIV. *Hæresiarchæ Sæculi XV.*

1. *Wiclefitæ*, a Joan. *Wiclef*, cujus articuli 45. erronei damnati sunt a Concil. Constantiensi, in quibus inter alia multa asserebat 1. Substantiam panis et vini manere in Sacramento altaris. 2. Deum debere obedire diabolo. 3. Homini contrito confessionem exteriorem esse superfluam. 4. Bonorum temporalium possessionem esse Ecclesiasticis illicitam. 5. Religiosos non esse de Religione Christiana. 6. Omnes Religiosos mendicantes esse hæreticos. 7. Omnia casu ac necessitate absoluta evenire. 8. Rom. Ecclesiam esse synagogam Satanæ. 9. Papam non esse Vicarium Christi, nec Petri successorem. 10. Electionem Papæ a Cardinalibus per diabolum esse introductam, et alia absurda id genus, quæ referre non vacat.

2. *Hussitæ*, a Joann. *Huss*, omnes fere Wiclefi errores propugnabant, quibus sequentes addebant. 1. Ecclesiam solis prædestinatis constare. 2. Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ Catholicæ. 3. Obedientiam Ecclesiasticam non esse fundatam in Scriptura. 4. Nullum esse Dominum temporalem, nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum sunt in peccato mortali. Damnati sunt in Concilio Constantiensi.

§. XV. *Hæresiarchæ Sæculi XVI.*

1. *Lutherani*, a Martino *Luthero* Monacho Augustiniano apostata, qui primum in Indulgentias tamquam in sacrilegos abusus insurrexit, deinde summorum Pontificum, Conciliorum, et Patrum authoritatem impugnavit, Sacramenta mutilavit, liberum arbitrium negavit, sacrificia et preces pro mortuis rejecit.

Hæresis Lutherana in varias sectas dividitur, quarum præcipua est *Anabaptistarum*, qui, ultra errores Lutheri, docent parvulos non esse baptizandos, et si baptizati fuerint, iterum esse baptizandos, dum ad annos discretionis pervenerint.

2. *Calvinistæ*, a Joann. *Calvino*, qui errores Lutheri refricavit, ipsisque plures alios addidit circa Prædestinationem, Liberum arbitrium, justificationem, bona opera, et Missæ sacrificium.

3. *Sociniani*, a Fausto Socino, et Lælio Socino ejus nepote et discipulo, universam Theologiam corruperunt, in primis de sacrosancta Trinitate, et justificatione hominis coram Deo, docentes: 1. Christum esse purum hominem. 2. Non dari peccatum originale. 3. Nullam futuram corporum resurrectionem. 4. Eucharistiam esse meram cæremoniam, in commemorationem mortis Christi institutam.

§. XVI. *Hæresiarchæ Sæculi XVII.*

1. *Janseniani*, qui quinque famosas Propositiones ex libro Jansenii extractas, a summis Pontificibus Innocent. X. Alexand. VII. et Clem. IX. damnatas, propugnant.

2. *Quietistæ*, qui Michaelis de Molinos prava dogmata (de quibus alibi agemus) sequuntur, damnati sunt ab Innoc. XI.

3. *Deistæ*, sunt qui asserunt Deum existere credendum esse, et nihil aliud. Vocantur etiam 1. *Libertini*, quia modum colendi Deum ex uniuscujusque arbitrio pendere asserunt. 2. *Indifferentes*, quia quemlibet in sua religione salvari posse præsumunt. 3. *Philosophi*, quia ad rationis naturalis normam Christianæ religionis mysteria ita commensurant, ut quidquid rationis captum superat, rejiciant.

4. *Quesnelistæ*, a quodam *Quesnelo*, Ordinis Oratorii Presbytero, Doctore Sorbonico, qui scripsit librum reflexionum moralium cum notis in novum Testamentum, in quo continentur una supra centum propositiones damnatæ a Clemente XI. in Constitutione *Unigenitus, edita* 8. *Septembris* 1713. quæ propositiones renovant hæreses Jansenii, Lutheri, Calvini, etc. ita ut *Quesnelismus*, participet cum multis præcedentium sæculorum hæresibus.

TRACTATUS

DE DEO, ET ATTRIBUTIS.

Hujus Tractatus quatuor erunt Dissertationes, quarum *Prima*: De Dei existentia. *Secunda*: De Dei natura, seu essentia. *Tertia*: De divinis attributis generatim. *Quarta*: De divinis attributis speciatim.

DISSERTATIO I.

De existentia unius Dei.

Nota. Dei nomine nullus est qui non intelligat ens omni perfectionum genere infinitum, a quovis alio independens, cæterorumque omnium originem, et finem, quod, ut ait Div. August. *(L. 1. de Doctr. Chr. c. 7.) ita cogitatur ut aliquid, quo nihil melius sit, neque sublimius;* de quo quæritur: 1. Utrum, quam habemus de Deo, idea nobis sit innata, et a natura ita intime impressa, ut nullo medio indigeamus ad existentiam ejus cognoscendam. 2. Utrum hæc proposit. *Deus est*, sit per se nota. 3. Utrum existentia Dei possit demonstrari. 4. Quibus argumentis possit demonstrari. 5. Utrum possit invincibiliter ignorari. 6. Utrum Deus sit unus, seu unicus.

CAPUT I.

Utrum aliqua Dei notio sit nobis innata?

Nota 1. Idea alia est *innata*, seu ingenita, alia *adventitia*, alia *factitia*.

Idea *innata* est ea, quæ nec ex discursu, nec ex sensibus habetur, sed ab ipso authore naturæ nobis est impressa; talis est cognitio istorum primorum principiorum, *Totum est majus sua parte: quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, etc.* his enim mens nostra acquescit, statim atque termini ipsi auditi fuerunt.

Idea *adventitia* est ea, quæ ad præsentiam objectorum extrinsecorum, quæ in sensus incurrunt, a mente, vi ac facultate propria, cuduntur, talis est idea animalis rationalis.

Idea *factitia* est ea, quam mens, ex multis præcedentibus notionibus, componit; ut si quis ex duplici hirci et cervi notione, ideam hirco-cervi sibi effingat.

Nota 2. Hæc quæstio, quæ, prima fronte, mere Philosophica apparet, in Theologicam tamen evasit ex eo tempore quo Socinus *(Tom. 1. prælect. Theolog. cap. 2.)* ejusque Sectatores, novitatis pro more suo amantes, docuerunt ideam unius Dei nobis potius factitiam esse, quam innatam, contra quos sit

CONCLUSIO

Est in unoquoque homine ingenita Dei notio.

Prob. 1. Ex Script. Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Et Is. 16. » Redite prævaricatores ad cor, recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, et non est ultra Deus ». Ex quibus patet notitiam Dei nobis esse impressam, sufficeretque cuique, etiam prævaricatori, ut cor consulat, ad consequendam Dei notitiam.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, tum Græcis, tum Latinis.

D. Justin. Apolog. 2. ait: *Dei appellatio nomen non est, sed rei inenarrabilis, naturæ hominum insita opinio*.

D. Clem. Alex. (*In protreptico, seu admonitione ad gentes*). » Omnibus, *inquit*, simpliciter hominibus, maxime autem iis qui versantur in Doctrina et Litteris, instillatus est quidam divinus influxus, qua de causa, vel inviti quidem, fatentur unum esse Deum, ab interitu alienum et ingenitum ".

Div. Cyprian. (*Lib. de Idolor. vanitatibus*) dicit post Tertullian. » Vulgus in multis Deum naturaliter confitetur, cum mens et anima sui authoris se principis admonetur, dici frequenter audivimus: O Deus! et, Deus videt; et, Deo commendo, etc. atque hæc est summa delicti nolle agnoscere, quem ignorare non possis ".

D. Joann. Damasc. (*Lib.* 1. *Orthodox. fidei, cap.* 1.) *Nemo mortalium est*, inquit, *cui non hoc ab eo* (Deo) *naturaliter insitum sit, ut Deum esse cognoscat*.

Prob. 3. Ex Philosophis Gentilibus. Plotinus ex secta Platonica, ait: » Omnes naturali quodam instinctu clamant, in unoquoque nostrum esse Deum ".

Jamblicus Porphirii (*Lib.* 1. *de Mysteriis, cap.* 3.). *Cohæret*, inquit, *nostræ ipsi substantiæ de iis innata cognitio*; unde Tullius (*L.* 1. *de Legib. n.* 24.) ait: » Nulla gens, neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat ". Ergo, tum ex Patribus, cum ex Philosophis, notio Dei nobis est ingenita.

Respondent Sociniani, ex his Patrum et Philosophorum testimoniis, equidem sequi Deum hominibus naturale lumen indidisse, per quod facillime Dei existentiæ cognitionem, per demonstrationem ex creaturis petitam, assequi possint; non vero ex eis posse concludi cognitionem Dei esse ingenitam. Sed

Contra est; Patres et Gentiles loquuntur de cognitione Dei, quæ est naturæ hominum insita, congenita, et antecedens quodlibet studium, quamlibet demonstrationem; sic Clem. Alex. (*Lib.* 5. *Stromat.*) asserit omnes homines habere de Deo *anticipatam*, id est, quæ præcedit omne studium, *notionem*. Sic Jamblicus cit. dicit: » Humanus animus conjectura, aut opinione, aut syllogismo quopiam temporaneis rebus accommodato, minime divinorum essentiam tempore superiorem assequitur, sed puris et incorruptis intelligentiis, quas hausit ab æterno, divinitus per has notiones divinas, divinis copulatur ".

Prob. a ratione evidenti: Dei notitia, aut est animæ ab ipsa natura ingenita, aut est decursu temporis efficta, nullum enim datur medium; atqui non est decursu temporis efficta; ergo, etc.

Prob. min. Si notitia Dei esset decursu temporis efficta, eam mens vel ex sese, vel ex rebus sensibilibus efformasset; atqui neutrum dici potest, ergo, etc. *Non primum*; mens enim nullam ex sese potest cudere imaginem, nisi illarum perfectionum, quas aut in se habet, aut in aliis videt; atqui infinitas perfectiones, quas idea Dei repræsentat, mens nec in se habet, nec in aliis videt; ergo etc. *Non secundum*; nam rerum sensibilium universitas est quid maxime finitum; atqui ex rebus finitis non potest erui idea entis infiniti, eum idea, quæ est imago ab aliquo tanquam exemplari expressa, non possit plures exhibere perfectiones, quam in ipso exemplari ex quo profluit, reperiantur; ergo etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si nobis ingenita foret notio Dei, nulli unquam fuissent, aut hodie essent Athei; atqui falsum utrumque consequens; ergo, etc. *Resp. nego minorem*.

Prob. min. Ante Christi adventum *Protagoras, Diagoras, Melius*, etc. fuerunt Athei; tales etiam post Christi adventum fuerunt *Vaninus*, vivus ob impietatem Tolosæ combustus: *Spinosa*, qui nullum alium agnoscit Deum, quam mundum universum; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Plures fuerunt, et sunt Athei *improprie* dicti, *conc.* proprie dicti, *subdist.* practice et in corde, *conc.* speculative et in mente, *nego ant.* Itaque Athei nomen non semper idem sonat apud authores, namque alius est Atheus *improprie*, alius *proprie*, sive sit practice, sive speculative.

Atheus *improprie*, est is, qui deos vulgares non veneratur; sic teste Justino, *Apologia* 1. ipsimet Christiani passim a Gentilibus vocabantur Athei.

Atheus *practice*, seu cordis, est qui libidine excæcatus, ita perdite vivit, ac si non esset Deus, quem (utpote vindicem criminum intimo conscientiæ sensu reformidans) vellet non esse; talis fuit *insipiens* ille, qui Psalmo 13. *dixit in corde suo: Non est Deus*. Quare dixit in corde suo? quia, inquit August. in hunc locum, nemo aperte audet dicere, non est Deus, *etiam si ausus fuerit cogitare*, contra intimum conscientiæ sensum, unde, *corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis*; tales sunt etiam qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Ad Tit. c. 1. v. 16.

Atheus *speculative*, seu mentis, est is, qui omnem divinitatis ac religionis sensum deponit; tales fuisse Atheos ac esse, prorsus negamus.

Inst. 1. Gentes dicuntur Deum non novisse Psal. 76. *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt*; imo dicuntur Deum penitus ignorasse, (1. *Thessal.* 4. *v.* 5.), *sicut et gentes quæ ignorant Deum*. Ergo fuerunt Athei speculative.

Resp. *dist. ant.* Dicuntur ignorasse Deum practice, *conc.* speculative, *nego ant.* Gentes itaque dicuntur Deum ignorasse, quia non coluere; et ideo addit Psaltes Regius: *Effunde iram ... et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt*. Sed non dicuntur ignorasse Deum hoc sensu, quod nullum de divinitate sensum habuerint; idololatria enim intimum divinitatis sensum animis nostris impressum demonstrat.

Inst. 2. Gentes ex Apost. (*Ephes.* 2. *v.* 12.) dicuntur esse *sine Deo in hoc mundo*. Ergo nullum habuerunt de divinitate sensum.

Resp. *dist. ant.* Dicuntur fuisse sine Deo vero quem colerent, *conc.* sine ulla generali Dei, saltem exili, notione, *nego antec.* nam *opinio de Deo naturaliter quidem insita est omnibus hominibus*, ait Gregor. Nyss. (*Orat.* 5. *de beatitudine*), *sed ignorantia vera Dei peccatur contra id quod colitur*. Cum, nempe, ingenita Dei notio ad vana simulacra detorquetur.

Inst. 3. Juxta narrationem eorum qui primi prædicaverunt Brasiliensibus, Perusianis, Virginiensibus, et aliis Americanis, illi populi nullum, neque verum, neque falsum, coluerant vel agnoverant Deum; ergo illi nullum habuerunt divinitatis sensum.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Nulla enim gens fuit, quæ omni penitus numinis sensu destitueretur, quamvis, propter immanem animi stuporem, publicos conventus ad sua numina colenda non usurparent, alii enim solem, alii idola colebant.

Dixi, *transeat ant.* quia in illo altero orbe homi-

nes ita barbari inventi fuerunt, ut non tam homines, quam feræ esse viderentur; quid autem mirum, si qui ratione vix utebantur, ingenita Dei notione, quæ est rationis quasi appendix, pariter non uterentur?

Instabis 4. Si Dei notio esset ingenita, eadem omnibus inesset; falsum conseq. ergo.

Prob. min. Si eadem omnibus inesset idea Dei, unus idemque omnibus esset Deus; falsum consequens, alii enim Jovem, alii Venerem, etc. adorarunt; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Nam idea Dei unice dictat aliquem existere Deum; quinam vero sit ille, non determinat; unde in eo eligendo, pro prava institutione, aut propria libidine variarunt homines.

Objicies 2. Quod ex sensibus oriri debuit, nobis non est innatum; atqui notio Dei ex sensibus oriri debuit, ergo.

Prob. min. hoc axiomate: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*. Ergo.

Resp. *dist. axioma,* Nihil corporeum est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, *conc.* nihil spirituale, *subdist.* Si cognitio sit acquisita, *conc.* si sit innata, *nego*. Unde axioma non est universaliter verum: sic quoniam cognitio hujus principii, *impossibile est idem simul esse, et non esse,* nobis est ingenita, illud cognoscimus immediate, et sine ullo sensuum exteriorum ministerio.

Inst. 1. Illa notio non prius est in intellectu, quam fuerit in sensu, quæ ex rerum sensibilium consideratione excitatur: atqui talis est notio Dei; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quæ ex rerum sensibilium consideratione, tamquam a causa efficiente, excitatur, *conc. maj.* tamquam a causa occasionali, *nego maj.* atqui notio Dei ex rerum sensibilium consideratione excitatur, tamquam a causa occasionali, *conc. min.* tamquam a causa efficiente, *nego min.* Itaque, occasione rerum sensibilium, idea Dei, nobis a natura impressa, excitatur, non autem ab illis rebus efficitur, cum res finitæ entis infiniti perfectiones non possint nobis repræsentare.

Inst. 2. Illius notio nobis a natura non est ingenita, cujus existentia ex creaturis manifeste demonstratur; atqui existentia Dei ex creaturis manifeste demonstratur; ergo.

Resp. *nego maj.* Non enim repugnat multiplici via existentia Dei cognosci, per ideam nempe ab ipsa origine animo impressam, et per multiplicem e creaturis petitam demonstrationem; atque tantum abest, ut hæ variæ probationes sese mutuo impediant, quin potius mutuam sibi lucem subministrent, ut quod nonnisi subobscure ex uno habetur, ex altero certius colligatur.

Inst 3. Ideo non possumus probare istud principium metaphysicum, *impossibile est idem simul esse, et non esse,* quia illius notio nobis est a natura ingenita; ergo illius notio non est nobis ingenita, cujus existentia ex creaturis demonstratur.

Resp. *nego ant.* Non enim ideo istud principium non potest demonstrari, quod ejus notio nobis sit a natura indita, sed quod, utpote pure speculativum, nullos producat effectus, unde probari possit; at Deus, cum sit rerum omnium author, ex his, tamquam causa ex effectibus, invicte potest demonstrari.

Objicies 3. Si quæ nobis inesset a natura insita Dei notio, cognoscere possemus quid sit Deus; falsum cons. ergo.

Resp. *nego maj.* Idea enim, quam de Deo nobis indidit natura, terminatur ad ejus existentiam, non vero pertingit ad ejus essentiam.

Inst. Notio Dei, si quæ sit nobis a natura indita, nobis exhibet Deum ut ens perfectissimum; sed non potest nobis exhibere Deum ut ens perfectissimum, quin nobis exhibeat quid sit Deus; ergo non est in nobis notio Dei innata.

Prob. min. Idea Dei, si quæ sit innata, non potest nobis exhibere Deum ut ens perfectissimum, quin omnes ejus perfectiones cognoscamus; sed non possumus omnes Dei perfectiones cognoscere, quin cognoscamus quid sit Deus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quin omnes ejus perfectiones cognoscamus, in genere et implicite, *conc.* in specie et explicite, *nego maj.* atqui non possumus omnes Dei perfectiones cognoscere in specie et explicite, quin cognoscamus quid sit Deus, *conc. min.* in genere et implicite, *nego min.* Equidem Deus non potest a nobis cognosci ut ens perfectissimum, quin saltem implicite et in genere cognoscatur in eo esse omnium perfectionum cumulus; sed cum multæ sint reipsa perfectiones, quæ non illico perfectiones intelliguntur, (qualis est ver. g. immensitas, qua Deus in locis etiam obscœnissimis præsens est), ideo non statim intelligitur, illas Deo esse tribuendas, ac proinde rationis auxilio sunt probandæ adversus eos qui illas negant.

CAPUT II.

Utrum hæc propositio Deus est, sit per se nota, tum quoad se, tum quoad nos?

Nota 1. Propositio *per se nota quoad se*, est ea, cujus prædicatum est de essentia subjecti, quocum per se immediate est connexum: talis est hæc prop. *homo est rationalis;* rationalitas enim est de essentia hominis, cui immediate, et sine ullo alio medio, convenit. E contra hæc propos. *homo est risibilis,* non est per se nota quoad se, quia risibilitas nec est de essentia hominis, nec ei immediate convenit, sed mediante rationalitate: homo enim ideo risibilis est, quia rationalis.

Propositio *per se nota quoad nos*, est ea, cujus veritas nobis attendentibus innotescit statim atque intelligimus terminos quibus constat; talis est hæc prop. *Totum est majus sua parte:* ejus enim veritas intellectui attendenti innotescit statim atque intelligit significatum horum vocabulorum, *totum, majus*, et *pars*.

Nota 2. Conveniunt omnes Theologi hanc propositionem *Deus est*, esse per se notam quoad se, quia illius prædicatum est de essentia subjecti, cum quo ita immediate connexum est, ut ea connexio non possit demonstrari a priori: verum, utrum sit etiam per se nota quoad nos, non conveniunt: negant Thomistæ et Scotistæ, affirmant alii; cum quibus

CONCLUSIO.

Hæc propositio, Deus est, nota est per se quoad nos.

Prob. Illa propositio nota est per se quoad nos, cujus termini non possunt intelligi, quin simul concipiatur prædicatum subjecto essentialiter, et sine ullo alio medio a priori, convenire: sic hæc propositio: *Triangulus tribus angulis est distinctus,* est propositio par se nota quoad nos; quia non potest cogitari triangulus, quin statim concipiatur tres ei angulos inesse: atqui termini hujus propos. *Deus est,* non possunt intelligi, quin simul intelligatur prædicatum, nempe existentiam, subjecto, nempe Deo, essentialiter convenire, et hoc sine ullo medio a priori; ergo, etc.

Prob. min. Per terminum, *Deus,* intelligitur ens

perfectissimum, quo nihil melius aut esse, aut cogitari potest: per terminum, *est*, intelligitur omnium perfectionum prima, et sedes omnium aliarum; atqui illi termini non possunt intelligi, quin simul intelligamus existentiam Deo necessario competere; alias esset ens perfectissimum, et non esset ex hypothesi: non esset, quia careret perfectione omnium prima; ac aliud ens eo perfectius cogitari posset, ens nimirum cui realis existentia conveniret; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illa prop. non est per se nota quoad nos, quam plerique homines quondam ignorarunt; atqui ex Apostol. (1. *Cor.* 15. *v.* 14.) *ignorantiam Dei quidam habent;* ergo.

Resp. dist. maj. Quam plerique homines attendentes ad istius termini, *Deus*, ideam ignorarunt, *conc. maj.* non attendentes ad istius termini, *Deus*, ideam, *nego maj.* atqui plerique quondam ignorarunt Deum, non attendentes ad termini, *Deus*, ideam, *conc.* attendentes ad illam ideam, *subdist.* ignorarunt practice, *conc.* speculative, *nego min.* Itaque plerique homines, licet de Dei existentia conscientiam habuerint, tamen ad illius ideam non sufficienter attendentes supina negligentia ad quid nomen, *Deus*, se extendat, comprehendere non curarunt; idque contingit Deo spargente pœnales cæcitates super illicitas illorum cupiditates, ait *August. in Ps.* 13.

Objicies 2. Prop. quæ potest demonstrari, non est per se nota quoad nos; atque hæc propos. *Deus est*, potest demonstrari.

Resp. dist. maj. Propos. quæ potest demonstrari a priori, *conc.* a posteriori, *nego maj.* Porro hæc prop. *Deus est*, non potest demonstrari a priori, bene vero a posteriori per effectus a Deo productos: potest enim fieri quod subjectum propositionis per se notæ quoad nos habeat aliquos effectus, ac proinde ut illius existentia per eos demonstrari possit.

Inst. Atqui prop. per se nota quoad nos, non potest, nequidem a posteriori, demonstrari, ut patet in hac prop. *Totum est majus sua parte*. Ergo etc.

Resp. dist. ant. Non potest demonstrari nequidem a posteriori, quando ejus subjectum nullos producit effectus, *conc.* quando aliquos producit effectus, *nego ant.* non ideo ergo hæc prop. *Totum est majus sua parte*, non potest demonstrari a posteriori, quod sit prop. per se nota quoad nos, sed quod illius subjectum nullos extra se producat effectus, per quos possit demonstrari, quod de Deo dici non potest.

Objicies 3. Ideo hæc prop. *Deus est*, dicitur per se nota quoad nos, quod terminus iste, *Deus*, concipi non possit sine reali existentia; atqui falsum consequens, ergo.

Prob. min. Ens perfectissimum potest cogitari duntaxat ut possibile; ergo terminus iste, *Deus*, potest concipi sine reali existentia.

Resp. nego ant. Pugnat enim in terminis, quod ens aliquod cogitetur ut perfectissimum, et simul cogitetur duntaxat ut possibile; esset enim perfectissimum simul et imperfectum; perfectissimum esset ex hypothesi, imperfectum vero quia careret maxima perfectione, nimirum existentia.

Inst. A statu ideali ad statum realem non est legitima consequentia; ergo ex eo quod Deum existentem concipiamus, non sequitur quod realiter existat.

Resp. dist. ant. A statu ideali ad statum realem non est legitima consequentia, in iis de quorum essentia non est existentia actualis, *conc.* in ea re de cujus essentia, et notione, est realis existentia, *nego ant.* Porro in notione Dei includitur existentia actualis, ut probatum est.

CAPUT III.

Utrum existentia Dei possit demonstrari?

Nota. Ex Logicis demonstratio quæ est *sillogismus pariens scientiam*, dividitur in demonstrationem a priori, et a posteriori.

Demonstratio *a priori* est ea, quæ fit per causas rei quæ demonstratur, sive est ea, qua effectus demonstratur per causam; sic risibilitas demonstratur per rationalitatem: *rationale* enim est causa cur *risibile* conveniat homini.

Demonstratio *a posteriori* est ea, quæ fit per effectus rei quæ demonstratur; sic rationalitas demonstratur per risibilitatem. His positis, sit

CONCLUSIO I.

Existentia Dei non potest demonstrari a priori. Est contra Ariminensem *in* 1. *dist.* 3. *q.* 4.

Prob. Demonstratio a priori fieri debet per causam rei quæ demonstratur; atqui Deus nullam habet suæ existentiæ causam, cum nomine Dei intelligatur *ens a se*, seu a quovis alio independens; ergo etc.

Dices: Essentia Dei est causa, seu ratio, cur existentia conveniat Deo; ergo Dei existentia potest demonstrari a priori.

Resp. nego ant. Nam, ut essentia esset causa cur existentia conveniret Deo, deberet, saltem per operationem intellectus, esse distincta ab existentia; atqui essentia in Deo, nequidem per operationem intellectus, est distincta ab existentia; nam Deus est ens a se: atqui ens a se non potest concipi sine existentia; ergo.

Inst. Valet sic sillogismus, *Ens quo nullum perfectius potest excogitari, necessario existit; atqui Deus est ens, quo nullum perfectius potest excogitari;* ergo etc. Atqui ille sillogismus est vera demonstratio a priori; ergo.

Resp. nego min. Nam ad veram demonstrationem, medium debet esse distinctum ab ipsa re demonstranda, alioquin idem demonstraretur de eodem; atqui existentia Dei, nequidem per mentem, est ab ejus essentia distincta; nam ens quo nullum perfectius excogitari potest, et ens necessario existens, idem omnino est; ergo etc. Unde hæc prop. *Deus necessario existit*, non est illatio ex ista, *Deus est ens quo nullum perfectius potest excogitari*, sed est tantum illius explicatio.

CONCLUSIO II.

Existentia Dei potest demonstrari a posteriori. Est contra Atheos, et quosdam Socinianos.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 18. » Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum. *Sap.* 13. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, et de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes cognoverunt quis esset artifex ... a magnitudine enim speciei et creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri ". Apostol. Roman. 1. ait: *Quod notum est Dei*, (id est, quod de Deo cognosci potest naturaliter) *manifestum est illis* (Philosophis); *Deus enim illis manifestavit*, (lumine scilicet naturali, et per discursum a rebus creatis ad creatorem). *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non*

sicut Deum glorificaverunt. Atqui cœli non enarrarent gloriam Dei; *invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta non conspicerentur*; non essent vani et inexcusabiles homines qui non noverunt Deum, etc. nisi ex creaturis demonstrari posset ejus existentia; ergo.

Respondent Sociniani, ex illis Scripturæ testimoniis probari quidem non posse per rationes naturales ex creaturis habere cognitionem existentiæ Dei probabilem, non vero efficacem et demonstrativam; sed

Contra est. Nam hæc Scripturæ verba, *Notum est, manifestum est, intellecta conspiciuntur, cognoscibiliter videri*, evidentem exprimunt scientiam, et ita hos textus interpretati sunt SS. Patres; sic D. Hieron. hæc verba, *intellecta conspiciuntur*, exponens, ait: *Id est, tam evidenter intellecta sunt, ut conspectu dicantur*. Et Div. August. Tract. 2. in Joann. *Deus*, inquit, *potest inveniri per creaturas evidenter, dicente Apostolo: Invisibilia Dei, etc.*

Prob. 2. Ratione: Existentia rei potest demonstrari a posteriori per effectus ab ea necessario pendentes, sic existentia mentis ab ejus cogitatione certissime cognoscitur; atqui omnes creaturæ sunt effectus Dei, a quo necessario, *in esse, in conservari*, et *in gubernari*, pendent; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. cum Socinianis: Objectum fidei supernaturalis non potest demonstrari; atqui existentia Dei est objectum fidei supernaturalis; *credere enim oportet accedentem ad Deum quia est*, ait Apostol. (*Heb.* 12. *v.* 1.) ergo, etc. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Scientia et fides non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto: ergo objectum fidei supernaturalis non potest demonstrari.

Resp. *dist. ant.* Non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto, per idem motivum, *conc.* per diversa motiva, *nego ant.* Nam Dei existentia creditur propter summam Dei revelantis authoritatem, et evidenter cognoscitur propter necessariam connexionem quæ concipitur inter creaturas existentes, et earum creatorem, quæ sunt motiva valde distincta.

Inst. Atqui scientia et fides non possunt, etc. etiam per diversa motiva, etc.

Prob. subsumpt. Quæ sese invicem excludunt ab eodem subjecto, non possunt stare simul in eodem subjecto, etiam propter diversa motiva; atqui fides et scientia, etc.

Prob. min. Evidentia et inevidentia sese mutuo excluduntur ab eodem subjecto; atqui fides parit inevidentiam; est enim *argumentum non apparentium*, Heb. 11. scientia vero parit evidentiam; ergo.

Resp. Sub data distinctione, *nego maj.* quia per diversa motiva, idem objectum, modo evidenti et modo inevidenti cognosci potest.

Prob. maj. Si evidentia et inevidentia sese mutuo non excluderent ab eodem subjecto, idem actus esset simul evidens et inevidens; absurdum conseq. Ergo.

Resp. *nego sequel. maj.* Quæ est de falso supponente, supponit enim hominem, qui ex revelatione et demonstratione cognoscit Deum existere, uno eodemque actu assentiri huic prop. *Deus est*, quod falsum est, nam duobus actibus illi assentitur, uno propter revelationem, et altero propter evidentem rationem.

Objicies 2. cum nonnullis Philosophis: Nulla Dei notitia comparari potest sine supernaturali Dei gratia; ergo non potest acquiri per demonstrationem.

Prob. ant. Ecc. 1. *Omnis sapientia a Domino Deo est*. Ergo notitia Dei non potest acquiri sine gratia supernaturali.

Resp. *dist. conseq.* Notitia Dei salutaris, id est, conducens ad vitam beatam, *conc.* notitia naturalis, *nego conseq.* De notitia salutari loquitur Ecclesiasticus.

Instabis 1. Scientia Dei in Philosophis paganis fuit mere naturalis; atqui Apostol. *Rom.* 1. illam refert ad gratiam Dei: *Deus enim*, inquit, *illis manifestavit*; ergo.

Resp. *dist. min.* Refert ad gratiam ordinis naturalis, *conc.* ordinis supernaturalis, *nego min.* Itaque duplex est genus beneficiorum Dei; alia sunt *naturalia*, quæ naturam ipsam, etiam post lapsum, consequuntur; alia *supernaturalia*, quæ naturam non consequuntur, sed quæ, per peccatum ablata, ex mera Dei misericordia restituuntur. Porro Apostol. loquitur de donis naturalibus, addit enim illico *Invisibilia ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur:* quo textu relato, ait Div. August. serm. 68. *Fuerunt ergo... non adjuti Spiritu Dei*.

Inst. 2. Clem. Alexand. (*L.* 1. *Stromat. p.* 282.) Philosophiam comparat legi Mosaicæ: *Ipsa Philosophia*, inquit, *Græcos pedagogi more ducebat, sicut lex Hebræos ad Christum*. Atqui lex Mosaica revelatione supernaturali Judæis a Deo concessa est; ergo et Philosophia.

Resp. *dist. maj.* Philosophiam legi Mosaicæ comparat, quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego maj.* Itaque Clem. Alex. confert Philosophiam cum lege, in eo quod utraque a Deo data sit ad notitiam Dei, et virtutis comparandam, non vero eas confert in hoc quod Philosophia sit bonum ordinis supernaturalis ad vitam æternam spectans, sicut lex Mosaica, dicit enim (*lib.* 6. *Stromat. p.* 697.) *Philosophos non fuisse a Deo afflatos sicut Moysen et Prophetæ*.

Inst. 3. Ea gratia est ordinis supernaturalis, quæ hominem justificat; atqui ex Clem. Alex. Philosophia Græcos justificabat: *Iis*, inquit ibid. *qui ex Philosophia fuere justificati, auxilium tanquam thesaurus reconditus*; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quæ hominem justificat, perfecta, interna, et salutari justitia, *conc.* imperfecta, externa, et civili justitia, *nego maj.* justitia perfecta est ea, quæ acquiritur per actus virtutum supernaturalium, qualis nulla unquam esse potest sine vera in Christum fide. Justitia imperfecta est ea, quæ acquiritur per actus virtutum moralium ex motivo naturalis honestatis exercitatos; estque ea quam acquirebant Philosophi, dum opera sua ad Deum, tanquam ad authorem naturæ naturaliter cognitum, referebant. *His, qui erant justi ex Philosophia, non solum opus erat fide in Dominum*, ait Clem. Alexan. l. 6. Stromat. p. 669. *sed etiam ut discederent a cultu simulacrorum*.

Objicies 3. Entis necessarii existentia non potest demonstrari per existentiam entis contingentis; atqui Deus est ens necessarium, creaturæ vero sunt contingentes; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Si entis contingentis existentia non habeat necessariam connexionem cum existentia entis necessarii, *conc.* si habeat, *nego maj.* porro creaturarum existentia ita necessariam habet connexionem cum existentia Dei, ut si ille non existeret, hæ non essent, proindeque Deus per creaturas demonstrari potest.

Inst. 1. Ens contingens non exigit causam necessariam; ergo creaturæ, quæ sunt contingentes, non habent necessariam connexionem cum existentia entis necessarii.

Resp. *dist. antecd.* Non exigit causam necessariam

secundariam, *conc.* primariam, *nego ant.* nam in resolutione causarum, ad eam tandem devioiendum est, quæ, a se existens, omnes alias ex nihilo creaverit; illa autem causa, eo quod a se existat, necessaria debet esse et infinita.

Inst. 2. Medium demonstrationis debet esse necessarium; atqui creaturæ non sunt necessariæ, ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Debet esse necessarium, hypothetice, et quoad necessariam connexionem cum re demonstrata, *conc.* absolute, et quoad existentiam, *nego maj.* atqui creaturæ non sunt necessariæ absolute, et quoad existentiam, *conc.* hypothetice, et quoad necessariam cum re demonstrata connexionem, *nego min.* nam ex hypothesi quod sint, necessariam habent cum Deo, a quo dependent, connexionem; ergo dependentia earum non est contingens, sed necessaria.

Inst. 3. Omnis demonstratio fit ex prioribus; atqui creaturæ non sunt Deo priores; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Fit ex prioribus cognitione, *conc.* ex prioribus existentia, *nego maj.* atqui creaturæ non sunt Deo priores existentia, *conc. min.* cognitione, *nego min.* Porro, cum adversus Atheos existentiam Dei ex creaturis demonstramus, prius esse creaturas probamus, ut inde in Creatoris existentiæ notitiam veniamus.

Inst. 4. Atqui creaturæ non sunt Deo priores cognitione; nam correlativa sunt simul natura et cognitione; atqui Creator et creatura sunt inter se correlativa; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Creator, et creatura sunt correlativa, quando creaturæ spectantur formaliter, ut sunt creaturæ; *conc.* quando spectantur materialiter, ut sunt entia contingentia, *nego min.* Porro quando primo creaturas inspicimus, eas consideramus ut sunt in se, ex qua consideratione intelligimus eas non habere a se ut existant, ex quo concludimus res ab aliquo ente necessario fuisse creatas, quod ens est verus et solus Deus.

Inst. 5. Per creaturas non potest demonstrari essentia Dei; ergo nec ejus existentia; utraque enim identificatur in Deo; ergo si una demonstrari nequit, altera non potest demonstrari.

Resp. 1. *dist. ant.* Essentia non potest demonstrari, explicite, *conc.* implicite, *nego an.* cum enim demonstratur existentia Dei, demonstratur existentia entis existentis a se, seu entis omnimode independentis a quocumque alio; illa autem *aseitas*, seu omnimoda independentia, est ipsamet essentia Dei; ergo, etc.

Resp. 2. Non potest demonstrari quid et qualis sit, *conc.* quod sit, seu quod existat, *nego ant.* hinc licet demonstrari non possit in quo posita sit essentia Solis, recte tamen ex Solis effectibus demonstratur illius existentia; ergo a pari, etc.

Objicies 4. Prima veritas non potest demonstrari; atqui Deus est prima veritas; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Prima veritas in cognoscendo quale est hoc principium Metaphysicum, *impossibile est idem simul esse et non esse*, non potest demonstrari, *conc.* in essendo, *nego maj.* atqui Deus est prima veritas, in essendo, *conc.* in cognoscendo, *nego min.* Deus enim non est primum cognitionis principium, cum ex ejus existentia nobis cognita, alias veritates deducere non possimus.

CAPUT IV.

Quibus argumentis potest demonstrari existentia Dei.

Nota. Theologi, contra Atheos, variis demonstrationibus, tum Metaphysicis, tum Physicis, tum Moralibus probant Dei existentiam; nos amicæ brevitati studentes, tres aut quatuor, inter eas efficaciores, hic aperiemus; sit itaque

§ I. *Demonstratio ex ente necessario et contingenti.*

Necesse est, ut in rerum natura existat aliquod ens necessarium, de cujus ratione sit, quod necessitate suæ naturæ, et independenter ab omni alio existat; sed illud ens est Deus: nomine enim Dei nihil aliud intelligimus; ergo datur Deus.

Prob. maj. Si non daretur aliquod ens necessarium, sequeretur omnia, quæ sunt in rerum natura, esse contingentia; sed hoc implicat contradictionem; ergo in rerum natura necesse est dari aliquod ens necessarium.

Prob. min. Si omnia, quæ existunt, sint contingentia, potuerunt existere, aut non existere; contingens enim definitur, *quod potest esse, aut non esse*; sed dici nequit omnia entia, quæ existunt, ex æquo potuisse existere, vel non existere; ergo non omnia sunt contingentia.

Prob. min. Si quæcumque existunt, potuerint ex æquo existere vel non existere, possunt supponi ea omnia non existere: nam, juxta vulgare adagium, *Posito possibili in actu, nihil sequitur absurdi*; atqui supponi non potest omnia non existere, tunc enim simul essent possibilia, et non essent; *essent possibilia*, quia omne contingens est possibile; *non essent possibilia*, quia nullum ens necessarium existeret, a quo illa entia penerentur in rerum natura; ergo non potest supponi omnia entia non existere; ergo necesse est ut sit ens omnino necessarium; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies cum impio Spinosa. Ex necessitate entis necessarii non demonstratur existentia Dei; ergo infirma est nostra demonstratio.

Prob. ant. Materia, ex qua res quælibet constat, et consequenter universa substantia, est necessaria; ergo ex existentia entis necessarii non potest Dei existentia demonstrari.

Resp. *nego ant.* Nam ens necessarium debet esse infinitum in omni genere perfectionis, ac immutabile, tum quoad existentiam, tum quoad existendi modum; utrumque enim habet ex necessitate suæ naturæ; atqui materia non est infinita in omni genere perfectionis, cum sit iners et otiosa, *item* non est immutabilis, neque quoad existentiam, alias esset a se, at consequenter infinite intelligens, justa, sapiens, provida, etc. quod evidenter est falsum; neque immutabilis est quoad existendi modum, cum sit infinitarum modificationum susceptiva; ergo, etc.

Instab. 1. In rerum natura non possunt dari plures substantiæ; ergo unica est substantia universa, quæ, cum sit necessaria, est noster Deus.

Resp. *nego ant.* Substantiam enim hominis esse distinctam a substantia lapidis, substantiam materialem esse distinctam a substantia intelligente et cogitante, luce clarius est.

Instab. 2. Illa distinctio, quæ videtur in rebus, est tantum apparens, consistitque in diversa ejusdem substantiæ æternæ et indivisibilis modificatione; ergo unica est in rerum natura substantia, quæ Deus est.

Resp. Horrenda illa impietas est, quæ si esset vera, Deus esset simul materia et Spiritus, homo, et brutum, justus et impius, etc. et ideo juxta impium illud systema non dicendum esset: » Sol calefacit terram; Brutus trucidavit Cæsarem; Judas tradidit

Christum; *sed dicendum foret*, Deus modificatus in solem, calefacit Deum modificatum in Terram: Deus modificatus in Brutum, trucidavit Deum modificatum in Cæsarem: Deus modificatus in Judam, tradidit Deum modificatum in Christum": quis unquam tam horrenda cogitare ausus est? Inde enim sequitur nefanda hominum opera ex necessitate divinæ substantiæ promanare, cum nihil aliud sint, quam divinæ substantiæ modificationes.

Instab. 3. Non necesse est, ut ens necessarium sit infinitum; ergo, licet hujus universi materia non sit infinita, nihilominus est necessaria. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Essentiæ rerum creatarum sunt necessariæ; atqui tamen non sunt infinitæ; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Essentiæ rerum creatarum sunt necessariæ, hypothetice, et quoad essentiam Metaphysicam, *conc. maj.* absolute, et quoad existentiam, *nego maj.* et sic ad conseq. *Itaque*, essentiæ rerum creatarum dicuntur necessariæ, eo vero sensu, quod, positæ in rerum natura, tales debeant esse, quales concipiuntur, v. gr. homo, si existat, necessario debet esse animal rationale; porro infinitas perfectionum non fluit ex necessitate hypothetica et metaphysica, sed ex necessitate absoluta et physica existentiæ.

Inst. 4. Quod est necessarium absolute, et quoad existentiam, non minus in suis perfectionibus limitari potest, quam quod est necessarium hypothetice tantum, et quoad essentiam; ergo necesse non est, ut ens necessarium sit infinitum.

Resp. *nego ant.* Disparitas est, quod, quæ sunt necessaria hypothetice tantum, et quoad essentiam, necessario debent habere suæ existentiæ causam a qua limitantur: at quod est necessarium quoad existentiam, nullam agnoscit causam; ergo a nulla potest in suis perfectionibus limitari.

Objicies 2. Licet singula entia sint contingentia, tota nihilominus entium contingentium collectio est necessaria; ergo ex ente necessario inviete non probatur Dei existentia.

Resp. *nego ant.* Nam ens necessarium, quod probamus, debet esse infinite perfectum, et consequenter simplicissimum; atqui tota prædicta collectio non est simplicissima, a suis enim partibus componentibus pendet ut sit, quod est maxima imperfectio; ergo non est quid unum infinite perfectum.

Inst. 1. A sensu distributivo ad collectivum, non valet argumentatio; v. gr. non valet, *singuli milites non sunt exercitus; ergo tota collectio militum non est exercitus;* ergo etc.

Resp. *dist. ant.* A sensu distributivo ad collectivum non valet consequentia, in prædicatis accidentalibus et quantitativis, *conc. ant.* in prædicatis essentialibus, *nego ant.* valet enim ista illatio: *quilibet homo est animal; ergo tota hominum collectio est animal.* Ratio disparitatis est, quia prædicata accidentalia et quantitativa ita singulis conveniunt, ut collectioni repugnent, quia major est quantitas in collectione, quam in partibus collectionis; e contra vero prædicata essentialia tam conveniunt singulis partibus, quam earum collectioni, quia petuntur ab essentia, quæ non suscipit majus et minus, sicut quantitas.

Inst. 2. Atqui in prædicatis essentialibus non valet a sensu distributivo ad collectivum argumentatio; ergo.

Prob. subs. Hæc illatio, *quælibet creatura possibilis est essentialiter producibilis; ergo tota collectio creaturarum possibilium essentialiter producibilis est*, non valet; alias exhauriri posset Dei infinita potentia; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam eodem modo tota collectio possibilium est producibilis, quo singulæ creaturæ possibiles sunt producibiles; atqui singulæ creaturæ possibiles sunt tantum producibiles distributive; ergo et tota collectio essentialiter producibilis est distributive, non collective.

§. II. *Demonstratio ex necessitate primæ causæ effectricis, et primi moventis immobilis petita.*

Necesse est, ut in rerum natura existat aliquod ens improductum, et primum movens immobile; sed illud ens est Deus; nomen enim Dei nihil aliud intelligimus quam ens a se, improductum, ac primum movens immobile; ergo etc.

Prob. maj. Si omnia entia, quæ sunt, vel fuerunt, producta fuissent ac mota, saltem unum ex illis se ipsum produxisset ac movisset; absurdum consequens, nihil enim potest esse sui ipsius causa, et *quidquid movetur, ab alio movetur*, juxta axioma; ergo, etc.

Prob. prima pars minoris. Si in tota entium productorum collectione, unum seipsum produxisset, fuisset se ipso prius et posterius: causa enim est prior suo effectu, et effectus sua causa posterior; atqui hoc est absurdum; ergo nihil potuit se ipsum producere; ergo omnia entia producta supponunt primam causam improductam, aliorum entium effectricem; atqui illa causa est Deus; ergo.

Prob. secunda pars min. Si in tota entium motorum collectione, unum seipsum movisset sive ad esse, sive ad qualitatem, sive ad locum, fuisset secundum idem simul in potentia et in actu; in potentia quidem, quatenus potuisset recipere motum, quem (ut supponitur) non habuisset; in actu autem, quia (ut supponitur) seipsum movisset; sed implicat, quod idem, secundum idem, sit in potentia et in actu; nam quod est simul in potentia et in actu, v. gr. secundum esse, simul est et non est; item quod simul est in potentia et in actu secundum eandem qualitatem, eam habet et simul non habet, quod est contradictorium; ergo datur primum omnino immobile, a quo moveantur cætera quæ moventur; ergo datur Deus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In causis producentibus et productis, moventibus, et motis, datur processus in infinitum, ita ut una sit, et moveatur ab alia, et hæc ab altera usque in infinitum: ergo non necessario recurrendum est ad aliquam causam primam et universalem, a qua cæteræ sint.

Resp. *nego ant.* Repugnat enim talis in infinitum processus, nam in enumeratione causarum subordinatarum, tandem deveniendum est ad causam primam; hæc autem vel est *a se*, vel non; si est *a se*, ergo est improducta, et consequenter Deus; si non est *a se*, ergo est ab alio, sed illud aliud est *a se*, cum sit extra collectionem causarum ab alio productarum: ergo est Deus.

Objicies 2. *cum Epicuro.* Materia est improducta, et æterna; ergo non potest probari existentia primæ et universalis causæ.

Resp. *nego ant.* Quod non tantum repugnat fidei, quæ docet in principio Deum creasse cœlum et terram, sed etiam rationi: nam ens æternum et improductum, est infinitum, cum a nulla causa limitari potuerit; at materia est finita, loco circumscripta, et maxime iners et otiosa; ergo.

Prob. ant. Ex nihilo nihil potest fieri; ergo admittenda est materia æterna et increata, a qua præjacente omnia fiant.

Resp. 1. *dist. ant.* Ex nihilo nihil fit ab homine cujus virtus finita est, ac limitata, *conc. ant.*, a Deo qui est infinitæ virtutis, *nego ant.*

Resp. 2. *nego conseq.* Supposito enim, non concesso, quod detur materia æterna, 1. Ex ea nunquam posset fieri ens spirituale cogitans; atqui extant substantiæ spirituales, ergo non possunt esse a materia; ergo sunt a solo Deo omnium creatore. 2. Esset otiosa, et omnis motus expers; ergo agens superius et infinitæ virtutis, esset adhuc necessarium, a quo illa materia motum ad hunc, vel illam formam acciperet; atqui tale agens est Deus; ergo.

Objicies 3. Dantur entia æterna *a parte post*, id est, quæ nullum habitura sunt finem; ergo et possunt dari entia æterna *a parte ante*, id est quæ nullum habuerint initium.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod ens non habens suæ existentiæ initium, sit a se, et plane independens, quod repugnat creaturæ: sed ens quod non habiturum est finem, semper pendet a suo conditore, qui, sicut illud ex nihilo libere creavit, ita illud in nihilum potest redigere.

§. III. *Demonstratio ex mirabili mundi hujus fabrica et dispositione.*

Opus, in quo relucet summa rerum multitudo et varietas, fixa tempestatum vicissitudo, immensa cœlorum moles, siderum definitæ conversiones, totius denique naturæ ordo ita sapiens, ut nullus sapientior, ita pulcher, ut nullus pulchrior, ita constans, ut nullus constantior inveniri queat, a suprema quadam mente et intelligentia sapientissima prodiit, regitur, et ordinatur; atqui talis est tota hujus mundi machina; ergo a suprema quadam intelligentia prodiit, etc. atqui illa intelligentia est Deus; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt Athei, Omnia, quæ in hoc universo cernuntur, ex fortuito atomorum, in vastissimo nihili sinu sese moventium, occursu coaluisse; ergo ad illa explicanda non est necesse recurrere ad supremam quamdam intelligentiam.

Resp. *nego ant.* Insipiens enim sit oportet, qui magnificum aliquod palatium ex fortuito lapidum, cæmentorum, lignorum occursu, factum dicit; magis insaniens, qui hujus universi perpetuo sibi constantem fabricam in fortuitum atomorum fictorum occursum refundit. Quis sanæ mentis considerans solem, lunam, et alia astra constanti et perpetuo motu lucem quocumque diffundentia, solem ab oriente ad occidentem constantissime moveri, nunquam ab occidente ad orientem, etc. quis, inquam, talia contemplans, *potest existimare nullo effecta consilio, nulla convenientia, nulla ratione divina; sed ex atomis subtilibus et exiguis concreta esse tanta miracula? nonne prodigio simile est, aut unum esse hominem qui hæc diceret, aut extitisse qui crederet?* Ait Lactant. (*L.* 1. *de ira Dei cap.* 10.)

Instant, Omnia quidem sunt facta, sed a casu et fortuna, non vero ab aliquo intelligente; ergo demonstratio ex mundi fabrica nulla est.

Resp. *nego ant.* Quis enim dixerit ferrum ex casu fortuito talem habuisse motum, qui necessarius est ad horologium producendum? ergo a pari *quis adeo rationis expers,* ait Seneca (*L.* 1. *quæst. nat. in præfat.*), *ut hoc, quo neque formosius quidquam, nec dispositius, nec in proposito constantius, existimet fortuitum et casu volubile, et non a suprema aliqua ratione ordinatum?*

Objiciunt Libertini. Universum hoc regitur a sola natura, quæ uno cursu et ordine semper eadem agit: ergo non datur illius intelligens moderator.

Prob. ant. Nox semper eodem cursu succedit diei, æstas veri, autumnus æstati, et autumno hyems, homines semper eodem modo nascuntur et moriuntur, etc. atqui illa non succederent ita regulariter, nisi a sola natura regerentur: ergo.

Resp. nego min. Nam quod illa ita regulariter sibi succedant, hoc habent ab ipso Deo authore naturæ, cui placuit ipsi naturæ regulas permanentes statuere, a quibus seipsa non potest recedere; verum tantum abest, ut tam mirabilis ordo officiat existentiæ Dei, quin potius illam, summa cum energia, statuat, nam ut docet Minutius Felix in Octavio, *hic ordo facile turbaretur, nisi maxima ratione consisteret.*

Instant: Legislator intelligens, suas leges ad libitum, aut saltem pro temporum et negotiorum exigentia, potest mutare, aut in illis dispensare; atqui leges naturæ sunt invariabiles, nec in illis potest quis dispensare; ergo.

Resp. nego min. Contrarium enim colligitur ex miraculis quotidianis, quibus videmus in hyeme flores et fructus, in æstate nives et glacies, in aquis soliditatem et regressum; in igne, ardoris suspensionem; in sole, retrogradationes et eclypses extraordinarias, etc. hæc spectant ad Dei providentiam.

Itaque, Nullus est, qui ex his quæ facta sunt, summam divini illorum artificis sapientiam non agnoscat, sed maxime ex miranda hominis structura, ait Minutius Felix in Octavio, *status rigidus, vultus erectus, oculi in summo, velut in specula, constituti, etc.... et quod magis mirum est, eadem figura omnibus, sed quædam unicuique lineamenta deflexa; sic et similes universi videmur, et inter se singuli dissimiles invenimur.*

§. IV. *Demonstratio moralis existentiæ Dei ex communi hominum sensu, sic proponitur.*

Quod omnes homines unanimi et constanti consensu existere fatentur, illud certissime existit; nam *de quo omnes conveniunt,* ait Cicero, *id verum esse, necesse est.* Atqui populi, quotquot unquam extiterunt, etiam ii qui vix humani quidquam præter speciem habent, omnes unanimi consensu Deum existere fatentur. *Persa,* ait D. Hieron. (*Epist. ad Nepotian.*), *Gothus, Ægyptius, Turcæ ipsum agnoscunt... et totius mundi una vox est, Deus est.*

CAPUT V.

Utrum Deus possit invincibiliter ignorari?

Nota 1. Ignorantia duplex est, vincibilis scilicet, et invincibilis. Ignorantia *vincibilis* est ea, quæ adhibita morali diligentia, vinci ac superari potest: hæc censetur voluntaria saltem indirecte, ac proinde culpabilis. Ignorantia *invincibilis* est ea, quæ nullo studio, nulla diligentia, superari potest; hæc est involuntaria et inculpabilis.

Nota 2. Aliqui Theologi ausi sunt scribere, nonnullos homines adultos et rationis compotes, posse per totam vitam invincibiliter ignorare Dei existentiam, ita ut nec semel toto vitæ tempore de ipso cogitent, *ita Poncius.* Alii quidam docuere ejusmodi ignorantiam, homini cogitanti non posse quidem per totam vitam inesse, sed per breve tempus, contra quos sit

CONCLUSIO

Nemo, post adeptum rationis usum, etiam ad breve tempus, potest invincibiliter ignorare Deum.

Prob. 1. Ex omnibus momentis, quibus debellavimus Atheos; nam illius existentia a nemine rationis compote potest invincibiliter ignorari, cujus idea nobis ita est ingenita, ut hæc propos. *Deus est*, omnibus *per se* nota sit; cujus existentia invictissimis argumentis demonstrari potest: atqui idea Dei nobis est ita ingenita, ut hæc propos. *Deus est*, omnibus sit *per se* nota, et existentia Dei invictissimis argumentis demonstrari possit, etc. ergo.

Prob. 2. Ignorantia invincibilis excusat a peccato; atqui nulli ignorantes Deum excusantur a peccato, dicuntur enim *inexcusabiles*, Rom. 1. ergo, etc. *Prob. min.* Illi non excusantur a peccato, quibus pœna infligitur, cum nemo, nisi propter peccatum, a Deo justo puniatur; atqui omnibus ignorantibus Deum pœna infligitur. Psalm. 78. *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, etc.* ergo.

Confirm. Si homo rationis compos ignoraret Deum, nullum ejus peccatum esset mortale; absurdum cons. ergo, etc. *Probat. maj. seq.* Malitia peccati mortalis petitur ex injuria Dei; sed Deus non potest injuria affici, nisi cognoscatur; ergo si homo ignoraret Deum, nullum ejus peccatum esset mortale.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Plures sunt, qui Dei ignorantiam superare non possunt; ergo Dei existentia potest invincibiliter ignorari.

Prob. ant. Ignorantia Dei non potest superari, nisi per discursum, ex creaturarum scilicet existentia colligendo existentiam Dei creatoris; atqui multi sunt barbari ita agrestes, ut non sint hujusmodi discursus capaces; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Quippe omnibus innata est Dei idea, ita ut ad illius cognitionem, sola attentione ad conscientiæ testimonium opus sit.

Resp. 2. *nego min.* Nullus enim est homo rationis compos, qui non sit capax rationum, quibus demonstratur Dei existentia; nemo enim est ita stupidus, qui ex creaturis non eruat cognitionem, saltem probabilem, quod in hoc universo sit supremus aliquis gubernator cui sit parendum, qualiscumque tandem ille sit; hoc enim ipso tenetur inquirere quis ille sit, et qua ratione colendus: quare dicit Tullius (*L.* 1. *Tuscul. quæst.*)

» Nulla est gens tam barbara, quæ non fateatur esse aliquem Deum, adeo quidem ut homines falsum Deum habere malint, quam nullum omnino. »

Inst. 1. Saltem per breve tempus potest quis invincibiliter ignorare Deum; ergo.

Prob. ant. Puer educatus in sylvis, postquam adeptus est usum rationis, indiget aliquo temporis intervallo, ut ex idea sibi a natura indita, et ex creaturis concludat existentiam Dei; ergo illo saltem brevi tempore eam invincibiliter ignorabit.

Resp. *nego ant.* Nam statim atque talis puer usum rationis adeptus est, si ad propriæ conscientiæ testimonium, et ad alias creaturas attendat, cognitionem Dei comparabit; ratio est, quia tam clarum est conscientiæ de Deo testimonium, tam evidens est creaturarum cum creatore connexio, ut is qui, ut par est, attenderit, ne momento quidem temporis esse queat sine cognitione Dei, si non statim demonstrativa, saltem probabili, et moraliter certa.

Inst. 2. Ut puer sic in sylvis educatus, ex creaturis concludat existentiam Dei, debet aliquo modo præcognoscere terminos, *Deus*, et, *est*: atqui non potest hos terminos præcognoscere, nisi per aliquos doceatur; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut concludat existentiam Dei sub ratione propria deitatis, *conc.* sub ratione aliqua communi et confusa deitatis, *nego maj.* atqui non potest illos terminos præcognoscere sub ratione propria deitatis, *conc.* sub ratione primæ causæ, entis primi, improducti, infiniti, *nego min.* Porro hæc confusa Dei cognitio sufficit, ut serio inquirat distinctam Dei cognitionem, ad quam, juvante lumine rationis, et præveniente gratia Dei, quæ *facienti quod in se est, nunquam deest*, facile potest pervenire; unde si ignoret Dei existentiam, non illam ignorat, nisi quia vult illam ignorare, aut negligit illam cognoscere; quare si male agat, non solum contra rectam rationem peccat, sed etiam contra Deum, quem a se offendi, nonnisi vincibiliter et culpabiliter, ignorat, ut constat ex hac prop. ab Alexand. VIII. damnata: » Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi: Theologicum vero et murale, est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum, quantumvis grave in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum ".

CAPUT VI.

De unitate Dei.

Nota. Unitatem Dei impugnarunt, 1 Gentiles; quorum tanta fuit dementia, ut innumerabilem plane deorum multitudinem adoraverint. 2. Nonnulli Hæretici, ut Marcionitæ, Cerdoniani, Manichæi, qui duos admiserunt deos, unum bonum boni, et alterum malum mali principium. 3. Tritheitæ, qui tres SS. Trinitatis personas, tres Deos numero et natura distinctos dixerunt; hinc *Polytheismus* et fida contra hæreticos, et ratione naturali contra gentiles, est debellandus.

CONCLUSIO

Fide constat unicum esse Deum.

Prob. 1. ex Scriptur. Psalm. 85. *Tu es Deus solus*. Deut. 32. *Videte quod ego sim solus, et non sit alius Deus præter me*. Marci 12. *Unus est Deus, et non est alius præter eum*. Et 1. Cor. 8. *Scimus ... quod nullus est Deus, nisi unus*. Ergo.

Prob. 2. Contra Tritheitas ex Patribus tum Græcis, tum Latinis.

D. Epiphan. (*Hæres.* 57. *contra Neotianos*) *Num deorum multitudinem putaverunt, qui veræ cultum Trinitati offerunt? profecto non sic ... unam deitatem novit Ecclesia, unus est Deus veritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, Spiritus sanctus perfectus in substantia; una deitas, unus participatus, etc.*

Joann. Maxentius in confessione fidei, *Est Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; non tres, sed unus Deus, una substantia, una dominatio.*

D. August. Serm. 6. de tempore: *Maledictus, qui indivisam deitatem, Patris, et Filii, et Spiritus sancti non confitetur: maledictus qui propria nomina personarum, tres Deos ... confitetur.*

Prob. 2. ex Concil. Nicæno I. in symbolo, *Credo in unum Deum*. Tolet. XI. *Sancta Trinitas unus et verus est Deus*. Later. IV. *Firmiter credimus, ac fideliter confitemur, quod unus solus est Deus verus, æternus, et immensus*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Psalm. 81. dixit Deus: *Ego dixi, dii estis*. Ergo sunt plures dii.

Resp. *dist. conseq.* Sunt plures dii, improprie et participative, *conc.* proprie, et natura, *nego conseq.* Ibi autem Psalmista loquitur de judicibus, quos vocat deos, propter authoritatem judicandi populum, quam a Deo participant, non vero loquitur de diis natura; addit enim: *Vos autem sicut homines moriemini:* quod non potest dici de Deo vero.

Inst. 1. Apost. (1. *Cor.* 8. *v.* 5. ait: *Sunt dii multi et domini multi;* ergo sunt plures dii natura.

Resp. *dist. ant.* Sunt plures dii falsi, *conc.* dii veri, *nego ant.* Ibi Apostolus loquitur de idolis, quæ sunt falsa numina, et ex illorum multitudine eruat unitatem Dei; ait enim: *Scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus: nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cælo, sive in terra (si quidem sunt dii multi et domini multi), nobis tamen unus est Deus.*

Inst. 2. Illi sunt veri dii, qui habent veros characteres divinitatis; atqui dii gentium habent veros characteres divinitatis; ergo.

Prob. min. Tres sunt præcipue characteres divinitatis, nempe patratio miraculorum, Psalm. 71. *Qui facit mirabilia solus*. Infirmitatum repentina curatio, 1. Reg. 2. *Dominus mortificat et vivificat*. Futurorum prædictio, Isaiæ 41. *Annuntiate quæ ventura sunt, et sciemus quia dii estis vos;* atqui dii gentium hos habent characteres; ergo.

Resp. *nego min.* Namque 1. ea miracula, quæ ad invocationem falsorum deorum dicuntur facta, a dæmonibus, sub deorum nomine, fuerunt patrata, *ut numina lapides crederentur, et Deus verus non quæreretur*, ait Tertull. in Apologetico c. 22.

2. Curationes morborum a falsis numinibus operatæ, fuerunt potius infestantiom dæmonum quies, quam ægritudinum depulsio. *Lædunt enim primo*, ait Tertull. ibidem, *dehinc remedia præcipiunt ad miraculum nova sive contraria, postquam desinunt lædere, et curasse creduntur*.

3. Prædictio futurorum facta fuit a dæmonibus, qui mira sua velocitate in momento orbem lustrant, et referre possunt quæ, in remotioribus plagis, geruntur, ut docet Tertull. ibidem, qui addit: » dispositiones etiam Dei, et nunc concionantibus excerpunt, et nunc lectionibus resonantibus carpunt, ita et hinc sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur divinitatem, dum furantur divinationem. "

Objicies 2. *cum Manichæis*. Tot admitti debent dii, quot prima rerum principia; atqui duo sunt prima rerum principia, ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Tot sunt prima rerum principia, quot sunt effectus oppositi, malum nempe et bonum: ergo duo sunt prima rerum principia.

Resp. *nego maj.* Nam effectus diversi oppositi, licet arguant diversitatem causarum secundarum, quarum virtus est ita limitata et ad certos effectus producendos determinata, ut alios non possint producere, v. grat. ignis ignem, non aquam, producere potest; tamen non arguunt diversitatem causæ primæ, quæ, cum sit infinitæ virtutis, quoslibet effectus producere potest, sive similes, sive dissimiles, sive etiam contrarios, unde Deus, *creator visibilium et invisibilium*, dicitur.

Inst. Malum non potest oriri a principio bono: ergo necessario debet oriri a principio malo.

Resp. *dist. ant.* Malum culpæ non potest oriri a principio bono, *conc. ant.* est enim mera rectitudinis privatio, quæ veram non habet causam effectricem, sed potius deficientem. Malum pœnæ, *nego ant.* Nam a Deo justo in ultionem criminum infligitur, et sic consideratum, rationem boni induit.

Inst. 2. Si unicus esset Deus, illeque bonus, malum culpæ impediret si posset; atqui non impedit; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Ad Deum enim, qui est provisor generalis, pertinet et boni productio, et mali permissio; quippe creavit hominem liberum, ut vel bonum, vel malum eligeret, oblata ipsi gratia ad bonum prosequendum, et malum fugiendum necessaria, atque etiam proposita æterna felicitate, si bene, æterno vero supplicio, si male ageret. Quid porro sapientius, et ad laudem supremi provisoris opportunius? Culpa igitur hominis est, si misere pereat, beneficium vero Dei, si æternum vivat.

Objicies 3. *cum Tritheitis*. Tres sunt personæ in SS. Trinitate, quarum quælibet est Deus; ergo sunt tres dii.

Resp. *nego conseq.* Quia tres illæ personæ habent eamdem numero naturam, ergo sunt unus Deus.

Inst. 2. Personæ divinæ a se invicem realiter distinguuntur; ergo.

Resp. *dist. ant.* Realiter distinguuntur personalitate, *conc.* substantia seu natura, *neg. ant.* Porro pluralitas eorum ex pluralitate numerica naturarum desumitur, non ex pluralitate numerica personarum.

Inst. 2. Personalitas in Deo non distinguitur a natura in Deo; ergo si personæ divinæ personalitate a se invicem realiter distinguantur, realiter a se invicem distinguuntur natura.

Resp. *dist. ant.* Personalitas et natura in Deo non distinguuntur realiter, *conc.* virtualiter, *nego ant.* Nam modus existendi *per se*, distinguitur virtualiter ab ipsa re existente *per se;* sed personalitas in Deo, est modus subsistendi *per se*, natura vero est res quæ *per se* subsistit; ergo distinguuntur virtualiter; porro distinctio illa virtualis sufficit, ut personæ divinæ, natura omnino indistinctæ, a se invicem realiter distinguantur personalitate.

Inst. 3. Personalitas in Deo est de conceptu naturæ; ergo non distinguitur virtualiter a natura.

Prob. ant. Persona definitur: *rationalis naturæ individua substantia;* ergo personalitas est de conceptu naturæ.

Resp. *nego conseq.* Quia, in allata definitione, *individua substantia* non significat essentiam, seu naturam divinam, sed substantiam, seu modum subsistendi *per se;* unde non est substantia simpliciter, sed *individua substantia*, hoc est, substantia incommunicabilis alteri tanquam supposito.

CONCLUSIO II.

Ratione demonstratur unicum esse Deum.

Prob. Afferendo varias unitatis Dei demonstrationes.

1. *Demonstratio ex notione Dei* sic proponitur: Deus est ens summe magnum et infinitum, quo nihil majus aut melius esse, aut cogitari potest; atqui non possunt esse duo entia summe magna et infinita: ergo unicum esse Deum necesse est, non multiplicem.

Prob. min. 1. Esse summe magnum ex Tertull. (*L.* 1. *contra Marcion. cap.* 3.) est *parem non habere;* at parem non habere ita uni competit, ut nullo modo possit duobus competere; ergo non possunt esse duo entia summe magna. 2. Esse infinitum, est complecti omne genus perfectionum; duos esse hujusmodi impossibile est; nam si essent duo infiniti, unus ab altero distingueretur: alias plures non essent; atqui id per quod unus ab alio distingueretur,

esset aliqua perfectio. Deus enim non nisi perfectione quadam potest constitui; ergo uni deesset ea perfectio, qua alter constitueretur; ergo non haberet omnes perfectiones, ac proinde non esset infinitus; ergo *Deus, si non est unus, non est*, concludit Tertull. *ibid.*

Dices: Non magis divinæ naturæ infinitas impedit pluralitatem deorum, quam personarum; atqui tres sunt personæ infinitæ; ergo possunt esse plures Dii infiniti.

Resp. *dist maj.* Disparitas est, quod, si plures essent dii, differrent a se invicem per aliquam perfectionem infinitem qua unusquisque constitueretur, et qua quilibet alius careret; quare nullus ex eis esset revera infinitus; e contra cum tres SS. Trinitatis personæ habeant unam, eamdemque naturam, nihil habet una, quod, ejusdem naturæ divinæ beneficio, cui omnia identificantur, non habeat alia.

2. *Demonstratio ex omnipotentia Dei*, sic proponitur: repugnat esse plures omnipotentes; ergo et plures deos.

Prob. ant. Si essent duo omnipotentes, et unus vellet producere aliquam creaturam, vel alter posset illius creaturæ productionem impedire et productam destruere, vel non posset; si non posset, non esset omnipotens, cum non posset exequi quodcumque vellet; si posset, alter non esset omnipotens, cum non posset suum opus facere et conservare: unde merito concludit D. Athanas. (*L. contra gentiles*) *Dicere plures deos æqualiter potentes, est dicere plures æqualiter impotentes*.

3. *Demonstratio*. Deus est primum omnium rerum principium, finis simpliciter ultimus, mundique rector et gubernator; atqui unicum est rerum omnium principium, unicus finis simpliciter ultimus, unicus mundi rector; ergo unicus Deus.

Prob. prima pars min. Si essent plura rerum omnium prima principia, quodlibet eorum esset principium totale, vel non; *non primum*, quia implicat ejusdem rei esse plures causas totales; *non secundum*, alias nullus esset Deus, cum nullus haberet virtutem infinitam, sed alterius adminiculo indigeret; ergo unicus est Deus.

Prob. secunda pars min. De ratione finis ultimi simpliciter est, quod ad ipsum omnia ordinentur, ipse vero ad nihil aliud referatur; atqui implicat dari duos fines simpliciter ultimos. *Prob. min.* nam vel unum illorum ad aliud referretur, vel non: *si primum*, illud quod referretur, non haberet rationem ultimi finis, de cujus ratione est, ut ad nihil aliud non referatur; *si secundum*, aliud, ad quod non referretur, non esset finis ultimus, de cujus ratione est, quod omnia ad ipsum referantur. Ergo.

Prob. tertia pars min. Quæ diversa sunt et divisa, in unum ordinem non possunt convenire, nisi ab aliquo uno dirigantur et ordinentur; atqui in mundo est omnium partium constans harmonia et concors conspiratio; ergo est unicus mundi rector. » Nam si plures mundo præessent, *ait Athanas. contra gent.* ordo ille servari non posset, sed omnia confusione et perturbatione plena essent, dum unusquisque omnia ad suum arbitrium traheret, et adversus alium pugnaret".

Dices: Deus est ens, quo melius excogitari non potest; atqui melius est plures esse deos, quam unum; ergo.

Resp. *nego min.* Illud enim non est melius, quod repugnat; atqui, etc.

Prob. min. Plura paucioribus sunt meliora; atqui plures dii sunt plura bona; ergo.

Resp. *nego min.* Deus enim est infinitum bonum, ergo omne bonum, juxta illud Exod. 33. *Ostendam tibi omne bonum*; ergo non potest ejus bonitas augeri per alterius boni additionem.

DISSERTATIO II.

De natura, seu essentia Dei.

Nota 1. Essentia, seu natura Dei duplici modo considerari potest. 1. Prout est *in se a parte rei*, quo sensu est actus purissimus omnes omnino includens perfectiones, et cum illis identificatus: sic considerata natura Dei neque in terris, neque in cœlis potest perfecte et comprehensive cognosci, ut contra Eunomium, ejusque discipulos suo loco demonstrabimus. *Secundo*, potest considerari per quamdam analogiam et proportionem ad rerum creatarum essentias, quæ solent explicari per definitionem ex genere proximo et differentia specifica constantem... Deus *primo modo* spectatus non potest definiri, cum non habeat genus et differentiam; genus enim est totum potentiale et perfectibile: at in Deo, qui est actus purissimus, nihil potest esse potentiale at perfectibile. Item differentia excludit genus a suo conceptu; at omnia ita imbibuntur in conceptu divinæ essentiæ ut nequidem per mentem sejungi possint; hinc D. Ambr. (*L. de fide contra Arianos.*) ait: » Deus hic est, qui, cum dicitur, non potest dici; cum æstimatur, non potest æstimari; cum definitur, ipsa sua definitione crescit... » Deus *secundo modo* spectatus potest definiri, quia licet in Deo omnia sint unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio, nonnulla tamen sunt in eo, quæ per modum essentiæ spectantur, ut sunt genus, quo cum creaturis convenit; et differentia, qua ab illis differt; alia per modum attributorum, seu proprietatum, quæ ex ipsa rei essentia, secundum nostrum concipiendi modum, sequuntur; hoc modo Deus in hac vita, imperfecte saltem et abstractive, potest cognosci, et quidem duplici via. 1. *Via negationis*, removendo a Deo quod in creaturis imperfectum est ac limitatum, v. gr. cum Deum immortalem, invisibilem, immutabilem, dicimus. 2. *Via affirmationis*, affirmando nimirum de Deo omnes, quæ enti creato insunt, perfectiones, ab omni labe potentiæ et limitationis defæcatas, v. gr. cum Deus concipitur justus, omnipotens, æternus, etc.

Nota 2. Circa genus Dei nulla est difficultas; nam *constat*, 1. Deum non esse in aliquo genere proprie dicto, id est, quod Deo univoce conveniat cum creaturis; nam si quod haberet, esset *ens*, sed *ens* non convenit univoce Deo et creaturis; nam *ens* seu *esse Dei*, necessario est actu, et consequenter non potest concipi ut potens recipere actum existendi, sicut genus concipitur ut potens, recipere suam differentiam; e contra *ens*, seu *esse creaturæ*, potest concipi, ut non existens actu, quoniam potest concipi, ut potens recipere actum existendi; ergo nihil est in Deo quod univoce ipsi conveniat et creaturis. *Constat* 2. Deum esse in aliquo genere improprie dicto, id est, quod analogice tantum conveniat Deo et creaturæ; illud autem genus est *ens* simpliciter, nam per *to ens*, Deus convenit analogice cum omnibus creaturis.

Nota 3. Gravis est controversia inter Theologos circa differentiam Dei, et quæritur quænam, inter Dei perfectiones, *sit* differentia essentialis naturæ divinæ, seu quinam sit gradus constitutivus essentiæ divinæ, circa quod

Nota 4. In grado constitutivo essentiæ alicujus rei quatuor requiruntur conditiones: 1 Ut sit quid *proprium* illi soli rei quam constituit, et a qualibet alia distinguit. 2. Ut sit quid *primum* in ipsa re, nec

ab alio præsupposito derivatum. 3. Ut sit *fons* et *radix* aliarum proprietatum, quæ in illa re reperiuntur. 4. Ut sit quid *adæquatum rei*, totumque id amplectatur, quod est de conceptu rei quidditativo.

Nota 5. Circa præsentem quæstionem, quæ ad fidem minime pertinet, quatuor sunt potissimum opiniones.

Prima est *Thomistarum*, quorum alii pro gradu constitutivo essentiæ divinæ assignant ipsam intellectionem radicalem, seu facultatem intelligendi; alii communius intellectionem actualem, a qua tamen sententia aliqui, ut *Bonnes*, *Ledesma*, *Contensonius*, etc. recesserunt.

Secunda est *Nominalium*, quibus placet essentiam divinam constitui per collectionem omnium perfectionum in Deo.

Tertia est Scotistarum, qui eandem collocant in infinitate radicali, hoc est, in exigentia omnium perfectionum.

Quarta est aliorum omnium Theologorum, qui docent essentiam Dei in aseitate, seu in omnimoda ab alio, et tanquam a causa, et tanquam a principio, et tanquam a radice, independentia, collocandam esse.

CONCLUSIO I.

Gradus essentiæ divinæ constitutivus, non est intellectio.

Prob. Quia intellectio, sive sit radicalis, sive actualis, non habet conditiones ad gradum essentiæ divinæ constitutivum requisitas. Nam 1. Neutra intellectio est *prima* perfectio in Deo, nam intellectio actualis supponit intellectionem radicalem, seu facultatem intelligendi, sicut et intellectio actualis, supponunt naturam ipsam, a qua fluunt. 2. Neutra intellectio est radix aliarum Dei perfectionum: quæ enim consequentia, *Deus est intelligens, ergo est infinitus, immutabilis*, etc. unde D. Chrysost. (*Orat. 1. de incompreh. Dei natura.*) ait: *Non autem sapientia, substantia est, sed ex substantia sapientia est.* 3. Intellectio non est conceptus Dei adæquatus, nec enim voluntatem, nec volitionem complectitur, quæ tamen Deo æque essentialis est, ac ipsa intellectio.

Objicies: Illud in Deo debet haberi tanquam ejus differentia essentialis, quod est omnium quæ sunt in Deo, longe perfectissimum; atqui talis est intellectio actualis; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quod est perfectissimum in genere naturæ, *conc.* in genere facultatis, aut actus naturam ipsam constitutam supponentis, *nego maj.* et sic ad min. Porro ut aliqua perfectio sit perfectissima in genere naturæ, requiritur ut sit prima, adæquata et radix aliarum Dei perfectionum: talis autem non est intellectio actualis; ergo.

Inst. 1. Per illud constituitur formaliter natura divina, quod Verbum divinum præcise, et ex vi processionis suæ recipit; atqui recipit præcise ipsum intelligere purissimum et actualissimum; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Nam Verbum divinum vi processionis suæ recipit totam Dei naturam; porro intellectio actualis non est tota Dei natura.

Inst. 2. Verbum divinum vi processionis suæ recipit præcise id per quod dicitur, et est Dei filius; atqui dicitur, et est Dei filius, quia vi processionis suæ recipit ipsum intelligere actualissimum, ergo.

Resp. *nego min.* Nam Verbum divinum dicitur, et est Dei filius, quia producitur per intellectum, qui est facultas formaliter assimilativa, non vero quia recipit ipsum intelligere actualissimum, quod sit natura divina, ut videbitur in tractatu de SS. Trinitate.

CONCLUSIO II.

Gradus essentiæ divinæ constitutivus, non est cumulus omnium Dei perfectionum.

Prob. Nam gradus ille debet esse specialis aliqua perfectio, quæ, nostro concipiendi modo, sit prima et radix cæterarum; atqui cumulus ille omnium Dei perfectionum non est specialis perfectio, ut per se patet; nec est prima, cum complectatur omnes perfectiones; nec est radix cæterarum, cum ultra illum cumulum non sit alia; ergo, etc. Ex hoc patet, quod sit aliquid in Deo ante perfectiones, ex quo illæ fluere concipiantur: quare non prædicantur *in quid*, ut loquuntur Logici, sed *in quale* tantum.

Objicies: Gradus divinæ essentiæ constitutivus in eo reponi debet, quod est perfectius; atqui omnium perfectionum cumulus, quacumque speciali perfectione perfectior est; ergo.

Resp. *dist. min.* Est perfectior quacumque speciali perfectione, quæ non contineret implicite alias omnes perfectiones, *conc.* quæ alias omnes implicite continet, *nego min.* Porro omnimoda aseitas in suo conceptu importat saltem implicite et confuse omnes omnino perfectiones possibiles, quandoquidem ens a se nullos perfectionis limites habere potest.

CONCLUSIO III.

Infinitas radicalis non est formole constitutivum essentiæ divinæ.

Prob. Quia formale constitutivum essentiæ divinæ debet esse perfectio, quæ nobis de Deo cogitantibus *prima occurrit*; atqui infinitas radicalis non est talis, nam fluit ab aseitate: quærenti enim, *quare Deus sit infinitus?* seu *quare nullos in perfectione terminos agnoscat?* recte respondetur, *quia est a se*; ergo.

Objicies. Infinitas radicalis est fons et radix omnium Dei attributorum; ideo enim Deus est immensus, æternus, omnipotens, quia est infinitus; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Est fons et radix mediata et secundaria, *conc.* primaria, *nego ant.* infinitas enim fluit ultimate ab aseitate; ergo non est prima radix omnium perfectionum.

CONCLUSIO IV.

Dei differentia essentialis, seu, gradus constitutivus essentiæ divinæ, est aseitas, seu existentia a se.

Prob. 1. Ea opinio est amplectenda, quæ, licet ad fidem non pertineat, magis tamen est ad mentem et modum loquendi sacræ Scripturæ et SS. Patrum; atqui talis est nostra opinio; ergo, etc.

Prob. min. Deus, Exod. 3. Moysi interroganti quis esset, respondit: *Ego sum qui sum, sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Ex quo sic arguo. Qui nomina imponunt rebus, intendunt per illa naturam rei exponere per differentiam propriissimam, et essentiam: atqui Deus non aliunde nomen assumpsit, quam *ab essendo*; ergo aseitas est differentia essentialis Dei, et ita SS. Patres intelligunt illa Exodi verba: namque

S. Hieron. (*Epist.* 57. *ad Damasum, nunc* 14.) ait: *Una est Dei et sola natura, quæ vere est; id enim quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est... Deus solus qui est æternus, qui exordium non habet, essentiæ nomen vere tenet: idcirco et ad Moysen de rubo loquitur:* Ego sum qui sum.

D. Aug. in Psal. 134. ait: *Tanquam solus sit, di-*

xit: Ego sum qui sum ... ipsum esse se vocari respondit; et tanquam hoc esset ei nomen, hoc dices eis, inquit, qui est, misit me.

D. Joann. Damasc. (*Lib. 1. de fide Orthod. cap. 9.*) *Ex omnibus nominibus*, inquit, *quæ Deo tribuuntur, nullum æque proprium videtur, atque, qui est, quemadmodum eum ipsemet Moysi in monte responderet, ait: Dic filiis Israel, qui est, misit me. Nam totum esse velut immensum quoddam, ac nullis terminis definitum, essentiæ pelagus complexu suo ipse continet.*

Prob. 2. ratione: Gradus essentiæ divinæ constitutivus, 1. debet esse *proprius* rei; 2. debet esse *primus* in ipsa re; 3. debet esse *radix* aliarum rei proprietatum; 4. debet esse *adæquatus rei;* atqui aseitas quatuor illa complectitur; ergo.

1. *Aseitas* est naturæ divinæ maxime *propria;* per eam enim differt 1. a creaturis, quæ sunt essentialiter ab alio tanquam a causa; 2. ab attributis divinis, quæ sunt ab essentia tanquam a radice; 3. a personis divinis, quæ sunt ab alio tanquam a principio; ergo, etc. Hinc Div. Ambros. in Psalm. 43. exponens hæc verba Exodi, *Ego sum qui sum*, ait: *Rem expressit, non appellationem, dicens, ego sum qui sum; quia nihil tam proprium Dei, quam semper esse.*

2. *Aseitas* est *prima* perfectio, quæ nobis de Deo cogitantibus statim occurrit, cujus nulla ratio reddi potest: hine D. Dionys. (*L. de divin. nominibus*, c. 5.) ait: *Ex ipso esse, tanquam antiquiori aliis Dei bonis, ipse Deus celebratur.*

3. *Aseitas* est *fons, et radix* cæterarum Dei perfectionum, juxta illud Div. Bernardi (*L. 5. de Consid. cap. 6.*): *Si bonum, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, est.* Ratio est, quia qui est a se, a nullo limitatur; ergo habet omnes perfectiones possibiles.

4. *Aseitas* est *adæquata* Deo, qui continet formaliter, aut virtualiter omnia quæ dicuntur quidditative de Dei natura, ut docet Div. Bernard. ibidem: *Hoc est ei esse, quod hæc omnia esse, et si certum talia addas, non recessisti ab esse.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Gradus constitutivus divinæ essentiæ non potest esse negatio; atqui aseitas est pura negatio dependentiæ ab alio; ergo.

Resp. *dist. min.* Aseitas est pura negatio, ratione nominis, *conc.* ratione rei per nomen significatæ, *nego min.* nam licet aseitas explicetur per negationem, tamen, in se et a parte rei, importat positivam plenitudinem omnis esse, ad quam sequitur negatio dependentiæ ab alio in existendo: licitum est autem Theologis terminis uti negativis, ad naturæ divinæ plenitudinem exprimendam, cum ex D. August. in Psal. 85. *Facilius dicamus quid non sit Deus, quam quid sit.*

Inst. Gradus constitutivus essentiæ divinæ debet esse in Deo prima perfectio; atqui si aseitas dicat a parte rei positivam plenitudinem omnis esse, non est in Deo prima perfectio; ergo.

Prob. min. Si aseitas dicat plenitudinem omnis esse, est omnis perfectio; ergo non est prima perfectio.

Resp. *dist. ant.* Est omnis perfectio a parte rei, *conc.* formaliter et secundum nostrum modum concipiendi, *nego ant.* Porro quando quærimus gradum essentiæ divinæ constitutivum, quærimus quænam sit perfectio, quæ nobis de Deo cogitantibus statim occurrit, et quæ concipitur ut prima radix, a qua cætera omnes promanant.

Inst. 2. Illa perfectio non est constitutiva essentiæ divinæ, quæ est communis omnibus Dei attributis; atqui aseitas est communis omnibus Dei attributis; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Intellectam de aseitate, quatenus dicit omnimodam ab alio independentiam, excluditque tum causam efficientem, tum fontem et radicem, tum principium seu originem; aliæ enim perfectiones ab aseitate, fluunt ab ipsa aseitate tanquam a radice.

Inst. 3. Ex responsione sequitur Filium et Spiritum Sanctum in divinis, non esse Deum; falsum conseq. ergo, etc.

Prob. seq. maj Deus est essentialiter *a se*, aseitate omnimoda; atqui Filius et Spiritus Sanctus non sunt a se aseitate omnimoda. Filius enim est a Patre, et Spiritus Sanctus est a Patre et Filio: ergo etc.

Resp. dist. min. Filius et Spiritus Sanctus non sunt a se aseitate omnimoda, ratione personalitatum, *conc.* ratione essentiæ, *nego min.* Filius enim et Spiritus Sanctus sunt quid idem realiter cum essentia divina, ratione cujus ipsis competit aseitas omnimoda.

Inst. 4. Natura divina, quæ est in Filio, est a Patre tanquam a principio; ergo natura divina, quæ est in Filio, non habet omnimodam aseitatem.

Resp. *dist. ant.* Est a Patre per communicationem, *conc.* per veram productionem, *nego ant.* in divinis enim sola persona producitur, sicut sola persona producit; natura nec producit, nec producitur.

Inferes ex dictis, quod licet Deus proprie definiri non possit, cum non habeat genus proprie dictum, tamen potest describi, *ens a se*, nam in hac propositione tota Dei essentia stricto sumpta exprimitur: in Deo enim, eoque solo, idem est *esse* et *essentia*.

DISSERTATIO III.

De attributis Divinis generatim.

Nota 1. Attributum late, vel stricte sumi potest; attributum *late* est id omne, quod de Deo, tanquam de subjecto, prædicatur, quo sensu omnia quæ ad Dei essentiam spectant, ut *ens, substantia, spiritus*, Dei attributa dicuntur, de quibus hic speciatim non agimus.

Attributum *stricte* est quælibet Dei perfectio, quæ ab essentia divina, tamquam a radice, virtualiter profluere concipitur, et de Deo per modum proprietatis prædicatur.

Nota 2. Attributa stricte sumpta, alia sunt *absoluta*, alia *relativa*.

Attributa *absoluta* sunt perfectiones tribus personis communes: hæcque vel sunt *positiva*, quæ de Deo aliquam perfectionem affirmant, ut justitia, bonitas, etc. vel *negativa*, quæ a Deo aliquam imperfectionem removent, ut infinitas, incomprehensibilitas, etc.

Attributa *relativa* sunt perfectiones, quæ uni vel duobus tantum personis, sunt propriæ, ut *paternitas, filiatio, spiratio activa*, et *spiratio passiva*. De his ex professo agemus in Tractatu de Trinitate: tamen inquirendo quomodo attributa absoluta inter se, et ab essentia distinguantur, indicabimus quomodo attributa relativa ab eadem essentia sint distincta. Ideo

CAPUT UNICUM.

De distinctione attributorum absolutorum a se invicem, et attributorum tum absolutorum, tum relativorum ab essentia divina.

Nota 1. Distinctio in genere est *negatio identitatis;* ea quippe sunt distincta, quorum unum non est aliud; ea autem vel est realis, vel rationis.

Distinctio *realis* est *negatio identitatis in ipsa re*. Unde ea distinguuntur realiter, quæ non habent a parte rei eandem entitatem, quæ ideo actu, et de facto, ante omnem mentis operationem, sunt distincta.

Distinctio *rationis* est *negatio identitatis in conceptu*, seu, est diversitas conceptuum ejusdem rei, quæ ideo ante mentis operationem non distinguitur.

Nota 2. Distinctio realis triplex est, *major* nempe, *minor*, et *minima*, quæ etiam *formalis a parte rei*, et *scotistica*, dicitur.

Distinctio *realis major* est ea, quæ intercedit inter duas res perfectas, v. g. inter ea, quæ vel a se invicem separantur, ut Petrus et Paulus; vel separari possunt, ut corpus et anima; vel relative opponuntur ratione productionis, ut in divinis Pater et Filius.

Distinctio *realis minor*, quæ et *modalis* dicitur, est ea, quæ intercedit inter rem et modum ejus, quorum unum potest esse sine alio, sed non vice versa; sic v. g. inflexio digiti non potest esse sine digito, digitus tamen potest esse sine inflexione.

Distinctio *formalis ex natura rei* est quæ intercedit, non quidem inter duas res, sed inter rem et ejus formas, aut inter ejusdem rei varias formas, *ex natura rei*, id est, independenter ab operatione mentis diversas.

Nota 3. Distinctio *rationis* duplex est, nempe rationis ratiocinantis, et rationis ratiocinatæ.

Distinctio *rationis ratiocinantis* est ea, quæ fit per mentem sine ullo in re fundamento: v. g. si quis Petrum a Cepha distinguat; hæc fit pro mentis libitu.

Distinctio *rationis ratiocinatæ* est ea, quæ fit per mentem cum aliquo in re fundamento; talis reperitur inter animalitatem et rationalitatem hominis, quæ distinguuntur fundamentaliter a parte rei, et formaliter per mentem... hæc autem distinctio, quæ, quatenus in mente est, *rationis ratiocinatæ* appellatur, quia mens cum fundamento varias ejusdem rei virtutes distinguit, cum in ipsa re spectatur, *virtualis* nominatur, id est, æquivalens distinctioni reali, eo quod res, licet una et simplex, pluribus realiter distinctis æquivaleat in ordine ad diversos effectus producendos, diversosque conceptus terminandos.

Distinctio *rationis ratiocinatæ* iterum duplex est, perfecta scilicet et imperfecta... *perfecta* est ea, qua unum ab alio distinguitur per præcisionem objectivam adæquatam, ita ut quod concipitur, aliud a quo præscinditur, ita excludat, ut remaneat in potentia ad illud, quo pacto gradus genericus præscinditur a gradu differentiali... *imperfecta* est ea, qua unum ab alio distinguitur, non per præcisionem objectivam adæquatam, sed per præcisionem formalem in eminentiâ rei fundatam, qua fit ut illud quod præscinditur actu, sed confuse et implicite, includat aliud a quo abstrahitur.

Nota 4. Circa hanc quæstionem duplex est error, et triplex Scholæ opinio.

1. Error est *Actii, Eunomii*, et cæterorum Arianorum, qui nullam, ne mentalem quidem, admittunt distinctionem inter essentiam divinam, et illius attributa etiam relativa, proindeque ea omnia, juxta illos, sunt synonima.

2. Error est *Gualteri*, qui inter essentiam et attributa admisit distinctionem realem majorem. *Palamas*, qui eandem distinctionem admisit inter essentiam divinam et ejus operationes. *Abbatis Joachim*, qui eandem admisit inter essentiam et personas divinas; et tandem *Socinianorum*, qui, ut facilius probent Spiritum Sanctum non esse Deum, contendunt attributa Dei ab essentia realiter distingui... utrum hanc realem identicam distinctionem inter essentiam et attributa admiserit *Gilbertus Porrethanus*, Episcopus Pictaviensis, vel an realem tantum formalem, quæ Scotistica dicitur, res est incerta; alii volunt eum admisisse realem identicam, alii realem tantum formalem.

Prima Scholæ opinio est *Nominalium* inter attributa et essentiam, solam distinctionem rationis ratiocinantis ponentium, in hoc solum ab Eunomii errore recedentes, quod asserant attributa relativa inter se realiter esse distincta.

2. *Opinio* est *Scotistarum*, qui inter attributa tum absoluta, tum relativa, et essentiam divinam, admittunt distinctionem realem formalem, qua unum ab alio differt, ratione formali, seu definitione, ante omnem mentis operationem.

3. Est *D. Thomæ*, et communis Theologorum, qui admittunt inter attributa, tum absoluta, tum relativa, et essentiam divinam, distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ virtualis fit a parte rei, et formalis per mentem. His positis, sit

CONCLUSIO I.

Attributa divina absoluta, nec inter se, nec ab essentia divina, neque relativa ab eadem essentia distinguuntur distinctione reali actuali ante mentis operationem, sive illa distinctio sit realis major, sive realis minor, sive formalis a parte rei.

Prob. generaliter. Licet enim distinctio formalis a parte rei, non sit hæretica, sicut realis major, tamen argumenta nostra quamcumque distinctionem, a mente non pendentem, oppugnant. *Prob.* inquam, argumento ex Scriptur, Conciliis et Patribus deducto.. illa nulla distinctione reali distinguuntur, quæ de se invicem in abstracto possunt prædicari: atqui ex Scripturis, Conciliis et Patribus, essentia divina de attributis, et attributa de se invicem possunt prædicari in abstracto; ergo, etc.

Prob. min. 1. ex Script. Proverb. 8. *Ego sapientia habito in consiliis*. Joann. 14. *Ego sum via, veritas, et vita;* ergo, etc.

Prob. min. 2. ex Patribus. D. Greg. *lib.* 10. *moral. cap.* 20. dicente: *Deus hoc est, quod æternitatem habet, et ipse est æternitas, ... non est ergo in eo aliud esse, et aliud habere*. Et D. August. l. 6. de Trin. c. 6. *Eadem magnitudo ejus est, quæ sapientia, et eadem bonitas, quæ sapientia et magnitudo, et eadem veritas, quæ illa omnia*.

Prob. min. 3. Ex Conciliis, Rhemensi sub Eugenio III. cui interfuit D. Bernardus: » Credimus, *inquit, art.* 10. et confitemur simplicem naturam divinitatis esse Deum, neque aliquo sensu Catholico posse negari quin Divinitas sit Deus, et Deus divinitas. *Et art.* 3. Credimus nullas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, sive unitates dicantur, vel alia hujusmodi, adesse Deo, quæ sint ab æterno, et non sint Deus". Et ex Conc. Later. IV. contra Abbatem Joachim: » Una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem et inæstimabilis, divina essentia, quæ veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus, tres simul personæ, et sigillatim quælibet earundem, et ideo inde Trinitas est solummodo, non quaternitas, quia quælibet trium personarum est

illares, videlicet substantia, essentia, sive natura divinum". Quod verum non esset, si personalitates ab essentia distinctione reali, aut etiam formali ex natura rei distinguerentur: tunc enim, ut loquitur D. Bernard. lib. 5. ad Eugen. c. 7. *non quaternitatem, sed centenitatem habebimus*. Ergo ex Script. Conciliis, et Patribus essentia de attributis, et attributa de se invicem prædicantur in abstracto.

Confirmatur, quia in Concil. Rhem. damnatus fuit Gilbertus, eo quod inter essentiam et attributa aliquam distinctionem admitteret a parte rei; ergo, etc.

Dicunt Scotistæ, distinctionem realem majorem, quam admittebat Gilbertus, fuisse damnatam, non vero formalem realem; ad quod

Resp. Fatemur Scoti sententiam expresse non fuisse damnatam, libere enim in scholis propugnatur, non reclamante Ecclesia; nihilominus, arguendo, tenemus Scotum a Gilberti placitis non satis recessisse, ac ipsius opinionem cum errore Gilberti, a Conciliis, maxime Rhemensi, fuisse rejectam; *primo*, quia luce clarius est, Concilia damnasse omnem distinctionem, quæ fit a parte rei independenter ab intellectu: prohibet enim Concil. Rhemense, *ne aliqua ratio Theologica inter naturam et personam divideret*; id est, ne quis realem in Deo distinctionem excogitaret. Et Joannes Theologus in Concil. Florent. nomine Latinorum, sacro approbante Concilio, declarat sess. 18. *substantiam et personam, sive hypostasim, esse idem re, differre autem nostro modo intelligendi... Secundo*, quia illam distinctionem Concilium Rhemense damnavit, quam admittebat Gilbertus Porrethanus; atqui non videtur admisisse distinctionem realem entitativam, quam rejecit dicens: *Patrem alio esse Patrem, et alio Deum, nec tamen esse hoc et hoc*; sed duntaxat realem formalem ante omnem mentis operationem, dicens: *Divinitas Deus non est, sed forma qua Deus est*. Ergo, etc.

Prob. specialiter contra Scotistas. 1. In Concil. Florentin. convenerunt omnes Patres tum Græci, tum Latini, *omnia in divinis esse unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio*; atqui inter attributa absoluta ad invicem comparata, et inter attributa tum absoluta, tum relativa, ad essentiam divinam comparata, nulla obviat relationis oppositio; ergo inter ea nulla est distinctio actualis ante mentis operationem; sed distinctio Scotistica est actualis ante omnem mentis operationem, est enim *præcedens intellectum omnimodo*, ut ait Scotus *in dist.* 8. *q.* 4. Ergo.

Prob. 2. Ratione, qua D. Bernard. *Serm.* 8. *in Cantica* premit Gilbertum; si sapientia v. gr. ex natura rei, et ante omnem mentis operationem, a Deo Deique essentia distingueretur, vel esset quid illa majus, vel minus, vel ei æquale; atqui 1. Non potest esse divina natura major, nihil enim Deo majus esse, vel concipi potest. 2. Non potest esse minor, alias formaliter esset creatura, omne enim Deo inferius creatum est, et sic Deus esset sapiens per creaturam, quod absurdissimum est. 3. Non potest esse æqualis, alias esset in Deo aliquid a parte rei et actu distinctum a Deo, quod Deo æquaretur, ac proinde essent duo summa bona, quod repugnat; restat ergo, quod sapientia Dei ante omnem mentis operationem, sit Deus, ac consequenter non distinguatur ex natura rei a Deo.

Prob. 3. Scoti sententia summæ Dei simplicitati adversatur; ergo rejici debet. *Prob. ant.* supposita Scoti sententia, esset in Deo vera, realis, formalis compositio; atqui compositio realis formalis summæ Dei simplicitati adversatur, ut docet D. Bernard. (*Lib.* 5. *de consid. c.* 7.) dicens: *tam non est simplex, quod vel uni obnoxium fuerit formæ, quam virgo vel uni conjuncta viro*; ergo etc. *Prob. maj.* Compositio est distinctorum unio; atqui, supposita Scoti sententia, erit in Deo unio distinctorum distinctione reali formali; ergo erit compositio realis formalis.

Respondent Scotistæ, ex distinctione reali formali non resultare compositionem realem formalem, quia compositio sit ex iis quorum unum habet rationem actus, et aliud rationem potentiæ; atqui eo ipso quo essentia non distinguatur ab attributis entitative, sed solum formaliter, non potest comparari ad illa tanquam potentia ad actum; ergo, etc. sed

Contra est 1. Quia hoc ipso quod essentia divina ponitur ut formaliter actu ab attributis distincta, hoc ipso ponitur ut formaliter ab illis actuabilis et perfectibilis; ergo hoc ipso essentia divina habet rationem potentiæ respectu attributorum, et attributa rationem actuum, seu formarum informantium respectu essentiæ, sicque non unum erunt cum ea.

Contra est 2. Si attributa actu distinguantur ab essentia, non facient unum cum essentia per omnimodam identitatem; ergo facient unum vel per aggregationem, vel per compositionem ex actu et potentia: *non primum*; alias Deus non esset unum per se, sed per accidens; ergo restat ut faciant unum cum ea per compositionem ex actu et potentia.

Respondent Scotistæ, non omnem distinctorum multitudinem sufficere ad compositionem, cum pluralitas personarum in Deo nullam afferat compositionem, licet realiter inter se distinguantur. Sed

Contra est 1. Quia hoc argumento æque probaretur etiam realem attributorum distinctionem nihil officere divinæ simplicitati, quod aperte falsum est.

Contra est 2. Quia omnis distinctorum multitudo facit compositionem, quando illa multa inter se uniuntur, ut constituunt naturam; atqui illa multa, quæ ponit Scotus, inter se uniuntur, et quidem vera unione, cum ex hypothesi distincta sint, nec sibi invicem opponantur; ergo, etc. E contra personæ divinæ, cum sibi invicem opponantur, unionem non habent; ergo non faciunt compositionem, nec ex actu et potentia, nec per aggregationem.

Prob. 4. Scoti sententia adversatur summæ Dei perfectioni; ergo, etc. *Prob. antec.* Summa Dei perfectio talis est, ut ea nihil melius cogitari possit; atqui, supposita Scoti sententia, aliquid Deo melius cogitari posset; ergo repugnat summæ Dei perfectioni. *Prob. min.* Ens quod habet omnes suas perfectiones sibi omnino identificatas, melius est eo cujus perfectiones sunt a se actu formaliter distinctæ; atqui potest cogitari ens quod habeat omnes suas perfectiones sibi omnino identificatas, et in Scoti sententia omnes Dei perfectiones sunt ab ipsa essentia divina actu formaliter distinctæ; ergo in Scoti sententia aliquid Deo melius cogitari potest. Quod expendens D. Bernard. supra cit. ait: *Quid est Deus? Quo nihil melius cogitari potest si approbas*, non *oportet assentiaris, esse aliquid quod Deus sit, et quod Deus non sit: hoc enim sine dubio melius*.

Prob. 5. Ea sententia debet rejici, quæ pluribus erroribus ab Ecclesia damnatis favet; atqui sententia Scoti favet 1. Errori Gilberti Porrethani, 2. Favet errori Socinianorum, qui, ut ostendant Spiritum Sanctum, qui in Scriptura *virtus Dei* nominatur, non esse Deum, commenti sunt Dei virtutem, operationes, et attributa ab eo distingui; ergo est rejicienda, et de facto rejecta a sacra Facultate Parisiensi, teste Gersone (*Epist. ad quemdam F. Minorem, anno* 1426. *scripta*) *damnata est nuper*, inquit, *per prædecessores meos in sacra Theologiæ facultate sub pluribus articulis, doctrina quam non nulli solum im-*

pune subtilem garriunt.... cum sit mera insania et vanitas falsa. Unus articulus inter cæteros est, quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus.

Objectiones Gualteri et Palamæ.

Objicies 1. Multi Ecclesiæ Doctores affirmant, idem non esse naturam et personam in Deo, sic D. Basil. *l.* 1. *contra Eunomium*, ait: *quomodo ridiculum non est creandi facultatem, substantiam esse dicere? aut etiam providentiam, aut præscientiam rursus substantiam esse, putare?* et D. Augustin. (*L.* 7. *de Trinit. cap.* 4.) *Deo Patri*, inquit, *aliud esse quod Deus sit, aliud quod Pater sit, quia Deus dicitur ad se, Pater ad alium;* ergo distinguuntur realiter.

Resp. *nego conseq.* Ad explicanda enim omnia PP. dicta, quæ in speciem nobis adversari videntur, sufficit distinctio virtualis; iidem profecto Doctores alibi omnem realem distinctionem apertissime excludunt; itaque ne secum turpiter pugnare videantur, benigne exponendi sunt ex statu controversiæ, quæ illis erat cum hæreticis sui temporis, ut *nullam* in Deo distinctionem, præter virtualem, agnoscant.

Inst. D. Chrysost. *Homil.* 37. in hæc verba Joann. *Domine ostende nobis Patrem*, ait: *videamus quidnam Philippus intueri velit? an sapientiam Patris, an vero bonitatem? minime, sed hoc ipsum quid sit Pater, ipsum, inquam, substantiam*. Ergo aperte distinguit attributa ab essentia.

Resp. *dist. conseq.* Distinguit essentiam intuitive videndam ab attributis, bonitate et sapientia, quatenus in creaturis relucent, *conc.* ut sunt in *se*, *nego*. Itaque D. Chrysostom. essentiam et attributa non spectat, ut sunt in *se*, sed pro vario, quo e nobis cerni possunt, modo, docetque Philippum non postulasse ut bonitatem et sapientiam Patris conspiceret, quatenus in operibus manifestantur et videri possunt; sed eo usque assurrexisse, ut ipsam Patris essentiam intuitive contemplari voluerit.

Objicies 2. D. Dionys. de divinis nominibus caput secundum inscripsit, *de unita et distincta Theologia, quænam est divina unio et distinctio*. Atqui nomine unitæ *Theologiæ* D. Dionys. non aliud intelligit, quam essentiam divinam, quæ est unica; nomine vero *distinctæ Theologiæ*, non aliud, quem operationes et attributa Dei; ergo censuit ea distingui realiter ab essentia.

Resp. *nego min.* Nam nomine *unitæ Theologiæ* D. Dionysius intellexit omnia quæ absolute Deo tribuuntur, ut sunt bonitas, sapientia, et alia attributa. Nomine vero *distinctæ Theologiæ* intellexit divinas personas, quæ, ut fides docet, distinguuntur realiter a se invicem; hoc ex ipso contextu liquet.

Inst. Palamitarum dogma in quatuor synodis fuit probatum, ut ex historiis fide dignis refert Petavius, *l.* 1. *de Deo c.* 12. ergo non potest rejici.

Resp. *dist. ant.* In quatuor synodis Schismaticorum *conc.* Catholicorum, *nego*. Græci enim, post Schisma, in varias hæreses prolapsi sunt, atque insana Gregorii Palamæ, Episcopi Thessalonicensis commenta, amplexi sunt; quid mirum! cum Schisma sit omnium mater hæresum.

Solvuntur Objectiones Scotistarum.

Objicies 1. Attributa divina sunt multa independenter ab intellectu: ergo distinguuntur formaliter a parte rei.

Resp. *dist ant.* Sunt multa virtualiter, *conc.* actualiter et entitative, *nego antec.* Attributa itaque sunt ipsa essentia divina, quæ, licet a parte rei simplicissima, multis realiter distinctis æquivalet in ordine ad diversos effectus præstandos, et diversos conceptus terminandos; atqui, propter illam suam æquivalentiam, præbet intellectui nostro fundamentum eam diversis et inadæquatis conceptibus repræsentandi; ergo non distinguuntur actu ante mentis operationem.

Inst. 1. Illa sunt multa a parte rei, quorum unum non est actu formaliter alterum ante omnem mentis operationem; atqui justitia in Deo v. g. ante omnem mentis operationem, non est actu formaliter misericordia; ergo.

Resp. nego min. Nam justitia et misericordia in Deo sunt ipsamet entitas divina simplicissima, quæ, si spectetur præcise quatenus est principium punitionum, dicitur *justitia;* si quatenus est principium miserationum, dicitur *misericordia*, ideoque non distinguuntur, nisi penes effectus et connotata sed cum fundamento in ipsa re.

Inst. 2. Si justitia, actu et a parte rei, esset misericordia, vera esset ista propos. *justitia est misericordia;* falsum conseq. ergo.

Resp. dist. maj. Vera esset in sensu reali actuali, et identico, *conc.* in sensu virtuali, formali, et præcisivo, *nego maj.* atqui ista propos. *justitia est misericordia*, non est vera, in sensu formali et præcisivo, *concel.* eadem enim virtus, repræsentata inadæquate ut est principium punitionum, non est formaliter eadem entitas repræsentata inadæquate ut est principium miserationum; sed sic sumuntur prout substant diversis conceptibus, propter multiplicitatem virtualem in Deo. In sensu reali et identico, *nego min.*

Inst. 3. Ergo potest dici, quod Deus puniat per misericordiam, et misereatur per justitiam; absurdum conseq. ergo.

Resp. nego illatum. Ratio est, quia cum proferuntur hæc nomina, *justitia, misericordia*, etc. per illa non intelligitur natura absolute et in se sumpta, sed cum hoc addito, *prout castigat*, vel *prout parcit;* natura autem divina, licet sit realiter actu idem cum justitia et misericordia, non est tamen parcens prout puniens, ac proinde non potest dici: quod per misericordiam puniat, et parcat per justitiam.

Inst. 4. Ea distinguuntur actualiter formaliter, quæ habent diversam naturam: atqui justitia et misericordia habent diversam naturam; ergo.

Prob. min. Quæ habent diversas definitiones, habent diversam naturam; definitio enim est oratio explicans naturam rei: atqui justitia et misericordia habent diversas definitiones; ergo etc.

Resp. dist. maj. Quæ habent diversas definitiones adæquatas, *conc.* inadæquatas, *nego maj.* atqui... habent diversas definitiones inadæquatas, *conc.* adæquatas, *nego*.

Definitio *adæquata* est ea, quæ rem, ut in se est, omnique ex parte exponit. *Inadæquata* est quæ rem, non ut est in se, sed ut ex parte objicitur menti, explicat. Justitia itaque, ut in se est, est totus Deus, et consequenter non potest sic definiri, quin omnes omnino Dei perfectiones comprehendantur. E contra quando justitia seorsim a misericordia definitur, non tota ejus entitas definitur, sed ex parte tantum, nimirum quatenus penes aliquos effectus objicitur intellectui; varia igitur est definitio formalis, variusque conceptus objectivus ei correspondens, sed tum definitio, tum conceptus objectivus sunt inadæquati.

Inst. 5. Unum et idem realiter actualiter, non potest diversimode concipi; ergo quæ diversimode concipiuntur, non sunt quid idem realiter actualiter.

Resp. dist. ant. Unum et idem realiter et non multiplex virtualiter, *conc.* et multiplex virtualiter, *nego*. Porro entitas divina multiplex est virtualiter, licet sit una et eadem realiter.

Instabis 6. Diversitas conceptuum objectivorum, certissimum est actualis rerum conceptarum distinctionis argumentum; ergo.

Resp. dist. ant. Diversitas conceptuum objectivorum adæquatorum, *conc.* inadæquatorum, *nego ant.* Itaque ad rerum distinctionem actualem non sufficit qualiscumque diversitas conceptuum, sed insuper requiritur, ut illi conceptus sint adæquati, et rem integram complectantur; quod tunc solummodo evenit, quando res est separabilis ab alia, vel principium, aut terminus productionis realis alterius.

Inst. 7. Conceptui debet aliquid in rerum natura respondere; ergo distinctis conceptibus distinctæ res respondent.

Resp. dist. ant. Debet aliquid respondere virtualiter distinctum, *con.* actualiter distinctum, *nego ant.*

Inst. 8. Quæ habent diversa objecta, inter se distinguuntur actualiter, saltem formaliter: atqui attributa habent objecta diversa; ergo.

Resp. nego maj. Distinctio enim virtualis sufficit, ut res eadem natura, sed quæ virtute pluribus distinctis æquivalet, circa diversa objecta possit occupari.

Objicies 2. Ea distinguuntur formaliter ex natura rei, de quibus duo contradictoria prædicantur; nam de eadem re idem non potest simul affirmari et negari: atqui de essentia divina et illius attributis, tum absolutis, tum relativis, duo contradictoria prædicantur; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Nam ad verificanda illa prædicata contradictoria, sufficit distinctio virtualis; res enim, propter perfectionem suam, pluribus simul æquivalens tam potest, licet una sit, suscipere prædicata contradictoria pro varia sui consideratione, quam res omnino distinctæ; alioquin rebus diversis non æquivaleret.

Resp. 2. *nego min.* Nam, neque de attributis, neque de essentia et relationibus prædicantur vere contradictoria.

Prob. min. Communicari et non communicari sunt prædicata contradictoria; atqui in Deo essentia communicatur, personalitas non communicatur; ergo.

Resp. dist. maj. Communicari et non communicari sunt contradictoria, si dicantur de eodem sub eodem respectu, *conc.* sub diverso respectu, *nego maj.* atqui essentia communicatur, personalitas non communicatur, sub diverso respectu, *conc.* sub eodem respectu, *nego min.* Ratio est, quia *communicari* dicitur de natura in se et absolute sumpta; *non communicari* vero dicitur de eadem natura, non in se sumpta, sed prout est modificata per personalitatem, unde eadem entitas, quæ, prout æquivalet absoluto, est communicabilis, incommunicabilis est prout æquivalet relativo.

Inst. 1. Ante ullam mentis operationem verum est, quod natura divina absolute sumpta communicetur, non communicetur vero prout modificata per paternitatem; ergo ante ullam mentis operationem distinguuntur.

Resp. dist. conseq. Distinguuntur virtualiter, *conc.* actualiter, *nego conseq.* Cum autem distinctio virtualis nihil aliud sit quam fundamentum distinctionis per mentem, quod quidem fundamentum a parte rei existit, non mirum est, si ante ullam mentis operationem, res illa dicatur inde communicari, et aliunde non communicari, sed distinctio illa virtualis non fit actualis, nisi per mentem.

Inst. 2. Ante ullam mentis cogitationem essentia divina non est Filius, nec Spiritus Sanctus; ergo distinguuntur formaliter a parte. *Resp. neg. ant.*

Prob. ant. Essentia divina ante mentis operationem est ad se, non ad aliud, Filius vero et Spiritus Sanctus sunt ad aliud; ergo.

Resp. dist. ant. Essentia sumpta inadæquate, *conc.* adæquate, *nego ant.* Sic enim et est ad se, et ad aliud, cum in se adæquate sumpta sit eminentissimo modo absoluta et relativa.

Inst. 3. Productio Filii est generatio, quia est per intellectum, non per voluntatem; e contra productio Spiritus Sancti non est generatio, quia est per voluntatem, non per intellectum; ergo intellectus et voluntas a parte rei distinguuntur saltem formaliter.

Resp. dist. min. Quia est per intellectum, id est, per entitatem quæ a parte rei est indistincte intellectus et voluntas, a qua tamen Filius non procederet, si non esset intellectus, sed solum voluntas, *conc.* id est, per entitatem, quæ a parte rei sit distincta a voluntate, *nego ant.* Itaque Filius sic procedit ab entitate divina, ut supposita distinctione per præcisionem, intellectui nostro det fundamentum vere judicandi procedere per intellectum non per voluntatem; sed de his ubi de Ss. Trinitate.

Inst. 4. Quod Pater generet per intellectum, non per voluntatem, est veritas realis; ergo independens ab intellectu; ergo intellectus et voluntas distinguuntur a parte rei.

Resp. dist. conseq. Est veritas independens ab intellectu, quoad rem significatam, *conc.* quoad modum significandi, *nego conseq.* Patet responsio, quia res significata est quod pater generet per eam perfectionem, quæ significatur nomine intellectus, quod patri propriissime convenit a parte rei independenter ab omni conceptu præcisivo. Modus autem significandi est quod pater generet per illam perfectionem præcisam a perfectione quæ significatur nomine voluntatis, quod non convenit patri a parte rei, independenter ab intellectu.

Objicies 3. Si relationes divinæ ab essentia non distinguantur realiter formaliter, sequitur eas nec a se invicem distingui; atqui falsum conseq.

Prob. seq. maj. Ex hoc axiomate: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se;* ergo si relationes sint quid idem cum essentia, erunt quid idem inter se, et sic pater erit filius.

Resp. dist. axioma: Quæ sunt eadem uni tertio incommunicabili, *conc.* communicabili, *nego*. Porro natura divina communicabilis est tribus personis; ratio est, quia eo ipso quod tertium illud est communicabile, debet esse communicantem inter et eum qui communicatur, relationis oppositio, et consequenter realis distinctio.

CONCLUSIO II.

Attributa absoluta inter se et ab essentia, item attributa relativa ab eadem essentia, distinguuntur distinctione rationis ratiocinatæ, non tamen perfecta, sed imperfecta.

Prob. 1. *pars:* Ex Scriptura, quæ Deo, licet simplicissimo, multas proprietates, nempe bonitatem, sapientiam, etc. tribuit; atqui ubi est multitudo, ibi est distinctio, alias omnes illæ voces essent synonimæ, *ut evenit, cum Simonem, et Petrum, et Cepham, eumdem hominem dicimus,* ait D. Basil. (*L.* 2. *contra Eunomium*) quod ut *ridiculum* sugillat; ergo attributa divina inter se, et ab essentia vere distinguuntur; atqui non distinguuntur realiter, nec formaliter ex natura rei; ergo restat ut distinguantur distinctione rationis ratiocinatæ, hoc est, virtualiter

ex natura rei, et actualiter per mentis operationem.

Prob. 2. *ratione:* Ea distinguuntur ratione ratiocinata, quæ per mentem distinguuntur cum fundamento in *re*; atqui essentia divina ab attributis, et attributa a se invicem distinguuntur per mentem cum fundamento iu ro; ergo.

Prob. min. Ea distinguuntur per mentem cum fundamento in re, quæ sunt virtualiter multiplicia; atqui essentia et attributa divina sunt virtualiter multiplicia; ergo. *Prob. min.* Ea sunt virtualiter multiplicia, quæ æquivalent diversis perfectionibus, quæ actu in creatis distinguuntur; atqui tum essentia, tum attributa, sunt hujusmodi; ergo, etc. *Hinc* patet fundamentum istius distinctionis esse, tum Dei excellentiam, qua infinitis extra se distinctis æquivalet, tum mentis humanæ tenuitatem, quæ, cum immensum illud perfectionum pelagus uno actu metiri non possit, unam ab altera, saltem imperfecto, abstractam, apprehendit, ut recte exponit *Gregorius Nissenus* contra Eunomium.

Prob. secunda pars: Distinctio rationis ratiocinatæ imperfecta est ea, qua illa distinguuntur, quorum unum non potest ab alio ita perfecte præscindi, quin in eo saltem implicite et confuse contineri intelligatur; atqui attributa divina, nec ab essentia, nec a se invicem, ita perfecte præscindi possunt, quin sese mutuo implicite saltem et confuse includere intelligantur; ergo, etc. *Prob. min.* Quodlibet attributum, quantumcumque ab alio distinctum concipiatur, semper tamen debet concipi ut actus purus et simpliciter perfectus; atqui nullum attributum potest concipi ut actus purus et simpliciter infinitus, quin concipiatur ut includens actu, saltem implicite, omnem perfectionem simpliciter simplicem; ergo.

Objectiones contra primam partem.

Objicies 1. *cum Eunomio*. Ens simplicissimum omnem a se amovet distinctionem; atqui Deus est ens simplicissimum; ergo.

Resp. dist. maj. Amovet a se omnem distinctionem a parte rei, et in se, *conc.* formalem in mente, *nego maj.* et sic ad consequens. Ratio est, quia distinctio per mentem nihil ponit in re, ergo non officit simplicitati rei.

Inst. 1. Atqui distinctio per mentem officit summæ Dei simplicitati; ergo.

Prob. min. Compositio, etiam rationis, officit summæ Dei simplicitati; atqui distinctio rationis importat compositionem rationis in Deo; ergo.

Prob. min. Compositio est distinctorum unio, qualicumque modo distincta sint, sive actu sive per mentem tantum; atqui si essentia Dei et attributa distinguantur per mentem, erit in Deo unio distinctorum; ergo.

Resp. dist. maj. Compositio est unio distinctorum, sese invicem excludentium, *conc.* sese invicem includentium, *nego maj.* atqui si ... erit in Deo unio distinctorum sese invicem includentium, *conc.* excludentium, *nego min.* quamvis enim mens attributa sine essentia concipiat, eam tamen non excludit ab eis, sed ab illa tantummodo abstrahit, per diversos conceptus rem attingendo sub diversis notionibus.

Inst. 2. Diversa a parte rei objecta sese invicem excludunt; atqui si mens distinguat essentiam ab attributis, essentia et attributa erunt diversa a parte rei objecta; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Varii conceptus formales, varios conceptus objectivos, (id est, varias in Deo rationes objectivas), supponunt; ergo si adsint diversi conceptus per mentem, erunt a parte rei diversa objecta.

Resp. *dist. maj.* Supponunt varios conceptus objectivos, adæquatos, vel inadæquatos, *conc.* adæquatos semper, *nego maj.* conceptus adæquatus comprehendit totam rem, inadæquatus vero comprehendit rem sub uno tantum respectu; potest autem esse conceptus formalis de una et eadem re sub aliquo tantum respectu considerata, v. g. entitas divina sub conceptu justitiæ, non sub conceptu misericordiæ.

Inst. 3. Conceptus objectivus rei inadæquatus est falsus; ergo conceptus objectivus, respondens conceptui formali, est semper adæquatus.

Resp. *dist. ant.* Conceptus objectivus rei inadæquatus, qui fit per judicium, est falsus, *conc.* qui fit per simplicem apprehensionem abstractivam, *nego ant.* Equidem si inter distinguendum accederet judicium affirmans essentiam divinam esse in re distinctam ab attributis, conceptus esset falsus; verum conceptus inadæquatus fit tantum per simplicem abstractionem, qua unum sine alio concipitur, nihil affirmando, vel negando: *abstrahentium* autem *non est mendacium*, ut fert vulgare adagium.

Inst. 4. Falsa est apprehensio, quæ non est conformis objecto suo; atqui apprehensio justitiæ abstrahens a misericordia, non est conformis objecto suo, quia justitia in Deo est misericordia; ergo nequidem per præcisionem unum attributum potest apprehendi sine alio.

Resp. *nego min.* Hæc enim apprehensio est conformis objecto suo inadæquato, hoc est, objecto secundum eam rationem, quæ menti objicitur, spectato; nec enim, ut justitiæ divinæ apprehensio conformis sit objecto suo, necesse est ut explicite et adæquate repræsentet quidquid eum justitia realiter et formaliter est unum, sed sufficit quod justitiam apprehendat præcise ut est justitia.

Objicies 2. In Concil. Rhemens. contra Gilbertum hæc habentur: *In Theologia inter essentiam et personam ratio non distinguat;* ergo nulla prorsus distinctio, nequidem rationis, admittenda est inter essentiam et attributa.

Resp. *dis. ant.* Inter essentiam et attributa, sive relativa, sive absoluta, ratio Theologica non debet distinguere, *conc.* ratio Mathematica, *nego ant.* Porro Gilbertus distinguebat duplicem rationem, unam *Mathematicam*, quæ per mentem præscindit et distinguit ea quæ non sunt in re distincta, hancque non sufficere docebat Gilbertus; aliam *Theologicam*, quæ distinguebat ea solum quæ etiam in re distincta sunt, hancque inter essentiam et personam admittebat; ut ergo Concilium hunc errorem proscriberet, et hanc *rationis Theologicæ* distinctionem excluderet, statuit, ne ratio Theologica inter naturam et personas distingueret.

Objicies 3. *cum Nominalibus*, nullum est fundamentum reale distinguendi mentaliter, aut essentiam ab attributis, aut attributa a se invicem; ergo inter ea debet admitti sola distinctio rationis ratiocinantis.

Resp *nego ant.* Nam illud fundamentum est summa et infinita Dei perfectio, quam mens, propter sui tenuitatem, uno conceptu exhaurire non potest.

Prob. ant. Non est fundamentum reale distinguendi per mentem ea quæ sese realiter includunt; atqui essentia et attributa realiter sese includunt; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si non sint virtualiter multiplicia, *conc.* si sint virtualiter multiplicia, *nego maj.* atqui essentia et attributa sunt virtualiter multiplicia, proindeque præbent intellectui fundamentum ut sine se invicem concipiantur.

Inst. Quæ de se invicem prædicantur, non distin-

guuntur per mentem cum fundamento *in* re; equi essentia et attributa de se invicem prædicantur. vere enim dicitur, *essentia est bonitas ; bonitas est essentia ;* ergo.

Resp. *dist. maj.* Quæ de se invicem prædicantur in sensu formali, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re, *conc.* in sensu reali tantum, *nego maj.* atqui essentia et attributa de se invicem prædicantur, in sensu reali, *conc.* in sensu formali, unde falsa est hæc prop. *Essentia, prout essentia, est bonitas*. Ratio est, quia in hac propria distinctio virtualis essentiæ a bonitate jam formaliter exercetur, et reduplicatur super proprium et explicitum conceptum, huncque reddit sensum, *Essentia prout virtualiter distincta a bonitate, est ipsamet bonitas,* quod falsum est.

Objectiones contra secundam partem.

Objicies 1. Distinctio qui reperitur inter essentiam Dei et attributa, etc. est *intrinseca*; ergo est perfecta.

Prob. ant. Ea distinctio est intrinseca, cujus fundamentum est intrinsecum; atqui fundamentum distinctionis essentiæ ab attributis est *intrinsecum*; ergo.

Resp. *dist. maj.* Cujus fundamentum proximum est intrinsecum, *conc.* fundamentum remotum, *nego maj.* atqui fundamentum distinctionis essentiæ ab attributis remotum est intrinsecum, *conc.* proximum, *nego min.* fundamentum remotum distinctionis attributorum divinorum, est virtualis rei multiplicitas, seu multis realiter distinctis æquivalentia, hæc est Deo intrinseca. Fundamentum proximum sunt diversa connotata, seu diversi effectus a Deo producti, quod ipsi Deo est intrinsecum.

Inst. Si inter essentiam et attributa non datur distinctio realis perfecta et intrinseca, non potest salvari, quod ante intellectum creatum intellectus divinus generet, et voluntas non generet; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Ad hoc enim sufficit, quod intellectus et voluntas distinguantur a parte rei virtualiter, nec requiritur ut distinguantur formaliter et actualiter; nam sicut tollitur contradictio formalis per distinctionem formalem quæ fit ab intellectu, ita tollitur contradictio fundamentalis per distinctionem fundamentalem, quæ est a parte rei ante omnem mentis operationem.

Objicies 2. Quod sequitur ad aliud, non potest realiter includi *in* illo alio; atqui attributa sequuntur ad essentiam, veluti ejus proprietates; ergo non possunt includi realiter in illa.

Resp. *dist. maj.* Quod sequitur ad aliud cum distinctione reali, non potest realiter includi *in* illo, *conc.* cum distinctione virtuali, *subdist.* non potest includi in illo explicite, *conc.* implicite, *nego*. Nam proprietates entis virtualiter ad ipsius essentiam sequuntur, et tamen *in* ea implicite includuntur.

Inst. Idem non potest simul esse prius et posterius, includens et inclusum; atqui si unum attributum includat essentiam, et vicissim, idem erit simul et posterius, includens et inclusum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Idem non potest simul esse prius et posterius, etc. sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego*. Atqui si unum attributum includit essentiam, et vice versa, idem erit simul prius et posterius, sub diverso respectu, *conc.* sub eodem, *nego min.* Itaque idem sub conceptu explicito potest esse posterius se ipso sub conceptu implicito spectato, ut patet in allato de proprietatibus entis exemplo.

Quæres 1. *An et quomodo attributa, sive absoluta, sive relativa essentiam, et hæc vicissim attributa in suo conceptu essentiali includant?*

Resp. *Sese mutuo includunt in sensu identico, non autem in sensu formali, saltem explicite.*

Prob. 1. *pars*. Ea dicuntur sesa in suo conceptu essentiali includere in sensu identico, quæ inter se nulla distinctione reali distinguuntur, suntque una simplicissima entitas; atqui ex probatis, essentia et attributa sunt una simplicissima entitas, quæ nullam distinctionem admittit a parte rei; ergo etc. Hinc D. August. (*L.* 6. *de Trinitate* c. 10.) ait: *singula sunt in singulis, singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia*.

Prob. 2. *pars*. Illa dicuntur sese in suo conceptu formali includere explicite, quorum unum est de conceptu virtuali et formali alterius; atqui attributa non sunt de conceptu virtuali, et formali abstractivo essentiæ, nec vice versa; ergo.

Dices 1. Deus est ens simplicissimum; ergo quidquid est, ad ejus essentiam pertinet.

Resp. *dist. ant.* Est ens simplicissimum, re, *conc.* virtute, *nego*. Est enim virtualiter multiplex. Unde *nego conseq.* Nam hic agimus de essentia et attributis in sensu virtuali et formali rationis.

Dices 2. Essentia divina est simpliciter infinita: ergo omnia quæ Dei sunt, includit.

Resp. *dist. conseq.* Includit in sensu reali, *conc.* in sensu formali, *subdist.* implicite, modo supra explicato, *conc.* explicite, *nego conseq.* Ratio est, quia sicut in sensu formali rationis distinguuntur, ita nec se invicem in eodem sensu includunt explicite.

Quæres 2. *An et quomodo essentia de attributis, et attributa de se invicem, ac de essentia prædicentur?*

Resp. 1. Attributa et essentia divina in concreto de se invicem prædicantur, sic dicitur: *Deus est justus ; justus est Deus, misericors est justus,* etc., Ratio est, quia ut concreta de se invicem prædicentur, sufficit ut habeant commune subjectum; atqui essentiæ et attributorum unum est commune subjectum, aut quasi subjectum; ergo.

Resp. 2. In Deo, concreta de abstractis, abstracta de concretis, et abstracta de abstractis, de se invicem prædicantur in sensu reali; sic recte dicitur, *Deus est justitia ; deitas est justa ; justitia est misericordia*. Ratio est, quia quæ sunt unum et idem in sensu reali actuali, de se invicem in eodem sensu prædicari possunt; atqui attributa sive cum essentia, sive secum *invicem* comparata, sunt quid prorsus idem in omni sensu reali actuali, ut ostendimus contra Gualterum et Gilbertum Porrhetanum; ergo.

Resp. 3. In Deo, abstracta de abstractis non possunt de se invicem prædicari *in* sensu formali per mentem; sic non potest dici *in* hoc sensu: *deitas est sapientia, justitia est misericordia*. Hæ enim propositiones, licet veræ in sensu identico, sunt falsæ *in* sensu formali. *Ratio est,* quia distincta, ut distincta, de se invicem non dicuntur; atqui abstracta secundum sensum formalem sunt distincta, et ut distincta considerantur; alius enim est conceptus misericordiæ, alius justitiæ; ergo.

Hinc ad vitandam æquivocationem, ordinarie non expedit dicere, *justitia est misericordia,* sed dicendum, *justitia est idem ens realiter cum misericordia*. Multo minus dici debet, *in Deo intellectus vult,* aut *voluntas intelligit ;* quia illæ propositiones, in quibus agitur de actibus vitalibus, semper sumuntur in sensu formali.

DISSERTATIO IV.

De attributis speciatim.

Nota. Ut cum ordine procedamus, hance Dissertationem in tria capita distribuamus. *In* 1. agemus de attributis Dei negativis, quæ aliquam a Deo imperfectionem removent; *In* 2. de attributis positivis, quæ aliquam perfectionem Deo tribuunt; *In* 3. de attributis positivis, quæ Deo, in ordine ad creaturas spectato, tribuuntur.

CAPUT PRIMUM

De attributis Dei negativis.

Nota. Attributa Dei negativa sex numerantur, simplicitas nimirum, infinitas, immutabilitas, incomprehensibilitas, ineffabilitas, et invisibilitas, de quibus sigillatim agemus.

QUÆSTIO I.

De simplicitate Dei.

Nota 1. Simplicitas formaliter sumpta nihil aliud est, quam *negatio compositionis*. Dixi *formaliter*, quia fundamentaliter est ipsa Dei entitas, quæ, cum sit actus purus, omnem potentiam, ac proinde compositionem omnem excludit .... Porro duplex vulgo distinguitur compositio, *realis* nimirum, et *rationis*.

Compositio *realis* est plurium partium realiter distinctarum unio. Si sit unio partium physicarum, dicitur compositio *physica*; si sit partium metaphysicarum, dicitur *metaphysica*.

Compositio *rationis*, quæ etiam *logica* dicitur, est plurium partium sola ratione distinctarum unio.

Nota secundo. Simplicitatem Dei impugnarunt non solum Gentiles, qui muta simulacra colebant, sed et Antropomorphitæ, qui Deum revera corporeum dixerunt, quorum placitis adhæsisse *Audium*, nonnullis visum est, contra quos sit

CONCLUSIO I.

Deus omnem a se excludit compositionem realem physicam. Est de fide.

Prob. 1. *ex Patribus*. S. Cyrill. dialogo 1. de Trinit. *Deus simplex*, inquit, *neque compositus est omnino*. Div. Ambros. *l.* 1. *de fide*, *c.* 7. ait: *Deus naturæ simplicis est, non conjunctæ atque compositæ, cui nihil accedat*. Unde in Concilio Lateran. III. definitum est: *In Deo sunt tres quidem personæ, sed una natura simplex omnino*.

Prob. 2. *ratione*. Compositio realis physica fit, vel ex materia et forma, sic in homine est compositio ex corpore et anima: vel ex subjecto et accidente, sic in homine justo est compositio ex persona hominis et justitia: atqui nulla ex istis compositionibus reperitur in Deo; ergo.

Prob. min. per partes.

1. *Deus non est compositus ex materia et forma*. Quia substantia mere spiritualis non componitur ex materia et forma, per hoc enim differt spiritus a corpore; atqui Deus est substantia mere spiritualis; ergo, etc. *Prob. min.* Joann. 4. *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum*, non modo carnali quasi corpus esset, sed, *in spiritu et veritate oportet adorare*, ex quibus verbis Theodoret. *q.* 20. *in Genes.* ait: *Si autem Deus spiritus est, simplex igitur, incompositus, et figuram non recipiens*.

Confirm. Quia Deus est immensus; atqui quod est immensum, non est corpus, alioquin repleret omnia loca, a quibus excluderet omnia alia corpora; ergo, etc.

2. *Deus non est compositus ex subjecto et qualitate accidentali*. Nam ex D. Aug. (*L.* 5. *de Trinit. cap.* 4.) *Accidens non solet dici, nisi quod aliqua mutatione ejus rei, cui accidit, amitti potest*. Atqui Deus est perfecte immutabilis; ergo in Deo nullum potest concipi accidens.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In Deo est compositio; ergo non est simplex.

Prob. ant. Deo tribuendum est, quod præstantius est; atqui compositio præstantior est simplicitate, nam *bonum additum bono facit melius*; ergo.

Resp. *nego min.* Compositio præstantior est simplicitate, in entibus limitatæ perfectionis, *conc.* in ente infinito, *nego min.* Cum enim Deus, propter suam infinitatem, omnes omnino perfectiones sibi identificet, hinc fit, ut quo strictior est illius divina simplicitas, eo præstantior sit illius divina perfectio.

Objicies 2. *cum Antropomorphitis:* Homo factus est ad imaginem et similitudinem Dei, *Genes.* 1. atqui homo constat corpore et anima; ergo et Deus, cui similis factus est.

Resp. *dist. maj.* Homo factus est ad imaginem Dei, ratione vel animæ solius, vel dominii quod recepit in cæteras creaturas, *conc.* ratione corporis, *nego maj.* Itaque, non una est de hac hominis eum Deo similitudine Patrum opinio; alii censent eam sitam esse in hominis anima, quæ quidem in eo similis est Deo, quod sicut in eo sunt tres personæ, sic in anima sunt tres facultates, intellectus scilicet, voluntas, et memoria. Ita S. Ambr. *L. de dignitate hom. cap.* 2.

Alii docent Dei imaginem in homine esse ratione dominii, quod in cæteras creaturas a Deo recepit, eo quod post hæc Geneseos verba, *Faciamus hominem ad imaginem*, etc. Deus immediate addiderit, *ut præsit piscibus maris et volatilibus cœli*. Ita Div. Chrysost. *Hom.* 8. *in Genesim*.

Inst. 1. Quod est extensum in longum, latum, et profundum, est corpus; atqui Deus est talis; ergo.

Prob. min. ex Job 11. Deus dicitur *excelsior cœlo, longior terra, profundior abysso, latior mari*. Ergo.

Resp. *nego min.* Probationem *dist.* Deus est excelsior cœlo, etc. metaphorice, *conc.* proprie, *nego*. Itaque Scriptura de Deo interdum modo humano loquitur, ut sese nostro cogitandi et loquendi modo accommodet; et sic per sensum metaphoricum excellentiam Dei exponit, v. g. in textu allato per *altitudinem* Dei, intelligitur ejus divinitas; per *profunditatem*, ejus incomprehensibilitas; per *longitudinem*, æternitas; et per *altitudinem*, immensitas.

Inst. 2. Scriptura, variis in locis, membra humana Deo tribuit, nimirum aures, nares, oculos etc. ergo Deus ex ipsis est physice compositus.

Resp. *dist. ant.* Tribuit in sensu improprio et metaphorico, *conc.* in sensu proprio, *nego ant.* Itaque Scriptura per *brachia* intelligit Dei omnipotentiam; per *aures* benignitatem; per *oculos* scientiam, etc. Per istas ergo locutiones, rudiori nostro intelligendi modo accommodatas, designantur variæ Dei perfectiones quamdam cum facultatibus corporeis analogiam habentes.

Inst. 3. In Deo sunt affectiones corporeæ, v. gr. pœnitentia, ira, etc. ergo.

Resp. *dist. ant.* In Deo sunt pœnitentia, ira, etc. improprie et quoad effectum, *conc.* proprie et quoad affectum, *nego ant.* Itaque, neque pœnitentia, neque ira, sunt in Deo quoad affectum, et interiorem animi motum, nam ex 1. *Reg.* 15. de Deo dicitur: *Neque enim homo est, at agat pœnitentiam*. Et Malachiæ 3. *Ego Dominus, et non mutor*; mutaretur tamen si de non pœnitente pœnitens, et de non irato fieret iratus; pœnitentia ergo et ira sunt in Deo quoad effectum tantum, quia idem facit Deus erga creaturam quæ eum offendit, quod agere solent homines cum malefactores puniunt, et opera sua destruunt, quæ fecisse illos pœnitet.

Objicies 2. Tertull. existimavit Deum esse corpus. *Quis negabit*, inquit, *(L. contra Praxeam*, c. 7.*) Deum esse corpus, etsi Deus Spiritus est? Spiritus enim est corpus sui generis in sua effigie*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Existimavit Deum esse corpus, quatenus corpus opponitur nihilo et vacuo, *conc.* quatenus opponitur spirituali et immateriali, *nego*. Agit enim Tertullianus contra Praxeam, qui Verbum divinum non distinguebat a Patre, dicens quod non sit, *nisi vox et sonus oris et aer offensus*, quem Tertullianus arguens, ait: *Ego nihil dico de Deo inane et vacuum prodire potuisse ... nec carere substantia, quod de tanta substantia processit*. Unde nomine *corporis*, solam intellexit substantiam per se subsistentem, non molem extensam; quod confirmat *L. de carne Christi c.* 11. dicens: *Omne quod est, corpus est sui generis*, id est, suo modo et latissimo sensu, *nihil est incorporale, nisi quod non est*.

Inst. 1. Tertullianus per hæc verba, *Nihil est incorporale, nisi quod non est*, censuit nihil mediare inter corpus et nihil; ergo putavit Deum esse corpus, cum non putaverit ipsum esse nihil.

Resp. *dist. ant.* Nihil mediare inter corpus late sumptum, nempe pro qualibet substantia, sive corporalis illa sit, sive incorporalis, *conc.* stricte sumptum, pro mole extensa, *nego ant.* dicit enim L. contra Hermog. c. 35. *Omnis res, aut corporalis, aut incorporalis sit, necesse est ... certe post corporale et incorporale nihil tertium*. Ergo Tertullianus aliquid medium inter corpus et nihil agnovit, nempe rerum spiritualium genus, in qua procul dubio reposuit Deum.

Inst. 2. D. Aug. *Epist.* 190 *ad Optatum*, exponens Tertulliani de anima corporea sententiam, ait: *Neque hoc Tertullianum somniasse mirandum est, qui etiam ipsum creatorem Deum non esse, nisi corpus, opinatur*. Ergo, juxta D. Aug. Tertullianus existimavit Deum esse corporeum.

Resp. Fateor D. Aug. sicut et SS. Fulgentius *(L. de veritate prædestinat.* c. 21.*)* et Thomas *(L.* 1. *contra gentes, c.* 21.*)* id revera de Tertulliano opinatum fuisse, durioribus ejus verbis offensum, quam tamen sententiam mutasse videtur, *L. de hæres. ad quod vult Deum, hæresi* 86. de Tertull. dicens; „ Posset enim quoquo modo putari ipsam naturam substantiamque divinam corpus vocare; non tale corpus cujus partes aliæ majores, aliæ minores valeant, vel debeant cogitari, qualia sunt omnia quæ proprie dicimus corpora ... sed quia non est nihil ".

Objicies 3. In Deo est forma informans; ergo et corpus. *Prob. ant.* Anima est forma informans; atqui in Deo est anima, Hebr. 10. *Justus ... si substraxerit se, non placebit animæ meæ*. Ergo.

Resp. *nego ant.* Ad prob. *dist. maj.* Anima proprie dicta, est forma informans, *conc.* improprie dicta, *nego maj.* Porro anima in textu allato sumitur impropria, nimirum pro voluntate.

Objicies 4. Deus est compositus ex subjecto et accidente; ergo, etc. *Prob. ant.* A creatione mundi, multa de novo advenerunt Deo, quibus antea carebat, v. g. tituli Creatoris, Domini, Judicis, etc. *Ex quo esse cœperunt in quæ potestas Domini ageret*, ait Tertull. (*Contra Hermog. l.* 2. *cap.* 3.) *ex illo per accessionem potestatis et factus, et dictus est Dominus*. Ergo in Deo sunt accidentia.

Resp *dist. ant.* Multa de novo advenerunt Deo demonstrative, et objective, per meram connotationem ad creaturas, *conc.* intrinsece, et subjective, per ordinem ad divinam virtutem, *nego ant.* Licet enim Deus ab æterno non habuerit denominationem *Domini, Judicis, Creatoris*, quia ab æterno nullæ erant creaturæ, in quas potestatem Domini, Creatoris, etc. exerceret; tamen ab æterno habet virtutem creandi, regendi, etc. quæ Deo non advenit, cum sit ipsi essentialis; hocque senso esse explicat *ibidem* Tertullianus. Unde patet totam mutationem cadere in res creatas, quæ ab uno statu transeunt ad alium.

Inst. 1. Athenagoras, *in orat. pro Christianis*, de bonitate Dei, ait: *Secundum accidens inest sibi tanquam color in corpore, sine quo non est*. Atqui color adhæret corpori tanquam verum accidens; ergo.

Resp. *dist. ant.* Bonitas secundum accidens inest Deo, juxta nostrum concipiendi modum, *conc.* reipsa, *nego*. Ita sensit Athenagoras, qui alioquin sibi contradiceret, cum in eadem oratione apologetica ait, *Deum esse ingenitum, impassibilem, et immutabilem*; atqui Deus non esset impassibilis, et immutabilis, si in se admitteret accidentia; ergo.

Inst. 2. D. Aug. (*L.* 5. *de Trinit. cap.* 4. *et* 5.) docet non omnia, quæ de Deo dicuntur, secundum substantiam dici; ergo aliqua dicuntur de eo secundum accidens.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Aug. non opponit substantiam accidenti, sed relationi, asserendo non cuncta, quæ de Deo dicuntur, absolute dici, sed aliqua relative. » In Deo, inquit, nihil secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur: dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, et filius ad patrem, quod non est accidens ... non secundum substantiam hæc dicuntur ".

CONCLUSIO II.

Deus omnem a se excludit compositionem realem metaphysicam.

Prob. Compositio realis metaphysica fit vel ex essentia et existentia; vel ex essentia et personalitate: atqui nulla ex istis compositionibus reperitur in Deo; ergo, etc.

Prob. min. per partes:

1. *Deus non est compositus ex essentia et existentia*, quia omnis compositio fit ex rebus distinctis; atqui existentia Dei est ipsamet essentia, a qua nequidem per mentem sejungi potest; nam Deus est *ens a se*: atqui *ens a se* includit existentiam in suo conceptu; ergo.

2. *Deus non est compositus ex natura et personalitate*, quia, ut diximus, compositio fit ex rebus distinctis; atqui natura divina et personalitas non distinguuntur neque realiter, neque formaliter ex natura rei, nam *personarum proprietates*, ait Div. Bernard. *(L.* 5. *de consid. ad Eugenium, c.* 8.*) non aliud quam personas, ipsasque non aliud quam unum Deum, unam divinam substantiam ... fides catholica confitetur*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus est compositus ex essentia et existentia; ergo, etc. *Prob. ant.* Essentia Dei distingui-

tur ab existentia per mentem cum fundamento in re; ergo ex illis Deus est compositus... *Resp. nego ant. Probatur*. Essentia ab attributis distinguitur per mentem cum fundamento in re; ergo, et ab existentia.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod essentia, licet sit quid idem realiter et actu cum attributis, virtualiter tamen ab eis distinguitur, proindeque præbet intellectui fundamentum, ut possit sine illis concipi. At cum existentia sit de conceptu essentiali Dei, non distinguitur virtualiter ab essentia, ac proinde si intellectus illam distingueret, sine ullo, vel levissimo fundamento distingueret.

Objicies 2. Tres divinæ personæ faciunt compositionem realiter; ergo Deus est realiter compositus ex natura, et personalitatibus.

Resp. nego ant. Nam personæ divinæ conferri possumus, vel cum essentia, vel inter se: *si primum*, jam sunt una simplex entitas, non plura unita; *si secundum*, jam sunt plura, sed non unita, cum, sic spectatæ, sibi mutuo relative opponantur, ad veram tamen compositionem requiritur unio distinctorum.

Prob. ant. Ex D. Greg. Nazianz. *Orat.* 23. dicente, *Trinitatem adorari in unitate, cujus admirabilis et divisio sit, et unio*. Ergo inter essentiam et personalitates est unio.

Resp. dist. conseq. Est unio, sumpta pro unitate essentiali, *conc.* pro distinctorum unione, *nego conseq.* Itaque D. Gregor. Nazianz. sicut et alii sancti Patres, per unionem intelligunt duntaxat perfectam unitatem essentialem, ut probent divinitatem communicari tribus personis sine ulla sui divisione, aut diversitate: unde Arianis crebro exprobrabant quod, ipsius divinitatis divisione, pluritatem deorum inducerent.

Inst. Quod constat ex aliquo communi, et aliquo proprio, vere compositum est: atqui in personis divinis natura est commonis, personalitas est propria; ergo.

Resp. dist. maj. Si illud commune et proprium inter se distinguantur, *conc.* secus, *nego*. Porro natura divina a personis divinis non distinguitur, ut supra fuit probatum.

CONCLUSIO III.

Deus est ita simplex, ut omnem compositionem logicam ex genere et differentia excludat. Est contra Gabriel. Biel, Greg. Ariminensem, Witasse, etc.

Prob. 1. *ex SS. Patribus*, qui conceptis verbis compositionem ex genere et differentia a Deo excludunt. *Alienum est a ratione*, inquit Cyril. Alex. (*Dialogo* 2. *de Trinit.*) *genus in Deo ullum nominare*. Et (*L.* 3. *Thesauri contra Anomæos*.) *videmus id omne, quod differentiam recipit, esse compositum, non simplex: quare, cum simplex minimeque compositus Deus omnium confessione sit, non potest ingenitum esse illius differentia*. Et Evagrius (*apud Socr. l.* 3. *c.* 7.) definiri Deum vetat; *quia*, inquit, *quæ definiuntur, composita sunt*.

Prob. 2. *ratione:* In omni composito ex genere et differentia, genus se habet ut potentia perfectibilis et actuabilis a sua differentia; atqui in Deo, ente purissimo et actualissimo, nihil est per modum potentiæ; ergo Deus non est compositus ex genere et differentia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies: Si quid obesset quominus Deo inesset compositio ex genere et differentia, maxime quod imperfecti quidpiam argueret in Deo; atqui falsum conseq. ergo.

Prob. minor. Compositio, quæ est in sola mente, nihil imperfecti arguit in Deo: atqui compositio ex genere et differentia est in sola mente; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam omnis compositio arguit aliquid in Deo, quod se habeat per modum potentiæ: atqui omnis potentialitas repugnat enti perfectissimo; ergo.

Inst. 1. Illa potentialitas est pure mentalis: atqui potentialitas pure mentalis non repugnat Deo, cum nihil ponat in ipso; ergo.

Resp. *nego min.* Nam illa prætensa potentialitas vel nullum haberet in Deo fundamentum, vel haberet: *si primum*, frustra mens illam fingeret, *si secundum*, ergo in ipsa Dei natura esset potentialitas saltem mentalis; atqui bujusmodi potentialitas actui purissimo repugnat: efficit enim ut aliud ens purius excogitari possit; illud nimirum in quo non esset talis potentialitas; ergo.

Inst. 2. Distinctio fundamentalis non officit Dei simplicitati, ergo nec compositio fundamentalis.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod distinctio fundamentalis nullam importet imperfectionem, cum nihil aliud arguat, quam summam Dei eminentiam ex una parte, et ex altera tenuitatem mentis humanæ, quæ omnia, quæ Dei sunt, unico conceptu attingere non potest. E contra compositio fundamentalis dicit actum et potentiam, quæ magna est imperfectio, puritati Dei maxime nociva.

Inst. 3. Ratio prioritatis et posterioritatis virtualis non officit Dei æternitati, cum una persona sit prior alia; ergo nec compositio rationis officit Dei simplicitati.

Resp. *dist. ant.* Ratio prioritatis et posterioritatis, originis, *conc.* durationis, *nego ant. et conseq.* Porro nulla est in Deo prioritas durationis, cum ex Symbolo Athanasiano, *in Trinitate nihil sit prius aut posterius;* sed est tantum prioritas et posterioritas secundum processionis originem, quæ non officit æternitati divinæ; e contra compositio, etiam rationis, aliquam imperfectionem semper invehit secum, ex eo quod unum extremorum habeat rationem potentiæ, ac proinde rationem entis perfectibilis; alterum vero, rationem actus perfectivi; et ipsum totum ab utroque dependere concipiatur: quod Dei simplicitati et actualitati maxime officit.

Quæres: *Utrum Deus possit in aliorum compositionem venire?* Ante responsionem

Nota. Duplex a Theologis, cum Div. Thoma, statuitur compositio; una dicitur, *ex his*, altera *cum his*. Prior est ea quæ fit ex partibus propria dictis, quarum nimirum una se habet per modum potentiæ, altera per modum actus informantis; sic homo componitur ex corpore et anima... posterior est ea quæ fit ex duobus, quæ ita conjunguntur, ut unumquodque remaneat actus; ejusmodi est compositio ex numeris.

Resp. 1. *Deus potest venire in aliorum compositionem, quæ dicitur*, cum his.

Prob. Compositio, *cum his*, fit cum plura, ad constituendum compositum, ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus: atqui Deus potest venire in ejusmodi compositionem; nam re ipsa Verbum divinum sic componitur in Incarnatione, in qua solius termini rationem habet; ergo.

Resp. 2. *Deus in aliorum compositionem quæ dicitur* ex his, *non potest venire*. Est de fide 1. *Contra Priscillanistas* damnatos in Conc. Tolet. sub S. Leone, quod dicerent: Deum esse animam mundi. 2. *Contra Almaricum*, qui in Conc. Later. IV. insanus dictus est, quod assereret Deum esse causam formalem hujus mundi. 3. *Contra Davidem de Di-*

nando, qui, stulte simul et impie, docuit Deum esse materiam primam.

Prob. Compositio *ex his*, fit ex duobus, quorum unum est materia, alterum forma: atqui ea compositio repugnat Deo; nam 1. *Deus non potest habere rationem materiæ*, quia esset in potentia ad formam: atqui actus purissimus non potest habere rationem potentiæ. 2. *Non potest habere rationem formæ*, quia forma informans dependet a materia tanquam a subjecto. 3. *Non potest habere rationem partis proprie dictæ*, nam pars est minor toto, et est propter totum, quæ omnia dicunt essentialiter imperfectionem; ergo, etc.

Objicies: Verbum divinum in Incarnatione venit in compositionem Christi; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Venit in compositionem, cum his, *conc.* in compositionem, ex his, *nego ant.* Itaque Verbum divinum, assumendo naturam humanam, ex ipsa et natura divina non fecit compositum, sed eam tantummodo terminavit, ac ultimo in existendo complevit: complere autem dicit magnam perfectionem.

Inst. 1. Persona Verbi in Incarnatione, recepta est in natura humana tanquam in subjecto quod informavit ac perfecit: ergo persona Verbi venit in compositionem, *ex his*.

Resp. nego ant. Nam actus informans, simul cum subjecto, componit unicam naturam: atqui in Christo sunt duæ naturæ; ergo.

Inst. 2. Ex Symbolo Athanasii: *Sicut anima et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus:* atqui anima est forma informans carnem; ergo Verbum divinum est forma informans hominem.

Resp. nego conseq. In hoc enim solummodo stat comparatio, quod sicut anima et caro substantialiter uniuntur, ita Deus et homo substantialiter uniuntur in unitate personæ; sed non in hoc stat, quod Deus et homo componant unicam naturam, sicut caro et anima unicum hominem; de fide enim est in Christo duas esse naturas, licet sit unica persona.

Inst. 3. Persona Verbi habet rationem partis; ergo sicut anima et caro componunt unicam naturam, ita Deus et homo.

Resp. dist. ant. Habet rationem partis improprie dictæ, *conc.* proprie dictæ, *nego ant.* pars proprie dicta est ea quæ perficit et perficitur; pars vero improprie dicta est ea quæ perficit, sed non perficitur.

QUÆSTIO II.

De infinitate et perfectione Dei.

Nota 1. Quæ ad infinitatem et perfectionem Dei spectant, simul conjungimus, quia ejusdem sunt omnino argumenti, ex quo colligitur omnimoda Dei pulchritudo.

Nota 2. Infinitum dicitur, quod nullos habet terminos; et triplex est, nempe infinitum quoad molem et quantitatem, quod proprium est corporibus; infinitum quoad virtutem, quod spectat omnipotentiam, de quo infra; et infinitum quoad essentiam, de quo quærimus.

1. Utrum Deus sit quoad essentiam et simpliciter, id est, in omni genere perfectionis infinitum?

2. Utrum et quomodo contineat omnium rerum perfectiones?

ARTICULUS I.

Utrum Deus sit quoad essentiam infinitus?

CONCLUSIO.

Deus est quoad essentiam infinitus. Prop. est de fide contra Socinianos, et Vorstium Calvinistam.

Prob. 1. Ex Script. et Patribus: Ille est simpliciter et quoad essentiam infinitus, in quo est plenitudo totius esse: atqui in Deo est plenitudo totius esse; ergo etc.

Prob min. 1. Ex Script. Psal. 144. dicitur: *Magnus Dominus ... et magnitudinis ejus non est finis*. Et Baruch 3. *Magnus est, et non habet finem*.

Prob. min. 2. Ex Patribus: D. Dion. (*l. de divinis nominibus, cap.* 5.) *Deus non quovis modo est*, inquit, *sed simpliciter et infinitum, totum in se esse pariter complexus et anticipans*.

D. Joann. Damasc. (*l.* 4. *de fide, cap.* 12.) *Videtur*, ait, *inter Dei nomina primas tenere*, Qui est, *totum enim in seipso comprehendens, habet ipsum esse, velut quoddam essentiæ pelagus, infinitum et interminatum*. Ergo etc.

Prob. 2. duplici ratione.

Prima: Deus est ens a se; ergo nullum habet terminum suæ perfectionis; *conseq. est evidens;* nihil enim a seipso limitatur, sed a libera voluntate, vel impotentia suæ causæ; Deus autem nullam sui esse agnoscit causam.

Secunda: ille est quoad essentiam infinitus, qui totus est in actu; atqui Deus totus est in actu; ergo; *maj. est certa ;* nam ille, cui nihil deest, est in omni genere et quoad essentiam infinitus; sed illi, qui totus est in actu, nihil deest; si enim aliquid ei deesset, esset in potentia ad illud quod deesset; ergo etc. *min. constat*, quia Deus est actus purissimus.

Solvuntur Objectiones .

Objicies 1. *cum Socinianis:* In iis Scripturæ locis, quæ Deum ut infinitum exhibent, est exaggeratio et metaphora; ergo ex iis non potest probari Deum esse infinitum secundum essentiam.

Resp. *nego ant. quoad primam partem*. Licet enim fateamur metaphoricam esse locutionem, qua Scripturæ de Deo loquentes, ipsi magnitudinem et extensionem tribuunt, negamus prorsus aliquam esse exaggerationem in illis imaginibus, sub quibus infinita essentiæ divinæ perfectio ostenditur, quia ultra veritatis fines metaphora non progreditur.

Objicies 2. Corpus infinitum omnem occupat locum, a quo omnia alia corpora excludit; ergo si Deus esset ens infinitum, excluderet omnia alia entia.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod sit de essentia corporis infiniti, ut omnibus omnino locis coexistat cum impenetrabilitate, ac proinde non compatiatur alia secum corpora in loco; at vero infinito secundum essentiam, non est essentiale, ut excludat omnes res a se distinctas; sed sufficit, ut omnes earum perfectiones, vel formaliter, vel eminenter, contineat.

Objicies 3. datur aliquid Deo perfectius; ergo non est in omni genere perfectionum infinitus.

Prob. ant. Aggregatum ex Deo et creaturis, Deo, seorsum et solitarie spectato, melius est et perfectius; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Quia, ut ait D. Thom. (1. 2. *q.* 34. *art.* 9. *ad* 2.) *Quod est optimum simpliciter, nullo addito potest fieri melius*.

Prob. ant. Perfectiones creaturarum, additæ Dei perfectionibus, faciunt majorem perfectionum numerum; ergo aggregatum ex Deo et creaturis melius est Deo seorsim spectato. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Perfectiones creaturarum numerice distinguuntur a Dei perfectionibus, nam sapientia creaturæ non est sapientia Dei; ergo si illæ perfectiones addantur Dei perfectionibus, faciunt majorem numerum.

Resp. *nego conseq.* Perfectiones enim creaturæ, vel formaliter, vel eminenter continentur in Dei perfectionibus; ergo non faciunt majorem numerum.

ARTICULUS II.

Utrum, et quomodo Deus contineat omnium creaturarum perfectiones.

Nota 1. Perfectiones triplicis generis a Theologis vulgo distinguuntur, nempe simpliciter simplices, simplices, et secundum quid.

Perfectio *simpliciter simplex* definitur *ea, quæ melior est ipsa, quam non ipsa;* id est, quam melius est habere, quam non habere. Ad hanc requiritur 1. Ut nihil imperfectionis admixtum habeat; 2. Ut non sit incompossibilis eum alia majori, vel æquali; tales sunt, sapientia, bonitas, etc.

Perfectio *simplex* est ea, quæ licet nullam imperfectionem importet, tamen incompossibilis est cum alia æquali perfectione; talis est paternitas in Deo, quæ incompossibilis est cum filiatione, ex quo sequitur melius non esse illam habere, quam non habere.

Perfectio *secundum quid* est ea, quæ in suo conceptu formali aliquam includit imperfectionem; ut esse corpus, plantam, etc. hæc semper incompossibilis est cum majori perfectione.

Nota 2. Aliquid in alio potest contineri tripliciter, scilicet, 1. *Formaliter*, quod in alio continetur secundum propriam formam; sic rationalitas est in homine. 2. *Eminenter*, quod nobiliori modo continetur in alio, quam in subjecto in quo reperitur secundum propriam suam formam. 3. *Virtualiter*, quod in alio est tanquam in causa, sic planta continetur in semine. His positis, sit

CONCLUSIO I.

Omnes creaturarum perfectiones, tum simpliciter simplices, tum simplices, continentur in Deo formaliter.

Prob. 1. *pars.* Quæ de Deo prædicantur in abstracto, et secundum propriam rationem, sunt in Deo formaliter: atqui perfectiones creaturarum simpliciter simplices prædicantur de Deo in abstracto, et secundum propriam formam, juxta illud Job 12. *Apud ipsum est fortitudo et sapientia.* Et illud, Prov. 8. *Meum est consilium et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo,* etc. Ergo sunt in Deo formaliter, et quoad propriam rationem et substantiam. *Absit enim,* ait D. Aug. (*L.* 15. *de Trinit. c.* 5.) *ut Spiritus secundum substantiam dicatur Deus, et bonus secundum qualitatem: sed utrumque secundum substantiam.*

Prob. 2. *pars.* Illa, quæ constituunt tres SS. Trinitatis Personas, sunt in Deo formaliter: atqui perfectiones, nimirum relationes divinæ, constituunt tres SS. Trinitatis Personas; ergo, etc.

Dices contra 1. *partem.* Deus non continet formaliter perfectiones creaturarum, v. g. sapientiam, bonitatem, etc. Ergo.

Prob. ant. Sapientia, bonitas, etc. creaturarum, sunt finitæ et imperfectæ; ergo Deus illas non continet formaliter.

Resp. *dist. ant.* Sunt imperfectæ ratione subjecti in sua natura finiti, *conc.* ratione sui, *nego ant.* Illæ enim virtutes ex sese possunt esse infinitæ; unde in subjecto finito sunt finitæ, in subjecto infinito sunt infinitæ.

CONCLUSIO II.

Creaturarum perfectiones, secundum quid, *non sunt in Deo formaliter, sed eminenter.*

Prob. 1. *pars:* Quod in suo conceptu dicit aliquid imperfectum, non continetur formaliter in Deo, cum sit ens quo perfectius cogitari non potest; atqui perfectiones, *secundum quid,* dicunt aliquid imperfectum, imo excludunt majorem perfectionem, v. g. esse corpus, dicit habere partes extra partes in ordine ad locum, quod est imperfectum, imo excludit subjectum quod sit mere spirituale; ergo perfectio *secundum quid,* non continetur formaliter in Deo. Hinc Conc. Later. IV. damnavit impietatem *Almarici,* qui, inter cætera, docebat quamlibet creaturam vere ac proprie de Deo prædicari, ita ut Deus vere esset leo, lapis, ostium, etc.

Prob. 2. *pars:* Contineri eminenter in aliquo, est contineri nobiliori modo, quam in subjecto in quo reperitur secundum propriam suam formam; atqui perfectiones *secundum quid,* in Deo continentur nobiliori modo, quam in subjecto in quo reperiuntur secundum propriam suam formam; nam *si magnitudinem quæris, major est,* ait D. Aug. (*Serm.* 384. *de verbis Apostol.*), *si pulchritudinem pulchrior; si dulcedinem, dulcior,* etc. Ratio est quia hæ perfectiones in Deo sunt ab omni prorsus imperfectione defæcatæ; ergo in eo continentur eminenter.

QUÆSTIO III.

De immutabilitate Dei.

Nota 1. Immutabile dicitur, quod mutari non potest, seu, quod aliter non potest se habere, ac est. Porro duplex est mutatio, nimirum *realis,* seu intrinseca, et *impropria,* seu extriuseca.

Mutatio *realis et intrinseca* est ea, quæ fit per receptionem, aut amissionem alicujus positivæ perfectionis.

Mutatio *impropria et extrinseca* est ea, quæ fit per novam denominationem extrinsecam, absque receptione, vel amissione ullius qualitatis positivæ. Hic solum agitur de mutatione reali, quæ dicitur mutatio simpliciter et sine addito.

Nota 2. Stoici, ut testatur Origen. l. 3. *contra Celsum,* censerunt Deum esse corpus mutabile... Sociniani docent Deum esse mutabilem, non quidem in sua substantia, sed in suis decretis. His notatis

CONCLUSIO.

Deus est omnino immutabilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. et Conciliis. *Num.* 23. dicitur: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Et Malach. 3. *Ego Dominus, et non mutor.* Hinc in Conc. Nicæno I. definitum est: *Eos qui dicunt, vel creatum, vel mutabilem Dei filium, anathematizat Catholica et Apostolica Ecclesia.* Et in Conc. Later. IV. definitum est, quod Deus sit *immutabilis.*

Prob. 2. *ratione:* Sextuplex potest cogitari mutatio, quarum 1. est *substantiæ,* cum res oritur, aut interit. 2. *Temporis,* cum res transit de tempore in

tempus. 3. *Loci* cum res transit de loco in locum. 4. *Quantitatis*, cum res mole crescit, vel minuitur. 5. *Qualitatis*, sive proprie, sive improprie dictæ, id est, perfectionis, cum res acquirit, vel deperdit aliquam perfectionem. 6. *Actionis*, cum agens modo hoc, modo aliud intelligit, aut vult; atqui nulla harum mutationum reperitur in Deo; ergo, etc. et quidem

1. Non reperitur *mutatio substantiæ*. Deus enim ut æternus, ita et immortalis, Psal. 101. *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient*.

2. Non est *mutatio temporis*, quia Deus, utpote æternus, præsens est omnibus temporibus; Deut. 32. *Vivo ego in æternum*.

3. Non est *mutatio loci*, quia est immensus; Jerem. 23. *Cœlum et terram impleo*.

4. Non est *mutatio quantitatis*, quia Deus corporis est expers.

5. Non est *mutatio perfectionis*, quia, ut ait Div. August. in Ps. 30. *Non habet quo perficiatur perfectus, non habet unde deficiat æternus*.

6. Non est *mutatio operationis*, sive illa sit intellectus, sive voluntatis; quia quæcumque Deus cognoscit et vult, ab æterno cognoscit et vult; alioquin conciperetur in Deo potentia agendi distincta ab ipsa actione; ac proinde esset compositus ex acto et potentia, nec esset actus purissimus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus dicitur *sapientia æterna*; atqui ex Sap. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia*; ergo Deus est mutabilis.

Resp. *dist. min.* Sapientia omnibus mobilibus est mobilior, active et extrinsece, quatenus motum cunctis creaturis tribuit, *conc.* passive et intrinsece, quasi hæc motum in se reciperet, *nego min.* Ideoque divina illa sapientia dicitur mobilis, quatenus motrix est et movens, non quatenus mota et agitata.

Inst. 1. Atqui Deus movetur passive et intrinsece; ergo.

Prob. ant. Qui transit de loco in locum, movetur passive et intrinsece; atqui Deus transit de loco in locum; ait enim, Genes. 11. *Venite, descendamus*; ergo.

Resp. *nego min.* Ad prob. *dist. conseq.* transit de loco in locum, metaphorice, quia ita agit, quasi moveretur, *conc.* vere, *subdist.* sub specie humana assumpta, *conc.* juxta propriam naturam, *nego*. Porro *Gen* 11. Sermo est de Deo sub specie humana apparente.

Inst. 2. Deus de non creante factus est creans; ergo mutatus est passive et intrinsece.

Resp. *dist. ant.* De non creante factus est creans per actum quem semper habuit, *conc.* per actum qui Deo de novo advenit, *nego ant. et conseq.* Itaque per creationem, et similes actiones, nulla nova entitas Deo advenit, sed nova denominatio et relatio ad creaturas: nec enim vult quidquam in tempore, quod non velit ab æterno, licet non pro æterno, sed pro tempore respondente virtuali æternitatis instanti, quo revera illud creat.

Inst. 4. Non potest Deo advenire nova denominatio positiva, quin adveniat nova entitas distincta: atqui per creationem advenit Deo nova denominatio positiva Creatoris, Domini etc. ergo advenit nova entitas.

Resp. *dist. maj.* Si illa denominatio sit absoluta, qualis est denominatio sapientis, boni, etc. *conc.* si illa denominatio sit relativa, qualis est denominatio creatoris, *nego maj.* Illa enim denominatio nihil intrinsecum Deo contulit, quod antea non haberet, sed tantum aliquid extrinsecum, relationem nimirum actualem ad res creatas, quam acquisivit in tempore.

Objicies 2. In Deo sunt varii motus iræ, vindictæ, pœnitentiæ, etc. ergo Deus mutatur.

Resp. *dist. ant.* In Deo sunt varii motus iræ, pœnitentiæ, etc. metaphorici, et quoad effectum, *conc.* proprii et quoad affectum, *nego ant.* Itaque ira, vindicta, pœnitentia, etc. tribuuntur Deo in Scriptura non quoad affectum, quasi in se hos passionum motus sentiat; sed quoad effectum, quia tranquillus et immotus, illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus illarum passionum oriuntur. Unde D. Anselm. (*Cap.* 10. *Prosologii*.) Deum alloquens, ait: *Misericors es, non quia tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum*.

Inst. 1. Deus amat Petrum justum, quem odio habet peccatorem; ergo mutatur.

Resp. *dist. ant.* Amat justum, quem peccantem odio habet, per unum et eundem actum, *conc.* per diversum actum, *nego*. Deus itaque per unum et eundem actum voluntatis suæ, æternum amat hominem tempore quo justus est, et odit pro tempore quo est peccator; mutatio vero status justitiæ et peccati, est in homine.

Inst. 2. Ex Aug. *Deus novit mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum*. Ergo mutatur.

Resp. *dist. conseq.* Deus mutatur extrinsece, quatenus eodem modo se gerit, ac si mutaret sententiam, *conc.* intrinsece, quasi novum volendi actum reciperet, *nego conseq.* Itaque, sive Deus puniat, sive condonet, punit et condonat per unum et eumdem actum, tendentem in objecta diversa, et ideo tota mutatio est in homine.

Inst. 3. Qui est intrinsece liber, potest mutare sententiam intrinsece: atqui Deus est intrinsece liber; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui est liber intrinsece libertate imperfecta, *conc.* libertate perfecta, *nego maj.* Porro libertas Dei est perfectissima, et sic Deus unico actu, utpote infinito, potest velle et nolle, amare et odisse.

Inst. 4. Qui est intrinsece liber, potest carere illo actu, quem libere habet: atqui Deus est intrinsece liber; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Potest carere actu libero connotative sumpto, *conc.* entitative, *nego maj.* Actus Dei liber entitative spectatus, est ipse Deus; sed connotative spectatus, est actionis Dei immanentis terminatio ad creaturas, vel ad hanc potius, quam ad aliam creaturam; potuit ergo Deus illa terminatione, quæ extrinseca est, carere, sed ipso actu entitativo carere non potest, ut evidens est.

QUÆSTIO IV.

De Dei incomprehensibilitate.

Nota 1. Comprehensio dupliciter sumi potest; 1. *Late*, pro consecutione alicujus rei, quo sensu Ap. (1. *Cor*. 9.) dixit: *Sic currite ut comprehendatis*. Quo etiam sensu beati dicuntur *comprehensores*, quia æternam beatitudinem sunt consecuti. 2. *Stricte*, pro perfecta et adæquata cognitione alicujus rei, cujus nihil prorsus lateat cognoscentem.

Nota 2. Eunomiani, qui et Anomæi, asseruerunt divinam essentiam, ne dum a beatis, sed etiam a viatoribus comprehendi, ut testatur D. Epiph. hæresi 76. contra quos sit

CONCLUSIO.

Deus a nullo intellectu creato comprehendi potest. Est de fide.

Prob. 1. *ex Script. et Patribus*. Ille est incomprehensibilis, quem Scriptura et Patres incomprehensibilem vocant; quem contendunt perfecte, etiam a beatis, penetrari non posse; atqui id Scriptura et Patres docent; ergo, etc. *Prob. min.* 1. ex Jerem. 32. *Magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu*. Eccl. 43. *Ne laboretis, non enim comprehendetis*. 2. Ex D. Aug. (*Serm.* 38. *de verbis Domini*) dicente: *Attingere aliquantulum mente Deum, magna beatitudo est; comprehendere autem omnino impossibile*. Et D. Greg. Mag. in hæc verba Job, *excelsior itaque cælo est, quia ipsi quoque electi spiritus visionem tantæ celsitudinis perfecte non penetrant*. Ergo etc.

Prob. 2. Ex Conc. Later. IV. c. Firmiter, *creditur*, inquit, *quod Deus sis ... incomprehensibilis et ineffabilis*, etc. et Conc. Basileensi, *sess.* 22. Hanc Augustini de Roma prop. damnante: *Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt seipsum*.

Prob. 3. *ratione:* Comprehendere Deum est essentiam divinam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ipsamque omni ex parte exhaurire; atqui essentia divina ab intellectu creato non potest cognosci quantum cognoscibilis est, neque ex omni parte exhauriri; ergo, etc.

Prob. min. Quod est infinite cognoscibile, non potest cognosci, quantum cognoscibile est, neque ex omni parte exhauriri, nisi per cognitionem infinitam; atqui nulli intellectui creato competere potest cognitio infinita; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Beati Deum comprehendunt; ergo.

Prob. ant. Qui vident Deum, ut est in se, Deum comprehendunt; atqui Beati vident Deum ut est in se; ergo, etc. ... Resp. *nego maj.*

Prob. maj. Qui vident totum Deum, comprehendunt Deum; atqui qui vident Deum ut est in se, vident Deum totum; ergo qui vident Deum ut est in se, Deum comprehendunt.

Resp. *dist. maj.* Qui vident Deum totum et totaliter, Deum comprehendunt, *conc.* qui vident Deum totum, sed non totaliter, *nego maj.* atqui qui vident Deum ut est in se, vident Deum totum, et non totaliter, *conc.* vident Deum totum, et totaliter, *nego min.* Porro ad comprehensionem Dei non sufficit, ut totus videatur, sed insuper requiritur ut videatur totaliter, id est, tam perfecte, ac videri potest et exigit, ita ut cognitio, in genere cognitionis, tantæ sit perfectionis, quantæ est objectum in genere rei cognoscibilis. Cum ergo Deus sit infinitus non potest ulla cognitio ei respondere, nisi infinita quoque ea sit; atqui creata mens non est capax cognitionis infinitæ; ergo.

Inst. 1. Quod est simplicissimum non potest videri totum, quin simul videatur totaliter; atqui Deus est simplicissimus; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Quia ut videatur totaliter, necesse est, ut videatur omni modo, quo videri potest et exigit; atqui Deus potest et exigit videri modo infinito, cujus non est capax intellectus creatus; ergo.

Inst. 2. Ut aliqua res comprehendatur non necesse est ut videatur modo perfectissimo, quo cognosci potest: alias Angelus ne muscam quidem comprehenderet, cum eadem musca a Deo longe perfectiori modo videatur, quam ab Angelo; ergo licet mens creata longe imperfectiori modo Deum cognoscat, quam Deus ipse se cognoscit, nihilominus potest Deum comprehendere.

Resp. *nego conseq.* Quamvis enim ad comprehensionem rei, non sit necesse ut videatur modo perfectissimo, quo ab ente superiori potest videri, tamen requiritur, ut videatur modo perfectissimo, quo res illa *exigit* videri; atqui Deus infinitus, non vero musca finita, exigit videri cognitione infinita; ergo mens creata potest comprehendere muscam, non vero Deum.

Objicies 2. Deus comprehendit hominem; ergo homo comprehendit Deum.

Prob. conseq. Ex Apost. 1. *Cor.* 13. *v.* 12. dicente: *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum*, nempe a Deo: atqui cognitus est a Deo, cognitione comprehensiva; ergo.

Resp. *dist. maj.* Tunc cognoscam sicut cognitus sum, ita ut particula, *sicut*, importet cognitionem Dei immediatam et intuitivam, quam opponit cognitioni quam de Deo habemus per creaturas, *conc.* ita ut particula, *sicut*, æqualitatem perfectionis inter cognitionem Dei et nostram importet, *nego*. Itaque hoc unum vult Apostolus, nos in æterna beatitudine visuros Deum immediate sicuti est, non vero per creaturas quasi per speculum. Responsio colligitur ex versu præcedenti: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, inquit, tunc autem facie ad faciem*.

Inst. D. Aug. *Epist.* 112. ait: *Illud comprehendi, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem;* atqui nihil Dei latet Beatos; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut nihil ejus lateat videntem, tum quoad rem visam, tum quoad omnem amplitudinem ejus cognoscibilitatis, *conc.* quoad rem visam duntaxat, *nego*. Porro licet beati videant Deum totum, tamen eorum cognitio, cum sit finita, non adæquat totam cognoscibilitatem Dei, qui modo infinito exigit videri; unde D. Aug. addit: *Aut cujus fines circumspici possunt;* atqui cum Deus sit infinitus, non habet fines qui circumspici possint; ergo, etc.

QUÆSTIO V.

De ineffabilitate Dei.

Nota 1. De fide est Deum esse ineffabilem, prout definitum est in Conc. Later. IV. *cap.* firmiter, *de summa Trinit.* verum controvertitur, quo sensu Deus dicatur ineffabilis. Circa quod

CONCLUSIO I.

Deus est ineffabilis hoc sensu, quod a viatoribus, nullo nomine perfecte, et ut est in se, possit exprimi.

Prob. Non possumus res aliter per nomina exprimere, quam eas cognoscimus; atqui in hac vita Deum perfecte, et ut est in se, non cognoscimus; ergo Deum nullo nomine perfecte, et ut est in se, exprimere possumus. Hinc D. Basil. *Epist.* 80. ait: *Natura divina, ut in se ipsa est, nullis nominibus, quæcumque excogitari possunt, exprimitur*. Et D. Aug. in Psal. 85. *Quid quæris, ut ascendat in linguam, quod in cor non ascendit?*

Dixi, *a viatoribus:* quia in futura vita, beati possunt nominare Deum sicuti est, quemadmodum eum cognoscunt, sicuti est. De quibus, *Zach. ult. v.* 9. dicitur: *In illa die erit Dominus unus, et nomen ejus unum*.

CONCLUSIO II.

Deus non est ineffabilis, hoc sensu, quod a viatoribus nullo nomine, etiam imperfecte, possit exprimi.

Prob. Quia nomina sunt signa non tantum rerum, sed etiam conceptuum: atqui Deum, saltem obscure et imperfecte, possumus cognoscere; ergo et nominare. Sic in Scriptura plura sunt Dei nomina, Jer. 32. *Fortissime, magne, et potens, et Dominus exercituum nomen tibi.* Et Exodi 3. Moysi quærenti: *Si dixerint mihi, quod est nomen ejus; quid dicam eis? dixit Deus... sic dices filiis Israel, Qui est, misit me,* etc. quod nomen est maxime proprium Dei, quod ostendit *existentiam* esse Dei essentiam, quod nulli alii convenit.

Quæres 1. *An nomina Dei sint synonima, eandem rem eadem ratione significantia?*

Resp. *negative,* Quia varia nomina, quæ diversis conceptibus ejusdem rei respondent, non sunt synonima; atqui varia Dei nomina diversis de Deo conceptibus respondent; ergo etc. Sic justitia et misericordia Dei diversis conceptibus exprimuntur, licet eamdem rem omnino simplicem significent.

Quæres 2. *An nomina de Deo et creaturis dicantur univoce?*

Resp. *negative,* Quia nullum nomen convenit Deo et creaturis secundum eandem rationem; sapientia, v. g. quæ in nobis qualitas est, in Deo est substantia.

QUÆSTIO VI.

De invisibilitate Dei.

Nota. Duplex Dei visio distinguitur, *abstractiva* nimirum, sic dicta, quia abstrahit ab objecti præsentia; et *intuitiva,* sic dicta, quia similis est cognitioni quam habemus de rebus quas in se ipsis, ac propriis oculis nostris intuemur.

Cognitio *abstractiva* est ea, qua Deum, per medium ab eo distinctum, nempe per creaturas, cognoscimus. De hac sufficienter diximus Dissertatione prima.

Cognitio, seu visio *intuitiva* est ea, qua Deum ut in se est, seu essentiam Dei, cognoscimus; de hac duo habemus solvenda: 1. Utrum essentia Dei videri possit ab oculo corporeo. 2. Utrum videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires.

ARTICULUS I.

Utrum Essentia Dei videri possit ab oculo corporeo.

Nota. Antropomorphitæ, quibus olim fuit persuasum Deum esse corporeum, consequenter docuerunt ipsum oculis corporeis videri posse; contra quos sit

CONCLUSIO.

Deus a nemine unquam, aut visus est, aut videri poterit oculis corporeis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. ad Tim. 1. *Regi sæculorum immortali et invisibili.* Et cap. 6. *Rex Regum qui... lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Atqui illi textus non possunt intelligi de visione per mentem, *quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est* (1. *Joan.* 3. *v.* 2.); ergo debent intelligi de visione Dei per oculos corporis.

Prob. 2. *ex Patrib.* Origenes, *contra Celsum,* qui hanc opinionem falso exprobrabat Christianis, ait: *Falso nobis imponit Celsus dicens, nos sperare oculis corporis Deum esse visuros* etc.

S. Cyril. Hierosol. Catech. 8. *Carneis quidem oculis cerni Deus non potest,* inquit, *nam incorporeum, sub corporeos oculos, cadere nequit.*

D. Aug. (*Epistol.* 92. *alias* 62. *ad Italicam viduam*). *Hoc autem,* ait, *oculos videre corporis neque nunc potest, neque tunc,* in cælo, *poterit.*

Probat. 3. *ratione.* Nulla facultas vitalis potest ferri extra limites objecti sui adæquati, v. gr. auris non potest percipere nisi sonum, qui est ejus objectum connaturale adæquatum; atqui Deus est extra subjectum adæquatum oculi corporalis; nam objectum adæquatum oculi est coloratum sensibile, quale non est Deus, qui est purus spiritus, ergo oculus corporeus non potest, etiam *de potentia Dei absoluta,* elevari ad intuitivam Dei visionem.

Dixi, *etiam de potentia Dei absoluta,* quia Deus non potest facere quod implicat; atqui implicat oculum corporeum vitaliter agentem ferri extra limites sui objecti adæquati, alias mutaretur essentialiter, ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Jacob, Gen. 32. *Vidi Deum facie ad faciem.* Ex quo sic argumentor: Videre Deum facie ad faciem, est videre Deum intuitive; atqui Jacob oculo corporeo vidit Deum facie ad faciem; ergo oculo corporeo vidit Deum intuitive.

Resp. *dist. maj.* Videre Deum facie ad faciem in propria natura, *conc.* sub specie aliena et assumpta, *neg. maj.* Itaque Jacob vidit Deum sub specie Angeli, qui assumpto corpore ei apparuit, vocatusque est *Deus* repræsentative, non realiter; ita interpretatur Oseas, *c.* 12. *v.* 3. dicens: *Et in fortitudine sua directus est,* Jacob, *cum Angelo.*

Inst. 1. Deus, *Num.* 12. de Moyse, ait: *Ore ad os loquor ei: et palam, et non per ænigmata et figuras Dominum vidit.* Ergo oculis suis corporeis vidit Deum intuitive.

Resp. *nego conseq.* Ex textu sequitur tantum, quod Moyses viderit Deum in persona Ministri sui, nempe Angeli Deum repræsentantis, ad differentiam Prophetarum, quibus apparebat tantum in somniis; ait enim Deus: » Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. » At non talis Moyses... ore enim ad os loquor ei, etc.

Inst. 2. Job 19. ait: *In carne mea videbo Deum meum.* Ergo Deus videri potest oculis corporeis.

Resp. *nego conseq.* Cum D. August. qui (*l.* 22. *de Civit. Dei cap.* 29.) observat, Job dixisse, se, post resurrectionem, visurum Deum, *in carne,* id est, resumpto corpore, *non per carnem,* sed per mentem.

Prob. conseq. Job addit: *Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt.* Ergo.

Resp. *dist. conseq.* Deus in carne assumpta potest videri oculis corporeis, *conc.* Deus in se, id est, essentia divina; *nego.* Porro Job loquitur de Deo redemptore: *Scio,* inquit, *quod redemptor meus vivit.* Atqui Christus redemptor potest, quantum ad humanitatem, videri oculis corporeis.

Inst. 3. Job *c.* 42. ait: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Atqui ibi loquitur de Deo in se, non de Christo redemptore; ergo.

Resp *dist. Nunc oculus meus videt te,* secundum providentiam, de cujus effectibus multa audierat Job, et quos tunc proprius inspexerat, et proprio experi-

mento, quasi ad oculum viderat, cum a tot miseriis tandem sanus evasit, *conc.* secundum essentiam divinam, *nego*. Hæc est germana illius textus interpretatio.

Inst. 4. Lucæ 3. dicitur: *Videbit omnis caro salutare Dei*. Ergo.

Resp. *dist.* Salutare Dei, id est, Christum Salvatorem, *conc.* id est, Dei essentiam, *nego*. Ita D. Aug. Serm. 277.

Objicies 2. D. Aug. variis locis probat oculos corporis, post resurrectionem, glorificati substantiam divinam visuros; ergo.

Prob. ant. D. Aug. *l.* 22. *de Civit. Dei*, c. 29. ait: *Longe itaque alterius erunt potentiæ*, oculi beatorum, *si per eos videbitur incorporea illa natura, quæ non continetur loco, sed ubique tota est*, etc. Ergo videtur agnoscere, fieri posse, ut beati, post resurrectionem, visuri sit essentiam divinam.

Resp. *dist. conseq.* Videtur hoc agnoscere ex sententia aliorum et hypothetice, *conc.* ex propria sententia et absolute, *nego*. Itaque quoque D. Aug. ex propria sententia locutus, constanter docuit Deum oculis corporeis videri non posse. Sed cum locutus est ex sententia aliquorum Philosophorum, qui putabant beatos post resurrectionem per oculos corporis factos spirituales, Deum in se visuros, semper locutus est hypothetice, ut patet ex textu in objectione; sicut ergo circa eorum opinionem nihil negavit, ita etiam nihil affirmavit, nec in eam unquam propendit: » Sicut aliqui, *ait Epist.* 147. *cap.* 20. qui eos, qui ad vitam æternam resurgent, etiam per corpus Deum visuros putant, quoniam talem sperant spiritualis corporis qualitatem, ut etiam ipsa, quæ caro fuerat, spiritus fiat. Quod si ita est... id quod in illa Epistola (92. *ad Italicum, citata in nostris probat.*) mea dixi de istis nostræ carnis oculis, quia nec possunt, neque tunc poterunt Deum videre, etiam sic verum est: non enim dictum est, nisi de oculis corporalibus, quod tunc non erunt, si corpus ipsum spiritus erit; ac per hoc corporei oculi numquam Deum videbunt, quia eum videbitur, spiritus eum, non corpus videbit". Ubi etiam loquitur hypothetice, *si ita est*.

Inst. 1. D. Aug. *ibidem* addit: *fieri posse ac valde credibile esse, sic nos visuros mundana corpora, ut Deum ubique præsentem, et universa etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ gestabimus... clarissima perspicuitate videamus*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Fieri posse ut Deum videamus, mediate, et per effectus, *conc.* immediate et per se, *nego ant.* Nam ait ibidem S. Doctor oculos beatorum Deum esse visuros, eo modo, quo nunc videmus vitam hominis, quem cernimus, exercere actus vitales, non *credimus eum vivere*, ait, sed, *videmus*. Atqui non videmus vitam, seu animam illius hominis in se ipsa immediate, sed duntaxat per clarissimos effectus; ergo.

Inst. 2. Div. August. *ibidem*, opponit visionem qua etiam per corpus Deum incorporeum omnia regentem contuebimur, cognitioni abstractivæ, *non sicut nunc invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur per speculum et in ænigmate*. Ergo intuitiva erit illa visio.

Resp. *nego conseq.* Utramque enim visionem esse abstractivam et per effectus agnoscit D. August. visionem tamen oculorum corporis glorificati, opponit visioni quæ nunc habetur in ænigmate, quatenus futura est longe perfectior, *quod ex duobus contingit*, ait D. Th. (1. *p.* *q.* 12. *art.* 3. *ad* 2.) respondens huic D. Augustini objectioni; *scilicet ex perspicuitate intellectus et refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis*, id est, per aspectum cœli novi et terræ novæ.

Objicies 3. Visus est potentia cognoscitiva, Deus vero objectum cognoscibile; atqui potentia cognoscitiva potest extendi ad quodlibet objectum cognoscibile; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est potentia cognoscitiva, particularis, et ad objectum corporeum determinata, *conc.* universalis, *nego*. Nam est determinata ad objectum coloratum, et consequenter corporeum, Deus autem non est corpus.

Instabis. Quælibet potentia intellectiva ad quodlibet objectum intelligibile pertingere potest; ergo quælibet potentia cognoscitiva ad quodlibet objectum cognoscibile.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod potentia intellectiva sit universalis objective, e contra potentia cognoscitiva visiva est intra coloratos limites circumscripta.

Objicies 4. Ideo asseritur Deum videri non posse oculis corporeis, quia oculi cum illo nullam proportionem habent; atqui hæc ratio nulla est; ergo.

Prob. min. Deus per absolutam suam potentiam potest elevare quamlibet creaturam ad producendos effectus, cum quibus nullam habet proportionem; sic utitur igne corporeo ad comburendas animas, aqua in baptismo ad producendam gratiam, etc. Ergo, licet oculi corporei nullam cum essentia divina proportionem habeant, nihilominus possunt elevari ad videndum Deum intuitive.

Resp. *dist. ant.* Deus potest elevare quamlibet creaturam, vitali modo non operantem, *conc.* vitali modo operantem, *nego*. Ratio disparitatis est, quia creaturæ, quæ non agunt vitaliter, non sunt causæ principales; sed tantum instrumentales effectuum ad quos producendos a Deo assumuntur; in hujusmodi autem causis instrumentalibus Deus proportionem aliquam cum effectu producendo non supponit. E contra vero creaturæ, quæ agunt modo vitali, sunt essentialiter causæ principales effectuum quos operantur; atqui causæ principales sese ipsas movere debent ad suos effectus; ergo aliquam, saltem inchoatam, cum illis proportionem habere debent.

Inst. Deus potest actum videndi Deum ponere in oculo corporeo; ergo tunc oculus videret Deum.

Resp. *nego ant.* Visio enim Dei est essentialiter actus vitalis, de cujus natura est, ut a sua potentia eliciatur; porro natura rerum mutari non potest.

ARTICULUS II.

Utrum essentia divina videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires?

Nota. Anomæi, IV. sæculo, se tantam Dei notitiam propriis naturæ viribus habere jactitabant, quantam sui ipsorum, imo tantam quantam Deus ipse sui haberet: quam hæresim a Patribus illius sæculi (*SS. Basil. Epiphan. Gregor. Nyssen. et Gregor. Nazians. etc.*) damnatam, renovarunt *Beguardi et Beguinæ*, damnati in Concilio generali Viennensi. Contra quos sit

CONCLUSIO.

Deus ab intellectu creato, per solas naturæ vires, non potest videri intuitive. Est de fide definita in Conc. Vienn. in quo hic Beguardorum articulus fuit damnatus: *Quælibet intellectualis natura, in se ipsa naturaliter est beata; et anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum*.

Prob. 1. Ex Script. Isaiæ 64. *Oculus, meotis, non vidit Deus, absque te,* (dante et elevante) *quæ præparasti expectantibus te.* Psalm. 83. *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Ex Rom. 6. *Gratia Dei, vita æterna;* decretorii sunt isti textus; nem si vitæ æterna est donum et gratia Dei, ergo non potest acquiri per solas naturæ vires.

Prob. 2. *ex Patrib.* Origenes (*L.* 1. *de principiis: cap.* 1.) *Mens nostra,* inquit, *ipsum per se,* id est, per suas vires naturales, *Deum sicut est, non potest intueri.*

D. Ambr. (*in cap.* 1. *Lucæ*) ait: *In potestate nostra non est eum videre, sed in potestate illius apparere.*

D. Aug. (*L.* 19. *de Civit. Dei, cap.* 25.) *Non est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beate vivere.*

Prob. 3. Visio intuitiva est actus supernaturalis; atqui intellectus humanus per solas naturæ vires non potest elicere actum supernaturalem, ut contra Pelagianos fuit definitum; ergo intellectus humanus non potest per solas naturæ vires elicere visionem Dei intuitivam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Intellectus humanus per solas naturæ vires potest consequi suum finem; atqui visio Dei intuitiva est finis hominis; ergo.

Resp. dist. maj. Potest naturaliter consequi suum finem naturalem, *conc.* supernaturalem, *nego.* Porro visio intuitiva est finis hominis supernaturalis.

Subsumes: Atqui visio intuitiva est finis hominis naturalis; ergo, etc. *Prob.* Quod homo naturaliter appetit, est finis hominis naturalis; atqui homo naturaliter appetit visionem beatificam; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est finis naturalis, quoad propensionem, *conc.* quoad consecutionem, *nego maj.* Nam *quamvis homo naturaliter inclinetur in finem ultimum,* inquit Boerius, (*L. de Trinit. qu. ult.*) *non potest tamen naturaliter illum consequi, sed solum per gratiam; et hoc est propter eminentiam illius finis.*

Inst. 1. Intellectus humanus potest naturaliter consequi, quod est intra latitudinem sui objecti specificativi; atqui Deus intuitive videndus, est intra latitudinem objecti intellectus specificativi; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quod est intra latitudinem objecti specificativi, sibi proportionati, *conc.* sibi improportionati, *nego maj.* Porro, licet Deus clare videndus sit intra latitudinem objecti specificativi, intellectus, quatenus est potentia visiva, tamen, cum sit ordinis supernaturalis, ipsi est improportionatus, nec potest illum intuitive videre, nisi aliquo supernaturali auxilio roboretur: *Deus clare visus,* ait D. Thom. (*Lib. contra gentes, cap.* 54.) *non est extra facultatem intellectus velut extraneum quid, sed velut excedens.*

Inst. 2. Quod menti intime præsens est, non est supra ipsam; atqui Deus intime præsens est menti: ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod menti intime præsens est in ratione objecti, *conc.* in ratione entis, *nego maj.* Porro Deus in ratione entis, est quidem menti intime præsens propter suam immensitatem; sed non est intime præsens in ratione objecti, nisi abstractive et per effectus videndi.

CAPUT II.

De attributis Dei positivis.

Nota. Agemus hic, 1. De visibilitate Dei. 2. De ejus æternitate. 3. De ejus immensitate. 4. De ejus bonitate. 5. De ejus intellectu et scientia. 6. De ejus voluntate, sequentibus quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De visibilitate Dei.

Agemus, 1. De possibilitate. 2. De existentia. 3. De principiis effectivis. 4. De objecto. 5. De æqualitate et inæqualitate visionis Dei intuitivæ.

ARTICULUS II.

De possibilitate intuitivæ Dei visionis.

Nota. Recentiores Græci, quorum antesignanus fuit *Gregor. Palamus,* docebant, teste Radulpho Archiepiscopo Armachano (*L.* 14. *de qu. Armenorum, cap.* 1.), Dei naturam a beatis non videri, sed aliquam duntaxat lucem ab illa distinctam et profluentem: Contra quos sit

CONCLUSIO.

Intellectus creatus, supernaturali roboratus auxilio, Dei naturam videre potest. Est de fide definita in Concilio Florentino in decreto unionis.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 5. » Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. 1. *Cor.* 13. Videmus nunc per speculum, et in ænigmate, tunc autem, in patria, facie ad faciem. 1. *Joann.* 5. Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est ". Atqui videre Deum facie ad faciem, videre eum sicuti est, est videre Deum intuitive; ergo intellectus creatus videre potest naturam divinam, non per solas naturæ vires, ut probavimus; ergo per quoddam Dei auxilium supernaturale.

Prob. 2. *ex Patribus,* inter quos duos, vel tres proferemus.

D. Iren. (*L.* 4. *contra hæreses, c.* 20. *alias cap.* 37.) sic ait: » Participatio Dei, est videre Deum ... homines igitur videbunt Deum, et vivent per visionem, immortales facti, et pertingentes usque ad Deum. "

D. Clem. Alexand. *L.* 5. *Strom.* sic loquitur. Perspicuum est, nullum unquam, vitæ suæ tempore, posse clare Deum comprehendere, (*seu intueri*); qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint.

D. Bernard. (*Serm.* 4. *in Festum omnium Sanctorum*). » In hoc erit vita æterna, *inquit,* ut cognoscamus Deum sicuti est, id est, non modo sicut inest, nobis videlicet, aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso ".

Prob. 3. *ratione.* Quæ, si non potest demonstrari nostræ propositionis veritas, potest saltem suaderi sic: homini possibilis esse debet consecutio beatitudinis ad quam factus est, et ab ipso Deo tamquam ad finem ultimum destinatus; atqui beatitudo hominis in clara et intuitiva Dei visione consistit, saltem præsuppositive, et causaliter, juxta illud Joann. 17. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum,* etc. Ergo homini possibilis esse debet intuitiva Dei visio. Quia tamen hæc beatitudo non

est bomini naturslis, sed sopernatoralis, ideo non nisi auxilio superaaturali corroboratus potest illum consequi.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deos in Scripturis dicitur *invisibilis*, dicitur, *habitare lucem inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Ergo nequidem supernaturaliter potest Deus intuitive videri.

Resp. *dist. ant.* Dicitur invisibilis, oculo corporeo, *conc.* menti bumanæ, *subdist.* naturæ viribus, *conc.* gratiæ beneficio, *iterum dist.* comprehensive, seu modo infinito, *conc.* intuitivo, *subdist.* in hac vita, saltem de lege ordinaria, *conc.* in altera vita, *nego ant. et cons.* Responsio patet ex supra dictis.

Inst. 1. Christus (*Joan.* 6. *v.* 36.) ait: » Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem ". Ergo nemo Deum potest videre intuitive.

Resp. *dist. textum*. Non vidit Patrem quisquam hominum, *conc.* quisquam Angelorum, *nego*. Loquitur ibi Christus de hominibus, quibus porta cœli clausa fuit usque ad ejus in cœlos Ascensionem, unde utitur verbo *vidit* in præterito.

Instabis secundo. Atqui Angeli non vident Deum intuitive; ergo. *Prob. subs.* Qui Deum desiderant prospicere, ipsum non vident; atqui ex r. Petri, 1. *In quem*, Deum, *desiderant Angeli prospicere;* ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui desiderant Deum videre, desiderio excludonte possessionis fastidium, *nego maj.* desiderio excludente possessionem objecti, *conc.* et sic ad min. *Desiderant sine labore*, ait Greg. Magn. (*L.* 18. *moral. cap.* 18.) *quia desiderium satietas comitatur, et satiantur sine fastidio, quia satietas ex desiderio semper accenditur*.

Objicies 2. Multi sancti Patres, quorum testimonia referre non sinit propositæ concisio, asserunt Dei naturam non posse intuitive videri neque a Beatis, neque etiam ab Angelis; ergo.

Resp. *nego ant.* Patres enim numquam claræ Dei visionis negarunt possibilitatem, quam et alibi dilucide astruunt, et in iis ipsis locis, qui nobis objiciuntur, per non æquivocas expressiones innuunt. Sed unice rejiciunt possibilitatem visionis Dei comprehensivæ, contra quos impugnabant Anomæos, qui ut ait D. Chrysost. (*Homil.* 2. *adver. Anomæos*) *stulte non minus quam impie jactitabant, se ita Deum nosse, ac Deus se ipse novit*. Apposite ergo ad controversiam, quam versabant, exponi debent hæc eorum verba, *videri, non videri*, quæ pro varia eorum significatione de Deo dici possunt, ut observat D. Epiphan. *hæres.* 70. n. 8. et illustrat hac similitudine: » Veluti, inquit, si quis per angustum foramen, cœlum aspiciat et dicat, video cœlum, non utique mentiatur, videt enim revera cœlum. Quod si quis acute ei dicat, non vidisti cœlum, neque iste mentietur ... quippe non vidit illius exporrectionem, neque latitudinem ... utrumque ergo vere dicitur, et quod Deus videndus aliquando sit "; intuitive nimirum, et ut in se est; *et quod videri non possit*, nempe comprehensive, et juxta totam suam amplitudinem, ita ut exhauriatur.

Inst. 1. Saltem negari non potest, quin D. Chrysost. intuitivam Dei visionem Angelis ac Beatis negaverit, ut docet Vasquez *in primam partem D. Th. disp.* 36. Ergo.

Resp. *nego ant.* Neque in hac parte audiendus est Vasquez, qui solus D. Chrysost. quem omnes vindicant, accusat.

Prob. ant. D. Chrysost. *Hom.* 14. *in Joann.* ait: » id quod est Deus, non modo Prophetæ non viderunt, sed neque Angeli. *Et infra ex his Apost. verbis;* Qui manifestatus est in carne, *sic arguit*, quod ipse invisibilis sit, non solum hominibus, sed et supernis virtutibus, cum dixisset Paulus manifestatum esse in carne, subdit, visum ab Angelis; ergo ex quo carnem induit, tunc visus est ab Angelis; antea vero non ita videbatur, cum ipsis quoque invisibilis esset substantia ". Atqui qui negat Angelos et Beatos videre *id quod est Deus, et substantiam Dei*, prorsus ipsis denegat visionem intuitivam; ergo.

Resp. *dist. min.* Prorsus ipsis denegat visionem intuitivam adæquatam et comprehensivam, *conc.* ipsis denegat quamcumque intuitivam visionem, etiam inadæquatam, *nego*. Porro de sola visione Dei comprehensiva hic locutus est D. Chrysost. ut ipse declarat inferius his verbis: » Num omnes in ignorantia vivimus? absit. Sed nemo ita cognovit Patrem ut Filius ... qui certam notionem, visumque et comprehensionem habet, qualem Filium de Patre habere par est. Sicut enim novit me Pater, inquit, et ego cognosco Patrem ... hinc, *ex hoc nempe textu*, collige certam Filii de Patre comprehensionem ".

Inst. 2. D. Chrysost. Angelis concedit solam Dei cognitionem, quam per Incarnationem acquisierunt; atqui illa cognitio non fuit substantiæ divinæ, sed humanitatis a Deo assumptæ; ergo, juxta Divum Chrysostomum, Angeli non fruuntur intuitiva Dei visione.

Resp. *nego maj.* Nam per ista verba, *ex quo carnem induit, tunc visus est ab Angelis;* solum probat Angelos non vidisse divinam essentiam comprehensive, id est, et secundum omnem suam infinitatem, et secundum omnes effectus ad quos extendi ac terminari illa potest, ex eo quod Incarnatio (quæ ab Apost. Eph. 3. vocatur *Sacramentum absconditum a sæculis in Deo*, id est, in sola Dei notitia, ait Glossa) non ante ab eis visa fuerit, quam Verbum divinum carnem induerit.

Inst. 3. D. Chrysost. quinque homiliis, *de incomprehensibili Dei natura contra Anomæos*, totus est ut probet Dei naturam nullo modo videri posse; ergo.

Resp. *dist. ant.* Probat Dei naturam nullo modo videri posse comprehensive, *conc.* intuitive, *nego*. Constat autem D. Chrysost. loqui de sola Dei cognitione comprehensiva contra Anomæos, qui, ut ait Homil. 1. *se ita Deum, nosse, quemadmodum Deus seipsum novit, asserunt*. Quos sic impetit, Homil. 2. *non te obruis, qui eo amentiæ proruisti, ut quem glorificare duntaxat debes et adorare, hunc .... contendas penitus comprehendere?* Et postquam dixit, Hom. 1. *Ipse*, Deus, *solus est incomprehensibilis*. Et Homil. 4. *Statueram ... omni virtuti creatæ, Deum esse incomprehensibilem, explicare*. Concludit eandem Homil. sic: *Deum incomprehensibilem esse omnium creaturarum generi, late ex his quæ proposuimus, patet*. Constat ergo S. Doctorem, vocabula *videndi ac comprehendendi*, tanquam synonima usurpare.

Objicies 3. Facultas finita non potest videre objectum infinitum; atqui mens creata est finita, et Deus infinitus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non potest videre objectum infinitum modo infinito et comprehensivo, *conc.* modo finito, *subd.* per solas naturæ vires, *conc.* per auxilium quoddam supernaturale, *nego maj.* et sic ad conseq. Responsio patet ex dictis.

Inst. Inter potentiam et objectum debet esse proportio; atqui inter mentem creatam et Deum infinitum nulla est proportio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Debet esse proportio *habitudinis* in eo posita, quod res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiæ, *conc.* proportio *entitatis*, quæ est similitudo in natura, *nego*. Porro cum Deus contineatur intra verum, quod est objectum intellectus, merito intellectus dicitur habere eum eo proportionem habitudinis, licet non habeat proportionem entitatis. Illa autem proportio habitudinis sufficit cum supernaturali Dei auxilio ad Deum intuitive videndum; alias nequidem abstractive possemus Deum videre.

Subsumes: Atqui inter mentem creatam et Deum nulla est proportio habitudinis; ergo.

Prob. Inter potentiam naturalem et objectum supernaturale nulla est proportio habitudinis; atqui mens creata est potentia naturalis, et Deus est objectum supernaturale, ergo.

Resp. *dist. maj.* Nulla est proportio habitudinis completa, *conc.* inchoata, *nego*. Equidem proportio habitudinis inter mentem creatam et Deum, est tantum inchoata et incompleta, ideoque indiget lumine gloriæ, quo compleatur, elevetur, et reddatur proxime potens ad Deum intuitive videndum.

ARTICULUS II.

De existentia intuitiva Dei visionis.

Nota. Duo hic habemus discutienda: 1. Utrum aliquibus in hac vita degentibus concessa fuerit intuitiva Dei visio. 2. Utrum animæ justorum ea nunc donentur in cœlis.

§. I. *Utrum aliquibus in hac vita concessa fuerit intuitiva Dei visio.*

Nota. Quæstio est de puro homine, de Christo enim nulli dubium est, quin visione Dei fruitus fuerit. Unde sit

CONCLUSIO I.

Nemini unquam in terris concessa fuit intuitiva Dei visio. Est probabilior.

Prob. 1. Exod. 33. Moysi a Deo postulanti, ut suam ipsi gloriam ostenderet, respondit Deus, *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.* En lex generalis de non videndo Deo in hac vita, nullum, ne Moysen quidem, excipit; atqui ubi lex nemienem excipit, nec nos debemus excipere; ergo.

Joann. 6. dicitur: *Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me; non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.* Ubi ab illa propos. negativa excipit solum Christum; atqui unius exceptio firmat regulam quoad omnes alios; ergo.

Prob. 2. *ex Patrib.* Greg. Mag. (*L.* 18. *Moral. c.* 28.) de Moyse disserens, ait: *Videri potuit Deus per circumscriptas imagines, et videri non potuit per circumscriptum lumen æternitatis.*

D. Bernard. *Serm.* 31. *in Cantica*, dicit: *Nec Sapiens, nec Sanctus, nec Propheta illum videre sicuti est, potest, aut potuit in hoc mortali corpore.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus Exodi 33. dixit Moysi: *Ostendam tibi omne bonum.* Atqui per, *omne bonum*, intellexit divinam naturam: ergo Moyses, dum adhuc viveret, fruitus est visione Dei intuitiva.

Resp. *nego min.* Nam infra addit Deus, *faciem autem meam videre non poteris.* Ergo Deus per to, *omne bonum*, intelligit duntaxat, vel mirabilia quæ Deus se per Moysem operaturum promiserat, ut Israelem a captivitate Ægyptiaca liberaret; vel intelligit faciem illius Angeli, qui Moysen ore ad os alloquebatur, quam, præ splendore ex ea emicante, videre non poterat.

Inst. 1. Num. 12. Deus de Moyse ait: *Ore enim ad os loquor ei, et palam, et non per ænigmata et figuras Dominum videt.* Ergo intuitive Deum videbat.

Resp. *dist. conseq.* Intuitive videbat Deum in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego*. Deus ergo non in propria natura, sed in aliqua præstanti forma corporea assumpta Moysi apparuit, vel potius Angelus qui typum Dei gerebat, ut asserit Sanctus Stephanus, *Actor.* 7. dicens: » Apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi ..... dicens: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, etc."

Inst. 1. D. Ambr. (*L.* 3. *in Exameron, cap.* 2.) ait: » Neque in specie, neque per ænigmata, sed clara, atque perspicua præsentiæ divinæ dignatione donatus est Moyses" Ergo.

Resp. *dist. ant.* Donatus est clara præsentiæ divinæ dignatione, in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego*. Quod sit hic Ambrosii sensus, probant hæc ejus verba, in caput 1. Lucæ: » Patrem et Filium, etc. ea specie videri, quam voluntas elegerit, non natura formaverit, ut et illud verum sit, quod Deum nemo vidit unquam".

Inst. 3. D. Aug. *l.* 12. *de Genes. ad litteram, c.* 27. *dicit:* » Nisi desideratam Dei claritatem Moyses videre meruisset, non in lib. Num. diceret Deus: Ore ad os loquar ad illum in specie, et non per ænigmata". Ergo visionem intuitivam Moysi tribuit.

Resp. *dist. conseq.* Tribuit inquisitive, *conc.* definitive, *nego*. Licet enim illic propensior in hanc partem S. Doctor fuerit, nihil tamen definivit in illo opere, *in quo*, ut ait lib. 2. retractat. cap. 24. *plura quæsita, quam inventa sunt, et eorum quæ inventa sunt, pauciora firmata, etc.* Ergo vera opinio Div. Augustini repetenda est ex aliis, quæ posterius scripsit, operibus: nempe *tract.* 3. *in Joann.* ait: » Moyses vidit nubem, Angelum, vidit ignem; omnis illa creatura est: typum Domini sui gerebat, non ipsius Domini præsentiam exhibebat ... loquebatur ergo cum Moyse Angelus .... non erant illa substantia Dei. *Et Epist.* 147. *dicit:* Ipse ergo, *Deus*, erat in ea specie qua apparere voluerat, non autem ipse apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat: ea enim promittitur Sanctis in alia vita: unde quod responsum est Moysi: *non videbit me homo, et vivet;* verum est, quia nemo potest faciem Dei videre, et vivere".

Objicies 2. D. Paulus, 2. *Cor.* 12. de se ipso dicit: » Scio hominem in Christo ante annos 14. sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit, raptum hujusmodi ad tertium cœlum; et scio ejusmodi hominem .... quoniam raptus est in Paradisum, et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui". Atqui nomine Cœli, Paradisi, arcanorum verborum, nihil aliud potest intelligi, quam intuitiva Dei visio. Ergo:

Resp. *nego min.* Nam raptus iste contigit antequam scripsisset epistolam ad Timoth. et antequam D. Joann. scripsisset Evangelium; at uterque dicit quod, *nemo vidit Deum unquam:* propositio est generalis, Paulus non se excipit. Ergo in epist. ad Cor. loquitur de revelatione sibi facta in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat,

quod suadent tum ista verba sequentia, *ut magnitudo revelationum extollat me*; tum verbum, *audivit*, quo utitur, et quod non ad intuitivam cognitionem, sed ad revelationem pertinet, prout Apost. ipse insinuat verbis immediate autecedentibus, dicens: *Veniam ad visiones, et revelationes Domini. Scio hominem etc.*

Inst. D. Thomas (2. 2. *q.* 175. *art.* 3. *in corp.*) de D. Paulo dicit: *Convenientius dicitur quod Deum per essentiam vidit*; ergo.

Resp. *nego conseq.* Equidem in ea fuit opinione D. Thom. cum aliquibus aliis Patribus, quam ideo citra errorem defendi posse judicamus; sed aliam, ut probabiliorem amplectimur, quippe quæ sit et S. Scripturæ conformior, et plurium ex veteribus firmata consensu.

§. II. *Utrum animæ justorum visione intuitiva nunc fruantur in cælis.*

Nota. Circa hanc quæstionem duo fuerunt errores.

Primus fuit eorum, qui docuerunt justos, post generalem resurrectionem, per mille annos cum Christo in terris regnaturos, antequam ad visionem Dei in Cælo reciperentur, hi ideo dicti sunt *Kiliastæ* græce, et *millenarii* latine. Porro millenariorum duplex fuit genus.

Primum fuit eorum, qui primo Ecclesiæ sæculo, cum infami Cerintho, docuerunt, Sanctos illud mille annorum spatium in ventris ac libidinis voluptatibus explendis, traducturos.

Secundum fuit eorum, quorum aliqui docuerunt, Sanctos per illud spatium, voluptatibus corporeis quidem, sed consuetis ac licitis; alii vero solis animæ spiritualibus deliciis fruituros ... Hujus erroris author II. sæculo fuit *Papias* Jerapolitanus Episcopus, *vir* quidem *mediocri admodum ingenio præditus* (*Eusebius, lib. cap.* 39.). Sed cum fuisset quondam Joannis Evangelistæ auditor, ut memorant DD. Irenæus, (*lib.* 5. *cap.* 33.) et Hieronym. (*Lib. de viris illustr. cap.* 39.) et esset fama et sanctitate conspicuus, plurimos viros clarissimos in suam opinionem adduxit, inter quos fuere Justinus, Irenæus, Nepos Ægyptius præsul, Lactantius, Severus Sulpitius, et aliquando Augustinus ut ipsemet candide fatetur, *lib.* 22. *de Civit. Dei c.* 7. qui tamen non fuerunt hæretici, quia veritas, quam impugnabant, nondum erat ab Ecclesia definita.

Secundus error fuit eorum, qui, licet rejecerint terrenum mille annorum regnum, tamen existimarunt neminem ante judicii generalis diem ad visionem Dei introducendum fore. Ita Novatianus, Vigilantius et nonnulli Græci, ut patet ex *Conc. Florentin. sess.* 1. In hanc sententiam plus æquo inclinasse videtur Joannes XXII.

In Vigilantii errorem abiere Lutherus, *prælection. in Genes.* Calvinus *l.* 3. *institut. cap.* 25. et Sociniani, *in vindiciis Christianæ confessionis, cap.* 25. Contra hos omnes errores sit

CONCLUSIO I.

Fabulosa ac delira est millenariorum de regno Christi in terris sententia. Prop. est de fide.

Prob. 1. Argumentis ex Scriptura deductis. *Primum*, si vera esset millenariorum opinio, regnum Christi esset terrenum, illudque certo quodam tempore, nimirum mille annorum, circumscriptum; atqui ex Scriptura regnum Christi nec est terrenum Joann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*; nec certo quodam tempore circumscriptum, Lucæ 1. *Regni ejus non erit finis*, quem locum Concil. Constantinopolit. I. inseruit symbolo contra Apollinaristas, qui millenariorum sententiam amplexi fuerant; ergo, etc.

Secundum, millenarii ex Philastrio Brixiensi (*L. de hæresib.* c. 12. *tomo* 4. *Bibliot. PP.*) dicunt: *Cum venerit Christus de cælo, mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum et manducandum, sicut fit nunc in hoc sæculo quotidie.* Atqui nullas post resurrectionem in regno Dei fore corporeas voluptates docet Christus Matth. 22. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur.* Ex Apostol. Roman. 14. *Non est regnum Dei esca et potus*; ergo, etc.

Prob. 2. ex Patribus, qui millenariorum placita vocant, *portenta quædam, quæ commentus est Cerinthus* (*Cajus Roman. Ecclesiæ Presbyter apud Euseb.*), *deliram voluptatem* (*Gregor. Nazian. Orat.* 52.), *ridiculas fabulas* (*August. l.* 20. *de Civ. Dei cap.* 7.). Ergo.

Confirm. Iis omnibus momentis, quibus sequentem propositionem probabimus, quibus hæresis millenariorum funditus evertetur.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Joann. *in Apoc.* c. 20. annuntiat 1. quod Angelus *ligavit* diabolum *per annos mille ... et non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni.*

2. Quod, *qui non adoraverunt bestiam ... vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis ... hæc est resurrectio prima. Beatus, et sanctus qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt Sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.*

3. Prædicit, judicium generale et resurrectionem quæ secunda est; *et dedit mare mortuos, qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant: et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.*

4. Dicit, *et infernus*, id est, damnati, sumit enim continens pro contento, *et mors*, id est, diabolus, qui est causa mortis, *missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.*

Ex his sic argumentatur: in textu allato singula millenariorum capita continentur; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam juxta millenarios, regnum Christi futurum non erat, nisi post generalem corporum resurrectionem: tamen D. Joannes loquitur de regno mille annorum qui præcedens adventum Antichristi, qui regnabit tribus annis et dimidio ante corporum resurrectionem; *et cum consummati fuerint mille anni*, inquit, *solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes.* Ergo D. Joann. nedum favet millenariis, quin potius eorum fabulam funditus subvertit.

Inst. 1. Juxta D. Joann. erit duplex resurrectio. *Prima* erit propria justorum, qui regnabunt per mille annos cum Christo. *Secunda*, quæ consequetur illud intervallum, erit impiorum qui resurgent ad judicium, post quod justi in cælum ascendent æterna felicitate donandi; impii vero mittentur in infernum ad æterna supplicia; ergo.

Resp. nego ant. Nam sicut D. Joann. duplicem resurrectionem, ita duplicem mortem annuntiat.

Prima resurrectio est animarum quæ in Ecclesia a peccati morte ad vitam gratiæ resurgunt, juxta illud Christi, Joann. 5. *Qui verbum Dei audit, transit a morte ad vitam*, et regnant cum Christo, quare, *Ecclesia, et quæ nunc est, est regnum Christi,*

regnumque cælorum, ait Div. August. (*Lib.* 20. *de Civit. Dei c.* 9.

Secunda resurrectio est corporum, quæ simul cum animabus in die judicii resurgent ad perfectam et consummatam gloriam ... Hoc dilucide exponit D. August. cit. c. 6. » Sunt resurrectiones duæ, *inquit*, una prima quæ et nunc est, et animarum est, quæ venire non permittit in mortem secundam: Alia secunda, quæ nunc non est, sed et in sæcoli fine futura est, nec animarum, sed corporum est, quæ per ultimum judicium alios mittet in secundam mortem, alios in eam vitam, quæ non habet mortem ".

Prima mors ex opposito est privatio gratiæ pro vivis, et solius animæ damnatio pro defunctis reprobis.

Secunda mors est damnatio animæ et corporis, post carnis resurrectionem, rursus punitorum, ait *D. Aug. cap.* 9.

Inst. 2. Quod Div. Joann. docet de regno Christi, non potest intelligi de tempore præsentis Ecclesiæ; ergo, etc.

Prob. ant. Juxta D. Joann. 1. Toto tempore illius regni, draco ligabitur; atqui quotidie hominibus insidiatur. 2. Tempus illius regni ad mille annos restringitur; atqui Ecclesia ab annis 1763. durat. 3. Animæ decollatorum, propter testimonium Jesu, pertinebunt ad illum regnum; atqui non sunt amplius de Ecclesia; ergo.

Resp. ad 1. *dist. ant.* Draco est ligatus, quatenus, per mortem Christi, ejus vires depressæ sunt, et extenuatæ, *conc.* hoc significavit Christus *Joann.* 12. dicens: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Quatenus insidias hominibus struere amplius non potest, *nego*. Adhuc enim *latrare potest, sollicitare potest*, ait Div. August. serm. 197. de tempor. *mordere omnino non potest, nisi volentem*.

Resp. ad 2. *dist. maj.* Tempus illius regni restringitur ad mille annos sumptos indefinite, pro toto illo tempore quod a morte Christi, ad diem usque judicii, vel (ut alii volunt) ad adventum Antichristi intercedit, *conc.* sumptos definite, *nego*. Itaque, *mille annos pro annis omnibus hujus sæculi posuit*, ait Aug. loco cit. ut *perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*, quæ per millenarium numerum solet explicari in Scriptura; v. g. Jerem. 32. *Ego Dominus faciens misericordiam in millibus his qui diligunt præcepta mea:* id est, in omnibus.

Resp. ad 3. *nego min.* cum D. Aug. ibidem: » neque enim, *ait*, piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ nunc est regnum Christi ... regnant cum illo ", per gloriam essentialem, dum isti mille anni, primæ resurrectionis, *decurrunt*.

Objicies 2. Christus, *Matth.* 5. dicit: » Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur ". Atqui non saturabuntur, nisi in terrestri regno mille annorum; ergo.

Resp. nego min. Neque enim Christus loquitur de saturitate ventris et veneris, ut fabulabantur millenarii; sed de cœlesti plane saturitate gloriæ Dei, juxta illud, *satiabor cum apparuerit gloria tua*.

Inst. Atqui Christus loquitur de saturitate voluptatum corporis; ergo. *Prob.* Matth. 26. Christus dicit: » Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei "; ergo.

Resp. nego conseq. Nam in illo texto *vinum* sumitur proprie, vel metaphorice; *si proprie*, per *regnum*, intelligi debet tempus quod subsecutum est ejus resurrectionem, quo tempore cum discipulis suis manducavit, et bibit in signum suæ veræ resurrectionis, juxta illud D. Petri Act. 10. *Manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis*. Illud autem tempus esse regnum Christi, declarat ipse, Matth. ult. *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra*, quam tunc exercere incœpit ... *si metaphorice*, per *vinum*, intelliguntur spirituales beatitudinis æternæ deliciæ, quas cum suis erat aliquando communicaturus, juxta illud Lucæ 22. » Ego dispono vobis ... ut edatis et bibatis super mensam in regno meo, et sedeatis super thronum meum, etc.

CONCLUSIO II.

Animæ justorum, quibus nihil superest expiandum, statim post mortem, ad claram Dei visionem in cœlum admittuntur.

Prob. Est de fide, in Conc. Floren. *sess.* 25. *in definitione fidei*, cui Latini pariter et Græci subscripsere, definita his verbis: » Definimus illorum animas, qui post baptisma receptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati contractam maculam, sunt purgatæ in cœlum mox recipi, et intueri clare Deum unum et trinum sicuti est ".

Prob. 1. Ex Script. 2. *Cor.* 5. » Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ in cœlo est superindui cupientes ". Decretorium est illud testimonium, ex quo sic argumentor: Apostolus per *domum habitationis hujus*, intelligit corpus mortale, per *domum æternam*, intelligit visionem Dei intuitivam; atqui domum illam æternam docet nos habituros post dissolutionem domus *habitationis hujus*, et quidem statim, alioquin in hoc frustra ingemisceremus, visionem illam superindui cupientes, si usque ad diem judicii illa visio esset procrastinanda; ergo, etc.

Confirmatur ex verbis sequentibus: *Scientes*, inquit, *quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino: (per fidem enim ambulamus, et non per speciem) audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et præsentes esse ad Dominum, et ut jam non per fidem ambulemus, sed per speciem*. Unde sic arguo: Apostolus distinguit statum eorum qui adhuc sunt in corpore, a statu eorum qui peregrinantur a corpore, in hoc quod primi Deum duntaxat per fidem videant, secundi vero præsentes sint ad Dominum, quem vident per speciem, seu intuitive; atqui homo statim a morte peregrinatur a corpore; ergo, si nihil ipsi expiandum superest, statim fruitur intuitiva Dei visione.

Prob. 2. D. Clem. Rom. (*Epist.* 1. *ad Corinth.*), *Petrus*, inquit, *martyr effectus, discessit ad debitum gloriæ locum ... Paulus patientiæ præmium obtinuit ... his viris, qui divinam vitam duxerunt, aggregata est ingens electorum multitudo*. Atqui locus gloriæ, et virtutis præmium nihil aliud sunt, quam visio Dei intuitiva; ergo jam eam possident.

S. Ignatius Martyr (*Epist. ad Trallianos*) ipsos, cum esset in vinculis, sic alloquitur: *Salutat vos Spiritus meus, non modo nunc, sed ubi Deum nactus fuero, nam etiamnum in periculo*, mortis, *versor*. Ergo ipsi persuasum erat, se statim a morte Deo fruiturum.

Clem. Alex. (*l.* 5. *Strom.*) scribit: *Clarum est neminem unquam vitæ tempore posse Deum evidenter comprehendere; qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam ad extremum finem pervenerint*, quid clarius?

S. Cyprian. (*Exhort. ad martyrium versus finem*)

Quanta securitas, inquit ... *claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperire eosdem statim ut Deus videatur et Christus* ... *sine damno temporis merces, judice Deo, redditur*. Ergo *statim, et sine damno temporis*, justi visione beatifica donabuntur.

Prob. 3. *ratione*. Deus, cujus *miserationes super omnia opera ejus*, promptior est ad remunerandum, quam ad puniendum; atqui animæ impiorum statim detruduntur ad inferos, Job 21. *in puncto ad inferna descendunt*. Ergo animæ justorum, quibus statim nihil superest luendum, ad claram Dei visionem admittuntur.

Confirm. Per sinum Abrahæ intelligitur ab omnibus Patribus et Theologis æterna felicitas: atqui ex Luc. 16. *Factum est ut moreretur mendicus, et portaretur in sinum Abrahæ, mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno:* Ergo, etc. unde Pater Abraham dixit diviti: *Hic consolatur, tu vero cruciaris*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. S. Joann. *Apoc.* 6. dicit se vidisse, *subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei*. Atqui animæ quæ sunt subtus altare, non sunt in cœlis; ergo.

Resp. nego min. Nam quidquid intellexerint nomine *altaris*, certum est animas illas in cœlis esse, et beata Dei visione frui: nam infra dicitur, *illis, animabus, datæ sunt singulæ stolæ albæ*. Atqui per stolas albas intelligitur æterna felicitas; ergo, etc.

Inst. 1. Illæ animæ non fruuntur æterna felicitate, quibus gloriam postulantibus responsum est, ut mundi finem expectarent; atqui animabus Martyrum gloriam postulantibus responsum est, *ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi*. Ergo.

Resp. dist. maj. Postulantibus gloriam animæ, *conc.* gloriam corporis, *nego maj.* Atqui illæ animæ postulant gloriam corporis, *conc.* gloriam animæ, *nego min.* Itaque animæ illæ, jam una stola, hoc est, animæ felicitate, donatæ, gloriam corporis postulant, quæ dicitur non esse ante mundi finem concedenda.

Inst. 2. Apostol. *Hebr.* 11. de justis veteris testamenti dicit: *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*. Ergo non accipient æternam beatitudinem, nisi cum omnibus justis.

Resp. dist. conseq. Non accipient beatitudinem completam, corporis scilicet et animæ, *conc.* incompletam animæ, *nego conseq.* Hanc enim acceperunt post Christi adventum, quando ascendens in Cœlum, *captivam duxit captivitatem* (*Ephes.* 4. *v.* 8.): in quo Deus aliquid melius providit pro nobis, quibus statim a morte, si nihil expiandum supersit, patet aditus in cœlum.

Inst. 3. Atqui in ultimo duntaxat judicio patebit nobis aditus in cœlum; ergo, etc.

Prob. In ultimo duntaxat judicio patebit nobis aditus in cœlum; ergo, etc. *Prob.* in ultimo duntaxat judicio electis dicet Christus, *Matt.* 25. *Possidete paratum vobis regnum*; ergo, etc.

Resp. dist. conseq. In ult. duntaxat judicio, nobis, cum corporibus resumptis, patebit aditus in cœlum, *conc.* sine corporibus, *nego*. Ibi enim Christus loquitur de beatitudine completa, tum corporis, tum animæ, qua electi post ultimum judicium donabuntur.

Inst. 4. Matth. 20. Pater familias non solvit denarium diurnum, nisi ad vesperam; atqui per *denarium* intelligitur æterna felicitas, et per *vesperam* intelligitur finis mundi; ergo, etc.

Resp. dist. min. Per denarium intelligitur æterna felicitas completa, *conc.* incompleta solius animæ, *nego min.* neque ita interpretatur S. Aug. *Serm.* 87. *de verbis Domini*, ubi felicitatem completam vocat, *felicitatem resurrectionis*.

Objicies 2. SS. Patres justorum felicitatem ad ultimum usque judicii diem protrahunt; ergo, etc.

Resp. nego ant. Exceptis enim paucis, qui Papiæ adhæseruut, reliqui asseruerunt, animas justorum statim post mortem in cœlis regnare.

Prob. 2. D. Ambros. (*De Cain, lib.* 2. *cap.* 2.) dicit: *solvitur corpore anima, et post finem vitæ hujus, adhuc tamen futuri judicii ambiguo suspenditur*; ergo.

Resp. dist. ant. Anima futuri judicii ambiguo suspenditur, eo quod hujus judicii diem ignoret, et nesciat quandonam corpus resumptura est, *conc.* eo quod nondum æterna felicitate gaudeat, *nego*. Sic intelligendum esse D. Ambrosium probat quod dicit ad Thessalonicenses de eorum Episcopo defuncto: *Est jam*, inquit (*Epist.* 15. *ad Thessalon.*), *superiorum incola, possessor æternæ illius Jerusalem, quæ in cœlo est*. Et Orat. de Valentiniano ait: *Vita jam fruitur æterna*.

Inst. Idem, *l. de bono mortis, cap.* 10. ait *Deum expectatur plenitudo temporis, expectant animæ remunerationem debitam, alias manet pœna, alias gloria*. Ergo.

Resp. dist. ant. Expectant remunerationem completam per glorificationem corporis, *conc.* incompletam animæ, *nego*; addit enim, *nam et illæ*, quas manet pœna, *videntes servantibus legem Dei repositam esse mercedem gloriæ, erubescunt in conspectu ejus* (Dei) *venire*.

Objicies 3. Div. Chrysost. (*Hom.* 39. *in Epist. ad Cor.*) *Anima*, inquit .... *absque carne non accipiet bona illa ineffabilia, sicut neque punietur*. Ergo censet animam minime beari ante carnis resurrectionem.

Resp. *nego conseq.* Sensus enim D. Doctoris est, animam solam non esse beatificandam, sed etiam corpus, cum utrumque salutem operatum fuerit; idque asserit tanquam medium ad probandam resurrectionem, de qua totus est ille Sermo D. Chrysostomi, qui, Hom. 3. ad Philipp. *ait:* » Justi, sive in hoc, sive in futuro sæculo fuerint, cum Rege sunt; illic tamen magis et propius, non per accessum et fidem, sed facie ad faciem ".

Objicies 4. Hilarius, in Psalm. 138. *in hæc verba*, si descendero in infernum, ades, *ait:* » Humanæ ista lex necessitatis est, ut consepultis corporibus, ad inferos animæ descendant ". Ergo non statim ascendunt in cœlum.

Respondent multi, D. Hilarium locutum fuisse de Sanctis veteris Testamenti, qua missa responsione, magis ad mentem D. Hilarii.

Resp. *dist. ant.* Descendunt ad inferos transeuntes, *conc.* ut ibi remaneant ad diem usque judicii, *nego ant.* Itaque D. Hilarius cum Tertulliano (*L. de Anima, cap.* 55.) existimavit omnium defunctorum animas ad inferos descendere, ad imitationem Christi, qui, ut ait, hanc *descensionem ad consummationem veri hominis non recusavit*, sed sicut Christus cœlum statim ascendit, ita et animæ plene purgatæ.

Inst. Idem, *in Psalm.* 120. ait: Exeuntes de corpore ad introitum illius regni cœlestis . . . fideles omnes reservabuntur in sinu Abrahæ interim collocati ... quo usque introeundi rursum in regnum cœlorum tempus adveniat ". Ergo usque ad judicium

universale in sinu Abrahæ reservabuntur, sed nondum in regnum cœlorum.

Resp. *nego conseq.* Nam per sinum Abrahæ intelligit regnum cœlorum, ut constat ex hac ejus in Ps. enarratione: » Testes nobis sunt Evangelii dives et pauper, quorum unum Angeli in sedibus beatorum, et in Abrahæ sinu locaverunt, alium statim pœnæ regio suscepit ... nihil illic dilationis, aut moræ est. Judicii enim (*particularis*) dies, vel beatitudinis retributio est æterna, vel pœnæ ".

Objicies 5. Div. August. *Serm.* 299. docet *omnes* Sanctos per resurrectionem sabbatizaturos in terra cum Christo, antequam in cœlum admittantur, *et sabbatizabunt sancti et justi Dei*. Ergo.

Resp. Fateor D. August. initio Sacerdotii in opinione millenariorum fuisse versatum, ut ipsemet fatetur, *lib.* 2. *de Civit. Dei, cap.* 9. verum brevi postea istam opinionem exuit, et constanter exinde docuit, animas statim a morte, clara Dei visione potiri; nam in Ps. 119. ait: *Ibi*, in cœlesti Jerusalem, *omnes justi et sancti sunt, qui fruuntur verbo Dei sine lectione, sine litteris. Quod enim nobis per paginam scriptum est, per faciem Dei illi cernunt.*

Inst. D. August. *lib.* 1. *retract.* quem sub finem vitæ scripsit, *cap.* 14. recognoscens librum *de utilitate credendi*, hæc sua de mortuis verba, *Sunt jam in ipsa possessione*, ita emendat: *Quinam sint illi beatissimi, qui jam sunt in illa possessione, quo ducet hæc via, magna quæstio est; et Angeli quidem sancti quod ibi sint, nulla magna quæstio est. Sed de sanctis hominibus jam defunctis utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, merito quæritur.* Ergo negat animas jam beatitudine gaudere.

Resp. *dist. conseq.* Negat animas jam beatitudine gaudere, quoad certum perfectionis gradum, *conc.* quoad substantiam, *nego*. Itaque pro certo D. Aug. statuit animas justorum videre jam Deum, sed quæstionem movet duntaxat, utrum non minus perfecte jam videant, quam post resurrectionem visuræ sint; addit enim: » Utrum ad contemplandam cordis oculis veritatem, sicut dictum est, facie ad faciem nihil ex hoc, (quod adhuc expectant redemptionem corporis sui) minus habeant, non hic locus est disputando inquirere ". Quod alibi (*L. de Genes. ad litt. c.* 35.) solvit his verbis: » Minime disputandum est, hominis mentem post mortem, carne deposita .... non sic videre posse incommutabilem substantiam, ut sancti Angeli vident, sive alia latentiore causa, sive ideo quia inest ei naturalis quidam appetitus corporis administrandi, quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum cœlum, quandiu non subest corpus, cujus administratione appetitus ille conquiescat ". Non dubitavit ergo de concessione visionis beatificæ, sed de illius visionis qualitate, num futura sit perfectior post resurrectionem, sive intensiva et quoad gradus, sive, quod probabilius est, extensive propter gaudium quod in ipsum corpus refundetur.

Objicies 6. Div. Bernardus non existimavit Sanctos frui jam nunc beatitudine; ergo.

Prob. ant. Serm. 2. de Sanctis, docet Sanctos nunc esse *sub altari et non supra*, ex quo concludit: » adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus domini, et licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos lætitia, cum vultu suo ". Ergo existimavit animas justorum nondum frui Dei visione.

Resp. *dist. conseq.* Nondum frui Dei visione perfecta et completa, *conc.* imperfecta et incompleta, *nego*. Itaque in ea fuit sententia, animas a corpore separatas, propter suum in corpora pondus, non tam esse expeditas ad Dei visionem, et consequenter minus intensive ipsas Deum videre, quam ubi naturalis ad corpus appetitus post resurrectionem expletus fuerit: *adeo viget in eis desiderium hoc naturale*, ait Serm. 3. de Sanctis, *ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum.*

Inst. Idem, Serm. 4. ait: *Quoniam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos, qui nunc sub altari quiescunt?* Respondet, *visione utique et contemplatione*. Ergo nondum vident Deum.

Resp. *dist. conseq.* Nondum vident æque perfecte et intense, ac videbunt, resumptis corporibus, *conc.* nondum vident absolute, *nego*. Ait enim, *Serm.* 2. de S. Victore: *Jam cœlos ingressus .... vere nunc revelata facie speculatur gloriam Dei .... beata visio, qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tamquam a domini spiritu.*

Inst. 2. Serm. 3. de Sanctis, ait: *In illam beatissimam* (Dei) *domum, nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis*. Atqui qui non sunt in domo Dei, nondum vident Deum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non intrabunt sine nobis in domum Dei, cum completa animæ et corporis felicitate, *conc.* cum felicitate incompleta animæ, *nego maj.* Sese explicat B. Pater eodem sermone dicens: *acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus donec vestiamur et nos ... stola enim prima, ipsa est, quam diximus, felicitas et requies animarum, secunda vero immortalitas et gloria corporum*. Ac Sermon. de S. Victore, *Non est terra oblivionis*, inquit, *quam anima Victoris inhabitat; non est terra laboris .. non denique terra, sed cœlum est.* Hæc de sana Div. Bernardi doctrina nullum relinquunt dubitandi locum.

Objicies 7. In Can. Missæ, Ecclesia generatim pro omnibus defunctis Deum precatur, ut *ipsis et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, et pacis indulgeat.* Ergo supponit ipsos nondum frui visione beatifica.

Resp. *dist. ant.* Pro omnibus qui habent aliquid luendum, *conc.* pro omnibus, etiamsi plene sint purgati, *nego*. Est ergo sensus Ecclesiæ et fidelium *orare* pro animabus Purgatorii, quæ cum obierunt in caritate, dicuntur dormire in somno pacis, et in Christo quiescere.

Inst. Ecclesia sic orat pro defunctis; » Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum ", etc. Ergo supponit eas animas nondum judicatas esse, earumque sortem adhuc in suspenso esse.

Resp. *nego conseq.* Ecclesia enim sic orat, quia repræsentat illas animas, quasi tunc migrarent e corpore, et in periculo essent subeundi judicii, *quia commemorat, et repræsentat diem depositionis seu obitus:* ait Bellarm. (*Lib.* 2. *de Purgat. cap.* 5.) quemadmodum in festo Nativitatis repræsentat Christum nascentem, et in adventu quasi jamjam nasciturum, dicens, *Rorate cœli desuper, et nubes pluant justum*, etc.

Objicies 8. Joann. XXII. S. P. definivit Sanctos nonnisi post extremi judicii diem, esse Deum visuros. Ergo.

Resp. *nego ant.* Licet enim Joann. XXII. tanquam doctor privatus docuerit animas Sanctorum esse visuras Deum intuitive ante generalis judicii diem, nihil tamen super ea re definiit, quod multis momentis potest probari.

1. Quia Galliarum Episcopi, a rege in castrum Vincennarum coacti, declararunt Joann. XXII. nihil

unquam ea de re publico diplomate definisse: illius testimonii authenticum instrumentum asservatur apud PP. Dominicanos Parisienses.

2. Quia idipsum Joann. XXII. testatur, revocando suam priorem opinionem sub hac forma *(Apud Rainaldum ad an.* 1336. *nu.* 37. *)*, » Fatemur et credimus, quod animæ purgatæ separatæ a corporibus sunt in cœlo et cum Christo, in consortio Angelorum congregatæ, et vident Deum et divinam essentiam facie ad faciem clare in quantum status et conditio animæ separatæ patitur. Si vero alia, vel aliter circa materiam hujusmodi per nos dicta, prædicata, seu scripta fuerunt..... illa diximus, prædicavimus, seu scripsimus recitando et conferendo, et non determinando, nec etiam tenendo ... insuper ... illa habemus et haberi volumus pro non dictis, prædicatis, et scriptis, et ea revocamus expresse .... et ea submittimus Ecclesiæ determinationi et successorum nostrorum ". Hæc verba continentur in diplomate dato Avenione ann. 1334. tertio nonas Decembris, Pontificatus ano. 19. et ultimo. Cum autem propter ejus mortem illud diploma non fuisset Bulla Pontificia munitum, ideo ejus successor Benedictus XII. ut omnes sinistræ formæ prædecessoris sui maculas abstergeret, illud promulgavit anno sequenti *in extravag.* quæ incipit, *Benedictus Deus*.

Momenta quæ ex Gersone, Ochamo, Calvino, opponuntur, probant quidem Joann. XXII. plus æquo io eam inclinasse sententiam, quæ Sanctis visionem intuitivam denegat ante corporum resurrectionem; sed nullum probat illam sententiam ab eo, aliqua constitutione, fuisse definitam.

ARTICULUS III.

De principiis effectivis visionis Dei intuitivæ.

Nota. Multa hic congerunt Scholastici. 1. Utrum in visione beatifica admittenda sit ex parte objecti illius visionis, species impressa, quæ divinam essentiam repræsentet. 2. Utrum intellectus, videndo Deum, producat speciem expressam essentiæ divinæ, etc. Verum, cum hæ quæstiones sint mere philosophicæ, et Theologo inutiles, eas Philosophis tractandas remittimus, ut de indubitato visionis intuitivæ principio, nempe de lumine gloriæ, disseramus variis quæstiunculis.

Quæres 1. *Quid sit lumen gloriæ ?*

Resp. Est *habitus supernaturalis, quo mens creata elevatur ad intuitivam visionem Dei eliciendam*.

Dicitur 1. *habitus ;* quia est qualitas fixa, et permanens, extrinsecus adveniens intellectui creato, ipsumque corroborans ad operandum simpliciter, nempe ad eliciendam visionem.

Dicitur 2. *supernaturalis,* quia solis naturæ viribus haberi nequit.

Dicitur 3. *Quo mens humana elevatur ad eliciendam, etc.* ut designetur præcipuum ejus munus, et officium, quod est conferre intellectui vim supernaturalem ad visionem Dei eliciendam, et ad hanc cum illo effective concurrere, eo fere modo, quo habitus fidei, spei, et caritatis animam juvant et roborant ad actus earumdem virtutum producendos; ex quo

Resolves, lumen gloriæ habere rationem concausæ connaturalis respectu visionis beatificæ, quia cum intellectu, quod elevat, concurrit efficienter ad visionem beatificam, et quidem connaturaliter, quia intellectui inhæret tanquam illius complementum; unde illa visio immediate productor ab intellectu lumine gloriæ instructo.

Quæres 2. *Utrum lumen gloriæ necessarium sit ad Deum intuitive videndum ?*

Resp. *Lumen gloriæ, juxta viam Dei ordinariam, necessarium est cuilibet intellectui creato, ad Deum intuitive videndum*. Responsio est de fide definita in Concilio Viennensi contra Begnardos et Beguinas, qui docebant *animam non indigere lumine gloriæ ad Deum videndum*. Tamen illud lumen esse potius auxilium habituale, quam actuale, non est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Psalm. 35. *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen*. Atqui visio Dei intuitiva designatur per illa verba, ut colligitur ex verso præcedenti, *inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Ergo.

Prob. 2. *ratione*. Omnis facultas, quæ solis naturæ viribus est insufficiens, et improportionata ad aliquem actum eliciendum, indiget ad id corroborari et elevari; *atqui* intellectus creatus est insufficiens, et improportionatus ad intuitivam Dei visionem eliciendam, quia intuitiva Dei visio est ordinis supernaturalis; *ergo* indiget ad id per aliquod auxilium supernaturale elevari; atqui illud auxilium est lumen gloriæ; ergo.

Objicies 1. Lumen gloriæ non est necessarium ad visionem Dei eliciendam; ergo.

Prob. ant. Si lumen gloriæ sit necessarium, vel ex parte essentiæ divinæ, vel ex parte intellectus creati; atqui neutrum dici potest; ergo.

Resp. nego min. Nam necessarium est ex parte intellectus creati, qui, cum ex se sit insufficiens ad claram Dei visionem, debet elevari et compleri per aliquid ipsi superadditum, illud autem est lumen gloriæ; ergo.

Inst. 1. Omnis facultas potest per se, et sine ullo addito attingere suum objectum; atqui Deus, utpote summe cognoscibilis, est objectum intellectus creati; ergo.

Resp. *dist. maj.* Potest per se, et sine addito, attingere suum objectum, sibi proportionatum, *conc.* sibi improportionatum, *nego*. Porro Deus intuitive videndus est objectum intellectus supernaturale; ergo non potest illud solis naturæ viribus attingere.

Inst. 2. Atqui lumen gloriæ, intellectum nequit Deo proportionatum reddere; ergo nulla solutio.

Resp. *dist. min.* Nequit reddere intellectum Deo proportionatum, proportione entitatis, *conc.* proportione habitudinis, *nego ant.* Jam responsionem explicavimus.

Objicies 2. Si lumen gloriæ sit principium effectivum visionis beatificæ, intellectus erit tantum causa instrumentalis illius visionis; absurdum consequens; ergo, etc.

Resp. *nego sequel. major.* Nam tum intellectus, tum lumen gloriæ, sunt principia effectiva visionis Dei, nec unum recipit suam agendi virtutem ab alio; quippe illa duo conjuncta efficiunt unicum visionis beatificæ principium.

Inst. Quod agit duntaxat per potentiam obedientialem, habet rationem causæ instrumentalis, ut aqua in baptismo; atqui si requiratur lumen gloriæ, intellectus aget duntaxat per potentiam obedientialem.

Resp *nego min.* Intellectus enim elicit visionem per virtutem sibi propriam et innatam, elevatam tamen per lumen gloriæ, sine quo non posset actionem supernaturalem elicere, ex quo patet quod non agat per virtutem mere obedientialem.

Dixi in Resp. *Juxta viam Dei ordinariam ;* quia lumen gloriæ non est ita necessarium, quin per uberiorem quemdam et supernaturalem Dei concursum, intellectus elevari possit ad videndum intuitive

Deum, absque illo lumine intrinseco, sive permanente, sive transeunte. *Ratio* est, quia Deus cum omnem causæ efficientis virtutem eminenter contineat, potest per se supplere omnem causæ efficientis influxum non vitalem, sic potest producere calorem sine igne; atqui influxus luminis gloriæ non est vitalis, cum sit intellectui extrinsecus; ergo.

Nec dicas, Principium internum actionis vitalis nullo Dei concursu potest suppleri; atqui lumen gloriæ est principium actionis vitalis internum; ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Principium actionis vitalis, quatenus vitalis, non potest suppleri, *conc.* quatenus supernaturalis, *nego*. Porro lumen gloriæ non est principium actionis vitalis qua vitalis, nam quidquid est vitale in visione beatifica est a principio vitali intrinseco: at lumen gloriæ est a principio, seu causa extrinseca, nempe a Deo; ergo.

Quæres 3. *Utrum lumen gloriæ possit alicui creaturæ esse connaturale?* seu, *utrum Deus possit creare substantiam supernaturalem, quæ sine lumine gloriæ possit per proprias vires naturales videre Deum intuitive?*

Resp. *negative*. Nam creatura, quæ visione beatifica donatur, est necessario beata et impeccabilis; atqui nulla creatura potest sua propria natura esse beata et impeccabilis; ergo. *Prob. prima pars min.* Ex Div. August. *(L. 12. de Civit. Dei, cap. 1.) Quamvis non omnis beata possit esse creatura*, inquit, *ea tamen quæ potest, non ex seipsa potest, quia ex nihilo creata est.* Atqui creatura quælibet possibilis ex nihilo est; ergo.

Prob. secunda pars min. Ex eodem Aug. (*L.* 14. *de Trinit. cap.* 12.) dicente: *Quamquam magna natura sit, vitiari tamen potuit, quia summa non est.* Atqui nulla creatura potest creari, quæ *summa* sit; alias essent duo summa, quod implicat contradictionem, ut probatum est *dissertat. de unitate Dei*; ergo.

Dices: Datur accidens supernaturale, v. gr. fides, spes, caritas; ergo potest etiam dari substantia supernaturalis.

Inst. nego conseq. Disparitas est, quod accidens supernaturale, etsi tendat ad Deum, vel videndum vel amandum, etc. non tamen ejusdem sit cum ipso substantiæ, quia non est propter se, sed propter aliud quod perficit, unde destinari potest a Deo ad ordinem supernaturalem, et sic potest in entitate sua esse supernaturale. *E contra*, si daretur substantia supernaturalis, quæ ex se beata foret et impeccabilis, esset ejusdem cum Deo substantiæ, quia omnis substantia est propter se, nec quidquam exigere potest, nisi quod naturale est; atqui si daretur substantia quæ exigeret beatitudinem et impeccabilitatem tanquam quid sibi naturale, esset ejusdem cum Deo substantiæ; ergo si daretur substantia supernaturalis, esset ejusdem cum Deo substantiæ; ergo Deus; ergo plures essent dii, quod implicat.

Inst. 1. Caritas erat connaturalis Christo; ergo natura creata potest exigere accidens supernaturale, tanquam quid sibi connaturale et debitum.

Resp. *dist. ant.* Erat connaturalis Christo ratione Verbi divini, *conc.* ratione humanitatis, *nego*.

Inst. 2. Intellectus creatus, simul cum lumine gloriæ esset ens finitum: ergo e Deo potest creari.

Resp. *nego conseq.* Neque enim Deus potest facere id omne quod finitum est, quando illud implicat, sic non potest facere creaturam e se omnino independentem.

Inst. 3. Visio Dei est actio vitalis; atqui omnis actio vitalis est connaturalis facultati vitali; ergo visio Dei est connaturalis intellectui creato.

Resp. *dist. min.* Actio vitalis, quatenus vitalis, est connaturalis facultati vitali, *conc.* quatenus supernaturalis, *nego min.* Sic enim omnem exigentiam facultatis creatæ et creabilis superat; ergo ipsa est supernaturalis; nam omne quod est supra exigentiam naturæ, supernaturale est.

ARTICULUS IV.

De objecto intuitivæ Dei visionis.

Nota. Duplex est objectum intuitivæ Dei visionis, nempe *Primarium*, quod primo, per se, et immediate videtur, et in quo cætera videntur, talis est Deus. *Secundarium*, quod in alio videtur, nec confert ad beatitudinem, nisi accidentaliter, cujusmodi sunt creaturæ. De utroque objecto disseremus duobus paragraphis; quibus addemus tertium, nempe de modo, quo creaturæ videntur in Deo.

§. I. *De primario visionis intuitivæ objecto.*

Certum est 1. Quod beati videant Deum et omnia quæ sunt in Deo formaliter, sive sint absoluta, sive relativa, tam ea quæ dicunt ordinem unius personæ divinæ ad aliam, quam ea quæ dicunt ordinem ad creaturas, licet hæc ultima non videant, nisi secundum primarias suas et generales rationes. Nam beati vident Deum ut est in se, facie ad faciem; atqui non possunt videre Deum ut est in se, facie ad faciem, quin videant omnia quæ sunt in Deo intrinsece et formaliter; ergo.

Dixi, attributa quæ dicunt ordinem ad creaturas, non videri *nisi secundum primarias et generales rationes*, non vero quoad secundarias, et speciales, hoc est, secundum respectus omnes, quos attributa dicunt ad creaturas; atque ita, visa omnipotentia Dei, videtur generatim ejus objectum, nempe ens possibile, sed non videntur singula entia, ad quæ extendi potest Dei omnipotentia. Similiter visa Dei scientia, non videntur omnia divinæ scientiæ arcana et consilia; hæc enim sunt libera in Deo, et ab eo pro arbitrio absconduntur, aut revelantur beatis.

Certum est 2. Quod beati videant clare omnia fidei mysteria, quorum fidem in terris habuerunt. Nam ex Apostol. 1. *Cor.* 13. in cœlis videbimus *facie ad faciem* quæ hic in terris videmus *per speculum, et in ænigmate*; atqui omnia mysteria fidei hic videmus per speculum, et in ænigmate; ergo. Unde D. Aug. (*Lect.* 20. *de Civit. Dei*, cap. 21.) ait: *hic creditis, ibi videbitis*.

Restat ergo videndum, utrum intuitive videri possit essentia divina sine attributis, et una persona sine alia. Affirmant Scotistæ, negant omnes alii Theologi cum D. Thom. 2. 2. q. 2. *art.* 8. *ad* 3., cum quibus sit

CONCLUSIO.

Essentia Dei, etiam de potentia absoluta, non potest videri sine attributis, nec una persona sine alia.

Prob. 1. Ex Script. Joann. 14. *Philippe, qui videt me, videt et Patrem*, inquit Christus, *quomodo tu dicis, ostende nobis Patrem? non creditis, quia ego in Patre, et Pater in me est?* quo sic argumentor: Christus docet, quod qui videt Filium, videt etiam Patrem, eo quod sint idem in essentia; atqui omnia attributa, tum absoluta, tum relativa, sunt idem cum essentia, Deus enim est simplicissimus; ergo non potest unum ex illis videri sine alio. Quare D. August. *in Psalm.* 85. post relata illa Joannis verba,

ait: « Videtis quia in visione Patris, et Filii visio est, et in visione Filii, et Patris visio est. Ideo consequenter subjecit et dixit: Nescitis quia ego in Patre et Pater in me est? Id est, et me viso, videtur et Pater, et Patre viso, videtur et Filius; Patris et Filii separari non potest visio. Ubi non unius separatur natura et substantia, visio separari non potest ".

Prob. 2. *ratione:* Eos maxime simplex non potest videri intuitive, non visis iis quæ sunt de ipsius entitate et natura, hoc enim implicat; atqui Deus est ens maxime simplex; ergo non potest videri, non visis iis quæ sunt de ejus entitate; atqui omnia ejus attributa, omnesque SS. Trinitatis personæ, sunt de ejus entitate; ergo non potest videri intuitive, quin simul videantur omnia attributa, omnesque SS. Trinitatis personæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod ab alio virtualiter distinguitur, potest sine illo videri; atqui essentia divina virtualiter distinguitur ab attributis et personis; ergo, etc. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Quod virtualiter distinguitur ab alio, potest absque eo terminare actum intellectus; ergo quod ab alio virtualiter distinguitur, potest absque eo videri.

Resp. *dist. ant.* Potest terminare actum intellectus abstrahentis, *conc.* intuitive videntis, *nego ant.* Ratio est, quia viso intuitive terminatur ad Deum ut in se est, non ut per mentem una perfectio abstrahitur ab alia; atqui Deus, utpote simplicissimus, non potest videri, ut in se est, quin videatur totus, ac proinde, si quid ejus non videretur, neque ejus videretur quidquam, quia totus ipse est, quidquid est illius.

Inst. 1. Distinctio virtualis sufficit, ut communicetur Filio essentia, non communicata paternitate; ergo sufficere potest, ut essentia videri possit, non visa paternitate.

Resp. *dist. ant.* Non communicata paternitate immediate, *conc.* mediate, *nego ant.* Equidem cum Pater non communicet naturam divinam Filio secundum omnem modum, quo se habet, id est, ut formaliter subsistentem paternitate, inde est quod ipsi non communicet paternitatem immediate; verum, cum personæ, ob unitatem naturæ in qua identificantur, sint in se invicem, sequitur quod dum immediate communicatur essentia, personæ mediate saltem sibi invicem communicentur; ex quo patet objectionem nobis favere potius, quam obesse, cum ostendat non posse per visionem attingi essentiam, quin persona attingatur.

Inst. 2. Objectum primarium visionis beatificæ potest videri sine objecto secundario: atqui essentia est objectum primarium visionis beatificæ, personæ vero et attributa sunt de objecto secundario; ergo etc.

Resp. 1. *dist. maj.* Objectum primarium potest videri sine secundario, quando sunt objecta distincta, *conc.* quando sunt objecta sibi invicem identificata, *nego maj.* atqui personæ et attributa sunt quid realiter idem cum essentia divina.

Resp. 2. *nego min.* Nam quidquid realiter Deus est, pertinet ad objectum primarium visionis beatificæ; atqui personæ et attributa sunt realiter Deus; ergo, etc.

Inst. 3. Deus liber est in concedenda sui clara visione: ergo potest clare manifestare essentiam sine attributis, et unum attributum sine alio.

Resp. *dist. ant.* Liber est absolute, quatenus potest se ad videndum exhibere, vel non exhibere, *conc.* liber est hypothetice, *nego antec.* Ex hypothesi enim, quod se clare videndum exhibeat, non potest manifestare essentiam, non manifestatis iis quæ realiter identificantur cum essentia divina; unde non est liber quoad modum applicandæ essentiæ.

Inst. 4. Deus tam liber est in modo applicandæ suæ essentiæ, scilicet absque attributis, quam sit liber in applicatione suæ essentiæ clarius, et clarius cognoscendæ; atqui in hoc liber est; ergo.

Resp. *nego maj.* Disparitas est, quod applicatio posterior non impedit quominus Deus videatur totus, licet impediat quominus videatur quantum est visibilis; et prior applicatio faceret ne tota videretur entitas Dei, et consequenter nullatenus videretur, nam objectum simplicissimum, quando non videtur totum, nullatenus videtur.

Objicies 2. Ea possunt intuitive videri sine se invicem, quæ a se invicem realiter distinguuntur; atqui personæ divinæ a se invicem realiter distinguuntur; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Si non identificentur cum alio quod videtur, *conc.* si identificentur, *nego maj.* Porro personæ divinæ, licet realiter a se invicem distinctæ, tamen identificantur cum essentia divina, ac proinde una persona non potest videri sicuti est, id est, prout est quid unum cum essentia, quin pariter videantur aliæ personæ, quæ similiter sunt quid unum cum essentia.

Inst. Tam una persona potest videri sine alia, quam non potuit incarnari sine alia; atqui una persona potuit incarnari sine alia; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Disparitas est, quod non necesse sit, ut res, quæ alicui unitur, vel aliquid terminat, ei uniatur, vel illud terminet adæquate, hoc est, secundum id omne quod est idem cum ipsa: unde Verbum potuit uniri humanitati, quia quamvis id omne quod est idem cum essentia divina, humanitati conjunctum non fuerit, id est, licet unaquæque persona propriam suam substantiam humanitati non unierit; contra visio objecti non potest esse intuitiva, quin objectum adæquate attingat, id est, secundum omnia quæ sunt ejusdem cum ipso naturæ.

Subsumes, Atqui ad visionem intuitivam non requiritur, ut omnia, quæ sunt in objecto, videantur; ergo.

Prob subs. Qui videt aliquem a longe venientem, videt illum sub ratione viventis, sed non discernit, an sit homo, vel brutum; atqui illa visio est intuitiva; ergo.

Resp. *dist. min.* Illa visio est intuitiva imperfecte, *conc.* perfecte, *nego min.* Porro, licet ad visionem intuitivam imperfectam, qualis est visio corporea, non requiratur ut omnia quæ sunt in objecto, videantur, id tamen requiritur in cognitione intuitiva perfecta, qualis est visio beatifica. *Ratio disparitatis* est, quia oculus corporeus attingit res tantum sub ratione colorati et lucidi, non cognoscendo illas secundum rationem specificam, aut individualem; intellectus vero creatus habet pro objecto omne verum, sub quo continentur omnia rei cognitæ prædicata, tam constitutiva, quam modificativa, unde si ejus cognitio sit intuitiva, necessario se extendit ad omne quod pertinet ad naturam objecti, et modum essendi illius.

§. II. *De secundario visionis beatificæ objecto.*

Nota. Secundarium visionis beatificæ objectum sunt creaturæ de quibus resolvendum est: 1. Utrum beati videant omnes creaturas in aliqua temporis differentia existentes. 2. Utrum videant omnes creaturas possibiles.

CONCLUSIO I.

Beati non vident omnes res in aliqua temporis differentia existentes; vident tamen aliquas.

Prob. prima pars: Quia beati ea omnia non vident, quæ cognoscere ad ipsos nihil attinet; atqui multa sunt quæ ad ipsos nihil attinent; ergo etc. Sic non vident ultimi judicii diem, dicente Christo (*Matth.* 24. *v.* 36.): *De die autem illo, vel hora nemo scit.... neque Angeli cœlorum*: nec vident secreta cordis, nisi ad eos dirigantur.

Prob. secunda pars: Quia beati videbunt omnes res ad quas naturalem habent appetitum: nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; atqui non esset talis, si non viderent omnes res ad quas naturalem habent appetitum; ergo, etc. Quare Guillelmus Paris. (*1. part. suæ summæ Tract. de immortalit. animæ, cap.* 9) ait: *Quidquid decebit vel delectabit eos videre, visuri sunt.*

Hinc 1. Beati vident rerum, quæ sunt in universo, genera et species, et rationes earum; ratio D. Thomæ est, quia *naturale desiderium rationalis creaturæ est ad sciendum illa omnia quæ pertinent ad perfectionem intellectus*.

2. Vident omnia quæ ad illos spectant, sive ratione status, sive officii, sive dignitatis, peculiarisve alterius tituli, ut definit Conc. Senonense de decretis fidei, cap. 13. *Beatis*, inquit, *pervium est divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit*. Sic Angeli norunt quæ ad eos spectant, quos in custodiam acceperunt: SS. Pontifices, quæ ad Ecclesiæ totius regimen: *Dabo operam*, inquit D. Petrus, Ep. 2. cap. 1. *et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Parentes vident, quæ ad propriam familiam spectant, ita D. Ambros. (*Orat. de obitu Theodosii*) docet Theodosium in cœlo curam habiturum Honorii et Arcadii liberorum. Reges vident quæ ad regna, quæ, dum viverent, administrarunt, pertinent; sic Elias post suam translationem cognovit quæ pertinebant ad regnum Israel, in quo prophetaverat, 2. *Paralip. cap.* 21. *v.* 12.

3. Vident preces quas viventes ad eos dirigunt, quia hoc spectat communionem quam Christus instituit inter membra corporis sui, quod est Ecclesia in cœlis regnans, in terris militans, et in purgatorio patiens; ita D. Thom. (2. *quæs.* 83. *art.* 3. *ad* 2.) et omnes Theologi.

4. Denique Beati sese invicem, suosque parentes et amicos in patria cognoscunt. *In meliorem statum destinamur*, inquit Tertull. (*L. de Monogamia, c.* 10.) *resurrecturi in spiritale consortium, agnituri tam nosmetipsos, quam et nostros*. Et D. Cyprian. lib. de mortalitate, ait: « Magnus illic, *in patria*, nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum... ad horum conspectum et complexum venire, quanta et illis et nobis in commune lætitia est ».

CONCLUSIO I.

Beati non vident omnia possibilia.

Prob. Beati non possunt Deum comprehendere; atqui si viderent omnia possibilia, Deum comprehenderent, omnipotentiam enim Dei, quæ Deus est, comprehenderent; ergo, etc. *Minor*, in qua sola potest esse difficultas, certa videtur, quippe comprehendere Dei omnipotentiam nihil aliud est, quam videre ea omnia ad quæ potest se extendere.

Dices: Beati vident omnipotentiam Dei, ut est in se; atqui non possunt eam sic videre, nisi omnia possibilia videant; ergo.

Resp. *dist. min.* Nisi omnia possibilia videant confuso, *conc.* distincte et sigillatim, *nego min.* Vident enim beati omnipotentiam Dei in se, sed non vident sigillatim omnes creaturas ad quas potest sese extendere, alias comprehenderetur, quod menti finitæ est impossibile.

Inst. 1. Non major requiritur virtus ad videnda omnia possibilia, quam ad videndum Deum: atqui beati actu vident Deum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quam ad videndum Deum infinite, *conc.* finite, *nego maj.* At Deus a beatis videtur solum finite, neque aliter videri potest: si tamen a beatis viderentur omnia possibilia, exhauriretur potentia infinita, quod mentis finitæ vires superat.

Inst. 2. Mens humana elevari potest ad videndum Deum, ut est ens supernaturale; ergo ut est ens infinitum.

Resp. *nego conseq.* Ratio disparitatis est, quia mens humana elevata ad Deum videndum, ut est ens supernaturale, non ascendit ad comprehensionem, quæ uni Deo propria est; at si elevaretur ad videndum Deum, ut est ens infinitum, eadem comprehensio, quæ est modus cognoscendi uni Deo proprius, menti creatæ communicaretur, quod est impossibile.

§. III. *De modo, quo creaturæ videntur in Verbo divino.*

Nota 1. Non esse hic quæstionem de creaturis spectatis secundum illud esse eminentiale quod habent in Deo, quia sic spectatæ, sunt Deus ipse; sicque eodem modo videntur, quo Deus ipse. Est ergo quæstio de creaturis spectatis secundum esse proprium et reale quod habent in se ipsis, utrum in Verbo videantur.

Nota 2. Creaturas videri in Verbo, est eas in essentia divina videri: unde dicuntur videri *in Verbo* per appropriationem, eo quod ea quæ pertinent ad intellectum, attribuuntur Verbo, sicut attribuuntur Spiritui Sancto ea quæ ad voluntatem pertinent.

Nota 3. Creaturas duobus modis videri posse in Verbo. 1. Causaliter. 2. Formaliter.

Creaturas videri *in Verbo causaliter* est eas videri in se ipsis, visione quidem distincta a visione divinæ essentiæ, sed ab illa causata, ita ut essentiæ visio præsupponatur tanquam visionis creaturarum causa, saltem moralis. Hæc visione, quæ *vespertina* dicitur, creaturæ videntur in se ipsis per revelationem, vel per species a Deo infusas.

Creaturas videri *in Verbo formaliter* est illas videri eadem visione, qua videtur essentia divina, in qua repræsentantur tanquam in speculo. Ad hanc cognitionem duæ conditiones requiruntur; *prima* est, ut eorum, quæ videntur, unum habeat connexionem cum altero; *defectu hujus conditionis*, cum per unam speciem et unam cognitionem Angelus equum et leonem videt, neque equus in leone, neque leo in equo dicitur videri formaliter, quia neuter cum altero connexionem habet; ad summum sese concomitanter habet utriusque cognitio; *secunda*, ut unum ex objectis cognitis sit medium, seu ratio motiva alterius cognoscendi, sitque objectum primarium, prius in signo rationis cognitum, quam illud quod in ipso cognoscitur: *cujus conditionis defectu*, relatum non dicitur videri formaliter in suo correlato, quamvis inter utrumque sit talis connexio, ut unum sine alio cognosci non possit, et sic mere concomitanter non se habeant. His suppositis, sit

CONCLUSIO.

Creaturæ, sive mere possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia, a beatis videntur in Verbo formaliter secundum suum esse proprium; item videntur in Verbo causaliter, id est, videntur in se ipsis, visione ab ipsa Dei visione causata.

Prob. 1. pars 1. Ex Concil. Senonensi, dicente, *pervium esse beatis omniformis divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit.* Ergo divina natura est medium, *in quo* velut in speculo eæ creaturæ, quæ ad beatos spectant, videntur.

Prob. 2. ratione Theologica: Id beati vident in Verbo formaliter, cujus Verbum est velut speculum; atqui Verbum est veluti speculum rerum omnium, *in quo,* inquit D. Aug. lib. 4. de Genes. ad litteram, cap. 24. *sunt omnium, etiam quæ temporaliter facta sunt, æternæ rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia.* Ergo beati vident res omnes, quas vident, in Verbo formaliter.

Prob. 3. utraque pars; Ex D. Aug. *ibid. cap.* 23. ubi duplicem in beatis distinguit creaturarum cognitionem, unam, qua creaturæ videntur in Verbo formaliter, quam appellat *matutinam,* quia clarior est; alteram, qua creaturæ virtute visionis beatificæ, videntur in se ipsis, quam appellat *vespertinam,* quia obscurior est. » Multum quippe interest, *inquit,* inter cognitionem rei cujusque in Verbo Dei, et cognitionem in natura ejus, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad vesperam; in comparatione enim lucis illius, quæ in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immerito nox dici potest". Ergo ex D. Aug. beati vident creaturas, 1. in Verbo formaliter, 2. in Verbo causaliter, seu in se ipsis visione a Dei cognitione causata.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod distincte et formaliter non est in Verbo, non potest formaliter in eo videri: atqui creaturæ non sunt in Verbo formaliter et distincte; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam ut aliquid videatur formaliter, non requiritur ut in eo sit formaliter, sed sufficit ut cum Verbo habeat connexionem talem, ut Verbum sit ratio formalis, et motiva illud cognoscendi; atqui creaturæ talem habent connexionem cum Verbo, tum ratione causæ exemplaris, quippe factæ sunt ad normam idearum, quas de eis Verbum habuit ab æterno; cum ratione causæ efficientis, quippe per Verbum omnia facta sunt; ergo, etc.

Inst. 1. Atqui creaturæ non habent necessariam connexionem cum Verbo; ergo Verbum non potest esse ratio formalis, et motiva illas cognoscendi.

Resp. dist. ant. Non habent necessariam connexionem absolute, *conc.* hypothetice, *nego.* Ex hypothesi enim quod creaturæ possibiles sunt, vel existentes, necessariam habent connexionem cum Verbo divino, in quo, tanquam in objecto prius cognito, videntur formaliter.

Inst. 2. Si beati viderent creaturas in Verbo, ea visio non esset intuitiva; atqui absurdum conseq. nam creaturarum visio in beatis debet esse perfecta, sola autem visio intuitiva est perfecta, siquidem abstractiva multum est imperfecta; ergo etc. ... *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio; atqui visio creaturarum in Verbo, esset in alio: ergo, etc.

Resp. dist. maj. Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio, si illud aliud perfecte rem non repræsentet, *conc.* si perfecte eam repræsentet, *nego maj.* At Verbum, quod est perfecta imago Patris, est etiam perfecta imago rerum omnium, tum possibilium, tum existentium.

Objicies 2. Si beati viderent in Verbo aliquas creaturas possibiles, aut existentes in aliqua temporis differentia, viderent omnes tam possibiles quam existentes; sed falsum ex dictis consequens; ergo. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Ideo beati vident in Verbo aliquas creaturas possibiles et existentes, quod repræsententur in Verbo tanquam in speculo; atqui omnes, tum possibiles, tum existentes, æqualiter in Verbo repræsentantur; ergo.

Resp. dist. maj. Ideo ... quod repræsententur in Verbo tanquam in speculo voluntario, *conc.* in speculo necessario, *nego.* Porro essentia divina est speculum voluntarium, et consequenter beati eas solas creaturas in ea vident, quas Deus illis, pro beneplacito, vult manifestare, eorum intellectum per specialem concursum adjuvando ad harum, non ad aliarum, cognitionem.

ARTICULUS V.

De æqualitate et inæqualitate visionis Dei intuitivæ.

Nota Duo hic quæruntur, *primum,* utrum beati fruantur Dei visione in gradu æquali vel inæquali; *secundum,* quænam sit causa illius inæqualitatis. Primum pertinet ad fidem. Secundum ad Scholæ dissidium.

Circa primum, Jovinianus, IV. sæculo, juxta Stoicorum placita, docuit tam æqualia esse peccata, quam recte factorum merita, et consequenter omnes beatos æquali Dei visione fruituros; quem errorem renovarunt sæculo XVI. pseudo-reformati.

Circa secundum, Conveniunt omnes Theologi justorum merita esse causam moralem inæqualitatis visionis beatificæ, sed controvertitur, utrum lumen gloriæ sit causa totalis et inadæquata illius inæqualitatis; negat Scotus, qui hanc inæqualitatem repetit partim ex lumine gloriæ, partim ex majori vel minori intellectus perspicacia; affirmant omnes alii.

CONCLUSIO I.

Inæqualis est visio beatifica.

Propositio est de fide, definita in Conc. Florent. *sess.* 13. ubi dicitur: » Beatos visuros Deum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, alium alio perfectius. *Et in Conc. Trid.* Si quis dixerit hominis justificati bona opera ... non vere mereri ... gloriæ augmentum, anathema sit."

Prob. 1. Ex Script. Joann. 14. dicitur: » In domo Patris mei mansiones multæ sunt, *Et* 1. *Cor.* 15. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, stella enim a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum." Ex quibus sic arguo: mansiones in domo Patris, et claritas stellarum sunt inæquales; atqui, juxta SS. Patres, claritas illa et mansiones significant visionem beatificam; ergo inæqualis est visio beatifica.

Prob. min. Ex Tertull. in *Scorpiaco, c.* 6. dicente: Quomodo multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? quomodo stellam stella distabit in gloria, nisi pro diversitate radiorum? *Ex D. Aug. Tract.* 57. *in Joann.* Multæ mansiones, in-

quit, universas meritorum in una vita æterna significaut dignitates ... tanquam stellæ sancti diversas mansiones, diversas claritates, tanquam in cœlo sortiuntur in regno. *Et ex D. Greg. Magno, l.* 35. *Moral. cap.* 4. Apud Patrem mansiones multæ sunt, *inquit*, quia in illa beatitudinis vita sunt dispares, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem pereipit."

Prob. 2. *ratione Theologica*: Debet esse eadem ratio mercedis pro diversitate meritorum, quæ supplicii pro diversitate criminum; atqui pro diversitate criminum varia decernuntur supplicia, Apocal. 18. *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum illi date tormentum*; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *Matth.* 20. Unus denarius retribuitur omnibus qui in vinea patrisfamilias, qui Deum adumbravit, operati sunt, licet alii plus, alii minus laboraverint; ergo æqualis omnibus decernitur visio beatifica.

Resp. *dist. conseq.* Visio beatifica erit æqualis quoad substantiam, *conc.* quoad gradum et intensionem, *nego*. Ita cum aliis Patribus interpretatur D. Aug. (*Serm.* 56. *de verbis Domini, cap.* 4.) » Ille denarius, *inquit*, vita æterna est, et in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius majus, alius minus; quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus: non enim alii brevius, alteri longius, quod pariter æternum est."

Inst. 1. Atqui visio beatifica erit æqualis quoad gradum et intensionem; ergo, etc.

Prob. ant. Quod est maxime simplex, non potest inæqualiter videri; atqui Deus est maxime simplex; ergo.

Prob maj. Quod non potest dividi, non potest inæqualiter videri: atqui quod maxime simplex, non potest dividi; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod non potest dividi, neque ex parte objecti, neque ex parte intellectus, *conc.* quod non potest dividi ex parte objecti, potest vero dividi ex parte intellectus, *nego maj.* atqui ens simplex non potest dividi ex parte objecti, *conc.* ex parte intellectus, *nego min.* Itaque Deus, licet maxime simplex, est tamen infinitus, ac propter talem infinitatem præbet intellectui fundamentum, ut perfectius et perfectius in infinitum intelligatur.

Inst. 2. Atqui Deus non potest dividi ex parte intellectus; ergo, etc. *Prob.* quod videtur sicut est, non potest dividi ex parte intellectus; atqui Deus a beatis videtur sicuti est; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Non potest dividi ex parte intellectus, si particula *sicuti* determinet modum visionis, tum ex parte rei visæ, tum ex parte videntis, *conc.* si determinet modum visionis solum ex parte rei visæ, *nego maj.* atqui ex D. Thom. (1. *p. q.* 12. *art.* 6. *ad* 1.) *adverbium sicut, determinat modum visionis ex parte rei visæ, ut sit sensus, videbimus eum ita esse sicuti est, quia ipsum esse ejus videbimus, quod est ejus essentia. Non autem determinat modum visionis ex parte videntis, ut sit sensus, quod ita erit perfectus modus videndi sicut est in Deo perfectus modus essendi.*

Objicies 2. Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; atqui, supposita inæqualitate visionis beatificæ, non erit talis status; ergo.

Prob. min. Posita visionis Dei inæqualitate, alter alteri invidebit, illiusque majorem desiderabit felicitatem; ergo.

Resp. *nego ant.* Equidem *unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit*, ait Gregor. Magn. (*L.* 4. *Moral. c.* 31.) *sed ejusdem disparitatis damna non sentit, quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit*. Unde omnes homines plene sunt saturati, nec aliorum perfectiorem statum ambiunt.

CONCLUSIO II.

Inæqualitas visionis intuitivæ ab inæqualitate luminis gloriæ, tanquam a causa physica totali, repetitur, non vero a majori vel minori perspicacia intellectus.

Prob. Ex D. Thom. (1. *p. q.* 12. *art.* 6. *in corp.*) Quia *facultas videndi Deum non competit intellectui creato secundum suam naturam, sed per lumen gloriæ, quod intellectum in quadam Dei formitate constituit*. Ergo, *intellectus plus participans de lumine gloriæ, perfectius Deum videbit; plus autem participabit de lumine gloriæ, qui plus habet de caritate*. Hinc sacra Facultas Parisiensis, præeunte Guilelmo Parisiensi, damnavit hanc prop. *Cujus meliora fuerint naturalia, necessario major erit gratia et gloria.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Intellectus concurrit ad visionem beatificam; ergo intellectus magis perspicax, ad eam magis concurrit.

Resp. *dist. ant.* Concurrit per vires supernaturales a Deo per lumen gloriæ acceptas, *conc.* per vires naturales, *nego ant.*

Inst. 1. Intellectus ad visionem concurrit ut potentia vitalis; ergo concurrit per vires naturales.

Resp. *dist. ant.* Concurrit ut potentia vitalis, elevata et supernaturalis; *conc.* naturalis, *nego ant.* Agit ergo in quantum elevatur per lumen gloriæ, et consequenter tota visionis inæqualitas physice fluit ab inæqualitate luminis gloriæ, intellectum magis vel minus elevantis.

Inst. 2. Duo intellectus, æquali habitu fidei instructi, possunt elicere actum fidei magis vel minus intensum pro majori, vel minori eorum perspicacia; ergo a pari, duo intellectus æquali lumine gloriæ instructi, possunt elicere visionem magis vel minus intensam, pro majori vel minori eorum perspicacitate.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Disparitas est inter habitum fidei et lumen gloriæ, quod, posito lumine gloriæ, intellectus necessario visionem beatificam eliciat; e contra usus habitus fidei pendet a libertate, et ideo quod cum æquali habitu fidei unus intensiorem actum fidei eliciat, quam alter, hoc non provenit ex eo quod supra divinum motionem credere possit, sed quod bene utatur habitu, quem alter, pro libertate sua, otiosum ex parte relinquere potest.

Dixi, *transeat ant.* Quia quamvis intellectus perspicacitas possit aliquid conferre, ut per revelata perfectius apprehendatur; tamen quantum ad assensum magis aut minus intensum, in quo consistit formalis ratio actus fidei, perspicacitas intellectus nihil potest; hoc solum repetitur ab intensiori vel remissiori habitu fidei.

QUÆSTIO II.

De Dei æternitate.

Nota. Æternum dicitur, quod initio et fine caret. Unde *æternitas* recte definitur a Boetio, *interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio*.

Dicitur 1. *possessio*, ut designetur ejus firmitas, et

quietis stabilitas. Illud enim possidere censemur, quod firmiter, stabiliter, et quiete habemus.

Dicitur 2. *tota simul*, ut excludatur omnis in duratione successio, quia æternitas unicum est instans indivisibile, quod eminenter omnes temporis præteriti, præsentis, et futuri, continet differentias.

Dicitur 3. *perfecta*, ut excludatur tum dependentia ab alio, tum mutabilitas. Licet enim momenti præsentis duratio, sit tota simul, partibus successivis careus, tamen est imperfecta, utpote dependens a Deo, et statim evanescens.

Dicitur 4. *interminabilis vitæ*, id est, quæ nec initium habuerit, nec finem habitura sit, imo nec habere possit.

Resolves. Æternitatem differre 1. *a tempore*, quod tempus sit duratio rei successivæ, puta motus, et consequenter admittat prius et posterius; e contra æternitas est tota simul. 2. *Ab ævo*, quod ævum sit duratio rei, non successivæ quidem, sed permanentis, et quæ tota simul existit, nec habitura est finem, licet initium habuerit; talis est Angelorum duratio: unde *tempus* est mensura corporum, *ævum* est mensura spirituum. His notatis, sit

CONCLUSIO.

Deus est æternus. Prop. est de fide, definita in Conc. Later. cap. *Firmiter*, de summa Trinit.

Prob. 1. Ex Scriptur. *Deuter.* 31. Deus ipse dicit: *Vivo ego in æternum*. Psalm. 9. *Dominus in æternum permanet*. Ex Dan. 6. *Ipse est Deus vivens et æternus in sæcula*. Quam æternitatem uno ore SS. Patres asserunt cum Tertull. (*Contra Hermogenem, cap.* 4.) dicente: » Quis alius Dei census, quam æternitas? qui alius æternitatis status, quam semper fuisse et futurum esse ex prærogativa nullius initii, et nullius finis? *ergo* ".

Prob. 2. *ratione Theologica*. Quidquid est immutabile, illud est æternum: æternitas enim nihil aliud est, quam duratio prorsus immutabilis; atqui, ex dictis supra, Deus est omnino immutabilis; ergo æternus.

Objicies. Ille non est æternus, æternitate proprie dictæ, cujus duratio successionem importat; atqui existentiæ Dei duratio successionem importat; ergo, etc.

Prob. ant. Illius duratio, in qua reperitur tempus præsens, præteritum, et futurum, successionem importat; atqui in duratione Dei reperitur præteritum, præsens, et futurum; ergo.

Resp. *dist. maj.* In qua reperitur tempus præsens, præteritum, et futurum formaliter, *conc.* eminenter, *nego maj.* Atqui in duratione Dei reperitur præteritum, præsens, et futurum, eminenter, *conc.* formaliter, *nego min.* Itaque nulla in duratione Dei reperitur successio, et consequenter nulla temporis differentia formaliter; sed reperitur differentia temporis eminenter quatenus Deus sua æternitate complectitur omnia tempora, utpote respondens omnibus motibus, qui in diversis temporis partibus fiunt. Ita docet D. Aug. *Tract.* 99. *in Joann.*

Inst. 1. Quod rei successivæ coextenditur, est vere successivum; atqui æternitas coextenditur temporis spatiis, quæ vere successiva sunt: ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod rei successivæ coextenditur proprie et formaliter, est vere successivum, *conc.* improprie duntaxat et eminenter, *nego*. Porro æternitas coextenditur temporum spatiis eminenter, non formaliter. inter utrumque autem hoc discrimen est, quod res coextensa formaliter sit mutabilis sicut res successiva cui coextenditur, res vero coextensa eminenter sit immutabilis.

Inst. 2. Si æternitas non sit successiva, in eodem instanti durationis duo contradictoria erunt simul vera, v. gr. quod Petrus in eodem instanti durationis ambulet, et non ambulet: absurdum conseq. ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Si non sit successiva neque formaliter, neque connotative, *conc.* si non sit successiva formaliter, sit tamen successiva connotative, *nego maj.* Atqui æternitas, licet non sit formaliter successiva, est tamen talis extrinsece et connotative, quatenus nimirum rerum omnium tempora, quæ successiva sunt, ipsi correspondent. Unde assimilari solet mundi centro, circa quod immutabiliter stans cœlorum orbes rotato decursu volvuntur.

Quæres. *An æternitas sit ita propria Deo, ut nulli creaturæ communicari possit?*

Resp. *affirm.* Nam quidquid necessario habere debet initium, non potest esse æternum; atqui omnis creatura habet necessario suæ existentiæ initium, cum sit necessario facta ex nihilo quod præcessit; ergo, etc. Hac ratione utuntur unanimiter sancti Patres, ut ostendant Verbum non esse creaturam, et quod sit æternum: sic D. Athenas. *orat.* 2. *contra Arianos* argumentatur: *Res creatæ æternæ esse non possunt, quia ex non extantibus sunt, et non erant antequam fierent.*

Dices. Deus ab æterno est omnipotens; ergo ab æterno potuit producere creaturas.

Resp. *dist. cons.* Potuit ab æterno producere creaturas in tempore, *conc.* in æternitate, *nego*. Hoc enim repugnat, cum æternitas nihil, aut tempore, aut natura prius, supponat; atqui omnis creatura supponit nihilum, quod sui creationem præcedit; ergo, etc.

QUÆSTIO III.

De immensitate Dei.

Nota 1. Immensitas differt ab ubiquitate tanquam actus primus ab actu secundo; nam

Immensitas est illimitata substantiæ divinæ diffusio, per quam apta est coexistere omnibus rebus et locis... *Ubiquitas* vero est actualis Dei existentia in omnibus rebus et locis.

Nota 2. Triplici modo res aliqua potest esse in loco: 1. *Per potentiam*, quando scilicet virtus ejus in aliquo loco operatur, etiamsi ejus substantia non sit ibidem, sic sol est in visceribus terræ. 2. *Per præsentiam*, quando videt quæ fiunt in loco. 3. *Per substantiam*, quando substantia ejus locum implet.

Nota 3. Triplici iterum modo res potest esse in loco per substantiam, nempe, 1. *Circumscriptive*, quando res per diversas sui partes respondent totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. 2. *Definitive*, quando res tota est in toto loco, et tota in qualibet parte loci, ita ut existentia locati non excedat locum. 3. *Replective*, quando res tota est in toto loco, et tota in qualibet parte loci, nec a loco definitur, sed est ubique.

Prior modus existendi in loco convenit corporibus, *secundus* spiritibus finitis, et *tertius* soli Deo qui solus sic replet omnia loca, ut non terminetur loco, sed sit etiam extra omnem locum.

Nota 4. Hic investigandum habemus, 1. Utrum Deus sit immensus. 2. Utrum sit ubique. Ideo

CONCLUSIO I.

Deus est immensus. Est de fide.

Prob. Tum ex Script. *Baruch.* 3. ubi dicitur: *Excelsus et immensus*. Tum ex Concilio Lateran. IV. cap. 1. *Firmiter credimus ... quod unus solus est ve-*

rus Deus, æternus, et immensus. Tum ex symbolo D. Athanas. *Immensus Pater*, etc.

Ratio est, quia Deus omnes perfectiones simpliciter simplices in se continet formaliter; atqui immensitas est perfectio simpliciter simplex, cum melius sit nullum habere terminum, quam habere, nam habere terminum, imperfectionem sonat; ergo.

CONCLUSIO II.

Deus est ubique, seu existit in omnibus rebus et locis tum per potentiam, tum per præsentiam, tum per substantiam. Propositio est de fide quoad omnes partes.

Prob. prima pars: Ille est ubique per potentiam, qui operatur in quocumque loco; atqui Deus operatur in quocumque loco; nam ex Apost. (1. *Cor. v.* 6.) *Deus omnia operatur in omnibus*. Et Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur et sumus*; ergo.

Prob. secunda pars: Ille est ubique per præsentiam, cujus cognitioni omnia nuda sunt et aperta; atqui ex Apost. (*Hebr.* 4. *v.* 13.) *omnia nudu et aperta sunt oculis ejus*. Unde D. August. (*Serm.* 46. *de verbis Domini.*) ait: » Procedis? videris. Lucerna extincta est? videris. Cubile ingrederis? videris. In corde versaris? videris. " Ergo.

Prob. tertia pars: Contra Socinianos, et Vorstium Calvinistam, qui admittunt quidem præsentiam Dei in rebus quoad virtutem et operationem, sed negant quoad essentiam; contra quos

Prob. 1. Ex Script. Jerem. 23. » Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo, dicit Dominus? nunquid non cœlum et terram ego impleo? *Psalm.* 138. Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades ". Ex quibus argumentor: illi textus eodem modo loquuntur de præsentia Dei in terra et in infernis, ac de ejus præsentia in cœlo; atqui, ex ipsis adversariis, Deus est in cœlo præsens per substantiam, et hanc substantialem præsentiam colligunt ex his textibus; ergo est quoque præsens in terra et in inferno per substantiam, quam substantialem præsentiam debent colligere ex iisdem testimoniis.

Prob. 2. *ex SS. Patribus*. Pro omnibus sint Div. August. Epist. 57. » Est Deus per cuncta diffusus: ipse quippe ait per Prophetam, *Cœlum et terram impleo* ... substantialiter Deus est ubique diffusus. " Et D. Bernard. (*Hom.* 5. *de Adventu.*) *Æqualiter ubique totus est per suam substantiam*.

Prob. 3. *ratione Theologica*. Deus est ubique per operationem, ut ipsi fatentur Sociniani; ergo est ubique per substantiam; nam in Deo operatio entitative sumpta, idem est cum illius substantia. Idem est esse Dei et potestas ejus, *ait S. Anselm.* (*L. de Incarnat. cap.* 4.) sicut itaque potestas Dei est semper et ubique, ita quidquid est Deus, et ubique et semper est. "

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura indicat Deum esse in cœlo, Psalm. 113. *Deus autem noster in cœlo*; ergo non est ubique.

Resp. dist. ant. Indicat Deum esse in cœlo, quod in eo sit peculiari modo, *conc.* quod non sit alibi, *nego*. Dicitur itaque esse in cœlo, *quod locus ille*, inquit S. Damasceo. *magis particeps sit operationis ipsius interioris et gratiæ, ideo cœlum ipsius est thronus*.

Inst. 1. Atqui Deus ita dicitur esse in cœlo, ut significetur eum non esse in terra; ergo.

Prob. ant Eodem Psalm. dicitur: *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum*; ergo.

Resp. dist. ant. Cœlum cœli Domino, quoad peculiarem modum manifestandæ suæ gloriæ, *conc.* quasi unicum sit ejus domicilium, *nego*. Est eadem responsio. Præterea potest dici cum S. Athanas. (*L.* 1. *contra Sabellium*) hunc textum metaphorice sumi debere, atque David sic locutum fuisse, ut supremam Dei majestatem, et hominum humilem statum exprimeret.

Inst. 2. Scriptura id tanquam proprium justis assignat, quod in ipsis sit Deus, *Qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo*. (1. *Joann.* 4.) Ergo.

Resp. dist. ant. Quod in ipsis sit per inhabitantem gratiam, *conc.* per substantiam duntaxat, *nego ant.* Ita D. August. Epist. 57. » Fatendum est, *inquit*, ubique esse Deum per divinitatis præsentiam, sed non ubique per inhabitationis gratiam ".

Inst. 3. Horrendum est dicere, Deum esse in dæmonibus, in locis fœtidissimis; ergo non est ubique.

Resp. nego ant. Nam purus spiritus incapax est, qui sordibus locorum, ubi est, inquinetur, nec magis iis inquinatur Deus, quam sol dum easdem fœditates radiis suis perlustrat, et anima dum est in corpore corrupto et leproso, etc.

Inst. 4. Clem. Alexandr. *lib.* 2. *Stromatum*, dicit: » Deus appropinquans ego sum, ait Dominus; procul quidem substantia: quomodo enim quod est genitum appropinquaret ingenito? proxime autem est potestate: " ergo censet Deum non esse ubique per substantiam.

Resp. dist. ant. Deus est procul substantia a rebus, *conc.* id est, absens est substantia e rebus, *nego ant.* Responsio colligitur ex ipso textu, *quomodo enim*, inquit, *quod est genitum, appropinquaret ingenito?* id est quomodo esset ejusdem naturæ.

Inst. 5. Atqui S. Clem. censet Deum non esse in rebus substantialiter; ergo, etc.

Prob subseq. lib. 5. Strom. refutans Stoicos, ait: » Illi Deum omnem permeare substantiam asserunt; nos autem eum solum dicimus effectorem: " Ergo censet Deum non esse in rebus substantialiter.

Resp. *dist. conseq.* Non esse in rebus substantialiter, per modum partis res omnes animantis, *conc.* per modum totius res omnes penetrantis, *nego ant.* Itaque Clem. Alex. disputabat contra Stoicos, qui contendebant Deum esse in omnibus rebus tanquam earum animam, quod negat posse fieri; nunquam vero negavit Deum esse per substantiam in omnibus rebus, nam *lib.* 7. *Strom.* de justo loquens, ait: » Ejusmodi est, cui persuasum est Deum ubique adesse; non autem certis ac definitis locis esse conclusum. "

Objicies 2. Qui est ubique, non est capax motus localis; atqui Deus movetur localiter, Genes. 11. *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem, etc.* ergo, etc.

Resp. *nego min.* Ad prob. *dist.* Deus dicitur descendere, metaphorice, *conc.* proprie, *nego*. His itaque figuris utitur Scriptura, ut se captui nostro accommodet. *Descendere dicitur Deus*, inquit D. Aug. Serm. 70. de tempore, *quando curam humanæ fragilitatis habere dignatur*.

Objicies 3. Si Deus est ubique, est extensus; atqui Deus non potest esse extensus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est extensus virtualiter, *conc.* formaliter, *nego*. Extensio *formalis* est spatiosa magnitudo, hæc convenit solis corporibus. Extensio *virtualis* est aptitudo qua Deus potest et exigit esse præ-

sens in omnibus rebus et locis; hæc maxime convenit Deo, qui est immensus.

Objicies 4. Scriptura et SS. Patres passim innuunt, Deum non esse in rebus, nisi per suam actionem. Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, etc.* Joann. Damasc. *(L. 1. orthod. fidei, cap. 15.) Ibi locus Dei esse asseritur, ubi perspicua ejus operatio existit*. Ergo.

Resp. *nego ant.* Nam duntaxat præsentiam Dei substantialem ex ejus operatione colligunt; operatio enim Dei ab ejus substantia non distinguitur.

Inst. 1. Atqui Scriptura et Patres existentiam Dei in rebus ex ejus operatione non colligunt; ergo.

Prob. subsumpt. Existentiæ substantialis Dei in rebus ex ejus operatione non potest efficaciter probari; ergo.

Prob. ant. Ex actione solis in visceribus terræ, non potest colligi quod iis in locis sit substantialiter præsens; ergo neque ex eo quod Deus operetur ubique, colligi potest eum esse ubique substantialiter præsentem.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod sol, dum conformat aurum in visceribus terræ, agit per virtutem a se ipso distinctam, ac proinde mirum non est, quod ex ejus operatione non recte colligatur ejus substantialis præsentia; e contra Dei virtus non distinguitur actu ab ipsa Dei substantia, profindeque fieri non potest, ut alicubi operetur, quin ibi sit substantialiter præsens.

Inst. 2. Ex actione illius, qui potest agere in distans, non potest colligi præsentia substantialis; atqui Deus, utpote omnipotens, potest agere in distans; ergo.

Resp. *nego min.* Nam Deus, licet omnipotens, non potest facere quod repugnat; atqui repugnat aliquam causam agere in distans, quia omnis causa debet effectum contingere, vel per se, vel per virtutem suam; porro virtus Dei et ejus substantia sunt unum et idem re. Hinc concludit Hugo Victorin. *(L. 7. eruditionis Theologicæ, c. 19.) ubicumque præsens est opere, præsens etiam necesse est ut sit deitate.*

Quæres, *An Deus sit ita immensus, ut sit extra mundum, nempe, ut sit ultra ambitum cælorum?* Ante responsionem

Nota. Duplici modo potest Deus intelligi esse extra mundum, positive scilicet et negative. *Positive* quidem, si illic sit tanquam in spatio reali, cui coexistat. *Negative* autem, si illic existat, sed non extra se, nec cum ulla ad locum coexistentia, et connotatione. His positis

Resp. *Deus est extra mundum negative, non vero positive*. Est de fide.

Prob. prima pars. Si Deus non esset extra mundum, cælorum ambitu coarctaretur; atqui non potest cælorum ambitu coarctari, 3. Reg. 8. *Cælum et cæli cælorum te capere non possunt*. Et quomodo capere eum possent, qui ex Job 11. *excelsior cælo est ... profundior inferno ... longior terra mensura ejus et latior mari*: ergo etc. Unde Greg. Magn. (*lib. 2. Moral. c. 12.*) ait: *Ipse est juxta omnia, infra omnia, supra omnia*.

Prob. secunda pars. Nempe, quod sit ultra mundum negative, non positive; Deus est extra mundum, quomodo jam erat antequam mundus fieret; atqui Deus antequam mundus fieret, non erat in loco a se distincto, sed erat in se ipso; ergo et nunc est extra mundum in se ipso. *Prob. min.* ex D August. in Psalm. 122. ubi quærit: *Antequam faceret Deus cælum et terram ubi habitabat?* respondet, *in se habitabat Deus; apud se habitabat, et apud se est Deus*. Unde canit Poeta:

Dic ubi tunc esset, cum præter eam nihil esset.
Tunc ubi nunc, in se, quoniam sibi sufficit ipse.

Quare de spatiis imaginariis controversia tam prolixe, quam operose, a nonnullis tractata, est prorsus imaginaria, et a Scholis Theologicis eliminanda.

QUÆSTIO IV.

De Bonitate Dei.

Nota 1. Bonitas alia est absoluta, alia respective, et alia moralis.

Bonitas absoluta est plenitudo essendi rei, quæ habet tales, quales debet habere perfectiones; unde bonum absolute, idem est ac perfectum.

Bonitas relativa est perfectio entis conveniens alteri, ab eoque appetibilis. Unde bonum respective, idem est ac alteri conveniens.

Bonitas moralis est perfectio, qua quis a sua regula non deflectit. Unde bonum moraliter, idem est ac sanctum.

Nota 2. Bonum, aliud est per essentiam, aliud per participationem.

Bonum per essentiam est ens, quod habet bonitatem vi essentiæ suæ solius, et independenter ab omni alio.

Bonum per participationem est ens, quod habet bonitatem dependenter ab alio, a quo participatur.

CONCLUSIO I.

Deus est bonus bonitate absoluta, relativa et morali. Est de fide.

Prob. prima pars. Ille est bonus bonitate absoluta, qui est summe perfectus; atqui Deus est summe perfectus; est enim ens quo nihil melius ac perfectius excogitari potest; ergo etc.

Prob. secunda pars. Ille est bonus bonitate relativa, qui est summe conveniens creaturis, ab eisque appetibilis; atqui Deus creaturis est summe conveniens et appetibilis, cum omnes earum perfectiones sint participationes divini illius esse, quod eis reipsa communicatur; ergo.

Prob. tertia pars. Bonitas moralis est perfecta sanctitas; atqui Deus est perfecte sanctus, neque enim a bono deficere potest, qui *universa propter semetipsum*, qui est finis summe bonus, *operatus est*, Prov. 16. ergo, etc. Hinc scriptum est, Rom. 9. *Non est iniquitas apud Deum*. Qui *sanctus est in omnibus operibus suis*. Psalm. 144.

CONCLUSIO II.

Deus triplici illa bonitate bonus est per essentiam. Est de fide.

Prob. Ille bonus est per essentiam, qui est bonus per se, et independenter a quocumque alio; atqui Deus sic bonus est, tum bonitate absoluta, tum respectiva, tum morali; quare dixit Christus (*Luc.* 18.) *Nemo bonus, nisi solus Deus*. Nempe per essentiam et independenter, cum tamen creaturæ sint bonæ per participationem. Hinc D. Aug. *Epistol.* 54. ait: *Nullus participatione bonus est, quoniam bonum quo bonum est, ipse sibi est*.

CONCLUSIO III.

Deus in quocumque genere boni est summe bonus. Est de fide.

Prob. Qui est bonus bonitate infinita, quæ Deus

ipse est, est summe bonus; atqui Deus est bonus bonitate infinita, quæ Deus ipse est, quo sensu dixit Christus, Matth. 19. *Quid me interrogas de bono? unus est bonus, Deus*. Quia, ut ait D. Aug. (*Lib. 1. de Trinit. cap. 2*) *est summum bonum, quod a purgatissimis mentibus cernitur*. Ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod est summe bonum debet se summe diffundere, cum bonum sit sui diffusivum; atqui Deus se summe non diffundit; ergo non est summe bonus.

Resp. *dist. min.* Non se summe diffundit ad intra, *nego*, ad extra *subdist.* propter conditionem creaturæ, *conc.* propter defectum bonitatis infinitæ ex parte Dei, *nego*; summa itaque bonitas non potest nisi personæ divinæ summe communicari, quomodo ad intra communicatur Spiritui sancto in ejus productione.

Objicies 2. Si Deus esset in quocumque genere bonus, nullum esset malum, etiam extra Deum; falsum conseq. ergo, etc.

Prob. maj. Summum in aliquo genere, quodcumque contrarium, tum a subjecto, tum ab aliis extra ipsum positis excludit; v. g. si calor existeret infinitus, non posset cum eo subsistere minimum frigus; ergo si Deus sit summum in quocumque genere bonum, debet excludere omne malum, tum a se, tum a quocumque alio ente.

Resp. *dist. ant.* Si illud summum agat necessario, ut agit ignis, *conc.* si agat libere, ut Deus agit ad extra, *nego ant.* Ideoque, licet Deus sit infinite bonus, cum agat libere, mala esse et fieri permittit, quia *melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere*, ait D. Aug. Enchiridii cap. 26.

Inst. Vitiosum est, peccatum permittere, cum possumus illud impedire; atqui Deus quodcumque malum potest impedire; ergo illi vitiosum est illud permittere.

Resp. *dist. maj.* Cum possumus et tenemur illud impedire, *conc.* cum non possumus, nec tenemur illud impedire, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego cons.* Itaque Deus, utpote causa universalis, non tenetur impedire singula hominum peccata, imo non debet illa impedire, ne violet leges providentiæ suæ, secundum quas reliquit homini liberum arbitrium, quo per gratiam, qua nemini denegat, corroboratus, potest homo, et singula vitare peccata, et æternam mereri gloriam.

QUÆSTIO V.

De intellectu et scientia Dei.

Nota. Hanc quæstionem in sex Articulos partiemur, quorum 1. erit de existentia, proprietatibus, et divisione scientiæ Dei. 2. De scientia simplicis intelligentiæ. 3. De scientia visionis. 4. De scientia conditionata, seu conditionatorum. 5. De causalitate scientiæ Dei. 6. De ideis divinis.

ARTICULUS I.

De existentia, proprietatibus, et divisione scientiæ Dei.

CONCLUSIO I.

Est in Deo scientia, et quidem perfectissima, sumpta pro cognitione cujuscumque rei certa et evidente.

Prob. 1. ex Script. Esther 14. *Domine, qui habes omnium scientiam*. Et Coloss. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, et scientiæ Dei*. Ergo, etc.

Prob. 2. *ratione Theologica*. Scientia est perfectio simpliciter simplex, cum sit melior ipsa, quam non ipsa; atqui omnes perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo; ergo, etc.

Objicies, Scientia est accidens; atqui nullum est accidens in Deo; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Scientia quæ est in creaturis, *conc.* quæ est in Deo, *nego maj.* nam in Deo scientia non distinguitur ab essentia; non *aliud est in Deo esse, aliud intelligere*, inquit D. Aug. Ep. 102.

Inst. 1. Scientia proprie dicta est discursiva; atqui cognitio discursiva repugnat Deo, cum maximam involvat imperfectionem; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Scientia spectata in homine, est discursiva, *conc.* spectata in se ipsa, *nego maj.* Tantum itaque abest, ut discursus pertineat ad essentiam scientiæ, quin potius sit ejus defectus et imperfectio. Porro cum aliqua creaturæ perfectio tribuitur Deo, oportet ab illa excludi omnem modum imperfectum, secundum quem competit creaturæ.

Inst. 2. Deus cognoscit minus notum per notius, conclusiones per principia; ergo ejus scientia est discursiva.

Resp. *nego ant.* Nam Deus uno et simplicissimo actu omnia simul pervadit et penetrat, unde ejus scientia est simplicissima, eminenter continens omnes intellectus creati virtutes, scilicet intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem; *unde simplex Dei cognitio omnibus istis nominibus nominari potest*, Div. Th. 1. p. q. 14. art. 1. ad 2.

Quæres 1. *Quot, et quænam sunt scientiæ Dei proprietates?*

Resp. Præter substantialitatem, et simplicitatem, de quibus jam egimus, sunt tres, scilicet *infinitas, æternitas, et immutabilitas*.

1. Scientia Dei est *infinita*; tum extensive, quia omnia cognoscit, Ps. 138. *Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua*; tum intensive, quia ejus cognitio est certissima, evidentissima, et omnium comprehensiva, Eccl. 23. *Oculi domini multo plus lucidiores sunt super solem ... hominum corda intuentes in absconditas partes*.

2. Scientia Dei est *æterna*; quia nunquam habuit initium, nunquam fuit interrupta, nunquam finem habitura est; unde sapientia divina de se ipsa ait, Prov. 8. *Ab æterno ordinata sum*.

3. Scientia Dei est *immutabilis*, quia Deus est immutabilis; atqui scientia Dei non est quid realiter et entitative distinctum a Deo, ut fides docet; ergo, etc. Ita docet D. Aug. (*L. 13. Confess. cap. 13.*) *Sicut omnino tu es, inquit, tu scis solus qui es incommutabiliter, et scis incommutabiliter, et vis incommutabiliter*.

Dices: Scientia visionis est mutabilis et variabilis; ergo non omnis scientia in Deo est immutabilis.

Prob. ant. Deus potest plura scire, quam quæ scit; ergo, etc.

Prob. ant. Deus potest facere plura, quam quæ fecit; ergo et plura scire.

Resp. *dist. ant.* Deus potest facere plura absolute, *conc.* hypothetice et supposito decreto, *nego ant.* Itaque neque alia scire potest, quam quæ scit, neque potest non scire, quæ novit actu.

Quæres 2. *Quotuplex sit in Deo scientia?*

Resp. Licet a parte rei unica sit, et quidem simplicissima in Deo scientia, tamen propter multiplicem ordinem quem dicit ad varia objecta ad quæ se extendit, variaque media sub quibus illa diversa objecta considerat, multiplex a Theologis cum fundamento assignatur scientiæ Dei divisio.

1. *Dividitur* in necessariam, seu naturalem, et liberam, seu contingentem. *Necessaria* dicitur, quæ terminatur ad ea, quæ aliter non possunt se habere; hujusmodi sunt Deus, et res possibiles; hæc antecedit omne decretum divinæ voluntatis. *Libera* dicitur, quæ terminatur ad res contingentes, nempe ad creaturas vel præteritas, vel existentes, vel aliquando futuras. Hæc supponit liberum Dei decretum.

2. *Dividitur* in speculativam et practicam. *Speculativa* est ea, quæ in objecti sui contemplatione quiescit; talis est scientia qua Deus res mere possibiles cognoscit. *Practica* est ea, qua Deus res creatas producit.

3. *Dividitur* in scientiam approbationis, et improbationis. *Scientia approbationis* est ea, qua Deus cognoscit ea, quæ illi placent. *Scientia improbationis* est ea, qua Deus cognoscit ea quæ illi displicent .... hæc divisio prodest ad intelligenda quædam Scripturæ loca, in quibus Deus dicitur nescire peccatores et peccata. Sic, Matth. 25. Deus dicit fatuis virginibus, *Nescio vos*. Et Habacuc 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum*. Neque enim sensus est, quod Deus peccatores et peccata non cognoscat; sed quod non cognoscat scientia approbationis.

4. *Dividitur* in scientiam simplicis intelligentiæ, scientiam visionis, et scientiam sub conditione futurorum.

Scientia *simplicis intelligentiæ* est ea, qua Deus cognoscit res mere possibiles, seu res consideratas secundum ipsarum essentiam, abstrahendo ab omni earum futuritione et existentia. Hæc antecedit omne Dei decretum.

Scientia *visionis* est ea, qua Deus cognoscit res vel existentes, vel aliquando futuras, sive sit Deus, sive aliquid extra Deum. Hæc pro rebus extra Deum supponit decretum Dei absolutum, atque pro variatemporum differentia sortitur varia nomina, nimirum, ut est futurorum cognitio, dicitur *præscientia*, ut præteritorum, *memoria*, ut præsentium, *visio*.

Scientia *sub conditione futurorum* est ea, per quam Deus cognoscit res quæ nunquam evenient, sed tamen evenirent, si quædam conditio poneretur, sive postea ponatur, sive non.

Circa hanc ultimam scientiæ Dei divisionem, est in Scholis celeberrima controversia, quam magis apposite dirimemus Articulo quarto.

ARTICULUS II.

De scientia simplicis intelligentiæ.

Nota 1. Quæritur hic 1. Utrum Deus cognoscat res possibiles, non tantum secundum esse eminens quod habent in Deo, sed etiam secundum esse proprium et formale quod haberent in seipsis extra Deum, si producerentur. 2. In quo medio Deus creaturas possibiles cognoscat.

Nota 2. Per medium cognitionis intelligitur id in quo, tanquam in ratione prius cognita, Deus certissime et perspicacissime ea novit, quæ per suam scientiam attingit.

Nota 3. Essentia divina duobus modis spectari potest. 1. Prout est causa creaturas possibiles continens. 2. Prout est species intelligibilis quæ illas repræsentat.

CONCLUSIO I.

Deus certissime cognoscit omnes creaturas possibiles, et quidem secundum esse proprium et formale, quod haberent in se ipsis si producerentur. Est de fide.

Prob. prima pars, Eccl. 23. » Domino Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita; sic et post perfectum respicit omnia. *Rom.* 4. Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt ". Atqui entia ante sui creationem, et ea quæ non sunt, sunt tantum possibilia; ergo Deus certissime cognoscit possibilia. *Ratio est*, quia Deus perfecte comprehendit suam omnipotentiam; ergo perfecte cognoscit ea omnia, ad quæ potest sese extendere; atqui se extendit ad omnia possibilia; ergo, etc.

Prob. secunda pars. Deus videt creaturas omnimodo, quo, absque ulla imperfectione, videri possunt; atqui creaturæ possibiles videri possunt secundum esse quod haberent in se ipsis, si producerentur, sic enim habent verum esse, nec iste modus videndi, ullam in Deo importat imperfectionem, nec excludit perfectionem cognoscendi modum, in essentia nimirum tanquam in causa; ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Deus creaturas possibiles videt, non tantum in essentia tanquam in causa earum effectrice, sed etiam in se ipsis, prout in essentia divina, tanquam in specie intelligibili, repræsentantur.

Prob. prima pars, 1. Ex D. Aug. (*L.* 5. *de Genes. ad litteram*) qui ad hæc Joann. verba: *Quod factum est, in ipso vita erat*, ait: *In qua vita vidit omnia quando fecit, non propter se ipsum videns, sed in se ipso.*

Prob. 2. *ratione Theologica*. Deus comprehendit suam essentiam; ergo in ea videt omnes res possibiles tanquam in causa earum effectrice. *Prob. conseq.* Comprehendere essentiam divinam est eam cognoscere, tum secundum id quod est in se, tum secundum id quod potest se extendere; sed qui divinam essentiam sic cognoscit, in ea videt res possibiles, tanquam in causa earum effectrice; ergo, etc.

Prob. secunda pars. Ut Deus videat res possibiles in se ipsis, prout in essentia divina tanquam in specie intelligibili repræsentantur, sufficit quod in essentia divina reperiatur ratio speciei illarum intelligibilis; atqui in essentia divina reperitur ratio speciei illarum intelligibilis; ergo, etc.

Prob. min. Ex D. Thom. (1. *p. q.* 14. *art.* 11. *in fine corp.*) dicente: *Cum enim, Deus, sciat alia a se per essentiam suam, in quantum est similitudo rerum, vel ut principium activum earum, necesse est quod essentia sua sit principium sufficiens cognoscendi omnia quæ per ipsum fiunt, non solum in universali, sed etiam in singulari.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem. Repugnat Deum habere medium cognitionis; ergo non cognoscit possibilia in se ipso.

Resp. dist. ant. Medium cognitionis, per illationem, *conc.* nam tale medium dicit pluralitatem actuum, et imperfectionem importat, unde repugnat Deo. Medium cognitionis, per simplicem intelligentiam, *nego ant.* nam in tali medio, tanquam prius cognito, aliud noscitur per eundem cognitionis actum, quod, cum nullam importet imperfectionem, potest Deo convenire.

Inst. 2. Deus non prius cognoscit suam essentiam, prout est causa rerum effectrix, quam res possibiles; ergo essentia sic considerata non est medium cognitionis divinæ.

Resp. *dist. ant.* Non prius cognoscit, tempore, *conc.* ratione, *nego:* cognoscere rem prius tempore, est illam cognoscere in instanti quo alia nondum cognoscitur, quod Deo ut imperfectum repugnat. Cognoscere prius ratione, est unum esse rationem cognoscendi aliud, per eundem cognitionis actum, ita ut unum per se directe et immediate concipiatur cognosci, aliud vero non nisi mediate, indirecte et per aliud; atqui Deus suam essentiam, ut est rerum causa effectrix, sic prius cognoscit, quam res possibiles; nam cognoscendo suam essentiam ut causa rerum effectrix, simul, per eandem cognitionem, cognoscit res possibiles, propter connexionem quam habet cum illis.

Inst. 2. Atqui essentia Dei, ut est causa effectrix, non habet necessariam connexionem cum possibilibus; ergo.

Prob. subsumpt. Si essentia divina, prout rerum effectrix, habeat necessariam connexionem cum rebus possibilibus, ab ipsis penderet; absurdum cons. Ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Tum quia unum relativum est necessario connexum cum suo correlativo, nec tamen ab eo pendet, cum relativa sint simul natura et cognitione. Tum quia medium cognitionis non pendet a rebus cognitis, e contra medium est id a quo alia, ut cognoscantur, dependent, quæ consequenter sunt objecta cognitionis secundaria.

Objicies contra secundam partem. Si Deus cognosceret res possibiles in se ipsis, cognitio divina specificaretur a creaturis; falsum cons. Ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Cognitio specificatur a suo objecto primario et motivo, *conc.* secundario et terminativo, *nego maj.* et sic ad min. Itaque, res ut sunt in se ipsis, non sunt objectum motivum divinæ cognitionis, sed terminativum tantum; objectum vero primarium et motivum est sola essentia divina, quæ independenter ab esse quod creaturæ habent in se ipsis, perfecte terminat cognitionem divinam, quatenus omnium species in se comprehendit. » Ipsum intelligere non specificatur per id quod in alio intelligitur, *ait D. Thom.* (*Q.* 14. *art.* 5. *ad*3.) sed per principale intellectum, in quo alia intelliguntur, quod in Deo nihil aliud est, quam essentia sua; unde non oportet quod ipsum intelligere divinum, vel potius ipse Deus, specificetur per aliud, quam per essentiam divinam ".

Inst. 1. Cognitio divina ab illo specificatur, a quo Deus perficitur; atqui si creaturæ possibiles in se ipsis a Deo viderentur, Deus ab illis perficeretur; ergo, etc.

Prob. seq. min. Cognoscens a suo objecto perficitur; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Cognoscens creatum, *conc.* increatum, *nego ant.* Itaque intellectus creatus perficitur ab objecto, quatenus illius speciem impressam, quæ est forma ipsum perficiens, recipit; at Deus non cognoscit creaturas per species ab ipsis emendicatas, sed illas cognoscit in se ipsis per suam essentiam, in qua tanquam in speculo, seu specie intelligibili, repræsentantur.

Inst. 2. D. Thom. *art.* 3. ait: » Deus se ipsum videt in se ipso, quia se ipsum videt per suam essentiam; alia autem a se videt, non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso ". Ergo res creatas non videt in se ipsis.

Resp. dist. cons. Non videt res in se ipsis, per species a rebus emendicatas, *conc.* per terminationem cognitionis ad ipsas res, *nego conseq.* Neque enim possibilia cognoscuntur a Deo per propriam speciem extra ipsum positam, alias illam speciem reciperet, et ab ea perficeretur; quod de Deo dici repugnat; sed cognoscuntur per essentiam, ut continet omnes omnium creaturarum species; unde D. Thom. ibidem ait: » In se ipso cognoscitur aliquid, quando cognoscitur per speciem propriam adæquantem ipsi cognoscibili, sicut cum oculus videt hominem per speciem hominis: in alio autem videtur id quod videtur per speciem continentis, sicut cum homo videtur in speculo per speciem speculi ".

Inst. 3. Res possibiles in se ipsis non sunt; ergo Deus eas non potest cognoscere in se ipsis.

Resp. dist. ant. In se ipsis non sunt formaliter, *conc.* objective, *nego*. Equidem possibilia non habent actu esse proprium, sed possunt habere, et reipsa haberent, si producerentur. Deus autem res, quas producere potest, cognoscit, et quidem secundum eorum esse proprium, non quod habent, sed quod haberent si producerentur.

Quæres: *An Deus videat impossibilia, entia rationis, negationes, privationes, etc. et quomodo?*

Resp. ad 1. *affirm.* Cum D. Thom *art.* 8. quia Deus cognoscit quidquid est cognoscibile, atqui illa omnia sunt cognoscibilia, et de facto cognoscuntur ab homine; ergo.

Resp. ad 2. Deus cognoscit impossibilia, videndo eorum extremorum oppositionem; videt entia rationis, quatenus videt intellectus creati figmenta, dum illius operationes omnes penetrat. Videt negationes et privationes, non quidem positive, cum sic nihil sint, sed negative, quatenus videntur formæ quæ ipsis oppositæ sunt; unde non mirum, si Deus *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Rom. 4.

ARTICULUS III.

De scientia visionis.

Nota. Cum scientia visionis attingat præsentia, præterita et futura, majoris claritatis causa, hunc articulum in duas Sectiones distribuemus: in prima quæremus, utrum Deus videat omnia præsentia et præterita, et quo in medio; in secunda, utrum videat futura, et in quo medio.

SECTIO PRIMA.

Utrum Deus videat præsentia et præterita, et in quo medio?

CONCLUSIO I.

Deus se ipsum videt, et quidem comprehensive. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. Cor. 2. » Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei ... quæ Dei sunt nemo cognovit, *comprehensive*, nisi Spiritus Dei ".

Prob. 2. *ratione*. D. Thom. art. 7. » Illud comprehenditur, quod tantum cognoscitur, quantum est

cognoscibile ". Atqui Deus se ipsum tantum cognoscit, quantum est cognoscibilis, se infinitum cognoscit cognitione infinita; ergo, etc.

Dices. Ex D. Aug. (*L.* 12. *de Civ. Dei, cap.* 18.) » Quidquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur ". Atqui Deus, utpote infinitus, nullo modo potest finiri, ergo.

Resp. dist. ant. Finitur negative, conc. positive, *nego*. Deus itaque se sua comprehensione finit negative, quatenus cognitio ejus adæquat totam sui cognoscibilitatem; non vero se finit positive, quasi per suum intellectionem, aliquem sibi terminum præscribat.

CONCLUSIO II.

» Deus omnia præsentia, et præterita, occultas etiam cordium cogitationes, certissime, distincte et sigillatim cognoscit ut sunt in se ipsis ". Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Job 28. » Ipse fines mundi intuetur, et omnia quæ sub cœlo sunt, respicit. Et c. 31. Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos ipse dinumerat? Et Eccl. 23. Omnis homo qui transgreditur lectum suum ... dicens quis me videt? tenebræ circumdant me ... quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus: Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius; et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum ... et hominum corda intuentes in absconditas partes ". Illi certe textus non indigent expositione.

Prob. 2. *ratione*. Dei scientia est infinita; ergo cognoscit omne agnoscibile; atqui omnia præsentia et præterita, sive sint bona, sive mala, occultæ etiam cordis cogitationes, sunt cognoscibilia; ergo, etc.

Dices 1. Deus non cognoscit mala, ergo.

Resp. nego ant. Mala enim, vel sunt naturæ, ut monstra, et *monstra scit antequam fiant*. Vel sunt pœnæ, et eorum est author, Is. 45. *Ego Dominus creans malum*, ac proinde ea cognoscit; vel sunt culpæ, et ea cognoscit, *Psal.* 68. *Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita*. Ergo videt omnia mala.

Prob. ant. Deus non cognoscit, nisi illa quorum est causa efficiens, aut exemplaris; atqui non est causa efficiens, aut exemplaris peccatorum; ergo etc.

Resp. nego maj. Nam Deus videt omnia, etiam mala, non quidem in se ipsis, sed in forma illis opposita, *sicut per lucem cognoscuntur tenebræ*, ait D. Thom. hic.

Dices 2. Deus non agnoscit secreta cordis; ergo, etc.

Prob. ant. Deus, Gen. 18. ait: *Descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ut ita sciam*. Ergo ante illud de Sodomorum sceleribus experimentum, illa ignorabat.

Resp. dist. conseq. Sic enim locutus est Deus, non quod clamorem Sodomorum ignoraret, dicit enim ibidem, *Clamor Sodomorum multiplicatus est*, sed ut modo loquendi humano sese accommodaret; id enim perfecte scire dicimur quod proprio experimento comprobamus.

Quæres, *Quo in medio Deus videt omnia præsentia et præterita?*

Resp. 1. Deus se ipsum videt per suam essentiam absque ullo medio: ratio est, quia nihil prius est essentia divina; ergo nihil potest esse prius cognitum, in quo ipsa videatur.

Resp. 2. Deus videt entia præsentia et præterita, tum in ipsis, tum in sua essentia tanquam in specie intelligibili, quia in ea, tanquam in speculo, repræsentatur realis eorum existentia.

Resp. Deus videt peccata in forma, quæ illis est apposita; nam ex D. Thom. art. 10. » Sic est cognoscibile unumquodque secundum quod est: unde cum hoc sit esse mali quod est privatio boni, per hoc ipsum quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebræ ".

SECTIO II.

Utrum Deus videt entia futura, et quo in medio?

Nota. Futurum duplex est, *necessarium*, scilicet, quod a causa necessaria pendet, et *contingens*, quod pendet a causa libera.

Nota 2. Futurum contingens aliud est a solo Deo, ut gratia danda; aliud ab homine solo, ut peccatum; aliud a Deo et ab homine, ut quælibet actio, sive sit naturalis, sive supernaturalis ordinis.

Nota 3. Futura contingentia libera, alia sunt *absoluta*, quæ licet sint a causa libera, absolute tamen et independenter a quavis conditione habitura sunt existentiam in certa temporis differentia. Alia sunt *conditionata*, quorum futuritio pendet ab aliqua conditione aliquando ponenda, vel nunquam ponenda. Hic autem de solis futuris necessariis, et liberis absolutis agimus; de liberis conditionatis articulo sequenti acturi.

Nota 4. Certum est Deum cognoscere distincte et certissime omnia futura necessaria, et alia a se uno pendentia, ut fides docet, Sap. 8. *Signa et monstra scit antequam fiant, eventus temporum et sæculorum*.

Nota 5. Certum est etiam Deum videre omnia futura necessaria in sua essentia, prout ad illorum futuram productionem determinata est per decretum efficax, quod de eorum productione, in tempore facienda, latum est ab æterno ... De solis ergo futuris absolutis liberis potest esse controversia, quam dirimemus duobus paragraphis.

§. I. *An Deus cognoscat omnia futura libera absoluta?*

Nota. Sociniani certam futurorum contingentium liberorum notitiam Deo inesse inficiantur, docentque ea conjecturis duntaxat verosimilibus esse Deo perspecta. Ita Socinus, *prælect. cap.* 11. Contra quos sit

CONCLUSIO

Deus omnia et singula futura contingentia libera absoluta certissime cognoscit. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Daniel 13. sic Susanna Deum alloquitur; » Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me. *Psalm.* 138. Intellexisti cogitationes meas de longe ... et omnes vias meas prævidisti. *Joann.* 6. Sciebat ab initio Jesus, qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum ". Ex his textibus sic argumentor: Illa loca intelliguntur de liberis hominum actionibus futuris; atqui Deus illas cognovit de longe, antequam fiant, illas prævidet; ergo. Hinc D. Aug. (*L.* 5. *de Civit. Dei, cap.* 9.) ait: *Confiteri esse Deum, et negare præscium futurorum, apertissima insania est*.

Prob. 2. Deus de liberis hominum actionibus futuris multa prædixit, quæ adamussim, ut prædicta erant, evenerunt, v. gr. infidelitatem Judæorum, negationem Petri, proditionem Judæ, conversionem Gen-

tium, etc. ergo certissime ea noverat Deus, ita concludit Tertull. (*L.* 2. *contra Marcion. c.* 5.) dicens: *Præscientiam Dei tantos habere testes, quantos fecit Prophetas* .

Prob. 3. *ratione* . Si omnes creaturarum liberas actiones Deus non cognosceret ab æterno, sed duntaxat quando fiunt, sequeretur Deum singulis momentis infinitas propemodum res de novo cognoscere; atqui id evidenter repugnat infinitati et immutabilitati scientiæ divinæ; ergo omnes istas actiones ab æterno cognoscit .

Solvuntur Objectiones .

Objicies 1. Deus cum dubitatione prædicit futura libera; ergo non certo illa novit .

Prob. ant. Deus, cum prædicit futura contingentia, sæpe utitur particulis *forte, forsitan*, Jerem. 26. *Noli subtrahere verbum, si forte audiant, et convertantur* . Lucæ 20. *Mittam Filium meum dilectum; forsitan cum hunc viderint verebuntur* . Atqui illæ particulæ dubitationem et incertitudinem loquentis aperte præ se ferunt; ergo etc.

Resp. dist. min. Particulæ, *forte, forsitan*, præ se ferunt dubitationem hominis loquentis, *conc.* Dei loquentis, *nego min.* in Deo enim particula, *forte*, significat, *utique*, quæ particula est vox affirmantis: sic usurpatur, *Prov.* 24. ubi dicitur: *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, ne forte videat Dominus, et displiceat ei* . Certum est autem quod Dominus videat . Item Christus dicit: (*Joann.* 8. *v.* 19.) *Si me sciretis, et Patrem meum forsitan sciretis* . Atqui non potest cognosci Filius, quin cognoscatur Pater; ergo illa particula, *forsitan*, in Deo non est verbum dubitationis, sed increpationis, ut docet D. Aug. » Tract. 37. in Joann. *his verbis:* Ille qui omnia scit, quando dicit, forsitan, non dubitat, sed increpat ... dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente: cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas " .

Objicies 2. D. Aug. (*L.* 2. *ad Simplician. qu.* 2.) videtur negare quod Deus habeat præscientiam futurorum; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Videtur negare quod Deus habeat futurorum præscientiam, quoad nomen, *conc.* quoad rem, *nego* . Non itaque negat præscientiam Div. Augustinus, quod Deus futura contingentia non cognoscat, sed quod illa quæ futura sunt in se, non sint futura et absentia respectu Dei, qui illa videt tanquam præsentia, et æque perfecte ac si actu existerent . » Quid est præsentia, *inquit*, nisi scientia futurorum? quid autem futurum est Deo, qui omnia prætergreditur tempora? si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futuræ, sed præsentes, et per hoc jam non præscientia, sed scientia dici potest " .

Objicies 3. Id non potest a Deo certo cognosci, quod non habet determinatam veritatem; atqui futura contingentia libera non habent determinatam veritatem; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Qui enim de hujusmodi futuris dicit: Erunt pro tali tempore, verum dicit: ergo habet determinatam veritatem .

Inst. 1. Quod est indifferens ad esse, vel non esse non habet determinatam veritatem; atqui futura contingentia libera sunt hujusmodi; ergo, etc.

. Resp. *dist. maj.* Quod est indifferens ad esse, vel ad non esse pro omni tempore, *conc.* pro aliquo tantum tempore, *nego maj.* Atqui futura contingentia libera sunt indifferentia ad esse, vel non esse pro tempore præsenti, *conc.* pro quolibet tempore, *nego min.* Sunt enim determinata pro tempore futuro, pro quo futura prævidentur .

Inst. 2. Futura contingentia libera non habent causam determinatam; ergo non habent veritatem determinatam .

Resp. *dist. ant.* Non habent causam determinatam pro præsenti, *conc.* pro futuro, *nego ant.* Deus enim videt determinationem causarum futuram eo tempore, pro quo earum effectus præsciuntur futuri, unde jam habent veritatem certam et determinatam pro futuro, saltem respectu Dei, licet eam nos ignoremus.

Objicies 4. Præscientia futurorum stare non potest cum libertate hominis; ergo .

Resp. *nego ant.* Nam præscientia est simplex et speculativus Dei intuitus, quo videt omnia futura, relinquens ea suæ naturali conditioni, ut scilicet eveniant necessario, vel contingenter, juxta causarum suarum veritatem; sicut visio nostra non immutat rerum visarum naturam, nec in illas influit .

Prob. ant. Quod Deus prævidit, necessario eveniet: alioquin falli posset præscientia divina; ergo præscientia libertatem hominis penitus evertit .

Resp. *dist. ant.* Eveniet necessario, necessitate hypothetica et consequente, *conc.* necessitate absoluta et antecedente, *nego ant.* Duplex itaque est necessitas, antecedens nimirum, seu absoluta, at consequens, seu hypothetica . *Necessitas antecedens* est ea, quæ præcedit liberam creatæ voluntatis determinationem, oriturque a causa, quæ voluntatem ita determinat ad agendum, ut potestatem ad oppositum non relinquat. *Necessitas consequens* est ea, quæ sequitur liberam creatæ voluntatis determinationem: sic ex hypothesi: quod loquor, non possum non loqui, quia actum non actu componere simul non possum . Porro quod Deus præscivit futurum, necessario futurum est necessitate consequente liberam voluntatis determinationem, quam Deus liberam futuram esse cognovit, non autem necessitate antecedente, quia, ut ait D. Hieron. (*In cap.* 26. *Jerem.*) » Non ex eo quod Deus scit futurum aliquid, ideo futurum est; sed quia futurum est, ideo Deus novit " . Unde addit D. Aug. l. 3. de lib. arbitr. cap. 4. Sicut tu memoria tua non cogis facta esse quæ præterierunt, sic Deus præscientia sua non cogit facienda quæ futura sunt " . Et proinde non officit libertati .

Inst. 1. Atqui quod Deus prævidit, necessario eveniet, necessitate etiam antecedente; ergo nulla allata distinctio .

Prob. ant. Præscientia Dei, quæ est ab æterno longe antecedit actiones nostras, quæ sunt in tempore; ergo si Deus illas prævideat, necessario futuræ sunt, necessitate etiam antecedente .

Resp. *dist. ant.* Præscientia Dei antecedit actiones nostras, ut existentes actu, *conc.* ut futuras et a nobis eliciendas, *nego ant.* Nam prius, secundum aliquod instans rationis, actiones nostræ futuræ sunt, quam a Deo prævideantur .

Inst. Si præscientia Dei non imponat necessitatem antecedentem rebus prævisis, illæ *res* possunt non evenire; atqui repugnat res a Deo prævisas non evenire, tunc enim falletur Dei præscientia; ergo .

Resp. *dist. maj.* Res illæ possunt non evenire, nulla facta hypothesi, *conc.* facta hypothesi quod eventuræ sint infallibiliter, *nego* . Sicut enim homo ambulans, nulla facta hypothesi, potest non ambulare, sed, facta hypothesi quod actu ambulet, non potest non ambulare; ita nulla facta hypothesi, seu antecedente ad futuram creatæ voluntatis determinationem, res a Deo prævisæ possunt non evenire; sed facta hypothesi quod infallibiliter futuræ sint, seu conse-

sequenter ad futuram creatæ voluntatis liberam determinationem, non possunt non evenire, alioquio essent infallibiliter futuræ, et non essent.

Inst. 3. Posito possibili in actu, nihil sequitur absurdi; atqui, si res a Deo prævisæ non evenirent, sequeretur maximum absurdum, nimirum præscientiam Dei posse falli; ergo non est possibile ut res a Deo prævisæ non eveniant.

Resp. *dist. maj.* Nihil sequitur absurdi, si nulla hypothesis præcesserit, *conc.* si aliqua præcesserit hypothesis, *nego*. Res illustratur exemplo: si nulla præcesserit hypothesis, nihil sequitur absurdi, si homo qui potest sedere, sedeat: sed si præcesserit hypothesis quod actu ambulet, non potest pro illo instanti sedere; ergo a pari, si nulla præcesserit hypothesis, nihil sequitur absurdi, si actio hominis eveniat, vel non eveniat; sed si ponatur hypothesis, quod infallibiliter futura sit, et sic prævideatur a Deo, non potest non evenire, hæc enim pugnant.

Objicies 5. Si actio prævisa a Deo, sit infallibiliter futura, frustraneæ sunt consultationes et deliberationes; atqui falsum consequens, cum dicat Div. Petrus, Epist. 2. cap. 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis*. Ergo.

Resp. *nego maj.* Nam Deus non aliter prænoscit res futuras, quam futuræ sint; atqui res non sunt futuræ, nisi per suas causas et principia: ergo Deus prænoscit res futuras per tales causas; atqui inter rerum causas numerantur consultationes et deliberationes; ergo sedulo sunt adhibendæ.

Prob. maj. Vel Deus prævidit me salvum fore, vel damnandum; *si primum*, quidquid egero, sive bonum, sive malum, salvus ero; *si secundum*, quidquid egero, damnabor; ergo, posita præscientia divina, frustraneæ sunt consultationes et deliberationes.

Resp. 1. *retorq. argumentum:* Vel Deus prævidit me fame moriturum, vel non; *si primum*, sive manducem, sive non manducem, fame moriar; *si secundum*, etiamsi non manducem, fame non moriar. Quid illo argumento insanum magis?

Resp. *dist. ant.* Deus prævidit me salvum fore, vel damnandum, propter bona, vel mala opera mea, eaque libera, *conc.* independenter a bonis vel malis meis operibus liberis, *nego ant.* Nempe, non nisi per bona opera obtinendam esse salutem æternam præordinavit Deus; quæ si fiant, Deus obtinendam salutem prævidet; si vero non fiant, salutem non obtinendam Deus prævidet, sed de hoc argumento infra.

Objicies 6. Si Deus bonus esset, et præscius futuri, et avertendi mali potens, non pateretur hominem labi de obsequio legis in mortem; atqui tamen hoc patitur: ita objicit Marcion, apud Tertull. l. 2. contra ipsum, cap. 5.

Resp. *nego seq. maj.* Deus enim (ut Tertull. respondet) liberum et sui arbitrii instituit hominem, qua perfectione abutitur homo dum peccat; eam vero homini, propter talem abusum, adimere non debuit Deus qui est provisor generalis, et qui etiam peccata hominum in manifestationem suæ justitiæ convertit.

§. II. *In quo medio, seu motivo, Deus videat futura libera absoluta.*

Nota. Circa hanc celebrem controversiam quatuor præcipuæ sunt opiniones.

Prima est eorum, qui, ut omnem difficultatem fugiant, docent futura hæc videri in reali eorum cum æternitate coexistentia; cum enim, inquiunt, æternitas sit tota simul, omnesque temporis differentias absque divisione contineat, nihil ei futurum est, aut præteritum, sed omnia præsentia; ita *Cajetanus, Capreolus, Ferrariensis, Paul. a Lugd.*

Secunda est eorum, qui arbitrantur futura hæc videri in propriis eorum causis, proxime completis, et in actu primo consideratis. Ita *Alvarez, Cabrera, et multi Thomistæ*.

Tertia est Thomistarum, qui docent Deum omnia absoluta futura certo cognoscere in suis decretis absolutis et prædeterminantibus, quia, inquiunt, nihil est futurum libere in quocumque ordine vel statu, nisi quia Deus illud futurum prædefinivit et prædeterminavit.

Quarta est aliorum, qui, cum contendant Deum circa liberas hominis actiones nihil omnino absolute determinare ac prædefinire, nisi prius cognoverit quid homo facturus esset, si in his, vel illis circumstantiis collocaretur, si hæc vel illa gratia ipsi conferretur, omnia decreta absoluta et prædeterminantia rejiciunt, docentque illas a Deo videri, 1. In seipsis, objective ac determinative; 2. In essentia sua tanquam specie intelligibili infinita in repræsentando. 3. In decreto, quo, post operationem causæ secundæ prævisam per scientiam conditionatam, si concursum illi decernat, reipsa eidem concursum decernit. Ita multi Doctores Sorbonici, *Dumets, Grandin, etc.* Quid nos circa hanc controversiam sentiamus, aperient sequentes conclusiones.

CONCLUSIO I.

Deus libera absoluta futura non videt in reali eorum cum æternitate coexistentia.

Prob. Ut Deus videat futura libera absoluta in reali eorum cum æternitate coexistentia, necesse est ut illa ab æterno realiter æternitati coexistant; atqui illa ab æterno non coexistunt æternitati; ergo, etc.

Prob. min. Illa realiter ab æterno non coexistunt æternitati, quæ ab æterno non existunt, siquidem coexistere nihil aliud est, quam simul cum alio existere; atqui futura libera absoluta non existunt ab æterno, alias essent futura, et non essent; essent futura, ut supponitur; non essent futura, quia essent æterna; ergo ab æterno non coexistunt æternitati realiter.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud realiter coexistit æternitati, quod æternitas complectitur; atqui æternitas complectitur omnia tempora, præsentia, præterita, et futura; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Infinita et indivisibilis duratio complectitur omnia omnino tempora; atqui æternitas est infinita et indivisibilis duratio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Complectitur omnia tempora, quæ existunt, *conc.* quæ non existunt, *nego maj.* Porro futura non existunt actu; ergo non coexistunt æternitati, sed coexistent quando erunt actu; idem enim debet esse de æternitate Dei judicium, quod de immensitate, quæ cum infinita sit et invisibilis, omnia ambit loca, sed ea duntaxat quæ sunt, non vero ea quæ nondum sunt.

Inst. 1. Quod toti æternitati, quæ est tota simul, coexistit, ipsi ab æterno coexistit; atqui futura contingentia absoluta toti æternitati coexistunt; ergo.

Resp. nego min. Equidem quando illa futura erunt, toti æternitati coexistent; sed nondum coexistunt.

Prob. min. Quod coexistet rei quæ est tota simul, jam ei coexistit; atqui futura coexistent æternitati, quæ est tota simul; ergo.

Resp. dist. min. Quia æternitas, licet sit tota si-

mul, tamen virtualiter est extensa, et durationi infinitas partes sibi succedentes habenti æquipollet; sicque quod finitam durationem habet, æternitati secundum ejus totam entitatem respondet quidem, non vero secundum omnes ejus partes virtuales, nec proinde dici potest illi ab æterno coexistere.

Objicies 2. SS. Patres docent Deo nihil esse futurum, sed omnia præsentia. D. August. (*Lib.* 15. *de Trinit. cap.* 7.) *Præterita*, inquit, *et futura cum præsentibus sint cuncta*, Deo, *præsentia*. Et l. 2. ad Simplician. quæst. 2. *Quid futurum est Deo*, inquit, *qui omnia prætergreditur tempora?* Ergo.

Resp. dist. ant. Deo nihil est futurum quoad cognitionem, *conc.* quoad realem existentiam, *nego ant.* Itaque nihil Deo futurum, sed omnia præsentia dicuntur, quia res futuras ita clare ac certo intuetur, ac si non tantum futuræ, sed præsentes essent; nec alia est mens SS. Patrum et D. August. qui ibid. dicit, quod in scientia Dei *ab aliis ad alia cogitando non transeatur, sed in uno conspectu simul præsto sunt universa*.

Inst. 1. Atqui D. Aug. docet omnia Deo esse præsentia quoad realem existentiam; ergo.

Prob. subseq. Div. Aug. *l.* 5. *de Trinit. cap.* 16. ait: *Apud Deum nec præterita transierunt, et futura jam facta sunt*. Ergo.

Resp. dist. ant. Jam facta sunt in scientia Dei, *conc.* in se ipsis, *nego ant.* Sic sese explicat D. Doctor, *l.* 5. *de Genes. ad litteram*, c. 18. dicens: » Antequam fierent, et erant, et non erant; erant in Dei scientia, non erant in sua natura ". Quid disertius?

Inst. 2. D. Thom. hic qu. 13. ait: » Omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, non solum ea ratione qua habet rationes rerum apud se præsentes, sed qua ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate ". Ergo Deus videt futura libera, prout jam facta sunt in æternitate.

Resp. dist. ant. Prout sunt in sua præsentialitate objectiva, *conc.* reali, *subdist.* pro tempore in quo exituræ sunt, *conc.* pro æterno, *nego ant.* Itaque hoc unum vult D. Thomas, nullam esse successionem in scientia Dei, cum una eademque cognitione res videat antequam existant, et cum existere incipiunt; ait enim ibidem: » Licet contingentia fiant in actu successivo, non tamen Deus successivo cognoscit contingentia prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul; quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse ". Ex quo fit ut non alio modo feratur in res, dum futuræ sunt, quam si in se existerent; sicque eas habet in sua præsentialitate, scilicet objectiva. Ita explicat Ægidius Romanus D. Thomæ auditor, *in opusc. contra corruptorem doctrinæ Sancti Thomæ*, ubi ad objectionem propositam dicit, falso impoui S. Thomæ, quod scripserit, omnia quæ sibi invicem succedunt in tempore, in natura propria coexistere in æternitate.

CONCLUSIO II.

Deus libera absoluta futura non videt in proximis eorum causis actu primo consideratis.

Prob. 1. Ex D. Thom. quæst. 14. art. 13. » Quicumque cognoscit effectum contingentem in causa sua tantum, non habet de eo nisi conjecturalem cognitionem. Deus autem (*cujus cognitio est certa metaphysice, non autem moraliter tantum*) cognoscit omnia contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in se ipso ".

Prob. 2. *ratione*. Unum non potest infallibiliter in alio cognosci, nisi illud aliud habeat infallibilem connexionem cum illo; atqui causa libera, nempe voluntas, etiam proxime ad agendum disposita, non habet infallibilem connexionem cum effectu futuro libero, quia hæc, positis omnibus antecedenter ad agendum requisitis, adhuc manet indifferens ad agendum vel non agendum; ergo effectus non potest in sua causa certo cognosci.

Dices: Deus, cognitione sua, comprehendit voluntatem humanam; ergo certo videt in ea omnes ejus effectus futuros.

Resp. nego conseq. Hujus enim comprehensionis vi, effectus causæ liberos certo cognoscit ut possibiles, non vero ut futuros, quia causa libera remanet semper ad agendum ex se indifferens et indeterminata.

CONCLUSIO III.

» Deus futura libera absoluta cujuslibet ordinis, sive naturalis, sive supernaturalis, in quocumque naturæ statu, sive innocentis, sive lapsæ, non cognoscit in suis decretis absolutis physice præmoventibus.

Nota. Hanc gravem controversiam tractaturi sumus articulo sequenti; ideo, ne multoties eadem refricare cogamur, hanc conclusionem unico argumento hic probabimus. Itaque

Prob. Non sunt admittenda in Deo decreta absoluta et physice prædeterminantia, antecedentia omnem voluntatis creatæ determinationem; ergo Deus absoluta futura in hujusmodi decretis non videt.

Prob. ant. Decreta Dei absoluta et physice præmoventia, non satis cum dogmate catholico circa humanam libertatem cohærere videntur; ergo non sunt in Deo admittenda.

Prob. ant. Posito decreto absoluto physice præmovente, actiones nostræ non sunt in nostra potestate; ergo.

Prob. ant. Quotiescumque aliquod prævium et antecedens non est in nostra potestate, nec a nobis impedibile, toties effectus, qui ex illo consequitur, non est in nostra potestate; atqui decretum absolutum et physice præmovens non est in nostra potestate, eum, ex adversariis, sit ante omnem prævisionem determinationis voluntatis nostræ ad agendum, nec est a nobis impedibile, cum ex iisdem, motione ineluctabili et insuperabili applicet voluntatem ad actum; ergo actio consequens ex illo decreto non est in nostra potestate.

Respondent Thomistæ, apud Gonet. (*Disput.* 4. *art.* 5. §. 8.) *ad majorem*, quod prævium decretum prædeterminans non tollat libertatem, quia, *licet non procedat ab ipsa libertate, et electione voluntatis humanæ, oritur tamen ab ejus principio, primaque veluti radice, efficacia, scilicet divinæ voluntatis.* Sed

Contra est, Quia illud tollit libertatem, quod tollit proprium agendi modum libertatis creatæ, in eo positum, ut se ipsam determinet ad agendum; atqui decretum prævium, ad actionem insuperabiliter movens, tollit proprium agendi modum libertatis creatæ; ergo.

Respondent negando min. Quia decretum Dei efficax non tantum attingit substantiam actionis, sed et illius modum, ita ut moveat creaturas modo naturæ earum accommodato, necessarias necessario, liberas libero, juxta illud D. Thom. (1. *p. qu.* 19. *art.* 2. *ad* 2.). *Ex hoc ipso quod nihil voluntati divinæ resistit, sequitur quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter, vel necessario quæ sic fieri vult.* Sed

Contra est: Quia semper manet eadem difficultas, quo nimirum modo possit conciliari libertas creata

cum efficacia gratiæ, imo magis implicatur per illam responsionem quæ implicat, quia per idem decretum Deus efficaciter vellet, ut v. g. libere loquar, et non libere loquar; libere quidem, ex responsione adversariorum; non libere, cum non possim motioni divinæ dissentire, imo, cum juxta illos, implicet ut non fiat quod Deus efficaciter decrevit, quod est contra Conc. Trid. *(Sess. 6. can. 4.)* definiens, *liberum arbitrium a Deo motum et excitatum posse dissentire, si velit.* Nec ipsis favet D. Thomas: equidem fiunt contingenter, vel necessario quæ sic fieri vult Deus; sed an vult per decretum prædeterminans? minime; sed vult tantum per decretum supponens prævisionem operationis causæ secundæ liberæ: sic sese explicat D. Thom. *(Qu. 14. art. 13. ad 2.)* dicens: *Si dicam, si Deus scivit aliquid, illud erit, consequens intelligendum est prout subest divinæ scientiæ.*

Respondent, Voluntatem quidem non posse divino decreto et ejus motioni dissentire in sensu composito et potentia consequenti, *ita ut de facto conjungatur et componatur actualis resistentia, seu dissensus cum divino decreto, ejusque motione,* ut explicat Gonet; bene vero dissentire posse in sensu diviso, et potentia antecedenti; Sed

Contra est: Quia, juxta Canonem Trident. voluntas motioni divinæ potest dissentire, etiam in sensu composito gratiæ ipsam moventis et excitantis; atque adeo retinet indifferentiam proxime expeditam ad actum oppositum; ergo illa doctrina videtur contraria definitioni Tridentinæ.

Respondent Thomistæ, Juxta doctrinam Tridentinam sufficere, ut voluntas, prout subest divino decreto ejusque motioni, servet potentiam ad resistendum et ad eliciendum actum oppositum; atqui voluntas, prout subest divino decreto, servat potentiam ad resistendum et ad eliciendum actum oppositum, non quidem in sensu composito actionis, sed in sensu diviso, quia, inquiunt, decretum prædeterminans non potentiam, seu voluntatem afficit, sed actum ipsum, hoc est, non datur ad posse, sed agere; ergo etc. Sed

Contra est, 1. Quia voluntas in sensu diviso nunquam potest facere actum oppositum actui prædefinito, defectu præmotionis efficacis, quam adversarii volunt absolute necessariam esse ad determinandam causam liberam; ergo potentia illa antecedens, ad oppositum non est expedita, sed impedita, proindeque vera impotentia; nam quoquo modo sensum compositum et divisum explicent, eo reduci debet, quod sensus compositus sit stante prædefinitione, et sensus divisus ea ablata.

Contra est, 2. Juxta Thomistas, præmotionis physicæ munus est perficere potentiam, tollendo ejus indeterminationem, indifferentiam, et potentialitatem; ergo non tantum attingit actum, sed præcipue potentiam, quam complet.

Respondent ad primum, Adversarios suos teneri similiter admittere distinctionem sensus compositi, et sensus divisi, cum, juxta illos, gratia efficax nunquam conjungatur cum actuali resistentia, seu dissensu. Sed

Contra est: Quia sensus noster compositus, amicus est libertatis; oritur enim ab illius intrinseco usu et exercitio, et ex prævisione nostræ cooperationis, seu voluntatis se determinantis, ut infra explicabimus; e contra sensus compositus adversariorum oritur ab extrinseco, nempe a decreto antecedente prævisionem nostræ cooperationis, ex quo tollitur libertatis exercitium.

CONCLUSIO IV.

» Deus certo videt futura libera absoluta, tum in se ipsis objective et terminative, id est, in determinata eorum veritate; tum in sua essentia, tanquam in specie intelligibili in repræsentando; tum in decreto, quo decernit actu concurrere cum causa libera ad suum actum, in hypothesi quod præviderit eam acturam, si concursum suum decerneret. »

Prob. prima pars: Quia, ut Deus futura libera cognoscat in illorum determinata veritate, sufficit ut hic cognoscendi modus sit possibilis, nam aliunde nihil habet Deo indignum; atqui hic modus cognoscendi est possibilis; ergo.

Prob. min. Ut hic modus sit possibilis, sufficit ut Deus sit infinite cognoscitivus, et futura libera habeant veritatem per se cognoscibilem; atqui Deus est infinite cognoscitivus, ut per se patet, et futura libera habent veritatem per se cognoscibilem: nam unumquodque eo ipso quo est, et eo modo quo est, seu præsens, seu præteritum, seu futurum, suam habet veritatem, eamque per se cognoscibilem; ergo, etc. Unde Div. Thom. *(q. 14. art. 6. ad 1.)* ait: *Deus non solum cognoscit res esse in se ipso, sed per id quod in se ipso continet res, cognoscit eas in propria natura.*

Nec dicas: Ad cognitionem alicujus rei requiritur medium: atqui determinata rei veritas non potest esse medium, quo ipsa cognoscatur; ergo res non potest cognosci in determinata sui veritate.

Resp. nego maj. Generatim sumptam; nam et Deus sine medio suam cognoscit essentiam, et nos ipsi absque medio cognoscimus prima principia, quæ propterea dicuntur immediata; ergo quia quidquid perfectionis est in creatura, Deo denegandum non est, futurorum in seipsis cognitio ei tribuenda est.

Secunda pars probata manet ex eis quæ diximus articulo secundo, ubi probavimus Deum videre possibilia in sua essentia tanquam in specie intelligibili; utrobique enim par eademque ratio est et probatio.

Prob. tertia pars: Deus futura libera absoluta videt in illo medio, quo posito, de illis futuris verum est dicere, *erunt,* et quo non posito, id dici non potest; atqui posito decreto, quo prævisa per scientiam conditionatorum operatione causæ liberæ, si concursum illi decernat, re ipsa eidem concursum illum decernit, de illis futuris verum est dicere, *erunt,* quo non posito, id dici non potest; nam eo posito, res futura est absolute, nec ante futura est absolute, quam illud sit ponendum, licet conditionate futura sit; ergo.

Objicies: Non datur decretum, quod subsequatur prævisionem operantis causæ liberæ; ergo.

Resp. *nego ant.* Quare enim non daretur? *An quod supponat scientiam conditionatorum, quæ non detur?* sed illius existentiam probabimus articulo sequenti. *An quod necessitet causam liberam?* sed ei, ut exigit, sese accommodat, cum non detur, nisi prævisa sub conditione illius operatione, in quo differt a decreto prædeterminante. *An quod sit inutile?* at videtur utilissimum, quia sapientiæ Dei admodum convenit, ut non decernat concursum suum vage et confuse, nimirum sub hac conditione, *si causa secunda, quæ potest velle et non velle operari, operari voluerit;* sed determinate, ut nempe re ipsa decernatur auxilium, quocum prævidetur causa secunda operatura.

Quæres: *Quinam ex tribus illis modis, quibus Deus libera absolute futura videt, sit primus?*

Resp. Modus ille in decreto videndi, est primus;

quia, cum decretum habeat rationem causæ, seu potius concausæ respectu contingentium absolute futurorum, et sit prius causam videri, et proinde effectus in causa (si cognitio perfecta sit) quam effectum ipsum: consequens est quod contingentia absolute futura, quatenus absolute futura, prius videantur in decreto, quam vel in se ipsis, vel per speciem sui intelligibilem.

ARTICULUS IV.

De scientia conditionatorum.

Nota. Duplici sectione quæremus 1. Utrum Deus certo videat contingentia libera sub conditione futura. 2. Quo in medio, seu motivo, illa videat.

SECTIO I.

Utrum Deus certo videat futura libera conditionata?

Futura libera conditionata Deus certo novit, etiam ea, quorum non est ponenda conditio.

Prob. 1. Ex Script. Id Deus certo et determinate cognoscit, quod futurum prædixit: atqui Deus certo et determinate prædixit futura sub conditione, etiam ea quorum nunquam est ponenda conditio; ergo.

Prob. min. Tribus Sacræ Scripturæ textibus.

Primus, 1. Reg. 23. cum David in urbem Ceilam fugisset, et Saul ad urbem obsidendam, Davidemque capiendum accederet, David de duobus Dominum interrogat, dicens: *Si tradent me viri Ceila in manus ejus?* Saul; *et si descendet Saul? ... et ait Dominus, descendet ... tradent*. Ista interrogatio est de futuro, et quidem sub conditione non ponenda, si nempe ibi maneret David, et tamen respondit Dominus, *descendet, tradent*. Ergo hoc certum futurum noverat.

Secundus, Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Ergo certo noverat Dominus animum esse immutandum, si homo ille diutius vixisset; super illa verba loquens D. August. (*L. de dono persever.* c. 9.) ait: *Certo poterit illos Deus, præsciens esse lapsuros, auferre de hac vita*.

Tertius, Matth. 11. *Væ tibi, Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pænitentiam egissent*. Compertum ergo id erat Christo, et quidem certo et infallibiliter; alioquin nullus extitisset justæ exprobrationi locus.

Prob. 2. *ratione*. Quidquid est determinate verum, scitur a Deo; atqui futura conditionata sunt determinate vera; tum quia possunt fieri de iis contradictoriæ propositiones, quarum necesse est alteram esse determinate veram, alteram determinate falsam. Tum quia propositio absoluta de futuro conditionato, v. g. *Petrus positus in tali occasione peccabit*, est vera; ergo et hæc prop. conditionalis vera est: *Si Petrus poneretur in tali occasione, peccaret*. Imo conditionalis ista prius vera est, quam illa absoluta.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. SS. Patres, maxime Augustinus, Fulgentius, et Prosper, affirmant nihil a Deo præsciri, nisi quod re ipsa futurum est. *Scimus namque*, ait Div. Fulgent. (*L. 1. de verit. prædest. cap. 7.*) *præscientiam Dei sic esse veram atque incommutabilem, ut quæ futura præscit, vere futura sint*. Ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Affirmant nihil a Deo præsciri absolute, nisi quod reipsa futurum est, *conc.* conditionate, *nego ant.* Itaque aliquando SS. Patres statuunt scientiam absolute futurorum, ut probent contra semi-Pelagianos Deum non puniturum, aut præmiaturum ea opera quæ futura duntaxat fuissent ex aliqua conditione nunquam ponenda; sed ea duntaxat opera quæ reipsa futura sunt absolute. Verum iidem Patres non rejiciunt scientiam conditionatam, quam infinitis locis propugnant.

Inst. 1. Illi rejiciunt scientiam conditionatorum, qui eam in semi-Pelagianis damnant ac irrident; atqui SS. Patres in semi-Pelagianis scientiam conditionatam damnant et irrident; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Qui eam simpliciter et in se spectatam damnant, *conc.* qui eam damnant ratione abusus illius scientiæ a semi-Pelagianis facti, *nego maj.* Atqui Sancti Patres damnant, etc. ratione abusus, *conc.* ratione sui ipsius, *nego min.* Itaque semi-Pelagiani abutebantur scientia Dei conditionata, docentes, causam prædestinationis ad fidem et gloriam, esse bona opera ex solis viribus liberi arbitrii elicita, quæ Deus futura prævidebat; et cum urgerentur exemplo infantium, qui, meritis pares, a Deo tamen, occulto judicio, ita secernuntur, ut alii sine baptismate decedant ex hac vita, alii contra, baptismate donati, salutem consequantur, respondebant: (*Test. Aug. et Prosp. Epist.* 194. *ad Sixtum*). « Deus in eis quos hinc aufert, prævidet quomodmodum victurus esset quisque, si viveret; et ideo quem nequiter novit fuisse victurum, sine baptismo fecit emori; sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturus fuit". Quod manifeste falsum est, quodque reprobat D. August. (*L. de præd. Sanct.* c. 12.) » Sed unde hoc talibus viris in mentem venerit nescio, ut futura, quæ non sunt futura, puniantur aut honorentur merita parvulorum? "

Inst. 2. Ex Aug. (*L. contra Faustum, cap.* 4.) *Omnia quæ vere futura sunt, sine dubio fient: si autem facta non fuerint, futura non erant*. Atqui quæ futura sunt sub conditione non ponenda, nunquam fient; ergo non sunt futura; ergo illa non præscit Deus.

Resp. *dist. maj.* Si autem facta non fuerint, futura non erant, absolute, *conc.* conditionate, *nego maj.* Ex hoc loco colligi duntaxat potest, futura sub conditione non ponenda, non esse vere futura, quod verum est: sed inde male infertur, quod non fuerint futura si quædam conditio fuisset posita; porro Deus non tantum cognoscit vera futura, sed etiam ea quæ futura fuissent, si aliqua conditio posita fuisset.

Objicies 2. D. Thom. 1. *p. q.* 14. *art.* 9. duplicem solum scientiam distinguit; alteram simplicis intelligentiæ, alteram visionis; ergo nullam agnoscit scientiam conditionatorum.

Resp. *dist. conseq.* Non agnoscit scientiam conditionatorum, distinctam a scientia simplicis intelligentiæ, *conc.* quæ sit veluti ejus pars, *nego*. Itaque juxta Div. Thom. scientia conditionata non tam est distincta specie a scientia simplicis intelligentiæ, ut opponitur scientiæ visionis, quam ejus pars, quæ opponitur alteri parti, quæ est rerum mere possibilium; nam *scientia media* est rerum, non ut mere possibilium, sed ut extiturarum sub conditione, abstrahendo a positione conditionis, et proinde ab eo quod actu extituræ sint: atque adeo *media* dicitur, quod sit objecti medii inter res mere possibiles et existentes actu. Unde quod scientia Dei adæquate dividatur *in scientiam simplicis intelligentiæ, visionis*, et *mediam*, vel quod dividatur tantum in *scientiam simplicis intelligentiæ, et visionis*, nobis est indifferens, cum sit

quæstio de nomine; modo tamen Deo tribuatur scientia conditionatorum, de qua infra.

SECTIO II.

Quo in medio, seu motivo, Deus videat libera sub conditione futura, seu, ut alii loquuntur, futuribilia.

Nota 1. Si quæ sit Scholæ controversia in qua omnia præjudicia necessario sint deponenda, hæc certe est quam aggredimur, quæ licet tota sit scholastica, origo tamen fuit omnium Congregationum *de auxiliis*, quæ tanto æstu coram SS. Pontificibus Clemeo. VIII. et Paulo V. inter PP. Domioicanos ex una parte, et PP. Societatis ex altera, fuerunt agitatæ, in quibus nihil fuit definitum, sed utraque opinio liberæ Scholasticorum voluntati fuit permissa, graviterque prohibitum fuit, ne quis alterutram ulla Pelagianismi et semi-Pelagianismi, aut Calvinismi censura notaret.

Nota 2. Totus hujusce controversiæ cardo in eo consistit, utrum scientia conditionatorum futurorum sit posterior decreto absoluto Dei prædefinientis et prædeterminantis illius scientiæ objectum; affirmant Thomistæ, negant alii; sed ut comperta fiat utraque sententia, exponendus est ordo decretorum Dei, qui in utroque systemate statuitur.

Nota 3. In systemate Thomistarum, hic fingitur decretorum Dei ordo:

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiæ cognoscit omnia, quæ potest efficere.

2. Deus, voluntate, saltem generali et antecedente, vult omnium salutem, eisque sufficientia gratiæ auxilia vult subministrare, quibus possint salvari.

3. Decreto suo absoluto, ac præcedente omnem conditionatorum scientiam, statuit aliquibus hominibus auxilia gratiæ ex sese efficacis concedere; aliis vero non concedere, nisi ea, quæ, licet sufficientia non sunt tamen efficacia. Et ne cogantur dicere omnia futura esse absolute futura, duplex distinguunt in Deo decretum absolutum, nempe absolutum, tum ex parte subjecti, scilicet Dei, tum ex parte objecti, nempe hominis, v. g. *decerno Petrum cras oraturum*. Et decretum absolutum ex parte subjecti, sed conditionatum ex parte objecti, v. g. *decerno Petrum cras moriturum, si eat in Ecclesiam*.

4. Absoluto et efficaci decreto Deus alios efficaciter ad gloriam et gratiam ex sese efficacem prædestinat, alios vero, saltem negative, reprobat.

5. Per scientiam visionis Deus cognoscit quidquid facturus est, tum absolute, tum sub aliqua conditione ponenda: nam si conditio nunquam sit ponenda, illius futuri cognitio pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ.

Nota 4. In systemate scientiæ conditionatorum, quæ postea dicta est *scientia media*, Dei decretorum ordo sequens fingitur:

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiæ videt omnia quæ efficere potest, et, ex iis omnibus, produxit Angelos et homines quos ad finem supernaturalem destinavit.

2. Prævidit et permisit lapsum Angelorum et hominis.

3. Redemptorem destinavit hominibus omnibus, eosque antecedenter ad prævisionem meritorum sincera voluntate decrevit salvare, si vellent obedire mandatis, atque eis præparavit generalia saltem gratiæ sufficientis auxilia, quibus ad salutem æternam pervenire possent, si vellent.

4. Per scientiam conditionatorum videt quidquid homo facturus esset, si in his vel illis circumstantiis collocaretur; si hæc vel illa gratiæ auxilia ipsi conferrentur, non quod prævisus sub tali gratia voluntatis consensus, sit Deo causa et ratio, quæ illum certo moveat atque determinet ad gratiam concedendam; absit; non ita est: multi enim sunt quorum futurus prævidetur consensus, quibus tamen gratia illa, occulto sed justo Dei judicio, denegatur, ut exemplo Tyriorum et Sydoniorum manifestum est: gratia itaque ex mera Dei benignitate, pro beneplacito ipsius confertur; ideo prævisus ille consensus est tantummodo ratio, qua Deus, juxta nostrum concipiendi modum, dirigitur in suis decretis absolutis formandis, et sub efficaci Dei motione salva remanet humana libertas.

Porro, in scientia conditionatorum reperitur decretum conditionatum ex parte Dei, seu, ut accuratius loquar, scientia conditionatorum includit conditionate decretum, quod est pars necessaria conditionis, sub qua effectus eveniret; v. g. quando Deus futuram sub conditione Tyriorum conversionem prævidit, non dixit, *vellem, ut si fierent miracula, converterentur*: velleitates enim illæ, et actus suspensionis, sonant imperfectionem, quæ a Deo prorsus removeri debet. Sed dixit: *Si vellem fieri apud Tyrios miracula, quæ facta sunt apud Corozaitas, eisque gratiam concedere, quam concessi Corozaitis, converterentur*. Ubi evidens est, decretum esse partem ipsius conditionis, sub qua prævisa fuit Tyriorum conversio.

5. Inter multa gratiæ auxilia, quibus homo, vel consensurus, vel non consensurus prævidetur, illa Deus ex mera benignitate absoluto decreto conferre statuit, quibus homo est reipsa consensurus, quæ certe gratia est speciale donum in ratione beneficii, cum detur talis, et tunc, quando prævidetur profutura.

6. Per scientiam visionis, certo et infallibiliter cognoscit Deus, quidquid homo, gratia præmunitus, simul cum illa in tempore operaturus est.

Nota 5. Juxta systema Thomistarum, certitudo divinæ scientiæ reperitur ex decretis Dei absolutis, quibus, antecedenter ad prævisionem hominis consensus, decernit ac determinat quid homo facturus sit, ac proinde hæc decreta conditionalem actuum liberorum futuritionem antecedunt, prioritate, non tantum temporis, sed et causalitatis. E contra in systemate scientiæ mediæ, Decreta Dei absoluta sequuntur, non vero antecedunt scientiam conditionatorum. Unde

Scientia media definitur, *cognitio certa et infallibilis actuum liberorum sub conditione futurorum, independens ab omni decreto Dei absoluto, eoque anterior*. His exacte notatis, sit

CONCLUSIO I.

Deus libera sub conditione futura non videt in decretis absolutis ex parte sui, et conditionatus duntaxat ex parte creaturæ liberæ.

Nota. Paragrapho præcedenti, *Prop*. 3. jam probavimus decreta Dei absoluta et prædefinientia non satis cum libertate hominis cohærere, quod directe hanc nostram probat conclusionem; ulterius tamen

Prob. 1. Christus, *Matth*. 11. objurgat Judæos præ Tyriis, quod non egerint pœnitentiam, quam egissent Tyrii, si habuissent eadem gratiæ, tum externæ, tum internæ auxilia, quæ habuerunt Judæi; atqui si Christus non novit conversionem Tyriorum, nisi dependenter a decreto absoluto ex parte sui, hæc objurgatio, Judæis facta præ Tyriis, non esset justa, quod dicere nefas est; ergo, etc. *Prob. min*. Qui destitutus fuit auxilio absolute necessario ad faciendum aliquem actum bonum, et illum omisit, injuste objurgatur præ alio, qui eum fecit instructus auxilio

ad illum faciendum necessario, et quo posito repugnat actum non fieri; atqui in doctrina prædeterminantium Judæi destituti sunt auxilio prædeterminante, absolute necessario ad agendam pœnitentiam; Tyrii vero illud habuissent, et eo posito repugnasset ut non egissent pœnitentiam; ergo Judæi injuste a Christo objurgati fuissent præ Tyriis.

Prob. 2. Decreta absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte hominis, sunt inania et majestatis divinæ omnino indigna; ergo, etc. *Prob. ant.* Inane est, et majestatis divinæ omnino indignum, quod Deus statuat fieri, quod non fieri absolute decernit; atqui per decreta absoluta ex parte subjecti et conditionata ex parte objecti, Deus absolute statueret fieri, quod non fieri absolute decernit, statuendo conditionem, sine qua non possunt fieri, nunquam esse ponendam, v. g. » Statuo Tyrios pœnitentiam acturos, si apud ipsos fierent miracula quæ facta sunt apud Judæos, sed simul statuo talia miracula apud ipsos nunquam operari. *Ergo etc.*".

Prob. 3. Si admitterentur decreta prædeterminantia absoluta pro futuritione rerum conditionatarum, 1. Deus nihil videret ante suum decretum, 2. Æque definiret peccata conditionate futura, ac alios omnes actus creaturarum; atqui utrumque falsum, et doctrinæ D. Augustini contrarium, utrumque constituit Deum causam et authorem peccati; ergo etc.

Prob. prima pars min. D. Aug. (*L. de prædest. Sanctor. cap.* 10.) sic loquitur: » *Prædestinatio*, id est, absoluta prædefinitio, est quæ sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus: unde dictum est, fecit quæ futura sunt. Præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata. » Ergo Deus aliqua videt ante decretum absolutum ex parte subjecti, et conditionatum ex parte objecti.

Prob. secunda pars min. Qui, antecedenter ad prævisam voluntatis creatæ determinationem, prædefinit actus illos, a quibus inseparabilis est peccati malitia, ad illosque physice præmovet, est causa et author peccati; atqui etc.

Respondent Thomistæ, Deum prædefinire entitatem actus peccaminosi, ad eamque physice præmovere, non vero ad malitiam illius actus, quam adversatur et prohibet; sed

Contra est 1. Quia non potest intelligi prædeterminatio ad entitatem actus peccaminosi, quin sit prædeterminatio ad ipsius malitiam, seu ad actum, ut malus est. Nam quisquis est author actus, cui annexa est malitia, ad eumque prædeterminat secundum entitatem, is quoque ad eum prædeterminat, ut malus est; ergo Deus non potest intelligi prædeterminata ad actum malum, quin ad eum prædeterminet, ut malus est. Quare enim Deus exciperetur? *an quod non intendit malitiam actus?* at neque homo malitiam intendit, at tamen est author actus mali, ut malus est. *An quod malitia dicit tantum ordinem ad causam secundam?* Sed quidni et ad primam, si eumdem actum ponat quem causa secunda, at eum velit ac intendat ante causam secundam? Alias et mentiri posset Deus, et seipsum odisse sine ulla malitia, quoniam malitia ad solam causam secundam ordinem diceret; quo nihil absurdius dici potest. *An quod Deus bono fine prædeterminet?* at quisquis alium ad actum, qui non potest non esse malus, impellit, quocumque fine imbuat motionem suam, is est commissi peccati reus.

Nec dicant, Quod Deus absolvat a peccato, prædeterminandi necessitas; nempe creata voluntas indifferens est et indeterminata; ergo necesse est ut a Deo physice præmovente ad agendum determinetur. *Resp.* Enim voluntatem sese ipsam determinare, et a statu indifferenti sese, per vim suam activam, ad actum reducere; ergo Dei determinatio non est necessaria.

Contra est. 2. Quia si Deus, præmovendo creaturam liberam ad entitatem peccati, non præmoveret ad ejusdem malitiam, nihil esset in quo Deus videre posset peccati malitiam; attamen illam certo cognoscit, ut docet D. August. supra citatus.

Respondent, Deum cognoscere peccata in suo decreto permissivo. *Sed hoc falsum est:* nam decretum illud permissivum, vel supponeret prævisionem peccati, si illud permitteret et ad illud concurrere paratus esset; vel non supponeret. *Si primum*, esset eadem sententia, quæ nostra. *Si secundum*, decretum illud permissivum diceret voluntatem negandi auxilium necessarium ad peccatum vitandum; ex quo necessario sequeretur peccatum: et sic Deus Angelis, qui lapsi sunt, etiam ante omne peccatum, denegasset auxilium illis necessarium, ut peccatum vitarent, quo durius nihil, nihil a voluntate divina alienum magis; ergo recurrit, ut Deus viderit illorum peccatum in decreto absoluto suæ voluntatis prædeterminantis futurum saltem materiale illorum actus peccaminosi; at non cognovit in illo decreto, tum quia, ut probatum est, esset author illorum peccati, tum quia illud decretum repugnat D. Anselmo, *l. de casu diaboli*, c. 27. ubi dicit, *voluntatem Angeli disertoris nullam habuisse causam peccati, præter seipsam*. Et cap. 28. asserit actum malum voluntatis esse a Deo, sed non sponte dante, id est, non sponte concurrente, quoniam bonitati Dei repugnat actum illum sponte dare, cum tamen illum sponte daret, si ad eam prædeterminaret.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Est in Deo vera et sincera voluntas antecedens salvandi omnes; atqui illa voluntas antecedens est absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturæ; ergo decreta absoluta ex parte subjecti, et conditionata ex parte objecti, non sunt rejicienda.

Resp. *dist. min.* Illa voluntas est absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturæ, ita ut conditio pendeat a sola creatura, *conc.* ita ut conditio pendeat vel a solo Deo, vel partim a Deo, partim a creatura, *nego* ... Itaque est in Deo vera et sincera voluntas salvandi omnes, si illi mandatis obedientiam præstiterint, quæ conditio pendet a solo homine, quia Deus, quantum est ex se, omnibus dat, aut saltem offert media, quæ sunt ad salutem consequendam necessaria. Porro non rejicimus decreta absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturæ, quando conditio pendet a sola creatura; sed illa rejicimus, quando conditio pendet a solo Deo, aut saltem partim a Deo, partim a creatura; nec Deus ex sua parte conditionem illam vult implere, illa certa sunt ludrica et superflua, indigna consequenter majestatis divinæ.

Objicies 2. Voluntas creata ex se est indifferens et determinata; ergo debet determinari a Deo.

Resp. *nego conseq.* Nam causa secunda libera, sese ipsam in actu secundo determinat quantum ad exercitium, quatenus sic agit, ut possit non agere; alias non esset libera.

Inst. 1. Deus est causa prima et universalissima: atqui talis non esset, nisi causam secundam physice, per decretum absolutum, præmoveret ad agendum; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Nec enim Deus dicitur causa prima, quod prius tempore debeat influere in effectum, quam causa secunda; sed dicitur causa prima, 1. Quod a nulla alia causa vim agendi accipiat, cæteræ vero ab ea vim agendi habeant. 2. Quod causa prima possit absolute omnia sine secunda operari, e contra causa secunda nihil possit efficere sine prima concurrente et operante. 3. Quod concursus causæ primæ sit universalis, concursus vero causæ secundæ sit particularis.

Inst. 2. D. Thom. (1. *p. q.* 19. *art.* 3. *ad* 5.) ait: *Oportet quod causa, quæ est contingens, determinetur ab aliquo exteriori ad effectum.* Ergo Deus ideo dicitur causa prima, quod prius natura debeat influere in effectum, quam causa secunda.

Resp. *nego conseq.* Nam ad summum admittit Div. Thom. determinationem moralem, non vero physicam, art. enim 8. dicit: *Vult quædam fieri Deus necessario, quædam contingenter. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt: quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniant.* Atqui tolleretur illa contingentia per physicam prædeterminationem; cum autem admittitur determinatio moralis, illa est a Deo *positive* circa actus meritorios, et circa malos *permissive* tantum.

Cæteræ objectiones proponentur conclusione tertia et solventur.

CONCLUSIO II.

Deus libera conditionate futura videt, tum in se ipsis, tum in essentia sua tanquam in specie intelligibili.

Prob. Ideo (ut probavimus supra) Deus cognoscit futura libera absoluta in seipsis et in essentia divina, quia illa habent suam intelligibilitatem, et Deus vim intelligendi infinitam, et quia essentia divina propter suam in repræsentando infinitatem, est omnium rerum species intelligibilis; *atqui* eædem rationes valent pro contingentibus liberis sub conditione futuris, quæ non secus ac illa habent suam intelligibilitatem; ergo etc.

CONCLUSIO III.

Deus libera conditionate futura videt per scientiam mediam, in qua includitur Dei decretum de futuritione rei conditionate ponendum, tanquam pars conditionis, sub qua res esset futura, et ut talis prænoscitur.

Prob. 1. Scientia media est certa et infallibilis cognitio actuum liberorum sub conditione futurorum, independens ab omni decreto Dei absoluto, eoque anterior; atqui Deus per talem scientiam cognoscit libera sub conditione futura; ergo, etc.

Prob. min. Ex SS. Patribus. Aug. l. 1. ad Simplic. q. 2. *Cujus autem miseretur,* inquit, *sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Et D. Chrysostom. *Hom.* 31. *in Matth.* quærens cur Christus Matthæum, *non cum Petro simul ac Joanne, et aliis discipulis vocavit?* respondet: *Certo quemadmodum tunc ad illos accessit, vocavitque quando obtemperaturos sciebat, sic Matthæum quoque tunc vocavit, quando miraculorum fama perdomitum, minime reluctaturum videbat. Qua de causa etiam Paulum post resurrectionem piscatus est.* Ex quibus sic argumentor: Ex DD. August. et Chrysost. Deus certo et infallibiliter novit quomodo quisqua sit vocandus, ut vocantem non respuat, non reluctetur, sed vocationi divinæ obtemperet; atqui illa cognitio est scientia conditionata, per quam Deus, antecedenter ad omne decretum absolutum, infallibiliter novit talem hominem libere consensurum, si tali aut tali vocatione præveniatur; ergo datur in Deo scientia conditionata, per quam Deus, ante omne decretum absolutum, novit consensum ab homine libere ponendum.

Prob. min. 1. Quia illa scientia non est simplicis intelligentiæ, quatenus est rerum mere possibilium, ut patet; non est etiam visionis, quæ est rerum in aliqua temporis differentia absolute futurarum, cum D. Augustinus loquatur etiam de iis, qui vocati non veniunt, et quorum *si vellet etiam misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur, et intelligerent, et consequerentur.* Ergo est scientia conditionata.

Prob. min. 2. Quia D. Chrysost. duos rationem directivam, cur Deus vocaverit DD. Matthæum et Paulum, quando eos vidit suæ vocationi obtemperaturos, non recurrit ad suum ipsius decretum, sed ad perspicaciam suæ prævisionis: *Nam qui corda scrutatur,* inquit, *et occulta cordium perspicit, is etiam quando unusquisque ad obediendum paratus erat, non ignoravit.* Quare D. Matthæum non vocavit quamdiu prævidit eum vocationi restiturum, sed solummodo quando vidit eum obtemperaturum, non quidem solis naturæ viribus, sed ex auxilio gratiæ, voluntatem ejus ad credendum moventis et inclinantis. *Propterea,* inquit, *non continuo incipiens quando durior fuit, sed post mille miracula ... aptiorem jam ad obtemperandum vocavit.* Nihil illo textu dilucidius.

Prob. 2. Ex D. Bonav. (*In* 4. *dist.* 40. *art.* 2. *q.* 2.) qui scientiam conditionatam clare et distinctissime admisit: *Talis est aspectus divinæ præscientiæ,* inquit, *quia ab æterno cognovit, quid cogitare poteramus, vel velle, et simul eum hoc, vidit in quam partem nostra voluntas et operatio inclinantur; et quia totum posse et velle, et agere complectitur, ideo non potest falli. Et quia prædestinatio,* id est, absoluta prædefinitio, *claudit præscientiam, hinc est, quod concordat cum libero arbitrio, et non potest discordare, et non potest cassari, et necessario infert salutem, sed non necessario efficit.* Omnia illius textus verba bene sunt pensanda, ipsissimam enim nostram continent sententiam.

Prob. 3. Si libera sub conditione futura, ex decretis ex parte Dei absolutis, suam haberent futuritionem, præscientia Dei non præsupponeretur decretis Dei actualibus et absolutis; atqui ex Patribus præscientia Dei decretis ejusdem absolutis et actualibus præsupponitur; ergo.

Prob. min. 1. Ex Orig. (*in cap.* 8. *Epist. ad Rom.*) *Non propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, scitur a Deo antequam fiat.*

2. Ex D. Joann. Damasc. (*L. advers. Manich. circa finem.*) *Et quidem Dei præscientia vera atque inculpabilis est: verum ipsa haudquaquam causa est, cur omnino fiat id quod futurum est, sed quia hoc, vel illud facturi sumus, ideo prænoscit.*

3. Ex D. Aug. (*L.* 3. *de lib. arb. cap.* 4.) *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt, sic Deus præscientia sua non cogit facienda quæ futura sunt.*

4. Ex D. Thom. (3. *p. q.* 1. *art.* 5. *ad* 4.) *Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum.* Et in 1. dist. 46. art. 1. dicit: *quod voluntas Dei consequens,* id est, decretum efficax voluntatis, *præsupponat scientiam rerum.* Hæc testimonia adeo clara sunt, ut mirum sit Thomistas contrarium docere.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Nihil omnino futurum est independenter a Dei decreto; *ergo* Deus non cognoscit futura sub conditione independenter a decreto.

Resp. *dist. ant.* Nihil est futurum independenter a Dei decreto absoluto, vel conditionato, *conc.* semper absoluto, *nego ant.* nempe sola decretum nihil vere est futurum, verum decretum debet proportionari naturæ et conditioni rei futuræ; si res sit absolute futura, admittendum est decretum absolutum, non quidem antecedens prævisionem rei futuræ sub conditione, sed subsequens, ut dictum est supra; si vero res sit futura duntaxat sub conditione nunquam ponenda, sufficit decretum conditionatum, quod sit pars conditionis, sub qua res futura prænoscitur.

Inst. 1. Ut actus sit conditionato futurus, debet extrahi e statu meræ possibilitatis ad statum futuritionis: *atqui* ad hoc requiritur decretum absolutum ex parte subjecti, et conditionatum ex parte objecti; ergo, etc.

Resp. Transeat maj. *nego min.* nam, ut aliquid a statu meræ possibilitatis extrahatur ad statum conditionatæ rei futuritionis, sufficit decretum conditionate ponendum, quod includitur in ipsa conditione, nec requiritur decretum actuale.

Dixi: *transeat maj.* Quæ posset negari, quia actus sub conditione futurus, non est futurus, sed solum esset futurus, si poneretur aliqua conditio; *atqui* ad talem actum non requiritur, ut ab uno statu extrahatur ad alium, sed sufficit, ut habeat veritatem objectivam, vi cujus de illo dici potest, *esset, si poneretur talis conditio*. Veritas autem illa objectiva non pendet ab ullo decreto actuali.

Inst. 2. Futurum sub conditione, seu futuribile, habet aliquid, quod non habet mera possibile; ergo e statu possibili est extractum.

Resp. *dist. ant.* Habet aliquid objective, *conc.* entitative, *nego ant.* Itaque res sub conditione futura, nullam habet entitatem actualem, aut futuram, sed solum haberet, si poneretur aliqua conditio; unde rei mere possibili superaddit solummodo veritatem objectivam, quatenus de re sub conditione futura dici potest, non solum quod posset esse, sed etiam quod esset, si poneretur aliqua conditio, quod dici non potest de re mere possibili.

Objicies 2. D. Aug. in Semi-Pelagianis reprehendit scientiam liberorum sub conditione futurorum independentem a decreto actuali absoluto; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam D. Aug. in Semi-Pelagianis nunquam reprobavit scientiam mediam, spectatam præcise ut est scientia rerum sub conditione futurorum independens ab omni decreto absoluto actuali, de quo non erat controversia inter S. Doctorem et illos hæreticos, sed solum de necessitate gratiæ interioris, et ejusdem gratuitate, quam contra ipsos propugnabat S. August. qui solum abusum scientiæ conditionatorum damnavit in illis hæreticis.

Itaque, Semi-Pelagiani circa prædestinationem tum adultorum, tum infantium abutebantur scientia conditionatorum.

Circa prædestinationem adultorum docebant, 1. Quod voluntatis consensus sub conditione futuri a Deo prævisus, sit Deo causa et motivum gratiæ conferendæ iis quos prævidet ea bene usuros: ex quo sequitur gratiam per liberum arbitrium præveniri, quod falsum et hæreticum esse constat exemplo Tyriorum, quibus veritas Evangelii non fuit annuntiata, etsi Deus prævidisset futurum ut ipsi crederent, si eis annuntiata fuisset. 2. Quod res absolute futura, v. g. conversio ad fidem, non tam sit a decreto Dei absoluto, tanquam a vera et propria ejus causa, quam a præviso voluntatis consensu sub conditione futuro, quo Deus certo et infallibiliter ad gratiam conferendam determinatur.

Circa prædestinationem infantium, in infantia morientium, docebant, alios ad gratiam baptismatis prædestinari propter bona opera, alios vero ab eadem gratia reprobari propter mala opera, quæ facturi fuissent, si ad adultam ætatem pervenissent.

Porro, hos scientiæ conditionatæ abusus merito reprobavit D. Aug., nosque cum illo reprobamus; verum nunquam scientiam ipsam conditionatam rejecit, cujus duplex tantummodo assignatur munus et officium. *Primum, ut* nostro concipiendi modo, Deus dirigatur in suis decretis absolutis formandis, ut sapienter, non cæco modo, aliquid statuat circa prædestinationem, et operum salutarium prædefinitionem: *secundum*, ut explicetur quomodo salva et integra remaneat libertas humana sub motione gratiæ efficacis. Non ad alium ergo finem adhibemus scientiam conditionatam, nisi ut conciliemus fidei dogmata.

Inst. 1. Atqui D. August. reprobavit scientiam mediam, non solum quoad abusum, sed etiam quantum ad substantiam; ergo, etc.

Prob. ant. Div. August. (*L. de prædest. Sanct. cap.* 10.) ait: *Prædestinatione Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus: unde dictum est, fecit quæ futura sunt.* Ex quo sic argumentatur Genetus ... « Quæ Deus est facturus, ex sua prædestinatione prænoscit: at Deus omnes actiones nostras, quantumcumque liberas, facturus est; ergo illas in sua prædestinatione præcognoscit, id est, in decreto efficaci; ac proinde non datur in Deo præscientia futurorum independens a decreto, eoque anterior ».

Resp. *dist. maj.* Quæ Deus facturus est, ex sua prædestinatione, scientiam conditionatam subsequente, prænoscit, *conc.* antedente, *nego maj.* atqui Deus omnes actiones nostras liberas facturus est, per decretum subsequens scientiam conditionatam, *conc.* per decretum antecedens scientiam conditionatam, *nego min. et conseq.*

Itaque Div. August. ibi agit de re absolute futura, unde addit, *fecit quæ futura sunt*. Non autem de re sub conditione futura; nam ut ibid. ait: *Prædestinatio sine præscientia non potest esse, potest autem sine prædestinatione præscientia*, rerum nimirum sub conditione futurarum, per quod minoris argumenti videtur falsitas; porro res absoluto futuræ, sicut et res conditionata futuræ quando conditio est ponenda, videntur a Deo in suo decreto, non quidem quod præcedat, sed quod sequatur scientiam conditionatam, quodque sit vera et prima causa rei futuræ, ut diximus in fine articuli tertii.

Inst. 2. Ibidem addit D. Aug. *Quando promisit Deus Abrahæ in semine ejus fidem gentium ... non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit.* Ex quo sic argumentatur Genet ... Quod Deus promittit, non de nostra potestate, sed de sua prædestinatione promittit; at Deus multoties promittit nostras actiones liberas, sicut quando promisit Abrahæ fidem et conversionem Gentium; ergo illas de sua prædestinatione promittit, easque in illa cognoscit. "

Resp. *dist. maj.* Quod Deus promittit absoluta, non de nostra potestate, sed de sua prædestinatione antecedente scientiam conditionatam, promittit, *nego*; sequente scientiam conditionatam, *subdist.* quæ solummodo sit directiva decreti absoluti quod sequitur, ac mere gratuitum est, *conc.* quæ sit causa et motivum quo Deus determinetur ad dandam gratiam, *nego*

maj. Distinguo similiter conseq. ergo illas promittit de sua prædestinatione, antecedente scientiam conditionatam, *nego*; consequenter scientiam conditionatam, *subdist*. quæ solummodo sit directiva decreti absoluti quod gratuito sequitur, *conc*. quæ sit causa et motivum illius dandi, *nego conseq*. Hic est verus D. August. sensus, qui debellat errorem Semi-Pelagianorum, qui cognitionem rei absolute futuræ fundabant in consensu futuro voluntatis a Deo præviso, ita ut consensus ille sit Deo causa et motivum gratiæ conferendæ, quod est hæreticum.

Inst. 3. D. August. *ibid*. c. 9 exponens » quod in lib. contra Porphyrium *dixerat*, *nempe* tum voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, et ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri, *dicit*: se sine præjudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum, hoc de præscientia Christi dicere voluisse. " Ex quo sic arguitur; futurum, de quo loquitur, erat conditionatum; atqui affirmat illud fuisse a Christo præscitum *sine præjudicio latentis consilii Dei*, id est, quia erat prædefinitum; ergo ex mente D. Aug. futura conditionata sunt a Deo prædefinita.

Resp. *dist. maj*. Futurum, de quo August., erat conditionatum, cujus conditio erat ponenda, *conc*. cujus conditio non erat ponenda, *nego maj*. atqui fuit præscitum, quia erat prædefinitum, prædefinitione subsequente scientiam conditionatam, eaque omnino gratuita, *conc*. prædefinitione antecedente scientiam conditionatam, *nego min*. Itaque hic D. August. damnat sensum erroneum Semi-Pelagianorum, qui scientiam conditionatam omni decreto actuali anteriorem, convertebant in absolutam, etiam a decreto actuali et absoluto, tamquam a prima ejus causa, independentem.

Inst. 4. D. Aug. (*L. de dono persever. ca*. 18.) ait: *Sine dubio enim præscivit, Deus, si prædestinavit: sed prædestinans, est hoc præscisse quod fuerat ipse facturus*. Unde sic arguunt: D. August. sumit præscientiam pro ipsa prædestinatione; ergo præscientia pendet a prædestinatione, id est a decreto Dei absoluto.

Resp. *dist. ant*. Sumit præscientiam absolutam, nempe scientiam visionis pro prædestinatione, *conc*. præscientiam conditionatam, *nego ant*. Porro D. Aug. loquitur de donis Dei, (nempe de initio fidei, et in fide perseverantia) in aliqua temporis differentia, quæ certe pertinent ad scientiam visionis; atqui illa scientia fundatur in prædestinatione, seu decreto absoluto et efficaci, non quidem antecedente, sed subsequente scientiam conditionatam, qua Deus dirigitur in illis decretis absolutis formandis. *Nota*. Hac responsione possunt solvi omnia alia, quæ ex D. Aug. objiciuntur.

Objicies 3. Juxta scientiæ mediæ patronos, ejus munus est, 1. dirigere Deum in suis decretis absolutis formandis; 2. conciliare libertatem hominis cum decretis absolutis et gratia efficaci; atqui ad utrumque inutilis est scientia media; ergo etc.

Prob. prima pars min. Ut Deus per scientiam mediam dirigeretur in decretis suis absolutis, deberet prius in aliquo signo rationis explorare actus liberos sub statu conditionato, quam sub statu absoluto; *atqui* hoc dici non potest juxta adversariorum principia, ergo etc.

Prob. min. Non potest Deus prius explorare res contingentes et liberas sub statu conditionato, quam sub statu absoluto, si nullum possit dari signum rationis, in quo res liberæ sint prius cognoscibiles ut conditionata futuræ, quam ut absolute; atqui res sic se habet juxta adversariorum principia; ergo.

Prob. min. Juxta adversariorum principia in quocumque signo rationis, etiam antecedenti decretum Dei, possunt formari propositiones contradictoriæ de futuro absoluto, quarum una sit determinate vera, et altera falsa; ergo Deus in quocumque signo rationis novit quid sit absolute futurum, et consequenter non prius cognoscit futura conditionata, quam absoluta.

Resp. *nego min*. Primi et secundi argumenti, et *ant*. ultimi, quod est de falso supponente, neque enim dicimus in aliquo signo rationis antecedente absolutum Dei decretum, posse fieri propositiones contradictorias de futuro absoluto; nihil juxta nos certo cognosci potest futurum, sive absolute, sive conditionate, nisi supposito decreto, absoluto quidem, si res sit absolute futura, et conditionato, si sub conditione futura, et ideo res futura, ante decretum, cognoscitur ut mere possibilis.

Instat Gonet: » Deus in formandis decretis suis absolutis circa salutem et conversionem hominum, sufficienter dirigitur per scientiam simplicis intelligentiæ; ergo non indiget scientia media directrice.

Resp. *nego ant*.

Prob. ant. » Deus per scientiam simplicis intelligentiæ comprehendit suam omnipotentiam, et videt in thesauris ejus latere infinita media, seu auxilia efficacissima, quibus potest voluntates hominum potenter et suaviter ad se pertrahere, quando et ubi voluerit; ergo.

Resp. *nego conseq*. Quia per scientiam simplicis intelligentiæ videt quidem Deus quid revera fieri potest, non vero quid futurum est; ergo necessaria est alia scientia per quam Deus videt quid futurum sit, si hæc vel illa conditio ponatur; porro illa scientia non simplicis intelligentiæ, sed conditionata dicitur.

Prob. secunda pars min. Nempe, scientiam mediam inutilem esse ad conciliandam libertatem hominis cum decretis absolutis et gratia efficaci. » Div. August. recte cum nostra libertate certitudinem prædestinationis et efficaciam gratiæ composuit; sed ad talem concordiam non adhibuit scientiam mediam; " ergo. Ita Gonetus.

Resp. Transeat maj. *dist. min*. D. Aug. non adhibuit scientiam mediam ad conciliandam gratiam efficacem cum nostra libertate, quia per eam nihil cum Semi-Pelagianis profecisset, *conc*. quia scientia conditionatorum ad illam concordiam erat inutilis, *nego min*. Frustra namque D. Aug. confugisset ad scientiam conditionatam, ut libertatem cum gratia conciliaret, eo quod scientia illa supponat gratiæ prævenientis necessitatem, quam idcirco illi hæretici negabant, quod non satis intelligerent eam conciliari posse cum hominis libertate, qui error totus perseverat, etiam supposita nostra conditionatorum scientia.

Dixi: *transeat maj*. Quia D. Aug. totus occupatus in probanda necessitate gratiæ ad quodlibet pietatis opus contra Pelagianos, vel ad initium fidei et finalem perseverantiam contra Semi-Pelagianos, non fuit sollicitus de modo, quo conciliari posset libertas cum gratia et prædestinatione.

Inst. 1. Ut mysterium gratiæ et libertatis conciliaret D. August. recurrit ad omnipotentissimam Dei voluntatem; ergo ad hoc inutilis est scientia media.

Resp. dist. ant. Recurrit ad omnipotentissimam Dei voluntatem, sine exclusione scientiæ conditionatorum, conc. cum tali exclusione, *nego ant*. Ita juxta S. Doctorem (*L. de corrept. et gratia, cap*. 4.) *Deus habet humanorum cordium, quo placet, inclinandorum omnipotentissimam potestatem*. Quatenus habet in thesauris suæ potentiæ plura et plura in infinitum

auxilia gratiæ, de se repudiabilia, sed quæ per scientiam conditionatorum certo et infallibiliter novit habitura effectum, si dentur, quibuscum proinde efficacissime et infallibiliter potest nos ad bonum libere agendum movere; atque ita recte conciliatur tum certitudo præscientiæ et prædestinationis, tum libertas humanæ voluntatis.

Inst. 2. Modus quo Faustus Semi-Pelagianorum princeps conciliabat libertatem cum gratia et prædestinatione, est rejiciendus; atqui Faustus conciliabat libertatem cum gratia et prædestinatione per scientiam futuri consensus, *nisi præscientia exploraverit*, inquit, *prædestinatio nihil decernit*. Ergo.

Resp. dist. min. Conciliabat libertatem cum gratia et prædestinatione per præscientiam absolutam consensus absolute futuri moventis voluntatem divinam ad decernendum, *conc.* per præscientiam conditionatam, quæ Deum, non quidem moveat, sed dirigat in decernendo, *nego ant.* Itaque Faustus contendebat prædestinationem nihil decernere, nisi præcesserit absoluta meritorum naturalium præscientia, qua Deus certo et infallibiliter moveretur ad gratiam fidei concedendam, qui certe error longe alienus est a systemate scientiæ.

Inst. 3. Omnis novitas in materia religionis merito est suspecta; atqui scientia media est nova; ergo, etc.

Resp. 1. *dist. maj.* Omnis novitas, ubi agitur de dogmate, est suspecta, *conc.* ubi agitur de modo exponendi dogma, *nego maj.* Etiamsi esset nova scientia media, non ideo esset rejicienda, quia non attingit dogma, sed modum dogmatis exponendi, qui modus, eum succedat, merito est amplectendus.

Resp. 2. *dist. min.* Est nova quoad nomen et sui clariorem explanationem, *conc.* quoad rem significatam tali nomine, *nego min.* Quippe sic considerata, nihil est aliud quam scientia conditionatorum a decreto Dei absoluto independens, eoque anterior, quæ tam antiqua est quam ipse Deus, cui inest ab æterno et pro æterno, ut probavimus ex Scriptura et Patribus, et fateri debent adversarii, qui ejus antiquitatem in Semi-Pelagianis agnoscunt.

Nota. Cæteræ objectiones pertinent ad tractatum de Gratia, in quo solventur.

ARTICULUS V.

De causalitate scientiæ Dei.

Nota. Causa rerum duplex est, *directiva* nimirum, quæ dirigit operantem ad opus; sic artifex, per habitum cognoscitivum artis, dirigit se ad operandum; et *efficiens*, quæ per veram causalitatem influit in ipsum opus; sic idem artifex, per facultatem executricem, exequitur quod ejus voluntas, juxta regulas artis, præcipit.

Certum est 1. Scientiam Dei practicam esse causam rerum ab eo productarum, Sap. 8. *Quis horum magis quam illa* (Sapientia) *est artifex?* Unde, *Joann.* 1. de Verbo, quod est sapientia increata, dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt*.

Certum est 2. Scientiam Dei esse causam rerum directricem, quia se habet ad res creatas, sicut scientia artificis ad arteficiata; atqui scientia artificis est causa arteficiatorum directrix, quatenus per ideam quam in mente habet, dirigit opus quod exequitur; ergo. Unde, *Ps.* 103. dicitur: *Omnia in sapientia fecisti*.

Certum est 3. Scientiam Dei, ut sit causa rerum, non solum directiva, sed efficiens, debere adjunctas habere voluntatem et omnipotentiam, quia illa tria attributa ad rerum productionem concurrunt; nam scientia dirigit opus, voluntas illud imperat, et omnipotentia illud exequitur. His positis

Quæritur, quænam scientia Dei sit causa rerum, an scientia simplicis intelligentiæ, vel scientia visionis? si sit scientia simplicis intelligentiæ, verum erit dicere: *Non ideo res futuræ sunt, quia cognoscuntur a Deo, sed ideo potius cognoscuntur quia futuræ sunt*. Si sit scientia visionis, verum erit dicere: *Res ideo futuræ sunt, quia prævidentur a Deo;* particula, *quia*, veram causalitatem inferente.

CONCLUSIO

Scientia simplicis intelligentiæ, quatenus habet adjunctam voluntatem, non vero scientia visionis, est causa rerum. Est contra Thomistas.

Prob. prima pars. Ea scientia est causa rerum, quæ Deum, tanquam supremum artificem dirigit ad operandum; atqui talis est scientia simplicis intelligentiæ, quæ, Deo essentias et proprietates rerum omnium possibilium repræsentando, proponit modum quo fieri possunt; ergo.

Prob. secunda pars. 1. Ex SS. Patribus docentibus, non ideo res esse futuras, quia Deus novit eas esse futuras; sed e contra ideo Deum res futuras præscire, quia futuræ sunt: *non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum*, inquit Origenes *(in cap. 8. Ep. ad Rom.)* » sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat. *Et D. Damascenus (L. contra Manichæos)* est quidem præscientia Dei vera et inviolabilis; verum ipsa nequaquam est causa cur omnino fiat, quod futurum est: quia hoc vel illud facturi sumus, ideo prænoscit. » Ita etiam loquuntur omnes alii Patres, quotiescumque de scientia Dei, quæ *visionis* dicitur, loquuntur.

Prob. 2. *ratione*. Scientia, quæ est causa rerum, est ea quæ dirigit potentiam executricem ad res producendas; *atqui* scientia visionis non est hujusmodi; nam scientia quæ versatur circa res jam productas pro aliqua temporis differentia, non potest dirigere potentiam executricem, ad illas producendas; atqui scientia visionis versatur circa res jam pro aliqua temporis differentia productas; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Aug. *(L.* 13. *Confess. cap. ult.)* ait: *Nos ista quæ fecisti videmus, quia sunt; tu autem quia vides, ea sunt*. Ergo scientia visionis est causa rerum.

Resp. *nego conseq.* D. enim Aug. non intelligendus est de scientia visionis, sed de scientia simplicis intelligentiæ, quæ præcedit decretum voluntatis, quod dirigit; alias sibi contradiceret D. Aug qui loquens de scientia visionis, *l.* 4. *de lib. arbitr. c.* 4. ait: *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt; sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt*.

Objicies 2. Scientia, quæ est causa rerum, debet esse libera; atqui scientia simplicis intelligentiæ non est libera; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est libera, quatenus est speculativa, *conc.* quatenus est practica, *nego min.* Porro scientia simplicis intelligentiæ, ut est practica, est libera, quia non causat res, nisi adjunctum habeat liberum divinæ voluntatis decretum, quod diriget, et quo potentia applicatur ad operandum.

Inst. 1. Scientia, quæ jungitur decreto, non est scientia simplicis intelligentiæ, sed visionis; ergo.

Resp. dist. ant. Si jungatur decreto, ita ut illud subsequatur, *conc.* Si jungatur, ita ut præsit decreto, tanquam causa dirigens, *nego*.

Inst. 2. Scientia, quæ terminatur ad esse rerum actuale, non est scientia simplicis intelligentiæ, sed visionis; atqui scientia, quæ est causa rerum, terminatur ad esse rerum actuale; ergo.

Resp. *dist. maj.* Scientia, quæ terminatur ad esse rerum actuale, tanquam repræsentatio ad objectum præsentatum est scientia visionis, *conc.* tanquam causa ad effectum, *nego maj.* Atqui scientia, quæ est causa rerum, terminatur ad illarum esse actuale tanquam causa ad effectum per ejus directionem productum, *conc.* tanquam repræsentatio ad objectum repræsentatum, *nego min.* Itaque scientia practica terminatur ad esse rerum actuale, ut causa directiva ad effectum directione sua productum.

Objicies 3. D. Thom. *(q. 14. art. 8. in corp.)* ait: *Scientia Dei, secundum quod est causa rerum, consuevit nominari scientia approbationis.* Sed scientia illa approbationis est scientia visionis; ergo.

Resp. *nego min.* Quia D. Thom. per scientiam approbationis intelligit scientiam, *quæ sit causa rerum secundum quod habet voluntatem conjunctam*, id est, decernentem, et quasi approbantem quid velit decernere; *atqui* scientia Dei, prout habet adjunctam voluntatem, non est visionis, cum hæc jam supponat decretum voluntatis, solumque respectum dicat ad res jam pro aliqua temporis differentia existentes; *ergo* est scientia simplicis intelligentiæ, quod ut pleno intelligatur:

Nota. Hic ordo rationis distingui potest inter varias Dei scientias. 1. Per scientiam simplicem speculativam videt omnes res quas potest producere. 2. Per scientiam simplicem practicam, seu approbationis, quæ et ars dici potest, videt hæc præ aliis esse producenda per decretum voluntatis, cui, tanquam causa dirigens, prælucet. 3. Posito illo decreto, res jam in aliqua temporis differentia existentes, videt per scientiam visionis; ex quo patet, quod scientia visionis supponit res factas, non vero facit.

ARTICULUS VI.

De ideis divinis.

Quær. 1. *Quotuplex, et quid sit idea?*

Resp. Duplex, objectiva scilicet et formalis.

Idea objectiva est forma quædam, seu exemplar, in mente artificis existens, ad cujus imitationem extra se operatur. Hæc simpliciter est idea.

Idea formalis est cognitio formæ, seu exemplaris, quod artifex sibi in suo opere exprimendum proponit. Quare *idea formalis* in Deo, nihil aliud est quam scientia simplicis intelligentiæ, spectata quatenus dirigit Deum in rerum productione.

Quæres 2. *An sint in Deo ideæ?*

Resp. *affirm.* Nam, *Joann.* 1. dicitur: *Quod factum est, in ipso vita erat.* Quatenus scilicet in mente divina existebat secundum esse ideale et objectivum, quod habent ab æterno in Verbo Dei omnia quæ fiunt in tempore; *ratio est*, quia Deus, tanquam summus rerum omnium artifex, operatur sciens et volens; sed, qui operatur sciens et volens, habet ideas rerum omnium, quas producit conformes illis ideis; ergo, etc.

Dices, Idea non requiritur, nisi ad dirigendum artificem; sed Deus non eget directione, cum non possit deficere; ergo.

Resp. *dist. min.* Non eget directione per aliquid extra se, *conc.* per regulam quæ sit ipsemet Deus, *nego min.* Deus enim per suam sapientiam est sibi ipsi directio et regula.

Quæres 3. *Quid sit idea Dei objectiva?*

Resp. Est essentia Dei, prout est conceptus objectivus ut imitabilis, seu participabilis a creaturis. Ita D. Thom. *(quæst. 15. art. 2.) in quantum*, inquit, *Deus cognoscit suam essentiam ut sic imitabilem a tali creatura, cognoscit eam ut propriam rationem et ideam hujus creaturæ.*

Quæres 4. *An plures sint in Deo ideæ?*

Resp. 1. In Deo est unica idea formalis, quia in Deo unica est rerum omnium cognitio.

Resp. 2. In Deo sunt plures ideæ objectivæ; quia idea objectiva est forma in mente divina existens, ad quam respiciens Deus omnia entia producit, vel producere potest, sed illa entia sunt plura; ergo et illorum ideæ.

QUÆSTIO VI.

De voluntate Dei.

Nota. Ut cum methodo procedamus, hanc quæstionem in quatuor articulos partiemur, quorum *Primus* erit de existentia et quidditate; *Secundus* de divisione; *Tertius* de proprietatibus; *Quartus* de objecto divinæ voluntatis.

ARTICULUS I.

De existentia et quidditate divinæ voluntatis.

CONCLUSIO I.

In Deo est voluntas proprie dicta.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. 6. *Fiat voluntas tua.* Unde Synodus VI. adversus Monothelitas definiit duplicem esse in Christo voluntatem, divinam nimirum et humanam.

Prob. 2. Omnis perfectio simpliciter simplex est in Deo; atqui talis est voluntas; ergo.

CONCLUSIO II.

Voluntas Dei est ipsamet essentia divina, concepta per modum facultatis appetitivæ rationalis.

Prob. prima pars: Quia quæcumque in Deo sunt, non distinguuntur ab essentia realiter, sed tantum virtualiter; ergo voluntas divina est ipsamet essentia divina.

Prob. secunda pars: Conceptum de divina voluntate formamus, secundum conceptum quem formare solemus de voluntate creata, removendo tamen ab illa imperfectiones quæ in voluntate creata deprehenduntur; atqui voluntas creata est facultas appetitiva rationalis; ergo.

Objicies contra secundam partem: In Deo nihil potest concipi per modum facultatis, seu potentiæ; ergo.

Prob. ant. Deus est actus purissimus; ergo nihil in eo potest concipi per modum potentiæ.

Resp. *dist. conseq.* Nihil in Deo potest concipi per modum potentiæ, distinctæ ab ipsa Dei essentia, *conc.* indistinctæ ab essentia, *nego conseq.* Licet ergo voluntas divina concipiatur per modum potentiæ, nihilominus est actu semper volens, utpote indistincta ab essentia.

Inst. De ratione potentiæ est, quod sit principium per se influens in operationem; atqui voluntas in Deo non potest esse, nec concipi cum fundamento in

re, ut principium influens in volitionem divinam; ergo.

Resp. *dist. maj.* De ratione potentiæ creatæ, *conc.* de ratione potentiæ divinæ, *nego maj.* Responsio est D. Thom. (*q.* 25. *art.* 1. *ad* 3.) dicentis: » Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed etiam effectus; sic igitur in Deo salvatur ratio potentiæ, quantum ad hoc quod est principium effectus, non autem quantum ad hoc quod est principium actionis, quæ est divina essentia ".

ARTICULUS II.

De divisione divinæ voluntatis.

Nota. Licet voluntas Dei a parte rei sit unica et simplicissima, qua Deus unico actu, a natura indistincto, vult quæcumque vult; tamen propter varia objecta ad quæ fertur, et multiplices ad illa objecta respectus, secundum nostrum concipiendi modum, multipliciter dividitur. Unde:

CONCLUSIO I.

Voluntas Dei dividitur in voluntatem beneplaciti, et voluntatem signi.

Voluntas beneplaciti est ipsa volitio Dei qua aliquid vult, vel non vult: de qua Apost. (*Rom.* 12. *v.* 2.) ait: *ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta*. Talis est voluntas dandi gloriam.

Voluntas signi est signum quoddam externum declarans Dei volitionem, de qua Christus, *Matth.* 12. ait: *Qui facit voluntatem Patris mei*, id est, mandata, prohibitiones, etc. servat, *ipse intrabit in regnum cœlorum*. Ubi mandata Dei dicuntur voluntas Dei; quia iis significatur Deum velle fieri, quod lege sua sanxit.

Porro voluntas signi semper significat aliquam voluntatem beneplaciti, sed non semper eam quæ prima fronte intellectui humano occurrit; sic quando Deus præcepit Abrahamo, ut immolaret filium suum, volebat quidem ejus obedientiam probare; sed non volebat revera Isaac immolari. Sic quando permittit peccatum, vult quidem ut homo non agat coacte, sed non vult ut peccatum perpetret, quod alio signo prohibet, etc.

Quæres 1. *Quodnam est discrimen inter voluntatem signi, et voluntatem beneplaciti?*

Resp. Est hoc discrimen, quod voluntas beneplaciti sit proprie dicta voluntas Deo intrinseca; voluntas vero signi sit metaphorica, Deoque extrinseca, eo fere modo quo testamentum, quod est signum ultimæ hominis voluntatis, vocatur ultima hominis voluntas.

Quæres 2. *Quotuplex numeratur voluntas signi?*

Resp. Quintuplex, quæ hoc versu comprehendi solet:

Præcipit, et prohibet, permittit, consulit, implet.

Hæc enim omnia a nobis, ut totidem signa voluntatis, spectantur. Nam volumus fieri quod præcipimus, non fieri vero quod vetamus; indirecte velle censemur quod permittimus, cum possumus impedire; volumus et optamus ea quæ consulimus: et tandem id vere volumus quod facimus, sponte scilicet, et non inviti.

CONCLUSIO II.

Voluntas beneplaciti dividitur multipliciter.

1. Enim dividitur in antecedentem, et consequentem.

Voluntas antecedens est ea, qua Deus aliquid vult secundum se spectatum, abstrahendo a circumstantiis quæ illi adjungi possunt. Hac voluntate Deus vult omnes homines salvos fieri, quia hoc in se bonum est.

Voluntas consequens est ea, qua Deus aliquid vult simpliciter et absolute, spectatis omnibus circumstantiis particularibus. Hac voluntate Deus vult hominem in impœnitentia finali morientem damnari. Hanc divisionem tradit S. Damas. (*L.* 2. *de fide orthod. c.* 29.). » Hoc itidem nosse oportet, *inquit*, Deum primaria et antecedente voluntate velle omnes salvos fieri... quia bonus est ... peccantes vero puniri vult, quia justus est. Itaque prima illa voluntas, antecedens dicitur, et beneplacitum cujus ipse causa sit. Secunda autem consequens voluntas et permissio, ex nostra causa ortum habens".

Voluntas absoluta est illa, quæ a nulla conditione pendet, et est semper efficax: talis est voluntas de mundo condendo.

Voluntas conditionata est ea, quæ ex aliqua conditione pendet; unde non est semper efficax, quia non semper ponitur conditio requisita, qualis est voluntas qua Deus statuerat Ninivem infra 40. dies subvertere, nisi resipisceret. *Jonæ* 3.

ARTICULUS III.

De proprietatibus divinæ voluntatis.

Nota. Quatuor sunt divinæ voluntatis proprietates, nimirum *causalitas, efficacia, libertas*, et *omnipotentia*, de quibus sequentibus Paragraphis.

§. I. *De causalitate divinæ voluntatis.*

CONCLUSIO.

Voluntas Dei est causa rerum imperans.

Prob. 1. Ex Scriptura Psalm. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit*. Et Ephes. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*.

Prob. 2. Duplex tantum est modus agendi, scilicet per naturam et per voluntatem; atqui Deus non agit per naturam; ergo, etc. *Prob. min.* Agens per naturam ad certum et determinatum finem, certosque effectus, est determinatum; atqui Deus non est sic determinatus, nam *omnia quæcumque voluit fecit*; ergo non est agens naturale; ergo per liberam voluntatem est causa rerum.

Dices 1. D. Thom. (*q.* 19. *art.* 4. *ad* 2.) docet Deum operari per naturam; ergo non agit per voluntatem.

Resp. *dist. ant.* Docet Deum operari per naturam identice, *conc.* formaliter, *nego*. Id itaque docet D. Thom. ex eo quod intelligere, et velle Dei, identificentur essentiæ. Porro, *ibid.* dicit, *Deum agere per voluntatem, non per necessitatem naturæ*.

Dices 2. Ex dictis supra, Deus est causa rerum per scientiam; ergo non per voluntatem.

Resp. *nego conseq.* Deus enim agit per intellectum et voluntatem, quatenus » intellectus est causa dirigens, qua concipitur forma operis; et voluntas est causa imperans, quia forma ut est in intellectu tantum, non determinatur ad hoc quod sit, vel non sit in effectu, *ait D. Thom. hic*".

Dices 3. Si Deus est causa rerum, rebus volitis necessitatem imponit; falsum conseq. ergo.

Resp. *dist. seq. maj.* Imponit necessitatem rebus volitis quibus aptavit causas necessarias, *conc.* quibus aptavit causas contingentes defectibiles, id est,

quæ non habeant eodem modo semper operari, *neg. seq. maj.* Porro Deus quibusdam effectibus aptavit causas contingentes defectibiles; tales sunt actiones humanæ, quæ pendent ab hominum voluntatibus, quæ sunt contingentes, ac defectibiles, ad quas licet concurrat Deus, tamen illis non imponit necessitatem, quia concursus Dei sequitur liberam voluntatis creatæ determinationem.

Inst. D. Thom. (*quæst.* 19. *art.* 8.) docet necessitatem et contingentiam volitorum repetendam non esse a causis mediis; ergo non est repetenda a causa prima.

Resp. *nego conseq.* Non enim hoc docuit D. Thom. quod causæ secundæ non sint necessitatis et contingentiæ causæ proximæ, sed quia voluntas divina est prima radix et causa necessitatis et contingentiæ: » Non propterea, *inquit*, effectus voliti a Deo eveniunt contingenter, quia causæ proximæ sunt contingentes; sed propterea, quia Deus voluit eos contingenter evenire, contingentes causas ad eos præparavit ".

§. II. *De efficacia divinæ voluntatis.*

Nota. Quæritur hic utrum voluntas Dei semper impleatur, ita ut effectuum semper obtineat, quem intendit.

CONCLUSIO I.

Voluntas signi non semper impletur.

Prob. Quia consilia et præcepta Dei sunt signa divinæ voluntatis; atqui non tantum consilia, sed et præcepta Dei non semper implentur, cum multi contemnant ejus consilia, et mandatis non obediant, Prov. 1. *Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.*

CONCLUSIO II.

Voluntas Dei antecedens, et conditionata, cujus nempe conditio non a solo Deo, sed a libera etiam creatæ voluntatis cooperatione pendet, non semper impletur.

Prob. 1. Deus voluntate antecedente vult omnes salvos fieri, et damnari neminem, *omnes homines vult salvos fieri* (1. *ad Tim.* 2. *v.* 4.), et *nolo mortem peccatoris* (*Ezech.* 18. *v.* 32.); atqui non omnes homines salvantur, quia conditionem quæ a Deo simul et a libera humanæ voluntatis cooperatione pendet, homines ex sua parte non implent; ergo.

Prob. 2. Ex infinitis Scripturæ testimoniis, quibus declaratur Deum aliquid velle, quod tamen, defectu hominis Deo reluctantis, non fit. Ezech. 24. » Mundare te voluit, et non es mundata a sordibus tuis. *Matth.* 23. Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? *Unde D. Aug.* (*L. de Catechiz. rudibus, cap.* 26.) ait: Deus vult homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, et non resistant misericordiæ creatoris sui ". Ergo, etc.

CONCLUSIO III.

Voluntas Dei consequens et absoluta, tum circa objectum a solo Deo pendens, tum circa liberas hominis actiones, semper impletur, nec illi unquam resistitur.

Prob. prima pars. Ex Script. Ps. 113. *Omnia quæcumque voluit, fecit.* Esther 13. *Domine Deus, rex omnipotens ... non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.* Atqui in his locis agitur de externis operibus omnipotentiæ divinæ: ergo circa illa, Dei voluntas semper impletur.

Prob. secunda pars: Ex Script. Isaiæ 46. *Consilium meum stabit et omnis voluntas mea fiet.* Roman. 9. *Voluntati ejus quis resistit?* Atqui in his locis agitur de liberis hominis actionibus; ergo circa illas consequens et absoluta voluntas Dei semper impletur.

Hinc D. Aug. Enchirid. 96. dicit: » Neque veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult, potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus ".

Dices: Non potest conciliari humana libertas cum absoluta Dei voluntate circa liberas nostras actiones; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Quia voluntas Dei absoluta circa liberas hominis actiones supponit liberam hominis determinationem a Deo conditionate prævisam; qua præsupposita, Deus, pro suo beneplacito, absolute decernit hanc actionem, quare vocatur *voluntas consequens*.

Inst. Necesse est, ut homo faciat, quod Deus absolute vult ut faciat; ergo cum absoluta Dei voluntate non potest conciliari humana libertas.

Resp. *dist. ant.* Necesse est necessitate consequente liberam hominis determinationem a Deo ab æterno prævisam, *conc.* necessitate antecedente, *nego ant.* Porro cum necessitas consequens supponat liberi arbitrii exercitium, non nocet libertati.

§. III. *De libertate divinæ voluntatis.*

Nota. Hic non est quæstio de libertate actuum Dei ad intra, quales sunt amor sui, generatio Verbi, etc. Certum est enim ista omnia esse necessaria. *Tota ergo difficultas est,* an Deus sit liber, quando agit circa creaturas, et in quo consistat talis libertas; itaque sit

CONCLUSIO I.

Deus vere et proprie liber est circa creaturas. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Is enim est vere et proprie liber, qui quod vult, quando vult, et prout vult, facit; atqui Deus ita se habet circa res a se distinctas. Ps. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Et Psal. 93. *Deus ultionum libere egit.* Ergo, etc.

Prob. 2. *ratione Theologica.* Libertas in se spectata, est perfectio simpliciter simplex, omnis expers defectus et imperfectionis; at omne genus perfectionum est in Deo, qui est perfectissimus; ergo.

Objicies 1. Ille non est liber, qui non potest peccare; atqui Deus peccare non potest; ergo.

Resp. *nego maj.* Peccandi enim facultas ad libertatis naturam non pertinet, sed est ejus defectus, ex imperfectione creaturæ proveniens.

Objicies 2. Ille non est liber, qui non habet indifferentiam ad agendum vel non agendum; atqui Deus non habet indifferentiam, etc.

Prob. min. Qui semper fuit determinatus ad agendum, vel non agendum, non est indifferens ad agendum, vel non agendum; atqui Deus fuit determinatus ad agendum, vel non agendum; ergo, etc.

Resp *dist. maj.* Qui semper fuit determinatus, non est indifferens, indifferentia passiva et suspensionis, *cons.* indifferentia activa, *nego maj.* et similiter ad consequens.

Itaque indifferentia activa est vis ad agendum, vel non agendum, quæ competit ei qui ad certum quid agendum non alligatur, hæc Deo competit. *Indifferentia passiva* reperitur in eo, qui, aliquid libe-

re decernens, novum actum immanentem producit ac in se recipit. *Indifferentia suspensionis* reperitur in eo, qui, anceps consilii, quod agat, nondum decrevit: neutra harum Deo competit, in quo nulla est indeliberatio, et inquisitio eorum quæ agenda sunt, et qui, eum sit suus actus et sua volitio, nullum actum novum producit aut in se recipit, cum aliquid libere decernit; ac proinde nulla fit in eo mutatio, sed in creaturis duntaxat, quas de novo producit, vel sanctificat.

Objicies 3. Deus non potest non ponere suam volitionem; ergo vult necessario quæcumque vult.

Resp. *dist. ant.* Si ille actus sumatur entitative, *conc.* si sumatur secundum suam terminationem ad creaturas, *nego ant.* Hæc solutio manifesta fiet conclusione sequenti, ad quam remittimus cæteras objectiones.

CONCLUSIO II.

Libertas divinæ voluntatis posita est in entitate divinæ voluntatis, quatenus pro nutu intrinsece connotat objecta extra se posita.

Prob. In eo reponenda est Dei libertas, quod melius ac facilius explicat actum ejus liberum; atqui talis esse videtur modus in nostra conclusione expressus; ergo.

Prob. min. Ad libertatem Dei duo requiruntur, 1. Ut sit perfectio quædam Deo intrinseca. 2. Ut dicat indifferentiam activam; atqui in nostra sententia hæc duo facile intelliguntur convenire libertati Dei. *Primum* quidem, nam actus liber est ipsa divina voluntas, quæ est perfectio Dei intrinseca. *Secundum* quoque, nam ille actus voluntatis divinæ ita connotat creaturas, ad quas terminatur, ut potuerit illas non connotare, proindeque dicit indifferentiam; ergo etc.

Objicies 1. Deus non potest libere tendere in objectum per actum entitative necessarium; ergo actus Dei liber non est idem cum actu Dei necessario.

Resp. *nego ant.* Nam cum actus divinæ voluntatis sit infinite perfectus, potest *necessario* tendere ad quædam objecta, et *libere* in alia.

Instabis 1. Idem non potest esse necessarium simul et liberum; atqui actus divinæ voluntatis est necessarius; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego maj.* Porro actus divinæ voluntatis est necessarius quoad entitatem, liber vero quoad terminationem ad creaturas.

Inst. 2. Terminatio divinæ voluntatis partim est intrinseca, partim extrinseca, ergo Dei libertas coalescit ex intrinseco ac extrinseco, etc.

Resp. nego conseq. Solum enim respectus intrinsecus illius terminationis libertatem Dei formaliter constituit, quatenus nempe se tenet ex parte voluntatis divinæ, non quatenus se tenet ex parte creaturarum; ille enim extrinsecus respectus libertatem Dei sequitur; ergo non eam constituit. Quod ut concipiatur

Nota. Terminatio, seu connotatio ad duo pertinet; nempe ad id quod terminat, et ad id quod terminatur: qua parte pertinet ad id quod terminat, est intrinseca; qua parte pertinet ad id quod terminatur, est extrinseca: porro libertas Dei collocata est in ipsa actua entitativi connotatione.

Objicies 2. Si Deus hoc, vel illud connotare posset, non est immutabilis, falsum consequens; ergo, etc.

Resp. *dist. seq. maj.* Non est immutabilis terminative, *conc.* entitative, *nego*. Porro mutatio terminativa immutabilitati non nocet: res enim ipsa eadem semper manet.

§. IV. *De omnipotentia divinæ voluntatis.*

Nota. Per omnipotentiam intelligitur *vis*, seu *potestas infinita producendi omnia possibilia*, id est, omnia quæ non repugnant, aut in se, aut respectu Dei: sic Deus non potest facere, ut quod factum est, non sit factum, quia hoc repugnat in se; item non potest mentiri, quia hoc repugnat respectu Dei.

CONCLUSIO.

Deus est omnipotens. Est de fide.

Prob. Ex Script. Job 42. *Scio quia omnia potes*. Eccli. 1. *Deus est altissimus creator omnipotens*. Matth. 14. Christus dicit: *Pater, omnia tibi possibilia sunt*. Ratio est, quia Deus est infinitus; ergo habet infinitam virtutem; atqui infinita virtus idem est ac omnipotentia; ergo.

Objicies 1. Deus ex quolibet non potest facere quodlibet; nam non potest facere ut lapis videat; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam Matth. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham*. Ad prob. *dist.* Non potest facere ut lapis videat, in sensu composito naturæ lapideæ, *conc.* quia sic esset animal et non esset, quod repugnat. In sensu diviso, *nego*. Potest enim Deus mutare lapidem in animal vivens, et tunc erit capax actionis vitalis immanentis, qualis est visio.

Objicies 2. Deus non potest facere alia ab iis quæ vult facere, et actu facit; ergo.

Resp. *dist. ant.* De potentia ordinaria, *conc.* de potentia absoluta, *nego ant.* potentia ordinaria spectatur cum decreto, vi cujus non potest facere quæ non facit, cum nihil possit fieri sine decreto. Potentia absoluta spectatur seorsim a decreto, per quam potest alia facere, quam quæ fecit.

Inst. 1. Potentia et voluntas non distinguuntur in Deo; ergo Deus non potest plura facere, quam quæ vult.

Resp. *dist. ant.* Non distinguuntur realiter, *conc.* virtualiter, *nego ant.* fundant enim diversos conceptus; nam voluntas concipitur ad instar facultatis decernentis et præcipientis; omnipotentia vero ad instar facultatis exequentis, unde vocatur in Scriptura, *manus, brachium*, etc.

Inst. 2. Deus, *Genes.* 19. sic alloquitur Loth: *Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc*; ergo non potest omnia facere.

Resp. *dist. conseq.* Non potest potentia ordinaria, *conc.* potentia absoluta, *nego*. Deus potentia absoluta potest quidquid non implicat contradictionem, sed potentia ordinaria non potest, nisi quæ statuit; porro Deus statuerat non opitulari Loth, nisi post illius egressum e Sodomis.

ARTICULUS IV.

De Objecto divinæ voluntatis.

Nota. Hic investigandum habemus, 1. Quodnam sit objectum divinæ voluntatis; 2. Quomodo Deus velit et amet se ipsum et creaturas; 3. An Deus velit mala; 4. An velit omnium salutem.

§. I. *Quodnam sit objectum divinæ voluntatis?*

Nota. Objectum divinæ voluntatis est id omne quod habet rationem boni; illud autem objectum, aliud est *primarium* et *motivum*, ad quod divina vo-

luntas principaliter fertur, et propter quod fertur ad cætera. Aliud est *secundarium* et *terminativum*, ad quod secundario fertur et in ordine ad aliud.

CONCLUSIO.

Objectum primarium et motivum divinæ voluntatis est ipsemet Deus; objectum vero secundarium et terminativum sunt omnes creaturæ, tum in aliqua temporis differentia existentes, tum mere possibiles.

Prob. prima pars. Illud est objectum primarium et motivum divinæ voluntatis, quod est summum bonum, et ratio volendi et amandi cætera; atqui Deus est summum et infinitum bonum, estque una et tota ratio amandi cætera bona, juxta illud Prov. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus;* ergo, etc.

Prob. secunda pars. Quia voluntas Dei cum sit infinita, fertur in illud omne quod habet bonitatem; atqui omnes creaturæ in aliqua temporis differentia existentes habent aliquam bonitatem actualem, ut possibiles bonitatem possibilem; ergo sunt objectum divinæ voluntatis, et divini amoris; atqui non sunt objectum primarium et motivum, nam Deus illas amat propter semetipsum; ergo sunt secundarium et terminativum; hinc D. Thom. (*Lib.* 3. *contra gentes, cap.* 84.) ait: *Deus vult ... ea quæ sunt, vel possunt esse bona*.

§. II. *Quomodo Deus amet seipsum et creaturas?*

Nota. Duplex distinguitur amor, nimirum amor *complacentiæ*, qui est inefficax et necessarius; et amor *benevolentiæ*, qui est efficax et liber.

CONCLUSIO I.

Deus seipsum amat necessario amore complacentiæ.

Prob. Summum bonum clare et intuitive visum, necessario amatur; sed Deus suam summam bonitatem videt clare intuitive, imo comprehensive; ergo seipsum amat necessario; non quidem *amore benevolentiæ*, quia nihil suæ perfectioni addit per suum amorem; ergo *amore complacentiæ*, quo sibi complacet in propria sua bonitate, seu perfectione infinita.

CONCLUSIO II.

Deus amat creaturas possibiles amore complacentiæ et inefficaci; creaturas vero, in aliqua temporis differentia existentes, amat amore benevolentiæ et efficaci.

Prob. prima pars. Illas creaturas Deus amat amore simplicis complacentiæ, qui sibi complacendo in earum possibilitate, nihil statuit circa earum existentiam; atqui sic se habet Deus circa creaturas mere possibiles; ergo illas amat amore simplicis complacentiæ, et quidem eadem necessitate, qua amat suam omnipotentiam, in qua tanquam in causa continentur.

Prob. secunda pars. Illas creaturas Deus amat amore benevolentiæ, quibus libere vult et confert aliquod bonum; atqui Deus, etc. cum velit eas esse et conservari, quod potuisset non prædefinire; ergo.

Objicies contra primam partem. Possibilia sunt pure nihil; atqui Deus non potest amare pure nihil; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Possibilia sunt pure nihil, in se; *conc.* in potentia Dei, in qua continentur, et a qua non distinguuntur, *nego maj.* Ideo quando Deus amat possibilia, amat suam potentiam, in qua sibi complacere concipitur.

Inst. 1. Amare est velle et conferre bonum amato: sed Deus nullum vult, nec confert bonum possibilibus; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Amare amore benevolentiæ, *conc.* amore simplicis complacentiæ, *nego maj.* ad hunc enim amorem sufficit approbatio quædam et complacentia in objecti amati bonitate qualiscumque sit.

Inst. 2. Illa simplex complacentia non est actus voluntatis, sed intellectus approbantis naturas rerum; ergo non est verus amor.

Resp. *nego ant.* Nam illa complacentia est verus voluntatis actus, sequens ad judicium intellectus.

Inst. 3. Omnis actus voluntatis Dei est efficax, juxta illud Psalmistæ, *omnia quæcumque voluit, fecit*. Atqui simplex complacentia est actus inefficax; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Textus enim ille intelligitur de voluntate Dei efficaci, et libere se determinante; actus vero simplicis complacentiæ est inefficax et necessarius.

Inst 4. Deus non amat necessario creaturas possibiles, ergo.

Resp. *nego ant.* Nam si Deus vellet contingenter res possibiles, posset facere ut non essent possibiles, eodem modo, quo potuisset facere, ut res futuræ non essent futuræ, eo quod contingenter illas vult futuras; atqui falsum et impossibile consequens; ergo, etc.

Prob. ant. Deus non amat necessario, nisi summum bonum, sed possibilia non sunt summum bonum; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Non sunt summum bonum, ut considerantur in se, *conc.* ut considerantur in potentia divina, a qua non distinguuntur, *nego*. Sic enim considerantur entitative, non terminative solummodo.

§. III. *An Deus velit mala?*

Nota 1. Triplex est mali genus: nimirum naturæ, pœnæ, et culpæ.

Nota 2. Aliquis duplici modo potest aliquid velle, nempe, 1. *directe et per se*, quando illud vult ratione sui ipsius; 2. *indirecte et per accidens*, quando illud vult ratione alterius, in quod directe fertur.

CONCLUSIO I.

Neque mala naturæ, neque mala pœnæ Deus vult per se directe, bene vero per accidens et indirecte.

Prob. prima pars. Deus non vult directe et per se, nisi quod habet rationem boni; atqui mala naturæ, et pœnæ, quia talia, nullam habent rationem boni, cum mala naturæ sint defectus naturæ, et mala pœnæ ex peccato originem trahant; ergo.

Prob. secunda pars. Ut Deus dicatur indirecte, et per accidens, velle mala naturæ et pœnæ, satis est quod per se et directe velit aliquid positivum, cum quo ista mala conjuncta sint; atqui Deus vult directe et per se aliquid positivum, cum quo mala naturæ et pœnæ sunt conjuncta: sic v. g. vult servari naturæ ordinem, quocum aliqui naturæ defectus conjunguntur; item vult justitiam suam servari, quod sine irrogatione pœnæ non potest fieri; ergo, etc. Hinc Scriptura dicit: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus* (*Amos* 3. *v.* 6.); et, *bona, et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt*. (*Eccl.* 11. *v.* 14.) Qui textus non possunt intelligi, nisi de malis naturæ et pœnæ.

CONCLUSIO II.

Deus nulla ratione vult mala culpæ, licet illa permittat.

Propositio est de fide definita a Concil. Tridentin. (*Sess. 6. can. 6.*) his verbis: » Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum... anathema sit ".

Prob. 1. Ex Script. Psalm. 5. » Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. *Et Jac.* 1. Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est ".

Prob. 2. Deus neque directe et per se, neque indirecte et per accidens vult peccatum; ergo nullo modo etc.

Prob. prima pars. ant. Si Deus vellet peccatum directe et per se, vel appeteret malum quatenus malum, vel appeteret malum sub ratione boni; atqui neutrum dici potest, etc. *non primum*, quia sic non est appetibile; *non secundum*, quia Deo res apparent tales, quales sunt; ergo.

Prob. secunda pars ant. Velle aliquid indirecte et per accidens, est illud velle per aliquid positivum, cui necessario conjunctum est; atqui Deus non sic vult peccatum; nam non posset velle malum culpæ per aliquid positivum, v. g. per entitatem peccati, cum qua necessario conjunctum esset, quin vellet malitiam peccati, nos enim ita solummodo eam volumus; atqui Deus non potest velle malitiam peccati; ergo, ut concludit Div. Thom. (*quæst.* 19. *art.* 9. *in corp*) *malum culpæ, quod privat ordinem ad bonum divinum, Deus nullo modo vult.*

Dixi in Prop. *Licet ea permittat:* quia ut ait D. August. (*In Enchiridio cap.* 95.) *non fit aliquid, nisi omnipotens velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.*

Nec dicas, Deum male agere permittendo peccatum quod non potest impedire.

Resp. enim cum D. Aug (Ibidem, cap. 96.) » Deum facere bene, etiam sinendo fieri quæcumque fiunt male: non enim hoc, nisi justo judicio sinit: et profecto bonum est, quod justum est.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus vult et amat potentiam peccandi; ergo vult saltem indirecte peccatum.

Resp. *dist. ant.* Amat potentiam peccandi, secundum substantiam, *conc.* secundum ejus defectum, *nego ant.* neque enim peccandi facultas ad libertatis naturam pertinet, sed est defectus proveniens ex ejus limitatione.

Inst. 1. Deus amat quidquid connexum est cum sua omnipotentia; atqui entitas peccati connexa est cum Dei omnipotentia; ergo.

Resp. 1. *retorq. arg.* Deus amat quidquid connexum est cum sua scientia; atqui peccatum formaliter connexum est cum Dei scientia: ergo. Ideo

Resp. 2. *nego maj.* Neque enim Deus amat, quidquid connexum est cum sua omnipotentia qualis est entitas peccati: nam licet velit permissionem peccati, peccatum tamen, quod ex ea sequitur, et quod detestatur, non vult, nequidem interpretative si non teneatur impedire, uti non tenetur.

Inst. 2. Deus amat quidquid vult facere; atqui vult facere peccati entitatem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Deus amat quidquid vult facere, suo nomine, aut ad quod impellit, aut cujus agendi vim imprimit, *conc.* quod facit tantum ex conditione causæ universalis, *nego maj.* Itaque Deus non concurrit ad entitatem peccati tanquam causa particularis quæ se determinet per se ad talem actum, sed ad illam concurrit tantum ut causa universalis, quæ per accidens tantum se determinat ad talem actum, quatenus scilicet constituit dare concursum omnibus causis secundis; porro quidquid Deus vult ex munere causæ universalis, illud non tam vult, quam non vult impedire ne fiat.

Inst. 3. Atqui Deus impellit ad entitatem peccati. Nam, *Act.* 4. dicitur quod Herodes, Pilatus, et populus Israel, *Convenerunt adversus puerum tuum Jesum, facere quæ manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri;* ergo.

Resp. *nego ant.* Ex textu sequitur quidem, quod Deus voluerit redemptionem hominum per mortem Christi; sed non sequitur, quod voluerit peccatum, quod Judæi interficiendo Christum patrarunt, quorum propensam ad malum voluntatem, potius ad Deicidium ferri permisit, ob finem et rationes quas divina providentia sibi præscripsit.

Inst. 4. Qui vult absolute effectum, censetur velle illius causam; atqui Deus voluit absolute redemptionem hominum per mortem Christi; ergo censetur voluisse Deicidium.

Resp. *dist. maj.* Censetur velle illius causam, quando illius causa unica potest esse, *conc.* quando illius causa esse potest multiplex, *nego maj.* Porro redemptio hominum poterat per alias causas evenire, nempe per mortem Christi vi amoris causatam, vel alio quocumque modo.

Objicies 2. Roman. 9. Deus Pharaoni dicit: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.* Ergo, inquit Calvinus, Deus excitavit Pharaonem ad peccandum, ad hoc ut illum puniret.

Nota. Apostolus citat Scripturam *Exod.* 9. ubi loco istius vocis, *excitavi te*, legitur, *posui te*, nempe super thronum, in Hebræo legitur, *stare feci te*, in 70. *et propter hoc conversatus es*. Hoc notato,

Resp. *nego conseq.* Sensus enim hujus textus est, quod Deus excitaverit Pharaonem prævidens futurum eum impium et puniendum, unde textus non est intelligendus de mandato, sed de permissione peccatorum.

Inst. Atqui Scriptura intelligenda est de mandato peccatorum; dicitur enim, *Exod.* 9. *Induravitque Dominus cor Pharaonis;* atqui indurare cor hominis, est velle ut homo peccet; ergo, etc.

Resp. *nego subsumpt.* Ad argumentum, *dist. min.* indurare positive, *conc.* negative, *nego min.* nam, ut ait August. (*Epistol.* 105.) *non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*, subtrahendo nempe gratiam specialem et uberiorem ob peccata præterita, qua subtracta, homo frequentius cadit, nec resurgit.

Objicies 3. Ps. 104. dicitur: Deum convertisse Ægyptios ad odium Israelitarum: *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Deus convertit Ægyptios in odium Israelitarum occasionaliter, *conc.* positive, *nego ant.* Ex eo enim quod Deus Israelitas multiplicaverit in Ægypto, inde Ægyptii sumpserunt occasionem illos odio habendi.

§ IV. *An Deus velit omnium salutem; et an Christus mortuus sit pro salute omnium?*

Nota 1. Has duas quæstiones conjungimus, quia inter se ita connexæ sunt, ut separari a se invicem nullatenus possint; de fide enim est Patrem æternum voluisse, ut Christus moreretur pro salute eorum o-

minum, quos ipse Pater vult salvari, et Christum, omnem Patris voluntatem implevisse. *Descendi de Cœlo*, inquit Jo. 6. *non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*.

Nota 2. Et reeole ex dictis, voluntatem aliam esse *signi*, aliam *beneplaciti*, quæ vel est *antecedens* et conditionata, nec semper habet suum effectum; vel *consequens*, quæ absoluta est, semperque efficax.

Nota 3. Cum quæritur, utrum Deus velit omnes salvos fieri, non est quæstio, 1. utrum in statu naturæ innocentis, Deus voluntate beneplaciti antecedente, voluerit omnium salutem, neque 2. utrum etiam in statu naturæ lapsæ Deus id velit voluntate signi, aut voluntate simplicis complacentiæ, otiosæ, et sterilis; id enim fatentur omnes hæretici; sed

Quæstio est, utrum Deus antequam, secundum nostrum concipiendi modum, præviderit merita aut peccata hominum, omnes salvos fieri velit voluntate sincera et activa, conditionata tamen, scilicet, modo in gratia moriantur ... Negarunt olim Prædestinatiani, dicentes ex hominibus alios ad gloriam, alios vero ad sempiternum exitium, sola Dei voluntate, ab æterno destinatos fuisse; quem errorem renovarunt Calvinus (*L.* 1. *instit. cap.* 24.), et Jansenius (*L.* 3. *de gratia Christi, cap.* 20.); affirmant vero omnes Catholici.

Nota 4. Cum quæritur, utrum Christus sit mortuus pro omnibus, quæstio non est, utrum Christus moriendo sufficiens pretium pro omnibus obtulerit: id enim fatentur omnes, sed quæstio est, utrum Christus voluntate, non quidem absoluta et consequente, sed conditionata et antecedente, voluerit omnibus et singulis hominibus ad salutem prodesse sanguinem suum, illumque in hunc finem Deo Patri obtulerit... Negant Calvinus (*in Epist.* 1. *Joann.c.*2.), et Jansenius (*L.* 3. *de gratia Christi, c.* 21.), cum hac differentia, quod Calvinus doceat nullis reprobis ullam gratiam ex meritis Christi concedi; e contra Jansenius, licet doceat Christum non magis pro reproborum salute sanguinem suum fudisse, quam pro salute diaboli, fatetur tamen multis reprobis, propter merita mortis Christi, conferri fidem et justificationem, in qua non possunt perseverare. Contra quos sit

CONCLUSIO I.

» De fide est Deum vera et sincera voluntate beneplaciti, velle alios salvos fieri quam prædestinatos. "

Prob. 1. Ex isto celebri testimonio, Joann. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam." Ex quo sic argumentor: De fide est, Deum vere et sincere velle, ut omnes, qui credunt in Christum, habeant vitam æternam; atqui non omnes, qui credunt in Christum, sunt prædestinati; ergo.

Prob. 2. Fuit in Deo vera et sincera voluntas salvandi Apostolos, juxta illud: (*Joann.* 6. *v.* 39.) » Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die." Atqui tamen Judas, qui erat unus ex eis, non erat prædestinatus: *Quos dedisti mihi*, inquit Christus (*Joann.* 17. *v.* 22.), *custodivi: et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis*. Ergo de fide est Deum velle sincere salvare alios, quam prædestinatos. Decretorium est illud testimonium, nec illius vim eludere possunt Jansenianі.

Dicunt quidem, Judam non fuisse unum ex eis, quos Deus Christo dederat, ut vitam æternam haberent; sed

Contra est interpretatio omnium Patrum. Div. August. (*Tract.* 105. *in Joann. cap.* 17.) qui in hæc verba: " Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, *ait*: Quamquam et hæc omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt ... sed ut de his solis, quos tunc habebat discipulis, hæc loqui intelligatur, illud magis urget quod paulo post ait: " Cum essem cum eis, servabam eos in nomine tuo; quos dedisti mihi, custodivi, et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur *Judam significans, qui tradidit eum: ex isto quippe duodenario numero Apostolorum solus periit*.

Et D. Cyrill. Alex. (*L.* 11. *Commentar. in Joann.*) hæc ait: *Suos Discipulos ita servasse ait ... ut nemo, præter unum perierit*. Et in hæc verba: *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, illic sint*, ait: *Volo igitur, o Pater, ut qui ad te per fidem accedunt, et qui per tuam illuminationem, mei facti sunt* (id est, fideles), *mecum sint, et meam claritatem videant*. Ergo omnes fideles Deus dedit Christo; ergo sincere vult ut omnes salventur.

CONCLUSIO II.

» Deum velle sincere salutem omnium omnino hominum nullo excepto; si non est expresse de fide, certe est fidei proximum et catholicum; cui nihil deest ut sit expresse de fide, præter expressam et publicam Ecclesiæ definitionem.

Prob. Illa propositio est catholica et saltem fidei proxima, cui tum Scriptura, tum SS. Patrum et Conciliorum traditio, tum universæ Scholæ consensus suffragatur; atqui talis est nostra propositio; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Script. 2. ad Timoth. 2.) *Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*. Atqui hanc Dei voluntatem extendi ad omnes et singulos homines, probant, tum votum Apostoli monentis, ut fiant » orationes pro omnibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt, *licet fuerint pagani, et in paganismo obierint, quia* bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri; *tum ratio, quam illius Dei voluntatis reddit, quia nimirum* unus est Deus, unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. *Ergo sicut Apostolus monet* fieri orationes pro omnibus hominibus;" sicut Deus, omnium omnino hominum, nullo excepto, Deus est; ita et omnium Salvator et Redemptor; ita vult omnes omnino et singulos homines salvos fieri.

Ezech. 36. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat*. Atqui si vel unum Deus nollet salvari, vellet ejus mortem, id est æternam damnationem; ergo. Sunt infiniti textus hujusmodi quos, brevitatis causa, omittimus.

Prob. 2. Ex Concil. Carisiaco (Gallice, Crecy, in Picardia): » Deus omnipotens omnes homines, sine exceptione, vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur, salvantis est donum: quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum."

Prob. 3. Ex Patribus, inter quos sufficiat unus August. quem ad suas partes trahere nituntur Janseniani; *lib. de Spiritu et litter. c.* 33. quærit si bona voluntas, qua creditur, sit donum Dei, quare non detur omnibus, cum *omnes homines velit salvos fieri? etc.* Respondet: Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes, justissime judicentur;

quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum seipsos fraudant magno et summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in dona misericordiam contempserunt". Ibi loquitur de iis qui, non credentes, faciunt contra voluntatem Dei, cui per liberum arbitrium et resistunt, et jnetam sibi damnationem acquirunt.

Prob. 4. De consensu Scholasticorum, inter quos duos refero: Magistrum nempe Sententiarum, qui in collectaneis in Epist. Pauli, quærit: *si Deus, qui omnipotens dicitur, omnes homines vult salvos fieri, cur non impletur hæc ejus voluntas?* Respondet: *in hac locutione sensus et conditio latet; unde Petrus ait: omnis Scriptura indiget interpretatione. Vult ergo Deus omnes salvos fieri, si accedant ad eum: non enim sic vult, ut nolentes salventur, sed vult eos salvari, si et ipsi velint.* En voluntas Dei conditionata clare et nitide expressa, conditione se tenente ex parte creaturæ; ergo Deus, quantum est ex se, vult omnes et singulos salvos fieri .... et Div. Thom. *q.* 13. *art.* 9. *ad* 1. dicit textum Apostoli, *Deus vult omnes salvos fieri*, intelligi *de voluntate antecedente, non de consequente*. Et in cap. 12. Epist. ad Hebræos, ait: *Vult omnes salvos fieri; et ideo gratia Dei nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat.* En voluntas beneplaciti antecedens, actuosa, clarissime expressa, pro omnibus, nullo excepto.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Hæc Apost. verba, *Deus vult omnes salvos fieri*, significant tantum voluntatem signi; ergo Deus non vult sincere, et voluntate beneplaciti, omnes salvos fieri.

Resp. *nego ant.* Tum quia illa verba in sensu proprio significant voluntatem beneplaciti, qua Deus vere, et sincere vult, et desiderat salutem omnium et singulorum, tum quia illa voluntas est beneplaciti, vi cujus destinavit omnibus redemptorem, eisque præparavit media, quibus salvari possent, ita ut sola sua culpa non salventur; atqui Deus, vi voluntatis salvandi omnes, *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Omnibusque et singulis præparavit media salutis æternæ consequendæ sufficientia; gratias nempe vere sufficientes, quibus saluti suæ consulere possent, ut fuse probabimus Tomo 3. de Gratia, cap. 3. Unde Œcumenius (*In cap.* 2. *Epist.* 1. *ad Timot.*) ait: *Si ergo Deus vult, quare non fit quod vult? non fit, quia illi nolunt.*

Objicies 2. D. August. generalem Dei voluntatem omnes et singulos homines salvandi, damnat in Pelagianis et Semi-Pelagianis; ergo.

Resp. *dist. ant.* Voluntatem Dei generalem damnat in sensu perverso Pelagianorum, *conc.* absolute et in se, *nego*. Est enim propositio vera et catholica.

Itaque Pelagiani et Semi-pelagiani docebant 1. Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi veliut, solis nempe liberi arbitrii viribus; quod tanquam falsum reprobat Div. Aug. sed nusquam negavit Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint per gratiam suam: *Verum est omnino*, ait, lib. 1. retract. c. 10. *omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas a Domino*.

2. Docebant Deum velle indifferenter, seu æqualiter omnium hominum salutem, ita ut nulla sit Dei specialis voluntas erga electos. Quod recte damnavit D. Aug. ex hoc Apostoli 1. ad Tim. 4. » Speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium. "

Inst. 1. Atqui Div. Aug. generalem Dei voluntatem salvandi omnes et singulos damnavit absolute, et in se; ergo.

Prob. sub. Div. August. Enchiridii, cap. 103 ista verba Apost. *Vult omnes salvos fieri*, exponit, 1. Per distributionem accommodam negativam, hoc sensu, *quod nullus salvus fiat, nisi quem* (Deus salvus fieri) *velit*. 2. Per distributionem accommodam affirmantem de generibus singulorum, non de singulis generum, hoc sensu, quod Deus quosdam homines ex omnibus nationibus et conditionibus salvari velit. 3. Exponit de voluntate causali, ita ut dicatur, *quod omnes homines Deus vult salvos fieri, quoniam nos facit velle*, et, quantum possumus, procurare. Atqui omnes illæ expositiones omnino sunt alienæ ab illa voluntate generali, quæ omnes et singulos complectitur; ergo illam voluntatem in Deo non agnoscit D. Doctor.

Resp. *dist. min.* Sunt alienæ a generali Dei voluntate salvandi omnes, quam non excludunt, *conc.* quam excludunt, *nego min.* et conseq.

Itaque D. August. agens hic contra Pelagianos, qui docebant voluntatem Dei absolutam frustrari posse ab hominibus, apposite ad eorum mentem, istam sententiam, *Deus vult omnes salvos fieri* (ex suppositione quod intelligatur de voluntate absoluta et efficaci ex parte Dei) exponit non de singulis generum, sed de generibus singulorum, ita ut Deus quosdam homines ex omnibus regionibus et conditionibus, absolute velit salvari, quæ voluntas efficax salvandi electos, non excludit voluntatem sinceram, licet inæqualem, salvandi omnes omnino homines, nullo excepto; tum quia eam aliis in locis admittit; tum quia hic de illa Apost. sententia, ait: *Quocumque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri*, voluntate scilicet efficaci, *factumque non esse*.

Inst. 2. Ex Div. August. ibid. cap. 102. *Omnipotentis voluntas Dei semper invicta est*. Atqui tamen omnes non salvantur; ergo Deus non vult omnes salvari.

Resp. *dist. ant.* Voluntas Dei absoluta et consequens, *conc.* conditionata et antecedens, *subdist.* Invicta est, hoc sensu, quod qui antecedenti voluntati Dei omnes salvandi resistunt, incidunt in ordinem voluntatis consequentis eos damnandi qui salutem æternam, omnibus oblatam, respuunt, *conc.* hoc sensu, quod voluntas antecedens semper impleatur ratione salutis, quam proxime intendit, *nego ant.* ita D. Aug.) *L. de Spiritu et litera, c.* 33.) *infideles*, inquit, *contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt ... experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt, ita voluntas Dei semper invicta est.*

Inst. 3. Deus non potest simul velle, et non velle salutem hominis; atqui si admittatur illa duplex voluntas antecedens et consequens in Deo, Deus vult, et simul non vult salutem ejusdem hominis; ergo.

Resp. dist. maj. Sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego*. Voluntas itaque antecedens spectat salutem hominis in se præcise considerati, præcisione facta omnium circumstantiarum consensus, vel dissensus, meriti vel demeriti, etc. voluntas vero consequens spectat salutem ejusdem hominis spectatis circumstantiis meriti, vel demeriti, ita ut Deus velit absolute salvare hominem in gratia morientem, et damnare eum qui in peccato mortali moritur.

Inst. 4. Ergo voluntas antecedens versatur circa salutem hominis, præcisis omnibus circumstantiis; atqui peccatum originale est circumstantia hominis; ergo voluntas illa abstrahit a peccati originalis prævisione.

Resp. dist. ant. Præcisis omnibus circumstantiis personalibus, *conc.* naturæ communibus, *nego maj.* atqui peccatum originale est circumstantia hominis, toti naturæ communis, *conc.* est circumstantia hominis personalis, *nego min.* Porro Deus hominem salvandum considerat quatenus est obnoxius peccato toti naturæ humanæ communi, quo supposito, vult eum salvum fieri voluntate antecedente prævisionem ejus meritorum vel demeritorum.

Objicies 2. S. Fulgentius (*L.* 2. *de Incarnat. et gratia, cap.* 29.) arguit Pelagianos et Semi-Pelagianos, quod hanc sententiam, *omnes homines vult salvos fieri*, intelligerent de voluntate generali salvandi omnes homines; ergo.

Resp. dist. ant. Quod hanc sententiam intelligerent de voluntate generali, æqualiter efficaci erga reprobos et prædestinatos, *conc.* inæquali et inefficaci, *nego ant.* Admittebant itaque Pelagiani et Semipelagiani voluntatem in Deo salvandi omnes omnino homines æqualem et efficacem ex parte Dei, ex quo sequebatur voluntatem Dei efficacem suo effectu frustrari in omnibus qui non salvantur, quod falsum et absurdum est, ut demonstret D. Fulgent.

Inst. 1. Illa voluntas Dei, si non sit efficax, est simplex velleitas; atqui velleitas est Deo indigna; ergo.

Resp. dist. maj. Nam illa voluntas, licet non sit efficax, est tamen sincera, ex qua in homines defluunt media sufficientia ut salutem æternam possint consequi, ita ut per Deum non stet, ut effectus dependens ab hominis arbitrio, non ponatur.

Inst. 2. D. Thom. (1. *p. q.* 19. *art.* 6. *ad* 1.) asserit quod voluntas illa antecedens, *magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas*. Ergo.

Resp. dist. ant. Potest dici velleitas, comparate ad voluntatem absolutam et consequentem quæ semper impletur, *conc.* absolute et in se, quasi esset in Deo mera circa salutem reproborum complacentia, *nego ant.* Sese explicat D. Thom. hic, et lib. contra Gentes c. 159. *Deus, quantum est in se*, inquit, *paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines salvos fieri*. Ergo ex D. Thom. illa voluntas non est otiosa et sterilis; ergo non est simplex velleitas; sed est sincera voluntas, licet inefficax.

Inst. 3. Voluntas inefficax derogat omnipotentiæ divinæ; ergo repugnat Deo. Resp. *nego ant.*

Prob. ant. Voluntati Dei inefficaci resistit homo pro suo libero arbitrio; ergo voluntas inefficax derogat omnipotentiæ divinæ, *ita Janseniani*.

Resp. nego conseq. Quæ potest retorqueri in adversarios; illi quippe admittunt pro statu innocentiæ veram et sinceram in Deo voluntatem salvandi omnes: *Habuit igitur*, ait Jansenius (*L.* 10. *de grat. Christi*, *c.* 1.), *Deus generalem voluntatem benevolentiæ erga omnes, ex qua, quantum in se est, omnium beatitudinem æternam voluit, omnibusque propterea beatitudinis consequendæ media sufficientissima largitus est*. Atqui tamen inefficax fuit, illi enim restitere mali angeli, cæteris in accepta justitia perseverantibus; ergo, si velint consequenter loqui, debent dicere, in illo priori statu fuisse derogatum omnipotentiæ divinæ, vel fateri voluntatem inefficacem, quæ non impletur defectu alicujus conditionis ex parte creaturæ, nihil derogare omnipotentiæ divinæ.

Objicies 3. Saltem Deus non vult vere et sincere salvos fieri infantes, qui prius in utero materno extinguuntur, quam possit ipsis applicari baptismus; ergo, etc.

Resp. nego ant. Cum D. Aug. (*L.* 4. *contra Jul. c.* 8.) qui exponens sententiam Apostoli, *omnes homines vult salvos fieri*, dicit: *numquid parvuli, homines non sunt, ut non pertineant ad id quod dictum est omnes homines?* Porro, ut hæc generalis voluntas Dei erga illos infantes admittatur, sufficit, quod pro illis remedium salutis instituerit, et paratus sit, quantum est ex se illud ipsis procurare, nisi obstaret naturalis causarum secundarum ordo, qui mortem infantis postulat; unde non penes Deum stet, quominus salventur dicti infantes, sed penes causas secundas, quarum ordinem interturbare, tanquam generalis provisor, non vult, nec tenetur, ut docet D. Thom. (*In* 4. *dist.* 6. *art.* 1. *ad* 1.). Sed de hoc argumento fusius in Tractatu de Gratia.

CONCLUSIO III.

Christus non est mortuus pro salute duntaxat prædestinatorum; sed mortuus est etiam pro aliquibus reprobis, nempe pro omnibus saltem fidelibus.

Prob. Conclusio 1. Ex Summis Pontificibus Innoc. X. et Alex. VII. qui, constitutione ab universa Ecclesia recepta, hanc prop. Jansenii: » Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse"; damnarunt tanquam falsam, temerariam, scandalosam, et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit; damnarunt tanquam impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, et hæreticam; ergo hæc ejus contradictoria, Christus non est mortuus pro solorum prædestinatorum salute, est dogma fidei".

Prob. 2. Ex Symbolo Niceno, ubi de Christo dicitur: *qui propter nos homines, et propter nostram salutem, descendit de Cœlis, homo factus est, passus est, etc.* ex quo argumentor: de fide est Christum mortuum esse pro omnibus qui exprimuntur his vocibus: *Propter nos; propter nostram salutem*. Atqui his vocibus saltem omnes omnino fideles exprimuntur; ergo de fide est Christum mortuum esse pro omnium saltem fidelium æterna salute. *Prob. min.* Quia omnes omnino fideles tenentur credere fide divina omnia in isto Symbolo contenta: ergo eadem fide tenentur credere Christum pro æterna sua salute mortuum esse.

CONCLUSIO IV.

Christus pro omnibus omnino hominibus, nullo excepto, mortuus est.

Prob. Conclusio, quæ, si non est expresse de fide, certe est fidei proxima et catholica cui nihil deest, ut sit expresse de fide, præter expressam et publicam Ecclesiæ definitionem.

Prob. inquam, 1. Ex Script. 2. *Cor.* 5. Apostolus ait. » Caritas Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est Christus." Decretorium est illud testimonium, juxta quod pro omnibus illis mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo; atqui omnes et singuli (excepta sola B. M. V.) mortui sunt in Adamo; ergo, etc. Pessime concluderet Apostolus omnes mortuos esse in Adam, ex hoc quod unus mortuus sit pro omnibus, si vel unus esset, pro quo Christus mortuus non esset. Unde S. Aug. Julianum negantem peccatum originale, sic *lib.* 6. *cap.* 4. insectetur: » Probavit Apostolus o-

mnes mortuos esse, quie pro omnibus mortuus est unus, impingo, inculco, infercio recusanti: accipe, salubre est; nolo morisris, unus pro omnibus mortuus est ".

Prob. 2. Ex Concil. Carisiaco, cap. 4. » Nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit *Christus*, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur. *Et Conc. Trident.* (*Sess.* 6. *cap.* 2. *et* 3. *de justif.*) *ait:* Hunc (*Christum*) proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris; non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Verum, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed iis dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur". Ergo non solum pro electis, sed et pro omnibus reprobis mortuus est.

Prob. 3. Ex Div. August. enarratione in Psal. 95. hæc verba referens: » Judicabit orbem terrarum in æquitate, *ait:* non partem, quia non partem emit. Totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit". Ergo pro iis omnibus mortuus est, quos judicaturus est; atqui omnes et singulos, nullo excepto, judicaturus est; ergo.

L. 20. de Civit. Dei, cap. 6. ait: » Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nullo prorsus excepto .... et pro omnibus mortuis, vivus mortuus est unus, id est, nullum habens omnino peccatum". Ergo mortuus est pro omnibus mortuis; atqui omnes mortui sunt, nullo excepto. Ergo.

L. 2. operis imperfecti, contra Julian. qui cum dixerit: *omnes, pro multis sumi,* respondet Aug. » Ad hoc jam responsum est, non repugnare omnibus multos, quia ipsi omnes, non pauci, sed multi sunt...... hinc te exue si potes, quod unus pro omnibus mortuus est, et aude dicere non omnes esse mortuos, pro quibus mortuus est Christus, cum statim tibi Apostolus fauces premat, et opprimat audacissimam vocem quid sequeretur ostendens et dicens, ergo omnes mortui sunt ...... ibi sunt et parvuli, quia pro ipsis Christus mortuus est, qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt, etc. ".

Prob. 4. Ex Scholæ Theologiæ. Magister (*In collectaneis in Epist. S. Pauli*) docet: » Unus est mediator Dei et hominum ... qui dedit redemptionem semetipsum; in hoc indicatur omnes velle salvare: dedit dico pro omnibus, nullum excipit, qui velit omnes ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus, Matth. 20. dicit se venisse *dare animam suam redemptionem pro multis*. Ergo non pro omnibus.

Resp. *nego conseq.* Nam, ut vidimus ex Div. Aug. ista vox, *multis*, supponit pro, *omnibus, quia*, inquit, *ipsi omnes, non pauci, sed multi sunt*, Unde Apost. Rom. 5. voces illas, *multi*, et *omnes*, promiscue usurpat ad unum et idem significandum. » Sicut per unius delictum, *inquit*, in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem justi constituuntur multi": Hic *multi*, et *omnes* idem evidenter significant.

Inst. 1. Christus, *Joann.* 10. testatur se mortuum esse pro solis electis, *animam meam pono pro ovibus meis;* ergo.

Resp. *dist. ant.* Testatur se mortuum esse pro solis electis, quoad efficacem meritorum Christi applicationem, et assecutionem vitæ æternæ, *conc.* quantum ad sufficientem mortis Christi oblationem pro omnium salute, *nego ant.* Dicit enim Christus se animam ponere pro ovibus suis, sed sine exclusione aliorum, quos sufficienter redemit per suam mortem, quam omnibus prodesse Christus intendit, *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. 1. Tim. 2.

Inst. 2. Pro illis solis Christus mortuus est, pro quibus oravit, pro solis prædestinatis (*Joann.* 17. *v.* 9.) *non pro mundo rogo,* inquit, *sed pro iis quos dedisti mihi*.

Resp. *dist. min.* Oravit pro solis prædestinatis, illa vice, *conc.* alias, *nego*, nam ibidem addit Christus, *non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me*. Dubitari autem nemo potest, quin inter eos multi reprobi forent.

Inst. 3. Oratio Christi semper effectum obtinuit: Joann. 11. *Ego autem sciebam, quia semper me audis;* atqui non omnes salvantur; ergo Christus non oravit pro salute reproborum.

Resp. *dist. maj.* Oratio Christi absolute, *conc.* conditionata, *nego maj.* Itaque oratio, qua Christus absolute rogavit Patrem, ut electis vitam eternam, et media efficacia ad eam obtinendam concederet, suum obtinuit effectum; ea vero, qua rogavit Patrem, ut ipsis etiam reprobis vitam æternam daret, si velint recte uti mediis saluti vere sufficientibus, quæ in ipsos virtute passionis suæ defluxerunt, non habuit suum effectum defectu conditionis, culpa eorum, non impletæ.

Inst. 4. D. Thom. (*3. p. q.* 21. *art.* 4. *ad* 2.) docet: *Dominum non orasse pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum, sed pro his solum qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam*. Ergo nullo modo oravit pro reprobis, nequidem oratione conditionata et inefficaci.

Resp. *nego conseq.* Ibi enim Div. Thom. loquitur de oratione efficaci et absoluta; ait enim: *Absoluta Christi voluntas, etiam humana, fuit impleta, quia Deo conformis, et per consequens omnis ejus oratio fuit exaudita,* ea nimirum quæ ex voluntate efficaci prodiit.

Objicies 2. Conc. Valentinum III. Canon. 4. damnat Capitulum Conc. Carisiaci, in quo dicitur, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Damnat Capitulum Concil. Carisiaci, in sensu ipsi falso attributo, *conc.* in sensu ab illo Concilio intento, *nego ant.* Itaque Concilium Valentinum damnavit Capitulum Carisiacum, quia falso credidit Patres Carisiacos definiisse, *Christum mortuum esse pro liberandis impiis illis, qui a mundi exordio usque ad Passionem Domini, in sua impietate mortui, æterna damnatione puniti erant*. Ita testantur PP. Valentini, qui cum postea, per Librum ab *Hincmaro* conscriptum, cognovissent verum Concilii Carisiaci doctrinam, censuram illius Concilii sustulerunt in Synodo Lingonensi.

Objicies 3. Div. Aug. (*Epist.* 269. *alias* 102. *ad Evodium*) ait: *Non periit unus ex iis, pro quibus mortuus est Christus*. Ergo mortuus est pro solis prædestinatis.

Resp. *dist. ant.* Non periit unus ex iis, pro quibus Christus mortuus est, voluntate absoluta et efficaci, *conc.* voluntate conditionata, antecedente et generali, *nego ant.* Ibi porro Div. Aug. loquitur de voluntate Christi efficaci.

Objicies 4. D. Anselmus, *in elucidario,* ait: *Christus pro solis electis mortuus est*. Ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Pro solis electis mortuus est, efficaciter, *conc.* sufficienter, *nego*. Suam mentem de-

clarat D. Doctor *(in cap. 2. Epist. 1. ad Tim.)* dicens: *Mediator Deus, quem Deus inter se et homines posuit, mortem pro omnibus sustinuit, ut omnes a morte redimeret*. Sic intelligendi sunt omnes alii Patres, qui nobis objiciuntur.

Objicies 5. Christus certus erat de decreto Dei immutabili damnandi omnes reprobos; ergo non potuit sincere mortem suam offerre pro illorum salute.

Resp. *dist. cons.* Non potuit offerre mortem suam pro illorum salute, post praevisionem demeritorum, *conc.* ante illam praevisionem, *nego conseq.* in illo enim instanti priori rationis, Deus habuit voluntatem sinceram omnes salvandi, et in hunc finem Christus suam Patri obtolit mortem.

Inst. Ergo sincera Dei voluntas vincitur a creatura; absurdum consequens; ergo.

Resp. *nego illatum*. Nam per illam voluntatem conditionatam et inefficacem salutis reproborum, Deus vult absolute observationem suorum mandatorum, et si non observentur, vult ut peccatores puniantur, unde ejus sincera voluntas nunquam vincitur, ut docet D. Aug. *l. de Spiritu et litt. c.* 33. supra citato.

CAPUT III.

De attributis positivis, quae Deo in ordine ad creaturas spectato tribuuntur.

Nota. Hic agemus 1. De justitia et misericordia Dei. 2. De ejus providentia. 3. De praedestinatione. 4. De reprobatione, sequentibus quaestionibus.

QUÆSTIO I.

De justitia et misericordia Dei.

Nota 1. Sociniani, ut dogma catholicum circa Christi satisfactionem facilius evertant, negat *ullam in Deo esse justitiam quae peccata omnino punire jubeat, cui ipse renuntiare non possit*. Ita Socin. *praelect. cap.* 16.

Nota 2. Non esse in Deo justitiam *commutativam* stricte, quae consistit in aequalitate dati et accepti; quia ut ait D. Thom. (*1. p. q. 21. art. 1.*) *cum omnia nostra ex Deo sint, nec quisquam quidpiam dederit, pro quo sibi a Deo retribuatur, jure in ipso justitia commutativa non est*. Ideo sit

CONCLUSIO I.

Est in Deo formaliter justitia distributiva in praemium bonorum et malorum vindictam. Propos. est de fide.

Prob. 1. Psalm. 10. *Justus Dominus, et justitias dilexit*.

Prob. 2. Justitia distributiva est virtus, que bonis praemium, et malis supplicium, pro ratione eorum meriti, vel demeriti, redduntur; atqui Deus bonis quidem praemium, juxta illud Apostoli *(2. ad Tim. 4. v. 7.) reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex;* malis vero supplicium decreuit, juxta illud Psal. 5. *perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Ergo.

Prob. 3. Deus necessario odit peccatum, ergo necessario debet illud punire. Peccati enim odium nihil aliud est, quam constans voluntas illud puniendi.

Dices 1. Deus potest peccatum omnino impunitum dimittere; ergo justitia vindicativa non est in Deo formaliter.

Resp. *nego ant.* Sanctitas enim et justitia Dei exigunt, ne injuria illi per peccatum illata, impunita remaneat.

Inst. Deus poenas peccatoribus debitas relaxat, gratisque remittit; ergo peccatum impunitum dimittit.

Resp. *dist. ant.* Gratis relaxat et dimittit per applicationem satisfactionum Jesu Christi, *conc.* sine tali applicatione, *nego ant.* Equidem Deus nobis, pro beneplacito suo, poenas pro peccatis debitas remittit; sed eas e Christo sponsore nostro ad strictos justitiae apices repetit, ut videbimus in Tractatu de Incarnatione. Hinc cum Apostol. *Rom.* 3. dicit; *justificati gratis per gratiam ipsius*, addit: *per redemptionem quae est in Christo Jesu*, etc.

Dices 2. Justitia Dei vindicativa non fuit ab aeterno in Deo; ergo non est in ipso formaliter.

Resp. 1. *Retorqueo argumentum:* Potentia creatrix non fuit ab aeterno in Deo; ergo.

Resp. 2. *nego ant.* Vel etiam *dist.* non fuit in Deo ab aeterno, terminative, *conc.* entitative, *nego antec.* Deus enim ab aeterno est secundum essentiam justus et omnipotens, licet ab aeterno neminem judicaverit, nec creaverit; porro denominationes vindicis, creatoris, etc. quae desumuntur ab objectis circa quae terminatur potentia creatrix et vindex, non tribuuntur Deo ab aeterno, sed ipsi adveniunt in tempore.

CONCLUSIO II.

Est in Deo misericordia; est de fide.

Prob. Ex Script. Psal. 144. *Miserator et misericors Dominus, patiens et multum misericors ..... miserationes ejus super omnia opera ejus*. Ratio est, quia misericordia est perfectio simplex; ergo non est Deo deneganda.

Dices: Misericordia est species tristitiae, ex S. Damasceno *lib.* 2. *c.* 15. atqui tristitia non potest esse in Deo; est enim maxima imperfectio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Misericordia, ut est in nobis, est species tristitiae, *conc.* ut est in se, seu secundum suam propriam rationem, *nego maj.* Nam misericordia ex sua ratione exigit solum voluntatem subveniendi alienae miseriae, quae voluntas est perfectio sine imperfectione. Hinc D. Thom. (*Quaest.* 21. *art.* 3.) docet misericordiam esse in Deo *secundum effectum, non secundum passionis affectum .. tristari ergo de miseria alterius non competit Deo, sed repellere miseriam alterius, hoc maxime ei competit*.

QUÆSTIO II.

De providentia Dei.

Nota 1. Providentia definitur: *ratio ordinis rerum in finem*.

Dicitur 1. *ratio ordinis:* id est, notitia practica, per quam Deus ab aeterno novit media quibus creatura possit ordinari in suum finem, cum voluntate conferendi ea media in tempore. Unde non versatur circa finem ultimum, sed tantum circa media quae ad eum tendunt.

Dicitur 2. *In finem,* non tantum in eum qui cuilibet rei particularis est, verum etiam in eum qui omnibus rebus generalis est, quique in gloria Dei manifestatione consistit.

Nota 2. Hic agemus. 1. De existentia providentiae. 2. De ejusdem efficacia; duplici articulo.

ARTICULUS I.

De existentia providentiæ divinæ.

CONCLUSIO.

Est in Deo providentia rerum omnium, etiam minutissimarum... Est de fide contra Atheos, Marcionitas, et quosdam antiquos Philosophos, qui omnia casui fortuito et astris adscribebant.

Prob. 1. Ex Script. Sap. 6. *æqualiter cura est illi de omnibus*. Et cap. 8. *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*. Et cap. 4. *tua autem, Pater, providentia gubernat*. Matth. 29. *unus passer non cadet super terram sine Patre vestro: vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt:* atqui illi textus generaliter loquuntur, nihil excipiunt, imo res vilissimas comprehendunt; ergo omnes res, etiam vilissimæ subjiciuntur divinæ providentiæ.

Prob. 2. Ex PP. D. Damasceno, lib. 2. de fide orthod. *Necesse est,* inquit, *eundem esse eorum quæ sunt, et factorem et provisorem.* Nam, *quis operator negligit operis sui curam?* ait D. Ambros. *(L. de officiis cap. 13.)* et Lactant. de Epicuro dicit (*L. de ira Dei, cap. 9.*)*: cum providentiam sustulit, etiam Deum negavit esse... alterum enim sine altero, nec esse prorsus, nec intelligi potest.*

Prob. 3. *ratione*. Si nulla sit providentia, nulla quoque erit religio, *si non præsidet divina providentia rebus humanis, nihil est de religione satagendum,* ait D. August. *(L. de utilitate credendi, cap. 16.):* atqui tamen religio omnium animis a natura insita est. Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si esset in Deo providentia omnium rerum, nihil casu et fortuito fieret; atqui multa casu et furtuito fiunt; ergo.

Resp. *dist. min.* Multa casu fiunt, respectu nostri, qui ignoramus causas multorum effectuum, et finem ad quem ex intentione Dei diriguntur, *conc.* respectu Dei, *nego min.* nihil fit omnino, nisi Deus illud vel voluerit, vel permiserit, ut ad bonum finem dirigat.

Inst. Multa fiunt frustra in rerum natura, ergo illa non subjacent divinæ providentiæ.

Resp. *dist. ant.* Multa fiunt frustra, respective ad causas particulares, quæ non raro deficiunt, *conc.* respective ad provisorem generalem, *nego ant.* Illa enim, quæ frustra fieri videntur, ad decorem universi ordinantur, sicut *umbra in picturis,* ait D. Aug. *(L. de Genes. ad litter. cap. 5.) quæ non specie, sed ordine placent.*

Objicies 2. Sapiens provisor removet malum ab eis quorum curam gerit, atqui Deus a rebus singulis malum non excludit, ut sunt mala naturæ, et mala pœnæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Bonus provisor particularis, *conc.* generalis, *nego maj.* Provisoris enim generalis ratio non postulat, ut removeat omnia mala, imo par est, ut permittat tum mala naturæ, quæ indirecte conducunt ad pulchritudinem universi; tum mala culpæ, ne destruat libertatem, sine qua non eluceret meritum bonorum.

Instit. Bonus provisor generalis non permittit justos opprimi, et impios prosperare; atqui tamen hoc permittit Deus; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam in hoc et malis providet Deus et bonis; malis quidem, ut eos adducat ad pœnitentiam, et ut virtutes morales, si quæ sint in eis, compenset: bonis vero, ut expientur in hac vita peccata eorum, ut virtus eorum probetur, exerceatur, et perficiatur, ut, præsentem vitam contemnentes, Deum ardentius quærant; ut eorum merces augeatur etc.

Objicies 3. Job 22. dicitur: *Et dicis... nubes latibulum ejus, nec nostra considerat.* Ergo.

Resp. *nego conseq.* Hæc enim verba calumniose Elipha Themanite imponuntur Jobo, quod negaret Dei providentiam, dicens c. 11. *Quare impii vivunt?* quod certe, non ex dubitatione, sed magis ex zelo justitiæ divinæ, ut dixit Job, qui de illis impiis, quibus hæc in vita omnia succedunt, ait: *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.*

Objicies 4. Apost. 1. *Corinth.* 9. ait: *Nunquid de bobus cura est Deo?* Ergo Deus non habet curam brutorum.

Resp. *dist. conseq.* Non habet curam de brutis tam specialem, quam de hominibus, *conc.* nullam prorsus de illis curam habet, *nego.* Nam *Matth.* 6. legitur: *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester cœlestis pascit illa.* Vult ergo Apostolus solummodo Deum non providere bobus propter ipsos, sed in hominum gratiam et commodum.

Inst. 1. D. Hieron. (*In cap.* 2. *Habacuc*) ait: *Absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotque moriantur.* Ergo si non novit illa vilissima, nec etiam eorum curam habet.

Resp. *dist. conseq.* Si non novit nullo modo, *conc.* si non novit successive, *nego.* Hic itaque D. Hier. excludit duntaxat a Deo cognitionem, quæ cum successione habetur, quæ cum sit imperfecta, merito tanquam indigua removetur a Deo. Est hic verus D. Hier. sensus, qui in vita D. Pauli Eremitæ docet, *sine Dei nutu, nec folium arboris defluere.*

Inst. 2. D. Thom. *(q. 23. art. 7. in corp.)* ait: *Licet Deus sciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel boum, vel culicum, etc. est per se præordinatus a Deo.* Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nec enim Div. Thom. dicit numerum boum non præordinari, sed non præordinari *per se,* seu propter se, quod verissimum est, providentur enim propter utilitatem hominis.

Objicies 5. Si Deus omnibus providet, actus creaturæ etiam liberæ a Deo provisi, erunt necessarii: ergo divina providentia non potest stare cum hominis libertate.

Resp. *nego ant.* Cum enim divina providentia *disponat omnia suaviter,* res necessarias necessario, res vero liberas libero modo regit et gubernat.

Inst. Quæ sunt a Deo provisa et ordinata, fient necessario; ergo actus a Deo provisi erunt necessarii.

Resp. *dist. ant.* Fient necessario necessitate hypothetica, *conc.* necessitate absoluta, *nego ant.* Cum itaque divina providentia non possit falli, necesse est, consequenter et hypothetice, ea evenire, quæ Deus præscivit et providit. Illa autem necessitas hypothetica non officit libertati.

ARTICULUS II.

De efficacia divinæ Providentiæ.

Nota 1. Quæritur hic, utrum Providentia divina finem suum semper assequatur; circa quod

Nota 2. Duplex distingui potest finis, nempe *specialis,* qui est rei cujuscumque proprius, ut respectu hominis æterna beatitudo; et *communis,* seu generalis, qui est Dei attributorum manifestatio.

CONCLUSIO.

Providentia Dei non semper assequitur finem specialem rerum quæ ei subsunt; bene vero semper assequitur finem suum generalem.

Prob. prima pars. Omnes homines ad æternam beatitudinem, tanquam ad finem sibi proprium, a divina Providentia ordinantur; atqui omnes homines ad eum finem non perveniunt, multi enim sunt reprobi; ergo.

Prob. secunda pars. Finis providentiæ communis, ad quem Providentia divina res omnes ordinat, est manifestatio divinæ bonitatis, aliorumque attributorum; atqui Providentia divina hunc finem semper assequitur; ergo, etc.

Prob. min. Tria sunt divinæ Providentiæ munera. 1. Præfinire unicuique creaturæ certum finem, v. g. homini beatitudinem æternam. 2. Præparare certa media ad finem illum assequendum. 3. Sinere creaturam illis mediis pro arbitrio uti, quibus si utatur, æterna gloria donatur, et sic Providentia assequitur tum finem particularem, tum finem communem, qui est manifestatio divinæ bonitatis in æterna beatorum gloria; si vero illis non utatur, in æternum perit, at sic Providentia, licet excidat a fine particulari, assequitur tamen finem communem, qui est manifestatio justitiæ divinæ, in æterna ejus damnatione; ergo Providentia divina semper assequitur finem generalem.

QUÆSTIO III.

De Prædestinatione.

Nota 1. Prædestinatio, est vox composita ex particula, *præ* quæ antecessionem, non quidem meritorum, sed existentiæ illius, qui in aliquem finem supernaturalem destinatur; et ex nomine *destinatio*, quod ordinationem, seu decretum significat. Unde prædestinatio nihil aliud est, quam destinatio hominum in aliquem finem, antequam ipsi existant: illa porro prævia destinatio quandoque sumitur late pro qualibet Dei ordinatione ab æterno facta, sive ea in bonum sit, sive in malum, quo sensu Conc. Valentinum III. *Can.* 3. ait: *Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, et prædestinationem impiorum ad mortem.* Communiter tamen sumitur pro ordinatione ad gloriam, et gratiam, qua, tanquam medio, gloria obtinetur. Unde

Nota 2. Prædestinatio sumitur dupliciter; 1. *incomplete*, pro prædestinatione, vel ad gratiam nude et solitarie sumptam, vel ad gloriam nude item et solitarie sumptam; 2. *complete*, pro prædestinatione ad gratiam simul et gloriam, seu quatenus non tantum respicit gloriam æternam, sed etiam omnia gratiæ dona, quibus creatura rationalis ad gloriam perducitur: hæc ergo gratiam specialem, perseverantiam simul et gloriam complectitur.

Prædestinatio ad gratiam solitarie spectata, est voluntas divina, absoluta, et efficax dandi gratiam.

Prædestinatio ad gloriam solitarie spectata, est voluntas divina, absoluta, et efficax dandi gloriam.

Prædestinatio complete sumpta definitur a Div. Aug. (*L.* 3. *de dono persever. cap.* 14.) » Præscientia et præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur ".

Dicitur 1. *præscientia*, quo nomine non intelligitur scientia simplicis intelligentiæ, cum hæc versetur circa mere possibilia, sed intelligitur scientia visionis, præsupponens scientiam conditionatorum, tum quia D. August. illam scientiam præponit decreto absoluto præparationis beneficiorum gratiæ et gloriæ; tum quia, *cap.* 17. ejusdem libri de Deo, ait D. Doctor: » Namque in sua, quæ falli, mutarique non potest, præscientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam, est prædestinare ". Ergo illa præscientia, de qua D. Aug. loquitur, antecedit decretum Dei absolutum, cujus directiva est, et quam subsequitur scientia absoluta et visionis, quæ nostro concipiendi modo, Dei decreto posterior est.

Dicitur 2. *præparatio*, id est præordinatio in Deo existens ab æterno, antequam effectum suum consequatur in tempore.

Dicitur 3. *beneficiorum Dei*, per quod alii gratiæ solius, alii gloriæ solius, alii tum gratiæ, tum gloriæ dona intelligunt, quod nobis verosimilius videtur.

Dicitur 4. *quibus certissime liberantur*, nempe a peccato per gratiam efficacem, et a miseria per gloriam æternam.

Dicitur 5. *quicumque liberantur*, quia prædestinatio, non ad omnes homines, sed ad aliquos tantum extenditur, per quod differt a providentia, tum naturali, tum supernaturali, quæ est voluntas dandi gloriam antecedens et conditionata.

Nota 3. Quæ prædestinationis materiam spectant, quatuor articulis concludemus. *Primus* erit de illius existentia. *Secundus*, de illius causa meritoria. *Tertius*, de illius effectibus. *Quartus*, de illius proprietatibus.

ARTICULUS I.

De existentia prædestinationis.

Nota. Prædestinationem in Deo negaverunt 1. Valentiniani, Basilidiani et Marcionitæ, docentes unumquamque hominem natura sua bonum vel malum, salvandum vel reprobandum nasci. 2. Pelagiani et Semi-Pelagiani, eo quod arbitrarentur prædestinationem esse fatalem quamdam necessitatem, quæ creatam libertatem extingueret, et ad omne meritum viam præcluderet, ut docet D. August. *lib. de dono perseverantiæ*, cap. 14. contra quos sit

CONCLUSIO.

Existit vera ex parte Dei prædestinatio. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 25. » Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi ". Et ad Rom. 8. *quos prædestinavit, hos et vocavit*, etc. quam Ecclesiæ fidem sine errore negari non posse affirmat D. August. lib. de dono persever. cap. 19. » Hoc scio, *inquit*, neminem contra istam prædestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, nisi errando, disputare posse ". Cui consentit D. Prosper (*In respons.* 1. *ad objectiones Gallorum*) dicens: » Prædestinationem Dei nullus Catholicus negat ".

Prob. 2. *ratione*: Quia quidquid Deus facit in tempore, illud ab æterno facere præordinavit ac decrevit; atqui nonnullis hominibus dat gloriam in tempore; ergo illam dare ab æterno decrevit, atque illud decretum est præordinatio ad gloriam; ergo, etc.

Dices: Doctrina prædestinationis omnem solvit de procuranda salute vigilantiam et curam, hominesque conjicit, vel in temerariam præsumptionem, vel in desperationem; ergo illa non est admittenda.

Prob. ant. Si detur prædestinatio, valebit istud dilemma: » Vel sum prædestinatus, vel non: si sum prædestinatus, certissime salvabor, nec proinde ulla mihi debet esse de procuranda salute sollicitudo; si vero non sum prædestinatus, quidquid boni egero,

æternum peribo"; solus quippe prædestinatus salvari potest. Ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Illud enim dilemma est putidum sophisma, quod dialectici vocant » *falso supponente*: supponit enim Deum electos ad gloriam prædestinare absque operibus, cum tamen nemo ad gloriam prædestinetur, nisi quia prævidetur facturus bona opera, quæ ad eam comparandam sunt necessaria, ut tradit Div. Gregor. (*L.* 3. *Dialog. cap.* 13.): quemadmodum enim Deus non statuit finem concedere, nisi per idonea media, v. g. sanitatem per medicinam, uberes messis fructus per agriculturam; sic et prævidit et constituit salutem æternam consequendam per opera bona. *Quapropter fratres*, monet Div. Petrus 2. cap. 1. *magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis ... sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri et Salvatoris J. C.*

ARTICULUS II.

De causa Prædestinationis morali et meritoria.

Nota 1. Non est hic quæstio de prædestinatione ad gratiam, quia de illa acturi sumus *in Tractatu de Gratia*, ubi contra Pelagianos et Semi-Pelagianos, dicemus, cum omnibus orthodoxis, prædestinationem ad gratiam esse omnino gratuitam, juxta illud Ephes. 1. *Elegit nos in ipso*, (id est, per ipsum) *ante mundi constitutionem ut essemus sancti*.

Nota 2. Nec est quæstio de prædestinatione independenter a prævisione meritorum Christi; constat enim electos, in hoc statu naturæ lapsæ, a Deo non prædestinari independenter a meritis Christi, sed agitur de prævisione meritorum ab ipsis adultis cum gratia Christi consummandorum.

Nota 3. Non est quæstio de prædestinatione parvulorum post baptismum ante usum rationis morientium; constat enim, eos, solis Christi meritis prædestinari ad gloriam, non vero ex suis propriis, quorum sunt incapaces.

Nota 4. Nec est quæstio de prædestinatione ad gloriam simul et gratiam; certum est enim, quod illa conglobata prædestinatio sit ante prævisa merita, ideo non est universaliter verum, quod prædestinatio illa completa sit post prævisa merita, cum in ea contineatur illa, quæ est ante prævisa merita; et ideo loquimur solum de prædestinatione ad gloriam nude et solitario spectatam, et prout condistinctam a prædestinatione ad gratiam.

Nota 5. Prædestinatio ad gloriam nude et solitarie sumptam, spectari potest vel secundum ordinem intentionis, vel secundum ordinem executionis. *Primo modo* spectata, est actus divinæ voluntatis ab æterno decernentis alicui dare gloriam. *Secundo modo* spectata, est ipsa actualis gloriæ retributio. Hic quæstio non est de prædestinatione secundum ordinem executionis; certum est enim prædestinationem sic sumptam habere rationem mercedis, quæ non nisi legitime certantibus titulo justitiæ debita rependitur. De sola ergo prædestinatione secundum ordinem intentionis hic controvertitur, utrum Deus efficaciter et absolute decreverit prædestinatis dare gloriam ex mero suo beneplacito, et independenter a meritis eorum supernaturalibus, aut non nisi propter merita supernaturalia prædestinati prævisa, circa quod duæ sunt sententiæ, quarum quælibet suos habet non infimæ notæ patronos.

Prima sententia docet prædestinationem ad gloriam esse mere gratuitam, et independenter a quovis prædestinati merito factam, ita ut Deus aliquos in primo instanti ad gloriam efficaciter prælegerit: et in secundo eosdem ad gratiam efficacem et ad merita supernaturalia, quibus gloria est obtinenda. Ita *Thomistæ, Scotus, Suarez*, etc.

Secunda sententia docet efficacem prædestinationem ex præsupposita meritorum gratiæ prævisione fieri, ita ut Deus nemini prius gloriam efficaciter decernat, quam prævideri eum gratiæ certo consensurum. Ita *D. Bonaventura, Alexander Halensis, Albertus Magnus, Joannes Major, Grandini, Dumets, Tournely*, etc. quam sententiam probabiliorem amplectimur; itaque sit

CONCLUSIO.

Prædestinatio ad gloriam fit ex prævisis gratiæ meritis.

Prob. Quia nostra sententia conformior est Scripturis, SS. Patribus et rationi; ergo, etc. *Ant.* probandum per omnes suas partes.

I. Probatio ex Scripturis.

Primus textus. *Matth.* 25. Ubi Christus prædestinatos alloquens, ait: *venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, esurivi enim et dedistis mihi manducare*, etc. ubi manifeste Christus docet, regnum cælorum non tantum dari, sed etiam parari propter bona opera; nam particula causalis, *enim*, quæ illa duo verba *possidete*, et *paratum*, subsequitur, utrumque efficit.

Respondent adversarii, particulam causalem, *enim*, non referri ad, *to, paratum*, sed ad, *to, possidete*, ut sensus sit; possidete ex meritis regnum vobis gratuito præparatum. Sed

Contra est 1. Quia Christus declarat eodem modo præparatum esse regnum cœlorum prædestinatis, quo præparatur pœna æterna reprobis; statim enim Christus adjungit: » discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus, esurivi enim et non dedistis mihi manducare, etc.", Atqui de fide est contra Lutheranos et Calvinistas, Deum non tantùm dare, sed etiam præparasse pœnam æternam reprobis ob prævisa eorum demerita; ergo certum videri debet, Deum non tantum dare, sed etiam præparasse gloriam æternam prædestinatis ob prævisa eorum merita gratiæ.

Contra est 2. Quia Christus per particulam causalem, *enim*, non tantum affert causam collationis, sed etiam præparationis gloriæ, ut exponit D. Chrysost. (*Homil.* 80. *in Matth.*) » Quia, *inquit*, sciebam vos, antequam nati essetis hujusmodi futuros, hæc vobis a me præparata sunt". Certe sine manifesta violentia hæc non possunt detorqueri ad alium sensum, quam ad prædestinationem ex prævisis meritis, non solum secundum executionem, sed maxime secundum intentionem. Et D. Hieronymus verba Matthæi objecta interpretans, ait: » Hoc juxta præscientiam Dei accipiendum est, apud quem futura, jam facta sunt". At præscientia non respicit executionem, seu collationem gloriæ actualem, sed solum illius præparationem ob futura merita, quæ respicit præscientia; ergo.

Contra est 3. Quia vix intelligi potest, quod Deus ab æterno decreverit dare gratis gloriam, et tamen in tempore illam tribuat propter merita et tanquam mercedem; cum enim, v. g. dux exercitus alicui militi tribuit præmium ob illius præclare gesta, signum est eum, nonnisi post notitiam victoriæ, absolute decrevisse illi dare præmium.

Secundus textus, Jacobi 2. v. 5. » Deus elegit pau-

peres in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod promisit Deus diligentibus se. » Quo in loco dilectio Dei affertur tanquam ratio et causa prædestinationis, non tantum secundum ordinem executionis, sed etiam secundum ordinem intentionis, prout sonat verbum, *elegit*.

Tertius textus, Rom. 8. v. 29. » Quos præscivit, *inquit Apost.* et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ". Præscientia hic præmittitur prædestinationi, ut significetur præscientiam meritorum esse causam directivam prædestinationis, ut interpretantur SS. Patres.

D. Ambros. (*L.* 5. *de fide, cap.* 15.) » Quos præ» scivit, *inquit*, hos et prædestinavit, quia non ante » prædestinavit, quam præscivit: sed quorum me» rita præscivit, eorum præmia prædestinavit ".

Sedulius Scotus Hiberniensis, in Epist. ad Roman. » Hos quos præscivit futuros devotos sibi, *inquit*, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda. *Et paulo post*, aliud est præscire, aliud prædestinare: præscientia itaque gerenda prænoscit, postmodum prædestinatio retribuenda describit; illa prævidet merita, hæc prædestinat præmia ". Ergo quod primum est in tota prædestinatione, est præscientia, quam sequitur prædestinatio, sicut prædestinationem sequitur vocatio, vocationem justificatio, justificationem glorificatio: quam seriem describit Apostolus, *quos præscivit*, inquit, *et prædestinavit* (id est, consequenter), *quos prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, eos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit*.

Hæc porro explicatio, quæ præscientiam meritorum præmittit prædestinationi ad gloriam, optime convenit cum intentione Apostoli: nam *in illo cap.* 8. fideles hortatur ad patientiam, a qua vult pendere, ut simus cohæredes Christi in gloria: *Si autem filii et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur*. Deinde ostendit tribulationes leves esse, si comparentur cum gloria: *Existimo enim quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Et tandem exponit seriem prædestinationis, dicens: *Quos præscivit et prædestinavit, etc.* ut illa serie cogitandum nobis relinquat, quam sint utiles tribulationes, utpote quæ prævisæ sint causa prædestinationis ad gloriam, ex qua vocatio, justificatio et glorificatio consequuntur: et ideo concludit, vers. 31. *Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Quartus textus. Secundæ Petri 1. *Satagite, ut, per bona opera, certam vestram vocationem, et electionem faciatis*. Ergo ante opera non est certa vocatio et electio, imo est velut in suspenso, alias nihil esset satagendum; nam supposito quod certa sit vocatio et electio ante prævisa opera, poterit sic quis ratiocinari: » Si me Deus prædestinavit, et opera » necessaria sint ad obtinendam gloriam, faciet, ut » bona opera eliciam; si sollicitudo necessaria est, » faciet quoque, ut sim sollicitus, etc. nihil ergo ex » me curæ esse debet, quam, ut non curem; neque » enim Deus magis tenere se potest, quominus me » bene operantem, sollicitum et perseverantem faciat, » quam sibi ipse mentiri queat ".

II. Probatio ex SS. Patribus.

Cum adversarii semper provocent ad D. Augustin. quæ cæteris Patribus, in materia prædestinationis, et gratiæ, longe præferunt; ideo illorum Patrum, quorum doctrinam laudat et probat D. Augustinus, item ipsius Augustini, et discipulorum ejus testimonia proferam.

S. Epiphanius (*L. adversus hæreses, hæresi* 69. *n.* 58.) explicans illa Matth. verba: Non est meum dare vobis, *ait:* Hoc vult ostendere, quod non juxta personarum acceptionem res ista fiat, sed pro dignitate, etc. *ex quo infert*, non est meum dare vobis, sed si laboraveritis, erit vobis paratum a Patre meo ". Ex quo sic argumentor: S. Epiphanius per illam gloriæ præparationem intelligit prædestinationem in mente Dei, non vero executionem in tempore; atqui illa præparatio fit propter prævisa merita; ergo.

S. Chrysost. Homil. 66. in Matth. explicans hæc Christi verba: » Sedere ad dexteram non est meum dare, etc. *ait:* Non est meum dare, sed quibus labore atque sudore præparatum est; *ergo gloria præparatur propter prævisa merita, ut immediate declarat dicens:* Num igitur quasi non potentem illud id facere condemnabimus? nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, quoniam non personam sed rem, id est, merita, respicit. » Quid clarius?

S. Hieron. in cap. 1. Isaiæ: *Deus liberum servat arbitrium*, inquit, *ut in utramque partem, non ex præjudicio Dei*, (id est, non ex sententia antecedente cognitionem causæ) *sed ex meritis singulorum, vel pœna, vel præmium sit*.

Idem, *Ep.* 150. ad Hedibiam, *qu.* 10. loquens de reprobis, et prædestinatis ad gloriam, ait: » Vasa » misericordiæ quæ præparavit, *Deus*, in gloriam, » quæ vocavit, etc non salvat irrationabiliter, et ab» sque judicii veritate, sed causis præcedentibus, *id » est, meritis*, quia alii susceperunt Filium Dei, alii » autem recipere sua sponte noluerunt; ex quo o» stenditur, non gentes eligi, sed hominum volunta» tes ". Ex quibus clare apparet D. Hieron. loqui non de executione sola, sed de electione ad gloriam.

III. Probatio ex D. Augustino.

Primus Textus, l. 2. de peccatorum meritis, ait: » Dominus noster hanc suam medelam nullis generis humani temporibus, ante ultimum futurum judicium denegavit, quos per certissimam præscientiam, et justissimam misericordiam secum regnaturos in vitam prædestinavit æternam ". Hoc testimonium est decretorium; nam prædestinari per certissimam præscientiam et per justissimam misericordiam, est certe prædestinari propter prævisa merita; atqui, etc. Hinc D. Doctor præmittit semper præscientiam prædestinationi: » Diffudit, inquit (*L. de Spiritu et litt. cap.* 50.) caritatem in cordibus eorum quos præscivit ut prædestinaret, prædestinavit ut vocaret, vocavit ut justificaret, justificavit ut glorificaret ".

» Secundus Textus, *Serm.* 7. *de verbis Domini:* » *ait:* Quos voluit, Dominus elegit: elegit autem, » ut dicit Apostolus, et secundum suam gratiam, et » secundum illorum justitiam. *Et postea, præmissis » his Apostoli verbis*, Reliqui mihi septem millia, » qui non curvaverunt genu ante Baal, *Deum sic » loquentem inducit:* Ergo illos elegi, quia vidi men» tes illorum de me præsumentes, non de se, nec de » Baal ": hoc est in me sperantes. Atqui electio quæ fit secundum Dei gratiam et nostram justitiam, fit propter bona gratiæ opera prævisa; ergo.

» Tertius Textus *lib.* 1. *ad Simplicianum, quæst.* 2. *explicans illud Apost. Roman.* 9. Cum nondum nati essent, etc. *ait:* Non quia invenit Deus opera bona in hominibus quæ eligat, ideo manet propositum justificationis ipsius: sed quia illud, (*propositum*) manet ut justificet credentes, ideo invenit opera quæ jam eligat ad regnum cœlorum ". Hic ma-

nifeste S. Doctor distinguit prædestinationem ad gratiam a prædestinatione ad gloriam; in hoc quod prima sit ex liberalitate donorum gratiæ; altera vero ex electione meritorum, quæ homo, post sui justificationem a gratia factam, acquirit. Quod utrumque clarius adhue explicans, addit: *non tam electio* (ad gloriam) *præcedit justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi jam distans,* (per opera bone prævisa) *ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est:* elegit nos ante mundi constitutionem, *non video quomodo sit dictum nisi præscientia* (operum scilicet cum gratia Dei elicitorum): deinde a prædestinatione ad gloriam, a prædestinatione ad gratiam sermonem transferens, addit: *hoc autem quod ait Apostol.* non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori; *non electione meritorum, quæ post justificationem gratiæ proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur.* Licet hic locus sit evidens tamen

Respondent adversarii 1. Hanc authoritatem non esse magni faciendam. 1. Quia hunc librum scripsit Aug. dum adhue junior esset, et ante exortam hæresim Pelagianam, ideoque non ita accurate quæstiones de prædestinatione eo in libro enodavit. 2. Quia D. Doctor, *lib. 2. retract. cap.* 1. retractavit quod in illo libro scripserat ad Simplicianum. Sed

Contra est 1. Nam S. Doctor, *in lib. de prædest. Sanctorum,* asserit jam se Episcopum ordinatum fuisse quando scripsit ad Simplicianum; at ex Baronio, S. August. ordinatus fuit Episcopus anno ætatis quadragesimo primo.

Contra est 2. Quia tantum abest, ut D. Doctor retractaverit quod in secunda illa quæstione scripserat, quin potius illud approbet et confirmet *in lib. 2. retract.* Imo *in lib. de prædest. Sanctorum, cap.* 4. declarat, secundam quæstionem ad Simplicianum fuisse *secundum veritatem divinarum Scripturarum solutam,* Deumque sibi revelasse quod in illo libro scripsit, unde Semi-Pelagianos ad illum librum remittit, si veram de prædestinatione doctrinam habere voluerint, *eodem cap. 4. de prædestin. Sanctorum.*

Respondent 2. Hoc D. Augustini testimonium intelligendum esse de prædestinatione quoad executionem, non vero quoad intentionem. Sed

Contra est 1. Quia ibi D. Aug. manifeste loquitur de decreto *intentionis,* non de solo decreto *executionis,* cum utatur nomine *electionis,* quod sumitur proprie pro decreto intentionis, nec potest recte sumi pro decreto executionis, quod supponit electionem jam factam, cum illius exequendæ modum decernat, ergo electionem non facit.

Contra est 2. Quia D. Aug. in eadem electione nunquam admisit decretum executionis distinctum adversative a decreto intentionis, nam semper credidit rem eodem modo executioni mandari, ac electa fuit in mente, seu intentione eligentis; cum non aliter probet aliquid gratis prædestinari, quam quia illud gratis datur; sic *lib. de dono persev. cap.* 16. postquam multis argumentatus esset, ut evinceret initium fidei et perseverantiam prædestinari gratis, ita concludit: » Conficitur itaque gratiam Dei non secundum merita accipientium dari, sed secundum placitum voluntatis ejus ... dando enim quibusdam quod non merentur, profecto gratuitam, et per hoc verum suam gratiam esse voluit ". Ubi vides eum concludere de sola collatione, et non de prædestinatione, quia nempe eodem modo sciebat rem dari, prædestinari a Deo.

Probatio ex D. Augustini discipulis.

D. Fulgent. L. 1. ad Monimum, c. 24. ait: Prædestinavit ad regnum, quos præscivit ad se misericordiæ prævenientis auxilio redituros, et in se, misericordiæ subsequentis auxilio mansuros ". Quod manifeste indicat prædestinationem ad gloriam esse post prævisa merita. Et, *eod. lib. cap.* 26. ait: *Posset enim Apostolus, quos dixit vasa misericordiæ,* (sic vocans prædestinatos ad gloriam) *vasa justitiæ nuncupare: sed si vasa justitiæ vocarentur, forsitan ex seipsis habere justitiam putarentur.* Hic manifestum est D. Fulgentium velle prædestinatos ad gloriam, tam recte esse vasa justitiæ, quam vasa misericordiæ, sed non ita vocari propter inconveniens assignatum; ergo vere sunt prædestinati propter eorum justitiam prævisam; non quidem ut a seipsis, sed ut a Deo excitante et adjuvante acquisitam.

D. Prosper in respons. 15. ad objectiones Gallorum, cap. 16. præscientiam præmittit prædestinationi, dicens: » Qui dicit quod non omnes homines velit » Deus salvos fieri, atque in agnitionem veritatis ve» nire, sed certum numerum prædestinatorum, (sci» licet quoad personas determinatum) durius loqui» tur quam loquendum est de altitudine inscrutabi» lis gratiæ Dei, qui et omnes vult salvos fieri, at» que in agnitionem veritatis venire, et voluntatis » suæ propositum in eis implet, quos præscitos præ» destinavit, prædestinatos vocavit, vocatos justifica» vit, justificatos glorificavit ". Hic textus valde est notandus, in eo namque reprehendit adversarios, qui volunt certum numerum etiam quoad personas determinatum, a Deo eligi et prædestinari ante merita; ipse vero dicit e contra, Deum esse ex se paratum ad omnes prædestinandos, qui meruerint, sine determinatione unius præ alio.

Primarius D. Augustini discipulus et acerrimus gratiæ defensor, *in Epist. ad Dom.* in hæc verba: » Nam quos præscivit et prædestinavit, etc. ait: Prædestinavit, ut qui dono ejus conformis esset, *Christo,* in vita, esset conformis in gloria ". Ecce clarissima gloria prædestinata ob conformitatem in vita Christi, et per consequens ob prævisa merita, cum ibi conformitas in vita præcedat prædestinationem conformitatis in gloria.

Div. Thom. *Comment. in Epist. ad Dom. cap. 8. lect.* 6. aperte suam declarat de prædestinatione sententiam, dicens: » Circa ordinem præscientiæ et præ» destinationis, dicunt quidam quod præscientia me» ritorum bonorum et malorum, est ratio prædesti» nationis, et reprobationis, ut scilicet intelligatur, » quod Deus prædestinet aliquos, quia præscivit eos » bene operaturos, et in Christum credituros: et se» cundum hoc, littera sic legitur: Quos præscivit » conformes fieri imagini Filii ejus, hos prædestina» vit: » Et hoc quidem rationabiliter diceretur, si prædestinatio respiceret tantum gloriam quæ datur meritis; sed sub prædestinatione cadit omne beneficium salutare, quod est homini ab æterno præparatum: unde ponere quod aliquod meritum ex parte nostra præsupponatur, cujus præscientia sit ratio prædestinationis, nihil est aliud quam ponere gratiam dari ex meritis nostris ". Hic manifeste D. Doctor distinguit prædestinationem adæquatam, ab ea quæ est ad gloriam tantum, et hanc ex prævisis meritis fieri, ait rationabiliter et vere dici posse; declarat nihilominus se, per nomen prædestinationis non intelligere prædestinationem ad gloriam tantum, sed solam prædestinationem adæquatam, quæ respicit gratiam simul et gloriam; unde quotiescumque D. Do-

ctor loquitur de prædestinatione, nisi expresse dicat se loqui de prædestinatione ad gloriam solitarie spectatam, manifestum est, quod semper debeat intelligi de prædestinatione completa, etiamsi diceret se loqui de prædestinatione ad gloriam, quia hæc verba non excludunt gratiam, et per consequens possunt intelligi de utraque, quæ sic est ante prævisa merita ratione gratiæ, quam includit conglobata illa prædestinatio.

IV. Probatio ex rationibus Theologicis.

Prima ratio. Deus ab æterno decrevit facere quod facit in tempore, et quidem eodem modo quo illud in tempore facit, ut docet Div. Thom. (*Comment. in cap. 8. Epist. ad Rom. Lect. 6.*) *Eadem ratione Deus*, inquit, *beneficia, quæ nobis confert in tempore, præparavit ab æterno*; atqui Deus in tempore dat gloriam propter merita, cum det illam per modum mercedis et coronæ, quæ ex Apost. (2. *ad Tim.* 2.) non datur nisi ob partam victoriam, *non*, enim, *coronabitur, nisi qui legitime certaverit*. Ergo, etc. Minor est de fide.

Prob. maj. 1. Quia Theologi concludunt reprobationi ab æterno fieri ob prævisa peccata, quia fit in tempore propter peccata; ergo a pari concludere debent prædestinationem ab æterno fieri ex meritis, quia gloria in tempore datur propter merita.

Prob. maj. 2. Quia SS. Patres inferunt executionem gratuitam ex electione, seu intentione gratuita: *Deus nato gratis gratiam suam tribuit*, inquit Div. Fulgent. (*L. 1. de prædest. et gratia*) *quia gratis eam præparaverat* nascituro; ergo idem est modus eligendi seu intendendi finem, cum modo illum executioni mandandi. Et certe si quis mereretur primam gratiam, Deus non decerneret ab æterno illam dare nisi propter merita; ergo a pari, si datur homini gloria propter merita, Deus ab æterno non decernit illam dare, nisi propter merita.

Secunda ratio. Quilibet prædestinatus libere gloriam assequitur, nam Eccl. 15. *Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei dabitur illi*. Atqui liberæ assecutioni gloriæ opponitur antecedens et absoluta, quam admittunt adversarii, Dei voluntas aliquibus dandi gloriam independenter a prævisis meritis; ergo.

Prob. min. Quia necessitas antecedens opponitur libertati; atqui decretum illud absolutum dandi gloriam ante prævisa merita, infert necessitatem antecedentem respectu assecutionis gloriæ; ergo, etc.

Prob. min. Illud antecedenter infert necessitatem respectu assecutionis gloriæ, quo antecedenter posito, non potest non poni gloriæ assecutio; atqui ita voluntas Dei absoluta et efficax est antecedens, eaque posita, non potest non poni gloriæ assecutio; ergo, etc.

Tertia ratio est: Quia, posita sententia nostræ contraria, poni quoque debet exclusio, saltem negativa, reproborum a gloria ante prævisa quæcumque demerita; atqui exclusio illa compati non potest cum vera ac sincera Dei voluntate salvandi omnes homines; ergo, etc. namque ex illa voluntate Deus auxilia gratiæ ad salutem sufficientia largitur, sed ad quid quæso illa auxilia gratiæ pro assequenda gloria, a qua jam sunt exclusi, et ad quam nunquam pervenient?

Solvuntur Objectiones, ex Scriptura.

Objicies 1. Lucæ 12. Christus dixit discipulis suis; » Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum". Atqui vox ista, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti, quæ excludit omne meritum prævisum; ergo electio, seu prædestinatio ad gloriam, est ante prævisa merita.

Resp. *dist. ant.* Vox ista, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti antecedentem, conditionatam, et inefficacem dandi gloriam sub conditione meritorum, *conc.* significat voluntatem absolutam, et efficacem, *nego min.* Certe vox ista, *complacuit*, non potest intelligi de voluntate antecedente, absoluta, et efficaci: alias Judas, qui de illo pusillo grege erat, fuisset efficaciter electus ad gloriam, nec esset reprobatus; ergo debet intelligi de voluntate conditionata, inefficaci, et meræ complacentiæ promittentis gloriam sub conditione meritorum, quandoquidem monet illos de hac conditione necessaria ad consequendam illam gloriam: » Vendite quæ possidetis, inquit, et date eleemosynam, facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, etc.

Objicies 2. Joann 13. Christus ait; » Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea: non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim". Atqui ibi agitur de electione antecedente ad gloriam, eaque efficaci; ergo ideo erunt beati, quia electi sunt, et consequenter electio ad gloriam est ante prævisa merita.

Resp. *nego min.* Ille enim textus ad litteram non est de electione ad gloriam, sed solum de perfectione scientiæ Christi, per quam intime noverat eos quos elegerat ad Apostolatum, ita ut nosset quid facturi essent, antequam eos Apostolos eligeret; unde sensus est, ego cognosco quales sint interius, quos ad Apostolatum elegi, cum inter eos unus proditor existat.

Inst D. Aug. illum textum exponit de electione ad gloriam; ergo intelligi debet de illa.

Resp. 2. *dist. ant.* D. August. exponit illum textum de electione ad gloriam, quam Christus fecit consequenter, et ex prævisione meritorum, *conc.* antecedenter ad prævisa merita, *nego ant.* nam cum D. August. retulit illa verba, *ego scio quos elegerim*, statim dicit, *quos? nisi eos qui beati erunt, faciendo ea quæ præcepit, et facienda monstravit, qui efficere beatos potest*. Quod supponit ea bona opera esse objectum illius electionis.

Objicies 3. Joann. 15. dicit Christus discipulis suis: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*; ergo Christus elegit suos ad gloriam ex mera misericordia, non vero ex prævisis meritis.

Resp. *nego conseq.* Hic enim locus non potest intelligi de electione ad gloriam, tum quia Judas, qui erat unus ex discipulis quos alloquebatur non erat prædestinatus, tum quia paulo infra Christus dicit illam electionem esse causam cur mundus Apostolos odio habeat; at mundus non poterat eos odisse ob electionem ad gloriam, cum eam non cognosceret; ergo necesse est quod loqueretur de alia electione, quam mundus cognoscebat, scilicet vel de electione ad Apostolatum, ut ad litteram explicat hunc textum Estius, quare Christus ait: *Elegi vos, ut eatis et fructum afferatis*. Vel de electione ad fidem, aut primam gratiam, quam per externam professionem mundus cognoscebat, ut exponunt contra Semi-Pelagianos DD. Augustinus et Thomas.

Objicies 4. Act. 13. dicitur: *Crediderunt quotquot erant præordinati in vitam æternam*. Ergo prædestinatio est causa fidei et bonorum operum, adeoque illa non fit ex prævisis meritis.

Resp. *nego conseq.* Nam illius textus sensus est: illi crediderunt in tempore, quos Deus ab æterno prævidens credituros, præordinavit ad vitam æternam; ergo tantum abest ut prædestinatio sit causa bonorum operum, quin potius bona opera sint causa prædestinationis; nihil ergo est in illo textu quod faveat prædestinationi ante prævisa merita, aut quod

sit contrarium prædestinationi post prævisa merita.

Objicies 5. Rom. 6. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna.* Ergo sicut mors æterna est propter solum peccatum, ita gloria est propter solam Dei gloriam.

Resp. dist conseq. Gloria est propter solam Dei gratiam, quatenus gratia sumitur pro operibus quæ sunt a gratia, *conc.* quatenus gratia sumitur pro seipsa formaliter, *nego conseq.* Si enim vita æterna esset gratia formaliter, daretur gratis in tempore, sicut datur gratia, quod est hæreticum. Sic explicat hunc textum D. August. *(L. de corrept. et gratia, c. 13.) Verumtamen,* inquit, *quia et ipsa vita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, a tanto Apostolo gratia Dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini.*

Objicies 6. Ephes. 1. Apost. ait: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti.* Ex quo sic argumentor: Apostolus asserit nos electos esse ad gloriam, non quia prævisi sumus futuri sancti, sed ut simus sancti; ergo illa electio non est ex prævisis meritis.

Resp. nego ant. Ibi enim Apostolus non agit de prædestinatione ad gloriam, sed de prædestinatione ad gratiam vocationis et justificationis, ut patet ex consequentibus; » Prædestinavit nos, *inquit*, in adoptionem filiorum per J. C.... in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem peccatorum". Quæ omnia denotant gratiam, et non gloriam, siquidem adoptio, redemptio, et remissio peccatorum pertinent ad gratiam justificationis.

Objicies 7. Rom. 9. de Jacob et Esau dicitur: » Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei *(Rebeccæ)*, quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. *Et postea*: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei". Unde sic argumentor: Ante omne prævisum meritum Jacob diligitur; atqui per illam dilectionem Jacob, illius prædestinatio intelligitur: ergo prædestinatio est ante prævisum omne meritum.

Resp. 1. *nego maj.* Nam ex loco citato colligitur quidem Deum dilexisse Jacob antequam actu mereretur, non vere ante prævisum illius meritum, unde excludit quidem opera jam facta, sed non opera prævisa.

Resp. 2. *dist. min.* Per dilectionem Jacob, intelligitur illius prædestinatio ad gratiam, *conc.* ad gloriam, *nego min.* hæc solutio manifesta est ex ipso textu, in quo Apostolus dicit Esau perinde gratis fuisse odio habitum, ac Jacob dilectum; ergo si sermo esset de prædestinatione ad gloriam, sequeretur reprobationem fieri ante prævisa demerita et ex solo Dei beneplacito, quod nemo, nisi Calvinus aut Calvini sectator, dicet.

Inst. 1. Per reprobationem Esau figuratur reprobatio negativa, quæ est sola exclusio a gloria, et est sine prævisis demeritis, non vero positiva, quæ consistit in inflictione pœnæ, et est prævisis demeritis; ergo non repugnat quod textus intelligatur de prædestinatione ad gloriam.

Resp. *nego ant.* Nam decretum illud Dei, *major serviet minori,* non est quid mere negativum, sed est quid positivum, cum sit vera pœna inflictio, duræ scilicet servitutis; unde si hic textus figuret reprobationem a gloria, non figurat reprobationem mere negativam, sed etiam positivam, quæ cum secundum fidem sit ex demeritis peccatorum, ita et electio ad gloriam debet esse ex bonorum operum meritis, cum hic eodem modo considerentur.

Inst. 2. Saltem ex his verbis sequentibus: *vasa misericordiæ quæ præparavit Deus in gloriam,* colligitur Apostolum loqui de prædestinatione ad gloriam; ergo.

Resp. *dist. ant.* Quia ibi gloria non sumitur pro gloria cœlesti, sed pro gloria Dei extrinseca, seu clarificatione, propter quam Deus præparavit electos ad gratiam, nimirum ut Deus in eorum operibus laudetur, et glorificetur, ut interpretatur Haymo.

Inst. 3. Ibi opponit Apostolus eos quos Deus præparavit in gloriam, iis quos dixerat aptatos in interitum: » quod si Deus, *inquit*, volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam". Atqui hic, *interitus*, sumitur pro morte æterna; ergo, *gloria*, sumitur pro gloria æterna.

Resp. *nego ant.* Nam oppositio non est inter hæc verba, *interitus*, et *gloria*, sed inter ista, *sustinuit* et *præparavit*, ita ut sensus sit, quod malos de se aptatos ad damnationem, *sustinuit* mala facere, ut, eos postea puniendo, ostenderet potentiam et justitiam suam in gloriam suam; bonos vero de se ineptos ad bonum, *præparavit*, per gratiam ad bene agendum in gloriam nominis sui. Itaque utrosque ordinavit in gloriam suam, sed malos indirecte, sustinendo, scilicet, eos in peccatis, ut ostenderet in eis suam potentiam, eos puniendo: bonos vero directe (in quo est oppositio) præparando eos per gratiam ad bona opera, ut clarificaretur in eis.

Objectiones ex D. Augustino.

Objicies 1. S. Aug. pluribus in locis docet prædestinationem fieri ante omnia merita; ergo.

Resp. *dist. ant.* Docet prædestinationem ad gratiam fieri ante omnia merita, *conc.* prædestinationem ad gloriam fieri ante omnia merita, *subdis.* ante omnia merita naturalia, et gratiam præcedentia, *conc.* ante omnia merita quæ sunt ex gratia, *nego ant.*

Itaque D. Aug. in locis, quæ objiciuntur, impugnat Pelagianos et Semi-Pelagianos, quorum *primi* docebant gratiam Dei secundum merita nostra naturalia dari; *secundi* vero docebant gratiam dari propter merita, quorum saltem initium esset a natura et libero arbitrio; sicque tota quæstio, inter S. Augustinum et ejusmodi hæreticos, non erat de meritis antecedentibus prædestinationem ad gloriam, sed de meritis antecedentibus prædestinationem ad gratiam. Inde est, quod D. Doctor loquens obiter de prædestinatione ad gloriam, docuit eam non esse factam ex operibus naturalibus ad sensum illorum hæreticorum, qui non poterant dicere, eam esse factam ex prævisis meritis a gratia præveniente adæquate profectis, cum saltem tenerent initium fidei esse a nobis, ut solis, et non a prædicta Dei gratia adjutis.

Inst. 1. Gratuita prædestinatio ad gloriam nihil aliud est, quam Dei propositum antecedens et efficax, quo certus numerus salvandorum, reliquis pereuntibus, a massa perditionis discernitur; atqui talem ad gloriam prædestinationem admisit D. August. ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. D. Aug. Epist. 206. ait: *Certus est ergo præscientiæ definitus numerus, et multitudo Sanctorum, quibus diligentibus Deum quod eis donavit per diffusum in cordibus eorum Spiritum Sanctum, omnia cooperantur in bonum*; ergo.

Resp. *nego conseq.* Quia D. August. per hanc vocem, *Sanctorum*, non intelligit prædestinatos ad gloriam solitarie sumptam, sed intelligit prædestinatos ad primam gratiam sanctificantem, per quam illi sancti sunt pro eo tempore, quo illam habent, quod patet ex titulo illius Epistolæ, quæ est contra Pelagianos, cum quibus Div. Aug. non disputabat de prædestinatione ad gloriam solitarie sumpta, sed de sola prædestinatione ad gratiam.

Resp. 2. *nego iterum conseq.* Quia dato quod ille terminus, *Sanctorum*, exponeretur de prædestinatione ad gloriam solitarie sumpta, nihil tamen inde inferretur contra prædestinationem post prævisa merita, quia D. Doctor docet quidem, quod definitus sit numerus Sanctorum, sed abstrahit a modo quo est definitus; an ante, an post prævisa merita? non declarat; imo si quis vellet rimari mentem Augustini, potius concluderet illam esse post prævisa, quam ante prævisa merita, quoniam numerus ille Sanctorum, vocatur *præscientiæ definitus numerus*, quasi diceret, quod ex præscientia meritorum, definitus est quoad personas: et paulo infra ait: *quos ante præscivit;* ergo prius præscitus erat ille numerus quoad personas, quam quoad illas definiretur.

Inst. 2. Ille admisit in Deo intentionem efficacem conferendi aliquibus gloriam ante prævisa merita, qui docuit eam intentionem esse causam, cur efficacia eis dona concedantur, quibus ad salutem perveniunt; atqui id docuit Augustinus, ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. S. Aug. *lib. de corrept. et gratia c.* 7. sic habet: *quicumque ab illa originali damnatione, ista divinæ gratiæ largitate, discreti sunt, non est dubium quod et procuretur eis audiendum Evangelium; et cum audiant, credant, et in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in fine perseverant: et si quando exorbitant, correpti emendantur*. Ergo juxta Div. Augustinum intentio efficax aliquibus conferendi gloriam ante prævisa merita, est causa cur eis dona efficacia concedantur, quibus ad salutem perveniunt.

Resp. *dist. conseq.* Nam Div. August. hic non agit de prædestinatione ad gloriam solam, sed de prædestinatione adæquata et totali; nam per discretionem a massa perditionis comprehendit omnes effectus prædestinationis, inter quos sunt gloria et omnia gratiæ dona; hoc patet ex ipsomet textu, qui paulo ante verba in objectione laudata, habet: *Discernuntur, non meritis suis, sed per gratiam mediatoris, hoc est in sanguine secundi Adam justificati gratis*, etc. non autem mirum est, si illa discretio, quæ complectitur gratiam, sit gratuita.

Inst. 3. D. Aug. ibid. declarat se loqui de prædestinatione ad gloriam solam, *illos ergo elegit*, inquit, *ad obtinendum regnum suum*. Atqui asserit illam prædestinationem esse factam ante prævisa merita: *profecto electi sunt*, inquit, *per electionem gratiæ, non præcedentium meritorum suorum, quia gratia illis est omne meritum*. Ergo prædestinatio ad gloriam solam est ante prævisa merita.

Resp. *transeat maj. dist. min.* Prædestinatio ad gloriam solam est facta ante prævisa merita naturæ, *conc.* ante prævisa merita gratiæ, *nego min.* Non enim D. Doctor excludit prædestinationem factam post prævisa merita gratiæ, imo potius eam admittit; tum quia præscientiam præmittit prædestinationi; loquens enim de iis qui aliquando justificati non perseverant, sed in hoc peccato moriuntur, ait: » Non sunt a massa illa perditionis, præscientia Dei et prædestinatione, discreti, et ideo nec secundum propositum vocati, ac per hoc nec electi ". Ergo cum vocatio prædestinationem, et prædestinatio præscientiam operum supponat, evidenter sequitur S. August. ibi solum agere de prædestinatione post prævisa merita. Tum quia *lib. de gratia, et lib. arbitr. cap.* 6. aperte declarat se, in materia prædestinationis, admittere merita gratiæ, *cum dicunt Pelagiani*, inquit ... *æternam vitam meritis nostris præcedentibus reddi; respondendum est eis, si enim merita nostra sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda illa sententia. Quoniam vero merita humana sic prædicant ut ea a semetipso habere hominem dicant, prorsus rectissime respondet Apostolus*, quis te discernit?

Dixi: *transeat maj.* Quia manifestum est D. Augustinum in toto illo cap. loqui de sola prædestinatione ad perseverantiam, ut est mere gratuita, et non meritis arbitrii debita: nam licet infra loquatur de gloria, non tamen de ea loquitur, ut de objecto istius prædestinationis, etiam inadæquato: sed tantum loquitur de ea occasionaliter, et ratione arctissimæ conjunctionis, quam habet cum perseverantia, de qua loquebatur; nemo enim electus est ad perseverantiam, qui non consequenter eligatur ad gloriam.

Objicies 2. Lib. de corrept. et gratia, cap. 14. ait: *Deus, cui volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium*. Ergo Deus eligit ad gloriam ante prævisam humanæ voluntatis cooperationem.

Resp. *nego conseq.* D. August ibi non loquitur de salute consummata, seu de gloria, sed de salute inchoata, seu de gratia, et justificatione, ut patet ex verbis præcedentibus: » Cum autem, *inquit*, homines per correptionem in viam justitiæ, seu veniunt, seu revertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem, nisi ille, qui, quolibet plantante et irrigante, dat incrementum, Deus, cui volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium. " Ergo textus non est ad rem præsentem.

Objicies 3. D. Aug. *(L. de gratia et lib. arbit. cap.* 9.*)* expendens hæc verba Apostoli: » Gratia Dei vita æterna, *ait:* Cum posset dicere Apostolus et recte dicere, stipendium justitiæ vita æterna, maluit dicere, gratia autem Dei vita æterna; ut hinc intelligeremus non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione, perducere ". Ergo aperte significat Deum nostra non attendere merita in decernenda prædestinatione.

Resp. *dist. ant.* Aug. significat Deum, in decernenda prædestinatione, non attendere merita, naturæ viribus elicita, *conc.* merita, gratiæ beneficio elicita, *nego conseq.* Quod sit genuina S. Aug sententia, constat: 1. Quia asserit Apostolum potuisse recte dicere, *stipendium justitiæ vita æterna*. 2. Quia immediate super illud Psalmistæ, Qui coronat te in miseratione et misericordia, *ait:* Nunquid non corona bonis operibus redditur? sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur ... ideo dixit Psalmus, *coronat te in miseratione*, etc. quia illius miseratione bona operatur, quibus corona redditur. "

Objicies 4. D. Aug. lib. de dono perseverantiæ, c. 9. ait: » Ex duobus piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non detur, inscrutabiliora sunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, inquit unus prædestinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc secretum, mansissent utique nobiscum ". Ex quo sic argumentor: Juxta D. Aug. prædestinatio ad gloriam est causa vocationis efficacis et perseverantiæ et omnium meritorum; ergo est ante omnia merita prævisa.

Resp. *nego ant.* Nam D. August. non agit hic de

prædestinatione ad gloriam, sed tantum de prædestinatione ad gratiam vocationis efficacis ad fidem et ad perseverantiam, nihilque vult aliud demonstrare, nisi quod vocatio efficax ad fidem et ad perseverantiam, sit donum Dei, mere gratuito concessum, et non hominum meritis redditum.

Inst. Div. August. dum rationem cur illi justificati non perseverent, ait: » Quia non erant prædestinati secundum propositum ejus, qui universa operatur ". *Atqui per hæc verba*, prædestinati secundum propositum, intelligit prædestinationem efficacem ad gloriam; ergo D. Aug. vult illam esse causam perseverantiæ et omnium meritorum gratiæ.

Resp. *nego min.* Nam D. Aug. per illa verba intelligit prædestinationem ad perseverantiam, quæ a Deo gratis datur, nec hominum meritis redditur. Ita se explicat D. Aug. c. 7. dicens: *Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum*, id est credat, *neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo*, id est perseveret. *Hanc gratiam posuit in illo, quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur; ac per hoc sicut operatur ut accedamus, sic operatur ne discedamus*. Hic textus de mente D. Doctoris nullum relinquit dubium.

Objectiones ex Discipulis D. August. et ex D. Thoma.

Objicies 1. Div. Fulgentius, *lib.* 2. *ad Monimum, cap.* 15. ait: *Quos Deus prædestinavit ad gloriam, prædestinavit ad justitiam; quos autem prædestinavit ad pœnam, non prædestinavit ad culpam*. Ex quo argumentantur sic: ex D. Fulgentio prædestinatio ad gloriam est causa prædestinationis ad justitiam; ergo non est ex prævisis meritis.

Resp. *nego maj.* Non enim dicit, quod prius prædestinet ad gloriam, quam ad justitiam, cum nullum sit ibi comparativum ex quo deducatur illa prioritas; sed præcise dicit, quod nullum Deus prædestinet ad gloriam, quin eum prædestinet etiam ad justitiam, quod tantum indicat individuam societatem, quæ est inter utramque illam prædestinationem.

Inst. D. Fulgent. (*Lib. de fide ad Petrum, cap.* 3.) ait: *Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita sua bonitate prædestinavit ad regnum*; ergo gratuita bonitate, non ex prævisis meritis.

Resp. *dist. conseq.* Non ex prævisis meritis naturæ, *conc.* non ex meritis gratiæ, *nego conseq.* Hoc declarat S. Doctor, cum addit: *ad quod regnum diversis temporibus per Sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi pervenerunt, quos Deus gratia, nullo bonæ voluntatis, vel boni operis merito præcedente, salvavit*. Ubi excludit solum meritum naturæ. Deinde D. Fulgentius loquitur de prædestinatione secundum executionem, seu de collatione gloriæ; atqui de fide est quod non detur sine meritis; ergo.

Objicies 2. D. Prosper ad excerpta Genuensium c. 6. ait: *Absit talis impietas, ut quemquam putemus meritis suis erui de potestate tenebrarum, et in regnum Filii Dei debita, non gratuita adoptione transferri*. Ergo prædestinatio ad vitam æternam est gratuita.

Resp. *dist. conseq.* Est gratuita, eo quod gratia sit ejus radix et origo, *conc.* eo quod non retribuatur, nec destinetur meritis gratiæ, *nego conseq.* Excludit ergo S. Doctor sola opera viribus naturæ elicita.

Objicies 3. Div. Thomas (1. *p.* q. 23. *art.* 5. *ad* 3.) ait: *Quare, Deus, hos elegit ad gloriam, et illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem*. Ergo in mente D. Thomæ, prædestinatio ad gloriam non supponit merita, sed fit ex sola Dei voluntate.

Resp. *dist. conseq.* Prædestinatio unius præ alio fit ex sola Dei voluntate, *conc.* prædestinatio absolute sumpta, *nego conseq.* Alias sequeretur Deum ex sola sua voluntate aliquem absque ullis demeritis reprobare positive, quod est hæreticum; porro quod Div. Doctor loquatur de prædestinatione et reprobatione comparate unius præ alio, ostendit textus D. Augustini, quem in confirmationem suæ sententiæ adducit: *quare hunc trahat, et hunc non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare*.

Inst. 1. Div. Thom. in arg. » Sed contra est, *ait ex Apost.* non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit: sicut autem salvos nos fecit, ita et prædestinavit nos salvos fieri; non ergo præscientia meritorum est causa, vel ratio prædestinationis. "

Resp. 1. Argumentum est ab adversariis solvendum, nam ibi D. Doctor eundem agnoscit ordinem intentionis gloriæ, quem executionis; atqui prædestinatio secundum ordinem executionis fit ex prævisis meritis, ut fides docet; ergo.

Resp. *dist conseq.* Præscientia meritorum non est causa prædestinationis adæquatæ, *conc.* inadæquatæ, ad gloriam solitarie sumptam, *nego*. Div. enim Thomas distinguit prædestinationem inadæquatam ad gloriam, a prædestinatione adæquata, quod nulla hujus detur causa meritoria, bene vero illius. *Effectum prædestinationis possumus considerare dupliciter*, inquit, *uno modo in particulari, et sic nihil prohibet aliquem effectum prædestinationis esse causam et rationem alterius ... sicut si dicamus quod Deus præordinavit se daturum alicui gloriam ex meritis, et quod præordinavit se daturum alicui gratiam ut mereatur gloriam. Alio modo potest considerari effectus prædestinationis in communi, et sic impossibile est, quod totus prædestinationis effectus in communi habeat aliquam causam ex parte nostra: quia quidquid est in homine ordinans ipsum ad salutem, comprehendit totum sub effectu prædestinationis, etiam ipsa præparatio ad gratiam, neque enim hoc fit nisi per auxilium divinum*.

Textum hunc integrum, etsi prolixiorem, referre necesse fuit, quod ex illo genuina D. Thomæ sententia perfecte aperitur, et possunt solvi omnia, quæ objiciuntur ex ipso contra nos.

Solvuntur Objectiones ex rationibus Theologicis.

Objicies 1. Deus prius vult dare gloriam, quam velit dare gratiam; ergo vult dare gloriam ante prævisa merita, quæ sunt a gratia.

Prob. ant. Qui ordinate et sapienter vult, prius intendit finem quam media: siquidem movetur ad electionem mediorum ex voluntate finis; atqui Deus ordinate et sapienter vult; ergo prius intendit dare gloriam, quam intendat dare gratiam.

Resp. *dist. maj.* Prius intendit finem quam media, si velit finem sub unica ratione finis, *conc.* si velit finem sub ratione mercedis et præmii, *subdist* prius vult finem conditionate, *conc.* absolute, *nego maj.* et sic ad consequens. *Itaque*, gloria non solum decernitur ut finis, sed etiam ut præmium; atqui quod sic decernitur, non decernitur absolute, sed conditionate, nempe, si is, cui finis intenditur, laborare velit ad eum obtinendum; ergo.

Inst. 1. Gloria non tantum habet rationem merce-

dis, sed etiam hæreditatis; atqui hæreditas efficaciter intenditur ante prævisa merita; ergo.

Resp. *dist. maj.* Habet rationem hæreditatis jure adoptionis, *conc.* jure nativitatis, *nego*. Porro ad hæreditatem jure adoptionis capessendam, requiritur, ut Filius Dei adoptivus per bona opera acquirat aditum ad hæreditatem: sumus *hæredes quidem Dei*, ait Apost. (*Ad Tit.* 3. *c.* 7.), *cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur*.

Inst. 2. Atqui revera Deus prius intendit efficaciter finem, quam media; ergo.

Prob. subsumpt. Deus prius eligit finem, quam eligat media ad finem, ut docet Div. August. (*L. de dono persever. cap.* 14.) de Tyriis et Sydoniis, qui credidissent, si vidissent opera Christi, *sed quoniam ut crederent, non erat eis datum*, inquit, *etiam unde crederent est negatum*. Ergo voluntas finis efficax est semper prior voluntate mediorum.

Resp. *nego conseq.* Quia ubi unum colligitur ex alio comparato, necesse est, ut inter utrumque intercedat aliqua paritas, in eo, in quo ipsa comparantur; atqui nulla est paritas inter prædestinationem ad fidem, seu gratiam, de qua solum loquitur D. Aug. in objectione, et prædestinationem ad gloriam solam, de qua nobis controversia est, idque in iis in quibus comparantur, scilicet in finibus et in mediis eorum; ergo.

1. *Non est paritas in finibus;* finis enim prædestinationis ad fidem, est absolutus, nec enim fides pendet a meritis, cum præcedat omne meritum. *E contra*, finis prædestinationis ad gloriam solam, est conditionatus et limitatus ad merita, in quo est magna disparitas, cum non repugnet rem absolutam decerni absolute, rem autem conditionatam repugnet decerni ante prævisionem conditionis futuræ.

2. *Non est paritas in mediis:* nam media actus fidei, quæ sunt actualia gratiæ auxilia, sunt tantummodo media respectu Dei intendentis actum fidei ut finem, et sic debent esse posteriora fine in mente Dei, quia media ut media, sunt posteriora fine. At vero, media respectu glorificationis nostræ, quæ sunt merita nostra, non sunt media respectu Dei, sed tantum respectu nostri, et sic non postulant esse posteriora in mente Dei: imo postulant esse priora, cum respectu Dei sint motiva; motiva autem ut motiva, semper debent esse priora in mente decernentis, quam id quod decernitur vi illorum.

Inst. 3. Effectus est posterior sua causa, saltem in aliquo signo rationis; sed opera meritoria a Deo volita sunt effectus prædestinationis ad gloriam; ergo illa sunt a Deo volita in priori signo rationis, adeoque prædestinatio fit ante prævisa merita.

Resp. *nego min.* Unicus est enim et proprius effectus prædestinationis ad gloriam solitarie sumptam, nempe ipsa gloria, quæ sola nobis confertur vi prædestinationis ad illam, sicut ex Div. August. (*L. de prædest. Sanctor. cap.* 10.) unicus est effectus prædestinationis ad gratiam solam, nempe gratiam, quam solam respicit: *Prædestinatio. quæ in bono est*, inquit, *gratiæ est, ut dixi, præparatio; gratia vero est ipsius prædestinationis effectus*.

Objicies 2. Efficax volitio mediorum ad finem efficacium supponit efficacem intentionem finis: atqui Deus prædestinatis confert media efficacia ad gloriam, quæ non confert reprobis; ergo Deus efficacem habet intentionem dandi gloriam prædestinatis ante prævisa merita.

Resp. 1. *nego maj.* Judas enim erat reprobus, tamen longe plures et efficaciores gratias recepit, quam rusticus, qui, in statu gratiæ sanctificantis vitam finiens, est electus; ergo volitio mediorum efficacium non supponit intentionem efficacem finis.

Resp. *dist. maj.* Volitio mediorum efficacium absolute et independenter a libera voluntatis per gratiam motæ et excitatæ cooperatione, *conc.* efficacium conditionate et dependenter a cooperatione voluntatis a gratia excitatæ, *nego maj.* Atqui Deus prædestinatis dat media efficacia ad gloriam, conditionate et dependenter ab eorum libera co[illegible]atione, *conc.* secus, *nego*. Itaque, quæcumque supponatur gratiæ efficacia, de fide est voluntatem ipsi semper posse dissentire si velit, et ideo non est efficax *in actu secundo*, nisi voluntas, a gratia mota et excitata, ipsi consentiat.

Inst. 1. Ideo ergo Deus prædestinatis confert gratiæ auxilia, quia prævidit ipsis profutura; atqui hoc fieri non potest, nisi ipsis velit efficaciter gloriam ante merita; ergo.

Resp. *nego maj.* Deus quidem decernit prædestinatis auxilia gratiæ, quæ prævidet habitura effectum, sed non ea decernit quia prævidit ea habitura effectum, quasi illa auxilia non seligeret, nisi essent habitura effectum: decernit ergo illa ex mero beneplacito, quoniam alia media, quæ efficacia non forent, licet sufficientia ad effectum consequendum, posset decernere. Similiter non decernit Deus reprobis media inefficacia, quia prævidit ea fore inefficacia, sed decernit media ad effectum consequendum sufficientia, quæ prævidit ex prava hominis voluntate fore inefficacia.

Inst. 2. Est specialis Dei affectus erga electos; atqui ille affectus in eo elucet, quod Deus illis decernat media, quæ non modo prævidet profutura, sed quia sunt profutura; ergo.

Resp. *nego min.* Sufficienter enim talis effectus in eo elucet, quod Deus, inter multa gratiæ auxilia, ea seligat ac ipsis conferat, quibus prævidet eos consensuros, ideoque salutem æternam consecuturos: illa autem confert ex mero suo beneplacito.

Inst. 3. Deus debet velle alio modo gloriam prædestinatis, quam reprobis; atqui non alio modo vellet, nisi mediorum efficacium supponeret antecedentem efficacem volitionem gloriæ respectu prædestinatorum; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam, in illo priori, vult tantum affectu simplici gloriam comparandam per merita, quæ non ponuntur nisi post illam primam intentionem, qua scilicet *vult omnes salvos fieri*. Itaque, prima discretio prædestinatorum e reprobis, ponenda est in decreto conferendæ gratiæ efficacis, non ad solum primum actum, sed ad illum et consequentes, per quos perseveretur.

Objicies 3. Ex D. Aug. (*L. de perseverantia c.* 24.) *Nullum est illustrius prædestinationis exemplar, quam ipsemet Salvator;* atqui prædestinatio Christi fuit ante prævisa merita; ergo.

Resp. *dist. maj.* Christus est exemplar nostræ prædestinationis ad gratiam, *conc.* ad gloriam, *nego maj.* Alias sequeretur quod sicut Christus fuit actu beatus ante merita, ita etiam et nos deberemus esse beati ante merita, quod est absurdum. Nec aliud intendit Div. Augustin. qui, *ibidem*, explicat illam similitudinem prædestinationis nostræ, cum prædestinatione Christi quoad gratiam sanctificantem, quæ nos facit esse filios Dei adoptivos *sine ullo merito præcedentis voluntatis nostræ*, sicut ipse fuit Filius Dei naturalis *sine ullo merito præcedentis voluntatis ejus*.

Objicies 4. Eodem modo prædestinamur ad gloriam, quo prædestinamur ad perseverantiam, quæ immediate conjungitur cum gloria; atqui prædestinamur ad perseverantiam actualem ante prævisa merita; ergo.

Resp. *dist. min.* Prædestinamur ad perseverantiam

ante prævisa merita de condigno, *conc.* de congruo, *nego min.* Nam electi per preces et bona opera de congruo merentur, et impetrant gratiam perseverantiæ. *Hoc ergo donum Dei,* inquit D. August. *(L. de dono perseverantiæ, c. 6.) suppliciter emereri potest, licet cum datum fuerit, amitti contumaciter non possit.* Imo *cap.* 16. dicit, Deum illud donum *non nisi conantibus præparasse.*

Inst. 1. Quod est ex mera misericordia, non est ex meritis; atqui perseverantia est ex mera misericordia, cum ab Augustin. vocetur *donum Dei;* ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Non est ex meritis justitiæ, *conc.* ex meritis congruis et impetrationis, *nego maj.* Porro merita congrua et impetrationis non impediunt meram Dei misericordiam, cum non adstringant Deum ex justitia, sed tantum ex quadam decentia bonitatis et clementiæ.

Inst. 2. Perseverantia, ex Concil. Trid. (*Sess.* 6. *can.* 21. *de Justificat.*) non potest haberi, nisi ex speciali Dei auxilio; ergo datur sine ordine ad meritum congruum, quod importat semper aliquod debitum.

Resp. *nego conseq.* Quia solum meritum justitiæ importat debitum.

Objicies 5. Si electio ad gloriam facta esset ex prævisis meritis, mysterium prædestinationis non esset incomprehensibile, quærenti enim cur unus prædestinetur, alter reprobetur, facilis est responsio, quia nimirum Deus prævidit, unum habiturum merita, et alterum demerita; atqui hoc est contra Apost. *Rom.* 11. exclamantem: *O altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus!* etc. Ergo.

Resp. *nego maj.* Licet enim in nostra sententia nonnullæ difficultates, ad quietem animarum, emolliantur, multæ tamen supersunt, quas nullus mortalium poterit unquam solvere, ait Tournely: » Quare ex multis efficacibus gratiæ auxiliis quæ tali homini Deus conferre posset, cum quibus salvus fieret, ea tamen duntaxat conferat, quibus non consentiet; alteri vero ea, quibus prævidetur consensurus? quare illum efficaciter trahat, non istum? *O altitudo!* quare e duobus justis, unum ex hac vita rapiat dum justus est, alterum vero tentationum periculis obnoxium relinquat, quibus futurum est, ut aliquando succumbat? *O altitudo!* quare uni, etiam non oranti, perseverantiam det, alteri vero non det? *O altitudo!* quare e duobus hominibus, unum, qui longe majoribus implicitus est sceleribus, efficaciter convertat, alterum vero non ita scelestum derelinquat? *O altitudo!* quare e duobus infantibus originali peccato æqualiter infectis, permittat unum baptizari, antequam moriatur, alterum vero non baptizari? *O altitudo!* »

ARTICULUS III.

De effectibus prædestinationis adæquatæ.

Nota 1. Effectus prædestinationis est id omne, quod, virtute prædestinationis factæ, Deus ex speciali affectu confert electo, ut eum ad gloriam perducat. Unde

Nota 2. Ad effectum prædestinationis tres requiruntur conditiones.

Prima, ut talis effectus sit a Deo, quemadmodum ipsa prædestinatio formaliter sumpta, est a Deo. Quare peccatum non potest dici effectus proprie dictus prædestinationis; licet enim cadat sub præscientiam Dei, non tamen cadit sub prædestinationem, ut docet D. Aug. *lib. de prædest. Sanctorum cap.* 10.

Secunda, ut detur ex meritis Christi. *Deus enim prædestinavit nos per Christum.* Quare creatio non est effectus prædestinationis.

Tertia, ut certissime ad ipsius gloriæ consecutionem conducat, sive formaliter, sive dispositive, sive etiam occasionaliter.

Quæres 1. *Quot sunt effectus prædestinationis adæquatæ, id est, tum ad gratiam, tum ad gloriam?*

Resp. Sunt tres, ad quos omnia, quæ ad gloriam assequendam conferunt, reducuntur, nempe, gratia vocationis, gratia justificationis, et glorificatio, juxta illud Apostoli Rom. 8. » Quos autem prædestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit, quos autem justificavit, illos et glorificavit ».

Ratio est, quia id omne quod oritur ex prædestinatione tanquam ex causa, reducitur ad perfectam et integram hominis prædestinati liberationem: atqui integra et perfecta prædestinati liberatio fit adæquate per gratiam, tum actualem, tum justificantem, per quam liberatur a servitute peccati; et per gloriam, per quam liberatur ab omnibus miseriis tum animæ, tum corporis; ergo.

Dices 2. Effectus prædestinationis nequeunt esse communes prædestinatis et reprobis; atqui vocatio et justificatio sunt communes prædestinatis et reprobis; ergo.

Resp. *dist. min.* Vocatio et justificatio sunt communes, etc. si spectentur in *se, conc.* si spectentur ex parte Dei, *nego min.* Porro non quælibet vocatio et justificatio sunt prædestinationis effectus, sed eæ duntaxat quæ a Deo dantur ex absoluta et efficaci intentione perducendi ad gloriam; sic solis electis dantur, reprobis vero conceduntur tantum ex voluntate Dei generali salvandi omnes homines, ideo in illis sunt tantum communes providentiæ generalis effectus.

Inst. Omnes prædestinati non habent gratiam vocationis, ut patet exemplo parvulorum post susceptum baptisma decedentium, qui gratiam vocationis non possunt recipere defectu rationis et libertatis; ergo.

Resp. *dist. ant.* Omnes prædestinati non habent gratiam vocationis, immediate, *conc.* mediate saltem, *nego.* Licet enim parvuli per se et immediate non vocentur ad baptismum, vocantur tamen mediantibus iis qui eorum curam gerunt.

Dices 2. Quandoque contingit electos, a gratia justificationis per peccatum mortale excidere: ergo, eo saltem in casu, justificatio non est in electis effectus prædestinationis.

Resp. *nego conseq.* Etsi enim illa justificatio, per peccatum mortificetur, nihilominus per subsequentem pœnitentiam reviviscit, ac proinde ad gloriam consequendam ordinatur.

Dixi in resp. *Tres prædestinationis effectus, ad quos omnia, quæ ad gloriam consequendam conferant, reducuntur.* Quia:

1. *Ad gratiam vocationis* reducuntur omnia auxilia externa, quæ, simul cum internis, ad justificationem concurrunt: talia sunt Evangelii prædicatio, miracula, bona aliorum exempla, a parentibus christianis ortus et educatio, occasionum peccandi remotio, fraterna correctio, morbi, calamitates, etc.

2. *Ad gratiam justificationis* reducuntur habitus fidei, spei et caritatis, et aliorum virtutum supernaturalium, item dona Spiritus sancti, gratiæ sacramentales, et donum finalis perseverantiæ.

3. *Ad glorificationem* revocantur omnia dona gloriæ accidentalis, quæ vel animam, vel corpus respiciunt. Illa enim proveniunt ab illa benevolentia, qua Deus electos dilexit, ob merita, et per quam tot et tanta suæ largitatis dona ipsis præparavit.

Dices: Plura ex illis donis sunt naturalia; ergo non sunt effectus prædestinationis.

Resp. *dist. conseq.* Non sunt effectus prædestinationis, per se et ratione sui, *conc.* per accidens et ratione ordinationis divinæ, *nego*. Licet ergo illa dona non sint entitative supernaturalia, pertinent tamen ad ordinem supernaturalem ratione ordinationis Dei, qui illa concedit ex meritis Christi, quatenus juvant prædestinatos ad gloriam consequendam; sic bona fortunæ dici possunt aliquando prædestinationis effectus, quando scilicet inserviunt ad eleemosynas erogandas, et ad obtinendam salutem.

Quæres 2. *An peccati permissio prædestinationis sit effectus.*

Resp. Probabilius est quod sit prædestinationis effectus occasionalis. Quia illud est effectus prædestinationis, quod prædestinato præbet ansam illa sectandi et exequendi quæ conducunt ad gloriam; atqui talis est peccati permissio, dicente D. Aug. serm. 33. de verbis Domini. » Audeo dicere: superbis continentibus expedit cadere, ut in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur, et cum timore et tremore salutem suam operentur ».

Objicies 1. Effectus prædestinationis est Dei beneficium; atqui permissio peccati non est Dei beneficium, imo est beneficii Dei subtractio, gratiæ, nempe efficacis; ergo.

Resp. *dist. min.* Non est Dei beneficium, secundum se, *conc.* quatenus a Deo intenditur et ordinatur ad prædestinati salutem, *nego*. Permissio enim peccati, hoc ultimo modo considerata, est Dei beneficium, cum per eam electus fiat magis humilis, ac imposterum magis cautus, ut tradit D. Aug. *l. de correpl. et gratia cap.* 9.

Objicies 2. Effectus prædestinationis confertur ex meritis Christi; atqui permissio peccati non confertur ex meritis Christi; neque enim Christus Patrem rogavit, ut ab eo electis gratiam removeret; ergo.

Resp. *dist. min.* Permissio peccati in se considerata, *conc.* sic enim est effectus providentiæ communis: considerata quatenus ordinatur in prædestinati salutem, *nego*. Permissionem peccati sic consideratam Christus postulavit a Patre.

Subsumes: Ergo licebit a Deo petere permissionem proprii peccati; atqui hoc est absurdum; ergo.

Resp. *nego sequelam*. Cum enim peccatum non possit esse in homine, quin fiat propria ipsius voluntate, idcirco homo non potest petere permissionem peccati, quin pariter petat voluntatem peccandi, quod est vere malum et peccatum.

Prob. seq. Licet petere id omne, quod Christus nobis meruit; ergo.

Resp. *dist. ant.* Licet petere quod Christus meruit per se, *conc.* quod meruit tantum ex consequenti, *nego*. Permissionem autem illam peccati meruit tantum ex consequenti, quatenus nempe sua merita obtulit Patri, ut ex illa permissione eliceret gratias prædestinato conferendas, ut cautior et ferventior per pœnitentiam resurgat.

ARTICULUS IV.

De proprietatibus prædestinationis.

Nota. Proprietates prædestinationis sunt ejus certitudo, immutabilitas, et concordia cum libertate, de quibus breviter sit

CONCLUSIO I.

Prædestinatio secundum se est certissima. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. *Joann.* 10. Christus de suis electis loquens, ait: » Oves meæ vocem meam audiunt: et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis: et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Et c. 13. scit Christus quos elegerit". Ergo Deus certo cognoscit numerum electorum in communi, et personas electas in particulari.

Prob. 2. *ratione:* Quod Deus futurum præscivit, quodque decrevit efficaciter, illud est certissimum, cum ejus præscientia non possit falli, eo quod sit perfectissima, nec decretum ejus impediri, eo quod Deus sit omnipotens; atqui decrevit ut prædestinati essent beati, et hoc futurum esse præscivit; ergo prædestinatio est certissima: nihil enim aliud est hanc esse certissimam, quam certissimum esse ejus objectum. Quod argumentum est Div. Augustini *(L. de corrept. et gratia, c. 7.)* de prædestinatis dicentis: » Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla vi revincitur Deus.

CONCLUSIO II.

Prædestinatio non est certa respectu nostri, certitudine absoluta, absque speciali revelatione. Prop. est de fide.

Prob. Philipp 4. *Cum metu et tremore vestram salutem operamini*. Atqui hæc timoris incussio excludit firmam de futura salute securitatem et certitudinem; ergo, etc. Hinc D. Aug. *ibid. c.* 13. ait: » Quis enim ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Cum Eccl. 9. dicatur: Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit: sed omnia in futurum servantur incerta".

Tandem Conc. Trid. *sess.* 6. *can.* 16. definit: » Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum, absoluta et infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit".

Dices 1. Joann. 5. *Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filii Dei*. Ergo certi esse possumus de nostra prædestinatione.

Resp. *nego conseq.* Quia ibi nomine vitæ æternæ non intelligitur vita æterna perfecta, et in re; sed inchoata, et in spe; quomodo *Rom.* 8. dicitur, *spe salvi facti sumus*.

Inst. Apost. *Thessal.* 1. ait: » Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram". Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam Apost. ibi loquitur duntaxat de electione Thessalonicensium ad gratiam Dei; addit enim: » Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu Sancto, et in plenitudine multa."

Dixi in prop. *certitudine absoluta:* quia possumus de prædestinatione nostra esse certi certitudine morali, quæ licet non excludat omnem formidinem, excludit tamen anxietatem, et quandam confert fiduciam: illius autem certitudinis varia assignantur signa, qualia sunt illa quæ continentur octo beatitudinibus, *Matt.* 5. et alia quæ traduot Patres vitæ spiritualis, quæ hic enumeramus.

1. Frequens sacramentorum usus cum debitis dispositionibus.

2. Zelus honoris Dei, et salutis proximi.
3. Frequens de Deo sermo et cogitatio.
4. Desiderium patiendi pro Christo.
5. Ardens studium audiendi, et docendi verbum Dei.
6. Rerum caducarum contemptus, et cælestium amor.
7. Metus et tremor in operanda salute, cum vera humilitate conjunctus, de quo signo Gregorius M. *l.* 34. *moral.* ait: » Quia Redemptor noster corda regit humilium, Leviathan rex superborum: aperte cognoscimus, quod evidentissimum reproborum signum est superbia; et e contra humilitas electorum ".
8. Devotio ergo B. M. V. cui Ecclesia accommodat ista *Prov.* 8. verba: *Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino*. Et de qua sermonem faciens D. Anselmus cit. a S. Antonino *p.* 4. *tit.* 15. *cap.* 14. §. 7. ait: » Sicut impossibile est, ut illi, a quibus oculos suæ misericordiæ avertit, salventur, ita necessario est, ut hi ad quos convertit oculos suos, pro eis advocans, justificentur, et glorificentur ".

CONCLUSIO III.

» Prædestinatio, sive consideretur ex parte Dei, sive ex parte prædestinatorum, est omnino immutabilis.

Prob. prima pars. Nam prædestinationem esse immutabilem ex parte Dei, est Deum non mutaturum decretum, quo statuit efficaciter gloriam electis conferre; atqui Deus nunquam mutabit; cum enim sit sapientissimus, consilium non mutat; ergo, etc. Hinc Apost. 2. ad Tim. 2. ait: *Firmum fundamentum stat, habens signaculum hoc; novit Deus qui sunt ejus*.

Prob. secunda pars. Prædestinationem esse immutabilem ex parte prædestinatorum, idest prædestinatos non posse non consequi gloriam ad quam electi sunt; atqui eam revera non possunt non consequi; ergo, etc. Hinc D. Augustinus (*L. de corrept. et gratia cap.* 13.) ait: *Certus est prædestinatorum numerus, qui neque augeri potest, neque minui*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Aug. ibidem, super illud Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, dicit: *alius non est accepturus, nisi iste perdiderit*. Atqui hic locus intelligitur de corona per prædestinationem assignata, quæ potest amitti, ergo, etc.

Resp. nego min. Hic enim locus intelligendus est de prædestinatis ad aliquam gratiam, a qua excidere possunt: qui enim prædestinatus est ad gratiam, scilicet sanctificantem, habet quidem coronam ex meritis, nondum habet ex prædestinatione divina ut observet Divus Thomas, *quæst.* 23. *art.* 6. *ad* 1.

Inst. Possibile est prædestinatum peccare lethaliter, et in peccato mori, et potest tunc Deus non prædestinare, quem antea prædestinaverat; ergo prædestinatio non est immutabilis.

Resp. *dist. ant.* Potest in sensu diviso, *conc.* in sensu composito, id est posito quod sit prædestinatus, *nego*. Ita D. Thom. hic ad 2. et 3. Porro illa possibilitas numquam reducenda est ad actum, et consequenter *ex hoc non tollitur prædestinationis certitudo*, ait D. Thom. hic.

Objicies 2. Si immutabilis sit prædestinatio, ita ut numerus prædestinatorum augeri vel minui non possit, valebit hæc Semi-Pelagianorum argutia Augustino toties objecta; » Ex utraque parte superfluus labor est, si neque rejectus, ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere ". Absurdum consequens; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Valebit, si prædestinatio sit immutabilis propter decretum Dei absolutum et antecedens prævisionem meritorum gratiæ, *transeat ant.* (quod eis est solvendum, qui admittunt prædestinationem fieri ante prævisa merita). Valebit, si prædestinatio fiat ex Decreto Dei supponente prævisionem meritorum gratiæ, *nego ant.* nam ex tali prædestinatione, non alia quam consequens oritur necessitas: » adeoque quod prædestinatus, in sensu composito, damnari non possit, nec reprobus salvari, ex libera prædestinati et reprobi determinatione nascitur, quam Deus ab æterno cognovit ", ait Tournely.

Objicies 3. Prædestinatio est idem realiter cum libro vitæ; atqui liber vitæ non est immutabilis; ergo.

Prob. min. Qui in libro vitæ scripti sunt, possunt ex eo deleri; dixit enim Moyses, Exodi 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti*.

Nota 1. Ante responsionem. Liber vitæ definitur a D. Thom. (1.*p. q.* 24. *art.* 1.) *Notitia Dei, qua retinet firmiter se aliquot prædestinasse ad vitam æternam*. Unde liber vitæ non differt a prædestinatione, nisi prout memoria differt ab objecto suo, cum sit tantum cognitio præsens eorum quos Deus ab æterno elegit.

Nota 2. Cum duplex sit vita supernaturalis, una *inchoata*, nempe gratia quæ vitæ æternæ radix est et principium; et *consummata*, nempe gloria, ideo duplex liber vitæ distinguitur, nimirum *liber vitæ secundum quid*, in quo inscribitur qui ad gratiam prædestinatus est; et *liber vitæ simpliciter*, in quo inscribitur qui ad gloriam æternam est prædestinatus. His diligenter notatis,

Resp. *dist. ant.* Qui scripti sunt in libro vitæ *secundum quid*, possunt ex eo deleri, *conc.* qui scripti sunt in libro vitæ, *simpliciter*, possunt ex eo deleri, *nego ant.* potest ergo quis excidere a gratia, nunquam vero a gloria, quando ad eam est prædestinatus.

Ad Textum Exodi, dico, Moysen postulasse deleri de libro vitæ, sumpto, non pro inscriptione prædestinatorum, sed pro inscriptione viventium, paratus vitam propriam pro salute populi Israelitici fundere, quomodo clare asserit, *n.* 11. dicens ad Dominum: *Obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis*.

Inst. Regius Psaltes, *Ps.* 68. loquens de libro vitæ simpliciter, ait: *Deleantur de libro viventium*. Ergo prædestinati possunt deleri de libro vitæ simpliciter.

Resp. dist. ant. Possunt deleri negative, id est, non inscribi, *conc.* positive, *nego*. Ita D. August. in hunc Psalmum: *Delebuntur*, inquit, *de libro viventium, id est, non ibi se esse cognoscent*: nam versus qui sequitur exponit, quod dictum est; et cum justis non scribantur. Dixi ergo, deleantur secundum spem eorum. Secundum autem æquitatem tuam, quid dico! non scribantur ".

CONCLUSIO IV.

Prædestinatio nullam necessitatem imponit prædestinatis.

Prob. Decretum quod supponit scientiam conditionatorum, non imponit necessitatem prædestinatis; quia ex bonis operibus, quæ prædestinatus in hac vita exercet, pendet: atqui decretum prædestinationis supponit scientiam conditionatorum, per quam prævidetur causa libera sese determinatura, in hypothesi quod Deus velit concurrere cum illa; ergo, etc.

Dices: D. August. l. 6. *de Genes. ad litteram, c.* 15.) ait: *Dei voluntas, rerum necessitas est*. Ergo decretum prædestinationis imponit necessitatem.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Aug. ibi agit de prima rerum creatione, quæ facta est prout Deus voluit; quod ad præsentem quæstionem non pertinet.

Quæres: *An prædestinatio juvari possit Sanctorum precibus?*

Resp. *affirm.* Quia quidquid prædestinatos juvat ad merendum, illud prædestinationem juvat, cum ex meritorum prævisione prædestinentur: sed preces Sanctorum juvant prædestinatos ad merendum, emerentur enim aliis suppliciter gratiam, ergo, etc. Hinc Div. Augustinus (de dono persev. cap. 7. *ait:* » Orat Ecclesia, ut increduli eredant: Deus ergo eos convertit ad fidem: orat ut credentes perseverent, Deus ergo donat perseverantiam usque ad finem ".

QUÆSTIO IV.

De Reprobatione.

Nota 1. Reprobatio a gloria (de reprobatione enim a gratia efficaci hic non agimus) definitur a Magistro (*l. 1. Sentent. dist.* 4.): *Præscientia impietatis quorumdam, et præparatio damnationis eorumdem*. Explico definitionem.

Dicitur 1. *Præscientia impietatis*, ut detur intelligi, quod sicut prædestinatio fit ex prævisis meritis, sic et reprobatio ex prævisis demeritis.

Dicitur 2. *Impietatis*, per quod intelligitur, vel peccatum originale solum, vel actuale solum, vel utrumque simul conjunctum in adultis peccatoribus non baptizatis.

Dicitur 3. *præparatio damnationis eorumdem;* per quod intelligitur efficax et absolutum Dei decretum aliquos excludendi a gloria, et ad supplicium æternum deputandi.

Nota 2. Reprobatio duplex est, positiva, scilicet, et negativa.

» Reprobatio positiva est decretum divinum, quo aliqui excluduntur a vita æterna, et deputantur ad pœnas æternas ": hæc etiam dicitur *adæquata*.

Reprobatio negativa, secundum aliquos Scholasticos, definitur *mera non electio ad vitam æternam;* unde non tam est actus divinæ voluntatis, quam ejusdem actus suspensio, qua Deus, aliquos gratuito ad gloriam eligendo, non involvit alios in isto electionis decreto, sed mere negative se habet erga illos. Secundum alios definitur: *Actus positivus, quo Deus quosdam non tantum non elegit, sed etiam excludit a vita æterna, tanquam a beneficio indebito;* quo sensu potest etiam dici reprobatio positiva secundum quid.

Porro reprobatio, quæ *negativa* dicitur, sive sit pura actus negatio, sive sit actus positivus, perinde est quantum ad causam reprobationis; eadem enim dura et acerba incommoda ex utroque modo prætensam illam reprobationem negativam explicandi, consequuntur.

Nota 3. Certum est dari reprobationem aliquorum, et quidem adæquate et positive sumptam, quidam enim a Deo excluduntur a gloria æterna, et pœnis æternis deputantur, Matth. 25. *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum*.

Restat ergo agendum 1. De causa reprobationis motiva. 2. De effectibus reprobationis, duobus articulis.

ARTICULUS I.

De causa reprobationis motiva.

Quæritur. Utrum ex parte hominis sit aliqua causa, quæ Deum moveat, ut ipsum reprobet; an vero reprobatio fiat a solo Dei beneplacito, qui, aliquos prædestinando, alios rejicit, vel positive, vel negative. Circa quod duo sunt hæreticorum errores, et tres Scholasticorum opiniones.

Primus error est Calvini, qui, cum cæteris Prædestinatianis, docet Deum, ante omnem peccati prævisionem, aliquos exclusisse a gloria æterna et pœnis æternis addixisse; atque, ex hac intentione eos damnandi, illos excæcare, immo ad peccata impellere propter quæ puniantur (l. 3. *Instit. cap.* 23. n. 1. *et c.* 24. *n.* 12. *et* 13.).

Secundus error est Jansenii (*l.* 10. *de gratia Christi, cap.* 2.) docentis, *verum reprobationis causam,* quoad omnes, *esse peccatum originale quo*, reprobi, *periisse et damnationem prævidentur meruisse*.

Prima Scholasticorum opinio est quorumdam Thomistarum, qui docent Deum actu positivo reprobos a gloria, tanquam a beneficio indebito excludere ex mera sua voluntate, ante prævisum quodcumque eorum peccatum, sive originale, sive actuale; non tamen eos pœnis æternis de facto addicere, nisi propter eorum peccata prævisa, in quo differunt a Calvino.

Porro hi Theologi reprobationem, quam tuentur, *negativam* vocant, non respectu Dei, cum illam per actum positivum decernat; sed respectu gloriæ, quæ est res homini prorsus indebita: quomodo cæcitas in lapide, quia est carentia visus ipsi indebiti, dicitor, *negatio:* e contra cæcitas in homine, quia est carentia formæ ipsi debitæ, *privatio* dicitur.

Secunda opinio est aliquorum Thomistarum, et aliorum, qui cum Suarez et Bellarmino docent, Deum, non quidem positive, sed mere negative, id est, per meram non electionem, reprobos excludere a gloria ante prævisa quæcumque demerita. Hanc opinionem tuentur admittere omnes, qui tuentur systema prædestinationis gratuitæ ante prævisa merita gratiæ.

Tertia opinio est omnium aliorum, qui censent Deum neminem addicere pœnis æternis, neque a gloria, sive positive, sive negative, excludere, ante prævisionem peccatorum, non modo originalis, sed et actualium. His præmissis sit

CONCLUSIO I.

Deus nullum positive reprobat, ac pœnis addicit æternis ante prævisionem peccati. Est de fide contra Calvinum.

Prob. 1. Ex Script. Sap. 1. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum*. Atqui si Deus aliquos, ante omne demeritum, excluderet positive a gloria, et pœnis addiceret æternis, faceret mortem, et maxime lætaretur in perditione vivorum; ergo, etc.

Matth. 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus: esurivi enim et non dedistis mihi manducare*, etc. ergo causa discessus in ignem æternum, est omissio mortalis bonorum operum.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, maxime S. Augustinus (*L.* 2. *contra Julianum, cap.* 18.): *Non potest*, Deus, inquit, *quempiam sine malis meritis damnare, quia justus est*. Ergo Calvini dogma facit Deum injustum, quo nihil blasphemum magis.

Hinc Concil. Arausicanum II. dogma de quo agi-

tur confixit: *aliquos*, inquit, *ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus; sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus*.

Dices, Prov. 16. dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum*. Ergo Deus damnat positive et addicit pœnis æternis ante prævisa demerita.

Resp. *nego conseq.* Quia illa verba non sunt sic intelligenda, ut Deus impium creaverit eo fine, ut reprobus esset; quod adversatur Scripturæ de Deo dicenti: *Diligis omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti*. Sed sic intelligenda sunt allata verba, quod quamvis homo prævideatur in peccatum lapsurus, atque adeo damnandus, non desinat tamen a Deo produci, ut inde gloria Dei pateflat: *utilius enim*, ait D. Aug. *(In Enchirid. cap. 27.) judicavit Deus de malis bene facere, quam nulla mala permittere*.

CONCLUSIO II.

Peccatum originale non est causa reprobationis adultorum baptizatorum. Est contra Jansenium et ejus discipulos.

Dixi: *adultorum*, certum est enim infantes, qui sine baptismo moriuntur, reprobari a gloria propter solum peccatum originale prævisum, cum alterius peccati rei esse non possint. Itaque

Prob. prop. 1. Deus, etiam supposito peccato originali vult omnes homines salvos fieri: Christus pro omnibus mortuus est; atqui illa Dei voluntas salvandi omnes, illa mors Christi oblata pro omnibus, etiam supposito peccato originali, non potest stare cum voluntate aliquos reprobandi a gloria, propter illud idem peccatum originale; illa enim secum pugnare videntur. Ergo, etc.

Prob. 2. Argumento, quod Bellarm. (*L. de gratia et lib. arb. cap.* 16.) insolubile dicit: Peccatum originale in hominibus baptizatis fuit per baptisma remissum; ergo non potest esse causa eorum reprobationis. *Ant.* est de fide, *Si quis*, ait Conc. Trid. sess. 5. can. 5. *per J. C. Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema sit*. Quam definitionem confirmat ex Apost. *Rom.* 8. dicente: *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu*. Id est, ut habet Trid. *Qui vere consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem*.

Respondent adversarii, peccatum originale remitti per baptisma quoad culpam, non vero quoad omnem pœnalitatem: in baptizatis enim remanent ignorantia, et concupiscentia, quæ moralem quamdam peccandi necessitatem inducunt, nisi Deus efficaciter adjuvet. Sed

Contra est 1. Quia Conc. Trident. definit concupiscentiam, *nocere non consentientibus, sed viriliter per JESU CHRISTI gratiam repugnantibus non valere*. Atqui plurimum noceret, si esset causa reprobationis a gloria; ergo, etc.

Contra est 2. Quia idem Concil. docet quod renati per baptisma, *Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur*. Atqui si esset causa reprobationis a gloria, renatus per baptisma haberet aliquid, quod eum ab ingressu cœli remoraretur; ergo.

Confirmatur. Quia, qui excluditur a gloria est objectum odii Dei; atqui ex Conc. Trident. *In renatis nihil odit Deus, quia nihil damnationis est iis*, etc. ergo in renatis nullum est objectum odii; quodnam enim illud esset? *peccatum?* at totaliter est sublatum; *pœnalitates?* at ex se nullam mali moralis rationem habent; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Rom. 8. de Jacob et Esau dicitur: *cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali ... non ex operibus, sed ex vocante dictum est ... Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Atqui ibi Scriptura expresse excludit a reprobatione Esau quodlibet actuale peccatum; ergo propter solum originale sic fuit reprobatus.

Resp. 1. *nego min.* Nam reprobatio Esau, de qua Apostolus, non est a gloria, sed a gratia efficaci; exemplo enim Jacob et Esau utitur Apostolus, ut ostendat vocationem ad gratiam fidei plane gratuitam esse, nec ullis aut naturæ, aut legis Mosaicæ meritis debitam esse, prout volebant Judæi.

Resp. 2. Ex hypothesi quod hic agatur de reprobatione a gloria, *dist. min.* Scr. excludit a reprobatione Esau quodlibet actuale peccatum, aut commissum, *conc.* futurum a Deo prævisum, *nego*. Ex hoc fuit objectio proposita.

Inst. D. August. Epist. 105. ad ista verba, *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, dicit: *Quid oderat in Esau antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* Ergo solum peccatum originale fuit causa odii Dei in Esau; odium autem Dei et reprobatio a gloria idem sunt.

Resp. *nego conseq.* D. Aug. enim tantummodo de reprobatione a gratia speciali loquitur, ut ostendat eam non dari propter bona opera naturæ prævisa; quandoquidem Deus uni suam largitur gratiam antequam quidquam boni egerit; et alteri denegat antequam quidquam egerit mali: » Ubi nunc opera, inquit, vel præterita, vel futura tanquam liberi arbitrii viribus impleta, vel implenda? nonne apertam protulit Apostolus de gratuitate gratiæ, hoc est, veræ gratiæ commendatione, sententiam "? Porro antequam Esau quidquam mali egerit, nullum habebat objectum odii actu, nisi peccatum originale; sed quid contra nos?

Objicies 2. D. August. lib. de dono persev. c. 14. ait: » In massa perditionis justo divino judicio ... Tyrii relicti sunt et Sydonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illi Christi signa vidissent; sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est denegatum ". Unde sic argumentor: Illa reprobatio fit propter solum peccatum originale, quæ Deo causa est cur reprobos a massa perditionis non liberet, nec illis in tempore gratias efficaces et perseverantiam finalem concedat; atqui ex D. Aug. reprobatio a gloria est causa cur, etc. ergo.

Resp. *nego min.* Neque enim ibi D. August. agit de reprobatione adultorum baptizatorum a gloria, de qua sola nos hic agimus; sed agit tantum de reprobatione baptizatorum a gratia efficaci fidei et perseverantiæ, quam non habuerunt Tyrii et Sydonii, licet habuerint sufficientem, nam *credere potuerunt*. Hocque, ut ostendat D. Doctor gratiam et perseverantiam esse donum Dei omnino gratuitum, quod probet exemplo Tyriorum, qui licet credere potuerint, quia tamen donum fidei illius, justo Dei judicio, non erat datum, etiam Christi miracula, quibus credidissent, sunt denegata: » Ex quo apparet, inquit, quosdam habere in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiunt verba, vel facta conspiciunt: attamen quia Dei altiore judicio a perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta vel facta,

per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent". Est ergo totus D. Doctor, ut astruat gratuitatem gratiæ; unde nihil contra nos.

CONCLUSIO III.

Non datur reprobatio negativa adultorum a gloria tanquam a beneficio indebito, quæ fiat ex solo Dei beneplacito ante prævisum quodcumque peccatum actuale, sive illa reprobatio sit actus positivus, sive sit mera actus negatio: sed unica reprobationis adultorum baptizatorum causa, sunt actualia eorum peccata.

Prob. 1. Omnibus argumentis, quæ attulimus contra prædestinationem ante prævisa merita gratiæ. Ideo enim admittitur reprobatio negativa a gloria, quia, multis ante prævisa merita prædestinatis, relicti sunt cæteri; atqui Deus non prædestinat ante prævisionem meritorum; ergo.

Prob. 2. Quis sincerus affectus homines salvandi stare non potest cum reprobatione negativa a gloria; ergo est rejicienda.

Prob. ant. Affectus, qui non tam est, quam esset futurus, si nihil aliud obstaret, non est sincerus; atqui, juxta adversarios, affectus Dei erga salutem hominum, non tam est, quam esset, si nihil aliud obstaret: *Voluntas illa antecedens*, inquit Alvarez (*Disput.* 35. *conclus.* 4. *n.* 5.), *actum conditionatum importat in Deo, quo vellet salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo universi, et bonum universale divinæ justitiæ et misericordiæ*. Ergo, juxta illos, Deus non tam vult homines salvos fieri, quam vellet; quomodo prodigus vellet parcere sumptibus, nisi vellet satisfacere nimio luxui, et avarus liberaliter agere, nisi vellet ditescere; quomodo autem hoc potest cum his, *Ezech.* 33. verbis convenire? *Nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat*. Et cum his, Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus et patientiæ et longaminitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*

Prob. 3. Ex D. Prospero (*Respons. ad objectionem tertiam Gallorum*) de reprobis dicente: *Ideo prædestinati non sunt, quia tales futuri* (nempe mali in fine vitæ) *ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt ... essent autem prædestinati, si essent reversuri, et in sanctitate mansuri*. Ubi manifeste rejicit reprobationem negativam, eum asserat eam fieri ob prævisa peccata actualia.

D. Fulgentius (*L.* 1. *ad Monimum, cap.* 24. *Quæso, Monime*, inquit, *ut hunc locum Pauli, Rom.* 9. *attendas: Notum namque est iram Dei non posse dici, nisi ubi creditur iniquitas præcessisse*. Ubi nullam Dei iram agnoscit, (qualis existit, non solum in condemnatianem ad supplicia, sed etiam in exclusione a gloria, quæ est pœna damni) nisi ubi præcesserit iniquitas.

Objicies: Jacob ex communi massa perditionis non fuit eductus, et Esau in ea relictus, nisi ex sola Dei voluntate, qua *cujus vult miseretur, et quem vult indurat*; ergo sola voluntas est causa reprobationis negativæ.

Resp. *dist. conseq.* Sola Dei voluntas est causa reprobationis negativæ comparatæ, *conc.* absolute consideratæ, *nego conseq.* Cur enim e duobus eorum Adami peccato infectis, unus liberetur, alter vero non liberetur? nulla potest reddi ratio, et cum Apostolo exclamandum, *O altitudo!* (*Ita docet D. August. Epist.* 194. *ad Sixtum*.) Verum, cum agitur de reprobatione unius absolute spectata, illius causa legitima redditur, peccatum scilicet originale in infantibus, actuale in adultis non baptizatis, et utrumque in adultis baptizatis.

Inst. Atqui sola Dei voluntas est causa reprobationis negativæ absolute consideratæ; ergo.

Prob. ant. Deus excludit negative, seu non eligit hominem ad gloriam, quia illi est indebita; ergo ex sola sua voluntate eum eligit.

Resp. *nego ant.* Quia, posita misericordia et ordinatione Dei, qui sincere vult omnes homines salvos fieri, eisque dat sufficientia media quibus ad salutem pervenire possint, posita item redemptione per Christum: Deus non potest excludere hominem a gloria, præcise quia est beneficium ipsi indebitum, sed requiritur ex parte hominis peccatum, sive originale si prævideatur non remittendum, sive actuale in renatis.

ARTICULUS II.

De effectibus reprobationis.

Quæres 1. *Quot sunt effectus reprobationis?*

Resp. Sunt quatuor, nempe:

Primus est permissio peccati, non cujuscumque, quia peccatum potest per gratiam deleri; sed peccati cum morte conjuncti.

Secundus est excæcatio mentis, qua fit ut homo se peccare non amplius advertat, sicque non convertatur, infallibiliterque moriatur impœnitens; licet enim Deus ei non deneget gratiam illuminationis sufficientem, ipsi tamen, in pœnam peccatorum præcedentium, efficacem denegat. Cæcitas autem illa ita pœna est peccati, ut etiam sit ipsa peccatum, utpote voluntaria.

Tertius est obduratio cordis, qua fit ut obduratus lucentem veritatem rejiciat, monitiones spernat, et adhortantibus hoc unum respondere soleat *non possum*.

Quartus est pœna tum damni, quæ in exclusione a gloria; tum sensus, quæ in deputatione ad pœnas æternas consistit. Hæc enim utraque pœna est a Deo justo vindice, *discedite a me, maledicti, in ignem æternum, etc.*

Quæres 2. *Quomodo Deus peccatorem indurat et excæcat?*

Resp. Deus hoc exequitur duobus modis.

1. Cum peccatori denegat auxilia efficacia, per quæ converteretur actu, et non moreretur in peccato: nam *non indurat Deus*, inquit D. August. Epist. 294. *infundendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*.

2. Cum permittit peccatorem incidere in tentationes et occasiones peccandi, quibus videt futurum ut peccata peccatis accumulet; aut etiam illi offert objecta per se bona, vel certe non mala, quibus abutitur ad suam perniciem; sicut advenit Pharaoni, ut explicat Div. August. *l. de gratia et lib. arb. lib.* 21.

Resolves: Causam meritoriam indurationis, esse antecedentia peccata, ut tradit Apost. Rom. 1. *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, etc. propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam*. Quem locum expendens Divus Augustinus (*L.* 5. *contra Julianum, cap.* 3.) ait: *Hinc utique vides causam, propter quam traditi sunt, sine ulla ambiguitate monstratam: dixit quippe quid mali ante fecissent et adjunxit: propter quod tradidit illos in desideria cordis eorum, proinde præcedentis est hæc pœna peccati*.

TRACTATUS

DE DEO TRINO.

Nota. Ut in augustissimo Sanctissimæ Trinitatis mysterio tractando, cum ordine procedamus, hunc tractatum in tres dissertationes distribuemus. *Prima* erit de mysterio Sanctissimæ Trinitatis in genere. *Secunda* de Personis divinis in particulari. *Tertia* de modo, quo loquendum est de hoc mysterio.

DISSERTATIO I.

De mysterio SS. Trinitatis in genere.

Nota. Hujus dissertationis quinque erunt capita: 1. De existentia SS. Trinitatis. 2. De modo cognoscendi SS. Trinitatem. 3. De processionibus divinis. 4. De personalitatibus et relationibus divinis. 5. De his quæ tribus personis sunt communia.

CAPUT PRIMUM

De existentia SS. Trinitatis.

Nota. Cum mysterium SS. Trinitatis in eo sit positum, ut una natura in tribus personis realiter a se invicem distinctis subsistat, ideo, ut illius existentia agnoscatur, probari debet: 1. Personarum Trinitas. 2. Earumdem consubstantialitas, seu unitas naturæ in tribus personis.

QUÆSTIO I.

De Trinitate personarum in Deo.

Nota. Personarum in Deo Trinitatem negarunt 1. *Judæi*, qui contendebant illa personarum Trinitate, deorum pluralitatem invehi.

2. *Sabelliani*, qui Praxeæ et Noeti hæresim circa hoc punctum refricantes, docuerunt unicam esse in Deo personam pro diversis ejus officiis trinominem, qui ideo *Patripassiani* dicti sunt, quia Filius, qui juxta illos eadem est cum Patre persona, passus et crucifixus est.

3. *Sociniani*, qui negant Spiritum Sanctum esse subsistentem personam, asseruntque eum esse Dei virtutem tantum et efficaciam: contra quos

CONCLUSIO I.

Sunt in Deo tres personæ realiter a se invicem distinctæ. Est de fide contra Judæos et Hæreticos.

Probatio ex veteri Testamento contra Judæos.

Nota. Licet non fiat tam aperta mentio Trinitatis personarum in veteri testamento, quam in novo: sive quia periculum erat, ne, si pluralitas personarum Judæis aperte revelata fuisset, illi, utpote ad idololatriam propensissimi, plures esse deos existimarent, sive quia Deus SS. Trinitatis manifestationem voluit Messiæ reservari; tamen multis in locis satis aperte insinuatur pluralitas, simulque Trinitas personarum divinarum, quod ut manifestum fiat:

Prob. 1. Ex iis locis, in quibus, ubi de Deo est sermo, pluralis numerus singulari jungitur, ut indicetur unitas naturæ, et personarum trinitas, ut Gen. 1. *Et vidit Deus quod esset bonum, et ait: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*. Ubi in singulari ponuntur hæc verba, *Vidit Deus, et ait*, ut unitas essentiæ manifestetur; et ista: *Faciamus, nostram*, ponuntur in plurali, ut Trinitas personarum demonstretur; nam illa verba ad quasdam alias personas, a loquente distinctas, diriguntur: unde Theodoret. (*Interrog.* 19. *in Genesim*) ait: *Subjungens illud, faciamus, expressit numerum personarum. Similiter cum iterum singulari numero dixit, imaginem, eandem esse naturam ostendit.*

Ut vim hujus argumenti eludant Judæi et Sabelliani,

Respondent 1. Deum loquentem uti plurali numero ad designandam suam majestatem, uti Principes facere solent.

Sed inanis est ista responsio, tum quia dici non immerito potest, Principem sic in plurali numero loqui, quia non suam tantum voluntatem, sed optimatum etiam consilium, hoc loquendi modo, significat; nam non posset sermonem suum dirigere ad alias personas, si ipse esset solus. Tum quia ut ait Theodoretus ibidem, Deus *raro pluraliter sermonem format, nisi cum innuit numerum personarum Trinitatis*.

Respondent 2. Deum, licet unica sit persona, in plurali numero more artificis loqui, qui sese ad opus accingens, ut seipsum ad opus excitet, ait: *Age, faciamus*, v. g. *calceamentum*.

Sed plane nugatoria ac Deo indigna est ista responsio, quam D. Basilius (*Hom.* 9. *in Hexameron sub fine*) refellens contra Judæos, ait: *Sunt insignes profecto nugæ, unum aliquem invenire qui sibi imperet... heriliter seipsum, vehementer urgere et exhortari*.

Respondent 3. Deum per illa verba pluralis numeri, cum Angelis, non autem cum aliis personis divinis locutum fuisse.

Verum falsa est illa responsio: namque 1. homo non fuit creatus ab Angelis, immo nec quidquam ad illius creationem, etiam per modum instrumenti, contulerunt. 2. Deus eas alloquitur personas, ad quarum imaginem factus est homo; atqui homo, non ad Angelorum, sed ad Dei imaginem factus est; ergo, etc.

Prob. 2. Gen. 3. dicit Deus: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. Atqui hic manifeste pluralitatem significat; nam si esset una tantum persona divina, sensus illorum verborum hic esset, *Ecce Adam quasi unus ex me factus est*, quæ locutio est inepta et ridicula.

Prob. 3. Psalm. 109. dicitur: *Dixit Dominus Domino meo... ex utero ante luciferum genui te*. Hic

Deus Pater alloquitur Filium a se genitum; at Filius realiter distinguitur a Patre, nemo enim potest seipsum generare: ergo, etc. Hoc textu usus est Christus, *Matth.* 22. ut probaret suam divinitatem.

Prob. 4. Ex iis locis in quibus nomen Dei, vel alicujus attributi divini ter repetitur, Ps. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terræ*. Ubi particula, *eum*, indicat unitatem naturæ; et verbum, *Deus*, ter repetitum, significat Trinitatem personarum, ut fatentur antiqui Rabbini apud Galatinum.

Alia plura possent afferri, ut illud Isaiæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum*, quod Rabbi Jonathan et Rabbi Simeon (*Ut refert Galatinus, lib.* 2. *c.* 20.) sic exponunt: *Sanctus, hic est Pater; Sanctus, hic est Filius; Sanctus, hic est Spiritus Sanctus*.

Colliges ex dictis, mysterium SS. Trinitatis in Synagoga fuisse creditum, saltem a viris primariis, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, et alii Doctores.

Probatio ex novo Testamento contra hæreticos.

Prob. 1. Ex iis locis in quibus diserte numerantur tres personæ, Matth. 28. *Docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Ubi Christus dicens, *in nomine*, in singulari, significat unam esse trium personarum virtutem et operationem, ac consequenter unam naturam; et cum distincte addit appellationem Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, aperte exprimit eorum a se invicem distinctionem.

1. Joann. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt*. Ergo realiter, et non nomine tantum, distinguuntur, alias non essent tres testes, sed unus tantum, quod sacro textui repugnat.

Respondent Sociniani illum versiculum esse falsum et supposititium. 1. Quia in textu Syriaco, Arabico et variis exemplaribus tum Græcis, tum Latinis, non reperitur. 2. Quia nec D. Augustinus, nec D. Athanasius, nec D. Ambrosius, etc. qui ex professo contra Sabellianos, Arianos, et Macedonianos manus conseruerunt, usquam eo versiculo (qui tamen ad confutandum errorem maxime idoneus fuisset) usi sunt; ergo.

Resp. *nego ant.* Ad priorem probationem, Resp. quidem in aliquibus codicibus versum illum non reperiri; verum in multo pluribus reperitur, ut testatur Robertus Stephanus (*In edit. novi Test. quam ann.* 1550. *adornavit*), qui ex sexdecim vetustis exemplaribus Græcis, ab Italia, Hispania et Gallia conquisitis, septem solummodo notat, in quibus versiculus ille non reperitur, quod factum videtur incuria exscriptoris, qui cum textum descripsisset usque ad hæc verba, *quoniam tres sunt qui testimonium dant*, errante oculo, transivit ad versum sequentem, ubi eadem verba repetuntur, sic, *Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, et Aqua et Sanguis, et hi tres unum sunt*. Atqui ita versum 7. prætermisit. Porro præferendi sunt codices, qui numero plures sunt, et cum utraque Ecclesia Latina et Græca citatum versiculum retinent.

Resp. *ad* 2. *prob.* Aliquos Patres, qui contra Arianos pugnarunt, non usos fuisse adversus illos eo versiculo, quia imperfectis codicibus usi sunt: alii tamen Patres qui codicibus integris utebantur, illum versiculum contra ipsos opposuerunt, quorum hic aliquos referre necessarium puto.

Tertull. (L. contra Praxeam, cap. 25.) » Connexus, *inquit*, Patris in Filio, et Filii in Paracleto tres efficit cohærentes, qui tres unum sunt, non unus, quomodo dictum est: Ego et Pater unum sumus. »

D. Cyprian. *l. de unitate Eccles.* ait: *De Patre et Filio, et Spiritu Sancto scriptum est*, et hi tres unum sunt.

Idacius Clarus, l. adversum Varimadum Arianum, dicit: » Joannes Evangelista ait ... Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus, et ii tres unum sunt. »

Victor Uticensis (Lib. 3. cui titulus, Professio Catholicorum Episcoporum Hunerico Regi Vandalorum oblata) *ait*: » Ut adhuc luce clarius, unius divinitatis esse cum Patre et Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangelistæ testimonio comprobatur; ait enim, tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, etc. »

Prob. 2. Joann. 14. v. 16. Christus ait: *Ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis*: In hoc testimonio expressa habetur trium personarum distinctio, nimirum Filii qui rogat Patrem, Patris qui rogatur a Filio, et Spiritus Sancti qui mittitur a Patre: ideo D. Athanas. hunc locum contra Sabellianos sic urget: » Cum Christus de se loquitur, dicit, ego; cum de Patre, dicit, ille: cum de Spiritu Sancto, subjungit, alium: nonne igitur manifestæ pertinaciæ est negare tres? »

Prob. 3. Ex iis omnibus locis, in quibus docetur esse in Deo Filium ab æterno Patre genitum, et Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedentem; qui enim ab alio realiter producitur, ab eo realiter distinguitur: atqui Filius realiter a Patre, et Spiritus Sanctus realiter a Patre et Filio producuntur, ut infra probabitur; ergo, etc.

Prob. 4. Ex perpetua traditione Ecclesiæ, quæ innotescit non solum ex Symbolis Apostolorum, Nicæno, et Athanasiano, in quo ultimo legitur: *Fides Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate et Trinitatem in unitate veneremur*, etc. sed etiam ex unanimi SS. Patrum consensu dicentium cum D. Irenæo, (*L.* 1. *de hæresibus, cap.* 2.) » Ecclesia per universum orbem usque ad fines terræ seminata ..... accepit eam fidem quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem .... et in unum J. C. Filium Dei ... et in Spiritum Sanctum ».

Solvuntur objectiones Sabellianorum et Socinianorum.

Objicies 1. Deus in Scrip. dicitur solus Deut. 32. *Videte quod ego sum solus*. Ergo est unica persona in Deo.

Resp. *dist. ant.* Dicitur *solus* per exclusionem deorum aliorum, et pluralitatis naturarum in Deo vero, *conc.* per exclusionem personarum, *nego ant.* dicit enim Christus, Joann. 8. *Solus non sum, sed ego et qui misit me, Pater*.

Inst. 1. Christus, Joann. 10. dicit, *Ego et Pater unum sumus*. Ergo Filius est quid unum cum Patre.

Resp. *dist. conseq.* Est quid unum substantive, *conc.* adjective et personaliter, *nego conseq.* Itaque, *unus*, substantive excludit pluralitatem deorum, non vero pluralitatem personarum in Deo; hic autem, *unum*, sumitur substantive, unde Tertull. (*L.* 4. *contra Marcionem*) quærens: » Quomodo dictum est, Ego et Pater unum sumus? *respondet*: Ad substantiæ unitatem, non ad numeri singularitatem ».

Inst. 2. Christus, Joann. 16. ait: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt*. Ergo non substantive solum, sed etiam personaliter Filius est quid unum cum Patre.

Resp. *dist. ant.* Omnia essentialia, scilicet per com-

municetionem ecepta, *conc.* omnia reletiva et personalia, *subdist.* quatenus relationes, seu personalitates identificantur essentiæ, *conc.* quatenus sibi invicem opponuntur, *nego ant.* licet enim personalitates divinæ sint in se invicem, hoc non habent quatenus sibi invicem opponuntur, sed quatenus identificantur in essentia.

Objicies 2. Gregor. Nazianzenus, *orat.* 35. dicit: » Unam quoque Dei essentiam, et naturam, et appellationem esse, tametsi per cogitationes quasdam distinctas nomina quoque simul distinguantur": Ergo divinæ personæ solis nominibus, et intellectus cogitatione sunt distinctæ.

Resp. *nego conseq.* Hanc enim injuriam S. Nazianzenus longe a se proscribit, *eadem orat.* dicens: » Paris impietatis est, vel Sabelli more personas con» nectere; vel Arii instar, naturas distinguere ac se» parare"; ergo quando dicit unam personam, seorsim ab alia consideratam, cogitatione distingui, ita est intelligendus, quod vix mens nostra possit revera unam personam ab alia seorsim concipere et sejungere: nam a parte rei quælibet persona habet in se manentes alias personas per circuminsessionem, et quantum ad essentiam, est idem cum ipsis, adeoque non potest ab illis realiter separari.

Objicies 3. Si in Deo essent tres personæ, essent quoque tres dii; absurdum conseq. ergo etc.

Prob. seq. maj. Personæ se habent respectu divinitatis, sicut Petrus, Jacobus, Joannes respectu humanitatis; atqui Petrus, Jacobus, et Joannes constituunt tres in individuo humanitates; ergo, etc. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Ex D. Greg. Nisseno (*Tract. An tres Dii dicendi sint, ad Abladium*) qui ut probet unum esse Deum, hoc affert exemplum: » Multi quidem homines singulares in natura hominis ostenduntur, ut Petrus, Jacobus, et Joannes; unus vero in his homo est". Ergo personæ eodem modo se habent respectu divinitatis, sicut etc.

Resp. dist. conseq. Eodem modo quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego conseq.* mancum enim et imperfectum est exemplum a D. Doctore allatum, in hocque tantummodo valet, quod sicut Petrus, Jacobus, et Joannes tres diversas constituunt personas, ita etiam Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, tres constituunt distinctas personas; sed non valet in eo quod eædem tres personæ in divinis constituant tres naturas divisas, quemadmodum Petrus, Jacobus, et Joannes; qui ideo dicuntur *unus homo*, quia conveniunt in eadem natura specifica, cum e contra ideo tres personæ divinæ dicantur *unus Deus*, quia conveniunt in eadem natura numerica et individuali.

Objicies 4. Trinitas Deorum est impossibilis; ergo et Trinitas personarum ... *Resp. nego conseq.*

Prob. cons. Ideo non possunt esse tres dii, quia Dei natura, cum sit infinita, omnem perfectionem complectitur, et si dii plures essent, unus alterius perfectionem a se excluderet; atqui persona divina pariter infinita est; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Persona divina infinita est, et habet aliquid cum aliis personis commune, nempe naturam, ratione cujus cæterarum perfectionum includit, *conc.* et nihil tale quid habet commune, *nego min.* Itaque ideo non possunt esse tres dii, quia nihil haberent commune, ratione cujus unus includeret perfectionem alterius; nam ad summum convenirent in natura specifica, per cujus unitatem non fit ut inferiora mutuas perfectiones includant; ut non ita est de personis divinis: nam licet inter se distinguantur, quatenus relative opponuntur, non tamen distinguuntur ab essentia, unde omnis emenat perfectio, ac consequenter nulla est in una persona perfectio, quæ non sit in altera; unde D. Thom. (1. *p. q.* 30. *art.* 4. *ad* 4.) ait: *Tantus est Pater, quanta tota Trinitas*.

Inst. 1. Si Pater includeret perfectionem Filii, denominari posset Filius; falsum conseq. ergo, etc.

Resp. *nego seq. maj.* Quia, ut Pater posset denominari Filius, deberet habere *formaliter* filiationem; at eam habet *identice* tantum, id est, quatenus identificatur cum natura divina quæ filiationem includit, et sic solummodo postulat eam habere; nam licet filiatio in natura divina *formaliter* contineri postulet et debeat, non tamen in Patre, immo postulat ab eo formaliter excludi, cum ei opponatur, et relatum postulet a se ipso formaliter excludere suum correlatum.

Inst. 2. Æque posset intelligi Trinitas naturarum identificari in una persona, ut Trinitas personarum in una essentia; ergo perinde personarum Trinitas impossibilis est, sicut Trinitas deorum.

Resp. *nego ant.* Nam Trinitas personarum datur, quia natura divina, ut præscindit a personis, fœcunda est, polletque intellectu et voluntate, quæ sunt processionum principia; ex quo fit ut suus intellectui terminus assignetur, nempe *Verbum*; suus voluntati nempe *Spiritus Sanctus*, et si daretur in Deo unica persona, nihil tale contingeret; quæ enim posset, si e natura præscinderet, illius esse fœcunditas, quænam processionum principia? certe nulla.

Objicies 5. Istud Scholæ axioma, *quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*; atqui personæ divinæ sunt quid idem uni tertio, nimirum, naturæ divinæ; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Sunt eædem inter se, sub eo respectu, sub quo sunt eadem uni tertio, *conc.* sunt eadem inter se, sub alio respectu, *nego maj.* Itaque Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, sunt quid idem in natura, proindeque non distinguuntur ratione naturæ divinæ, sed non quid idem in personalitatibus divinis; et ideo, licet non distinguantur ratione naturæ divinæ, non sequitur quod ab invicem non distinguantur ratione proprietatum personalium.

Inst. Quando duo, vel plura identificantur uni tertio, quod singulare est, debent quoque identificari inter se sub omni respectu; atqui personæ divinæ identificantur uni tertio, quod singulare est, nempe naturæ divinæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si illud tertium pluribus non sit communicabile, *conc.* si sit communicabile, *nego maj.* Porro natura divina, licet singularis, communicatur Filio e Patre, et Spiritui Sancto a Patre et Filio, et ideo cum prædicatur de una persona, de ea non prædicatur adæquate, quasi totaliter ei, et non alteri personæ conveniat. Unde sicut non concludit hic Syllogismus: *Petrus est homo, Paulus est homo; ergo Petrus est Paulus*; ita nec iste, *Pater est Deus, Filius est Deus, ergo Filius est Pater*. In utroque enim medius terminus non distribuitur.

CONCLUSIO II.

Spiritus Sanctus vera est persona per se subsistens. Est de fide contra Socinianos.

Prob. 1. Quia actiones personam viventem, et per se subsistentem denotant, juxta illud effatum: *actiones sunt suppositorum*; atqui Scriptura sacra Spiritui Sancto proprias tribuit actiones, nempe, docere: » (Joann. 14. v. 26.) Paraclitus autem Spiritus Sanctus ... vos docebit omnia. *Venire, arguere, audire, loqui, accipere*, cum venerit ille arguet mundum de peccato ..... quæcumque audiet loquetur ..... de meo

accipiet. (Joann. 16. v. 8. 13. et 14.) " Ergo etc.

Prob. 2. Ex operationibus externis Patris et Filii, rite infertur Patrem et Filium duas esse personas distinctas et per se subsistentes; atqui Spiritus Sanctus eadem cum Patre et Filio operatur exterius; sic Matt. 28. baptismus conferendus praescribitur *in nomine*, id est, auctoritate, *Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Sic 1. *Joann.* 5. dicitur, *tres sunt qui testimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus*. Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt Sociniani 1. Ex actionibus quas Scriptura Spiritui Sancto tribuit, non potest inferri ipsum esse subsistentem personam; ergo.

Prob. ant. Scriptura sacra actiones tribuit iis rebus, quæ non sunt veræ personæ; sic Apost. (1. *Cor.* 13. *v.* 4.) de charitate ait: *Non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, etc.* Atqui charitas est donum Dei et accidens, non persona subsistens; ergo.

Resp. *dist. ant.* Scriptura sacra rebus, quæ non sunt personæ, tribuit actiones, quæ solis personis tribui solent, ut *velle, declarare, audire*, etc. *nego ant.* Actiones quæ tum veris personis, tum rebus inanimatis tribui solent, *subdist.* ita ut virtus principalis agendi personis tribuatur, rebus vero inanimatis usu recepto tribuatur solummodo virtus agendi instrumentalis, *conc.* ita ut indifferenter rebus animatis et inanimatis tribuatur virtus agendi principalis, *nego ant.* Quando enim Scriptura de charitate dicit, *non æmulatur, non agit, quærit,* etc. charitas non sumitur in abstracto, qui est agens principalis, charitas vero medium agendi.

Inst. 1. Inter res quibus Scriptura tribuit actiones, non potest discerni quænam sint personæ subsistentes, vel quænam sint res inanimatæ; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Res enim illæ sunt inanimatæ, quæ sæpissime a Scriptura ut mera accidentia designantur; illæ vero sunt personæ subsistentes, quæ ut tales a Scriptura constanter designatur, at quæ a suis donis distinguuntur; porro Spiritus Sanctus a Scriptura constanter designatur ut persona subsistens, Joann. 14. *Alium Paraclitum dabit vobis*; 1. Cor. 6. *membra vestra templum sunt Spiritus Sancti*. Ac a suis donis distinguitur, Rom. 8. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. 1. Cor. 12. *divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus,* etc.

Inst. 2. Actiones personales tribuuntur Spiritui Sancto per figuram prosopopejæ, qua res, quæ non est persona, inducitur loquens quasi esset persona; ergo ex illis actionibus non potest concludi quod sit vera persona subsistens.

Resp. *nego ant.* Quis enim, nisi cæcus sit, dicat hæc verba, Actor. 10. *dixit Spiritus ei* (Petrus): *Ecce viri tres quærunt te ... vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos,* de Spiritu Sancto dici figurate, cum pronomen, *ego,* apertissime demonstret personam quæ imperat et mittit.

Prob. ant. Quando Scriptura de Spiritu Sancto ait: *interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,* figurate loquitur, neque enim vera persona divina potest interpellare, gemitus fundere, etc. ergo.

Resp. *nego conseq.* Equidem eo loci Scriptura figurate de Spiritu Sancto loquitur, quatenus nos per suam gratiam facit gemere et orare sicut oportet: sed quis inde concludat Scripturam in omnibus aliis locis de Spiritu Sancto loqui figurate? idem certe præstaret ac qui diceret; cum Scriptura dicit Christum esse vitem, ostium, agnum, figurate loquitur; ergo semper de Christo figurate loquitur: an hoc ratiocinium ferrent vel ipsi Sociniani? ergo ex subjecta materia, ex antecedentibus et consequentibus, etc. æstimandum est an Scriptura figurate loquatur, vel non.

Objicies 2. Nomine Spiritus Sancti in hoc textu Matth. 28. *In Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, intelligitur Dei donum, nempe gratia sanctificans; ergo ex eo non potest inferri Spiritum Sanctum esse personam subsistentem.

Resp. *nego ant.* Nam, juxta textum, baptismus conferendus est *Nomine*, id est, auctoritate *Spiritus Sancti*; atqui absurdum plane est nomine et auctoritate alicujus doni et accidentis ministerium exercere; ergo, etc.

Prob. ant. In hoc textu Actor. 2. *repleti sunt omnes Spiritu Sancto,* per Spiritum Sanctum intelligitur gratia Dei; neque enim repleri quis potest persona divina; ergo, etc.

Resp. *nego conseq.* Non enim negamus, quin aliquando, raro tamen, nomine Spiritus Sancti intelligatur donum ejus; sed dicimus Scripturam sacram communiter nomine Spiritus Sancti intelligere personam divinam, quod vel ex subjecta materia, vel ex antecedentibus et consequentibus colligi debet; sicut in textu allato colligitur ex contextu, in quo manifeste distinguitur Spiritus Sanctus a suis donis, cum enim dictum est: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto,* statim additur: *Et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*.

QUÆSTIO II.

De divinarum personarum consubstantialitate.

Nota 1. De Patris divinitate nullum unquam fuit dubium; verum Abbas Joachim docuit tres personas sola collectione unum Deum esse, sicut multi homines dicuntur unus populus, ac proinde negavit Patrem secundum se, et seorsim ab aliis personis Deum esse. Damnatus fuit in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. ubi definitum est, quod *una quædam summa res est ... quæ veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; tres simul personæ, et sigillatim quælibet earumdem*. Cum itaque hic error fuerit extinctus statim atque fuit damnatus, non est quod in eo confutando immoremur.

Nota 2. Ariani, *sæculo IV.* negarunt Filium Dei esse verum Deum Patri consubstantialem, blasphemantes eum esse meram creaturam, ante omnia alia entia ex nihilo factam, per quam Deus, tanquam per instrumentum, omnia, quæ facta sunt, condidit. Hanc hæresim sæculo proxime elapso renovarunt Sociniani, eique addentes, docuerunt Verbum non prius extitisse, quam ex B. Virgine nascerentur.

Nota 3. Macedoniani, eodem sæculo, negarunt Spiritum Sanctum esse verum Deum, Patri consubstantialem, quibus etiam accesserunt Sociniani. Agendum ergo habemus de divinitate Filii et Spiritus Sancti, ex distinctis Articulis.

ARTICULUS I.

De divinitate Verbi Divini.

Nota. Licet controversia de Verbi divinitate sit distincta ab ea, quæ est de Christi divinitate, cum Nestoriani, qui Verbi divinitatem admittunt, negent Christum esse vere ac substantialiter Deum, quia moralem duntaxat, non vero physicam et hypostati-

eam agnoscunt Verbi divini cum humanitate unionem: tamen, utramque hic attingemus, tum propter sui connexionem, Christus enim nihil aliud est quam *Verbum caro factum:* tum maxime quia ex eo quod Christus sit substantialiter Deus, sequitur necessario Verbum esse substantialiter Deum; nec enim Christus potest esse substantialiter Deus, nisi illius humanitas substantialiter unita sit cum persona, quæ vere et substantialiter sit Deus; unde indiscriminatim *Verbi, Filii Dei, et Christi* vocibus utemur. Itaque sit

CONCLUSIO.

Filius Dei, verus est Deus, Patrique consubstantialis. Prop. est de fide, præcipuumque fidei et Christianæ religionis fundamentum.

Prob. 1. Ex præcipuis verbis Testamenti veteris.

1. *Textus* Isaiæ 9. *Parvulus natus est nobis, et Filius datus est nobis .... et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi*. Et cap. 35. *Deus ipse veniet, et salvabit nos*. Atqui fatentibus Arianis et Socinianis, hi textus intelliguntur de Christo Filio Dei; ergo est verus Deus.

Nec obstat, quod respondent Sociniani, verbum nempe, *vocabitur,* referri ad Patrem qui dedit Filium, non ad Filium qui datus est, quia inquiunt, in Hebræo legitur, *vocabit,* non *vocabitur*.

Resp. Enim, *nego ant.* nam verbum, *vocabitur,* refertur ad Deum, qui venturus est ad salvandum nos. *Deus ipse veniet,* inquit Isaias, cap. 35. *et salvabit nos;* atqui Filius Dei veniet ad salvandum nos; ergo, etc. nec Socinianos juvat, quod verbum, *vocabitur,* in editione Hebraica reddatur per verbum, *vocabit,* ut illud reddidit Vatablus, quia tunc supplendus est nominativus, *quilibet,* ut docet illustrissimus Huetius (*Prop. 9. demonstrat. Evangelicæ*) et tunc eundem sensum reddit, ac *vocabitur;* deinde 70. Interpretes verterunt, *vocatur,* Symmachus, translatio ex Hebræo S. Pagnini, habent, sicut Vulgata nostra, *vocabitur,* ex quo patet communem locutionem esse retinendam.

2. *Textus* Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Id est, ut interpretatur Div. Matth. cap. 1. *Nobiscum Deus;* ergo Christus est *Deus nobiscum,* in carne habitans.

3. *Textus* Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis*. Quod quidem testimonium est argumentum pro divinitate Christi adeo invictum, ut Judæi *Matth.* 22. nihil potuerint respondere Christo suam ex illo textu probanti divinitatem, namque particula hæc, *Dixit Dominus,* intelligitur de Deo Patre; et ista, *Domino meo,* de Deo Filio qui secundum naturam divinam solum, est Dominus Davidis, non secundum naturam humanam, quam ab ipso Davide recepit.

4. *Textus* eodem Psalmo, Deus Pater dicit Filio: *ex utero ante luciferum genui te*. Simplex explicatio hujus loci evidenter demonstrat divinitatem Verbi, *genui te,* id est, vera ac proprie dicta generatione produxi, te, *ex utero,* id est, ex mea propria substantia, unde dicitur Filius Dei Psalm. 2. *Filius meus es tu* non adoptivus per gratiam, sed naturalis. *Cui enim Angelorum dixit aliquando,* ait Apost. (*Hebr.* 1. *v.* 4.) *Filius meus es tu, ego hodie genui te?* et tandem dicitur genitus *ante luciferum,* id est, ab æterno, ut prænuntiavit Michæas, cap. 3. *egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Illa probatio est peremptoria. Alia infinita veteris testamenti loca cumulari possunt, sed quæ laudata sunt sufficiunt.

Prob. 2. Ex præcipuis novi Testamenti locis.

1. *Textus* Joann. 1. dicitur, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt,* etc. hic Verbum clare et distincte appellatur *Deus,* et quidem ille Deus, *qui erat in principio,* id est, ab æterno; qui *erat apud Deum,* id est, a Deo genitus; *per quem omnia facta sunt,* id est, qui habuit supremam creandi potentiam; et tandem qui assumpsit naturam humanam, *et Verbum caro factum est*. Nihil ut patet, validius contra Socinianos; tamen

Dicunt: Ex his verbis, Genes. 1. *In principio creavit Deus cælum et terram,* non potest colligi æternitas cœli et terræ; ergo nec ex his: *In principio erat Verbum,* potest colligi æternitas Verbi.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Moyses non dicit absolute cœlum et terram fuisse in principio, sed creata fuisse in principio; quod autem creatum est, æternum esse nequit; e contra Joannes non dixit Verbum in principio creatum fuisse, sed simpliciter et absolute fuisse apud Deum, et omnia quæ facta sunt, per ipsum facta fuisse. Præterea utitur termino, *erat,* qui, cum non importet tempus determinatum, denotat Verbum semper fuisse.

Inst. D. Joannes nomine, *Verbi,* non significat personam a Patre distinctam, sed attributum *sapientiæ,* quod est a Patre indistinctum; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam Div. Joann. loquitur de illo Verbo, quod *caro factum est et habitavit in nobis*. Atqui illud Verbum sapientia est subsistens et personalis, quæ sola potest dicere quod ab æterno sit genita, Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum,* etc. hoc est, *genuit me,* quomodo Eva, *Gen.* 4. dixit, *possedi hominem,* id est, *genui*.

2. *Textus*. Matth. 14. cum Caiphas interrogasset Jesum, *Tu es Christus Filius Dei benedicti?* respondit, *Ego sum:* perspicuum est autem Caipham, cæterosque Judæos intellexisse de Filio naturali, alias Caiphas non dixisset, *Audistis blasphemiam:* nec Judæi clamassent *reum esse mortis*. Nam Judæi dicebant etiam se esse Filios Dei adoptivos Jo. 8. *Unum Patrem habemus Deum*. Neque Christus de alio Filio Dei, quam de naturali est locutus, alioquin correxisset Judæorum opinionem, ut ipsis occasionem ruinæ auferret.

3. *Textus*. Christus *Joann.* 10. dixit: *Ego et Pater unum sumus,* id est, una natura divina. In hunc locum S. August. ait: *Quod dixit,* unum, *liberat te ab Ario; quod dixit,* sumus, *liberat te a Sabellio:* si unum, *ergo non diversum; si,* sumus, *ergo Pater et Filius,* duæ personæ divinæ; quod intelligentes Judæi, voluerunt illum lapidare propter blasphemiam, *quia,* inquiunt, *tu, homo cum sis, facis te ipsum Deum,* nimirum natura et substantia, quam accusationem non diluit Christus, immo confirmavit, dicens: » Quem Pater misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum? si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre"; per identitatem, scilicet, naturæ, et consubstantialitatem.

4. *Textus*. Joann. 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*. Atqui Pater habet divinitatem; ergo, etc. unde Div. Augustin. (*L.* 1. *contra Maxim. cap.* 14.) dicit: *Nihil Pater minus habet ille, qui dicit: omnia quæ habet Pater, mea sunt: Æqualis est igitur*.

5. *Textus* 1. Joan. 5. dicitur: *Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis se ipsum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita æterna*. Quid evidentius di-

cere potuit Joannes, ut demonstraret Christum esse Deum, quam dicere verum Deum esse? *ut enim* Joannes cap. 17. ait Athanas. (*In disput. cum Ario p.* 469.) *De Patre dixit*: hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, *ita hic de Filio dicit*, hic est Deus verus et vita æterna. Paritas est perfecta.

6. *Textus* Philip. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. Insignis est hic locus contra Socinianos: nam Christo duplex tribuitur forma, scilicet forma Dei, et forma servi, id est, hominis, quam accipiendo, semetipsum exinanivit; ergo sicut per formam servi verus est homo, ita per formam Dei verus est Deus, sed majestatem divinam voluit occultare, vilem formam servi induens velut habitum.

Prob. 3. Ex traditione Patrum, tum Græcorum, tum Latinorum qui ante Concilium Nicænum floruerunt; alios enim nobis dimittunt Sociniani.

I. Sæculo, S. Ignatius, Epist. ad Antiochenos, ait: *Omnis igitur qui unam annuntiat Deum, in interemptione divinitatis Christi, Filius est diaboli, et inimicus omnis justitiæ*. Et Epist. ad Tarsenses, redarguens eos qui de Christo dicebant, *quoniam nudus homo est*, ait: *Qualiter autem nudus homo audiret*: sede a dextris meis: *qualiter autem et diceret*, priusquam Abraham fieret, ego sum; et clarifica me claritate quam habui, antequam mundus esset apud te?

S. Martialis, Petri comes, et primus Lemovicensis Episcopus, in 1. ed Burdigalenses Epistol. cap. 2. ait: » Christus mori potuit, quia homo fuit, Filius Dei ante principium fuit: et quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem tertia die, de loco, ubi eum sepeliri vidimus, et apparuit nobis, *etc. Et cap.* 8. Crucem Domini, *inquit*, in quem credidistis Deum verum, et Filium, semper in mente, in ore et signo tenete ".

D. Dionysius Areopagita. (*L. de divinis nominibus, cap.* 2. §. 1.) ait: *Sacræ Scripturæ tradunt ipsummet Deum, se designando, dixisse: Quid me interrogas de bono? nemo bonus nisi solus Deus*. Porro Deus, qui sic se designavit, est Deus Filius: *Etenim*, addit Div. Dionysius, *et Verbum ipsum, quod natura bonum est, ait*: Ego bonus sum. (*Matth.* 20. *v.* 15.) *et rursum illud*, Ego sum qui sum, *nisi de tota concedant Divinitate*, id est, Trinitate, (*Ita explicat S. Maximus in Scholiis, totam divinam essentiam, inquit, vocat Trinitatis deitatem, quæ in tribus personis agnoscitur*) *pronuntiatem, sed secundum unam duntaxat partem*, id est, unam Patris personam, *quomodo illud intelligant: Hæc dicit qui est, qui erat et qui venturus est, omnipotens?* Porro hoc Div. Joannes in Apoc. dixit de Filio incarnato. Idem Dionys. §. 10. ex S. Hierotheo, dixit: *Causa omnium et quæ omnia implet, est Jesu divinitas*.

II. Sæculo, S. Justinus, in Apologia 2. pro Christianis, de Christo dicit: » Qui quod Verbum et Primogenitus Dei sit, Deus etiam est. *Et in expositione fidei de recta confessione*, Unus ergo revera est, *inquit*, universitatis hujus Deus qui in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto cognoscitur, cum namque ex substantia sua Pater Filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, quæ unam eandemque participant essentiam, una eademque dignantur divinitate ".

Athenagoras, legatione pro Christianis: » Quis igitur non miretur, *inquit*, nos qui Deum Patrem prædicamus, et Deum Filium, et Spiritum Sanctum, ita ut et unionis eorum vim, et ordinis distinctionem exponamus, impios et sine Deo vocari "?

S. Theophilus VI. Patriarcha Antiochenus (*L.* 1. *Comment. in* 4. *Evangelia*) dicit: *Obtulerunt ei* (Christo) *Magi munera, Aurum ut Regi, Thus ut Deo, Myrrham ut homini ad sepulturam*. Et l. 2. ad Autholycum, ait: *Joannes ad hunc modum disserens*, In principio erat sermo, et sermo erat apud Deum, etc. » Deus itaque existens sermo, et ex Deo genitus; quando volt Pater universorum, mittit eum sermonem ad aliquem locum ".

III. Sæculo, S. Gregor. Thaumaturgus in prima expositione fidei: » Unus Deus, *inquit*, Pater Verbi viventis, sapientiæ subsistentis ... perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti; unus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo ... Filius verus veri Patris, invisibilis ejus qui est invisibilis ... et sempiternus sempiterni ".

S. Dionysius Alexandrinus, Epist. contra Paulum Samosatensem, ait: » Unus est Christus qui est in Patre, coæternum Verbum, una ejus persone, Deus invisibilis, et visibilis factus, Deus enim epparuit in carne natus ex muliere, qui erat ex Deo Patre genitus ex utero ante luciferum ".

Patres Synodi Antiochenæ, Epist. ad Paulum Samosatensem, dicunt: » Hunc autem Filium unigenitum ... Verbum ac virtutem Dei ante sæcula, non præcognitione, sed substantia et hypostasi Deum cum in veteri et novo Testamento cognoverimus, confitemur, et prædicamus ".

IV. Sæculo, Eusebio Pamphilus, Cesareæ Episcopus, lib. 1. de fide, adversus Sabellium, quærit quis ille sit qui dicit, » Hic est Filius meus dilectus? *respondet*: Utique Pater de Deo, qui videbatur ut homo. *Et lib.* 2. Gentiles non sumus, quia non dicimus deos. Judæi non sumus, quia Christum Deum confitemur ".

Prob. 4. Non solum ex Concilio Nicæno I. quod in Symbolo definiit, Filium esse: » Deum de Deo, genitum non factum, consubstantialem Patri ", etc. sed etiam ex omnibus Conciliis Œcumenicis, quæ illud secuta sunt, in quibus Symbolum Nicænum fuit approbatum et confirmatum, et fides Nicæna recepta.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Objicies 1. Solus Pater est Deus; ergo Filius non est Deus.

Prob. ant. Christus, Joann. 17. dicit Patri: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum*. Ergo solus Pater est Deus.

Resp. *dist. conseq.* Solus Pater est Deus, per exclusionem falsorum Deorum, *conc.* per exclusionem aliarum personarum divinarum, *nego*. Hæc solutio petitur ex regula a D. Aug. tradita (*l.* 5. *contra Maximin. cap.* 13. *et lib.* 1. *de Trinit c.* 6.), nimirum, quando attributum absolutum uni personæ tanquam soli tribuitur, cum dicitur, *solus Deus, unus Deus, solus Pater etc.* non excluduntur aliæ personæ divinæ, sed solum res quæ sunt naturæ diversæ a natura divina: sicut quando dicitur, *Nemo novit Patrem, nisi Filius, non excluditur Pater, quia inseparabiles sunt*, ait D. August. *sic etiamsi dictum esset, soli sapienti Patri, simul intelligi deberet et Filius, quia inseparabiles sunt*.

Inst. 1. Filius est Deus figurate, sicut Moyses, de quo Deus, *Exodi* 7. dicit: *Constitui te Deum Pharaonis*. Ergo solus Pater est Deus per exclusionem Filii.

Resp. *nego ant.* Cum enim Scriptura de aliqua creatura dicit quod sit *Deus*, id non dicit simplici-

ter, sed cum addito, quomodo Moyses dicitur constitutus Deus Pharaonis; illa porro additio destruit rationem veri Dei, at de Filio divino dicit absolute et sine addito, quod sit Deus, *Hic est verus Deus et vita æterna*, ait D. Joann. Epist. 1. c. 5.

Inst. 2. Cum Judæi vellent lapidare Christum, quod se Dei Filium appellasset, respondit ipse, se non alio sensu Deum esse quam homines illi, qui in Scriptura vocantur dii, Joann. 10. » Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te; sed de blasphemia, et quia homo cum sis, facis te ipsum Deum. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra, *inquit*, quia ego dixi, dii estis? si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura, quem Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum"? Atqui illi sunt dii figurate, ergo etc.

Resp. *nego maj.* Christus enim argumentatur a minori ad majus sic: Si Judices propter auctoritatem quam a Deo acceperunt, et justi propter sanctitatem, participatam dumtaxat et creatam, dii appellantur, quanto magis Deus dici debet ille *quem Pater sanctificavit*, nimirum sanctitate increata et personali? atque ut illos inducat ad credendum suam divinitatem, addit: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi; si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est et ego in Patre*. Propter identitatem naturæ et consubstantialitatem.

Inst. 3. Christus in hoc loco probat ex miraculis a se patratis, quod sit Filius Dei; atqui miracula non probant Filium Dei naturalem esse, qui ea operatur: nam Elias et alii Prophetæ patrarunt miracula, ex quibus colligi non potest ipsos fuisse filios Dei naturales et consubstantiales; ergo Christus hoc ratiocinio non concludit se esse Filium Dei naturalem.

Resp. *dist. maj.* Ex operibus et miraculis editis in confirmationem suæ doctrinæ, qua asserebat se esse Filium Dei unigenitum, et æqualem Patri, conc. qua asserebat se esse Filium Dei eo modo quo Elias et alii Prophetæ dicuntur filii Dei, *nego maj.* Itaque miracula, secundum se præcise spectata, non probant Deum esse, qui ea operatur: sed quando educuntur ad probandam divinitatem ejus qui loquitur, sunt signa indubitata illum esse Deum: nec enim miracula edi possunt in testimonium mendacii et falsitatis.

Inst. 4. Christus se negat Deum natura; dum *Luc.* 18. principi eum vocanti bonum, dicit: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus*. Ergo.

Resp. *nego ant.* Immo se Deum ostendit Christus, nempe, excitat principem, a quo nondum cognoscebatur Deus, ad suam divinitatem cognoscendam, ac si diceret: tu me cognoscis bonum; ergo et Deum agnosce. *Recte me appellabis bonum*, inquit D. Aug. (*L. contra Maximin. cap.* 23.) *si me noveris Deum*: nemo enim bonus, nisi solus Deus.

Inst. 5. Ille non est Deus natura, qui a Deo creatus est; atqui sapientia, quæ eadem res est cum Verbo, fuit a Deo creata: *Ab initio et ante sæcula creata sum*, Eccl. 24, Ergo.

Resp. *dist min.* Sapientia creata fuit, creatione improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego min.* Creatio improprie dicta idem est cum simplici productione et generatione; creatio vero proprie dicta, est eductio rei nihilo: illa, non vero ista, convenit Dei sapientiæ, quæ de se ipsa dicit, *Ab æterno ordinata sum*, id est, ait D. August. lib. de Trinit. cap. 12. *ante omnia tempora et temporalia*; unde LXX. verterunt, *ante sæculum fundavit me*; id est, æterne eum.

Objicies 2. Ille, quo, tanquam instrumento, Deus usus est ad rerum omnium creationem, non est Deus; atqui Deus Verbo, tanquam instrumento, usus est ad rerum creationem, *Joann.* 1. *Omnia per ipsam facta sunt*. Ergo.

Resp. *nego min.* ad prob. *dist. textum*. Omnia per ipsum facta sunt, tanquam per causam exemplarem, *conc.* tanquam per causam instrumentalem, *nego*. Scilicet Pater per Verbum operatur, tanquam per ideam in qua omniom agendorum rationes continentur; illa porro idea est personalis et verus Deus, qui *quæcumque ille* (Pater) *fecerit, hæc et Filius similiter facit*. Ideo in Scripturis particulæ, *ab, ex, et per*, idem significant; unde Apostol. Rom. 21. de Christo ait: *Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia*.

Objicies 3. Christus de se ipso loquens, Jo. 14. *Pater*, inquit, *major me est*. Ergo Filius est minor Patre, et consequenter non Deus natura, ut Pater.

Resp. *dist. conseq.* Filius est minor Patre, quatenus homo, *conc.* quatenus Deus, *nego conseq.* Cum itaque Christus natura divina et humana constet, ex attributis, quæ illi, quatenus homo, conveniunt, non debet colligi quod non sit Deus, juxta regulam a D. August. *lib.* 1. *de Trinit. cap.* 11. traditam.

Juxta hanc regulam, Div. Augustinus multa loca Scripturæ, quæ ab Arianis olim, et hodie e Socinianis objiciuntur, solvit dicens: *Secundum formam Dei æqualis est Patri et Filius et Spiritus Sanctus, quia neuter eorum creatura est; secundum autem formam servi, minor est Patre, quia ipse dixit*, Pater major est ... *secundum formam Dei*, ipse et Pater unum sunt; *secundum formam servi*, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit eum ... *secundum formam Dei*, ipse est verus Deus et vita æterna; *secundum formam servi*, factus est obediens usque ad mortem ... *secundum formam Dei*, omnia mea tua sunt et tua mea; *secundum formam servi*, doctrina mea non est mea, sed ejus qui misit me ... *Quomodo mea, quomodo non mea? nisi secundum formam Dei suam, secundum formam servi non suam*, etc. Sic infinita loca solvit D. Doctor.

Objicies 4. Verus Deus est omnipotens; atqui Christus non est omnipotens, Joann. 5. *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem ... Non possum ego a me ipso facere quidquam*. Ergo.

Resp. *nego min.* Ad textum, *dist.* Non potest Filius a se facere quidquam, quia omnipotentia est ipsi a Patre, per generationem communicata, *conc.* quia non habet æqualem potentiam cum Patre, *nego*. Nam *quæcumque Pater facit, hæc eadem facit similiter*. Ad quæ D. Aug. (*L.* 2 *de Trinit cap* 1.) tradens tertiam regulam ad explicandos Sacræ Scripturæ textus circa Trinitatem, ait: *Dixit similiter, ac per hoc inseparabilis et par est operatio Patri et Filio, sed a Patre est Filius, ideo* non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem ... *tenenda est hæc regula, qua non minor est Filius, sed quod de Patre sit, intimatur quibus verbis non inæqualitas, sed nativitas ejus ostenditur*. Quia ergo Filius naturam a Patre communicatam habet, ac proinde scientiam, potentiam, et alia attributa absoluta, de eo, etiam quatenus Deus est, recte dicit quod nihil sciat, nihil velit, nihil possit a se ipso, sed a Patre, de quo sicut habet esse, ita et operari.

Inst. Marci 23. Christus loquens de die judicii, ait: » De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi solus Pater". Atqui particula exclusiva, *nisi Pater*, excludit quamlibet aliam personam, etiam personam Filii, a cognitione diei judicii; ergo.

Resp. *nego min.* Nam particula, *nisi*, excludit solum eos, qui eandem cum Patre non habent naturam, ut constat ex Matth. 11. *nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem novit quis, nisi Filius.* Quis porro dicat Filium Dei se non cognoscere, cui D. Petrus dixit: *Domine, tu omnia nosti?* Quis cogitare audeat Deum Patrem se ipsum ignorare? Hoc ergo sensu Christus dicit se nescire diem judicii, quia illum non revelat, nec aperit nobis, ut docet Div. Aug. *lib.* 83. *quæstionum, q.* 60. dicens: » Quod dictum est, solum sciri Patrem, sic dictum est, quia facit Filium scire; et quod dictum est, nescire Filium, sic dictum est, quia facit nescire homines, id est, non prodit eis quod inutiliter scirent ".

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Objicies 1. D. Ignatius, Epist. ad Tharsenses, de Filio dicit: *Non ipse est, qui super omnia Deus Pater, sed Filius ejus.* Ergo si non est super omnia Deus, non est verus Deus.

Resp. dist. textum. Filius non est super omnia Deus, eo quod non sit fons totius divinitatis sicut Pater, *conc.* eo quod non sit verus Deus, *nego*. Quod autem sic intelligi debeat S. Ignat., patet tum ex nostris probationibus; tum quia hic etiam probat quod Filius sit, *Deus, Verbum, et Filius unigenitus*, ex hoc textu, *In principio erat Verbum*.

Objicies 1. S. Justinus, dialogo cum Triphone, dicit 1. Deum Patrem esse Filio *causam ut sit*. Dicit 2. Filium *esse et dici Deum et Dominum alium præter factorem omnium ... supra quem alius Deus non est*. 3. Filium *administrum esse Dei*, universorum creatoris. 4. Christianos *in secundo loco habentes*, Filium Dei, *cum ratione venerari*. Atqui illa omnia pugnent contra Verbi divinitatem; ergo.

Resp. *nego min.* Licet enim S. Justinus (sicut et alii PP. Antenicæni) non adeo caute de Mysterio Trinitatis interdum locutus fuerit, eo quod nulli hæretici illud tunc impugnarent, nihil tamen scripsit contrarium huic mysterio, quod clare astruit in nostris probationibus; unde:

Resp. *ad* 1. Pater est causa Filio ut sit, causa improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego*. Causa improprie dicta est ea, a qua aliquid accipit suum esse, quoquo modo illud accipiat, sive cum dependentia, sive sine dependentia. Causa proprie dicta est ea, a qua aliquid recipit suum esse cum dependentia. Primo, non secundo modo, Justinus causam sumpsit, ut astrueret Patrem esse principium Filii, seu Filium a Patre procedere, ut probaret contra Sabellianos, quos hic impugnat, Filium esse personam a Patre distinctam.

Resp. *ad* 2. Justinus docet Filium *esse Deum alium a Patre,* ratione personalitatis, *conc.* ratione naturæ, *nego*. Nam clare docet, quod tres SS. Trinitatis personæ, *una eademque dignentur divinitate*.

Resp. ad 3. Docet Filium administrum esse Deo, improprie, *conc.* proprie, *nego*. Ille est proprie minister, qui nec per se, nec proprio nomine agit; ille vero est minister improprie, qui non agit nisi ratione illius esse quod habet ab alio; hoc ergo improprio sensu Filius potest dici minister Patris; quod *quæcumque*, Pater, *fecerit, hæc et Filius similiter facit*, per virtutem a Patre acceptam in sui generatione.

Resp. *ad* 4. Docet Christianos *secundo loco Filium habere ac venerari,* ratione originis, quia est secunda persona, *conc.* ratione dignitatis et naturæ, *nego*. Nam apologia 2. assignet Filio eumdem cultum, qui Patri exhibetur. *Filium,* inquit, *et Spiritum Sanctum colimus et adoramus cum ratione et veritate venerantes*.

Objicies 3. Athenagoras *in Apologia* docet: Verbum non prodiisse a Patre, nisi in tempore cum voluit mundum condere; ergo.

Resp. *dist. ant.* Docet Verbum prodiisse in tempore exterius, *conc.* interius, *nego*. Verbum ergo prodiit in tempore exterius, scilicet per universum hoc ab ipso et per ipsum conditum; sed secundum se non prodiit in tempore, cum sit æternum, ait hic Athenagoras.

Objicies 4. D. Irenæus (*L.* 3. *adversus hæreses, c.* 8.) in hæc Psalmi verba, *Ipse mandavit, et creata sunt*, ait: *Cui ergo præcipit? Verbo scilicet, per quod cœli firmati sunt*. Atqui præceptum inferioritatem et dependentiam arguit; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Pater præcepit Verbo improprie, *conc.* proprie, *nego maj.* præcepit itaque improprie, hoc sensu, quod Pater voluit mundum fieri per Verbum, hoc est, voluntate Verbi a Patre accepta et utrique communi. Porro illud præceptum non arguit inferioritatem in Christo, *ipse* enim *Christus*, ait D. Irenæus lib. 4. cap. 11. *cum Patre vivorum est Deus, qui et locutus est Moysi, qui et Patribus manifestatus est*.

Objicies 5. Clemens Alexandr. *lib.* 1. *Strom.* dicit: *Beneficentissima est natura Filii, quæ soli omnipotenti propinquissima est;* ergo Filii natura distincta est a natura Patris.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Clemens hic *naturam* usurpat pro *persona* Filii, quæ ideo dicitur Patri *propinquissima*, nimirum ordine originis, quia prima procedit a Patre. Porro, quod naturam pro persona usurpet, constat, tum quia apud veteres vox *usia*, seu *natura*, sumebatur etiam pro persona; tum quia sibi contradiceret, dicit enim (*L. admonitionis ad gentes, cap.* 8.) *nihil odio habet Deus, sed neque Verbum, utrumque enim unum est, nempe Deus*.

Inst. Clemens, lib. 5. Strom. docet Verbum *esse sapientiam primo creatam;* ergo.

Resp. *nego conseq.* Quia per verbum, *creatam*, intelligit *genitam*, est autem primogenita, quia prior est origine persona Spiritus Sancti.

Objicies 6. Origenes, lib. 8. contra Celsum, dicit: *non deesse quosdam, qui temere affirmant, quod Servator sit ille universorum Deus: nos certe hoc non facimus, qui credimus ipsi dicenti: Pater major me est*. Ergo non credidit Verbum esse verum Deum.

Resp. Licet dura sit doctrina Origenis, et tanquam Ariana a DD. Augustino, Hieronymo, et Epiphanio censurata, potest tamen rite exponi. Nam agit contra Noetianos, qui volebant Filium esse Deum Patrem; quem illius temporis scriptores his vocibus, *universorum Dominum*, significabant: onde ut eos refelleret, asseruit Verbum non esse illum *universorum Deum*, sumendo Deum pro persona Patris. Quod sic debeat intelligi Origenes, patet, quia eodem libro respondens Celso objicienti, immerito Ethnicos a Christianis accusari, quod plures deos colerent, cum et ipsi Christum pro Deo haberent a Patre distincto, ait: *nos unum Deum, Patrem et Filium colimus*, atque probat Patrem et Filium esse unum Deum ex testibus: *Ego et Pater unum sumus*. *Pater in me est et ego in Patre*.

Id autem quod dixit, Filium, qua Deus est, esse minorem Patre, intelligendum est ratione originis, non ratione dignitatis aut naturæ, qua loquendi ratione usus est ipsemet D. Athanas. *orat.* 2. contra *Arianos*, dicens: » Non dixit Filius, Patrem se meliorem esse, ne quis ipsum externum, alienumque a Patris natura existimaret: sed Pater, inquit, major

me est, non quidem magnitudine aliqua, aut ætate, sed propter generationem ex ipso Patre".

Inst. Origenes, *lib.* 1. *comment. in Job*, ait: » Istam Trinitatis sectam et hæresim atque infidelitatem jam olim de longe designans diabolus, tria cornua misit ad Job deprædandum". Ergo.

Resp. *nego* illum librum esse Origenis: illum enim supposititium probat Erasmus, qui in censura hujus operis, illud Maximino Ariano adjudicat, Sixtus Senensis, Possevinus, Bellarminus et Genebrardus, qui pro notis falsitatis affert, quod illud opus: » Luciani martyris celebrat agonem, et omousii nomen et omousianorum sententiam commemorat ... constat autem et Lucianum ... post Origenem fuisse: ipsum omousii et omousianorum nomen longe post Origenis tempora enatum".

Objicies 7. Tertullianus, *lib. contra Hermogenem c.* 3. docet, Filium non esse Patri coæternum; ergo non credidit eum esse proprie Deum. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Tertull. ait: » Et Pater Deus est, et judex Deus est; non tamen ideo Pater et judex semper quia Deus semper. Nam nec Pater potuit esse ante Filium, nec judex ante delictum; fuit autem tempus cum delictum et Filius non fuit, quod judicem et qui Patrem Dominum faceret". Ergo Pater non fuit ab æterno Pater, nec Filius ab æterno Filius.

Resp. *dist. conseq.* Pater non fuit ab æterno Pater paternitate essentiali, nec Filius adoptivus, fuit ab æterno Filius, *conc.* Pater non fuit ab æterno Pater paternitate notionali, nec Filius naturalis; fuit ab æterno Filius, *nego conseq.* Negat itaque Tertull. Deum ab æterno fuisse Patrem paternitate essentiali, quæ respicit productionem creaturarum, estque tribus personis communis, non vero notionali paternitate, quæ est ad Filium, quem *lib. contra Praxeam cap.* 3. dicit æternum: *Sermo ergo in Patre semper sicut dicit*, Ego in Patre, *et apud Deum semper, sicut scriptum est*, et sermo erat apud Deum: *et nunquam separatus a Patre, aut alius a Patre, quia*, Ego et Pater unum sumus.

Inst. 1. L. contra Praxeam cap. 9. dicit: » Pater tota substantia est, Filius vero derivatio totius et portio, sicut ipse profitetur: Pater major me est". Ergo non est verus Deus.

Resp. *dist. ant.* Secundum imperfectum nostrum concipiendi modum, *conc.* realiter, *nego*. Sic enim loquitur Tertull. ut ostendat Filium esse a Patre per generationem, ut inde concludat contra Praxeam, eum a Patre distingui persona et hypostasi: addit enim, *alius est qui generat, alius qui generatur*.

Inst. 2. Eodem lib. dicit: *Deum Filium agnosco, secundum a Patre defendo*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Secundum ratione originis, *conc.* ratione dignitatis, quasi Filius non habeat eandem dignitatem cum Patre, *nego ant.* nam ibidem ait: *Ego et Pater unum sumus*, dictum esse, *ad substantiæ unitatem, non ad numeri singularitatem*. Quid clarius?

Objicies 8. Conc. Antiochenum, quod congregatum fuit contra Paulum Samosatenum, *ann.* 265. definivit Filium non esse *omousion* Patri; ergo.

Resp. *dist. ant.* Definivit Filium non esse consubstantialem Patri, ad sensum Pauli Samosateni qui per hanc vocem intelligebat cum Sabellio Filium esse eandem personam cum Patre, *conc.* ad sensum catholicum, quem probavit Conc. Nicæn. I. *nego ant.* Itaque *male omousion Samosatenus confessus est*, ait D. Hilar. lib. de synodis, *quia per hanc unius essentiæ nuncupationem solitarium atque unicum esse Patrem et Filium prædicabat*.

Inst. Vox consubstantialis non reperitur in Scripturæ; ergo non debuit usurpari a Conc. Niceno.

Resp. *dist. ant.* Non reperitur quoad vocabulum, *conc.* quoad rem per illam significatam, *nego*. Nam vox, *consubstantialis*, quoad sensum continetur in hoc textu, *Ego et Pater unum sumus*. Itaque Concil. Nicænum, definiendo Filium esse consubstantialem Patri, dixit quidem nove, sed non dixit novum.

Objic. 9. Quando Filius Dei genitus est, vel erat, vel non erat: si erat, quare genitus est? si vero non erat, æternus non est; atqui si non est genitus, non est; si non est æternus, non est Deus; ergo.

Resp. Cum DD. Hilario et Augustin. Filius Dei erat quando genitus est, non quasi prius extiterit quam gigneretur, sed quia semper gignit Pater, et semper nascitur Filius: terminus enim actionis æternæ, est æternus, est autem jam existens, sed existens vi generationis ipsius.

ARTICULUS II.

De divinitate Spiritus Sancti.

CONCLUSIO.

Spiritus Sanctus est verus Deus, Patri Filioque consubstantialis. Est de fide contra Macedonianos et Socinianos.

Prob. 1. Ex Scripturæ locis, in quibus Spiritus Sanctus vocatur Deus.

2. Reg. 23. » Spiritus Domini locutus est per me, sermo ejus per linguam meam; dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, dominator hominum". Ergo Spiritus Sanctus est Deus Israel dominator hominum; ergo verus Deus.

Act. 5. D. Petrus sic Ananiam alloquitur: » Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri? ... non es mentitus hominibus, sed Deo." Ubi Spiritus Sanctus dicitur simpliciter et absolute Deus, et opponitur creaturis; ex quo concludit S. Epiphan. hær. 74. » Deus ergo de Deo est, et Deus Spiritus Sanctus, cui mentiti sunt": etc.

Prob. 2. Ex iis Scripturæ locis, in quibus Spiritui Sancto tribuuntur perfectiones et operationes, quæ soli Deo sunt propriæ.

Immensitas, Sap. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*.

Omniscientia, 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei*, quem comprehendit.

Omnipotentia, *Ps.* 32. » Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum".

Operatio miraculorum, Matth. 12. *In Spiritu Dei ejicio dæmones*.

Associatio cum Patre et Filio in omnibus operibus ad extra, Matth. 28. Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti".

Prob. 3. Ex traditione Patrum: S. Justinus, Apologia secunda, ait: » Filium et Spiritum Sanctum propheticum colimus et adoramus, et Deum solum adoramus".

Clemens Alexand. *lib.* 1. *Pædagogi, cap.* 6. Sic loquitur: » Unus quidem est universorum Pater: unus est etiam Verbum universorum; et Spiritus Sanctus unus, qui et ipse est ubique".

Tertull. lib. adversus Praxeam, cap. 13. » Duos deos nunquam ex ore nostro proferimus: non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Sanctus Deus, et Deus unusquisque". Et lib. de pudicitia profitetur, Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum.

Gregorius Thaumaturgus, 1. parte operum, in fidei

confessione, dicit: » Non igitur creatum quid ac servum in Trinitate, neque superinductitium aliquid et adventitium, quasi prius non existens, posterius vero adveniens. Non ergo defuit unquam Filius Patri, neque Filio Spiritus, sed immutabilis et invariabilis, eadem semper manet Trinitas ". Ex quo sic arguo: Spiritus Sanctus pertinet ad Trinitatem, in qua nihil creatum, nihil servum reperitur, non minus est æternus, quam Pater et Filius; est immutabilis et invariabilis; ergo verus Deus.

Prob. 4. Ex Conc. Constantinop. I. in quo hæc veritas contra Macedonium fuit definita, his verbis: » Credimus Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem ... cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per Prophetas ". Ergo est Patri et Filio consubstantialis. Porro hæc definitio confirmata est in subsequentibus Conciliis Oecumenicis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Spiritus Sanctus est creatura: ergo.

Prob. ant. Joann. 1. dicitur: *Omnia per ipsum*, Verbum, *facta sunt*; ergo Spiritus Sanctus per Verbum factus est.

Resp. *dist. ant.* Omnia, quæ facta sunt, per Verbum facta sunt, *conc.* omnia quæ sunt, *nego*. Alioqui ipse Pater per Verbum esset factus, quod aperte falsum est. Unde D. Joann. addit: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est*.

Inst. 1. Ille non est Deus, quem Scripturæ testantur gemere, postulare, contristari, immo et extingui; atqui id de Spiritu Sancto testantur Scripturæ, Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Ephes. 4. *Nolite contristari Spiritum Sanctum*. 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere*. Ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Ille non est Deus quem Scripturæ testantur gemere, postulare, etc. proprie, *conc.* metaphorice, *nego*. Porro Spiritui Sancto hæc competunt solum metaphorice et improprie.

1. Quidem, dicitur postulare pro nobis, et gemere, quia nos sua gratia movet ad postulandum, et coram Deo gemendum: *Interpellat pro Sanctis*, ait D. August. Epist. 105. *quia interpellare Sanctos facit*.

2. Dicitur contristari, quia producit effectus similes, quos producit homo ab aliis contristatus: nempe improbat quod male gerunt homines.

3. Dicitur extingui, non ratione sui, sed ratione gratiarum, quas in cordibus nostris diffundit, quas homo extinguit, vel non utendo, vel abutendo.

Inst. 2. Christus Joann. 16. de Spiritu Sancto dicit: *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur*; ergo non est Deus.

Resp. *dist. ant.* Quæcumque audiet, procedendo, loquetur, *conc.* discendo, *neg. ant.* Spiritus Sanctus per suam processionem, accipiendo naturam divinam, recipit etiam omnium rerum cognitionem, quæ cum ipsa identificantur. *Audire, illi scire est*, inquit Div. August. tract. 99. in Joann. *scire vero esse*: *quia ergo non est a semetipso, sed ab alio a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia*.

Inst. 3. Amos 4. Spiritus Sanctus dicitur creatus, *firmat tonitru, et creat Spiritum*. Juxta LXX. Ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Quia Propheta per *Spiritum*, intelligit *ventum*, quare Vulgata habet, *formans montes, et creans ventum*.

Objicies 2. Dionysius Alexandrinus negavit divinitatem Spiritus Sancti; ergo, etc.

Prob. ant. Ex S. Basilio de Dionysio dicente: *Hunc* (Spiritum Sanctum) *ab adorandæ Deitatis consortio segregasse, et creatæ ac servili naturæ annumerasse fertur*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* D. enim Basilius non asserit se id quod objicitur, legisse in operibus Dionysii, sed tantum de eo rumorem fuisse a quo se purgavit Dionysius in libro apologetico quem scripsit, qui amplius non extat, sed qui citatur a S. Athanasio; sed extat ipsius liber contra Paulum Samosatenum, in quo dicit: *Non impune feret is qui adversus benignum Spiritum Sanctum blasphemus est; Spiritus autem est Deus*.

Instant Sociniani. D. Basilius in nullo suorum operum ausus est Spiritum Sanctum appellare Deum; ergo non credebat Spiritum Sanctum.

Resp. *nego ant.* Equidem fatendum est S. Doctorem prudenti œconomia aliquoties expressis verbis non dixisse Spiritum Sanctum esse Deum, ne hæretici inde occasionem sumerent Ecclesiam, cui præerat, invadendi et pervertendi; in quo eum laudat Gregor. Nazianz. *orat.* 20. sed tamen multis in locis eum distincte Deum dicit, v. gr. lib. 5. adversus Eunomium: » Quibus designatur in Scriptura, *inquit*, Pater et Filius esse Deus, eisdem designatur et Spiritus Sanctus Deus ... ex quo patet Trinitatem esse consubstantialem ".

Objicies 3. Ille non est Deus, qui nec ingenitus, nec genitus est, atqui talis est Spiritus Sanctus; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Nam inter genitum et ingenitum datur medium, nimirum, procedens alia via, quam per generationem, de qua processionis specie infra agemus.

Objicies 4. Qui mittitur, minor est eo, qui mittit; atqui Spiritus Sanctus mittitur a Patre et Filio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui mittitur cum imperio et dependentia, *conc.* qui mittitur sine imperio, et dependentia, ut accidit in missionibus divinis, de quibus infra, *nego maj.*

CAPUT II.

De modo cognoscendi SS. Trinitatem.

Nota 1. Hic quæritur, utrum mysterium SS. Trinitatis ratione naturali possit probari, sive supposita, sive non supposita illius revelatione.

Nota 2. Duobus modis aliquid probari posse. 1. *Positive*, per demonstrationem, vel *a priori*, vel *a posteriori*, desumptam. 2. *Negative*, solvendo argumenta, quæ veritatem aliquam impugnant.

Certum est, Mysterium SS. Trinitatis probari posse *negative*; nam illud probatur negative, quod non probatur impossibile; atqui mysterium Trinitatis non probatur impossibile; ergo, etc. *Prob. min.* Aliquid non probatur impossibile, cum omnia solvuntur argumenta, quæ ejus oppugnant existentiam; atqui omnia argumenta, quæ oppugnant mysterium Trinitatis, solvi possunt, et jam a nobis soluta sunt capito præcedenti; ergo, etc. Restat ergo resolvendum, utrum possit demonstrari positive; ideo sit

CONCLUSIO I.

Mysterium SS. Trinitatis, sive non supposita, sive supposita illius revelatione, nulla ratione naturali demonstrari potest. Est certissima contra Raymundum Lullum.

Prob. 1. *ex Script.* Illud mysterium ratione naturali demonstrari non potest, quod sola revelatione cognoscitur: atqui mysterium Trinitatis sola revela-

tione cognoscitur, Matth. 11. » Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et coi voluerit Filius revelare": ergo.

Hinc S. Hilarius, lib. 1. de Triuit. ait: » Non putat homo sua intelligentia generationis Sacramentum posse consequi". Et S. Ambros. lib. 1. de fide c. 10. » Impossibile est, *inquit*, generationis Verbi divini scire secretum, mens deficit, vox silet". Porro illi Patres, et alii loquuntur supposita fide illius mysterii.

Prob. 2. *ratione*. Omnis demonstratio fit a priori, vel a posteriori; atqui mysterium SS. Trinitatis non potest demonstrari nec a priori, nec a posteriori: ergo, etc. *Non a priori*, sive per causam, quia hoc mysterium nullam sui habet causam. *Non a posteriori*, sive per effectus ad extra, illi enim effectus sunt a Deo præcise ut est unus in natura, prodeunt enim a virtute creativa, quæ, cum sit toti Trinitati communis, arguit unitatem naturæ, non distinctionem personarum; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Antiqui Philosophi gentiles non obscure locuti sunt de mysterio SS. Trinitatis; tales sunt Plato, Aristoteles, Trismegistus, qui dixit: *Monas genuit Monadem, et in se suum reflexit ardorem*. Ergo illud mysterium, etiam non supposita revelatione, potest naturali ratione demonstrari.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Nam si Philosophi gentiles aliquam de hoc mysterio notitiam habuerunt, illam habuerunt, vel per revelationem ipsis immediate factam, ut de Sybillis tradunt DD. Augustin. (*L.* 18. *de Civit. Dei cap.* 23.) et Hieron. (*L.* 1. *contra Jovinianum*) vel ex lectione librorum Moysis et Prophetarum.

Dixi: *transeat ant.* Quia D. Thom. hic ad 1. docet paganos Philosophos nullam in Deo agnovisse productionem, et probat ex illo 1. Cor. 2. *Loquimur Dei sapientiam ... quam nemo principum hujus sæculi*, id est, Philosophorum, *cognovit*. Et certe Trismegistus, quando dixit: *Monas Monadem genuit, etc.* non ad generationem Filii, aut processionem Spiritus Sancti, illud referri debet, sed ad productionem mundi, quem Deus propter suum amorem produxit.

Objicies 2. Saltem supposita revelatione mysterii, potest naturaliter demonstrari; ergo, etc.

Prob. ant. Variis demonstrationibus.

Prima demonstratio: De ratione boni infiniti est, ut se communicet modo infinito; atqui non potest infinito modo se communicare, nisi suam naturam communicet; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut se communicet infinito modo sincathegorematico, qui, in eo consistit, quod ejus bonitas sui communicatione exhauriri nequeat, *conc.* cathegorematico, qui in eo consistit, quod ejus bonitas actu tota simul et adæquate sese communicet, *nego maj.* Non videtur enim possibilis terminus, qui divinæ naturæ sit particeps, cum Deus alter foret, a producente realiter distinctus, ab eoque dependens tanquam effectus a causa.

Secunda demonstratio: Omnis perfectio possibilis, Deo est tribuenda; atqui generare sibi simile, est maxima perfectio; ergo, etc. Hinc Deus, Isai. ult. dicit: *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam?*

Resp. *dist. maj.* Omnis perfectio, quæ non involvit imperfectionem, *conc.* quæ imperfectionem involvit, *nego maj.* Porro gentilis dicet generationem magnam habere imperfectionem, tum generatim, tum in Deo. *Generatim*, quia spectat speciei conservatio-

nem, ac proinde supponit singula individua interitui esse obnoxia. *In Deo*, quia generatio tendere debet in terminum, non persona solum, sed etiam natura a generante distinctum, sicque necessarium foret, ut alius a generante daretur Deus. Ergo nemo generationem ab imperfectione, nisi per revelationem, vindicare potest ... locum Isaiæ contemneret Ethnicus, et si illum admitteret, non ratione, sed auctoritate solum consensum præberet.

Tertia demonstratio. Certissimum est: 1. Deum esse intelligentem et volentem. 2. Omne intelligens et volens terminum utriusque actionis producere. 3. Producens et productum distingui realiter. 4. Hunc duplicem terminum debere esse substantiam in Deo, qui nihil accidentale potest in se admittere. 5. Hos terminos naturam divinam et quidem individuam, participare, quia multiplex non potest esse natura divina, et quidquid in Deo est, necessario Deus est.

Resp. Hanc probationem non esse demonstrationem; nam mens humana, sibi relicta, cognoscere minime potest actionem intellectus et voluntatis in Deo esse productivam; qualis enim illius erit terminus? *an aliquod accidens?* at in Deo, utpote ente perfectissimo, nullum esse potest. *An substantia?* minime; alias, cum, juxta leges naturæ, omne productum et substantia distinguantur a producente, tot essent naturæ divinæ, quot personæ producentes et productæ, ergo essent plures dii, quod lumini naturali repugnat; ergo gentilis concludet potius Deum, intelligendo, et volendo, nullum producere terminum substantialem et personalem; immo ostendet talem terminum non esse necessarium, quia, fatentibus Theologis, Filius et Spiritus sanctus intelligunt et volunt, nec tamen producunt terminum.

CONCLUSIO II.

Supposita fide hujus mysterii, potest rationibus naturalibus probabile suaderi; et variis exemplis, licet imperfectis, illustrari.

Prob. Illud mysterium potest probabile suaderi, cujus in rebus creatis variæ reperiuntur imagines imperfectæ, quæ illud aliquatenus adumbrant; atqui in rebus creatis variæ exstant imperfectæ imagines, quæ hoc mysterium aliquatenus adumbrant; ergo, etc.

Prob. min. Unico exemplo mentis humanæ, quæ, licet realiter una, tribus tamen pollet facultatibus, scilicet intellectu, voluntate et memoria, quæ relative distinguuntur: » Ecce ergo, inquit Div. Augustin. (*L.* 14. *de Trin. cap.* 8.) mens meminit sui, intelligit se, diligit se: hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem Deum, (nam illa similitudo est valde imperfecta, maximeque distat a distinctione reali personarum divinarum in unitate ejusdem naturæ) *sed jam imaginem Dei*".

CAPUT III.

De Processionibus divinis.

Nota. Processio universim sumpta est *origo*, seu *productio unius ab alio*. Alia est immanens et ad intra, alia transiens seu ad extra.

Processio immanens est ea, cujus terminus manet intra suum principium: sic intellectio est actio immanens, quia ejus terminus, nempe verbum mentis, extra mentem non exit.

Processio transiens est ea, cujus terminus extra suum principium exiit, ut, in humanis, Filius a Patre productus.

Processio immanens alia est physica et tanquam

a causa, alia metaphysica et tanquam a mero principio.

Processio immanens physica est ea, qua unum ab alio procedit actione quadam physica, quæ includit mutationem, dependentiam, et diversitatem naturæ in eo quod ab alio procedit: talis est nostra intellectio, a qua verbum mentale, quod est accidens, procedit.

Processio immanens metaphysica est ea, qua unum ab alio procedit tanquam a mero principio, seclusa omni imperfectione mutationis, dependentiæ, ac diversitatis naturæ, remanentibus solum istis duobus respectibus, *a quo alius*, et *qui ab alio*, inter principium, et id quod oritur a principio.

Nota 2. Præsens caput in sex quæstiones distribuemus: *Prima* erit de existentia et numero processionum divinarum. *Secunda*, de earumdem principiis. *Tertia*, de discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti. *Quarta*, de ratione hujus discriminis. *Quinta*, de cognitione ex qua procedit Filius. *Sexta*, de personis ex quibus procedit Spiritus Sanctus.

QUÆSTIO I.

De existentia et numero divinarum processionum.

CONCLUSIO I.

Datur in Deo vera processio metaphysica. Est de fide.

Prob. 1. *Ex Scriptura:* processio est origo unius ab alio tanquam a principio; atqui in divinis admitti debet talis origo; dicit enim Christus de seipso *(Joann.* 8. *v.* 42.*) Ego ex Deo processi*. Et de Spiritu Sancto, *mittam vobis Spiritum veritatis qui a Patre procedit*, Joann. 15. ergo, etc.

Prob. 2. Ex traditione Patrum dicentium cum Div. Joann. Damasc. *(Lib.* 1. *fidei orthodoxæ, cap.* 8.*)* » Nefas est dicere Deum naturali fœcunditate caruisse; fœcunditas porro in eo posita est, ut quis ex seipso, id est, ex propria substantia, prolem natura similem sui edat ".

Hinc Conc. Nicænum I. definivit Filium esse *Deum de Deo, lumen de lumine, etc.* et Constantinop. I. definivit *Spiritum Sanctum ex Patre procedere*. Quæ veritas confirmata fuit in posterioribus Conciliis œcumenicis, in quibus particula *Filioque* addita fuit Symbolo Constantinopolitano.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Primum principium non potest produci ab alia persona; atqui Filius et Spiritus Sanctus sunt primum principium; ergo.

Resp. *dist. maj.* Primum principium ad intra non potest produci, *conc.* primum principium ad extra, *nego maj.* Porro Filius et Spiritus Sanctus sunt primum principium ad extra, seu omnium creaturarum; illud autem primum principium ad extra excludit quidem principium a quo pendeat tanquam effectus a causa; sed non excludit principium prius, a quo procedat.

Inst. 1. Atqui primum principium ad extra debet excludere principium ad intra; ergo.

Prob. subd. Primum principium ad extra, debet excludere omnem ab alio dependentiam; sed qui habet principium a quo procedit, non excludit omnem ab alio dependentiam; pendet enim a suo principio; ergo.

Resp. *dist. min.* Qui habet principium a quo procedit, in tempore, et libere, *conc.* a quo procedit ab æterno et necessario, *nego min.* Porro una persona divina non procedit ab alia in tempore, sed ab æterno; non procedit libere, sed necessario, quatenus Pater intelligendo, non potest non producere Verbum, et Pater et Filius sese amando, non possunt non producere Spiritum Sanctum.

Inst. 2. Persona producens est prior persona producta: ergo hæc ab illa pendet.

Resp. *dist ant.* Est prior prioritate originis, *conc.* prioritate temporis et naturæ, *nego ant.* Itaque in divinis Pater non est Filio prior tempore, quia Filius est Patri coæternus, nec est prior natura, quia Filius non habet naturam a Patre productam, sed eandem numericam habet cum Patre, sibi necessario communicatam; restat ergo, ut sit tantum prior origine, quatenus Filium realiter producit; quæ prioritas in sua notione nullam importat imperfectionem.

Inst. 3. Quod transit a non esse ad esse, est suo principio posterius tempore: atqui quod producitur, transit a non esse ad esse; nam productus terminatur ad existentiam rei; ergo.

Resp. *dist. min.* Quod producitur in tempore, *conc.* quod producitur ab æterno, *nego min.* Quod enim sic producitur, ab æterno habet esse; ergo non transit a non esse ad esse.

Inst. 4. Quod existit, frustra producitur; ergo quod producitur, transit a non esse ad esse.

Resp. *dist. ant.* Quod existit, frustra producitur si existat antequam producatur, *conc.* si existat dum producitur, *nego ant.* Porro Filius Dei v. gr. et est cum producitur, et producitur cum est; producitur enim ab æterno, in æternitate autem nec est prius, nec posterius.

Objicies 2. Si sit in Deo processio, erit in Deo mutatio interna; Pater quippe transibit a statu non producentis, ad statum producentis; falsum consequens; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Nam, sicut ait Div. Aug. *semper gignit Pater, et semper nascitur Filius;* ergo producit Pater, et producitur Filius absque ulla sui mutatione.

CONCLUSIO II.

Duæ sunt in Deo processiones, nec plures, nec pauciores. Est de fide.

Prob. 1. Tot sunt in Deo processiones, quot sunt personæ procedentes; atqui fide constat duas tantum esse personas procedentes, Filium scilicet, et Spiritum Sanctum. Pater enim a nullo procedit, quare dicitur ingenitus, principium sine principio, origo et fons totius divinitatis; ergo.

Prob. 2. Tot sunt processiones, nec plures, nec pauciores, quot sunt in Deo modi operandi ad intra: quilibet enim modus operandi ad intra exhauritur productione unius personæ infinitæ; atqui in Deo sunt tantum duo modi operandi ad intra, unus per intellectum, quo producitur Verbum divinum; et alter per voluntatem, quo producitur Spiritus Sanctus; ergo in Deo duæ tantum sunt processiones, nec plures, nec pauciores.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Unica est in Deo processio; ergo.

Prob. ant. Quod infinitum est, unicum esse oportet; atqui processio in Deo est infinita; ergo.

Resp. *dist. maj.* Unicum esse oportet, in suo genere, *conc.* in omni genere, *nego maj.* Sic processio per intellectum est infinita in genere intellectionis, et sic unicum est Verbum; similiter processio per voluntatem est infinita in genere volitionis, et sic est

unicus Spiritus Sanctus; sed nulla in Deo est processio infinita in omni genere intellectionis et volitionis simul, proindeque processio per intellectum non excludit processionem per voluntatem.

Inst. 1. Prima processio totam naturam divinam communicat; ergo excludit alteram processionem.

Resp. *dist. ant.* Totam naturam communicat, sed non omni modo quo communicari potest, *conc.* totam naturam communicat, et omni modo quo communicari potest, *nego ant.* natura enim jam communicata Filio per intellectum, communicatur Spiritui Sancto per voluntatem.

Inst. 2. Intellectus et voluntas in Deo non distinguuntur; ergo natura communicata per intellectum, communicatur omni modo quo communicari potest.

Resp. *dist. ant.* Non distinguuntur realiter, *conc.* virtualiter, *nego ant.* Porro distinctio virtualis sufficit ad varios et diversos realiter effectus producendos: sic justitia et misericordia, licet distinguantur tantum virtualiter in Deo, effectus tamen realiter distinctos producunt, pœnas nempe et gratias.

Objicies 2. Sunt plus quam duæ processiones in Deo; ergo.

Prob. ant. Filius potest producere alium Filium, et Spiritus Sanctus alium Spiritum Sanctum; ergo.

Prob. ant. Filius et Spiritus Sanctus eundem intellectum, eandemque cum Patre recipiunt voluntatem; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Eundem intellectum, eandemque recipiunt voluntatem, essentialem, *concedo*; notionalem, *nego ant.* Intellectus et voluntas essentiales, sunt intelligendi et volendi facultates quæ sic præcise sunt infœcundæ. Intellectus et voluntas notionales, sunt intelligendi et volendi facultates quatenus habent adjunctas relationes paternitatis et spirationis activæ, quæ, ut sic, sunt fœcundæ: porro Filius non recipit a Patre intellectum notionalem, nec Spiritus Sanctus recipit a Patre et Filio voluntatem notionalem, quia hæ sunt exhaustæ per eorum productionem.

Inst. 1. Licet virtus spirandi in Patre sit exhausta per processionem Spiritus Sancti, nihilominus tamen communicatur Filio, qui simul cum Patre producit Spiritum Sanctum; ergo licet vis intelligendi sit exhausta per generationem Filii, nihilominus potest alium generare Filium.

Resp. *nego ant.* Quod supponit falsum; nempe Patrem prius spirare, quam generare Filium, quod est falsum: nam instanti originis priori producit Filium, quam producat S. Sanctum; et ideo Filius per sui productionem recipit voluntatem fœcundam, quæ in illo originis priori nondum est, secundum nostrum concipiendi modum, exhausta; at vis intelligendi est omnino exhausta per productionem Filii; ergo, cum sit infinitus, alius Filius omnino est impossibilis.

Inst. 2. Deus sine fœcunditate esset imperfectus; ergo si Filius et Spiritus Sanctus sint infœcundi, erunt imperfecti.

Resp. *dist. conseq.* Erunt imperfecti, si sint infœcundi ex aliqua naturæ potentia, *conc.* ex summa eorum perfectione, *nego conseq.* Quod ergo Filius intelligendo, alium Filium non producat, provenit ex infinita naturæ divinæ perfectione, cujus tota intelligendo fœcunditas unius Filii productione exhauritur, sicut tota Patris et Filii fœcunditas in volendo, unius Spiritus Sancti productione.

Inst. 3. Omnipotentia et bonitas in Deo sunt principia productiva; ergo sunt plures, quam duæ, processiones.

Resp. *dist. ant.* Sunt principia productiva ad extra, *conc.* ad intra, *nego ant.* Porro hic agimus duntaxat de productionibus ad intra, seu immanentibus.

Quæres: *Quænam sunt divinarum processionum proprietates?*

Resp. Quinque numerantur, namque:

1. Sunt *immanentes*, quia earum termini in suis principiis manent, *Pater in me est, et ego in Patre*, ait Christus, Jo. 10.

2. *Æternæ*, quia Pater, ab æterno se cognoscendo, producit Verbum; et Pater et Filius, ab æterno sese amando producunt Spiritum Sanctum.

3. *Substantiales*, quia eorum termini sunt personales, ac subsistentes, cum in Deo nihil accidentale esse possit.

4. *Necessariæ*, quia Pater necessario se cognoscit, item Pater et Filius necessario se amant; sed Pater, se cognoscendo, producit Filium; Pater et Filius, se amando, producunt Spiritum Sanctum; ergo necessario Pater producit Filium, et Pater cum Filio producunt Spiritum Sanctum.

5. Sunt *Metaphysicæ*, quia non sunt tanquam a causa proprie dicta, sed tanquam a mero principio, importantque solum in suo conceptu originem unius personæ ab alia, absque ulla imperfectione mutationis, dependentiæ, et diversitatis naturæ.

QUÆSTIO II.

De principiis divinarum processionum.

Nota. In omni productione triplex principium reperitur, nempe principium *quod*, et *quo* tum remotum, tum proximum.

Principium *quod* est persona agens: unde effatum, *actiones sunt suppositorum*.

Principium *quo remotum* est id per quod persona *mediate* tantum operatur.

Principium *quo proximum* est illud per quod persona *immediate* operatur. Circa quæ:

1. Certum est, principium *quod* divinarum processionum esse personam Patris respectu Filii, et personas Patris et Filii respectu Spiritus Sancti.

2. Omnes fatentur, principium *quo remotum* divinarum processionum esse naturam divinam, in qua virtus processionum remote continetur: siquidem id quod proxime continetur in potentiis alicujus naturæ, remote continetur in ipsa natura; atqui, ex dicendis, virtus divinarum processionum proxime continetur in potentiis divinis intellectu nimirum et voluntate; ergo.... Tota ergo difficultas est de principio *quo proximo*, circa quod triplex est opinio.

1. Est Durandi, docentis principium *quo proximum* processionum esse essentiam divinam, quæ, inquit, habet fœcunditatem præcise ex sua infinitate, et non ex hoc quod est intelligens et volens.

Verum hanc opinionem, ut temerariam, impugnant cæteri Theologi; tum quia huic recepto in scholis effato, ac in Concil. Lateran. sub Innocentio III. confirmato, repugnat, *essentia nec producit, nec producitur: nec generat, nec generatur*. Tum quia in illa sententia explicari non possunt: 1. Cur processio Filii sit prior origine, processio Spiritus Sancti posterior. 2. Cur illa sit generatio, hæc non item, utraque enim æque immediate ab essentia fluit, justa Durandum. 3. Cur Filius sit imago Patris, non Spiritus Sanctus. 4. Cur non plures quam duæ processiones, cur non una tantum processio. Namque si processiones illæ immediate ab essentia dimanant, quatenus propter suam infinitatem est fœcunda, vel una processione infinita exhauritur, vel infinitis numero processionibus opus est, ut ejus fœcunditas exhauriatur.

2. *Opinio* est eorum, qui solas relationes originis

signant pro principio *quo proximo* divinarum processionum.

Verum hæc opinio communiter rejicitur, quia principia processionum debent esse operativa; atqui solæ relationes non sunt operativæ, cum supponant terminum operationis: relatio enim, ex logicis, exurgit ex fundamento et termino.

3. *Opinio* est communis aliorum, qui pro principio *quo proximo* processionum divinarum, assignant intellectum et voluntatem notionales, qui intellectui et voluntati essentialibus superaddunt connotationem relationum paternitatis et spirationis activæ; unde producere Verbum, est intelligere cum relatione paternitatis; et producere Spiritum Sanctum, est velle cum relatione spirationis activæ.

CONCLUSIO.

» Principium, *proximum* quo, processionum divinarum est intellectus et voluntas, prout connotant relationes paternitatis et spirationis activæ. » Est probabilior.

Prob. 1. *pars*. Illa sententia est probabilior, quæ magis accedere videtur ad mentem, et loquendi modum tum Scripturæ, tum SS. Patrum; atqui talis est nostra sententia; ergo, etc.

Prob. min. Eccl. 24. Sapientia de se ipsa dicit: *Ego ex ore Altissimi prodivi*; atqui os Patris est intellectus quo loquitur; ergo, etc. Præterea Filius dicitur Verbum, Joann. 1. *In principio erat Verbum*. Atqui Verbum pro immediato principio habet vim intellectivam; ergo, etc. unde D. Basil. *Homil.* 16. *in Joann.* quærens *cur*, Filius, *appellatur Verbum ac sapientia?* respondet, *quoniam ex intellectu immediate, atque indivisibiliter est*. Et S. Fulg. (*L.* 3. *ad Monimum, cap.* 7.) ait: *Cum mens cogitat, et cogitando Verbum intra se generat, de sua substantia generat Verbum*. Ergo.

Quod si Filius per intellectum immediate procedat, Spiritus Sanctus per voluntatem immediate procedit, unde in Scriptura vocatur charitas, Rom. 15. *Obsecro ergo vos, fratres ... per charitatem Sancti Spiritus*. Charitas autem ad voluntatem pertinet.

Prob. 2. *pars*. Quia intellectus et voluntas, separata relatione, non sunt principia *quo proxima* processionum: alias sicut Pater generat, sic et Filius generaret, quia Filius intelligit sicut Pater; ergo postulant adjunctam relationem, a qua distinguuntur tanquam includens ab incluso.

Confirmatur. Quia in nostra sententia, horum omnium probabilis redditur ratio: 1. *Cur processio Filii sit prior origine?* quia nimirum actus voluntatis actum intellectus supponit, cum nihil sit volitum, quin prius cognitum. 2. *Cur Filii processio sit generatio, non autem processio Spiritus Sancti?* quia intellectus simile producit, non autem voluntas. 3. *Cur Filius sit imago Patris, non autem Spiritus Sanctus?* quia terminus intellectus, repræsentativus est sui principii, non vero terminus voluntatis. 4. *Cur non plures, quam duæ processiones, cur non una tantum processio?* quod duæ sint potentiæ operativæ, scilicet intellectus et voluntas, non plures, nec pauciores.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. SS. Patres dicunt cum D. August. (*L.* 15. *Trinit. cap.* 20.) *Verbum esse Filium natura*. Ergo natura divina est principium proximum quo processionum.

Resp. *dist. ant.* SS. Patres dicunt Verbum esse Filium natura, et per nomen *naturæ* significant modum generationis, *conc.* principium generationis, *nego ant.* hoc enim termino usi sunt Patres, ut demonstrarent, adversus Arianos, processionem Filii non esse liberam, sed naturalem et necessariam, non proinde Verbum esse Filium adoptivum, sed naturalem.

Inst. 1. Id, in quo genitum assimilatur generanti, est principium generationis; atqui natura est id, in quo genitum assimilatur generanti; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Est principium radicale et remotum, *conc.* proximum et immediatum, *nego*: natura enim non per se immediate, sed per potentias producit, sic vivens producit per potentiam generativam, e qua, vel ratione, vel etiam re, distinguitur.

Inst. 2. Naturæ divinæ convenit ex sua infinitate quod sit fecunda et communicabilis pluribus personis; ergo ipsa immediatum est communicationis sui, ac proinde processionum principium.

Resp. *dist. ant.* Naturæ divinæ convenit, quod sit fœcunda, mediantibus intellectu et voluntate, tanquam necessariis potentiis, aut quasi potentiis, *conc.* sine ordine ad intellectum et voluntatem, *nego ant.* nam sic non posset reddi ratio, cur natura sit hujus, aut illius generis; processiones, cur sint tot numero, non plures processiones.

Inst. 3. Homo non est fœcundus per intellectionem et volitionem; ergo nec Deus.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod intellectio et volitio humanæ, sunt imperfectæ, adeoque solum accidens habent pro termino: e contra intellectio et volitio divinæ sunt perfectissimæ, quæ, sicut ipsæ sunt substantiæ, ita nec possunt terminos, nisi substantiales, producere.

Inst. 4. Intelligere et velle communia sunt omnibus personis; ergo vel omnes personæ producunt, quod falsum est, vel intellectio et volitio non sunt principia *quo proxima* processionum.

Resp. *dist. ant.* Intelligere et velle communia sunt omnibus personis, si sumantur essentialiter et sine relatione, *conc.* si sumantur notionaliter et cum relatione, *nego ant.* Itaque omnis potentia cognoscitiva et appetitiva aliud objectum habet, alium terminum, v. g. intellectus habet pro objecto rem intelligibilem, et pro termino verbum mentis: quatenus est in Patre, Filio et Spiritu Sancto, attingit omne intelligibile, sed non attingit terminum nisi in Patre, in quo solo relationem paternitatis habet adjunctam, per quam fit ut Pater producat; hinc est quod in Filio et Spiritu Sancto solum *intellectio*, in Patre etiam *dictio* nominetur.

Objicies 2. Sola relatio est in Deo principium *quo proximum processionis*; ergo etc.

Prob. ant. Ex SS. Patribus, qui docent Patrem hypostasi generare Filium; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Pater generat Filium hypostasi, tanquam per principium quod, *conc.* tanquam per principium quo, *nego ant.*

Inst. 1. Illud est principium *quo proximum* generationis in Patre, a quo Pater habet ut possit proxime generare; atqui id habet a sola paternitatis relatione; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Ab eo Pater habet ut possit proxime generare, quod non est cæteris personis commune; atqui sola relatio paternitatis in Patre, non est cæteris personis communis; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Nam intellectus notionalis, quatenus adjunctam habet relationem originis, est Patri singularis. Porro intellectus non generat, nisi quatenus notionalis est, et modificatur relatione originis, nempe paternitate.

Inst. 2. Quod dat esse, dat quoque operari; atqui

relatio dat esse, quippe paternitas constituit Patrem in ratione Patris; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quod dat esse specificum, *conc.* individuale, *nego maj.* Porro relatio paternitatis dat esse tantum individuale, id est, talem numero personam constituit.

QUÆSTIO III.

De discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti.

Nota. Generatio definitur: *Origo viventis a vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ vi processionis formaliter.*

Dicitur 1. *Origo*, quæ particula tenet locum generis, convenit enim omnibus productionibus.

Dicitur 2. *Viventis a vivente*, id est, geniti viventis a generante vitaliter agente: hujus conditionis defectu productio Evæ ex Adami costa, non fuit vera generatio, quippe Adamus non vitaliter, sed mere passive se habuit in illa productione.

Dicitur 3. *Principio conjuncto:* quia generans et genitus substantialiter conjunguntur, quatenus substantia Patris fit substantia Filii; vel tota, uti in generatione divina; vel pars illius, ut in generatione creata, in qua semen a patris substantia decisum, est pars substantiæ genitori genitoque communis.

Dicitur 4. *In similitudinem naturæ:* quia finis generationis est, ut generans producat similem in natura, vel numerice, ut in Deo, vel saltem specifice, ut in creatis; unde Filius *imago Patris* dicitur; defectu hujus conditionis nec pili, nec ungues, sunt filii.

Dicitur 5. *Vi processionis formaliter:* id est, ex modo suæ productionis; qui debet esse modus assimilationis, ita ut in eo reperiatur ratio, cur id quod procedit, sit simile principio, a quo procedit; per hanc conditionem excluditur a generatione processio Spiritus Sancti.

CONCLUSIO.

Inter processiones divinas hoc discrimen est, quod processio Verbi sit vera generatio, et talis non sit processio Spiritus Sancti. Est de fide.

Prob. 1. pars. Illius processio est vera ac proprie dicta generatio, qui in Scripturis dicitur Filius genitus a Deo Patre, et cui convenit vera generationis ratio; atqui Verbum divinum dicitur Filius a patre genitus, Psalm. 2. *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Processioni Verbi convenit vera generationis ratio: namque:

1. Est origo viventis a vivente, Joann. 5. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic et dedit Filio habere vitam in semetipso.* 2. Est a principio conjuncto, non quidem per partitionem sui esse, ut fit in creatoris, sed per totius naturæ communicationem... 3. Est in similitudinem naturæ, et quidem vi processionis formaliter, quia procedit per intellectum, qui tendit in Verbum, seu speciem expressam, quæ est objecti repræsentatio, accidentalis in creatis, sed substantialis in Deo.

Prob. 2. pars. Ex Scriptura, quæ docemur unicum esse in Trinitate Filium, Joann. 1. *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse ennarravit.* Et c. 4. *Filium suum unigenitum misit Deus in mundum.* Eandem veritatem definiunt omnia Symbola, Apostolicum, *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum:* Nicænum I. *In Filium Dei unigenitum:* Athanasianum, *Spiritus Sanctus a Patre et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.*

Dices: Hebr. 1. Verbum dicitur, *Filius primogenitus:* ergo Spiritus Sanctus est alter Filius.

Resp. *dist. ant.* Est primogenitus negative, quod nullum priorem se habeat, qui filius sit, *conc.* positive, quod alter post ipsum fuerit genitus, *nego ant.* Sic de B. Virgine, Luc. 2. dicitur, *Peperit Filium suum primogenitum*, quo scilicet nullum priorem habuit, quamvis nec posteriorem.

Inst. Salomon, *Prov.* 4. de se ipso dicit: *Ego filius fui patris mei, tenellus et unigenitus coram matre mea.* Atqui tamen tres habuit fratres; ergo ex nomine *unigeniti* non potest excludi, quod Spiritus Sanctus non sit genitus.

Resp. *dist. ant.* Salomon dicitur unigenitus, quia unice dilectus a matre, *conc.* quia solus genitus, *nego ant.* Unde vulgata non dicit, unigenitus matris, sed *coram matre*, et LXX. vertunt, *dilectus in facie matris suæ.* Sanctus Paguinus et Vatablus, *unicus inter filios matris meæ.*

QUÆSTIO IV.

De ratione discriminis processionis Filii a processione Spiritus Sancti.

Nota. Sancti Patres monent evidentem rationem reddi non posse, cur Filii a Patre processio dicatur generatio, potius quam Spiritus Sancti a Patre et Filio processio. *Quid inter nasci et procedere intersit*, inquit D. Augustinus (*Lib.* 5. *contra Maximinum, cap.* 15.), *de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest?... distinguere inter illam generationem et hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio.* Tamen iidem Patres contra Macedonianos agentes, conati sunt aliquam rationem reddere, quæ verisimilitudine niteretur, quorum vestigiis inhærentes Theologi, varias hujusce discriminis rationes proferunt; præcipuas expendemus et verosimiliorem probabimus.

Prima ratio eorum est, qui dicunt Filium esse genitum, quia naturam fœcundam a Patre accipit, per quam est perfecte similis Patri; e contra Spiritus Sanctus accipit naturam omnino sterilem.

Verum hæc ratio non satisfacit. *Primo*, quia non est de essentia Filii, ut Filii, quod sibi similes producat; alioquin Filius divinus alium Filium posset producere, istud siquidem potest Filius creatus. *Secundo*, quia ex illa opinione sequeretur Spiritum Sanctum non esse tam perfecte Patri in natura similem, ac ei similis est Filius; immo et ipsummet Verbum esset dissimile Patri in natura; nam, juxta hanc opinionem, similitudo in natura exigit, ut non solum essentia communicetur, sed etiam idem modus fœcunditatis; atqui Filius non accipit a Patre naturam eo modo fœcundam, qua Patris natura fœcunda est; Pater enim fœcundus est ad generandum et spirandum, Filius ad spirandum tantum; ergo etc.

Secunda ratio est eorum, qui dicunt Verbum esse genitum, quia procedit a Patre per intellectionem actualem, quæ est ultima differentia naturæ divinæ, quamque vi processionis suæ primario recipit; non vero Spiritus Sanctus.

Verum inefficax est illa ratio; quia, ut supra probavimus, intellectio actualis non est ultima naturæ divinæ differentia.

Tertia ratio est eorum, qui dicunt Verbum ideo esse genitum, quia procedit secundum naturam; e contra Spiritum Sanctum non esse genitum, quia procedit secundum voluntatem.

Verum, nec ista ratio satisfacit, quia procedere secundum naturam, vel idem est ac procedere necessa-

rio, et non libere; vel idem est ac procedere ex naturæ divinæ fœcunditate; atqui hoc utrumque tam competit Spiritui Sancto, quam Filio; ergo, etc. His opinionibus rejectis sit

CONCLUSIO.

Verosimilis ratio, cur Verbum dicatur et sit genitum potius quam Spiritus Sanctus, est, quia Verbum procedit per intellectum, qui, præcise quatenus est intellectus perfectissimus, vim habet producendi terminum similem in natura: e contra Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, quæ sumpta præcise quatenus est voluntas perfectissima, parem vim non habet. Ita Div. Thom. 1. p. q. 27. art. 2.

Prob. prima pars, 1. Ex SS. Patribus, qui passim docent Filium ideo esse genitum, quia est Verbum, id est, terminus ex intellectione per se assimilativa productus tanquam imago producentis. *Eo Filius quo Verbum*, inquit D. Augustinus (*L.* 7. *de Trin.* c. 2.), *et eo Verbum quo Filius*, cujus rationem reddens (*L.* 9. *de Trinit. cap.* 12. ait: *Quia mens notitiam suam gignit, cum se novit: et amorem suum non gignit, cum se amat*.

Prob. 2. *ratione*, ille vere ac proprie generatur, qui, ex vi processionis suæ, suo principio similis est in natura; atqui Verbum divinum, eo præcise quod procedat per intellectum Patris perfectissimum, est simile Patri in natura; ergo eo præcise Verbum generatur, quod procedat per intellectum Patris perfectissimum.

Prob. min. Omnis intellectus, ex propria sua virtute, tendit ad producendum terminum similem objecto cognito, et quidem tanto perfectiori similitudine, quanto intellectus perfectior est; atqui intellectus Patris æterni est perfectissimus; ergo debet producere terminum sibi similem, similitudine perfectissima; atqui similitudo perfectissima, est similitudo in natura, seu identitas in natura; ergo.

Prob. secunda pars. Quia Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, et est terminus amoris divini: atqui terminus amoris divini non est suo principio similis in natura, vi processionis suæ formaliter; ergo Spiritus Sanctus non est genitus.

Prob. min. Ut terminus amoris esset suo principio similis in natura vi processionis suæ formaliter, necesse esset, ut actus voluntatis *per se*, et *ex natura sua*, tenderet ad reddendum objectum suum simile volunteti a qua exoritur: atqui actus voluntatis, *per se*, et ex *natura sua*, non tendit ad reddendum objectum simile voluntati: nam *per se* non est similitudo, sed tantum pondus aliquod, et impulsus in rem amatam; ergo terminus amoris divini non est suo principio similis in natura, vi processionis suæ formaliter. Est ergo similis in natura realiter tantum, materialiter, et identice: sic Eva fuit quidem Adam similis in natura specifica, non tamen formaliter vi processionis ab Adamo, ideoque non fuit Adami filia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem. Intellectus noster non producit terminum objecto cognito similem in natura; ergo nec intellectus divinus.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod intellectus noster sit imperfectus, et ideo exprimendo intra se imaginem objecti cogniti, producit solum imaginem accidentalem: at vero intellectus divinus, utpote perfectissimus, necessario producit substantialem Dei imaginem, proindeque Filium consubstantialem.

Objicies contra secundam partem. 1. Ille procedit per generationem, qui perfecte similis est suo principio; atqui Spiritus Sanctus est perfecte similis suo principio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui perfecte est similis, vi suæ processionis, *conc.* aliunde quam vi suæ processionis, *nego maj.* Spiritus Sanctus quidem perfecte, et in natura, similis est Patri et Filio; sed id solum habet ex eo quod natura divina identificetur amori, per quem procedit.

Inst. 1. Spiritus Sanctus procedit ut Deus: ergo perfecte similis est Patri et Filio vi processionis suæ.

Resp. *nego ant.* Nam Spiritus Sanctus procedit tantum ut impulsus Patris et Filii, qui licet a parte rei sit Deus propter sui cum divinitate identitatem, tamen, sub ratione qua est impulsus, non est Deus; sicut justitia, licet a parte rei sit misericordia, tamen sub ratione qua est justitia, non est misericordia.

Inst. 2. Spiritus Sanctus non procedit ut creatura; ergo procedit ut Deus.

Resp. *nego conseq.* Neque enim Spiritus Sanctus procedit ut creatura, neque ut Deus, sed procedit ut impulsus amoris, qui est Deus, non quia procedit per voluntatem, sed quia quidquid est in Deo identificari debet cum natura divina.

Inst. 3. Homo procedens ab homine, procedit ut homo; ergo Deus procedens de Deo, procedit ut Deus.

Resp. *dist. conseq.* Deus procedens de Deo, procedit ut Deus, si ei communicetur natura per actum qui habeat vim sibi assimilandi terminum, *conc.* secus, *nego*. Porro disparitas est de homine genito qui non recipit naturam tantummodo communicatam, sed productam, unde eo ipso generatio hominis est in similitudinem naturæ.

Objicies 2. Spiritus Sanctus, vi suæ processionis, recipit naturam perfecte similem principio a quo producitur; ergo, etc.

Prob. ant. Voluntas, reduplicative ut est voluntas perfectissima, producit unionem perfectissimam objecti amati cum principio amante; atqui unio perfectissima, est unio in natura; ergo voluntas perfectissima, reduplicative ut talis producit unionem in natura.

Resp. *nego min.* Quippe voluntas, prout remanet in linea voluntatis, non ad aliam tendit unionem, quam ad unionem per affectum, quæ consequenter nunquam potest per se pertingere ad efficiendam unionem identicam, hoc est, ad efficiendum unum identice ex principio amante et objecto amato. *Sed hæc satis sint de quæstione maxime metaphysica*, de qua nihil certi et evidentis statui potest.

QUÆSTIO V.

De cognitione, ex qua procedit Filius.

Nota. Cum Pater divinus cognoscat essentiam divinam, omnia attributa, tum absoluta, tum relativa, et omnes creaturas, tum possibiles tum existentes in aliqua temporis differentia; *quæritur*, an Verbum ex illorum omnium cognitione procedat.

CONCLUSIO I.

» Verbum essentialiter et necessario procedit, non solum ex essentiæ divinæ et attributorum absolutorum, *ut omnes fatentur*, sed etiam ex cognitione trium personarum et creaturarum possibilium ". Est Thomistarum et aliorum, contra Scotistas, et Vasquesium.

Prob. Verbum divinum, utpote perfectissimum,

necessario et essentialiter procedit ex cognitione essentiæ divinæ comprehensiva; atqui cognitio comprehensiva essentiæ divinæ est ipsamet cognitio attributorum divinorum, personarum divinarum, et creaturarum possibilium; ergo.

Prob. min. Cognitio comprehensiva rei alicujus, est cognitio omnium rerum quæ cum illa re identificantur; atqui attributa divinæ, personæ, et creaturæ possibiles cum natura divina identificantur; ergo, etc.

Objicies 1. Cognitio, ex qua Verbum procedit, Verbo producto prior est: item productio Verbi prior est productione Spiritus Sancti; ergo Verbum non potest produci ex cognitione sui ipsius, nec ex cognitione Spiritus Sancti.

Resp. *dist. ant.* Prior est prioritate originis, *conc.* prioritate temporis, *nego ant.* Cum ergo in quocumque instanti reali simul extiterint, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, nulla est contradictio quod Verbum producatur ex cognitione trium personarum.

Inst. 1. Verbum est imago illius objecti, ex cujus cognitione procedit; atqui non est imago sui ipsius, nec Spiritus Sancti; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est imago objecti, ex cujus cognitione procedit, repræsentativa, *conc.* naturalis, *nego maj.* Ad imaginem repræsentativam sufficit, ut procedat objective ex re cognita; sed ad imaginem naturalem requiritur, ut procedat active et productive. Porro cum Verbum non producatur a cognitione sui ipsius et Spiritus Sancti, nisi objective, id est, quatenus sunt objectum divinæ cognitionis, consequens est, ut non sit eorum imago naturalis, sed solius Patris, a quo solo active procedit.

Inst. 2. Objectum cognitum active concurrit cum intellectu ed producendum terminum; ergo si Verbum ex cognitione omnium personarum procederet, active quoque concurrerent ad ejus productionem.

Resp. *nego ant.* Nam objectum cognitum terminat tantum actionem intellectus, nec ullam causalitatem exercet respectu actionis.

Objicies 2. Prius a Patre cognoscitur essentia divina, quam creaturæ possibiles; sed in illo priori procedit Verbum; ergo non procedit ex cognitione creaturarum possibilium.

Resp. *nego maj.* Nam essentia est quidem paternæ cognitionis objectum primarium, res possibiles secundarium, non tamen prius videtur ipsa, quam res possibiles; est enim illa veluti speculum, in quo hæ videntur; at speculum non videtur prinsquam imago, licet sit veluti causa videndæ imaginis; ergo.

CONCLUSIO II.

» Verbum divinum procedit ex cognitione omnium creaturarum in aliqua temporis differentia existentium non quidem necessario et essentialiter, sed concomitanter, et quasi consequenter". Est probabilior opinio.

Prob. Verbum procedit ex cognitione omnium rerum quas repræsentat; atqui res omnes, in aliqua temporis differentia existentes, repræsentat: alioquin non esset infinitum; ergo, etc. Hinc merito Div. August. (*lib.* 15. *de Trinit. cap.* 4.) ait: *Novit itaque omnia Deus Pater in seipso, novit in Filio: sed in seipso tanquam seipsum, in Filio tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus quæ sunt in seipso.*

Objicies. Quod est absolute necessarium, non potest procedere ex cognitione objecti contingentis; atqui Verbum divinum est absolutè necessarium, creaturæ vero præteritæ, præsentes, et futuræ, sunt contingentes; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod est absolute necessarium, in repræsentando, *conc.* in essendo, *nego maj.* Atqui Verbum divinum est absolute necessarium, in essendo, *conc. min.* in repræsentando, *subdist.* in repræsentando objecta primario, nempe Deo et omnia quæ eum eo identificantur, *conc.* in repræsentando objecto secundario, nempe creatura, *nego min.* Cum enim creaturæ potuerint non esse, non repræsentantur necessario a Verbo divino, sed tantum concomitanter et hypothetice, et ideo ex earum cognitione procedit tantum concomitanter et quasi consequenter.

Inst. Licet nulla foret creatura præterita, præsens, aut futura, Verbum semper idem esset Verbum; ergo nullatenus ex earum cognitione procedit.

Resp. *dist. ant.* Esset semper idem Verbum quoad se, *conc.* quoad repræsentationem concomitantem et quasi consequentem, *nego ant.* Si enim nullæ essent creaturæ, nulla utique Verbum repræsentaret.

QUÆSTIO VI.

De personis, ex quibus procedit Spiritus Sanctus.

Nota 1. Spiritum Sanctum a Patre non procedere, Macedonii fuit error, qui in Conc. Constantinopol. I. fuit damnatus, et brevi totaliter extinctus, utpote contrarius huic veritati expresse revelatæ Joann. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis qui a Patre procedit:* unde in dicto Concilio hæc particula, *qui a Patre procedit*, addita fuit symbolo Nicæno.

Nota 2. Spiritum Sanctum a Filio procedere primus negasse videtur Theodoretus *sæculo* V. qui in confutatione anathematismi IX. S. Cyrilli reprehendebat, quod dixisset Spiritum Sanctum proprium esse Filii Spiritum, ut inde probaret Christum Spiritu Sancto, non virtute aliena, fecisse miracula.

In hunc errorem abierunt Græci, præsertim post schisma Photii, *sæculo IX.* quorum error fuit damnatus, et oppositum fidei dogma definitum in variis Conciliis generalibus, in quibus ad unionem cum Ecclesia Romana redierunt; talia sunt Concilia *Barense* sub Urbano II. *Lateranen. IV.* sub Innocentio III. *Lugdunense II.* sub Gregor. X. *Florentinum* sub Eugenio IV. in quo pax solemniter sancita est, atque definitum: » Quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio æternaliter est.... et ex utroque æternaliter tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit". Cui definitioni omnes Græci subscripserunt excepto uno *Marco Ephesino*, cujus opera paulo post in pristinum errorem relapsi sunt; stipendium illud levitatis et blasphemiæ consecuti, ut, Constantinopoli post annos 14. a Turcis expugnata et ipsomet die Pentecostes capta, eorum Imperium funditus extinctum sit. Contra quos

CONCLUSIO.

Spiritus Sanctus vere a Filio procedit. Est de fide.

Prob. 1. Triplici ex Scripturis argumento.

Primum desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Patris, et Filii, Matth. 10. » Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. *Ad Gal.* 4. Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra". Ergo Spiritus Sanctus est Spiritus Patris et Filii; atqui nulla alia ratione dicitur Spiritus Patris, quam quod a Patre procedit; ergo nec alia ratione dicitur Spiritus Filii, quam quod a Filio procedit, ut concludit Divus Augustinus (*Tract* 99. *in Joann.*): » Cur ergo non credamus, *inquit*, quod etiam de Filio procedat Spiritus Sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus".

Secundum desumitur ex iis locis, in quibus Spiri-

tus Sanctus dicitur mitti a Filio, perinde ac a Patre, Joann. 16. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos*. At Spiritus Sanctus non potest mitti, nisi procedat ab eo, a quo mittitur. *Spiritus Sancti missio*, inquit S. Gregorius (*Homil. 26. in Evangelia*) *ipsa processio est, qua de Patre procedit et Filio*. Ergo.

Tertium desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur a Filio accipere, Joannis 16. *Ille*, Spiritus Sanctus, *me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*. Ex quo sic argumentor: Persona quæ recipit esse, seu naturam ab alia, ab ipsa procedit; atqui Spiritus Sanctus recipit esse a Filio, nam recipit aliquid; sed quidquid est in Deo, Deus est; ergo, etc. Ita Sanctus Cyrillus (*Comment. 11. in Joann.*): *Quoniam*, inquit, *consubstantialis est Filio Spiritus, et procedit ab eo .... propterea, inquit, de meo accipiet*.

Prob. 2. Ex Patribus Græcis; Latinos enim omnes confessos esse processionem Spiritus Sancti a Patre et Filio fatentur Græci schismatici.

S. Martialis, *Ep.* ad Burdegalenses: » Spiritus Domini, *ait*, non genitus, non factus, non creatus, sed procedens est a Patre et Verbo".

S. Athanasius in Symbolo, ait: Spiritus Sanctus a Patre, et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens".

S. Chrysost. Homil. 1. in Symbolum Apost. » Iste est Spiritus, *inquit*, procedens de Patre et Filio, qui dividit propria dona singulis prout vult. *Et Hom.* 2. Et in Spiritum Sanctum credimus, qui procedens de Patre, et Filio, charitate conjungitur".

S. Cyrillus in Thesauro: » Cum igitur Spiritus Sanctus ... procedat a Patre et Filio, manifestum est ex divina essentia ipsum esse". Et ex Epistola contra Nestorium, quæ lecta et approbata fuit in Conciliis œcumenicis Ephesino, Chalcedonensi et Constant. II. in ea sic loquitur: Spiritus non est a Filio alienus, quandoquidem Spiritus veritatis nominatur, Christus autem est veritas; proinde quoque ab illo, sicut a Deo Patre, procedit". Hæc est ergo Fides utriusque Ecclesiæ Græcæ et Latinæ, in quinque Conciliis generalibus orientalibus, et in tribus occidentalibus, definita. (*Ephes. Chalced. Constantinop. II. III. et IV. Later. IV. Lugdun. III. et Florent.*).

Prob. 3. Rationibus Theologicis.

Prima. Omnia quæ Patris sunt, Pater unigenito Filio dedit, præter esse Patrem, seu una excepta relatione paternitatis, *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*, ait Christus, *Joann.* 15. Atqui Pater habet virtutem spirandi Spiritum Sanctum, et eum reipsa spirat, ut fatentur ipsimet Græci; ergo illum dedit Filio. Hoc argumento usi sunt Patres Florentini, immo et ipse Christus exponens, cur a se Spiritus Sanctus accipiat, seu procedat, *Omnia*, inquit, *quæcumque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet*.

Secunda. Spiritus Sanctus realiter distinguitur a Filio, ut fides docet, atqui si non procederet a Filio, ab illo minime distingueretur realiter; ergo, etc. *Prob. min.* Juxta Concilia et SS. Patres *Omnia in divinis sunt unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio*; atqui si Spiritus Sanctus non procederet a Filio, nulla inter ipsum et Filium esset relationis oppositio; talis enim oppositio oritur ex origine unius personæ ab alia; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura facit tantum mentionem processionis Spiritus Sancti a Patre, Joann. 15. *Mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit*. Ergo non procedit a Filio.

Resp. *dist. ant.* Facit tantum mentionem processionis Spiritus Sancti a Patre, expressam, *conc.* implicitam, *nego ant.* Processio enim Spiritus Sancti a Filio continetur in iis locis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur mitti a Filio, accipere de Filio, esse Spiritum Filii; unde *nego conseq.* cujus falsitas aperte demonstratur ex traditione, quæ non minus est verbum Dei, ac Scriptura Sacra.

Objicies 2. Concil. Constantinop. I. Symbolo Nicæno addidit hæc verba, *Qui a Patre procedit*, nulla facta mentione Filii; ergo.

Resp. *nego conseq.* Ideo enim Concilium non adjecit particulam, *Filioque*, non quod Spiritus Sanctus non procederet a Filio, sed quia agebat tantum contra Macedonium et Eunomium, qui asserebant Spiritum Sanctum a solo Filio procedere eumque creaturam esse; et ideo satis fuit Concilio definire Spiritum Sanctum procedere a Patre non negando, sed supponendo procedere etiam a Filio.

Objicies 3. In Conc. Ephesino, lectus est liber Theodoreti contra anathematismum IX. S. Cyrilli; in quo, postquam dixit Spiritum procedere a Patre, addit: *Si vero tanquam ex Filio, aut per Filium extantiam habeat, hoc ut impium, et blasphemum rejicimus*; atqui tamen non fuit ea doctrina a Concilio reprobata; ergo.

Resp. *dist. min.* Non fuit reprobata explicite, *conc.* implicite, *nego min.* Nam eo in Concilio approbata est Epistola synodica S. Cyrilli ad Nestorium, in qua expresse profitetur Spiritum Sanctum a Filio procedere ac a Patre; ergo sufficienter improbata censeri debuerunt contraria Theodoreti scripta, quæ, post approbationem doctrinæ S. Cyrilli, referuntur ... ideo autem Conc. Ephes. expresse non damnavit sententiam Theodoreti circa Spiritus Sancti processionem, quia de illo dogmate non agebatur contra Nestorium, sed tantum de unica Christi persona, et unione *Deiparæ*.

Objicies 4. D. Dionysius (*L. de divinis nominibus cap.* 4.) dicit: *Pater solus est fons superessentialis Spiritus Sancti*; atqui si Spiritus Sanctus a Filio procederet, Pater non esset solus fons divinitatis; ergo.

Resp. *nego min.* Ille enim dicitur fons totius divinitatis, qui, a nulla persona procedens, producit alias personas; atqui talis est solus Pater; ergo, etc. Ex hoc patet discrimen, quod est inter esse fontem totius divinitatis, et esse principium, a quo aliqua procedit persona.

Objicies 5. S. Gregor. Nazianz. (*Orat. ad Episcopos qui ex Ægypto venerant*) sic ait: *Omnia quæ habet Pater, Filii sunt, præter principium*; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Præter principium Filii, *conc.* præter principium Spiritus Sancti, *nego ant.* Sese explicat D. Doctor cum addit: *Omnia quæ habet Filius, Spiritus sunt, excepta generatione*.

Objicies 6. D. Joann. Damasc. *lib. 1. de fide orthod. cap.* 11. ait: » Spiritum Sanctum tam ex Patre esse profitemur, quam Patris appellamus Spiritum: ex Filio autem Spiritum non dicimus, sed eum Filii Spiritum nominamus. Et *c.* 13. Filius Spiritus est; non tanquam ex ipso, sed quod per ipsum ex Patre procedat". Ergo expresse docuit Spiritum Sanctum ex Filio non procedere.

Resp. *dist. conseq.* Docuit Spiritum Sanctum non procedere ex Filio, tanquam ex primo principio a nullo procedente *conc.* tanquam a secundo principio, *nego conseq.* Itaque Div. Damascenus, sicut et ex Græcis plures, hac loquendi forma, *Ex Filio Spiritum*

non dicimus, unice intendunt Filium non esse primum principium, seu principium sine principio, ut in hæc B. Dionisii verba: Solus fons Deitatis Pater est (explicat Manuelis Caleca Græcus *L.* 3. *contra Græcos, tomo* 26. *Biblioth. PP. pag.* 433.) qualem enim fontem, magnus iste Pater Deo Patri reddit, ante quem nihil cogitatur: talem Damascenus in Filio denegat ... fontem ergo Sancti Spiritus et Filium a doctoribus dici supra monstratum est. Sed quoniam ante Filium quidem Pater cogitatur, ante Patrem autem nihil, ipseque ex Patre esse dicitor, atque ad ipsum refertur".

Inst. Si Div. Damascenus credidisset Spiritum Sanctum ex Filio procedere, usus fuisset particula, *ex*, et non particula, *per*; atqui usus est tantum particula, *per*; ergo.

Resp. *nego maj.* Quia D. Damascenus, sicut et alii Patres, per particulas, *ex*, *et per*, idem significant, usu tamen receptum fuit apud ipsos, ut particula, *ex*, uterentur ad designandum principium sine principio, et particula, *per*, ad designandum principium ex principio, propter varias rationes quas tradidit *Caleca* citatus: » Placuit ergo Damasceno, *inquit*, potius uti particula, *per*, a qua et consubstantialitas, et unitas, processuumque, ac personarum ordo, et discretio apparent, quam assumendo particulam, *ex*, causam tantummodo significare: maxime, ne vel una persona Pater et Filius existimaretur propter præpositionum similitudinem; vel ne videretur Filius nihil ante se cogitatum habere, sicut et Pater".

Objicies 7. Solus Pater potest producere Spiritum Sanctum; alias foret impotens; ergo Filius eum non producit.

Resp. *nego ant. et ejus probationem*. Non enim defectu potentiæ Pater solus non potest producere Spiritum Sanctum, sed quia virtus spirativa est communis Patri et Filio: nam omnia quæ habet Pater, una excepta paternitate, Filio suo communicat; atqui Pater habet spirationem activam; ergo eam communicat Filio, qui proinde simul cum Patre producit Spiritum Sanctum.

Inst. 1. Atqui virtus spirativa non potest esse communis duabus personis; ergo nulla solutio.

Prob. subsumpt. Proprietas notionalis non potest esse communis duabus personis; atqui spiratio activa est proprietas notionalis; ergo.

Resp. *nego maj.* Æquidem proprietates personales non possunt esse communes toti Trinitati, sed falsum est nullam duabus personis convenire; siquidem amor, quo se mutuo amant Pater et Filius, est proprietas personalis, qua illæ duæ personæ spirant, seu producunt Spiritum Sanctum; atqui ille amor, cum sit mutuus, est in duabus personis; ergo.

Inst. 2. Spiratio activa est volitio notionalis; atqui volitio notionalis non convenit Filio; ergo.

Prob. min. Volitio notionalis supponit intellectionem notionalem; atqui intellectio notionalis non convenit Filio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Supponit intellectum notionalem in eadem, vel in distincta persona, *conc.* in eadem persona, *nego maj.* Equidem volitio notionalis supponit intellectionem notionalem, quia operatio per intellectum prior est operatione per voluntatem; verum non requiritur, imo impossibile est, ut intellectio notionalis sit in duabus personis, cum Pater producendo Filium, ei communicet intellectionem jam per illius productionem exhaustam; sufficit ergo quod sit in Patre, in quo solo intellectio essentialis coartatur ac modificatur per paternitatem; porro intellectio notionalis non est aliud, quam intellectio essentialis modificata per paternitatem.

Objicies 8. Si Spiritus Sanctus a Patre Filioque procederet, essent duo principia Spiritus Sancti: falsum conseq. ergo.

Resp. *nego maj.* Concilia enim ac Patres agnoscunt Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedere; negant tamen esse duos Spiritus Sancti principia. » Damnamus, inquiunt PP. Lugdunenses, et reprobamus omnes qui temerario ausu asserunt, quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio, tanquam ex duobus principiis, non tanquam ab uno procedat". Et D. August. (*L.* 5. *de Trin. c.* 17.) ait: » Fatendum est Patrem et Filium principium esse Spiritus Sancti, non duo principia".

Prob. maj. Principium quod processionis, est persona a qua procedens suum esse recipit; ergo, cum Pater et Filius duæ sint personæ, duo quoque sunt principia Spiritus Sancti.

Resp. *dist. ant.* Est persona simul cum proprietate relativa, *conc.* sine proprietate relativa, *nego ant. et conseq.* Itaque ad multiplicitatem principiorum non sufficit multiplicitas suppositorum, sed præterea requiritur multiplicitas virtutis spirativæ; atqui in Patre et Filio una eademque est virtus spirativa, cum in eis sit unica eademque voluntas: ergo Pater et Filius sunt unicum Spiritus Sancti principium, suntque unus spirator, sicut tres personæ sunt unum creationis rerum principium, suntque unus creator, quia in illis una eademque est omnipotentia.

Inst. 1. Spiratio activa est proprietas relativa; atqui proprietas relativa non potest esse in duabus personis: personæ enim a se invicem distinguuntur per illas proprietates relativas; ergo eadem spiratio activa non potest esse in Patre et Filio.

Resp. *dist. maj.* Spiratio est proprietas relativa non personalis, *conc.* personalis, *nego maj.* atqui proprietas relativa personalis non potest esse in duabus personis, *conc.* non personalis, *nego min.* Porro spiratio activa non est proprietas personalis, cum non constituat personam Patris aut Filii, sed ipsis, jam per paternitatem, et filiationem constitutis, advenire a nobis intelligatur; et ideo potest esse in pluribus personis, et de facto est in Patre et Filio.

Inst. Pater et Filius non sunt unus spirator, sed duo spiratores; ergo sunt duo principia.

Prob. ant. Ex D. Hilario (*L.* 1. *de Trin. non remote a fine libri*) *Spiritus Sanctus a Patre et Filio auctoribus confitendus est*. Ergo Pater et Filius sunt duo spiratores.

Resp. *nego conseq.* Sunt quidem duo spirantes et unus spirator; *spirans* enim est nomen adjectivum, quod multiplicatur secundum multiplicationem suppositorum; *spirator* vero est nomen substantivum, quod non multiplicatur, nisi secundum multiplicationem formæ significatæ, nimirum, spirationis activæ, quæ cum una sit, unus etiam spirator. *Quod vero Hilarius dicit*, inquit D. Thom. (*L.* 15. *de Trin. c.* 17.) *quod Spiritus Sanctus est a Patre et Filio auctoribus, exponendum est, quod ponitur substantivum pro adjectivo*.

Inst. 3. D. August. docet Spiritum Sanctum procedere *principaliter* a Patre; ergo non est eadem vis spirandi in Patre et Filio.

Resp. *nego conseq.* Non enim ideo D. August. dicit Spiritum Sanctum *principaliter* procedere a Patre, quod non sit in Patre et Filio eadem vis spirandi, sed quod Filius habet a Patre virtutem spirandi: sic se explicat Div. August. *Ideo autem addidi, principaliter*, inquit, *quia et de Filio Spiritus Sanctus procedere reperitur, sed hoc quoque illi Pater dedit*. Unde c. 27. ait: *Spiritus Sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Pater*.

Quæres 1. *Utrum particula*, Filioque, *jure ac rationabiliter addita fuerit Symbolo Nicæno*.

Resp. *affirm*. Ita enim definierunt Patres Florentini. *Definimus explicationem illorum verborum*, Filioque, *veritatis declarandæ gratia, et imminente tunc necessitate, licite et rationabiliter Symbolo fuisse appositam*. Ratio est, quia Ecclesia jus habet novam particulam Symbolo addendi, quoties id necessarium judicaverit ad fidem catholicam contra insurgentes hæreses clarius explanandam; sic Concilium Nicænum I. Symbolo Apostolorum addidit vocem, *consubstantialis*, adversus Arianos: sic Concilium Constantinopolitanum I. addidit Symbolo Nicæno voces, *qui ex Patre procedit*, adversus Macedonianos; sic eadem Ecclesia contra Græcos schismaticos eidem Symbolo Nicæno Constantinopolitano addidit vocem, *Filioque*: quæ vox, non tam *additio*, quam expositio, seu explicatio, dici debet, quia, ut contendebat Archiepiscopus Rhodius in sess. 6. Conc. Florentini particula, *Filioque*, in Symbolo jam continebatur implicite, in hac nimirum voce, *qui ex Patre*; non enim potest a Patre procedere, quin procedat etiam a Filio, qui eamdem cum Patre habet vim spirandi.

Dices 1. Concil. Ephesinum statuit: « alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, præter definitam a SS. Patribus, qui in Nicæna cum Spiritu sancto congregati fuerunt ". *Sed* qui Symbolo addit particulam, *Filioque*, alteram fidem profert, etc. Ergo.

Resp. *nego min*. Nam ille solus *alterum fidem* profert, qui Symbolo addit aliquid fidei Nicænæ contrarium, non qui addit aliquid ipsi consonum, illiusque expositorium; atqui particula, *Filioque*, non est contraria fidei Nicænæ, immo illius fidei est explicatio; ergo.

Inst. 1. Concilium Ephes. definieit B. M. V. esse Deiparam, nec tamen hanc vocem, *Deipara*, addit Symbolo; atqui non alia de causa hanc vocem non addidit Symbolo, nisi quia omnem additionem, etiam fidei ejusdem explicativam, prohibuit; ergo.

Resp. *nego min*. Vera enim ratio, cur Concil. Ephesinum non inseruit Symbolo vocem, *Deipara*, est, quia sat expresse continetur in Symbolo, in quo definitur Christum esse *Deum verum de Deo vero*, et eumdem esse *natum ex Maria Virgine*. Porro si Deus est natus de Maria Virgine, Maria Virgo eere est Deipara.

Inst. 2. Patres Synodi VII. generalis dicunt: *Nos eos qui addunt quid*, Fidei Nicænæ, *vel adimunt, de Ecclesia anathematizamus*. Ergo Symbolo Nicæno nihil addere licet.

Resp. *dist. conseq*. Nihil addere licet fidei Nicænæ contrarium, *conc*. fidei Nicænæ consonum et expositorium, *nego*. Quod sit verus Patrum illius Synodi sensus, inde patet quod Symbolum Nicænum in illa Synodo lectum fuit cum additione particulæ, *Filioque*, ut observat Cardinalis Julianus, Act. 5. Concilii Florentini.

Dices 2. Cum Patres Conc. Aquisgranensis Symbolo Nicæno inseruissent particulam, *Filioque*, Leo III. hanc additionem improbavit; ergo censuit non esse licitum illam particulam addere Symbolo.

Resp. *dist. conseq*. Censuit non esse licitum, etc. ubi id nulla exigit necessitas, *conc*. ubi urgens exigit necessitas, *nego*. Porro tempore Leonis III. nondum ortum fuerat schisma Græcorum; ergo tunc nulla erat necessitas Symbolo inserendi hanc vocem, *Filioque*.

Inst. Idem Pontifex Symbolum Nicæno-Constantinopolitanum describi jussit in tabula argentea absque additione, *Filioque*, illudque reponi in altari juxta corpus S. Pauli ad perpetuam memoriam; ergo censuit nihil unquam addendum fore huic Symbolo.

Resp. *nego conseq*. Id enim jussit summus Pontifex ex prudenti œconomia, ne scilicet illa additio daret Græcis occasionem existimandi, hoc Symbolum a latinis contemni; quæ œconomia in hoc prudens erat, quod nulla tunc necessitas cogeret explicationem Symboli fieri, nondum exorto schismate, quo postea gliscente, Romanis Pontificibus non displicuit eam additionem fieri.

Quæres 2. *An Spiritus sanctus realiter distingueretur a Filio, si ab illo non procederet?*

Nota. Licet Latini in Concil. Florentino adversus Græcos processionem Spiritus Sancti a Filio demonstraverint hoc potissimum argumento, quod si a Filio non procederet, ab illo non distingueretur, nihilominus Scotus, cum nonnullis aliis, docet, Spiritum Sanctum, in ea etiam hypothesi, fore realiter a Filio distinctum; e contra hoc negant Thomistæ et alii Theologi communiter, cum quibus

Resp. *Quod in prædicta hypothesi Spiritus Sanctus non distingueretur a Filio*.

Hanc responsionem jam superiori conclusione probavimus, ubi, ex distinctione Spiritus Sancti a Filio, collegimus processionem Spiritus Sancti ex eodem Filio.

Prob. Iterum ex Conciliis et SS. Patribus, qui distinctionem personarum repetunt ex sola processione unius ab alia. Pro omnibus sint, 1. Concil. Toletan. I. quod in confessione fidei hæc habet: *Credimus Spiritum Sanctum esse paracletum, qui nec Pater, nec Filius sit, eo quod sit a Patre, Filioque procedens*... 2. S. Gregor. Nyssenus, qui *lib. ad Ablavium*, ait: *Distinguitur Spiritus a Filio, quod per ipsum est*. Et S. Augustin. tract. 39. in Joann. *hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*, hoc est, quod opponuntur relative.

Objicies 1. D. Anselmus (*L. de processione Spiritus Sancti, c.* 2.) docet rationem distinctionis realis Filii a Spiritu Sancto in hoc consistere, quod Filius per viam intellectus, et Spiritus Sanctus per viam voluntatis procedat; ergo, seclusa processione Spiritus Sancti a Filio, adhuc distingueretur ab illo; adhuc enim unus per intellectum, et alter per voluntatem procederet.

Resp. *dist. ant*. Ratio distinctionis Filii a Spiritu Sancto, radicalis et remota, in hoc consistit, etc. *conc*. formalis et proxima, *nego ant*. Ratio enim illius distinctionis proxima et formalis, est sola oppositio relativa fundata in processione unius ab alio; ratio vero radicalis et remota illius distinctionis, est differentia originis unius, ab origine alterius. *Sed ipsa differentia originis*, inquit Div. Thom. (*1. p. q.* 36. *art.* 2. *ad* 7.) *est per hoc quod Filius est solum a Patre, Spiritus Sanctus vero a Patre et Filio*, qui a Patre recipit voluntatem fœcundam, per quam simul cum Patre producit Spiritum Sanctum.

Objicies 2. Si Spiritus Sanctus procederet a solo Filio, adhuc distingueretur a Patre; ergo realiter distingueretur a Filio, etiamsi a solo Patre procederet.

Resp. *nego conseq*. Disparitas est, quod in prima hypothesi, Spiritus Sanctus adhuc mediate opponeretur Patri, a quo mediate adhuc procederet, nimirum per vim spirandi, Filio a Patre necessario communicatam; at in secunda hypothesi Spiritus Sanctus, nec immediate, nec mediate procederet a Filio.

Objicies 3. Quamvis Spiritus Sanctus non procederet a Filio, duæ adhuc essent processiones, una per intellectum, alia per voluntatem; ergo in illa hypothesi Spiritus Sanctus adhuc distingueretur a Filio.

Prob. dist. ant. Duæ essent processiones secundum

rationem distinctæ, *conc.* realiter distinctæ, *nego ant.* Equidem in illa hypothesi liceret duas rationes distinguere, alteram generationis, alteram processionis, ettamen una realiter processio foret, et una tantum persona producta, quæ secundum quod per intellectum procederet, Filius; secundum quod per voluntatem, Spiritus Sanctus diceretur.

Inst. 1. Saltem illæ duæ processiones essent oppositæ disparate, neque enim processio per intellectum esset processio per voluntatem, et vicissim; atqui oppositio disparata sufficit ad fundandam realem personarum distinctionem; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ad distinctionem personarum realem requiritur oppositio relativa originis, nec sufficit oppositio disparata, ut patet in Patre, in quo paternitas et spiratio activa opponuntur disparate, nec tamen realiter distinguuntur in eodem Patre.

Prob. min. Filiatio et spiratio passiva distinguuntur realiter; atqui inter utrumque est oppositio disparata tantum; ergo.

Resp. *nego min.* Nam inter filiationem et spirationem passivam est oppositio relativa ratione spirationis activæ, quæ tam exigit esse in Filio, quam in Patre, quatenus est productio Spiritus Sancti, qui est terminus amoris, non cujuscumque, sed amoris mutui, ac proinde a duabus personis procedere postulantis. Unde quia principium non potest non distingui ab eo, cujus est principium, non possunt Pater et Filius non distingui a Spiritu Sancto, si Pater et Filius ab eo distinguuntur; ergo paternitas et filiatio.

Inst. 2. Remanente eodem constitutivo rei, remanet quoque ejus ab alia re distinctivum; atqui licet Spiritus Sanctus non procederet a Filio, remaneret in eo idem constitutivum, nempe spiratio passiva; ergo et idem remaneret distinctivum.

Resp. *nego min.* Nam spiratio passiva est terminus amoris mutui Patris et Filii; atqui si non procederet a Filio, non esset terminus amoris mutui; ergo non remaneret spiratio passiva; sed hæc sufficiant de quæstione alias parum utili.

CAPUT IV.

De personalitatibus et relationibus divinis.

Nota. Cum processiones sint veluti fontes, ex quibus personalitates emanant, et personalitates non constituuntur, nec inter se distinguuntur, nisi per relationes, post tractatas processiones, apposite tractandum suscipimus. 1. De personalitatibus; 2. De relationibus divinis, duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De personalitatibus, seu subsistentiis divinis.

Nota. Communi omnium Theologorum usu firmatum est, ut hæ voces *persona, personalitas, subsistentia, hypostasis*, et *suppositum*, pro eodem sumantur in divinis, licet *hypostasis, subsistentia*, et *suppositum* latius pateant, quam *persona*, et *personalitas*, in eo nimirum, quod hypostasis, subsistentia, et suppositum, dicantur de omni ente completo incommunicabili, v. g. de lapide, equo, etc. persona vero, et personalitas, de solis entibus intellectualibus: unde omnis persona est suppositum, sed non omne suppositum est persona.

Nota 2. Persona et personalitas non aliter differunt quam homo, et humanitas, namque:

Persona definitur a Boetio, *naturæ rationalis individua substantia.* Verum paulo implicata et obscura est hæc definitio, namque 1. Per *to, rationalis*, intelligitur, *Intellectualis.* 2. Per *to, individua*, non intelligitur, prout sonat, *singulare*, quo sensu humanitas Christi est individua, sed intelligitur id quod est incommunicabile alteri tanquam supposito, ideo clarius

Persona definitur: *Substantia intellectualis, per se perfecte subsistens, et ultimo completa.* Explicatur:

Dicitur 1. *Substantia intellectualis:* quia accidens seu ens inhærens, non est persona, sicut nec ens irrationale.

Dicitur 2. *Per se perfecte subsistens:* id est, quæ non unitur aut communicetur alteri tanquam supposito, ita ut nec in esse, nec in operari ab alio dependeat: hinc humanitas Christi non est persona, quia utitur Verbo divino tanquam supposito, a quo dependet in esse et in operari. Item natura divina, prout est natura, non est persona, quia Patri, Filio, et Spiritui Sancto communicatur et in illis subsistit.

Dicitur 3. *Ultimo completa:* id est, quæ non ordinetur ad aliud, ut cum illo constituat totum: hinc nec manus, nec anima rationalis, sunt personæ, quia non sunt ultimo completæ; nam manus ordinatur ad corpus, cujus manus est pars, et quocum anima conjuncta constituit hominem.

Personalitas, seu *subsistentia*, definitur: *forma, seu modificatio naturæ intellectualis, per quam natura constituitur per se perfecte subsistens et ultimo completa;* unde est ultimum complementum substantiæ reddens illam incommunicabilem alteri tanquam supposito; his notatis:

Quæres 1. *Quot sunt substantiæ in Deo?*

Resp. *Sunt tres substantiæ relativæ, nec quarta admittenda est communis et absoluta.* Prima pars est de fide; Secunda est probabilior contra Cajetanum et Suarez.

Prob. 1. *pars:* Quia tot sunt in Deo subsistentiæ, seu personalitates, quot sunt personæ: nam multiplicato concreto substantivo, multiplicari debet abstractum; atqui in Deo sunt tres personæ, ut fides docet et probavimus; ergo sunt tres subsistentiæ, nimirum paternitas, filiatio, et spiratio passiva.

Prob. 2. *pars.* Quia effectus formalis subsistentiæ, est constituere veram personam: subsistentia enim est ultimum complementum, quo natura redditur alteri tanquam supposito incommunicabilis; ergo si essent in Deo tres subsistentiæ relativæ et una absoluta et communis, essent quatuor personæ in Deo; atqui repugnat fidei Catholicæ admittere in Deo quatuor personas; ergo, etc.

Præterea sententia, quam impugnamus, destruit mysterium SS. Trinitatis; nam vel illa subsistentia absoluta est communicabilis, vel non: *si est communicabilis;* ergo non est persona, quia de ratione subsistentiæ est, quod reddat naturam incommunicabilem alteri, ut supposito, est enim ultimus rei terminus: *si non est communicabilis;* ergo unica est in Deo subsistentia, et consequenter unica persona, quod pugnat contra fidem; ergo nulla talis subsistentia admittenda est in Deo.

Objicies primo contra secundum partem. Hæc vox, *Deus*, etiam præintellecta suis relationibus, est concreta, adeoque complectitur naturam et subsistentiam; atqui non complectitur subsistentias relativas; ergo subsistentiam absolutam involvit.

Resp. *dist. maj.* Complectitur naturam distincte et subsistentiam confuse, *conc.* utramque complectitur distincte, *nego maj.* Atqui non complectitur subsistentias relativas distincte, *conc.* confuse, *nego min.* Hæc enim vox, *Deus*, distincte divinitatem significat,

confuse vero illud omne quod habet divinitatem; atqui quod habet divinitatem, sunt tres personæ relativæ; ergo, etc.

Inst. 1. Deus, præcisis relationibus, est per se subsistens; atqui non est per se subsistens subsistentia relativa; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Est per se subsistens, quatenus tò *per se subsistens* opponitur accidenti, quod per se non subsistit, sed indiget subjecto cui inhæreat, *conc.* quatenus dicit naturam ultimo terminatam et ita completam, ut cuilibet alteri tanquam supposito reddatur incommunicabilis, *nego ant.* Porro hoc ultimo sensu accipimus nomen *subsistentiæ*, et dicimus nullam extare talem in Deo communem et absolutam.

Inst. 2. Deus Pater, producendo Filium, ei communicat naturam ultimo completam; atqui non est completa nisi per subsistentiam absolutam; nondum enim intelliguntur subsistentiæ relativæ; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Nam communicat naturam, personam vero non communicat, sed producit; ac proinde, quia natura non est completa, nisi qua persona, naturam ultimo completam non communicat, sed tantum completam complemento essentiæ, quod est independentia ab alio tanquam a subjecto inhæsionis.

Objicies 2. Nulla perfectio divinitati deneganda est; atqui subsistentia absoluta est perfectio; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Perfectio excludens imperfectionem, *conc.* non excludens, *nego maj.* Porro subsistentia absoluta in Deo non excluderet omnem imperfectionem, cum sit inutilis; tum quia id præstaret per subsistentias relativas, quod ipsa præstaret; tum quia ipsa poneret aliquid repugnans in Deo, redderet enim naturam incommunicabilem, et non redderet; *redderet*, quia est ejus munus; *non redderet*, quia subsistentiis relativis communicaretur, sicque ita terminus foret, ut tamen natura ulterius terminaretur.

Quæres 2. *Utrum, sicut sunt tres subsistentiæ relativæ in Deo, ita et tres sint existentiæ relativæ, præter absolutam?*

Resp. *Sententia negans mihi videtur probabilior.*

Prob. Quia modus existendi, novam existentiam non superaddit rei, quam modificat; sic verb. gr. natura humana, seu per se existat, ut in nobis, seu in alio, ut in Christo, non accipit novam existentiam, licet novum habeat existendi modum; atqui subsistentiæ divinæ sunt modi existentiæ Dei; ergo novam existentiam non superaddunt, sed duntaxat Dei absolutam modificant; unde non mirum est, si SS. Patres nullam existentiarum relativarum in Deo faciant mentionem.

Dices 1. Omnis vera productio terminatur ad existentiam; atqui in Deo dantur plures veræ productiones; ergo terminantur ad plures existentias.

Resp. *dist. maj.* Terminatur ad existentiam productam, vel communicatam, *conc.* semper productam, *subdist.* in creatis, quæ extra naturam producuntur, *conc.* in divinis, quæ intra naturam producuntur, *nego maj.* In divinis itaque satis est, ut productiones terminentur ad plura existentia objective, quibus una existentia communicetur, sicut plures productiones terminantur ad plura supposita divinitatem velut adjective habentia, quibus una natura communicatur.

Inst. Quælibet res habet existentiam sibi propriam; atqui personæ sunt res; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Habet existentiam sibi propriam, si naturam propriam et distinctam habeat, *conc.* si naturam communem cum aliis, *nego*. Porro tres personæ divinæ unam eamdemque habent naturam.

Verum, non est quod hujusmodi quæstionibus omnino inutilibus immoremur.

QUÆSTIO II.

De Relationibus divinis.

Nota 1. Relatio est ordo, seu respectus, unius ad alterum. Quando autem ille respectus existit independenter a qualibet mentis operatione, est relatio realis.

Nota 2. In Deo relationes sunt duplicis generis: aliæ sunt tribus personis *communes*, v. gr. relationes identitatis, similitudinis, æqualitatis, de his non est hic quæstio; aliæ sunt *personales*, seu, *originis*, quæ fundantur in processione unius personæ ab alia, v. gr. paternitas, filiatio, etc.

Nota 3. Relatio originis spectari potest secundum *esse in*, id est, prout afficit subjectum in quo est; secundum *esse ad*, id est, prout respicit terminum ad quem refertur.

Nota 4. Relationum originis investigabimus 1. Numerum et essentiam, 2. Distinctionem a se invicem, 3. Qualitatem, 4. Munus, totuplici Articulo.

ARTICULUS I.

De numero et essentia relationum originis.

CONCLUSIO I.

Quatuor sunt in Deo relationes originis, nec plures, nec pauciores, nimirum paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva.

Prob. Quia singulis processionibus respondent duæ relationes, una producentis ad productum, altera producti ad producentem; atqui duæ sunt in Deo processiones, nec plures, nec pauciores, ut supra probatum est; ergo, etc.

Objicies. Si essent in Deo quatuor relationes, essent in Deo quatuor personæ: falsum et hæreticum consequens; ergo.

Prob. seq. maj. Relationes personas constituunt; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Relationes a se invicem realiter distinctæ, personas constituunt, *conc.* non sic a se invicem realiter distinctæ, *nego ant.* Porro spiratio activa non realiter distinguitur a paternitate et filiatione, proindeque non constituit personam a Patre et Filio distinctam.

CONCLUSIO II.

Relationes originis sunt subsistentes et reales.

Prob. Illæ relationes sunt reales, quæ fundantur in reali origine, et per quas personæ realiter distinguuntur ab invicem: neque distinctionis realis ratio potest esse, nisi quod reale est; atqui relationes originis fundantur in reali origine, unius personæ ab alia, et per eas personæ ab invicem realiter distinguuntur; ergo etc.

Objicies. Relatio realis præsupponit extrema realiter distincta; atqui relationes divinæ non præsupponunt, sed constituunt extrema realiter distincta; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* In creatis, *conc.* in divinis, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quod relationes, quæ in creaturis reperiuntur, sunt accidentia, et ideo præsupponunt subjecta quibus inhæreant; e contra relationes divinæ sunt substantia, et consequenter non præsupponunt suum objectum, cui inhæreant, sed per se subsistunt, et a se ipsis distinguuntur.

Inst. 1. Ubi sunt relationes reales, ibi mutua est correlatorum dependentia; atqui nulla potest esse in Deo dependentia vera et realis: ergo nec ulla vera et realis relatio.

Resp. *dist. maj.* Ubi sunt relationes reales, ibi est mutua correlatorum dependentia, improprie dicta et connexionis, *conc.* proprie dicta et causalis, *nego maj.* Itaque relationes divinæ efficiunt quidem ut personæ habeant connexionem cognitionis et existentiæ: correlata enim sunt simul natura et cognitione, cum non possit esse Pater nec cognosci, quin sit ac cognoscatur Filius; sed non efficiunt ut personæ a se invicem pendeant tanquam effectus a causa, quia producuntur actionibus per quas unicuique personæ communicatur eadem numero natura quæ est in producente; ergo natura illa est prorsus independens.

Inst. 2. Relationes non possunt dici realiter de subjecto, nisi aut secundum substantiam, aut secundum accidens; atqui neutro modo sunt in Deo; non quidem secundum substantiam, cum sit una substantia et plures relationes; nec secundum accidens, cum nihil sit accidentale in Deo; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Quia inter dici secundum substantiam, et dici secundum accidens, datur medium, nimirum dici secundum esse relativum; nam esse relativum, præcise ut relativum, abstrahit a substantia et accidente: quippe nihil aliud dicit in suo conceptu, quam referre unum ad aliud, unde non est substantia absolute, sed est modus substantiæ quo unum respicit aliud.

ARTICULUS II.

De distinctione relationum originis a se invicem.

Nota. Relationes divinas non distingui ab essentia divina realiter, sed tantum virtualiter, probavimus in Tractatu de Deo et attributis; unde

CONCLUSIO I.

Rationes originis quæ sibi mutuo opponuntur, nimirum paternitas, et filiatio, et spiratio passiva, a se invicem realiter distinguuntur. Est de fide contra Sabellium.

Prob. Personæ divinæ realiter ab invicem distinguuntur per relationes originis; siquidem ideo prima persona distinguitur a secunda, quod prima sit Pater, et secunda Filius, quod habent per relationes; ergo illæ relationes originis inter se realiter distinguuntur, nam propter quod unumquodque tale, et illud magis.

Objicies. Paternitas et filiatio non opponuntur spirationi passivæ; ergo ab illa non distinguuntur realiter.

Resp. *dist. ant.* Non opponuntur per se, *conc.* per spirationem activam, cum qua identificantur, *nego ant.* nam prima et secunda persona non solum sunt Pater et Filius, sed præterea sunt spirator, et sub illo respectu Spiritui Sancto opponuntur, et ab eo realiter distinguuntur.

CONCLUSIO II.

Spiratio activa non distinguitur realiter a paternitate, nec a filiatione. Est de fide.

Prob. Ex hoc D. Anselmi effato ab omnibus recepto. *Omnia in divinis sunt unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio.* Atqui inter spirationem activam ex una parte, et paternitatem et filiationem ex altera, non obviat relationis oppositio; quippe relationis oppositio in divinis fundatur in reali processione unius ab alio, atqui spiratio activa non procedit realiter a Patre et Filio, sed a Patre communicatur Filio; ergo, etc.

Objicies. Quæ producunt terminos distinctos, distinguuntur realiter; atqui paternitas et spiratio activa habent terminos distinctos; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam ad productionem terminorum realiter distinctorum, sufficit distinctio virtualis; porro paternitas, et spiratio activa distinguuntur virtualiter.

Inst. 1. Spiratio activa in Patre communicatur, paternitas non communicatur; ergo distinguuntur realiter.

Resp. *nego cons.* Eadem quippe res, sub diverso respectu, communicatur et non communicatur; sic licet paternitas et spiratio activa sint in Patre eadem res, tamen communicatur Filio quatenus ei non opponitur relative; non communicatur quatenus ei relative opponitur: porro sola paternitas opponitur Filio relative.

Inst. 2. Spiratio activa, quæ est in Filio, est a Patre; ergo a paternitate distinguitur realiter.

Resp. *retorq.* Natura divina, quæ est in Filio, est a Patre; ergo a paternitate distinguitur realiter. *Nego itaque consequentiam,* quia spiratio activa non est a Patre per productionem, sed per communicationem, sicut et ipsa natura.

Inst. 3. Tam spiratio activa in Patre, mediante paternitate, opponitur filiationi, quam filiatio, mediante spiratione activa, opponitur spirationi passivæ; atqui filiatio, mediante spiratione activa, opponitur spirationi passivæ realiter; ergo.

Resp. *nego maj.* Disparitas est, quod Filius, per spirationem activam, producat Spiritum Sanctum; et inde inter utrumque est relationis oppositio; e contra Pater per spirationem activam non producit Filium.

ARTICULUS III.

De qualitate relationum originis; utrum nimirum sint perfectiones.

Nota. Hic non quæritur, utrum relationes divinæ secundum *esse in*, sint perfectiones; omnes enim affirmant, eo quod, secundum nostrum concipiendi modum, sic spectatæ, modificent ac determinent naturam divinam ad esse Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti. Sed controvertitur inter Theologos, utrum, etiam spectatæ secundum *esse ad*, sint perfectiones? Pro quo solvendo sit

CONCLUSIO.

Relationes divinæ, spectatæ secundum esse ad, *sunt veræ ac reales perfectiones, licet non simpliciter simplices.* Est contra Scotistas.

Prob. 1. pars. Relationes secundum *esse ad*, sunt in Deo realiter: quippe, nemine cogitante, est respectus Patris ad Filium, et Filii ad Patrem; at quidquid est realiter in Deo, est perfectio; ergo, etc. Hinc D. Cyrillus *l.* 2. *thesauri*, c. 1. ait: *Non potest esse perfecta divinitas, nisi Filium habeat, et fructum ex se pariat.* Atqui illud certe est perfectio, sine quo divinitas foret imperfecta.

Prob. 2. *pars.* Perfectio simpliciter simplex *ea est quæ melior est ipsa, quam non ipsa,* id est, quæ melior est quam opposita, et quæ a subjecto, in quo est, æqualem perfectionem non excludit, sed cum illa compatitur; atqui relationes originis non sic se ha-

bent; nempe paternitas non est melior filiatione ipsi opposita, et eam a subjecto, in quo est, expellit; ergo, etc. Restat ergo ut relationes divinæ sint perfectiones simplices, non quidem propter aliquam imperfectionem, absit; sed quia simul compati non possunt in eodem subjecto.

Objicies contra 1. *partem*. Si relationes divinæ essent perfectiones, tres personæ, simul sumptæ, plus continerent perfectionis, quam una sola persona; falsum et hæreticum conseq. ergo etc.

Resp. *nego seq. maj.* Quia una persona, non minus quam tres personæ, habet divinam naturam quæ est omnis perfectio; ergo non minus perfecta, ut docet D. Aug. *(l. 7. de Trinit. cap. 6.)*: *Non major essentia est Pater, Filius, et Spiritus Sanctus simul,* inquit, *quam solus Pater, aut solus Filius; sed tres simul illæ personæ æquales sunt singulis.*

Inst. 1. In Trinitate prima persona caret filiatione et spiratione passiva; ergo non est tam perfecta, quam sint perfectæ tres personæ.

Resp. *dist. ant.* Caret filiatione et spiratione passiva formaliter, *conc.* eminenter, *nego ant.* Ratio est, quia relationes non sunt perfectiones simpliciter simplices, sed sunt perfectiones simplices tantum, quæ, ut diximus, in Deo continentur eminenter tantum et identice, propter summam divinarum relationum in essentia divina identitatem.

Inst. 2. Omnis perfectio in Deo, prædicari potest in abstracto de alia perfectione; atqui una relatio originis non potest prædicari de alia in abstracto; neque enim potest dici paternitas est filiatio; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Omnis perfectio, absoluta, *conc.* relativa, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quod attributa relativa mutuam dicant inter se oppositionem; adeoque unum de alio prædicari non potest; e contra cum absoluta attributa nullam inter se dicant oppositionem, unde de alio prædicari potest in sensu reali identico.

ARTICULUS IV.

De munere et officio divinarum relationum.

CONCLUSIO.

Munus proprium relationum divinarum est personas constituere, et unam personam ab aliis distinguere.

Prob. Per id personæ divinæ constituuntur et distinguuntur, quod singulare est, non commune; atqui solum relativum in Trinitate singulare est, cum e contra omne absolutum sit commune, et ex æquo in singulis personis reperiatur; ergo, etc.

Hinc Div. Basil. *Epist.* 349. ait: *Commune est Deitas; proprium est paternitas:* et Div. Gregor. Nasianz. *orat.* 39. dicit: *Adoramus Patrem et Filium et Spiritum Sanctum: ita ut proprietates,* id est, relationes, *distinguamus, divinitatem autem unam faciamus.*

Objicies. Persona prius concipitur in divinis, quam relativum; ergo persona non constituitur per relativum, sed absolutum: neque enim quod prius est, constituitur per id quod est posterius.

Prob. ant. Illud est prius relativo, quod est prius eo quod est principium relativi; atqui persona in divinis est prior intellectione et volitione, quæ sunt principium *quo* immediatum relativi, sive in Patre, sive in Filio, sive in Spiritu Sancto; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Persona enim est quid idem cum intellectione et volitione; ergo sunt simul.

Inst. 1. Actio supponit personam jam constitutam, actiones enim sunt suppositorum; ergo persona in divinis est prior intellectione et volitione.

Resp. *dist. ant.* Actio creata supponit personam jam constitutam, *conc.* actio increata, *nego ant.* disparitas est, quod actio creata ab ipso supposito distinguatur; e contra actio Dei identificatur cum supposito.

Inst. 2. Relatio supponit in subjecto aliquid absolutum quod referat; ergo supponit subjectum jam constitutum.

Resp. *dist. ant.* Relatio accidentalis, *conc.* relatio essentialis et subsistens, *nego ant.* sic v. g. relatio paternitatis in Deo Patre non refert naturam quæ absoluta est, sed ipsam refert personam, quam non supponit, sed quam referendo constituit.

Quærunt hic Theologi, an relationes constituant personas secundum *esse in,* vel secundum *esse ad.*

Resp. 1. Si spectetur constitutio et distinctio personarum ex relationibus, prout se habent a parte rei, personæ constituuntur et distinguuntur relationibus secundum utrumque *esse in,* et *ad,* nam eadem relatio utrumque realiter importat.

Resp. 2. Si illa constitutio et distinctio spectetur secundum nostrum imperfectum concipiendi modum, personæ constituuntur relationibus secundum *esse in,* non vero secundum *ad esse.*

Prob. ratione evidenti: illud est rei constitutivum et distinctivum, quod est primum in re; atqui relatio secundum *esse in,* prior est, quam secundum *esse ad.* Ergo, etc. Verum satis de hac quæstione metaphysica.

CAPUT V.

De his quæ tribus personis sunt communia.

Nota. Quæ tribus personis sunt communia, revocari possunt ad notiones, circumincessionem et missionem divinarum personarum: de quibus agemus tribus quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De notionibus divinis.

Nota 1. Per notiones divinas intelliguntur notæ quædam peculiares, quibus personæ divinæ dignoscuntur, et ab invicem secernuntur.

Nota 2. Ad notionem divinam tres requiruntur conditiones. *Prima,* ut sit aliquid proprium uni personæ vel duabus tantum. *Secunda,* ut aliquam importet dignitatem. *Tertia,* ut pertineat ad originem; nihil enim in divinis est distinctivum et speciale, quod non pertineat ad originem. His notatis sit

CONCLUSIO.

Quinque admittendæ sunt in Deo notiones, nec plures, nec pauciores, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva. Est communis.

Prob. Tot sunt notiones admittendæ in Deo, quot sunt notæ propriæ, quibus personæ divinæ dignoscuntur, et a se invicem secernuntur; atqui tales notæ sunt quinque modo recensitæ; namque per paternitatem et filiationem, Pater et Filius inter se distinguuntur; et per spirationem activam et spirationem passivam, Pater et Filius distinguuntur a Spiritu Sancto, sicque ternarius numerus personarum ostenditur; et ne plures personæ cogitentur quam tres, necessario addi debet *innascibilitas,* per quam

ostenditur Patrem a nullo principio esse; ergo quinque admittendæ sunt in Deo notiones.

Hinc *innascibilitas* et *paternitas* conveniunt Patri; *filiatio*, Filio; *spiratio activa*, Patri et Filio; et *spiratio passiva*, Spiritui Sancto.

Objectiones, quibus minuitur numerus notionum.

Objicies 1. Tot, et non plures, debent admitti notiones, quot sunt proprietates relativæ; atqui proprietates relativæ sunt tantum quatuor, *paternitas* scilicet, *filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva;* ergo etc.

Resp. *nego maj.* Quia notiones, qua notiones, nullam dicunt ad se invicem oppositionem; ergo non necesse est ut sint relativæ.

Prob. maj. Ideo notiones statuuntur, ut personæ cognoscantur et ab invicem distinguantur; atqui per proprietates relativas personæ cognoscuntur et ab invicem distinguuntur; ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Ut personæ cognoscantur, et distinguantur, tam negative, quam positive, *conc.* positive tantum, *nego maj.* atqui per proprietates relativas personæ cognoscuntur, positive, *conc.* negative, *nego min.* cum ergo personæ divinæ cognosci possint a nobis vel *positive*, per oppositionem relativam quam habent ad se ipsas, vel *negative*, per exclusionem principii, inde fit quod, quamvis Pater sufficienter innotescat positive distinctus ab aliis personis per paternitatem et spirationem activam, nihilominus, ut intelligatur omnino improductus, necessario opus est, ut ei tribuatur *innascibilitas*, quæ est negatio productionis ab alio.

Inst. 1. Innascibilitas non est quid positivum; ergo non potest esse notio.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Sufficit enim ad notionem, quod personam distinguat per ordinem ad origines, et ad certum numerum personarum adstruendum faciat; sed id innascibilitati competit, quamvis non sit positiva; ergo est vera notio; sicut unitas et simplicitas admitti possent pro notionibus essentiæ divinæ, licet sint formaliter negationes.

Dixi, *transeat ant.* Quia multi docent innascibilitatem esse quidem quid negativum quoad nomen, sed esse quid positivum quoad rem hoc nomine significatam; significat enim Patrem esse fontem totius divinitatis.

Inst. 2. Innascibilitas sumpta pro negatione processionis ab alio, non dicit perfectionem; ergo non est notio.

Resp. *nego ant.* Dicit enim esse principium formale totius divinitatis; atqui hoc dicit summam perfectionem; ergo.

Inst. 3. Nascibilitas, seu processio ab alio non dicit imperfectionem; ergo innascibilitas non dicit perfectionem.

Resp. *nego conseq.* Utrumque enim in Deo æqualiter, est perfectum, non procedere et procedere, quia utrumque eandem naturam divinam participat; porro natura divina est omnis perfectio.

Objicies 2. Innascibilitas non distinguit Patrem a Spiritu Sancto; ergo non est notio Patris.

Prob. ant. Innascibilitas tam convenit Spiritui Sancto, quam Patri; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Innascibilitas sumpta pro negatione generationis, *conc.* sumpta pro negatione processionis, *nego ant.* Procedit enim a Patre et Filio.

Objectiones quibus augetur numerus notionum.

Objicies 1. Personæ distinguuntur per origines, nempe per generationem activam et passivam; ergo inter notiones sunt computandæ.

Resp. *nego conseq.* Quia origines concipiuntur ut via et tendentia ad terminum, cum notiones concipi debeant ut formæ permanentes, per quas personæ, velut propriis characteribus, dignoscantur, et a se invicem distinguantur.

Objicies 2. Tam improductivitas in S. Sancto dicenda est notio, quam innascibilitas in Patre; ergo sunt plures quam quinque notiones.

Resp. *nego ant.* Disparitas est, quod innascibilitas aliquam exhibet dignitatem in Patre, nam ex eo quod non producatur, sequitur quod sit principium totius Deitatis; sed improductivitas nullam importat dignitatem, alias perfectior esset illa creatura quæ producere non posset; quod est falsum.

Objicies 3. Quod Filius sit *Verbum*, et *Imago Patris*, sunt notiones Filii; item, quod Spiritus Sanctus sit *donum, amor*, et *vinculum Patris et Filii*, notiones sunt Spiritus Sancti: ergo sunt plus quam quinque notiones.

Resp. *dist. ant.* Sunt notiones quæ exprimuntur notionibus filiationis et spirationis passivæ distinctius intellectis, *conc.* quæ aliud menti ingerant, *nego ant. et conseq.* Quid enim est esse Verbum et Imaginem Patris? nisi esse Filium expressivum Patris; quid est esse donum, amorem et vinculum Patris et Filii? nisi esse terminum spirationis activæ; ille autem terminus est spiratio passiva.

Objicies 4. Sicut datur notio communis, nempe spiratio activa, qua Pater et Filius constituuntur in ratione principii productivi; sic debet dari notio communis, qua Filius et Spiritus Sanctus constituantur in ratione termini producti; ergo sex numerandæ sunt notiones.

Resp. *nego ant.* Disparitas est, quod Pater et Filius per spirationem activam sibi communem in una speciali ratione producendi Spiritum Sanctum conveniant, unde sunt unum illius principium; e contra Filius et Spiritus Sanctus ratione realiter distincta producuntur, unde produci in illis, non est quid realiter unum, sive non est unus specialis existendi modus, et ideo est quid unum tantum per mentem; porro notiones debent esse reales.

QUÆSTIO II.

De circuminsessione divinarum personarum.

Nota. Circuminsessio est *personarum divinarum intima in se mutuo inexistentia.* Quare ad illam duo requiruntur, 1. identitas naturæ; 2. distinctio personarum.

CONCLUSIO.

Datur in Deo circuminsessio personarum. Est de fide.

Prob. 1. Circuminsessio est personarum intima in se mutuo inexistentia; atqui personæ divinæ in se mutuo intime inexistunt, Jo. 14. *Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est?* ait Christus; et paulo post, *Pater in me manens, ipse facit opera.* Ergo, etc.

Prob. 2. Ex PP. dicentibus cum Div. Fulgentio (*Lib. de fide ad Petrum, cap.* 1.) » totus est Pater in Filio et Spiritu Sancto, totus Filius in Patre

et Spiritu Sancto, et totus Spiritus Sanctus in Patre et Filio".

Prob. 3. *ratione*. Eæ personæ in se invicem inexistunt, quæ unam eandemque numero naturam indivisibilem et impartibilem habent; atqui personæ divinæ unam eandemque numero naturam indivisibilem et impartibilem habent; ergo.

Objicies 1. Quæ se invicem excludunt, non possunt esse in se mutuo; atqui personæ divinæ sese mutuo excludunt; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Quæ relative opponuntur, sese invicem excludunt; atqui personæ divinæ relative opponuntur; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quæ relative opponuntur, secundum omnia, *conc.* secundum aliqua tantum, *nego maj.* Porro personæ divinæ relative opponuntur sub ratione naturæ, quæ una et eadem est numero in singulis personis.

Objicies 2. Si Pater sit in Filio, Filius erit Pater, et vicissim; atqui consequens repugnat fidei; ergo, etc.

Prob. maj. Ille in quo est paternitas, est Pater; atqui si Pater sit in Filio, in eo quoque erit paternitas; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ille est Pater, in quo est paternitas formaliter, *conc.* identice, *nego maj.* Porro paternitas non est in Filio *formaliter*, id est, per modum formæ hypostaticæ et proprietatis personalis, cujus est constituere personam; sed in Filio *identice*, ratione nimirum essentiæ divinæ, quæ una, eademque numero est in tribus personis.

Inst. Qui ab alio exivit, non est in eo; atqui Filius a Patre exivit, juxta illud Christi, Joann. 16. *Exivi a Patre*. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui ab alio exivit per productionem ad extra, *conc.* per productionem ad intra, *nego maj.* Exitus autem Filii a Patre est ad intra, et *secundum solam distinctionem relationis*, ait D. Thom. (1. *p. q.* 42. *art.* 5. *ad* 2.) non secundum *essentialem aliquam distantiam*.

QUÆSTIO III.

De Missione divinarum Personarum.

Nota. Missio in divinis recte definitur: *Processio unius personæ ab alia cum habitudine ad novum existendi modum in creaturis*. Unde missio duplicem dicit respectum, unum ad personam originantem, et alium ad creaturam, vel locum in quo incipit esse novo modo, nimirum per aliquem effectum de novo productum, qua ratione missio est temporalis. Utrumque illum respectum expressit Christus, Joann. 14. *Exivi a Patre*, en processio, *et veni in mundum*, en novus modus existendi in mundo. His notatis, sit

CONCLUSIO.

Datur missio in divinis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Jo. 8. *Solus non sum, sed ego, et qui misit me, Pater*. Et Joann. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre*.

Prob. 2. *ratione*. Ut persona divina dicatur mitti, sufficit, quod procedat ab alia, et importet novum quemdam modum existendi in creaturis; atqui aliqua persona in divinis procedit ab alia, ut Filius a Patre, et importet novum modum existendi in creaturis, ut idem Filius, qui existit in mundo per carnem assumptam; ergo.

Objicies: Mitti ab alio multiplicem importat imperfectionem; ergo missio non debet admitti in Deo.

Resp. *dist. ant.* Mitti ab alio, per imperium, consilium, vel transmissionem ab uno loco ad alium, *conc.* mitti ab alio, per processionem originis cum habitudine ad novum modum existendi ad extra, *nego ant.* Itaque persona divina mitti non potest per imperium, quia superiorem non habet; nec per consilium, quia non habet se sapientiorem; nec per transmissionem ab uno loco ad alium, quia est immensa; sed mittitur solum per divinam originem cum illo novo modo existendi in alio.

Quæres 1. *Quænam personæ in divinis mittantur?* Resp. *Solus Filius et Spiritus Sanctus*, est de fide.

Prob. Quia illæ solæ personæ mittuntur, quæ procedunt secundum originem; atqui solus Filius a Patre, et solus Spiritus Sanctus a Patre et Filio procedunt; ergo solus Filius et Spiritus Sanctus mittuntur; Filius quidem a Patre, et Spiritus Sanctus a Patre et Filio.

Dices 1. Joann. 14. de tribus personis dicitur: *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*. Ergo omnes personæ mittuntur.

Resp. *nego conseq.* Aliud est enim *mitti*, aliud *venire*: qui mittitur, ab alio debet exire; qui venit, a se ipso venire potest, unde D. Aug. (*L.* 2. *de Trin. c.* 5.) ait: *Solus Pater non legitur missus*.

Dices 2. Filius non procedit Spiritu Sancto: atqui tamen dicitur missus a Spiritu Sancto: *Filius*, inquit *Conc. Toletanum XI. non solum a Patre, sed et a Spiritu Sancto missus esse credendus est, in eo quod per Prophetam dicitur: Et nunc Dominus misit me et Spiritus ejus*. Isaiæ 48. Ergo.

Resp. *dist. min.* Filius missus est a Spiritu Sancto, ut homo est, *conc.* ut Deus est, *nego min.* Synodus enim Toletana, nomine missionis, intelligit Verbi divini cum natura unionem hypostaticam, quæ cum sit opus ad extra, operatum est a tribus personis Sanctissimæ Trinitatis; unde addit: *A se ipso quoque missus accipitur, pro eo quod inseparabilis non solum voluntas, sed operatio totius Trinitatis agnoscitur*.

Quæres 2. *Quotuplex est missio in divinis?* Resp. Duplex est, visibilis nempe, et invisibilis.

Missio visibilis est ea, quæ fit in specie sensibili; talis fuit missio Filii in carne assumpta; et Spiritus Sancti in specie columbæ super Christum, et in specie linguarum ignearum super Apostolos.

Missio invisibilis est ea, quæ fit sine specie sensibili, interius sanctificando animas, vel *formaliter* per gratiam habitualem, vel *efficienter* per gratiam excitantem, qua Deus sibi vult præparare templum in quo habitet, juxta illud, Apocal. 3. *Ego sto et ad ostium pulso; si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo in illum et cœnabo cum illo*.

DISSERTATIO II.

De Personis divinis in particulari.

Nota. Cum, tractantes de divinis processionibus, jam majorum partem eorum quæ spectant personas divinas sigillatim, exposuerimus; hic restat de earum nominibus et attributis disserendum, triplici Capite.

CAPUT I.

De nominibus primæ Personæ propriis et appropriatis.

Nota. Nomen proprium est illud quod uni personæ realiter ita convenit, ut alteri minime convenire possit.

Nomen *appropriatum* est illud quod, licet realiter toti Trinitati sit commune, tamen, propter quandam rationem specialem, uni personæ singulari modo tribuitur.

Quæres 1. *Quot sunt nomina primæ personæ propria?*

Resp. Sunt tria, nimirum: *Pater, ingenitus,* seu innascibilis, et *principium fontale totius divinitatis.*

Prob. Quia prima SS. Trinitatis persona spectatur, vel per respectum ad Filium, quem sola producit, et sic dicitur *Pater:* vel per respectum ad suam primitatem, quatenus nimirum a nulla alia ducit originem, et sic dicitur *ingenita;* vel per respectum ad duas simul personas productas, quibus divinitatem ex sua infinita fœcunditate communicat, et sic dicitur *principium et fons divinitatis,* sumptæ scilicet in concreto, pro personis quæ a Patre ducunt originem.

Quæres 2. *Quomodo nomen,* Pater, *primæ personæ proprium est?*

Resp. Proprium est, ut *notionaliter* sumitur, id est, quatenus dicit relationem realem ad Filium quem producit ex sua substantia.

Quæres 3. *Quomodo nomen,* ingenitus, *primæ personæ est proprium?*

Resp. Prima persona dicitur *ingenita,* hoc sensu quod nullo modo producta sit; sola enim prima persona est improducta; ergo ratio *improducti,* ipsi soli propria est. Unde D. Gregor. Nazianzenus ait: *Patris proprietas hæc est, quod ingenitus sit.*

Quæres 4. *Quo sensu dicitur,* principium fontale divinitatis, *esse nomen primæ personæ proprium?*

Resp. Dicitur hoc sensu, quod prima persona, a nulla producta, cæteras producat; quare D. Athan. contra gregales Sabellii dicit: *Pater radix et fons Filii et Spiritus Sancti.*

Dices: Filius est etiam *principium* ad intra; ergo illud nomen non est proprium Patri.

Resp. *dist. ant.* Filius est principium notionale, *conc.* principale et fontale totius divinitatis, *nego ant.* Principium *notionale* designat fœcunditatem ad intra, quæ communis est Patri et Filio. Principium *fontale* designat principium sine principio, quod solus est Pater, ut explicat D. August. (*L. 4. de Trin. cap.* 22) qui illud, Joann. 15. *Spiritum veritatis quem ego mittam vobis a Patre,* exponens, ait: *videlicet ostendens quod totius divinitatis principium Pater est.*

Quæres 5. *Utrum Pater possit etiam dici causa, et auctor Filii, et Spiritus Sancti?*

Resp. non potest recte dici apud Latinos, quia causa, juxta propriam rationem, est *principium influens esse in aliud,* unde importat diversitatem substantiæ, et dependentiam unius ab alio; atqui Filius et Spiritus Sanctus non habent diversam a Patre substantiam, neque ab eo dependent; ergo.

Dixi: *apud Latinos,* quia Græci Patrem vocant causam et auctorem Filii et Spiritus Sancti, sed improprie et lato modo, quia per illas voces intelligunt duntaxat principium originis, ut luculenter explicat Cardinalis Bessarion, sess. 25. Conc. Florentini: » Notandum, *inquit,* quod SS. Doctores orientales, etiam in divinis, utantur nomine causæ et causati largo modo: non quidem ut limitationem et dependentiam importat, sed prout productionem, et emanationem a principio ejus quod est a principio, significat. "

Quæres 6. *Quot sunt nomina primæ personæ appropriata?*

Resp. Primæ personæ appropriatur quod sit *primum creaturarum principium,* quare dicitur: *Pater noster, creator omnium.* Ratio est, quia congruenter ratio primi principii respectu creaturarum appropriatur ei, qui est primum in Trinitate principium.

CAPUT II.

De nominibus secundæ personæ propriis, et appropriatis.

Quæres 1. *Quænam sunt nomina secundæ personæ propria?*

Resp. Sunt tria, nempe, Filius, Verbum et Imago Patris.

Prob. Quia illa nomina sunt secundæ personæ propria, quæ ei soli, ex vi processionis, conveniunt; atqui nomina Filii, Verbi, et Imaginis, soli secundæ personæ, ex vi processionis suæ, conveniunt; ergo, etc.

1. Ille propria dicitur *Filius,* qui ex propria Patris substantia genitus est; atqui secunda persona sola ex propria Patris substantia genita est, cui soli dixit Pater, Ps. 109. *Ex utero ante luciferum genui te.*

2. Illi soli ratio *Verbi* convenit, qui est terminus ab intellectu Patris fœcundo productus; atqui sola secunda persona est talis; ergo, etc. unde sola, in Scriptura, vocatur Verbum, Joann. 1. *Verbum caro factum est.* Et D. Cyrillus, lib. 7. Thesauri, c. 1. *Verum igitur Patris Verbum,* inquit, *Filius est, neque est aliud verum Verbum Patris, quam Filius.*

3. Ad rationem *Imaginis* requiritur similitudo in natura vi processionis; atqui sola secunda persona est similis Patri in natura, quam unam eamdemque numero habet cum Patre, idque vi suæ processionis, ut supra fuse probavimus: ergo sola secunda persona dicitur proprie et personaliter Imago Patris: sic Coloss. 1. dicitur *Imago Dei invisibilis.*

Dices 1. Hoc nomen, *Verbum,* non est proprium Filii; ergo, etc.

Prob. ant. Div. Basilius, *l. 5. contra Eunomium, cap.* 11. Spiritum Sanctum vocat Verbum Filii, *Dei quidem Verbum, Filius est,* inquit, *Filii autem Verbum, Spiritus.* Ergo *Verbum* non est nomen proprium Filio.

Resp. *dist. ant.* D. Basilius Spiritum Sanctum vocat Verbum Filii, lato, improprio, et figurate, quatenus significat quidquid habet vim repræsentandi alterum a quo procedit, quocumque modo fiat illa repræsentatio, *conc.* proprie, quatenus significat eum qui ab intellectu Patris fœcundo procedit, *nego ant.* Etenim Spiritus Sanctus a Filio procedens, illum hominibus annuntiat per gratiam, inspirationes, et prædicationem Evangelii, quod promisit Christus, Joann. 16. *Ille me clarificat, quia de meo accipiet.* Porro illa impropria et figurata locutio satis fuit ad institutum D. Basilii, ut probaret contra Eunomium, Spiritum Sanctum Deum esse, quia a Filio procedit, sicut Filius Deus est, quia a Patre procedit.

Dices 2. Nomen, *Imago,* est commune Filio et Spiritui Sancto; ergo non est proprium Filio.

Prob: ant. Ex Damasceno *lib.* 1. *de Fide cap.* 18. dicente: *Imago Patris est Filius, et Filii Spiritus Sanctus.* Ergo, etc.

Resp. *dist. ant. et textum.* Spiritus Sanctus est Imago Filii, improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego.* Hoc itaque sensu D. Damasc. dicit Spiritum Sanctum esse Imaginem Filii, quod eamdem habeat naturam cum Filio, non vero quod eam habeat vi processionis suæ, quod requiritur ad proprie dictam imaginem.

Quær. 2. *Quodnam est nomen appropriatum Filio?*

Resp. Nomen, *sapientia,* adpropriatur Filio; et quidem congruentissime, quia sapientia est virtus intellectus: atqui Filius est terminus sapientissimæ intellectionis: ergo.

Dices: In Scriptura Filius vocatur *sapientia;* er-

go sapientia est nomen Filii proprium, non appropriatum.

Resp. *dist. conseq.* Nomen, *sapientia*, cum actu notionali conjunctum, est proprium Filio, *conc.* non conjunctum cum tali actu notionali, quod est generare vel generari, *nego conseq.* Porro quando Scriptura Filio tribuit nomen, *sapientia*, illud semper coenjungit cum actu notionali, sic Eccl. 24. *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita.* Tuncque est nomen notionale et proprium, quod idem significat ac *Verbum*, et *Imago Patris*. Sed quando sapientia de Filio dicitur sine addito, tunc est nomen essentiale, tribus personis commune, quod Filio appropriatur. Hoc totum exponit D. August. (*L. 7. de Trin. c. 2.*) " Verbum sapientia est, *inquit*, sed non eo Verbum quo sapientia: Verbum enim relative, sapientia vero essentialiter intelligitur. Id dici accipimus cum dicitur Verbum, ac si dicatur, nata sapientia, ut sit Filius et Imago; et hæc duo cum dicuntur, id est, nata sapientia, in uno eorum, eo quod nata est, et Verbum, et Imago, et Filius intelligitur, et in his omnibus nominibus non intelligitur essentia, quia relative dicuntur".

CAPUT III.

De nominibus tertiæ personæ propriis et appropriatis.

Quær. 1. *Quænam sunt nomina tertiæ personæ propria?*

Resp. Sunt tria, nimirum, Spiritus Sanctus, donum, et amor.

CONCLUSIO I.

Spiritus Sanctus, est nomen quod proprie convenit tertiæ personæ SS. Trinitatis, non hoc sensu, quod sit immaterialis et omnis impuritatis expers, sic enim est proprietas essentialis, quæ consequenter communis est tribus personis; sed hoc sensu, quod sit *spirata*, et quidem per voluntatem, a qua est omnis sanctitas.

Prob. Illud nomen proprie convenit tertiæ Trinitatis personæ, quod ei in Scriptura et Patribus tribuitur per oppositionem ad alias personas; atqui Spiritus Sancti nomen tribuitur tertiæ personæ per oppositionem ad alias personas: Matth. 28. *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Et D. Ambros. in Symbolum Apostol. cap. 1. ait: *Licet Pater Spiritus sit, et Filius Spiritus sit, et Pater sit Sanctus, et Filius sit Sanctus: sola tamen tertia persona proprie Spiritus Sanctus nuncupatur.* Quia, nimirum, sola spiratur, seu flatur ab amore, quo sanctitas repetitur.

Dices. Hoc nomen, *Spiritus Sanctus*, non significat relationem; ergo non est proprium alicui personæ.

Resp. *dist. ant.* Non significat relationem, quatenus significat rem immaterialem, *conc.* quatenus significat rem spiratam, *nego ant.* Sic enim significat relationem personæ spiratæ ad personas spirantes.

CONCLUSIO II.

Donum est nomen, quod proprie convenit tertiæ Trinitatis personæ.

Prob. Ut aliqua persona dicatur *donum proprie et personaliter*, requiritur et sufficit, ut a dante procedat, et quidem ex voluntatis inclinatione; atqui sola tertia persona ex voluntatis inclinatione procedit; ergo proprie et personaliter dicitur donum.

Dices: Isaiæ 9. dicitur, *Filius datus est nobis;* ergo esse donum, non est proprium Spiritui Sancto.

Resp. *dist. conseq.* Esse donum, non personale, *conc.* esse donum personale, *nego conseq.* Filius itaque non procedit ex voluntatis inclinatione, sed ex intellectus fœcunditate; unde non est terminus amoris, quo se mutuo cum Patre diligit, alias esset principium simul et terminus, quod implicat; datur ergo tantum ex amore, quo Pater hominem diligit, juxta illud Joann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*

CONCLUSIO III.

Amor, est nomen proprie conveniens Spiritui Sancto; quia est terminus subsistens ac personalis mutui amoris Patris et Filii. *Quid convenientius est,* ait D. August. (L. 15. de Trinit. cap. 19.) *quam ut ille dicatur charitas proprie, qui Spiritus est communis ambobus?* ergo, etc.

Quæres 2. *Quænam sunt nomina Spiritui Sancto appropriata?*

Resp. Ipsi attribuuntur omnia opera bonitatis, charitatis, et misericordiæ, et quidem congruentissime; congruit enim ut divinæ charitatis et misericordiæ effectus ei personæ attribuantur, quæ ex perfectissima charitate procedit; atqui, etc. hinc vocatur *Paraclitus*, id est, consolator, consolatur enim nos per donum gratiæ, quibus nos cumulat.

DISSERTATIO III.

De modo, quo loquendum est de mysterio SS. Trinitatis.

Nota. Agemus hic: 1. De vocibus, quibus unitas naturæ exponitur. 2. De vocibus, quibus numerus personarum exprimitur. 3. De vocibus quibus distinctio personarum exprimitur. 4. De mutua prædicatione nominum absolutorum de relativis, et relativorum de absolutis. 5. De suppositione attributorum absolutorum pro personis.

CAPUT I.

De vocibus, quibus unitas naturæ exponitur.

Nota. Voces, quibus suspicari quis posset naturæ divinæ unitatem explicari posse, sunt istæ: *idem, unus, unicus, singularis, solitarius, unitus,* seu, *conjunctus, solus.*

CONCLUSIO I.

Voces, unus et idem, recte dicuntur de personis divinis in neutro genere; non autem in masculino, nisi jungantur termino absoluto.

Prob. Quia *unus et idem*, in neutro genere, vel quando in masculino conjunguntur cum termino absoluto, significant naturam; in masculino vero significant personam; ergo cum una sit natura, possunt dici in neutro genere de personis; cum vero plures sint personæ, non possunt dici de personis in masculino, nisi conjungantur cum termino absoluto et essentiali.

Hinc catholicæ sunt hæ propositiones: *Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt unum et idem. Pater, Filius et Spiritus Sanctus sunt unus et idem Creator, Omnipotens;* et e contra hæc. *Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt unus et idem,* est falsa, et hæresim Sabelli continens.

CONCLUSIO II.

Voces, unicus, et singularis, *non recte dicuntur de Deo, seu de essentia:* quia illæ voces in sensu obvio significant naturæ incommunicabilitatem; atqui Dei natura non est incommunicabilis; ergo, etc. Ista prop. *Pater est Deus singularis*, *Deus unicus*, est falsa. Possunt vero dici de personis, v. gr. *Pater est unicus, singularis*.

CONCLUSIO III.

Vox, solitarius, *non potest recte dici de personis divinis*, v. g. non potest recte dici, *Pater est solitarius*; quia hæc vox, non tantum naturæ, sed etiam pluralitatem personarum, excludit. *Non invenitur*, inquit D. Aug. (*l. 1. de Trinit. cap. 9.*), quomodo dici possit, aut *Pater solus, aut Filius solus, cum semper... in invicem, neuter solus*, ubi sumit vocem, *solus* cathegorematice, pro voce, *solitarius*.

CONCLUSIO IV.

Voces, unitus, et conjunctus, *non recte dicuntur de personis*. Quia arguunt compositionem: quæ enim uniuntur et conjunguntur, ad modum partium se habent; atqui quæ compositionem arguunt, admitti non possunt in Deo, qui est ens summe simplex; ergo.

CONCLUSIO V.

Vox exclusiva, solus, *non potest enuntiari de Deo cathegorematice; bene vero sincathegorematice;* hoc est, quando conjungitur cum alio termino, sive essentiali, sive notionali.

Ratio primi est, quia vox, *solus*, cathegorematice sumpta, idem significat, quod vox, *solitarius*. Hinc falsa est hæc propositio, *Deus est solus*.

Ratio secundi est, quia vox *solus*, sincathegorematice sumpta, non aliud significat quam prædicatum convenire subjecto, et non alteri; unde recte dicitur: *solus Deus est omnipotens; solus Pater generat*.

CAPUT II.

De vocibus, quæ numerum personarum exprimunt.

Nota. Hæ voces, sunt istæ: *multiplex, triplex, multiplicitas, trinus, trinitas*.

CONCLUSIO I.

Hæ voces: multiplex, triplex, *de Deo non possunt prædicari;* quia vox ista, *Deus*, non abstrahit a natura, sed illam formaliter includit; ergo hæ voces, *triplex, multiplex*, cadunt supra formale significatum hujus vocis, *Deus*, id est, supra naturam divinam, quæ non est multiplex; falsa ergo est hæc prop. *Deus est multiplex, triplex*.

CONCLUSIO II.

Hæc vox, multiplicitas, *recte de Deo potest prædicari, etiam sine hoc addito*, personarum; unde vera est hæc propositio, *in Deo est multiplicitas*. Ratio est, quia cum aliqua in Deo vox est indifferens ad naturam vel personam significandam, illius significatio determinatur per subjectum, de quo prædicatur, ac proinde cum Deus, in quo dicitur esse multiplicitas, excludat in suo conceptu multiplicitatem, naturarum, vox, *multiplicitas* per subjectum restringitur ad multiplicitatem personarum, quæ in Deo realiter reperitur.

CONCLUSIO III.

Hæ voces, trinus, trinitas, *recte dicuntur de Deo*, v. g. *Deus est trinus, in Deo est trinitas*. Quia in Deo est determinatus numerus personarum.

Dices: Deus non potest dici *triplex;* ergo nec potest dici *trinus*.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod *trinus* dicit tantum unum quid sub distinctis modis existens; e contra *triplex*, non tantum tres distinctos existendi modos dicit, sed etiam tres, saltem secundum numerum, essentias. *Nec quoniam trinitas est*, inquit D. Aug. (*l. 6. de Trinit. cap. 7.*) *ideo triplex putandus est; alioquin minor erit Pater solus, aut Filius solus, quam simul Pater et Filius*.

Quæres: *Quo sensu in hymno corporis Christi dicitur:* Te trina Deitas, unaque poscimus.

Resp. Dicitur hoc sensu, quod deitas una et indivisa, sit communis tribus personis, quibus inest et cum quibus identificatur; non vero dicitur hoc falso sensu, quod deitas ex se multitudinem importet, alias essent tres naturæ.

CAPUT III.

De vocibus, quibus distinctio personarum exprimitur.

Nota. Hæ voces sunt istæ: *distinctus, discretus, secretus, alius, et alter, dissimilis, dispar, discrepans, differens, divisus*, et *separatus*.

CONCLUSIO I.

Hæ voces, distinctus, discretus, et secretus, *recte prædicantur de personis;* quia de fide est personas esse realiter distinctas, et verba, *discernere, secernere*, idem significant ac verbum *distinguere*.

CONCLUSIO II.

Hæ voces, alius et alter, *in masculino, vel feminino, catholice de personis dicuntur, non autem in neutro genere*, ex Conc. Later. IV. *Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud*. Ratio est, quia illæ voces in masculino, vel feminino, significant personam, at in neutro significant naturam, ut probat D. Th. (*1. p. q. 31. art. 2. ad 4.*) dicens: » Si quæratur quis est iste? respondemus, Socrates, quod nomen est suppositi. Si autem quæratur quid est iste? respondetur, animal rationale et mortale ".

CONCLUSIO III.

Hæ voces, dissimilis, dispar, discrepans, differens, divisus, et separatus, *non recte prædicantur de personis;* quia significant naturam non vero personam. Ideo Div. Thom. (*1. p. qu. 39. art. 2. in corp.*) ait: *Ne tollatur simplicitas divinæ essentiæ, vitandum est nomen separationis et divisionis, quæ est totius in partes. Ne autem tollatur æqualitas, vitandum est nomen disparitatis*, et dissimilitudinis. *Ne vero tollatur similitudo, vitandum est nomen alieni et discrepantis*.

CAPUT IV.

De mutua prædicatione nominum absolutorum de relativis, et relativorum de absolutis.

Nota. Nomina, tum absoluta, tu relativa, sunt vel abstracta, vel concreta. *Abstracta* sunt ea, quæ

exprimunt formam sine subjecto ut deitas, paternitas, etc. *Concreta* sunt quæ formam cum subjecto, seu subjectum habens formam, significant, ut Deus, Pater, etc. item alia sunt substantiva, ut Deus; alia adjectiva, ut sapiens. His positis

Quæres 1. *An et quomodo nomina absoluta prædicentur de personis?*

Resp. 1. *Nomina absoluta abstracta, non prædicantur de personis in plurali, sed tantum in singulari.*

Prob. Nomina abstracta formam sine subjecto significant; atqui in Deo est unica forma; ergo nomina abstracta, illam formam significantia, non possunt de personis prædicari, nisi in singulari .... Hinc recte dicitur: *Tres personæ sunt una deitas, una sapientia,* etc. sed perperam diceretur, *sunt deitates, sapientiæ,* etc.

Resp. 2. » Nomina absoluta concreta substantiva, vel etiam adjectiva substantive usurpata, prædicantur de personis in singulari tantum; adjectiva vero prædicantur in plurali".

Prob. Quia forma in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, significat per modum substantiæ, et habentis esse per se: e contra in adjectivis significat per modum accidentis, seu adjacentis suo supposito, et in eo esse habentis; ergo in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, singularitas vel pluralitas, petitur a singularitate, vel pluralitate formarum, et in adjectivis a singularitate, vel pluralitate suppositorum; atqui in Deo est unica substantia, plura vero sunt supposita; ergo etc.... Hinc 1. recte dicitur: *Tres personæ sunt Deus, unus creator.* Perperam vero diceretur: *sunt tres Dii, tres creatores;* 2. recte dicitur, *tres personæ sunt tres creantes, sunt æquales,* etc.

Dices: Hæc nomina *increatus, immensus, omnipotens,* sunt adjectiva; tamen in Symbolo Athanasiano dicitur: *Non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus et unus immensus... non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.* Ergo nomina adjectiva non dicuntur de personis in plurali.

Resp. *dist. conseq.* Nomina adjectiva substantive sumpta, *conc.* adjectiva adjective sumpta, *nego conseq.* Itaque adjectiva substantive sumpta sequuntur conditionem substantivorum; porro in Symbolo Athanasiano, *Unus, increatus, immensus, omnipotens,* sunt adjectiva substantive usurpata, ut ait D. Thom. » (1. p. q. 39. art. 3. in corp.): Dicimus enim, *inquit,* tres existentes, vel tres increatos et immensos, si adjective sumantur. Si vero substantive sumantur, dicimus unum increatum, immensum, æternum, ut Athanasius dicit.

Quæres 2. *Utrum personæ possint prædicari de nominibus absolutis?*

Resp. Personæ de nominibus absolutis, sive in abstracto, sive in concreto sumptis, possunt prædicari. *Ratio est,* quia inter personas et essentiam, sive in abstracto, sive in concreto sumptam, est realis identitas. Hinc istæ prop. sunt veræ: *Essentia seu Deus est tres personæ: essentia est Pater: Deus, vel essentia, est paternitas.*

CAPUT V.

De suppositione nominum absolutorum pro personis.

Quær. 1. *Utrum nomina absoluta abstracta, supponant, seu in propositionibus sumantur pro personis?*

Resp. *negative,* prout definitur in Conc. Lateran. IV. in quo dicitur: *Illa res* (essentia divina) *non est generans, neque genita, neque procedens.* Ratio est, quia si absoluta supponerent pro personis, essentia produceret seipsam, cum eadem numero sit essentia in tribus personis; hinc si hæc propositio *essentia generat,* esset vera, sensus esset, *essentia producit se ipsam,* quod repugnat; producens enim realiter debet distingui a producto.

Quæres 2. *Utrum nomina absoluta concreta supponant pro personis?*

Resp. Aliquando supponunt pro essentia, aliquando pro persona. Nam hæ propositiones sunt veræ, *Deus creat, Deus generat;* atqui in prima propositione, *Deus* supponit pro essentia, in secunda supponit pro persona; ergo nomina absoluta concreta supponunt aliquando pro essentia, aliquando pro persona.

Quæres 3. *Quomodo potest cognosci quandonam hæc vox,* Deus, *supponat pro persona, quandonam pro natura?*

Resp. Ad hujus quæstionis resolutionem Sylvius *qu.* 39. *art.* 4. dat quatuor sequentes regulas, quas refero.

» *I. Regula.* Quando huic nomini, *Deus,* nihil adjungitur, quod ejus significationem restringat vel determinet, supponit pro natura communi, sive pro illo singulari simplicissimo, quod est natura divina ut communis, imo ut realiter eadem cum tribus personis; ac per consequens æque principaliter et primo supponit pro personis et pro natura, ut cum dicitur, *soli Deo honor et gloria.*

» *II. Regula.* Quando isti nomini, *Deus,* tribuitur actus essentialis qui personis convenit ratione essentiæ, tunc nomen, *Deus,* principaliter ac primario supponit pro essentia, minus autem principaliter, et secundario pro personis, ut in hac propos. *Deus creat:* nam creare non convenit Patri, quia est Pater, aut Filio, quia Filius est, sed singulis personis competit, ratione divinæ naturæ.

» *III. Regula.* Quando eidem nomini, *Deus,* tribuitur talis actus, vel proprietas essentialis, quæ convenit essentiæ secundum quod ipsa distinguitur a personis, tunc supponit tantum, pro essentia, ut in his propositionibus: *Deus est communis tribus personis; Deus est trinus; Deus est trinitas.*

» *IV. Regula.* Quando eidem nomini, *Deus,* tribuitur actus, vel proprietas notionalis, tunc supponit pro persona, eaque vel una, vel pluribus, secundum quod exigit proprietas ipsi attributa. Unde in hac prop. *Deus generat Deum* subjectum supponit pro persona Patris, et prædicatum pro persona Filii. In ista vero, *Deus spirat Deum,* subjectum supponit pro Patre et Filio, prædicatum vero pro Spiritu Sancto".

Huic tractatui de ineffabili SS. Trinitatis mysterio finem imponentes, dicamus cum Sapiente (*Eccl.* 43. *v.* 9.): » Multa dicemus, et deficiemus in verbis, consummatio autem sermonum ipse est omnibus, *quia* videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem". Itaque cum D. August. (*L.* 15. *de Trinit. cap. ult.*) concludens, Deum, sic deprecor: » Domine Deus unus, Deus Trinitas, quæcumque dixi in hoc tractatu de tuo, agnoscant et tui, si qua de meo, et tu ignosce et tui". Interim protestamur nolle nos, nostrosque, te cognoscere, nisi ut te, unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in Unitate veneremur. Amen.

TRACTATUS

DE DEO CREATORE.

Nota. Cum creationem, hæc est fides nostra, in Symbolo Nicæno-Constantinopolitano definita: *Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem*. Cum itaque illud Symbolum omnes creaturas in *visibiles*, seu corporeas, et *invisibiles*, seu spirituales distribuat, hunc ordinem sequemur, agemusque, 1. De Angelis: 2. De visibilis hujus universi productione.

DISSERTATIO I.

De Angelis.

Nota. De Angelis multas quæstiones congerunt Theologi, quæ vel ad Philosophiam spectant, vel sunt penitus incertæ, vel certe prorsus inutiles videntur; nos vero S. Scripturæ et traditionis lumine ducti, ea principaliter examinanda suscipimus, quæ his duobus momentis possunt probari. Agemus itaque: 1. De existentia, et creatione. 2. De natura. 3. De statu in quo conditi sunt. 4. De loco, motu, potentia motrice, et locutione Angelorum. 5. De eorum peccato, et ejusdem pœna. 6. De variis eorum ordinibus. 7. Tandem de missione, illuminatione, et custodia Angelorum.

CAPUT I.

De existentia Angelorum.

Nota. Angelus, juxta Patres et Theologos, nomen est officii, non naturæ: definiri potest, *substantia creata, spiritualis, completa*.

Dicitur 1. *Substantia creata*, id est, per se subsistens, et ex nihilo producta.

Dicitur 2. *Spiritualis*, id est, incorporea, juxta illud Hebr. *Omnes sunt administratorii Spiritus*. Atque ex Lucæ 24. *Spiritus carnem et ossa non habet*.

Dicitur 3. *Completa*: quia est integra, nec ordinatur ad alterius compositionem, et per hoc ab anima rationali distinguitur.

CONCLUSIO

Existunt Angeli. Est de fide contra Sadducæos.

Prob. 1. Ex Scriptura, in qua frequens est memoria Angelorum: Genes. 19. » Venerunt duo Angeli Sodomam; *et cap*. 22. Angelus Domini de cœlo clamavit dicens, Abraham, etc. *Matth*. Angeli eorum in cœlis vident semper faciem Patris. *Unde D. Aug. in Ps*. 102. *ait*: Esse Angelos novimus ex fide; et multis apparuisse scriptum legimus, ac tenemus, nec inde dubitare fas nobis est".

Prob. 2. Ex Conc. Lateranensi, cap. *Firmiter*, ubi definitur, Deum » sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam, spiritualem et corporalem, Angelicam videlicet et mundanam, et deinde humanam quasi communem, et spiritu et corpore constitutam".

Dices: Moyses non descripsit creationem Angelorum; ergo non dantur.

Resp. *nego conseq*. Ideo enim Moyses creationem Angelorum prætermisit, quia periculum erat ne Israelitæ, idololatriæ maxime dediti, Angelorum excellentiam cognoscentes, ipsos tanquam Deos colerent.

Quæres 1. *Quo tempore Angeli fuerunt creati?*

Resp. Simul cum mundo creati sunt, nec ante, ut constat ex cap. *Firmiter*; et probatur ex Gen 1. *In principio creavit Deus cœlum et terram*, ubi sub nomine *cœli* comprehendit Angelos; et Exodi 20. *Sex enim diebus fecit Dominus cœlum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt*; ergo et Angelos, qui in cœlis continentur.

Quæres 2. *Quo in loco creati sunt Angeli?*

Resp. Id omnino certum non est. Probabile est in cœlo quidem eos fuisse conditos, juxta illud Lucæ 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*. Sed non in cœlo empyreo, quod est sedes beatorum, alias non potuisset dicere, *In cœlum conscendam*, Is. 14.

CAPUT II.

De natura Angelorum.

Constat ex definitione Angelorum, ipsos esse spirituales et intellectuales; restat resolvendum utrum sint immortales et ejusdem, vel diversæ speciei.

Quæres 1. *An Angeli sint immortales?*

Resp. Sunt immortales ab intrinseco, non ab extrinseco.

Prob. 1. *pars*. Illi sunt immortales ab intrinseco, qui carent principio corruptionis; atqui Angeli carent principio corruptionis; nempe principium corruptionis est materia, cujus, cum partes dissolvuntur, totum perire necesse est: atqui Angeli, utpote spirituales, non constant materia; ergo.

Prob. secunda pars. Illi non sunt immortales ab extrinseco, qui possunt ab aliqua causa extrinseca destrui; atqui Angeli possunt a Deo destrui, Sap. 11. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?* ergo, etc.

Dices: Ex D. Damasceno (*L*. 2. *de fide orthodoxa cap*. 3.) *Angelus immortalis est, non natura, sed gratia*; ergo non est immortalis ab intrinseco.

Resp. *dist. ant*. Angelus est immortalis gratia naturali creationis, *conc*. gratia supernaturali, *nego ant*. Hic est ergo SS. Patrum sensus, quod Angelus non a se, sed a Deo per creationis beneficium immortalitatem habeat; illud autem beneficium vocatur gratia, quia est indebitum.

Quæres 2. *An Angeli sint ejusdem, vel diversæ speciei?* Hæc quæstio non pertinet ad fidem, cum nec colligi possit ex Scriptura et traditione, nec sit definita.

Resp. Probabilior est sententia, quæ asserit omnes

Angelos esse ejusdem speciei, soloque oumero differre.

Prob. Illa sententia videtur probabilior, quæ propius accedit ad modum loquendi Patrum; atqui talis est sententia quæ docet Angelos omnes esse ejusdem speciei; ergo etc. *Prob. min.* ex Patribus. *Angeli omnes*, ait D. Basil. (*L.* 3. *contra Eunomium*) *ut appellationis unius, sic et naturæ omnino sunt ejusdem invicem*. D. Damasc. lib. de duabus voluntatibus sit: *Angeli et homines suam quique divisam et distinctam habent hypostasim, etsi ejusdem naturæ sint*. Quia ex D. Aug. io Ps. 103. oatura Angeli est quod sit Spiritus. *Ex eo quod est*, inquit, *Spiritus est, ex eo quod agit, Angelus est*. Atqui omoes Angeli sunt Spiritus, ergo.

Dices: Angeli differuot forma; ergo differunt specie.

Resp. *dist. ant.* Angeli eoim solo numero, seu iodividuatione, differunt, non forma; differt enim Gabriel a Michaele, quod baoc, nou aotam illam iu individuo naturam habeat, licet ejusdem sit speciei cum aliorum Aogeloruio natura.

CAPUT III.

De statu, in quo Angeli conditi sunt.

Quæres 1. *Utrum Angeli creati fuerint beati?*

Resp. Angeli fueruot creati beati beatitudine naturali, noo autem beatitudine supernaturali.

Prob. prima pars. Beatitudo naturalis consistit in perfectione quæ omnem excludat miseriam: atqui Aogeli fueruot creati in illa perfectione; miseria enim est pœna peccati; ergo, etc. Hinc D. August. *l. de corrept. et gratia*, ait: *Diabolus et Angeli ejus beati erant antequam caderent*.

Prob. secunda pars. De ratione beatitudinis supernaturalis, quæ consistit in intuitiva visione, est stabilitas et confirmatio in bono; sed Aogeli, statim ut creati sunt, stabiliti et confirmati non fueruot in bono, ut patet ex lapsu malorum Aogelorum; ergo, etc.

Resolves, Beatitudioem booorum Angelorum supernaturalem, fuisse præmium illorum io bono perseverantiæ, ut asserit D. Aug. (*L. de corrept. et grat. c.* 11.) dicens: » Angeli sancti, cadentibus aliis per liberum arbitriuio, per idem liberum arbitriom steteruot ipsi; et hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudiois plenitudinem, qua eis certissimum sit, semper se in illa mansuros".

Quæres 2. *An Angeli creati fuerint in statu gratiæ sanctificantis?*

Resp. *affirm.* Ut constat tum ex Scriptura, *Ezech.* 18. ubi quod de Rege Tyri ad litteram dicitor, a SS. Patribus de Lucifero intelligitur: *Ambulasti perfectus in viis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te*. Ergo per peccatum amisit perfectionem, non naturalem; ergo supernaturalem; sed perfectio supernaturalis consistit in gratia sanctificante; ergo, etc. Hinc D. Aug. (*L.* 12. *de Civ. Dei c.* 9.) ait: *Cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit; simul in eis condens naturam, et largiens gratiam*. Contrarium nostræ responsionis damnatum est contra Bajum Proposit. IX.

Resolv. Angelos io primo iostaoti suæ creationis recepisse fidem, spem, et alias virtutes, quæ gratiam sanctificaotem consequuntur.

CAPUT IV.

De loco, motu, potentia motrice, et locutione Angelorum.

Quæres 1. *An Angeli sint in loco et quomodo?*

Resp. *ad primum*. Angeli vere sunt in loco.

Prob. Ex *Apoc. cap.* 20. ubi dicitor, diabolum fuisse ligatum et missum in abyssuio; ergo Angelus est io loco, alias esset oullibi, quod repugnat.

Resp. *ad secundum*. Angeli noo sunt in loco circumspective, sed definitive.

Prob. prima pars. Esse in loco *circumscriptive*, est ita contineri loco ut res, quæ in eo est, correspondeat variis partibus loci; atqui Angeli noo correspondeot variis partibus loci, nam sola illa res correspondet variis partibus loci, quæ habet partes; atqui Angeli partes non habent, cum omnis materiæ sint expertes; ergo.

Prob. secunda pars. Rem esse in loco *definitive* est eam certo spatio ita contioeri, ut non sint alibi; atqui certo spatio ita contioentur, ut non sint alibi, nam extensionem virtualem limitatam habent; ergo.

Dices contra primam partem: Div. Athanasius, Ep. ad Serapionem, ait: *Angeli consistunt in certis locis, loco circumscribuntur*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Loco circumscribontur, improprie, *conc.* proprie, *nego*. Circumscribi improprie est spatio comprehendi, seu rem ita certo spatio contineri, ut alibi non sit: hoc autem satis erat Patribus, ut probarent immensitatem soli Deo, non Aogelis competere.

Quæres 2. *An Angeli moveantur localiter?*

Resp. *affirmative*. Nam moveri localiter, est traosire de loco in locum fluxu contiouo; idque factum esse declarat Scriptura, Luc. 2. *Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem ... et ingressus Angelus ad eam, dixit ... et discessit ab illa Angelus*. Et Lucæ 2. *discesserunt Angeli a Pastoribus in cœlum*. Ibi certe est motus localis, oempe derelictio termioi a quo, et progressus ad terminum *ad quem*.

Quæres 3. *An Angeli possunt movere corpora localiter?*

Resp. *affirmative*, ut constat, *Daniel. cap.* 14. ubi Angelus portavit Prophetam Habacuc ex Judæa in Babylonem, » Et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum. *Et Matth.* 4. assumpsit eum (*Jesum*) diabolus in sanctam Civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi".

Quæres 4. *Utrum, et quomodo Angeli inter se colloquantur?*

Resp. *ad primum*. Angeli inter se colloquuntur, ut fide constat ex Script. Isaiæ 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus*, etc. et Epist. can. Judæ: *Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur .... dixit imperet tibi Dominus*.

Resp. *ad* 2. Angelus alterum alloquitur Angelum suam intellectionem aut volitionem ad illum dirigendo per actum quo vult, ut utraque, vel alterutra, illi pateat. Ratio Div. Thomæ est, (1. *p. q.* 107. *art.* 1.) quia *loqui ad alterum, nihil aliud est, quam conceptus mentis alteri manifestare*. Atqui Angelus, intellectionem et volitionem ad alterum dirigendo, illi manifestat suos conceptus; et non dirigendo, illi occultat, ergo, etc.

CAPUT V.

De peccato Angelorum, et ejusdem pœna.

Quæres 1. *Cujus speciei fuerit primum peccatum Angelorum?*

Resp. *Fuit peccatum superbiæ.*

Prob. Ex Tobiæ 4. ubi Spiritus Sanctus dicit: » Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis Perditio ". Et Isaiæ 14. de diabolo, sub nomine Regis Babylonis dicitur: » Detracta est ad inferos superbia tuā ... quomodo cecidisti de cælo, Lucifer qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: in cœlum conscendam ... similis ero Altissimo. *Unde S. Chrysost.* homil. 15. in Joann. *ait:* Neque diabolus cecidisset, nisi se scelere superbiæ coinquinasset ".

Quæres 2. *Quodnam fuit objectum superbiæ Angelorum apostatarum?*

Resp. Est incertum, probabilius tamen est, illud peccatum superbiæ in eo positum fuisse, quod æqualitatem cum Deo desideraverint, non quidem absolute, (neque enim potuerunt ante peccatum judicare illam æqualitatem esse possibilem) sed conditionate, si nimirum esset possibilis, in eoque desiderio mirum in modum sibi complacuerint.

Prob. Ex citato textu Isaiæ 14. » In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo ". Idipsum diserte docet D. Gregor. l. 34. moral. cap. 17. » Ei a quo conditus fuerat subesse despexit.... appetiit, ut et præesset cæteris, et nolli subesset, dicens: ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo; cujus eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbe similis in celsitudine concupivit ".

Quæres 3. *An omnes Angeli, qui cum Lucifero ceciderunt, fuerunt ex uno tantum ordine, aut ex una tantum hierarchia?*

Resp. Probabile est, quod fuerint ex quolibet ordine, et ex qualibet hierarchia.

Prob. Quia Apost. *Rom.* 8. inter humanæ salutis hostes recenset Angelos, principatus et virtutes. » Neque Angeli, *inquit,* neque principatus, neque virtutes .... neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei ".

Quæres 4. *Quot Angelos Lucifer in suam partem traxerit?*

Resp. Cum D. Thom. (1. *p. q.* 63. *art.* 8.) » Eum quamplurimos secum traxisse, quamquam non tot, quot in gratia, cum suo duce Michaele, remanserunt ". Nam Apocal. 12. de apostatarum Angelorum principe legitur: » Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, et misit eas in terram "; atqui per illas stellas intelliguntur Angeli qui ceciderunt; ergo duæ illorum partes missæ non sunt in terram.

Quæres 5. *Quotuplex pœna consecuta est peccatum dæmonum?*

Resp. Quadruplex, nempe 1. Cæcitas mentis. 2. Obstinatio voluntatis in malo. 3. Exclusio a gloria. 4. Tormentum ignis.

Quæres 6. *Quæ et quanta sit dæmonum cæcitas?*

Resp. In hoc consistit, quod priventur omni penitus lumine supernaturali, non vero naturali.

Prob. 1. *pars:* Quia lumen supernaturale est ordinatio quædam ad vitam æternam; atqui dæmones nullum habent ordinem ad vitam æternam; ergo privantur omni lumine supernaturali gratiæ. Unde de dæmone dicitur Ezech. 28. *Ejeci te de monte Dei, et perdidi te o Cherubim ... et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te.* Et ideo dicuntur ab Apost. (*Ephes.* 6.) *mundi rectores tenebrarum harum.*

Prob. secunda pars: Quia intellectus in naturalibus non minuitur, nisi cum minuitur natura, cujus est facultas; atqui dæmonum natura per peccatum non est immutata; ergo nec eorum intellectus in naturalibus; unde S. Dionys. (*L. de divinis nominib. cap* 4.) dicit: *Naturalia dona in Angelis reprobis integra remanserunt.*

Quæres 7. *An tanta sit in dæmonibus obstinatio voluntatis, ut nullum possint exercere actum moralem omnino bonum?*

Resp. *affirm.* Ratio est 1. summum Dei vindicis odium, quo voluntas eorum male affecta, semper Deo displicere velit. 2. Privatio concursus divini, cujus defectu nihil, nisi malum, ipsis placere potest: unde vocantur spiritus mali, Psal. 77. *immissiones per Angelos malos.*

Quæres 8. *Utrum detur aliquis locus in terræ visceribus, ad cruciatum dæmonum destinatus?*

Resp. *affirm.* Ut clarissime testatur Div. Petrus Epist. cap. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit,* inquit, *sed rudentibus inferni detractos ad tartarum tradidit cruciandos.* Et licet nonnulli ex illis, ante diem judicii, pœnas suæ damnationis luant in hoc aere nostro, ubi ad hominum exercitationem divagari permittuntur, juxta illud Ephes. 6. » Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus "; id est in aere nostro. Tamen fides docet, in die judicii, omnes prorsus in carcerem infernalem esse detrudendos, qui est *terra miseriæ et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Job 10.

Quæres 9. *An dæmones in inferno torqueantur igne vero et corporeo?*

Resp. *affirm.* Ut tradit communis Patrum et Ecclesiæ consensus.

Prob. 1. Ex Script. Deuter. 32. » Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima. Isaiæ 33. quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Et Matth. 25. discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus ". Ex quibus sic argumentor: Scriptura Sacra sumi debet in proprio sensu, quando nulla est necessitas illam in sensu metaphorico accipiendi; atqui nulla est necessitas nomen, *ignis,* toties repetitum, in sensu metaphorico accipiendi, cum nullum sequatur absurdum, si intelligatur de vero igne corporeo; ergo, etc. Hinc Div. Hieron. Epist. 59. arguit Origenem, quod ignem tartareum ad metaphoram transtulerit.

Prob. 2. Ex Patribus: S. Greg. (*Lib.* 4. *dial. c.* 29.) de igne infernali affirmat, *corpoream esse non ambigo.* Et S. August. (*L.* 21. *de Civ. Dei cap.* 10.) *Adhærebunt,* inquit, *Spiritus incorporei, corporeis ignibus cruciandi.*

Quæres 10. *Quomodo dæmones ab igne corporeo torqueantur?*

Resp. Hæc quæstio est mere philosophica, de qua nihil certum posse haberi in hac vita, ingenue fatetur Div. August. *ibid.* dicens: *Quamvis miris, tamen veris modis, etiam Spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi.* Non ergo mirum est, si in tot, tamque varias, circa præsentem controversiam, sententias, abierunt Theologi, quas referre contra nostrum institutum est.

CAPUT VI.

De variis Angelorum ordinibus.

Nota. Certum est, quod Angelorum numerus sit maximus, ut constat Ex Daniel. 7. *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei*. At quantus sit hic numerus, res est penitus incerta, de qua tum Scriptura, tum traditio, sine quibus id sciri non potest, tacent.

Nota 2. Cum Angeli inter cæteras omnes creaturas dignitate præstent, dubium esse non potest, quin innumera eorum multitudo sit ordinatissima; hinc vulgo dicitur *exercitus*, qui nonnisi ex ordine coalescit, et *chorus* qui proprie est societas psallentium, in qua ne minima quidem dissonantia debet reperiri.

Nota 3. Hierarchia, *est multitudo ordinata sub unius sacri Principis gubernatione*.

Ordo, seu chorus, *est hierarchiæ Angelicæ gradus unus:* conveniens hierarchiæ suæ communi modo illuminationis, distinctus secundum officia diversa. His positis:

Quæres 1. *Quot sunt hierarchiæ Angelorum?*

Resp. Cum Div. Dionysio *lib. de cœlesti hierarchia. cap.* 6. sunt tres, nempe *Suprema*, quæ immediate a Deo recipit illuminationes, easque transmittit Angelis secundæ hierarchiæ. *Media*, quæ divinas illuminationes immediate recipit ab Angelis primæ hierarchiæ, easque transmittit Angelis tertiæ hierarchiæ. *Infima*, quæ divinas illuminationes recipit ab Angelis secundæ hierarchiæ, easque transmittit hominibus.

Quæres 2. *Quot sunt ordines, seu chori Angelorum?*

Resp. Sunt novem, quorum tres in qualibet hierarchia continentur.

In prima hierarchia continentur, *Seraphini, Cherubini, et Throni*.

In secunda hierarchia sunt *Dominationes, Virtutes, et Potestates*.

In tertia hierarchia, sunt *Principatus, Archangeli, et Angeli*. Porro illa diversa nomina sortiuntur ex diversis, quibus funguntur, ministeriis et officiis.

1. *Seraphini*, sic dicuntur, quia charitatem divinam, qua ardent, in alios Angelos transfundunt.

2. *Cherubini*, sic appellantur quia eminentem scientiam, qua præditi sunt, aliis communicant.

3. *Throni*, sic dicuntur, quia ipsis majestas divina insidet tanquam Judex, unde divina judicia eliis Angelis denuntiant.

4. *Dominationes*, sic dicuntur, quia in eis maxime elucet supremum Dei in res creatas dominium, dominiumque exercent in inferiores Angelos, tanquam in subditos.

5. *Virtutes*, sic dicuntur, quia, virtute quasi divina pollentes, causas universales movent, per eos patrantur miracula, etc.

6. *Potestates*, sic dicuntur, quia potestatem creatoris participantes, potestates infernales cohibent, efficiuntque, ne hominibus noceant.

7. *Principatus*, sic dicuntur, quia moderamine suo inferioribus Angelis principantur, nec non Regnis et Principatibus, quos regunt et custodiunt.

8. *Archangeli*, sic dicuntur, quia majora et summa hominibus annuntiant, ipsisque committitur custodia Pontificum, Regum, et Principum, et aliorum Pastorum.

9. *Angeli*, sic dicuntur, quia minora annuntiant, hominumque privatorum custodes constituuntur.

CAPUT VII.

De missione, illuminatione, et custodia Angelorum.

Quær. 1. *Utrum et a quo Angeli mittantur?*

Resp. Angeli hominibus a Deo mittuntur, tum ad quædam ipsis exhibenda ministeria, tum ad ventura ipsis prænuntianda. Id patet ex Script. Exodi 33. *Mittam præcursorem Angelum tuum*. Tob. 12. Angelus Raphael ait: *Tempus est ut revertar ad eum qui me misit*. Et Lucæ 1. *Missus est Angelus Gabriel a Deo*.

Quæres 2. *Utrum Angeli ab aliis Angelis superioris hierarchiæ mitti possint?*

Resp. *affirm*. Ut communis Theologorum fert sententia: ratio est, quia ibi potest esse missio unius ab alio, inter quos est prælatio; atqui inter Angelos, sive bonos, sive malos, est prælatio, ut constat *ex Daniel*. 10. ubi Michael dicitur, *unus de principibus primis*. Et ex Job 41. ubi *Leviathan* dicitur: *Rex super universos Filios superbiæ:* ergo.

Quæres 3. *Utrum Angeli illuminent homines?*

Resp. *affirm*. Estque de fide: nam illuminare nihil aliud est, ex D. Thoma, quam veritatem aliquam revelare; atqui Angeli revelant hominibus plures veritates; ut constat ex Scriptura, Daniel 8. *ait ad me* (Gabriel) *intellige Fili hominis*. Et cap. 9. *docuit me*, Gabriel, *dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te et intelligeres*. Et Matth. 2. *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph dicens: surge ... et fuge in Ægyptum ... futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum*.

Quæres 4. *An Angeli deputentur ad custodiam hominum?*

Resp. *affirm*. Est de fide. *Prob*. Ex Scriptura Psalm. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te*. Et Hebr. 1. Apost. ait: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis?*

Accedit unanimis consensus Patrum, dicentium cum Origene, homil. 8. in Genes. *Angeli tenent curam animarum nostrarum, et in eis ab infantia, tanquam tutoribus et curatoribus committuntur*.

Quæres 5. *An singuli fideles suum habeant Angelum custodem?*

Resp. *affirm*. Hocque ita certum est, contra Calvinum (*Lib.* 2 *instit. cap.* 14.), ut quamvis oppositum non sit hæreticum, utpote nondum ab Ecclesia definitum, nihilominus est erroneum.

Prob. 1. *ex Scriptura*, Matth. 18. » Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis; dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis vident faciem Patris mei, qui in cœlis est". Ubi Christus 1. non dicit, *Angelus*, sed *Angeli*, significans non unum, sed plures pueri. 2. Non dicit simpliciter, *Angeli*, sed *Angeli eorum*, id est Angeli cuilibet deputati ... hæc veritas ita primorum fidelium mentem pervaserat, ut, *Act*. 12. Petro e carcere educto et pulsante ostium domus Mariæ matris Joannis, fideles, qui ibi multi erant, dixerint, *Angelus ejus est*.

Prob. 2. Ex Patribus Græcis et Latinis.

Eusebius Cæsariensis (*L.* 13. *de præparatione evangelica, cap.* 7.) ait: » Angelum unicuique ad custodiam divinitus datum, nos ex Scriptura didicimus".

S. Hieronym. in cap. 18. Matthæi: » Magna dignitas animarum, ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat in custodiam sui Angelum delegatum. *Et S. Anselmus, in elucidario, ait:* Unaquæque anima dum in corpus mittitur, Angelo committitur".

Quæres 6. *An quilibet homo etiam reprobus et infidelis suum habeat Angelum custodem?*

Resp. *affirm.* Ut communiter docent Theologi: tum quia Patres citati, asserentes unicuique deputatum esse Angelum custodem, non distinguunt inter fideles, et infideles ac reprobos: *Putemus Angelos dici,* inquit D. Bern. (*L. 6. de considerat. cap. 5.*) *qui singulis hominibus dati creduntur.* Tum quia Deus vult sincere omnium, etiam infidelium et reproborum salutem, ergo neminem excludit a mediis salutis generalibus, inter quæ est Angelorum custodia.

Quæres 7. *Utrum singula regna habeant Angelos custodes?*

Resp. *affirm.* Id enim constat ex Scriptura, *Daniel* 10. ubi fit mentio Angeli, qui præerat regno Persarum, et alterius Angeli, qui præerat regno Græcorum: Princeps regni Græcorum sic Danielem allocutus est: » Princeps regni Persarum restitit mihi 21. diebus, et ecce Michael, unus de Principibus primis, venit in adjutorium meum, et ego remansi ibi juxta regem Persarum. *Unde D. Basilius de Angelis agens, ait:* Alii ipsorum gentibus præpositi sunt, alii fidelium singulos consequuntur ".

Imo, communis est sententia Patrum, singulas diœceses, civitates, et communitates, suos habere Angelos tutelares. Ita censent Origenes, Homil. 20. in Numer. Ambrosius lib. 2. *in* Luc. etc.

Quæres 8. *Quænam ministeria circa nos exercent Angeli custodes?*

Resp. 1. Homines a periculis et malis imminentibus liberant. *Genes.* 48. dicit Jacob: *Angelus qui eripuit me de cunctis malis.*

2. Impediunt ne dæmones hominibus noceant, Tobiæ 8. *Raphael Angelus apprehendit dæmonium, et relegavit illud in deserto,* ne videlicet noceret Tobiæ.

3. Pias cogitationes suggerunt ad prosecutionem boni, et fugam mali. Hinc Deus Moysi de Angelo dixit, Exodi 13. » Observa eum et audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo ".

4. Preces nostras Deo offerunt, suasque ipsi nostris conjungunt, ut declaratur Apocal. 8. » Alius Angelus venit... ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei ".

5. Clientum suorum animas in Purgatorio consolantur, easque plene purgatas ad cœlum deducunt, ut colligitur ex Lucæ 16. » Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ ".

Quæres 9. *Utrum sicut quilibet homo ad sui custodiam habet Angelum bonum, ita etiam ad pugnam habeat Angelum malum?*

Resp. 1. Certum est quod dæmones hominibus semper nocere conentur, eos, Deo ita permittente, impugnando, et ad peccatum inducendo; quare Apost. *Ephes.* 6. dicit: » Nobis non est colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus ", id est, *in* aere.

Resp. 2. Non est credendum, quod Deus cuilibet homini tentatorem mittat ad exercitium; quia hoc repugnat bonitati Dei, qui ut dicitur Jac. 1. *Neminem tentat.*

Resp. 3. Valde probabile est, Luciferum, qui propter superbiam et æmulationem opera Dei audet usurpare, cuilibet homini dæmonem tentatorem deputasse, ut colligi posse videtur ex 1. Petri 5. *Vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret.*

DISSERTATIO II.

De visibilis hujus universi creatione.

Nota. Moyses, *Genes.* 1. narrat creationem hujus mundi aspectabilis sex diebus perfectam fuisse, refertque quid singulis diebus productum fuerit, ad quem remittimus eos qui ordinem creationis voluerint scire, ut de solo homine, qui, tanquam opus Dei præstantissimum, ultimo loco formatus est, disseramus; agemusque 1. De ejus creatione. 2. De dotibus quas accepit a suo auctore. 3. De ejus peccato.

CAPUT I.

De primi hominis creatione.

Quær. 1. *Quinam fuerunt primus homo, et prima mulier?*

Resp. *Fuerunt Adamus et Eva.* Est de fide contra Præadamitas.

Prob. Quia, *Genes.* 2. ubi fit recapitulatio creationis cœli et terræ, dicitur: *Homo non erat qui operaretur terram;* et statim sequitur: *Formavit igitur Dominus Deus hominem,* etc. eod. cap. dicitur: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus.* Atqui si fuissent Præadamitæ, inventi fuissent viri ac mulieres sibi in natura similes, nec Eva potuisset dici *mater cunctorum viventium,* Genes. 3. nam Præadamitæ fuissent viventes; ergo.

Quæres 2. *Ubinam fuerunt conditi Adamus et Eva?*

Resp. Adamus et Eva extra paradisum voluptatis conditi sunt, in quem paulo post translati fuere.

Prob. Ex Genes. 2. ubi dicitur: *Tulit ergo Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum;* id est, ut docet Div. August. (*L. 8. de Genesi ad litteram, cap. 10*) *ut operaretur per agriculturam, non laboriosam, sed delitiosam... custodiret autem eundem paradisum ipse sibi, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli.* Illud autem intelligitur de Adamo et Eva.

Dices: Eva formata est in paradiso; ergo.

Prob. ant. Juxta narrationem Moysis, Deus postquam posuit hominem in paradiso, formavit mulierem ex costa Adami; ergo.

Resp. *nego ant.* Equidem productio Evæ narratur postquam narrata est translatio hominis in paradisum; verumtamen, juxta ordinem productionis rerum, prius formata est Eva, quam homo in paradiso poneretur: hoc patet tum *ex hoc cap* 2. *Gen.* ubi per vocem, *hominem,* intelligit Adamum et Evam: nam sic habet textus, *Tulit ergo Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis... præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem boni et mali ne comedas,* etc. Ergo cum hominem posuit *in* Paradiso, ei præcepit: atqui præcepit Adamo et Evæ: nam Eva serpenti interroganti respondit: *de fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus.* Præterea *Gen.* 1. dicitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum et fœminam creavit eos.* Ergo per *to, hominem,* intelligit utrumque sexum, quem comprehendit vox, *homo.*

Quæres 3. *Quomodo Adam et Eva fuerint producti?*

Resp. 1. Adam *ex limo terræ* formatus fuit a Deo, qui *inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ,* id est, animam, ita refertur *Gen.* 1. per hoc significatur discrimen inter corpus et animam, quod illud ex præ-

supposito subjecto, limo nimirum, productum sit, anima e contra ex nihilo creata sit.

Resp. 2. Corpus Evæ fuit formatum ex costa Adami, quam Deus extraxit, et spatium quod occupabat, replevit carne. *Genes.* 1.

Quæres 4. *Quare Deus fecit mulierem ex viri costa?*

Resp. Propter varias rationes. 1. Ut vir magis diligat uxorem, et sint *duo in carne una*, ut exprimit Scriptura. 2. Ut appareat qualis esse debeat societas inter virum et uxorem: mulier enim non est facta ex capite, ne dominetur; non ex pedibus, ne serviat, sed ex costa, ut vitæ socia sit. 3. Ut adombretur Sacramentum Ecclesiæ, quæ de latere Christi secundi Adam in cruce dormientis formata est, ut tradit D. August. tract. 9. in Joann. *Dormit Adam*, inquit, *ut fiat Eva; moritur Christus, ut fiat Ecclesia; dormienti Adæ fit Eva de latere, mortuo Christo lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur Ecclesia.*

Quæres 5. *Quare Scriptura dicit mulierem esse datam viro in adjutorium?*

Resp. Hoc dicitur, eo quod data sit ad filiorum generationem: *Ad quod aliud adjutorium mulier facta sit viro*, inquit D. Aug. (*Lib.* 6. *de Genes. ad litteram, cap.* 7.) *si generandi causa subtrahatur?* Ex quo sequitur naturam humanam in statu innocentiæ propagaturam fuisse ex conjunctione maris et fœminæ, quibus Deus dixit, non secus ac aliis animantibus, *crescite et multiplicamini*.

Quæres 7. *In quo consistit imago et similitudo Dei, ad quam homo factus est?*

Resp. In eo consistit quod homo intellectu, voluntate libera, et dominio in alias creaturas sit præditus, ut docet D. Aug. *tract.* 8. *in Epist. primam Joannis.* Ratio est, quia homo, pro modulo suo, per illas facultates imitatur suum exemplar: nempe per intellectum afformat verbum, in quo ipsi repræsentantur omnia quæ sub ejus notitiam cadunt; per voluntatem liberam, non solum producit amorem eorum omnium quæ intellectus amanda proponit, sed etiam actuum suorum est dominus, atque præest cunctis animantibus: unde postquam dixit Deus, *faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*, addit, *ut præsit piscibus maris, et volatilibus cœli, etc.*

Quæres 7. *In quo statu primus homo fuerit creatus?*

» Nota ante responsionem. *Status naturæ est* certa conditio, qua, juxta legem divinæ providentiæ, tota natura humana certo modo se habet in ordine ad suum finem ultimum ". Sextuplex potest distingui status naturæ, quorum tres reales, scilicet, status *naturæ innocentis*, status *naturæ lapsæ*, et status *naturæ per Christum reparatæ*. Et tres possibiles, nempe, status *naturæ puræ*; status *naturæ integræ*; et status *naturæ lapsæ, non reparatæ*.

Status naturæ innocentis est *Conditio naturæ humanæ in justitia originali creatæ*.

Status naturæ lapsæ est *Conditio naturæ humanæ justitia originali privatæ*. In hoc statu sunt omnes posteri Adami ante Baptismum.

Status naturæ reparatæ est *Conditio naturæ humanæ in justitia per Christum restitutæ*. In hoc statu sunt omnes posteri Adami post Baptismum.

Status naturæ puræ est *Conditio naturæ humanæ consideratæ in meris suis perfectionibus naturalibus, absque gratia et peccato, obnoxiæ tamen iisdem, quibus nunc premitur, infirmitatibus*, nimirum fami, siti, ægritudini, morti et concupiscentiæ. Utrum hic status fuerit possibilis, videbimus infra.

Status naturæ integræ est *Conditio naturæ, in qua homo, nec gratia supernaturali præditus, nec peccato infectus, nullam appetitus sensitivi adversus rationem experiretur rebellionem*. Licet hic status non extiterit, tamen reduci potest ad statum naturæ puræ, quatenus homo esset absque gratia et peccato; et ad statum innocentiæ, quatenus rebellionem appetitus sensitivi non experiretur.

Status naturæ lapsæ non reparatæ est *Conditio naturæ, in qua fuisset homo post peccatum, si Deus eum per suam infinitam misericordiam non redemisset*. De hujus status possibilitate nullum unquam fuit dubium. His notatis:

Resp. Primus homo fuit creatus in statu justitiæ originalis.

Prob. Quia Eccl. 7. *Deus fecit hominem rectum*; atqui illa rectitudo est justitia originalis, qua anima hominis erat perfecte subdita Deo, et appetitus sensitivus perfecte subditus animæ, et ipsum corpus erat immortale et incorruptibile, quæ sunt totidem affectus justitiæ originalis, et hominis innocentis dotes; de quibus:

CAPUT II.

De dotibus, quas homo innocens accepit a suo auctore.

Nota. Illæ dotes sunt, gratia sanctificans, subjectio partis inferioris ad superiorem, immortalitas, et immunitas a miseria, de quibus quæritur: 1. An homo innocens illas acceperit in sui creatione? 2. An justitia originalis et illæ dotes hominis innocentis naturales fuerint, vel supernaturales?

QUÆSTIO I.

An homo in sua creatione gratiam sanctificantem et dictas alias dotes a Deo acceperit?

CONCLUSIO I.

Homo, in suo ortu, accepit a Deo gratiam sanctificantem.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 17. Deus creavit de terra hominem ... *et secundum se vestit illum virtute*. Atqui per hunc textum SS. Patres et interpretes intelligunt gratiam sanctificantem, quam Adamus accepit in sua creatione, ergo, etc. unde Apost. exhortans ad recuperationem gratiæ sanctificantis per peccatum amissæ, dicit, Ephes. 4. *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitiâ, et sanctitate veritatis*.

Prob. 2. Ex D. August. (*Lib.* 4. *de Civ. Dei, cap.* 11.) *Fecit Deus*, inquit, *sicut scriptum est, hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ: non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas, opus est Dei*. Atqui D. August. per bonam voluntatem intelligit gratiam sanctificantem: *Quasi vero*, inquit, l. de grat. c. 24. *aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo, et a Patre datam, ut filii ejus essemus*. Ergo, etc. Sed:

Quæres. *An sit de fide, primum hominem, in primo instanti suæ creationis, gratiam habuisse sanctificantem?*

Resp. *negative*: Quia nec satis expresse in Scripturis continetur, nec definitum reperitur: porro ut aliquid, quod explicite non continetur in Scripturis, sit de fide catholica, requiritur definitio Ecclesiæ.

Dices: Hanc veritatem Concil. Trid. definivit: » Si quis, *inquit, sess.* 6. *de peccato origin. can.* 10.

non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem et justitiam, in qua constitutus fuarat, amisisse, *etc.* anathema sit". Ergo.

Resp. *nego ant.* Aliud est enim in sanctitate constitutum fuisse, aliud in ea creatum esse, nam et in paradiso constitutus, id est, positus fuit Adam, quamvis in eo creatus non fuerit.

CONCLUSIO II.

Homo, in suo ortu, tantum accepit a Deo scientiam, ut non potuerit esse errori obnoxius.

Prob. Ex Script. Eccl. 17. » Deus... disciplina intellectus replevit illos; creavit illis scientiam Spiritus, sensu implevit cor illorum. Unde D. August. lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. ait: Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati". Ergo.

Dices: Eva, adhuc innocens, decepta fuit a serpente, ut ipsa testatur; Gen. 3. *Serpens decepit me, et comedi.* Ergo homo innocens errare potuit.

Resp. *nego ant.* Non enim Eva innocens erat quando fuit decepta: nam licet peccatum nondum opere compleverat, tamen corde, per internam nimirum elationem, jam illud patraverat. » Nec arbitrandum est, *inquit D. Augustinus* (*Lib.* 11. *de Genes. ad litteram,* c. 5.) quod esset hominem dejecturus iste tentator, nisi præcessisset in anima hominis quædam elevatio comprimenda".

Inst. Adamus ipse de fructu vetito comedit, ut æqualitatem cum Deo, a serpente promissam, consequeretur; ergo fuit seductus.

Resp. *nego ant.* Nam ideo tantum comedit fructum vetitum, ne contristaret uxorem, ad hanc comestionem eum invitantem, ut docet D. Augustinus (*L.* 14. *de Civit. Dei, cap.* 11.) dicens: *Non enim frustra dixit Apostolus: Adam non est seductus, mulier autem seducta est* (1. *ad Timoth.* 2.), *nisi quia illa, quod ei serpens locutus est, tanquam verum esset, accepit; ille autem ab unico noluit consortio dirimi, nec in communione peccati, ideo minus reus, sed sciens prudensque peccavit.*

CONCLUSIO III.

Appetitus sensitivus in Adamo innocente ita perfectæ rationi erat subditus, ut nullis inordinatis concupiscentiæ motibus fuerit obnoxius. Est de fide.

Prob. Ex Eccl. 17. *Deus fecit hominem rectum;* atqui non fuisset rectus si inordinatis concupiscentiæ motibus fuisset obnoxius; ergo, etc. Hinc Concilium Trident. *sess.* 5. *can.* 5. definit concupiscentiam ideo ab Apostolo peccatum dici, *quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat.*

Prob. 2. Tunc primum in Adamo et Eva exorta est concupiscentia, quando de sua nuditate erubuerunt; atqui solum post peccatum de sua nuditate erubuerunt; nam, ut ait Divus Augustinus: *Ante peccatum erat uterque nudus, Adam scilicet et uxor ejus, et non erubescebant.* Post peccatum vero, *aperti sunt oculi amborum, cumque cognovissent se esse nudos,* etc. quem locum exponens Div. August. (*L.* 11. *de Genes. ad litteram, cap.* 1.) ait: » Verum est, omnino nuda erant corpora duorum hominum in Paradiso conversantium, nec pudebat eos: quid enim puderet, quando nullam legem senserant in membris suis repugnantem legi mentis suæ, quæ illos pœna peccati post perpetrationem prævaricationis secuta est... justitia puniente commissum;" ergo.

CONCLUSIO IV.

Homo innocens, fuit conditus immortalis et ab omni miseria liber. Est de fide contra Pelagium.

Prob. prima pars: 1. Ex Script. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors.* Ergo ante peccatum, corpus hominis non erat morti obnoxium, quæ, *Rom.* 6. dicitur *stipendium peccati.*

Sap. 2. dicitur: *Deus mortem non fecit: invidia autem diaboli mors intravit in mundum.* Atqui si corpus hominis innocentis mortale fuisset, Deus ipse fecisset mortem, quam in mundum invenisset, plasmando corpus quod esset morti obnoxium; *ergo.*

Prob. 2. Ex Synodo Palæstina, quæ hanc Pelagii propositionem damnavit ut hæreticam: » Adam mortalis factus est, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Et Concil. Trident. sess. 5. can. 1. definit: Si quis non confitetur primum hominem Adam... incurrisse per offensam prævaricationis hujusmodi, iram atque indignationem Dei, atque adeo mortem, quam antea illi comminatus fuerat, anathema sit".

Respondent Pelagiani, textus Scripturæ, qui homini peccanti mortem comminantur, intelligendos esse de morte animæ, non vero corporis; ergo, etc. Sed:

Contra est: Illi textus intelligendi sunt de morte, quam Deus homini minatus fuerat; atqui mortem corporis comminatus est, ut constat ex his, *Genes.* 3. verbis: Quia comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes... in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris". Hæc porro de morte animæ intelligi non possunt.

Prob. secunda pars 1. Ex D. Augustino, qui expresse nostram conclusionem tuetur: » Quam igitur, *inquit,* (*L.* 14. *de Civit. Dei cap.* 10.) felices erant primi homines, et nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporum lædebantur incommodis, etc."

Probat. 2. ratione, desumpta ex eodem D. Aug. » Quis enim, *inquit lib.* 12. *de Civ. Dei cap.* 12. primos illos homines in Paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum"? fuerunt ergo beati beatitudine naturali; atqui ex eodem, lib. 12. c. 10. » Quis tandem absoluta dici beatus potest, qui timore afficitur, vel dolore? quid autem timere vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec ulla corporis mala valetudo: nec... inerat quod carnem animumve hominis feliciter viventis offenderet?" ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem. Corpus quod constat ex elementis contrariis, est mortale; atqui corpus primorum parentum, ante peccatum, constabat ex elementis contrariis non secus ac nunc; ergo.

Resp. *dist. maj.* Corpus, quod constat ex elementis contrariis, est mortale, si suæ naturali conditioni permittatur, *conc.* si pugna elementorum contrariorum impediatur, *nego maj.* Porro per dotem immortalitatis, quam homo innocens a Deo accepit in suo ortu, pugna elementorum fuit realiter impedita, ut nullam alteri læsionem afferre potuerit, et sic homo mori non potuerit.

Inst. 1. Corpus, quod tandem consenuisset, erat mortale; atqui corpus Adami innocentis tandem consenuisset; ergo.

» Resp. nego min. *Quia, ex D. August.* lib. 1. de peccat. meritis, cap. 3. *corpus Adami innocentis* habebat ... et de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, et de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.

Inst. 2. Homo innocens, saltem ab extrinseco, puta igne, aqua, ferro, subversione molis, etc. obrui potuisset; ergo erat mortalis.

Resp. *dist. ant.* Potuisset obrui, si singulari Dei providentia non fuisset conservatus, *conc.* si sic fuisset conservatus, *nego ant. et conseq.* Deus enim impeditus fuisset, ne objecta extrinseca corpori hominis innocentis aliquod detrimentum inferrent, cum ut ait D. August. ibidem: » Deus vellet (*eum*) a mortalitate ad immortalitatem, sine media morte venturum ".

Inst. 3. D. Aug. ibidem, c. 5. ait: *Illud corpus, hominis innocentis, jam erat mortale*. Ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Jam erat mortale, id est, poterat mori, *conc.* debebat mori, *nego ant.* Hic est verus sensus D. Augustini qui, *lib. 1. contra Julianum, operis imperfecti,* dicit: *Poterat mori, poterat namque peccare,* sed non debebat mori: quando enim dixit D. Augustinus: » Corpus jam erat mortale, *addit,* sed ipsum mortale non est factum mortuum, nisi propter peccatum ". Et lib. 6. de Genes. ad litter. cap. 25. » Mortalis ergo erat, *inquit,* conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris ".

Objicies contra secundam partem. Homines in statu innocentiæ famem, sitim passi fuissent; ergo.

Prob. ant. Illi famem, sitim, etc. passi fuissent, nisi, ut iis incommodis mederentur, usi fuissent cibo et potu; atqui homines in statu innocentiæ, ut fami et siti mederentur, usi fuissent cibo et potu, Genes. 1. » Ecce dedi vobis omnem herbam et universa ligna, ut sint vobis in escam "; ergo etc.

Resp. *nego min.* Non enim cibus datus est hominibus innocentibus, ut famem et sitim extinguerent, sed ut ipsas vitarent: » Vivebat itaque, *inquit Divus Augustinus,* (*L. 14. de Civ. Dei, c.* 26.) homo in paradiso sicut volebat ... cibus aderat, ne esuriret: lignum vitæ, ne illum senecta dissolveret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ullas molestias ullis ejus sensibus ingerebat ".

QUÆSTIO II.

An justitia originalis, sanctitas, immortalitas, etc. fuerint homini innocenti naturales, vel supernaturales?

Nota. Naturale dicitur, quod est secundum exigentiam naturæ, ipsique debitum, vel tanquam ejus pars, vel tanquam proprietas ex ejus principiis fluens, ita ut sine injustitia ipsi denegari non possit. E contra supernaturale, est quod superat omnem naturæ humanæ exigentiam, eique plane indebitum est.

Nota 2. Novatores, Lutherani, et Calvinistæ, ut ostenderent hominem per peccatum fuisse ita læsum in donis naturalibus, ut liberum arbitrium in eo penitus extinctum fuerit, docuerunt justitiam originalem, sanctitatem et immortalitatem naturæ innocenti fuisse debitas ac plane naturales. » Statuimus, *inquit Luther. ad cap.* 3. *Genes.* justitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accederet, separatum a natura hominis, sed fuisse vere naturale; ita ut natura Adæ esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum, etc. Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quam naturale est, quod oculi lumen recipiant etc. *Postea addit:* Porro hæc omnia probant originalem justitiam fuisse de natura hominis: ea autem per peccatum emissa, manifestum est naturalia non mansisse integra, sicut Scholastici delirant". Calvinus pariter, *lib. 1. instit. cap.* 15. docet, divinæ justitiæ et bonitati repugnare, primum hominem creari absque justitia originali ejus naturæ debita.

His accesserunt Bajus, Jansenius, et Quesnellius.

CONCLUSIO.

» Justitia originalis, sanctitas, et immortalitas in homine innocente fuit supernaturalis; ac consequenter possibilis fuit status naturæ puræ.

Prob. 1. Auctoritate SS. Pontific. Pii V. Gregor. XIII. et Urbani VIII. qui has Baji propositiones damnarunt.

» XXI. Humanæ naturæ sublimatio et exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis ".

» XXIII. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio, dono quodam supernaturali et gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, et charitate, Deum supernaturaliter coleret ".

» LXXIX. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari et institui sine justitia naturali ". Similes sunt propositiones 1. 3. 9. 24. 26. 55. 78. videantur in Prolegomenis nostris ".

Item Clemens XI. damnavit has Quesnelli propositiones:

» XXXIV. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana ".

» XXXV. Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturæ sanæ et integræ ".

Prob. 2. Ex Divo Augustino, qui pluribus locis nostram conclusionem astruit, lib. 4. contra Julian. cap. 16. » Quid est, *inquit,* gustato cibo prohibito,
» nuditas indicata, nisi peccato nudatum, quod gra-
» tia contegebat? gratia quippe Dei magna ibi erat,
» ubi terrenum et animale corpus bestialem libidi-
» nem non habebat. Qui ergo vestitus gratia non
» habebat in nudo corpore quod puderet; spoliatus
» gratia, sensit quod operire deberet ". Ergo si donum integritatis in natura innocente fuit gratia, natura innocens sine eo potuit creari, nam quod est gratuitum, est indebitum naturæ, ejusque exigentia superat.

Lib. 6. de Genes. ad litteram, cap. 25. de Adamo dicit: » Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris ". Ergo immortalitas non erat debita naturæ humanæ, sed ei, *mirabili Dei gratia, præstabatur,* ait D. Doctor *lib.* 13. *de Civ. Dei, cap.* 20. Ergo natura humana potuit primitus creari sine immortalitate sibi indebita.

Prob. 3. *ratione*. Deus potest hominem creare cum defectibus naturalibus: » Quamvis, inquit D. Augustinus lib. 1. retract. c. 9. ignorantia et difficultas, etiamsi essent primordia hominis naturalis naturalia, nec sic culpandus, sed laudandus esset Deus ". Atqui concupiscentia, mortalitas, etc. sunt defectus naturales, qui non possunt nisi creatoris gratia, impediri; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus non potuit hominem creare cum concupiscentia; ergo justitia originalis, quæ est virtus cohibitiva concupiscentiæ, est naturalis homini.

Prob. ant. Ex D. August. (*Lib. 1. de lib. arbi-*

trio, cap. 18.) Ignorantia et concupiscentia, sunt pœnæ peccati: atqui pœnæ peccati non possunt infligi a Deo homini innocenti; ergo Deus non potuit hominem creare cum ignorantia et concupiscentia.

Resp. *dist. maj.* Sunt pœnæ peccati, in præsenti rerum statu, *conc.* in statu naturæ puræ, *nego maj.* in hoc enim statu fuissent primordia naturalia. *Non supplicium peccati,* ait D. Augustinus ibidem cap. » 20. sed proficiendi admonitio, et perfectionis exordium ».

Inst. 1. Deus non potuit creare hominem cum eo quod inclinat ad peccatum; atqui concupiscentia inclinat ad peccatum: ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Deus non potuit creare hominem cum eo quod inclinat ad peccatum per se, prout sunt habitus vitiosi, *conc.* per accidens, cujusmodi sunt divitiæ, ignorantia, etc. *nego maj.* Porro concupiscentia per se est potentia concupiscendi bona sensibilia, quo sensu est bonum naturæ, quatenus est principium actuum ad naturæ functiones et conservationem necessariorum, et rectæ rationi consentaneorum, licet quatenus erumpere potest in motus inordinatos, sit defectus naturæ connaturalis, et a Deo permissus ex munera causæ primæ: immo Deus plura auxilia ordinis naturalis concederet ad motus illos reprimendos, nec ad illos alio modo concurreret, quam nunc ad entitatem actus mali concurrit.

Inst. 2. In statu naturæ puræ, homo de membrorum rebellione erubesceret; sed repugnat quod homo, absque peccato præcedente, erubescat; ergo.

Resp. *nego min.* Non enim repugnat, quod sicut in illo statu esset membrorum rebellio propter carentiam justitiæ originalis, qua pars inferior superiori perfecte subjicitur; ita esset erubescentia connaturalis, quæ ex tali rebellione oriretur.

Inst. 3. Ergo homo erubesceret de opere Dei; atqui hoc est absurdum; ergo, etc.

Resp. *nego illatum,* nam opus Dei est natura, non defectus naturæ; habet enim natura ex nihilo creata, ut per se defectibilis sit; unde rebellio membrorum in statu naturæ puræ, non esset a natura, qua bona, sed a natura, qua defectibilis est.

Objicies 2. Deus non potuit creare hominem sine ordinatione ad suum finem ultimum; ergo nec potuit eum creare sine justitia et sanctitate ad illum finem assequendum ordinatis.

Resp. *dist. ant.* Sine ordinatione ad suum finem ultimum vel naturalem, vel supernaturalem, *conc.* sine ordinatione ad finem supernaturalem, *nego ant.* Duplex itaque est finis, nempe naturalis, et supernaturalis. *Naturalis* consistit in perfecta quadam contemplatione Dei abstractiva, et ejusdem, ut auctoris naturæ, amore, qui viribus naturæ depravatæ elici potest. *Supernaturalis* vero consistit in Dei visione intuitiva, et amore fruitivo; ad priorem finem natura fuisset ordinata, si in puris naturalibus condita fuisset, illumque mediis naturalibus consequi potuisset.

Inst. 1. Deus non potuit creare hominem sine ordinatione ad id quod naturaliter appetit; atqui homo naturaliter appetit finem suum ultimum supernaturalem; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Homo naturaliter appetit finem suum ultimum supernaturalem, in præsenti statu, *conc.* in statu naturæ puræ, *nego min.* Itaque homo naturaliter appetit id, ad quod creatus est: atqui in statu naturæ puræ homo creatus esset ad solam beatitudinem naturalem; ergo solam beatitudinem naturalem appeteret naturaliter; in præsenti vero statu, homo cum ordinatus sit ad beatitudinem supernaturalem, eam naturaliter appetit.

Inst. 2. Quod naturaliter appetitur, in quovis statu appetitur; atqui, ex concessis, homo naturaliter appetit beatitudinem supernaturalem in præsenti statu; ergo et eam appetiisset in statu naturæ puræ.

Resp. *dist. maj.* Quod naturaliter appetitur, appetitu innato, *conc.* appetitu elicito, *nego maj.*. atqui homo in præsenti statu naturaliter appetit beatitudinem supernaturalem, appetitu elicito, *conc.* appetitu innato, *nego min. et conseq.* Itaque appetitus naturalis, alius est innatus, alius elicitus; *appetitus innatus,* est rei proclivitas ad proprium bonum, etiam absque discursu aut reflexione, sic qui sitit, appetit potum. *Appetitus elicitus,* est naturalis actus rei alicujus bonum appetentis supposito discursu, seu reflexione, tale est desiderium hominis, qui, admirando effectum, causam videre cupit. Porro appetitus videndi Deum intuitive, est elicitus, quatenus homo, supposita revelatione, desiderat videre eum, quem scit sibi propositum esse tanquam beatitudinem suam, per actus supernaturales, possidendam.

Inst. 3. Deus non potuit creare hominem in eo statu, in quo homo non posset amare Deum propter se, atqui in statu naturæ puræ, homo non posset amare Deum propter se; ergo.

Resp. *dist. min.* Homo non posset amare Deum propter se, amore supernaturali; *conc.* amore naturali, *nego min.* Itaque duplex amor distinguitur, nimirum *naturalis,* quo Deus amatur ut auctor naturæ; et *supernaturalis,* quo Deus amatur ut beatificator supernaturalis; porro homo in statu naturæ puræ non potuisset amare Deum amore supernaturali, ad hoc enim requiritur gratia, qua in illo statu non donatus fuisset, potuisset autem amare Deum amore naturali, ad quem sufficere possunt media naturalia, quibus Deus hominem juvasset in illo statu.

Inst. 4. Amor Dei naturalis, fictitius est, et impossibilis; ergo.

Resp. *nego ant.* Cujus falsitas constat ex hac Baji prop. damnata a Pio V. et Gregor. XIII. » Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; et gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est et commentitia, et ad illudendum Sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitata ".

Inst. 5. Div. August. (*Lib.* 3. *de gratia et lib. arb. c.* 18.) ait: » Unde est in hominibus charitas Dei et proximi nisi ex ipso Deo? nam si non ex ipso Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos ". Ergo nullus potest esse amor Dei propter se, ex solis naturæ viribus.

Resp. *dist. conseq.* Nullus est amor Dei supernaturalis ex solis naturæ viribus, *conc.* naturalis, *nego conseq.* Porro D. Aug. hic loquitur de amore supernaturali, et ad salutem æternam sufficiente.

Inst. 6. D. Aug. variis in locis docet, omnem amorem creaturæ rationalis esse charitatem, aut cupiditatem; atqui per charitatem intelligit Dei amorem supernaturalem, qui producitur per Spiritum Sanctum; ergo.

Resp. *dist. min.* Nam D. Aug. per charitatem non intelligit amorem supernaturalem, sed amorem boni et honesti, qui est amor alicujus virtutis, ex quo sequitur tantum, omnem amorem creaturæ rationalis esse bonum, vel malum; sed inde non sequitur, omnem amorem creaturæ rationalis, qui non sit Dei propter se dilecti, esse vitiosam cupiditatem, ut constat ex hac propositione Bajana: » Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur ".

CAPUT III.

De peccato primi hominis.

Quær. 1. *Quodnam fuerit peccatum primorum parentum?*

Resp. Fuit superbia, quæ est inobedientiæ origo.

Prob. Ex Scriptura, *Tob.* 4. qui, deterrens Filium suum a superbia, dat hanc rationem: *In ipsa enim initum sumpsit omnis perditio*. Et Apostolus, *Rom.* 5. dicit: *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituuntur multi.* Atqui inobedientia est actus superbiæ: primus enim actus superbiæ est, nolle alterius imperio subjici; ergo, etc. Hinc Div. August. (*Lib.* 8. *de Genes. cap.* 12.) ait: » Ab homine peccante nihil aliud appetitum est, nisi non esse sub dominatione Dei, quando illud admissum est, in quo ne admitteretur, sola deberet jussio dominantis attendi ".

Quæres 2. *Quænam fuit causa peccati primorum parentum?*

Resp. Causa illius extrinseca fuit diabolus, intrinseca vero fuit eorum voluntas.

Prob. prima pars: Ille fuit causa extrinseca peccati primorum parentum, qui illos ad divinæ legis infractionem induxit; atqui diabolus induxit primos parentes ad divinæ legis infractionem, Evæ dicens: *In quocumque die comederitis ex eo ... eritis sicut dii, etc.*

Prob. secunda pars: Causa interna peccati primorum parentum fuit vel ignorantia, vel concupiscentia, vel voluntas; atqui nec fuit ignorantia, qua non laborabant primi parentes, nec concupiscentia, cujus motibus, ante peccatum non erant obnoxii; ergo.

Dices: Causa interna peccati primorum parentum fuit concupiscentia fructus vetiti, juxta illud: *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, ect.* ergo non fuit voluntas.

Resp. *nego ant.* Quando enim Eva concupivit fructum vetitum, jam interne peccaverat, sibi complacendo in independentiam quam ei serpens hisce verbis promiserat: *Eritis sicut dii scientes bonum et malum.*

Quæres 3. *Quale fuit peccatum primorum parentum?*

Resp. Fuit peccatum mortale, et quidem gravissimum, nimirum superbia, qua independentiam, quæ attributum est Deo proximum, sibi tribuere concupierunt.

Quæres 4. *Quænam fuerunt pœnæ peccati primorum parentum?*

Resp. Multiplices fuere, tum quoad corpus, tum quoad animam.

Prima pœna quoad corpus fuit ejectio a beatitudine in hujusce vitæ miserias, famem nempe, sitim, dolores, labores, etc. *Secunda pœna* fuit mors corporalis; utraque illa pœna describitur *Genes.* 3. quando Deus dixit mulieri: *Multiplicabo ærumnas tuas ... in dolore paries filios, et sub viri potestate eris*. Et Adamo: *maledicta terra in opere tuo .... in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris.*

Quoad animam, *prima pœna* fuit spoliatio omnium donorum supernaturalium. Adamus enim fuit spoliatus justitia originali, et consequenter omnibus Sancti Spiritus donis, et virtutibus per se infusis.

Secunda pœna fuit vulnus facultatum naturalium. Adamus quippe per peccatum in animæ potentiis quatuor accepit vulnera, scilicet *ignorantiam* in intellectu, *malitiam* in voluntate, *infirmitatem* in irascibili, et in concupiscibili appetitu *concupiscentiam*, quæ vulgo fomes peccati nuncupatur, et quam eum statim post peccatum experti fuissent Adamus et Eva, ipsos puduit se nudos videre.

Dixi: *Vulnus facultatum naturalium:* quia licet naturalia in Adamo peccante fuerint sauciata, non fuerunt tamen omnino extincta, ut docet Conc. Trident. *sess.* 5. *can.* 1.

Tertia pœna, fuit mortis æternæ debitum morale, quod Adamus per suum peccatum contraxit, et in hanc miseram sortem omnes posteros traxit, e qua non possunt exurgere nisi per merita mediatoris nostri Jesu Christi, qui nos Deo reconciliavit in sanguine suo, factus nobis justitia, sanctificatio, et redemptio; *nisi*, enim, *quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

TRACTATUS

DE DEO INCARNATO.

Nota 1. Dei incarnati nomine, intelligitur compositum resultans ex unione naturæ divinæ cum humana, in una Verbi divini persona.

Nota 2. Actio, per quam illa unio facta est, variis insignitur nominibus: dicitur enim a SS. Patribus, *assumptio*, *incorporatio*, *inhumanatio*, *attemperatio*, *œconomia*, sed præsertim vocatur *incarnatio*, quæ vox primis Ecclesiæ temporibus usurpari cœpit, ut constat ex his Symboli Nicæni verbis, *Et incarnatus* est, et licet in Scriptura non legatur, fundatur tamen in his verbis, Joann. 1. *Et Verbum caro factum est*. Non quod Verbum assumpserit solam carnem anima destitutam, ut nonnulli Ariani docuerunt, aut carentem mente, sicut Apollinaristæ blasphemarunt: sed quod totam naturam humanam sibi conjunxerit: nam et nomen, *caro*, non raro pro tota humanitate sumitur in Scripturis: sic Genes. 6. *Omnis caro corruperat viam suam;* Luc. 3. *Videbit omnis caro salutare Dei*, id est, omnis homo.

Nota 3. Hunc de augustissimo Incarnationis mysterio tractatum septem dissertationibus absolvemus, quarum *prima* erit de Incarnationis possibilitate; *secunda*, de ejus convenientia; *tertia*, de ejus necessitate; *quarta*, de ejus existentia; *quinta*, de ejus causis; *sexta*, de ejus quidditate; *septima*, de ejus termino, nempe de Christo Domino.

DISSERTATIO I.

De Incarnationis possibilitate.

Nota. Duo circa Incarnationis possibilitatem expenduntur; *primum*, sitne possibilis Incarnatio? *secundum*, utrum possibilitas Incarnationis ratione naturali possit demonstrari? Pro quo solvendo supponimus, quæ in tractatu de SS. Trinitate (*Dissert.* 1. *c.* 2.) notavimus, demonstrationem etiam esse *a priori*, per causas; aliam *a posteriori*, per effectus. Item aliquid posse demonstrari, vel *positive*, vel *negative*, supposita, vel non supposita mysterii revelatione. His, inquam, suppositis, sit

CONCLUSIO I.

Mysterium Incarnationis est possibile. Est non solum contra Gentiles, sed etiam contra Socinianos, qui omnes, quas possunt, rationes contra hujus mysterii possibilitatem opponunt.

Prob. 1. Quod revera peractum est, illud est possibile; atqui Incarnatio revera peracta est, ut planum fiet Dissertatione quarta; ergo.

Prob. 2. Illud est possibile, quod nullam involvit repugnantiam; ergo, etc. *Prob. min.* Si quam Incarnatio involveret repugnantiam, hæc peteretur vel ex parte Verbi assumentis, vel ex parte naturæ assumptæ, vel ex parte unionis utriusque; atqui ex neutro capite repugnantia deduci potest, ut patebit objectionum solutione; ergo.

Objectiones ex parte Verbi assumentis.

Objicies 1. Illud implicat contradictionem, ex quo sequeretur Deum fore mutabilem; nam in illa suppositione, esset Deus, et non esset; esset ex hypothesi; non esset, quia immutabilitas est Deo essentialis, Malach. 3. *Ego Dominus, et non mutor*. Atqui ex possibilitate Incarnationis sequeretur Deum fore mutabilem; ergo.

Prob. min. Quod acquirit novam formam, vere et proprie mutatur; atqui Deus, supposita Incarnationis possibilitate, acquireret novam formam, videlicet humanam naturam, quam antea non haberet; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod acquirit novam formam, tanquam subjectum quod ab illa forma perficiatur, vere mutatur, *conc.* tanquam terminus qui illam formam ultimo implet ac perficit, *nego maj.* Atqui Verbum divinum acquireret novam formam, tanquam terminus qui illam ultimo compleret ac perficeret, *conc.* tanquam subjectum quod ab illa forma perficeretur, *nego min.* Itaque Verbum divinum per Incarnationem non recipit in se humanitatem, et consequenter non est subjectum ab illa perfectibile, sed est terminus illius intrinsecus, quatenus, seipsum illi communicando, illam perficit ac ultimo complet, subindeque non mutatur.

Inst. 1. Verbum divinum per Incarnationem reciperet in se humanitatem; ergo esset subjectum ab ea perfectibile.

Prob. ant. Qui de non homine fit homo intrinsece, recipit in se humanitatem tanquam illius subjectum; atqui Verbum divinum per Incarnationem de non homine fit homo intrinsece; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui de non homine fit homo intrinsece, per sui conversionem in humanitatem, *conc.* per assumptionem humanitatis, solamque illius terminationem, *nego maj.* unde D. Athanasius in Symbolo ait: *Deus factus est homo, non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum*. Proindeque in Incarnatione nulla prorsus facta fuit mutatio in Verbo divino.

Inst. 2. Verbum divinum per Incarnationem reciperet novam denominationem intrinsecam; nimirum, denominationem hominis; ergo reciperet in se humanitatem, ac proinde mutaretur intrinsece.

Resp. *dist. ant.* Reciperet novam denominationem intrinsecam petitam ab unione substantiali et intrinseca sui cum humanitate, *conc.* petitam a forma intrinseca de novo in se recepta, *nego ant.* Itaque Ver-

bum divinum per Incarnationem recipit intrinsecam hominis denominationem, quia intrinsece unitur humanitati, sed per illam unionem humanitas non perficit Verbum; e contra Verbum perficit humanitatem, proindeque tota mutatio in naturam humanam refunditur, quæ recipit personam Verbi, cui substantialiter unitur, et per quam terminatur omnimoda illius communicatio.

Inst. 3. Qua ratione natura humana dicitur mutari per Incarnationem, eadem Verbum divinum diceretur mutatum; ergo in utramque naturam refunderetur.

Prob. ant. Ideo natura humana dicitur mutari, quia in se recipit naturam divinam, cui antea non erat unita personaliter; atqui similiter Verbum divinum per Incarnationem in se recipit naturam humanam, quam sibi copulat personaliter, cui antea non erat unitum; ergo pari ratione per Incarnationem dicitur mutari.

Resp. *nego min.* Disparitas enim est, quod Verbum divinum sibi copulat naturam humanam per modum terminantis illius dependentiam in ratione personæ; e contra natura humana in se recipit personam Verbi tanquam intrinsecum sui complementum, ita ut jam non in se subsistat, sed in Verbo, per quod ultimo completur substantialiter, sicque intrinsece perficitur.

Inst. 4. Humanitas est intrinseca Verbo; ergo in illo recipitur.

Resp. *nego conseq.* Non enim humanitas est Verbo intrinseca, quod recipiatur in illo ut subjecto substentationis; sed quod subsistat vi subsistentiæ Verbi, id est, quod a Verbo, supplente defectum subsistentiæ propriæ, accipiat ultimum complementum substantiale et intrinsecum.

Objicies 2. Actus purus non potest uniri cum ullo alio; atqui persona divina est actus purus: ergo, etc.

Prob. maj. Actus purus non potest dicere potentialitatem ad aliud, alias non esset purus; atqui si persona divina uniretur cum alio, diceret potentialitatem ad illud; ergo.

Resp. *dist. min.* Si persona divina uniretur cum alio per modum partis componentis, *conc.* per modum termini infiniti supplentis vices alicujus termini creati, *nego min.* Porro Verbum divinum in Christo non habet rationem partis proprie dictæ; pars enim proprie dicta, est quid incompletum et perfectibile a sua comparte; atqui Verbum divinum est infinite completum et tam perfectum *se solo*, quam compositum, quod ex ipso et humanitate resultat; ergo, etc.

Inst. 1. Persona divina non potest uniri cum humanitate, nisi cum ipsa constituat unum per se; atqui ex pluribus non potest constitui unum per se, nisi unum eorum habeat rationem actus, aliud vero rationem potentiæ; ergo.

Resp. *dist. min.* Ex pluribus non potest constitui unum per se, nisi, etc. si illud unum per se, fiat per compositionem et conformationem, *conc.* si fiat per terminationem dependentiæ unius ad alterum, *nego min.* Porro Verbum divinum unitur humanitati, ut constituat unum per se, nempe Christum, non per modum compositionis formalis, sed duntaxat per modum personæ divinæ terminantis, ac supplentis vicem personæ creatæ.

Inst. 2. Quæ constituunt unum per se, sunt entia incompleta; ergo habent rationem actus et potentiæ.

Resp. *dist. ant.* Quæ constituunt unum per se, in ratione naturæ, *conc.* in ratione suppositi, *nego ant.* Porro Verbum et natura humana in hoc mysterio constituunt unum per se, non in esse naturæ, sed in esse suppositi, sub qua ratione natura assumpta sine propria subsistentia, est incompleta. Verbum vero assumens est infinite completum in omni ratione, unde non est perfectibile, sed humanitatis perfectivum in ratione suppositi.

Inst. 3. Verbum divinum non potest complere naturam creatam in ratione suppositi; ergo.

Prob. ant. Quod complet aliquid, se habet per modum causæ illius formalis; atqui Verbum divinum non potest habere rationem causæ formalis; ergo, etc.

Resp. *dist. ant. maj.* Quod complet aliquid, per modum formæ adhærentis et incompletæ, *conc.* per modum termini infinite perfecti et nullatenus perfectibilis, *nego maj.* Porro sic Verbum divinum complet naturam humanam, quæ sic a Verbo terminata, in se non subsistit, sed in Verbo, cujus fit natura.

Objicies 3. Si Verbum divinum incarnaretur, Pater, et Spiritus Sanctus, simul incarnarentur, falsum conseq. ergo.

Prob. maj. Tres personæ unam eandemque numero habent naturam; ergo una non potest incarnari, quin cæteræ incarnentur.

Resp. *nego conseq.* Ratio est, quia unio, in Incarnatione, non est facta in natura tribus personis communi, sed facta est in persona Verbi realiter distincta a personis Patris, et Spiritus Sancti.

Objectiones ex parte naturæ humanæ assumptæ.

Objicies 1. Ut Incarnatio sit possibilis, necesse est ut natura humana sua propria spolietur subsistentia; atqui natura humana non potest sua propria spoliari subsistentia; ergo.

Prob. min. Persona definitur: *Naturæ rationalis individua substantia*: atqui impossibile est dari aliquam naturam actu existentem, quin sit individua substantia; ergo natura humana non potest spoliari sua propria subsistentia.

Resp. *dist. min.* Quin sit individua substantia, si *τὸ individua*, sumatur pro *τὸ singulari, conc.* si sumatur pro incommunicabili alteri ut supposito, *nego min.* et *conseq.* Itaque *individuum* sumitur duobus modis, 1. ut significat substantiam actu existentem extra causas, singularem, et determinatam. 2. Ut denotat substantiam incommunicabilem alteri tanquam supposito, et ita per se, non in alio, existentem; fatemur non posse dari naturam actu existentem, quin sit individua priori modo, qui spectat ad unitatem numericam; negamus autem non posse dari naturam actu existentem, quin sit individua posteriori modo per propriam subsistentiam; potest enim uniri substantialiter cum alia substantia perfectiori, nempe cum Verbo divino, in quo casu non subsistit subsistentia propria, sed subsistentia Verbi, a quo substantialiter perficitur et completur, in quo sistit, a quo terminatur, et cujus juris tota efficitur.

Inst. 1. Subsistentia non distinguitur ab ipsa substantia; ergo natura humana non potest sua spoliari subsistentia.

Resp. *dist. ant.* Subsistentia non distinguitur a substantia, tanquam res a re, *conc.* tanquam modus a re modificata, *nego ant.* Itaque subsistentia est modus, quo substantia ultimo terminatur, et redditur incommunicabilis alteri tanquam supposito; porro res aliqua integra subsistere potest absque suo certo subsistendi modo, v. g. digitus sine inflexione.

Inst. 2. Subsistentia est ipsamet natura; ergo non distinguitur ab illa tanquam modus a re modificata.

Resp. *dist. ant.* Subsistentia est ipsamet natura præsuppositive, *conc.* formaliter, *nego ant.* Itaque subsistentia præsupponit naturam, sed secundum se

et formaliter nihil aliud est quam negatio communicabilitatis, seu unionis substantialis cum alia perfectiore, quæ negatio tollitur, cum natura humana personam Verbi in se recipit, quia tunc desinit esse sui juris, ac proinde desinit habere subsistentiam propriam, cum desinat habere illius effectum, qui est reddere naturam proprii sui juris, non autem alieni.

Inst. 3. Subsistentia est modus magis intrinsecus substantiæ, quam figura quantitati; atqui non potest quantitas actu separari ab omni prorsus figura; ergo nec humana natura ab omni prorsus supposito.

Resp. *conc. totum*. Neque enim dicimus naturam humanam in mysterio Incarnationis privari posse omni subsistentia, sed solum privari posse sua propria subsistentia, cujus tamen loco participet alienam perfectionem, puta divinam qua perficiatur et ultimo compleatur.

Inst. 4. Natura humana non potest existere per existentiam alienam; ergo nec potest subsistere per subsistentiam alienam.

Resp. *nego conseq*. Disparitas est, quod existentiæ effectus sit naturam actu et formaliter ponere in seipsa extra nihil, ergo, hac sublata, impossibile est hanc naturam actu remanere, quia nec formalis effectus absque sua causa conservari potest, nec ab illa separari; alioqui et natura simul existeret et non existeret; at vero subsistentia non facit naturam esse actu, sed illam solum reddit incommunicabilem; porro indifferens est ut incommunicabilis reddatur per propriam subsistentiam, vel per alienam perfectionem, a qua perficiatur.

Objicies 2. Si natura humana in Verbo careat propria subsistentia, erit in statu violento; consequens repugnat; ergo.

Prob. seq. maj. Quod frustratur appetitu naturali, est in statu violento; atqui si natura humana in Verbo careat propria subsistentia, frustrabitur appetitu naturali quem habet ad propriam subsistentiam; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Neque enim violentum dici potest quidquid ab auctore naturæ fit in creaturis, imo præcipuus naturæ ordo in hoc consistit, ut omnia Creatori ad nutum obediant; ergo cum ipsi obediunt, non possunt dici violentiam pati; porro natura humana potentiam passivam obedientialem habet ut terminetur subsistentia aliena, saltem increata; et ideo nullam patitur violentiam per illam terminationem, per quam in statum nobiliorem exaltatur.

Objectiones ex parte unionis Verbi cum natura humana.

Objicies 1. Inter unibilia debet esse quædam proportio; atqui inter Verbum divinum et naturam humanam nulla esset proportio; quippe Verbum divinum infinitum est, natura vero creata finita; ergo non sunt inter se unibilia.

Resp. *dist. maj.* Debet esse proportio habitudinis, qualis est inter perfectivum et perfectibile, terminans et terminatum, *conc.* proportio entitatis ad entitatem, *nego maj.* Licet ergo inter Verbum et naturam humanam nulla sit proportio entitatis, est tamen proportio habitudinis, quatenus natura humana est terminabilis, et Verbum infinite terminativum. Sic licet inter Deum videndum et intellectum creatum, nulla sit proportio entitatis, cum inter utrumque sit infinita distantia, nihilominus intellectus creatus elevari potest ad eliciendam visionem intuitivam, per quam Deo unitur in ratione objecti, propter habitudinem, quam creatura intellectiva habet ad objectum intelligibile.

Subsumes: Infinitum et finitum non possunt simul uniri in ratione terminantis et terminati; ergo nulla solutio.

Prob. subs. Infinitum et finitum magis invicem pugnant quam duo contraria; atqui duo contraria nequeunt esse simul in eodem subjecto; ergo infinitum et finitum non possunt simul esse in eodem supposito.

Resp. *dist. maj.* Magis invicem pugnant, in perfectione, *conc.* in incompossibilitate, *nego maj.* Porro incompossibilitas contrariorum provenit duntaxat ex eorum repugnantia naturali; sed Verbum divinum et natura humana nullam inter se habent repugnantiam respectu ejusdem suppositi, et consequenter, quamvis sint magis diversa, quam contraria, possunt facilius subsistere in eodem supposito, quam duo contraria.

Objicies 2. Implicat contradictionem unum et idem esse simul mortale et immortale, finitum et infinitum, etc. atqui ex unione naturæ divinæ et humanæ in uno supposito illa omnia sequuntur absurda; ergo.

Resp. *dist. maj.* Implicat unum et idem esse simul mortale et immortale, etc. sub eodem respectu, *conc.* sub diverso respectu, *nego maj.* Porro Deus incarnatus ratione naturæ divinæ est immortalis, et ratione naturæ humanæ est mortalis; at compositum aliquod esse mortale sub uno respectu, et immortale sub alio, non sunt contradictoria, quia contradictoria debent esse de eodem secundum idem, ex Philosophis.

Inst. 1. Ex unione naturæ divinæ et humanæ in uno Verbi supposito, duo saltem gravia sequerentur incommoda. *Primum*, quod Verbum divinum localiter moveretur ad motum humanitatis. *Secundum*, quod natura humana, quæ Verbo divino subsisteret, deberet esse ubique, sicut ubique Verbum est; atqui illa duo sunt absurda; ergo.

Resp. *nego sequel. ant.* Et utrumque incommodum oppositum. 1. Quidem Verbum divinum non movetur ad motum humanitatis, quia est immensum, et per suam immensitatem ubique est. 2. Natura humana non potest esse ubique sicut Verbum, quia ubique non terminatur a subsistentia Verbi, sed in certo quodam et determinato spatio.

Inst. 2. Ex unione utriusque naturæ in uno Verbi supposito, sequeretur divinam hypostasim non esse immensam; falsum conseq. ergo.

Prob. ant. Hypostasis non valet ultra naturam a se terminatam extendi; ergo si hypostasis divina terminaret naturam humanam, non esset immensa.

Resp. *dist. ant.* Hypostasis non valet ultra naturam propriam a se terminatam extendi, *conc.* ultra naturam alienam quam facit subsistere, *nego ant.* Porro natura propria, quam divina hypostasis terminat, est divinitas, quæ cum sit ubique, eam ubique terminat.

Objicies 3. Ex Verbo divino et humanitate non potest fieri unum per se; ergo non possunt substantialiter uniri.

Resp. *nego ant.* Nam ex Verbo divino et humanitate assumpta, resultat unum per se subsistens in duabus naturis, nempe Christus Dominus, qui est Deus homo.

Inst. Entia completa non possunt constituere unum per se; atqui Verbum divinum et humanitas sunt entia completa; ergo.

Resp. *dist. maj.* Entia completa tum ratione naturæ, tum ratione personæ, non possunt constituere unum per se, *conc.* completa ratione naturæ, sed quorum unum sit incompletum ratione personæ, *nego maj.* Porro in Incarnatione Verbum divinum est o-

omnimode completum; verum humanitas assumpta, est completa in ratione naturæ tantum cum a Verbo compleatur in ratione suppositi; unde non habet suam totalitatem, quæ est terminatio naturæ in se, ratione cujus est sui juris, et incommunicabilis alteri ut supposito.

CONCLUSIO II.

Possibilitas mysterii Incarnationis, sive supposita, sive non supposita illius revelatione, potest quidem ratione naturali demonstrari negative, *sed nulla omnino ratione potest demonstrari* positive.

Prob. prima pars. Illud demonstratur *negative,* quod nullo argumento insolubili potest impugnari; atqui possibilitas mysterii Incarnationis nullo argumento insolubili potest impugnari, ut constat ex propositione superiori, in qua momenta quæ a Paganis contra eam objici solent fuerunt dissoluta; ergo, etc.

Prob. secunda pars: 1. Illud mysterium nulla ratione naturali potest demonstrari positive, quod sola revelatione cognosci potest; atqui, ex Scriptura, mysterium Incarnationis sola revelatione cognosci potest: Coloss. 1. *Mysterium quod absconditum fuit a sæculis, et generationibus, nunc autem manifestatum est in sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus.* Ergo.

Hinc Concilium Toletanum XI. cap. 1. de confessione fidei, ait: » Partus virginis, nec ratione colligitur, nec exemplo monstratur; quia si ratione colligeretur, non esset admirabilis: si exemplo, non esset singularis. Idem habet Div. Aug. Ep. 3. ad Volusianum, ubi addit: » Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis ".

Prob. 1. *ratione.* Omnis demonstratio fit a priori, et per causam, vel a posteriori, et per effectum; atqui mysterium Incarnationis nec a priori, nec a posteriori potest demonstrari; *non a priori,* quia nihil est in rerum natura, quod sit causa naturalis hujus mysterii, aut quod naturaliter exigat ejus dispensationem; *non etiam a posteriori,* cum nullus sit effectus in rerum natura, qui necessariam habeat cum hoc mysterio connexionem; ergo nulla ratione naturali demonstrari potest.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Id naturali ratione potest demonstrari possibile, quod naturali ratione cognoscitur non repugnare; atqui naturali ratione cognosci potest mysterium Incarnationis non repugnare; ergo.

Resp. *dist. maj.* Id naturali ratione potest demonstrari possibile, quod, etc. negative, solvendo nimirum omnia quæ in contrarium afferuntur argumenta, *conc.* positive, seu per causam aliquam aut effectum quo possimus cognoscere et probare talem possibilitatem, *nego maj.* Solutio patet ex conclusione præcedenti.

Inst. 1. Evidenter solvere omnia argumenta impossibilitatem Incarnationis suadentia, est Incarnationis possibilitatem demonstrare positive; atqui intellectus perspicax et perfectus potest evidenter solvere omnia argumenta impossibilitatem Incarnationis suadentia; ergo.

Resp. *dist. maj.* Omnia argumenta solvere evidenter positive, *conc.* negative, *nego maj.* Equidem intellectus potest argumenta quæ fiunt contra Incarnationis possibilitatem, solvere evidenter, *negative,* negando nimirum principia ex quibus inferuntur, et ostendendo illationes ex illis principiis non convincere, nec evidenter probare illud mysterium esse impossibile; sed non potest illa solvere evidenter *positive,* nimirum ostendendo evidenter, quod principia, ex quibus procedunt, falsa sunt, et consequenter quod eorum contradictoria sunt vera; ergo nedum potest demonstrare tale mysterium esse possibile, sed dubitare potest an aliqua principia naturalia sibi, divinitus saltem, sint occulta, ex quibus aliqua hujus mysterii implicantia deduci possit.

Inst. 2. Intellectus perfectus, v. gr. angelicus, evidenter *positive* cognoscit Deum posse efficere quidquid non implicat contradictionem; atqui mysterium Incarnationis non implicat contradictionem; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Potest evidenter positive cognoscere Deum posse efficere, indeterminate et in genere, quidquid, etc. *conc.* determinate et in particulari, *nego maj.* Alias Dei omnipotentiam, in qua sunt omnia possibilia, comprehenderet, quod est impossibile.

Subsumes. Atqui Angelus evidenter positive cognoscit nullam esse contradictionem, quod Deus fieri possit homo; ergo nulla solutio.

Prob. subsump. Angelus potest evidenter cognoscere substantiam divinam infinitam esse in terminando, et substantiam naturæ creatæ ab illa esse distinctam; ergo potest evidenter cognoscere quod subsistentia divina possit supplere vices personalitatis creatæ, terminando naturam creatam.

Resp. *nego conseq.* Quamquam enim Angelus cognoscere possit subsistentiam divinam esse infinitam in terminando, et subsistentiam creatam esse distinctam et separabilem a natura humana, tamen non potest cognoscere naturaliter, quo pacto Verbum uniri posset humanitati: quippe non posset cognoscere an subsistentia humana esset a sua natura realiter separata; et utrum ipsa natura subsisteret subsistentia Verbi, siquidem ille subsistendi modus, est ordinis supernaturalis, et obedientialis.

Inst. 3. Angelus naturaliter cognoscere potest, naturam humanam posse spoliari propria subsistentia; ergo naturaliter potest cognoscere, naturam humanam posse subsistere subsistentia Verbi.

Resp. *transeat ant. nego cons.* Quamquam enim Angelus posset naturaliter cognoscere naturam humanam posse spoliari propria subsistentia, non sequitur tamen, quod possit naturaliter cognoscere eam subsistere substantia Verbi; tum quia infinita est, inter naturam humanam, et Verbi subsistentiam, disproportio; tum quia posset judicare Deum conservare illam naturam individualem absque omni subsistentia, sicut de facto conservat species Eucharisticas absque omni subjecto.

Dixi: *transeat ant.* Quod multi negant: 1. Quia nullum est in naturalibus exemplum, quo constet naturam creatam spoliari posse subsistentia sibi propria. 2. Quia natura humana ita determinata est ad propriam subsistentiam, ut absque ea naturaliter non possit existere.

Inst. 4. Cum Angelus comprehendat naturam humanam, cognoscit omnes modos, quibus illa existere potest; ergo cognoscit eam subsistere posse per subsistentiam Verbi.

Resp. *dist. ant.* Cognoscit omnes modos naturales, quibus potest subsistere, *conc.* supernaturales et obedientiales, *nego ant.* Alias comprehenderet omnipotentiam Dei; porro modus, quo natura humana subsistit in Verbo, est supernaturalis et obedientialis.

Inst. 5. Lucæ 4. dicitur: » Exibant autem dæmonia a multis clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei, et increpans non sinebat ea loqui, quia

sciebant eum esse Christum". Ex quo sic argumentor. Dæmones cognoverunt Jesum Nazarenum esse Christum Deum et hominem; atqui illud non cognoverunt per revelationem divinam, cujus erant incapaces; ergo cognoverunt per nativam intelligendi virtutem.

Resp. *dist. maj.* Dæmones cognoverunt, etc. conjecturaliter, *conc.* certo et evidenter, *nego maj.* atqui illud non cognoverunt per revelationem divinam sibi immediate factam, *conc.* per revelationem in Scripturis exaratam, ac miraculis declaratam, *nego min.* Potuerunt ergo dæmones, tum ex vaticiniis Prophetarum, tum ex mirandis operibus quæ Jesus quotidie operabatur, cognoscere ipsum esse Messiam promissum, quæ cognitio erat conjecturalis, non certa et evidens, unde tentator ad eum accessit quærens: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.*

Objicies 2. Ratio naturalis suadet mysterium Incarnationis esse evidenter credibile: ergo pariter suadet esse evidenter possibile.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod credibilitas rei sumitur ab auctoritate dicentis fide digni; unde quo quis magis judicatur verax in dicendo, eo etiam facilius et firmius ei fides datur. At possibilitas rei petitur ex internis illius rei principiis, a quibus habet quod non repugnet, nec ullam involvat contradictionem.

Objicies 3. SS. Patres variis exemplis naturalibus possibilitatem Incarnationis demonstrant, qualis sunt unio animæ spiritualis cum corpore materiali in homine; insertio rami in arborem natura diversam: conjunctio ignis et ferri in ferro candente, etc. ergo.

Resp. *nego ant.* Equidem illis exemplis possibilitas Incarnationis potest illustrari ac verosimilis reddi, supposita illius revelatione, eoque fine illa exempla usurpant SS. PP. verum illis nullo modo potest demonstrari, sive supposita, sive non supposita illius mysterii revelatione: immo illa omnia symbola, seclusa revelatione, nullam hujus mysterii suspicionem possunt ingerere, cum nullus hominum, ante hujus mysterii revelationem, quidpiam de illo unquam fuerit suspicatus.

DISSERTATIO II.

De Incarnationis convenientia.

Nota. Conveniens hic dicitur id quod decens ac consentaneum est: quia vero convenientia explicari non potest sine relatione rei convenientis, ad rem, cui convenit; ideo quæritur, utrum incarnatio fuerit conveniens 1. Deo redemptori; 2. Deo Homini redimendo; 3. Toti universo; pro quibus solvendis sit

CONCLUSIO I.

Incarnatio fuit maxime Deo conveniens.

Prob. Illud est Deo maxime conveniens, per quod præcipua illius attributa hominibus manifestantur; atqui per Incarnationem præcipua Dei attributa, nimirum omnipotentia, sapientia, bonitas, misericordia, et justitia, hominibus manifestantur; ergo.

1. Quidem in Incarnatione elucet omnipotentia Dei, quia Incarnatio est opus Dei maximum, cum per eam uniantur duo extrema a se infinite distantia, et evehatur creatura ad esse personale Dei; unde Beata Virgo Maria de hoc ineffabili mysterio benedicens Deum, (*Luc.* 1. *v.* 49. ait: *Fecit mihi magna qui potens est.*

2. Elucet sapientia, quia debiti difficillimi adinvenit decentissimum solvendi modum, in quo mirabiliter jura misericordiæ conciliantur cum juribus justitiæ divinæ.

3. Elucet bonitas, quia non despexit proprii plasmatis infirmitatem, sed sese illi communicavit, quantum communicari potest, se ipsum ad servi conditionem deprimendo, ut servum ad Deum usque eveheret.

4. Elucet misericordia Dei, quia pro impiis et inimicis suis redimendis unigenitum suum morti crudelissimæ tradidit; Joann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*

5. Elucet justitia, quia peccatum non impunitum reliquit, sed pretium condignum, quod pro eo solvendum erat, a Mediatore nostro repetiit; ergo in mysterio Incarnationis, præcipua Dei attributa mirifice manifestantur.

Solvuntur Objectiones.

Objicies cum Socinianis. Quod dedecet summam Dei majestatem, non est conveniens; atqui Incarnatio dedecet summam Dei majestatem; ergo.

Prob. min. Summam Dei majestatem dedecet humiliari; atqui Deus per Incarnationem sese humiliasset: ergo.

Resp. dist. ant. Dedecet summam Dei majestatem humiliari, secundum se, *conc.* secundum carnem assumptam, *nego maj.* Cum itaque divinitas sit omnino invariabilis, secundum se, nec exaltationis, nec humiliationis est capax; sed ratione naturæ humanæ sibi unitæ potest humiliari ad manifestationem suæ magnitudinis.

Inst. 1. Dedecet majestatem Dei sese exinanire; atqui per Incarnationem Deus sese exinaniisset; ergo.

Resp. *nego maj.* Solum enim peccatum Deum dedecet; ergo Verbi exinanitio, quæ facta fuit in assumptione humanitatis, majestatem divinam non dedecet.

Inst. 2. Indecens est, ut qui omnia excedit, contineatur in corpore infantis; ergo non est conveniens Incarnatio.

Resp. *dist. ant.* si ita contineatur ut in illo coarctetur, *conc.* si in illo non coarctetur, *nego ant.* Porro Deus ita continetur in corpore humano, ut etiam sit ubique.

Inst. 3. Conveniens non est Deo aliter se habere in tempore, quam ab æterno; atqui ab æterno fuit sine carne; ergo.

Resp. *dist. maj.* Conveniens non est Deo aliter se habere in tempore, secundum perfectiones intrinsecas, *conc.* secundum communicationem, ad extra, *nego maj.* Itaque Deus per Incarnationem aliter se habuit solum per communicationem ad extra; atqui summa sui communicatio, Deo, qui est summe bonus, est convenientissima; ergo.

Objicies 2. Prodigalitas non est conveniens Deo; atqui est magna prodigalitas, quod vita Filii Dei, quæ pretiosissima est, exponatur profundenda pro misero peccatore, qui cæteroquin alia via redimi potuit; ergo.

Resp. *nego min.* Quia Deus non subjecit Filium suum morti, ut ab illa absorberetur, sed ut, devicta morte, resurgeret immortalis; ergo in Deo non fuit prodigalitas, sed maxima liberalitas amoris, qui nunquam expletur, nisi cum amantem dedit amato, quare *sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*

Inst. Non est conveniens, ut majus bonum ordinetur ad minus; atqui in Incarnatione majus bonum ordinaretur ad minus, videlicet, Incarnatio Dei ad reparationem generis humani; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est conveniens, ut majus bo-

num ordinetur ed minus, tamquam medium ad finem ultimum, *conc.* tamquam causa ad effectum, *nego maj.* Incarnatio itaque ordinatur: 1. Ad reparationem generis humani, tamquam causa ad effectum quem producit. 2. Ordinatur ad gloriam Dei, tamquam ad finem ultimum, porro gloria Dei excellentior est vita Christi.

Objicies 3. Quod minus cedit in gloriam Dei, non est conveniens Deo; atqui satisfactionem exigere pro peccato, minus cedit in gloriam Dei, quam illud gratis remittere; ergo.

Resp. *nego min.* Nam opus, in quo cum summe misericordia olucet etiam summa justitia, magis cedit in gloriam Dei, quam opus in quo sola misericordie maxime commendatur; igitur Deo congruum fuit ut ex misericordia præberet mediatorem, qui debitum ex justitia solveret; sic enim *misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt.*

Inst. 1. Illud opus non est justitiæ, in quo maxima committitur injustitia; atqui id fit in mysterio Incarnationis; ergo.

Prob. min. Innocentem tradere ad supplicium, est maxima iojustitia; atqui in Incarnatione Christus innocens traditus ad supplicium; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si illud supplicium habeat rationem punitionis, *conc.* si habeat rationem satisfactionis tantum et reparationis, *nego maj.* Disparitas est, quod in punitione attenditur peccantis iniquitas; in satisfactione vero pro alio, spectatur satisfacientis charitas; porro in satisfaciendo, unus potest ferre pœnam pro altero.

Inst. 2. Deus Pater pœnas peccati alieni repetiit e Filio; ergo supplicium, ad quod illud tradidit habuit rationem punitionis.

Resp. *dist. ant.* Pœnas peccati alieni, quas in se Filius susceperat, a Filio repetiit, *conc.* quas in se non susceperat, *nego ant.* Christus itaque tamquam peccatoris sponsor, pœnas peccati in se voluntarie susceperat; unde illas merito repetiit ab illo Pater.

Inst. 3. Læditur justitia, quoties ad finem consequendum eligitur medium iniquum; atqui per Incarnationis decretum, Deus Pater ad redemptionem hominis elegit medium iniquum; ergo.

Prob min. Deus Pater ad redemptionem hominis prædefinivit crucifixionem Christi, quæ scelus fuit gravissimum; ergo elegit medium iniquum.

Resp. *dist. ant.* Prædefinivit, permittendo, *conc.* impellendo, *nego ant.* Unde licet crucifixio Christi iniqua fuerit ex parte Judæ proditoris, Judæorum, Pilati; tamen æquissima foit ex parte Dei Patris, qui eam permisit, et permissam ordinavit ad hominum salutem.

Quæres obiter, ***An convenientius fuerit Verbum incarnari quam Patrem, et Spiritum Sanctum?***

Resp. *affirm.* 1. Quia conveniens erat ut idem esset Filius hominis in tempore, qui jam erat Filius Dei in æternitate: confusio enim visa fuisset in Trinitate, si duo dicti fuissent Filii, unus æternus et Increatus, alter temporalis et Incarnatus. 2. Quia, ut ait S. Leo (*Serm.* 12. *de passione Domini*) » Cum per Verbum omnia facta sint, conveniens erat, ut idem esset hominis reparator, qui ejusdem fuerat conditor".

CONCLUSIO II.

Incarnatio homini redimendo maxime fuit conveniens.

Prob. Homo consideratur vel in individuo, vel in specie; atqui Incarnatio fuit maxime conveniens utroque modo spectato; ergo.

1. Incarnatio fuit conveniens homini in individuo, id est, naturæ, quæ reipsa e Verbo assumpta est: quia per Incarnationem factum est, ut hic homo esset Deus, ac proinde caput Angelorum et hominum supremo latriæ cultu colendus; atqui illæ prærogativæ homini in individuo sunt maxime convenientes et consentaneæ; ergo.

2. Incarnatio fuit conveniens homini in specie, id est, toti naturæ humanæ; tum quia tota natura humana, per conjunctionem Verbi cum uno ex ejus individuis, fuit exaltata ad supremum honorem cognationis et consanguinitatis cum Deo; tum quia ex Verbo Incarnato in totam naturam humanam innumera beneficia defluxerunt; *de plenitudine* enim *ejus omnes accepimus*, Joann. 1. Atqui illæ omnes excellentiæ sunt maxime convenientes homini in specie; ergo.

CONCLUSIO III.

Incarnatio toti universo fuit maxime conveniens.

Prob. Quia totum universum aliquid dignitatis sortitum est in ipsa hominis ad divinum consortium sublimatione, tum quia in aliqua sui parte ad fastigium divinitatis evectum est; tum quia, cum homo totius universi sit nomenclatura, in quo, tamquam in summa, omnia continentur, illius dignitas et excellentia in alias omnes creaturas redundat; ergo, etc. Hinc est quod Apostolus, Ephes. 1. de Patre æterno dicat: *Proposuit in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis et quæ in terra sunt, in ipso.*

Quæres: ***An convenienter mysterium Incarnationis in plenitudine temporis fuerit adimpletum?***

Resp. *affirm.* Quia sicut sol naturalis in medio planetarum positum est, ut superiores et inferiores illuminare possit; ita conveniens fuit, ut Christus, verus sol justitiæ, in medio annorum veniret ut sæcula anteriora per fidem suæ Incarnationis futuræ illuminaret, et sequentia per doctrinam Evangelicam illustraret, et per Sacramenta a se instituta sanctificaret.

Dices: Convenientius Incarnatio facta fuisset in mundi initio, quam in plenitudine temporis; ergo.

Resp. *nego ant.* Conveniens enim erat, ad commendationem tam excellentis mysterii, ut plurima sæcula præcederent ejus executionem, ut nempe tot sæculorum decursu Salvator postularetur a Patriarchis, prædiceretur a Prophetis, a Legis mosaicæ umbris præfiguraretur, et esset desideratus cunctis gentibus; nam, ut ait D. August. tract. 3. in Joann. *Quanto major Judex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debebat.*

Prob. ant. Incarnatio est unicum remedium humani generis post lapsum: ergo convenientius facta fuisset statim post lapsum hominis.

Resp. *nego conseq.* Neque enim conveniebat, ut Deus homini, statim post lapsum, mederetur per Incarnationem, ne remedium illud vel ex superbia contemneret, vel sibi debitum existimaret; debuit ergo prius suam infirmitatem, inopiam, et imbecillitatem agnoscere, et sic efficacius medici charitatem implorare.

Inst. Opus Incarnationis est opus immensæ charitatis; atqui charitas non tardat subvenire necessitatem patientis, ergo non conveniens fuit differri Incarnationem.

Resp. *dist. min.* Non tardat subvenire necessitatem extremam patientis, *conc.* necessitatem non extremam, *nego min.* Porro homo lapsus nunquam fuit in extreme salutis necessitate, quia etsi Incarnationis executio fuerit dilata, ejus tamen efficacia effectum habuit anticipatum per fidem in Christum venturum, quam habuerunt priora etiam sæcula, et per quam homines in lege naturæ et scripte justificati sunt;

quare Apoc. 3. Christus dicitur; *Agnus occisus ab origine mundi.*

DISSERTATIO II.

De necessitate Incarnationis.

Nota. 1. Aliquid duobus modis necessarium dicitur: absolute nimirum, et hypothetice.

Necessarium absolute est illud quod, qualibet facta hypothesi, aliter esse non potest; eo modo necessarium est Deum existere.

Necessarium hypothetice duplex est: *Primum*, quod in tali hypothesi absolute et simpliciter necessarium est, ut cibus ad vitam conservandam. *Secundum*, quod in tali hypothesi necessarium est tantum secundum quid, id est, valde utile et maxime conveniens, ut equus ad iter faciendum.

Nota 2. Quæruot hic Theologi 1. Utrum Incarnatio fuerit absolute necessaria; 2. Utrum fuerit necessaria ex hypothesi lapsus hominis; 3. Ex hypothesi, quod Deus hominem lapsum reparare ac salvum facere voluerit; 4. Ex hypothesi, quod Deus voluerit sibi pro offensa per peccatum illata condigne satisfieri. Circa quod

Certum est 1. Incarnationem non fuisse absolute necessariam; nam illud non est absolute necessarium, quod potest a Deo poni, vel non poni; atqui talis est Incarnatio: est enim opus ad extra, circa quod Deus est omnino liber; ergo.

Certum est 2. Incarnationem non fuisse absolute necessariam ex hypothesi peccati hominis; nam Deus hominem perditum potuit relinquere in peccato et statu damnationis, sicut reliquit apostatas Angelos, ut asserit Scriptura, Sap. 11. *Quis imputabit tibi, si perierint nationes, quas tu fecisti?* Et D. August. lib. de nat. et gratia, cap. 5. *Si omnibus debitum damnationis supplicium redderetur, non injuste redderetur.* Unde maximæ Dei misericordiæ et charitati tribuitur, quod hominem lapsum redemerit, ad Tit. 3. *Secundum suam misericordiam salvos nos fecit.*

Certum est 3. Incarnationem non fuisse absolute necessariam etiam ex hypothesi, quod Deus hominem lapsum voluerit reparare; eum Deus per omnipotentem virtutem potuerit naturam humanam multis aliis modis liberare, nempe vel peccatum gratis condonando, vel imperfectam hominis satisfactionem acceptando, etc. Unde D. Aug. (*L. de agone Christiano, cap.* 11.) merito stultos vocat qui contra sentiunt. *Sunt stulti, inquit, qui dicunt, non poterat aliter sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem, ut nasceretur ex fœmina et a peccatoribus omnia illa pateretur; quibus dicimus, poterat omnino; sed si aliter faceret, similiter vestræ stultitiæ displiceret.*

Tota ergo controversia præsens versatur circa quartam hypothesim, nempe, utrum Incarnatio necessaria fuerit simpliciter, ex hypothesi, quod voluerit Deus hominem reparare, et quidem non nisi condigna, atque rigorosa pro peccato satisfactione, cujus difficultatis resolutio a duobus capitibus pendet: *Primum*, an constans fuerit in Deo voluntas peccatum non remittendi absque condigna satisfactione? *Secundum*, an pura creatura condignam pro peccato possit exhibere satisfactionem? Si enim hoc posset pura creatura, ad hunc finem non esset absolute necessaria Incarnatio; si vero hoc non posset, Incarnatio, in hac hypothesi, fuit absolute necessaria; itaque sit

CAPUT PRIMUM.

Utrum constans fuerit in Deo voluntas peccatum absque condigna satisfactione non remittendi?

Nota 1. Satisfactio sumitur duobus modis. 1. *Improprie*, pro redditione cujuscumque debiti, sive per furtum, sive per commodatum, sive etiam per læsionem honoris et famæ, contracti. 2. *Proprie*, pro injuriæ illatæ compensatione, et honoris læsi restauratione; per priorem æqualitas in rebus; per posteriorem æqualitas in actionibus et personis constituitur.

Satisfactio proprie sumpta definitur: *Redditio voluntaria honoris æquivalentis, ex propriis, et aliunde non debitis, ad compensandam injuriam alteri, per peccatum, illatam.*

Dicitur 1. *redditio*: per quod distinguitur a gratuita donatione, et convenit cum restitutione, cum sicuti res per restitutionem, ita per satisfactionem honor ablatus redditur.

Dicitur 2. *voluntaria*: quia est actus virtutis justitiæ, actus autem virtutis debet esse a voluntate libera; hinc redditio honoris involuntaria, non dicitur *satisfactio*, sed *satispassio*; qui enim coacte reddit alteri quod suum est, non tam active se habet, saltem moraliter, quam passive.

Dicitur 3. *æquivalentis*: quia cum satisfactio sit actus justitiæ commutativæ, requirit æqualitatem *arithmeticam*, qua tantum honoris redditur, quantum fuit ablatum.

Dicitur 4. *ex propriis*: hoc est, ex bonis, quorum dominium perfectum ipse debitor habeat; si enim satisfactio fieret ex bonis creditoris, semper eadem maneret inæqualitas.

Dicitur 5. *et aliunde non debitis*: quia si persona quæ satisfacit, personæ offensæ offerret ea quæ eidem solvere tenetur ex aliis titulis, v. g. justitiæ, gratitudinis, etc. non perfecte et rigorose satisfaceret, quia non ex propriis satisfaceret.

Dicitur 6. *ad compensandam injuriam, etc.* per quod satisfactio distinguitur 1. *A merito*, quod refertur, non ad injuriam compensandam, sed ad premium merenti, vel alteri, cui meretur, obtinendum. 2. *A restitutione*, quæ compensat, non injuriam personæ factam sed damnum, in rebus injuste ablatis et retentis, illatum.

Nota 2. Sociniani (*Socin. l.* 1. *de servatore Christo, c.* 1. *Crellius l. de satisfact. Christi contra Fransium*) necessarium fuisse Christi satisfactionem negant, quia, inquiunt, Deus peccatum gratis, et sine ulla satisfactione, voluit remittere, ac reipsa remisit; contra quos

CONCLUSIO

Deus nunquam voluit peccatum sine condigna satisfactione remittere.

Prob. Ex Apost. qui *Hebr.* 10. testatur sacrificium Christi necessarium fuisse ad reatum peccati tollendum: *Impossibile enim est*, inquit, *sanguine taurorum et hircorum auferri peccata: ideo ingrediens mundum dixit: hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi.* Et cap. 9. jam dixerat, *sine effusione sanguinis, non fit remissio.* Ergo si necesse fuit nos a peccatis mundari Sanguine Christi, signum est evidens Deum noluisse absque debita satisfactione peccatum remittere.

Confirmatur, quia verosimile non videtur Deum voluisse proprium suum Filium tam acerbæ morti subjici, si non fuisset decretum de homine non redimendo, nisi per satisfactionem condignam et per-

fectam: quare Apostolus, *Rom.* 3. testatur Deum constituisse Christum sponsorem pro peccatore, ut ostenderet se velle in peccatum justitiam rigorosam exercere. *Quem proposuit Deus*, inquit, *propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum*.

Sociniani multa objiciunt, ut ostendant Deum reipsa voluisse sine ulla satisfactione peccata condonare; verum commodius solventur dissertatione septima, quando agemus de satisfactione Christi.

CAPUT II.

Utrum pura creatura condignam pro peccato possit exhibere satisfactionem?

Nota 1. Pura creatura hic dicitur ea, quæ Deo hypostatice non est unita, sed est purus homo, aut Angelus.

Nota 2. Valor operis satisfactorii, est ipsius dignitas, ratione cujus redditur aptum ad compensandam injuriam honoris ablati: porro quantitas illius valoris repetitur ex duobus capitibus.

1. *Petitur ex objecto operis*, quia quo præstantius est objectum, eo, cæteris paribus, opus satisfactorium nobilius est: sic actus virtutis Theologicæ nobilior est actu virtutis moralis.

2. *Petitur ex dignitate personæ satisfacientis*, quia persona satisfaciens se ipsam subjicit et offert illi cui satisfacit; ergo eo plus se subjicit, quo dignior est, ac proinde operis satisfactorii valorem auget; sic satisfactio homini plebejo exhibita a magistratu dignior est, quam satisfactio homini plebeji exhibita magistratui.

Nota 3. Gravitas offensæ ex duobus capitibus petitur.

1. *Petitur ex dignitate personæ offensæ*: quia offensa, quantum est ex se, deprimit personam offensam, sicque, quo plus hæc dignitatis habet, tanto plus aliquid deprimit, majoremque habet malitiam; sicut majus est damnum, si aurum in lutum, quam si plumbum abjiciatur.

2. *Gravitas offensæ petitur ex vilitate personæ offendentis*, unde gravior est offensa, si rusticus percutiat Regem, quam si rex percutiat rusticum. His notatis sit

CONCLUSIO.

Nulla pura creatura, quantacumque gratia exornata, potest pro suo, vel alieno peccato, sive mortali, sive etiam veniali, condigne Deo satisfacere.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. *Deum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur*; ergo citra Christi satisfactionem non haberet homo, quo condigne satisfaceret. Hinc Psal. 48. dicitur: *Frater non redimit, redimet homo*, id est, redimet Homo Deus, ut interpretantur Patres communiter cum D. Basil. in hæc verba, dicente: » Redimit homo, non homo nudus, sed homo Deus J. C. quia nullus alius condignum offerre poterat pretium ".

Prob. 2. *Ex SS. PP.* S. Cyrillo (*Epist.* 1. *ad Monachos Ægypti, c.* 17. *relata in Conc. Ephes.*) » Quo pacto, *inquit*, unus pro omnibus mortuus, justum pro omnibus pretium exsolvere potuit, si perpessionem illam puri cujusdam hominis esse dicamus"? Ubi supponit hominem purum, gratia ornatissimum, qualem Nestorius dicebat esse Christum, non potuisse pretium condignum exsolvere.

S. August. Enchiridii cap. 108. ait: » Neque per ipsum liberaremur unum mediatorem Dei et hominum Jesum Christum, nisi esset et Deus".

S. Fulgentius (*l. de Incarnat. et gratia c.* 4.) Nullatenus humana natura, *ait*, ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi in unionem Verbi Dei ... transiret".

Sanctus Anselmus (*lib.* 2. *Cur Deus homo cap.* 6.) ex professo ostendit solum hominem Deum posse pro peccato satisfacere. » Hanc satisfactionem, *inquit*, non potest facere nisi Deus, nec debet nisi homo, necesse est ut eam faciat Deus homo".

Prob. 3. *ratione Theologica*. Nempe, tres sunt potissimum conditiones ad condignam satisfactionem requisitæ: *Prima*, ut sit æquivalens; *Secunda*, ut sit ex propriis; *Tertia*, ut sit ex aliunde indebitis; atqui puri hominis satisfactio nec potest esse æquivalens, nec fieri ex propriis, et aliunde indebitis; ergo, etc.

1. *Satisfactio puri hominis non potest esse æquivalens*. Siquidem, ut valor satisfactionis sit æquivalens gravitati injuriæ, requiritur, ut inter valorem satisfactionis et gravitatem offensæ sit æqualitas; atqui inter valorem satisfactionis a pura creatura exhibitæ, et offensæ Dei gravitatem, non potest esse æqualitas; ergo, etc. *Prob. min.* Inter offensam infinitam et satisfactionem finitam, non est æqualitas; atqui offensa Dei est infinita, saltem extrinsece et objective, satisfactio vero puræ creaturæ est finita; ergo, etc. *Prob. min.* Gravitas offensæ præcipue desumitur ex dignitate personæ læsæ, e contra valor satisfactionis præcipue petitur ex dignitate personæ satisfacientis; ergo offensa personæ infinitæ illata, est infinita, et satisfactio a parte creaturæ exhibita, est finita, juxta conditionem ejus naturæ; atqui Deus offensus est infinitus, pura vero creatura satisfaciens est finita et veluti nihilum præ Deo. » Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei". Isaiæ 40.

2. *Satisfactio puræ creaturæ non potest esse ex propriis*. Quia, qui satisfacere Deo non potest, nisi ex bonis quæ sunt sub dominio Dei, non potest satisfacere ex propriis; atqui creatura pura satisfacere non potest, nisi ex eis, quæ sunt sub dominio Dei, Paralip. 29. *Cuncta enim quæ in cœlo sunt et in terra, tua sunt*". Ergo ex propriis satisfacere non potest.

Nec dicas: Privatus quilibet satisfacere potest reipublicæ ex bonis, quæ sunt sub illius reip. dominio, idque tanquam ex propriis; ergo a pari creatura pura potest satisfacere ex bonis, quæ sunt sub Dei dominio, idque tanquam ex propriis.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod bona privati sint tantum sub dominio reipublicæ alto et simpliciori, quatenus respublica iis uti potest, ubi, et quando publica necessitas postulat. At Deus in omnia nostra bona particulare et absolutum dominium habet, neque in res tantum, sed etiam in omnes actus nostros, cum ab eo dependeant in esse, et in conservari.

3. *Satisfactio creaturæ puræ non potest esse ex aliunde indebitis*. Quia, quod Dei proprium est, illi quoque est debitum, cum alicui nihil magis debitum sit, quam quod ejus est; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Qui Deo tantum potest reddere bonum, quantum ipsi malum per peccatum intulit, potest condigne satisfacere Deo: atqui homo purus, gratia sanctificante præditus, potest Deo tantum reddere

bonum, quantum ipsi malum per peccatum intulit; ergo.

Resp. *nego maj. et min.* Quia ad condignam satisfactionem necesse est ut fiat ex propriis et aliunde indebitis; atqui homo purus nihil potest Deo conferre ex propriis et aliunde indebitis; nam bonum quod Deo redderet, ut meritorium foret deberet esse ex gratia, quæ plane gratuita est, et in Deum auctorem referri debet.

Prob. min. Homo purus, per actum perfectæ contritionis, reddit Deo totum, quod ab ipso per peccatum abstulerat, nempe rationem ultimi finis; ergo condigne satisfacit Deo.

Resp. *nego conseq.* Licet enim redditio rei ablatæ sufficiat ad restitutionem, satis tamen non est ad condignam satisfactionem pro injuria Deo per peccatum illata, quæ, cum sit infinita, non potest condigne reparari, nisi per satisfactionem infinitam, cujus homo purus, quantalibet gratia sit ornatus, non est capax.

Inst. 1. Tantus est valor actus perfectæ charitatis, quanta est gravitas injuriæ Deo per peccatum illatæ; ergo.

Resp. *nego ant.* Ratio est, quia valor actus charitatis moraliter æstimatur ex dignitate personæ satisfacientis, et proinde est finitus quando a persona finita elicitur; e contra gravitas offensæ Dei moraliter æstimator ex dignitate personæ læsæ, a qua consequenter infinitam quamdam gravitatem contrahit. Porro homo purus non potest elicere actum finitum adæquantem gravitatem offensæ infinitam.

Subsumes: Atqui malitia peccati est finita; ergo.

Prob. subseq. Privatio rectitudinis finitæ est finita; atqui malitia peccati est privatio rectitudinis oppositæ, quæ est finita; ergo.

Resp. *dist. min.* Malitia peccati, sumpta pro macula, est privatio rectitudinis oppositæ, *conc.* sumpta pro offensa et injuria Dei, *nego min.* et sic ad consequens. Itaque duo in malitia peccati distinguenda sunt. *Primum est macula,* quæ est deformitas orta ex aversione a Deo et privatione rectitudinis actui debitæ, hæc est finita, tolliturque per conversionem ad Deum. *Secundum est injuria,* qua homo per voluntariam a Deo aversionem, illum inhonorat, violando jus divinum, quo homo tenetur magis diligere Deum, quam ullam creaturam; hæc est infinita extrinsece et objective, nec tollitur nisi per condonationem, vel per æquivalentem compensationem, quæ nunc fit in nobis ex applicatione satisfactionum Christi.

Inst. 2. In hoc statu per actum contritionis perfectæ deletur peccatum, non tantum quoad maculam, sed etiam quoad injuriam; ergo purus homo talem actum eliciens condigne satisfaceret.

Resp. *dist. ant.* In hoc statu deletur, etc. virtute satisfactionum Christi, quæ nobis applicantur, *conc.* virtute ipsius actus contritionis duntaxat, *nego ant.*

Inst. 3. Homo purus, per actum charitatis perfectæ, posset mereri vitam æternam de condigno; ergo et per eundem actum posset condigne satisfacere pro peccato.

Resp. 1. *dist. ant.* Per actum perfectæ charitatis, cui adjunguntur merita Christi, *conc.* per actum charitatis secundum se sumptum, *nego ant.* Id testatur Conc. Trident. sess. 14. cap. 8. *Omnis gloriatio nostra in Christo est,* inquit, *in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus: facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui in illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre.*

Resp. 2. *dato ant. nego conseq.* Disparitas est, quod meritum, cum respiciat mercedem, nullam requirat personarum æqualitatem, bene autem satisfactio, quæ, cum a persona offensa specificetur, non potest condigne exhiberi, nisi a persona ejusdem ordinis et dignitatis.

Objicies 2. Purus homo potest Deo satisfacere ex propriis; ergo potest condigne satisfacere.

Prob. ant. Purus homo est dominus et arbiter suorum actuum; ergo.

Resp. *dist. ant.* Est dominus suorum actuum, dependenter a Deo, *conc.* independenter, *nego ant.* Neque enim libertas hominis, actiones ejus eximit a dominio Dei, cum et secundum entitatem, et secundum bonitatem, a Dei dominio dependeant.

Objicies 3. Peccatum veniale est quid finitum; ergo pro eo potest homo purus condigne satisfacere.

Resp. *dist. ant.* Est quid finitum physice et entitative, *conc.* objective et terminative, *nego ant.* Infert enim Deo infinito injuriam, quæ condigne compensari per opus finitum non potest.

Inst. 1. Si homo purus non posset Deo condigne pro peccato veniali satisfacere, posset propter illud excludi a vita æterna; atqui falsum conseq. ergo.

Resp. *dist. ant.* Posset excludi a vita æterna, si Deus pro illo exigeret satisfactionem condignam et rigorosam, *conc.* secus, *nego*. Porro Deus non exigit, ut homo justus, pro suo peccato veniali rigorosam exhibeat satisfactionem, sed ex æquitate et misericordia acceptat imperfectam, quam homo, gratia instructus, potest exhibere; cujus voluntatis divinæ signum est, quod Deus propter veniale peccatum amicitiam cum peccante non abrumpat, neque illum a se abjiciat.

Inst. 2. Peccatum veniale meretur tantum pœnam temporalem; atqui homo purus potest condigne satisfacere pro pœna temporali; ergo.

Resp. *nego min.* Potest quidem homo purus satispati pro pœna temporali, ad quod sufficit proportio pœnæ toleratæ, cum pœna debita; sed non potest satisfacere, ad quod requiritur proportio æqualitatis inter personam satisfacientem, et personam cui fit satisfactio; talis tamen æqualitas inter Deum et hominem non reperitur.

Inst. 3. Homo justus, per actum contritionis, condigne satisfacit pro peccato veniali; ergo.

Resp. *dist. ant.* Satisfacit in præsenti statu per applicationem satisfactionis Christi, *conc.* in alio statu, *nego ant.* Incarnatione enim sublata, non posset homo condigne satisfacere ad æqualitatem pro veniali.

Inst. 4. Ergo sublata Incarnatione, homo justus, venialiter peccans, æternum periret; falsum consequens.

Resp. *nego illatum:* Quia, ut jam dictum est, Deus pro peccato veniali non exigit satisfactionem rigorosam, et ideo, in quocumque statu, homo justus potest mereri gratiam, cui annexa est peccati remissio.

DISSERTATIO IV.

De existentia Incarnationis.

Nota. Messiam a Deo promissum jam advenisse inficiantur, nedum Gentiles, sed et Judæi, cujus tamen adventus contra Gentiles invicte demonstratur fidei nostræ motivis credibilitatis, quæ, *in Tractatu de Fide,* exponemus, ad quæ, ne in fastidiosas repetitiones impingamus, Lectorem remittimus, ut probemus contra Judæos, 1. Messiam jam dudum advenisse; 2. Jesum Nazarenum esse Messiam in Lege promissum.

CAPUT I.

Utrum Messias, a Deo promissus, jam advenerit?

Nota. Innumeris propemodum oraculis Prophetarum potest contra Judæos demonstrari adventus Messiæ jam præteritus; nos vero, brevitatis gratia, ea seligimus, quibus tempus adventus Messiæ designatur; tales sunt Prophetiæ Jacob *Genes*. 49. Danielis *cap*. 9. Aggæi *cap*. 2. et Malachiæ *cap*. 3. Itaque:

CONCLUSIO.

Messiam jam a multis sæculis advenisse, probatur efficaciter ex Prophetarum vaticiniis.

Prima probatio ex vaticinio Jacob Gen. 49. vers. 8. et 10.

Jacob morti proximus, prædicens filiis suis quæ eorum posteris eventura erant, sic Judam alloquitur: *Juda, te laudabunt fratres tui... adorabunt te filii patris tui... non auferetur sceptrum de Juda et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium*. Atqui ex hac Prophetia patet, Messiam jam advenisse; ergo.

Prob. min. Ut ex hac Prophetia pateat Messiam jam advenisse, sufficit ut hæc tria consteut: 1. Per *Sceptrum* et *Ducem*, intelligi principatum politicum; 2. Per eum, *qui mittendus est*, ad cujus adventum sceptrum auferendum est a tribu Juda, intelligi Messiam; 3. Jamdiu sceptrum, seu principatum politicum, e tribu Juda ablatum esse; atqui hæc tria constant; ergo.

1. Per *Sceptrum* et *Ducem* intelligitur principatus politicus; nam vox hæbrea, *Schebet*, pro qua vertitur *sceptrum*, significat supremam auctoritatem; et vox, *Mechokek*, pro qua vertitur, *Dux*, significat Ducem, Legislatorem, et Magistratum; unde Septuaginta sic vertunt: *Non deficiet Princeps de Juda et Dux de femoribus tuis*. Et Chaldaica paraphrasis: *Non auferetur habens principatum a domo Juda, neque Scriba*, id est, Legislator, *a filiis filiorum ejus*. Ergo.

2. Per eum *qui mittendus est*, intelligitur Messias; nam vox hebræa, *Siloch*, significat mittere, sicut interpretatur Jo. 9, *Lava in natatoria Siloe, quod interpretatur missus*. Porro Messias per excellentiam vocatur mittendus: *Obsecro, Domine*, inquit Moyses, Exodi 4. loquens de Messia, *mitte quem missurus es*. Hinc Chaldaica paraphrasis et S. Pagninus vertunt: *Donec veniat Messias*; qui solus potest dici *expectatio gentium*, juxta promissionem Messiæ factam Jacob, Genes. 28. *Benedicentur in te, et in semine tuo cunctæ tribus terræ*: de quo Messia sibi promisso hic evidenter loquitur Jacob.

3. Omnis supremus principatus jam dudum sublatus est, non solum de tribu Juda, sed etiam de tota gente Judæorum, qui a multis sæculis vagi sunt, ac ubique terrarum, juxta prophetiam Osee 3. depressi sunt, *sine rege, et sine principe, sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theraphim*. Ergo ex vaticinio Jacob patet Messiam jamdiu advenisse.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1. *Judæi*: in Jacob vaticinio per vocem, *Schebet*, non significatur *Sceptrum*, seu *Virga* dominationis, sed *Virga* tribulationis, ita ut sensus sit: *Non recedet virga tribulationis a Juda, donec veniat Messias*. Atqui usque modo Judæi ubique terrarum tyrannica servitute premuntur, ergo Messias nondum venit.

Resp. dist. maj. Quia 1. Jacob tribui Judæ nonnisi fausta et felicia prænuntiat, nimirum honorem ab aliis tribubus, victoriam de hostibus, supremam potestatem, ubertatem, etc.

2. Quia vox, *Schebet*, nusquam significat virgam tribulationis, nisi vocem habeat adjunctam, qua determinetur ad tribulationem significandam, v. g. Ps. 2. *Reges eos in virga ferrea*. Isaiæ 10. *Væ Assur, virga furoris mei et baculus ipse est*. Atqui tantum abest, ut vox, *Schebet*, per aliquid adjunctum determinetur ad significandam tribulationem, quin e contra per hæc verba sequentia, *et Dux de femore ejus*, determinetur ad significandam supremam auctoritatem; ergo, etc.

Objiciunt 2. In vaticinio particula, *donec*, non significat cessationem regiæ dignitatis in Juda, sed ejusdem continuationem, ut sensus sit: *Postquam venerit Messias, qui sceptrum Tribui Judæ restituet, nunquam deinceps ab ea auferetur*. Ergo nondum venit Messias.

Resp. *nego ant.* Absque ullo enim vel levissimo fundamento particula, *donec*, vertitur in particulam *postquam*, absque ullo Scripturarum exemplo, in quibus particula, *donec*, cessationem rei naturaliter significat; sic Genes. 26. de Isaac dicitur: *Ibat proficiens, atque succrescens, donec magnus effectus est*, tunc enim desiit succrescere. Porro veteribus Judæis ita exploratum fuit Jacob per particulam, *donec*, determinasse Messiam venturum, cum sceptrum de Juda defecerit, ut, cum in Herode illud defecisse cognoverunt, aliqui Herodem ipsum, alii Joannem Baptistam, Messiam esse arbitrati fuerint.

Instant 1. Jacobæum vaticinium in Davide, longo tempore post mortem Jacob, primum vim habuit; ergo ex illo concludi minime potest non defuturum in tribu Juda sceptrum, donec veniat Messias.

Resp. *nego conseq.* Jacob enim non prædixit fore, ut statim a sua morte, Tribus Juda sceptrum obtineret, sed prædixit duntaxat fore, ut, ex quo Tribus Juda sceptrum obtinuisset, eo non destitueretur simpliciter et absolute donec Messias veniret.

Instant 2. Juxta illam explicationem nondum venit Messias; nam in extremis Asiæ partibus extat imperium Judæorum, in quo præficiuntur Duces ex Tribu Juda, ut testantur aliqui Rabini; ergo.

Resp. *nego ant.* Illud enim imperium est prorsus fictitium: nam ex relationibus viatorum, qui totam peragrarunt Asiam, constat Judæos ubique terrarum duro premi servitute; immo ipsimet, tempore mortis Christi declaraverunt se omni auctoritate ac reipublicæ forma destitutos, cum clamaverunt (*Joan.* 18. *vers.* 31. *et cap.* 19. *vers.* 15.) *Nobis non licet interficere quemquam, non habemus regem, nisi Cæsarem*.

Objiciunt 3. Per vocem, *Siloch*, in Jacob vaticinio, significatur urbs, *Silo*, quatenus pertinet ad Saul et Jeroboam, qui in *Silo*, ubi servabatur Arca, uncti fuerunt in reges, ita ut sensus sit: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniant Saul et Jeroboam in Silo, ubi consecrentur in reges*. Ergo illa prophetia non potest intelligi de Messia.

Resp. *nego ant.* Quia 1. prophetia redderet hunc sensum ridiculum: *Non auferetur, etc. donec veniat urbs Silo*. 2. Quia nec Saul, nec Jeroboam, uncti sunt in *Silo*, sed Saul in Ramatha (1. *Reg.* 10.), et Jeroboam in Sichem (3. *Reg.* 12.) 3. Quando unctus est Saul, Arca erat in Cariathiarim, in domo Aminadab (1. *Reg.* 7. *vers.* 1.); et quando unctus est Je-

roboam, Arca erat Jerosolymis, quo translata fuerat a Davide de Cariathiarim (2. *Reg.* 6.). 4. Quia, nec in Saule, nec in Jeroboam defecit sceptrum de Juda; *non in Saule*, quia quando unctus est, nondum erat sceptrum in Tribu Juda, ut constat; *non in Jeroboam*, quamvis enim decem tribus illum secutæ fuerint, stetit tamen semper incolume regnum Judæ, cujus regia erat Jerusalem.

Quæres: *An prophetia Jacob fuerit completa in Jesu Nazareno?*

Resp. *affirm.* Quia ex quo David, in quo Judæ vaticinium vim habere cœpit, sceptrum accepit, penes Tribum Juda perpetuo mansit suprema auctoritas, sive singularibus personis ex ea regnum capessentibus, sive tota Tribu libere aliarum tribuum personas ad Ducatum evehente, usque ad Herodem, in quo, cum esset alienigena, Idumæus nempe, seu ex posteris Esau, ut docet Josephus (*Lib.* 14. *Antiq. Judaicarum cap.* 2.), extincta est omnis Judaicæ Tribus auctoritas, et, quo regnante, natus est Jesus Nazarenus, in quo impleta sunt omnia, quæ de Messia prædicta sunt a prophetis, ut videbimus cap. sequenti.

Objicies 1. Vaticinium Jacob non fuit impletum in Jesu Nazareno; ergo.

Prob. ant. Jesus Nazarenus non venit statim ut Herodes regnum a Romanis obtinuit; ergo, etc.

Resp. *nego conseq.* Nam particula, *donec*, sæpe in Scriptura sumitur late et indeterminate, nempe pro aliquo temporis intervallo, ut hic sumitur pro tempore adventus Christi; unde, ad verificationem vaticinii Jacob, sufficit, quod Jesus natus sit sub Herode alienigena: immo requiritur quod Jesus non venerit, nisi sublato sceptro, cujus ablatio debuit esse signum illius adventus, et, non solum docti, sed et vulgus, pro certo habebant, juxta illud Samaritanæ, Jo. 4. *Scio quia Messias venit*.

Inst. 1. Herodes non erat alienigena; ergo.

Resp. *nego ant.* Certum est enim, ex omnibus historicis, Herodem fuisse alienigenam Ascalonitem secundum aliquos, Idumæum secundum alios, quos conciliat Epiphan. hæresi 20. dicens, eum posse dici *Idumæum*, et *Ascalonitam*, quod nempe ex Antipatre, Ascalonita, in Idumæa captivo, inibi natus fuerit.

Inst. 2. Idumæi, ex quo a Joanne Hircano, annis ante Christum 90. subacti fuerunt circumcisioni, aliisque Judaicæ religionis ritibus, subjecti fuere, omnibusque Judæorum privilegiis donati, teste Joseph (*Lib.* 13. *Orig. cap.* 17.). Ergo Herodes fuit Judæus.

Resp. *dist. conseq.* Fuit Judæus, nomine, et religione, *conc.* genere, et sanguine, *nego conseq.* Genus autem Herodis hic quærimus, non religionem.

Inst. 3. Atqui Herodes fuit Judæus genere; ergo.

Prob. ant. Ex Nicolao Damasceno, qui apud Josephum, *lib.* 4. *antiquit. cap.* 2. scribit, *Herodem genus duxisse a primoribus Judæorum, qui in Judæam venerant e Babylonia*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Neque enim audiendus est Nicolaus Damasceo. cum subjungat ibidem Josephus, Nicolaum hoc scripsisse, non tam ad posteritatis cognitionem, quam ex adulatione, ut inde Herodis gratiam sibi conciliaret.

Objicies 2. Sceptrum non permansit in Tribu Juda usque ad adventum Jesu Nazareni; ergo vaticinium Jacob in eo non fuit impletum.

Prob. ant. Sceptrum desiit in Tribu Juda tempore Sedeciæ, qui postremus rex fuit in Babyloniam captivos a Nabuchodonosore ductos; nimirum sexcentis circiter annis ante Nativitatem Jesu Nazareni; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam, durante captivitate Babylonica, rex Judæorum erat *Joachim*, de Tribu Juda, quam in ipsa captivitate, ad solium regni exaltavit *Evilmerodach* rex, filius et successor Nabuchodonosoris (*L.* 4. *Reg. cap. ult. vers.* 27.); post mortem regis Joachim, *Zorobabel*, ex Tribu Juda et regio sanguine oriundus, recepit legislativam potestatem, et Ducis nomen; non ergo penitus ablatum fuit sceptrum de Juda, neque Dux de femore ejus in captivitate Babylonica, cujus tamen utriusque potestatis, regiæ, et ducalis ablatio, erat adventus Messiæ certum indicium, in Jacob vaticinio designatum.

Inst. 1. Post transmigrationem Babylonis, Machabæi, qui erant ex Tribu Levi, utpote Sacerdotes, Tribui Judæ præfuerunt per 400. circiter annos ante adventum Jesu Nazareni; ergo potestas suprema ducalis fuit tunc temporis ablata a Tribu Juda.

Resp. *dist. ant.* Machabæi præfuerunt Tribui Juda, auctoritate ab illa Tribu accepta, *conc.* auctoritate propria ab illa Tribu independente, *nego ant.* Itaque, tempore Machabæorum, suprema potestas semper mansit penes Tribum Juda, quæ summos Sacerdotes de Tribu Levi, et Concilium, *Sanhedrin*, eligebat, ut, suo nomine et secundum suas leges, rempublicam administrarent, ut patet 1. *Machab.* 9. ubi, defuncto Juda Machabæo, » Congregati sunt omnes, *Judæi*, amici Judæ, et dixerunt Jonathæ *ejus filio* ... Te hodie eligimus esse pro eo nobis in Principem et Ducem ad bellandum bellum nostrum. *Et subditur:* Et suscepit Jonathas tempore illo principatum ". Quemadmodum igitur dici non potest sceptrum Polonicum in natione Polonica defecisse, et ad gentem Germanicam transiisse, eo quod Germanum in regem elegerit: ita nec potest dici sceptrum in Tribu Juda defecisse, aut in Tribum Levi transisse, quando Tribus Juda in Duces elegit Machabæos, ut rempublicam, suo nomine, et secundum suas leges, administrarent: quare sceptrum semper in Tribu Juda remansit, donec Herodes alienigena regnum Judæorum, sine spe restitutionis, a Romanis obtinuit, absque electione, et consensu Judæorum: quod contigit tempore adventus Jesu Nazareni.

Inst. 2. Post captivitatem Babylonicam, suprema potestas non magis mansit penes Tribum Juda, quam penes Tribus Benjamin et Levi, quæ se Tribui Judæ ita adjunxerunt, ut nullo post hæc, quam Judæorum nomine appellarentur et censerentur (*Lib.* 1. *Paralip. cap.* 11. *v.* 12. *et* 13.); ergo.

Resp. *nego ant.* Nam suprema potestas ad solam Tribum Juda pertinebat, tum quia sedes regni fuit in Jerusalem, quæ pertinebat ad Tribum Juda; tum quia Tribus Levi et Benjamin, ita in unum populum, sub Regibus et Ducibus de Tribu Juda, coiverant, ut unicam duntaxat Tribum, nomine Juda appellatam, instituere censerentur; ideoque suprema auctoritas, quæ penes populum mansit, semper Tribus Juda propria fuit.

Objicies 3. Sicut Jacob prædixit, non defuturum sceptrum in Juda, donec veniat Messias, ita prædixit non defuturas benedictiones in Tribubus Joseph donec veniret idem Messias. » Filius accrescens Joseph ... » benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictio- » nibus patrum ejus, donec veniret desiderium col- » lium æternorum ". Atqui vaticinium de posteritate Joseph non fuit impletum in Jesu Nazareno; ergo nec vaticinium de Juda.

Prob. min. Posteri Joseph simul ac sceptrum Israeliticum in Jeroboam adepti sunt, a veri Dei cultu ad vitulos aureos deflexerunt, et diu ante adventum Jesu Nazareni, puta annis 717. juxta chronologiam doctissimi Calmet (*Tab. Chronolog. Biblior. p.* 253.) a Salmanassare, Assyriorum rege, in perpetuum exilium abducti fuerunt, 4. *Reg.* 17. Ergo.

Ut hæc gravis objectio solvetur, Theologi, et Interpretes, in duas abiere sententias circa transmigrationem decem Tribuum Israel sub Salmanassare.

Prima est eorum, qui volunt illam transmigrationem fuisse perpetuam, sicque *distinguunt maj. primi argumenti*. Jacob prædixit benedictiones in Tribubus Joseph, id est, in Ephraim, Manesse, et aliis Tribubus Israel, non defuturas, conditionate, nempe, si, et quamdiu Deo fideles permenserint: *concedunt*; absolute, *negant*; et ideo Jacob non dixit: *Non auferentur benedictiones, donec,* etc. quomodo dixit: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec,* etc. sed dixit: *Benedictiones confortatæ sunt,* etc. quæ dictionis differentia denotat, promissionem factam Joseph, non figere cessationem illarum benedictionum circa tempus Nativitatis Messiæ: ex que responsione ruit tota vie argumenti.

Secunda Sententia est eorum, qui *negant min. utriusque argumenti:* quia, inquiunt, captivitas m. Tribuum non fuit perpetua: ipsæ enim, cum Tribubus Jude et Benjemin, e Babylone reversæ sunt, sicut prænuntiatum fuerat e Prophetis, Jerem. 3. v. 18. » In diebus illis, ibit domus Juda ad domum Israel, et venient eimul de terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris. *Et Ezech.* 37. *vers.* 21. Hæc dicit Dominus, ecce ego assumem Filios Israel de medio nationum, ad quas ebierunt, et congregabo eos undique; et edducam eos ad humum suam, et faciam eos in gentem unem in montibus Israel, et Rex unus erit omnibus imperans: et non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna ... et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus ". Ibi clare prædicitur unio duodecim Tribuum post captivitatem. Item Amos 9. vers. 14. » Convertam captivitatem populi mei Israel, et ædificabunt civitates desertas, et inhabitabunt ... et plantebo eos super humum suam, et non evellem eos ultra de terre sue, quam dedi eis, dicit Dominus ". Item Tobias, qui erat de Tribu Nephthali, monet filium, *cap.* 14. quod: » Fratres tui, qui dispersi sunt e terra Israel, revertentur ad eam; omnis eutem deserta terra ejus replebitur, et domus Dei, quæ in ea incensa est, iterum rædificabitur, ibique revertentur omnes timentes Deum ". *Quare Esdras*, lib. 1. c. 6. vers. 16. *narrat hunc reditum:* Fecerunt eutem, *inquit,* Filii Israel, Sacerdotes et Levitæ et reliqui Filiorum transmigrationis Dedicationem domue Dei in gaudio, et obtulerunt ... hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum Tribuum Israel ". Quare duodecim hircos immolarunt? nisi quia 12. Tribus redierant, et unum populum constituebant.

Inst. Osee 1. vers. 6. dicitur. » Voca nomen ejus absque misericordia, quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum, et domui Juda miserebor, et salvabo eos in Domino Deo suo". Ergo captivitas decem Tribuum Israel fuit perpetua.

Resp. *nego conseq.* Oseas enim, *cap.* 11. de filiis Israel, ait: » Avolabunt quasi avis ex Ægypto, et » quasi columba de terra Assyriorum, et collocabo » eos in domibus suis, dicit Dominus ". Ergo, ex Cap. 1. videtur tantum sequi, quod Deus non eodem modo misertus sit domui Israel, quo misertus est domui Judæ, quæ rediit cum duce suo; cum e contra decem Tribus Israel redierint sub duce Tribuum Judæ et Benjamin, quibus fuerunt unitæ et quasi insitæ, nec amplius populum distinctum formevarint, ut prophetavit Ezechiel supra.

II. Probatio ex vaticinio Danielis.
9. ver. 24.

Danieli oranti apparuit Gabriel Archangelus, eique adventum Messiæ, et illius adventus tempus revelavit, his verbis: » Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus Sanctorum ".

» Scito ergo et enimadverte: eb exitu sermonie (*id est edicti Regis Persarum*) ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginte duæ erunt, et rursum ædificabitur platea, et muri in angustia temporum ".

» Et post hebdomades sexaginta duas, (*ab urbis ædificatione*) occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui eum negaturus est, et civitatem, et Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo; et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio ".

» Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadis deficiet Hostia et Sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio ". Ex hac prophetia eic argumentum conficitur.

Ille, de quo fit mentio in Danielis Prophetia, est Messias; atqui jamdiu hebdomadæ, post quas venturus dicitur, elapsæ sunt; ergo jamdiu venit Messias.

Prob. maj. Soli Messiæ adaptari possunt characteres a Daniele in sua Prophetia delineati; ergo, etc. namque:

1. Dicitur *Christus,* quæ vox græca idem sonat, ac hebraica, *Messias*.

2. Dicitur *Dux,* quo titulo insignitur Messias Isaiæ 55. *Ecce testem dedi eum, Ducem, ac Præceptorem gentibus*.

3. Dicitur *Sanctus Sanctorum,* quod nomen soli Messiæ convenit, qui est Sanctus per excellentiam, Isaiæ 54. *Redemptor tuus Sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur*.

4. Dicitur, quod sit impositurus finem peccato, iniquitatem deleturus, justitiam sempiternam adducturus; quæ omnia soli Messiæ conveniunt, juxta illud Isaiæ 61. *Spiritus Domini ... misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam, etc.* et illud Malachiæ 4. *Orietur vobis timentibus nomen Sol justitiæ*.

5. Dicitur quod per ejus adventum debeat impleri *Visio et Prophetia,* quod soli Messiæ convenit, qui, cum sit veritas, finem imposuit umbris et figuris quæ eum designabant.

6. Dicitur, quod sit morti tradendus; atqui id de Messia Prophetæ prædixerant. *Sicut ovis ad occisionem ducetur,* inquit Isaias, 53.

Porro hi characteres ita sunt Messiæ proprii, ut veteres Rabbini, teste D. Hieronym. in Daniel c. 9. hoc vaticinium de Messia interpretati fuerint.

Prob. min. In Sacra Scriptura, hebdomada duobus tantum modis sumitur, nimirum: 1. Pro septem diebus, sic *Levitici* 22. sumitur: 2. Pro hebdomada annorum, Levit. 25. *Numerabis quoque tibi septem hebdomades annorum,* id est, septies septem annos, qui simul efficiunt 49. annos. Atqui sive 70. hebdomades sumantur pro hebdomadibus dierum, sive sumantur pro hebdomadibus annorum, (ut de facto sumi debeet) jamdiu præterierunt: nam septuaginta

hebdomades dierum conficiunt dies 490. septuaginta vero hebdomades annorum conficiunt 490. annos. Hoc porro spatium a multis jam sæculis elapsum est; ergo Messias jamdiu venit.

Quæres: *An Prophetia Danielis fuerit completa in Jesu Nazareno?*

Resp. *affirm.* Idque ostenditur ex tribus capitibus: 1. Ex circumstantiis illius, qui Danieli, ab Angelo Gabriele, promittitur: 2. Ex eventibus mortem illius comitantibus. 3. Ex eventibus mortem ejus sequentibus.

1. Ex circumstantiis illius Messiæ, qui venturus Danieli promittitur, ostenditur quod Messias ille sit Jesus Nazarenus, namque ... 1. Per adventum Messiæ promissi, peccatum debet finem accipere, deleri iniquitas, et adduci justitia sempiterna; atqui finem accepit peccatum et deleta est iniquitas per Jesum Nazarenum, qui *dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate* (2. *ad Tit. v.* 14.); et per eum adducta est justitia sempiterna, nam *factus est nobis ... justitia, et sanctificatio et redemptio* (1. *Cor.* 1. *v.* 30.) ergo, etc. ... 2. Messias promissus dicitur, *Christus*, id est, unctus, et *Sanctus Sanctorum*; atqui Jesus Nazarenus est unctus, quia ex plenitudine divinitatis cum humanitate conjunctæ, factus est plenus gratia et veritate; item est *Sanctus Sanctorum*, quia non tantum est Sanctus sanctitate accidentali, sicut alii qui dicuntur sancti, sed est Sanctus sanctitate substantiali per sui cum divinitate substantialem unionem ... 3. In adventu Messiæ debent *impleri Visio et Prophetia*; atqui figuræ et Prophetiæ, quæ Messiam annuntiabant, impletæ sunt in Jesu Nazareno, ut tradit D. Matth. c. 12. *Omnes Prophetæ, et lex usque ad Joannem prophetaverunt* ... 4. Messias promissus debuit occidi post hebdomadas 69. atqui Jesus Nazarenus, juxta Chronologicos exactiores, occisus est in medio hebdomadæ septuagesimæ; ergo etc.

2. Idem ostenditur ex eventibus mortem Messiæ promissi comitantibus, nimirum: 1. Quod *non erit populus*, id est, nihil ad Christum, a quo alienus habebitur populus Judaicus, *qui eum negaturus est*.

2. Quod *in dimidio hebdomadis* (septuagesimæ) *sunt deficiet Hostia et Sacrificium*; atqui hæc comitata mortem Jesu Nazareni: tunc enim populus Judaicus eum negavit, cum dixit: *Non habemus Regem nisi Cæsarem, crucifige, crucifige eum*. Tunc enim defecit Hostia et Sacrificium, non quod reipsa sacrificia Judaica tunc cessaverint, sed quod eorum vis at præceptum evanuerint, quando Christus ea abrogavit, dicens: *Consummatum est*, quod quidem mysterium, velo templi scisso, adumbratum est.

3. Idem ostenditur ex eventibus mortem Messiæ sequentibus, nimirum, quod *Civitatem et Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo*; quod *finis ejus vastitas*; quod *post finem belli statuta desolatio*, quæ *usque ad consummationem et finem perseverabit*. Atqui hæc omnia Jesu Nazareni mortem secuta sunt, non quidem immediate, hoc enim non requirit prophetia, sed paucis aliquot annis: etenim 40. post Christi mortem annis, *Titus* Vespasiani filius, Dux ille venturus cum exercitu Romano, Jerosolymam oppugnavit, et penitus evertit, tuncque et ipsum templum a militibus dissipatum et combustum fuit, Judæique occisi, alii capti, abducti, et undequaque ita dispersi, ut populus esse desierint, quæ desolatio ab annis 1700. et amplius durat, et usque ad mundi finem duratura est.

Objicies 1. Non potest assignari tempus, quo 70. hebdomades sint enumerandæ; ergo ex Prophetia Danielis non potest colligi, saltem certo, Messiam missum jam advenisse.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Nam etsi manifestum non esset, a quo præcise tempore enumerandæ forent 70. hebdomades, tamen adhuc esset evidens elapsam esse ultimam, in cujus medio Messias prænuntiatur morti tradendus; nam desinere debuit ante cessationem sacrificii veteris: atqui sacrificium illud jamdiu desiit: in uno enim Jerosolymorum templo, juxta Legis Mosaicæ præscriptum, sacrificia offerri poterant: ergo, cum a mille septingentis annis et amplius, Jerosolymorum templum dirutum fuerit, sacrificia apud Judæos omnino desierunt.

Dixi, *transeat ant.* Quia, juxta fere omnes Chronologos hodiernos, 70. hebdomades ducunt initium ab anno 20. Artaxerxis Longimani, qui eo anno Nehemiæ fecit facultatem iterum ædificandi, non templum, sed urbem Jerosolymitanam, juxta illud Nehemiæ, 2. Esdræ 2. *anno* 20. *Artaxersis ... dixi ad Regem ... si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem patris mei; et ædificabo eam ... et dedit mihi Rex juxta manum Dei mei bonam mecum*.

Inst. 1. Ergo Prophetia Danielis non fuit completa in Jesu Nazareno.

Prob. ant. Juxta Prophetiam, ultima hebdomada debuit incidere in tempus Passionis Christi; atqui si initium 70. hebdomadum ducatur ab anno 20. Artaxerxis Longimani, ultima hebdomada non incidit in tempus Passionis Jesu Nazareni; ergo etc.

Resp. *nego min.* Nam, juxta exactiorem Chronologiam doctissimi Calmet (*Dictionario Historico, Chronologico, v. Artaxerxes*) annus vigesimus Artaxerxis incidit in annum mundi 3550. quibus si addantur 490. anni, quibus constant 70. hebdomades annorum, conficient annos 4040. qui est annus quartus post Jesu Nazareni Passionem, quæ advenit anno mundi 4036. cum medio, et consequenter in medio hebdomadis septuagesimæ; nempe anno ab edicto Artaxerxis 486. cum medio.

Inst. 2. Artaxerxes, anno sui regni septimo Judæis dedit facultatem reædificandi urbem Jerosolymitanam (*Esdræ* 1. *cap.* 7.): ergo ab eo anno hebdomades Danielis ducunt initium.

Resp. nego ant. Nam Artaxerxes, edicto dato anno regni sui septimo, potestatem non facit rursus ædificandæ civitatis Jerusalem, sed tantum Templi restaurandi, et cultus veri Dei restituendi; unde non alterius rei fit mentio in edicto quod Esdras anno 7. Artaxerxis obtinuit.

Prob. ant. 1. Esdræ cap. 7 dicitur: *Dedit ei* (Esdræ) *Rex ... omnem petitionem ejus*. Atqui non est dubium, quin Esdras petierit urbis reædificationem; quomodo enim sine muris manere potuissent tot Judæorum millia, quæ secum reduxerat Esdras, cum tot, tamque infensos haberent hostes vicinos? Ergo.

Resp. *nego min.* Nihil enim tunc temporis a Rege petierat Esdras, quod murorum civitatis instaurationem spectaret, sed tantum ea, quæ ad Dei cultum et observationem Legis pertinerent, quod ex una lectione citati capitis septimi Esdræ manifestum est.

Objicies 2. In Prophetia dicitur, quod hebdomades sint *abbreviatæ*; ergo non debent sumi pro 70. hebdomadibus integris.

Resp. *nego conseq.* 1. Quia in Hebræo legitur: *Hebdomadæ 70. decisæ sunt*, juxta quem sensum nulla remanet difficultas: 2. Quia hebdomadæ non ideo dicuntur abbreviatæ, quod integræ non sint, sed quod cum Deus hebdomadas plures quam 70. constituere potuisset ante Messiæ adventum, tamen 70. duntaxat statuit, ob Danielis, aliorumque Sanctorum, orationes et suspiria.

III. Probatio ex vaticinio Aggæi, cap. 2. vers. 7.

Cum Judæi, qui viderunt magnificentiam Templi a Salomone ædificati, tristitiam ex eo concepissent, quod Templum a Zorobabele constructum ad veteris Templi gloriam non accederet, ut narratur 1. *Esdræ* 3. Aggæus sic eos consolatur: *Hæc dicit Dominus exercituum, adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum, et terram, et mare, et aridam. Et movebo omnes gentes: et veniet desideratus cunctis gentibus: et implebo domum istam gloria... magna erit gloria domus istius novissimæ plusquam primæ, et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.* Ex hac Prophetia sic argumentor: Nulli dubium est quin de adventu Messiæ locus iste intelligatur, qui solus potest dici, *desideratus cunctis gentibus;* in quo benedicendæ sunt omnes gentes; solus potest dici daturus pacem veram, et cælestem, qui solus innocens reconciliavit Deo peccatores; atqui ille Messias jamdiu advenit; ergo, etc.

Prob. min. 1. Messias promittitur venturus post *unum* tempus *modicum*, post *unum pusillum*, ut habet Hebraica editio; atqui ab anno 2. Darii Hystaspis, que prædixit Aggæus, usque ad tempus præsens, plusquam duo annorum millia effluxerunt; ergo Messias jamdiu advenit.

Prob. min. 2. Messias promittitur venturus stante adhuc Templo a Zorobabele constructo, in quo debuit annunciare pacem, cujus major futura erat gloria, quam gloria primi Templi a Salomone constructi, nimirum ob præstantiam Messiæ illud ingredientis: nullo enim alio sensu superare potuit gloriam Templi Salomonis, cujus stupenda erat magnificentia, quod fuit decoratum Arca fœderis, unde Deus reddebat oracula: oleo divinæ unctionis: igne perpetuo: virga Aaron: præsentia Dei in propitiatorio, etc. quibus caruit Templum Zorobabelis; atqui a mille sexcentis annis et amplius, illud Templum a Tito funditus dirutum fuit ac combustum; ergo concludendum est, jamdiu advenisse Messiam, eumque esse Jesum Nazarenum.

Objiciunt Judæi. Christus non intravit in Templum Zorobabelis, sed in illud, quod Herodes, post Templum Zorobabele penitus dirutum, construxit; ergo Prophetiæ Aggæi promissiones, non possunt referri ad secundum Templum, sed ad tertium Herodianum.

Resp. *nego ant.* 1. Quia hæc particula demonstrativa, *ista domus,* indigitat secundum Templum quod tunc a Zorobabele construebatur. 2. Quia templum quod Judæi vocant Hærodianum, hoc ipsum est Templum Zorobabelis, quod, in aliquibus duntaxat suis partibus collapsum, Herodes reparavit, ornavit, atque ditavit, ut notat Cornel. a Lapide in Aggæum.

IV. Probatio ex vaticinio Malachiæ Prophetarum ultimi. Cap. 3. v. 1.

Prophetiam Aggæi confirmat Malachias, dicens: *Ecce ego mitto Angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam: et statim veniet ad Templum suum Dominator, quem vos quæritis, et Angelus Testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum.* Ibi profecto intelligitur Messias, qui est Dominus quem expectabant Judæi, et Angelus testamenti quem desiderabant, quia fœdus sempiternum Deum inter et homines constituere debebat; atqui promittitur venturus *statim*, et juxta Septuaginta, *subito*, immo *ecce* jamjam *venit* juxta prophetiam: promittitur venturus ad Templum a Zorobabele constructum, quod a 17. seculis, et amplius, est ita destructum, ut nulla prorsus illius iterum excitandi spes affulgere possit; ergo Messias jam venit. Estque Jesus Nazarenus, qui *statim* post suam Nativitatem in Templo oblatus est, cujus Angelus, seu Præcursor prædicitur, nimirum Joannes Baptista, qui per suam prædicationem homines disposuit ad illum, ut verum Messiam, recipiendum: *Hic est enim de quo scriptum est,* ait, Matth. 11. *Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.*

CAPUT II.

Utrum Jesus Nazarenus sit Messias in Lege promissus?

CONCLUSIO.

Jesus Nazarenus est Messias in Lege promissus. Propositio jam probata manet ex mox dictis: nihilominus.

Prob. ulterius. Omnes Prophetiæ de Messia editæ, in Jesu Nazareno fuerunt impletæ; ergo.

Prob. ant. Percurrendo singulas Prophetias.

1. Messias debuit nasci ex familia David, Isaiæ 11. *Egredietur virga de radice Jesse.* At Jesus Nazarenus ex semine David ortus est, Matth. 1. *Liber generationis Jesu Christi, Filii David, etc.*

2. Debuit nasci in Bethlehem, Michææ 5. *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.* At Jesus natus est in Bethlehem, Matth. 2. *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda.*

3. Nasci debuit ex Virgine, Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet et pariet Filium.* At Jesus natus est ex Matre Virgine, Matth. 1. *Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.*

4. Debuit adorari a Regibus, Psal. 71. *Reges Arabum, et Saba dona adducent: et adorabunt eum omnes Reges terræ.* Quod impletum in Jesu legitur Matth. 2. *Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam dicentes: Ubi natus est Rex Judæorum?... venimus adorare eum.*

5. Debuit fugere in Ægyptum, Osee, cap. 11. *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* At impletum est in Jesu, Matth. 2. *Consurgens, Joseph, accepit Puerum et Matrem ejus nocte, et secessit in Ægyptum.*

6. Debuit vendi 30. argenteis, Zachar. 11. *Et appenderunt mercedem meam* 30. *argenteis.* Quod in Jesu impletum dicitur, Matth. 26. *At illi,* Judæ, *constituerunt* 30. *argenteos.*

7. Novum sacerdotium debuit instituere, Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quod impletum est in Jesu, Matth. 26. *Cœnantibus autem illis, accepit Jesus panem, etc.*

8. Debuit prodi ab amico et familiari, Psal. 40. *Etenim homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem:* quod impletum est in Jesu, Joann. 18. *Sciebat autem et Judas qui tradebat eum, locum etc.*

9. Messias debuit potari felle et aceto. Psalm. 68. *Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto:* quod in Jesu impletum legitur, Matth. 27. *Dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.*

10. Debuit ingredi Jerosolimam, sedens super asinam et a civibus cum gaudio excipi. Zachar. 9. *Jubila, filia Jerusalem, ecce Rex tuus venit tibi justus et Salvator: ipse pauper et ascendens super asinam, et*

super pullum filium asinæ: quod impletum est in Jesu, Matth. 21. *Et adduxerunt asinam et pullum ... et eum desuper sedere fecerunt .... turbæ autem clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus, qui venit in nomine Domini.*

11. Debuit crucifigi et cum iniquis reputari, Ps. 21. *Foderunt manus meas et pedes meos.* Et Isaiæ 53. *Cum iniquis reputatus est.* Hoc autem fuit impletum in Jesu, Matth. 37. *Duxerunt eum ut crucifigerent. Crucifixi sunt cum eo duo latrones.*

12. Messias debuit resurgere, Psal. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* At impletum est in Jesu, Matth. ult. *Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, quæritis: non est hic: surrexit enim sicut dixit.*

13. Messias debuit ascendere in cœlum, Psalm. 46. *Ascendit Deus in jubilo.* Id autem in Jesu impletum legitur, Actor. 1. *videntibus illis,* Apostolis, *elevatus est... cumque intuerentur in cœlum euntem illum,* etc.

14. Debuit mittere Spiritum Sanctum, Joel. 2. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem.* Id autem in Jesu impletum legitur, Actor. 2. *Factus est repente de cœlo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis... et repleti sunt omnes Spiritu Sancto.*

15. Messiæ promissa fuit conversio gentium. Is. 49. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Illud magnum opus perficere debuit per eos qui credituri erant in eum, Isaiæ 66. *Ponam in eis signum, et mittam ex eis qui salvati fuerint, ad gentes ..... ad insulas longe .... et annuntiabunt gloriam meam gentibus et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino. Et assumam ex eis Sacerdotes et Levitas, dicit Dominus.* Atqui vocatio gentium facta est per Jesum Nazarenum, qui, Apostolorum suorum ministerio, totum mundum, idololatriæ deditum, ad veri Dei cultum reduxit.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt Judæi. Adventus Messiæ debet esse magnificus et gloriosus, Psalm. 49. *Deus noster manifeste veniet et non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet.* Atqui talis non fuit adventus Jesu Nazareni, qui in vili stabulo, et in medio duorum animalium, natus est; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Adventus Messiæ secundus, quando nimirum veniet in majestate sua judicaturus vivos et mortuos, *conc.* nam ex Matth. 25. *Tunc sedebit super sedem majestatis suæ.* Adventus Messiæ primus, *nego maj.* tunc enim, juxta Prophetiam Zachariæ 9. *Rex veniet justus et Salvator: ipse pauper,* et ascendens *super asinam et super pullum filium asinæ.* Ecce illius Regis tota magnificentia.

Inst. 1. Cum venerit Messias, *Super solium David et super regnum ejus sedebit,* Isai. 9. atqui Jesus Nazarenus non sedit super solium David; ergo.

Resp. *dist. maj.* Sedebit super solium David, ita ut per solium David intelligatur Regnum spirituale, quod est Ecclesia, cujus Christus est Caput, *conc.* Regnum temporale, *nego maj.* Loquitur itaque Isaias hic de Ecclesia, quæ in æternum duratura est, unde addit, *Super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, corroboret in judicio et justitia, amodo et usque in sempiternum.* Regnum autem David temporale, in æternum non debuit, nec potuit durare, unde Christus ipse ait, Joann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.*

Inst. 2. In adventu Messiæ future est Israelitarum exaltatio, et rerum omnium abundantiæ: atqui tantum abest, ut Israelitæ in Jesu Nazareni adventu fuerint exaltati et ditati, quin potius fuerint depressi, et ad extremam egestatem redacti; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Futura est Israelitarum exaltatio secundum spiritum, et rerum omnium spiritualium abundantia, *conc.* secundum carnem exaltatio, et rerum temporalium abundantia, *nego maj.* Itaque Israelitæ dupliciter sumuntur. 1. Carnaliter, pro iis qui secundum carnem sunt posteri Israel. 2. Spiritualiter, pro iis qui fidem Israel imitantur, hi vero sunt Israelitæ, qui in adventu Christi constituti sunt in regno gratiæ et sanctitatis, juxta hanc Isaiæ 61. Prophetiam: *Spiritus Domini misit me ... ut ponerem lugentibus Sion, et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, et pallium laudis pro spiritu mœroris; et vocabuntur in ea sortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.* Quam Prophetiam cum legisset Jesus Nazarenus in Synagoga Nazareth, declaravit eam dicens: *Hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant.*

Inst. 3. Messias promissus debet Judæos liberare a servitutis jugo; atqui eos non liberavit Jesus Nazarenus; immo ab ejus adventu sub durissimo servitute gemunt; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* A servitute peccati et mortis æternæ, *conc.* A servitute principum, *nego maj.* Certum est autem quod Jesus Christus non modo Judæos, sed omnes gentes a jugo mortis æternæ et peccati liberavit, Coloss. 1. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit nos in regnum Filii dilectionis suæ.*

Inst. 4. Messias debet omnes gentes imperio suo subjicere, Psalm. 2. *Dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ;* atqui Jesus Nazarenus non subjecit omnes gentes imperio suo; ergo.

Resp. *dist. maj.* Debet omnes imperio suo spirituali subjicere, *conc.* temporali et caduco, *nego maj.* Porro Jesus Christus omnes gentes suo spirituali imperio subjecit, fidem interius, occulta gratiæ suæ subministratione, suadendo, mores reformando, etc.

Inst. 5. Atqui Messias debet omnes gentes subjicere imperio suo temporali; ergo, etc.

Prob. ant. Messias promissus, futurus est bellator, Psalm. 44. *Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent;* ergo.

Resp. *dist. ant.* Messias futurus est bellator sensu spirituali, *conc.* sensu carnali Judæorum, qui Messiam Ducem, armis et opibus præpotentem, expectabant, a quo ab omnibus suis hostibus forent liberandi, *nego ant.* Porro Jesus Christus spirituali modo bellator et victor fuit, quia de infidelitate, de errore, dæmone, immo de ipsamet morte plenam reportavit victoriam, nam ex Heb. 2. *Participavit carni et sanguini, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum.*

Inst. 6. Verus Messias debuit idolorum cultum extinguere; atqui Jesus Christus idolorum cultum non extinxit; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Debuit cultum idolorum extinguere paulatim, et per gradus, *conc.* simul et uno momento, *nego maj.* Est quippe ordo divinæ providentiæ, ut nonnisi per quosdam gradus ad finem suum perveniat.

Inst. 7. Verus Messias ab Ecclesia recipi debuit; atqui Synagoga, quæ tunc sola erat Ecclesia non recepit Nazarenum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Messias debuit ab Ecclesia, non quæ tunc formabatur, recipi, *conc.* a Synagoga, *nego maj.* Imo, juxta prophetias de Messia factas debuit a

Judæis rejici et crucifigi et a gentibus recipi. Id expresse prædixit Isaias 65. *Invenerunt me, qui non quæsierunt me; dixi; ecce ego, ecce ego, ad gentem quæ non invocabat nomen meum.* E contra, *expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona, post cogitationes suas.* Hoc autem impletum est in J. C. qui Joann. 1. *In propria venit, et sui eum non receperunt.*

DISSERTATIO V.

De causis Incarnationis.

Nota. Circa causam Incarnationis efficientem nulla est controversia: certum enim est, ipsum opus esse totius Trinitatis; est enim opus ad extra; sed opera ad extra, sunt totius Trinitatis; ergo, etc. Itaque restat agendum: 1. De causa finali, seu motiva Incarnationis: 2. De causa ejusdem meritoria, duplici Capite.

CAPUT I.

De causa finali, seu motiva Incarnationis.

Nota. Hic duplex movetur quæstio: *prima,* quæ spectat dogma, utrum generis humani redemptio fuerit finis Incarnationis; *secunda,* quæ spectat scholæ dissidium, utrum generis humani redemptio, ita fuerit finis adæquatus et totalis Incarnationis, vi præsentis decreti, ut, homine non peccante, Verbum non fuisset Incarnatum.

QUÆSTIO I.

Utrum generis humani redemptio fuerit finis Incarnationis?

CONCLUSIO.

Incarnatio facta est ad liberandum hominem a peccato... Est de fide contra Pelagianos negantes peccatum originale, et necessitatem gratiæ Christi ad delenda peccata, docentesque Christum datum esse hominibus ut exemplum, Doctorem et Legislatorem, non ut redemptorem proprie.

Prob. prop. 1. Ex Scriptura, Joan. 3. *Misit Deus Filium suum in mundum, ut salvetur mundus per ipsum:* Matth. 18. *venit Filius hominis salvare, quod perierat.* 1. Ad Tim. 1. *fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.* Quibus verbis expresse et clare declaratur Verbum Incarnatum esse ad liberandum homines a peccato et damnatione æterna.

Prob. 2. Ex Concilio Niceno I. in Symbolo: *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem, descendit de cælis, et Incarnatus est de Spiritu Sancto, et homo factus est.*

Prob. 3. Ex traditione PP. quorum textus referemus quæst. sequenti, contenti hic proferre testimonium S. Bernardi epist. 190. contra Abailardum. *Si verum est dicere,* inquit, *quod Christus non venit ad hominem liberandum, sed tantum ad institutionem vitæ et charitatis commendationem,* (*ut Abailardus volebat*) *hoc modo ipse Abailardus cum Pelagio evacuat pretium sanguinis Christi.* Ergo.

Quæres 1. *An Christus venerit, tum propter peccatum originale, tum propter peccata actualia?*

Resp. *affirm.* Idque est de fide cum expresse legatur in Scripturis, 2. ad Tit. *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Et 1. Jo. 1. *Sanguis Jesu Christi emundet nos ab omni peccato.* Et c. 3. ait: *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Atqui non solum peccatum originale, sed et actualia, sunt opera diaboli; ergo.

Quæres 2. *An Christus magis præcipue venerit ad delendum peccatum originale?*

Resp. *affirm.* Quia propter illud peccatum magis præcipue Christus venit, quod est majus extensive; atqui peccatum originale, peccato actuali majus est extensive, cum per illud primus parens omnes suos posteros reddiderit inimicos Dei, Filios iræ, et indignos vita æterna; ergo.

Quæres 3. *Utrum venisset Christus, si, Adamo non peccante, peccassent ejus posteri?*

Resp. nihil de hac re certum potest definiri, cum id nullibi revelatum reperiatur. *Quis,* ait Apost. Roman. 11. *cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Ab his ergo otiosis quæstionibus abstinendum judicamus.

QUÆSTIO II.

Utrum generis humani redemptio ita fuerit finis adæquatus et totalis Incarnationis, ut, homine non peccante, Verbum non fuisset Incarnatum?

Nota. Præsens quæstio non est de possibili: certum est enim, quod Deus potuisset Incarnari virtute alterius decreti, si homo non peccasset; in hoc enim nulla est repugnantia; sed quæstio est de facto, nimirum, utrum in præsenti rerum ordine, ac virtute præsentis decreti, Christus venisset, etiamsi homo non peccasset: circa quod duplex est sententia.

Prima, est Scoti et ejus discipulorum, qui docent Verbum, etiam homine non peccante, incarnandum fuisse vi præsentis decreti, non quidem in carne passibili, sed in carne impassibili. Hinc, secundum hos Theologos, Verbum fuit incarnatum vi duplicis virtualiter decreti: *Per primum,* decreta est Incarnatio in carne impassibili propter ejus excellentiam ante prævisionem lapsus hominis. *Per secundum,* decreta est Incarnatio in carne passibili propter redemptionem hominis lapsi.

Secunda, est Divi Thomæ et majoris partis Theologorum, qui docent redemptionem hominis fuisse motivum totale et adæquatum Incarnationis ita ut Verbum, vi præsentis decreti, Incarnatum non fuisset, si homo non peccasset; cum quibus sit:

CONCLUSIO.

Verbum divinum vi præsentis decreti non fuisset incarnatum, si homo non peccasset.

Prob. 1. *ex Scriptura,* in qua Filius Dei dicitur simpliciter venisse, ut redimeret genus humanum; imo hoc unicum assignat motivum, Jo. 3. *Non misit Deus Filium suum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Hinc D. Paulus rationem reddens, cur Christus carnem assumpserit, ait: *Quia ergo pueri participaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum.* Atqui in his textibus non solum agitur de adventu Christi in carne passibili, sed de ejus adventu simpliciter; ergo illius unicum est motivum, nempe redemptio generis humani.

Dicunt Scotistæ: Quamquam Scripturæ redemptionem hominis pro motivo Incarnationis assignent, tamen non negant aliud motivum; ergo datur aliud.

Resp. *dist. ant.* Non negant aliud motivum expresse, *conc.* tacite, *nego ant.* In his quippe rebus, in

quibus, quid voluerit Deus, e Scriptura magis, quem ex nostris conjecturis expiscandum est, tacite saltem negatur aliud motivum, quando unicum refertur; sic dum Scriptura unius mundi creationem exponit, plures tacite negat.

Instab. Scripturæ alia motiva non obscure designant, puta quod venerit Christus: 1. Ut Doctor noster, Joann. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem*. 2. Ut Pastor, Jo. 11. *Ego sum Pastor bonus*. 3. Ut largitor vitæ per gratiam, Jo. 10. *Ego veni ut vitam habeant*. 4. Ut Sponsus Ecclesiæ, Ephes. 5. Ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Scriptura, alia designat Incarnationis motiva, in motivo redemptionis hominum comprehensa, *conc.* a motivo redemptionis distincta, *nego ant.* Itaque illæ Christi adventus rationes a motivo redemptionis exiguntur tamquam illius appendices: venit enim Christus ut doctor, sed ut illuminet hominem existentem in tenebris peccati, Jo. 1. venit ut pastor, sed ut quæreret ovem quæ perierat, *Lucæ* 15. venit ut largitor vitæ, sed instar medici ad ægrum, quem semivivum latrones reliquerunt, *Luc.* 10. venit ut sponsus, sed cui applicatur illud quod, *Exodi* 4. Moysi tribuit Sephora, *Sponsus sanguinum tu mihi es*: ut qui suo sanguine sibi coemerit ac desponsaverit animas nostras; ergo illæ omnes rationes adventus Christi, quas designat Scriptura, in singulari motivo redemptionis nostræ comprehenduntur.

Prob. 2. *Ex tradit. PP.* Qui nullum aliud motivum afferunt, immo sæpe quodlibet aliud excludunt.

S. Irenæus, lib. 5. contra hæreses c. 14. ait: *Si non haberet caro salvari, nequaquam*, id est, nullo modo, *Verbum Dei caro factum esset: et si non haberet sanguis justorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus*.

S. Athanasius, orat. 3. contra Arianos: » Dominus, *inquit*, non habuit causam, ut esset Verbum, nisi quod esset patris germen et sapientia unigenita; eum tamen homo efficitur, tum causa substituitur, cur eum oporteat carnem gestare: necessitas quippe hominum indigentiaque anterior est, quam illius nativitas, qua sublata non induisset carnem ".

S. Chrysost. hom. 5. in Epist. ad Hebr. *Carnem nostram suscepit propter benignitatem solum et clementiam, ut nostri misereretur, non enim est alia dispensationis causa, quam hæc sola*.

Origenes homil. 24. in Numeros: *Si non fuisset peccatum ... mansisset*, Christus, *hoc quod in principio erat, Deus Verbum*.

Div. August. serm. 8. de verbis Apost. *Si homo non periisset, Filius hominis non venisset*. Et Serm. 9. *nulla fuit causa veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere: tolle morbos, tolle vulnera, et nulla est causa*. Consentiunt alii Patres.

Argumenta ex ratione deprompta non afferimus, ex Scripturis enim solum et traditione, explorandum est quod ab una Dei voluntate pendet.

Scotistæ respondent, Sanctos Patres intelligendos esse de adventu Christi in carne passibili, non vero in carne impassibili, sed

Contra est: Quia SS. PP. absolute et simpliciter negant Christum venturum fuisse, hac sublata causa; ergo sicut nunc simpliciter et absolute dici non potest quod Christus nequaquam venerit, quia non venit in carne impassibili, ita nec SS. PP. potuerunt dicere, quod, sublata hac causa, Christus nequaquam venisset, intelligendo quod non venisset in carne passibili.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ille, homine non peccante, venturus fuisset, saltem in carne impassibili, quem Deus futurum decrevit, antequam Adami futuritionem decerneret; atqui Deus Christum futurum decrevit; ergo, etc. Resp. *nego min.*

Prob. min. Is, quem Deus voluit esse initium viarum suarum, antequam quidquam operaretur ad extra, haud dubie decretus fuit, antequam Adami futuritio decerneretur; atqui Deus Christum voluit esse initium viarum suarum, antequam quidquam operaretur ad extra, Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret*, quod intelligitur de Sapientia incarnata; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Deus Christum, quatenus est Verbum divinum, voluit esse initium viarum suarum, *conc.* quatenus homo, *subdist.* Voluit esse initium viarum suarum, antequam quidquam faceret circa salutem hominis lapsi, *conc.* circa hominis existentiam naturalem, *nego min.* Itaque textus allatus intelligitur litteraliter de Verbo divino, quod est Sapientia increata, hoc constat, tum quia ibidem Sapientia de se ipsa dicit: *Cum eo* (Deo) *eram cuncta componens*; tum quia singula membra illius textus Verbo æterno apprime conveniunt: dicitur enim 1. *Dominus possedit me*, id est, genuit me, prout sonat verbum, *possedit*: dicitur 2. *In initio viarum suarum*, id est, ut sim principium viarum suarum, unde versio ex Hebræo S. Pagnini habet: *Dominus possedit me principium viæ suæ*. Dicitur 3. *Antequam quidquam faceret*, etc. id est, ab æterno, per quod significatur divinitas et æqualitas eum Patre, unde Hebræum habet: *Ante opera sua*; nimirum ad extra, quale opus est Incarnatio; sic interpretantur hunc locum plures Patres.

Verum cum plures alii Patres hunc textum de incarnata quoque Sapientia interpretentur, in ea suppositione dicendum erit, eo textu significari Christum, ut est Homo Deus, esse in initio viarum Dei ad hominem lapsum redimendum, atque perducendum ad beatitudinem, ad quam ante omnes prædestinatus est Christus, ut interpretantur iidem Patres.

Inst. Septuaginta legunt: *Dominus condidit me initium viarum suarum*, id est, creavit; ergo textus ille intelligitur litteraliter de Sapientia incarnata.

Resp. *dist. ant.* Condidit improprie, id est, produxit, *conc.* condidit proprie, id est, creavit, *nego ant.* Nam Septuaginta versu sequenti habent: *Ante sæculum fundavit me*, id est, ab æterno; porro æternitas adjuncta verbo, *condidit*, satis indicat illud verbum significare generationem, non vero proprie dictam creationem ex nihilo, quam impossibile est esse antequam Deus quidquam faceret.

Objicies 2. Ille, homine non peccante, fuit futurus, qui futurus fuit ante omnem creaturam; atqui Christus fuit futurus ante omnem creaturam; ergo.

Prob. min. Coloss. 1. Christus dicitur *primogenitus omnis creaturæ*. Ergo, etc.

Resp. *dist ant.* Christus, ut Deus, dicitur primogenitus omnis creaturæ, *conc.* ut Homo *subdist.* Dicitur primogenitus prioritate honoris et dignitatis, *conc.* prioritate temporis vel intentionis, *nego ant.* Itaque Apostolum loqui de Christo, prout est Deus, constat ex antecedentibus et consequentibus, quippe ait: Christus *qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ; quoniam in ipso condita sunt universa in cælis et in terra, visibilia et invisibilia ... omnia per ipsum et in ipso creata sunt*. Atqui Christus, ut homo est, non est imago Dei invisibilis, nec ab eo, ut homo est, creata sunt omnia, sed tantum, prout Deus est: ergo.

Inst. Hæc verba quæ sequuntur, *Christus est caput corporis Ecclesiæ ... primogenitus ex mortuis*,

intelliguntur de Christo ut homine; ergo Christus, ut homo, est primogenitus omnis creaturæ.

Resp. *conc. ant.* Cum autem in Christo duplex sit natura, non mirum est, quod Scriptura modo de eo secundum divinitatem, modo secundum humanitatem loquatur, quod ex antecedentibus et consequentibus dijudicandum est, *dist. conseq.* Est primogenitus ordine dignitatis et excellentiæ, *conc.* ordine intentionis vel temporis, ita ut prædefinitus fuerit ante omnes creaturas, *nego conseq.* cum D. Hier. in hunc locum: *Primogenitus*, inquit, *non quod Deus illum ante omnem creaturam producere constituerit, sed quod illi creaturam omnem subjecerit*. Itaque vox, *primogenitus*, per Hebraismum sæpe, in Scriptura, significat præstantissimum in suo genere, quomodo David, *Ps.* 88. dicitur primogenitus: *Ego primogenitum ponam illum*. Et Ephraim, Jerem. 31. *Ephraim primogenitus meus*.

Subsumes, atqui Christus ut homo, est primogenitus omnis creaturæ ordine intentionis; ergo.

Prob. subs. Christus dicitur finis, ad quem omnes creaturæ ordinantur, Hebr. 2. *Decebat eum, propter quem omnia, et per quem omnia, auctorem salutis eorum per passionem, consummare*. Atqui finis propter quem sunt omnia, prius volitus est, quam omnia decernerentur; ergo.

Resp. *dist. maj.* Christus, ut Deus, est finis, ad quem omnes creaturæ ordinantur, *conc.* ut homo, *subdist.* Est finis, eo quod, postquam, supposito peccato, decretus est, omnia ad illum Deus referri voluerit, *conc.* quia ut ait Apostolus, 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*. Eo quod ante omnia decretus sit, *nego maj.* nam in his, quæ ex instituto dependentiam habent, non necesse est, ut id prius existat, aut decretum fuerit, ad quod referuntur cætera. Locus autem Apostoli, non de Christo ut homine, sed de Deo Patre intelligendus est, ut series sermonis satis indicat.

Objicies 3. Sancti Patres docent Christum prædefinitum fuisse ante omnem creaturam: ergo, homine non peccante, venturus fuisset, saltem in carne impassibili.

Prob. ant. Ex D. Iræneo, *lib.* 3. *cap.* 33. dicente: *Cum præexisteret salvans, oportebat, et quod salvaretur, fieri, ut non vacuum sit salvans*. Ergo Christus fuit prædefinitus ante Adamum, ejusque peccati prævisionem.

Resp. *nego conseq.* Ibi enim D. Irenæus loquitur de Christo, ut Deo, qui ab æterno fuit salvans in acto primo, hoc est, valens salvare in natura assumpta, non vero loquitur de Christo ut homine: alias et de eo in carne passibili acciperetur, cum in ea tantum sit salvans, quem tamen in carne passibili decretum esse ante peccatum adversarii non dicunt. Et vero D. Irenæus clare sententiam nostram docet, loco in probatione citato.

Inst. 1. D. Cyrill. lib. 5. Thesauri, cap. 8. ait: » Præfundatur, *id est, decernitur*, ante nos Christus, et in illo nos omnes superædificamur; idque ante initium mundi in præscientia Dei, ut cum ordine divino benedictio maledictionem antecesserit, etc. " ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam S. Cyrillus solum vult Christum fuisse præfundatum ante nos, quia definitus est in divina misericordia; non quidem ante prævisum peccatum nostrum, sed antequam actu peccaremus, ut, nempe, homine peccante, remedium jam paratum esset, quod patet ex his ejus verbis paulo superius: *Sciebat enim mortales nos futuros propter peccatum, et ideo ex misericordia sua ante sæcula constituit, ut Verbum suum homo fieret*. Ergo propter liberationem a peccato prævisο, Christus factus est homo; hocque solo sensu benedictio prævisa maledictionem actualem antecessit, non autem maledictionem prævisam.

Inst. 2. D. Cyrillus addit: » Creator noster Christum, nostræ salutis fundamentum, etiam ante initium mundi fundavit, ut si prævaricatione caderemus, in ipso rursus renoveremur ". Ergo Christus fuit decretus ante lapsum hominis.

Resp. *dist. conseq.* Ante lapsum hominis personalem, *conc.* originalem, *subdist.* actu commissum, *conc.* prævisum, *nego*. Sensus itaque D. Cyrilli est, Christum tam firmum esse nostræ liberationis a peccato originali fundamentum, ut, si laberemur postea in peccata actualia, iterum reparari in Christo possemus, ut patet ex his verbis: *Ut si prævaricatione*, personali, *caderemus, in ipso rursus renovaremur*.

Objicies 4. D. August. (*Lib.* 1. *de nuptiis et concup. cap.* 21.) docet ante peccatum matrimonium futurum fuisse Sacramentum, scilicet, *in Christo et in Ecclesia*. Ergo ante peccatum Christus fuit decretus.

Resp. *dist. conseq.* Christus fuit decretus ante peccatum, actu commissum, *conc.* ante peccatum, prævisum, *nego conseq.* constat ex ipso textu Augustini. *Ante peccatum*, inquit, *dictum est in paradiso, relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ; quod magnum Sacramentum dicit Apostolus in Christo et in Ecclesia*; ergo ante peccatum actu commissum decretus fuit Christus, non vero ante idem peccatum prævisum, quia si non fuisset futurum, Christus, vi præsentis decreti, non venisset, et consequenter matrimonium non fuisset signum conjunctionis Christi cum Ecclesia.

Inst. 1. Adamus ante suum peccatum cognovit mysterium Incarnationis, ut tradunt multi Patres cum D. Thom. (2. 2. *q.* 2. *art.* 7.); ergo ante peccatum futura erat Incarnatio.

Resp. *nego conseq.* Adamus enim potuit illud mysterium cognoscere, quia tunc reipsa futurum erat; quamvis non fuisset futurum, nisi in peccatum lapsurus fuisset.

Inst. 2. Ex D. August. (*lib.* 11. *de Genes. ad litt. cap.* 18.) licet Adamus innocens habuerit cognitionem Mysterii Incarnationis: *Non tamen sui peccati præscius fuit*. Ergo Deus erat incarnandus, etiam Adamo non peccante.

Resp. *nego conseq.* Ex antecedente sequitur tantum, quod Adamus in statu innocentiæ finem et motivum Incarnationis ignoraverit; non vero sequitur, quod Deus, Adamo non peccante, incarnandus fuerit.

Objicies 5. Ille futurus fuit, Adamo non peccante, qui est caput Adami innocentis, immo et Angelorum; atqui Christus est caput Adami innocentis, immo et Angelorum, Coloss. 2. *Est caput omnis principatus et potestatis*. Ergo.

Resp. *dist. min.* Christus est caput Adami innocentis et Angelorum, dignitate et excellentia, *conc.* influxu, *nego min.* Dona enim, quæ primis parentibus ante lapsum et Angelis sanctis concessa sunt, erant dona Dei creatoris, non autem Christi redemptoris: unde hæc verba, Joann. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*, de hominibus lapsis intelligi debent.

Inst. D. Bernardus *Serm.* 11. in *Cantica*, ait: *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut hunc a captivitate defendens: et hac ratione fuit utrique redemptio, solvens illum, et servans istum*. Ergo Christus fuit caput Angelorum influxu.

Resp. *dist. conseq.* Christus, ut Deus, *conc.*, ut homo, *nego conseq.* solum vult D. Bernardus gratiam

Angelo ad non peccandum, sicut homini ad resurgendum a peccato necessarium fuisse; at non eodem modo, nec ex meritis Christi, sed ex pura creatoris liberalitate.

Objicies 6. Deus decrevit Incarnationem propter suam gloriam æternam, nam *omnia propter semetipsum operatus est Dominus*. Ergo non eam decrevit propter generis humani redemptionem.

Resp. *dist. ant.* Decrevit Incarnationem propter gloriam suam, tamquam propter finem remotum, *conc.* proximum, *nego*. Deus enim Incarnationem, quam ad suam gloriam externam ultimate refert, proxime voluit propter redemptionem generis humani.

Instabis 1. Inordinatum est perfectius referre ad minus perfectum: atqui Incarnatio est quid perfectius redemptione generis humani; ergo inordinatum est illam referre ad generis humani redemptionem.

Resp. *dist. maj.* Inordinatum est perfectius referre ad minus perfectum, tanquam ad finem ultimum, *conc.* tanquam ad finem proximum prius efficaciter intentum, *nego maj.* et sic ad consequentiam. Itaque Deus, qui est liberrimus ad extra potuit absque inordinatione decernere Christum propter redemptionem generis humani, tamquam finem immediatum, ordinatum ad suam gloriam æternam, quæ est finis ultimus omnium rerum.

Inst. 2. Inordinatum est magis amare quod est minus amabile; atqui si Deus Incarnationem ordinavit ad redemptionem hominis, magis amavit hominem redimendum, quam Christum, licet sit Christo minus amabilis; ergo.

Resp. 1. *retorq. argument.* Contra adversarios, Deus Christum in carne passibili ordinavit ad redemptionem hominis; ergo magis amavit hominem redimendum, quam Christum in carne passibili.

Resp. *nego min.* Amor enim major, vel minor, non mensuratur ex ordinatione unius ad aliud, sed ex majori complacentia, et majoribus donis collatis; atqui Deus multo plus sibi in Christo complacuit, quam in puro homine redimendo, eique multo plura ac majora contulit dona; ergo.

Instabis 3. Si Deus Incarnationem ordinavit ad hominis redemptionem, amavit hominem redimendum ut finem, Christum vero incarnandum ut medium; atqui magis amatur finis, quam medium ad finem; ergo.

Resp. *dist. min.* Si medium ametur tantum propter bonitatem finis, *conc*, si ametur principaliter propter bonitatem suam absolutam, quæ sit præstantior bonitate finis, *nego min.* Deus autem amat Christum, quatenus est medium aptissimum ad redemptionem hominis; verum eum multo magis amat propter ejus bonitatem absolutam infinite præstantiorem salute hominum, ad quam ordinatur, licet, vi præsentis decreti, Incarnationem non decrevisset, nisi homo fuisset redimendus.

Objicies 7. Si Verbum ita propter peccatum delendum Incarnatum esset, ut eo sublato, Incarnaturum non fuisset, *sequeretur* 1. Incarnationem esse bonum nobis per accidens concessum, nimirum ex occasione peccati: *sequeretur* 2. humanitatem Christi posse lætari de primorum parentum peccato, quod tanto bono, quantum est Incarnatio, occasionem præbuit, immo et gratias agere Adamo de peccato; atqui illa sunt absurda; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam 1. quæ ex occasione alterius libere et positive decernuntur, non dicuntur decerni per accidens ex parte illius, a quo decernuntur; ergo licet Christus non fuerit prædefinitus, nisi ex occasione peccati, fuit tamen prædefinitus propter suam expetibilitatem; ergo non per accidens ex parte Dei, sed propter se. 2. Humanitas Christi non potest lætari de peccato Adami, sed de summa Dei in homines charitate, qua sola, ex occasione peccati prævisi, motus est ad Incarnationem prædefiniendam, *sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Unde horum verborum, quæ canit Ecclesia in benedictione cerei Paschalis: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem*, sensus est, quod Adami culpa, ex summa Dei misericordia, homini per Verbum Incarnatum redempto feliciter cesserit.

CAPUT II.

De causa Incarnationis meritoria.

Nota 1. Meritum est *Valor operis in ordine ad præmium*, et duplex est, unum de condigno, alterum de congruo.

Meritum *de condigno*, est opus bonum, cui stricto jure præmium debetur, ita ut sine injustitia negari non possit.

Meritum *de congruo*, est opus bonum, cui, ex quadam duntaxat decentia, præmium debetur. In hoc differunt, quod ad meritum de condigno requiratur status gratiæ ex parte operantis, et promissio ex parte præmiantis, quod non requiritur ad meritum de congruo.

Nota 2. Incarnatio considerari potest duobus modis. 1. *Secundum substantiam*, nempe, prout dicit hypostaticam Verbi cum humanitate unionem. 2. *Secundum varias illius circumstantias*, v. gr. quod facta sit ex tali gente, familia, muliere, hoc vel illo tempore, etc.

Nota 3. Quæstio hic est, utrum Christi humanitas, veteres Patriarchæ, et B. Virgo Maria meruerint Incarnationem Verbi? quam sequentibus conclusionibus resolvemus. Itaque

CONCLUSIO I.

Humanitas Christi, nec de condigno, nec de congruo, meruit hypostaticam cum Verbo Divino unionem.

Prob. 1. Quia Christi humanitas sine unione hypostatica nunquam fuit, siquidem in primo instanti suæ Conceptionis unita fuit cum Verbo, ut fides docet adversus Nestorium; ergo illam non meruit; alias effectus esset prior sua causa. 2. Quia principium meriti non cadit sub meritum; atqui unio hypostatica fuit principium meritorum Christi; ergo, etc. Hinc Incarnatio in Scripturis clementiæ divinæ unice tribuitur, ad Tit. 3. *Benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit*.

Suffragatur D. August. cap. 36. Enchiridii dicens: *Hic granditer et evidenter Dei gratia commendatur: quid enim natura humana in homine Christo meruit, ut in unitatem personæ unici Filii Dei singulariter esset assumpta? .... quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo una fieri persona cum Deo?*

Objicies 1. Apoc. 5. de Christo dicitur: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem et Divinitatem*. Ergo humanitas Christi meruit suam cum Divinitate unionem.

Resp. *nego conseq.* Neque enim textus agit de merito Christi in ordine ad unionem personalem cum Divinitate, sed solum in ordine ad manifestationem suæ Divinitatis, id est, ad gloriam externam, quate-

nus Christus morte sua meruit, ut suum nomen, toto passim orbe, cultu latriæ celebraretur, ut docet Apost. Philipp. 2. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur*.

Objicies 2. Psalm. 44. de Christi humanitate prænuntiatur: *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Ex quo sic arguo: unctio, de qua loquitur Psaltes Regius, est unio hypostatica Divinitatis cum humanitate: atqui hanc unionem meruit Christi humanitas, ut constat ex hac particula causali, *propterea*; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Nam juxta multos Patres (*D. Hieronym. Ep.* 140. *Ambr. in c.* 1. *ad Heb.*) per illam unctionem non intelligitur unio hypostatica, sed gloria quæ Christo resurgenti concessa est in mercedem amoris, quo, dum viveret, flagrarat in justitiam.

Resp. *nego min.* Particula enim, *propterea*, non sumitur in hoc textu causaliter meritorie, sed finaliter, ita ut sensus sit, quod humanitas Christi fuerit uncta divinitate, non quia aliquid egisset istius unctionis meritorium; sed potius eo fine, ut justitiam diligeret, et omnia præstaret quæ ab eo perfecta sunt. Ita D. August. in illum Psalmum, Gregor. Nazianz. orat. 36. etc.

CONCLUSIO II.

Veteres Patriarchæ, nec de condigno, nec de congruo meruerunt Incarnationem sumptam secundum substantiam.

Prob. Veteres Patriarchæ nulla ratione meruerunt id quod cuilibet merito præsupponitur; atqui Incarnatio, secundum substantiam sumpta, præsupponitur cuilibet merito: de fide enim est nullum, in statu naturæ lapsæ, meritum esse, nisi ex meritis Dei incarnati; ergo veteres Patriarchæ nulla ratione meruerunt Incarnationem secundum substantiam.

Objicies 1. D. Thom. in 3. quæst. 3. art. 1. ait: *Acceleratio Incarnationis potuit cadere sub merito de condigno, Incarnatio autem sub merito de congruo*. Ergo veteres Patriarchæ meruerunt de congruo Incarnationem, sumptam secundum substantiam. D. enim Doctor hic distinguit Incarnationem secundum substantiam, ab Incarnatione sumpta secundum circumstantiam temporis, quæ secundum hanc circumstantiam mereri potest de condigno.

Resp. *nego conseq.* Licet enim D. Thomas illam tenuerit sententiam, dum scriberet in sententias, eam tamen correxit in sua Summa, dicens: *Gratia non potest cadere sub merito, quia est merendi principium: unde multo minus Incarnatio cadit sub merito, quia est principium gratiæ, secundum illud Joann.* 1. Gratia et veritas per Jesum Christum facta est.

Inst. Div. Thom. in loco citato Summæ addit: *Ex congruo tamen meruerunt SS. Patres Incarnationem desiderando et petendo*. Ergo non correxit priorem sententiam.

Resp. *dist. ant.* Meruerunt Incarnationem, quoad circumstantiam temporis, hoc est meruerunt accelerationem Incarnationis, *conc.* quoad substantiam, *nego ant.* Alioquin Divus Thomas sibi contradiceret, cum paulo ante docuerit Incarnationem esse principium cujuscumque meriti, ac proinde eam nullo modo cadere sub meritum.

Objicies 2. Veteres Patriarchæ enixissime postulaverunt Incarnationem; ergo arbitrati sunt se posse eam promereri.

Resp. *dist. ant.* Postulaverunt Incarnationem, secundum illius mysterii ipsius revelati accelerationem, *conc.* secundum substantiam, *nego ant.* Quando enim Moyses dixit Deo, Exod. 4. *Obsecro, Domine, mitte* addit, *quem missurus es;* id est, mitte quamprimum quem mittere jam statuisti.

CONCLUSIO III.

Veteres Patriarchæ aliquas Incarnationis circumstantias meruerunt, non quidem de condigno, sed de congruo.

Prob. prima pars. 1. Quia Abraham meruit, ut Christus de sua stirpe nasceretur, Gen. 22. *Benedicentur in semine tuo*, id est, in Christo ex te oriundo, *omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ*. 2. Quia Daniel suis precibus ac votis meruit accelerationem adventus Messiæ: *Ab exordio precum tuarum*, inquit Angelus, cap. 9. *egressus est sermo.... septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum*, etc.

Prob. secunda pars. Quia ad meritum de condigno requiritur ex parte præmiantis promissio, ut si talia egerint, tales circumstantias mererentur; atqui nulla talis promissio ex parte Dei facta est antiquis Patriarchis; ergo.

Dixi, *aliquas meruerunt circumstantias*, quia non meruerunt circumstantias Incarnationis, secundum præsens decretum, necessarias, v. gr. quod Christus nasceretur, quod moreretur, nec proinde quod moreretur pro nobis; licet enim ab his circumstantiis abstrahat Incarnatio, ut decerni potuit, tamen ab iis non abstrahit, ut actu decreta est.

Objicies. Patriarchæ non meruerunt, etiam de congruo, hanc Incarnationis circumstantiam, quod Christus de eorum stirpe nasceretur; ergo, etc.

Prob. ant. Patriarchæ non meruerunt circumstantias Incarnationis, secundum præsens decretum, necessarias; atqui circumstantia, quod Christus ex stirpe Patriarcharum nasceretur, est, secundum præsens decretum, necessaria; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Incarnatio enim, secundum substantiam spectata, abstrahit ab hac circumstantia, quod Christus ab hac, vel illa stirpe nasci debeat, et ideo sancti Patriarchæ illam potuerunt mereri de congruo, ut de facto illam meruere: valde quippe congruum fuit, ut Deus illam concederet Patriarchis in præmium eorum virtutum, puta, obedientiæ, religionis, etc.

CONCLUSIO IV.

Beata Virgo non meruit divinam maternitatem de condigno, bene vero de congruo.

Prob. prima pars: Quia ad meritum de condigno requiritur Deum inter et B. Virginem pactum de danda illi maternitate; atqui Deum inter et B. Virginem nullum tale pactum intercessit; ergo.

Dices: D. Ambros. (*L.* 2. *de Virginibus*) de Beata Virgine ait: *Quid in singulis immoror, quæ digna fuit, ex qua filius Dei nasceretur*. Et de eadem concinit Ecclesia: *Ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur*. Ergo B. Virgo meruit, ut fieret Mater Dei.

Resp. *nego conseq.* Ex textibus allatis sequitur quidem, quod B. M. V. fuerit condigne disposita, ut esset Mater Dei, ad quod sufficit ut per gratias et dona Dei ita fuerit præparata, ut, quantum fert conditio creaturæ, decenter maternitatem reciperet; sed nulla ratione sequitur, quod de condigno divinam maternitatem meruerit.

Prob. secunda pars. Beata Virgo aliquo merito

meruit maternitatem; ergo merito saltem de congruo.

Prob. ant. 1. Ex ipso B. Virginis Cantico, Luc. 2. *Quia*, inquit, *respexit humilitatem ancillæ suæ;* quorsum autem Deus respexit humilitatem B. Virginis, nisi ut illi concederet maternitatem, propter quam eam Beatam omnes nationes dicturæ essent: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Ita sensit Ecclesia, quæ sic B. Virgini congratulatur: *Quia quem meruisti portare, resurrexit*, etc.

Prob. 2. *ex Patrib.* D. Hieron. (*L.* 2. *epist.* 17. *ad Eustochium*) ait: *Propono tibi B. Virginem, quæ tantæ extitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur.*

D. Aug. (*L. de natura et gratia, cap.* 37.) *Concipere meruit et parere eum, quem constat nullum habuisse peccatum.*

S. Gregor. in lib. 1. Reg. cap. 1. *Meritorum verticem*, inquit, *usque ad solium Divinitatis erexit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Beata Virgo non potuit mereri maternitatem, quin simul meruerit Incarnationem; atqui Incarnationem mereri non potuit; ergo nec maternitatem.

Resp. *dist. maj.* Non potuit mereri maternitatem Dei, ante decretam Incarnationem, nisi meruerit etiam Incarnationem, *conc.* Non potuit mereri maternitatem Dei, ex hypothesi jam decretæ Incarnationis, *nego maj.* Potest autem intelligi ante decretam Incarnationem, quam decerneretur hæc, vel illa mater; cum id ita factum esse non repugnet, ac proinde maternitatem huic, aut illi, intuitu bonorum operum, concessam esse.

Inst. 1 Qui meretur aliquid, meretur quoque quod illud consequitur; atqui Incarnatio sequitur maternitatem; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Incarnatio sequitur maternitatem, in genere consideratam, *conc.;* hanc aut illam numero maternitatem, *nego min.* Nam Deum venturum in carne passibili, dici quidem eum ex aliqua matre nasciturum esse, sed non ex hac aut illa: quare posito decreto quod veniat Deus in carne passibili, et nascatur ex matre, datur adhuc huic, aut illi matri, locus promerendi, ut ex se potius quam ex alia nascatur.

Inst. 2. Incarnatio dicit hanc numero carnem assumi; ergo sequitur hanc numero maternitatem.

Resp *nego conseq.* Nam hæc caro non est necessario hujus matris. Itaque, prævisis meritis B. Virginis, cogitandus est Deus ita disposuisse causas naturales, ut sub forma purissimi ejus Sanguinis esset pars illa materiæ, ex qua Christi corpus formandum esset; et quamvis merito non daretur, quod B. Virgo talem habuisset materiæ partem, tamen ea obtenta, Deo sic causas naturales disponente, cogitari adhuc possit obtinuisse suis meritis, ut ex illa materiæ parte Christus nasceretur.

Objicies 2. B. Virgo ante omne meritum electa est, ut esset Mater Dei; ergo maternitatem non meruit.

Resp. *nego ant.* Cum D. Ambros. Epist. 82. *Quid loquar quanta sit virginitatis gloria*, inquit, *quæ meruit a Christo eligi, ut esset etiam corporale Dei templum?* Ergo electio non excludit omne meritum.

Inst. Scriptura Sacra gratiæ adscribit, quod B. V. Christum conceperit: Lucæ 1. *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Ergo divina maternitas merito tribuenda non est.

Resp. *nego conseq.* Ut enim quid tribuatur gratiæ, sufficit quod ejus meritum pendeat a gratia, quo sensu *vita æterna* dicitur *gratia Dei*, licet cadat sub meritum.

Inst. 2. Gratiæ singulares, quibus cumulata fuit B. Virgo, ei concessæ sunt intuitu maternitatis divinæ; ergo cum illæ gratiæ ei omnino gratis concessæ fuerint, gratuita quoque debuit esse maternitas divina.

Resp. *dist. ant.* Intuitu maternitatis decernendæ propter merita, ad quæ disponaretur per illas gratias, *conc.* intuitu maternitatis jam decretæ absolute, *nego ant.* Equidem B. Virgo, a primo suæ conceptionis instanti, eximiis gratiis ac privilegiis fuit præventa, quibus, per nobiliores omnium virtutum actus, correspondens, non solum condigne fuit disposita, ut esset Mater Dei, sed etiam meruit de congruo divinam illam maternitatem: congruum enim erat, ut Deus intuitu bonorum operum sanctissimæ mulieris, illi concederet maternitatem.

Objicies 3. Omnia merita B. Virginis fundata fuere in hoc numero Christo, ex hac numero Matre genito; ergo merita B. Virginis non præcesserunt maternitatem, quæ consequenter non cecidit sub meritum.

Resp. *dist. ant.* Fundata fuere in hoc numero Christo, ex hac numero Matre genito *specificative*, id est, qui genitus est ex hac Matre, *conc.* ex hac numero Matre genito *reduplicative*, id est, quatenus ex hac Matre genitus est, *nego ant.* Nam licet nulla B. Virginis merita fuerint, nisi ex illo, qui est Filius hujus Matris, tamen non fuerunt ex illo, quatenus fuit Filius hujus matris; quod enim Christus ex hac numero Matre natus sit, non fuit circumstantia necessaria ad merendum; prius enim Christus cogitatur nasciturus ex aliqua Matre, quam ex hac numero Matre.

DISSERTATIO VI.

De quidditate Incarnationis.

Nota. Cum Incarnatio nihil aliud sit essentialiter, quam unio hypostatica naturæ divinæ simul et humanæ in una Verbi persona, agemus hic: 1. De persona assumente: 2. De natura assumpta: 3. De utriusque unione hypostatica, triplici capite.

CAPUT PRIMUM.

De Persona assumente.

Nota 1. Scholastici varias hic congerunt quæstiones *de possibili*, v. g. utrum plures personæ unicam humanitatem assumere possint? utrum una persona possit assumere plures humanitates simul? utrum Pater et Spiritus Sanctus tam potuerint Incarnari quam Filius? utrum Persona divina possit assumere naturam Angelicam?

Communis est sententia, illa omnia fuisse possibilia, quia nulla ex parte implicant. Verum jam non semel monuimus, satis otii nobis non esse, ut in hujuscemodi otiosis quæstionibus *de possibili* immoremur; itaque:

Nota 2. Error fuit Sabellianorum, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum inter se non distingui, nisi nomine tenus, et penes quasdam temporarias ejusdem realiter personæ functiones: ex quo falso principio concludebant, Filium non potuisse reipsa Incarnari, quin Pater, et Spiritus Sanctus simul cum eo incarnarentur; unde *Patripassiani* dicti sunt; contra quos:

CONCLUSIO.

Sola Filii persona naturam humanam assumpsit. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ *Jo.* 1. expresse asserit

Verbum divinum Incarnatum esse: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis;* nullibi autem id de Patre aut Spiritu Sancto affirmat. Immo Filius declarat se solum fuisse Incarnatum, cum de Patre dicit, *Pater major me est;* neque enim minor est Patre, nisi ratione humanitatis assumptæ.

Prob. 2. Ex traditione perpetua Ecclesiæ, quæ in omnibus suis Symbolis, Apostolico, Nicæno, Constantinopolitano, Incarnationem soli Filio tribuit: *Conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Et homo factus est, etc.* Et quæ Patripassianos, tanquam hæreticos, anathemate profligavit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Una persona non potuit sine alia Incarnari; ergo non sola persona Filii humanam naturam assumpsit.

Prob. ant. Opera ad extra sunt communia toti Trinitati; atqui Incarnatio est opus ad extra; ergo.

Resp. *dist. maj.* Opera ad extra, quatenus sunt actio, *conc.* quatenus sunt terminus illius actionis, *nego maj.* Itaque in Incarnatione duo sunt distinguenda, nempe actio per quam assumpta est humanitas, et terminus illius actionis. Actio communis est toti Trinitati, quia procedit a potentia et virtute, quæ tribus personis communis est. Terminus vero illius actionis, particularis est Filio, quia pendet a subsistentia relativa, quæ singularis est personæ Verbi, ut docet Concilium Toletanum VI. his verbis: *Cum tota cooperata sit Trinitas ad formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen Filius suscepit humanitatem in singularitate personæ,* non *in unitate divinæ naturæ, id est, in eo quod proprium est Filii, non quod commune Trinitati.*

Inst. Atqui Incarnatio, quatenus est terminus actionis incarnativæ, est communis toti Trinitati; ergo, etc.

Prob. subs. Terminare est agere; atqui ex dictis actiones ad extra sunt communes toti Trinitati; ergo Incarnatio, quatenus est terminus, communis est toti Trinitati.

Resp. *dist. maj.* Terminare est agere, grammatice, *conc.* est agere, physice, *nego maj.* Itaque terminare nihil aliud est physice, quam esse terminum, quod actionem non importat: quia enim dicat parietem agere, quando potentiam alicujus visivam terminat?

Objicies 2. Una persona non potest videri intuitive absque altera; ergo nec potest Incarnari sine altera.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod essentia divina, quæ est primarium visionis intuitivæ objectum, identificatur tribus personis, et consequenter non potest sine illis videri intuitive; e contra tres personæ a se invicem realiter distinguuntur, ac proinde terminatio humanitatis, quæ est effectus relativus, potest prodire ab una persona, absque eo quod prodeat ab aliis.

Inst. Natura divina est communis tribus personis; atqui, juxta D. Damascenum citatum a D. Thoma, (3. *part. quæst.* 3. *art.* 4. *ad* 2.) tota natura divina est Incarnata; ergo.

Resp. *dist. min.* Tota natura divina est Incarnata, mediate, *conc.* immediate, *nego min.* Neque enim unio facta est in natura, sed in persona, qua mediante natura dicitur Incarnata; est ergo: *Incarnata,* inquit D. Thom. *ratione personæ ad quam terminata est unio, non autem prout communis est tribus personis. Dicitur autem tota natura divina Incarnata, non quod sit Incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de perfectione divinæ naturæ, personæ Incarnatæ.*

Objicies 3. Assumptio hominis, quæ fit per gratiam, est communis omnibus personis; ergo et ea quæ fit hypostatice.

Resp. *nego conseq.* Nam assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quamdam participationem divinæ naturæ secundum quamdam assimilationem ad bonitatem illius, juxta illud 2. Petri 1. *Ut divinæ consortes naturæ, etc.* et ideo hujusmodi assumptio communis est tribus personis et ex parte principii effectivi, et ex parte termini: sed assumptio, quæ fit hypostatice, licet sit communis ex parte principii, non est tamen communis ex parte termini, de facto enim terminatur ad unam hypostasim. Ita D. Thom. ad 3.

CAPUT II.

De natura assumpta.

Nota. Cum natura humana duabus partibus essentialiter constet, corpore nimirum et anima; ideo, majoris claritatis causa, de utroque, et de naturæ humanæ defectibus sigillatim agemus, triplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De corpore a Verbo divino assumpto.

Nota 1. Circa corpus a Verbo divino assumptum varie erraverunt Hæretici; namque:

1. Simon magus, Menander, Saturninus, Basilides, Marcion, Manes, etc. docuerunt Corpus Christi non fuisse verum Corpus carneum, sed apparens tantum, et phantasticum.

2. Valentinus, Apollinaris et Apelles, docuerunt Corpus Christi non fuisse terrenum ex carne B. M. Virginis formatum, sed fuisse e cœlo delatum, et per uterum Virginis, tamquam per canalem, transmissum.

Nota 2. Controvertitur inter Catholicos, utrum Verbum immediate assumpserit dentes, ungues, capillos, tres humores, et maxime sanguinem, quam controversiam, post debellatos Hæreticos, dirimemus. Itaque:

CONCLUSIO I.

Verbum divinum, verum et reale corpus assumpsit. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Joann. 1. *Verbum caro factum est.* Luc. ult. *Videte manus meas et pedes, quia ipse sum: palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Ex quibus sic arguo: qui habet carnem et ossa, verum et reale corpus habet, et non corpus phantasticum; atqui Christus carnem et ossa habet; ergo.

Prob. 2. Verus homo habet verum Corpus reale; atqui ex Script. Patribus et Conciliis, Christus est verus homo; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Script. Joan. 8. *Quæritis me interficere, hominem qui veritatem locutus sum vobis.*

Prob. min. 2. *ex Patrib.* S. Athanasius *lib. de Incarnat.* contra Apollinarem: *Perfectus Deus,* inquit, *et perfectus homo Christus.* S. Greg. Nazianz. in orat. de Nativitate Christi, ait: *Ipse Dei Filius ... humana omnia, excepto peccato, suscepit.* S. Aug. Ep. 3. ad Volusianum, dicit Christum esse *æqualem Patri secundum divinitatem, minorem autem Patre secundum carnem, hoc est, secundum hominem.* Ergo Christus est verus homo.

Prob. min 3. Ex Conciliis Generalibus, Nicæno I. *Incarnatus est*, Filius Dei, *et homo factus est*. Constantinop. IV. Act. 10. » Confitemur unicum Dei Verbum Incarnatum, et factum fuisse propter nos secundum nos ... duplicem docentes unum eundemque Christum et Dominum, Deum scilicet perfectum, et hominem perfectum in una persona ".

Confirm. Ex D. Aug qui, *l.* 83. *quæstionum, quæst.* 14. sic premit phantasiastas: » Si phantasticum fuit Corpus Christi, ergo fefellit Christus, et si fefellit, veritas non est: est autem veritas Christus: non igitur Corpus Christi phantasma fuit; alioquin esset dicendum, quod ejus nativitas ex Virgine, passio, mors, et resurrectio fuisset solum quid phantasticum et imaginarium. Quis autem hoc dicat sine hæresi et impietate? Nam si Christus vere non resurrexit, sed ejus resurrectio sic ut et mors ejus sit phantastica; igitur inanis erit prædicatio et fides nostra, *inquit Apost.* 1. *Cor.* 15. et vita Christi perpetua fictio fuit, et perpetua illusio et deceptio ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus, *Philipp.* 2. dicitur, *in similitudinem hominum factus*. Ergo non habuit veram carnem, sed apparentem et phantasticam.

Resp. *nego conseq.* Nam illa similitudo phantastica non est, sed vera et naturalis, qualis est inter individua ejusdem speciei, sic homo est similis homini. Hinc Apostolus subjungit: *Factus est obediens usque ad mortem;* homo vero, nisi verum corpus habeat, non moritur.

Inst. 1. Quando, *Rom.* 8. dicitur: *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati*, illa similitudo non est vera et naturalis, sed tantum exterius apparens; ergo quando Christus dicitur *in similitudinem hominum factus*, illa similitudo est externa tantum apparentiæ.

Resp. *nego conseq.* Disparitas desumitur ex ipsa Scriptura, quæ, cum dicit Christum missum fuisse *in similitudinem carnis peccati*, sufficienter declarat illam similitudinem esse tantum quoad externam apparentiam, asserendo Christum esse sanctum, et ab omni vel minima peccati umbra immunem, Luc. 1. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. 2. Corint. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, hoc est pœnas peccati tulit. Cum vero dicit Christum *in similitudinem hominum esse factum*, nullibi innuit illam similitudinem esse tantum externæ apparentiæ, e contra declarat illam similitudinem esse veram, realem et naturalem, cum ubique asserat Christum esse verum hominem, 1. Timoth. 2. *Unus mediator Dei, et hominum, homo Christus Jesus*.

Inst. 2. Atqui Scriptura sufficienter declarat se loqui de similitudine quoad externam tantum apparentiam; ergo.

Prob. subsumpt. Scriptura addit: *Et habitu inventus ut homo*. Atqui habitus externam speciem significat cum exclusione substantiæ, idque innuit particula, *ut;* ergo.

Resp. *dist. min.* Habitus, sumptus pro vestimento, *conc.* sumptus pro figura, *nego min.* Porro hic habitus sumitur pro figura, unde translatio Erasmi Roterod. habet: *Et figura repertus ut homo*. Figura autem per se realitatem non excludit a subjecto in quo reperitur: sic licet nihil magis sit simile, quam ovum ovo, non sequitur ovum non esse realiter ovum.

Inst. 3. Particula, *ut*, in hoc textu, est nota meræ similitudinis, non autem veritatis; ergo realitatem excludit.

Resp. *nego ant.* Particulæ enim, *ut, velut, quasi*, etc. non excludunt rei veritatem; sic Christus, qui 1. Joann. v. 14. dicitur, quasi Unigenitus, *Vidimus gloriam ejus, quasi Unigeniti a Patre*, dicitur absolute Unigenitus vers. 18. *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*.

Objicies 2. Apostolus 2. Cor. 5. ait: *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Ergo Christus non habet veram carnem.

Resp. *nego conseq.* Alias sequeretur nullum hominem habere veram carnem, cum Apostolus dicit: *Neminem novimus secundum carnem*. Sensus ergo est, licet olim pluris fecerimus Christum habere pro consanguineo, nunc mortui veteris vitæ affectibus, augustius de eo sentimus, nec amplius eum novimus *secundum carnem*, sed *secundum spiritum*, ut auctorem omnis gratiæ et salutis, qualem eum toto orbe prædicamus.

Objicies 3. Apparitiones Angelorum in veteri testamento, quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem; ergo cum signa respondere debeant signatis, Christi apparitio in carne non fuit secundum rei veritatem.

Resp. *nego conseq.* Apparitiones enim illæ debuerant esse quoad similitudinem, non quoad rei veritatem; alias, ut docet D. Damasc. *l.* 3. *c.* 26. jam non forent signa, sed res ipsæ. Præterea ex Coloss. 2. quæ contingebant in veteri testamento, erant umbra futurorum; ergo apparitiones debuerunt esse secundum apparentiam, cum apparitio Filii Dei in mundo, secundum corporis veritatem fieri postea deberet.

Inst. Scriptura apparentes Angelos non minus homines vocat, quam Christum; atqui tamen non inde sequitur eos fuisse veros homines; ergo nec Christus.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Scriptura nihil adscribit illis Angelis, quod sit proprium veri hominis, e contra multa Christo attribuit, quæ soli vero homini convenire possunt, v. g. Conceptionem et Nativitatem ex Virgine, passionem, mortem, et Resurrectionem.

CONCLUSIO II.

Verbum divinum carnem e cœlo non detulit, sed eam sumpsit ex Maria Virgine. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Lucæ 1. Angelus ad Mariam dixit: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Rom. 1. de Christo dicitur: *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem*. Et Galat. 4. *Misit Deus Filium suum, factum ex muliere*. Atqui quod natum est ex muliere, quod factum est ex semine David, verum corpus habet terrenum, et non e cœlo delatum. Ergo.

Prob. 2. Ex Conciliis General. et speciatim Ephesino, in quo approbata est S. Cyrilli Epistola ad Nestorium, in qua dicitur: *Non dubitarunt* (SS. PP.) *sacram Virginem Deiparam appellare ... quod sacrum illud corpus, anima intelligente perfectum, ex ea traxerit*.

Objicies. Apostol. 1. Corinth. 15. Christum Adamo opponens, ait: *Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cœlo cœlestis*. Ergo Christus habuit corpus cœleste.

Resp. *nego conseq.* Christus enim non dicitur homo cœlestis, quod habuerit corpus cœleste; sed quod substiterit subsistentia Verbi Divini.

Inst. Corpus cœleste omnium præstantissimum est; ergo Deo est tribuendum.

Resp. *nego conseq.* Nam ad maximam Dei gloriam pertinuit, ut corpus infirmum et terrenum ad sublimitatem omnium maximam eveheret.

CONCLUSIO III.

Verbum Divinum immediate assumpsit dentes, ungues, capillos, tres humores, et maxime sanguinem. Est communis contra Durandum, in 4. dist. 10. qu. 1. et Franciscum Maironis, dist. 43.

Prob. 1. *generaliter,* Verbum immediate assumpsit quidquid ad naturæ humanæ perfectionem et integritatem pertinet; atqui dentes, ungues et capilli, ad naturæ humanæ perfectionem et ornatum pertinent; tres vero humores, et maxime sanguis ad ejusdem integritatem spectant; ergo.

Nec obstat, quod Verbum immediate non assumpsit lacrymas, sudorem, sputum, etc. Dispar est enim ratio; nam lacrymæ, sudores, sputum, etc. sunt pura excrementa, nec per se requiruntur ad naturæ humanæ constitutionem et integritatem, cum non sint quid permanens in homine, sicque non habeant locum in Beatis; at vero dentes, ungues, capilli, et humores, ad perfectam corporis humani constitutionem, et naturæ integritatem requiruntur, ac sunt quid in homine permanens, sicque locum habent in Beatorum corporibus gloriosis; ergo.

Prob. specialiter de sanguine: 1. Ex Scriptura Hebr. 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem,* scilicet per unionem hypostaticam, ut explicat S. Cyrillus *L. de fide ad Reginas,* dicens: *Verbum ex Deo factum est particeps carnis et sanguinis.* Ergo cum caro immediate unita sit, idem de sanguine; de quo, simili modo, loquuntur Apostolus et Cyrillus, sentiendum est.

Prob. 2. Quia eadem Scriptura declarat nos per Sanguinem Christi redemptos fuisse, 1. Petri 1. *Non corruptibilibus auro et argento redempti estis ... sed pretioso Sanguine quasi Agni Immaculati Christi.* Hinc Clemens VI. *(Extravag. Unigenitus, de pænit. et remiss.)* infert, unicam guttam Sanguinis Christi, propter unionem ad Verbum, sufficere potuisse pro redemptione generis humani.

Objicies: Subsistentia Verbi supplevit solum subsistentiam humanam; atqui subsistentia humana non terminat sanguinem proxime; ergo nec subsistentia Verbi.

Resp. *nego min.* Nam subsistentia humana omnes naturæ humanæ partes, etiam integrantes, terminat; atqui sanguis est pars naturæ humanæ integrans, pertinens ad naturalem constitutionem, immo et conservationem hominis; ergo.

Inst. Subsistentia humana cum natura, quam terminat, personam constituit; atqui non constituit personam cum sanguine; ergo sanguinem non terminat.

Resp. *dist. maj.* Cum natura totali, quam terminat, personam constituit, *conc.* cum natura partiali, *nego maj.* Porro sanguis, sicut corpus, et anima separatim, sunt naturæ partiales, quæ personam non constituunt, nisi uniantur.

QUÆSTIO II.

De anima a Verbo Divino assumpta.

Nota. Hæretici, alii animam, alii facultates animæ Christo denegarunt; namque

1. *Ariani* docuerunt Verbum carnem assumpsisse absque anima, cujus vices obibat ipsummet Verbum. *August. hæresi* 49. hocque docebant, ut ipsimet Verbo mortem et passionem adscriberent.

2. *Apollinaristæ,* animam quidem a Verbo assumptam admiserunt, sed quæ Verbum haberet pro mente.

3. *Monothelitæ,* quorum duces fuerunt Cyrus Alexandrinus, Macharius Antiochenus, Sergius Constantinopolitanus et ejus in Sede Constantinopolitana successores Pirrhus et Paulus, et tandem Theodorus Pharanitenus, docuerunt Verbum Divinum voluntatem humanam non assumpsisse, ac proinde unicam voluntatem, eamque Divinam, in Christo admittebant; contra quos:

CONCLUSIO I.

Verbum assumpsit veram animam humanam. Est de fide contra Arianos.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Jo.* 10. Christus ait: « Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, *in Resurrectione.* Nemo tollit eam a me; sed ego pono eam a me ipso: et potestatem habeo ponendi eam, et iterum sumendi eam ". Atqui illa anima, quam Christus potest ponere, et quam, semel demissam, potest iterum sumere, haud dubie non est ipsamet Divinitas, quam Christus nunquam dimisit, cum non distinguatur a persona Verbi; ergo est vera anima humana.

Prob. 2. Ex traditione, cujus testes sunt, Div. Athanas. *In Symbolo,* ubi Christus dicitur, *perfectus Deus et perfectus homo, ex anima rationali, et humana carne subsistens.* Et D. Aug. *epist.* 187. ad Dardanum. « Quæro, *inquit,* quemadmodum accipias hominem Christum: non utique, sicut quidam hæretici, Verbum Dei, et carnem, hoc est, sine anima humana, ut Verbum esset pro anima "; ergo.

Objiciunt Ariani; loca, in quibus anima Christo tribuitur, metaphorice sunt intelligenda; ergo Christus non habuit veram animam humanam.

Prob. ant. Hic textus Isaiæ 1. *Kalendas vestras et solemnitates vestras odivit anima mea,* metaphorice est accipiendus; ergo.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Scriptura veteris testamenti, cum Deo animam tribuit, non ei tribuit historice affectiones quæ sine anima esse non possunt, e contra *ostendimus,* inquit D. Aug. Lib. 33. quæstionum, quæst. 80. « Per innumerabiles locos Evangelicæ Scripturæ narratum de illo *(Christo)* ab Evangelistis, quod in his affectionibus fuerit, quæ sine anima esse non possunt ... et, *miratus est Jesus,* et, *iratus,* et, *contristatus,* et, *exhilaratus,* et multa alia innumerabilia; sicut etiam illa quæ conjuncta simul, officia et corporis et animæ ostendunt; sicut sunt quod *esurivit,* quod *dormivit,* quod *fatigatus ab itinere sedit,* et alia hujusmodi ".

Instan. 1. Etiam in veteri testamento varii motus iræ, et lætitiæ, etc. Deo tribuuntur, nec ideo consequens est Deum habuisse animam; ergo licet Christus illas affectiones habuerit, non sequitur quod animam vere humanam habuerit.

Resp. *nego conseq.* Disparitas enim est inter ea quæ dicta sunt prophetice, et ea quæ dicta sunt historice, quod illa figurate, ista vero secundum rerum proprietatem accipienda sit. Ut docet D. Augustin. « ibidem: Dicta sunt enim, *inquit,* propheticis ima« ginationibus, non narratoria manifestatione: nam « et membra Dei dicta sunt, et manus, et pedes, etc. Et quemadmodum ista non indicant eum habere corpus, sic nec illa animam. Quemadmodum autem narratur aliquid, ubi nominatæ sunt manus Christi, et caput, et cætera quæ indicant ejus corpus: ita etiam, quæ de animi affectionibus eodem narrationis tenore nominata sunt, indicant ejus animam ".

Instant 2. Si Christus assumpsit animam, fuerunt in eo tres substantiæ, nimirum natura divina, cor-

pus, et anima; atqui hoc falsum est, ut docet Div. Damascenus, *Lib.* 3. *de fide*, *c.* 16. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Fuerunt in Christo tres substantiæ, quarum duæ sunt partiales, *conc.*; totales, *nego maj.* Quamvis itaque possit dici, quod sint tres substantiæ in Christo, ut docent D. Bernard. *Serm.* 4. in vigilia Natalis Domini: » In hac speciali commixtione, *inquit*, Trinitas est in substantiis, unitas vero in persona "; et Conc. Toletan. XV. probat in Christo fuisse tres substantias et duas naturas; attamen ab hac loquendi formula communiter abstinendum est, et duæ solum substantiæ perfectæ et totales in Christo ponendæ, natura divina nimirum, et humana, ex quibus Christus proxime compositus fuerit, siquidem corpus et anima unicam naturam humanam constituunt.

CONCLUSIO II.

Verbum assumpsit animam mente præditam. Est de fide contra Apollinarem.

Prob. 1. Ex Scriptura, Isaiæ 52. de Christo dicitur: Ecce intelliget Puer meus, *in quem locum S. Fulgentius*, de fide ad Petrum, cap. 24. *ait:* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Christum Filium Dei habere veram nostri generis carnem, et animam rationalem ".

Prob. 2. *duplici ratione:* 1. In Christo fuerunt passiones humanæ, nimirum, gaudium, tristitia, metus, ira, etc. Atqui illæ passiones nihil aliud sunt, quam affectiones animæ rationalis; cum ex perceptione boni præsentis, vel mali imminentis oriantur: ergo, etc. 2. Christus oravit Patrem; atqui oratio in Christo est actus mentis humanæ; ergo, etc. *Prob. min.* Oratio est actus religionis, quo orans, supremam Dei excellentiam, suamque a Deo dependentiam agnoscit: atqui Christus non potuit suam dependentiam a Deo agnoscere per intellectum divinum, cum nempe ut Deus est omnino independens; ergo per intellectum humanum: ergo, etc. Quare D. Aug. Ep. 57. ad Dardanum, sugillat eos qui dicunt, *Verbum Dei esse animæ pro mente humana*, et probat ex eo quod Christus sit homo perfectus: *Non est autem homo perfectus*, inquit, *si vel anima carni, vel animæ ipsi mens humana defuerit*.

Objicies: Verbum in Christo supplet vices animæ humanæ, prout rationalis est: ergo anima Christi non est prædita mente humana.

Resp. *nego ant.* Nam anima Christi fuit principium et subjectum voluntarium quarumdam passionum, v. g. metus, tristitiæ, etc. Atqui Verbum non potuit esse principium et subjectum hujusmodi passionem, alias esset mutabile, nec proinde Deus; ergo.

Inst. 1. Lux major evacuat lucem minorem; ergo mens divina mentem humanam in Christo evacuat.

Resp. *dist. ant.* Evacuat lucem minorem corporis illuminantis, *conc.* corporis illuminati, *nego ant.* Neque enim præsente sole, adamantis splendor evanescit; porro mens humana in Christo est quasi lux illuminata a luce Verbi divini.

Inst. 2. Mens humana est imago Verbi; ergo hæc, Verbo præsente, evanescere debet.

Resp. *dist. ant.* Mens humana est imago Verbi, a Verbo perficienda, *conc.* supplens vicem Verbi, *nego ant.* Equidem imago rei, supplens illius vicem, evanescit, re præsente, sed non evanescit, si a re, cujus est imago, perficienda sit: sic imago hominis in speculo, quia perficitur ab homine, non evanescit eo præsente, immo resultat ex ejus præsentia.

CONCLUSIO III.

Verbum assumpsit voluntatem humanam, proinde que in Christo, non una, sed duplex est voluntas: non una, sed duplex est volitio seu operatio. Est de fide, contra Monothelitas, definita in VI. Synodo, Act. 4. 8. 11. et 18.

Prob. 1. Ex iis Scripturæ locis, in quibus voluntas divina a voluntate humana aperte distinguitur, Matth. 26. » Pater, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. *Lucæ* 22. Non mea voluntas, sed tua fiat. *Joann.* 6. Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me ". Ergo in Christo fuit voluntas Patri subjecta, non divina, quæ subjectionis est incapax; ergo humana; ergo divina simul et humana; nam divinam nunquam Monothelitæ excluserunt a Christo.

Prob. 2. Ex iis textibus, in quibus dicitur Christum Deo Patri obedivisse. Philipp. 2. » Factus obediens usque ad mortem. *Joann.* 4. Cibus meus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. *Hebr.* 5. Didicit, ex iis quæ passus est, obedientiam ". Ex quibus sic argumentor: obedientia est actus voluntatis; atqui non est actus voluntatis divinæ, quia obedientia superiorem agnoscit, Deus autem superiorem non habet; ergo est actus voluntatis humanæ; ergo in Christo fuit voluntas humana.

Prob. 3. Traditione PP. Gregor. Nyssenus, in libro contradictionum contra Apollinarem laudato in VI. Synodo, Actor. 10. *ait:* » Alia est humana voluntas *(in Christo)* et alia divina.... qui enim dixit, *non mea voluntas*, humanam hoc sermone significavit; addens vero, *tua*, ostendit conjunctionem suæ deitatis ad Patrem, cujus nulla voluntatis est differentia propter communitatem naturæ: nam, *Patris*, dicens, voluntatem etiam Filii demonstravit ".

S. Athanas. *lib. de Incarnatione contra Arianos*, dicit: *Cum ait*, non voluntas mea, sed tua fiat: *Et*, spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, duas voluntates ibi ostendit, alteram humanam, quæ est carnis; alteram divinam, quæ Dei est ".

S. Ambros. *lib.* 10. *in Lucam*, *n.* 59. de Christo dicit: » Quod autem ait: *non mea voluntas, sed tua fiat;* suam ad hominem retulit; Patris, ad divinitatem: voluntas enim hominis, temporalis; voluntas divinitatis, æterna ". Ergo.

Prob. Ex VI. Synodo, in qua Patres, in sermone ad Imperatorem Constantinum, dixerunt: » Perfectum igitur (*Christum*) in divinitate, et in humanitate perfectum, secundum antiquas Patrum traditiones, et divinam Chalcedone sancitam formulam prædicamus: atque uti naturas duas accepimus, ita et duas naturales voluntates, et naturales ipsius operationes agnoscimus. Quippe neutram in Christo naturam, in ejus Incarnatione, voluntatis expertem, aut operationis, audebimus asserere, ne earum proprietates perimentes, naturam una perimamus ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Juxta doctrinam SS. Patrum unica fuit in Christo voluntas, unicaque voluntatis operatio; Ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. S. Dionysius *lib. de divinis nominibus* docet, *unam esse in Christo Dei-virilem operationem*. Ergo.

Resp. *nego ant.* Fraudulenter enim Monothelitæ textum D. Dionysii corruperunt, ac, *tò unam*, pro, *tò novam*, substituerunt, quod ipsis exprobrat Martinus Papa I. in Concilio Lateran consultatione tertia. » B. Dionysio, *inquit*, asserente novam quamdam Dei-virilem operationem inter nos conservatam: utarque eorum apertissime contra Patrem mentitus est.

Et Cyrus quidem in suo septimo capitulo, novam immutando, et unam pro nova asserendo .... Sergius autem immutationem novæ cum illo confirmans, et non solum hoc, sed et Dei-virilem, amputans penitus vocem, et unam absolute in Christo Deo dogmatizans operationem ". Porro D. Dionysius dixit esse in Christo *novam operationem*, quia plane novus ac mirus est modus operandi divina et humana in Christo propter utriusque naturæ divinæ et humanæ hypostaticam unionem.

Resp. 2. Dato, non concesso anteced. *dist. conseq.* Est una in Christo operatio, mixta, quæ ab utraque natura, divina, et humana, procedat, *conc.* simplex, *nego conseq.*

Itaque triplex fuit genus actionum Christi, nimirum, *pure divinæ*, quæ a Christo emanarunt ut Deus est, id est, absque ullo ad humanam naturam respectu, ut est sanatio infirmi a Christo absente: *pure humanæ*, quæ naturæ humanæ fuerunt propriæ, ut edere, flere, pati, velle, intelligere, etc. *mixtæ*, quæ ab utraque natura prodierunt, v. gr. dum Christus suo contactu curabat ægrotos; in ea quippe curatione agebat utraque natura, divina nempe per suam omnipotentiam, et humana per suum contactum. Hæc non est simplex, sed duplex operatio, divinæ nempe et humanæ, quæ, licet non sint divisæ, sunt tamen a se invicem realiter distinctæ: ideo hæc operatio a Græcis *Theandrica*, et a Latinis *Dei-virilis*, id est, Dei hominis operatio, dicitur; de qua locutus est Divus Dionysius, ut exponit S. Maximus Martyr scholio in Epistolam quartam Dionysii: » Illam miscellaneam solam, *inquit*, Dei-virilem appellavit, siquidem ut Deus tantum operabatur, quando absens Centurionis filium sanabat; in quantum vero homo tantum, etsi Deus erat, quando comedebat et tristabatur: mixtim autem operabatur miracula, cæcis oculos illiniendo restituens, hemoroissæ fluxum solo tactu sistens ".

Objicies 2. S. Cyrillus, *lib.* 4. *in Joann.* affirmat Christum, *unam quamdam cognatam operationem per ambas naturas ostendisse*; ergo una tantum fuit Verbi et naturæ humanæ operatio.

Resp. *dist. conseq.* Fuit una tantum operatio, unitate improprie dicta, seu unitione, *conc.* unitate proprie dicta, *nego conseq.* Non itaque D. Cyrillus loquitur de unitate numerica, sed de unitione, quæ petitur ex arctissima conjunctione duorum inter se, nempe Verbi et naturæ humanæ, quæ ad operationes Theandricas, modo sibi convenienti, concurrunt, Verbum quidem jubendo, humana natura vero, per suum contactum, exequendo. Ita respondet S. Martinus Papa ad Euthymium: » Unam actionem, *inquit*, vocat unitionem, cognatam vero, ratione partium, utpote quæ ejusdem fuerit in omnium efficiente imperio, et sanctæ carnis attactu ".

Objicies 3. D. Greg Nyssenus *in Synodo VI. Act.* 12. *asserit*: » ita divinitatem, per corpus quod induit, communem omnium revera salutem operari, ut propria sit carnis perpessio, Dei sit operatio ". Ergo non fuit in Christo voluntas humana operans.

Resp. *nego conseq.* Nam passiones voluntatis humanæ, sunt veræ actiones; sic Sancti patiuntur, quando a Deo per gratiam moventur, et tamen habent proprias voluntates operantes.

Objicies 4. D. Athanas. *Oratione* 4. ait: » Deus existens proprium corpus habuit, et hoc usus instrumento, homo propter nos factus est ". Atqui instrumentum non egit, sed agitur; ergo.

Resp. *dist. min.* Instrumentum artificiale, quod agendi principio caret, et sola moventis impressione movetur, *conc.* instrumentum naturale, quod propria agendi virtute præditum est, *nego minor. et conseq.* Nam natura humana in Christo, si sit divinitatis instrumentum, non est instrumentum artificiale, sed naturale, quia ex se ipsa propriam exercet actionem, nec tantummodo patitur.

Objicies 5. Actiones sunt suppositorum; atqui in Christo unicum est suppositum; ergo et unica operatio.

Resp. *nego maj.* Actiones sunt suppositorum, denominative, *conc.* elicitive, *nego maj.* Itaque sola natura est principium elicitivum actionum, non vero personalitas, quæ est verus naturæ terminus et ultimum complementum; unde persona, quæ est principium *quod* actionis quæ ipsi tribuitur ut toti cuidam, non egit nisi per naturam, quæ est principium *quo* actionis; quare unitas vel multiplicitas actionum ab unitate et multiplicitate naturæ, non vero ab unitate vel multiplicitate suppositi.

Inst. 1. Voluntas operans, est proprietas personalis, ergo unitas, vel multiplicitas voluntatis operantis, desumitur ab unitate, vel multiplicitate personæ.

Resp. *nego ant.* Voluntas enim est proprietas naturæ intellectualis, non vero est proprietas personalis: alias tres essent in Trinitate voluntates et operationes divinæ realiter distinctæ, cum in ea sint tres personalitates realiter inter se distinctæ.

Prob. ant. Proprietas naturalis necessaria est; atqui voluntas non est necessaria, sed libera; ergo.

Resp. *dist. maj.* Proprietas naturalis, ut est potentia, est necessaria, *conc.* ut est actus hujus potentiæ *subdist.* si sit actus potentiæ necessariæ, prout est intellectus, *conc.* si sit actus potentiæ liberæ, qualis est voluntas, *nego maj.* Atqui voluntas, ut est potentia, est necessaria, *conc.* ut est actus illius potentiæ, *nego min. et conseq.* Responsio est D. Thomæ (3. *p. q.* 18. *art.* 1. *ad* 5.) dicentis: » Quod ipsa potentia voluntatis est naturalis, et consequitur naturam ex necessitate, sed motus, vel actus hujus potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem est naturalis et necessarius, puta respectu felicitatis: quandoque autem ex libero arbitrio rationis proveniens, et non necessarius, neque naturalis .... et ideo oportet ponere voluntatem humanam, non solum prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis ", id est, ex libero arbitrio proveniens.

Inst. 2. Si fuissent duæ in Christo voluntates operantes, fuissent inter se aliquando pugnantes; atqui hoc repugnat sanctitati Christi; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam ex summa gratia, et maxime ex originali justitia, fuit in Christo perfectissima rectitudo voluntatis humanæ, ita ut nunquam repugnarit voluntati divinæ, ut fide constat; Joann. 8. *Ego quæ placita sunt ei, facio semper.*

Inst. 3. Deus habuit voluntatem efficacem, ut Christus moreretur; Christus vero habuit voluntatem inefficacem vitandi mortem: *Pater*, inquit, *si possibile est, transeat a me calix iste*; atqui illi duo actus sunt contrarii; ergo Christus habuit actum contrarium voluntati divinæ.

Resp. *nego min.* Nam actus voluntatis humanæ Christi, tum efficax, quo mortem acceptavit, tum inefficax, quo mortem refugit, semper fuit perfecte conformis voluntati divinæ; Deus enim, ad nostrum exemplum et solatium, voluit, ut simplici displicentia refugeret mortem tanquam malum naturæ suæ disconveniens; ergo nulla ex parte humana Christi voluntas divinæ contraria fuit.

Objiciunt ultimo Monothelitæ, Honorium I. summum Pontificem hæresi Monothelitarum adhæsisse ex animo; verum eum ab illa calumnia vindicavimus *Tomo I.* unde a facto hujusmodi discutiendo hic supersedemus.

Quæres, *Quomodo explicari possint Christi operationes?*

Resp. Ad explicandas Christi operationes, sequentes tenendæ sunt regulæ.

Prima regula. In Christo fuerunt unus operans, et duæ operationes; ratio est, quia unitas, aut multiplicitas operantis, desumitur ab unitate, vel multiplicitate personæ: unitas vero, aut multiplicitas operationis, desumitur ab unitate aut multiplicitate naturæ; atqui in Christo unica fuit Verbi persona, duæ vero et diversæ naturæ; ergo.

Secunda regula. Una natura nunquam divisim, sed semper cum altera conjunctim operatur, quia utraque hypostatice est conjuncta; hinc licet operationes humanæ a sola prodeant humana natura, a divina, eum quæ conjunctim operatur, summam dignitatem nanciscuntur, et ratione suppositi cooperantis, divinæ dici possunt: unde recte dicitur, *Deus comedit, esuriit, mortuus est,* etc.

Tertia regula. Omnes actiones humanæ, etiam naturales et indeliberatæ, fuerunt in Christo liberæ, utpote, quæ nutu divinitatis gubernatæ fuerunt. Unde D. August. Tract. 49. in Joan. ait: Turbaris tu nolens, turbatus est Christus, quia voluit; esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit; mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit: in illius potestate erat sic affici, vel non affici".

Quarta regula. Natura humana Christi fuit instrumentum, per quod natura divina operabatur ea quæ ad salutem nostram, et ad mediatoris officium pertinebant, ita tamen ut natura illa humana actus sibi proprios elicuerit. » Operatio, *inquit D. Thom.* 3. *par. qu.* 19. *artic.* 1. *ad.* 2. quæ est humanæ naturæ in Christo, in quantum est instrumentum divinitatis, non est alia ab operatione divinitatis; non enim est alia salvatio, qua salvat humanitas Christi et divinitas ejus: *sed est eadem operatio Dei hominis, quæ ideo* Theandrica, seu Dei-virilis dicitur: habet tamen natura humana in Christo, in quantum est natura quædam, quandam propriam operationem præter divinam".

QUÆSTIO III.

De defectibus a Verbo divino assumptis.

Nota. Naturæ humanæ defectus, alii se tenent ex parte corporis, alii ex parte animæ, alii ex parte utriusque; de quibus distinctis agemus Articulis.

ARTICULUS I.

De defectibus corporis a Verbo assumptis.

Nota. Corporis defectus, alii sunt communes omnibus hominibus in statu naturæ lapsæ, ut sitis, fames, dolor, corruptibilitas, mors, etc. alii particulares aliquibus tantum hominibus, qui ex particularibus causis oriuntur, ut febris, lepra, claudicatio, cæterique morbi distincti a consumptione humidi radicalis, calorisque naturalis. Itaque

CONCLUSIO I.

Verbum assumpsit omnes humani corporis defectus communes. Est de fide contra Julianum Halicarnensem, qui, præter unitatem naturæ, quam in Christo profitebatur cum Eutyche, asserebat carnem Christi fuisse incorruptibilem et impassibilem: unde ejus sectatores, *Incorrupticolæ*, dicti sunt.

Prob. 1. *ex Scriptura.* Quæ refert Christum, in vitæ suæ mortalis cursu, varia dedisse infirmitatis signa et argumenta; nam Matth. 4. *Esuriit.* Jo. 4. *Fatigatus ex itinere, sedit ad fontem.* Luc. 19. *Flevit super Jerusalem.* Tandem 2. Cor. 13. *Crucifixus est ex infirmitate.* Vetus testamentum prædixerat, quod novum accidisse refert: » A planta pedis usque ad » verticem non est in eo sanitas, *inquit Isaias c.* 1. » *et c.* 53. Vere languores nostros ipse tulit, et dolo» res nostros ipse portavit... vulneratus est propter » iniquitates nostras, attritus est propter scelera no» stra". Atqui fames, defatigatio, passio et mors, etc. sunt communes corporis humani defectus; ergo Verbum assumpsit illos defectus.

Prob. 2. Ex tradit. PP. et Conciliorum: S. Cyril. Jerosolymit. ait: » Passus est Jesus pro hominibus » vere: non enim apparentia est Crux, neque opinio » redemptio: vere crucifixus est, etc." Unde Conc. Ephesinum, *Anathematismo* 12. definit: Si quis non » confitetur Dei Verbum carne passum et crucifixum, » mortemque gustasse, anathema sit".

Prob. 3. Quia conveniens erat, ut Verbum divinum hos defectus assumeret: 1. Ut verum hominem nobis per omnia similem sese exhiberet, et ideo ex Apostol. Hebr. 4. fuit *tentatus per omnia pro similitudine absque peccato...* 2. Ut nobis esset exemplum patientiæ, Hebr.° 12. *Sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes...* 3. Ut proprio sanguine nos redimeret.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. David, *Ps.* 15. prædixit carnem Christi fore incorruptibilem: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Prædixit carnem Christi fore incorruptibilem, post ejus mortem, *conc.* ante ejus mortem, *nego ant.* Loquitur ergo Psaltes Regius de corruptione putredinis, quam non sensit caro Christi, non vero de corruptione alterationis et mortis, id explicat D. Fulg. Epist. ad Reginum c. 4. » Christus ergo *inquit*, non vidit corruptionem, quia nullam sensit ejus caro putredinem; hoc autem, non ejusdem carnis incorruptibilitas, sed resurrectionis celeritas, fecit".

Inst. 1. Atqui caro Christi fuit incorruptibilis ante ejus mortem; ergo.

Prob. ant. Christus, qui ex Scriptura novus Adam dicitur, carnem prioris Adam innocentis gessit; atqui caro Adami innocentis fuit incorruptibilis, id est, non erat Adamo occasio doloris; ergo.

Resp. *nego maj.* Ratio est, quia Verbum eam carnem assumpsit, quam sanavit; atqui non sanavit carnem Adami innocentis; ergo eam non assumpsit, sed eam ipsam carnem assumpsit, qualis fuit post peccatum, nempe infirmitatibus et doloribus obnoxiam.

Inst. 2. Illi defectus et dolores sunt pœnæ peccati; atqui nullum fuit, nec esse potuit in Christo peccatum; ergo etc.

Resp. *dist. maj.* Sunt pœnæ peccati, proprii vel alieni, *conc.* proprii semper, *nego maj.* Itaque in nobis tales defectus et infirmitates sunt pœnæ peccati proprii vel originalis, vel actualis, in Christo autem fuerunt pœnæ peccati alieni, nempe hominis, pro quo se vadem ac sponsorem dedit.

Inst. 3. Visio beatifica excludit omnem dolorem sensibilem; atqui anima Christi, a conceptione, fuit visione beatifica donata: ergo non fuit obnoxia doloribus sensibilibus.

Resp. *dist. maj.* Excludit omnem dolorem sensibi-

lem, si non impediatur, ne animæ felicitas in corpus et potentias inferiores resiliat, *conc.* si impediatur, *nego maj.* Porro Deus per miraculum impedivit, ne animæ Christi felicitas in ejus corpus resiliret, ut posset pati et ea operari quæ erant necessaria ad finem Incarnationis. *Virtute Divinitatis Christi,* ait D. Th. q. 15. a. 5. ad 3. *dispensative sic beatitudo in anima continebatur, quod non derivabat ad corpus; ut ejus passibilitas et mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis sic retinebatur in mente quod non derivabatur ad vires sensibiles, ut per hoc dolor sensibilis excluderetur.*

Objicies 2. Clemens Alexandrinus, *lib.* 6. *Stromat.* de Christo dicit: *Ipse autem passionis erat expers, ut, quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas, neque dolor.* Ergo Christus non fuit dolori obnoxius.

Resp. *dist. conseq.* Christus non fuit dolori involuntario et indeliberato obnoxius, *conc.* deliberato et voluntario, *nego conseq.* Nec de alio dolore intelligendus est Clem. Alexandr. licet hic non satis accurate videatur locutus; alias contradiceret Christo per os Jeremiæ, Thren. 1. dicenti: *Videte si est dolor sicut dolor meus.*

Objicies 3. Div. Hilarius *l.* 10. *de Trin.* ait: » Homo itaque Jesus Christus... in quem quamvis aut ictus inciderat, aut vulnus descenderet ... afferrent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, ut telum aliquod aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans ". Ergo, ex S. Hilario, Christus non sensit dolorem, qui tamen communis est naturæ humanæ defectus.

Resp. *dist. conseq.* Ex S. Hilario, Christus non sensit dolorem, quatenus Deus est, *conc.* quatenus homo, *subdist.* Non sensit dolorem, qui sit ineluctabilis, indeliberatus, mentem perturbans et a sua sede dejiciens, qualem nos experimus, *conc.* dolorem omnem simpliciter et absolute, *nego cons.* Itaque verba D. Hilarii ex scopo ipsius sunt interpretanda; agit porro contra aliquos hæreticos, qui asserebant Divinitatem in Christo, doloribus, cæterisque humanitatis infirmitatibus, subjectam fuisse. » Volunt, *inquit ibidem,* plerique eorum (*hæreticorum*) non in natura eum impassibilis Dei fuisse: ut qui timuit, et doluit, non fuerit in ea spiritus incorruptione quæ non dolet, sed inferioris a Deo Patre naturæ ". Contra quos

Docet 1. Dolorem non in Divinam, sed in humanam duntaxat naturam cecidisse: » Volunt enim, *inquit Commentario in Matth. c.* 31., ex infirmitate corporis ærumnam spiritui adhærere, ac si virtutem illam incorruptæ substantiæ, imbecillitatis suæ sorte assumptio carnis infecerit, et æternitas naturam fragilitatis acceperit ... mori ergo nihil in Deo potuit, neque ex se metus Deo ullus est; in Christo enim Deus erat mundum reconcilians sibi ".

Docet 2. Christum vere doloris sensum expertum fuisse. » Ut, *inquit,* cum in eodem (*Christo*) esset et infirmitas ad passionem, et ad vitam Dei virtus, non alius aut divisus a se esset qui et pateretur et viveret; passus quidem est Unigenitus Deus quæ homines pati possunt ".

Docet 3. Dolores et infirmitates, quas Christus assumpsit, fuisse immunes a defectibus et imperfectionibus dolorum et infirmitatum, quas nos patimur: *Quia,* inquit, *dum homo Christus est, habet et nativitatem hominis, quia homo est: nec est in vitiosa hominis infirmitate, quia Christus est.* Hujus discriminis varias affert causas: 1. Quia dolores, quos Christus passus est, non erant ex peccato, sicut in nobis sunt: *Missus namque est,* inquit, *in peccati carnis similitudine, portans quidem in carne peccata, sed nostra et pro nobis dolens.* 2. Quia Christus, non ex necessitate, sed ex propria voluntate patiebatur. *Si in passione sua,* inquit, *necessitas est, et non salutis tuæ donum .... adscribe infirmitatem.* 3. Quia dolores Christi, illius mentem non perturbabant, sed erant deliberati, ordinati, et ad nutum ejus moderati: *Non est itaque,* inquit, *in ea natura, quæ supra hominem est, humanæ trepidationis anxietas.* Unde quando anima ejus turbata est, *Jo.* 5. illam commotionem Christus in seipso volens ac lubens excitavit, Jo. 11. *Turbavit seipsum.*

CONCLUSIO II.

Verbum non assumpsit defectus corporis humani particulares, quales sunt morbi et deformitas.

Prob. prop. generaliter: Quia illi defectus particulares ex triplici velut radice oriuntur. 1. Ex culpa, puta intemperantia. 2. Ex aeris intemperie. 3. Ex defectu virtutis formatricis: atqui ex nulla harum radice evenire potuerunt in Christo. *Non ex culpa,* nam fuit temperantissimus et impeccabilis, ut mox videbitur; 2. *Non ex aeris intemperie,* nam optimi fuit temperamenti, unde facillime potuit inclementiæ aeris resistere; 3. *Non ex defectu virtutis formatricis,* nam corpus ejus formatum est de Spiritu Sancto, cujus virtus deficere non potest; ergo, etc.

Objicies. Christus mortalitatem assumpsit; ergo et morbos particulares .... Resp. *nego conseq.*

Prob. conseq. Mors absque morbo contingere non potest; ergo si mortalitatem assumpsit, morbos quoque assumpsit.

Resp. *nego ant.* Nam natura humana, in corpore bene formato, et convenienter gubernato, sic potest intelligi deficere, ut sensim, debilitato naturali calore et humido radicali, vita absque morbis particularibus repente deficiat.

Prob. *prop. specialiter de deformitate:* Ex Scriptura, Ps. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum,* quem locum S. Bernardus, *Serm.* 1. *de omnibus Sanctis,* et S. Chrys. *hom.* 28. *in Matth.* de Corporis Christi pulchritudine interpretantur. *Sicut in faciendis signis erat mirabilis,* inquit D. Chrys. *sic visu gratiosissimus fuisse traditur.* Ergo.

Prob. ratione: Pulchritudo oritur ex tribus; nimirum, ex membrorum integritate, eorundem debita proportione, et colore convenienti orto ex bono temperamento; atqui Corpus Christi, utpote virtute Spiritus Sancti formatum, iis qualitatibus haud dubie fuit donatum; ergo.

Objicies. Is. 53 de Christo dicitur: *Non est species ei, neque decor;* ergo, etc.

Resp. *dist.* Non est species, neque decor, tempore passionis, *conc.* extra tempus passionis, *nego ant.* Ibi enim Christus prædicitur, qualis erat futurus tempore passionis: in hunc locum scribens D. Hier. ait: *Despectus erat et ignobilis quando pendebat in Cruce, et factus est pro nobis maledictum.*

Inst. Oris venustas non decet prædicatorem Evangelii: atqui Christus fuit prædicator Evangelii; ergo.

Resp. *dist. maj.* Oris venustas mollis et effœminata *conc.* gravis et majestuosa, *nego maj.* talis enim pulchritudo est viro digna.

Inst. 2. Divus Augustinus *in Ps.* 49. de Christo ait: *Ipse sponsus, non carne, sed virtute formosus;* ergo vult pulchritudinem Christi repetendam esse a Divinitate, vel animæ virtutibus.

Resp. *dist. conseq.* Vult Christi pulchritudinem repetendam esse a Divinitate, vel animæ virtutibus, sine exclusione pulchritudinis corporalis, *conc.* cum

tali exclusione, *nego conseq.* Unde horum verborum, *Non carne, sed virtute formosus*, sensus est, *non tam carne, quam virtute formosus*; unde non deprimit formositatem Corporis Christi absolute, sed comparate ad Divinitatem, aut ad animæ pulchritudinem, aut etiam ad pulchritudinem corporis post resurrectionem.

ARTICULUS II.

De defectibus animæ a Verbo Divino assumptis.

Nota. Defectus animæ humanæ præcipui, sunt ignorantia, et peccatum: de ignorantia agemus dum de scientia Christi sermonem faciemus; de peccato ergo restat resolvendum: 1. Utrum aliquod in Christo fuerit: 2. Utrum, quatenus homo, peccare potuerit.

CONCLUSIO I.

Nullum prorsus in Christo fuit peccatum. Est de fide contra Calvinum, lib. 2. institut. cap. 16.

Prob. 1. Ex Scriptura, Hebr. 4. *Habemus Pontificem tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato.* 1. Petri 2. *Christus .... peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Quare Jo. 8. de seipso confidenter dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?*

Prob. 2. Ex concil. Ephesino Can. 10. definiente: *Si quis dixerit Christum pro seipso sacrificium obtulisse, et non potius pro nobis (neque enim oblatione indigebat, qui peccatum omnino nescivit), anathema sit.*

Objicies 1. Christus, *Ps.* 21. ait: *Longe a salute mea verba delictorum meorum*; ergo fuerunt in Christo peccata.

Resp. *dist. conseq.* Fuerunt in Christo peccata aliena, *conc.* propria, *nego conseq.* Christus itaque peccata nostra, vocat sua, quia debitum satisfaciendi pro illis in se suscepit, Is. 53. *Iniquitates eorum ipse portavit.*

Inst. 1. Apost. 2. Cor. 5. de Christo ait: *Eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Ergo fuerunt in Christo peccata propria.

Resp. *nego conseq.* Ibi enim peccatum sumitur pro hostia, seu victima pro peccato, quo sensu de Sacerdotibus Oseas 4. dicit: *Peccata populi mei comedent*, id est, hostias pro peccatis oblatas.

Inst. 2. *Cum Calvino:* Christus desperatione et impatientia reus fuit, quando in cruce pendens, dixit Patri: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Ergo.

Resp. *nego ant.* Neque enim illa verba sunt hominis impatientis et desperantis, sed hominis doloris sui acerbitatem indicantis, ac suæ humanitatis veritatem demonstrantis, ut observat S. Cyrillus, *l.* 1. *ad Reginas:* et certe quomodo desperasset Christus, qui intuitiva Dei visione fruebatur, qui de resurrectione certus erat, qui Deo Patri dicebat: *In manus tuas commendo spiritum meum.*

Inst 3. Humana Christi voluntas rebellis fuit voluntati divinæ, cum dixit: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Nam Christus præceptum moriendi lubens acceptavit, *Oblatus est enim, quia voluit*, Is. 53. Licet ergo humana Christi voluntas illis verbis voluerit significare affectum naturalem abhorrentem a cruciatibus, ut, nempe, se verum demonstraret hominem subdita tamen et semper conformis divinæ voluntati fuit, quod testatur, cum addit: *Veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.*

Objicies 2. Christus peccavit in Adam; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam, *Lucæ* 1. Angelus Mariæ dixit: *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.* Qui locus excludit a Nativitate Christi peccatum originale.

Prob. ant. Christus etiam originaliter fuit in Adam; ergo in eo peccavit, *in quo omnes peccaverunt*, Rom. 5.

Resp. *dist. antec.* Fuit in Adam materialiter, et secundum corpulentam substantiam, *conc.* active, et secundum seminalem rationem, *nego ant.* Licet ergo Christus sumpserit carnem de Virgine, filia Adam, tamen non descendit ab Adam per seminalem propagationem, neque enim ab ullo Adæ filio fuit genitus; ergo non contraxit peccatum originale.

CONCLUSIO II.

Christus, etiam prout homo, fuit omnino impeccabilis. Prop. secundum præsentem statum, in quo natura humana Christi est Verbo hypostatice unita, et visione beatifica donata, est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Lucæ 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*; atqui quod nascitur sanctum, eimirum sanctitate substantiali, non potest peccare; ergo.

Prob. 2. *ex traditione Patrum.* S. Hypolitus Martyr, apud Theodoretum, dialogo 1. ait: *Dominus a peccato alienus erat.*

S. August. *l.* 2. *de peccatorum meritis et remissione, c.* 11. de Christo dicit: *In cujus non tantum divinitate, sed nec in anima, nec in carne ullum potuit esse peccatum.* Et c. 13. ex his Apostoli verbis: *Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, segregatus a peccatoribus, etc.* Probat Christum, non tantum non peccasse, sed nec peccare potuisse, asserens omnes Sacerdotes: « qui in Sacerdotio laudabiliter justeque vixeruot, habuisse necessitatem sacrificium primitus pro suis offerre peccatis, solo Christo existente, qui hanc necessitatem Sacerdos incontaminabilis non haberet ».

Prob. 3. *ratione.* Si Christus, etiam prout homo, peccare potuisset, idem de Verbo dici potuisset; atqui absurdum et impium conseq. ergo, etc. *Prob. seq. maj.* Quæcumque dicuntur de natura tanquam de principio *quo*, prædicantur de supposito tanquam de principio *quod:* sic dicitur, *Deus mortuus est*, quia mors naturæ, cui Verbum est substantialiter unitum, tribuitur tanquam principio *quo:* atqui suppositum naturæ humanæ in Christo, aliud non est quam Verbum; ergo, etc.

Objicies 1. Christum potuisse peccare non repugnat; ergo.

Prob. ant. Christum potuisse mori non repugnat; ergo nec repugnat Christum potuisse peccare: non enim Deus minus est vivens per essentiam, quam sanctus per essentiam.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod mors sit malum pœnæ, cujus Deus auctor esse potest: quare nihil impedit, quominus, per idiomatum communicationem, Deus, in natura creata subsistens, dicatur mortuus; e contra peccatum est malum culpæ, cujus Deus auctor esse non potest, cum sit essentialiter inordinatio, indecentiamque in Deum refunderet, si esset in natura creata, cum qua unam personam constituit: ac proinde peccatum magis repugnat sanctitati per essentiam, quam mors repugnet vitæ per essentiam in aliena natura subsistenti.

Objicies 2. Christus fuit liber; ergo potuit peccare.

Resp. *dist. ant.* Fuit liber libertate contradictionis, qua poterat bonum illud amplecti, vel non, *conc.* li-

bertate contrarietatis, qua bonum posset amare vel odisse, vel etiam aliquid bono contrarium amplecti, *nego ant.* Neque ex eo ejus libertas fuit imminuta, eum peccandi potestas sit defectus libertatis, non perfectio, ut docet D. Th. 1. *p. q.* 62. *a.* 8. *ad* 2.

Inst. Humanitas Christi, seclusa unione hypostatica, peccare potest; ergo et tali unione posita.

Prob. conseq. Persona Verbi nihil prorsus immutavit in operationibus naturæ humanæ; ergo si humanitas Christi potuerit peccare seclusa unione, ita et ea posita.

Resp. *dist. ant.* Nihil immutavit, physicum, *conc.* nihil immutavit, morale, *nego ant.* Illa porro immutatio moralis consistit in hoc, quod persona Verbi, quæ in omnibus humanitatem Christi regebat, effecit ne ejus voluntas aliquid admitteret inordinatum.

Quær. *Unde repeti debeat impeccabilitas Christi?*

Nota. Durandus, *in* 3. *dist.* 12. *q.* 2. Gabriel, *dist.* 2. *et* 12. *q.* 1. et Scotus, *q.* 1. docent humanitatem Verbo unitam non habere præcise rationem unionis ut non posset peccare, sed ex adjunctis, nimirum visione beatifica, gratia sanctificante, singularis Dei protectione, etc. quæ si a Christo separata fuissent, ut separari absolute potuisse affirmant, peccare potuisset. Contra quos

Resp. *Impeccabilitas ex Christo oritur præcise ex hypostatica naturæ humanæ cum Verbo unione.*

Prob. 1. Ex Script. Lucæ 1. *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoquo et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ex quo sic argumentor: eadem ratione Christus est impeccabilis, qua est Sanctus, sanctitate non tantum adventitia et accidentali, sed naturali ac substantiali; atqui Christus, præcise vi unionis hypostaticæ, est Sanctus sanctitate substantiali et naturali; ergo præcise vi unionis hypostaticæ est impeccabilis; quia, ut ait Tertul. l. de carne Christi, *Verbum assumendo* humanitatem, illam *fecit suam*, et *faciens suam, fecit non peccatricem*.

Prob. 2. *ex traditione* PP. S. Athanas. *serm.* 2. *contra Apollinarem*, ut refertur in Synodo VI. Act. 8. dicit, quod Christus est *sanctus natura sua, et immutabilis ad malum*; atqui natura Christi consistit in unione hypostatica humanitatis cum Verbo; ergo ex illa unione Christus habuit, ut nullatenus peccare potuerit.

D. Ambros. lib. de Incarnatione, c. 7. *ait:* » Anima Christi est incapax peccati, quia per unionem facta est impeccabilis. "

D. Hilarius, l. 16. de Trinit. *ait:* » Homo Christus est, et in veritate Nativitatis est, dum homo est, et non est in proprietate peccati, dum Christus est, quia et qui homo est, non potuit non esse quod natus est, et qui Christus est non potuit amisisse quod Christus est". Quibus verbis significat posse peccare æque Christo repugnare, ac ei repugnat non esse Christum; atqui impossibile est Christum non esse Christum; ergo.

Prob. 3. Si humanitas Verbo unita posset peccare in sensu composito unionis, ipsum Verbum posset peccare, non solum denominative per communicationem idiomatum, ut concedit Durandus, sed etiam formaliter et secundum se, ita ut in Christo distinguenda essent duo peccata, unum voluntatis humanæ, alterum divinæ: atqui voluntatem divinam posse peccare repugnat; ergo.

Prob. seq. maj. Quia quando plures naturæ in idem suppositum conveniunt, tenetur superior, saltem si commode possit, inferiorem regere, et impedire ne peccet, alioqui peccatum ipsi imputatur, ut patet in humana voluntate, quæ si permittat in appetitu sensitivo motus inordinatos, quamvis in se formaliter non peccaminosos defectu libertatis, eo ipso tamen contrahit peccatum; atqui natura divina et humana in idem Christi suppositum conveniunt; ergo superior, nempe divina, debet regere inferiorem, nempe humanam, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus non tenetur impedire peccata hominum, suorum subditorum, et filiorum adoptivorum, si sint in gratia; ergo nec tenetur impedire peccata naturæ assumptæ.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Deus, respecto hominum, solum se habet ut causa universalis, juxta eorum exigentiam ad illorum actiones concurrens; e contra respectu actionum naturæ assumptæ, se habet ut causa particularis, illas ponens tamquam actiones sui proprii suppositi, et consequenter ut suo supposito (a quo solo, ut principio *quod* particulari, procedunt) specialiter imputabiles.

Inst. 1. Verbum potest efficaciter velle, ut actiones naturæ assumptæ ad se non pertineant alio titulo, quam causæ universalis; ergo potest efficere ut sibi non imputentur ad culpam.

Resp. *nego ant.* Quia sicut, posita unione hypostatica, Verbum non potest efficere, ut humanitas assumpta sibi non sit propria, ita non potest efficere, ut istius humanitatis actiones non sint sibi propriæ, ut principio *quod* particulari, et ideo tenetur illas, tamquam specialiter suas, regere, et ordinare.

Inst. 2. Non magis imputari debet Verbo peccatum naturæ assumptæ, quam ejus mors; atqui mors naturæ assumptæ Verbo in se non imputatur; ergo.

Resp. *nego maj.* Disparitas est quod mors sit malum physicum, quod Deus potest velle, et ut causa particularis inferre naturæ assumptæ; peccatum vero sit malum morale, quod Deus velle nequit absque inhonestate; nec ullo modo ad illud, tanquam causa particularis, concurrere, ita ut illi tamquam auctori tribui possit.

Inst. 3. Peccatum naturæ inferioris superiori non tribuitur, quando natura inferior propria gaudet libertate: atqui natura humana in Christo propria gaudet libertate; ergo.

Resp. *nego maj.* Cujus falsitas patet in patre obligato ad directionem filii, licet unum moraliter tantum cum eo faciat; ex quo a fortiori sequitur naturam superiorem ad id obligari, quando eum inferiori facit unum per se in ratione suppositi, cujus sunt actiones illius naturæ inferioris. In hac itaque suppositi unitate, et non in defectu libertatis partis inferioris, fundatur obligatio, qua pars superior in homine tenetur gubernare inferiorem, quam licet propria gauderet libertate, æque teneratur gubernare præcise qua superior et conveniens in unum suppositum, cum per hoc præcise inferior superiori subordinetur in operando, sicut in essendo, tamquam aliquid ad ipsum specialiter pertinens.

Inst. 4. Atqui nulla ratione natura divina in Christo tenetur gubernare naturam humanam; ergo.

Prob. ant. In Deum nulla cadit obligatio; ergo.

Resp. *dist. ant.* Non cadit obligatio ex aliqua lege superioris, *conc.* ex rectitudine divinæ voluntatis, *nego ant.* Sic Deus tenetur non mentiri, quia tenetur ad nihil faciendum suæ sapientiæ et sanctitati repugnans, ad idque ex suis intrinsecis determinatur ac necessitatur.

Inst. 5. Si ex rectitudine divinæ voluntatis oritur illa obligatio, tam Pater et Spiritus Sanctus tenentur peccate naturæ assumptæ impedire, ac Verbum,

quia communis est voluntas; atqui hoc dici non potest; ergo.

Resp. *dist. maj.* Tam Pater et Spiritus Sanctus tenentur, indirecte et quasi per accidens, *conc.* directe et per se, *nego maj.* Solus quidem Filius per se ac directe tenetur ad impedienda naturæ assumptæ peccata, quia ista obligatio fundatur in unione hypostatica, quam solus Filius per se immediate terminat, ratione cujus terminationis et naturam assumptam, et naturæ assumptæ actiones fecit suas; quia tamen ejus voluntas communis est aliis personis, ideo etiam Pater et Spiritus Sanctus indirecte, et velut per accidens, id est, non ratione sui, sed ratione alterius personæ etiam ad idem obligantur, ad quam obligationem jam tunc consenserunt, cum humanam naturam unire Verbo decreverunt.

Objicies 2. Per actiones naturæ assumptæ honestas, Verbum, secundum se, seu, ut est suppositum naturæ divinæ, non meruit; ergo a pari non peccaret per ejusdem actiones inhonestas.

Resp. *nego seq.* Disparitas est, quod Verbum secundum se, actiones honestas naturæ assumptæ non obtulit alteri a se, tanquam superiori, a quo possit præmium accipere, quod antecedenter non sit suum, quod tamen essentialiter requiritur ad rationem meritis; verum permittendo actiones inhonestas fieri a natura sibi hypostatice unita, voluntate divina consentiret in actiones essentiali sue bonitati ac sanctitati repugnantes, easque produceret ut suas, adeoque peccaret secundum se, quod omnino repugnat.

ARTICULUS I.

De defectibus animæ et corpori communibus a Verbo assumptis.

Nota 1. Sub hoc titulo comprehendimus fomitem peccati, et passiones, utpote quæ a corporali appetitu eliciantur, et ab anima secundum vim sentiendi producantur, de quibus quæritur utrum fuerint in Christo.

Nota 2. Fomes peccati est inclinatio appetitus sensitivi in id quod est contra rectam rationem; sumitur, vel *in actu primo*, et est ipse appetitus sensitivus, prout proxime dispositus ad eliciendos motus inordinatos rationi repugnantes, vel *in actu secundo*, et sic est actualis motus appetitus sensitivi contra rectam rationem.

Nota 3. Passio est motio appetitus sensitivi circa bonum aut malum sensibile, secundum rectam rationem. Undecim sunt passiones, quarum sex pertinent ad appetitum concupiscibilem, nempe, *amor*, et *odium*, *desiderium* et *fuga*, *gaudium* et *tristitia*: quinque vero pertinent ad appetitum irascibilem, nimirum, *spes*, *desperatio*, *audacia*, *timor* et *ira*. His positis sit

CONCLUSIO I.

Non fuit in Christo fomes peccati neque in actu primo, neque in actu secundo.

Prob. 1. Ex V. Synodo, *Collat.* 8. *can.* 12. ubi anathematizantur, qui cum Theodoro Mopsuesteno dicebant Christum fuisse passionibus concupiscentiæ obnoxium.

Prob. 2. *Ex PP.* Div. Leo Epist. 11. expresse docet: *Non fuisse in Christo legem peccati;* et D. Aug. *l.* 1. contra duas Epist. Pelagianorum c. 11. *Quam*, inquit, *Spiritui resistentem non habere* (concupiscentiam) *in carne mortali, ille tantummodo homo habuit, qui non per ipsam ad homines venit*. Id est Christus, qui non communi cæterorum hominum via natus est, sed ex Virgine, divino Spiritu specialiter operante.

Prob. 3. *ratione*. Peccati fomes, sive in actu primo, sive in actu secundo, oritur a peccato originali: neque enim eum habuit Adamus in statu innocentiæ; *atqui* Christus non habuit originale peccatum, neque etiam illius contrahendi debitum, cum non descenderit ab Adamo via ordinaria; ergo, etc.

Dixi in prop. non fuisse in Christo fomitem peccati *in actu primo*, ex quo sequitur fomitem peccati in Christo non fuisse, ut in quibusdam Sanctis, ligatum, id est, per extrinsecam Dei protectionem remotum ab occasionibus, quibus excitari potuisset ad motus inordinatos; sed omnino extinctum, ita ut passiones ejus naturales, per specialissimam Dei assistentiam, Christo, propter unionem hypostaticam, debitam, ita rationi fuerint subjectæ, ut nunquam, nisi ex ejus præscripto, in ullos motus erumpere potuerint.

Objicies. Hebr. 4. Christus dicitur: *Tentatus per omnia pro similitudine, absque peccato*. Ergo tentatus fuit a fomite peccati.

Resp. *dist. ant.* Christus fuit tentatus per omnia, tentatione extrinseca, v. gr. a diabolo, *conc.* tentatione intrinseca, quæ est a fomite peccati, *nego ant.* fuit ergo tentatus, non a propria concupiscentia, (hæc enim, cum magnam importet indecentiam, non fuit in Christo) sed experientia malorum quibus obnoxii sumus, hocque *absque peccato*, et iis quæ sunt vel effectus, vel causæ peccati.

Inst. 1. Christus assumpsit defectus toti naturæ communes; atqui fomes peccati communis est toti naturæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Assumpsit defectus, qui ad finem Incarnationis utiles erant, et nullam involvebant indecentiam, qualis erat passibilitas, *conc.* qui ad finem Incarnationis inutiles erant, ac insuper magnam involvebant indecentiam, *nego maj.* Porro fomes peccati inutilis erat ad finem Incarnationis, magnamque indecentiam involvebat sanctitati Christi repugnantem.

Inst. 2. Fomes peccati in se, est appetitus, quo delectabilia concupiscuntur et adversa refugiuntur; atqui talis appetitus fuit in Christo; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quo delectabilia concupiscuntur, et adversa refugiuntur contra rectam rationem, *conc.* secundum rectam rationem, *nego maj.* Fuit itaque in Christo appetitus sensitivus, quo escam, somnum, potum, secundum rationem appetebat, et quæ fugienda sunt tormenta, refugiebat; sed in eo non fuit fomes.

CONCLUSIO II.

Revera fuerunt in Christo passiones, nostris quidem quoad substantiam similes, dissimiles vero quoad modum.

Prob. prima pars 1. Ex Scriptura, quæ Christo tribuit tristitiam, Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Amorem, Jo. 11. sorores Lazari dixerunt ad Jesum: *Domine, ecce quem amas infirmatur*. Iram, Marci 3. *Circumspiciens eos* (Pharisæos) *cum ira*. Timor, Marci 14. *Cœpit pavere et tædere*. Gaudium, Jo. 11. dixit Jesus, *Gaudeo propter vos*. Atqui tristitia, amor, ira, etc. sunt passiones; ergo, etc.

Prob. 2. *ratione:* Quia passiones sunt connaturales appetitus sensitivi perfectiones, quæ nec dedecent naturam humanam Verbo hypostatice unitam, nec status beatitudinis repugnant; ergo *in Christo fuerunt sicut et cætera quæ ad naturam hominis pertinent*, ait D. Th. q. 15. *art.* 4. Rationem reddit Theophilactus in hunc Marci locum, *Cœpit pavere et tædere*, apud S. Th. in catena: *Quia*, inquit, *qui assumpserat hominem, assumpsit et naturales proprietates hominis, pavere, tædere, et contristari*.

Prob. secunda pars. Quia Christus fuit homo nobis consubstantialis; ergo habuit passiones nobis substantialiter similes: *Neque enim*, ait D. Aug. l. 14. de Civitate Dei, c. 9. *in quo verum erat hominis corpus, et verus hominis animus, falsus erat humanus affectus*.

Prob. tertia pars, ex D. Th. citato, dicente: Quod » hujusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quam in nobis, quantum ad tria: 1. Quantum ad objectum: quia in nobis plerumque hujusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. 2. Quantum ad principium: quia frequenter in nobis præveniunt judicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitivi appetitus oriebantur secundum dispositionem rationis; *sicut probant hæc verba Jo.* 11. Turbavit seipsum. 3. Quantum ad effectum; quia in nobis quandoque hujusmodi motus non sistunt in appetitu sensitivo, sed trahunt, *ac perturbant* rationem: quod in Christo non fuit: cum exercerentur solum quando, et quantum permittebat ratio ". Hinc Div. Hier. (*in c.* 24. *Matthæi*) vocat illas, *Propassiones*, non passiones, quæ secundum Stoicos rationem debent turbare; ita sese explicat D. Doctor dicens: » Dominus, ut veritatem probaret assumpti hominis, vere quidem contristatus est, sed ne passio in animo illius dominaretur, per propassionem cœpit contristari ".

Objicies: SS. PP. excludunt a Christo passiones, nimirum tristitiam, timorem, iram, etc. ergo in eo non fuerunt reipsa passiones, sed tantum apparenter.

Resp. *dist. ant.* Excludunt e Christo passiones, quoad modum, *conc.* quoad substantiam et veritatem, *nego ant.* Itaque SS. PP. 1. Excludunt a Christo tristitiam sumptam pro inquietudine animi et vultus morositate, quo sensu intelligitur istud Isaiæ 42. *Non erit tristis, neque turbulentus*. Sed eam non excludunt, quæ pro voluntatis et appetitus sensitivi vero dolore sumitur.

2. Excludunt timorem, secundum quod dicit incertitudinem mali futuri, et spem illud evitandi; non vero illum excludunt secundum quod dicit affectum appetitus sensitivi, per simplicem displicentiam refugientis malum futurum sine spe illud evadendi.

3. Excludunt iram, secundum quod vindictam quærit absque ordine rationis; sed non eam excludunt secundum quod appetit vindictam juxta ordinem justitiæ; sic enim est affectus laudabilis, et ad zelum pertinens, juxta illud Ps. 68 *Zelus domus tuæ comedit me*.

Inst. 1. In Christo propter visionem beatificam fuit summum gaudium; ergo in eo non potuit esse vera tristitia.

Prob. conseq. Summum gaudium et tristitia sunt actus vitales stricte contrarii, adeoque virtualiter contradictorii; ergo non possunt esse simul in eodem subjecto.

Resp. *dist. ant.* Sunt actus vitales stricte contrarii, si versentur circa idem objectum et motivum, *conc.* si versentur circa diversa objecta et motiva, *nego ant.* Porro gaudium in Christo habuit pro objecto et motivo summum bonum per claram visionem possessum, tristitia vero habuit pro motivo et objecto supplicium et ignominiam Crucis, ruinam Judæorum, Dei offensam, etc. ergo non fuerunt de eodem objecto et motivo.

Inst. 2. Licet gaudium et tristitia versentur circa objecta et motiva diversa, tamen repugnat ut sint simul in eodem subjecto; ergo nulla solutio.

Resp. *dist. ant.* Repugnat ut sint simul in eodem subjecto, repugnantia naturali, quæ in hoc consistit, quod motivum vehementissimi gaudii non relinquat naturaliter ullam efficaciam motivo tristitiæ, cum actus vehementis gaudii ita repleat voluntatem, ut non det locum tristitiæ, etiam respectu diversi objecti, *conc.* repugnantia essentiali, *nego ant.* Porro in hoc differt repugnantia essentialis a naturali, quod essentialis nullo modo possit superari, naturalis vero possit virtute supernaturali superari, quomodo de facto superata fuit in Christo, ut posset actus utrique status viatoris et comprehensoris connaturales simul elicere, et, ad majorem satisfactionis perfectionem, tristitiam cum gaudio voluntarie assumere.

CAPUT III.

De unione hypostatica.

Nota 1. Quamvis *unio hypostatica* a PP. et Conciliis vocetur etiam *unitio*, tamen, stricte loquendo, ab ea differt; nam *unio* est vinculum duorum extremorum; *unitio* vero stricte sumpta, est actio, per quam fit extremorum unio; unde si Incarnatio sumatur active et causaliter, idem est ac *unitio*; si verum sumatur passive et formaliter, idem est ac *unio*.

Nota 2. Hic agemus 1. De quidditate unionis hypostaticæ. 2. De modo quo facta est unio hypostatica. 3. De proprietatibus illius unionis. 4. Tandem de consequentibus unionem hypostaticam, totidem quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De quidditate unionis hypostaticæ.

Nota. In assignanda unionis hypostaticæ natura, varias in partes scinduntur Scholastici.

Nonnulli censent, unionem hypostaticam esse ipsammet actionem, per quam humana Christi natura fuit producta.

Alii docent, eam esse entitatem realem extremis unitis superadditam; sed hi valde iterum discordes sunt in assignanda illa entitate reali superaddita... Gabriel, *in dist.* 30. *quæst.* 4. *art.* 1. vult eam esse qualitatem quamdam supernaturalem absolutam, quam *gratiam unionis* vocat... Scotus vult eam esse relationem realem, qua humanitas refertur ad Verbum divinum... Suarez putat, eam esse entitatem modalem a Verbo et humanitate realiter distinctam.

Alii tandem sentiunt, unionem non esse quid ab extremis unitis distinctum, sed Verbum et humanitatem se ipsis formaliter absque ullo medio uniri, per hoc quod Verbum communicet humanitati suum esse divinum.

CONCLUSIO I.

Unio hypostatica realiter distinguitur a productione humanitatis Christi.

Prob. 1. Quia productio humanitatis Christi, cum sit opus ad extra, est actio toti Trinitati communis, unio vero solius est Verbi divini; ergo illæ duæ actiones sunt distinctæ realiter... 2. Quia actio unitiva pertinet ad ordinem supernaturalem et hypostaticum, actio vero productiva humanitatis, est ordinis pure naturalis; ergo distinguuntur realiter: hinc B. V. Maria præbuit suum concursum ad generationem humanitatis, non vero ad actionem unitivam humanitatis cum Verbo divino.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Leo Magnus, *Epist.* 11. *ad Jul.* dicit: *Natura nostra non sic assumpta est, ut, prius creata, postea assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur*. Ergo unio hypostatica non distinguitur ab ipsa humanitatis creatione.

Resp. *nego conseq.* Solum quippe vult D. Doctor, humanam Christi naturam, non præcessisse tempore

Incarnationem, sed eodem instanti reali, quo creata fuit, assumptam fuisse; docet ergo concomitantiam, non vero identitatem illius duplicis actionis, ut inde refelleret Nestorium, qui contendebat humanitatem Christi aliquo tempore realiter fuisse sine unione cum Verbo, ex quo concludebat B. V. Mariam esse quidem Christiparam, non autem Deiparam.

Inst. Maria Virgo est vere Mater Dei; atqui non est vera Mater Dei, nisi actio humanitatis productiva sit eadem, ac actio unitiva ejusdem humanitatis cum Verbo; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ut Beata Virgo Maria dicatur, et vere sit Mater Dei, sufficit ut ejus actio generativa, qua animam corpori univit, terminata fuerit ad humanitatem eodem instanti assumptam, licet forte in posteriori naturæ.

Objicies 2. Ea non distinguuntur realiter, quæ unum eumdemque habent terminum; atqui unio hypostatica et actio humanitatis productiva, habent in Christo unum eundemque terminum; ergo.

Prob. min. Unio hypostatica habet pro termino subsistentiam humanitatis in Verbo; atqui actio humanitatis productive habet quoque pro termino eundem humanitatis subsistentiam; ergo, etc.

Resp. *nego min.* Siquidem adæquatus creationis terminus est substantia, non vero subsistentia creata, cum substantiæ indifferens sit, ut per se vel per alium subsistat.

Prob. min. Creatio non terminatur nisi ad rem subsistentem; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam creatio prorsus indifferens est ad subsistentiam propriam vel alienam; ergo præcise terminatur ad naturam, quæ, si non communicetur alteri, est sui juris, ac proinde in se subsistit; si vero communicetur alteri, est juris alterius, ac proinde in alio subsistit.

CONCLUSIO II.

Unio hypostatica non est entitas realiter distincta a Verbo et humanitate unitis, sive illa entitas sit qualitas supernaturalis absoluta; sive sit relatio realis; sive sit modus substantialis, aut quodlibet aliud.

Prob. 1. Non potest admitti entitas copulans humanitatem cum Verbo divino, quin recipiatur tum in Verbo, tum in humanitate; atqui illa non potest recipi in Verbo, alias mutaretur; ergo illa non debet admitti.

Respondent, sufficere ut illa entitas recipiatur in humanitate, cui inhæret, cum tantum adhæreat Verbo; sed

Contra est. Nam Verbum est intrinsece unitum humanitati; atqui non potest esse intrinsece unitum per unionem quæ est illi extrinseca, et quam non recipit; ergo non potest intrinsece uniri per aliquam entitatem a se et humanitate distinctam.

Prob. 2. Quia si unio hypostatica sit entitas realiter ab extremis distincta, debet admitti secunda entitas per quam prima uniatur, et tertia per quam uniatur secunda: et sic in infinitum; atqui ille in infinitum processus repugnat: ergo.

Respondent adversarii negando major. quia hæc prima entitas non est indifferens ut uniatur, cum ad unionem ex propria ratione sit determinata.

Sed quare eadem ratione dici non poterit naturam humanam Christi non esse indifferentem ad hoc ut uniatur Verbo divino, cum ad unionem determinetur ab ipso Deo, in quantum scilicet Deus illam creavit in Verbo, quod eam per seipsum immediate terminat, complet, et perficit?

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod est indifferens, ut cum aliquo uniatur, ad id debet determinari per aliquid superadditum: atqui humanitas Christi ad unionem erat indifferens; ergo debuit per aliquid reale superadditum determinari.

Resp. 1. *retorq. argumentum.* Quod est indifferens, ut cum aliquo uniatur, ad id per aliquod superadditum debet determinari: atqui Verbum divinum ad unionem erat indifferens, non minus quam humanitas; ergo debuit per aliquid reale ipsi superadditum, ad unionem determinari; tamen illud non admittunt adversarii.

Resp. *nego maj.* Quia indifferentia unibilium tollitur per accessionem unius ad aliud, et ideo indifferentia humanitatis Christi ad sui unionem cum Verbo, fuit sublata per actionem, qua Verbum illi suum esse Divinum communicavit.

Objicies 2. Omnis mutatio arguit aliquid de novo productum; atqui humanitas, per sui unionem cum Verbo, mutata est, nimirum de non unita, facta est unita; ergo in illa unione aliquid fuit de novo productum.

Resp. *dist. maj.* Omnis mutatio entitative, *conc.* mutatio duntaxat connotative, licet intima et personalis, *nego maj.* Porro dum humanitas Verbo divino copulata est, non est mutata entitative, cum semper eandem entitatem retinuerit; sed mutata est connotative, quatenus tunc habuit habitudinem ad Verbum, quam antea non habebat.

Inst. 1. Ergo unio hypostatica consistit in habitudine, seu relatione humanitatis ad Verbum; atqui hoc est ipsa Scoti sententia; ergo.

Resp. *nego illatum.* Equidem habitudo humanitatis ad Verbum resultat ex unione hypostatica, sed illa habitudo non est unio, cum unionem jam factam præsupponat.

Inst. 2. D. Th. 3. *p. q.* 2. *art.* 7. ait: *Unio est relatio quædam, quæ consideratur inter divinam naturam et humanam, secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei.* Ergo ipsamet unio est relatio.

Resp. *dist. conseq.* Unio sumpta pro mutua habitudine, quæ oritur ex conjunctione humanitatis et Verbi, *conc.* sumpta pro formali humanitatis et Verbi vinculo, *nego conseq.* Et ita Cajetanus D. Th. interpretatur, dicens: *Super conjunctione substantiali personæ Verbi et naturæ humanæ, fundatur in opinione D. Thomæ relatio unionis inter duas naturas, vel inter naturam humanam et personam Verbi; talis autem relatio unionis, præ vocum inopia, vocatur unio.*

Objicies 3. Omnis actio habet terminum de novo productum; atqui Incarnatio, seu unitio, est actio; ergo habet terminum de novo productum; atqui ille terminus non est sola humanitas, nec sola Verbi subsistentia: nam utraque potest existere sine unione: ergo est entitas quædam ab utraque natura realiter distincta.

Resp. *dist. maj.* Omnis actio productiva habet terminum de novo productum, *conc.* unitiva, *nego maj.* Porro Incarnatio causalis quidem est actio, sed unitiva duntaxat, cujus proinde terminus non est entitas de novo producta, sed est totum compositum ex partibus unitis conflatum, quod nihil aliud est, quam partes simul conjunctæ.

CONCLUSIO III.

Unio hypostatica nihil aliud est, quam communicatio Divini esse, a Verbo facta humanitati, per il-

lius translationem in suam propriam subsistentiam.

Prob. In eo consistit essentialiter unio hypostatica, quo posito, omnia Incarnationis Mysteria concipi et exponi possunt; atqui posita communicatione Divini esse a Verbo facta humanitati, concipi et exponi possunt omnia Incarnationis Mysteria; ergo.

Prob. min. Posita communicatione Divini esse factą humanitati, concipitur et exponitur:

1. Quomodo natura humana in Christo non sit persona humana, sed divina. Quia nimirum non est sui juris, sed alieni, nempe Divini; atqui natura humana, ut non sit sui juris, habet per communicationem Divini esse, sibi a Verbo factam: quoties enim natura inferior accedit ad superiorem, tunc inferior desinit esse juris proprii, ac sub jure et dominio superioris constituitur; ergo.

2. Exponitur, quomodo natura humana sit persona divina. Quia nempe per divinæ substantiæ communicationem, persona Verbi Divini, eam assumendo, fecit suam, cum eam terminet, ac ultimo compleat.

3. Exponitur, cur inter Verbum et humanitatem non sit tantum unio moralis per gratiam et alia dona ut docuit Nestorius, sed physica et substantialis. Quia nempe illa unio oritur ex intima ipsiusmet substantiæ divinæ communicatione facta humanitati.

4. Exponitur, cur inter Verbum et humanitatem sit communicatio idiomatum. Nempe quia ex communicatione Divini esse facta humanitati exurgit una persona quæ est principium *quod*, et subjectum omnium Christi actionum et passionum; hinc recte dicitur, *Deus est mortalis: homo est immortalis: Deus passus est*, etc.

5. Exponitur, cur actiones Christi valoris sint infiniti. Quia nempe Verbum, quod humanitatem ad se transtulit per communicationem Divini esse, illas humanitatis actiones fecit suas, quatenus illarum est principium *quod*, et consequenter illarum veluti pars. Cætera omnia sic exponi possunt.

QUÆSTIO II.

De modo, quo facta est unio hypostatica.

Nota. Circa modum, quo facta est unio hypostatica, duo extreme oppositi insurrexerunt errores.

1. *Error* fuit *Nestorii*, Patriarchæ Constantinopolitani, contendentis unionem Verbi Divini cum humanitate non fuisse factam in persona, et ideo non fuisse physicam et hypostaticam, sed moralem tantum et accidentalem, qualis reperitur inter Deum et templum in quo habitat; ex qua doctrina:

Inferebat 1. Non unam, sed duas in Christo personas esse, humanam scilicet inhabitatam, et divinam inhabitantem.

Inferebat 2. Verbum assumpsisse hominem, tum natura, tum persona perfectum, qui primo in utero B. Mariæ Virginis formatus, postea ad unionem cum Verbo assumptus est; ex quo necessario sequebatur Christum non esse Deum, et B. V. Mariam non esse Dei, sed tantum Christi hominis Matrem, *non Teotocon*, ut blasphemabat, sed *Christotocon*.

Inferebat 3. Admitti non debere realem idiomatum communicationem, qua utriusque naturæ, divinæ et humanæ, proprietates in Christo de se invicem prædicarentur; proindeque has propositiones, *Deus est mortalis, homo est immortalis*, etc. rejiciebat, ut falsas, et blasphemas.

2. *Error* fuit *Eutychis*, qui, cum veritatem de unica in Christo persona contra Nestorium propugnasset, in oppositum errorem lapsus est, docens ante unionem hypostaticam duas fuisse in Christo naturas realiter distinctas, divinam scilicet et humanam: post unionem vero, unam remansisse in Christo naturam, sive quia natura divina conversa est in humanam, sive quia natura humana conversa est in divinam, a qua penitus fuit absorpta, quod probabilius est, ut constat ex his *Eranistis Eutychiani* verbis, apud Theodoretum dialogo 2. *Ego dico Divinitatem mansisse, humanitatem vero ab hac esse absorptam, ut si in mare mellis gutta fundatur, nam illa gutta statim evanescit*. Sive etiam, ut aliqui volunt, quia ex duabus naturis confusis et permixtis, conflata est una tertia natura a duabus distincta, sicut mixtum ex elementis substantialiter transmutatis producitur. Licet ergo non possit certo definiri, quo sensu Eutyches voluerit unam tantum in Christo naturam fuisse post unionem; certum est tamen unicam admisisse. *Confiteor*, inquit coram Patribus Concil. Constant. I. *ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante unionem: post unionem vero unam naturam profiteor*. Itaque:

Resolvendum est 1. Utrum natura humana Christi prius tempore extiterit, quam uniretur cum Verbo. 2. Utrum unio Verbi facta sit in unitate personæ. 3. Utrum B. V. M. vere sit Mater Dei. 4. Utrum unio Verbi facta sit unitate naturæ, sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Humana Christi natura non extitit aliqua duratione temporis ante sui cum Verbo unionem. Est de fide contra Nestorium et Eutychem.

Prob. 1. Ex Symbolo, ubi dicitur, quod Christus *conceptus est de Spiritu Sancto*: atqui esse conceptum de Spiritu Sancto, est naturam Christi humanam non extitisse ante sui unionem cum Verbo, ut ostendunt hæc, *Lucæ* 1. verba: *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*: ergo.

Prob. 2. Ex D. Leone, epist. 10. dicente: *Tam impie, duarum naturarum ante Incarnationem Dei Filius fuisse dicitur, quam nefarie, postquam Verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur*. Atqui impium duarum in Christo naturarum conjunctionem ante Incarnationem dicit in sensu Eutychis, qui ideo tantum duas ponebat in Christo naturas, quia volebat naturam humanam aliqua temporis duratione præcessisse unionem; ergo, etc. Hinc idem D. Leo *epist.* 11. dicit: *Natura nostra non sic assumpta est, ut prius creata, post assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur*.

Confirmatur. Quia B. V. M. Deipara dici non potest, nisi quatenus genuit humanam naturam divina personalitate subsistentem; atqui si natura humana aliqua temporis duratione extiterit ante unionem, B. Virgo non genuit naturam humanam divina personalitate subsistentem; ergo non potest dici Deipara, quod est hæreticum, ut probabitur conclus. 3.

CONCLUSIO II.

Unio Verbi incarnati facta est in unitate personæ, unde una tantum est in Christo persona. Est de fide contra Nestorium.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ aperte docet unum eundemque Christum, esse Deum et hominem, Rom. 9. *Ex quibus* (nempe Israelitis) *est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Phil. 2. *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non ra-*

pinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, etc. Ex quibus sic argumentor: unus et idem Christus, qui natus est ex Abraham, est super omnia Deus: unus et idem, qui est in forma Dei, est in forma servi: ergo si unus et idem, non duæ, sed una est in Christo persona; particula enim, *qui*, in his textibus designat personam.

Prob. 2. Jo. 1. dicitur: *Verbum caro factum est*. Atqui Verbum fieri carnem, est Verbum conjungi cum humanitate, non moraliter et per effectum: alioqui, in quolibet justo Deus dici posset incarnari; ergo realiter, substantialiter, et hypostatice; ergo una est in Christo persona: unde hæc veritas omnibus credenda proponitur in Symbolis, et præcipue Athanasiano, his verbis: *Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus; unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ*.

Prob. 3. Ex Conc. œcumenicis: Ephesino contra Nestorium celebrato, in quo approbati fuere S. Cyrilli contra Nestorium anathematismi, quorum secundus sic habet: « Si quis non confitetur Dei Verbum carni secundum hypostasim unitam, et unum tantum cum sua carne esse Christum, eundem nimirum Deum simul et hominem, anathema sit... *Tertius*, si quis in uno Christo post unionem, dividit hypostases, easque duntaxat conjunctione easdem inter se nectit, quæ est secundum dignitatem, vel auctoritatem, ut potestatem; et non eo potius concursu, qui est secundum naturalem unionem, anathema sit ».

Conc. Constantinop. II. collat. 8. anathematismo 4. « Si quis dicit: secundum gratiam, vel secundum operationem, vel secundum dignitatem ... et non secundum compositionem, sive secundum substantiam, unitionem Verbi ad carnem factam esse, anathema sit ».

Prob. 4. Ex traditione omnium Patrum dicentium cum D. Petro Alexandrino, lib. de Deitate: « Deus autem Verbum citra viri commercium, Dei voluntate, in utero Virginis incarnatus est. Quomodo vero, nisi quatenus Verbum humanæ naturæ in persona unitum est? *Et Div. Ambrosius lib. de Incarnatione*, c. 5. Cum Deus semper esset æternus, *inquit*, Incarnationis Sacramenta suscepit, non divisus, sed unus: quia utrumque unus et unus in utroque, hoc est, vel divinitate, vel corpore: non enim alter ex Patre, alter ex Virgine, sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine ». In æternitate nimirum ex Patre, in tempore ex Virgine.

Prob. 5. Variis rationibus ex Scriptura deductis.

Prima. Duæ naturæ formaliter ab invicem distinctæ, de se invicem substantive, at in concreto prædicari non possunt, nisi uniantur in persona (ideo enim non dicitur substantivo, *homo est vestis*, sed tantum adjective, *homo est vestitus*, quia non est unum idemque hominis et vestis suppositum); atqui natura divina et natura humana, formaliter ad invicem distinctæ, de se invicem substantive et in concreto prædicantur; dicitur enim, *Deus est homo*, at *homo est Deus*. Ergo natura divina et natura humana in una persona uniuntur.

Secunda. Phil. 1. de Christo dicitur: *Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*. Atqui si in persona Verbi unio non sit facta, dici non potest Verbum semetipsum exinanivisse, cum ex ejus unione tantum morali, nulla resultet exinanitio: alias Pater et Spiritus Sanctus, qui in Sanctis uniuntur moraliter per inhabitationem, exinaniti pariter dicerentur; ergo Verbum exinanivit semetipsum, quod cum in forma Dei esset, formam servi, id est, naturam, in unitatem suæ personæ, assumpsit.

Solvuntur Objectiones Nestorianorum.

Objicies 1. Persona Verbi et persona Christi hominis sunt diversæ; ergo.

Prob. ant. Diversa est persona illius qui inhabitat, et illius qui inhabitatur; atqui humanitas Christi inhabitatur a Verbo humanitatem inhabitante, juxta illud Jo. 2. *Solvite templum hoc*, etc. Ergo diversa est persona Verbi et humanitatis.

Resp. *dist. maj.* Diversa est persona illius qui inhabitat, et illius qui inhabitatur, proprie, *conc.* metaphorice, *nego maj.* Atqui humanitas Christi inhabitatur, metaphorice, *conc.* proprie, *nego min.* Itaque Verbum dicitur inhabitare humanitatem metaphorice, eo scilicet modo, quo anima nostra dicitur inhabitare corpus nostrum, juxta illud 2. Cor. 5. *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, etc.* Ergo sicut, ex eo quod anima est in corpore velut in habitatione, non licet colligere in eodem homine duas esse personas; ita etiam ex eo quod Christus suam humanitatem templum appellet, non licet inferre duas in illo esse personas.

Inst. 1. Atqui Deus habitat humanitatem Christi proprie; ergo.

Prob. ant. Colos. 2. dicitur: *In ipso*, Christo, *habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Sensus enim illius textus est, quod Divinitas habitet in Christo, sicut anima hominis in homine, scilicet per conjunctionem substantialem, non vero per conjunctionem tantum moralem et habitationis, ut volebat Nestorius.

Inst. 2. In Christo, se habet humanitas respectu Verbi, sicut vestimentum respectu vestiti, juxta illud, Phil. 2. *In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo*; ergo quemadmodum inter vestem et vestitum non est unio substantialis, ita nec inter Verbum et humanitatem.

Resp. *nego maj.* Nam Apostolus loquitur de similitudine substantiali, nec per *habitum*, significat vestem, sed figuram exteriorem, secundum quam Christus visus est talis, quales sunt puri homines; verum figura exterior realitatem non excludit; Verbum ergo realiter fuit homo.

Objicies 2. SS. Patres passim asserunt Verbum divinum assumpsisse hominem, sic DD. Aug. et Ambrosius in Hymno, *Te Deum*, dicunt, *Tu ad liberandum suscepturus hominem*: atqui vox, *homo*, suppositum connotat; ergo Verbum assumpsit suppositum, id est, personam hominis.

Resp. *dist. maj.* Dicunt Verbum assumpsisse hominem in abstracto, *conc.* in concreto, *nego maj.* Itaque SS. Patres, dicendo Verbum assumpsisse hominem, locuti sunt improprie, sumendo hominem pro humanitate; tunc enim, cum nondum exorta esset hæresis Nestoriana, paulo liberius et securius loquebantur: mentem suam declarat D. Aug. *Enchiridii*, c. 36. dicens: *Filius Dei, non gratia sed natura suscepit hominem tanta unitate, ut idem esset Filius hominis*. Porro si assumpsisset hominem in concreto, non idem esset Filius hominis et Filius Dei.

Inst. 1. D. Aug. *Enchiridii* c. 36. dicit Christum esse *aliud propter hominem, et aliud propter Verbum*: atqui ubi est, *aliud*, et *aliud*, ibi sunt duæ personæ et duo supposita: ergo in Christo sunt duæ personæ.

Resp. *nego min.* Quamvis enim ubi est, *alius*, et, *alius*, adjective, ibi sint diversa supposita, quia nomen adjectivum personam præsertim denotat, non tamen ubi est, *aliud*, et *aliud*, substantive, siquidem nomina substantiva præsertim connotant naturam.

Itaque ex verbis D. Aug. solummodo sequitur duas esse in Christo naturas, quæ tamen in unica persona resident, ut declarat, Enchiridii c. 35. *In unitatem personæ accessit Verbo anima rationalis et caro*.

Inst. 2. Div. Damasc. *l.* 3. *de fide c.* 11. asserit Verbum assumpsisse naturam humanam *in atomo*, id est, in individuo; ergo assumpsit illam propria persona subsistentem.

Resp. *dist. ant.* Asserit assumpsisse naturam humanam in individuo, sumpto pro eo quod est singulare, et unum in unitate numerica, *conc.* sumpto pro eo quod per se subsistit, et est incommunicabile alteri, *nego ant.* Itaque hoc loquendi modo, solum voluit D. Doctor, Verbum assumpsisse humanitatem singularem, non universalem, et unam tantum, non omnes, nec singulas.

Objicies 3. Plurimos SS. Patres, quorum aliqui Christum vocant *hominem Deiferum*, ita D. Basil. teste Theodoreto. Alii *hominem Deificatum, Dominicum*, ita Athanas. in expositione fidei, et Aug. *l.* 83. *q.* 36. Alii humanitatem vocant *Divinitatis templum*, ita S. Cyrillus, *l.* 6. *in Jo.* Alii *Divinitatis instrumentum*, ita Damasc. *l.* 3. *de fide* c. 15. Atqui illæ omnes loquendi formulæ indicant unionem duntaxat moralem inter utramque in Christo naturam; ergo.

Resp. *nego min.* Illi enim termini indifferentes suet ad exprimendam unionem moralem tantum, vel physicam et substantialem; personarum ergo loquentium mens, scopus, et circumstantiæ accurate pensandæ sunt, ut genuinus verborum illorum sensus habeatur. *Non de vocibus non est disceptatio, inquit Leontius Bizantinus huic objectioni respondens l.* 3. *contra Eutychianos et Nestorianos, sed de ipsis rebus et horum unione, et naturali cohæsione, quam Patres secundum substantiam factam esse senserunt: vos autem secundum habitudinem et voluntatem, eam introducitis*. Itaque:

1. Christus rite potest vocari *Deifer*, hoc vero sensu, quod Deum sibi hypostatice unitum ferret, licet Div. Basilius non ipsum hominem Christum, ut objiciebat Theodoretus tunc Nestorio favens, sed ejus carnem vocaverit, *Deiferam*.

2. Potest dici *Homo Deificus*, et *Dominicus*, hoc vero sensu quod Christus propter unionem hypostaticam non sit purus homo, sed homo Deus; id enim PP. per illa verba significare voluerunt.

3. Humanitas potest dici *Templum Divinitatis* non quod in ipsa Divinitas habitaret moraliter, per meram scilicet assistentiam, et gratiæ subministrationem, ut volebat Nestorius, sed substantialiter et hypostatice, ad sensum Apostoli, Coloss. 2. *In ipso inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*, id est, physice et realiter.

4. Humanitas potest dici *Instrumentum Divinitatis*, non quidem separatum, sed conjunctum, pertinens ad unitatem personæ, ad opera satisfactoria exercenda, cujusmodi est corpus respectu animæ, ad operationes vitæ sensitivas exercendas.

Inst. Div. Chrysost. *Hom.* 3. *ad cap.* 1. *epist. ad Hebr.* aperte duas in Christo personas admittit; ergo, etc.

Prob. ant. D. Chrysost. exponens hæc verba: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus*, ait: *Hic et Judæos et Pauli Samosatani asseclas, et Arianos, Marcellumque at Sabellium ferit et Marcionem. Quomodo? Judæos quidem ostendens eis esse duas personas et Deum et hominem ... Marcellum vero et cæteros, quoniam duæ sunt istæ personæ, secundum subsistentiam ab invicem separatæ*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam hæc verba: *duas personas, et, duæ personæ*, non dicuntur de Christo, cujus nomen nullo in codice legitur, sed de Patre et Filio: nam S. Doctor ibi probat Patrem et Filium duas esse personas realiter distinctas, quæ tamen sunt unus et idem Deus; impugnat enim Judæos, Pauli Samosateni asseclas, Sabellium, qui quidem negabant pluralitatem personarum in Deo, sed quorum nullus distincte admittebat duas in Christo personas. Ita D. Chrysostomum interpretatur Donnæus Anglus: *Nequaquam*, inquit, *ibi Chrysostomus dicit, Deum et hominem esse duas personas, ut Nestorius; sed Patrem et Filium designatos in istis Scripturæ verbis: propterea unxit te Deus, Deus tuus*. Hæc interpretatio est ad mentem ipsius Chrysostomi, qui *hom.* 5. *de incomprehensibili natura Dei*, illum Scripturæ textum interpretatur de duabus SS. Trinitatis personis, Patre nimirum et Filio: *Visne*, inquit, *discere ubi Patrem et Filium simul positos Deum et Deum vocet? audi Prophetam David et Apostolum Paulum hoc ipsum nobis declarantes: propterea unxit te Deus, Deus tuus*. Præterea D. Chrysostomus aperte docuit unicam in Christo esse personam: *Etsi enim duplex* (in Christo) *natura*, inquit Epist. ad Cæsarium, *verumtamen indivisibilis et indissipabilis unitio, in una filiationis confitenda persona, et una subsistentia*; certe dilucidius nihil.

Objicies 4. Persona in Deo non distinguitur a natura; atqui unio non est facta in natura; ergo nec in persona.

Resp. *dist. maj.* Non distinguitur realiter a natura, *conc.* virtualiter, *nego maj.* Porro distinctio illa virtualis sufficit, ut unio fiat immediate in persona, non in natura, quæ mediate tantum unitur.

CONCLUSIO III.

B. V. M. vere et proprie est Mater Dei. Est de fide contra Nestorium.

Prob. 1. Ex Scriptura, Lucæ 1. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Ad Galat. 4. *Misit Deus Filium suum, factum ex muliere*. Ex quo sic argumentor: quæ genuit Filium Dei, vere est Mater Dei, atqui B. Virgo vere genuit Filium Dei; ergo, etc.

Prob. 2. *Ex traditione PP.* S. Cyrill. Alex. *lib. de fide ad Reginas*, ait: *Vocem hanc, Deipara, veteribus Patribus.... per universum* (*ut ita dicam*) *orbem terrarum, familiarem esse, ostendendum esse existimavi*. Deinde profert Patrum testimonia, inter quæ istud Theophili Episcopi reperitur: *Hoc unum non prætermiserim, optimos ac sapientissimos quosque Patres, quotquot ante nos extiterunt, omnes sacram Virginem Deiparam appellare*.

S. Dionysius Alexand. Epist. ad Paulum Samosatenum. *Una sola Virgo Filia vitæ*, inquit, *genuit vivens Verbum, subsistens ... quomodo ais tu hominem esse eximium Christum, et non revera Deum, Incarnatum ex S. Virgine et Deipara Maria?*

S. Greg. Nazianz. orat. 51. ait: *Si quis S. M. deiparam non credit, extra Divinitatem est*.

Prob. 3. Ex Symbolis et Conciliis œcumenicis.

1. In Symbolo Apostolorum dicitur: *Credo in Jesum Christum Filium ejus unicum*. En æterna Filii a Patre generatio. *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*. En temporalis ejusdem ex Maria Virgine generatio. Ergo.

2. In Symbolo Niceno Christus dicitur: *Deus de Deo .... Incarnatus de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, etc.*

3. In Concilio Ephesino fuerunt approbati anathematismi S. Cyrilli, quorum primus sic habet: *Si*

qui non confitetur Emmanuelem vere Deum esse, & ob id sanctam Virginem Deiparam (genuit enim illa incarnatum Dei Patris Verbum secundum carnem) anathema sit.

Prob. 4. *ratio manifesta*. B. Virgo est Mater Christi hominis; ergo est Mater Dei. *Prob. conseq*. Christus homo est nomen suppositi et personæ, cum sit nomen concretum; atqui in Christo alia non est persona, quam divina, quæ est formaliter Deus; ergo Mater Christi hominis est etiam vere Mater Dei.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. B. V. M. non potest esse Mater Dei, nisi divinitatem genuerit; atqui non genuit divinitatem, cum sit improducibilis; ergo.

Resp. *nego maj*. Nam ut B. V. M. sit Mater Dei, non requiritur ut genuerit divinitatem, sed satis est, quod eum genuerit, qui non prius homo, quam Deus extitit, hoc est cujus corpus, et anima, non prius in rerum natura fuerint, quam inter se conjuncta, ac cum Verbo hypostatice copulata, eodem fere modo, quo, ut mulier aliqua vere dicitur mater hominis corpore et anima constantis, non opus est ut animam ipsam genuerit, sed sufficit ut eum genuerit qui anima præditus est; atqui B. V. M. eum genuit, qui non prius homo, quam Deus extitit; ergo.

Inst. 1. Terminus generationis est suppositum; atqui B. V. non genuit suppositum Christi, utpote suppositum divinum; ergo non genuit Deum.

Resp. *dist. maj*. Terminus generationis emanativus, *conc*. terminus productus, *nego maj*. Neque enim hypostasis producitur revera formaliter, sed potius naturaliter resultat per emanationem simplicem ex unione corporis cum anima.

Inst. 2. Illa non potest dici Mater ejus, quo posterior est tempore; atqui B. V. M. Deo posterior est tempore; ergo.

Resp. *dist. maj*. Non potest dici Mater ejus, quo posterior est tempore, secundum id, quo posterior est, *conc*. secus, *nego maj*. atqui B. V. posterior est Deo, prout includit divinitatem et personam divinam, *conc*. prout terminat naturam humanam, *nego min*. Itaque, ut B. V. sit Mater Dei, non est necesse, ut sit prior Verbo seorsim sumpto, sed sufficit, quod ipso toto, seu composito prior sit; ut B. Virgo prior fuit Verbo, ut terminat humanitatem, et quatenus ex ejus personalitate et natura humana, constituta est una persona; ergo.

Objicies 2. Mater debet esse ejusdem naturæ cum Filio; atqui B. Virgo non est ejusdem naturæ cum Deo; ergo non est Mater Dei.

Resp. *nego maj*. Nam ut B. Virgo dicatur et sit Mater Dei, non est necesse ut sit ejusdem cum Deo substantiæ, sed satis est, ut ejus partus ad suppositum divinum terminatus sit; atqui B. Virginis partus terminatus est ad suppositum, quod vere et proprie Deus est; ergo vere et proprie Mater Dei, ac dici debet.

Inst. D. Hilarius, *lib*. 10. *de Trinit. cap*. 16. dicit: *Corpori Christi Mariam originem non dedisse, licet ad incrementa partumque corporis, omne quod sexus sui naturale est, contulerit*. Ergo Dei Mater dici non potest.

Resp. *nego conseq*. Ex qua sequeretur Mariam ne Christi quidem Matrem dici posse; quandoquidem *corpori Christi originem non dedisse*. Sensus ergo Divi Hilarii est, Mariam non dedisse originem corpori Christi more cæterorum hominum, nempe ex commercio viri cum muliere, sed ex operatione Spiritus Sancti carnem Christi ex purissimo B. Virginis sanguine efformantis, ut patet tum ex his textus verbis: *Licet ... omne quod sexus sui naturale est, contulerit*; tum ex textu præcedenti: *Virgo*, inquit, *non nisi ex Spiritu Sancto genuit, quod genuit*.

CONCLUSIO IV.

Unio Verbi incarnati facta non est in unitate naturæ; unde duæ sunt in Christo, post unionem, naturæ distinctæ, divina scilicet et humana. Est de fide contra Eutychem.

Prob. 1. Ex iis omnibus Scripturæ locis, in quibus Christus dicitur Deus verus et homo verus, illius divinitas aperte traditur, *Matth*. 3. ubi Pater æternus, de Christo loquens, ait: *Hic est filius meus dilectus*. Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Humanitas pariter asseritur, Joann. 8. *Quæritis me interficere hominem, qui vera locutus sum vobis*, Joann. 9. *Ille homo, qui dicitur Christus*. Atqui Christus non potest esse Deus, et homo, quin in eo sit utraque natura divina et humana, non confusa et permixta, sed omnino distincte; ergo.

Confirmatur, ex iis textibus, in quibus Christus nunc dicitur æqualis Patri, Joann. 10. *Ego et Pater unum sumus*; nunc minor Patre, Jo. 14. *Pater major me est*: atqui Christus secundum naturam humanam non potest esse æqualis Patri, et secundum naturam divinam non potest esse minor Patre; ergo necesse est duas esse naturas in Christo. *Qui*, Phil. 2. *cum in forma Dei*, id est, in natura divina, *esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit*, non quidem amittens naturam Dei, sed *formam servi*, id est, naturam humanam, *accipiens*, per quam est, *in similitudinem factus, et habitu inventus ut homo*.

Prob. 2. Ex Concilio Chalcedonensi, quod in definitione fidei adversus Eutychem pronuntiat: *Confitemur Christum Dominum nostrum, eundem perfectum deitate, Deum verum et hominem verum, consubstantialem Patri secundum deitatem, consubstantialem nobis secundum humanitatem: ante sæcula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis autem diebus eundem propter nos et propter nostram salutem ex M. V. Dei genitrice secundum humanitatem, unum eundemque Christum, Filium Dominum, Unigenitum, in duabus naturis inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum: nusquam sublata differentia naturarum propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ, et in unam personam atque substantiam concurrente*. Accurata illa definitione utrinque feriuntur Eutyches et Nestorius.

Prob. 3. Ex omnibus PP. dicentibus cum D. Athanas. in Symbolo: *Est ergo fides recta, ut credamus et confiteamur, quia Dominus noster J. C. Dei Filius, Deus, et homo est... qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus. Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ*.

Prob. 4. *Ratione evidentissima*: si ambæ naturæ in Christo non mansissent integræ, sed una tertia ex illis fuisset conflata, hoc factum fuisset *vel per conversionem unius in aliam*, ut gutta vini in mare conjecta: *vel per mixtionem, et conversionem ambarum*, ut mixtum ex elementis transmutationis confectum; *vel per compositionem ex duabus naturis*, quidem permixtis aut permutatis, sed imperfectis, sicut ex corpore et anima fit homo; atqui nihil horum dici potest; ergo.

Non primum, quia immutabilis est Deus; atqui si divinitas converteretur in humanitatem, vel humani-

tas in divinitatem, mutaretur Deus, cui tam repugnat quidquam de novo in se recipere, quam in se destrui, et in aliud transire.

Non secundum, tum quia quæ infinite distant, misceri invicem non possunt; solvitur enim species debilioris eorum, altera manente, ut si quis guttam vini in mare conjiciat; atqui natura divina ab humana infinite distat; ergo, etc. Tum quia mixtum cum nullo miscibilium est idem specie, et sic Christus non esset ejusdem cum Patre et Matre substantiæ, ac proinde nec verus Deus, nec verus homo.

Non tertium, quia cum una natura ex duabus naturis imperfectis componitur, necesse est ut illæ duæ naturæ se habeant per modum partis respectu tertiæ naturæ, quæ ex eis componitur, ut videre est in natura humana, quæ ex corpore et anima componitur; atqui natura divina non potest habere rationem partis, alias nec esset immutabilis, nec infinita, nec simplicissima; ergo utraque natura distincta et impermixta pertransit in Christo.

Solvuntur Objectiones Eutychianorum.

Objicies 1. Unum fieri aliud, est unum converti in aliud, ut constat ex illo, Jo. 2. *Ut gustavit Architriclinus aquam vinum factam*, idest in vinum conversam; atqui ex Jo. 1. *Verbum caro factum est*; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Significat unum converti in aliud, aliquando, *conc.* semper, *nego maj.* Equidem aliquando particula, *factum*, significat substantialem mutationem unius rei in aliam, ut cum *aqua* dicitur *vinum facta*: sed interdum significat acquisitionem, vel assumptionem alicujus de novo, ut cum Adam, *Gen.* 2. dicitur, *factus in animam viventem*. Et Hebr. 7. *Christus factus est Pontifex*. Porro ex antecedentibus vel consequentibus, et ex ipsa rerum natura pensandum est, quando, *to factum*, alterutrum significat: sic hanc propositionem, *Verbum caro factum est*, significare assumptionem humanitatis de novo, probant, tum hæc verba consequentia, *et habitavit in nobis*, quomodo enim Verbum habitavit in nobis, nisi quia, idem manens, carnem assumpsit; tum ipsa Verbi natura, quæ cum sit immutabilis, in aliud converti non potest.

Inst. 1. Eodem modo dicitur, *Verbum caro factum est*, ac, *aqua vinum facta est*. Atqui per hæc verba, *aqua vinum facta est*, vera significatur aquæ in vinum conversio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Eodem modo, etc. quoad sonum verborum, *conc.* quoad significationem verborum, *nego maj.* Nam similiter eodem modo quoad sonum verborum dicitur, Gal. 3. *Christus factus pro nobis maledictum*, nec tamen Christus in maledictum conversus dici potest: *desinant*, ait D. Ambros. lib. de Incarnat. adversus Apollinaristas, cap. 6. » Desinant dicere naturam Verbi in corporis naturam esse mutatam, ne pari interpretatione videatur natura Verbi in contagium mutata peccati".

Inst. 2. Filius Dei, Philipp. 2. *Semetipsum exinanivit*. Atqui non potuit semetipsum exinanire, nisi per sui conversionem in carnem; ergo.

Resp. *nego min.* Nam semetipsum exinanivit, *formam servi accipiens*, id est, per carnis assumptionem, per quam, *factus est obediens usquè ad mortem, mortem autem Crucis*, cum antea nulli obedire potuerit, non vero semetipsum exinanivit per sui conversionem in carnem.

Inst. 3. S. Justinus, *apologia secunda*, docet Verbum carnem esse factum, sicut in Eucharistia panis fit caro Christi; atqui panis fit caro Christi per conversionem; ergo Verbum caro factum est per sui conversionem in carnem.

Resp. *dist. maj.* Secundum aliquam similitudinem, *conc.* secundum omnimodam paritatem, *nego maj.* In eo valet allata ex Justino paritas, quod sicut Verbum fit *realiter* caro, ita panis in Eucharistia fit *realiter* corpus Christi; non valet autem ea paritas, quoad modum quo panis fit corpus Christi.

Objicies 2. Mixtio confusionem parit, et distinctionem tollit; atqui duæ naturæ, divina et humana, secum invicem permixtæ sunt in Christo, ut cum pluribus PP. docet D. Aug. *epist.* 3. *ad Volusianum*, dicens personam Christi *mixturam esse Dei et hominis*. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Mixtio, proprie dicta, *conc.* improprie dicta, *nego maj.* Atqui naturæ, divina et humana in Christo sunt mixtæ, mixtione improprie dicta, quæ solum dicit intimam ac substantialem naturarum unionem in persona, *conc.* mixtione proprie dicta, qua unum mutatur in aliud, *nego min.* Itaque Patres, quandiu nihil fuit periculi, nomine *mixtionis*, in hoc mysterio usi sunt ad exprimendam intimam unionem duarum naturarum in Christo, sed nunquam eo usi sunt ad significandam naturæ utriusque confusionem, quod patet ex eo quod plerumque Patres unionem animæ cum corpore protulerint ad explicandam naturarum permixtionem, quam asserebant esse in Christo: » Sicut in unitate personæ, *inquit D.* » *August. cit.* anima unitur corpori ut homo sit, ita » in unitate personæ Deus unitur homini, ut Chri» stus sit. In illa ergo persona mixtura est animæ » et corporis; in hac persona mixtura est Dei et ho» minis": Et ne ab aliquo videatur admittere naturarum confusionem, addit: » Si tamen recedat audi» tor a consuetudine corporum, qua solent duo li» quores ita commisceri, ut neuter servet integrita» tem suam".

Objicies 3. Julius S. P. epist. ad Dionysium ait: *Necesse est eos, cum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare*. Et D. Gregor. Thaumat. in exposit. fidei: *Non duæ personæ*, inquit, *neque duæ naturæ, non enim quatuor nos adorare dicimus*; ergo.

Resp. *nego ant.* Illa enim scripta, falso ab Eutychianis adscribuntur illis Patribus, ut testatur Leontius (*Biblioth. PP. tom.* 9. *pag.* 707. *C.*) dicens: » Qui» dam ex hæresi Apollinarii, vel Eutychis, vel Dio» scori, cum vellent suam hæresim confirmare, quas» dam orationes Apollinarii Gregorio Thaumaturgo, » aut Athanasio, aut Julio inscripserunt, ut simpliocio» res fallerent".

Objicies 4. S. Cyrillus conceptis terminis asserit, non duas, sed unam tantum naturam esse in Christo post unionem; ergo.

Resp. *nego ant.* Clare enim exponit suam mentem in sua ad Nestorium epist. a Conc. Ephes. approbata; » Quamvis naturæ sint diversæ, *inquit*, vera ta» men unione coeuntes, unum nobis Christum et Fi» lium effecerunt: non quod naturarum differentia » propter unionem sublata sit, verum quod divinitas » et humanitas, secreta quadam ineffabilique conjun» ctione, in una persona unum nobis Jesum Christum » et Filium constituerint".

Prob. ant. S. Cyrill. epist. 1. ad Successum ait: » Post unionem, naturas alteram ab altera non divi» dimus, neque in duos filios unum illum impartibi» lemque secamus, sed unum asserimus Filium ut » et SS. Patres dixerunt, unam naturam Dei Verbi » incarnatam": ergo unicam in Christo post unionem admisit naturam.

Resp. *nego conseq.* Non enim dicit, esse unam na-

turam Christi, sed *unam naturam Verbi incarnatam*, quod verum est, quia sola natura divina incarnata est, hoc est, carni personaliter unita, ut explicat D. Th. (*3. p. q. 2. a. 1. ad 3.*) » Natura divina dicitur » incarnata, *inquit*, quia est unita carni personaliter: » non quod sit in naturam carnis conversa. Similiter » et caro dicitur deificata, ut dicit Damasc. lib. » 3. de fide orthodoxa, cap. 6. non per conversionem, » sed unionem ad Verbum, salvis suis proprietatibus » naturalibus, ut intelligatur caro deificata, quia facta » est Verbi Dei caro, non quia facta sit Deus ". Et ipse Cyrillus, cum ob citatum in objectione locum, Apollinarista diceretur, ita mentem suam explicat, epist. 2. ad Successum: » Si diceremus unam Verbi naturam, *inquit*, tacuissemus, et minime adjunxissemus, INCARNATAM, excluso propemodum dispensationis mysterio, esset illorum (*Nestorianorum*) fortassis oratio non inepta ... sed ... dum dicimus, INCARNATAM, desinant baculo inniti arundineo ". Ita etiam S. Cyrilli textum exponit Synodus V. can. 8.

Inst. 1. S. Cyrillus, eadem Epist. negat duarum naturarum distinctionem post unionem. *Post unitionem*, inquit, *naturas easdem a se mutuo non dividimus*. Ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Semper enim D. Cyrillus distinctionem naturarum professus est, sed negavit earumdem divisionem et separationem post unionem, quia nimirum in unitate personæ adunantur.

Inst. 2. S. Cyrill. Epist. 2. ad Successum, docet duas naturas in Christo *sola mentis consideratione distingui*; ergo non sunt a se invicem distinctæ realiter.

Resp. *nego conseq.* Nam S. Cyrillus per verbum, *Distingui*, intelligit, *dividi*, et *separari*, quod patet, quia Cyrillus in exemplum distinctionis, quam asserit sola fieri cogitatione, profert ejusdem hominis viventis corpus et animam, quæ quidem haud dubie non eo sensu sola cogitatione distinguuntur, quod realiter sint unum et idem a parte rei, sed tantum quod a se invicem separata ac per se subsistentia non sint.

Objicies 5. S. Athanasius in Symbolo ait: *Sicut anima rationalis, et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus*; atqui anima et corpus in unam hominis naturam coalescunt; ergo Deus et homo in unam Christi naturam coalescunt.

Resp. *nego conseq.* Comparatio enim a Div. Athanasio allata in eo stat, quod sicut ex unione animæ et corporis, una resultat hominis persona, ita et in Christo ex utriusque naturæ unione; verum in hoc deficit comparatio, quod in homine anima et corpus in unam naturam totalem coalescant, quia sunt entia incompleta et ad unam naturam essentialiter ordinata; e contra humanitas et divinitas in Christo, cum sint entia completa in ratione naturæ, in unam naturam totalem coalescere nequeunt, onde integræ et inconfusæ in una Verbi persona remanent.

Objicies 6. Concilium Ephesinum II. probavit doctrinam Eutychis: ergo.

Resp. *nego conseq.* Illud Concilium, quod non tam Episcoporum, quam sicariorum et prædonum Conciliabulum fuit, a S. Leone et Conc. Chalcedonensi, fuit penitus reprobatum. Vide illius historiam, Tractatu *de Prolegomenis*.

Objicies 7. Si duæ essent in Christo naturæ, essent quoque duo Christi; falsum cons., ergo et ant.

Prob. seq. maj. Ideo in Trinitate est unus Deus, quia est unica natura; ergo a contrario si duæ sint in Christo naturæ, duo sunt Christi.

Resp. *nego conseq.* Quia concreta substantiva non multiplicantur, nisi multiplicentur natura simul et persona; atqui *Deus* et *Christus* sunt concreta substantiva; ergo Deus non multiplicatur quia unicam habet naturam, et Christus non multiplicatur, quia habet unicam personam.

Inst. Nisi naturæ, divina et humana, confluant in unam naturam totalem, Christus non erit unum *per se*. Atqui absurdum conseq. Ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam ad constituendum unum *per se*, sufficit unio duarum naturarum in una persona, sive naturæ in unum coeant, si sint incompletæ, ut materia et forma, sive non sic in unum coeant, si sint completæ, ut est divinitas et humanitas in Christo.

QUÆSTIO III.

De proprietatibus unionis hypostaticæ.

Nota. Circa proprietates unionis hypostaticæ quæri potest, 1. An sit quid creatum? 2. An sit substantialis? 3. An sit supernaturalis? 4. An sit unionum maxima? 5. An sit indissolubilis? sequentibus quæstiunculis, itaque:

Quær. 1. *An unio hypostatica sit aliquid creatum?*

Resp. *affirmative:* Etenim id debet necessario creatum censeri, quod aliquando cœpit in tempore, nec fuit ab æterno; atqui unio hypostatica est hujusmodi; at quamvis Verbum divinum semper fuerit, attamen non semper fuit conjunctum humanitati nostræ, sed illam assumpsit in tempore, ex quo per veram actionem factum est hoc compositum, *Christus*, quod antea non erat; ergo, etc. Hinc, Jer. 31. dicitur: *Creavit Dominus novum super terram: fœmina circumdabit virum*.

Dices: Creatio est productio rei ex nihilo; atqui hoc compositum, *Christus*, non fuit productum ex nihilo: ergo.

Resp. *dist. maj.* Creatio, stricte dicta, *conc.* late dicta, *nego maj.* et sic distincto consequente, *nego conseq.* Hic itaque creatum sumimus late, nimirum pro actione qua aliquid fit, quod ante non erat.

Inst. Verbum divinum est increatum; ergo compositum ex humanitate et Verbo, non potest simpliciter dici quid creatum.

Resp. *nego conseq.* Ut enim hoc compositum, *Christus*, dicatur simpliciter quid creatum, sufficit, ut per veram actionem factum sit in tempore, nec requiritur ut quidquid complectitur, sit creatum, sicut homo, constans ex anima et corpore; dicitur simpliciter genitus, licet ejus anima non sit genita, sed creata.

Quær. 2. *Utrum unio hypostatica sit substantialis?*

Resp. *affirmative contra Nestorium:* Quia, ubi duæ naturæ, formaliter a se invicem distinctæ, de se invicem in concreto substantive prædicantur, ibi necessario debet esse unio substantialis in supposito; atqui in Christo sunt duæ naturæ, formaliter a se invicem distinctæ, quæ de se invicem in concreto substantive prædicantur, recte enim dicitur: *Deus est homo: homo est Deus*. Ergo illa unio est substantialis; *maj. est certa*; neque enim unio accidentalis potest præstare mutuam rerum unitarum prædicationem in concreto substantivo: sic homo, cum habet vestem sibi accidentaliter conjunctam, bene dicitur *vestitus* adjective, sed non dicitur *vestis* substantive: *minor est de fide*; ergo.

Objicies. Hoc axioma philosophicum: *Quod advenit enti completo, non facit ens per se, sed per accidens*; atqui humanitas advenit Verbo divino in suo esse completo; ergo unio hypostatica est accidentalis.

Resp. *dist. axioma:* Quod advenit enti completo, non facit ens per se, sed per accidens, si compositio sit naturalis, *conc.* si compositio sit supernaturalis, *nego axioma*. Ratio disparitatis est, quia, quod, in compositione naturali, advenit enti completo, non tra-

bitur in communionem istius esse completi cui advenit; at in compositione supernaturali, qualis est unio hypostatica, natura humana, ex se incompleta in ratione suppositi, trahitur in unum et idem esse personale cum Verbo.

Inst. 1. Quod rei accidit, est ipsi accidentale; atqui Verbo divino accidit, quod unitum fuerit cum humanitate, potuit enim non uniri; ergo illa unio est accidentalis.

Resp. *dist. maj.* Est ipsi accidentale, vel physice vel logice, *conc.* semper physice, *nego maj.* ergo unio hypostatica est accidentalis, logice, *conc.* physice, *nego conseq.* etc. Itaque, *accidens physicum,* est quidquid non est de rei substantia; quo sensu unio hypostatica non potest dici accidentalis, quia, ut jam dictum est, Verbi subsistentia trahit humanitatem in communionem sui esse, sicut corpus assumitur ad esse animæ, quia esse vitale habet per animam: *accidens logicum,* est quidquid non est de essentia rei, nec ut genus, nec ut differentia, quo sensu unio hypostatica potest dici accidentalis, qualiter unio animæ cum corpore potest dici accidentalis, quia nempe unio non est de ejus essentia.

Inst. 2. Quod non pertinet ad existentiam, aut naturam rei, est ejus accidens physicum: atqui humanitas non pertinet ad naturam aut existentiam Verbi; ergo.

Resp. *nego maj.* Quia, ut aliquid sit alicujus rei accidens physicum, non sufficit ut non pertineat ad ejus naturam aut existentiam; sed insuper requiritur, ut ab eo substantialiter non compleatur; atqui licet humanitas non pertineat ad naturam aut existentiam Verbi, tamen ab eo substantialiter completur; ergo.

Quær. 3. *Utrum unio hypostatica sit supernaturalis?*

Resp. Est et debet dici simpliciter supernaturalis.

Prob. Illud est simpliciter supernaturale, quod est naturæ indebitum, omnemque illius exigentiam superat; atqui ad esse personale cum Deo attolli, est naturæ creatæ prorsus indebitum, omnemque illius exigentiam longe superat; ergo unio hypostatica est supernaturalis.

Objicies: SS. Patres et Concilia docent, unionem hypostaticam esse naturalem: sic S. Cyrill. anathematismo 3. tradit Verbum esse connexum cum humanitate, *eo concursu, qui est secundum naturalem unionem*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Docent unionem Verbi cum humanitate esse *naturalem,* quatenus naturale opponitur ficto et umbratili, *conc.* quatenus naturale dicit, quod debitum est naturæ, et opponitur gratuito beneficio, *nego ant.* Sic D. Cyrillus a Theodoreto reprehensus, quod unam naturam in Christo admisisset, eo quod illos improbasset, qui negabant Verbum divinum conjunctum esse cum humanitate, reposuit, (*in defensione tertii anathematismi*) se per *naturalem unitionem,* veram et realem unionem, non fictam et umbratilem, intellexisse.

Inst. 1. Quod est supernaturale, factum est per gratiam; atqui unio hypostatica non est facta per gratiam; ergo.

Resp. *nego min.* Nam unio et est gratia gratuito humanitati collata, et est facta per gratiam, id est, per voluntatem Dei gratuitam, ait D. Th. hic: » Si gratia, *inquit,* accipiatur ipsa Dei voluntas gratis aliquid faciens, vel gratum seu acceptum aliquem faciens, unio incarnationis facta est per gratiam ".

Inst. 2. Si unio hypostatica facta sit per gratiam, Christus est Deus per gratiam; atqui Christus non est Deus per gratiam, ut definitum est contra Nestorium; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Christus est Deus per gratiam substantialem unionis ad Verbum, *conc.* per gratiam adoptionis, *nego maj.* Itaque, Christus non est Deus per meram adoptionis gratiam, quam habent divinitatem sibi assistentem, et in eo tanquam in templo inhabitantem, ut volebat Nestorius; sed est Deus per gratiam substantialem unionis duarum naturarum in unitate personæ Verbi, ex quo sequitur, quod sit verus et substantialiter Deus.

Quæres 4. *An unio hypostatica sit unionum maxima et præstantissima?*

Resp. *affirm.* Nam magnitudo et dignitas unionis hypostaticæ spectari potest vel ex parte extremorum, nempe naturæ divinæ et humanæ, quæ conjunguntur; vel ex parte Verbi, in quo conjunguntur; atqui ex utraque parte unio hypostatica est omnium maxima et præstantissima; ergo.

Prob. prima pars min. Eo major ac præstantior æstimari debet unio extremorum, quo extrema longius a se distant; atqui extrema unionis hypostaticæ, natura nimirum divina et humana, a se infinite distant; ergo.

Prob. secunda pars. Illa unio eo major ac præstantior æstimari debet, ex parte illius in quo extrema conjunguntur, quo illud est magis simplex; atqui in unione hypostatica Verbi persona, in qua extrema uniuntur, est simplicissima; ergo, etc. Hinc D. Bernard. *l.* 5. *de consideratione* c. 5. ait: » Inter omnia quæ recte dicuntur unum, arcem tenet unitas Trinitatis, qua tres personæ sunt una substantia; secundo loco illa præcellit, qua e converso, tres substantiæ (scilicet divinitas, anima et corpus) una in Christo persona sunt ". Quod verum est de illa unitate, seu unione, qua tria ista tendunt ad aliquod tertium, puta personam.

Quæres 5. *An unio hypostatica sit indissolubilis?*

Resp. *affirm. est de fide.* Expresse enim dicitur, Jo. 12. *Christus manet in æternum;* et Hebr. 13. Jesus *Christus heri, et hodie, ipse et in sæcula:* ergo, cum Christus sit æternus, unio hypostatica, per quam Christus efficitur, est æterna et indissolubilis; hinc Conc. Chalcedonense definit in Christo utramque naturam concurrisse in unitatem personæ *indivise et inseparabiliter.*

Quær. 6. *An in triduo mortis, Verbum manserit unitum cum corpore et anima separatis?*

Resp. *affirm.* Nam, ex nostræ fidei Symbolis, Christus sepultus est quoad corpus, descendit ad inferos quoad animam; atqui Christus nihil aliud est quam Divinitas conjuncta cum humanitate, aut tota simul, aut cum ejus partibus; ergo.

Hanc veritatem nitide exponit D. Damascenus *l.* 3. *de fide orthod.* c. 27. dicens. » Quamvis Christus, ut homo, mortem obierit, sanctaque ipsius anima ab immaculato corpore distracta sit, Divinitas tamen a neutro, hoc est, nec ab anima, nec a corpore, quoquomodo sejuncta est, neque propterea persona una in duas personas divisa fuit: siquidem et corpus et anima ab initio in Verbi persona existentiam habuerunt: ac licet in morte divulsa fuerint, utrumque tamen eorum Verbi personam, qua subsisteret, semper habuit ". Ex quo textu profluit hoc effatum in scholis receptum: *Quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit.*

Quæres 7. *An Sanguis in passione effusus, toto triduo mortis, remanserit Verbo unitus.*

Resp. *Totus Sanguis, in resurrectione resumendus, Verbo unitus remansit toto triduo.* Est communis et certa.

Prob. Quia caro et anima ideo in triduo mortis Verbo remanserunt unitæ, quia erant pars humanæ naturæ resumendæ: atqui sanguis est pars naturæ

humanæ integrans, cum ex Galeno, Aristotele, et D. Thoma, corpus sine sanguine non sit integrum et perfectum; ergo totus sanguis reassumendus remansit Verbo unitus.

Confirmatur. Quia in triduo mortis si calix fuisset consecratus, Verbum per concomitantiam fuisset sub speciebus vini, juxta illud Joannis 6. *Qui bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*; ergo.

Dices: Si Sanguis Christi Verbo mansisset unitus in triduo mortis, inter ipsum et Verbum fuisset communicatio idiomatum; atqui falsum consequens; neque enim potuit dici, *Verbum est Sanguis*; ergo.

Resp. *nego seq. maj*. Quia communicatio idiomatum datur tantum inter Verbum et naturam humanam completam, non vero inter partes naturæ humanæ, sic non dicitur: *Verbum est anima, est corpus*, etc.

Quæres 8. *Utrum totus sanguis in passione effusus, reassumptus fuerit a Verbo in resurrectione?*

Resp. *Reassumptus fuit totus moraliter, seu quoad maximam partem; probabilius autem est, quod non reassumptus fuerit totus physice*.

Prob. prima pars: Quia in Corpore Christi temperantissimo nihil sanguis superfluebat: ergo, cum pertineat ad integritatem corporis humani, totus, aut fere totus, resumptus est.

Prob. secunda pars: Quia in linteaminibus, lancea, corona spinea, etc. remanserunt maculæ sanguineæ, quæ certe non fuerunt purus color, cum colores non sint activi, nec aliter communicentur, quam per adhærescentiam substantiæ coloratæ; ergo.

Confirmatur. Quia plures Sanguinis Christi particulæ in variis Ecclesiis asservantur, qualem vidi Viennæ in Austria, in thesauro Reliquiarum Cæsareo apud PP. Capuccinos collocato, ad cujus authenticitatem extat Summi Pontificis Bulla aurea in eodem thesauro asservata; qualis etiam est illa quam *Longinus* secum detulit in *Italiam*, quamque, propter sævientem persecutionem, Mantuæ in terra occultavit, ubi delituit, donec Deus, per miracula, quæ ibi quotidie patrabantur, illam manifestavit tempore Caroli Magni Imperatoris, et Leonis III. S. P. a quibus, effossa terra, reperta est hac munita inscriptione, quæ cum tota historia reperitur in archivio Monasterii *Wingartensis* in Suevia: EGO LONGINUS, QUONDAM CENTURIO SUB PRÆSIDE PILATO, CREDENS IN JESUM, HUNC CRUOREM A LATERE CURRENTEM IPSIUS JESU, NOSTRORUM MILITUM MANIBUS CRUCIFIXI, RECEPI, ET HOC IN LOCO, PROPTER HOSTES FIDEI JESUMQUE BLASPHEMANTES, OCCULTAVI, DONEC DEUS VERIS SUIS CULTORIBUS DIGNETUR INDICARE. Quem sanguinem probatum, *Leo III*. reverenter collocavit Mantuæ in Ecclesia Sancti Andreæ Apostoli; cum autem denuo turbata fuerit Italia, et propterea ille sanguis in terra iterum fuerit occultatus ab *Josepho VII*. Episcopo Mantuano, repertus fuit a quodam *Adalberto*, qui, in luna fixum Deum deprecans, a cæcitate, qua laborabat, sanatus fuit in loco ubi delitescebat: quod cum fuerit delatum *S. P. Leoni IX*. illuc cum quinquaginta Cardinalibus, Episcopis et Archiepiscopis, cumque *Henrico III*. Imperatore et pluribus aliis Germaniæ et Italiæ Principibus, se contulit, pretiosum Sanguinem recognovit, ac in tres partes divisit, quarum unam reliquit Mantuæ, ubi adhuc hodie colitur in Ecclesia S. Andreæ; alteram secum Romam asportavit, quam in Basilica S. Joannis Lateranensis vidi cum ingenti satisfactione; tertiam concessit *Henrico III*. qui morti proximus eam *Balduino* Flandriæ Comiti dono dedit; *Juditha* hujus Comitis filia, sponsa *Tostici* Angliæ Regis, illam per legatum reliquit *Altoni* Scotorum Principi, qui tam venerandum thesaurum secum detulit in Monasterium *Wingartense*, cujus fuit primus Abbas; hunc sanguinem inclusum in ampulla ex crystallo, in medio Crucis aureæ margaritis et lapidibus pretiosis ornatæ, collocata, in manibus tenui, reverenter deosculatus sum, ac, attente considerans, cum perfecte rubeum, tota mente, toto corde, totis visceribus, admiratus sum.

Quæres 9. *Utrum Sanguis Christi, si aliqua ejus particula remanserit in terris, sit adhuc Verbo unitus?*

Resp. *negative*. Quia cum iste sanguis non fuerit assumptus propter se, sed propter totum, et jam neque actu, neque potentia remanet pars Corporis Christi, non est ratio cur unionem cum Verbo retineat.

Nec obstat hoc axioma: *Quod Verbum semel assumpsit, nunquam dimisit*; cum illud non intelligatur de quibuslibet minutis corporis partibus, sed his tantummodo, quæ ad corporis integritatem requiruntur.

QUÆSTIO IV.

De consequentibus unionem hypostaticam.

Nota. Cum unio hypostatica nihil aliud sit, quam unio substantialis Verbi cum humanitate; quæritur 1. Utrum ex illa unione sequatur Christum esse compositum. 2 Utrum sequatur idiomatum utriusque naturæ communicatio.

ARTICULUS I.

Utrum ex unione substantiali Verbi cum humanitate sequatur Christum esse compositum?

Nota. Duplex distingui potest compositio, prima vocatur, compositio *ex his*: secunda, compositio *cum his*.

Compositio *ex his*, est ea, quæ fit ex partibus proprie dictis, quæ inter se mutuam dicunt habitudinem actus, et potentiæ ad aliquod totum efficiendum: hujusmodi est compositio hominis ex anima et corpore: vulgo vocatur compositio *per modum partium*.

Compositio *cum his*, est ea, quæ fit ex rebus realiter distinctis, quæ inter se nullam habent habitudinem actus et potentiæ, ad aliquod totum constituendum: vulgo dicitur compositio, *per modum numeri*; numerus enim multitudinem importat unitatum. His positis:

CONCLUSIO.

Christus non est compositus compositione ex his, *sed est vere ac proprie compositus compositione* cum his.

Prob. prima pars: Quia omnis compositio *ex his*, fit ex partibus proprie dictis; atqui natura divina in Christo non potest habere rationem partis proprie dictæ: quia omnis pars proprie dicta, est ens imperfectum et incompletum, dicens ordinem ad suum compartem, ut ab ipso compleatur; ergo, etc. Hinc Divus August. *l*. 2. *contra Maximinum*, *c*. 10. ait: *Porro autem Christus una persona est geminæ substantiæ, quia et Deus et homo est, nec tamen Deus pars hujus personæ dici potest*.

Nec obstat, quod nonnulli e veteribus dixerint divinitatem et humanitatem esse *partes* Christi. Locuti sunt enim de partibus improprie dictis, quatenus nimirum duæ naturæ perfectæ et completæ conjunguntur uno eodemque supposito.

Prob. secunda pars. 1. Ex Conc. Gener. V. collat. 8. Can. 4. ubi dicit anathema ei, *qui non confitetur unam ejus* (Christi) *subsistentiam compositam*. Et can. 7. dicit simpliciter Christum esse compositum *ex duabus naturis*. Quæ doctrina confirmata est in Conc. VI. *Act.* 12. ubi expresse habetur, personam Christi *ex duabus naturis esse compositam*: atqui non est composite compositione *ex his*; ergo.

Prob. 2. Ex PP. D. Damasc. *l.* 3. *de fide*, *c.* 7. ubi expresse dicit: *Persona Verbi, quæ prius erat simplex, facta est composita ex duabus naturis*.

D. August. Epist. 3. *Persona hominis*, inquit, *mixtura est animæ et corporis; persona autem Christi mixtura est Dei et hominis*.

Prob. 3. *ratione*. Quia compositio *cum his*, non est aliud, quam realis extremorum realiter distinctorum conjunctio ad constituendum unum per se; atqui in Christo talis est conjunctio; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ex D. Th. (1. *p. q.* 3. *a.* 8. *in corp.*) *Neque est possibile Deum aliquo modo in compositionem alicujus venire*. Ergo, etc.

Resp. *dist. textum*: Non est possibile Deum in alicujus compositionem *ex his* venire, *conc.* in compositionem *cum his* venire, *nego*; sese explicat Divus Doctor addens, *Nec sicut principium formale, nec sicut principium materiale*.

Objicies 2. Si Christus sit compositus, erit perfectior Verbo divino; falsum conseq. ergo.

Prob. seq. maj. Ex axiomate: *Compositum est perfectius suis partibus componentibus*. Atqui si Christus est compositus, partes componentes est Verbum divinum et humanitas; ergo si Christus est compositus, est perfectior Verbo divino.

Resp. *dist. maj.* Omne compositum ex partibus proprie dictis, *conc.* ex partibus improprie dictis, *nego maj.* Partes proprie dictæ habent rationem actus et potentiæ, proindeque important imperfectionem entis incompleti, perfectibilis, ac dependentis a sua comparte, et a toto, ut a causa finali; pars vero improprie dicta, est id omne quod intrinsece constituit quid unum, abstrahendo ab omni imperfectione actus aut potentiæ, partibus proprie dictis intrinseca.

Inst. 1. Omnis pars pendet a toto: atqui Verbum divinum non potest pendere a Christo; ergo.

Resp. *dist. maj.* Omnis pars proprie dicta, quæ scilicet est aliquid incompletum et perfectibile, *conc.* omnis pars improprie dicta, quæ est aliquid completum nullo modo perfectibile, *nego maj.* Porro ejusmodi est Verbum divinum.

Inst. 2. Omnis pars, etiam improprie dicta, est minor toto; atqui Verbum divinum non est minus Christo; ergo.

Resp. *dist. maj.* Omnis pars finita, *conc.* infinita, *nego maj.* Porro Verbum divinum est infinitum in omni genere, adeoque eminenter continet totam perfectionem alterius secum componentis, et sic compositum non est eo majus intensive, sed solum extensive, prout dici solet de aggregato ex mundo et Deo.

Objicies 2. Persona Verbi non est composita; atqui persona Christi est persona Verbi; ergo.

Resp. *dist. min.* Persona Christi materialiter, est persona Verbi, *conc.* persona Christi formaliter sumpta, *nego min.* Ergo persona Christi non est composita materialiter, *conc.* formaliter sumpta, *nego conseq.* Itaque persona Christi materialiter sumpta, importat præcise suppositum Verbi, et sic est quid simplex; sed persona Christi reduplicative et formaliter ut Christi, sub qua ratione est constitutum ex humanitate et divinitate eadem Verbi subsistentia terminatis, est vere ac proprie composita.

Inst. Persona Christi ante unionem non erat composita; ergo nec est composita post unionem.

Prob. conseq. Eadem res non potest simul esse simplex et composita; atqui si persona Christi fuerit simplex ante unionem, et composita post unionem, eadem persona erit simul simplex et composita; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Eadem res, sub eadem ratione et acceptione, non potest simul esse simplex et composita, *conc.* sub diversa ratione et acceptione, *nego maj.* Porro persona Christi ante unionem consideratur secundum se, prout est persona Verbi solius, per unionem vero consideratur prout terminat humanitatem, quam antea non terminabat, sub qua ratione distinguitur realiter inadæquate a se ipsa ante unionem considerata.

ARTICULUS II.

Utrum, ex unione substantiali Verbi cum humanitate, sequatur idiomatum communicatio?

Nota 1. Idioma idem est, quod attributum et proprietas, unde stricte loquendo communicatio idiomatum est communicatio proprietatum; tamen late et ex usu communi tribuitur adhuc communicationi naturarum; hinc duplex est communicatio idiomatum, nimirum secundum naturas, et secundum proprietates.

Communicatio idiomatum secundum naturas, est duarum naturarum de Christi persona ac de se invicem prædicatio, qua nimirum dicitur: *Homo est Deus; Deus est homo; Christus est Deus*, etc.

Communicatio idiomatum secundum proprietates, est mutua proprietatum utriusque naturæ de se invicem, ac de Christi persona, prædicatio. Sic recte dicitur: *mortalis est immortalis; immortalis est mortuus: Christus est mortalis*, etc.

Nota 2. Communicatio idiomatum fieri potest in concreto, vel in abstracto ... *Fit in concreto*, quando fundatur in unitate personæ, in qua utraque natura, divina et humana, subsistit; ratio est, quia nomina concreta supponunt pro persona, ac pro ea accipiuntur, unde sensus hujus propositionis: *Deus est homo, hoc est, persona habens divinitatem, est persona habens humanitatem*. Nestorius, negans unionem hypostaticam Verbi cum humanitate, negat consequenter communicationem idiomatum in concreto, ut videre est in ejus ad Cyrillum Epistola.

Communicatio idiomatum *fit in abstracto*, quando fundatur in communicatione proprietatum Divinitatis propriarum facta humanitati; ita ut dici possit: *Humanitas Christi est ubique: est immensa: est omnipotens*, etc. Hanc admittunt aliqui Lutherani, qui propterea *Ubiquistæ* dicti sunt.

Nota 3. Duo hic veniunt exponenda: 1. Utrum in Christo detur vera et realis communicatio idiomatum et quomodo? 2. Quot et quænam sint regulæ observandæ, ut recte fiat idiomatum communicatio?

§. I. *Utrum in Christo detur vera et realis communicatio idiomatum, et quomodo?*

CONCLUSIO I.

Datur in Christo vera et realis communicatio idiomatum in concreto. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, in qua plerumque humanitati tribuuntur in concreto ea quæ sunt Divinitatis pro-

pria, et vicissim Divinitati quæ solius humanitatis propria sunt: sic, Jo. 3. Christus ait: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo:* ubi Scriptura tribuit homini in Christo, descensum de cœlo, et existentiam in cœlo, dum Christus in terra degeret; atqui illa soli Deo sunt propria; ergo, etc.

Sic Scriptura tribuit Deo mortem, Act. 3. » Auctorem vitæ interfecistis; *et* 1. *Jo.* 3. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit"; atqui mors solius humanitatis est propria; ergo, etc.

Prob. 2. Ex Conciliis œcumenicis et fidei Symbolis, quæ prædicant » Jesum Christum Filium Dei unigenitum, *esse* Deum verum de Deo vero, qui propter nos homines... incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine... passus, mortuus, ac sepultus". Atqui nativitas ex Virgine, passio, mors, et sepultura, quæ solius humanitatis sunt propria, prædicantur ibi de Deo in concreto; ergo etc.

Prob. 3. Ex omnibus PP. dicentibus cum D. Damasc. lib. 3. de fide, cap. 15. » Unus est Christus, » et una ipsius persona sive hypostasis, duas tamen » naturas obtinet, Divinitatis et humanitatis. Porro » cum ex Divinitate naturaliter gloria procedat, u- » trique communis est, propter hypostasis identita- » tem. Ex carne vero humilia proficiscuntur, et ea- » dem ambobus communia; quippe unus est et idem, » qui hoc et illud est, nempe Deus et homo, et ad » eundem pertinent, tam quæ sunt Divinitatis, quam » quæ humanitatis propria".

Prob. 4. *ratione:* Quæ supponunt pro eodem in recto, vere ac proprie de se mutuo prædicari possunt in concreto: sic recte dicitur; *Socrates est homo,* quia idem est rectum prædicati et subjecti, nempe, suppositum, pro quo accipiuntur et supponunt; atqui nomina concreta tum naturarum, tum earundem proprietatum in Christo supponunt, seu accipiuntur, pro eodem in recto; ergo de se invicem possunt prædicari.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si daretur communicatio idiomatum, hæc admittenda foret propositio, *Unus de Trinitate passus est.* Atqui tamen Felix III. S. P. eam damnavit in Petro Cnaphæo Episcopo Antiocheno; ergo.

Resp. concessa maj. dist. min. Eam damnavit in sensu Petri Cnaphæi, *conc.* eam damnavit in sensu obvio, *nego min.* Illa enim propositio in sensu obvio significat *unam personam de Trinitate passam esse;* quod verum et catholicum est, ut declarat Joannes II. *Epistola ad Avienum.* Verum hæretica est et damnata in sensu Petri Cnaphæi, et aliorum Eutychianorum, qui cum docerent Divinitatem solam, humanitate penitus absorpta, remansisse in Christo, existimabant Divinitatem carni factam consubstantialem, ergo passam esse, quod est hæreticum.

Inst. Monachi Scythiæ non erant Eutychiani; atqui tamen Hormisdas S. P. in Epistola ad Possessorem, eandem propositionem in illis damnavit; ergo, etc.

Resp. transeat maj. dist. min. Eam damnavit, propter illius novitatem, et illorum Monachorum superbam temeritatem, *conc.* in sensu obvio, *nego min.* Non itaque propter aliud Hormisdas illam propositionem tunc damnavit, quam quod esset nova, et dissidiorum causa, ac quod esset nota temeritatis illorum Monachorum, qui asserebant illam loquendi formam definitione Concilii Chalcedonensis necessario adjiciendam esse, quasi, absque tali additione, manca illa et imperfecta foret; nec ullam aliam notam illis inurit Hormisdas in sua ad Possessorem Affricanum Episcoporum Epistola.

Dixi, transeat maj. Quia nonnulli tenent, illos Monachos revera hæresi Eutychiana fuisse infectos.

Objicies 2. Tres personæ SS. Trinitatis conveniunt identice in eadem essentia, et tamen non prædicantur de se invicem, nec enim dici potest, *Pater est Filius,* ergo licet naturæ, divina et humana Christi, conveniant in eodem supposito, de se invicem in concreto prædicari non possunt.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod in hac proposit. *Pater est Filius,* sint duo supposita; e contra in hac, *Deus est homo,* unicum est suppositum, nempe persona Christi. Atqui prædicatio in concreto supponit pro supposito; ergo, si sint duo supposita, prædicatio, si sit affirmativa, est falsa; enuntiat enim identitatem suppositi, ubi sunt duo supposita.

Inst. Corpus et anima conveniunt in uno hominis supposito, nec tamen de se invicem prædicantur; falsa est enim hæc propositio, *corpus est anima;* ergo licet homo et Deus conveniant in eodem supposito, non possunt de se invicem prædicari in concreto.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod ista vocabula, *corpus, anima,* non sunt nomina suppositi, cum sint partes proprie, quæ non existunt per se, sed in alio, nempe in toto, adeoque non significent per modum habentis, seu constituti, sed tantum per modum constituentis, et consequenter velut in abstracto; e contra hæc vocabula, *Deus et homo,* sunt nomina suppositi, cum non sint partes proprie, sed substantiæ completæ in una Verbi persona conjunctæ, ideoque significat per modum habentis; hæc enim propos. *Deus est homo,* reddit hunc sensum, *habens divinitatem, est habens humanitatem,* quod verum est propter unionem utriusque naturæ, divinæ et humanæ, in uno Verbi divini supposito, ex qua sequitur mutua et reciproca idiomatum communicatio.

CONCLUSIO II.

Non datur in Christo communicatio idiomatum in abstracto. Est de fide contra Eutychianos et Ubiquistas.

Prob. 1. *generatim:* Quæ realiter a se invicem distinguuntur, non possunt de se invicem prædicari, si in aliquo communi subjecto, seu supposito, uniantur, nam enuntiatio nihil aliud est, quam affirmatio aut negatio identitatis unius de alio; atqui duæ naturæ in Christo, et earum proprietates realiter distinguuntur, nec in ullo communi subjecto uniuntur, quando considerantur in abstracto; ergo naturæ humana et divina, in Christo, et earum proprietates, in abstracto sumptæ, de se invicem prædicari non possunt.

Prob. 2. *speciatim contra Ubiquistas:* Ut communicatio idiomatum fieri posset in abstracto, necesse esset, ut attributa unius naturæ communicarentur attributis alterius naturæ; atqui attributa unius naturæ in Christo, non communicantur attributis alterius naturæ; ergo, etc. ... *Prob. min.* Idem fit judicium de aliis attributis divinitati propriis, ac de immensitate; atqui immensitas divina non communicatur humanitati; ergo.

Prob. min. Humanitas Christi non est ubique; ergo immensitas ei non est intrinsece communicata.

Prob. ant. Jo. 11. Christus de ipso loquens, ait: *Gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.* De quo etiam Matth. ult. dicitur: *Non est hic, surrexit enim;* ergo, etc. Unde S. Maximus in disputatione cum Pyrrho, ait: » In sanctis Evangeliis scri-

ptum est : postridie voluit ire Jesus in Galilæam, ire nimirum voluit, quatenus ibi non erat, non erat autem humanitate, divinitate autem ubique est. *Et D. August.* epist. 187. ad Dardanum, *de Christo dicit :* Cui immortalitatem dedit, naturam *(humanam)* non abstulit; secundum hanc formam *(carnis)* non est putandus ubique diffusus; cavendum enim est, ne ita divinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus; non est autem consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique, ut Deus; nihil certe dilucidius.

Solvuntur Objectiones.

Objicies cum Ubiquistis, 1. Scriptura humanitati Christi sæpe tribuit immensitatem, Christus enim de seipso, ut homo est, dicebat, Matth. 18. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et cap. 28. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ergo Christi humanitas est ubique.

Resp. *nego ant. et conseq.* Neque enim ex illis textibus evincitur præsentia localis, sed assistentia per auctoritatem, ut in primo textu, vel assistentia per auxilium gratiæ, ut in secundo.

Inst. 1. Christus, Matth. 22. *Sedet ad dexteram Dei:* atqui dextera Dei ubique est; ergo Christi humanitas ubique est.

Resp. *dist. maj.* Christus *sedet ad dexteram Dei,* ratione suppositi, *conc.* ratione humanitatis, *nego maj.* Nam dextera hic metaphorice sumi debet pro honoris et dignitatis æqualitate cum Patre: atqui ratione suppositi est æqualis Patri, et idem Deus cum illo; ergo, etc. Hinc Christus, Matth. 22. hunc textum Psalmistæ, *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis,* adhibet ut suam Judæis divinitatem probet.

Inst. 2. Ephes. 4. Christus, ut homo, *Ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia.* Ergo est ubique.

Resp. *nego conseq.* Neque enim ille textus de locorum impletione intelligendus est, sed vel de oraculorum omnium completa adimpletione, vel de impletione bonorum spiritualium, quomodo *omnes repleti sunt de Spiritu Sancto.*

Objicies 2. Quando duo sunt inseparabiliter unita, ubicumqe unum illorum est, ibi debet esse et alterum: atqui Verbum et humanitas inseparabiliter uniuntur, et Verbum est ubique; ergo humanitas Christi est ubique.

Resp. *dist. maj.* Quando duo sunt inseparabiliter unita, tunc ubi reperitur unum, reperitur etiam et aliud, si hæc duo uniuntur, adæquate et totaliter, *conc.* inadæquate, *nego maj.* sic quia manus, quæ est inseparabiliter unita animæ, non adæquat totam animæ extensionem; ubi est manus, est quidem anima, sed non ubicumque est anima, ibi est etiam manus; ita est de humanitate Christi, quæ cum non adæquat immensitatem Verbi, ideo ubi illa reperitur, etiam reperitur Verbum; sed non ubicumque est Verbum, est etiam humanitas.

Inst. 1. Si humanitas Christi non sit ubicumque est Verbum, sequitur, Verbum alicubi esse hominem, et alicubi non esse hominem; absurdum conseq. ergo, etc.

Resp. *nego sequel. maj.* Ex eo enim quod humanitas Christi non sit ubicumque est Verbum, sequitur quidem, quod Verbum alicubi est, ubi non est humanitas Christi; sed non sequitur quod alicubi non sit homo, sed unitus intrinsece humanitati, quam semel assumptam, numquam dimisit.

Inst. 2. Verbum divinum est ubique; sed Christus homo est Verbum divinum; ergo Christus homo est ubique.

Resp. 1. *nego conseq.* Hic enim syllogismus est mera fallacia, *A dicto simpliciter ad dictum secundum quid;* in majori, Verbum divinum sumitur simpliciter et in se, quatenus supponit pro sola natura divina; in minori vero sumitur secundum quid, nimirum quatenus est unitum humanitati; porro a dicto simpliciter, ad dictum secundum quid non valet argumentatio, in qua sunt quatuor termini.

Resp. *dist. min.* Christus homo, est Verbum divinum incarnatum, *conc.* non incarnatum, *nego min.* Porro Verbum incarnatum, duplici constat natura, divina nempe et humana; secundum divinam est ubique, non secundum humanam.

Inst. 3. Hæc propositio est vera: » Christus, *seu,* » hic homo, qui est Christus, est ubique, *ergo et i-* » *sta:* Christus, ut homo est ubique ".

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod in prima propositione *homo,* supponit pro supposito, quod est immensum et ubique; in secunda vero, *homo,* propter particulam reduplicativam, *quatenus,* supponit pro sola humanitate, quæ, cum sit finita, non potest esse ubique.

§. II. *Quot, et quænam sint Regulæ observandæ, ut recte fiat idiomatum communicatio.*

CONCLUSIO.

Sex observandæ sunt regulæ in communicatione idiomatum.

Prima regula. Quando duæ naturæ completæ existunt in eodem supposito, ipsæ naturæ, et proprietates naturarum, possunt vere ac proprie de se mutuo prædicari in concreto: modo illa concreta non inferant suppositum creatum, nec reduplicentur, nec faveant errori vel hæresi; sic dicitur, *Deus est homo: homo est Deus: Deus est mortalis: homo est immortalis.* Ratio est, quia concreta significant subjectum in recto, subjectum autem in recto est persona, in quam duæ naturæ conveniunt.

Dixi 1. *Modo illa nomina concreta non inferant suppositum creatum,* quia faveret hæresi Nestorii, duas admittentis in Christo personas; sic falsa est hæc propositio: *Homo factus est Deus,* quia videtur supponere hominem fuisse creatum antequam a Verbo divino assumeretur; ista autem est vera, *Deus factus est homo.*

Nec dicas. Hæc propositio, *Homo factus est Deus,* est convertens hujus, *Deus factus est homo.* Ergo utraque vera est.

Resp. *nego ant.* Nam prædicatum hujus propositionis convertendæ. *Deus factus est homo,* non est *to homo,* sed, *qui factus est homo.* Unde sic debet converti: *Qui factus est homo, est Deus;* quod verum est.

Dixi 2. *Modo concreta non reduplicentur:* quia particula reduplicativa ipsam naturam afficit, non personam: sic falsa est hæc propos. *Christus quatenus Deus, est homo;* nam sensus est, *Christus, ratione naturæ divinæ, est homo,* quod est falsum.

Dixi 3. *Modo non faveant errori aut hæresi;* hinc ista propos. *Christus est creatura,* non est simpliciter enuntianda, quia errori Arianorum favet, qui, ex eo quod Christus diceretur creatura, docebant eum absolute minorem esse Patre: idem sit judicium de hac propos. *Christus incepit esse,* quæ ideo non debet simpliciter enuntiari, sed cum hac restrictione, *Secundum humanitatem.*

Secunda regula. Concreta, quæ conveniunt soli humanæ naturæ in abstractu expressæ, non autem supposito ratione ipsius suppositi, non possunt prædicari de supposito, nec de natura divina, etiam in

concreto. *Ratio est*, quia non supponunt pro supposito: sic non potest dici: *Christus est pura creatura*, *Deus est assumptus*.

Tertia regula. Concreta unius naturæ, aut ejus attributorum, non possunt prædicari de abstractis alterius naturæ, aut illius attributorum, saltem formaliter et proprie. *Ratio est*, quia habent alium significandi modum, nempe abstracta per modum formæ habitæ et constituentis, concreta vero per modum habentis et constituti; sic hæc propos. *Divinitas est homo*, est falsa in sensu formali, licet in sensu identico sit vera, quia hæc vox, *Homo*, importat suppositum in recto, quod identificatur divinitati.

Quarta regula. Concreta adjectiva, quæ substantiam designant, non possunt stricte prædicari de Christo; sicut de iis quæ significant proprietates naturæ divinæ aut humanæ; sic non potest dici, *Christus est homo deificatus, dominicus, deifer*, etc. potest vero dici, *Christus est æternus et temporalis*.

Ratio primi est, quia ejusmodi concreta adjectiva innuere videntur formam accidentaliter tantum et moraliter supposito esse unitam, qui sensus est Nestorianus. Hinc quando Patres has voces usurpaut, improprie loquuntur, adjectivum nempe sumendo pro substantivo.

Ratio secundi est, quia ejusmodi concreta adjectiva denominative, significant suppositum in recto, quod est subjectum illorum attributorum.

Quinta regula. Abstracta naturarum et earum proprietatum, non possunt de se mutuo prædicari. *Ratio est*, quia naturæ ipsæ, sicut et earum proprietates, sunt distinctæ realiter, unde non supponunt pro eodem in recto. Sic dici non potest: *Humanitas est divinitas: divinitas est humanitas: divinitas est passibilis: humanitas est impassibilis*, etc.

Sexta regula. Abstracta naturæ divinæ, de persona Christi identice prædicari possunt, non autem abstracta naturæ humanæ. *Ratio est*, quia persona Verbi est quid idem identice et realiter cum natura divina, non vero cum natura humana. Si dici potest, *Persona Verbi est divinitas: est omnipotentia*, etc. sed non potest dici, *Persona Verbi est humanitas: est mortalitas*, etc.

DISSERTATIO VII.

De termino totali incarnationis, seu de Christo.

Nota. Hanc dissertationem in octo distribuemus Capita. *In* 1. agemus de scientia Christi. *In* 2. de ejus gratia, donis, ac virtutibus. *In* 3. de libertate. *In* 4. de ejus merito. *In* 5. de ejus satisfactione. *In* 6. de variis ejus titulis ac officiis. *In* 7. de illius adoratione, reliquiarum et imaginum cultu. *In* 8. tandem de Beata Virgine Matre Christi. Sit itaque:

CAPUT I.

De Scientia Christi.

Nota. De Scientia Christi, quatenus Deus est, egimus, *supra pag*. 173. Hic ergo unica quæstio movetur de scientia creata, quæ triplex est, nempe *Beatifica*, quæ in clara Dei visione posita est. *Infusa*, tum *per se*, quæ omnem naturæ exigentiam ita superat, ut sola divina infusione haberi possit; tum *per accidens*, quæ licet propriis naturæ viribus comparari possit, a Deo tamen liberaliter infunditur absque ullo humanitatis actu... *Acquisita*, quæ propriis naturæ viribus, successu temporis, comparatur. His positis.

CONCLUSIO I.

Christus aliquam habuit scientiam creatam. Est de fide.

Prob. 1. ex VI. Synodo, quæ, *Act*. 4. et 8. approbavit Epistolam Agathonis Papæ, in qua dicitur: *Confitemur in Christo omnia duplicia, quæ ad naturas pertinent: duas naturas ejus prædicamus, et unamquamque proprietates habere confitemur: divinam, omnia quæ divina: humanam, omnia quæ humana sunt, absque peccato*. Ergo si omnia in Christo sint duplicia, Christus habet duos intellectus, et duas operationes, nimirum intellectus divini et humani.

Prob. 2. *ratione D. Thomæ*: Christus habuit animam rationalem, ergo et scientiam ipsi respondentem. *Prob. conseq*. Anima rationalis in Christo non fuit sine sua propria operatione, alias fuisset imperfecta, utpote frustrata fine propter quem est; atqui propria animæ rationalis operatio est cognitio et scientia; ergo Christus habuit cognitionem et scientiam creatam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus omnia cognoscebat per scientiam divinam; ergo inutilis erat cognitio creata. Resp. *nego conseq*.

Prob. conseq. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora; ergo si Christus omnia cognoverit per scientiam divinam, scientia creata fuit inutilis.

Resp. *dist. antec*. Frustra fit per plura etc. quando fit per eandem facultatem, *conc*. quando fit per diversas facultates, *nego ant*. Christus autem ratione diversarum facultatum, diversas habebat cognitiones, increatam nempe et creatam, nec frustra per unam facultatem fiebat, quod per alteram facultatem intellectivam non poterat præstari.

Inst. Majus lumen offuscat minus; atqui scientia divina est majus lumen, scientia creata est minus; ergo, etc.

Resp. *dist. maj*. Majus lumen offuscat minus, si sint ejusdem ordinis, *conc*. si sint diversi, *nego maj*. Porro scientia divina est in ordine illuminantis, scientia creata in ordine illuminati; ergo sicut aer a sole, sic creata scientia a divina non offuscatur, sed clarescit.

Objicies 2. Christus idcirco non habuit subsistentiam creatam, quia per increatam sufficienter subsistebat: atqui sufficienter etiam omnia cognoscebat per scientiam increatam; ergo.

Resp. 1. *retorq*. Sic; atqui Christus sufficienter etiam omnia volebat per volitionem increatam; ergo unica volitio fuit in Christo, quod est hæreticum.

Resp. 2. *nego maj. et paritatem*. Disparitas est: 1. Quia subsistentia Verbi se habebat per modum puri termini, dependentiam humanitatis hypostatice terminantis; atqui dependentia humanitatis potest a propria vel aliena subsistentia terminari, scientia vero se habebat per modum cujusdam formæ informantis de ratione facultatis intellectivæ, quæ nullo modo potest suppleri, nemo enim intelligit per intellectionem alterius. 2. Quia subsistentiæ multiplicatio supposita realiter multiplicaret, quod repugnat Christo: multiplicatio vero operationum non multiplicat supposita, sed notat tantum multiplicationem facultatum.

CONCLUSIO II.

Christus, ut homo a primo instanti conceptionis

habuit scientiam beatificam perfectam, non tamen comprehensivam. Est de fide quoad tertiam partem, et ita certa quoad primam et secundam, ut contraria sit saltem *Temeraria*, immo secundum aliquos est *Erronea*, utpote communi fidelium sensui repugnans.

Prob. prima pars. 1. Ex Scriptura Jo. 6. *Omnis qui audivit a Patre, venit ad me, non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem*. Ibi Christus de se ipso loquitur ut homine: atqui testatur se vidisse Patrem, visione utique intuitiva, cum hanc visionem opponat abstractivæ visioni aliorum viatorum: ergo, etc. item, Joann. 8. Christus dicit: *Si dixero quoniam nescio eum* (Patrem) *ero similis vobis mendax, sed scio eum, et sermonem ejus servo*. Christus eo loci loquitur de se ipso ut homo est, ut probant hæc verba: *Sermonem ejus servo*; atqui asserit se scire Patrem; scire autem, est rem clare et absque ænigmate cognoscere; qui enim clare intuitive non videt, credit, non novit, nec scit; ergo, etc.

Prob. 2. *ex PP.* Eusebius Cæsariensis, *lib.* 3. *Evangelicarum demonstr. cap. ult.* introducit Christum sic Deum alloquentem: *Cum adhuc intra cellam gestantis me in utero laterem, Deum meum videbam*. Et Divus Fulgentius resp. ad q. 3. Ferdinandi Diaconi, dicit: *Sicut Christus singulariter habet, ut sit Deus verus, sic totam divinitatem suam singulariter novit, et plenam habet notitiam divinitatis suæ, scilicet secundum animam*. Unde Card. de Laurea d. 14. q. 2. ait: *Nusquam in scholis, vel aliqua particulari Ecclesia, privilegium hoc fuit negatum animæ Christi*.

Suffragatur ratio, quia natura humana per Incarnationem sublimata est ad esse divinum; ergo pariter elevari debuit ad perfectissimam operationem; atqui perfectissima operatio est visio beatifica ergo, etc.

Prob. secunda pars: Quia visio beatifica debebatur animæ Christi vi suæ unionis hypostaticæ cum Verbo, ut innuitur, Jo. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ, et veritatis*; atqui a primo instanti conceptionis anima Christi fuit unita Verbo, ergo a primo instanti conceptionis habuit visionem beatificam.

Prob. tertia pars: Tum ex dictis, *in Tractatu de Deo et attributis*, ubi probavimus divinam essentiam esse incomprehensibilem omni creatæ cognitione; tum ex Concil. Basileensi *sess.* 22. ubi damnata est hæc propos. Augustini de Roma: *Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quam clare et intense videt seipsum*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem: De Christo dicitur, Jo. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus*. Ergo Scriptura supponit Christum non fuisse glorificatum ante passionem; unde Christus instante morte, sic orabat: *Clarifica me, Pater, apud temetipsum*, etc.

Resp. *dist. conseq.* Scriptura supponit Christum ante passionem non fuisse glorificatum, quoad corpus, vel quoad Ascensionem in cœlum et exaltationem nominis sui, *conc.* quoad animam, *nego conseq.* Primus enim locus intelligitur de glorificatione Christi in ipsa die Ascensionis, quando, *videntibus Apostolis, elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum*. Act. 1. Secundus locus intelligitur de gloria corporis et nominis exaltatione, de qua Apostolus, Philipp. 2. ait: *Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, etc.*

Inst. 1. Christus in terris erat viator; ergo non potitus est visione beatifica.

Resp. *dist. ant.* Christus erat viator simul et comprehensor, *conc.* erat viator tantum, *nego ant.* Christus enim respectu visionis beatificæ comprehensor, viator erat respectu impassibilitatis et immortalitatis sui corporis, quam mereri debuit: nam Lucæ 24. *Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam*, id est, sui corporis.

Inst. 2. Visio beatifica cum maximo dolore, maximaque tristitia, non potest compati: atqui Christus maximos dolores, maximamque expertus est tristitiam, ut ipse declarat, Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Visio beatifica non potest compati cum maxima tristitia, naturaliter, *conc.* supernaturaliter, seu per miraculum, *subdist.* circa idem objectum et ex eodem motivo, *conc.* circa objectum et motivum diversum *nego maj.* Porro Christus per miraculum cohibuit vim delectationis quam sua anima percipiebat ex Dei fruitione, ut ipsa posset tristitiæ affectionem percipere, tum ex ejus morte, tamquam malum naturæ; tum ex peccato discipulorum, eum abnegantium, et Judæorum eum occidentium, tamquam malum morale ipsi summe displicens.

Objicies contra secundam partem: Christus sibi meruit scientiam beatificam; ergo illam a primo instanti suæ conceptionis non habuit.

Resp. *nego ant.* Neque enim visio beatifica Christo fuit concessa titulo mercedis, sed jure filiationis naturalis: porro non prius fuit homo, quam Filius Dei naturalis; ergo.

Prob. ant. Christo tribui debet id quod perfectius est; atqui perfectius est aliquid habere ex merito, quam sine merito; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Perfectius est aliquid habere ex merito, quando illius rei assecutio non derogat dignitati naturali, *conc.* quando dignitati naturali derogat, *nego min.* Itaque cum visio beatifica, ratione unionis hypostaticæ et filiationis naturalis quasi nativo jure, Christo debeatur, fuisset quoddam illius dignitati præjudicium, si illam per studium et laborem debuisset promereri.

Quæres. *Quænam Christus scientia beatifica cognovit in essentia divina?*

Resp. Cognovit actualiter omnia præsentia, præterita, et futura, etiam secreta cordium; non tamen cognovit omnia possibilia actualiter.

Ratio primæ partis est, quia istarum omnium cognitio pertinet ad statum Christi, cum ut homo, sit Judex omnium constitutus, caput Angelorum et hominum, et Dominus omnium; atqui ex D. Thoma hic, quilibet beatus videt in essentia divina omnia quæ ad ipsum spectant: ergo, etc. Unde, *Matth.* 9. de Christo dicitur: *Cum vidisset cogitationes eorum*; Et Jo. 2. *Ipse enim* (Christus) *sciebat quid esset in homine*.

Ratio secundæ partis, est quia omnia possibilia simul actu cognosci non possunt, quin comprehendatur Dei omnipotentia; atqui nullus intellectus creatus potest comprehendere Dei omnipotentiam; ergo, etc.

CONCLUSIO III.

Christus, ut homo, a primo instanti suæ conceptionis, præter scientiam beatificam, habuit scientiam tum per se, tum per accidens, infusam.

Prob. 1. Christus, a primo conceptionis instanti, fuit vir perfectus; juxta illud Jer. 31. *Novum creavit Dominus super terram, femina circumdabit virum*. Atqui non fuisset vir perfectus, si, more cæterorum hominum, ad plenam rerum omnium scientiam debuisset paulatim, et quasi per ætatis gradus,

pervenire; ergo etc. Unde Apostolus Coloss. 2. de Christo ait: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi*.

Prob. 2. Omnis perfectio, quæ non habet oppositionem, vel cum visione beatifica, vel cum statu redemptoris, Christo est tribuenda, ut pote ipsi, ratione unionis hypostaticæ, debita; atqui scientia, sive per se, sive per accidens, infusa, est perfectio, quæ nec habet oppositionem cum statu redemptoris, cum ejus carentia nihil conferre potuerit ad finem redemptionis; nec cum visione beatifica, cum res diversimode cognosci possint, nimirum in essentia divina per scientiam beatificam, et in se ipsis per scientiam infusam; ergo Christus, ut homo, habuit scientiam infusam, et quidem a primo instanti conceptionis, cum ipsi debita fuerit ratione unionis, nec ulla fuerit ratio ejus concessionem differendi.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scientia infusa inutilis est ei, qui scientia gaudet beatifica; atqui Christus scientia beatifica gaudebat; ergo ei inutilis fuit scientia infusa.

Resp. *nego maj.* Nihil enim inutile est in beatis, atqui tamen reipsa in beatis, præter scientiam beatificam, qua res videntur in essentia divina, et quæ ideo dicitur *cognitio matutina*, datur etiam scientia infusa, qua eadem res videntur in se ipsis per species intelligibiles divinitus inditas, quæ ideo vocatur *cognitio vespertina*; ergo.

Prob. maj. Per scientiam beatificam cognoscuntur omnia, quæ cognosci possunt per infusam; ergo hæc inutilis est.

Resp. *dist. ant.* Cognoscuntur, diverso modo, *conc.* eodem modo, *nego ant.* Nam per scientiam beatificam res cognoscitur in essentia divina; per scientiam infusam cognoscitur in se, seu in propria specie; hic autem modus cognoscendi, Christum decebat, sicut et decuit, ut videret oculis corporeis, quod mente per scientiam beatificam videbat.

Inst. 1. Scientia infusa est incompatibilis cum beatifica; ergo non possunt esse simul in eodem intellectu.

Prob. ant. Scientia perfecta et scientia imperfecta non possunt simul stare in eodem intellectu de eadem re; atqui scientia beatifica est perfecta; scientia vero infusa est imperfecta; ergo.

Resp. *nego min.* Utraque enim scientia est perfecta, in suo genere et ordine, licet comparative beatifica sit perfectior, hæc enim pertinet ad statum et ordinem gloriæ; illa ad statum et ordinem gratiæ.

Inst. 2. Ideo fides non remanet in beatis, quia cognitio per fidem est imperfecta comparative ad cognitionem intuitivam; atqui similiter cognitio infusa est imperfecta comparative ad cognitionem intuitivam; ergo.

Resp. *nego maj.* Vera enim ratio, cur fides non remaneat cum scientia beata, est, quia fidei et scientiæ beatæ idem est immediatum objectum, scilicet Deus; et sic cum videatur clare et distincte per scientiam beatam, supervacaneum est, ut videatur obscure et abstractive per fidem; at vero non est idem objectum scientiæ infusæ et scientiæ beatæ: hæc Deum habet pro objecto immediato, illa habet pro immediato objecto res a Deo distinctas, illasque videndas in propria specie.

Objicies 2. Scientia Christi beatifica, utpote perfectissima, absorbebat potentiam ejus intellectivam; ergo locum non relinquebat scientiæ infusæ.

Resp. *dist. ant.* Absorbebat potentiam intellectivam, secundum suum cognoscendi modum, *conc.* secundum omnem cognoscendi modum, *nego ant.* Itaque medium cognitionis scientiæ beatificæ est ipsa divina essentia, quatenus repræsentativa rerum, quas eminenter continet; medium vero scientiæ infusæ, sunt species intelligibiles divinitus inditæ, quæ res cognoscendas repræsentant, non secus ac si illæ species essent proprio labore comparatæ; porro operatio respondens uni cognitionis medio, non officit operationibus alteri cognitionis medio respondentibus.

CONCLUSIO IV.

Christus ut homo, præter scientiam beatificam et infusam, habuit etiam scientiam acquisitam. Est D. Thomæ hic, et communis inter Theologos.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Lucæ* 2. de Christo dicitur, *Proficiebat ætate et sapientia*. Atqui non proficiebat sapientia infusa, ea enim in ipso fuit a primo conceptionis puncto; ergo proficiebat sapientia acquisita.

Hebr. 5. dicitur: *Cum esset Filius Dei, didicit ex eis quæ passus est, obedientiam*. Qui locus intelligitur de scientia experimentali acquisita, qua proprio experimento didicit, quam arduum esset exequi quæ Deus ab eo postulabat; licet enim hanc arduitatem jam antea noverit per scientiam infusam, nondum tamen cognoscebat experientia propria, qua certe non excluditur scientia infusa.

Prob. 2. *ratione*: Scientia acquisita, est, eaqua quis per varias mentis vel sensuum externorum operationes, aliquid successive intelligit, vel in se experitur; atqui Christus usus est sua ratione, ex primis principiis conclusiones inferendo, ac suis sensibus, famem, sitim, aliasque corporis infirmitates patiendo; ergo habuit scientiam acquisitam.

Objicies: Divus Damascenus, *lib. de fide c.* 12. et alii Patres negant Christum in scientia profecisse; ergo in eo non fuit scientia acquisita.

Resp. *dist. ant.* Negant Christum in scientia profecisse, hoc sensu, quod nihil didicerit, quod antea penitus ignoraverit, *conc.* hoc sensu, quod non ceperit rem aliquam certo scientiæ modo cognoscere, quo eam ante non noverat, *nego ant.* Porro ad perfectionem intellectus Christi spectat, non solum omnia objecta cognoscere, sed etiam secundum omnem modum quo cognoscibilia sunt; unde cum aliter res, maxime sensibiles, cognosci possint per phantasmata ab ipsis abstracta, quam per species a Deo infusas, idcirco hic cognoscendi modus in Christo est asserendus, utpote cum sit maxime connaturalis animæ Christi, quatenus conjunctæ humano corpori.

Inst. Scientiæ naturales debebantur Christo ratione unionis hypostaticæ; ergo non potuit illas acquirere.

Resp. *dist. ant.* Debebantur, quoad aliquem modum habendi, nempe per species a Deo infusas, *conc.* quoad omnem modum habendi, *nego ant.* Itaque Christus ratione unionis debuit habere omnem scientiam modo supernaturali per infusionem ab initio suæ conceptionis, verum hic modus habendæ rerum cognitionis, non excludit acquisitionem cognitionis earundem rerum modo connaturali, nempe per discursum et propriam experientiam.

CAPUT II.

De gratia, donis, ac virtutibus Christi.

Nota 1. Quadruplex in Christo gratiarum-genus communiter a Theologis distinguitur, nimirum:

Gratia unionis ad Verbum, per quam humanitas Christi substantialiter sanctificata, ac Deo acceptissima fuit.

Gratia habitualis, quæ est sanctitas adventitia, per-

ficiens animam in ordine ad operationes supernaturales eliciendas.

Gratia actualis, quæ est influxus Dei ad actionem supernaturalem concurrentis.

Gratiæ gratis datæ, quæ sunt dona supernaturalia ad utilitatem aliorum gratuito concessa.

Nota 2. Virtutes, aliæ sunt Theologicæ, aliæ Morales, ad quas revocantur dona Spiritus Sancti. Hic ergo resolvendum est, utrum Christus his omnibus gratiis et virtutibus fuerit ornatus. Ideo sit

CONCLUSIO I.

Fuit in Christo gratia unionis, per quam humanitas Christi sanctificata est sanctitate substantiali. Ita D. Th. hic, et alii communiter contra Durandum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Jo. 10. » Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum ". Ibi Christus intendit probare se esse Filium Dei naturalem, quia sua missione in mundum, id est, unione humanitas ad Verbum, fuit sanctificatus: atqui sanctificatio, quæ per unionem hypostaticam communicatur, est substantialis; ergo Christus fuit sanctificatus sanctitate substantiali unionis.

Prob. 2. *ex Patribus:* Greg. Nazianz. orat. 2. de Paschate ait: » Perfectus enim fuit (*Christus*) non modo propter divinitatem, qua nihil est perfectius, sed etiam propter humanitatem divinitate delibutam, idemque effectum quod id, quo peruncta est ". Div. Damasc. l. 3. orthodoxæ fidei, c. 3. dicit: » Ipse enim (*Christus*) seipsum unxit: corpus videlicet divinitate sua ungens ut Deus; unctus autem ut homo, quandoquidem ipse et hoc et illud est: unctio porro humanitatis est divinitas ". Ex quibus sic argumentor: qui ipsa divinitate ungitur, gratia substantiali sanctificatur; atqui Christus, juxta Patres, divinitate ungitur; ergo.

Prob. 3. *ratione:* Sanctificari substantialiter, est habere esse divinum sibi substantialiter unitum; atqui Christi humanitas, per unionem hypostaticam, habet esse divinum sibi substantialiter unitum: nam Verbum divinum seipsum formaliter ac substantialiter communicavit humanitati suæ, hoc ipso, quod ei personaliter unitum est; ergo humanitas Christi per gratiam unionis hypostaticæ, substantialiter fuit sanctificata.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ex Conc. Trid. sess. 6. c 7. Gratia habitualis est unica causa justificationis et sanctitatis; ergo humanitas Christi non sanctificatur nisi per illam.

Resp. *dist. ant.* Gratia habitualis est unica causa sanctitatis accidentalis, quæ solum terminatur ad filiationem adoptivam, *conc.* sanctitatis substantialis, quæ terminatur ad filiationem naturalem, *nego ant.* Itaque sicut Deus est in se formaliter sanctus per sanctitatem sibi identificatam, sic humanitas Christi est formaliter sanctificata per substantialem Verbi sanctitatem non quidem sibi identificatam, sed sibi realiter hypostatice unitam.

Inst. 1. Verbum non communicat humanitati suam immensitatem, æternitatem, etc. Ergo nec suam sanctitatem.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod humanitas sit capax recipiendæ sanctitatis substantialis, quæ nihil aliud est, quam sui unio hypostatica cum Verbo; e contra immensitatis et æternitatis recipiendæ est incapax: cum enim humanitas illa sit finita et limitata, tum in entitate, tum in duratione, habet ex natura sua repugnantiam ut sit infinita, immensa, et æterna.

Inst. 2. Humanitas Christi est tam capax divinæ scientiæ et potentiæ, quam sanctitatis; atqui ex sui cum Verbo unione, non recipit omnipotentiam et omniscientiam; ergo nec sanctitatem substantialem.

Resp. *nego maj.* Disparitas est, quod sanctitas se habeat per modum rei cujusdam moralis, subjectum moraliter afficientis, ob quam illud subjectum dignum censeatur, quod diligatur a Deo, quod sit expers peccati, et jus habeat ad æternam beatitudinem, quæ omnia non præsupponunt aliquam formam intrinsece existentem; at vero omnipotentia et scientia se habent per modum rei physicæ subjectum physice afficientis, quod præsupponit formam intrinsece inexistentem, sive per identitatem, sive per informationem; et ideo humanitas in Christo potest participare sanctitatem Verbi in se moraliter derivatam, non potest autem participare scientiam aut omnipotentiam, quæ ipsi nec possunt identificari, nec inhærere.

Inst. 3. Ergo saltem sanctitas, quæ ex unione hypostatice derivatur in humanitatem, non est intrinseca, ergo non est intrinsece sancta sanctitate substantiali.

Resp. *dist. ant.* Non est intrinseca, physice, id est, sanctitate vel sibi identificata, vel a qua informetur, *conc.* non est intrinseca moraliter, *nego ant.* Certum est enim quod humanitas reddatur sancta sanctitate Verbi in ipsam derivata intrinsece, moraliter et æquivalenter in ordine ad varios effectus sanctificationis.

Objicies 2. Si Divinitas humanitatem sanctificaret formaliter, etiam personalitates Patris et Spiritus Sancti, Divinitati realiter identificatæ, eamdem sanctificarent; falsum conseq. ergo, etc.

Resp. *nego seq. maj.* Quia effectus et denominationes Divinitatis, spectatæ non præcise secundum se, sed ut est in aliqua persona;. v. g. *Uniri, sanctificari formaliter*, etc. non sunt communes toti Trinitati.

Inst. Divinitas non potest esse forma humanitatis; ergo non potest illa sanctificare formaliter.

Resp. *dist. ant.* Non potest esse forma proprie dicta, quæ perficiatur et in subjecto recipiatur, *conc.* improprie dicta, *nego ant.* Equidem divinitas non potest esse forma humanitatis, sed se habet respectu illius instar formæ illam substantialiter sanctificantis, seclusa omni imperfectione.

CONCLUSIO II.

Christus, ut homo, habuit gratiam habitualem. Est communis omnium Theologorum sententia, unde opposita est temeraria.

Prob. 1. Ex Scriptura, Is. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini.* Atqui per Spiritum Domini intelligitur gratia habitualis permanens, ut docet Tertull. (*L.* 5. *contra Marc. c.* 4.) his verbis: *Requiescere habebat omnis operatio gratiæ spiritualis;* ergo, etc.

Lucæ 1. *Quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* Ubi designatur sanctificatio et per gratiam unionis, et per gratiam habitualem, juxta illud Div. Bernardi (*Homo* 4. *in Missus est*): *singulariter sanctum fuit, quidquid Virgo concepit, et per Spiritus sanctificationem, et per Verbi assumptionem.*

Jo. 1. *Verbum caro factum est ... plenum gratiæ et veritatis.* Atqui illa plenitudo intelligitur tum de gratia substantiali Christi: *In quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter;* tum de gratia habituali, quæ tanta fuit, ut major non potuerit dari de lege ordinaria; ergo, etc. Hinc Div. August. l.

15. de Trinit. c. 26. ait: » Dominus ipse Jesus non solum Spiritum Sanctum dedit ut Deus, sed etiam accepit ut homo: et propterea est plenus gratiæ, quia unxit eum Deus Spiritu Sancto, non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia ". Hinc D. Doctor manifeste loquitur de gratia adventitia habituali.

Prob. 2. *ratione:* Quia omnis perfectio supernaturalis, quæ nullam habet repugnantiam cum unione hypostatica, et nullam imperfectionem includit, Christo denegari non debet; atqui gratia habitualis est magna perfectio, cum sit vel habitus charitatis infusus, vel inseparabiliter connexa cum habitu charitatis, sitque principium radicale, et maxime connaturale operationum supernaturalium, nec ullam habet imperfectionem annexam, aut repugnantiam cum unione hypostatica; ergo Christo denegari non debet.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Qui incapax est filiationis adoptivæ, est etiam incapax gratiæ habitualis; atqui Christus est incapax filiationis adoptivæ, ut probabitur c. 7. ergo, etc.

Prob. maj. Filiatio Dei adoptiva, est formalis effectus gratiæ habitualis, quam Apostolus Rom. 8. vocat *Spiritum adoptionis filiorum;* atqui forma non potest esse in subjecto sine suo effectu formali; ergo gratia habitualis non potest esse in Christo, nisi sit Filius Dei adoptivus.

Resp. *dist. maj.* Filiatio Dei adoptiva est formalis effectus secundarius gratiæ habitualis, *conc.* primarius, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.* Porro quamvis effectus primarius alicujus formæ non possit separari a subjecto cui forma illa communicatur, tamen separari potest ab eo effectus secundarius; effectus itaque primarius et formalis gratiæ habitualis est reddere subjectum suum Deo gratum et sanctum sanctitate formali et inhærente, ad quem effectum divina filiatio adoptiva sequitur ubi, et quando subjectum, quod hæc gratia afficit, est capax filiationis adoptivæ: unde cum Christus, pro eo instanti, quo recepit gratiam habitualem, jam esset Filius Dei naturalis per gratiam unionis, hinc est quod gratia habitualis non potuit illi conferre filiationem adoptivam; naturalis enim filiatio opponitur filiationi adoptivæ, quam impedit.

Objicies 2. Gratia habitualis conceditur maxime, ut anima fiat Deo grata; atqui anima Christi non potest esse magis grata, cum gratia habituali, quam sine illa; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Non potest esse magis grata intensive, *conc.* extensive, *nego min.* Equidem Christus per gratiam unionis fuit infinite Sanctus, et sic per gratiam habitualem non potuit esse magis gratus *intensive,* quia infinito nihil est majus: sed potuit esse magis gratus *extensive* per gratiam habitualem, quia est aliud genus sanctificationis, quod non excluditur per gratiam unionis.

Objicies 3. Gratia habitualis non erat Christo necessaria; ergo non debet illi tribui.

Resp. *dist. ant.* Non erat Christo necessaria absolute, *conc.* non erat necessaria Christo ut connaturaliter eliceret actus supernaturales et meritorios, *nego ant.* Itaque agens connaturaliter operari dicitur, quando habet proportionem ad actus quos elicit. sed anima Christi, cum sit entitas naturalis, non potest habere porportionem ad producendos actus supernaturales absque gratia habituali; ergo illa ad hoc fuit Christo necessaria.

Inst. 1. Gratia actualis potuit sufficienter elevare animam Christi ad actus supernaturales connaturaliter eliciendos; ergo ad hoc non fuit necessaria gratia habitualis.

Resp. *nego ant.* Equidem gratia actualis sufficit ut actus supernaturalis fiat, sed non sufficit, ut fiat connaturaliter, saltem de potentia ordinaria; agens enim naturale non inclinatur ad suum effectum connaturalem, nisi per aliquam formam in se permanentem.

Inst. 2. Gratia habitualis non est ex se operativa, nec ordinatur ad operationem; ergo non fuit necessaria Christo ad actus supernaturales eliciendos connaturaliter.

Resp. *dist. ant.* Non ordinatur ad operationem primario et proxime, *conc.* radicaliter et secundario, *nego ant.* Gratia habitualis quidem primario et proxime ordinatur ad sanctificandam animam, et eam efficiendam Deo gratam; verum secundario et radicaliter ordinatur ad operationem, quatenus virtutem animæ confert ad producendos actus supernaturales.

Quærunt hic Theologi, utrum gratia Christi habitualis fuerit infinita?

Resp. Non fuit infinita physice et in genere entis, sed tantum moraliter, nempe juxta quamdam æstimationem moralem propter conjunctionem cum personalitate Verbi.

Prob. prima pars: Quia quidquid est creatum, est secundum entitatem finitum, nam Sap. 11. » Deus fecit omnia in pondere, numero et mensura "; sed gratia habitualis est quod creatum; ergo.

Prob. secunda pars: Quia quidquid, unione hypostatica mediante, unitur Verbo, illud quamdam infinitatem moralem contrahit; atqui gratia habitualis mediante unione hypostatica Verbo unita est; ergo, etc. Illam infinitatem tangit D. Th. q. 7. a. 11. ad 2. dicens: *Gratia Christi habet infinitum effectum ... propter unitatem divinæ personæ, cui anima Christi unita est.*

Objicies contra primam partem. Dicitur Jo. 3. *Non ad mensuram dat Deus Spiritum Filio;* ergo ejus gratia finita non est.

Resp. *nego conseq.* Ex textu enim non sequitur gratiam Christi habitualem esse entitative infinitam, sed sequitur tantum quod non sit limitata *secundum propriam rationem gratiæ,* inquit Div. Thomas, *eo quod secundum propositum Dei, cujus est gratiam mensurare, gratia confertur animæ Christi, sicut cuidam universali principio gratificationis in humana natura, secundum illud Ephes. 1.* Gratificavit nos in dilecto Filio suo.

Inst. Quod habet effectum infinitum, etiam in entitate infinitum est; atqui gratia habitualis *habet effectum infinitum,* juxta D. Th. cit. ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quod habet effectum infinitum physice, *conc.* moraliter, *nego maj.* Hoc itaque solo sensu gratia Christi habet effectum infinitum, quod sit causa meritoria omnium gratiarum, quas intuitu illius meritorum Deus hominibus et Angelis concedit.

CONCLUSIO III.

Christus habuit gratiam actualem, non quidem excitantem, sed cooperantem.

Prob. prima pars: Quia gratia ideo dicitur *excitans,* quia hominem quasi sopitum excitat ad bonum operandum; atqui Christus nunquam fuit sopitus; sed semper vigil, et ad optima quæque erectus; ergo, etc.

Prob. secunda pars: Christus in actibus suis naturalibus, non obstante unione ad Verbum, eodem concursu naturali indigebat, quo indigent cæteri ho-

mines, ob essentialem ac necessariam dependentiam creaturæ a creatore; ergo similiter, non obstante gratia unionis et habituali, egebat insuper gratiis actualibus adjuvantibus, quibus egere solent homines ad actus supernaturales eliciendos: unde D. Augustinus Epistola 7. ad Dardanum, ait: *Sicut in capite sunt omnes sensus, ita et in Christo sunt omnes gratiæ*.

Objicies: Verbum divinum per unionem hypostaticam sufficienter supplevit concursum Dei necessarium ad opera supernaturalia elicienda; ergo ad id non fuit necessaria gratia actualis.

Resp. *nego ant.* Quia verbum divinum per unionem hypostaticam sustentabat quidem et terminabat humanitatem, sed active nihil efficiebat; unde nil mirum, si in Christo requisitus fuerit insuper aliquis concursus in genere causæ efficientis ad supernaturales et meritorias actiones peragendas, qui concursus nihil aliud est, quam gratia actualis.

CONCLUSIO IV.

Christus habuit omnes gratias gratis datas. Est communis contra Abulensem.

Prob. Apostolus 1. *Cor.* 10. novem enumerat gratias gratis datas dicens: » Alii per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum: alii operatio virtutum: alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum ". Atqui Christus omnes illas gratias habuit; ergo.

Prob. min. Percurrendo singulas gratias gratis datas, et quidem:

1. *De sapientia:* Est enim perfecta mysteriorum fidei cognitio, qua conclusiones e principiis fidei deducuntur; atqui hæc gratia fuit in Christo, unde Doctores, quos sedens docebat, *Stupebant super prudentia ejus*. Lucæ 2.

2. *De scientia:* Quia nihil aliud est, quam perfectissima rerum creatarum v. gr. Virtutum et vitiorum cognitio, et peritia deducendi ex eis conclusiones, easque aliis proponendi; atqui fuit in Christo, qui varia præcepta moralia tradidit.

3. *De fide:* Quæ hic sumitur pro fide miraculorum, juxta illud Marci 11. » Habete fidem Dei: amen dico vobis, quia quicumque jusserit huic monti tollere et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei "; atqui fiducia fuit in Christo, qui de se ipso dicit Jo. 11. *Ego autem sciebam, quia semper me audis*.

4. *De gratia sanitatum*, innotescit ex Luc. 6. *Virtus de illo exibat et sanabat omnes*.

5. *De operatione virtutum*, constat ex Lucæ 24. ubi dicitur: » De Jesu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo ".

6. *De prophetia*, constat tum ex textu superiori, tum quia *Lucæ* 7. de Christo dicitur: *Propheta magnus surrexit in nobis*.

7. *De discretione spirituum*, pariter innotescit: nihil enim aliud est quam facultas penetrandi quo spiritu quis impellatur ad aliquid dicendum vel faciendum; atqui Christus hanc facultatem habuit, ut constat ex Matth. 22. ubi indicavit Pharisæos proposuisse ei quæstionem de censu reddendo Cæsari, *ut caperent eum in sermone, unde cognita nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ?*

8. *De generibus linguarum*. Clarum est enim, quod in Christo, qui erat Doctor universalis, fuerit facultas loquendi variis linguis et idiomatibus.

9. *De interpretatione sermonum*. Quia nihil aliud est quam peritia explicandi obscuros et reconditos sensus sacræ Scripturæ; atqui hæc gratia fuit in Christo qui Lucæ 24. *Incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis, interpretabatur illis* (discipulis qui ibant in Castellum nomine Emmaus) *in omnibus Scripturis quæ de ipso erant*. Ergo, etc.

Dices cum Abulensi, Fides Theologica non fuit in Christo; ergo nec gratia prophetiæ.

Prob. conseq. Ideo fides non fuit in Christo, quia obscuritatem includit, quæ incompatibilis est cum visione intuitiva; atqui donum prophetiæ obscuritatem similiter importat, ergo.

Resp. *dist. min.* Donum prophetiæ importat obscuritatem per accidens, *conc.* per se et essentialiter, *nego min. et conseq.* Dispar est ergo ratio inter fidem et prophetiam, quod fides essentialiter obscuritatem includat, et ideo non potest stare cum visione beatifica; at vero prophetia est tantum obscura per accidens, nimirum respectu Prophetarum, quibus quandoque res revelata non est nota nisi sub involucris et in ænigmate; at hoc fuit per accidens ad prophetiæ donum, ad quod præcise spectat percipere et annuntiare quæ naturalem hominum notitiam excedunt, sive sint præterita, sive præsentia, sive futura.

Instab. Quod est evacuandum, non fuit in Christo, nam quod est evacuandum, dicit imperfectionem; atqui ex 1. ad Cor. 13. *Prophetiæ evacuabuntur;* ergo donum prophetiæ non fuit in Christo.

Resp. *dist. maj.* Quod est evacuandum quoad se, *conc.* quoad effectum, *nego maj.* Atqui prophetiæ evacuabuntur, quoad effectum instructionis aliorum, *conc.* quoad se, et propter earum imperfectionem, *nego min.* Itaque prophetiæ evacuabuntur, sicut scientia destruetur, non quidem quoad habitum, sed quoad effectum instructionis aliorum, quia in altera vita nulli supererunt edocendi.

CONCLUSIO V.

Omnia dona Spiritus Sancti fuerunt in Christo.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Is.* 11. ubi Christo tribuuntur septem dona Spiritus Sancti, his verbis; » Egredietur virga de radice Jesse.... et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus; spiritus consilii et fortitudinis; spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini ". Quem locum exponens de Christo Theodoretus, ait: » In ipso habitavit tota plenitudo divinitatis corporaliter, et secundum humanitatem omnia Spiritus charismata ".

Prob. 2. *ratione*. Omnis perfectio a Deo collata hominibus, Christo debet tribui, si non adversetur unioni hypostaticæ, aut statui beatitudinis; atqui dona Spiritus Sancti sunt perfectiones, quibus homo prompte et expedite Deo moventi obsequitur, nec adversantur unioni hypostaticæ, aut statui beatitudinis; ergo.

Objicies: Quædam ex donis Spiritus Sancti important imperfectionem; ergo in Christo non debent admitti.

Prob. ant. Consilium supponit ignorantiam et dubitationem circa agibilia; atqui dubitatio et ignorantia est imperfectio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Supponit ignorantiam, per accidens, et ratione subjecti, *conc.* per se, *nego maj.* Licet ergo consilium, ut est in nobis, habeat ignorantiam et dubitationem sibi annexas; id provenit ex nostra imperfectione; non vero ex imperfectione consilii, quod formaliter importat duntaxat rectum et sanum de agendis judicium.

Inst. Saltem donum timoris non fuit in Christo: nam ex 1. Jo. 4. » Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem"; atqui in Christo fuit perfecta charitas; ergo.

Resp. *dist. maj.* Timor servilis ex metu gehennæ conceptus non est in caritate, *conc.* timor filialis et reverentialis, *nego maj.* Porro timor in Christo fuit pure filialis, et reverentialis, quia nihil aliud est, quam affectus summæ reverentiæ erga infinitam Dei majestatem.

CONCLUSIO VI.

Fuerunt in Christo, tum charitas, tum omnes virtutes morales, tam infusæ quam acquisitæ, absque imperfectionibus, quæ vel proprium peccatum supponunt, vel statui beatitudinis adversantur.

Prob. 1. *de charitate.* Charitas, vel est quid idem cum gratia habituali, ut volunt Scotistæ, vel ejus individua comes, ut volunt Thomistæ; atqui in Christo fuit gratia habitualis, ut probavimus supra; ergo, etc.

Prob. 2. *de virtutibus moralibus infusis:* Quia ex dictis fuit in Christo gratia habitualis præstantissima; atqui virtutes morales infusæ, gratiam habitualem veluti connaturaliter sequuntur, simulque cum illa infunduntur, ut indicatur in his, *Sap.* 7. verbis: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa;* ergo, etc.

Prob. 3. *de virtutibus acquisitis:* Quia non sunt denegandæ Christo virtutes illæ, quæ animam perficere ac rite instituere poterant ad opera legi naturæ consentanea, et intra limites ejusdem legis exercenda; atqui tales sunt virtutes morales; ergo.

Objicies: Habitus virtutum acquisitarum inutiles sunt cum virtutibus infusis; ergo non fuerunt in Christo.

Resp. *nego antec.* Diversum enim est illarum munus; nam virtutes infusæ dant solum agere in ordine ad finem supernaturalem; naturales vero in ordine ad finem naturalem, quæ munia a se invicem distingui constat.

Dixi, *absque imperfectionibus, quæ vel peccatum supponunt, vel statui beatitudinis adversantur:* quia nullum fuit nec esse potuit peccatum in Christo, qui insuper, a primo conceptionis instanti, visione beatifica fruitus est.

Hinc, 1. *Fides non fuit in Christo,* quia fidei obscuritas, per visionis beatificæ claritatem, excluditur. Unde, cum *Is.* 11. de Christo dicitur: *Et erit fides cinctorium renum ejus.* Per fidem, intelligitur fidelitas in promissis.

2. *Spes non fuit in Christo.* Fides ex Apost. Hebr. 11. est fundamentum spei, *est enim sperandarum substantia rerum.* Ergo ubi non est fides, ibi non est spes Theologica; atqui in Christo non fuit fides; ergo, etc.

Nec dicas 1. Fuit in Christo spes circa gloriam corporis, nominis exaltationem, et alia quæ promeruit; ergo.

Prob. ant. Gloria corporis, exaltatio nominis erant bona Christo absentia, possibilia, et ardua; ergo, etc.

Resp. *nego conseq.* Nam ad spem Theologicam non sufficit, ut ejus objectum sit arduum, possibile, et absens; sed insuper requiritur, ut ejus possessio futura, sit incerta et anceps; at Christus de illorum bonorum possessione futura, erat omnino securus et certus; ergo.

Nec dicas 2. Spes Theologica Christo tribuitur, Ps. 15. *Caro mea requiescet in spe.* Ergo.

Resp. *nego ant.* Neque enim spes ibi sumitur pro virtute Theologica, sed pro simplici desiderio, expectatione, et confidentia.

Charmes, Theol. Schol. T. I.

3. *Temperantia non fuit in Christo,* quatenus importat resistentiam pravis concupiscentiæ motibus, quia sic peccatum supponit, a quo ortum habuit concupiscentia; sed solum quatenus dicit abstinentiam ab omni voluptate venerea.

4. *Pœnitentia non fuit in Christo,* quatenus dicit principium actus, quo dolemus de peccatis propriis, sed solum quatenus dicit principium actus, quo dolemus de peccatis alienis et offensa Dei.

Quæres: *Quandonam Christus habuit virtutes acquisitas?*

Resp. Eas habuit a primo instanti conceptionis, quia ei statim debitæ fuerunt ratione unionis hypostaticæ: unde illæ virtutes, quæ ideo dicuntur acquisitæ, quia per actus repetitos possunt acquiri, in Christo fuerunt infusæ per accidens.

CAPUT III.

De libertate Christi.

Nota 1. Ex dicendis, *tomo* 2. libertas alia est a coactione, alia a simplici necessitate.

Libertas a coactione, est immunitas ab omni violentia ab extrinseco, contra voluntatis inclinationem illata.

Libertas a necessitate simplici, est potentia activa; quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere vel non agere, vel hoc aut ejus contrarium agere; unde duplex quasi species libertatis distinguitur, nempe *contradictionis,* qua agens liberum potest agere, vel non agere; et *contrarietatis,* qua potest aliquid agere, vel ejus contrarium, sed hæc ad essentiam libertatis non pertinet, juxta illud S. Anselmi, dialogo de lib. arb. c. 1. *nec libertas, nec pars libertatis est potestas peccandi: immo est defectus libertatis:* ait Div. Th. ex quo certum est libertatem contrarietatis non fuisse in Christo, qui potentiam peccandi nec assumpsit, nec assumere potuit. Itaque

Quærendum superest: 1. Utrum Christus circa præcepta fuerit liber, et quomodo? 2. Qua ratione conciliari possit ejus libertas cum ejus impeccabilitate? duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

Utrum Christus circa præcepta fuerit liber, et quomodo?

Nota 1. Duplicis generis esse præcepta quibus Christus fuit obligatus; nempe naturalia, quæ a lege naturali dictantur, v. gr. præcepta de Deo amando, parentibus honorandis, etc. et præcepta positiva, quæ lege positiva imponuntur, v. g. præceptum de morte subeunda, juxta illud Jo. 14. *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.*

Nota 2. In quolibet præcepto duo distinguuntur, nimirum substantia præcepti, et circumstantiæ ipsi adjunctæ, v. gr. in præcepto charitatis, ipsa dilectio est substantia præcepti; hoc vel illud motivum ex quo elicitur, hic vel ille finis ad quem ordinatur, actus intensio vel remissio, etc. sunt præcepti circumstantiæ. His positis:

CONCLUSIO I.

Christus fuit liber circa præcepta legis naturalis, non quidem quoad substantiam rei imperatæ, sed solum quoad motivum et circumstantias.

Prob. 1. *pars:* Libertas circa substantiam rei præ-

39

ceptæ, aut prohibitæ, consistit in hoc quod possit omitti res præceptas, aut poni res prohibitas; atqui Christus rem lege naturali præceptam non potuit omittere, aut rem eadem lege prohibitam ponere, alias peccato obnoxius fuisset; ergo.

Prob. secunda pars: Quia nec motivum actus præcepti determinatur, nec circumstantiæ imperantur lege naturali; v. g. per præceptum honorandi parentes, neque motivum, vel charitatis, vel obedientiæ, ex quo id præstare debeamus, neque omnes actus circumstantiæ determinantur; ergo Christus circa motivum et circumstantias illorum præceptorum fuit liber.

CONCLUSIO II.

Christus in subeunda morte a Patre præcepta, fuit liber, non solum quoad circumstantias, sed etiam quoad ipsam mortem in se consideratam.

Prob. 1. Ex Script. Is. 55. *Oblatus est, quia ipse voluit:* in quem locum D. Hieron. ait: *non enim necessitate crucem, sed voluntate sustinuit.*

Jo. 10. *Ego pono animam meam ... nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso.* Supra quæ verba D. Aug. tr. 47. in Jo. ait: *Non glorientur Judæi ... sæviant quantum possunt, si ego noluero animam meam ponere, quid sæviendo facturi sunt?* et Div. Chrysost. hom. 28. in Epist. ad Hebr. *Erat ei promptum, si voluisset, non venire ad Crucem: potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam.*

Prob. 2. *ex PP.* qui eandem doctrinam apertissime tradunt. D. Aug. tr. 37. in Jo. *Dominus,* inquit, *quando voluit, carnem in utero virginali accepit ... quando voluit, a carne discessit; hoc est potestatis, non necessitatis.*

D. Greg. lib. 24. mor. c. 2. *Dominus,* ait, *non pœnam ex necessitate suscepit ... mortem nostram, omni necessitate calcata, cum voluit, sponte suscepit.*

Prob. 3. *Ratione in Scriptura fundata:* Christus ipsa sua morte meruit, juxta illud Jo. 10. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam.* Et illud Hebr. 5. *Consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.* Atqui ad merendum requiritur libertas a necessitate simplici, ut definivit Innoc. X. hanc prop. Jansenii, ut hæreticam damnando: *Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Ergo Christus in subeunda morte fuit liber.

Nec obstant hæ particulæ: *In statu naturæ lapsæ:* quia non sunt restrictivæ, sed ampliativæ, quasi diceretur, *Etiam in statu naturæ lapsæ,* quod patet ex scopo Pontificis Jansenium damnantis, qui docebat in statu naturæ innocentis, in quo fuit natura Christi, fuisse libertatem a necessitate, eamque per peccatum Adami periisse.

Objicies. Christus est impeccabilis; atqui impeccabilitas stare non potest cum potestate non adimplendi præceptum; ergo.

Resp. *nego min.* Quia Christi libertas cum ipsius impeccabilitate recte conciliari potest. Quod ut manifestum fiat, sit

QUÆSTIO II.

Qua ratione conciliari possit Christi libertas cum ejus impeccabilitate.

CONCLUSIO.

Christi libertas circa mortem præceptam, rite cum ejus impeccabilitate conciliari potest, dicendo eam in hoc consistere, quod potuerit dispensationem a Patre petere et obtinere, si voluisset, quam tamen volens ac lubens non petivit.

Prob. Ex Matth. 26. ubi Christus aperte significat se potuisse dispensationem præcepti de morte subeunda obtinere, his verbis: *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Atqui qui dispensationem ab aliquo præcepto petere potest et obtinere, nec tamen eam vult petere, ad hujus præcepti observationem est maxime liber; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Præceptum de morte subeunda Christo impositum, fuit indispensabile, juxta illud Luc. 24. *Nonne hæc oportuit pati Christum;* ergo Christus non potuit illius dispensationem obtinere.

Resp. *dist. ant.* Fuit indispensabile, postquam Christus sese determinavit ad non petendam dispensationem, *conc.* ante illam determinationem, *nego antec.* Porro Scripturæ locus loquitur de eo quod factum est, non de eo quod fieri potuit. Christus autem passus est, quia sese libere determinavit ad non petendam a mandato Patris dispensationem.

Inst. 1. Christus dispensationem petiit a Patre, *Matth.* 26. dicens, *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste:* et tamen non obtinuit; ergo præceptum fuit indispensabile.

Resp. *dist. ant.* Dispensationem petiit inefficaciter et conditionate, *conc.* efficaciter et absolute, *nego ant.* Itaque Christus inefficaciter petivit dispensationem ut veritatem humanitatis suæ demonstraret, sed statim absolute mortem acceptavit, his verbis: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Ad quæ verba D. Aug. *Serm.* 5. *de Passione Domini,* ait: *Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis:* qua se passioni tradidit: *illud optavit ex nostro, hoc elegit in proprio.*

Inst. 2. Voluntas Filii non potest esse contraria voluntati Patris; atqui, si Christus dispensationem hujus petiisset, ejus voluntas fuisset contraria voluntati Patris; ergo.

Prob. min. Pater determinate voluit mortem Filii; ergo.

Resp. *dist. ant.* Voluit determinate mortem Filii, et simul statuit Filium ab ea lege dispensare, si efficaciter dispensationem petiisset, *conc.* et simul statuit non dispensare, *nego ant.* Prudens enim superior, aliquid libere præcipiens, semper præcipit sub hac tacita conditione, *Nisi dispensavero.*

Inst. 3. Quando Christus dixit: *An putas quia non possum rogare Patrem meum,* etc. jam acceptaverat legem moriendi; ergo inde non potest concludi, quod dispensationem ab illa lege potuerit obtinere.

Resp. *dist. ant.* Jam acceptaverat legem moriendi, et simul facultatem sibi reservaverat dispensationem petendi ab illa lege, *si* vellet, *conc.* secus, *nego ant.* Et hoc manifeste colligitur ex textu allato.

Inst. 4. Præceptum, quo quis sese liberare potest per dispensationem quam habet in sua potestate, non est verum et rigorosum præceptum; atqui Christo fuit impositum præceptum moriendi verum et rigorosum; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Non est verum et rigorosum præceptum, si ab eo quis possit se eximere auctoritate propria, *conc.* si sola auctoritate præcipientis, *nego maj.* Certe præceptum audiendi Missam die festo, est verum et rigorosum, etiam erga eum, qui certus est se ab eo dispensationem obtenturum a superiore, si illam voluerit petere.

Inst. 5. Præceptum rigorosum semper obligat sub culpa; atqui præceptum, a quo quis potest dispensationem obtinere, non semper obligat; ergo.

Resp. dist. maj. Semper obligat sub culpa, vel ad rem præceptam exequendam, vel ad obtinendam dispensationem, *conc.* semper obligat sub culpa ad exequendam rem præceptam, *nego maj.* Ab omni enim præcepto positivo potest Legislator dispensare, nec potest subditus illi non obtemperare absque peccato, nisi dispensationem obtineat, qua posita, nulla remanet rei præceptæ exequendæ obligatio.

Objicies 2. Modus quo conciliamus libertatem Christi cum ejus impeccabilitate, non solvit difficultatem; nam non est quæstio, utrum Christus liber fuerit in petenda dispensatione, sed quomodo, stantibus ejus impeccabilitate et præcepto divino, fuerit liber ad implendum illud præceptum, vel non implendum; ergo non satisfacit ille conciliandi modus.

Resp. nego ant. Ad probationem fateor hic quæstionem non esse, utrum Christus fuerit liber in petenda dispensatione, sed contendo Christum eo ipso fuisse liberum in adimplendo præcepto, quo fuit liber in petenda dispensatione, quam sese obtenturum sciebat; hoc enim sufficit ad veram circa præceptum libertatem.

Inst. Ergo Christus non fuit liber ad præceptum non implendum, eo stante, sed tantum eo per dispensationem sublato; atqui de illa libertate non est hic quæstio; ergo.

Resp. nego illatum: Quia præceptum illud erat disjunctivum, de morte subeunda, vel de petenda dispensatione; atqui primum Christus elegit libere, quando se determinavit ad non petendam dispensationem; ergo fuit perfecto liber.

CAPUT IV.

De merito Christi.

Nota. Meritum est operis valor in ordine ad præmium, et duplex est, nempe meritum de condigno, et meritum de congruo.

Meritum de condigno, est opus bonum, cui ex justitiæ præmium debetur... *Meritum de congruo* est opus bonum, cui, ex quadam duntaxat decentia, præmium est debitum... De solo merito de condigno, quod solum verum et proprie dictum est meritum, hic est controversia, et quæritur 1. An Christus vere et proprie meruerit? 2. Quandonam? 3. Per quos actus? 4. Tandem, quidnam et quibus personis meruerit?

CONCLUSIO I.

Christus vere ac proprie meruit. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ docet Christum morte sua meruisse sibi gloriam corporis et nominis exaltationem, hominibus vero salutem: Philipp. 2. *Factus est obediens usque ad mortem ... propter quod et Deus exaltavit illum, etc. Hebr.* 5. *Consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa (utique meritoria) salutis æternæ.*

Prob. 2. Ex Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. de Christo dicente: *Sua sanctissima Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit, et pro nobis Deo Patri satisfecit.*

Prob. 3. *ratione:* Quia omnes conditiones ad meritum de condigno reperiuntur in Christo; ad verum namque meritum de condigno requiritur 1. *Ex parte actus*, ut sit honestus, liber, et præmio proportionatus. 2. *Ex parte merentis*, ut sit Deo charus et viator. 3. *Ex parte præmiantis*, ut intervenerit pactum, seu promissio; atqui nulla hic deest conditio, ne postrema quidem, ut constat ex illo Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum*. Ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Christus meruit a primo Conceptionis instanti usque ad extremum vitæ suæ spiritum, et non ultra.

Prob. prima pars: Ex Hebr. 10. ubi de Christo dicitur: *Ingrediens mundum dicit: hostiam et oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi ... tunc dixi, ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam*. Ergo, juxta Apostolum, ingrediens mundum, id est, in primo instanti suæ Conceptionis, obtulit se Deo Patri, ut morte sua impleret voluntatem ejus de Redemptione generis humani; hæc autem oblatio utique fuit meritoria, et ideo subdit Apostolus: *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel*.

Prob. secunda pars: Quia ad meritum necessario requiritur status viæ; atqui Christus post mortem non fuit amplius viator; ergo, etc. Unde de seipso dicit, Jo. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; venit nox quando nemo potest operari*. Ubi per *diem* intelligitur tempus vitæ, et per *noctem*, tempus mortis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem: Prius est esse, quam operari; ergo Christus non meruit primo suæ Conceptionis instanti.

Resp. dist. ant. Prius est natura, *conc.* prius est tempore, *nego ant.* Unde potuit eodem instanti reali incipere esse et operari libere, adeoque mereri.

Inst. 1 Id quod habetur primo instanti, tribuitor producenti; ergo.

Resp. dist. ant. Quod habetur, vi ipsius generationis, *conc.* quod habetur, per entis producti determinationem, *nego ant.* Primus autem Christi actus fuit a propria voluntate elicitus.

Inst. 2. Si Christus meruisset primo Conceptionis instanti, nihil postea mereri potuisset; falsum consequens; ergo.

Prob. seq. maj. Qui meritus est quodlibet præmium, non potest amplius mereri; atqui Christus per meritum primi instantis, meritus fuisset quodlibet præmium; illud enim meritum fuisset infiniti valoris; ergo.

Resp. dist. min. Meritus fuisset quodlibet præmium, si illud primum opus fuisset seorsim acceptatum ad præmium, *conc.* aliter, *nego min.* Itaque merita Christi non fuerunt singula seorsim acceptata a Deo ad præmium, sed omnia simul et morte consummata.

Objicies contra secundam partem. SS. Patres asserunt ex latere Christi post mortem aperto fluxisse Sacramenta; atqui non fluxerunt realiter, sed meritorie; ergo Christus post mortem meritus est.

Resp. dist. maj. SS. Patres asserunt Sacramenta ex latere Christi profluxisse, figurative, *conc.* meritorie, *nego maj.* Itaque, ex dictis Patrum, non sequitur, quod Christus per illius sanguinis et aquæ profluvium promeritus fuerit divinam Sacramentorum virtutem et efficaciam, sed tantum quod Sacramenta Baptismi et Eucharistiæ, in isto sanguinis et aquæ profluvio, adumbrata et expressa fuerint.

Inst. 1. Ex Apost. *Rom.* 4. Christus *resurrexit propter justificationem nostram*. Ergo per suam resurrectionem meritus est.

Resp. nego conseq. Nam particula, *Propter*, non

significat ibi causam meritoriam, sed causam exemplarem nostræ justificationis, quia repræsentabat nostram resurrectionem ad vitam gratiæ.

Inst. 2. Christus in cælo adhuc nobis impetrat dona cœlestia; ergo.

Resp. *dist. ant.* Impetrat dona cœlestia, meritum in morte sua consummatum Deo offerendo, nobisque applicando, *conc.* de novo merendo, *nego ant.* Hoc sensu Apostolus, *Hebr.* 7. dicit: quod sit *semper vivens ad interpellandum pro nobis*.

CONCLUSIO III.

Christus meruit per omnes actus liberos humanitatis suæ, non vero per actus Divinitatis.

Prob. prima pars: Quia nulli earum actionum defuerunt conditiones ad meritum necessariæ; fuerunt honestæ, liberæ, proportionatæ præmio, factæ a justo, a Deo acceptatæ cum promissione præmii, juxta illud Psalmi 2. *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ergo.

Prob. secunda pars: Quia ratio meriti dicit subjectionem præmiati ad præmiantem; atqui Christus in actibus suæ divinitatis non potest subjici, cum divinitas non habeat superiorem; ergo.

Quæres, *utrum Christus meruerit per actus amoris Dei?* Ante responsionem

Nota. Duplex distinguitur amor Dei in Christo, nempe beatificus, qui elicitus est ex directione visionis beatificæ, et alius supernaturalis ab amore beatifico distinctus, qui elicitus est directione scientiæ infusæ. Unde

Resp. *Christum non meruit per actum amoris, quem ex visione beatifica eliciebat, sed solum per actum dilectionis, quem ex scientia infusa elicuit.*

Prob. prima pars: Quia ad meritum requiritur ut actus sit liber et a viatore elicitus: atqui actus amoris, ex visione beatifica profluens, nec fuit liber, nec a viatore, sed a comprehensore elicitus; ergo.

Prob. secunda pars: Amor Christi, qui a scientia infusa oriebatur, erat liber et Christi ut viatoris, aliasque actus meritorii conditiones habebat; ergo Christus per eum meruit, ut asserit D. Th. q. 19. art. 3. ad 1. *Non autem,* inquit, *per charitatem meruit, in quantum erat charitas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris.*

CONCLUSIO IV.

Christus meruit sibi quidem corporis gloriam et exaltationem nominis, nobis autem omnia dona gratiæ et gloriæ; Angelis vero sanctis quasdam illustrationes, et gaudia, aliaque dona accidentalia, non vero gratiam et gloriam essentialem.

Prob. prima pars: Quæ est de fide, Philip. 2. *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur etc.* Atqui ibi vera causalitas significatur; ergo.

Ratio D. Th. *hic art.* 3. est, quia nobilius est habere aliquid ex merito, quam sine merito, nisi aliquid obstet; atqui nihil obstitit quominus Christus gloriam corporis et exaltationem nominis acciperet ex merito, cum illis aliquando caruerit; ergo.

Objicies: Gloria corporis et nominis exaltatio erant Christo debitæ ratione unionis hypostaticæ, ergo illas non meruit.

Resp. *nego conseq.* Nam debitum naturale, et meritum inter se non pugnant; ergo duplici illo titulo Christus recepit gloriam corporis, et nominis exaltationem.

Inst. Christus non potest dici propter se mortuus; atqui si sibi meruit, pro se mortuus est; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non potest dici pro se mortuus, ex primaria intentione, *conc.* ex secundaria, *nego maj.* Christus siquidem ex primaria intentione venit et mortuus est propter peccata nostra tamquam principale motivum, quo cessante non venisset, cum quo tamen stet quod sibi etiam aliquid aperuerit.

Prob. secunda pars, quæ est de fide. 1. *Quoad dona gratiæ,* Rom. 3. *Justificavit gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Et 1. Jo. 2. *Sanguis ejus emundat nos ab omni peccato.* Quibus verbis significatur nostram justificationem esse gratuitam respectu nostri, et remuneratoriam respectu Christi. Idem definiit Conc. Trid. sess. 6. c. 5. *Declarat* (S. Synodus) *ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse.*

Prob. quoad dona gloriæ: Ex Apost. Rom. 5. *Multo magis abundantiam gratiæ donationis et justitiæ accipientes, in vita regnabat per unum Jesum Christum.* Quod etiam definitur in Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. *Bene operantibus usque in finem, et in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, et tamquam gratia filii Dei per Jesum Christum misericorditer promissa, et tanquam merces,* etc.

Prob. tertia pars: Quia Coloss. 2. Christus *est caput omnis principatus et potestatis,* id est, Angelorum; ergo aliquid ipsis meruit; atqui ipsis non meruit gratiam et gloriam essentialem; ergo ipsis meruit aliquas illustrationes et gloriam accidentalem.

Prob. quarta pars: Christus iis tantum meruit gratiam et gloriam essentialem, pro quibus mortuus est; atqui Christus non est mortuus pro Angelis, nam ex Hebr. 2. *Qui sanctificat et qui sanctificantur, ex uno omnes... nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.*

Ratio est, quia gratia, et consequenter gloria, decreta est Angelis ante prævisam Incarnationem: ergo non ex meritis Christi.

Objicies, Ephes. 1. Apostolus dicit: *Deus omnia instaurasse in Christo quæ in cœlis et in terra sunt.* Ergo Christus Angelis meritus est gratiam et gloriam.

Resp. *nego conseq.* Textus enim exponi debet de ruina Angelorum in cœlis instaurata per electos, qui loca rebellium Angelorum occupaturi sunt, et de reparatione hominum in terris, facto per redemptionem generis humani.

Inst. 1. Ephes. 1. dicitur: *Complacuisse Deo per Christum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.* Ergo.

Resp. *nego conseq.* Sensus textus est, omnia per Christum reconciliata esse, eo quod homines et Angeli, qui per peccatum divisi erant, reconciliati sunt inter se, et in Christo, ut communi capite moraliter uniti.

Inst. 2. D. Gregor. in l. 2. Reg. c. 2. ait: *Angeli sanctificati creduntur in Filio.* Ergo sanctificantur per gratiam Christi.

Resp. *dist. conseq.* Per gratiam Christi, ut Deus *conc.* ut homo Deus, *nego conseq.* Ibi D. Doctor aperte loquitur de Christo ut Deo, unde non dicit, *in Christo,* sed dicit, *in Filio.*

Inst 3. D. Bernardus Serm. 1. de Circumcisione ait: *Idem quippe et Angeli Salvator et hominis.* Atqui loquitur de Christo, ut homo Deus; ergo.

Resp. *nego min.* Loquitur enim de Christo ut Deo, ut clare se explicat, addens: *Sed hominis ab Incarnatione, Angeli ab initio creaturæ;* ergo loquitur de Christo, ut est creator.

CAPUT V.

De satisfactione Christi.

Nota. Sociniani fatentur quidem Christum improprie ac metaphorice pro nobis satisfecisse, hoc nempe sensu; quod patientiæ et obedientiæ exemplum nobis præbuerit; sed negant ipsum vere ac proprie pro nobis satisfecisse, hoc catholico sensu, quod pœnæ, quas passus est, essent pretium redemptionis nostræ, quo nimirum pœnæ nobis debitæ compensarentur; unde inferunt Patrem æternum ex mera misericordia, et sine ullo ad Passionem Christi respectu, pœnam peccato debitam iis remittere qui credunt in eum.

E contra Catholici omnes docent Christum pro nobis vere, proprie, ac perfecte satisfecisse; sed aliqui contendunt eum non satisfecisse ex vera justitia; alii fatentur satisfecisse ex vera quidem justitia, sed non stricta et rigorosa: quæ omnia triplici quæstione solvemus.

QUÆSTIO I.

Utrum Christus vere et proprie pro nobis satisfecerit?

CONCLUSIO.

***Christus vere, proprie, et perfecte, pro nobis satisfecit*.** Est de fide.

Prob. 1. *Argumento ex Scriptura deducto:* illo vere ac proprie pro nobis satisfecit, quem Peter pœnis peccato debitis oneravit; qui illas pœnas persolvendas in se suscepit; qui illas loco nostri, per veram in locum nostrum subrogationem, persolvit; atqui Christus: 1. Pœnis peccato debitis oneratus fuit a Patre. 2. Illas pœnas solvendas in se suscepit. 3. Easdem pœnas loco nostri, per veram subrogationem, persolvit; ergo.

Prob. prima pars min. Is. 53. *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*. Rom. 8. *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Unde S. Cyrill. Alexand. *l.* 2. *in Joann.* ait: *Quoniam in peccato eramus, atque idcirco morti et interitui debebamur, Filium suum Pater in redemptionis pretium dedit pro nobis;* ergo.

Prob. secunda pars min. Ex Galat. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum:* id est, punitionem nobis debitam in se transtulit. Unde D. August. l. 14. contra Faustum cap. 4. ait: *Suscepit Christus sine reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum*.

Prob. tertia pars min. Ex Rom. 8. *Cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus, pro nobis mortuus est*. 2. Corinth. 5. dicitur: *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Ex quibus sic argumentor: pro aliquo agere aut pati, est illius vice et loco agere, aut pati per veram in illius locum subrogationem: nam particula, *pro*, ex usu Scripturæ, aut rei, aut personæ, in alius rei, aut personæ locum, subrogationem significat; sic 2. Regum 18. David ait: *Absalon fili mi, quis mihi tribuat ut ego moriar pro te?* id est, *utinam loco tuo mortuus essem*. Atqui Christus pro nobis mortuus est, pro nobis pœnas peccati tulit; ergo non solum utiliter nobis, sed etiam vice et loco nostro, atque adeo vere et proprie pro nobis satisfecit.

Prob. 2. Tradit. Patrum, qui unanimi consensione docent, Christum nos redemisse per satisfactionem proprie dictam.

Origenes, *Tract. in cap.* 16. *Matth.* hæc habet: *Deus pro animabus omnium dedit commutationem, pretiosum sanguinem Filii sui*.

Cyrill. Jerosolym. Catechesi 13. *Jesus seipsum in redemptionis pretium offerens, nonne illam adversus homines iram dissolvit?*

D. August. enarratione in Ps. 95. *Tenebantur homines captivi sub diabolo, et dæmonibus serviebant, sed redempti sunt a captivitate; vendere enim se potuerunt, sed redimere non potuerunt: venit redemptor et dedit pretium, fudit sanguinem suum, et emit orbem terrarum ... Sanguis Christi pretium est*. Ex his omnibus sic arguitur: illi censuerunt Christum vere ac proprie nos, per satisfactionem proprie dictam, redemisse, qui asseruerunt Christum seipsum dedisse in pretium redemptionis nostræ, sanguinem suum dedisse consummationem pro animabus nostris, fudisse sanguinem, et eo emisse orbem terrarum; atqui id asseruerunt Patres; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura nullibi docet Christum pro nobis satisfecisse, et loco nostro subrogatum fuisse; ergo.

Resp. dist. ant. Scriptura nullibi id docet, expresse, *conc.* implicite, æquivalenter, et necessaria consecutione, *nego ant.* In his enim et aliis Scripturæ verbis continetur: *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*, ex quibus utrumque colligitur, et Christum loco nostri fuisse subrogatum, ac debita nostra solvendo; pro nobis satisfecisse; et ita, licet vox ipsa, *satisfactionis*, et *subrogationis*, expresse in Scripturis non reperiatur, res tamen nomine significate in illis expresse continetur, quod sufficit ad dogma catholicum de satisfactione Christi stabiliendum.

Objicies 2. Vera satisfactio pro peccatis repugnat ex parte Dei Patris; ergo.

Prob. ant. Deus Pater nobis peccata gratis omnino remittit; atqui nihil magis opponitur gratuitæ remissioni, quam proprie dicta satisfactio, ergo repugnat ex parte Dei Patris proprie dicta satisfactio.

Resp. dist. min. Nihil magis opponitur gratuitæ remissioni, quam proprie dicta satisfactio, repetita ab eo, cui fit gratuita remissio, *conc.* repetita ab alio, qui se vadem ac sponsorem pro debitore constituit, *nego min.* Porro, in præsenti mysterio, Deus satisfactionem a nobis non repetiit, sed a dilecto Filio suo, in quo summa misericordia respectu nostri, et summa justitia respectu Christi satisfacientis, enituit, ut declarat Apostolus Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium peccatorum*.

Inst. 1. Illi gratis non remittitur, qui sponsorem habet, a quo omne debitum solvitur; atqui, ex responsione, homo peccator Christum habet ex responsorem, a quo omne debitum solvitur; ergo.

Resp. dist. maj. In debitis realibus, *conc.* personalibus, *nego maj.* Inter utrumque illud debitum, hoc discrimen est, quod in debitis realibus restituenda sit æqualitas rei ad rem, quod quilibet potest præstare pro alio; at in debitis personalibus, restituenda est æqualitas personæ ad personam, quæ ita exigit constitui a persona ipsa lædente, ut sit gratuita remissio respectu illius, si persona læsa satisfactionem ab alio oblatam acceptet, licet vera sit satisfactio justitiæ respectu illius, qui loco personæ lædentis ponitur, ut in hoc mysterio factum est.

Inst. 2. Ut debitum gratis remitti dicatur, requiri-

tur ut creditor nihil exigat; atqui Deus creditor gravissimas pœnas a Christo sponsore solvendas exigit; ergo.

Resp. *dist. maj.* Requiritur ut creditor nihil exigat a debitore, *conc.* a sponsore, qui pœnas a debitore contractas in se suscepit, *nego maj.* Diversum ergo est subjectum gratuitæ remissionis et satisfactionis; a Christo exigitur satisfactio, nobis vero gratuita remissio impenditur; quæ duo non sunt sibi contraria, sed rite conciliantur in diversis subjectis.

Inst. 3. Si Christus ut sponsor perfecte pro nobis solvit, commutatus quidem est debitor, sed debitum non est gratis remissum; atqui res ita se habet in hoc mysterio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est gratis remissum, respectu sponsoris, qui pro debitore solvit, *conc.* respectu ipsius debitoris, cujus personale debitum in alium transfertur, *nego maj.* Quod ergo Deus vadis et sponsoris solutionem personalem acceptaverit, fuit certe maxima benignitas, eaque censetur gratuita debiti remissio respectu hominis.

Inst. 4. Si Christus pro nobis vere ac proprie satisfecisset, inanes et frustraneæ essent nostræ privatæ satisfactiones; falsum conseq. Ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Quia licet Christus omne pretium pro nobis solverit, ejus tamen merita nobis non applicantur, nisi per bonas nostras actiones per gratiam Christi elicitas; nam Deus satisfactiones Christi pro nobis non acceptavit quoad ejus effectus, nisi sub conditione applicationis ipsis faciendæ per bona gratiæ opera; et Christus ipse non aliter eas voluit a Patre acceptari, et hominibus prodesse.

Objicies 2. Scripturæ loca in quibus dicitur quod Christus pro peccatis hominum satisfecerit, metaphorice, non ad litteram, sumenda sunt; ergo.

Prob. ant. Toties Scriptura metaphorice sumenda est, quoties sumpta in sensu litterali probare videtur factum, quod est contra æquitatem, vel repugnat; atqui Christum satisfecisse pro nobis, est contra æquitatem, et repugnat; ergo.

Prob. ant. Est contra æquitatem, ut innocens pro reo plectatur, ejusque loco substituatur; atqui Christus est innocens; ergo etc. 2. Repugnat Deum sibi ipsi satisfacere; simul enim daret et acciperet solutionem; atqui Christus est Deus; ergo.

Resp. *ad* 1. *dist. maj.* Contra æquitatem est, ut innocens pro reo puniatur, si sponsor ejus fuerit, *nego*, peccata enim rei quoad pœnam censentur translata in sponsorem: si sponsor ejus non fuerit, *subdist.* contra æquitatem est, si ista substitutio fiat auctoritate humana, *conc.* hanc enim potestatem Deus non concessit judicibus, quos prohibuit ne unum pro alio puniant, *Exod.* 24. dicens: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus: sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Si ista substitutio fiat auctoritate divina, *nego maj.* hujus enim substitutionis multa sunt exempla in Scripturis, v. g. ob factum Cham, exercitationi subjicitur Canaan: Gen. 19. ob factum Davidis, pereunt septuaginta hominum millia: et Thr. 5. dicitur: *Patres nostri peccaverunt, et non sunt: et nos iniquitates eorum portavimus.*

Resp. *ad* 2. *dist. min.* Christus est Deus simul et homo, *conc.* est Deus tantum, *nego min.* Porro Christus, ut homo, sibi ipsi satisfecit ut Deo, in quo nulla est contradictio; adversarii ergo committunt fallaciam, *a dicto secundum quid, ad dictum simpliciter*, quando, ex eo quod Christus sibi satisfecerit ut Deo, concludunt simpliciter et absolute Christum sibi satisfecisse.

Inst. Scripturæ non alium assignant mortis Christi finem, quam ut nobis exemplum patientiæ præbeat: *Christus passus est pro nobis*, inquit Divus Petrus, epist. 1. c. 2. *vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Ergo.

Resp. *nego ant.* Cujus falsitas constat ex testimoniis inter probationes adductis; equidem Christus passus est, ut nobis esset patientiæ exemplum, sed ille finis partialis est et secundarius, non adæquatus, nec primarius, cum primario et principaliter passus sit ad humani generis redemptionem.

Objicies 3. Is pro nobis non satisfecit vere, qui non solvit id omne, quod debebamus sustinere; atqui Christus non sustinuit id omne quod debebamus sustinere: debebamus enim mortem æternam sustinere, quam Christus non sustinuit; ergo.

Resp. *nego min.* Ad prob. *dist.* Christus non sustinuit mortem æternam, quoad ejus durationem, *conc.* quoad valorem æquivalentem, *nego.* Equidem mors Christi temporanea fuit physice, sed a persona infinita, a qua fuit tolerata, infinitam quamdam moralem contraxit, quæ plusquam sufficiens est ad compensandas pœnas in duratione infinitas.

QUÆSTIO II.

Utrum Christus satisfecerit ex vera justitia?

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi fuit ex vera justitia.

Prob. Ex Script. Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ.* Et Coloss. 2. *Delens quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci.* Atqui eæ voces, *ostensio justitiæ, delens chirographum*, sonant satisfactionem ex vera, et proprie dicta justitia factam; ergo.

Prob. 2. *ex trad. P.* D. August. l. 13. de Triuit. ait: *Non autem diabolus potentia Dei, sed justitia superandus fuit.*

S. Leo, Serm. 12. de Passione Domini: *Ad dominationem diaboli destruendam*, inquit, *magis usus est justitia rationis, quam potestate virtutis.*

Proclus Cyzicensis, Hom. de Incarnatione relata in Conc. Ephes. part. 1. c. 1. » Erat itaque, *inquit*, alterutrum duorum necessarium, aut ut omnes condemnati præcipites abirent in mortem, aut certe ut tale redemptionis pretium daretur, quod omnibus justitiæ numeris sufficeret ad liberationem ".

Prob. 3. *ratione:* Justitia definitur: » constans ac perpetua voluntas unicuique quod suum est reddendi ad æqualitatem ". Atqui Christus omne debitum nostrum solvit, ut probavimus contra Socinianos; solvitque non solum ad æqualitatem, sed superabundanter, propter infinitam suæ personæ dignitatem; ergo.

Objicies 1. Inter Deum et hominem non potest dari actus justitiæ proprie dictæ; atqui Christus satisfecit Deo, quatenus homo fuit; ergo.

Resp. *dist. maj.* Inter Deum et hominem purum, *conc.* inter Deum et hominem Deum, *nego maj.* Porro Christus satisfecit, non ut homo purus, sed ut homo Deus, per actiones theandricas.

Inst. Inter Patrem et Filium non potest dari actus justitiæ stricte dictæ: atqui Christus, ut Deus homo, est Filius Patris æterni; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si Filius non habeat bona propria, *conc.* si habeat, *nego maj.* Filius autem Dei habet bona propria, nempe humanitatem, cujus est dominus; ergo ex propriis potuit satisfacere.

Objicies 2. Omne peccatum non est contra justitiam; ergo satisfactio non est ex vera justitia.

Resp. *nego ant.* Omne enim peccatum est injuria Deo illata, qua læditur jus, quod Deus habet, ut ipsi subdatur.

QUÆSTIO III.

Utrum Christus satisfecerit ex justitia rigorosa?

Nota. Ut satisfactio sit ex rigore justitiæ, requiruntur juxta definitionem satisfactionis a nobis traditam, ut supra qu. 2. immediate præc. sex conditiones: *Prima*, ut sit redditio voluntaria honoris. *Secunda*, ut sit æquivalens. *Tertia*, ut sit ex propriis. *Quarta*, ut sit ex alias indebitis. *Quinta*, ut sit ad compensandam injuriam. *Sexta*, ut injuria sit alteri illata.

1. Constat apud omnes satisfactionem Christi fuisse voluntariam; nam ex Is. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit*.

2. Constat eam fuisse ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam, Roman. 5. « Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus ».

Restat ergo videndum 1. An satisfactio Christi fuerit æquivalens? 2. An ex propriis? 3. An ex alias indebitis? 4. Tandem an fuerit ad alterum? sequentibus articulis.

ARTICULUS I.

An satisfactio Christi fuerit æquivalens; sive an Christus tantum reddiderit, quantum Deus exigere juste poterat ad compensandam perfecte injuriam sibi illatam?

Nota 1. Triplex distingui potest valor satisfactionum Christi. *Primus, est essentialis*, qui petitur ex parte actionum Christi physice spectatarum. *Secundus, est accidentalis*, qui petitur ex parte gratiæ sanctificantis, quæ actiones Christi significabat. *Tertius, est substantialis*, qui petitur ex parte personæ satisfacientis, et is duplex est, radicalis et derivatus.

Valor radicalis est ille, qui petitur ab ipsa Verbi divini personalitate, in quantum est veluti pars pretii oblati, ex qua et ipsa actione, unum quoddam morale coalescit, quod Deo in satisfactionem offertur.

Valor derivatus est ille, qui petitur ab ipsa Verbi divini personalitate, prout habet rationem circumstantiæ dignificantis actiones agentis.

Nota 2. Valor *essentialis*, et *accidentalis* satisfactionum Christi est finitus, sicut principia ex quibus oritur; valor vero *substantialis* sive radicalis, sive derivatus, est infinitus, sicut infinita est persona, ex qua oritur. His notatis:

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi est æquivalens, immo et superabundans. Ita D. Th. et communiter Theologi contra Scotum et Scotistas.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ docet 1. nostram, per Christum, redemptionem fuisse superabundantem, Ps. 129. *Copiosa apud eum redemptio*. 2. Eam superasse peccati gravitatem, Rom. 5. « Non sicut delictum, ita et donum: ubi abundavit delictum, superabundavit gratia ». 3. Illius virtutem fuisse sufficientem ad delenda omnium hominum peccata, 1. Jo. 2. « Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi ».

Prob. 2. *ex PP.* D. Chrysost. in cap. 5. ad Rom. Hom. 10. ait: " Christum non modo tantum juvisse, quantum læserat Adam, sed et multo plenius ... multo enim plura iis quæ debebamus, rependit Christus, atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pusillam guttam collatum, majus esse possit. *Et Clemens VI. Extrav.* Unigenitus, *de pœnit. et remis.* Non guttam, *inquit*, sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione generis humani suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse".

Prob. 3. *ratione:* Nam satisfactio Christi in genere moris, est infiniti simpliciter valoris; ergo non solum est æquivalens peccato, cujus malitia non est simpliciter, sed tantum extrinsece infinita, sed est superabundans. *Prob. ant.* Valor satisfactionis petitur ex dignitate personæ satisfacientis, quæ est illius principium *quod*, immo, quæ est pars satisfactionis illius: *Qui semetipsum humiliavit, factus obediens usque ad mortem*. Atqui persona Christi est infinita simpliciter; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Satisfactio Christi non fuit infinita; ergo, etc.

Prob. ant. Christus satisfecit per actiones humanas; atqui actiones humanæ Christi sunt finitæ; ergo, etc.

Resp. *esto maj. dist. min.* Sunt finitæ quoad entitatem physicam, *conc.* quoad valorem moralem substantialem, *nego min.* Nam si attendatur valor radicalis, est infinitus utpote fluens a persona Verbi infinita, quæ et offerebat simul, et erat pars rei oblatæ: *Humiliavit enim semetipsum*. Si attendatur valor derivatus, est etiam infinitus, utpote fluens ex unione hypostatica Verbi cum humanitate.

Dixi: *Esto maj.* nam Christus non satisfecit per actiones solum humanas, sed per actiones Theandricas, id est, per actiones hominis Dei: utraque enim natura suo modo concurrit ad satisfactionem, humana materiam actionum et passionum subministrando, divina valorem infinitum impertiendo, unde potest negari major.

Inst. 1. Ut valor *radicalis* actionum Christi sit infinitus, debuit persona Christi sese submittere et offerre; atqui persona Christi, utpote divina, non potuit sese submittere et offerre; ergo.

Resp. *dist. min.* Persona Christi, seorsim et secundum se sumpta, *conc.* hypostatice unita cum humanitate, *nego min.* nam de ea sic considerata scribit Apostolus Philippens. 2. *Humiliavit semetipsum*. Hæ fuerunt adinventiones Domini, ut quod in cœlis non poterat, in terris sese persona Verbi submitteret.

Inst. 2. Si valor infinitus sit ex eo quod persona infinite conjunctim cum humanitate offeratur et submittatur, Beata Virgo Maria, offerendo suum Filium, satisfecisset infinite, et nunc sacerdos in altari pro omnium peccatis satisfaceret; falsum consequens; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Quia in satisfactione, non solum spectari debet res oblata, sed etiam persona offerens, quæ se, vel per se, vel per rem suam submittit, sicque ad infinitam satisfactionem requiritur persona infinita offerens.

Inst. 3. Non potuerunt actiones Christi a divina persona habere infinitum valorem, nisi singula Christi opera fuerint æqualis valoris cum omnibus ejus operibus collective sumptis; absurdum conseq. ergo.

Resp. *dist. seq. maj.* Nisi singula opera fuerint æqualis valoris, quoad sufficientiam, *conc.* quoad effectum satisfaciendi, *nego seq.* Equidem singula opera

Christi fuerunt æqualis valoris *quoad sufficientiam*, quia singulorum operum valor fuit infinitus; non fuerunt tamen æqualis valoris *quoad effectum satisfaciendi*, quia pendet effectus ille ab ordinatione Christi, qui noluit singula sua opera suum effectum habere, nisi dependenter a sua morte, nam Hebr. 2. *Decebat ... auctorem salutis eorum per passionem consummare*.

Inst. 4. Si unica Christi actio sit infiniti valoris, superflue Christus moriendo totum effudit sanguinem; impium conseq. ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam opus salutis ex intentione Christi debet considerari; atqui Christus propter suam erga nos ardentissimam charitatem, per mortem propriam voluit opus salutis consummare; ergo etc. nam, ut ait D. Aug. serm. 101. de tempore: *Mors, nisi a morte, separari non poterat, ideo mortem Christus sustinuit*, etc.

Inst. Valor operum Christi est quid creatum; ergo et quid finitum.

Resp. *nego ant.* Neque enim est aliquid creatum, neque aliquid increatum, cum non sit ens physicum sed morale, scilicet fundamentum reale æstimationis Dei, et omnium prudentum.

Objicies 2. Cui aliquid deest, illud non est æquivalens, atqui satisfactioni Christi aliquid deest ex Apost. Coloss. 1. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea*; ergo.

Resp. *dist. min.* Aliquid deest, quoad illius applicationem nobis factam, *conc.* quoad valorem solutionis, *nego min.* Id ergo quod deest satisfactioni Christi, sunt bona nostra opera; sine quibus satisfactio Christi nobis applicari non potest.

Inst. Necesse fuit ad valorem satisfactionis Christi, ut a Deo acceptaretur; ergo ex sese aliquid ipsi defuit, nec fuit æquivalens.

Resp. *dist. ant.* Necesse fuit ut a Deo acceptaretur, nec potuit non acceptari, *conc.* et potuit non acceptari, *nego ant.* unde satisfactio Christi, non ex Dei acceptantis liberalitate vim obtinuit, sed ex sola sui ipsius condignitate, qua factum est ut Deus nihil habuerit gratuito remittendum, nec potuerit non acceptare satisfactionem ex se valoris simpliciter infiniti.

Objicies 3. Si Christus non solum æquivalenter, sed et superabundanter satisfecerit, jam sunt inutilia Sacramenta, jam nos non tenemur amplius ullam ex parte nostra exhibere satisfactionem; falsum conseq. ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Quia Deus noluit satisfactiones Christi, licet valoris sint infiniti, nobis applicari, nisi dependenter a cooperatione nostra per opera virtutum, et specialiter per receptionem Sacramentorum, quæ sunt publica instrumenta, quibus Deus utitur, ut, quam sanguine suo promeruit, gratiam nobis communicet: *Sumus*, quidem, *cohæredes Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur*, ait Apost. Rom. 8.

ARTICULUS II.

An satisfactio Christi fuerit ex propriis?

CONCLUSIO.

Christus satisfecit ex propriis. Est contra Vasquez.

Prob. Ille satisfecit ex propriis, qui satisfecit ex bonis sub speciali suo dominio constitutis; atqui Christus satisfecit ex bonis sub speciali suo dominio constitutis; ergo, etc. *Prob. min.* Christus satisfecit per actiones *theandricas*, secundum suum valorem substantialem consideratas; atqui actiones *theandricæ*, erant sub speciali Christi dominio constitutæ; ergo, etc. *Prob. min.* Actiones *theandricæ* spectari possunt, vel ut personam Verbi se se submittentem intrinsece includebant tanquam sui partem, a qua hauriebant valorem radicalem; vel ut connotabant extrinsece eamdem personam, a qua valorem derivatum habebant; atqui actiones *theandricæ*, utroque modo illo spectatæ, erant sub speciali et absoluto Christi dominio: persona enim Verbi, utpote divina, sub nullius dominio jacet, sive spectetur ut ex pars satisfactionis, sive ut dignificat actiones satisfactorias; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Actiones, per quas satisfecit Christus, erant sub dominio Dei; ergo.

Resp. *dist. ant.* Actiones secundum entitatem, et valorem finitum spectatæ, *conc.* secundum valorem substantialem et infinitum, *nego ant.* Solutio patet ex dictis.

Inst. 1. Christus satisfecit in quantum erat homo; atqui omnia, quæ Christus habuit ut homo, erant sub dominio Dei; ergo id, per quod satisfecit, erat sub dominio Dei.

Resp. *dist. maj.* Christus satisfecit in quantum erat homo et Deus simul, *conc.* in quantum homo tantum, *nego maj.* suppositum enim Verbi et fuit pars satisfactionis, et actiones satisfactorias dignificavit.

Inst. 2. Christus passus et mortuus est in quantum homo tantum; ergo et satisfecit in quantum homo tantum.

Resp. *nego conseq.* Nam triplicis generis sunt attributa Christi: alia ipsi competunt in quantum Deus est, v. gr. comprehendere Deum; alia illi conveniunt in quantum homo est, non vero conveniunt ei, ut Deus est, nisi per communicationem idiomatum, v. gr. pati, mori, etc.; alia ei conveniunt in quantum est Deus homo, talia sunt quæ submissionem significant, v. g. offerre se, satisfacere, etc.

Inst. 3. Humanitas Christi fuit principium actionum illius satisfactoriarum; ergo Christus satisfecit ut homo tantum.

Resp. *dist. ant.* Fuit principium partiale, *conced.* totale, *nego ant.* Itaque humanitas fuit *principium quo*, actionum Christi satisfactoriarum, sed persona Verbi, quæ sustentabat humanitatem, fuit earumdem *principium quod*, ac proinde Christus, nec ut homo seorsim, nec ut Deus seorsim, sed ut homo Deus satisfecit.

Objicies 2. Ea satisfactio non fit ex propriis, quæ fit ex gratia creditoris; atqui satisfactio Christi facta est ex gratia creditoris, nempe ex gratia unionis hypostaticæ; ergo.

Resp. *dist. min.* Satisfactio Christi facta est ex gratia unionis hypostaticæ, præsuppositive, *conc.* formaliter; *nego min.* neque enim per gratiam unionis formaliter Christus satisfecit, sed per actiones proprias quibus, supposita unione hypostatica, contulit valorem infinitum.

ARTICULUS III.

An satisfactio Christi fuerit ex alias indebitis?

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi fuit ex alias indebitis. Est contra Vasquez.

Prob. Quia Christus satisfecit per opera secundum valorem substantialem considerata; atqui opera Christi, secundum illum valorem spectata, sunt indebita: nam sunt actiones Verbi divini se submittentis et

dignificantis actiones satisfactorias; atqui actiones Verbi alteri sunt indebitæ sicut et ipsum Verbum; ergo.

Confirmatur ex dictis superiori conclusione: Illud quippe est alteri indebitum, quod est sub singulari et absoluto Christi dominio; atqui actiones Christi satisfactoriæ, secundum valorem substantialem spectatæ, sunt tales, ut probavimus; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quidquid creatum est, Deo debetur titulo gratitudinis, religionis, etc. atqui omnes Christi actiones satisfactoriæ, erant creatæ, ergo.

Resp. *dist. min.* Erant creatæ, quoad entitatem, *conc.* quoad valorem substantialem, *nego min.* Valor enim ille oritur ab ipsa Verbi persona, quæ, sicut nulli subjacet, sic nulli quidquam debet; immo ille valor est ipsamet Verbi persona humanitati conjuncta, quæ simul cum ea humanitate se *exinanivit*.

Inst. 1. Christus illum valorem infinitum in suis actionibus accepit a Deo: ergo illum Deo debebat.

Resp. *nego ant.* Equidem actiones Christi istum valorem acceperunt, sed non Christus ipse, qui a se, supposita humanitatis a Verbo sustentatione, valorem istum effundebat.

Inst. 2. Christus accepit a Deo unionem hypostaticam; ergo et valorem substantialem suarum actionum accepit a Deo.

Resp. *dist. ant.* Accepit a Deo unionem hypostaticam, quæ est conditio necessario prærequisita ad eliciendas actiones satisfactorias, *conc.* quæ sit principium activum actionum satisfactoriarum, *nego ant. et conseq.* Equidem Christus accepit a Deo unionem hypostaticam, qua supposita, dignitas quædam infinita effluxit in humanitatem; at sola Verbi persona dignitatem illam per se proxime et directe contulit; ergo ab ea sola emanavit uterque valor, radicalis scilicet et derivatus, actionum Christi.

Objicies 2. Omnes actiones Christi theandricæ, a Deo reposci poterant; ergo ipsi erant debitæ.

Prob. ant. Ab eo, qui concessit beneficium infinitum, reposci potest infinita gratitudo; atqui Deus Christo concessit beneficium infinitum, nempe unionem hypostaticam; ergo.

Resp. *dist. min.* Unio hypostatica est beneficium infinitum, ratione Verbi uniti, *conc.* ratione modi unionis, *nego min.* Beneficium enim, quod humanitas accepit per unionem hypostaticam, erat quidem rei infinitæ secundum se, sed non secundum participandi modum; nam humanitas finite solum a Verbo terminata est; unde illud beneficium non reposcebat gratitudinem infinitam simpliciter, sed solum gratitudinem finitam.

ARTICULUS IV.

An satisfactio Christi fuerit ad alterum?

CONCLUSIO.

Satisfactio Christi fuit ad alterum.

Prob. Satisfactio ab eo facta, qui habet distinctam naturam, distinctum dominium, et distinctum saltem virtualiter suppositum, est ad alterum; atqui talis fuit satisfactio Christi; ergo, etc. *Prob. min.* quia satisfactio fuit ab ipsa Verbi divini personalitate ut terminante naturam humanam; atqui personalitas Verbi, prout terminat humanitatem, habet naturam et voluntatem distinctam a natura et voluntate divina, habet distinctum dominium, personam quoque

saltem virtualiter a persona, cui facta est satisfactio, distinctam, ob diversitatem dominiorum; ergo.

Objicies. Satisfactio Filii respectu Patris, non est proprie ad alterum; atqui Christus, etiam prout est homo, est Dei Patris Filius et quidem naturalis; ergo, etc.

Prob. maj. Pater et Filius unam tantum personam moralem constituunt; ergo.

Resp. *dist ant.* Unam tantum moralem personam constituunt, si non habeant diversa dominia, *conc.* si habeant, *nego ant.* Porro Christus prout est homo, dominium habet omnino distinctum a dominio Patris, ratione cujus personam virtualiter a Deo Patre distinctam habet.

Inst. Unius ad seipsum satisfactio, non est ad alterum; atqui satisfactio Christi fuit sui ipsius ad se ipsum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Unius ad se ipsum, si non sit virtualiter duplex, *conc.*, si sit virtualiter duplex, *nego maj.* Itaque persona Verbi, propter distinctas naturas, ex quibus constat, habet diversa dominia, et est virtualiter duplex; nam Verbum in seipso subsistens, virtualiter a seipso, prout in humanitate subsistit, distinguitur; proindeque illius ad seipsum satisfactio, vere ac proprie fuit ad alterum.

CAPUT VI.

De variis Christi titulis et officiis.

Nota. Nostri non est instituti hic omnes Christi dignitates, et omnia recensere officia: magis præcipuis contenti, agemus: 1. De prædestinatione Christi. 2. De ejus filiatione. 3. De ejus servitute. 4. De dignitate capitis in Christo. 5. De ejus regia et judiciaria dignitate. 6. De ejus sacerdotio. 7. De ejus patrocinio. 8. De ejus mediatione, totidem quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De prædestinatione Christi.

CONCLUSIO.

Christus, ut homo, vere est et dicitur prædestinatus, tum ad filiationem divinam, tum ad visionem beatificam.

Prob. prima pars. Prædestinatio est *rerum, quæ fiunt in tempore, præordinatio in mente divina;* atqui decretum fuit ab æterno, ut Christus, quatenus homo, esset in tempore Filius Dei, juxta illud Apostoli, Rom. 1. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute;* ergo Christus est, et vere dicitur prædestinatus ad divinam filiationem.

Prob. secunda pars: Ille prædestinatus est ad visionem beatificam, qui prædestinatus est ad id, cui debetur, et ex quo sequitur visio beatifica; atqui Christus prædestinatus est ad divinam filiationem, cui debetur, et ex qua sequitur visio beatifica; ergo.

Objicies contra primam partem: Prædestinatio refertur ad personam; atqui persona Christi non potest dici prædestinata ad divinam filiationem; ergo Christus non potest dici prædestinatus.

Resp. *dist. min.* Persona Christi, prout in seipsa subsistens, non potest dici prædestinata ad divinam filiationem, *conc.* prout subsistens in natura humana, *nego min.* Licet ergo persona Verbi semper fuerit Filius Dei simpliciter, non tamen fuit semper Filius Dei, quatenus subsistens in humanitate assumpta, sed hoc acquisivit in tempore ex mera Dei liberalitate.

Inst. 1. Christus non potest dici Filius Dei adopti-

vus, ut hoc quidem sensu, quod adoptio referatur ad personam, prout subsistentem in natura humana; ergo a pari, etc.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod filiatio adoptiva excludat filiationem naturalem, ut dicemus quæst. sequenti; at in prædestinatione hæc exclusio locum non habet.

Inst. 2. Prædestinatio est gratia; atqui Christus prout supponit pro persona, nihil potest recipere titulo gratiæ; ergo.

Resp. *dist. min.* Christus prout supponit pro persona in se subsistente, *conc.* subsistente in natura humana, *nego min.*

Inst. 3. Terminus prædestinationis debet esse distinctus a re quæ prædestinatur; atqui divina filiatio, quæ est terminus prædestinationis, non est distincta a Christo Filio Dei, qui est res prædestinata; ergo.

Resp. *dist. min.* Divina filiatio non est distincta a Christo, si spectetur ut suppositum, quod terminat naturam divinam, *conc.* si spectetur ut suppositum, quod terminat naturam humanam, *nego min.* Porro diversus ille respectus sufficit, ut eadem res et sit prædestinata, et terminus prædestinationis.

QUÆSTIO II.

De filiatione Christi.

Nota 1. Duplex est filiatio, naturalis, nempe, et adoptiva.

Filius naturalis est ille, cui, jure nativitatis, paterna hæreditas debetur.... *Filius adoptivus* est extraneus, qui per gratiam ad hæreditatem assumitur. Unde adoptio a Jurisconsultis definitur: *Personæ extraneæ assumptio gratuita ad hæreditatem.*

Nota 2. In VIII. Sæculo *Felix* Urgelitanus et *Elipandus* Toletanus, docuerunt Christum esse Filium Dei adoptivum. Damnati sunt ab Hadriano S. P. et a Concil. Francofordiensi.

CONCLUSIO.

Christus, etiam quatenus homo, nec est, nec dici potest Filius Dei adoptivus.

Prob. 1. Ex Scriptura, Rom. 8. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Ex quo sic argumentor: ille cui non pepercit Deus, est Filius Dei proprius et naturalis; atqui ille est Christus quatenus homo, cum, ut arguit *Hadrianus I.* ad Episcopos Hispaniæ, non potuerit tradi in mortem, nisi quatenus homo; ergo Christus, quatenus homo, est Filius naturalis non potest esse Filius adoptivus; illa enim duo opponuntur; ergo.

Prob. 2. *ex PP.* Div. Hilarius, lib. 6. de Trinit. super hæc verba: *Hic est Filius meus,* ait: *Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum ab Apostolis ereditam, non ex nuncupatione, sed ex natura, neque ex adoptione, sed ex nativitate*".

D. August. tr. 82. in Jo. *Nos filii gratia,* inquit, *non natura: unigenitus autem natura, non gratia.* Ut autem significet se etiam loqui de Christo ut homine, subjungit: *An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? ita sane.*

In lib. qui inscribitur, *Sacrosyllabus,* approbato in Conc. Francofordiensi, dicitur: *Proprius Filius factus est ex muliere, non adoptivus.* Atqui factus est ex muliere, prout homo est; ergo.

Prob. 3. Ratione peremptoria, desumpta ex libro *sacrosyllabo:* Filius adoptivus debet esse persona extranea, ut constat ex definitione adoptionis; atqui Christus, *etiam ut homo,* non est persona extranea respectu Dei, cum non sit persona alia a persona Verbi divini, quæ est vere et proprie Filius Dei; ergo Christus nec est, nec potest dici Filius Dei adoptivus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Div. Irenæus, *lib.* 3. *Adversus hæreses cap.* 21. sic habet: *propter hoc enim, Verbum Dei homo, et qui Filius Dei est, Filius hominis factus est, immixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei.* Ergo Christus adoptionem percepit.

Resp. *nego conseq.* Nam hæc verba, *ut adoptionem percipiens,* non referuntur ad Christum, sed ad quemlibet hominem, qui justificationis gratiam adeptus est, ita ut sensus verborum D. Irenæi hic sit: Filius Dei factus est Filius hominis, ut quilibet alius homo per ejus merita justificatus, per adoptionem fiat Filius Dei: addit enim post citata verba: *Non poteramus aliter immortalitatem accipere, nisi prius immortalitas fieret quod et nos, ut adoptionem filiorum perciperemus.*

Objicies 2. D. Hilar. *lib* 2. *de Trinit.* de Christi nativitate loquens, ait: *Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Ergo Christus, ut *homo,* fuit adoptatus.

Resp. In textu Hilarii mendum irrepsisse in aliquibus exemplaribus, positumque, *adoptatur,* pro, *adoratur,* quod verbum requiritur, ut constat ex antecedentibus, sic enim exemplar quod habeo præ manibus, Basileæ, ann. 1523. prælo mandatum, habet: *Parit Virgo, partus a Deo est, panni sordent, Deus adoratur; ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur.*

Objicies 3. Qui habet formam adoptionis, est Filius adoptivus, forma enim necessario producit suum effectum; atqui Christus habet formam adoptionis, nempe gratiam habitualem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si est capax, effectus illius formæ, *conc.* si non sit capax, *nego maj.* Itaque, ut quis sit capax adoptionis debet esse persona extranea; atqui Christus etiam ut homo, non est persona extranea, ejus enim humanitas subsistit subsistentia divina; ergo, etc. *Ratio est,* quia effectus gratiæ, non est constituere Filium adoptivum reipsa præcise, sed cum connotato extraneitatis, quam extraneitatem gratia in Christo non connotat, cum sit Filius naturalis.

Inst. 1. Filius naturalis est productus in similitudinem naturæ; atqui Christus ut homo, non est productus a Deo in similitudinem naturæ, ergo.

Resp. *dist. maj.* Filius naturalis, qui producitur per viam generationis, est in similitudinem naturæ, *conc.* qui producitur per viam unionis substantialis cum Verbo, *nego min.* Christus itaque, ut homo, non est Filius Dei naturalis per generationem, sed est Filius Dei naturalis per unionem substantialem, quia in primo suæ conceptionis instanti fuit hypostatice unitus cum Verbo, cujus unionis virtute fit, ut una sit cum Deo persona, et consequenter Filius naturalis.

Inst. 2. Hæc propositio: *Christus, ut homo, est Deus,* falsa est; ergo et ista: *Christus, ut homo, est Filius Dei naturalis.*

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod in prima propositione, particula, *Ut,* sumitur *reduplicative:* unde sensus est: *Christus ratione humanitatis est Deus,* quod falsum: in secunda vero, particula, *Ut,* sumitur *specificative,* et sensus est: *Verbum in humanitate subsitens, est Filius Dei naturalis,* quod verissimum est.

Inst. 3. Verbum, quatenus Deus, ex ratione suæ naturæ divinæ, habet ut sit Filius Dei naturalis; ergo ratione naturæ humanæ, habet ut sit Filius Dei adoptivus.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Verbum, ut Deus, sit persona divina; e contra, ut homo, non est persona humana; et ideo cum adoptio non respiciat naturam, sed personam, sequitur quod Verbum, quatenus Deus, sit Filius Dei naturalis, sed non sequitur quod Verbum, quatenus homo, sit Filius Dei adoptivus.

QUÆSTIO III.

De servitute Christi.

Nota 1. Duplici modo unis potest alterius esse servus, stricte, nimirum, et late.

Servus stricte, est ille, qui non est sui juris, sed domini, ad cujus hæreditatem, et bona nullum habet jus.

Servus late, est ille, qui habet naturam ab alio dependentem, cui obedire tenetur ut subditus.

Nota 2. Felix et Elipandus contenderunt, ideo Christum, quatenus hominem, esse, et dici debere Filium Dei adoptivum, quod esset et dici deberet propria servus Dei, contra quos sit

CONCLUSIO.

Christus, etiam quatenus homo, nec est, nec dici potest proprie servus Dei.

Prob. 1. Auctoritate Conc. Francofordiensis in Epist. Synodica, ubi dicitur: *Si Deus verus est, qui de Virgine natus est, quomodo potest tunc dici servus, vel adoptivus? Deum enim nequaquam audetis confiteri servum, vel adoptivum.*

Prob 2. *Ex PP.* D. Damasc. lib. 3. de fide cap. 21. „ Sciendum est, *inquit*, eum ne servum quidem dicere nobis licere, *cujus sententiæ rationem dans, ait:* Siquidem servitutis et dominationis vocabula, non naturæ sunt indicia, sed ex eorum genere, quæ sunt ad aliud, quemadmodum paternitatis et filiationis nomina"; id est, non in naturam cadunt, sed in solam personam; persona autem Christi, cum sit divina, nequaquam serva dici potest.

Prob. 3. *ratione*. Christus, *etiam ut homo*, est Filius Dei naturalis, ut supra probavimus; ergo Christus, *etiam ut homo*, nec est, nec potest dici servus Dei stricte. *Conseq.* patet, quia Filius naturalis, est sui juris, atque vi suæ originis habet jus ad bona et hæreditatem Patris, quod cum servitute stricta sumpta stare non potest.

Objicies. Christus, in Scriptura, sæpissime appellatur servus, sic Isaiæ 42. dicitur: *Ecce servus meus, suscipiam eum ... complacuit sibi in illo anima mea... judicium gentibus proferet*. Quæ verba Christo applicantur, Matth. 12. Ergo.

Resp. *dist. conseq.* Dicitur servus, improprie et late, *conc.* propria et stricte, *nego conseq.* Christus itaque dicitur *servus* improprie et late, quatenus naturam humanam habebat, per quam servitutis officia exercebat; sed non dicitur *servus* proprie, quatenus conditionis servilis, ut docent Patres Francofordienses, *in epist. ad Episcopos Hispaniæ*, his verbis: *Etsi cum Propheta servum nominasset, non tamen ex conditione servitutis, sed ex humilitatis obedientia, qua factus est Patri obediens usque ad mortem.*

Inst. 1. Omnis creatura est Dei serva; atqui Christus est, et secluso, Arianæ hæresis periculo, potest dici creatura: ergo.

Resp. *dist. maj.* Omnis creatura, pura, *conc.* creatura, in Verbo divino subsistens, *neg. maj.* Christus autem est creatura a Verbo divino personalizata et terminata.

Inst. 2. Christus, Philipp. 2. *Formam servi accepit;* ergo est servus proprie.

Resp. *dist. ant.* Formam servi accepit, improprie, et quoad officia tantum, *conc.* quoad conditionem servilem, *nego ant.* Equidem ad officia servi sese Christus demisit, sed servi conditionem numquam suscepit, immo nec suscipere potuit, utpote Filius Dei naturalis.

Inst. 3. Conditio servilis nil aliud est, quam natura creata ac dependens; atqui Christus suscepit naturam creatam ac dependentem; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam conditio servilis non cadit in naturam, sed in personam, quæ nec sui juris est, sed alieni, nec habet jus ad hæreditatem paternam, proindeque cum persona Christi et sit sui juris, et habeat jus ad hæreditatem paternam, Christus non potest dici stricte servus, etiam prout est homo. Ita respondent Patres Francofordienses, suamque responsionem confirmant ex S. Leone, qui *homil.* 2. *de Nativitate Christi*, ait: *creata est forma servi sine conditione servili*.

Inst. 4. Qui fuit Patri obediens usque ad mortem Crucis, ille potest dici servus Patris; atqui talis fuit Christus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Qui fuit obediens ex necessitate et timore, *conc.* qui fuit obediens libere et ex charitate, *nego maj.* Sic autem Christus fuit obediens Patri, ut Felici et Elipando respondet Alcuinus, *lib.* 5. nomine PP. Francofordiensium: *Non conditione debitæ servitutis, sed implendæ paternæ voluntatis in salute humana, voluntaria obedientia; nam in Christo quidquid gestum est, totum voluntatis fuit, non necessitatis.*

QUÆSTIO IV.

De dignitate capitis in Christo.

Nota. Ad rationem capitis mystici et moralis requiritur, ut præstet in membra, ea omnia, quæ caput naturale obit in corpore physico, et specialiter hæc tria. 1. Ut habeat præeminentiam supra singula et omnia membra. 2. Ut habeat plenitudinem bonorum, quæ per partes duntaxat reperiuntur in membris. 3. Ut habeat vim in membra influendi dona vitæ supernaturalis per gratiam et gloriam. Quæritur hic, utrum Christus sit caput Ecclesiæ, hominum, et Angelorum. Ideo

CONCLUSIO.

Christus, ut homo, est caput Ecclesiæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Eph. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*. Et Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.*

Prob. 2. Quia Christus, ut homo specificative, habet omnes conditiones veri capitis respectu Ecclesiæ; namque

1. Habet præeminentiam in totam Ecclesiam, Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus primatum tenens*. Unde Christus de seipso dicit, Jo. 13. *Vocatis me, Magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim.*

2. Habet plenitudinem omnium gratiarum, Jo. 1. *Vidimus eum plenum gratiæ et veritatis.*

3. In omnia Ecclesiæ membra gratiam et dona spiritualia influit, Ephes. 3. *Crescamus in illo, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et connexum*, nempe per influxum gratiarum, nam Jo. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus.*

Objicies 1. Si Christus esset caput Ecclesiæ, esset

etiam membrum Ecclesiæ: nam caput est membrum corporis naturalis: atqui id dici non potest: ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Quia, *Caput*, est vox analoga respectu capitis naturalis, et mystici; in hoc autem mysticum convenit cum naturali: 1. Quod sicut caput naturale est suprema pars corporis, ita caput mysticum dignitate præcellat iis, respectu quorum est caput. 2. Quod quemadmodum in capite naturali omnes sensus vigent, ita in mystico est plenitudo omnium gratiæ donorum. 3. Quod sicut in capite naturali est virtus influendi in cætera membra vitam et motum, ita in morali sit vis influendi vitam supernaturalem gratiæ, et gloriæ; sed in hoc disconvenit, quod caput morale non importet rationem partis, nec consequenter dependentiam ab aliis partibus; Christus ergo, qui est fundator gregis, non est de grege.

Inst. Apost. 1. Cor. 12. *Vos estis corpus Christi et membra de membro;* ergo Christus est membrum hujus corporis.

Resp. *nego conseq.* Quia Apostolus per *membra* intelligit quemcumque fidelem, et per vocem, *de membro*, intelligit non Christum, sed Ecclesiam Corinthiam, unde sensus est: vos estis membra Ecclesiæ Corinthiæ, quæ est pars Ecclesiæ universalis, unde in Græco dicitur: *Estis membra ex parte*. Et in Syriaco: *Estis corpus mystice*, (id est Christi) *et membra in loco vestro*.

Objicies 2. Christus, ut homo, seu per humanitatem, non influit dona gratiæ in membra corporis Ecclesiæ; ergo, ut homo, non est caput Ecclesiæ.

Resp. *dist. ant.* Si per *to homo*, intelligatur sola humanitas, *conc.* si intelligatur homo subsistens in natura Verbi, *nego ant.* atqui per, *to homo*, intelligitur homo subsistens in natura Verbi, quia merita, quæ Christus, prout caput, membris suis communicat, pretium habent ex conjunctione humanitatis cum Verbo; unde particula, *ut homo*, non est reduplicativa *adæquate*, ita ut indicet rationem adæquatam meriti, sed inadæquate, et *quasi specificative*.

Resolves. Christum esse caput morale: 1. *Beatorum*, quibus communicat gloriam. 2. *Justorum*, quibus communicat gratiam. 3. *Fidelium peccatorum*, qui uniuntur illi per fidem, quæ licet sit mortua, est tamen gratia per Christum. Sola difficultas est de infidelibus et damnatis, pro qua solvenda:

CONCLUSIO II.

Christus est caput infidelium, non quidem actu, sed potentia; nulla vero ratione est caput damnatorum.

Prob. prima pars: Illi non sunt actu membra Christi, quibus nullam vitam communicat, neque perfectam per charitatem, neque imperfectam per fidem; atqui tales sunt infideles; ergo.

Prob. secunda pars: Infideles a Christo gratias actuales accipiunt, quibus si cooperarentur, ulterioribus auxiliis instruerentur, quibus possent ad fidem pervenire, baptizari, et salvari; ergo sunt membra Christi potentia, ait D. Th. q. 8. *a.* 3. *in corp.*

Dices: Infideles non baptizati, non sunt membra Ecclesiæ; ergo nec sunt membra Christi.

Resp. *dist. antec.* Non sunt membra Ecclesiæ actu, *conc.* potentia, *nego ant.* Sunt ergo membra Ecclesiæ potentia, hoc sensu, quod Christus det illis media sufficientia quibus bene uti possunt, et justificari, si voluerint. Ita D. Th. hic.

Prob. tertia pars: Qui sunt a Christo in æternum separati, nec jam ullum ab eo accipiunt influxum, non sunt membra Christi; atqui damnati tales sunt; ergo, etc. Ita D. Th. hic.

CONCLUSIO III.

Christus, ut homo, est caput bonorum Angelorum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Coloss. 2. » Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus et potestatis. *Et* 1. *Petr.* 3. Profectus in cœlum, subjectis sibi Angelis, et potestatibus, et virtutibus. *Unde D. August.* serm. 3. in Psalm. 36. ait: Corpus capitis illius sumus. Numquid soli nos? Omnes qui ab initio fuerunt justi, adjunctis etiam legionibus et exercitibus Angelorum ".

Prob. 2. Quia Christus, etiam respectu Angelorum, habet tres conditiones ad rationem capitis necessarias, et sufficientes, cum eis præcellat dignitate, gratiarum plenitudine, et in eos influat varias illuminationes, variaque dona gloriæ, et gaudiorum accidentalium.

QUÆSTIO V.

De regia et Judiciaria Christi dignitate.

Quæres 1. *An Christus, ut homo, fuerit Rex?*

Resp. *affirm.* Ut manifeste declarat Scriptura, Matth. 27. *Hic est Jesus Rex Judæorum*. Et ipse Jesus sciscitanti Pilato utrum esset Rex, *Matth.* 28. respondit: *Tu dicis, quia Rex sum ego*. Unde D. Aug. *in Ps.* 147. de Christo dicit: » Unctus est et Rex et Sacerdos: Rex pugnavit pro nobis; Sacerdos obtulit se pro nobis ".

Quæres 2. *Quale fuerit regnum Christi, an temporale, vel spirituale tantum?*

Resp. Non fuit temporale, ut declarat ipsemet Joann. 18. » Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis; nunc autem regnum meum non est hinc ". Ergo fuit spirituale, positum in institutione, administratione, dispositione rerum omnium, quæ ad hominum salutem ordinantur. Unde Christus potuit 1. Sacramenta instituere. 2. Creare magistratus ecclesiasticos. 3. Condere leges. 4. Omnes homines ad suarum legum observationem adstringere.

Dices: Christo concedi debet omnis dignitas, quæ ipsum non dedecet; atqui Christo non dedecuit regia potestas temporalis; ergo.

Resp. *dist. ant.* Quæ Christo non dedecet, nec est contraria officio redemptoris, *conc.* si sit contraria officio redemptoris, *nego ant.* Porro regia dignitas in Christo erat maxime contraria officio redemptoris, quod debuit exequi *factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis*.

Quæres 3. *An Christus, ut homo, sit judex vivorum et mortuorum?*

Resp. *affirm.* Id enim expresse tradit Scriptura, Act. 10. *Ipse est constitutus a Deo judex vivorum et mortuorum*. Idem habetur Jo. 5. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*. Atqui non est constitutus judex ut Deus, habet enim hanc potestatem a se; ergo est constitutus judex ut homo: sic enim declaratur Jo. 5. *Potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Hinc D. August. lib. 1. de Trin. cap. 13. » Filius hominis, *inquit*, judicaturus est, nec tamen ex humana potestate, sed ex ea qua Filius Dei est; et rursum Filius Dei judicaturus est, nec tamen in ea forma apparens, in qua Deus est æqualis Patri, sed in ea qua Filius hominis est.

Quæres 4. *Ad quos se extendat judiciaria Christi potestas?*

Resp. Se extendit ad omnes omnino homines, nul-

lo dempto, juxta illud 2. Cor. 5. » Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum ».

Ratio est, quia Christus per passionem meruit, ut sit et dicatur omnium Dominus, ex Rom. 14. *In hoc Christus mortuus est et resurrexit, ut vivorum et mortuorum dominetur*.

Objicies 1. Christus non judicabit homines qui jam credunt; ergo etc.

Prob. ant. Ex Jo. 5. ubi dicitur: *Qui credit ei qui misit me, habet vitam æternam, et in judicium non venit, sed transit de morte ad vitam*; ergo, etc.

Resp. *nego conseq.* Quia ibi, *judicium* non sumitur pro actu judicandi, sed pro condemnatione; unde sensus est; qui credit non condemnabitur in extremo judicio; quo etiam sensu dicitur ibidem: *Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii*: id est, condemnabuntur.

Objicies 2. Jo. 5. *Qui non credit, jam judicatus est*; ergo hic non stabit in judicio Christi.

Resp. *dist. ant.* Jam judicatus est per legem, ob illius transgressionem, *conc.* aliter, *nego ant.* Illa porro condemnatio propter legis transgressionem, non impedit quominus etiam judicetur per Judicem, ad quem pertinet ferre sententiam mortis quoad executionem, in eum qui jam per legem morti addictus est quantum ad reatum et obligationem, nam Matth. 25. *Tunc dicet his qui a sinistris erunt; Discedite a me, maledicti, in ignem æternum*.

QUÆSTIO VI.

De Christi Sacerdotio.

Nota. Sacerdotium duobus modis sumitur, nimirum, 1. *Late*, et improprie, pro facultate bonum opus exercendi, quo sensu, 1. *Petri* 2. omnibus fidelibus dicitur, *Vos estis genus electum, regale sacerdotium*. 2. Proprio et stricte, pro auctoritate, singulari titulo alicui collata, ad sacrificium proprie dictum Deo offerendum.

Hic sacerdotii nomen *proprie* sumitur, ac quæritur, 1. Utrum Christus fuerit vere se proprie Sacerdos? 2. An fuerit Sacerdos prout homo? 3. An Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech?

CONCLUSIO I.

Christus vere ac proprie fuit Sacerdos. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Hebr. 5. ubi Christo attribuuntur hæc verba Ps. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Et Hebr. 4. dicitur: *Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetravit cælos, Jesum Filium Dei*.

Prob. 2. *ratione*: Sacerdos proprie est ille, qui publica auctoritate constitutus, ad offerenda Deo dona et sacrificia pro hominibus; atqui Christus s. auctoritate publica, nempe divina, fuit constitutus Sacerdos, Hebr. 5. *Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu*. 2. Fuit constitutus ad offerenda pro hominibus dona et sacrificia; ibidem: *Pro hominibus constituitur ... ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*; ergo.

Objicies: Christus non immolavit hostiam; ergo non fuit proprie Sacerdos.

Resp. *nego conseq.* Quia ad verum sacrificium satis est, quod hostia ab eo offeratur, qui ad id est constitutus; atqui Christus, ex Eph. 5. *tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis*; ergo.

Inst. Martyres vitam propriam pro Deo offerentes, non dicuntur, nec sunt Sacerdotes; ergo.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod Christus ad offerendam hostiam corporis sui a Deo constitutus est, non autem Martyres.

CONCLUSIO II.

Christus non fuit Sacerdos prout Deus, sed prout homo hypostatice unitus Deo.

Prob. 1. Ex Apost. Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus*; sed qui assumitur ex hominibus, homo est; ergo.

Prob. 2. Ex PP. dicentibus cum D. Ambr. l. 3. de fide, c. 5. *Idem Sacerdos; idem et hostia*; atqui Christus fuit hostia prout homo Verbo substantialiter conjunctus; ergo.

Prob. 3. *ratione*: Quia Sacerdos debet esse medius inter Deum et homines, debetque habere superiorem cui sacrificet: atqui Christus non ut Deus, sed ut homo, est medius inter Deum, et homines, et Deo inferior; ergo.

CONCLUSIO III.

Christus est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Prob. Ex Script. Hebr. 7. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Et ex Concil. Trid. sess 22. c. 1. *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum declarans* (Christus), *corpus et sanguinem suum, sub speciebus panis et vini, Deo Patri obtulit* etc.

Quæres 1. *Quare Christus dicitur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech?*

Resp. Ratio est, quia sacrificium Christi ex parte rei oblatæ, expressius fuit repræsentatum per sacerdotium Melchisedech, quam per sacerdotium Aaron; nam Christus in ultima cœna suum corpus et suum sanguinem incruento modo obtulit sub panis et vini speciebus, quibus olim Melchisedech, in suo sacrificio, tamquam Sacerdos, usus fuerat, Gen. 14. *Melchisedech proferens panem et vinum*, (*erat enim Sacerdos Dei altissimi*) *benedixit ei*.

Quæres 2. *Quare Christus dicitur Sacerdos in æternum?*

Resp. Dicitur in æternum, quoad se, et quoad effectum: 1. quidem *Quoad se*, quia Christus in suo munere sacerdotali non habuit successorem, sed eo adhuc fungitur, seipsum quotidie sacrificans Sacerdotum ministerio, quod sacrificium duraturum est usque in finem mundi: porro quæ diu durant, dici solent æterna. 2. *Quoad effectum*, qui est consummatio Sanctorum in gloria; quæ in æternum duratura est; et sic causa dicitur æterna ab æternitate effectus.

QUÆSTIO VII.

De Christi patrocinio.

Nota. Patroni nomine intelligitur is, qui unum pro alio rogat et interpellat: unde hic quæritur, utrum Christus, ut homo, oraverit in terra, et nunc etiam in cœlis oret pro nobis.

CONCLUSIO I.

Christus ut homo, in hac vita vere ac proprie oravit pro nobis.

Prob. 1. Ex Scriptura: Lucæ 6. *Exiit in montem orare; et erat pernoctans in oratione Dei*. Ergo.

Prob. 2. *ratione:* Ut Christus in terris degens oraverit proprie dicta oratione, satis fuit, ut per voluntatem humanam, ex qua orabat, non potuerit implere omne quod volebat, sed tantum dependenter a Deo; atqui Christus per voluntatem humanam, ex qua orabat, non potuit adimplere omne quod per illam volebat, ergo potuit, ac debuit ad divinam virtutem recurrere, ut, quæ volebat, obtineret.

Objicies: Christus præsciebat quid futurum esset; ergo non debuit orare.

Resp. *nego conseq.* Nam ad orandum satis fuit Christo, ut sciverit, id quod petebat, non futurum, secundum Dei decretum, nisi dependenter a sua oratione.

Quæres: *An omnis oratio Christi fuerit semper exaudita?*

Nota. Duplex fuit oratio Christi, *una absoluta*, per quam aliquid postulabat ex absoluto obtinendi desiderio; *altera conditionata*, per quam aliquid ex affectu duntaxat conditionate exoptabat.

Resp. Oratio Christi absoluta, semper fuit exaudita; non vero conditionata.

Prob. prima pars. Ex Jo. 11. ubi Christus dixit Patri: *Ego autem sciebam, quia semper me audis*. Quod non potest intelligi nisi de oratione absoluta.

Ratio est, quia oratio Christi absoluta, fuit semper divinæ voluntati conformis: nihil enim per eam voluit, nisi quod sciret Deum absolute velle, posita sua oratione; ergo, cum Dei voluntas absoluta suum effectum semper obtineat, oratio Christi absoluta, semper fuit exaudita.

Prob. secunda pars. Quia Christus *Matth.* 26. oravit Patrem oratione conditionata: *Pater*, inquit, *si fieri potest, transeat a me calix iste;* atqui non fuit exauditus; ergo.

CONCLUSIO II.

Christus, ut homo, etiam nunc in cœlis orat pro nobis.

Prob. 1. Ex Scriptura, Rom. 8. „ Christus, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis: *Ad quæ verba D. Aug.* epist. 59. *ait:* Nunquid interpellat, et non etiam postulat? Immo vero quia postulat, pro eo positum est, interpellat. *Et D. Gregor. in Psalm.* 5. *pœnitentialem:* Quotidie Christus orat pro Ecclesia, de qua testatur Apostolus, quia sedens ad dexteram Patris, interpellat pro nobis".

Prob. 2. *ratione:* Oratio est expressio sui desiderii facta illi, qui juvare potest; atqui tale desiderium merito admittitur in Christo; ergo, etc. *Oratur in forma Dei*, ait D. Aug. in Ps. 85. *Orat in forma servi*.

Objicies 1. Christus nunc non meretur; ergo nec orat.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod status viæ requiratur ad merendum, non autem ad orandum; atqui Christus non est in via; ergo.

Inst. 1. Qui orat, impetrat; sed qui impetrat, meretur; ergo qui orat, meretur.

Resp. dist. min. Qui impetrat, propter dignitatem actualem suæ orationis, meretur, *conc.* propter merita præterita, *nego min.* Cum itaque Christus, et Sancti in cœlis, nobis aliquid impetrant, id eis conceditur, non propter meritum actuale, sed propter merita, quæ, cum in terris viverent, compararunt.

Inst. 2. Christus in hac vita sufficienter oravit; ergo nunc non orat.

Resp. *nego conseq.* Non orat, ex indigentia, *conc.* ex abundantia, *nego conseq.* Christus itaque orat ex abundantia, eo modo quo amicus, qui ab amico gratiam sibi concedendam impetrasset, eandem gratiam tempore ipsius concessionis postulare non desineret.

Objicies 2. Si Christus adhuc hodie oret pro nobis, possemus illum rogare, ut oret pro nobis; atqui hoc est contra praxim Ecclesiæ, quæ in suis Litaniis nunquam dicit: *Christe, ora pro nobis*, sed, *miserere nobis*. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Possemus absolute, *conc.* si sit periculum erroris aut periculi, *nego maj.* Illa ergo orandi formula non est usurpanda: 1. Ne connivere videamur cum Arianis; quando enim simpliciter rogatur aliquis, ut oret, tunc significatur ipsum habere superiorem quem possit orare, et quia, simpliciter loquendo, Christus non est inferior Deo, immo Deus ipse, non debet rogari, ut oret; sed potius, ut misereatur nostri. 2. Quia Christum debemus invocare secundum titulum ipsi magis honorificum; standum ergo est praxi Ecclesiæ, quæ errorum Arii et Nestorii vitandorum causa, renuit hunc orandi modum usurpare.

QUÆSTIO VIII.

De mediatione Christi.

Nota 1. Mediator est is, qui medius est inter partes dissidentes, ut eas reconciliet. Porro mediator, alius est talis *simpliciter*, alius *secundum quid*.

Mediator *simpliciter* est is, qui reconciliat partes dissidentes, non tantum orando et supplicando, sed etiam solvendo et satisfaciendo uni parti pro altera.

Mediator *secundum quid* est is, qui reconciliat partes dissidentes, orando solum et supplicando uni parti pro altera, et quidem mediate; sic Sancti et Sacerdotes sunt mediatores Dei et hominum, quia interpellant Deum pro hominibus *mediate* tantum, nempe per Christum qui nos redemit.

Certum est apud omnes, Christum esse mediatorem Dei et hominum simpliciter, juxta illud Apost. 1. ad Tim. 2. *Unus est mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus:* quod de solo mediatore simpliciter intelligi potest.

Nota 2. Circa mediationem Christi, duplex est error. *Primus* est Calvini, qui, *In duabus Epistolis ad Polonos contra Stancarum*, contendit Christum secundum utramque naturam divinam et humanam, tanquam principium *quo*, mediatoris officio perfunctum fuisse; cum e contra Catholici omnes doceant Christum esse mediatorem, prout est homo cum persona Verbi unitus, ita ut natura humana Christi fuerit principium *quo* operationum, quibus mediatoris opera agebat: Verbum vero fuerit eorumdem opera principium *quod*, a quo suum valorem substantialem desumebant.

Secundus error est ejusdem Calvini et Lutheri, qui contendunt invocationem Sanctorum in cœlis regnantium, (quos dicimus mediatores secundum quid) oppositam esse mediationi Christi, eique detrahere; quos errores duobus articulis confutabimus.

ARTICULUS I.

Utrum Christus sit mediator Dei et hominum secundum humanitatem, vel divinitatem?

CONCLUSIO.

Christus non est mediator Dei et hominum secundum divinitatem, sed secundum humanitatem in Verbo subsistentem. Est contra Calvinum.

Prob. 1. Ex Apost. ad Tim. 2. *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus*. Cur, quæso, addit, *homo*, nisi ad exprimendam naturam secundum quam Christus est mediator? Hoc notat Aug. *serm.* 11. de verbis Apostoli: *Non ait; Christus Jesus*, inquit, *ne tu putares secundum Verbum dictum, sed addidit, homo, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus*. Et lib. 2. de peccato orig. c. 28. *Non per hoc mediator est, quod æqualis Patri; per hoc enim, quantum Pater, tantum et ipse a nobis distat: et quomodo erit medietas, ubi eadem distantia est? ideo Apostolus non ait: Christus Jesus: sed homo Christus Jesus. Per hoc ergo mediator, per quod homo, inferior Patre, quia in forma servi; superior nobis, quia sine labe peccati*.

Prob. 2. Traditione PP. S. Cyrill. (*Apologia* 12. *cap. contra Orientales*) ait: *Audiens quod dictus est Sacerdos propter humanitatem, erubescisne? deinde quomodo non admiratus es quod non secundum sacerdotum morem alteri fecerit sacrificii modum, sed sibi ipsi et Patri?* Ubi non solum aperte dicit, Christum esse Sacerdotem propter humanitatem, sed etiam innuit non esse talem propter divinitatem, dicens, obtulisse sacrificium *sibi ipsi et Patri*. Non enim potest unus et idem, ut idem, sacrificium offerre et accipere, accipit ergo ut Deus, offert ut homo.

D. Aug. lib. 10. conf. cap. 43. *In quantum homo, in tantum mediator, in quantum autem Verbum, non medius, quia æqualis Deo*.

Prob. 3. *ratione*: Mediator debet esse medius, id est, aliquo modo distans ab utraque parte dissidente: atqui Christus, ut Deus, non potest esse medius inter Deum et homines, cum sit ipse Deus; ergo est medius, ut homo unitus Verbo; sic enim distat a Deo in natura, et ab hominibus in dignitate infinita gratiæ unionis.

Objicies. Sub ea ratione Christus est mediator, sub qua nos reconciliavit, et pacificavit; atqui Christus nos reconciliavit, prout Deus ab humanitate præcisus; juxta illud 2. Cor. 5. *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit per Christum*. Et illud Coloss. 1. *pacificans per Sanguinem Cruci ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt*. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Sub ea ratione Christus est mediator, sub qua nos reconciliavit et pacificavit, supplicando et satisfaciendo pro nobis, *conc.* exaudiendo et acceptando satisfactionem præstitam, *nego maj.* Atqui Christus nos reconciliavit prout Deus, etc. exaudiendo et satisfactionem acceptando, *conc.* supplicando et satisfaciendo, *nego min.* Sic enim non fuit mediator, nisi qua homo unitus divinitati. Ex hac responsione patet, quod omnis mediator reconciliat et pacificat, sed non omnis, qui reconciliat et pacificat, continuo est mediator.

Inst. 1. SS. PP. asserunt necesse fuisse Christum esse Deum, ut esset mediator. *Neque enim liberaremur per unum mediatorem Dei et hominum*, inquit Aug. Enchiridii cap. 18. *nisi esset Deus*. Ergo Deus, qua Deus, est mediator.

Resp. *nego conseq.* Equidem, ut Christus fuerit mediator, necesse fuit ut esset Deus, non quod debuerit opera mediatoris elicere per naturam divinam; sed ut illa mediatoris opera haberent ex persona divina dignitatem moralem infinitam, necessariam ad satisfaciendum Deo; itaque, cum is tantum sit mediator, qui opera elicit, per quæ impetrat reconciliationem, Christus formaliter fuit mediator per solam humanitatem, licet præter formam humanitatis debuerit habere divinum suppositum, quod pretium, et dignitatem operibus humanitatis conferret. Unde D. Aug. lib. 9. de Civ. Dei, cap. 15. postquam dixit: « Quærendus est mediator, qui non solum homo, sed et etiam Deus sit, *addit*: Nec tamen ob hoc mediator est, quia Verbum, et maxime quippe immortale, et maxime beatum Verbum longe est a mortalibus miseris, sed mediator per quod homo ».

Inst. 1. Renovare corda et dare Spiritum Sanctum sunt opera mediatoris; atqui illa opera soli Deo, ut Deus est, conveniunt; ergo.

Resp. *dist. maj.* Renovare corda et dare Spiritum Sanctum meritorie, sunt opera mediatoris, *conc.* efficienter, *nego maj.* Sic enim non est opus mediatoris, sed ejus, apud quem mediator intercedit, id est totius Trinitatis.

ARTICULUS II.

Utrum invocatio Sanctorum opposita sit mediationi Christi.

Nota. Hic *non quæritur* 1. Utrum liceat a Sanctis petere, ut nobis concedant beneficia spiritualia; certum est enim quod, *Omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum*. Jac. 1. Ergo nihil debemus a Sanctis petere, quam ut nobis impetrent a Deo illa gratiæ et gloriæ dona, quibus indigemus.

2. *Non quæritur*, Utrum Sancti sint mediatores nostri apud Deum simpliciter et immediate; certum est enim, quod Christus solus sit mediator noster simpliciter, Sancti sint tantum mediatores secundum quid et mediate, quia quidquid a Deo nobis impetrant, per Christum impetrant, unde Ecclesia in suis orationibus, quæ de Sanctis sunt, hanc semper formam adhibet: *Concede nobis, Deus, intercessione hujus Sancti tale beneficium, per Christum Dominum nostrum*.

3. *Nec quæritur*, utrum fideles aliquo præcepto teneantur Sanctos invocare; certum est enim, nullum aut in Scriptura, aut in traditione, aut in Ecclesiæ decretis extare tale præceptum.

Quæritur ergo unice 1. utrum Sancti una cum Christo regnantes, orent pro nobis? 2. Utrum bonum atque utile sit invocare Sanctos? Unde

CONCLUSIO I.

Sancti, una cum Christo regnantes, orant pro nobis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura Jer. 15. *Dixit Dominus ad me: si steterint Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum*. Ergo Moyses et Samuel jam mortui solebant orare pro populo Israel: neque enim dicitur: *si starent*, sed *si steterint*, proindeque illa verba non sunt de conditione impossibili.

2. Machab. 15. legitur, Judam in visu vidisse « Oniam, qui fuerat Summus Sacerdos, orare pro omni populo Judæorum. *Et postea apparuisse* alium virum ætate et gloria mirabilem, *de quo dixit Onias*: Hic est fratrum amator et populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Jeremias Propheta Dei ». Ad hunc locum nihil habet quod respondeat Calvinus, nisi librum hunc non esse canonicum: sed esse canonicum probavimus alio loco.

Tobiæ 12. Angelus Raphael sic Tobiam alloquitor: *Quando orabas cum lacrymis ... ego obtuli orationem tuam Domino*. Atqui non obtulit ut eam Deo omniscio manifestaret; ergo ut pro Tobia intercederet.

Prob. 2. Traditione. S. Cypr. *lib.* 1. *ep.* 1. ait: *Si quis hinc nostrum prior præcesserit, perseveret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus et sororibus nostris, apud misericordiam Patris non cesset oratio.*

D. Greg. Nazianz. orat. 14. de obitu patris sui, dicit: *Nunc magis proficit nobis precibus, quam antea doctrina.*

D. Hieron. epist. ad Paulam, de obitu Blesillæ: *Pro te*, inquit, *Dominum rogat, mihique veniam impetrat peccatorum.*

D. Aug. lib. 7. de Bapt. contra Donatistas cap. 1. ait: *Adjuvet nos Cyprianus orationibus suis... ut, donante Domino, quantum possumus, bona ejus imitemur.* Eodem modo omnes alii Patres laudant orationes sanctorum defunctorum pro vivis.

CONCLUSIO II.

Pium est et utile Sanctos invocare. Est de fide, definita in Conc. Trid. sess. 25. bis verbis: " Mandat Sancta Synodus omnibus Episcopis, etc. ut juxta Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ usum a primævis christianæ religionis temporibus receptum ... fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, et ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus J. C. D. N. qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere."

Prob. 1. *Ex Scriptura:* Pium et utile est invocare Angelos, Gen. 19. Angelus alloquitur Loth sic: *Ecce suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.* Et Oseæ 9. de Jac. dicitur: *Invaluit ad Angelum, et confortatus est, flevit et rogavit eum.* Ergo pium quoque, et utile est invocare sanctos homines, qui cum Christo regnant in cælis, de quibus dicitur Lucæ 20. *Æquales enim Angelis sunt, et Filii sunt Dei.*

Prob. 2. Pium et utile est invocare Sanctos viventes, *lib.* 1. *Regum, cap.* 7. Dicunt filii Israel ad Samuelem: *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum, ut salvet nos.* Et Rom. 5. Apostolus ait: *Obsecro vos fratres, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum.* Ergo similiter pium ac utile est invocare homines sanctos, qui cum Christo regnant in cælis.

Prob. conseq. Quia si nunc non sit pium ac utile Sanctos invocare, vel quia nolunt nobis succurrere; vel quia non possunt; vel quia quod oramus ignorant; vel quia ipsos invocando fit injuria Deo et Christo; atqui nihil horum dici potest; ergo, etc.

Non primum, cum nunc majori charitate sint præditi, quam cum in terris degerant, nam *de sua immortalitate securi, de nostra incolumitate solliciti sunt*, ait D. Cypr. serm. de immortalitate.

Non secundum, quia si poterant nobis succurrere, cum hic erant peregrini, quanto magis nunc poterunt in patria?

Non tertium, quia unde sciunt Angeli conversionem peccatorum, pro qua tantopere gaudent in cælis, Luc. 15. inde sciunt Sancti nostras preces.

Non quartum, quia similiter fieret injuria Christo, viventes Sanctos invocare. Hoc argumentum Calvinistæ nunquam solvere potuerunt.

Prob. 3. Traditione PP. S. Cyrillus Catechesi 5. mystag. *Cum hoc sacrificium offerimus*, inquit, *facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, etc. ut Deus orationibus illorum, suscipiat preces nostras*, etc.

S. Aug. *serm.* 17. de verbis Apostoli, ait: *Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*

S. Gregorius Turonensis, *l.* 1. *de gloria Martyrum, cap.* 49. dicit: *Cyprianus beatiss. Antistes et Martyr, salutem sæpius infirmis supplicantibus præstat.*

Ven. Beda, lib. 4 in Cantica, *ait: Sanctorum vel Angelorum, vel hominum crebras pro nobis intercessiones quæramus: hæc sunt etenim firmissima ac tutissima S. Ecclesiæ præsidia.*

Prob. 4. Ex Conc. General. Act. 11. Conc. Chalcedonensis Patres dixerunt: *Flavianus post mortem vivit; Martyr pro nobis oret.*

In Synodo VI. cap. 7. dicitur: *Solo Deo Creatore adorato, invocet Christianus Sanctos, ut pro se intercedere apud majestatem divinam dignentur.*

In Synodo VII. Act. 6. legitur: *Cum timore omnia agamus postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, item SS. Angelorum, omniumque Sanctorum.* His omnibus auctoritatibus accedit praxis Ecclesiæ nunquam interrupta.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Impium est invocare eum, qui Deus non sit; ergo.

Resp. *nego ant.* Alias esset impium invocare Sanctos qui adhuc in terris militant, quod aperte repugnat Scripturis.

Prob. ant. Impium est invocare eum, in quem non credimus, juxta illud, Roman. 10. *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* Atqui non credimus in Sanctos; ergo.

Resp. *dist. maj.* Eum, in quem non credimus, impium est invocare, tanquam supremum bonorum auctorem, *conc.* tanquam Dei amicum, et intercessorem nostrum apud Deum, *nego maj.* Nec enim Sanctos invocamus, ut ipsi nobis dona conferant, sed ut ea pro nobis a Deo impetrent.

Inst. 1. Impia est praxis, quæ Christo est injuriosa; atqui praxis Sanctos invocandi, Christo est injuriosa; ergo.

Resp. *dist. min.* Neque enim invocamus Sanctos ut Christum adjuvent ad impetrandum, sed ut nos adjuvent, quo facilius a Deo per merita Christi impetremus. Deinde si valeret argumentum, etiam concluderet invocationem fidelium in terris degentium esse injuriosam Christo, quod tamen contrarium esse Scripturis fatentur Hæretici.

Inst. 2. Injuriosum est Christo, mediatorem apud Deum adjungere; atqui praxis invocandi Sanctos adjungit Christo mediatorem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Injuriosum est Christo mediatorem adjungere, primarium et simpliciter, *conc.* secundarium et secundum quid, *nego maj.* Porro, juxta dicta superius, mediator secundarius et secundum quid, non est ille, qui pro nobis solvit ac satisfacit; sed est ille tantum, qui pro nobis orat per merita primarii mediatoris, et virtute gratiarum ab illo acceptatum, quod tantum abest ut sit Christo injuriosum, quin potius ejus merita maxime commendet.

Inst. 3. Christus, ut mediator primarius, interpellat pro nobis; ergo si Sancti interpellant pro nobis, sunt etiam mediatores primarii.

Resp. *dist. ant.* Interpellat simul, et satisfacit pro nobis, *conc.* interpellat tantum, quomodo Sancti pro nobis orant, *nego ant.* Ratio est, quia oratio Christi nititur propriis meritis, oratio vero Sanctorum nititur meritis Christi.

Inst 4. Christus, *Matth.* 6. docet solum Deum esse orandum, dicens: *Sic ergo vos orabitis: Pater noster*, etc. Ergo Sancti non possunt orari.

Resp. *nego ant.* Alias nec Christus, ut homo, posset orari, et Apostolus precesset commendando se fidelium precibus. Itaque his verbis Christus docuit quid et quomodo orandum sit, non vero quis sit orandus: sciebant enim Apostoli Deum esse orandum ut omnium bonorum auctorem; sed nesciebant quid petendum esset et quo ordine, et ideo Christus utrumque eos docet.

Inst. 5. Concil. Laodicenum, Can. 35. damnat cultum Angelis exhibitum: *Non oportet Christianos, relicta Dei Ecclesia, abire, et Angelos nominare... quod est prohibitum.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Damnat cultum latriæ Angelis exhibitum, *conc.* cultum duliæ, *nego ant.* Itaque illud Concilium damnat hæresim Simonis Magi, qui docebat Angelos cultu latriæ adorandos, eosque sacrificiis placandos, quasi minores Deos, qui mundum condiderint; addit enim: *Si quis inventus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, sit anathema*, quod de solo cultu latriæ ipsis exhibito potest intelligi. Ita Bellarminus, *l.* 1. *de beatitudine Sanctorum, c.* 20.

Objicies 2. Prorsus inutilis est invocatio Sanctorum; ergo frustra a fidelibus adhibetur.

Prob. ant. Oratio, quæ ad Sanctos mortuos dirigitur, ab illis ignoratur; ergo inutilis prorsus est.

Resp. *nego ant.* Quod est contra Scripturam, nam Lucæ 16. Abraham Epuloni diviti dixit: *Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala.* Ergo hoc Abrahamo non erat ignotum. Item, *Lucæ* 15. Beati gaudent de pœnitentia cujuslibet peccatoris; ergo cognoscunt actus liberos hominum viventium.

Inst. 1. Solus Deus scit hominis cogitationes, 4. Reg. 8. *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum;* ergo Sancti non eas cognoscunt.

Resp. *dist. conseq.* Non eas cognoscunt naturaliter et propria virtute, *conc.* supernaturaliter et virtute divina, *nego conseq.* Preces ergo nostras cognoscunt quæ ipsis a Deo manifestantur, sive a principio suæ beatitudinis per intuitivam Dei visionem, ut docet Greg. Magnus, *lib.* 12. *Moral. cap.* 14. sive quando preces funduntur, per novam revelationem, ut vult D. August. (*Lib. de cura pro mortuis c.* 15.) » Possunt spiritus mortuorum aliqua quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse... Spiritu Dei revelante, cognoscere, sicut Prophetæ, dum hic viverent, cognoscebant quæ illis revelanda Dei providentia indicabat".

Inst. 2. Eccl. 19. dicitur: *Mortui nihil noverunt amplius;* ergo.

Resp. *dist. ant.* Nihil noverunt amplius, naturaliter, *conc.* supernaturaliter, *nego ant.* Omnia enim, quæ ad eos pertinent, vident in Deo.

Inst. 3. Sancti in cælo nihil sibi mereri, vel impetrare possunt; ergo multo minus aliis.

Resp. *nego secundam partem ant.* Licet enim nihil sibi, nec aliis possint mereri, quia non sunt amplius in statu meriti; tamen ex meritis præcedentibus possunt et sibi et aliis impetrare id quod orando petunt: nimirum sibi gloriam corporis, nobis autem omnia quibus indigemus.

Inst. 4. Sancti jam præmium meritorum suorum acceperunt; ergo nihil amplius eis debetur.

Resp. *dist. ant.* Jam acceperunt præmium essentiale, *conc.* accidentale, *nego ant.* Porro ad præmium accidentale pertinet gloria eorum corporis, et potestas impetrandi a Deo quidquid ab eo tamquam ejus amici, petunt.

Inst. 5. Deus paratissimus est nos audire, magisque nos diligit, quam ullus Sanctorum; ergo frustra invocantur Sancti.

Resp. *nego conseq.* Licet enim Deus nos audire sit paratissimus, nosque magis diligat quam ullus Sanctorum, adhuc tamen magis est paratus nos audire cum Sancti nobiscum orant, quia Sanctos magis amat, quam nos, cum ei sint magis grati: unde Job ult. dicit Deus: *Ite ad servum meum Job, ut oret pro vobis.* Sunt ergo aliqua beneficia quæ Deus decrevit nobis non aliter concedere quam per intercessionem Sanctorum.

CAPUT VII.

De adoratione, sive cultu Christi, ejus Matris, Sanctorum, Imaginum et Reliquiarum.

Nota 1. Adoratio generatim sumpta, est » testificatio excellentiæ alterius, et propter illam, nostræ erga eum submissionis". Quare in adoratione tria requiruntur: 1. Actus intellectus, excellentiam alienam apprehendentis. 2. Actus voluntatis eandem approbantis, seque ei subjicientis. 3. Actus protestativus excellentiæ alienæ, et submissionis propriæ ad illam; qui actus vel est externus, ut in hominibus capitis inclinatio, genuflexio, etc. vel est internus tantum, qualis est adoratio in Angelis, et anima rationali.

Nota 2. Adoratio dividitur 1. in civilem et sacram.

Adoratio *civilis* ea est, quæ alicui exhibetur propter aliquam excellentiam naturalem et politicam; sic *Gen.* 23. Abraham filios Heth adoravit, sic adorantur Reges, Superiores, etc.

Adoratio *sacra*, seu *religiosa*, est ea, quæ alicui exhibetur propter aliquam supernaturalem excellentiam. Hæc, propter excellentiæ diversitatem, triplex est, nempe *latriæ*, *duliæ*, et *hyperduliæ;* quæ voces non tam spectantur secundum sensum grammaticalem, quam secundum usum, secundum quem:

Latria est adoratio quæ soli Deo exhibetur propter infinitam ejus excellentiam, qua supremum in res omnes creatas habet dominium. Cultus latriæ secundum communem usum exprimitur per nomen, *adoratio*.

Dulia est adoratio quæ Sanctis exhibetur propter eorum gratiæ et gloriæ supernaturalem perfectionem et excellentiam.

Hyperdulia est adoratio quæ soli B. M. V. exhibetur propter eximiam ejus supra omnes alias creaturas præeminentiam; unde hic cultus mediat inter latriam et duliam.

Dividitur 2. in absolutam et relativam.

Adoratio *absoluta* est ea, quæ exhibetur alicui propter excellentiam sibi inexistentem, in qua sistit, nec ulterius tendit.

Adoratio *respectiva* est ea, quæ exhibetur alicui propter excellentiam, non propriam, sed alterius quem repræsentat, vel ad quem relationem habet: talis est illa quæ redditur imaginibus; refertur enim ad exemplar, cujus imagines sunt. His præsuppositis:

Quæritur 1. Utrum Christus, B. Virgo et Sancti colendi sint, et quo cultu? 2. Utrum imagines Christi, B. M. V. et Sanctorum sint colendæ et quo cultu? 3. Utrum vera Crux et Reliquiæ Sanctorum sint colendæ, et quo cultu? triplici quæstione.

QUÆSTIO I.

Utrum Christus, Beata Virgo, et Sancti, sint colendi, et quo cultu?

Nota. Certum est apud omnes, Christum quatenus est hic homo, adorandum esse adoratione absoluta latriæ, quia sic sumptus, est verus Deus; diffi-

cultus ergo solum remanet utrum humanitas Christi, prout est unita Verbo, et velut unum totum cum illo constituens, sit colenda cultu latriæ.

CONCLUSIO I.

Christus, ut homo, sive humanitas Christi prout conjuncta Verbo divino, adorari debet cultu latriæ absoluto.

Prob. 1. Ex Scriptura, Philipp. 2. » Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem ... propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum ". Ex quo sic argumentor: Apostolus ibi loquitur de eo, quem Deus exaltavit in meritorum mercedem; atqui is non est Christus prout est Verbum, sed tantum prout est homo, nec enim meruit, nec exaltari potuit ut Deus; ergo Christo prout homini, seu humanitati Christi, Deus exhiberi voluit ab omni creatura absolutam latriæ adorationem, per genuflexionem, significatam.

Prob. 2. Ex PP. D. Athan. *Epist. ad Adelphium* loquens de adoratione Christi, ait: » Etsi enim ipsa caro seorsim spectata, pars sit rerum creatarum, attamen Dei facta est corpus: neque vero hujusmodi corpus a Verbo dividentes adoramus, neque cum Verbum volumus adorare, ipsum a carne removemus ". Ergo si humanitas a Verbo dividi non debet, eadem ipsi debetur species adorationis, quæ Verbo divino exhibetur.

D. Damascen. *lib.* 3. *de fide*, expresse asserit carnem et Verbum in Christo unica adoratione coli: » Unus igitur Christus, *inquit*, Deus perfectus et homo perfectus, quem adoramus cum Patre et Spiritu, unica adoratione cum ejus immaculata carne; neque tamen, hoc agentes, creaturæ servimus; non enim velut nudam carnem adoramus; sed ut divinitati conjunctam ". Ergo objectum adorationis est, tum Verbum, tum humanitas Verbo conjuncta; *adoro utramque*, addit, *quod est Christi propter divinitatem carni copulatam*. Quæ est adorationis motivum.

D. Ambros. *lib.* 3. *de Spiritu Sancto, cap.* 11. explicans hæc verba Ps. 98. » Adorate scabellum pedum ejus, quia Sanctum est, *ait;* per scabellum terra intelligitur: per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, et quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt «.

Prob. 3. Ex definitionibus Conc. Generalium. Conc. V. *si quis*, inquit, *duas adorationes introducit, et non una adoratione Verbum incarnatum cum propria ejus carne adorat, anathema sit* «. Eodem modo loquuntur alia Concilia.

Prob. 4. *ratione*. Tota Christi persona supremo latriæ cultu adoratur; atqui tota persona Christi non est solum personalitas Verbi, sed etiam omnis natura quæ in illa subsistit: ergo cum adoratur persona Christi, eadem adoratione adoratur humanitas Christi subsistens subsistentia Verbi.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Soli Deo cultus latriæ debetur; atqui humanitas Christi non est Deus, ergo.

Resp. *dist. min.* Humanitas Christi, a Verbo separata, *conc.* cum Verbo hypostatice unita, *nego min.* Porro hic spectamus humanitatem Christi, prout est conjuncta cum Verbo in unitate personæ Verbi, cujus est natura; ergo simul cum Verbo adoratur eodem latriæ cultu, non quidem propter suam propriam excellentiam, sed propter insitam Verbi excellentiam.

Inst. Si humanitas Christi adoretur tantum propter excellentiam Verbi cum quo unitur, adoratur cultu latriæ relativo; atqui ex nobis humanitas Christi adoratur tantum propter excellentiam Verbi; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam cultus relativus est is, quo unum suppositum adoratur propter excellentiam alterius suppositi; quando autem humanitas adoratur propter excellentiam Verbi, adoratur propter excellentiam sui proprii suppositi.

Objicies 2. Natura, quæ excellentiam habet distinctam ab excellentia sui suppositi, potest coli cultu distincto ab eo qui exhibetur suo supposito; atqui humanitas Christi habet excellentiam gratiæ, et gloriæ, distinctam ab excellentia increata Verbi; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si illa excellentia non sit conjuncta cum excellentia, quæ majorem cultum exigat, *conc.* si sit conjuncta, *nego maj.* Porro excellentia humanitatis Christi est conjuncta cum infinita Verbi excellentia, et ideo debet eodem latriæ cultu coli, ac Verbum. *Ratio est*, quia in publico cultu præcipuus personæ titulus spectari debet; neque enim probaretur qui Benedictum XIV. ut Archiepiscopum Provinciæ Romanæ, non ut Summum totius orbis Pontificem, salutaret; talis enim salutatio esset injuriosa potius, quam honorifica, ut patet.

Inst. D. Damasc. *Orat.* 1. *de imaginibus*, ait: » Non materiam, sed materiæ auctorem adoro, qui propter me materia factus est .... materiam vero, per quam mihi salus parta est, colere non desinam, non tamen ut Deum, absit «. Ergo humanitas Christi adorari debet cultu inferiori, nempe hyperduliæ.

Resp. *dist. ant* Humanitas Christi non debet adorari ut Deus, propter suam excellentiam, *conc.* propter excellentiam Dei, cujus est aliqua natura, *nego ant.* Sese explicat Div. Damasc. lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 3. » Ipsius caro, *inquit*, suapte quidem natura .... haudquaquam adoranda est, utpote condita: at cum Deo Verbo copulata sit, ob ipsum, et in ipso adoratur ".

CONCLUSIO II.

B. Virgo, cæterique Sancti, colendi sunt aliquo cultu religioso absoluto. Est de fide contra Lutheranos et Calvinistas, definita *in Concil. Trid. sess.* 25. de invocatione Sanctorum.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ docet Patriarchas Spiritu Dei motos, Angelis religiosum cultum exhibuisse; sic Genes. 1. *Abraham cucurrit in occursum eorum* (Angelorum) *de ostio tabernaculi sui, et adoravit in terram*. Et Josue 5. dicitur, quod cum Angelus ipsi apparuisset et dixisset: *Sum Princeps exercitus Domini, et nunc venio; cecidit Josue pronus in terram, et adorans, ait*: atqui eadem est ratio de hominibus beatis, ac de Angelis; ergo sicut Angeli cultu religioso, in eorum eximia sanctitate fundato, coluntur, ita et Sancti cum Christo regnantes coli possunt.

Prob. 2. *ex tradit.* PP. D. Hieron. epist. ad Riparium contra errores Vigilantii, qui primus cultum Sanctorum abjecit, ait: *Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum, qui ait, qui vos spernit, me spernit*.

S. Damasc. lib. 4. de fide c. 16. *Honorare decet Sanctos, ut amicos Christi, ut filios, et hæredes Dei*.

D. Ambros. serm. 6. *Quisquis honorat Martyres*, inquit, *honorat et Christum: et qui spernit Sanctos, spernit et Dominum*.

Prob. 3. Ex praxi Ecclesiæ, quæ Sanctos semper veneratu est, dies festos in eorum honorem instituit, templa Deo in memoriam eorum dicavit, etc. ergo, etc.

Prob. 4. *ratione*. Tam licet Sanctos cultu religioso

colere ob eorum supernaturales dotes, quem licet cultu civili et politico honorare Principes, Nobiles, etc. atqui.

CONCLUSIO III.

Sancti colendi sunt cultu duliæ, sed Beatissima Virgo cultu hyperduliæ.

Prob. prima pars: Quia cultus *duliæ* est is qui exhibetur multis ob eorum excellentiam creatam et supernaturalem, nec alicui est singularis; atqui cultus Sanctis, et quidem omnibus, exhibetur ob eorum excellentiam creatam et supernaturalem, nimirum propter dona gratiæ et gloriæ quibus cumulantur; ergo.

Prob. secunda pars: Quia cultus *hyperduliæ* est is qui exhibetur uni singulari personæ creatæ propter eximiam et singularem excellentiam supernaturalem; atqui Beatissima Virgo ex maternitate Dei contraxit eximiam ac singularem aliquam excellentiam, qua cæteros omnes Sanctos transcendit; ergo debet coli cultu aliquo speciali, ac majori eo quo cæteri Sancti coluntur, qui cultus vocatur *hyperdulia*.

Solvuntur Objectiones contra cultum Sanctorum.

Objicies 1. Apostolus, 1. *ad Tim.* 1. dicit: *Soli Deo honor et gloria;* ergo solus Deus est cultu religioso colendus.

Resp. *nego conseq.* Solus Deus est colendus cultu latriæ, *conc.* cultu inferiori, *nego conseq.* Nam ibidem Apostolus ait: *Gloria et honor omni operanti bonum.*

Inst. 1. Servitus et submissio soli Deo debetur; atqui in omni cultu est servitus et submissio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Servitus et submissio suprema, *conc.* servitus inferior, *nego maj.* Cultus porro, qui exhibetur propter excellentiam creatam, inferior est eo, qui soli Deo exhibetur propter excellentiam increatam et infinitam.

Inst. 2. S. Petrus, *Act.* 17. cultum, qui sibi exhibebatur a Cornelio, recusavit, dicens, *surge, nam et ego homo sum.* Ergo D. Petrus inquit solum Deum esse colendum.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Petrus et humilitate et modestia ita se gessit, non autem ex eo quod putaret hoc esse illicitum: *Hoc faciens,* inquit D. Chrysost. *Homil.* 23. in acta Apostol. *humilitatem suam ostendit, et alios docuit.*

Inst. 3. Apocal. 19. Angelus Joanni volenti ipsum adorare, dicit: *Vide ne feceris, conservus enim tuus sum... Deum adora.* Ergo Sancti non sunt colendi.

Resp. *nego conseq.* Non enim Angelus hunc cultum recusavit, quod sit illicitus, nam constat ex locis a nobis citatis Angelos bonos adorationem ab hominibus oblatam non semper recusasse, sed hunc honorem recusavit Angelus propter duas rationes: *Prima* est D. Augustini; quia scilicet Angelus sic apparuit, ut poterit existimari Christus, quare monendus fuit D. Joannes, ne cultum latriæ exhiberet.

Secunda est Gregorii Magni, quia nempe postquam Deus factus est homo, Angeli apparentes facile non permiserunt se coli ab hominibus, præcipue ab Apostolis ad procurandam Dei gloriam destinatis. Porro Angelum non rejecisse adorationem, quia erat illicita, patet ex *Apoc.* 22. ubi D. Joann iterum voluit Angelum adorare, quod certe nunquam tentasset, si credidisset hanc adorationem sibi prohiberi ut illicitam.

Inst. 4. Apostolus *Coloss.* 2. ait: *Nemo vos seducat in humilitate et religione Angelorum.* Atqui ibi reprehendit quosdam, qui Angelis cultum exhibebant; ergo etc.

Resp. *dist. min.* Reprehendit quosdam, qui Angelis exhibebant cultum latriæ, *conc.* cultum duliæ, *nego min.* Hic ergo Apostolus damnat cultum, quem aliqui, hausto a Platonicis errore, exhibebant Angelis, per quos mundum fuisse conditum et nos reconciliatos Deo dicebant, non autem per Christum, quem Angelis inferiorem esse contendebant, ut interpretatur Div. Chrysost. *Hom.* 7. in hunc locum. *Sunt nonnulli,* inquit, *qui dicunt non oportere per Christum reconciliari, et ad Patrem accedere, sed per Angelos.* Quos arguit Apostolus his verbis sequentibus: *Et non tenens caput,* (id est Christum) *ex quo totum corpus ... crescit in augmentum Dei.*

Inst. 5. Idem significant dulia ac latria, utrumque enim servitutem significant; atqui Sancti non possunt adorari cultu latriæ; ergo nec cultu duliæ.

Resp. *dist. maj.* Idem significant dulia et latria, secundum vim nominis, *conc.* secundum usum Ecclesiæ, *nego maj.* Nam secundum usum Ecclesiæ, *latria* significat servitutem supremam, quæ soli Deo exhibetur; *dulia* vero significat servitutem imperfectam et honorariam, quæ exhibetur Sanctis qui cum Christo regnant.

Objicies 2. Multi PP. damnant cultum Sanctis hominibus et Angelis exhibitum; ergo.

Resp. *dist. min.* Damnant cultum latriæ Sanctis exhibitum, *conc.* cultum duliæ, *nego ant.* Sic D. Epiphan. *hæresi* 79. reprehendit Collyridianos, qui B. Virginem cultu supremo colebant, atque mulieres constituebant quæ ei offerrent sacrificia.

Inst. D. August. *lib. de moribus Ecclesiæ,* eos reprehendit, qui sepulcra Martyrum colunt; ergo.

Resp. *dist. ant.* Reprehendit eos, qui sepulcra Martyrum colunt, perverse, et inordinate, *conc.* religiose, *nego ant.* Sese exponit *ibidem* D. Aug. dicens: *Novi multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant.* Qui cultus erat perversus et gentilitatem sapiens. Aperte vero D. Aug. laudat cultum duliæ Sanctis exhibitum, ait enim l. 20. contra Faustum c. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat ... colimus Martyres, etc.*

QUÆSTIO II.

Utrum imagines Christi, B. Mariæ Virginis, et aliorum Sanctorum, sint colendæ, et quo cultu.

Nota 1. Differt imago ab idolo, quod *imago* sit similitudo rei veræ, seu repræsentet id quod est; e contra *idolum* sit similitudo rei falsæ, seu repræsentet id quod non est: sic repræsentatio Dei Jovis est idolum, quia Jupiter repræsentatur tamquam Deus, cum talis non sit.

Nota 2. Sæculo Ecclesiæ VIII. omnem imaginum cultum, ut illicitum et impium, damnarunt *Iconoclastæ,* quorum princeps fuit *Leo Isaurus* Orientis Imperator, qui publico edicto omnes imagines e templis tolli jussit, atqui multos Christianos, imaginum defensores, martyrio delevit. Hujus filius, *Constantinus Copronymus,* hæresis et impietatis paternæ hæres, convocavit conciliabulum Constantinopoli, cui interfuerunt 333. Episcopi, in quo cultus imaginum proscriptus fuit; quod conciliabulum, cum Iconoclastarum hæresi, fuit damnatum in Concilio Nicæno II. œcumenico VII.

Hæresim Iconoclastarum ubique proscriptam, ex inferis suscitarunt *sæc. XII.* Albigenses, *sæc. XIV.* Wicleffitæ, et *sæc. XVI.* Lutherani et Calvinistæ, contra quos sit:

CONCLUSIO I.

Cultus Imaginum Christi, et Sanctorum, licitus est, pius ac religiosus. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Exodi* 25. duo Cherubini ad Arcæ latera positi, imagines erant Angelorum: Cherubinis illis cultus religiosus exhibebatur a Judæis; ergo, etc. Idem dici debet de *serpente æneo*, quem Moyses jussu Dei erexit in deserto, qui erat Christi in Cruce pendentis figura; et de *Arca fæderis*, quæ cum Dei majestatem exhiberet, tanto honore fuit venerata ab Israelitis, ut coram illa adorantes procumberent, Josue 7. *Josue pronus cecidit super terram coram Arca Domini usque ad vesperam, tam ipse, quam omnes senes Israel*.

Prob. 2. *Traditione PP.* D. Basil. epistola *ad Julianum Apostatam*, ait: *Characteres Imaginum ipsorum* (Apostolorum et Martyrum) *honoro, et palam adoro: hoc enim nobis a Sanctis Apostolis traditum, non est prohibendum*.

D. Chrysost. *in liturgia*, dicit: *Sacerdos, ad Imaginem Christi, caput inclinet*.

D. Damasc. *l.* 4. *de fide, c.* 17. cultum Crucis et Imaginum, asserit esse traditionem Apostolicam.

Prob. 3. *Ex Conc. generalibus*, Nicæno II. in quo damnati fuerunt Iconoclastæ, quod sic pronuntiat: » Definimus ... sicut figuram prætiosæ ac vivificæ Crucis, ita venerabiles et sanctas imagines proponendas ... congruenter in sanctis Dei Ecclesiis, etc. quanto enim frequentius per imaginalem formationem videntur, tanto, qui eas contemplantur, alacrius eriguntur ad primitivorum earum memoriam et desiderium et ad osculum, et ad honorariam his adorationem tribuendam, non tamen ad veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solam naturam divinam decet impertiendam ... sic enim robur obtinet SS. PP. nostrorum doctrina, id est, traditio sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, quæ a finibus usque ad fines terræ suscepit Evangelium ".

Concil. Trident. in quo damnati sunt Lutherani et Calvinistæ, docet Sess. 25. » Imagines Christi, Deiparæ Virginis, et aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas ac retinendas, eisque debitum honorem et venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in eis divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita ut per Imagines quas osculamur, et coram quibus caput aperimus, et procumbimus, Christum adoremus; et Sanctos, quorum illæ similitudines gerunt, veneremur ".

Prob. 4. *ratione*. Quando res aliqua digna est honore, ejus quoque imago digna est illo honore; sic quia Rex cultu civili dignus est, ejus imagines cultu civili honoramus, quia *qui adorat imaginem, in ipsa adorat imperatorem*, ait D. Athan. *serm.* 4. *contra Arianos*. Atqui Christus, et Sancti, aliquo cultu religioso digni sunt, ut supra probatum est; ergo et eorum imagines.

Confirmatur, quia sanctas imagines in templis honorifice collocatas, atque hdelium venerationi expositas fuisse testantur veteres PP. pene omnes et Historiographi. Religiosum et pium referre putavi antiquissimum monumentum, quod propriis oculis vidi *Neapoli* in Catacumbis, in quibus adhuc hodie Christi sub pastoris habitu ovem deperditam reportantis; Virginis Deiparæ filium ablactantis; Petri et Pauli, extant imagines supra rupem variis coloribus auro mixtis, depictæ, quarum conservationem, nonnisi singulari Dei providentiæ adscribere, non dubitavi.

CONCLUSIO II.

Imagines Christi, et ejus Crucis, cultu latriæ respectivo: imagines B. M. V. cultu hyperduliæ respectivo: et imagines Sanctorum, cultu duliæ respectivo, sunt colendæ.

Prob. 1. Ex Conciliis œcumenicis. Concilium Nicænum II. rationem reddens cultus, quem SS. Imaginibus decernit, ait: *Imaginis enim honor ad primitivum transit, et qui adorat imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam*. Idem habet Conc. Trid. supra citatum.

Prob. 2. *ratione:* Quia ex dictis, Christus colitur cultu latriæ absoluto; B. V. M. cultu hyperduliæ absoluto; et Sancti cultu duliæ item absoluto; atqui imagines coluntur per relationem ad prototypa; ergo imagines Christi cultu latriæ relativo; imagines B. V. cultu hyperduliæ relativo; et imagines Sanctorum cultu duliæ respectivo, sunt colendæ.

Solvuntur objectiones contra cultum imaginum.

Objicies 1. Scriptura vetat cultum imaginum, Exodi 20. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem*. Ergo.

Resp. *nego ant.* Ibi enim sola prohibetur idololatria, seu cultus imaginum et simulacrorum quæ a Paganis proponebantur adoranda cultu latriæ instar Deorum; quod constat tum ex his verbis antecedentibus: *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile*, etc. tum ex his consequentibus: *Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis*. Tum ex quod dicitur Levit. 26. *Non facietis vobis idolum et sculptile ... ut adoretis eum*, videlicet cultu latriæ, ut faciebant cæteræ nationes.

Objicies 2. Concil. Eliberitanum, *can.* 36. statuit, *Picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur et adoratur, in parietibus depingatur*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Statuit picturas in Ecclesia esse non debere, quia locus et tempus id postulabant, *conc.* quia illicitus est earum cultus, *nego ant.* prohibuit ergo Concilium, ne imagines in parietibus Ecclesiarum depingantur: 1. Propter metum, ne, imminente persecutione, Christiani eas secum auferre, aut occultare non possent, et ita Paganis et Judæis ludibrio essent. 2. Propter periculum idololatriæ, quod tunc temporis probabiliter imminebat, nam *in* omnibus fere actis illius Concilii agitur de iis, qui labuntur in idololatriam.

Inst. 1. Duo Concilia Constantinopoli habita, *Primum*, sub Leone Isauro, *Secundum*, sub Constantino Copronymo, definierunt illicitum esse cultum imaginum; ergo.

Resp. *nego conseq.* Illa enim duo Concilia non fuere legitima, sed Conciliabula e seditiosis Episcopis, sub Imperatoribus Iconoclastis, contra voluntatem Romani Pontificis, coacta, quæ a Concilio Nicæno II. fuerunt damnata, et semper ab Ecclesia rejecta.

Inst. 2. Conc. Francofordiense, præsentibus Legatis Hadriani I. damnavit VII. Synodum, Nicænam, II. ob probatum in Concilio cultum imaginum; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Neque enim Concilium Fracofordiense ideo damnavit Concil. Nicænum II. quia probavit cultum legitimum sacrarum Imaginum; sed quia, errore facti, credidit hoc Concilium definisse i-

magines Sanctorum cultu latriæ absoluto adorandas esse, itemque tale decretum a Græcis, sine consensu Summi Pontificis, latum fuisse. Huic errori occasionem dedit confessio fidei Constantini, Constantiæ Cypri Episcopi, a Concilio Nicæno approbata et recepta, sed a Græco in Latinum male reddita, his verbis; » Suscipio et amplector sanctas et venerabiles imagines secundum servitium adorationis, quod consubstantiali Trinitati emitto. *Cum sic in Græco habeatur:* His consentio et concors sum, suscipiens et cum honore amplectens sanctas et venerandas imagines: ac latriæ adorationem soli supersubstantiali ac vivificæ Trinitati defero". Ex quo patet Patres Francofordienses neque rejecisse definitionem Nicænam, neque damnasse cultum imaginum, sed tantum cultum latriæ illis deferendum, sicut defertur vivificæ Trinitati, (quem etiam cultum damnat VII. Synodus) damnasse, his verbis: » Allata est in medium quæstio de Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur; hoc autem Patres nostri, adorationem renuentes, contempserunt, atque consentientes damnaverunt". Nec parit difficultatem, quod Canon Francofordiensis, Synodum appellet Constantinopolitanam, non Nicænam; id enim ex hoc provenit, quod Synodus Nicæna II. fuit primum Constantinopoli congregata, deinde Nicæam translata.

Inst. 3. Libri quatuor *Carolini* dicti, quos Carolus Magnus aut exaravit, aut exarari jussit contra definitionem Concilii Nicæni II. cultum imaginum in Concilio Nicæno II. definitum damnant; ergo.

1. *Aliqui respondent ad hoc argumentum,* auctorem librorum Carolinorum damnasse cultum imaginibus a Concil. Nicæno decretum, quia, errore facti, cultum latriæ ipsis a PP. Nicænis decretum fuisse existimabat, eo quod infida actorum illius Concilii translatione usus fuerit; hocque probant: 1. *Ex libro primo Carolino, cap. secundo,* ubi dicitur: *Non mediocris est error, cum aliud adoratur religionis cultu, quam is qui dicit: Dominum tuum adorabis, et illi soli servies".* Loquitur ergo de cultu soli Deo debito: alias non sibi constaret auctor, qui admittit cultum Sanctorum. 2. *Ex titulo cap.* 27. *libri* 3. qui sic habet: » Insipienter Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus dixit: suscipio ... imagines secundum servitium adorationis, quod consubstantiali Trinitati emitto". Ubi certe damnatur cultus latriæ imaginibus exhibitus. 3. *Et tit. cap.* 18. qui est. » Quod Euthymius Sardensis a præfati Constantini errore non multum dissentit eo quod ait: ex toto corde suscipio venerandas imagines cum condecenti honore et amplectabili adoratione". Ergo licet per hanc vocem, *amplectabili,* nomen *adoratio* referatur ad cultum duliæ, tamen auctor Carolinorum ex errore illud de cultu latriæ interpretatus est, cum dicat, confessionem *Euthymii* non multum differre ab infida translatione confessionis *Constantini* in Cypro Episcopi.

2. *Alii respondent,* auctorem lib. Carolinorum, aliosque Episcopos Gallos, cultum, quem Græci imaginibus deferebant, non rejecisse quoad substantiam, sed tantum quoad varios modos, quibus illas honorabant, v. gr. luminibus, thurificatione, genuflexione, corporis prostratione, et aliis similibus modis, qui cum non essent in usu apud Gallos, ac superstitionis aliquid redolere videri potuissent cum imperitorum scandalo, ab auctore Carolinorum improbati fuerunt, salva remanente cultus substantia. » Nam etsi, *ait præfatus auctor,* a doctis quibusque vitari possit, hoc, quod illi in adorandis imaginibus exercent, qui videlicet, non quid sint, sed quid innuant, venerantur, indoctis tamen quibusque scandalum generant, qui nihil aliud in his præter id quod vident, venerantur et adorant".

Inst. 4. Conventus Parisiensis, *ann.* 824. jussu Ludovici Pii convocatus, damnat iterum et Concilium Nicænum, et cultum imaginum; ergo.

Resp. *dist. ant. similiter:* Damnat cultum imaginum superstitiosum, quem errore veteres PP. Parisienses Græcis imputabant ob male redditam confessionem Constantini, *conc.* cultum legitimum, *nego ant.* sese explicant illustrissimi Præsules in Epistola *ad Ludovicum Pium,* his verbis: » Imagines SS. stulta præsumptione non sunt confringendæ, et ad injuriam Sanctorum abolendæ; sed potius, hujuscemodi superstitione remota, juxta veram religionem, memoriæ et amoris causa, ob recordationem eorum, quorum imagines sunt habendæ, sicut a B. Gregorio, satis catholice, perspicueque, dictum declaratur". Non ergo rejicit cultum duliæ, qui in eo potissimum positus est, ut imagines in templis honorifice collocentur, *ad memoriam et honorem eorum, quorum imagines sunt.*

Objicies 3. Multi Patres aperte damnant cultores imaginum; namque 1. S. Irenæus, *lib.* 1. *cap.* 24. ponit inter alios Carpocratis et Gnosticorum errores, quod colerent imaginem Christi.

2. Div. Ambros. *orat. de obitu Theodosii* ait: *Helena Crucem invenit, Regem adoravit, non lignum utique, qui est error Gentilium.*

3. Div. Hieronym. *in cap.* 3. *Danielis* dicit: *Cultores Dei imagines adorare non debent.*

4. D. August. lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 34. *Novi multos esse sepulcrorum et picturarum adoratores.*

5. Div. Epiphan. Epist. ad Theodos. Imperat. *Habete,* inquit, *in memoria, ne imagines inducatis, sed per memoriam habete Deum in cordibus vestris.*

Resp. *dist. ant.* Multi Patres aperte damnant imaginum cultum, perversum, et superstitiosum, *conc.* cultum legitimum, nego *ant.* Id evidenter patet, nam:

1. Div. Irenæus Carpocratem arguit, quod imaginem Christi eo modo coleret, quo gentiles idola colunt, nimirum sacrificiis, *cum quibus idolis,* inquit, *etiam alias imagines Jesu collocant, collatasque adorant, et gentium ministeria perficiunt.*

2. D. Ambr. solum vult Helenam ante Crucem Christi prostratam, non adorasse lignum cultu latriæ absoluto, sed ipsum Christum, quod et nos vere docemus.

3. Div. Hieronym. loquitur de simulacris gentium, arguit enim eos qui deos gentium adorant, quod tres pueri facere recusarunt in Babylone.

4. D. Aug. de iis loquitur, qui ad quorumcumque hominum sive tumulos, sive picturas, festa conviviis celebrabant: » Nolite consectari turbas imperitorum, *inquit,* qui vel in ipsa vera religione superstitiosi sunt; vel ita libidinibus dediti, ut obliti sint quid promiserint Deo. Novi multos esse sepulcrorum et picturarum adoratores".

5. Epistola Div. Epiphanii est supposititia, ut variis argumentis probant Patres Nicæni, quibus hæc verba addunt: *Deinde, in Historia Hæresum ab ipso facta, venerationem imaginum non recensuit. Denique libri S. Epiphanii notissimi sunt; quæ autem objiciuntur, penitus ignota.*

Objicies 4. Pictura, lignum, etc. non sunt digna cultu; ergo.

Resp. *dist. ant.* Si spectentur in se, *conc.* si spectentur ratione repræsentationis, *nego ant.* et ideo cultu tantum relativo coluntur, qui cultus fertur qui-

dem ad imaginem, sed terminatur ad imaginis prototypum.

Inst. 1. Ethnici, præsertim doctiores, non crediderunt lignum, et lapides esse deos, sed in statuis coluerunt Deum verum per illas repræsentatum; ergo Catholici adorando imagines Dei, æque sunt idololatræ, ac illi.

Resp. *nego ant.* Constat enim ex Historiis sacris et profanis, plerosque idololatras, statuas, seu idola pro diis habuisse, Sap. 13. *Appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum, artis inventionem, et similitudines animalium,* etc. Quod si aliqui, argumentis Christianorum convicti, non crediderint illas statuas esse deos, tamen circa illas varie errabant. 1. Quia per illas statuas repræsentabant falsos deos. 2. Quia sentiebant in eis aliquod numen habitare, et ideo eas absoluto culto adorabant. 3. Quia credebant nihil a diis posse impetrari nisi per simulacra. Porro ab iis erroribus longe absunt Catholici, qui cum Conc Trident. profitentur nullam inesse imaginibus virtutem intrinsecam, neque ab eis quidquam petendum et sperandum, sed a Deo et Christo per invocationem Sanctorum, quos illæ imagines repræsentant.

Inst. 2. Homo est imago Dei; atqui tamen, qua talis, non est aliquo cultu religioso colendus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Homo est imago Dei propter suas perfectiones naturales, *conc.* supernaturales, *nego maj.* Porro cultus religiosus, qui Sanctis exhibetur, fundatur in donis supernaturalibus quæ possident.

QUÆSTIO III.

Utrum vera Crux, et Reliquiæ Sanctorum sint colendæ, et quo cultu.

Nota 1. Per veram crucem intelligi eam, in qua Christus fuit crucifixus, quæ sacro ejus cruore fuit purpurata, et ab Helena inventa.

Nota 2. Per Reliquias Sanctorum, non solum intelliguntur corpora mortuorum, eorum ossa, sed etiam vestes, et quævis alia, quæ ipsis servierunt, dum in terris viverent.

Nota 3. Cultus veræ Crucis et Reliquiarum Sanctorum, eosdem passus est hostes, quos cultus imaginum, contra quos

CONCLUSIO I.

Vera Crux Christi adorari debet; et quidem cultu latriæ relativo. Prima pars est de fide, definita in Conc. Trid. *sess.* 25. tit. de Reliquiis Sanctorum.

Prob. prima pars: Auctoritate Ecclesiæ, quæ veræ Crucis inventionem, et ejusdem exaltationem, solemni festo honorari voluit, in quibus solemnitatibus canit: *O Crux ave spes unica.* Et, *tuam Crucem adoramus,* etc. Ergo.

Prob. 2. *Ex PP.* D. Ambr. orat. in Theodosium ait: *Sapienter Helena egit, quæ crucem in capite Regum levavit, ut Crux Christi in Regibus adoretur.*

D. Hieronym. Epist. 18. ad Marcellam, dicit: *Ergone erit illa dies, quando nobis liceat speculam Salvatoris intrare, Crucis deinde lambere lignum?* Eodem modo loquuntur cæteri Patres.

Prob. 3. *ratione:* Primum victoriæ Christi et nostræ salutis instrumentum, quod Sanguine pretioso fuit consecratum, atque Christum in Cruce extensum repræsentat, maxima certe veneratione est dignum; atqui talis est Crux vera; ergo.

Prob. secunda pars. Quia Christus, etiam ut homo adoratur per ordinem ad Christum: ergo adoratur cultu latriæ relativo.

Confirmatur: ex D. Th. 3. *p. q.* 25. *a.* 4. ubi ait: » Si loquamur de ipsa Cruce, in qua Christus crucifixus est, utroque modo est a nobis veneranda: uno scilicet modo, in quantum repræsentat nobis figuram Christi, et extensi in ea; alio modo ex contactu ad membra Christi, et ex hoc quod ejus sanguine est perfusa. Unde utroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ": quæ sane est absoluta erga Christum et respectiva erga Crucem.

Objicies: Vera Crux, et alia passionis instrumenta, Christo ignominiam attulerunt; ergo potius execranda sunt, quam honoranda.

Resp. *dist. ant.* Christo ignominiam attulerunt, et simul sunt signum victoriæ Christi et nostræ salutis, *conc.* et tale signum non sunt, *nego ant.* Infideles primo modo considerant Crucem Christi, Christiani vero secundo modo, quo sensu est adoranda; quare Apostolus, 1. *Cor.* 1. ait: *Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est; his autem, qui salvi fiunt, id est, nobis, virtus Dei est.*

Inst. 1. Ideo humanitas Christi adoratione latriæ colitur, quia unita est Verbo in persona; atqui Crux sic non est Verbo unita; ergo.

Resp. *nego conseq.* Argumentum enim supponit illud tantum posse adorari cultu latriæ, quod Verbo fuit personaliter unitum, quod est falsum; nam *ex D. Thom. ad* 2. potest etiam cultu latriæ adorari quidquid Christo fuit unitum per repræsentationem et contactum: *Atqui Crux vera fuit unita Christo per repræsentationem et contactum; et hac sola ratione ei exhibetur reverentia:* ait D. Th. ergo.

Inst. 2. Ergo etiam labia Judæ, quibus Christus osculatus est, Asinus quo vectus est, etc. colenda sunt cultu latriæ propter contactum Corporis Christi; absurdum conseq. ergo, etc.

Resp. *nego illatum.* Disparitas est inter res inanimatas et animatas, quod hæ non honorentur, nisi propter intrinsecam suam excellentiam, illæ e contra possint coli, propter habitudinem, quam possunt habere ad rem veneratione dignam.

CONCLUSIO II.

Pie ac religiose Sanctorum Reliquiæ coluntur; est de fide, contra Vigilantium, Lutheranos et Calvinistas.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Ex.* 13. ossa Joseph a Moyse honorantur, dum ea transfert ex Ægypto. 4. *Reg.* 13. corpus Elisei contactum, suscitat mortuum, et sic divinitus veneratio illi conciliatur. *Act.* 19. Fideles moribundi tangunt sudaria Pauli, et curantur; ergo.

Prob. 2. Ex PP. dicentibus cum D. Hier. Ep. ad Riparium: *Si non sunt adorandæ Reliquiæ Martyrum, quomodo legimus,* pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus? » Si ossa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Eliseus mortuus mortuum suscitavit, et dedit vitam corpus, quod juxta Vigilantium, jacebat immundum".

Hinc Conc. Trid. *sess.* 25. definit: » Affirmantes, Sanctorum Reliquiis venerationem atque honorem non deberi..... omnino damnandos, prout jam pridem eos damnavit, et nunc etiam damnat Ecclesia".

Prob. 3. *ratione.* Quia corpora Sanctorum fuerunt templa Spiritus Sancti, organa sanctarum animarum, instrumenta virtutum; ergo pium est illa aliquo cultu religioso colere, cum honor illis exhibitus redundet in ipsos Sanctos, quorum sunt pretiosæ exuviæ.

Objicies: Deus, *Deuter. ult.* abscondit corpus Moysis, ne Judæi illud adorarent; ergo improbat adorationem Reliquiarum.

Resp. *dist. ant.* Ne Judæi illud adorarent, cultu latriæ, *conc.* cultu duliæ, *nego ant.* Itaque Deus corpus Moysis abscondi voluit Judæis, quia, cum essent valde propensi in idololatriam, facile eum, ut Deum, honorassent ob miracula ab eo, tum in Ægypto, tum in Deserto, patrata, ipsique ut Deo sacrificassent.

Inst. Christus, *Lucæ* 11. maledicit Judæis, quod magnifica sepulcra Prophetis ædificarent; ergo.

Resp. *nego ant.* Non enim eis maledicit Christus, quod ornarent monumenta Prophetarum, sed quod cum sub pietatis specie ornarent monumenta Prophetarum a majoribus suis occisorum, suos majores imitarentur, meditando occisionem Christi Prophetarum Domini; unde addit: *Profecto testificamini quod consentitis operibus Patrum vestrorum.*

CAPUT VIII.

De B. V. Maria Matre Christi.

Nota. Immaculatam Virginis Mariæ Conceptionem probabimus in tractatu de peccatis; ejus divinam maternitatem probavimus *pag.* 290 *hujus Tomi.* Restat ergo agendum: 1. De ejus perpetua virginitate. 2. De ejus impeccabilitate; duplici articulo.

ARTICULUS I.

De virginitate perpetua B. M. Matris Christi.

Nota. Perpetua B. Mariæ virginitas varios habuit hostes.

1. *Cerinthus* et *Ebion* docuerunt, Christum ex Josephi cum B. M. congressu genitum fuisse: ex quo sequitur B. M. non fuisse Virginem ante partum. 2. *Jovinianus* docuit B. M. in partum integritatem amisisse. 3. *Helvidius* asseruit B. M. post Christi partum ex S. Josepho liberos suscepisse, contra quos sit

CONCLUSIO.

Maria Mater Christi semper fuit Virgo, ante partum, in partu, et post partum. Est de fide.

Prob. Tota propositio: 1 Ex Script. *Is.* 7. statuitur virginitas B. Mariæ ante partum et in partu, his verbis: *Ecce Virgo concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel,* hoc est, *nobiscum Deus.* Quod vaticinium, non solum veteres Patres, sed etiam Matth. c. 1. de Maria fuisse prædictum testantur ..... *Ez.* 41. statuitur virginitas B. Mariæ post partum, his verbis: *Porta hæc clausa erit, et non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam.* Quem locum SS. PP. de B. M. Virginis utero interpretantur cum D. Ambr. *epist.* 7. ad Syricium Papam: *Hæc porta,* inquit, *est B. Maria, de qua scriptum est, quia Dominus pertransibit per eam, et erit clausa post partum, quia Virgo concepit, et genuit.*

Prob. 2. *Ex PP.* Inter quos unum refero Divum August. serm. 23. *Videte,* inquit, *miraculum Matris Dominicæ, Virgo concepit, Virgo parturit, Virgo post partum permansit,*

Prob. 3. Ex definitione Conciliorum œcumenicorum: in V. Synodo in confessione fidei actione 3. dicitur: *B. M. semper Virgo.* Et in Conc. Lateranensi sub Martino V. Can. 3. generatim definitur: » Si quis secundum SS. PP. non confitetur proprie et secundum veritatem, Dei genitricem sanctam, semperque Virginem et immaculatam Mariam... in ultimis sæculorum absque semine concepisse ex Spiritu Sancto, et incorruptibiliter eam genuisse, indissolubili permanente, et post partum, ejusdem virginitate, condemnatus sit ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Cum Ebion, ad Galat. 4. dicitur: *Misit Deus Filium suum, factum ex muliere.* Atqui *mulier* est nomen fœminæ corruptæ; ergo.

Resp. *nego min.* Nam vox, *mulier,* significat sexum, non qualitatem sexus, unde tam de Virgine dicitur, quam de corrupta, ut docet Tertull. *lib. de velandis Virginibus;* qui id probat ex eo quod *Eva* statim a sua creatione, *mulier,* appellata sit.

Objicies 2. Mariam indiguit Purificatione; ergo non fuit Virgo in partu.

Resp. *nego ant.* Quod continet proposit. 24. damnatum ab Alexandro VIII. Ratio est, quia lex Purificationis eas solummodo mulieres obligabat, quæ ex coitu imprægnatæ erant, Lev. 12. *Mulier, si suscepto semine, peperit masculum, etc.* Itaque legem Purificationis, qua non tenebatur, implevit ad præbendum aliis obedientiæ exemplum, et scandalum vitandum; non secus ac Christus voluit legi Circumcisionis et tributi obtemperare, licet eis legibus non teneretur.

Objicies 3. Matth. 1. de Maria et Joseph dicitur: *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.* Atqui particola, *antequam,* denotat Mariam postea convenisse cum Joseph; ergo non fuit Virgo post partum.

Resp. *nego min.* Nam ut notat Div. Hieron. contra Helvidium, per particulam, *Antequam, Scriptura quid factum non sit, ostendit:* non vero ostendit quid postea factum sit: unde addit Div. Hieron. *Quod dicitur antequam convenirent, non sequitur, ut postea convenerint.*

Inst. 1. Ibidem de Joseph dicitur: *Et non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum.* Atqui particula, *donec,* significat terminum continentiæ Joseph; ergo.

Resp. *nego min.* Nam particula, *donec,* non semper definitum tempus designat, sed infinitum; nec ita tempus præcedens connotat, ut futurum etiam non respiciat, v. g. *Ps.* 109. Deus dicit Filio: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quis inde inferat Christum non amplius futurum a dextris Dei postquam inimicos ejus posuerit scabellum pedum illius? ergo particula, *donec,* quod antea factum non sit, duntaxat ostendit.

Inst. 2. Christus habuit fratres, Matth. 12. *Ecce mater tua et fratres tui;* ergo Maria plures habuit filios.

Resp. *nego conseq.* Nam Scriptura appellat fratres non solum eos qui ex iisdem patre et matre nati sunt, sed etiam eos qui consanguinei sunt, sic Abraham dicebat Lothi nepoti suo, Gen. 13. *Nos fratres sumus.*

Inst. 3. Ille est vere frater ex eisdem patre et matre, qui dicitur primogenitus, atqui Christus dicitur primogenitus Mariæ, Matth. 1. *Peperit Filium suum primogenitum;* ergo.

Resp. *nego maj.* Nam primogenitus dicitur ille ante quem nullus genitus est, sive alter post ipsum genitus fuerit, sive non; nam, ut argumentatur Div. Hieronym. *Contra Helvid. n.* 8. Si primogenitus is tantum est quem sequuntur alii fratres, tandiu Sacerdotibus primogenitus hominis non debebatur, quamdiu alius frater non fuisset procreatus, quod *ex n.* 18. *v.* 15. aperte falsum est.

ARTICULUS II.

De impeccabilitate B. M. Virginis.

CONCLUSIO.

Beatissima Virgo immunis fuit ab omni prorsus peccato actuali, sive mortali, sive veniali. Propos. est Catholica contra Lutheranos et Calvinistas.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. *Sess.* 6. *Can.* 23. definiente: » Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere, atque ideo eum qui labitur, et peccat, nunquam vere justificatum fuisse, aut contra posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit".

Prob. 2. *Ex PP.* D. August. lib. de natura et gratia cap. 36. ait: » Excepta S. Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem; unde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruerit eum, quem constat nullum habuisse peccatum". Et Div. Bernard. Ep. 147. de B. Virgine loquens, dicit: » Copiosiorem sanctificationis benedictionem in eam discendisse, quæ et ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum".

Prob. 3. Ratione D. Th. *Opusc.* 60. *a.* 30. » Maria non fuisset idonea Mater Christi, si aliquando peccasset, tum quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prov. 18. *Gloria filiorum parentes eorum:* unde per oppositum ignominia matris in filium redundasset, tum etiam quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit, dicitur autem 1. Cor. 5. *Quæ conventio Christi ad Belial?* tum etiam quia Christus qui est sapientia Patris, singulari modo habitavit, non solum in ejus anima, sed etiam in ejus utero; dicitur autem Sap. 1. *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Et ideo simpliciter fatendum est, quod B. Virgo nullum peccatum actuale commisit, nec mortale, nec veniale, ut sic impleatur quod dicitur Cant. 4." *Tota pulchra es amica mea.*

Objicit Lutherus: Maria Angelo Incarnationem annuntianti, dicit: *Quomodo fiet istud?* ergo peccatum actuale infidelitatis commisit.

Resp. *nego conseq.* Nam, ut ait Div. Bernard. *Super missus est,* Hom. 4. *Non dubitat de facto, sed modum requirit et ordinem: neque enim quærit, an fiet istud, sed quomodo?*

Inst. 1. Maria peccavit peccato impatientiæ, cum Filium objurgavit his verbis: *Fili, quid fecisti nobis sic?* ergo.

Resp. *nego ant.* Præfata enim B. Mariæ verba, non sunt impatientiæ et reprehensionis indicia, sed doloris de absentia amantissimi filii sui.

Inst. 2. Maria videtur peccasse peccato ambitionis, dum in nuptiis a Filio requisivit miraculum dicendo: *Vinum non habent.* Unde ejus petitio a Christo fuit improbata, ut nimis importuna, his verbis: *Quid mihi et tibi, mulier?* Ergo.

Resp. *nego ant.* Et dico cum D. August. *Tr.* 8. *in Jo.* Illa verba non fuisse indicium ambitionis et inanis gloriæ, sed eximiæ fidei B. Virginis circa omnipotentiam Filii sui, necnon et signum ardentissimæ charitatis erga pauperes, quos nolebat pudore affici propter defectum vini; nec Christus petitionem matris, ut nimis importunam, reprobavit, sed sapientiæ et potestatis plenitudinem pro libitu sese communicantem ostendit, juxta illud D. Aug. l. 4. de consensu Evangelistarum c. 10. *Non repellens de qua suscepit carnem, sed suam tunc maxime insinuans divinitatem: quæ divinitas illam etiam feminam fecerat, non in illa facta erat.*

Quæres, *quomodo B. Virgo fuerit impeccabilis, an physice, an moraliter?*

Resp. Non fuit impeccabilis physice, sed tantum moraliter.

Prob. prima pars: Quia impeccabilitas physica, qua nimirum tollitur omnis potentia peccandi etiam venialiter, convenit soli comprehensori, cum oritur ex amore Dei necessario, et ejusdem visione intuitiva; atqui B. Virgo fuit viatrix in hac vita; ergo, etc.

Prob. secunda pars: Quia impeccabilitas moralis, qua nimirum per confirmationem in gratia, tollitur actu et de facto peccare, convenit omni, qui actum peccaminosum non potest committere, propter specialem Dei assistentiam, protectionem, et specialia auxilia, quæ ita contemperantur libero arbitrio, ut infallibiliter omnem peccaminosum actum removeant; atqui talis fuit B. Virginis impeccabilitas; ergo.

Hæc itaque de ineffabili Incarnationis mysterio dicta sufficiant: superest ut theoriæ praxim jungamus; atque amantissimum Redemptorem nostrum Jesum Christum ita intime et jugiter diligamus, veneremur, et adoremus in terris, ut dilectioni, venerationi, et adorationi nullus sit unquam finis imponendus in cælis. Amen.

TRACTATUS

DE GRATIA CHRISTI.

PROOEMIUM

Gratia, secundum vim nominis, significat donum gratis collatum. *Si autem gratia* inquit Apostolus, Rom. 11. *jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia*.

Juxta hanc generalissimam gratiæ acceptionem, omnia Dei beneficia creaturis concessa, v. g. creatio, conservatio, etc. nomine gratiæ venire possunt; ac strictius a Theologis usurpatur, ut designentur omnia dona quæ intuitu meritorum Christi hominibus conferuntur ad vitam æternam obtinendam, et definitur:

Donum supernaturale gratis a Deo collatum, quod de se tendit ad actum et finem supernaturalem. Gratia sic sumpta dividitur in externam et internam.

Gratia *externa* est donum, quod hominem exterius tantum afficit, ut sunt prædicatio Evangelii, lex, miracula, bona exempla, etc.

Gratia *interna* est donum, quod hominem interius afficit, sive ipsi insit per modum habitus, sive per modum actus transeuntis. Hæc dividitur in gratiam gratis datam, et gratiam gratum facientem.

Gratia *gratis data* est donum, quod alicui conceditur primario et per se propter aliorum salutem; talia sunt dona prophetiæ, miraculorum, linguarum, et alia quæ Apostolus, *Rom.* 11. commemorat. Dicitur *gratis data*, non quod sola gratis detur, omnis enim gratia gratis datur; sed quod eo præcipue nomine gratia est respectu illius, cui confertur.

Gratia *gratum faciens* est donum, quod ad propriam salutem illius, cui confertur, primario et per se ordinatur. Dicitur *gratum faciens*, quia eum, cui datur, Deo gratum reddit, aut reddere apta est. Hæc vel est actualis, vel habitualis.

Gratia *actualis* est auxilium quoddam internum, intellectui aut voluntati a Deo transeunter impressum, quo potentiæ illæ, de se insufficientes, adjuvantur ad eliciendos actus supernaturales, quibus justitia, vel justitiæ incrementum obtinetur. Hinc hominem Deo gratum reddit efficienter.

Gratia *habitualis* est qualitas homini permanenter inhærens, quæ ipsum formaliter reddit Deo gratum et sanctum. Est enim forma, qua existente, sumus Deo grati.

Cum igitur ab hac utraque gratia, actuali quæ efficienter, et habituali quæ formaliter sanctificat, tota hominis salus, et æterna felicitas pendeat: hunc Tractatum in duas Dissertationes dividimus; in *prima* agemus de gratia actuali, in *secunda* de gratia habituali.

DISSERTATIO I.

De gratia Actuali.

Nota. Ut omnia, quæ spectant gratiam actualem interiorem, dilucide pertractemus, hanc Dissertationem in tria Capita distribuemus. *Primum* erit de necessitate gratiæ. *Secundum* de ejusdem natura et divisione. *Tertium* de ejus dispensatione ac distributione.

CAPUT PRIMUM

De necessitate gratiæ actualis interioris in statu naturæ lapsæ.

Nota. Circa necessitatem et existentiam gratiæ actualis interioris varie erraverunt:

I. Pelagius qui in tantum gratiæ fuit inimicus, ut docuerit hominem lapsum per solas naturæ vires, absque ullo gratiæ interioris auxilio, posse quodlibet opus salutare peragere, omnia Dei mandata observare, tentationes quascumque superare, pravas cupiditates convellere, ac tandem beatitudinem æternam consequi. Quod si ad effugiendam damnationem Concilii Diospolitani, aliquam dari gratiam confessus fuerit, per gratiam intellexit liberum arbitrium, eo quod gratis a Deo in creatione concederetur. Cum autem a Catholicis objurgaretur, quod nullam præter liberum arbitrium, admitteret gratiam, novum gratiæ externæ genus adinvenit, legem, nempe, doctrinam, et exempla Christi. Cum vero denuo urgeretur ut gratiam interiorem admitteret, aliquam visus est admisisse, non quidem qua moveretur voluntas ad bonum, sed tantum qua illustraretur intellectus ad mandata divina, non simpliciter, sed facilius adimplenda; hancque illustrationis gratiam dicebat *secundum merita nostra dari*. Hæc omnia constat ex Div.

August. *lib. de hæresibus, hæresi* 88. et pluribus aliis locis maxime libri *de gratia Christi*.

Itaque errores Pelagianorum circa gratiam, in hoc consistebant, quod negarent tum necessitatem, tum gratuitatem gratiæ actualis interioris; quos errores Pelagius, tum per se, tum per discipulos suos, maxime per Cœlestium, et Julianum Capuanum, aut Eclanensem Episcopum disseminavit.

II. Semipelagiani, Massilienses communiter dicti, (quorum principes fuerunt *Joannes Cassianus*, Collator dictus, et *Gennadius*, Presbyteri Massilienses, *Faustus* Regiensis Episcopus, etc. quibus præiverat *Vitalis* Carthaginensis) cum convenissent Massiliæ ad conciliandum libertatem cum gratiæ necessitate et gratuitate, in varios prolapsi sunt errores, qui ad tria Capita revocari possunt circa præsentem materiam, scilicet:

1. Quod docuerint initium fidei et salutis esse a nobis: nosque solis liberi arbitrii viribus posse conari, vel ordiri opus salutis, ut ferunt DD. Prosperus et Hilarius Arelatensis, *Ep. ad Aug.*

2. Quod asseruerint hominem per nisum et conatum naturalem mereri gratiam ad opus salutare ulterius perficiendum, et salutem æternam consequendam, si non de condigno, saltem de congruo: ex quo sequebatur gratiam secundum merita humana dari; ipsamque non prævenire voluntatem, a qua e contra præveniri debebat. Ita asserit idem Hilarius, *ep. ad August.*

3. Quod voluerint, (saltem aliqui) perseverantiam usque in finem a nostro libero arbitrio pendere, nec esse donum Dei speciale, ut innuit D. Aug. lib. de dono perseverantiæ, c. 17. *Hæc dicentês*, inquit, *nolunt hominibus prædicari dona Dei esse, ut veniatur ad fidem, et permaneatur in fide*.

III. Lutherus et *Calvinus*, liberi arbitrii vires ita extenuant ac deprimunt, ut nihil omnino boni moralis per solas naturæ vires fieri posse contendant. Immo volunt omnia opera quæ fiunt, non tantum sine speciali gratiæ auxilio, sed etiam sine fide justificante, esse peccata; ex quo sequitur, etiam ea opera, quæ ex speciali gratiæ auxilio ab infidelibus fiunt, vitiosa esse et peccaminosa.

IV. Bajus, et *Jansenius*, cum novatoribus pariter docent: 1. Gratiam habitualem ita necessariam esse ad quodlibet opus bonum morale, ut omnia peccatorum opera sint peccata, ut patet ex hac propos. 35. Baji: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est*. Docent 2. omnes infidelium virtutes vera esse vitia; et omnia eorum opera vera esse peccata. Sic docet Bajus, prop. 25. et 27. *Omnia infidelium opera sunt peccata, et Philosophorum virtutes sunt vitia. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet*. Et Jansenius, l. 4. de statu naturæ lapsæ, c. 17. in tit. ait: *Insania, error, impietas, contraria Christianorum sensui, Scripturis, et fidei; quod infidelium sit ulla vera virtus vel opera sine peccato, juxta Augustinum et Concilium Arausicanum*. Idem censuit *Quesnellus* in suis reflexionibus moralibus.

Ut hos omnes gratiæ Christi hostes debellemus, videndum est: 1. Utrum gratia Christi actualis et interior necessaria sit in statu naturæ lapsæ ad operis salutaris effectionem, aut inchoationem? 2. Utrum sit necessaria ad perseverandum in accepta justitia usque in finem vitæ? 3. Utrum gratia interior sit necessaria ad boni moralis effectionem? 4. Ad quodnam bonum morale naturale efficiendum gratia interior necessaria sit, vel non? quæ omnia solventur sequentibus quæstionibus.

QUÆSTIO I.

Utrum gratia Christi actualis interior necessaria sit, in præsenti statu, ad operis salutaris effectionem, aut saltem inchoationem.

CONCLUSIO I.

Nullus homo lapsus, sive justus, sive injustus, in præsenti statu, potest sine gratia interiori præveniente efficere aliquod opus salutare, id est, opus conducens ad vitam æternam: Est de fide contra Pelagianos.

Prob. Ex Scriptura, Jo. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. Quomodo autem trahit? per fidem; ergo fides, quæ est donum salutare, est a solo Deo; unde ibidem dicitur: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille*.

Joann. 15. *Sine me nihil potestis facere*, nempe quod conducat ad vitam æternam.

2. Ad Cor. 3. *Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Et 1. Cor. 4. *Quis te discernit? quid autem habes quod non accepisti?* Ex quibus omnibus locis sic argumentor: Qui non potest venire ad Deum per fidem, nisi tradatur ab ipso Deo; nec quidquam facere potest in negotio salutis, nisi adjuvetur a Christo; nec aliquid salutare potest cogitare, nisi ad id sufficientiam recipiat a Deo per Christum, nec ullum habet meritum, quod non receperit a Deo; ille non potest quidquam boni salutaris facere absque præveniente interiori gratia Christi: *atqui*, ex omnibus locis supra allatis, et infinitis aliis, homo lapsus talis est; ergo.

Prob. 2. *ex PP.* inter quos unus sufficiat August. qui, *lib. de gratia Christi*, c. 26. ait: » Gratiam ... sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quoad pietatem pertinet, veramque justitiam, fieri posse non dubitet. Non quo modo ille (*Pelagius*) qui cum dicit, *propterea dari gratiam, ut quod a Deo præcipitur, facilius impleatur*, quid de illa sentiat, satis ostendit, scilicet quod etiam sine illa, etsi minus facile, fieri tamen, quod divinitus præcipitur, potest ". *Porro D. Doctor*, c. 29. *Pelagium increpans, ait:* » Tolle, *facilius*, et non solum plenus, verum etiam sanus est sensus, si ita dicatur, ut quod per liberum facere jubentur homines arbitrium, possint implere per gratiam. Cum autem, *facilius*, additur, adimpletio boni operis etiam sine Dei gratia posse fieri, tacita significatione suggeritur, quem sensum redarguit, qui dicit: *Sine me nihil potestis facere* ".

Prob. 3. *Ex Conciliis:* Diospolitano, in quo omnes Pelagii errores fuerunt damnati, cui interfuit Pelagius ipse, qui abutendo gratiæ nomine, damnationem effugit.

Carthaginensi III. c. 4. » Quisquis dixerit, gratiam Dei per Jesum Christum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit ". De hoc Concilio loquens S. Prosper in resp. ad objectiones 8. Gallorum: » Cum 214. Sacerdotibus, quorum constitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus est, dicamus gratiam Dei per J. C. Dominum ... ad facien-

dem justitiam nos per actus singulos adjuvare: ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere, valeamus".

Arausicanum II. c. 7. definit: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere posse confirmet, absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur spiritu.*

Prob. 4. *ratione:* Quia media debent esse proportionata fini, et ejusdem cum illo ordinis; atqui opera salutaria sunt media ad salutem æternam, quæ est supernaturalis; ergo debent esse supernaturalia; atqui non possunt esse supernaturalia, nisi præveniantur et excitentur gratiæ supernaturalis auxilio; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Fides est opus salutare; atqui fides haberi potest sine prævenientis gratiæ interioris auxilio; ergo.

Resp. *nego min.* Quæ repugnat Apost. (*Ephes.* 2. *v.* 8.) dicenti: *Gratia salvati estis per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Unde de se ipso, 1. *Cor.* 7. *vers.* 25. dicit: *Misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.* Ubi Apostolus non ait, *quia fidelis eram,* observat D. August. (*L. de prædest. Sanctorum, cap.* 3.) *fideli ergo datur quidem, sed data est etiam ut esset fidelis.*

Inst. 1. Mysterio credibiliter proposito, potest homo ratione utens assentiri et credere, absque gratiæ interioris auxilio; ergo.

Resp. *dist. ant.* Potest sine gratiæ interioris auxilio assentiri et credere, fide humana et sterili, *conc.* fide supernaturali et salutari, *nego ant.* quod est contrarium huic Tridentinæ definitioni: » Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei gratia justificationis conferatur, anathema sit".

Inst. 2. Fides data mysterio revelato propter Dei revelantis auctoritatem, eo ipso supernaturalis est; ergo est salutaris, etiam absque gratiæ interioris auxilio.

Prob. ant. Actus suam desumit speciem ab objecto; atqui objectum illius fidei est supernaturale; ergo fides illa supernaturalis est.

Resp. *dist. maj.* Actus suam speciem desumit ab objecto, simul et principio operandi, *conc.* ab objecto tantum, *nego maj.* Ut enim actus sit intrinsece supernaturalis, non sufficit ut circa objectum supernaturale versetur, sed insuper requiritur ut procedat a principio supernaturali; facultas enim non potest ultra vires proprias tendere, nisi per formam aliquam superadditam vegetetur et corroboretur.

Inst. 3. Potest quis, propter motiva credibilitatis propius inspecta, per lumen naturale, tanta cum certitudine assentiri veritatibus revelatis, quanta alter assentiretur per gratiam interiorem; ergo ejus fides erit æque salutaris.

Resp. 1. *nego ant.* Cum Bellarm. (*L.* 6. *de gratia et lib. arbitrio, c.* 3.). » Argumenta enim, *inquit,* quæ articulos fidei nostræ credibiles faciunt, non talia sunt, ut fidem omnino indubitatam reddant, nisi mens divinitus adjuvetur; *unde* res credibiles sine alia gratia, credi possunt, sed humana fide, non divina".

Resp. 2. *nego conseq.* Quia naturalis ejusmodi fides proportionem non haberet cum supernaturali beatitudine; ergo non esset medium ad illam perducere aptum.

Inst. 4. Hæretici suis falsis figmentis firmissime, et ad mortem usque adhæserunt absque ullo gratiæ adjutorio; ergo pariter citra gratiam poterit homo veritatibus revelatis et credibiliter propositis, cum summa certitudine, adhærere.

Resp. *nego conseq.* » Non est enim eadem ratio veri et falsi, sicut nec est eadem ratio boni et mali, *ait Bellarm. cit.* potest enim homo peccator ex animo, ac toto corde blasphemare Deum; non tamen potest ex animo ac toto corde laudare Deum, sine speciali gratia: ita poterit sua figmenta, quamvis aliis incredibilia, ipse facile credere propter affectum erga res suas, nec tamen poterit sine speciali gratia Dei res divinas credere. Addo præterea ejusmodi homines, sicut temere credunt falsa, et diabolica, ita etiam temere credere vera et divina, non autem, sicut diximus, *Ut oportet,* id est, pio affectu, ut res a Deo revelatas, et quibus falsum subesse nulla ratione possit".

Objicies 2. D. Aug. in expos. Epist. ad Rom. ait: *Quod credimus, nostrum est; quod autem bonum subsequens operamur, illius est, qui credentibus dat Spiritum Sanctum.* Ergo credere, etiam fructuose, non est ex gratia.

Resp. D. Aug. hanc prop. ut erroneam revocavit *l.* 1. *retract. c.* 23. his verbis: *Quod dixi:* quod credimus nostrum est, etc. » Profecto non dicerem, si jam scirem etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem spiritu. Utrumque ergo nostrum est propter arbitrium voluntatis, et utrumque tamen datum est per spiritum fidei et charitatis".

Objicies 3. Saltem homo justus, habituali gratia donatus, et bonis habitibus instructus, potest absque gratia actuali voluntatem præveniente, facere aliquod opus conducens ad vitam æternam. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Tum quia, *Jo.* 13. de justis dicitur: » Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. *Qua comparatione vitis et palmitum utitur Conc. Trid.* sess. 7. c. 16. *dicens:* Cum enim ille ipse C. J. tamquam caput in membra, et tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, et comitatur et subsequitur, et sine quo, nullo pacto, Deo grata et meritoria esse possent, *præiverat Concil. Arausicanum II.* can. 9. *dicens:* Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur". Nequidem justus hic excipitur; cujus rei ratio est, quia per peccatum originale adeo vitiata et infirma facta est nostra voluntas, atque ita torpet circa bonum, ut excitari debeat gratia præveniente, ad volendum bonum ad salutem conducens.

CONCLUSIO II.

Nullus homo lapsus, sine gratia interiori præveniente, potest incipere aliquod opus salutare. Est de fide contra Semipelagianos.

Prob. 1. Ex Scriptura et PP. 2. Corinth. 3. » Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. *Ad quæ verba D. Aug.* lib. de prædest. SS. c. 2. *ait:* Attendant hic, et verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei cœptum, et ex Deo esse fidei supplementum ... quod ergo pertinet ad religionem et pietatem, de qua loquebatur Apostolus, *si non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis:* Profecto non sumus idonei credere aliquid, quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, qua credere incipiamus, ex Deo est. Quocirca sicut nemo sibi sufficit ad incipiendum

vel perficiendum quodcumque opus bonum ... ita nemo sibi sufficit, vel ad incipiendam, vel ad perficiendam fidem, sed sufficientia nostra ex Deo est, quoniam fides, nisi cogitatur, nulla est ".

Divus Fulgentius, *lib. de incarnatione et gratia Christi*, exponens hunc Apost. textum. » Justus ex fide vivit, *ait:* Vita nostra a fide sumit initium. Quam fidem non ex nostra voluntate nasci, sed per Spiritum Sanctum unicuique dari, Beatus Paulus ostendit. *Et infra:* In hominis corde, nec concipi fides poterit, nec augeri, nisi eam Spiritus Sanctus effundat et nutriat ". Ergo a nemine unquam Deus potest præveniri.

Prob. 2. *Ex Conciliis*. Arausicano II. can. 5. » Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum ... non per gratiæ donum, idest, per inspirationem Spiritus Sancti ... sed naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius approbatur. *Et Can.* 7. Si quis per naturæ vigorem, bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti ... hæretico fallitur spiritu ".

Prob. 3. *ratione Theologica:* Ideo Semipelagiani asserebant hominem, sine gratia præveniente, posse incipere aliquod opus salutare, ut per illud mereretur gratiam divinam vires ulteriores suppeditaturam ad perficiendum et complendum opus salutare, a voluntate naturaliter expetitum. *Nam*, ait D. Hilarius, Ep. ad Aug. *Quod dicitur:* crede et salvus eris: *Unum horum exigi asserunt, aliud offerri, et propter id, quod exigitur, si redditum fuerit, id quod offertur, deinceps tribuatur*. Atqui consequens repugnat 1. naturæ gratiæ, quæ omnino gratuita est, nec meritis humanis rependitur. 2. Humilitati Christianæ, quæ cum Apostolo, 1. *Cor.* 4. clamat: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* ergo.

Prob. min. prima pars: Ex Div. Aug. *l. de prædest. SS. cap.* 2. dicente: » Si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus ... ac per hoc initium fidei nostræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis et supplementum ejus, et si quod aliud fideliter poscimus; sed contra hæc cur non potius audimus: quis prior dedit illi, et retribuetur ei? quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: *Et ipsum igitur initium fidei nostræ, ex quo, nisi ex ipso est? neque enim, hoc excepto, ex ipso sunt cætera, sed*, ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ergo gratia nullo modo rependitur meritis humanis ". Sed ut Semipelagianismus funditus evellatur,

Quæres; *An saltem homo, per solas naturæ vires, possit se præparare ac disponere ad gratiam?*

Resp. *negative:* Nam omnis dispositio quandam habere debet proportionem cum forma ad quam disponit; atqui actus morales naturales nullam habent proportionem cum gratia, quam non exigunt; ergo non possunt ad gratiam disponere. Hinc D. Aug. *l.* 1. *ad Simplicianum quæst.* 2. ait: » Nonne videmus quosdam homines utriusque sexus in conjugali castitate viventes sine querela, et tamen vel hæreticos, vel paganos, vel etiam in vera fide et vera Ecclesia sic tepidos, ut eos miremur meretricum et histrionum subito conversorum, non solum patientia et temperantia, sed etiam fide, spe et charitate superari? restat ergo ut voluntates eligantur: sed voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit quod delectet atque invitet animum, moveri nullo modo potest: hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate ".

Confirmatur, quia si homo posset se disponere ad gratiam per solas naturæ vires, hoc fieret vel per aliquem actum, saltem de congruo, meritorium: vel per desiderium recuperandæ salutis; vel tandem per pactum quo Deus decrevit homini, quod in se est facienti, dare gratiam; atqui nihil horum dici potest, ergo etc. *Non primum*, quod continet totum Pelagianismi virus, evertitque totam rationem gratiæ, quæ omnino debet esse gratuita. *Non secundum*, quia hoc desiderium est a gratia, ut de fide est definitum in Conc. Arausicano; cujus canones retulimus supra. *Non tertium*, quia hujus fictitii pacti nullum, vel levissimum vestigium reperitur in Scripturis; unde Clerus Gallic. anno 1700. in censura propositionis contrariæ, dicit: » Pactum autem quod inter Deum et Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solum tacente, sed etiam adversante Scriptura et SS. PP. traditione prolatum ".

Solvuntur Objectiones Semipelagianorum.

Objicies 1. Prov. 16. dicitur: » Hominis est præparare animam et Domini gubernare linguam ... cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus ejus ". Ergo hominis est incipere opus salutare, cujus intuitu Deus properat et confert gratiam.

Resp. *dist. conseq.* Hominis est incipere opus salutare, ope gratiæ prævenientis, *conc.* per solas naturæ vires, *nego conseq.* Sensus ergo textus allati est, hominis esse animam, ope gratiæ prævenientis, præparare ad ulteriorem gratiam specialiorem, quæ necessaria est, ut pie cogitata, recte et fructuose eloquatur.

Inst. 1. Ps. 87. dicitur: *Mane oratio mea præveniet te*. Ergo in negotio salutis voluntas hominis præveniet gratiam Dei.

Resp. *nego conseq.* In textu enim verbum, *Præveniet te*, sumitur pro verbo, maturabit ad te tendere, quod non fit sine gratia præveniente et inspirante, quia, ut ait Apost. Roman. 8. » Spiritus enim adjuvat infirmitatem nostram; nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus ".

Inst. 2. Zach. 1. Deus dicit: *Convertimini ad me, et convertar ad vos*. Ergo homo debet incipere negotium salutis.

Resp. *dist. conseq.* Homo debet incipere negotium salutis, præventus et excitatus a gratia divina, *conc.* per vires naturales, *nego conseq.* Conversio enim hominis ad Deum, est fructus gratiæ prævenientis, et conversio Dei ad hominem designat gratiæ subsequentis, aut etiam justificantis collationem; atque ita consentit Zacharias Jeremiæ dicenti, c. 31. *Converte me et convertar*, cum hoc, ex diversis loquendi modis, emolumento, quod Zacharias hominis libertatem, Jeremias vero præviam gratiæ motionem astruat; ut observat Concil. Trid. *Sess.* 6. *cap.* 5. his verbis: *Cum dicitur*, convertimini ad me, et ego convertar ad vos, *libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus:* converte nos, Domine, ad te, et convertemur: *Dei gratia nos præveniri confitemur*.

Inst. 3. Apost. *Rom.* 7. v. 18. ait: *Velle adjacet mihi; perficere autem bonum non invenio*. Ergo desiderium salutis est a nobis.

Resp. *dist. conseq.* Est a nobis, a gratia excitatis, *conc.* a nobis solis, *nego ant.* Id constat ex ipso Apostolo, qui *Philipp.* 2. ait: *Deus est qui operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate*. Bona ergo Apostoli voluntas erat ex gratia præveniente, quæ ipsum movebat ad volendum bonum, quod, propter contrarios concupiscentiæ motus, non poterat tam prompte, ac facile perficere, ex quo necessa-

ria erat gratia ulterior adjuvans, quæ daret et ipsum agere.

Objicies 2. In Scripturis multa leguntur exempla eorum, qui, absque gratia, salutis suæ initium posuerunt; ergo.

Resp. *nego ant.* Cujus contrarium fuit definitum in Concil. Arausicano II. Canon. 3. his verbis: » Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere ut invocetur a nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ et Apostolo idem dicenti": *inventus sum a non quærentibus me: palam apparui his qui me non interrogabant*.

Prob. ant. Cornelius Centurio, *Act.* 10. *per bonam voluntatem et eleemosynas obtinuit fidem in Christum;* atqui hanc bonam voluntatem habuit, et eleemosynas fecit absque gratia; ergo.

Resp. *nego min.* Nam Cornelius, antequam instructus esset a D. Petro, supernaturalem gratiam actualem habuit, quæ fuit principium bonæ illius voluntatis et eleemosynarum, ut definiit Concil. Arausicanum, Can. 25. » Unde manifestissime credendum est, quod et illius latronis, quem Dominus ad Paradisi patriam revocavit, et Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, et Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum, etc.

Objicies 3. Multi PP. antiquiores docuisse videntur gratiam Dei bona hominis voluntate præveniri; ergo, etc.

Prob. ant. Ex S. Irenæo, qui *lib.* 4. *c.* 37. docet: » Prophetas hortaris homines ad justitiam, et ad bonum opus, quia hoc in nobis est". Ergo.

Resp. *dist. ant.* Quia hoc in nobis est, per liberum arbitrium gratia motum et excitatum, *conc.* sine gratia, *nego ant.* Agit itaque contra Simonianos, et Marcionitas, qui docebant voluntates nostras ineluctabili necessitate ad bonum aut malum propelli, contra quos demonstrat ex exhortationibus, quibus ad virtutem incitamur, esse in nobis liberum arbitrium, quod verum est. Ad bonum autem salutare inchoandum et perficiendum necessariam esse gratiam agnovit Divus Irenæus, qui *lib.* 3. *cap.* 17. ait: » Sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat; sic et nos fructum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus ad vitam sine superna voluntaria pluvia".

Inst. 1. Div. Aug. *lib. de prædestin. SS.* ait: » Salus solius religionis hujus, per quam solam veram salus vera veraciter promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, et cui defuit, dignus non fuit". Ergo.

Resp. *dist. ant.* Nulli unquam defuit, qui dignus fuit per auxilium gratiæ, *conc.* per solas naturæ vires, *nego ant.* Sese explicat Div. Augustin. *lib.* 2. *retractat. cap.* 31. dicens: *Non ita dixi, tamquam ex meritis suis quisque dignus fuerit, sed quemadmodum ait Apostolus,* non ex operibus, sed ex vocante Deo.

Inst. 2. Div. Chrysostomus, variis in locis, docet hominem seipsum ad gratiam per solas naturæ vires posse præparare. Sic, *Hom.* 12. *in Epist. ad Hebræos,* ait: » Oportet nos primum bona eligere, et tunc affert quæ sua sunt. Non prævenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc affert auxiliationem ... nam nostrum quidem est præeligere et velle, Dei autem est perficere, et ad finem deducere".

Resp. *nego ant.* Totus quidem ibi est Div. Chrysostomus in defendendo contra Manichæos lib. arbitrio, et excutienda hominum negligentia, ne scilicet putent se in omnibus a Deo sic præveniri per gratiam, ut nihil sibi agendum relinquatur; verum non rejicit D. Doctor necessitatem gratiæ ad actus salutares, quam variis locis astruit, v. g. Hom. 13. in Jo. *Gratia Dei semper in beneficiis priores sibi partes vindicat*. Et Hom. 12. in Ep. ad Hebræos astruit tum liberum arbitrium, tum necessitatem gratiæ, dicens: » Etiamsi curras, etiamsi studium ponas, ne tuum esse existimes quod recte gestum est. Nam nisi e superis opem adipiscaris, frustra erunt omnia ... frustra currimus, si totum esse nostrum existimamus, si non plus Deo tribuimus. Non enim suum esse totum voluit Deus, ne videretur nos temere coronare. Neque rursus nostrum, ne incidamus in arrogantiam". Ex quo evidenter patet, mentem Div. Chrysostomi esse, quod Deus non præveniat nostras voluntates, totum faciendo, et nihil nobis agendum relinquendo; sed cum parati fuerimus per bonum usum gratiæ prævenientis acceptæ, puta gratiæ orationis et boni desiderii, tunc Deus multas ulteriores et potentiores gratias nobis suppeditet, quibus homo et justificationem, et præsertim perseverantiam usque in finem, possit obtinere.

Inst. D. Hier. *dial.* 3. *contra Pelagianos,* ait: *Nostrum est incipere, illius perficere, nostrum offerre quod possumus, illius perficere quod non possumus*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Nostrum est incipere cum gratia excitante, *conc.* sine gratia, *nego ant.* Sese explicat D. Doct. epist. ad Demetriadem: *Velle et nolle nostrum est,* inquit, *ipsumque, quod nostrum est, sine Dei misericordia nostrum non est*.

Objicies 4. Stare non potest libertas cum necessitate gratiæ ad opera salutaria inchoanda et perficienda; ergo etc.

Resp. *nego ant.* Quia per gratiæ collationem, confirmatur potius libertas, quam tollitur, ut docet Div. August. (*Lib. de Spiritu et littera, cap.* 30.) his verbis: *Liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, sed stabilitur*. Rationem reddit *ibid.* Div. Doctor, *quia nempe gratia sanat voluntatem, qua justitia libere diligitur*. Non ergo per gratiam liberum arbitrium extinguitur; quandoquidem ejus motioni et excitationi potest consentire vel dissentire, prout definivit Concil. Trident.

Inst. Si gratia nos, pro Dei beneplacito, prævenit, sequitur 1. Quod Deus sit personarum acceptor, cum uni det, alteri deneget gratiam. 2. Quod oratio fiat frustra. 3. Quod nullus exhortationi aut correptioni locus relinquatur. 4. Quod negligentiæ aut desperationi locus detur; atqui omnia illa sunt absurda; ergo.

Resp. *nego sequel.* 1. Etenim Deus, ex eo, quod pro beneplacito suo nos præveniat, non est personarum acceptor, tum quia personarum acceptio non est, nisi cum ea, quæ debentur ex justitia, secundum justitiæ leges non distribuuntur, quod in distributione gratiæ, quæ nemini ex justitia debetur, locum non habet; tum quia gratia præveniens nemini deest, ut infra probabitur, quamvis illam Deus secundum mensuram diversam, pro beneplacito suo, elargiatur.

2. Oratio non fit frustra, quia dum fit ex gratia præveniente, valet ad consequendam gratiam subsequentem; unde D. Aug. (*L. de corrept. et gratia c.* 1.) ait: *in oratione cognosce, unde accipias, quod vis habere*.

3. Locus est exhortationi, et correptioni, tum quia in ipsa exhortatione et correptione Deus cordis aures sæpe aperit interius ut homines audiant et obediant. *Corripitur,* ait D. Aug. ib. c. 6. » ut strepitu concionis forinsecus insonante atque flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione, operetur et vel-

le". Tum quia *dolor ille, quo sibi displicet* homo, ait D. August. ib. c. 5. » quando sentit correptionis aculeum, excitat eum in majorem orationis affectum, ut Deo miserante incremento charitatis adjutus, desinat agere pudenda et dolenda, et agat laudanda atque gratanda ".

4. Non datur locus negligentiæ aut desperationi, sed potius acuitur diligentia, dum significatur gratiam a nobis non pendere, et periculum esse, ne si dissentiendo reddatur inutilis, subtrahatur, spes autem firmatur, dum auxilium divinum, quo nostra juvetur infirmitas, promittitur.

Objicies 5. Axioma theologicum, *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*. Ergo homo potest per vires naturales sese ad gratiam præparare.

Resp. *dist. axioma:* Facienti quod in se est, ex gratiæ viribus, *conc.* ex naturæ viribus, *nego*. Axioma enim, hoc ultimo sensu intellectum, damnatum est a Clero Gallicano, an. 1700. *Tanquam instaurans Semipelagianismum, mutatis tantum vocibus*.

Inst. 1. Illud axioma est D. Thomæ et aliorum Theologorum plurimorum, asserentium gratiam a Deo non denegandam homini per naturæ vires quod in se est facienti; ergo temerarie fuit a Clero Gallicano censuræ notatum.

Resp. *dist. ant.* Asserunt gratiam non denegandam homini per naturæ vires a Deo motas et excitatas, quod in se est facienti, *conc.* per naturæ vires solas, *nego ant.* Clare hoc asserit D. Th. *in c.* 10. *Ep. ad Rom. lect.* 3. dicens: » Quod aliqui faciunt quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum, secundum illud Thr. 5." Converte nos, Domine, ad te, et convertemur.

Inst. 2. D. Th. de veritate, *q.* 14. *art.* 11. *ad* 1. dicit: » Ad divinam providentiam pertinere, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur. Si enim aliquis in sylvis, vel inter bruta animalia nutritus, ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni et fuga mali, certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium". Ergo mens ejus est, hominem per solas naturæ vires posse se ad gratiam disponere.

Resp. *nego conseq.* Mens enim, et vera Div. Thomæ sententia, quærenda est specialiter in ejus Summa, quæ postremum ipsius opus est: porro in ea (1.2. *q.* 109. *a.* 6. *ad* 2.) dicit: *Quod nihil homo potest facere, nisi a Deo moveatur, secundum illud Jo.* 15. Sine me nihil potestis facere. *Et ideo cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis secundum quod est motus a Deo*.

QUÆSTIO II.

Utrum gratia Christi actualis interior sit necessaria ad perseverandum in accepta justitia usque ad finem vitæ.

Nota 1. Perseverantia, ex D. Aug. *l. de dono perseverantiæ, c.* 1. sumi potest secundum quid vel simpliciter.

Perseverantia *secundum quid* est ea, qua homo justus, per aliquod tempus, sed non usque ad mortem, perseverat in accepta justitia, per prosecutionem boni et fugam mali.

Perseverantia *simpliciter*, definitur ab Aug. *donum Dei quo usque in finem perseveratur in Christo*, id est, usque in finem vitæ; *finem autem dico*, inquit, *quo vita ista finitur, in qua tantummodo periculum est ne cadatur*. De hac sola hic loquimur.

Nota 2. Dupliciter contingere potest, ut aliquis in gratia justificante perseveret usque ad mortem. 1. Cum post acceptam gratiam justificantem quis moritur antequam ullum actum liberum possit exercere, v. g. cum infans baptizatus moritur ante adeptum usum rationis, vel adultus statim post acceptam justitiam. 2. Cum justus adultus aliquandiu vivit post acceptam gratiam sanctificantem, et in observantia mandatorum Dei, tentationum victoria, ac virtutum exercitio ad mortem usque jugiter perseverat.

Nota 3. Quæstionem hic non esse de infantibus, qui post Baptisma ante usum rationis adeptum moriuntur; nec de adultis justis, qui e vita excedunt statim post acceptam gratiam justificantem: *constat* enim erga istos, tam infantes, quam adultos, elucere specialem Dei protectionem et singularem providentiam, quæ fit ut tunc, et in talibus circumstantiis, moriantur, juxta illud Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, placita enim erat Deo anima illius. Propter hoc properavit illum educere de medio iniquitatum*. Constat similiter in istis non necessariam esse gratiam perseverantiæ internam, illustrationis animam et inspirationis, qua nec sunt capaces infantes, nec indigent adulti statim post acceptam justificationem decedentes.

Quæstio igitur est de adultis, qui post justificationem aliquandiu vivunt, et pugnandum habent contra dæmonem, mundum, et carnem. Itaque

CONCLUSIO.

Homo justus in præsenti statu, sine speciali divinæ gratiæ auxilio, non potest in accepta justitia perseverare usque ad finem vitæ.

Prob. 1. Ex Scripturæ textibus, quibus D. Aug. *lib. de dono perseverantiæ,* probat perseverantiam esse speciale donum Dei.

Cap. 2. ait: *Si Perseverantia non sit donum Dei, quomodo verum est, quod Apost. Phil.* 1. ait: Vobis datum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo: *Horum quippe unum pertinet ad initium, alterum ad finem; utrumque tamen est Dei donum, quia utrumque dictum est esse donatum*.

Cap. 7. in hæc *Ps.* 79. verba: Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi, et non discedimus a te; *ait:* Manus igitur Dei est ista, non nostra, ut non discedamus a Deo. Manus, inquam, ejus est ista, qui dixit Jer. 32. " Timorem meum dabo in cor eorum, ut a me non recedant. » Propter quod et posci a se voluit, *ne inferamur in tentationem:* quia si non inferamur, nulla ab eo ratione discedimus: quod poterat nobis, etiam non orantibus, dari, sed oratione nostra nos voluit admoneri, a quo recipiamus hæc beneficia".

Cap. 5. In hæc verba orationis Dominicæ: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo, *ait:* Cum dicunt Sancti, *et ne nos inducas in tentationem, etc.* quid aliud, quam ut in sanctitate perseverent, precantur? *Additque perseverantiam* esse Dei donum, cum ab illo poscitur, satis aperteque monstratur. *Nam, ut ait, c.* 2. Irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur ipsum non dare".

Prob. 2. *Ex Conciliis:* Arausicano II. Can. 10. » Adjutorium Dei, etiam renatis ac sanctis, semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare. *Trid. sess.* 6. *Can.* 22. Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio Dei, in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit".

Idem definiit Cœlestinus S. P. *in Ep. ad Episco-*

pos Galliæ, dicens: » Neminem etiam Baptismatis gratia renovatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, et ad vincendas carnis concupiscentias, nisi, per quotidianum adjutorium Dei, perseverantiam bonæ conversationis acceperit ".

Prob. 3. *ratione*: Quia gratia perseverantiæ hominem reddit in bono ita immobilem, ut finem, nempe mortem in Christo, indeclinabiliter assequatur; atqui homo justus cum gratia justificante et donis eam comitantibus, ac etiam cum auxiliis gratiæ ordinariis, non est ita immobilis in bono, ut finem indeclinabiliter assequatur, ob illius voluntatis mobilitatem; ergo gratia perseverantiæ est donum speciale ab illis auxiliis distinctum, quod ideo a Conc. Trid. *Can.* 16. vocatur, *Magnum perseverantiæ donum*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Omni justo debetur gratia, cum qua perseverare possit; ergo perseverantia non est speciale donum.

Resp. *dist. ant.* Omni justo debetur gratia communis et sufficiens, cum qua perseverare possit, saltem mediate, *conc.* gratia specialis, cum qua actu perseveret, *nego ant.* Itaque omnes justi donum habent sufficiens, cum quo possunt usque ad finem perseverare, saltem mediate, quia habent gratiam, qua per orationes et bona opera possunt impetrare perseverantiæ donum; sed omnes non habent donum speciale et efficax perseverantiæ, quo fiat ut actu perseverant, neque tale auxilium eis debitum est; immo neque illud mereri possunt de condigno, sed tantum de congruo, juxta illud D. Aug. lib. de dono perseverantiæ c. 6. *Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest*.

Inst. 1. Homo justus habet jus ad gloriam, quæ in gratia habituali, velut fructus in semine, virtualiter continetur, juxta illud 1. Jo. 3. *Semen Dei est in illo*. Ergo perseverantia, quæ conjungit gratiam cum gloria non est speciale donum a gratia habituali distinctum.

Resp. *dist. ant.* Habet jus ad gloriam, mobile, *conc.* immobile, *nego ant.* Equidem justus habet jus ad gloriam, quandiu gratia habituali illustratur; verum non habet jus, ut usque ad mortem in gratia perseveret, quippe qui ratione liberi arbitrii ad bonum et malum, quandiu vivit, deflectere possit, unde, quando quis a Deo ita protegitur, ut non amittat gratiam instante morte, maximum est et specialissimum misericordiæ divinæ beneficium, de quo D. Aug. *lib. de dono persev. c.* 9. ait: » Ex duobus justis, cur huic donetur perseverantia usque ad finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt judicia Dei ". Est enim beneficium, quod Deus, ex mero suo beneplacito, quibus voluerit, largitur.

Inst. 2. Gratia habitualis est excellens quædam divinæ naturæ participatio, quæ cum concursu Dei generali sufficiens est ad omnia præcepta adimplenda, omnia peccata vitanda, etc. Ergo cum gratia habituali, et generali Dei concursu gratiæ debito, potest quis perseverare absque speciali auxilio.

Resp. *dist. ant.* Gratia habitualis sufficiens est, absolute, et secundum propriam virtutem, *conc.* relative ad infirmitatem hominis lapsi, *nego ant.* Licet enim gratia habitualis ex se sufficientem virtutem habeat ad quodlibet peccatum vitandum, et ejus occasiones expellendas, tamen ad id, in homine lapso, non est sufficiens, nisi speciali auxilio fulciatur ac roboretur: etenim, etiamsi gratia sanet animam, diluendo culpam, non tamen eam sanat, auferendo infirmitatem, quæ ex parte concupiscentiæ suboritur.

Inst. 3. Concil. Milevitanum *Can.* 8. definit: » Si quis dixerit gratiam, per quam justificamur per Christum, valere ad solam remissionem peccatorum quæ commissa sunt, et non in adjutorium, ne iterum committantur, anathema sit ". Ergo gratia habitualis sufficit, cum concursu Dei generali, ad vitanda omnia peccata.

Resp. *nego conseq.* Equidem gratia, qua justificamur, valet in adjutorium, ne peccata committantur ubi graves non urgent tentationes et occasiones peccati; ubi vero urgent tales ad peccandum illecebræ, præter gratiam habitualem, necessaria sunt auxilia specialia, quibus anima in aversione mali et boni prosecutione roboretur, ac immobiliter ad finem usque perseveret.

Inst. 4. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 11. *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur*. Atqui si perseverantia finalis specialis est gratia, quam Deus cui voluerit concedat, vel deneget, justificatos, quibus gratia illa denegatur, Deus desereret priusquam ab eis desereretur; ergo perseverantia non est gratia specialis, sed communis est omnibus justis.

Resp. *nego min.* Etsi enim perseverantia sit gratia specialis, non sequitur quod Deus justum, cui non conceditur, primus deserat, cum omni justo conferat auxilium vere ac relative sufficiens, ut perseverantiæ donum, (quod ex August. *suppliciter emereri potest*) impetrare possit; quod si non impetret, necesse est præcesserit aliqua ex parte justi culpa, sive sit negligentia et tepor in oratione, sive sit præsumptio quædam, ac occulta superbia, propter quam perseverantia a Deo denegatur; ex quo sequitur Deum prius a justo deseri, quam justus a Deo, judicio occulto, sed justo, deseratur, juxta illud D. Aug. lib. de corrept. et gratia, cap. 13. » Gratiam Dei suscipiunt (qui non sunt perseveraturi) sed temporales sunt, nec perseverant, deserunt et deseruntur. Dimissi enim sunt libero arbitrio, non accepto perseverantiæ dono, judicio Dei justo et occulto ".

Objicies 2 Ut quis in accepta justitia usque in finem perseveret, sufficit ut ultimum impleat præceptum; atqui illud implere potest cum auxilio ordinario; ergo ad perseverantiam non requiritur donum speciale.

Resp. *dist. min.* Potest cum auxilio ordinario implere ultimum præceptum, quatenus præcise præceptum est, *conc.* quatenus est ultimum, *nego min.* Ultimum siquidem non est, nisi quatenus mors contingit post ejus fidelem adimpletionem, quod singulari Dei beneficio tribui necesse est, cum in statu gratiæ justificantis ex hac vita eripi speciale sit donum Dei.

Quæres 1. *In quo præcise situm sit magnum perseverantiæ donum?*

Resp. Situm est in duobus. 1. In interno gratiæ actualis auxilio, quo homo justus, vel a peccando retrahitur, vel a suis peccatis, propter quæ a Deo deseri merebatur, cito resipiscit, ac tandem in accepta justitia finaliter perseverat, ut docet D. Aug. *l. de corrept. et gratia cap.* 12. dicens justis, in præsenti statu naturæ lapsæ, dari tale auxilium: Non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam, *ut per hoc donum nonnisi perseverantes sint*. 2. Situm est in singulari Dei protectione externa, qua Deus ab homine justo, qui per preces et alia pietatis opera perseverantiam impetravit, graves tentationes, peccandi occasiones, et alia salutis obstacula, removet, ac tandem mortem ejus cum gratia sanctificante conjungit.

Quæres 2. *An, et qualiter donum perseverantiæ finalis distinguatur a confirmatione in gratia?*

Resp. Probabilius est utrumque illud donum non

essentialiter differre, 1. *Quia* Scriptura sacra hoc utrumque donum pro uno eodemque dono indiscriminatim usurpat, Ps. 36. *Confirmat autem justos Dominus*. 2. ad Thess. 3. *fidelis autem Dominus est, qui confirmet et custodiat a malo*. Hoc autem Deus præstat iis, quibus donum perseverantiæ concessit. 2. *Quia* D. August. *l. de corrept. et gratia cap.* 12. utrumque donum pro uno eodemque usurpat, dum ait, Deum Apostolis dedisse *non solum justitiam, verum etiam in illa perseverantiam,* quos tamen certum est fuisse in gratia confirmatos.

Differunt tamen accidentaliter, 1. *Quia* confirmatio in gratia datur paucis, iisque singulariter privilegiatis; donum vero perseverantiæ datur omnibus qui cum gratia habituali ex hac vita rapiuntur, ex quo privilegium dici non potest. 2. *Quia* confirmatio in gratia supra perseverantiam addit majorem quandam gratiæ habitualis intensionem, majoremque copiam auxiliorum actualium; ex quo fit, ut, etsi graviores occurrant tentationes, facilior tamen ac suavior sit victoria in confirmatis, quam in perseverantibus.

Quæres 3. *Utrum homo in statu innocentiæ indiguerit auxilio ad reipsa perseverandum usque in finem?*

Resp. Affirmativa est probabilior.

Prob. 1. *Ex SS. PP.* D. Aug. *l. de corrept. et gratia cap.* 11. de primo homine dicit: » Ut reciperet bonum, gratiæ non egebat, quia nondum perdiderat; ut autem in eo permaneret, egebat adjutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset: et acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset, nam si habuisset, perseverasset ".

2. Divus Folgentius, *l. 2. ad Trasimundum cap.* 2. ait: *Profecto cognoscitur uniformi cunctos* (Angelos) *opprimi potuisse ruinæ consortio, nisi quos vellet, a casu pravitatis virtus illa* (gratiæ) *defenderet, quæ sola naturaliter mutari depravarique non possat*. Ubi pensanda sunt hæc verba, *nisi quos vellet,* quæ peculiarem favorem indicant.

D. Anselmus *l. de casu diaboli cap.* 2. ait: » Constat ergo, qood ille Angelus qui stetit in veritate, sicut ideo perseveravit, quia perseverantiam habuit, ita ideo perseverantiam habuit, quia accepit; et ideo accepit, quia Deus dedit ".

Prob. 2. Ratione D. Th. qui *lib.* 3. *contra gentes,* necessitatem auxilii ad perseverandum repetit a mobilitate voluntatis; atqui in statu innocentiæ voluntas fuisset mobilis ad bonum et malum; ergo licet homo in illo statu majorem ad perseverandum facilitatem habuerit, quam homo lapsus, tamen speciali divinæ Providentiæ cura indiguit, ut in bono immobiliter ad finem usque permaneret.

Dixi, *Probabilior,* quia negare non possumus oppositam sententiam probabilem esse, quæ si cui arrideat, illam amplecti poterit et tueri.

QUÆSTIO III.

Utrum gratia Christi interior sit necessaria ad boni moralis ordinis naturalis affectionem?

Nota. In omni opere morali bono, duo sunt distinguenda, nempe objectum seu officium, et finis, qui duplex est, *proximus*, nimirum, qui primo et per se ab agente intenditur, estque actionis motivum; et *ultimus,* ad quem actu, vel virtute, omnia referuntur, ipse vero ad nihil prorsus ordinari potest, v. g. In eleemosyna, *objectum,* est ipsum opus eleemosynæ; *finis proximus,* est sublevatio pauperis, *finis ultimus,* est Deus, ad quem opus eleemosynæ refertur, *vel actualiter* et formaliter, cum quis expresse et reflexe statuit dare eleemosynam propter Deum; *vel virtualiter,* cum quis, licet actu de referenda sua actione ad Deum non cogitet, facit tamen actionem moralem rectam, tum ex objecto, tum ex fine proximo; illa enim actio, quando nullo alio particulari fine perverso ex parte operantis vitiatur, ex se, et innato quasi motu, ad finem ultimum, Deum scilicet, refertur, eamque agens, generali quadam ac implicita intentione, ad illum referre dicitur.

Nota 2. Hic controvertitur de opere morali bono, tum ex objecto, tum ex fine et aliis circumstantiis; nam ultro quilibet admiserit bonum opus ex objecto et officio, absque gratia elici posse.

Nota 3. Licet quæstio procedat tum de infideli, tum de fideli peccatore, tamen satis erit de infideli agere; eo enim ipso quo probabitur infidelem posse absque gratia aliquod opus morale bonum agere, multo clarius fidelem peccatorem hoc posse demonstrabitur. Itaque sit

CONCLUSIO.

Infidelis potest absque gratia aliquod bonum opus morale naturalis ordinis velle, ac facere. Est certissima contra Bajum et Jansenium.

Prob. 1. Ex Script. *Rom.* 2. dicitur: » Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. » Ergo gentiles aliquod opus bonum naturalis ordinis possunt facere *naturaliter,* idest, sine gratia, sine fide, ut interpretantur Patres. Origenes in hunc locum: » Gentilis, *inquit,* qui cum legem non habeat, ipse sibi est lex, ostendens opus legis in corde suo, et ratione naturali motus, vel justitiam teneat, vel castitatem, vel temperantiam, etc. custodiat: iste licet a vita alienus videatur æterna, quia non credit in Christo ... videtur quod per ea quæ dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam, et honorem et pacem perdere penitus non posset. " Et D. Hieron. *in cap.* 29. *Esech.* ait: Perspicuum est condemnari nos comparatione gentilium, si illi lege faciant naturali, quæ nos etiam scripta negligimus, de quo plenissime Paulus ad Romanos disputat. "

Frustra reponunt adversarii 1. D. August. *lib. de spiritu et littera, cap.* 27. hunc Apostoli textum interpretari de gentibus ad fidem conversis; ergo male intelligitur de infidelibus.

. Resp. *enim nego conseq.* Equidem D. Aug. ut refelleret hæreticam Pelagianorum interpretationem, qui Apostoli testimonio abutebantur, ut dicerent nonnullos gentiles, sine fide et gratia Christi, universam legem observasse, veramque justitiam adeptos esse, textum Apostoli interpretatus est de gentibus ad fidem conversis; sed nostram interpretationem non excludit, immo eam approbat *ibidem*, dicens: " Si autem hi, qui naturaliter quæ legis sunt faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum quos Christi justificat gratia ... quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus ". Et ne quis dicat D. Doctorem loqui de operibus bonis ex officio et objecto tantum, non autem ex fine, subdit: » Quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitum, laudem, defensionemque, mereantur ". Quod autem, *vix,* invenitur, revera tamen invenitur. Postea rationem reddit, dicens: » Quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ, facere aliqua legis vel sape-

re". Et infra, post citatam textum Apostoli de infidelibus dicit: » Illi potius, qui eum verum Deum vera pietate non colant, habent tamen quædam opera bona in vita impia". Hæc de mente D. August. nullum relinquunt dubium.

Frustra reponunt 2. Fulgentium, *lib. de Incarn. et gratia, cap.* 25. dicere, eos Dei gratiæ contradicere, qui præfatum Apostoli textum gentibus incredulis assignant; ergo Apostolus loquitur duntaxat de gentibus ad fidem conversis.

Resp. *dist. ant.* D. Fulgentius dicit, etc. juxta sensum Pelagianorum, hoc Apostoli textu abutentium, tum ut ostenderent gentes ex solis naturæ viribus posse totam legem implere, tum ut probarent gentes justificari posse sine Christi fide, *conc.* juxta sensum PP. eo loco utentium, ut probarent, posse in infidelibus aliqua opera moraliter bona absque gratia, *nego ant.* quod satis ostendit Div. Doctor. *cap. sequenti*, dicens: Hominibus illis, quorum mentio facta est ab Apostolo, aliqua quidem bona opera, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, inesse posse: sed quia non charitate Dei fiunt, prodesse non posse": ad salutem videlicet æternam.

Hinc SS. Pontifices damnarunt hanc Baji prop. 22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom.* 2. gentes quæ legem non habent, etc. *intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*.

Prob. 2. *ex SS. PP.* Pio V. Greg. XIII. et Urbano VIII. qui hanc Baji prop. *Omnia opera infidelium sunt peccata, et Philosophorum virtutes sunt vitia*, damnarunt, immo et alias plures quæ istius sunt principia; talis est 37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ viribus ortum ducit, agnoscit*.

Item ex Clem. XI. qui has Quesnelli propositiones similiter damnavit 39. » Voluntas, quam gratia non prævenit ... est capax omnis mali, et incapax ad omne bonum; 40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem."

Prob. 3. *ratione:* Quia, ut docet Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 1. per peccatum Adami, *liberum arbitrium minime extinctum est; viribus licet attenuatum et inclinatum*. Ergo potest homo, solis liberi arbitrii viribus, aliqua opera moraliter bona propter finem honestum eficere; v. g. potest gentilis naturali pietate honorare parentes, naturali commiseratione sublevare proximi miseriam, quia id honestum est, et rationi naturali conforme; tales autem actiones sunt bonæ, tum ex objecto, tum ex fine et circumstantiis; ergo.

Confirmatur, quia sola actio bona honesta laudari potest et remunerari a Deo; atqui misericordia obstetricum Ægyptiarum infidelium erga masculos Hebræorum, quos contra edictum Pharaonis servaverunt, fuit a Deo laudata et remunerata. Exodi 1. » Benefecit Deus obstetricibus, et quia timuerunt Deum, ædificavit eis domos, *id est*, prolem copiosam eis concessit"; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Rom. 14. dicitur: *Omne quod non est ex fide, peccatum est*. Atqui nulla opera infidelium sunt ex fide; ergo.

Resp. *dist. ant.* Juxta proprium Apostoli sensum, quod non est ex fide agendorum, id est, ex bona conscientia, peccatum est; *conc.* quod non est ex fide credendorum, *nego ant.* Itaque Apostolus ibi de iis agit, qui cibos quosdam manducabant, quos tamen sibi illicitos existimabant, docetque eos peccare, quia agebant contra bonam fidem, seu, contra conscientiam, *quod autem non est ex fide*, id est, quod fit reclamante conscientia, *peccatum est*.

Inst. 1. D. August. *lib.* 4. *contra Jul. c.* 3. præfatum Apostoli textum interpretatur de fide credendi in Christum; ergo quod non est ex fide Theologica, peccatum est.

Resp. 1. Fateor D. Augustinum intellexisse præfatum textum de fide credendi, sed sine exclusione nostræ interpretationis; nam Juliano objicienti hunc textum accipiendum de bona conscientia, respondet: » Sed ut hoc tibi de cibis tantum intelligendum esse concedam, quid de alio dicturus es testimonio, quod ad Hebræos scriptum est: Sine fide impossibile est placere Deo? sed posito quod hic textus intelligatur de fide credendi."

Resp. 2. *dist. conseq.* Quod non est ex fide contrarie, id est quod fit animo infidelitatis, ut eleemosyna data in honorem Jovis, est peccatum, *conc.* quod non est ex fide negative, id est, absente fide, peccatum est, *subdist.* si aliquo fine pravo vitietur, *conc.* per se et præcise quia fit a non habente fidem, *nego conseq.* sensum suum sic ibidem explicat D. Doctor: » Quod si et ipsa per seipsam naturalis compassio opus est bonum; etiam isto bono male utitur, qui infideliter utitur, et hoc bonum male facit, qui infideliter facit; qui autem male facit aliquid, profecto peccat". Postea rationem reddens cur infideles bona opera male faciant, ait: *Quia ea non fideli, sed infideli, hoc est, stulta et noxia faciunt voluntate*.

Inst. 2. Atqui, ex Apostolo, quæ non sunt ex fide, nedum contrarie, sed etiam negative sunt peccata; ergo, etc.

Prob. ant. Hebr. 11. dicitur: *Sine fide impossibile est placere Deo*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Sine fide impossibile est placere Deo in ordine ad vitam æternam, *conc.* in ordine ad honestatem moralem ordinis naturalis, *subdist.* ratione operantis, *conc.* ratione operis, *nego ant.* Fateor equidem infidelem, quandiu in infidelitate permanet, non posse Deo placere ratione sui, etsi placeat interdum ratione operis moralis ab illo bene exerciti, non quidem complacentia, quæ proveniat ex justitia et sanctitate supernaturali, per quam Deo placuerunt in ordine ad vitam æternam sancti fide supernaturali imbuti, sed complacentia, quæ provenit ex virtute moraliter bona.

Inst. 3. Atqui etiam ratione operis omnia infidelium opera sunt peccata et Deo ingrata; ergo.

Prob. ant. Ex Apost. ad Tit. 1. » Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum"; ergo infideles nihil mundum et rectum operantur.

Resp. *dist. ant.* Coinquinatis et infidelibus, qui per immunditiam cordis, aut per infidelitatem abutuntur Dei creaturis, vel, quasi forent impuræ, eis non utuntur, nihil est mundum, *conc.* infidelibus, præcise ratione eorum infidelitatis, *nego ant.* alias pariter concludendum esset, omnia opera mundorum esse munda, quod tamen absolute falsum est; alioquin nusquam quis peccare posset post adeptam justitiam: ita D. August. *lib.* 6. *contra Faustum*, explicat hunc textum, dicens: » Omnia, quippe, quæ naturaliter sunt, in ordine suo bona sunt, et nemo in eis peccat, nisi qui ordinem suum in Dei obedientia non custodiens, eorum quoque ordinem male utendo perturbat".

Inst. 1. Matth. 7. dicitur: *Non potest ... arbor mala bonos fructus facere;* atqui infidelis est arbor mala; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Quando arbor egit ex sua malitia, non potest fructus bonos facere, *conc.* quando non egit ex sua malitia, *nego maj.* Porro infidelis

non semper ex sue malitia et infidelitate agit, sed quandoque ex dictamine rectæ rationis; unde Div. Augustin. *l.* 4. *contra Julian. capit.* 3. ipsum arguens quod dixerit voluntatem infidelis infideliter agentem esse bonam, ait: » Non in quantum homo est, quod est opus Dei, sed in quantum malæ voluntatis est, quisque arbor mala est, et bonos fructus facere non potest. Vide itaque utrum infidelem voluntatem, id est, ex infidelitate agentem, *audeas bonam dicere voluntatem.* "

Objicies 2. Ex Conc. Aransicano, can. 22. *Nemo habet de suo, nisi mendacium et peccatum;* ergo sine gratia nullum bonum opus morale fieri potest.

Resp. *dist. ant.* Nemo habet de suo, ei hoc sensu quod quidquid habet homo, præter mendacium et peccatum, illud sit a Deo, vel ut auctore naturæ, vel ut auctore gratiæ, *conc.* ut auctore gratiæ *semper, nego ant.* Sensus ergo Canonis est, hominem sibi soli sufficere ad peccandum, eum vero, ad bonum operandum, indigere auxilio Dei naturali quidem ad bonum morale, et supernaturali ad bonum salutare, ut docet præfatus Canon, cum addit: » Si quid autem habet homo veritatis atque justitiæ, ab illo fonte, quem debemus sitire in hac eremo " etc.

Inst. Idem Concilium, *can.* 9. *ait: Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Ergo sine gratia supernaturali homo opus bonum non potest facere.

Resp. *dist. conseq.* Non potest opus bonum salutare facere, *conc.* bonum opus morale, *nego conseq.*

Ita declarat, can. 7. » Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere asserit absque illuminatione Spiritus Sancti ... hæretico fallitur spiritu ".

Objicies 3. Div. August. *lib. de spiritu et littera, cap.* 3. ait: *Neque liberum arbitrium, quidquam, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Id dicit eo sensu, quod parum valeat, eo modo quo dicimus ægrum de se tantum labi posse, quod per se vix stare possit, *conc.* eo sensu quod nihil omnino valeat, *nego ant.* Hanc Div. Doctor interpretationem nobis exhibet, *lib. de corrept. et gratia cap.* 11. dicens: *Arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.*

Inst. D. Aug. *l.* 2. *ad Bonifac. cap.* 5. ait: » Liberum arbitrium ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, et ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta ". Ergo.

Resp. *dist. conseq.* Liberum arbitrium ad nullum opus bonum salutare valet, nisi gratia Dei fuerit liberatum et adjutum, *conc.* quod significat per ista verba: *ad pie vivendum:* ad nullum opus bonum morale, *nego conseq.* Etsi enim, per peccatum, liberum arbitrium infirmatum fuerit ac vulneratum, non tamen est penitus extinctum, et ideo potest aliquod bonum morale sectari.

Objicies 4. D. Aug. *l. de spiritu et litt. cap.* 14. ait: *Non est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit;* atqui nullum opus hominis infidelis, de charitatis radice surgit; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est fructus bonus sine charitate, qui sufficiens sit ad salutem consequendam, *conc.* qui sit moraliter bonus, *nego maj.* Itaque quoties D. Aug. dicit charitatem desiderari ad actum bonum, toties loquitur de bono opere quod conducat ad vitam æternam, ut sese explicat lib. 4. contra Julian. cap. 5. *Scito,* inquit, *nos illud bonum hominum dicere* etc. *per quod solum potest ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Unde ejus testimonia nihil habent commune cum præsenti nostra quæstione.

Inst. 1. Ibi non potest esse ullum opus bonum, ubi vera virtus reperiri nequit; atqui ex S. August. in infidelibus nulla vera virtus reperitur, sic, *lib. de nuptiis et concup. cap.* 3. ait: *Vera pudicitia dicenda non est, nisi quæ veræ fidei mancipatur;* ergo.

Resp. *dist. min.* Ex S. August. in infidelibus nulla vera virtus reperitur conducens ad vitam æternam, *conc.* conducens ad honestatem moralem, *nego min.* Itaque D. August. eam solam virtutem appellat veram, quæ hominem ordinat ad vitam æternam, ut constat *ex eodem cap.* 3. in quo ait: » Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides vera, quæ in Christo est, promittit, nihil prosunt homini virtutes; nullo modo veræ possunt esse virtutes ".

Inst. 2. Si in infidelibus inessent aliquæ virtutes, moraliter duntaxat bonæ, dici possent steriles in ordine ad beatitudinem; atqui Div. August. aperte negat aliquas virtutes esse steriles: *Nullo modo igitur,* inquit lib. contra Jul. cap. 3. *homines sunt steriliter boni; sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali.*

Resp. *dist. min.* Negat aliquas virtutes esse steriles, respectu boni naturalis aut supernaturalis consequendi, *conc.* semper respectu boni supernaturalis, *nego min.* Itaque etiamsi virtutes steriles sint respectu felicitatis æternæ, possunt revera esse fœcundæ respectu boni temporalis, quod in mercedem Deus infidelibus retribuit, ut docet D. Aug. *L.* 5. *de Civ. Dei c.* 15.) de Romanis, quibus Deus terrenum excellentissimi Imperii gloriam concessit, *ut redderetur merces bonis artibus eorum, id est, virtutibus.*

Inst. 3. Eodem loco Div. August. ait: *Voluntas sterilis, non est bona;* ergo opus sterile, non est bonum.

Resp. *dist. ant.* Non est bona, omnimode, *conc.* secundum quid, *nego ant.* Voluntas itaque sterilis non est bona in ordine ad salutem æternam consequendam, quæ est supremum hominis bonum; sed est bona in ordine ad honestatem moralem, et ad rectam hominis institutionem, quod est, esse bonum secundum quid.

Objicies 5. Nullum potest esse opus perfectum sine recta intentione; atqui in infidelibus nulla potest esse recta intentio, juxta illud D. Aug. super Psalm. 31. *Bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Ergo, etc.

Resp. *dist. min.* In infidelibus non potest esse recta intentio, directiva operis in finem ultimum supernaturalem, *conc.* in finem honestum naturalem, *nego min.* Sicut enim fides hominis intentionem dirigit in ordine ad vitam æternam, sic rationis lumen dirigere potest intentionem in ordine ad honestatem homini connaturalem.

Inst. 1. Quidquid non refertur ad Deum tamquam ad finem, non est bonum, sed verum peccatum; atqui infideles, in quibus non est vera Dei fides et cognitio, non possunt opera sua ad Deum, tanquam ad finem, referre; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quod non refertur ad Deum vel explicite, vel implicite, peccatum est, *conc.* explicite semper, *nego maj.* Itaque ad hoc, ut opus sit bonum, necesse non est ut referatur ad Deum explicite, sed sufficit quod ad eum referatur implicite, quomodo ad Deum, quasi nativo pondere, refertur omne opus quod fit propter finem etiam naturaliter honestum; hoc autem modo actiones infidelium moraliter bonæ ad Deum referuntur, etiamsi infideles illi, inter operandum, de Deo nihil cogitent.

Inst. 2. Ergo licet agere propter honestatem virtutis; atqui falsum conseq. ex D. August. *lib.* 19. *de civit. Dei*, dicente: » Licet enim a quibusdam tunc veræ et honestæ putentur virtutes, cum ad se ipsas referuntur, etiam tunc inflatæ, aut superbæ sunt: et ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt". Ergo.

Resp. *dist. min.* Non licet agere propter honestatem virtutis, tanquam propter finem ultimum, *conc.* tamquam propter finem proximum ad finem ultimum ordinabilem, vel per se, vel per intentionem agentis, *nego min.* Priori autem sensu Div. Doctor dicit virtutes cum ad seipsas referuntur, esse inflatas et superbas, quales erant virtutes plurium gentilium, qui, propter vanam gloriam capesendam, varios actus virtutum moralium eliciebant. Unde Div. August. *lib.* 1. *operis imperfecti contra Julian.* ait: » Fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit".

QUÆSTIO IV.

Ad quodnam bonum morale naturale efficiendum gratia interior necessaria sit, vel non?

Nota. *Pelagiani*, vires liberi arbitrii nimium extollentes, docuerunt hominem absque ullo gratiæ auxilio universam legem observare, Deum super omnia diligere, omnesque tentationes superare posse absque gratia; e contra *Bajus*, et omnes ejus discipuli, liberum arbitrium penitus jugulantes, docuerunt nullum legis naturalis præceptum observari, nullamque omnino tentationem vinci posse absque gratia. Videndum ergo est, utrum homo in præsenti statu possit absque gratia: 1. Universam legem naturalem observare; 2. Deum super omnia diligere; 3. Omnes superare tentationes; tribus articulis.

ARTICULUS I.

Utrum homo, in præsenti statu, possit absque gratia universam legem naturalem observare?

Nota 1. Præcepta legis naturalis dupliciter impleri possunt. 1. *Secundum substantiam*, si nempe actus præceptus suam habeat bonitatem moralem. 2. *Quoad modum*, si nimirum actus ex charitate fiat, et referatur ad finem supernaturalem. *Primo modo* lex non attenditur servari meritorie, sed præcise vitando peccatum quod est contra illam: *Secundo modo* attenditur servari meritorie, ita ut ad vitam perducat æternam: hanc distinctionem redarguit Bajus propositione 61. » Celebris illa Doctorum distinctio divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum; altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est et explodenda".

Constat, ex supra dictis, aliqua legis naturalis præcepta posse observari absque gratia; probavimus enim sine ea bonum aliquod opus morale naturalis ordinis elici posse; illud autem bonum, quodcumque sit, est præceptum legis naturalis; ergo, etc. Agitur itaque de observatione omnium; circa quod:

Nota 2. Potentia duplex est, physica nempe et moralis.

Potentia *physica* est vis activa, relative proportionata operi faciendo; hinc qui habet omnia principia necessario ad agendum requisita, habet potentiam agendi physicam.

Potentia *moralis* est vis activa, relative proportionata operi faciendo cum adjuncta facilitate. Hinc potentia, quæ nullo impedimento retardatur, non solum physica, sed moralis est potentia. His diligenter notatis:

CONCLUSIO.

Homo lapsus, absque gratiæ divinæ auxilio, non potest potentia morali, omnia legis naturalis præcepta etiam quoad substantiam operis, servare, ita ut omnia vitet peccata, quæ contra legem naturalem committi possunt. Propositio est certissima.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Rom.* 7. *vers.* 23. Apostolus ait: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, (id est legi naturali) et captivantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis*. Hinc exclamat: *Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* respondet: *Gratia Dei per Jesum Christum*. Ergo natura homana ita per peccatum infirmata est, ut hoc præceptum, *Non concupisces*, non possit implere absque gratia Dei; unde Sapiens (8. *ver.* 21.) dicit: *Scivi quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det*.

Prob. 2. *Ex Conciliis*, tum Carthaginensi II. in Epistola Synodica ad Innocentium I. ubi PP. testantur damnatos ideo fuisse Pelagianos, quod assererent, Deum, talem hominis instituisse atque creavisse naturam, quæ per propriam voluntatem, legem Dei *possit implere sive naturaliter in corde conscriptam, sive in litteris datam*: ubi per hæc verba: *Naturaliter in corde conscriptam*, significatur lex naturalis. Tum ex Concil. Carthaginensi III. *can.* 5. ubi definitur: » Placuit, ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam, etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus, etiam sine illa divina implere mandata, anathema sit". Ergo.

Prob. 3. *Ex PP.* D. Aug. *lib. de spiritu et littera*, qui totus scriptus est ad ostendendum quod lex absque gratia servari non possit, *cap.* 10. aperte profitetur, quod justus *credat nullo modo posse suæ infirmitati, ad implenda ea quæ lex jubet, nisi divina gratia, subveniri*.

D. Prosper *lib. contra collatorem cap.* 1. ait: » Potest (lex) ne quid mali fiat jubere; a malo autem non potest liberare. Notum facit mandatum, sed obediendi non præstat affectum, nisi quod est occidens per imperium litteræ, fiat vivificans per spiritum gratiæ". Ex quo concludit D. Th. 1. q. 109. a. 4. *In statu naturæ corruptæ, non potest homo implere mandata divina, sine gratia sanante*.

Ratio conclusionis est, quia natura per peccatum ita vulnerata fuit ac infirmata, ut vehementissimo feratur in delectabilia legi divinæ repugnantia, et aversetur bona per legem præcepta, ergo non potest, potentia morali, omnia legis naturalis mandata observare nisi per gratiam, qua vulnus inflictum sanetur.

Dixi: *Potentia morali*; quia homo lapsus non habet impotentiam physicam, sed tantum moralem, ad observanda omnia legis naturalis præcepta. *Ratio est*, quia præcepta legis naturalis, etiam collective sumpta, secundum substantiam considerata, non superant vim humanæ voluntatis in præsenti statu, cum illa vis per peccatum non fuerit sublata, sed duntaxat labefactata: ergo ejus impotentia est tantum moralis, fundata 1. in rebellione appetitus; 2. in gravitate collectionis omnium præceptorum, supposita mobilitate et inconstantia voluntatis; ratione cujus totas vires ad agendum adhibitura non sit,

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Rom. 2. dicitur: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter*, id est, naturæ viribus, *ea quæ legis sunt, faciunt*. Ergo homo lapsus, absque gratia potest observare omnia legis naturæ præcepta.

Resp. *nego conseq* Textus enim non de omnibus præceptis est intelligendus, sed tantum de aliquibus, iisque facilioribus, quæ quandoque et aliquandiu a gentibus naturaliter possunt observari, quando nimirum graves non adsunt occasiones ab illa observatione removentes.

Inst. 1. Deuter. 30. dicitur: *Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non est supra te*. Atqui hic locus intelligitur de præceptis collective; ergo omnium præceptorum observantia vires naturales non excedit.

Resp. *dist. min.* Intelligitur de omnibus collective præceptis, cum gratia implendis, *conc.* sine gratia implendis, *nego min.* citato enim capite dicitur: *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, et cor seminis tui ut diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Porro cordis circumcisio gratiæ collationem importat.

Inst. 2. Eccl. 15. dicitur: *Si volueris mandata servare, conservabunt te*. Ergo si volumus, possumus omnia mandata servare absque gratia.

Resp. *nego conseq.* Illo quidem textu demonstratur liberum arbitrium, quod præcepta impleri possunt; at non excluditur gratia, sine qua impleri non possunt; ut docet D. August. *lib. de gratia et lib. arb. cap.* 16. dicens: » Certum est nos mandata servare, si volumus, sed quia præparatur voluntas a Domino, ab illo petendum est ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus".

Objicies 2. D. Chrys. *hom.* 5. *in Epist. ad Rom.* de gentibus ait: *Admiratione digni sunt, quod nec lege illis opus fuit, et omnia quæ legis erant præstiterunt*. Ergo etc.

Resp. *dist. ant.* Gentes collective sumptæ omnia quæ legis erant præstiterunt, *transeat*, gentes distributive sumptæ, *nego ant.* Sensus ergo D. Chrysostomi est, varia præcepta legis naturalis a tota gentilium collectione observata fuisse, non quidem omnia a singulis, sed a singulis aliqua, cum nempe nulla, vel levis, erat difficultas, vel ex parte operis, vel ex parte tentationis,quare dixi; *transeat ant.*

Inst. Cyrus, a gratia fidei alienus, totam legem naturalem implevit: ei siquidem dixit Deus, Isaiæ 44. *Pastor meus es, et omnem voluntatem meam implebis*. Ergo universa lex potest impleri absque gratia.

Resp. *nego ant.* Neque enim Cyrus dicitur omnem voluntatem Dei implevisse, quod omnia legis naturæ præcepta impleverit, erat enim idololatra, et aliorum regnorum invasor; sed quod, populum Israeliticum a captivitate solvendo, templumque ac civitatem Jerusalem ex integro restaurari curando, fecit quidquid Deus per ipsum fieri erga populum suum, ab æterno decreverat; quo sensu dæmones, damnatorum hominum tortores, dici possunt voluntatem Dei implere.

Objicies 3. Nemo tenetur ad impossibile, nam, ut ait D. Aug. *Deus impossibilia non jubet*. Atqui homo quilibet, etiam gentilis, obligatur ad universam legem implendam; ergo eam servare potest.

Resp. *dist. maj.* Nemo tenetur ad impossibile, simpliciter et absolute, *conc.* ad impossibile secundum quid, *nego maj.* Itaque universa lex, spectatis solis naturæ viribus, est observatu impossibilis, sed fit possibilis per gratiam; sic Div. August. *lib. de perfectione justitiæ s.* 2. Cœlestio respondet: » Respondemus, *inquit*, vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur gratia Dei per Jesum Christum D. N. in tantum enim sana non est, in quantum, id quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet". Ex quo *lib. de nat. et grat. cap.* 43. ait: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis*.

Objicies 4. Homo lapsus habet potentiam moralem ad omnia præcepta legis naturalis distributive; ergo ad omnia collective.

Resp. 1. *dist. maj.* Habet potentiam moralem ad omnia distributive præcepta, quæ sunt facilia, qualia sunt cultum parentibus exhibere, depositum reddere, jus litigantibus dicere, etc. *conc.* quæ sunt ardua, sive ex objecto, sive ex tentatione, et aliis circumstantiis, *nego maj.* Dicit enim D. Jac. *s.* 3. de præcepto cohibendæ linguæ: *Linguam nullus hominum domare potest*. Et Sapiens de præcepto continentiæ: *Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det*.

Resp. 2. *nego conseq.* Collectio enim difficultatem habet, quam non habent singula; sum enim dicitur, quod singula præcepta possunt servari distributive, non est sensus quod hæc et illa, et sic deinceps, possint impleri, sed sensus est tantum, quod hoc seorsim et illud seorsim possit impleri, ex quo non sequitur impleri posse collectionem, ut patet de eo qui movens lapides, potest nempe hunc seorsim lapidem, et illum etiam seorsim movere, non tamen omnes collective lapides potest movere.

ARTICULUS II.

Utrum homo, in præsenti statu absque gratia possit Deum, ut auctorem naturæ, diligere?

Nota. Amor Dei duplex est, *Benevolentiæ*, nimirum, quo Deus diligitur quia in se bonus est, et *amor concupiscentiæ*, quo Deus diligitur quia nobis bonus est; hoc est, quia est finis noster ultimus. Uterque ille amor, vel est perfectus, vel imperfectus.

Amor Dei perfectus est ille, quo Deus sic diligitur, ut omnibus omnino rebus anteponatur, sum proposito placendi ei in omnibus, etiam cum omnium aliorum bonorum jactura, et dicitur, *Amor Dei super omnia*.

Amor Dei imperfectus est ille, quo Deus sic diligitur, ut nondum rebus creatis anteponatur: vocatur, *Amor Dei cum omnibus*. His notatis:

CONCLUSIO I.

Homo in statu naturæ lapsæ, absque gratia, Deum ut auctorem naturæ potest amare, amore tum benevolentiæ, tum laudabilis concupiscentiæ imperfecto. Est communis contra Bajum et Jansenium.

Prob. 1. Ex Apost. *Rom.* 1. asserente quod gentes *sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, etc.* Ergo Deum, qui ex Augustino epistola 120. *Non colitur, nisi amando*, amare potuerunt; alias gentiles immerito inexcusabiles dicerentur, quod veri Dei cultum deseruerint; atqui amor ille fuisset naturalis, utpote ex notione Dei naturali ortum habens; ergo, etc.

Prob. 2. Ex definitione Sanctorum Patrum, qui has Baji propositiones damnarunt: 34. *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus diligitur ut auctor naturæ; et gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana est et commentitia*. Et 37. *amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ*

cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis auctoribus. Ergo constat admittendum esse amorem Dei naturalem, et solis liberi arbitrii viribus conceptum.

Prob. 3. Auctoritate Conciliorum, quæ dum definiunt gratiam necessariam esse ad diligendum Deum, semper adjungunt has particulas, *Sicut oportet ad salutem*, aut, *ut justificationis gratia conferatur;* ergo supponunt possibilem esse Dei dilectionem, quæ non conferat ad salutem, quæque pura sit naturalis, et fiat absque ullo gratiæ auxilio.

Prob. 4. *Ratione Theologica:* illud voluntas amare potest naturaliter, quod intellectus naturaliter potest cognoscere, juxta illud D. Damasceni (*Lib. de duabus voluntatibus Christi*) *homo, qua rationis particeps est, rationem ducem in appetendo sequitur*. Atqui intellectus potest naturaliter cognoscere Deum esse, tum summum bonum propter se amabile, tum summum nostrum bonum; ergo voluntas potest solis naturæ viribus illum amare, tum amore benevolentiæ, tum amore castæ et laudabilis concupiscentiæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Conc. Arausicanum II. *Can.* 25. ait: *Prorsus donum Dei est diligere Deum, ipse ut diligeretur dedit qui non dilectus diligit*. Ergo Deus solis naturæ viribus diligi non potest.

Resp. *dist. conseq.* Amore supernaturali et ad salutem æternam conducente, *conc.* amore naturali et ad solam honestatem moralem conducente, *nego conseq.* Concilium autem loquitur de amore supernaturali et conducente ad salutem, quo Deus, ut auctor gratiæ et gloriæ, diligitur, ut constat ex his ejusdem Canonis verbis: *Prædicare debemus et credere, quod per peccatum primi hominis ita attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea potuerit diligere Deum, sicut oportuit... nisi gratia eum prævenerit*. Et Can. 7. loco harum particularum, *Sicut oportuit*, posuit: *Bonum quod ad salutem pertinet vitæ æternæ*.

Objicies 2. D. Aug. *lib de grat. et lib. arb.* c. 18. dicit: *Unde est in hominibus charitas Dei et proximi, nisi ex ipso Deo? nam si non est ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; si autem ex Deo, vicimus Pelagianos;* ergo sine gratia Deus diligi non potest.

Resp. *nego conseq.* Diligi non potest, amore quo tenditur aut pervenitur ad Deum, *conc.* amore naturali, *nego conseq.* De priore solum amore loquitur D. Doctor arguens Pelagianos, qui actus virtutum salutares et meritorios vitæ æternæ soli naturæ viribus tribuebant; ita enim se explicat, *lib.* 4. *contra Julianum c.* 3. dicens: *Amor, quo pervenitur ad Deum, non est nisi a Deo Patre per Jesum Christum cum Spiritu Sancto*.

Inst. D. Aug. *l. de natura et gratia*, c. 2. De gentibus, quibus nondum annuntiatum est Evangelium, dicit, quod non possint, recte vivendo, Dei implere voluntatem; additque: *Quod si fieri potuit, aut potest, hoc et ego dico quod de lege dixit Apostolus: ergo Christus gratis mortuus est*. Atqui qui amat Deum, recte vivendo, adimplet ejus voluntatem; ergo, etc.

Resp. *dist. min.* Qui amat Deum perfecto amore, recte vivendo adimplet ejus voluntatem, *conc.* amore imperfecto, *nego min.* D. enim Augustinus per eum qui, bene vivendo, Dei implet voluntatem, intelligit eum qui totam legem implet, quod fieri non posse sine gratia docet contra Pelagianum errorem; sed qui unum aut alterum amoris actum elicit, non continuo legem implet, aut justitiam perficit, ergo.

Objicies 3. Non datur duplex fides divina, naturalis una, altera supernaturalis; ergo nec duplex amor Dei.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod divina veracitas, quæ est motivum fidei, non potest per effectum naturalem conjungi cum intellectu creato; at per effectus naturales ascendimus ad cognoscendam Dei bonitatem, ex cujus cognitione voluntas naturaliter excitatur ad illius amorem.

Inst. Si daretur amor naturalis, posset reperiri in infideli et peccatore; atqui falsum conseq. Ergo.

Prob. min. Si in infideli et peccatore esset amor Dei benevolentiæ, etiam naturalis, hi essent amici Dei: nam amor benevolentiæ hominem reddit Deo amicum; atqui infidelis et peccator non possunt esse amici Dei, alias essent justi absque gratia; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Essent amici Dei imperfecte, et ratione operis, *conc.* perfecte, et ratione sui, *nego maj.* Equidem Deus amat bonum opus naturale ab infideli, vel peccatore elicitum, sed non amat ipsum infidelem, aut peccatorem, proindeque amor non est reciprocus, nec per hunc amorem justificatur homo, quia non quivis amor, sed amor supernaturalis benevolentiæ justificat hominem.

CONCLUSIO II.

Homo lapsus non potest absque gratia Deum, ut auctorem naturæ, amare amore perfecto et super omnia.

Prob. 1. Ex D. Th. (1. 2. *q.* 109. *a.* 3.) dicente: » Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis; sed in statu naturæ corruptæ indiget homo, etiam ad hoc, auxilio gratiæ naturam sanantis ". Ergo.

Prob. 2. Quia amor Dei super omnia perfectus et efficax, omnium Dei præceptorum executionem importat, ita ut voluntas parata sit absolute et efficaciter, Deo in omnibus placere, omniaque ei displicentia vitare; atqui homo lapsus, ut supra probatum est, non potest sine gratia omnia Dei præcepta, etiam naturalia, exequi; tanta enim perfectio superat naturæ corruptæ fragilitatem et propensionem ad bona sensibilia, a quibus non potest, sine auxilio gratiæ, suum affectum removere; ergo.

Objicies 1. D. Th. cit. ad 1. ait: *Natura diligit Deum super omnia, prout est principium et finis naturalis boni; charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis*. Ergo.

Resp *dist. ant.* Natura sana diligit Deum super omnia, etc. *conc.* natura corrupta, *nego antec.* Hanc esse D. Th. mentem patet ex textu supra allato.

Objicies 2. Amor Dei supra omnia perfectus, lege naturali præcipitur; ergo solis naturæ viribus potest elici.

Resp. *dist. conseq.* Naturæ viribus potest elici a natura sana, *conc.* a natura per peccatum vitiata, *nego conseq.* Licet enim præceptum naturale amoris Dei super omnia non superet vires naturæ integræ, superat tamen vires naturæ vitiatæ; ergo non potest impleri absque *auxilio gratiæ naturam sanantis*, ut ait D. Th.

Inst. 1. Homo lapsus potest naturaliter cognoscere Deum, etiam ut auctorem naturæ, esse super omnia amabilem; ergo potest etiam naturaliter eum amare super omnia.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod, ut ait D. Th. 3. *Natura humana magis est corrupta per pec-*

catum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri, eo quod peccatum voluntate commissum est, et ideo amori Dei perfecto, non cognitioni Dei super omnia amabilis, obstant infirmitas et corruptio naturæ.

Inst. 2. Homo lapsus habet naturalem inclinationem ad diligendum Deum summe bonum amore super omnia et perfecto; ergo potest illum naturaliter explere.

Resp. *dist. ant.* Habet naturalem inclinationem, etc. impeditam per naturæ corruptionem et infirmitatem, *conc.* expeditam, *nego ant.* Naturæ ergo infirmitas impedit, quominus natura sic vitiata possit innatam suam inclinationem perfecte explere.

Inst. 3. Deus, ut auctor naturæ, super omnia diligendus, non est objectum supernaturale; ergo potest sic naturaliter diligi.

Resp. *dist. ant.* Non est objectum supernaturale, hoc sensu, quod sic non sit objectum hominis beatificativum per intuitivam ejus visionem, *conc.* hoc sensu, quod non superet vires naturæ per peccatum corruptæ, *nego ant.* Ergo est æquivocatio, in hac voce, *supernaturale*; si tollatur æquivocatio, evanescit objectio.

Objicies 2. Homo lapsus propriis naturæ viribus ita potest patriam, aut creaturam aliquam super omnia diligere, ut pro ipsis mortem subiret; ergo similiter potest Deum super omnia diligere sine auxilio gratiæ.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est 1. Quod homo lapsus facilius ac vehementius, ob corruptionem naturæ, ad sensibilia cupiditatum objecta, quam ad bona honesta et ad ipsum Deum afficiatur, quo sensu D. Jo. *Epist.* 1. *cap.* 4. dicit: *Qui non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* 2. Quod amor Dei, super omnia perfectus, debet includere fugam omnium peccatorum, et omnium virtutum prosecutionem; e contra amor patriæ et creaturarum super omnia, vel ex vana gloria, vel ex affectu sensibili inordinato, qui modum nescit, procedit, unde amor ille vitium est in eo quod natura corruptione sua provehitur.

ARTICULUS III.

Utrum homo lapsus possit absque gratia omnes vincere tentationes?

Nota 1. Nomine *tentationis*, intelligitur provocatio ad peccatum, facta a carne, mundo, et dæmone; et duplex est, gravis nimirum, et levis.

Tentatio gravis est ea, quæ vehementer ad peccatum impellit, sive ratione sui, sive ratione durationis per comparationem ad eum qui tentatur.

Tentatio levis ea est, quæ leviter hominem ad peccatum allicit, spectata ratione illius qui tentatur: nam eadem res, quæ leviter allicit hominem avaritiæ minime deditum, ea graviter avarum provocat.

Nota 2. Tripliciter potest vinci tentatio. 1. *Peccaminose*, ex motivo malo, alteri nimirum succumbendo tentationi, ut si quis luxuriem vincat ex motivo avaritiæ. 2. *Meritorie ad salutem*, ut si vincat ex motivo charitatis. 3. *Steriliter ad salutem*, ut si tentationem vincat ex solo motivo naturalis honestatis.

Certum est 1. Gratiam non requiri ad vincendam tentationem *peccaminose*: Deus enim gratiam non dat ad peccandum.

Certum est 2. Gratiam necessario requiri ad vincendam vel levissimam tentationem *meritorie et utiliter ad salutem*; nullus enim actus salutaris potest fieri absque gratia.

Tota ergo difficultas est de victoria tentationum sterili ad salutem, quæ ut diluatur:

CONCLUSIO I.

Homo lapsus potest aliquando leves aliquas vincere tentationes absque gratia supernaturalis auxilio. Est communis contra Bajum.

Prob. 1. *Ex SS.* PP. Pio V. et Greg. XIII. qui hanc 30. Baji propos. damnarunt: » Ii fures sunt et latrones, qui dicunt... nulli tentationi, sine gratiæ illius adjutorio, resistere hominem posse, sic ut in eam non incidat, aut ab ea non superetur ". Quæ propositio damnata est propter suam generalitatem, quatenus nimirum tam leves, quam graves complectitur tentationes.

Prob. 2. Ex Div. August. cujus patrocinio gloriantur adversarii, *L. de perfectione justitiæ*, ait: *In natura vitiata parum est ad non peccandum voluntatis arbitrium*, ubi particula, *parum*, indicat aliquid valere ad non peccandum; ergo et ad vincendam levem tentationem. Div. Augustino concinit Doctor Seraphicus, *in* 2. *dist.* 28. *quæst.* 2. *ad* 3. dicens: *Quod liberum arbitrium omni gratia destitutum, nec omni possit tentationi resistere, nec necesse habeat omni tentationi succumbere.*

Prob. 3. *ratione*: Quia quando facultas aliquid potest naturaliter, id etiam potest cum levibus impedimentis: alioquin illud impedimentum, quod supponitur leve, æstimandum esset grave; atqui, (ut supra probavimus) homo lapsus aliquod bonum ordinis naturalis potest peragere absque gratia; ergo tentatio levis obstare non potest, quin illud naturaliter faciat; ergo potest naturaliter vinci levis tentatio.

Objicies: Scriptura, Concilia, et Patres, indefinite docent victoriam tentationum esse a Deo; ergo leves tentationes non possunt vinci, nisi per gratiam Dei.

Resp. *nego conseq.* Non enim ideo Scriptura et Patres soli Deo adscribunt victoriam tentationum indefinite, quod nulla levis tentatio possit vinci absque gratia: sed 1. *Quia* Scriptura semper, et SS. Patres plurimum, loquuntur de victoria meritoria, quæ absque gratiæ auxilio haberi non potest. 2. *Quia* SS. PP. loquuntur de universo tentationum agmine, quod non potest vinci absque speciali Dei auxilio, sicut neque ullæ graves. 3. *Quia* PP. Pelagianos impugnabant, qui, cum indistincte victoriam tentationum naturæ viribus tribuerent, efficacius refelli non potuerunt, quam si illarum indistincte victoriam ad gratiam Dei referrent.

Inst. Ex D. Augustino Epistola 95. *Oratio clarissima est gratiæ testificatio.* Atqui victoriam omnium, etiam levium tentationum, a Deo petimus, *ne nos inducas in tentationem*; ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Oratio est gratiæ testificatio, non semper necessariæ, *conc.* semper necessariæ, *nego maj.* Petimus enim a Deo ea etiam quæ naturaliter evenire possunt, v. g. pacem, pluviam, serenitatem temporis, etc. Ut ergo postulemus a Deo tentationum, etiam levium, victoriam, satis est: 1. *Quod* levioribus etiam tentationibus non possimus diu, absque ejus auxilio, resistere. 2. *Quod* possint incurrere graviores, ubi leves acciduat, nec sciamus utrum leves sint futuræ. 3. *Quod* victoria tentationum, absque gratia, nihil quidquam ad salutem valeat, hæcque sola meritoria victoria postulatur a Deo.

CONCLUSIO II.

Homo lapsus nullam gravem tentationem potest absque gratiæ auxilio vincere, etiam victoria sterili. Est contra Pelagianos.

Prob. Ex Scriptura aperte significante, opus esse gratiæ divinæ auxilio ad superandas tentationes, Ps. 17. *In te eripiar a tentatione*. Ps. 117. *Impulsus eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me*. Matth. 26. *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem*. Quæ loca SS. Patres interpretantur generatim de tentationibus, et saltem de gravibus quibuslibet intelligenda innuunt.

Prob. 2. *ex trad. PP.* D. Hieron. *lib.* 2. *contra Pelagianos*, quibus cum opposuisset ista Christi verba: » Vigilate et orate, ne intretis in tentationem, *subjungit:* Debuisset dicere juxta vos, surgite, resistite, liberum enim habetis arbitrium, et semel vobis concessa a Domino potestate, nullius alterius indigetis auxilio ".

D. Aug. *lib. de perfectione justitiæ, cap. ult.* ut necessitatem gratiæ contra Pelagianos evincat, ait: » Quisquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem (negat autem hoc, qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium: sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem), ab auribus omnium removendum, et *ore* omnium anathematizandum esse non dubito ".

Prob. 3. *ex Conciliis:* Diospolitano, cap. 11. ubi damnatur hic Pelagii articulus, *Victoria nostra non est ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio*. Et Arausicano II. can. 9. *Divini muneris est cum recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate et injustitia tenemus*.

Prob. 4. Ex definitione SS. Pontificum. Pro omnibus sit Innoc. I. qui, *Epist. ad Concilium Carthaginense*, ait: » Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrenæ labis, et mundani corporis vincere conamur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium ... necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur ".

Prob. 5. *ratione:* Quia gravibus in tentationibus occurrunt impedimenta, quibus positis, voluntas nequit, saltem secundum moralem potentiam, illis resistere, nisi gratia Dei adjuvetur; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Genes. 1. dicitur: *Sub te erit appetitus ejus* (peccati), *et tu dominaberis illius*. Ergo homo potest solis naturæ viribus vincere graves tentationes.

Resp. *nego conseq.* Quia appetitus peccati sub nobis non est, nisi supposita gratia, quæ si non supponitur non est sub nobis secundum moralem potentiam, si gravis sit tentatio, licet sit sub nobis secundum potentiam physicam.

Inst. 1. Div. Th. *in* 2. *dist.* 28. *q.* 1. *a.* 2. docet hominem sine gratia vitare posse omnia peccata mortalia, licet difficile; ergo non habet moralem impotentiam ad omnes vincendas tentationes.

Resp. *nego conseq.* D. enim Thomas hanc, quam junior tenuerat, sententiam, tacite retractavit in sua Summa, nempe *prima secundæ*, tum *q.* 63. *a.* 2. *ad* 2. ubi dicit: *Sunt quædam peccata mortalia, quæ homo sine gratia nullo modo potest vitare*. Tum *q.* 109. *a.* 8. in conclus. *in statu naturæ corruptæ, mortalia et singula et omnia, venialia autem singula sed non omnia* (homo) *vitare potest, si est natura per gratiam infusam reparata; alias enim ne mortalia quidem omnia, (præsertim tempore longo) vitare potest*.

Inst. 2. Si homo ex propriis suis viribus non posset graves tentationes vincere, non peccaret eis succumbendo; falsum conseq. Ergo.

Prob. maj. Non peccatur per hoc, quod non est in potestate agentis; atqui si homo, ex propriis viribus, non posset vincere graves tentationes, non esset in ejus potestate non succumbere; ergo succumbendo non peccaret.

Resp. *dist. min.* Non succumbere non esset in potestate hominis, sine gratia, *conc.* cum gratia, *nego min. et conseq.* Porro nunquam deest divinæ gratiæ auxilium ad tentationes superandas, vel proxime, vel remote sufficiens, gratia nimirum orationis, quam homo proxime sufficientem potest petere et obtinere; unde concludit D. Th. (*Q.* 109. *a.* 8. *ad* 1.). » Quia ex ejus defectu est, quod homo se ad gratiam habendam non præparet, propter hoc a peccato non excusatur, quod sine gratia peccatum vitare non potest ".

Objicies 2. Nulla est gravior tentatio, quam metus mortis; atqui potest homo lapsus, naturæ viribus, vincere tentationem mortis ex motivo pravo, v. g. ex vana gloria, ex pertinacia, etc. ergo et ex motivo naturali honesto.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod homo lapsus ab objectis delectabilibus et pravis multum afficiatur, et ideo vincit unam tentationem per aliam fortiorem, qualis est pertinacia, et inanis gloriæ cupiditas; e contra motivo virtutis et honestatis parum admodum afficitur, et sic illud motivum totam relinquit, difficultatem, non tollit, neque minuit.

Quæres 1. *Utrum ad observanda omnia legis naturalis præcepta, et vincendas graves tentationes, sufficiat exterior Dei protectio?*

Resp. *negative*. Nam requiritur ex parte intellectus illuminatio, quæ objectum amplectendum aut fugiendum repræsentet; ex parte autem voluntatis pia quædam motio, qua fiat suave quod est amplectendum, et fiat *suavis* resistentia, sicque voluntas a malo deterreatur; ergo requiritur gratia interior. Unde Aug. Epist. 95. dicit illud auxilium conferri, *subministratione spiritus, et occulta misericordia*.

Quæres 2. *Quænam gratia interior requiratur ad observanda omnia legis naturalis præcepta, et graves tentationes superandas?*

Resp. 1. *Requiritur gratia habitualis, non quidem absolute et ex rei natura, sed ex ordinatione Dei, et de lege communi*.

Prob. prima pars: Quia sola ignorantia in intellectu, et difficultas in voluntate, sunt impedimenta ex parte hominis ad observantiam mandatorum, et victoriam tentationum; atqui illa duo impedimenta removeri possunt per gratiam actualem, qua illustratur intellectus, et pie movetur voluntas; ergo ex natura rei non requiritur gratia habitualis.

Prob. secunda pars: Quia natura humana, nondum per gratiam habitualem sanata, est in bono inconstans et ad malum proclivis, juxta illud Thren. 1. *Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est*. Ergo, ex ordinatione Dei, ac de lege communi, *In statu naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam, ad hoc, quod omnino a peccato abstineat*, ait D. Th. 1. 2. *q.* 109. *a.* 8.

Resp. 2. *Ad observanda omnia legis naturalis præcepta, gravesque tentationes superandas, præter gratiam habitualem, requiritur gratia actualis interior*.

Prob. Ex Cœlestino S. Pontif. in *Epistola* ad Episcopos Galliæ, cap. 3. dicente: » Nemo etiam per baptismatis gratiam renovatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, et ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis accipiat ".

Ratio est. Quia licet gratia habitualis interius sanet animam, tamen nec intellectus ignorantiam, nec voluntatis malitiam, nec appetitus sensitivi rebellio-

nem tollit; ergo ne, inter tot, tantasque peccandi occasiones, labatur humana fragilitas, necesse est, ut gratia actuali, quæ teporem ejus excitet, et ad bonum alliciat, roboretur.

Quæres 3. *An gratia actualis, quæ requiritur ad observantiam præceptorum naturalium quoad substantiam tantum, et propter solam honestatem moralem, debeat esse supernaturalis?*

Resp. Debet esse supernaturalis ratione principii, non vero ratione objecti. *Ratio est*, quia illa gratia est supernaturalis ratione principii, non vero ratione objecti, quæ est quidem indebita, sed hominem non dirigit ad finem supernaturalem, atqui gratia, quæ requiritur ad observanda præcepta naturalia quantum ad substantiam duntaxat, indebita quidem est homini, seu eum non dirigit ad finem supernaturalem, sed ad finem naturalem tantum, nimirum ad morum honestatem; ergo.

CAPUT II.

De natura et divisione gratiæ actualis.

Nota 1. Gratia actualis interior dividitur in gratiam excitantem, et adjuvantem.

Gratia excitans, est supernaturalis et indeliberatus intellectus et voluntatis motus, quod Deus nos, veluti torpentes e somno sopitos ad bonum supernaturale movet et excitat, et a malo retrahit. Hæc gratia vocatur etiam operans, et præveniens. *Operans*, quia Deus pium illum motum operatur in nobis sine nobis, non quidem sine nobis physice ac vitaliter agentibus, cum enim illustratio intellectus et pia motiva voluntatis sint actus vitales, non possunt, nisi a potentia vitali et physica procedere; sed sine nobis libere consentientibus. Dicitur *præveniens*, quia prævenit ac præparat voluntatem, causando in ea boni motus initium.

Gratia adjuvans est concursus supernaturalis Dei, quo nobiscum, per gratiam excitantem illustratis ac motis, concurrit ad omnes et singulos actus supernaturales et liberos. Hæc gratia vocatur etiam cooperans, et subsequens. Vocatur *cooperans*, quia bonam actionem nobiscum cooperatur. Vocatur *subsequens*, quia subsequitur, et executioni applicat bonum motum jam in voluntate per gratiam excitantem inchoatum, juxta illud D. Aug. l. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 10. ubi sit: *Hominis propositum bonum adjuvat quidem subsequens gratia; sed nec ipsum esset, nisi præcederet gratia*. Male ergo et erronee gratia *subsequens* a Semipelagianis dicitur ea, quæ prævium ac liberum voluntatis motum subsequitur, cum ideo tantum dicatur *subsequens*, quod bonum pietatis motum, gratiæ prævenientis beneficio productum perficiat.

De utraque illa gratia D. Aug. *lib. de gratia et lib. arb. c.* 17. sic loquitur: *Præparat voluntatem (Deus) et cooperando perficit, quod operando incipit. Quoniam ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*. Propter quod ait Apostolus: Certus sum quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Jesu Christi: *Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, et sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sine illo, vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus*.

Nota 2. Gratia excitans subdividitur in *sufficientem* et *efficacem*, quæ cum sint celeberrimæ, gravissimisque intricatæ difficultatibus, non hic strictim sunt definiendæ, sed de eis fusius disputandum, duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De Gratia sufficiente.

Nota 1. Ut omnis tollatur æquivocatio, gratiam sufficientem sumi posse dupliciter, nimirum generice et specifice.

Gratia sufficiens *generice* sumpta, ea est, quæ voluntati subministrat vires pares et proportionatas effectui bono, ad quem proxime movet, et quem Deus ultimate intendit, producendo: quo sensu gratia efficax dicitur etiam sufficiens ab Apostolo 2. ad Corinth. 12. *sufficit tibi* (Paule) *gratia mea*. Quidquid enim est efficax, est etiam sufficiens, non enim potest causa efficienter operari, nisi sit sufficiens ad operandum, eo modo, quo causa est.

Gratia sufficiens *specifice* sumpta, ea dicitur, quæ, licet vires pares et proportionatas subministret ad ponendum effectum ad quem datur, et quem Deus ultimate intendit, illum tamen non sortitur ex sola culpa voluntatis nolentis gratiæ consentire. Quo sensu opponitur gratiæ efficaci, diciturque *mere sufficiens*, de qua sola hic agimus.

Nota 2. Gratia sufficiens, alia est proxime, alia remota sufficiens.

Gratia *proxime* sufficiens, ea est, quæ dat immediatam potentiam ad executionem operis a Deo ultimate intenti, v. gr. ad executionem talis præcepti. Hæc vocatur, *gratia actionis*.

Gratia *remote* sufficiens, ea est, quæ non dat quidem immediatam potentiam exequendi operis a Deo ultimate intenti, sed dat immediatam potentiam ad implorandum per orationem uberius Dei auxilium, non conferendum a Deo, nisi prius oraverit homo, et certo conferendum, si reipsa oraverit, gratiæ primæ obsequens. Hæc vocatur *gratia orationis*, quam exprimit D. Aug. *lib. de natura et gratia c.* 44. dicens: « Non igitur impossibilia jubet, sed jubendo admonet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis ».

Nota 3. Circa gratiam sufficientem gravissime erraverunt Calvinus, Lutherus, Bajus, Jansenius, Quesnellus, qui nullam aliam in statu naturæ lapsæ gratiam quam necessitantem admittentes, gratiam sufficientem penitus rejiciunt, sed cum aliis vocibus utatur Calvinus in exponenda sua necessitante gratia, aliis Jansenius, uterque modus ejusdem erroris tuendi, est hic exponendus.

Gratia necessitans, juxta Calvinum, ea est, quæ sic determinat voluntatem ad actum, ut nullum libertati locum relinquat. « Deus voluntatem movet, *inquit l.* 2. *instit. c.* 13. non qualiter multis sæculis traditum est et creditum, *ut* nostræ postea *sit* electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari ».

Gratia necessitans, juxta Jansenium ea est, quæ voluntatem humanam invicte ac insuperabiliter ita determinat ad unum, ut semper consensum voluntatis exprimat. *Ratio est*, quia modum operandi gratiæ constituit in quadam delectatione cœlesti, quæ si sit gradibus superior opposita concupiscentiæ delectatione, gratia est semper *victrix*, plenumque et perfectum obtinet effectum; quod si gradibus inferior sit, semper est victa propter defectum virium: « Delectatio victrix, *inquit Jansen. l.* 8. *de gratia c.* 2. quæ Augustino est efficax adjutorium, relativa est: tunc enim est victrix, quando alteram superat; quod si contingat alteram ardentiorem esse, in solis inefficacibus desideriis hærebit animus ».

Hinc Janseniani duplicem admiserunt gratiam: *Primam*; quæ plenum atque perfectum effectum as-

sequitur, et ad id a Deo datur: hancque vocant gratiam efficacem et victricem relative: *Secundam*, quæ efficit quamdam velleitatem at complacentiam boni operis inefficacem, et ad id duntaxat a Deo datur, hancque sufficientem appellare non recusant hodierni Janseniani, asseruntque eam conferre completam, perfectam et expeditam ad præceptum observandum potentiam. Verum (quod maxime notandum est) nomine *potentia*, intelligunt potentiam absolutam duntaxat, et abstractam a præsentibus subjecti circumstantiis at dispositionibus, non vero relativam, et ad illas circumstantias comparatam. Deus enim, inquiunt, voluntate antecedente, et a præsentibus subjecti circumstantiis abstrahente, vult per hanc parvam gratiam opus perfectum impleri; verum, consideratis illis circumstantiis, non vult voluntate absoluta et consequente, opus perfectum per illam impleri, sed aliquod duntaxat imperfectum ac inchoatum boni operis desiderium. Ex quo

Sequitur 1. Gratiam parvam Jansenianam esse efficacem, quia, juxta illos, omnem obtinet effectum, propter quem in talibus circumstantiis a Deo datur.

Sequitur 2. Illam gratiam esse insufficientem, quia propter defectum virium est impar et improportionata ad oppositam concupiscentiæ delectationem superandam, ut ipsemet asserit Jansenius, *l.* 2. *de gratia c.* 17. dicens: *Eam nullo modo sufficere, ut homo Dei mandatum operetur, ut Deum super omnia diligat, etc. Licet aliquid faciat, nempe velleitates quasdam excitet*. Ut hic error penitus profligetur, videndum est: 1. Quænam sit natura gratiæ sufficientis? 2. Utrum existat in præsentis statu? Ideo sit

CONCLUSIO I.

Nomine gratiæ sufficientis, ea intelligitur a Catholicis, quæ voluntati ad opus bonum exequendum confert potentiam completam, expeditam, et relativam ad præsentes subjecti circumstantias.

Prob. 1. Ex Scriptur. *Is.* 5. ubi Deus, incredulitatem et contumaciam Judæorum increpans ait: *Judicate inter me, et vineam meam, quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas?* Ibi Deus queritur se fecisse quod debuit, et nihil ex parte ejus bonitatis et misericordiæ defuisse, quominus populus Judaicus bene ageret et converteretur, qui tamen egit pessime. *Atqui* nihil defuisse Judæis ex parte Dei, est ipsos habuisse potentiam completam et expeditam relative ad præsentes eorum circumstantias; *ergo etc.* Alias falso diceret Deus, nihil defuisse ex sua parte, si eis defuisset potentia illa relative completa, frustra bonos fructus pœnitentiæ expectasset, nisi vires ad illos producendos pares gratia ipsis suppeditasset.

Prob. 2. Ex D. Greg. *l.* 9. *Mor. c.* 46. ubi dicit: *Si mensuram judex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem dejicit, quo ultra vires onera imponit*. Atqui si gratia non daret potentiam completam et expeditam relative ad subjecti circumstantias, non præberet mensuram tentationibus; ergo ultra vires onera imponeret, quod repugnat Apostolo, 1. *Cor.* 10. dicenti: *Fidelis autem est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*.

Prob. 3. Ex D. Aug. qui *l.* 3. *de lib. arb. c.* 16. ait: *Ex eo quod non accepit, nullus reus: ex eo vero quod non facit quod debet, juste reus est. Debet autem, si accepit et voluntatem liberam et sufficientissimam facultatem*. Ex quo sic ergo: quilibet tenetur præceptis divinis parere, et ea transgrediendo reus est; atqui ex D. Aug. nullus tenetur implere præcepta, nullus reus est non implendo præcepta, nisi qui accepit *et voluntatem liberam et sufficientissimam facultatem*; ergo accepit sufficientissimam facultatem ad præceptum hic et nunc implendum.

Prob. 4. Ex damnatione primæ propositionis Jansenii: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus, et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia qua possibilia fiant*. Hæc prop. damnata est ut hæretica; ergo hæc ejus contradictoria est de fide: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt possibilia*: ergo ad præcepta implenda habent potentiam completam, non solum absolutam, sed relativam ad *præsentes quas habent vires*.

Objicies: D. Aug. *lib. de grat. et lib. arbitr.* ait: *Qui vult facere Dei mandatum, et non potest, jam quidem habens voluntatem bonam, sed adhuc parvam et invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit et robustam*. Ergo supponit D. Doctor hominem cum parva gratia non posse semper observare mandata, non defectu potentiæ absolutæ; ergo defectu potentiæ relativæ.

Resp. *dist. conseq.* Supponit hominem cum parva gratia non posse semper observare mandata, defectu potentiæ relativæ proximæ sufficientis, *conc.* remote sufficientis, *nego conseq.* Semper enim (saltem justi) possunt orare, et per gratiam orationis uberius auxilium impetrare, ut docet Div. Aug. *ibidem c.* 16. dicens: « Ideo jubet (*Deus*) aliqua, quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus, ipsa enim est fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat ». Et lib. de natura et gratia, c. 44. *Non igitur impossibilia jubet, sed jubendo admonet et facere, quod possis, et petere quod non possis*. Ergo supponit D. Doctor semper esse præsentem oranti gratiam, neque enim potest quis sine gratia orare ut oportet.

Inst. 1. D. Aug. l. 1. *ad Simplic. quæst.* 2. ait: « Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida, et pene nulla, immo omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis advertamus, quia si hoc vel dolemus, jam oramus ». Ergo gratia illa orationis infirma, vires non confert pares ad orandum.

Resp. *nego conseq.* Agnoscit quidem D. Aug. aliquando orationem ita esse tepidam, ut non oremus; at non dicit orationem ex præsenti gratia non posse ardentiorem fieri, quod tamen requireretur, ut gratia orationis diceretur viribus paribus ad orandum destituta; immo Div. Aug. *eodem l.* 1. *c.* 1. de iis, quos non trahit Pater, loquens, ait: *Semel accipe et intellige: non traheris, ora ut traharis*. Ergo supponit eum, qui non trahitur, habere vires pares ad orandum, ut trahatur.

Inst. 2. Si gratia orationis pares conferret voluntati vires ad orandum actu, non requireretur ad id novum Dei auxilium, falsum conseq. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Non requireretur ad actu orandum novum Dei auxilium excitans, *conc.* adjuvans, *nego ant.* Licet ergo gratia excitans pares et proportionatas conferat voluntatis vires ad actu agendum, requiritur tamen auxilium gratiæ adjuvantis, ut opus perficiatur: nam, ut ait D. Aug. « Sine illo (*Deo*) vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus ».

Cæteræ objectiones solventur conclusione sequenti, præsentis conclusionis confirmativa.

CONCLUSIO II.

Datur in statu naturæ lapsæ gratia vere et rela-

tive sufficiens, cui tamen, dissensu libero, resistat humana voluntas. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Prov. 1. » Vocavi et renuistis: extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis ". Ubi vocatio, extensio manuum, consilium Dei, etiam intus pulsantis, gratiam vere ac relative sufficientem indicant, alias non esset justa Dei increpatio et objurgatio; atqui ei consensu libero restitit voluntas humana, *et renuistis, despexistis, etc.* Ergo.

Matth. 11. v. 20. » Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam: Væ tibi, Corozain, et tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent ". Ibi Christus exprobrat Corozaitis, quod non egissent pœnitentiam ad aspectum tot miraculorum; ergo revera cum gratia ipsis collata pœnitentiam agere, non tantum remote et absolute, sed proxime et relative potuerunt; ergo datur gratia vere et relative sufficiens, cui resistitur.

Jansenius illud testimonium explicat: 1. De gratia externa: 2. De gratia imperfecta et parva, sed

Contra est, 1. Quia pœnitentia, quam Corozaitæ potuerunt agere, et non egerunt, est opus salutare; atqui gratia exterior non sufficit ad agendum opus salutare, ut contra Pelagium definivit Ecclesia; ergo.

Contra est 2. Quia gratia parva Janseniana, licet sit relative sufficiens ad velleitates, est tamen relative insufficiens ad bonam voluntatem et actum salutarem; atqui Christus loquitur de gratia vere et relative sufficienti ad actum pœnitentiæ salutarem; ergo, si sibi constare voluerit Jansenius, non debet textum illatum explicare de sua parva gratia. *Confirm. min.* Quia ut exprobratio Christi valida sit et justa, necesse est, ut quemadmodum Tyrii et Sydonii, visis Christi miraculis, vere, proxime, et relative doluissent; ita Corozaitæ, eadem sibi affulgente gratia, pœnitentiam vere, proxime, et relative agere potuerint: alias nulla vis in Christi peritate, nullumque robur extitisset.

Prob. 2. *ex Conciliis*. Ex Conc. Arelatensi III. in quo approbatur sententia Fausti anathematizantis sententiam Lucidi Presbyteri, dicentis illos qui pereunt, non accepisse, ut salvi esse possent, his verbis: *Anathema illi qui dixerit illum, qui periit, non accepisse, ut salvus esse posset*. Lucidus vero inter suas assertiones retractatorias, ait: *Assero... et periclitari eum, qui salvus est, et eum, qui periit, potuisse salvari*.

Ex Concil. Senonensi parte prima in decretis fidei, c. 15. dicitur: » Non tale est hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit. Quoties enim Dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, et noluerunt. *Matth.* 23. Frustra certe Stephanus, *Act.* 9. Judæos duræ cervicis et incircumcisi cordis argueret, qui Spiritui Sancto resisterent. Frustra Paulus Thessalonicenses admoneret, Spiritum ne extinguerent, si divinis inspirationibus inevitabiliter raperentur ". Nihil hic effugii relinquitur Jansenianis: nam Concilium loquitur de gratia interiori data ad actum perfectum, dicens: » Eo extendimus (*liberum arbitrium*) ut voluntas humana misericordiæ prævenientis auxilio suffulta, et interiori quodam et occulto secretioris afflatu contacta, sese convertat ad Deum ". Postea asserit illam *Dei trahentis* gratiam non esse talem, *cui resisti non possit*. Tandem ex variis Scripturæ locis illi sæpe restitum fuisse, probat.

Prob. 3. Ex damnatione 2. propos. Jansenii: *Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, numquam resistitur*. Quæ propos. damnata est ut *hæretica*; ergo de fide est interiori gratiæ resisti posse; atqui Ecclesia per interiorem gratiam, intelligit gratiam vere et relative sufficientem, ut probavimus in propos. superiori; ergo.

Prob. 4. *Ex SS. PP.* Inter quos unum refero Augustinum, quem patronum prætendunt Janseniani, quibus quatuor Augustini testimonia opponimus.

Primum, Ex l. 1. ad Simplic. q. 2. » Nemo credit, non vocatus, sed non omnis credit vocatus: noluit Esau et non cucurrit, sed et si voluisset et cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, nisi vocatione contempta reprobus fieret ". Ergo gratiæ vocationis internæ relative sufficienti obstitit; nam ejus resistentiæ unice adscribitur quod non pervenit; vires ergo pares habuit ut perveniret.

Secundum, lib. de natura et gratia, cap. 67. ait: » Cum vero ubique sit præsens (*Deus*) qui multis modis, per creaturam sibi Domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras, neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis ". Nihil certe evidentius probat gratiam vere sufficientem ad actum perfectum credendi, sperandi, etc. cui tamen resistit humana libertas.

Tertium, lib. 83. quæstionum qu. 68. » Neque illi debent sibi tribuere qui venerunt; neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi: quia ut venirent vocati, erat in eorum libera voluntate; non quidem sibi relicta, sed vocata per gratiam: addit enim: *Etsi quisquam sibi tribuit quod vocatus venit, non potest tribuere quod vocatus est*. Ergo gratiæ vocationis, quæ sufficit, ut vocatus veniat, resistitur.

Quartum, lib. de peccat. merit. et remissione, de adulto ait: » Habet (*concupiscentiam*) cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobatus esse noluerit ". Certe adjutorium, cujus ope superetur concupiscentia, nisi homo illud in vacuum suscipiat, et velit esse reprobus, est gratia interior vere et relative sufficiens, cui humana voluntate resistitur; atqui tale admisit D. Aug. in allatis testimoniis, et infinitis aliis; ergo.

Prob. 3. *ratione*: Multi sunt, etiam justi, qui non implent divina mandata; atqui tamen habent gratiam vere et relative sufficientem, qua illa observare possent, ut docet Concil. Trid. sess. 6. de justificatione: » Deus impossibilia non jubet, sed jubendo admonet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis ". Ergo gratiæ relative sufficienti resistunt.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura non aliam gratiam astruit, quam efficacem et victricem; ergo.

Prob. ant. Jo. 6. Christus ait: *Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me*. Ergo nullus veræ et internæ vocationi resistit.

Resp. *nego conseq.* Equidem citato loco Scriptura gratiam efficacem astruit, cum loquatur de iis, qui non solum audiunt, sed qui audientes, vocationi obediunt, ut verbo, *didicit*, designatur; sed non excludit gratiam sufficientem, cui resistatur.

Inst. 1. D. Aug. *lib. de prædest. SS. c.* 8. ait: *Si omnis qui audivit a Patre et didicit, venit, profecto omnis, qui non venit, non audivit a Patre, nec di-*

dicit. Ergo ex D. Augustino Scriptura astruit gratiam efficacem per exclusionem gratiæ mere sufficientis.

Resp. *dist. ant.* Qui non venit, non audivit a Patre efficaciter, *conc.* sufficienter, *nego ant.* Ideo enim non venit, quia vocationi resistit, cum qua venire potuit, ut ait D. Aug. lib. de gratia Christi, c. 13. *Non est autem consequens, ut qui potest venire, etiam veniat, nisi id voluerit atque fecerit*.

Inst. 1. D. Aug. *lib. de grat. Christi, c.* 13. dicit: » Qui non novit quod fieri debeat, et non facit, nondum didicit secundum gratiam, sed secundum legem; non secundum spiritum, sed secundum literam ". Ergo gratia sufficiens, cum qua opus bonum non fit, vel nulla est, vel duntaxat externa.

Resp. *dist. ant.* Nondum a Deo didicit secundum gratiam, in hypothesi Pelagianorum qui gratiam internam voluntatis et operationis rejiciebant, conc. in mente D. August. *subdist.* secundum gratiam efficacem, *conc.* secundum nullam omnino gratiam interiorem, *nego ant.* Hic itaque D. Doctor impugnans Pelagianos vult duntaxat probare, præter gratiam legis et doctrinæ, qua mens illustratur, adhuc necessariam esse gratiam voluntatis et actionis, qua id fiat, quod faciendum per legem cognoscitur; quod quidem probat, quia qui per legem cognovit quid faciendum est, si interna non moveatur gratia, omnino bonum opus agere nequit.

Objicies 2. Apostolus Rom. 9. ait: *Igitur non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Atqui si esset in potestate vocati, vocationi obtemperare, vel non obtemperare, esset volentis atque currentis; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est volentis, neque currentis, per solas naturæ vires, *conc.* per gratiam divinam, *subdist.* non est volentis primario et principaliter, *conc.* neque primario, neque secundario, quasi homo nihil divinæ gratiæ cooperaretur, *nego maj.* Hoc unum vult Apostolus, bonum opus magis esse a Deo per gratiam, quam ab homine, qui absque gratia nec conari, nec consentire potest. Se se explicat D. Doctor, *lib. de gratia et lib. arbitr. cap.* 5. dicens: *Ne ipsa voluntas sine gratia Dei putetur boni aliquid posse, continuo cum dixisset:* gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi: *subjunxit, atque ait:* non ego, *autem*, sed gratia Dei mecum. *Id est, non solus, sed gratia Dei mecum; ac per hoc, nec gratia Dei sola, nec ipse solus; sed gratia Dei cum illo*. Quibus verbis significat conversionem esse partim humanæ, partim divinæ voluntati tribuendam, licet primario et principaliter divinæ misericordiæ sit opus.

Inst. 1. Nemo potest se discernere in negotio salutis, juxta illud 1. ad Cor. 4. *Quis te discernit? quid autem habes quod non accepisti?* Atqui si duobus hominibus detur gratia sufficiens, cui unus obtemperet, alter reluctetur, qui obtemperaverit, se discernit ab eo qui obluctatur; ergo non datur talis gratia.

Resp. *dist. maj.* Nemo potest se discernere, per vires proprias, *conc.* quatenus per gratiam motus et adjutus, *nego maj.* Neque enim qui sic per gratiam, qua excitatur, et juvatur, se discernit, contradicit Apostolo prohibenti solum ne homo glorietur de bono opere, quasi principium illius efficiens non acceperit a Deo; quam interpretationem probat August. *lib. de spiritu et lit. cap.* 33. dicens: » Quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, profecto et ipsum velle credere Deus operatur in homine ... consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, proprie voluntatis est. Quæ res non solum non infirmat quod dictum est: *quid habes quod non accepisti?* verum etiam confirmat: accipere quippe et habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat, et quid accipiat, Dei est: accipere autem et habere utique accipientis et habentis est ".

Inst. 2. Gratia communis non est idoneum discretionis principium, ex D. August. lib. de prædest. SS. cap. 5. *Numquid per hæc dona*, inquit, *quæ omnibus communia sunt hominibus, discernuntur homines ab hominibus?* qui te discernit? *gratia quæ discernit bonos a malis, non gratia quæ communis est bonis et malis*. Atqui gratia sufficiens communis est bonis et malis; ergo.

Resp. *dist. maj.* Gratia communis, ad sensum Pelagianorum, qui nomine *gratiæ communis*, intelligebant naturam et liberum arbitrium, *conc.* gratia communis ad sensum catholicorum, qui nomine *gratiæ communis*, intelligunt gratiam vere et relative sufficientem, quæ communiter datur hominibus cum urget præceptum, *nego maj.* Sese explicat Augustin. verbis immediate præcedentibus: » In hac Apostoli evidentissima intentione, *inquit*, qua contra humanam superbiam loquitur, dona Dei naturalia suspicari ... nimis quantum existimo absurdum est ". At vero gratia vere et relative sufficiens, non est donum Dei naturale, sed est naturæ gratis superadditum ad supernaturale salutis meritum obtinendum.

Inst. 3. Gratia datur a Deo ex voluntate hominem salvandi; atqui voluntati salvandi hominem nunquam resistitur ex Aug. (*Lib. de corrept. et grat. cap.* 14.) *volenti salvum facere nullum resistit humanum arbitrium;* ergo gratia ex tali voluntate collata nunquam effectu suo fraudatur.

Resp. *dist. min.* Voluntati Dei absolutæ, nunquam resistitur, *conc.* voluntati conditionatæ, *nego min.* conditionata autem est in Deo voluntas hominem salvandi, nimirum ex hypothesi quod gratiæ suæ prævenientibus auxiliis cooperaturus sit: quæ voluntas duo includit. *Primum*, largitionem mediorum ad salutem idoneorum. *Secundum*, intentionem conferendi salutem ipsam, si media collata non contemnantur; voluntas ergo illa, quæ est conditionalis respectu salutis, est absoluta respectu collationis mediorum ad salutem consequendam necessariorum. De hac conditionata voluntate August. lib. de catechizandis rudibus num. 52. ait: » A quo interitu, *hoc est, ab inferno*, Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsis non sint inimici, et non resistant misericordiæ salvatoris sui " *etc.*

Objicies 3. Discrimen fuit inter gratiam status innocentiæ, et gratiam medicinalem status naturæ lapsæ, ex Aug. *l. de corrept. et gratia c.* 11. dicente: *Quid ergo Adam non habuit gratiam? immo habuit magnam, sed disparem:* atqui in hoc stat discrimen, quod gratia sanitatis fuerit tantum sufficiens, libero voluntatis arbitrio, quantum ad usum vel non usum, relicta, gratia vero medicinalis sit tantum efficax; ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Discrimen enim utriusque gratiæ, sanitatis et medicinalis, non in eo reponit D. Augustin. quod gratia medicinalis sit tantum efficax, sed 1. in eo quod homo innocens sola indiguerit gratia sufficiente, cum e contra homo lapsus, præter gratiam sufficientem, prout ab efficaci distinguitur, indigeat etiam efficaci. 2. Quod gratia sufficiens sanitatis solam includit mentis illustrationem, non vero præviam, ut gratia medicinalis, voluntatis motionem, quia cum integra esset viribus, talis non indigebat prævia motione, qua nunc omnino indiget natura corrupta; unde Aug. c. 48. asserit quod gratia naturæ incupatæ, *Esset adjutorium Dei, et tanquam lumen sa-*

nis oculis, quo adjuti videant, se præbere volentibus.

Inst. Div. Aug. ib. c. 12. ait: » Ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, et aliud est adjutorium quo aliquid fit... primo itaque homini ... datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis non tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur ". Ex quo textu sic argumentor: adjutorium, *quo*, est gratia efficax; adjutorium vero, *sine quo non*, est gratia sufficiens; atqui ex D. Aug. in præsenti statu naturæ lapsæ datur duntaxat adjutorium, *quo*; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Nam per adjutorium, *quo*, D. Doctor non intelligit gratiam actualem, efficacem, sed donum ipsum perseverantiæ, quo homo formaliter fit perseverans; siquidem initio cap. 10. ait: » Hinc oritur alia quæstio non sane contemnenda .... quæritur enim a nobis, quantum ad hoc donum Dei quod est perseverare usque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus "; idque manifeste probat exemplum beatitudinis quo utitur; ut exponat, quid per adjutorium, *quo*, intelligat. » Adjutorium enim est, *inquit*, non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium et quo fit est, et sine quo non fit: quia et si data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus, et si data nunquam fuerit, nunquam erit ". Ergo sicut adjutorium, *quo*, beatitudinis, est ipsa formalis beatitudo, ita auxilium, *quo*, perseverantiæ, est ipsa formalis perseverantia, ut ipsemet D. Doctor mentem suam exponit, lib. de dono perseverantiæ c. 6. » Perseverantiam usque in finem, *inquit*, quoniam non habet quisquam, nisi qui perseveraverit usque in finem, multi possunt eam habere, nullus amittere ".

Itaque D. Aug. docet Adamum accepisse duntaxat adjutorium, *sine quo non*, quia non ipsam perseverantiam accepit, sed tantum gratiam intellectus sine qua perseverare non poterat, et quacum, si voluisset, perseverare potuisset, absque ulla præveniente gratia voluntatis, quæ cum esset sana et integra, sufficientes habebat vires ad perseverandum, *cujus* proinde, *meritum fuisset, si permanere voluisset*, ait Aug. Nunc autem propter naturæ nostræ sauciatæ infirmitatem ac perpetuo rebellantem concupiscentiam, opus etiam habemus gratia voluntatis, non solum ut perseveremus, sed etiam ut possimus perseverare, quare vocatur ab Augustino *adjutorium quo;* porro eo non indigebat integra primi hominis voluntas, cujus arbitrio relictum fuerat, ut cum gratia sufficiente intellectus perseverarat, si vellet.

Resp. 2. Dato etiam, et non concesso, quod Div. Aug. per, *adjutorium quo*, gratiam efficacem intellexerit; *nego min. argumenti*, nam tunc quidem ostenderet esse in statu naturæ lapsæ gratiam efficacem, sed absque exclusione gratiæ sufficientis; quid inde contra nos?

Objicies 4. Cum Jansenio, *lib.* 3. *de gratia c.* 2. gratia cui humana voluntas resistat, *est inutilis;* ergo.

Resp. *dist ant.* Est inutilis, vitio voluntatis libertate sua abutentis, *conc.* defectu virtutis intrinsecæ et relativæ in gratia, *nego ant.* gratia enim dat potentiam relativam et expeditam ad bonum, ad quod natura sua tendit; non igitur ratione sui est inutilis, sed voluntas creata, dissensu libero, eam reddit inutilem.

Inst. 1. Gratia sufficiens *est perniciosa, qua nemo unquam, fatentibus etiam scholasticis, nisi majorem damnationem assecutus est,* ait Jans. Ib. c. 3. ergo, etc.

Resp. *nego ant.* Quia non ipsa gratia, sed resistentia libera, per quam voluntas abjicit gratiam, homini perniciosa est; ipsa enim, et non gratia multiplicat peccata, unde Alex. VIII. damnavit hanc Synnichii propos. » Gratia sufficiens, non tam utilis, quam perniciosa est, ut proinde merito possimus petere: a gratia sufficienti libera nos, Domine ". Et vero quis perniciosa dicat sacramenta, eo quod multi iis in sui perniciem abutantur?

Inst. 2. Jansenius lib. 3. c. 3. » Illud a recentioribus prolatum gratiæ sufficientis genus, quo adjuvante nullum unquam opus factum est, aut fiat unquam ... videtur monstrum quoddam singulare "; atqui gratia nostra sufficiens est talis: ergo.

Resp. *dist. maj.* Monstrum est singulare, si gratia illa defectu virtutis intrinsecæ et relativæ non sortiatur effectum, *conc.* si unico voluntatis liberæ, et idoneis viribus instructæ, vitio, *nego maj.* Quod enim gratia sufficiens, prout gratiæ efficaci opposita, nequaquam sortiatur effectum, nihil est mirandum; gratia enim illa non appellatur, *mere sufficiens*, nisi consequenter, ad liberam voluntatis resistentiam a Deo prævisam. Quod si talis gratia monstruosa dicatur, monstruosior certe gratia Jansenii *parva*, quæ ab initio lapsus hominis usque ad diem judicii, est insufficiens ad oppositam sibi concupiscentiam debellandam, et cum qua voluntas necessario *hærebit in solis inefficacibus desideriis;* an magis indecorum est gratiæ Christi quod ipsi voluntas libere resistat, quam quod necessario superetur a prædominante concupiscentia? valet ergo argumentum Jansenii contra parvam quam propugnat gratiam; at sponte ruit in systemate Augustini et Catholicorum.

Inst. 3. Si daretur gratia mere sufficiens, posset peti a Deo; absurdum conseq. Ergo.

Resp. *dist. maj.* Posset peti a Deo, qua *vere* sufficiens, *conc.* qua *mere* sufficiens, *nego maj.* Quod gratia sit *vere* sufficiens, habet ab intrinseco, nimirum a propria virtute; quod vero sit *mere* sufficiens, habet ab extrinseco, nimirum a libero voluntatis dissensu præviso, et sic involvit resistentiam voluntatis; sane cum postulamus gratiam, non petimus dissensum et resistentiam gratiæ, sed gratiam generatim, ut est *vere* sufficiens.

Inst. 4. Gratia *mere* sufficiens, justitiæ severitatem potius arguit, quam misericordiæ indulgentiam commendat; ergo est Deo dante indigna.

Resp. *nego ant.* Quia gratia per se et ex primaria Dei intentione ad divinæ misericordiæ ostensionem tendit, licet per accidens et ex secundaria Dei intentione ad justitiæ divinæ ostensionem et gloriam pertineat, nempe ex hypothesi quod Deum sanare volentem contemnamus; » Infideles, *inquit Aug. lib. de spiritu et littera c.* 23. contra voluntatem Dei faciunt cum ejus Evangelio non credunt, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt ".

Objicies 5. Gratia sufficiens, cui voluntas resistat, est gratia possibilitatis Pelagiana, quam confutavit Aug. et damnavit Ecclesia; ergo admittenda non est.

Resp. *nego ant.* Nam adjutorium possibilitatis, quod impugnabat Aug. contra Pelagium, erat adjutorium non conferens, sed supponens possibilitatem qualis esset lex, atque doctrina; docebat enim liberum arbitrium per se solum valere ad quodlibet opus salutare, adeoque non indigere gratia ad posse simpliciter, sed tantum ad facilius posse, et hanc gratiam dicebat esse legem, doctrinam et exempla Christi, unde adjutorium possibilitatis reponebat in natura.

E contra gratia sufficiens, quam admittimus, consistit non solum in supernaturali illustratione intellectus, sed etiam in pia motione voluntatis indeliberata, quæ dat posse simpliciter velle, et agere bonum salutare, voluntatem immediate excitando et adjuvando ad illud volendum et agendum.

Inst. 1. Pelagius admittebat posse bene agere esse a Deo; ergo.

Resp. *dist. ant.* Pelagius admittebat, posse bene agere, esse a Deo, ut auctore naturæ, *conc.* ut interiorem agendi virtutem subministrante per gratiam Christi actualem, naturæ superadditam, *nego ant.* Pelagius naturam et liberum arbitrium vocabat gratiam possibilitatis, legem vero et doctrinam vocabat adjutorium possibilitatis naturalis. Audiatur D. Aug. l. de gratia Christi c. 3. » Gratiam Dei, *inquit*, et adjutorium quo adjuvamur ad non peccandum, aut in natura et libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina .... possibilitatem datam confitetur a Creatore naturæ, nec esse in nostra potestate, sed eam nos habere etiamsi nolimus ".

Inst. 2. Pelagius deinceps possibilitati naturali subjungit adjutorium Dei actuale: » Adjuvat nos, *inquit apud Augustinum c.* 7. Deus per doctrinam et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit: dum diaboli pandit insidias " etc. Ergo in eo tantum arguebatur ab Augustino, quod nollet ubique eam esse conjunctam cum effectu.

Resp. *dist. ant.* Possibilitati naturali subjunxit adjutorium Dei actuale, quod esset lex, vel doctrina, vel revelatio, vel exemplum, *conc.* quod esset subministratio virtutis interioris, *nego ant.* Unde D. Aug. verbis Pelagii immediate subjungit: » In his omnibus non recessit a commendatione legis atque doctrinæ ... qua demonstrat et revelat Deus quid agere debeamus; non qua donat atque adjuvat ut agamus, cum ad hoc potius valeat agnitio, si gratiæ desit opitulatio, ut fiat mandati prævaricatio ". Gratia autem sufficiens, quam admittit Ecclesia Catholica, est gratia interior naturæ superaddita, vires pares et relative proportionatas subministrans.

Objicies 6. Semipelagiani necessitatem admiserunt gratiæ sufficientis, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare; atqui in hoc fuerunt hæretici; ergo non est admittenda.

Resp. *nego maj. et min.* In quibus continetur 4. propositio Jansenii, quæ ab Innocent. X. et Alex. VII. damnata est, ut *falsa, et hæretica*.

Prob. maj. Ex D. Aug. *lib. de prædest. SS. c.* 1. de Semipelagianis scribente: » Pervenerunt, ut præveniri voluntates hominum Dei gratia fateantur, atque ut ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum, sibi quemquam sufficere posse consentiant. " Ergo gratiæ sufficientis necessitatem ad omne opus salutare incipiendum vel perficiendum admittebant.

Resp. *nego conseq.* Necessitatem enim gratiæ non admiserunt ad initium fidei, dicentes, ut ait Aug. c. 2. » Ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum ejus ex Deo: tanquam fides non ab ipso donetur nobis, sed ab ipso tantum augeatur in nobis, eo merito, quo cœpit a nobis: *Et infra, post citata hæc Apostoli verba*: Non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi nobismetipsis, *ait*: Verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei cœptum, et ex Deo esse fidei supplementum. "

Inst. Div. Hilarius, *Epist. ad Aug.* declarat Semipelagianos docuisse: *Ad nullum opus etiam incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse*. Atqui initium fidei haud dubie est bonum opus; ergo.

Resp. *dist. min.* Est bonum opus, in rei veritate, *conc.* in doctrina Semipelagianorum, *nego min.* Nam boni operis nomine, neque *velle sanari*, neque *ipsum credere* intelligebant. Id testatur S. Hilarius dicens: » Neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant exterrita et supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari; quod enim dicitur: *crede, et salvus eris*; Unum horum exigi asserunt, aliud offerri, ut propter id quod offertur, deinceps reddatur. " Ergo voluerunt initium salutis esse tum in desiderio salutis, tum in fide, per quam obtineretur gratia ad opus bonum sive incipiendum, sive perficiendum, necessaria.

Inst. 2. Gennadius Semipelagianus, lib. de Eccles. dogmatibus, cap. 21. docet: *Initium salutis nostræ, Deo miserante, nos habere; ut vero acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ est potestatis*. Ergo Semipelagiana doctrina eadem est ac nostra.

Resp. *nego conseq.* Quia Gennadius in libro citato, quem scripsit postquam ex errore Semipelagiano revocatus fuit, non tradit doctrinam Semipelagianam, sed Catholicam.

Inst. 3. Vitalis Carthaginensis, qui errori Semipelag. nomen dedit, admisit gratiæ interioris prævenientem necessitatem, teste Aug. Ep. 107. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Admisit necessitatem gratiæ prævenientis intellectum, ut est lex, doctrina, *conc.* prævenientis voluntatem, *nego ant.* Unde D. Aug. ibid. redarguens ejus sententiam, ait: » Hæc est illa Pelagianorum mala, meritoque reprobata, et ab ipso etiam Pelagio, timente damnari in Orientalium Episcoporum Concilio, sententia, qua dicunt gratiam Dei, non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina ".

QUÆSTIO II.

De gratia efficaci.

Nota 1. Fide divina certum est, dari gratiam efficacem, qua Deus voluntates nostras certo et infallibiliter flectere potest quocumque voluerit, Prov. 21. *Cor Regis in manu Dei, et quocumque voluerit, inclinabit illud*. Et Philippens. 2. *Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate*. De illa ergo una, eaque gravissima, restat difficultas solvenda, qua ratione nempe gratia efficax voluntatem moveat ad consensum, effectumque, ad quem datur, obtineat, proindeque quo pacto a gratia mere sufficienti distinguatur; porro ne in verborum æquivoco ludamus.

Nota 2. Gratia efficax spectatur vel *in actu primo*, et antecedenter ad consensum voluntatis; vel *in actu secundo*, et consequenter ad illum consensum. Item gratia efficax *in actu primo*, est talis late, vel stricte; quæ omnia accurate distingui debent, ut multis difficultatibus via præcludatur. Unde

Efficacia gratiæ *in actu primo late*, est virtus gratiæ prævenientis, par, et proportionata effectui bono, ad quem datur. Efficacia sic intellecta est essentialis et intrinseca gratiæ, sive sortiatur, sive non sortiatur effectum, quem apta est sortiri.

Efficacia gratiæ *in actu primo stricte*, est virtus gratiæ prævenientis, ut certo et infallibiliter illatura effectum, seu consensum voluntatis.

Efficacia gratiæ *in actu secundo*, est eadem virtus gratiæ ut conjuncta cum effectu, qui illius vi elicitus est. Hæc includit gratiam adjuvantem et cooperationem voluntatis.

Nota 3. Hic non est quæstio de gratia efficaci *in actu secundo*, quæ consensum involvit, quia est ipsa-

met formaliter operatio, cui consequenter voluntas non potest dissentire, cum sit impossibile ipsam, dum operatur, non operari. Nec de gratia efficaci *in actu primo* late dicta; nam si gratia ipsa mere sufficiens, efficax dici potest, ut constat ex dictis quæst. præcedenti, et ex ejus definitione mox data. Solum ergo quæstio est de gratia efficaci *in actu primo stricte* sumpta, et quæ simpliciter dicitur gratia efficax, de qua quæritur, quo pacto a gratia mere sufficienti distinguatur, seu unde repetenda sit ejus efficacia.

Nota 2. Ut hanc intricatissimam quæstionem solverent, et hoc ænigma theologicum exponerent, in varias abiere sententias, non solum Novatores, verum etiam Theologi Catholici; unde, 1. Præmittemus systemata Novatorum, eaque confutabimus. 2. Referemus varia Scholasticorum systemata, iisque confutatis, quæ nobis improbabilia visa fuerint, illud quod probabilius videbitur, stabiliemus duplici articulo.

ARTICULUS I.

Systema Novatorum circa gratiæ efficaciam.

I. Systema est Calvini docentis (*Lib.* 2. *Instit. cap.* 3. *num.* 10.) gratiam efficacem esse vere ac physice necessitantem, ita ut non possit ipsi voluntas humana refragari; additque; » Medium quem Sophistæ, (*sic Catholicos appellat*) imaginantur motum, cui obsequi, vel quem repellere liberum sit, aperte excludi videmus, ubi asseritur efficax ad perseverandum constantia ".

Contra hoc impium systema Concil. Trid. *Sess.* 6. *can.* 4. hoc anathema pronuntiat. » Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit ... anathema sit ". Non ergo in hoc errore confutando immorabimur, qui commudius profligatur *T.* 2.

II. Systema est Jansenii docentis efficaciam gratiæ repetendam esse ex ipsius indeliberata delectatione, quæ sit superior opposita concupiscentiæ delectatione, item indeliberata, at illius relative per gradus victrice.

Jansenius ita duplicem distinguit in voluntate delectationem, *cælestem* nimirum, quæ ad bonum, et *terrenam*, quæ ad malum trahit; asseritque delectationem hanc unicum esse pondus, quo voluntas nostra, per peccatum infirma, necessario et deliberate applicatur, sive ad bonum, sive ad malum, ita ut impossibile sit majorem delectationem vinci a minori: » Major enim delectatio, *inquit lib. de gratia c.* 6. nunquam sine delectatione minore superabitur. *Et l.* 8. *c.* 8. Perspicuo apparet impossibile esse, ut adjutorium illud cælestis delectationis non determinet, imo prædeterminet voluntatem, quia facit ut velis, et sine illa velle non possis: facit etiam ut ardentius velis, ut sine illa ardentius velle non possis: facit denique ut necesse sit animum sequi, et secundum illud operari, quod amplius delectaverit ". Tota igitur vis delectationis *relativa est*, ita ut, si major fuerit vis gratiæ, quam vis concupiscentiæ, necesse sit voluntatem bene operari: si e contra major fuerit vis concupiscentiæ, necesse sit voluntatem male operari, *vigente enim delectatione carnali impossibile est ut virtutis et honestatis consideratio prævaleat*, inquit Jansenius, l. 4. c. 9. Ergo juxta ipsum, efficacia gratiæ repeti debet ex delectatione voluntatem ad unum determinante, quod est error Calvini. Contra hoc systema hæreticum, sit:

CONCLUSIO

Hæreticum est efficaciam gratiæ repetere ex delectatione cælesti indeliberata, superiori et relative ad minorem oppositam concupiscentiam victrice, voluntatem ad consensum necessitante.

Prob. 1. Hæreticum est asserere hominem non posse dissentire motioni Dei, illum ad bonum excitantis: non posse resistere gratiæ divinæ, tum cum ab ipsa movetur et excitatur ad bonum, ut definierunt Concilia Tridént. supra cit. et Senonense, decreto 15. ubi loquens de necessitate gratiæ, definit: » Neque enim tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio; nec enim tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit "; delectatione superiori relative victrice, cum in eo systemate major delectatio a minore opposita delectatione nunquam superari possit, ut asserit Jansenius supra citatus; ergo.

Prob. 2. Illud systema est hæreticum, ex quo, per connexionem evidentem et necessario, profluunt conclusiones hæreticæ; atqui ex systemate delectationis superioris relative victricis, necessario, et per connexionem evidentem, profluunt quinque famosæ propositiones Jansenii hæreticæ, cujus sunt conclusiones; ergo, etc.

Prob. min. Referendo quinque propositiones Jansenianas, ab Innoc. X. et Alexand. VII. damnatas, et demonstrando earum cum systemate laudato connexionem.

I. Prop. » Aliqua Dei præcepta hominibus justis, volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia qua possibilia fiant. *Damnata est*, ut impia, temeraria, blasphema, anathemate damnata, et hæretica ". Nunc quæro quare illis sunt impossibilia, nisi quia sola parva gratia instructi, absente gratia efficaci, non habent potentiam veram et relative expeditam, ad actualem majorem oppositæ cupiditatis delectationem superandam; ergo illa propositio, quasi a proprio fonte, fluit ex systemate delectationis superioris, et relative victricis.

II. Prop. *Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, numquam resistitur. Damnata est*, ut *hæretica*. Quare vero ei nunquam resistitur? quia cum omnem effectum semper consequitur, cujus est capax relative ad oppositæ concupiscentiæ delectationem; si hæc superior fuerit, gratia velleitates tantum quasdam ad bonum excitabit, et sic ei non resistitur, sed est efficax. » Quia, *inquit Sambovius, Tract. de gratia*, ponit omnem effectum ad quem ordinatur a Deo; facit velle, licet non plene, sed imperfecte ". Si vero cupiditatis delectatio sit inferior, gratia perfectum obtinebit effectum, bonumque opus efficiet; et sic non solum est efficax, sed et oppositæ delectationi victrix, et consequenter nunquam ei resistitur: ergo illa propositio ex systemate delectationis relativæ superiori, profluit.

III. Prop. damnata ut hæretica: » Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione ". Ratio est, quia voluntas agens per delectationem superiorem et relative victricem, licet non sit coacta, tamen necessitate antecedente determinatur ad unum; ergo cum mereatur per illum actum necessario positum, necesse est ut ad merendum sufficiat libertas a coactione; deinde patet connexio istius propositionis cum delectatione relative superiori.

IV. Propos. » Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; et in hoc erant hære-

tiei, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare". Damnata est, ut *falsa*, nimirum quoad primam partem, et *hæretica* quoad secundam, quæ manifeste sequitur ex systemate delectationis relative superioris ac victricis; si enim impossibile sit, ut minor delectatio superiorem vincat, sequitur impossibile esse ut voluntas resistat superiori delectationi, quæ insuperabiliter ad unum determinatur.

V. Propos. *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* Damnata est, ut *falsa, temeraria, scandalosa*, et eo sensu intellecta, quod Christus pro salute tantum prædestinatorum mortuus sit, tanquam *impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, et hæretica*. Ratio hujus Jansenii doctrinæ est, quia Christus non est mortuus nisi pro iis, quibus Deus gratias vere sufficientes ad salutem præparavit: atqui in systemate Janseniano, præter delectationem gratiæ relativa superiorem ac victricem, non dantur gratiæ vere sufficientes ad actum salutarem perfectum, et quibus dantur, insuperabiliter obtineat effectum: ergo Christus non est mortuus pro iis qui non salvantur; illud autem argumentum eruitur ex systemate delectationis relativæ superioris; ergo.

Confirmatur Propos. quia ex D. Aug., *lib. de gratia Christi, cap.* 47. valde difficile est liberum arbitriom concordare cum gratia efficaci; atqui si gratia efficax necessitet voluntatem, et necessitas cohæreat cum libero arbitrio, non erit difficile conciliare liberum arbitrium cum gratia efficaci: non enim alia in utroque conciliando difficultas, quam ut per gratiam non necessitatur liberum arbitrium: ergo gratiæ efficacia non debet repeti ex systemate liberum arbitrium perimente.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Systema delectationis prævenientis relative superioris, et per gradus victricis, est ipsissimum D. Augustini systema; ergo.

Prob. ant. D. Aug. *in Epist. ad Galat.* ait: *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Quod amplius nos delectat, delectatione deliberata, et electiva, *conc.* delectatione indeliberata, et consensuio voluntatis præveniente, *nego ant.* Delectatio itaque duplex est, alia *indeliberata*, quæ est suavis quædam propensio versus bonum honestum, vel sensibile excitata in nobis sine nobis. Alia *deliberata*, quæ rationis advertentiam et voluntatis consensum sequitur, et est nisus voluntatis versus bonum, sivo honestum, sive delectabile. Porro D. Aug. non loquitur hic de delectatione indeliberata; ipse siquidem fatetur se non semper fecisse quod incomparabili affectu indeliberato magis placebat: *Et non faciebam,* inquit, lib. 8. Confess. cap. 8. *id quod et incomparabili affectu mihi magis placebat.* Et Tract. 26. in Joann. docet delectationem indeliberatam non necessitare: *Videte quomodo trahit Pater,* inquit, *docendo delectat, non necessitatem imponendo.* Ergo per illa verba, *quod amplius delectat*, intelligi de delectatione deliberata, subsequente liberam voluntatis electionem et determinationem; similiter per ista verba, *secundum id operemur necesse est*, intelligit necessitatem consequentem, non antecedentem, ita ut illius effati hic sit sensus: si aliquid absolute et efficaciter amplius diligamus, necessario operamur secundum illud. Neque enim dicit: *Secundum hoc velimus necesse est*, sed, *secundum hoc operemur necesse est*. Per quod indicat se loqui de externa operatione imperata, quam vult nos operari, secundum quod magis volumus, sive secundum quod nobis facere placet.

Inst. 1. Ergo per hæc verba, *quod amplius nos delectat*, Div. August. intellexit amorem deliberatum; falsum conseq. Ergo.

Resp. *dist. min.* Cujus falsitas patet ex hoc quod addit Div. Doctor: » Manifestum est certe secundum id nos vivere, quod sectati fuerimus, sectabimur autem quod dilexerimus; itaque si ex adverso existant duo, præceptum justitiæ, et consuetudo carnalis, id sectabimur quod amplius dilexerimus, *ubi hæc verba: id* sectabimur quod amplius dilexerimus, *relativa sunt ad illa priora:* quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est"; ergo idem significant, nempe amorem liberum et efficacem, quo unum præ alio eligimus, quo sensu dici solet, *hoc amplius me delectat.*

Inst. 2. Amor deliberatus, non est delectatio, sed fructus delectationis præviæ; ergo per has voces: *Quod amplius delectat*, etc. D. Aug. non intellexit amorem deliberatum, sed indeliberatam delectationem.

Resp. *nego primam partem anteced.* Amor enim deliberatus simul est fructus delectationis, et delectatio, ac D. Aug. hic per to, *delectare*, intellexit amorem deliberatum, ad quem significandum, illo verbo multoties usus est: sic *serm.* 5. *de verbis Apostol.* ait: *Concupiscentia mihi narrat delectationes, sed condelector legi Dei*, id est, magis amo. Et tract. 26. in Joann. *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui*. Per illud, *delectare*, significat amorem Dei meritorium; et per istud, *dabit tibi*, significat mercedem amoris; ergo delectationis liberæ.

Inst. 3. D. Aug. *lib. de spiritu et littera c.* 9. ait: » Per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut det quod jubet, atque inspirata gratiæ suavitate per Spiritum Sanctum faciat plus delectare quod præcipit, quam delectat quod impedit". Ergo ut præceptum Dei impleatur, necesse est ut præveniat *nos* indeliberata delectatio gratiæ, major, quam sit delectatio terrena impediens.

Resp. *nego conseq.* Nam hoc unum vult D. Aug. implorandam esse gratiam ulteriorem, ut libere exequamur præceptum, et per delectationem deliberatam, justitiam præferamus concupiscentiæ hactenus dominanti. Et vero in principiis Jansenii frustra hortaretur D. Aug. ut confugeremus ad misericordiam et gratiam implorandam: si enim illecebra concupiscentiæ magis delectat, quam motio cœlestis ad orationem excitans, oratio erit impossibilis; si minus delectat, oratio necessario sequetur.

Inst. 4. D. Aug. *l.* 2. *de peccatorum meritis c.* 17. ait: *Tanto quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit novimus, eoque delectamur ardentius*. Unde sic arguo: delectatio indeliberata est mensura volitionis deliberatæ, ita ut volitio eo sit vehementior, quo ardentior est delectatio præveniens et indeliberata; ergo volitio deliberata necessario sequitur majorem delectationem indeliberatam.

Resp. *dist. ant.* Nam D. Aug. per to *delectamur ardentius*, intelligit delectationem deliberatam, et per to *vehementius volumus*, intelligit actionem externam, unde sensus D. Aug. est, nos eo vehementius opus bonum prosequi et agere, quo illud per electionem voluntatis ardentius amamus: quare inferius addit: *Tanto autem magis delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus, summum et incommutabile bonum*. Delectatio autem quæ concipitur propter amorem Dei, est indeliberata, supponitque exercitium libertatis.

Inst. 5. In illo c. 17. D. Aug. loquitur de delecta-

tione gratiæ prævenientis: *Ut autem innotescat quod latebat, et suave fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei est*. Atqui delectatio gratiæ prævenientis est indeliberata, l. 1. ad Simplic. q. 2. *Voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit quod delectet, moveri nullo modo potest. Hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate*. Ergo loquitur de delectatione indeliberata.

Resp. *dist. maj*. Loquitur de delectatione gratiæ prævenientis, et simul de delectatione, quam voluntas concipit, libere sequendo motum gratiæ prævenientis, *conc*. loquitur de sola delectatione gratiæ prævenientis, *nego maj*. Diligenter ergo perpendi debent verba D. Aug. ut cognoscatur quando de indeliberata gratiæ delectatione loquitur, et quando de ea, quam, per motionem gratiæ, libere concipit.

Inst. 6. In conflictu duplicis delectationis præviæ et indeliberatæ, minor non potest superare majorem; ergo.

Resp. *nego ant*. Cum D. Th. 3. p. q. 70. a. 4. dicente: *Quod minima gratia possit resistere cuilibet concupiscentiæ, ac vitare omne peccatum mortale*.

Objicies 2. D. Aug. gratiæ efficaciam repetit ex omnipotentissima Dei potestate. *Sine dubio*, inquit lib. de corrept. et gratia c. 14. *habens humanorum cordium quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem*. Atqui Dei omnipotentiæ nemo potest resistere; ergo gratia necessitat ad consensum.

Resp. *dist. maj*. Gratiæ efficaciam repetit ab omnipotentissima potestate, simul et scientia, quatenus nimirum Deus tot habet modos voluntatem humanam movendi, ut videat aliquem, quo reipsa flectenda sit, *conc*. gratiam repetit ab omnipotentissima potestate, quæ imprimat motionem irrepudiabilem, *nego maj*. Itaque inter gratias innumeras, quarum aliæ præsciuntur sortituræ, aliæ non sortituræ effectum, in his, vel illis circumstantiis, potest Deus pro bona voluntate illas dare, quas prævidit suum effectum sortituras, sicque voluntatem humanam, quo voluerit, infallibiliter flectere; unde D. Aug. *lib. de spiritu et littera c*. 3. sic se explicat: » Deus habet humanorum cordium, quo placet, inclinandorum omnipotentissimam voluntatem, non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo bene vel male utentes, justissime judicentur ".

Inst. 1. D. Aug. *lib. de correpl. et gratia c*. 12. de gratia huic statui necessaria loquens, ait: » Subventum est igitur infirmitati humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter et insuperabiliter ageretur ". Ergo nec voluntas non potest gratiæ resistere.

Resp. *nego conseq*. Nam verbum, *ageretur*, sumitur pro, *corroboraretur*, unde voces, *indeclinabiliter, insuperabiliter*, non cadunt in ipsam voluntatem, quasi a gratia ita moveretur, ut ei resistere non posset, sed cadunt in ipsam concupiscentiam, et adversitates hujus vitæ, a quibus voluntas, gratia divina corroborata, superari non potest, si gratiæ firmiter obtemperare voluerit; quare D. Aug. addit: *Et ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur*.

Inst. 2. D. Aug. *lib. de peccat. meritis c*. 19. gratiam vocat, *Victricem delectationem*; atqui non est victrix, nisi quia oppositam concupiscentiam gradibus superat; ergo.

Resp. *nego min*. Gratia enim dicitur *victrix*, quia facit ut voluntas, ipsi libere cooperans, vincat oppositam concupiscentiam; non autem ideo *victrix* dicitur, quod, propter sui intensionem, vincat voluntatem, eamque resistere impotentem faciat, nam *lib. de spiritu et litter*. c. 33. ait: *Consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est*.

Instabis 3. Necessitas moralis et relativa non officit libertati; atqui talis est necessitas per delectationem relative superiorem inducta; ergo.

Resp. *nego maj*. Necessitas enim agendi, eo ipso quod oriatur ab aliquo antecedente liberum voluntatis exercitium, eodem prorsus modo se habet respectu actus voluntatis hic et nunc eliciendi, ac si necessitas absoluta esset et immutabilis; ergo hic et nunc tollit actus libertatem.

Inst. 4. In systemate delectationis victricis et relativæ necessitantis, voluntas retinet potentiam ad oppositum; ergo et libertatem.

Resp. *dist. ant*. Retinet potentiam absolutam, *conc*. relativam et expeditam, *nego ant*. Porro, ut jam dictum est, ad veram libertatem requiritur ut voluntas hic et nunc, et comparate ad præsentes sui circumstantias, possit agere vel non agere; ergo ut sit et dicatur libera, debet habere potentiam relativam et expeditam ad hic et nunc agendum.

ARTICULUS II.

Systemata Scholasticorum circa gratiæ efficaciam.

I. Systema.

Est Thomistarum, docentium gratiæ efficaciam consistere in prædeterminatione physica, quæ, juxta illos, est prævia quædam qualitas transiens, seu motio quædam virtuosa et activa causæ secundæ, a Deo solo impressa antecedenter ad voluntatis actum, ad quem illam physice ita prædeterminat, ut repugnet omissio actus ad quem prædeterminatio datur, sicut repugnat actum illum, sive bonum, sive malum, poni absque illa prædeterminatione, quæ consequenter est per se et essentialiter connexa cum effectu ad quem datur, illumque infallibiliter et ex natura sua infert.

Dicitur 1. *prædeterminatio*, quia antecedit consensum voluntatis, *Non prioritate durationis, seu temporis*, inquit Gonet disp. 6. de concord. libert. cum præd. *sed duntaxat naturæ, seu causalitatis et dependentiæ*.

Dicitur 2. *Physica*, addit Gonet: *Non quod forma naturalis sit, sed quia ex propria essentia et ab intrinseco sit efficax independenter a quocumque creato consensu, quod est esse physicum Theologice, non Philosophice*, quod ut clarius intelligas:

Nota, Thomistas duplicem agnoscere gratiam;

Prima est sufficiens, seu excitans, in actibus supernaturalibus indeliberatis intellectus et voluntatis consistens, quæ præcise, et qua talis, dat tantum posse agere, ita ut voluntas nunquam sit consensum datura, nisi illi gratiæ Deus addat gratiam physice prædeterminans, quæ natura antecedit consensum, atque ita voluntatem ad illum determinat, ut posita illa prædeterminatione, non possit voluntas in sensu composito dissentire, seu non possit cum tali gratia conjungere dissensum; ex quo concludunt necessariam et essentialem esse connexionem inter prædeterminationem, et actum, ad quem prædeterminatio datur. Cum ergo voluntas libere consentit, tria occurrunt.

1. Gratia sufficiens, quæ dat posse velle, et agere.

2. Gratia efficax, quæ voluntatem ad consensum physice prædeterminat, datque velle et agere, cum sit motio applicans ad actum, ad quem gratia sufficiens excitabat.

3. Ipse consensus et gratia concomitans, sicque gratiam efficacem constituunt mediam inter gratiam sufficientem et effectum liberum, asseruntque eam efficere actum secundum, quatenus est reductio potentiæ voluntatis ab actu primo ad actum secundum, quæ proinde ab actu, quem vi sua efficit, sejungi non possit. His diligenter notatis sit:

CONCLUSIO.

Gratiæ efficacitas non potest repeti ex prædeterminatione physica.

Prob. 1. In systemate prædeterminationis physicæ, gratia ex natura sua infallibilem et essentialem habet eum consensu voluntatis creatæ connexionem; atqui gratia efficax, qualis secundum fidei doctrinam admittenda est, non habet ex natura sua infallibilem et essentialem cum consensu voluntatis connexionem; ergo efficacia gratiæ non est repetenda ex prædeterminatione physica. *Prob. min.* Gratia, cui potest humana voluntas dissentire, non habet ex natura sua infallibilem et essentialem cum consensu voluntatis connexionem; atqui gratiæ efficaci, qualis secundum fidei doctrinam admittenda est, humana voluntas potest dissentire; ut constat tum ex Scriptura Prov. 1. *vocavi et renuistis;* tum ex Conc. Trident. *sess.* 6. *can.* 4. definiente: « Si quis dixerit liberum arbitrium hominis a Deo motum et excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti ... neque posse dissentire si velit ... anathema sit ". Ergo, etc. minor est de fide; itaque

Prob. maj. Posse gratiæ dissentire, est posse cum gratia conjungere negationem actus ad quem datur; atqui cum gratia, quæ ex natura sua infallibilem et essentialem habet cum consensu voluntatis connexionem, non potest conjungi negatio actus ad quem datur; ergo.

Respondent Thomistæ voluntatem illi gratiæ dissentire posse, non quidem in sensu composito, sed in sensu diviso. Quod ut intelligas:

Nota: Cum Alvarez, l. 2. responsionum c. 1. n. 34. sensum compositum non sic intelligi debere: « Quod videlicet quando gratia efficax est in voluntate, non possit voluntas non agere actum illum ad quem determinatur, ablata vero motione possit non agere. Hic enim sensus confictus fuit a Calvino, (*et Jansenio*) ... sensus igitur legitimus illius propositionis: *homo præmotus, non potest dissentire:* In sensu composito acceptæ, est: hæc duo simul esse incompossibilia, quod nimirum auxilium efficax ad consentiendum sit in homine, et homo dissentiat. *Rem sic explicat Gonet:* Efficaci Dei motione posita in voluntate, inquit, liberum arbitrium potest dissentire in sensu diviso, quia etiam, prout stat sub tali motione, semper retinet potentiam proximam et expeditam ad dissentiendum. Non potest tamen dissentire in sensu composito, quia cum talis motio inferat infallibiliter consensum, et ille sit in eodem instanti temporis cum illa, nunquam potest componi cum actuali dissensu ". Sed

Contra est 1. Quia hæc implicata et obscura explicatio sensus compositi et divisi, non videtur cohærere cum Canone Trident. Hic enim clare innuit hominem, etiam in sensu composito gratiæ Dei moventis et excitantis, id est eo ipso momento, quo Deus voluntatem incipit movere, posse dissentire si velit; ergo.

Contra est 2. Quia distinctio illa, qualem eam explicant Thomistæ, involvit contradictoria; nam, juxta ipsos, 1. Impossibile est componi dissensum actualem eum gratia prædeterminante, ideoque non potest voluntas dissentire *in sensu composito*. 2. Potentia dissentiendi proxima et expedita cohæret eum gratia prædeterminante voluntatis consensum, adeoque voluntas potest dissentire *in sensu diviso*. Atqui duæ illæ propositiones sibi invicem contradicunt, dum secunda asserit dari potentiam proximam et expeditam ad dissensum, qui in prima asseritur impossibilis; ergo.

Prob. 2. Gratia physice prædeterminans videtor tollere libertatem; ergo, etc. *Prob. ant.* Quod inducit necessitatem antecedentem et ineluctabilem, tollit libertatem; atqui talis videtor esse gratia physice prædeterminans; ergo, etc. 1. *Videtur inducere necessitatem antecedentem:* nam quod est independens ab exercitio libertatis, et ex virtute sibi intrinseca infallibiliter est connexum cum voluntatis operatione, inducit necessitatem, quæ non provenit ex libertatis exercitio; atqui prædeterminatio physica, est independens ab exercitio libertatis, et ex virtute sibi intrinseca infallibiliter est connexa eum voluntatis operatione; ergo inducit necessitatem antecedentem. 2. *Videtur inducere necessitatem ineluctabilem,* ineluctabilis enim est necessitas, quæ tollit indifferentiam ad actum oppositum; atqui prædeterminatio physica tollit indifferentiam ad actum oppositum: nam physica prædeterminatio et indifferentia sunt duo contraria, quæ non possunt esse simul; ergo.

Prob. 3. Gratia efficax talis esse debet, ut cum ea salvetur dogma gratiæ vere sufficientis; atqui in systemate gratiæ physice prædeterminantis, non videtur salvari dogma gratiæ vere sufficientis; ergo.

Prob. min. Gratia vere sufficiens, secundum omnes Catholicos, potentiam confert ad agendum proximam, relativam, atque omnino expeditam; atqui in systemate Thomistico non videtur dari talis gratia; ergo.

Prob. min. Gratia, quæ prærequirit aliud superveniens auxilium, sine quo impossibile est ut actum exerat, proximam atque expeditam non confert potentiam ad agendum; atqui in systemate Thomistico, gratia sufficiens prærequirit aliud superveniens auxilium, nempe præmotionem physicam, sine qua impossibile est ut actum exerat; ergo.

Respondent Thomistæ ad major. Gratiam sufficientem nihil prærequirere ex parte potentiæ seu ex parte principii, eum conferat homini quidquid necessarium est ut possit agere, licet indigeat gratia prædeterminante ut actu agat. Præmotio enim, juxta illos, non afficit potentiam seu actum primum, sed actum secundum: *Sicut enim,* inquit Alvarez disp. 79. n. 5. *Potentia visiva est sufficiens principium ad videndum, etiamsi actualis visio nunquam fiat nisi accedente lumine, et causa universali eam movente; ita similiter auxilium sufficiens ad credendum v. g. est vere sufficiens in suo genere: quamvis, ultra illud, sit simpliciter necessarium aliud auxilium efficax, quo Deus efficit ut homo credat.* Sed

Contra est 1. Quia gratia, ut sit vere sufficiens, non debet tantum dare potentiam expeditam ad *posse* agere, sed etiam ad *agere:* nam datur ut homo id faciat quod Deus præcipit; atqui Deus non præcipit homini ut possit observare mandata, sed ut illa de facto observet; ergo, etc. *Nec valet* adducta oculi et luminis, comparatio, alias sicut oculus, etiam perfecte sanus, non potest videre sine lumine, ita pariter homo non potest agere sine gratia efficaci; ergo, illa absente, nulla est in homine ad bonum salutare expedita facultas; ergo impossibilia ipsi sunt Dei mandata; ergo non est reus violati præcepti; ergo nec juste ob eorum transgressionem reprehendi, multo minus damnari potest; quæ omnia sicut falsa, ita et absurda.

Contra est 2. Quomodo gratia illa potest dici vere sufficiens, quæ, destituta auxilio efficaci, nunquam effectum assequitur, ac in tanta hominum, qui hactenus vixerunt, ac deinceps victuri sunt, multitudine, nunquam est assecuta, defectu auxilii prædeterminantis, quod homo non habet in sua potestate, *neque immediate,* cum a solo Deo imprimatur in nobis sine nobis libere cooperantibus, *neque mediate,* impetran-

do nempe auxilium uberius: nam illa impetratio esset pietatis actus: atqui, juxta doctrinam Thomistarum, ad omnem pietatis actum requiritur gratia physice prædeterminans, qua privatur qui gratiam tantum sufficientem habet; ergo non potest illud auxilium impetrare; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Nota: Argumenta, quæ prædeterminantes ex auctoritate Scripturæ et Sancti Augustini desumunt, hic referre inutile duxi, tum quod facile solvi possint ex dictis; tum quod ex illis nihil concludi possit in favorem gratiæ physice prædeterminantis; Scriptura enim, et D. Aug. contra Pelagianos, astruentes absolutam gratiæ necessitatem, ut voluntas possit operari bonum, et operetur, de modo illius efficaciæ altum servant silentium. Hic ergo restant solvenda quæ nobis ex Div. Thom. et rationibus theologicis objiciuntur. Itaque

Objicies 1. D. Thom. admisit prædeterminationem physicam, qualem Thomistæ propugnant; ergo.

Resp. *nego ant.* Immo prædeterminatio physica repugnat doctrinæ D. Th. qui, 1. 2. *quæst.* 9. *art.* 6. *ad* 3. ait: *Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum ... sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum, vel apparens bonum.* Et lib. 1. contra gentes c. 68. *Dominium quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus est potestate velle, vel non velle, excludit determinationem ad unum.* Immo, in 2. distinct. 25. quæst. 1. art. 1. dicit: *Liberum arbitrium non invenitur in illis, quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus, sed a quibusdam aliis causis prioribus.* Atqui doctrina asserens voluntatem seipsam determinare ad volendum hoc vel illud, ex dominio, quod habet in suos actus, excludere determinationem ad unum, nec determinari ab aliqua causa priori, manifeste repugnat gratiæ physice prædeterminanti; ergo.

Inst. 1. D. Th. qu. 3. de potentia, a. 7. ait: *Sic ergo Deus est causa actionis cujuslibet in quantum dat virtutem agendi, et in quantum conservat eam, et in quantum applicat actioni.* Ergo Deus applicat voluntates nostras ad actionem; atqui hoc est prædeterminare physice; ergo.

Resp. *dist.* 1. *cons.* Deus applicat voluntates nostras ad actionem, per suum concursum cum voluntate nostra, *conc.* per motionem virtuosam nobis impressam, quam repugnat non esse conjunctam cum effectu, *nego conseq.* Deus itaque applicat voluntates nostras ad actum per concursum, cujus sunt duo velut officia. 1. Movere virtutem causæ secundæ; 2. Cum causa secunda concurrere ad effectum, ad quod necesse non est ut recipiatur in causa secunda entitas aliqua ab ipso concursu distincta, ut constat de anima, quæ potest applicare aliquam suarum facultatum ad actionem, absque alia entitate distincta ab actu, ad quem eliciendum cum facultate concurrit.

Inst. 2. Idem, *quæst.* 24. *de veritate art.* 8. ait: *Gratia ad rationem suæ immutabilitatis liberum arbitrium pertrahit, ipsum conjungens Deo.* Atqui gratia, quæ ad rationem suæ immutabilitatis liberum arbitrium pertrahit, est ex natura sua efficax; ergo est prædeterminatio physica.

Resp. *dist. maj.* Gratia patriæ ad rationem suæ immutabilitatis, etc. *conc.* gratia viæ, *nego maj.* Ibi enim D. Thomas non loquitur de gratia viæ, sed de gratia patriæ, vi cujus beati confirmantur in bono, ac immutabiliter et necessario adhærent Deo.

Inst. 3. Idem, 1. 2. *q.* 10. *a.* 4. *ad* 3. ait: *Quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quod voluntas ad illud non moveatur.* Ergo gratia ex natura sua est motio infallibiliter conjuncta cum effectu.

Resp. *dist. antec.* Impossibile est, impossibilitate consequente præscientiam divinam, *conc.* antecedente, et quæ oriatur ex natura motionis, *nego ant.* Ibi itaque Div. Doctor probare intendit voluntatem non necessitari a Deo: non necessitatur autem, quia, inquit in corp. » Omnia movet *Deus,* secundum eorum conditionem, ita quod ex causis necessariis per motionem divinam consequuntur effectus ex necessitate; ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingentes; quia ergo voluntas est principium activum non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, et non necessarius, nisi in his ad quæ naturaliter movetur ". Ergo D. Thom. nihil aliud vult probare quam quod voluntas a Deo non necessitetur.

Inst. 4. D. Thom. passim asserit causas secundas, etiam liberas, esse instrumenta Dei; ergo necesse est ut a Deo physice prædeterminentur et applicentur ad actus suos, sicut instrumenta determinantur et applicantur ab artifice.

Resp. *dist. ant.* Asserit esse instrumenta Dei, activa, *conc.* mere passiva, *nego ant.* Sunt quidem creaturæ instrumenta Dei, quatenus illis uti potest ad exequenda sua consilia; at non sunt instrumenta mere passiva, quæ egeant determinari et applicari ad singulares actus suos, sicut penicillus determinatur et applicatur a pictore. Comparatio itaque D. Thomæ analoga est, non univoca. Et vero si D. Thomas censuisset voluntates humanas ad actus suos liberos per Deum physice prædeterminari, simul Deum censuisset futura infallibiliter cognoscere in causis liberis sic prædeterminandis; atqui hoc negat 1. *p. q.* 14. *a.* 13. dicens: *Potest considerari contingens ut est in sua causa, et sic consideratur, ut futurum, et ut contingens nondum determinatum ad unum, quia causa contingens se habet ad opposita, et sic contingens non subditur per certitudinem alicui cognitioni. Unde quicumque cognoscit effectum contingentem in sua causa tantum, non habet de eo nisi conjecturalem cognitionem.* Unde concludit futura contingentia a Deo infallibiliter cognosci *non solum in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in seipso ... unde infallibiliter a Deo cognoscuntur, in quantum subduntur divino conspectui secundum suam præsentialitatem.* Infallibilitas ergo illius cognitionis desumitur ex divina præscientia, quod D. Thomæ ratiocinium manifeste contradicit prædeterminantium systemati.

Objicies 2. Gratia efficax, est motio prævia, ex sese essentialem habens cum effectu suo connexionem; ergo physice prædeterminat voluntatem ad actum.

Resp. *nego ant.* Quia talis gratia foret necessitans, ut probatum est.

Inst. 1. Effectus formalis gratiæ efficacis, est determinare voluntatem ad actum; ergo habet ex natura sua infallibilem connexionem cum actu, ad quem datur.

Resp. *dist. ant.* Est determinare moraliter, inclinando scilicet et excitando ad actum per motionem, physicam quidem, sed repudiabilem, et cum actuali dissensu conjungibilem, *conc.* determinare voluntatem ad actum, physice applicando per motionem irrepudiabilem, et cum actuali dissensu incompossibilem, *nego ant.* Itaque gratia est motio prævia et physica,

physice excitans et inclinans voluntatem ad actum, dando illi vires physicas et pares actui salutari, non tamen eam determinat ad actum; ipsa enim, ultra naturalem sui conditionem erecta per gratiam, actum suum liberum physice determinat.

Inst. 2. Si gratia efficax non prædeterminat physice voluntatem, voluntas libertate sua naturali determinat physice gratiam: falsum conseq. ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Quæ supponit voluntatem et gratiam in actum influere tanquam duas causas, quarum altera determinare debeat ad actualem influxum, quod est falsum; nam voluntas ut affecta et mota a gratia est causa totalis actus salutaris, ed quem non prædeterminatur physice per gratiam, neque ipsa gratiam determinat; sed ad quem se ipsa determinat per vires supernaturales a gratia acceptas, et consequenter non per libertatem naturalem tantum, sed per libertatem supernaturalem et divinitus factam per gratiam, cujus motionem et impulsum sequitur.

Inst. 3. Nisi Deus voluntatem physice prædeterminet per gratiam, sequitur Deum expectare consensum hominis, non facere; et consequens est hæreticum ex Conc. Arausicano II. Can. 4. *Si quis dixerit Deum expectare voluntatem nostram, ut purgemur a peccato, non autem facere ut velimus converti, resistit Spiritui Sancto dicenti: Præparatur voluntas a Domino, et operatur in nobis velle et perficere;* ergo.

Resp. *dist. seq. maj.* Sequitur Deum expectare consensum hominis per vires a gratia præveniente acceptas, eliciendum, ita ut præcipuæ partes in toto hoc negotio gratiæ divinæ semper adscribantur, *conc.* per solas naturæ vires, ut volebant Semipelagiani, quos damnat Conc. Arausicanum, *nego ant.* Gratia ergo semper præit voluntati quam excitat; et vero posita illa prima gratia, Deus aliquo modo expectat consensum hominis per vires a gratia acceptas dandum, ut homo simul concurrat cum gratia adjuvante, juxta illud: *Ego sto et pulso, si quis aperiet, intrabo.* Ita respondet Gamachæus Doctor Sorbonicus, in 1. 2. q. 111.

Objicies 3. Quod est indifferens ad agendum, debet determinari ab alio; atqui voluntas hominis est indifferens ad agendum; ergo debet determinari a Deo.

Resp. *dist. maj.* Si non habeat in se vim seipsum determinandi, *conc.* si vim illam habeat, *nego maj.* Porro voluntas hominis a Deo per gratiam completa et corroborata, habet vim seipsam ad agendum determinandi, nam habet liberum arbitrium a gratia Dei elevatum ad opus salutare perficiendum.

Objicies 4. Causa prima et primum movens præmovet physice; atqui Deus est causa prima et primum movens; ergo Deus præmovet physice.

Resp. *dist. maj.* Causa prima et primum movens præmovet physice, hoc sensu quod det, conservet, et compleat virtutem agendi causæ secundæ, *conc.* hoc sensu quod prædeterminet physice causam secundam liberam ad agendum, *nego maj.* Deus ergo in actibus salutaribus est causa prima ac primum movens, quatenus voluntatem, prius saltem natura quam agat, excitat, elevat, corroborat, et physice complet ad agendum; non quatenus physice prædeterminat voluntatem ad unum, cum illa prædeterminatio non videatur locum relinquere libertati, ut dictum est.

Inst. Si gratia physice prædeterminans locum non relinquat libertati, Thomistæ erunt hæretici; atqui falsum, et prohibitum asserere consequens; ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam ut Thomistæ essent hæretici, necesse esset ut cognoscerent suum systema esse libertatis eversivum, vel ut Ecclesia id definiisset; atqui neutrum dici potest; nam, 1. Thomistæ negant ex suo systemate sequi ullam libertatis imminutionem, in quo catholice sentiunt, licet perperam ratiocinari videantur. 2. Non definivit Ecclesia libertatem everti per prædeterminationem physicam, immo post ejus et oppositi systematis discussionem in Congregationibus *de auxiliis* coram SS. PP. Clemente VIII. et Paulo V. habitis. Paulus V. decretum edidit, quo sancivit, donec aliud decerneretur, utrique parti liberum esse opinionem suam tueri sine censura opinionis oppositæ.

II. Systema.

Est eorum, qui se Augustinianos dicunt, gratiæ efficaciam repetentium ex cœlesti quadam delectatione victrici, voluntatem ad consensum ita necessitante, ut ei moraliter sit impossibile tali gratiæ dissentire; ex qua morali impossibilitate dissentiendi, sequitur infallibiliter et necessario consensus, nec tamen per illam tollitur libertas, quia, inquiunt, cum sit in genere morum, voluntatem relinquit flexibilem ad utramque partem, quamvis totam ejus lubentiam et inclinationem certissime et infallibiliter ad unam partem determinet ac necessitet, sive per superioritatem delectationis, ut volunt *Lovanienses*, sive per vehementiam motionis, ut volunt Jueninus, Habertus, etc. Contra hoc systema:

CONCLUSIO.

Gratiæ efficacia non debet repeti ex delectatione victrici voluntatem moraliter necessitante.

Prob. 1. Illud systema pugnat in terminis; ergo.

Prob. ant. Juxta illud systema, gratia efficax voluntatem ad consensum necessitat moraliter tantum, et tamen infallibiliter; atqui pugnat in terminis quod gratia voluntatem ad assensum necessitet moraliter tantum, et tamen infallibiliter; ergo.

Prob. min. Necessitas moralis est ea, quæ licet difficile immo difficillime, tamen quandoque superari potest, ita ut citra contradictionem supponi possit illam interdum superari: contra, necessitas infallibilis ea est, quæ nunquam superari potest, ita ut citra contradictionem supponi non possit illam aliquando superari; atqui aliquando posse superari, et nunquam posse superari, pugnat in terminis; ergo pugnat in terminis, quod gratia voluntatem ad assensum necessitet moraliter tantum, et tamen infallibiliter.

Prob. 2. Illud systema male consulit, vel actus salutaris infallibilitati, vel actus ejusdem libertati; ergo.

Prob. ant. Ut consulatur actus salutaris infallibilitati, gratia efficax debet certo certitudine metaphysica inferre futurum voluntatis consensum; e contra, ut consulatur actus ejusdem libertati, gratia efficax debet esse talis, cui voluntas dissentire possit, si velit; atqui illud systema illa duo conciliare non potest; ergo.

Prob. min. Ut gratia efficax certo, certitudine metaphysica, inferat futurum voluntatis consensum, in systemate non supponente usum scientiæ conditionatorum, debet ejus efficacia necessario et essentialiter esse connexa cum futuro voluntatis consensu; contra, ut voluntas possit gratiæ efficaci dissentire, debet esse cum eodem consensu connexa tantum contingenter, ita ut sine illo esse possit; atqui impossibile est, ut gratia sit essentialiter simul et contingenter connexa cum voluntatis consensu; ergo illud systema hæc duo non potest conciliare. 1. Quod gratia efficax certo certitudine metaphysica inferat futurum voluntatis consensum. 2. Quod talis sit, ut ei voluntas dissentire possit, si velit; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Divus Paulus habuit gratiam conversionis necessitantem, juxta illud D. Aug. lib. de gratia et lib. arb. cap. 5. *Ut de cœlo vocaretur, et tam magna et efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola, quia merita ejus erant magna, sed mala*. Ergo gratiæ efficacia repetitur ex motione victrici voluntatem ac consensum necessitante.

Resp. *nego conseq.* Neque enim valet consequentia a particulari ad universale. Certum autem est apud omnes, Deum habere in thesauris omnipotentiæ suæ gratias, quæ, si darentur prædeterminarent ac necessitarent moraliter; non ergo hic quæritur utrum Deus possit aliquam dare gratiam ita intensam ut moraliter necessitet, sed quæritur, utrum essentia gratiæ efficacis consistat in eo quod voluntatem moraliter necessitet, quod negamus: alioqui omnis gratia efficax moraliter necessitaret, et quæ non necessitaret, non esset efficax, quod et Scripturæ et experientiæ repugnat. Non est ergo de essentia gratiæ efficacis, ut necessitet moraliter, neque ut non necessitet moraliter.

Objicies 2. Est voluntatis per peccatum infirmatæ conditio, ut semper morali necessitate id velit, quod eam magis delectat indeliberate; ergo.

Resp *nego ant.* Quod repugnat, tum experientiæ; habemus enim ex intimo conscientiæ testimonio, nos inspirationibus divinis quandoque multa cum difficultate obsequi, et virtutis actum ibi elicere, ubi vitium magna cum facilitate committi posset; ergo tunc agimus citra moralem impotentiam aliter agendi; ergo citra ullam necessitatem agendi bonum, quod agimus. Tum Scripturæ, Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*. Ergo homo sibi vim facere debet ad opus salutare agendum cum gratia efficaci; atqui si gratia efficax semper imponeret necessitatem moralem agendi, homo non deberet vim sibi facere ad consentiendum gratiæ, et agendum opus salutare: immo deberet potius sibi vim facere ad dissentiendum gratiæ, et non agendum opus salutare; ergo.

Objicies 3. Necessitas moralis nihil officit libertati; ergo gratiæ efficacia recte repeti potest ex delectatione, seu motione moraliter necessitante.

Resp. *dist. ant.* Necessitas moralis superabilis nihil officit libertati, *conc.* necessitas moralis insuperabilis, *nego ant.* Porro qui gratiæ efficaciam repetunt ex necessitate morali, per necessitatem moralem, eam intelligunt, vi cujus actus semper fit, actusque contrarius, qui est moraliter impossibilis, nunquam fit: *Quæ sunt moraliter impossibilia*, inquit Habert, *nunquam existunt*. Talis ergo necessitas est insuperabilis; ergo licet ab eis vocetur moralis, in rei veritate est physica, et consequenter libertatis eversiva.

Inst. 1. Causa, quæ agit delectando, et lubentiam voluntatis determinando, non inducit necessitatem physicam: atqui sic agit gratia moraliter necessitans; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam visio Dei intuitiva delectando agit in beatis, atque lubentiam eorum voluntatis determinat: tamen beatis imponit necessitatem diligendi Deum physicam et simplicem, dum necessario, antecedenter, et irrepudiabiliter eorum voluntatem rapit delectatio orta ex bonitate Dei clare et intuitive visa.

Inst. 2. Viro sapienti et sui compoti nudo corpore per urbis plateas luce meridiana currere moraliter ita est impossibile, ut nunquam id fiat; atqui tamen in hoc omittendo vere est liber; ergo libertas stat cum impossibilitate morali, vi cujus res nunquam fit.

Resp. *nego maj.* Quæ falso supponit impossibilitatem illam esse tantum moralem, cum vere et realiter sit impossibilitas physica; illa enim impossibilitas est physica, quæ procedit ex defectu unius ex physice prærequisitis ad agendum: atqui impossibilitas, qua vir sapiens et sui compos, nudo corpore per urbis plateas luce meridiana currere non potest, procedit ex defectu rationalis motivi, quod est unum ex physice prærequisitis ad agendum; ergo est impossibilitas physica qualem habet homo ad amandum malum, quatenus malum; ergo in hoc nullo modo est liber.

III. Systema.

Est *Molinæ*, et rigidiorum Molinistarum, gratiæ efficaciam repetentium a solo consensu voluntatis. Juxta hos gratia efficax ante consensum nullatenus differt sufficiente, sed differt duntaxat penes consensum subsequentem: ita *ut illud auxilium*, inquit Molina, q. 14. concordiæ, art. 13. disp. 40. *sive majus, sive minus in se sit, efficax dicatur, cum quo arbitrium pro sua libertate convertitur, cum tamen, nihil eo auxilio impediente, potuerit non converti; illud vero inefficax dicatur, cum quo arbitrium pro eadem sua libertate non convertitur, cum tamen potuerit converti*. Unde in hac opinione gratia efficax a sufficiente distinguitur per solum voluntatis consensum. Contra hoc systema

CONCLUSIO.

Gratiæ efficacia non est repetenda ex solo voluntatis consensu.

Prob. 1. *Ex Scriptura*, homo non potest semetipsum discernere in negotio salutis, ex 1. Cor. 4. *Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti?* atqui si gratiæ efficacia repeteretur ex solo hominis consensu, homo consentiens a non consentiente seipsum discerneret; ergo.

Prob. 2. Ex D Aug. lib. de Spiritu et littera c. 34. dicente: *Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coactet, cur illi ita suadeatur ut persuadeatur: illi autem non ita? duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placent*, o altitudo divitiarum, *et*, nunquid iniquitas apud Deum? Hic Div. Doctor vult, ut qui ita suadentur vi internæ suasionis, ut etiam persuadeantur, majus beneficium accipiant, quam illi qui simpliciter suadentur; atqui hoc verum non esset, si efficacia gratiæ repetenda esset a solo voluntatis consensu; ergo.

Prob. 3. *ratione*. Gratia efficax *in actu primo*, de qua sola hic quæstionem movemus, debet esse prior consensu; ergo illius efficacia non est repetenda a consensu. *Conseq.* est certa, prius enim in suo esse constitui nequit per posterius.

Prob. ant. Licet gratia efficax in *actu secundo* includat essentialiter ipsum hominis consensum, tamen eadem *in actu primo* considerata, solum ordinem dicit ad consensum ad quem efficienter concurrit; atqui quod dicit ordinem ad aliquid, ad quod efficienter concurrit, est illo prius, neque enim effectus sua causa prior est; ergo.

Dices D Aug. lib. 12. de civ. Dei c. 6. ait: *Si aliqui duo æqualiter affecti animo et corpore, videant unius corporis pulchritudinem, qua visa unus eorum ad illicite fruendum moveatur, alter in voluntate pudica stabilis perseveret; quid putamus esse causæ, ut in illo fiat, in isto non fiat voluntas mala?* respondet: *Quid aliud apparet nisi unum voluisse, alium noluisse a castitate deficere?* Ergo ratio cur gratia sit efficax, a consensu repetitur.

Resp. *dist. conseq.* A consensu repetitur tanquam a causa proxima, *conc.* tanquam a causa prima, *nego conseq.* Per causam proximam efficacitatis gratiæ, intelligitur cooperatio ipsimet gratiæ, seu consensus a voluntate per vires a gratia acceptas datus. Et per causam primam intelligitur virtus ipsa gratiæ ut certo et infallibiliter illatura effectum, seu consensum voluntatis, hæc est a solo Deo, qui absoluta voluntate eam gratiam statuit conferre, cui voluntas certo consensura prævidetur, ut infra exponemus. Hanc responsionem nobis subministrat D. Th. *in c.* 25. *Mat.* dicens: *Si quæris quare unus habeat magis de gratia quam alter? dico quod ejus rei est causa proxima et causa prima: proxima est major conatus istius quam illius: causa prima est divina electio.*

IV. Systema.

Est eorum, qui putantes gratiæ efficaciam vel humanitus esse inexplicabilem, vel explicandam esse ope scientiæ conditionatorum, eam repetunt, *vel ex motione dantaxat morali*, quæ voluntatem suadendo, inclinando et suaviter alliciendo, in bonum salutis inclinat, et infallibiliter adducit, sub lumine conditionatorum scientiæ; *vel ex congruitate*, seu attemperatione auxiliorum gratiæ ad hominis indolem et ingenium, aut ad varias temporis et personæ circumstantias: non quidem ex congruitate quæ antecedenter ad prævisum voluntatis consensum certo et infallibiliter effectum suum esset habitura; nam sic esset ex sese efficax, iisdemque difficultatibus subjecta, quibus prædeterminatio moralis per se infallibilis; sed ex congruitate, in eo posita quod Deus gratiam opportune conferat, eo tempore, quo prævidit voluntatem esse consensuram, si daretur: magis enim homini congruum est, ut vocetur per gratiam, cui prævidit Deus eum consensurum, si daretur, quam per gratiam, cui homo prævisus est dissensurus.

Hi ergo efficaciam gratiæ repetunt a duobus, 1. Ab ipsa virtute gratiæ, tanquam a principio activo. 2. A scientia Dei, tanquam a principio directivo, ne scilicet Deus in concedenda gratia efficaci dicatur agere temere: nam temere non agit, non solum qui utitur modo *per se* infallibili ad obtinendum effectum; sed etiam ille, qui, quantumcumque medium *per se* fallibile sit, tamen videt illud in hac aut illa occasione suum effectum obtenturum.

Circa hanc intricatissimam difficultatem aliquid positive asserere, non est mens mihi, immo eam omnino prætermisissem, nisi scholæ exercitium ejus tractationem a me expostulasset. Quare systema, quod probabilius mihi visum est, hic breviter exponam; itaque sit

CONCLUSIO.

Probabilius est eorum systema, qui efficaciam gratiæ repetunt ex ipsa virtute gratiæ, tamquam a causa a qua effectus contingenter et libere egreditur in aliqua temporis differentia, sub directione scientiæ Dei mediæ.

Prob. Ab eo repetenda est gratiæ efficacia, quo posito, rectissime conciliantur fidei nostræ circa libertatem hominis, et gratiæ divinæ operationem, dogmata: *atqui* posito systemate, quo gratiæ efficacia repetitur ab ipsa virtute gratiæ, tamquam a causa, a qua effectus contingenter et libere egreditur in aliqua temporis differentia, sub directione scientiæ Dei mediæ, rectissime conciliantur fidei nostræ dogmata, tum circa libertatem hominis, tum circa gratiæ divinæ operationem; ergo.

Prob. min. Fidei dogmata spectantia operationem gratiæ efficacis et libertatem hominis sunt quinque.
1. Quod prædestinatio ad gratiam sit mere gratuita.
2. Quod gratia efficax per aliquid distinguatur a gratia mere sufficienti.
3. Quod libertatem nullatenus labefactet.
4. Quod sit speciale Dei beneficium.
5. Quod sit in manu Dei medium certissimum et infallibile ad voluntates nostras quocumque voluerit flectendas; *atqui* ista omnia rectissime conciliat supra dictum systema; ergo.

Prob. min. 1. Juxta hoc systema, Deus præsciens quibus voluntas esset consensura, et quibus esset dissensura, si darentur, has, vel illas dandas decernit ex mero suo beneplacito; ergo prædestinatio ad gratiam est mere gratuita; atque homini consentienti dici potest cum Apostol. 1. ad Cor. 4. *Quis te discernit?* nam ad hoc sufficit ut homo gratiam accipiat a Deo cum illa speciali misericordia, ut effectum suum consecuturam prævideat, cum alia gratia concedi posset aliunde sufficiens, quæ eundem effectum non obtineret; sed hoc fit a Deo in præsenti systemate; ergo.

2. Gratia efficax distinguitur a gratia mere sufficienti, quia est id a quo, tamquam a causa, operatio nostra libere et contingenter egreditur in aliqua temporis differentia, quatenus in iis circumstantiis confertur, in quibus Deus prævidet suum habituram effectum, quod de gratia mere sufficienti dici non potest, cum ex ea operatio libera egressura non sit.

3. Gratia efficax sic exposita libertatem nullatenus labefactat; quia licet ex suppositione præscientiæ divinæ necesse sit necessitate absoluta gratiam quam Deus decernit, cum prævisione boni exitus, esse illaturam effectum, hæc necessitas est tantum consequens, orta nimirum ex præscientia infallibili, quæ liberam voluntatis determinationem supponit; atqui necessitas consequens est amica libertatis; ergo libertas nullatenus labefactatur sub potenti motione gratiæ efficacis.

4. Gratia efficax est speciale Dei beneficium, quia eam Deus misericorditer et ex mero beneplacito largitur talem, et tunc, quando videt effectum suum certissime consecuturam. Et licet entitative sit minor illa quæ alteri, vel eidem alio tempore datur, attamen moraliter et ratione doni, est quid majus, quia utilior futura est, et ex præscientia majoris utilitatis, et ex intentione ex parte dantis confertur; unde quando Deus eam confert, dicitur magis misereri, immo quandoque simpliciter misereri, ut docet Div. Aug. *lib.* 1. *ad Simplicianum q.* 2. dicens: *quod si vellet etiam ipsorum (qui vocari non sentiunt) misereri (efficaciter) posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur, et intelligerent, et sequerentur.*

5. Gratia efficax est in manu Dei medium certissimum et infallibile ad voluntates nostras quocumque voluerit flectendas, quia a scientia Dei infallibili habet infallibilitatem absolutam et metaphysicam; nam ex hypothesi quod Deus prævideril talem gratiam voluntatis consensum expressuram, absolute repugnat eam non exprimere talem consensum, quia absolute repugnat scientiam Dei falli; atqui gratiam quam absolute repugnat non exprimere voluntatis consensum, illum infert infallibiliter infallibilitate absoluta et metaphysica; ergo gratia efficax est in manu Dei medium certissimum et infallibile ad voluntates nostras quocumque voluerit flectendas.

Hinc si Deus velit vel infidelem ad fidem, vel peccatorem ad pœnitentiam, vel justum ad perseverantiam complatam perducere, hoc favorabile decretum potest certissime exequi, gratias illas decernendo,

quas videt conjungendas cum effectu, si darentur; hoc enim supposito necesse est necessitate metaphysica gratias illas intentum a Deo habituras effectum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Gratiæ efficaciam repetere ab ejus virtute, tamquam a causa, a qua effectus contingenter et libere egreditur, est eam repetere a consensu; atqui ex dictis gratiæ efficacitas non repetitur a consensu; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam gratiæ efficaciam repetere ab ejus virtute, tanquam a causa a qua effectus libere egreditur, est eam repetere ab eo quod consensu prius est, cum gratia respectu consensus rationem causæ efficientis obtineat; ergo non est efficaciam gratiæ repetere a consensu: nam causa efficiens definitur, *id unde est actus*, seu consensus; porro consensus non potest dici id unde est consensus, effectus enim est posterior sua causa, a qua necessario distinguitur.

Inst. Efficaciam gratiæ repetere ab ejus virtute, tanquam a causa a qua effectus libere egreditur, est gratiam efficacem explicare per efficacitatem, ut est in actu secundo; ergo per consensum.

Resp. *dist. ant.* Est gratiam efficacem explicare per efficacitatem ut est in actu secundo, ad quem in aliqua temporis differentia exprimendum tendit, *conc.* ut est in actu secundo quem formaliter includit, *nego ant.* Unde quia consideramus gratiam, ut est efficax in actu primo, sic non includit formaliter actum secundum, seu consensum, ad quem exprimendum ordinatur duntaxat; ergo illius efficacitas non repetitur a consensu quem præcedit.

Objicies 2. Gratiæ efficacitas ex directione scientiæ mediæ data destruit gratiæ gratuitatem; ergo.

Prob. ant. Gratia ex directione scientiæ mediæ data, decerneretur propter consensum prævisum conditionate futurum; ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Gratia decerneretur propter consensum, etc. particula, *propter*, significante causam finalem, *conc.* significante causam meritoriam, *nego ant.* Hæc responsio est D. Th. 1. *p. q.* 23. *a.* 5. *ad* 1. dicentis: *Usus gratiæ præscitus, non est ratio collationis gratiæ nisi secundum rationem causæ finalis*. Itaque falsum est, quod consensus prævisus conditionate futurus, sit Deo motivum et regula concedendi gratiam iis quos prævidet ea bene usuros; gratia enim ex mera Dei misericordia pro ipsius beneplacito confertur homini, non quia consensurus est, sed ut consentiat. Et vero multi prævidentur gratiæ consensuri, si daretur, quibus tamen non datur, ut patet exemplo Tyriorum et Sydoniorum, de quibus Christus, *Matth.* 11. asserit: *Si in Tyro et Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere et cilicio pœnitentiam egissent*.

Inst. 1. Efficacitas gratiæ ex directione scientiæ mediæ data, pendebit a scientia Dei; atqui falsum consequens; ergo.

Resp. *dist. maj.* Pendebit a scientia Dei, improprie et directive, *conc.* proprie et efficienter, *nego maj.* Porro nullum est absurdum, quod gratiæ efficacitas pendeat e scientia Dei directive, id nimirum indicat Div. Aug. lib. 1. ad Simplic. *q.* 2. *Nullius frustra Deus miseretur*, inquit, *cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat*. Quibus verbis ostendit e scientia Dei pendere, quod talis gratia concedatur, quæ consensum sit impetratura, quod est efficaciam gratiæ directive a scientia Dei pendere.

Inst. 2. Efficacitas gratiæ directive petita a scientia media, perfectissimum et absolutissimum Dei dominium in voluntates nostras destruit; ergo.

Resp. *nego ant.* Immo efficacitas gratiæ, petita directive a scientia media, probat absolutissimum Dei dominium in voluntates nostras, quas infallibiliter inclinare potest quocumque voluerit, et de illis facere quidquid efficaciter voluerit, quando ex infinitis, quæ in sua potestate habet, gratiæ auxiliis, ea seligit se largitur, quibus prævidet emolliendam esse, penitusque frangendam humanæ voluntatis contumaciam, quod certe arguit perfectissimum Dei dominium in nostras voluntates.

Prob. ant. Fieri potest in systemate scientiæ mediæ, ut Deus nullum habeat medium efficax ad hominem convertendum; ergo.

Prob. ant. Fieri potest tantam esse humanæ voluntatis contumaciam, ut Deus videat eam restituram omnibus et singulis gratiis, quas ipsi posset decernere ad conversionem; ergo.

Resp. 1. Permissa, non concessa hypothesi, *nego conseq.* quia si hominem ita contumacem vellet absolute salvare, posset illud suum decretum exequi per gratiam aut necessitantem, aut physice prædeterminantem, quarum possibilitatem non rejicimus, sed negamus illas dari ad actus salutares et liberos.

Resp. *nego hypothesim:* Tum quia repugnat finitæ creaturarum malitiæ; tum quia supponit voluntatis uniformitatem et constantiam in malo proposito, quæ pugnat cum ejus mutabilitate et flexibilitate in bonum, cujus operandi facilitas suavissima adducitur per gratiam, et amotionem impedimentorum, quæ rebelles hominum voluntates in malo detinere solent.

Objicies 3. In præsenti systemate potest fieri ut homo se discernat in negotio salutis; atqui homo non potest se discernere in negotio salutis; juxta illud Corinth. 4. *Quis te discernit?* Ergo.

Resp. *nego ant.* Nam si discernere in negotio salutis, est esse ex proprio quasi fundo auctorem sui meriti salutaris; at vero homo bonum salutare agens, non agit ex seipso, sive ex viribus naturæ sibi soli relictæ, sed ex viribus per gratiam acceptis; ergo seipsum non discernit: hinc D. August. *lib. de gratia et lib. arbitr. cap.* 6. ait: « Si merita nostra sic intelligerent (Pelagiani), ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia: quoniam vero merita humana sic prædicant, ut ea ex semetipso habere hominem dicant, prorsus rectissime respondet Apostolus: Quis te discernit? quid habes quod non accepisti "?

Inst. 1. In præsenti systemate fieri potest, ut æquali gratiæ duobus hominibus concessæ, unus consentiat, alter dissentiat: atqui, in hac hypothesi, qui consentit, se discernit ab eo qui dissentit; ergo.

Resp. *permissa, non concessa majore, nego min.* Quia in tali hypothesi discretio in eum refundi debet, cujus præcipuæ sunt et nobiliores in opere salutari partes; atqui gratia præcipuas et nobiliores partes habet in opere salutari, quandoquidem sine ea homo nihil boni supernaturalis cogitare, velle, aut operari potest; ergo in eam refundi debet discretio. *Non ego*, ait Apost. *sed gratia Dei mecum*.

Dixi: *permissa, non concessa majore:* quia insidiose fit hypothesis gratiæ æqualis datæ ei qui consentit, et ei qui dissentit; nam qui consentit, recipit gratiam efficacem; qui vero dissentit, recipit gratiam duntaxat sufficientem; porro gratia efficax ratione beneficii est major, quam gratia mere sufficiens.

Inst. 2. In allata hypothesi, qui consentit, nihil accipit a Deo, quod non accipiat qui dissentit; ergo æqualem gratiam uterque recipit.

Resp. *dist. ant.* Qui consentit, nihil accipit a Deo secundum entitatem et in ratione auxilii, quod non accipiat qui dissentit, *conc.* secundum moralem æsti-

motionem, et in ratione beneficii, *nego ant.* Gratia ergo, quæ datur illi qui consentit, licet non sit major secundum suam entitatem physicam, ea quæ datur ei qui dissentit, quia tamen datur in iis circumstantiis, in quibus prævidetur habitura effectum, et ea efficaci intentione ut effectum habeat, longe majus est beneficium secundum æstimationem moralem, quam gratia data in iis circumstantiis, in quibus prævidetur non habitura effectum. Deus enim erga consentientem habet specialem benevolentiæ affectum, quem non habet erga dissentientem.

Inst. 3. Consensus prævisus conditionate futurus, est causa cur ille qui consentit, majus a Deo recipiat beneficium; ergo semper recurrit hominem consentientem esse causam suæ discretionis.

Resp. *nego ant.* Causa enim cur quis consentit majusque accipit beneficium, est solus Deus, qui gratuito ei donat gratiam, quam prævidit expressuram consensum salutarem, quem homo per solas naturæ vires non potest producere; ergo qui consentit, non est causa suæ discretionis, sed Deus, qui *dat quod jubet, cum adjuvat, ut faciat cui jubet,* ait D. Aug. lib. de gratia et lib. arb. c. 15.

Inst. 4. In præsenti systemate, homo consentiens, gloriari potest quod præ alio consenserit: atqui hoc repugnat Apostolo, 1. *Cor.* 4. dicenti: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Ergo.

Resp. *nego maj.* Quia licet ejus, qui non consentit, culpa sit, quod non consentiat; tamen is, qui consentit, consensurus non esset, nisi Deus eum sic, et tunc vocasset, cum eum consensurum prævideret; ergo non potest gloriari quod præ alio consenserit; quia, ut ait D. Aug. l. 1. ad Simplic. q. 2. *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei, qui hoc modo vocavit, quo aptum erat iis, qui secuti sunt vocationem.*

Inst. 5. Ille qui consentit gratiæ, potest gloriari quod consenserit simpliciter; ergo et quod consenserit præ alio.

Resp. *dist. min.* Potest gloriari quod consenserit simpliciter, per gratiam, *conc.* quod consenserit per naturæ vires, *nego ant.*. Itaque Apostolus per hæc verba: *quid gloriaris?* non excludit omnem gloriationem, sed eam tantum, qua homo de suo consensu gloriaretur, quasi eum non accepisset a gratia; in omni ergo sententia, quæ salvam relinquit libertatem, homo potest gloriari de bono opere, sed non nisi a gratia et per gratiam elicito, quod permittit August. 106. qui ad hæc verba: *Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* ait: *Hoc utique totum ideo, non ut homo non glorietur; sed ut qui gloriatur, in Domino glorietur.*

Inst. 6. In præsenti systemate, consensus illius, qui consentit, non est ipsi a Deo datus; ergo homo consentiens potest gloriari de aliqua re quasi non acceperit?

Resp. *nego ant.* Nam Deus dando homini gratiam quam prævidit expressuram consensum, si detur, eamque dando ex speciali benevolentiæ affectu, et ex efficaci ut talis consensus eliciatur, merito dicitur dare illum consensum, cujus est causa primaria et principalis. Hinc homo gratiæ consentiens, non potest gloriari de suo merito, quasi ipse sibi illud fecerit, quia, ut ait August. epist. 106. *Et ipsum hominis meritum, donum est gratuitum.*

Inst. 7. In præsenti systemate, consensus salutaris est a voluntate seipsam determinante; ergo non est donum Dei gratuitum.

Resp. *dist. ant.* Consensus salutaris est a voluntate seipsam determinante, simul et a gratia tamquam a causa principali voluntatem excitante, ac elevante ad consensum, in quem prius saltem natura influit, *conc.* hoc constat ex Apost. dicente: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Est a voluntate seipsam determinante sola, *nego ant.* Itaque consensus salutaris, est simul et indivisibiliter a gratia et a voluntate seipsam per gratiæ vires determinante; ita tamen ut sit a gratia tamquam a causa superiori et principali, quæ natura prius influat, tum in ipsam voluntatem quam complet ad consentiendum, tum in consensum, cui tribuit quidquid habet valoris et entitatis supernaturalis: a voluntate vero, tamquam a causa interiori, subordinata, et dependente a gratia, a qua totam vim agendi supernaturaliter accipit. Quare consensus salutaris primario, et principaliter gratiæ attribui debet.

Inst. 8. Si consensus salutaris sit a voluntate seipsam determinante, etiam ut a causa inferiori et subordinata, gratia erit versatilis, pedissequa voluntatis, et subjecta libero arbitrio; atqui Semipelagianum consequens; ergo.

Resp. *nego sequel. maj. quoad omnes partes.*

1. *Enim gratia non est versatilis;* id enim dicitur versatile, quod indifferens ad hoc vel illud, in partes oppositas flecti potest, atqui gratia non potest flecti in partes oppositas, *v.* gr. in bonum vel malum: est enim de se determinata ad bonum, ad quod movet quamvis impedibiliter, neque illa quis uti potest ad malum; ergo.

2. *Non est pedissequa voluntatis humanæ,* quia non supponit aliquem conatum ex solis naturæ viribus productum, cujus intuitu detur, ut volebant Semipelagiani; sed contra voluntas est pedissequa gratiæ, quæ in omni opere salutari voluntatem prævenire necessario debet, ita ut sine gratia præveniente nullum omnino possit actum salutarem efficere.

3. *Gratia non est subjecta libero arbitrio.* Neque enim pendet a libero arbitrio ut habeatur, et talis, vel talis sit virtutis; ergo non est subjecta libero arbitrio, immo liberum arbitrium sibi subjicit, illud siquidem non agit, nisi in virtute gratiæ, cui subordinatur tanquam causa inferior causæ superiori, per quam agitur quomodo illi aptum est ut et moveatur, et sequatur, ut ait D. Aug. *ad Simplic. q.* 2. qui *epist.* 107. loquens de gratiæ virtute, ait: *Vocatio illa alta atque secreta sic agit sensum, ut accommodet assensum.*

Inst. 9. Juxta præsens systema, voluntas prævie gratiam applicabit ad actum; ergo gratia subjicitur liberæ voluntatis determinationi.

Resp. *nego ant.* Immo ipsa voluntas per motionem gratiæ, qua afficitur, applicatur ad actum, sed impedibiliter, cum illa gratiæ motio relinquat voluntati facultatem expeditam dissentiendi.

Inst. 10. Juxta præsens systema, prius erit voluntatem sese determinare ad actum, quam gratiam inferre ipsum actum; ergo voluntas gratiam prævie applicabit ad actum.

Resp. *nego ant.* Quia voluntatem sese determinare ad actum, nihil aliud est, quam voluntatem actum inferre et elicere; voluntas autem non infert actum, nisi quatenus est affecta per gratiam prævie moventem; ergo non prius voluntas sese determinat ad actum, quam gratia eundem actum inferat: sic dum ferrum acuminatum pungit, non prius ferrum, non prius acuminitas pungit, sed ferrum quatenus acuminatum; ita pariter voluntas actum infert quatenus affecta per gratiam, a qua virtutem sese salutaliter movendi accipit.

Inst. 11. In præsenti systemate, Deus expectabit voluntatem nostram, ut bonum velimus et agamus; atqui hoc est damnatum in Concil. Arausicano II. his

verbis: *Si quis ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit... resistit Spiritui Sancto dicenti: Præparatur voluntas a Domino;* ergo, etc.

Resp. *nego maj.* Intellectam in sensu Concilii Arausicani; nam juxta præsens systema necesse est ut Deus voluntatem nostram præveniat, præparet, ac compleat, ut ipsa velit bonum salutare; ergo voluntatem non expectat. Porro Conc. Arausicanum damnat errorem Semipelagianorum docentium hominem ex solis naturæ viribus posse initium fidei et boni voluntatis concipere, Deumque expectare bonum illud desiderium naturale, ut gratiam det; quod ut hæreticum rejiciunt omnes Catholici cum D. Aug. ep. 106. dicente: *Cum fides impetrat justificationem, non gratia Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non prævia voluntate, quæ per* gratiam prævenientem *præparatur a Domino*.

CAPUT III.

De dispensatione et distributione gratiæ sufficientis.

Nota 1. Hic non esse quæstionem, 1. utrum omni tempore et momento singulis hominibus detur gratia sufficiens? *Certum est* enim, gratiam sufficientem, quæ est inspiratio transiens, non perpetuo et indesinenter, sed certis tantum vicibus et temporibus dari, juxta illud Ps. 90. *Cum ipso sum in tribulatione*, id est, pro loco et tempore opportuno; quod sufficit, ut homo dicatur habere gratiam sufficientem ad salutem consequendam.

2. *Non est quæstio*, utrum singulis hominibus ea semper detur gratia sufficiens per quam proxime et sine ulteriori auxilio possint bonum salutare operari, tentationes superare, etc. *Certum est* enim, quandoque dari gratias remote tantum sufficientes, quibus si bene uterentur homines, proxime sufficientem obtinerent, ut docet D. Aug. *l.* 3. *de lib. arb. c.* 22. dicens: *Dum quis ignorat quid sibi agendum, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accipiet, si quod accepit bene usus fuerit, accepit autem ut pie et diligenter quærat;* nimirum per gratiam orationis.

Nota 2. Cum adulti et infantes partiantur genus humanum, ut plene dignoscatur gratiam sufficientem omnibus dari, videndum est, 1. An detur omnibus adultis? 2. Utrum detur infantibus?

QUÆSTIO I.

Utrum gratia sufficiens detur omnibus adultis.

Nota. Adulti vel sunt fideles, vel infideles; fideles, vel sunt justi, vel peccatores; quæritur ergo utrum detur gratia sufficiens, 1. Justis ad implenda præcepta; 2. Fidelibus peccatoribus ut a peccato resipiscant; 3. Infidelibus ut ad fidem adduci possint? Tribus articulis.

ARTICULUS I.

Utrum omnibus justis detur gratia sufficiens ad præcepta implenda?

Nota. Jansenius Yprensis docet: *Aliqua præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes quas habent vires, esse impossibilia, deesse quoque illis gratiam qua possibilia fiant.* Contra hanc nefandam doctrinam:

CONCLUSIO.

Justis omnibus, urgente præcepto, datur a Deo gratia vere et relative sufficiens ad servanda omnia præcepta; est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. *Cor.* 10. ubi de omnibus justis dicitur: *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum*, id est auxilium, *ut possitis sustinere:* ad quæ verba D. Aug. *l. de Pastoribus c.* 5. ait: *Ne timeas, non deerit in tentationibus ille in quem credidisti*. Atqui si Deus non conferret justo gratiam vere et relative sufficientem ad implendum præceptum, dum urget, pateretur illum tentari supra id quod potest, nec faceret cum tentatione proventum, id est, facultatem sustinendi, sed deesset in tentationibus; ergo.

Matth. 11. *Jugum meum suave est*. Et Joan. 5. *Mandata ejus gravia non sunt*. Atqui jugum Christi non esset suave ejusque mandata essent gravissima, si justis non daretur gratia vere et relative sufficiens ad illa mandata observanda; ergo.

Prob. 2. *Ex Conciliis;* Arausicanum II. can. 25. *hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod, accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante et cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint ac debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere*. Ergo omnes baptizati, et a fortiori omnes justi, habent gratiam vere et relative sufficientem, sine qua præcepta non possunt salutariter impleri.

Conc. Trid. sess. 6. can. 18. definit: *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato et sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* Cujus definitionis rationem reddit *cap.* 11. his D. Aug. verbis: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adjuvat ut possis*. Quibus verbis aperte significatur hominem habere gratiam vel proxime, vel remote sufficientem ad præcepta implenda.

Prob. 3. Ex D. Aug. l. de natura et gratia c. 26. *Cum Deus*, inquit, *impium ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam justitiamque perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut pie semper, justeque vivatur*. Atqui si Deus justis urgente præcepto, non concederet gratiam vere et relative sufficientem, qua possent illud implere, vel saltem uberius implorare auxilium ut impleatur, certe prius justum desereret, quam ab eo desereretur, ergo, etc. Et cap. 69. ait: *Eo ipso, quo firmissime creditur Deum justum et bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, et in facilibus quid agamus, et in difficilibus quid petamus*.

Hinc jure merito Innoc. X. Alex. VII. ut hæreticam damnarunt primam prop. Jansenianam, jam a Pio V. et Greg. XIII. damnatam in hac prop. Bajana: *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.*

Nota: Argumenta quæ Janseniani opponunt: 1. Ex gratia efficaci, sine qua asserunt justum nihil posse: 2. Ex impotentia relativa nonnullorum justorum ad aliqua præcepta hic et nunc observanda, non referemus; ea enim jam solvimus, ubi gratiam dari vere et relative sufficientem, probavimus, Itaque:

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Exemplum Sancti Petri, qui justus erat tunc cum negavit Christum; atqui tunc ipsi defuit gratia relative sufficiens ut posset Christum non negare; ergo.

Resp. *permissa maj. dist. min.* D. Petro fuit gratia relative sufficiens, qua posset proxime resistere tentationi et Christum non negare, *conc.* qua posset remote Christum non negare, *nego maj.* Itaque D. Petrus, quando negavit Christum, habebat gratiam orationis et humilitatis, qua si bene usus fuisset, obtinuisset gratiam proxime sufficientem, per quam tentationi restitisset, nec Christum negasset; hoc satis aperte tradit D. Aug. *l. de corr. et gr. c.* 9. dicens: *Dixerat et ipse* (Petrus) *in abundantia sua:* animam meam pro te ponam: *sibi festinando tribuens, quod ei fuerat post a Domino largiendum.*

Dixi: *permissa maj.* quia D. Petrus quando Christum exterius negavit, jam interno præsumptionis peccato exciderat, ut docent D. Chrysost. hom. 12. in Jo. *Cum* (Petrus) *in arrogantiam prolaberetur, et Christo contradiceret, suæ admonetur fragilitatis.* Et D. Aug. serm. 285. *Interrogatus* (Petrus) in corde suo præsumpserat se pro eo *etiam moriturum viribus suis hoc tribuerat.* Ergo jam interno præsumptionis peccato exciderat a sua justitia, quando Christum negavit, ac proinde nihil facit ejus exemplum ad præsentem difficultatem, in qua de justis disputamus.

Inst. 1. D. Chrysost. de D. Petro dicit hom. 83. in Matth. *Etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit:* ergo nullam habuit gratiam vere sufficientem, ut Christum non negaret.

Resp. *dist. ant.* Subtracto auxilio proxime sufficienti, *conc.* remote sufficienti, *nego ant.* Addit enim ibidem D. Doctor: *Totum sibi attribuebat, dicens:* etsi omnes scandalizati fuerint, etc. *Cum dicere debuisset, patrocinio tuo juvabis.* Ergo habebat sufficiens auxilium ad orandum, et uberius auxilium impetrandum, quo adjutus Christum non negasset.

Inst. Div. Aug. *tr.* 92. *in Jo.* de charitate loquens, ait: *Quæ utique Petro defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere.* Ergo Petro defuit gratia, qua relative ad præsentem concupiscentiam potuerit testimonium Christo perhibere.

Resp. *dist. conseq.* Defuit gratia, qua proxime potuerit, etc. *conc.* qua remote potuerit, etc. *nego conseq.* suam mentem declarat D. Doctor *lib. de unit. Ecclesiæ c.* 9. dicens: *Quis enim dubitaverit quod ... Petrus si voluisset, ter dominum non negasset?*

Inst. 3. D. Hilarius (*Cap.* 32. *in Matth*) de Sancto Petro ait: *Amarissime flevit, recolens trepidationis culpam, se nec admonitum potuisse vitare.* Ergo D. Petrus nullam habuit gratiam, qua potuerit abnegationem Christi vitare.

Resp. *nego conseq.* Hæc enim verba: *Non potuisse:* ibi non significant impotentiam faciendi, sed defectum affectionis faciendi, quo sensu Christus *Matth.* 26. dixit Apostolis: *Non potuistis una hora vigilare mecum?* Sic enim communiter dicimus nos aliquando non posse, quia sic affecti sumus, ut nolimus, vel certe ut acturi non simus.

Objicies 2. D. Aug. *lib. de natura et gratia c.* 53. ait: *Fideles orantes dicunt; et ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Si adest possibilitas, ut quid orant?* Ergo.

Resp *dist. ant.* Si adest possibilitas, per solas liberi arbitrii vires, non est necessaria oratio, *conc.* si adest possibilitas per gratiam, *nego ant.* Hic Div. Doctor redarguit Pelagium, quod diceret, hominem absque adjutorio gratiæ Dei posse esse sine peccato: *Quare,* inquit, *sine adjutorio gratiæ Dei dicitis hominem posse esse sine peccato?* quem ut refellat dicit: *Fideles orantes dicunt: et ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo,* etc. ex qua oratione concludit hominem indigere gratia Dei ut liberetur, nec posse a tentatione eripi per solas naturæ vires: *Unde,* inquit, *non liberatur homo sine gratia Salvatoris.*

Inst. 1. D. Aug. ibid. c. 66. ait: *Quod autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo.* Sed qui habet necessitatem peccandi, non habet gratiam vere et relative sufficientem ad præcepta implenda; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est quædam necessitas peccandi, simpliciter et physice inevitabilis, *nego maj.* secundum quid et moraliter inevitabilis, *subdist.* sine gratia, *conc.* cum gratia, *nego maj.* Unde D. Aug. immediate addit: *Atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere,* de necessitatibus meis educ me ... *ac per hoc opitulante* gratia per Jesum Christum, *et mala necessitas removebitur, et libertas plena tribuetur.*

Inst. 2. Si omnibus justis, urgente præcepto, detur gratia vere et relative sufficiens ad implendum præceptum, justis reprobis dabitur gratia vere et relative sufficiens ad perseverandum in statu justitiæ; falsum conseq. ergo.

Resp. *dist. min.* De omnibus enim justis loquens Conc. Trid. ait: *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, et reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle et perficere.* Ergo justi omnes perseverare possunt in accepta justitia, si non desint gratiæ Dei, et consequenter habent gratiam vere et relative sufficientem ad perseverandum.

Prob. min. D. Aug., lib. de dono persever. c. 22. ait: *Si qui obeditis, si prædestinati estis rejiciendi, subtrahentur obediendi vires ut obedire cessetis.* Ergo justis reprobis non datur gratia vere sufficiens ad perseverandum.

Resp. *nego ant.* Hæc enim D. Doctor non profert a se, sed ex sententia Semipelagianorum, quos impugnat, referens enim hanc sententiam cap. 15. ait: *Sed ajunt, ut scribitis ... si qui obeditis,* etc. ad quæ verba D. Prosper lib. 3. ad excerpta Genuensium, dubio 9. ait: *Ex hoc ergo potuistis advertere non ipsum* (Augustinum) *hæc dicere, sed eos de quibus dixit:* sed ajunt, ut scribitis. *Inferius autem* (nempe cap. 22.) *ubi plenius ad ista respondet, multo manifestius patet, quam hæc ab ipso nunquam realiter dicta sint, et quantum ei hujusmodi prædicationis forma displiceat:* nam de illa ait: *Hoc enim dicere, quid videtur aliud esse, quam male dicere, aut mala quodammodo prophetare?*

Inst. 3. D. Aug. in hoc uno duntaxat vult supra relatam sententiam emendari, quod secunda in tertiam mutetur personam, et dicatur: *Si qui obediunt,* etc. Ergo D. Aug. non rejicit illam sententiam quoad substantiam.

Resp. *nego ant.* Nam juxta D. Prosperum, illam sententiam correxit, *Quæ vera sunt temperans,* nimirum mutando secundam personam in tertiam, ut tolerabilior sit audientibus, *Et quæ falsa sunt resecans,* nimirum resecando subtractionem virium obediendi, cujus nullam facit mentionem in hac propositione, quam in locum prioris substituit: *Si qui obediunt, sed in regnum ejus, et gloriam prædestinati non sunt, temporales sunt, nec usque in finem in eadem obedientia permanebunt;* quod est verissimum.

ARTICULUS II.

Utrum fidelibus peccatoribus detur gratia sufficiens, ut a peccato resipiscant, et convertantur?

Nota. Peccatores, alii nondum sunt excæcati et obdurati; alii sunt mente excæcati et corde indurati,

juxta illud Joann. 12. *Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum*. Quod Deus præstat, non positive, ut vult Calvinus *lib.* 1. *instit. cap.* 18. sed negative, ut docet D. Aug. *ep.* 105. dicens: *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*. De utrisque hic procedit quæstio. Igitur

CONCLUSIO I.

Omnibus fidelibus peccatoribus non obduratis datur, pro loco et tempore, gratia vere sufficiens, qua possint et peccata cavere, et a peccatis resipiscere. Ita omnes catholici.

Prob. 1. Ex Scriptura, Ezech. 33. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat*. Ex quo sic argumentor: Deus vult vere et sincere ut peccatores, saltem non obdurati, non pereant, sed convertantur; atqui non possunt converti absque gratia sufficienti; ergo eis dat gratiam sufficientem, ut peccata cavere possint, et a peccatis convertantur.

Prob. 2. Ex D. Aug. *l.* 1. *retract.* c. 22. dicente: » Nisi quisque voluntatem mutaverit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse positum Dominus, alio loco docet, ubi ait: Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, et fructum ejus malum. Quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus; in potestate quippe hominis est mutare voluntatem in melius; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur ". Ergo si converti sit in potestate peccatoris, et non possit sine gratia Dei, habet gratiam ad hoc sufficientem.

Confirmabitur propos. sequenti, si enim detur induratis gratia sufficiens ad conversionem, a fortiori datur nondum induratis.

CONCLUSIO II.

Etiam peccatoribus induratis datur, pro loco et tempore, gratia vere sufficiens, qua possint et peccata cavere, et a peccatis resipiscere. Est communior contra paucos.

Inst. 1. Ex Scriptura, *Act.* 7. ubi S. Stephanus Judæos obduratos objurgat quod Spiritui Sancto, eos ad conversionem moventi, semper resisterent: *Dura cervice*, inquit, *et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis*. Ergo.

Rom. cap. 2. » An divitias bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnis? ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei ". Ibi Apostolus commendat bonitatem, patientiam, et longanimitatem Dei, quod peccatores induratos ad pœnitentiam adducat et excitet, utique per gratiam interiorem, sine qua non potest esse vera pœnitentia; ergo.

Prob. 2. *Ex PP.* D. Aug. supra hæc *Psalmi* 6. verba: » Dedit eos in reprobum sensum, *ait:* ea est cæcitas mentis, in eam quisquis datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur, sed nondum penitus, cum in hac vita est ... penitus enim esse extra Deum quid est, nisi esse in summa cæcitate "? Ergo homo quamdiu est in hac vita, non est obcæcatus et induratus, cæcitate et obduratione absoluta, quæ sit cujuscumque gratiæ subductio.

D. Prosper resp. 15. ad object. Vincentianas, ait: *nemini Deus correctionis viam adimit, nec quemquam boni possibilitate dispoliat.* Atqui Deus correctionis viam obduratis adimeret, eosque possibilitate boni salutaris dispoliaret, si omnem penitus gratiam sufficientem subtraheret; ergo, etc. Hinc lib. 3. de vocatione gentium cap. ult. dicit: *dum in hoc corpore vivitur, nullius est negligenda correctio, nullius est desperanda reparatio*.

D. Th. 3. p. q. 86. a. 1. » dicere quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. 1. Quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. 2. Quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cujuscumque peccatoris ad pœnitentiam ".

Prob. 3. *ratione:* Indurati peccant imputabiliter, ut docet D. Aug. *l.* 5. *contra Julian. c.* 3. de Judæis obcæcatis dicens: *Ista cæcitas fuit Judæis grande incredulitatis malum, et grandis causa peccati ut occiderent Christum*. Unde serm. 88. de tempore acerrime eos carpit; qui » dicebant inter se: cur enim iniquitas illa Pharaonis imputatur, cum Dominus cor illius obdurasse referatur "? Ergo habent gratiam, saltem remote sufficientem, ad non peccandum. *Conseq. patet* ex sensu adversariorum, qui sine gratia negent vitari posse peccatum; atqui in eo non peccatur, quod vitari non potest, ex Augustino, *l.* 3. *de lib. arb. c.* 18. ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies Eccl. 7. dicitur: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem Deus despexerit*. Ergo obduratis, a Deo despectis, non datur gratia sufficiens ad conversionem.

Resp. *nego conseq.* Ibi quidem probatur necessitas gratiæ ad emendationem vitæ pravæ, sed non astruitur adæquata desertio per Deum facta; neque enim Deus absolute despicit, sed comparate; quod scilicet tantas, tamque congruas, neque etiam proxime sufficientes ad conversionem, gratias conferat; sed tunc saltem interdum habent gratiam remote sufficientem, nempe gratiam orationis, per quam obtinere possunt gratiam immediate sufficientem ad conversionem.

Inst. 1. Indurati etiam orando impetrare non possunt gratiam proxime sufficientem ad conversionem; ergo gratia illa induratis concessa, non potest dici sufficiens. Resp. *nego ant.*

Prob. ant. Ex 2. Machab. c. 9. ubi de Antiocho dicitur: *Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Antiochus enim ideo dicitur frustra orasse, quia oravit, de culpa admissa dolens, non propter Dei offensam, sed propter infirmitatem temporalem, quam patiebatur; non ergo oravit ex recto motivo, nempe ex amore Dei offensi, sed ex solo recuperandæ sanitatis desiderio; unde non fuit exauditus.

Inst. 2. Jo 12. de induratis Judæis dicitur: » Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant oculis et intelligant corde, et sanem eos ". Ergo indurati non habent gratiam sufficientem ad credendum.

Resp. *dist. ant.* Non poterant credere impotentia consequente et voluntaria, *conc.* antecedente et involuntaria, orta ex subtractione omnis omnino gratiæ, *nego ant.* Ita D. Aug. tr. 53. in Jo. » Non poterant credere, inquit, quia hoc Isaias prædixit: hoc autem Propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præscivit; quare autem non poterant, si a me quæratur, cito respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, et per Prophetam prænuntiavit ". Ergo illa Judæorum impotentia erat consequens liberam eorum determinationem ad nolendum credere.

Inst. 3. Ibidem dicitur, Deum excæcasse et obdurasse Judæos; atqui implicat Deum velle dare gratiam, ut resipiscant illi, quos vult indurare; ergo, etc.

Resp. *dist. maj.* Deus dicitur excæcasse et obdurasse Judæos, positive, infundendo pravam inspirationem, *nego maj.* negative, non impertiendo gratiam, *subdist.* gratiam uberiorem et proxime sufficientem, *conc.* omnimodam, etiam remote sufficientem, *nego maj.* Equidem Deus induratis gratiam specialem et proxime sufficientem, qua *cujus miseretur, sic eum vocat, quemadmodum scit ei congruere, ut vocantem non respuat,* non concedit; quod non impedit, quominus ipsis quandoque gratias communes eroget, ut saltem orandi auxilia, quibus ad gratias validiores venire possint, et tandem ad conversionem.

Inst. 4. D. Aug. *l.* 1. *ad Simplic. quæst.* 2. dicit: *obduratio Dei, est nolle misereri;* atqui illi, cujus non vult misereri Deus, non confert gratiam; ergo.

Resp. *dist. min.* Non confert gratiam specialem, qua, ut ait ibidem, *cujus miseretur, sic eum vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat, conc.* nullam confert gratiam, *nego min.* Nam D. Doctor *in Ps.* 6. neminem in hac vita penitus ab interiori Dei luce vult excludi.

Inst. 5. D. Aug. *epist.* 107. *ad Vitalem,* ait: *scimus gratiam non omnibus hominibus dari;* ergo D. Aug. agnovit gratiam sufficientem non concedi omnibus.

Resp. *nego conseq.* Neque enim ibi D. Doctor agit de gratia sufficienti, sed de gratia justificationis per Baptismum accepta; dicit enim homines « secundum Adam carnaliter natos contagium mortis antiquæ prima nativitate contrahere, nec liberari a supplicio mortis æternæ ... nisi per gratiam renascantur in Christo. Scimus gratiam Dei nec parvulis, nec majoribus, secundum merita nostra dari. Scimus non omnibus hominibus dari ". Ex quibus constat D. Doctorem loqui de gratia regenerationis, non de gratia actuali.

Inst 6. D Aug. *in expositione quarumdam prop. ex Epist. ad Rom.* de Pharaone ait: « Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaverit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate ". Ergo D. Doctor agnovit in Pharaone omnimodam impotentiam obtemperandi Deo præcipienti; et consequenter omnimodam privationem gratiæ sufficientis.

Resp. *dist. conseq.* D. Aug. in Pharaone omnimodam impotentiam obtemperandi agnoscit, propter persuasionem, in qua tunc erat, Deum non dare gratiam recte operandi, nisi prius valenti et credenti solis naturæ viribus, *conc.* propter persuasionem, quod Pharaoni denegaretur gratia etiam remote sufficiens in pœnam spretarum gratiarum antecedentium, *nego ant.* Equidem eo loci agnoscit Divus Augustinus in Pharaone obtemperandi impotentiam, putatque nullam omnino adfuisse gratiam, qua præceptum redderetur possibile; sed quia Semipelagianorum placitis imbutus, tunc arbitrabatur hominis esse inchoare fidei meritum, quod si non inchoaret, non adduceret gratiam, quæ tollit impotentiam bene operandi. Non ergo ex hoc loco mens et doctrina Div. Augustini est repetenda; sed ex aliis locis, in quibus docet, obdurationem et esse peccatum, et pœnam peccati, et causam peccati, sic l. 5. contra Julian. c. 3. « Cæcitas cordis, inquit, quam solus removet Deus illuminator, et peccatum est quo in Deum non creditur, et pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur, et causa peccati, cum mali aliquid cæci cordis errore committitur. " Et lib. 1. operis imperfecti, cap. 47. « Cæcitas cordis, si peccatum non esset, injuste argueretur, arguitur autem juste, ubi dicitur: Pharisæe cæce: " Ergo peccatum est. Ergo datur gratia, qua saltem remote depelli possit. « Quis enim peccat, *inquit August. l.* 3. *de l. arb.* c. 18. in eo quod nullo modo caveri potest? peccatur autem; caveri igitur potest ".

ARTICULUS III.

Utrum infidelibus detur gratia sufficiens, ut ad fidem adduci possint?

Nota. Duplex est infidelium genus, alii *positivi,* qui Evangelium audire recusarunt, vel sibi annuntiatum contempserunt. Alii *negativi,* qui nec Evangelii prædicationem audierunt, nec audire recusarunt: utrosque spectat quæstio præsens. Itaque

CONCLUSIO.

Infidelibus omnibus dantur, pro loco et tempore, gratiæ interiores vere sufficientes, quibus remote saltem et mediate ad fidem, atque adeo paulatim et certis gradibus ad salutem pervenire possint.

Prob. prima pars, quæ est de infidelibus positivis, 1. Ex Script. *Matth.* 10. ubi Christus Apostolis dicit: « Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros ... amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati ". Quare *tolerabilius,* si respuenti Evangelium omnis interior gratia, sine qua homo nihil potest in ordine supernaturali, defuerit? Ergo concludi debet, eos, qui respuerunt Evangelium, habuisse gratias vere sufficientes, ad illud amplectendum.

Jo. 16. Christus ait: « Cum venerit ille, (*Spiritus Sanctus*) arguet mundum de peccato, etc. de peccato quidem, quia non crediderunt in me ". Atqui frustra arguerentur qui Evangelium respuerunt, si ipsis defuisset omnis gratia interior, sine qua non potuerunt credere: nam, ut ait D. Aug. (*L.* 15. *de Civ. Dei c.* 6.) « Nisi Deus interiore gratia mentem regat atque agat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis ".

Prob. 2. *Ex SS. PP.* Pro omnibus sit D. Chrysostomus, qui, *Hom.* 14. *in c.* 3. *Matth.* de infidelibus saltem positivis ait: « Quomodo Deum culpemus, qui a fidelibus separat infideles, qui non proficiunt ad gloriam ejus? et illæ quidem paleæ per naturam habent, ut sint paleæ, et triticum esse non possunt: infideles autem non per naturam habent, ut sint infideles, sed fiunt paleæ propria voluntate, expellentes a se medullam justitiæ. Si ergo illæ paleæ, quæ non possunt esse triticum, comburuntur in igne, quanto magis infideles dignius comburentur, qui potuerunt esse triticum, nisi a se medullam justitiæ projecissent "? Ergo.

Prob secunda pars, quæ est de infidelibus negativis.

Prob. 1. Ex Scriptura, *Sap.* 12. dicitur: O quam bonus et suavis est, Domine, Spiritus tuus in omnibus: ideoque eos qui exerrant, *id est, Ethnicos,* partim corripis: et de quibus peccant, admones et alloqueris, ut relicta malitia, credant in te, Domine ". Atqui Deus Ethnicos non admonet peccatorum, nec eos alloquitur, nisi per gratiam interiorem; ergo.

Prob. 2. *Ex PP.* Div. Ambrosius in hæc *Ps.* 108. verba: « Misericordia Domini plena est terra: *ait:* Mysticus sol ille justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est; ideo autem passus est ut tolleret peccatum mundi; si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: ut

si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore ejus se fraudavit: sed quod solis est, prærogativam suam servat: quod imprudentis est, communis a se gratiam lucis excludit ".

Div. Aug. tr. 35. in Jo ait: » Testimonium sibi perhibet lux, aperit oculos sanos, et sibi ipsa testis est ut cognoscatur lux; sed quid agimus de infidelibus? nunquid illis non est præsens? est præsens et illis: sed quibus eam videant, oculos non habent cordis. Audi de illis ex Evangelio ipso sententiam prolatam: Et lux lucet in tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt. "

D. Chrysostomus, *Homil. 7. in Joann.* quærit, si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: " quonam pacto tot homines sine lumine permanent? (neque enim omnes Christum cognoscunt) quomodo ergo illuminat omnem hominem? *respondet:* Illuminat profecto quantum in ipso est. Si qui autem sponte sua mentis oculis conniventibus ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura, in tenebris persiterunt, sed malitia sua, qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt. Nam, *inquit*, gratia in omnes diffusa est: non Judæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, *etc.* effugit, aut dedignatur, omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat. Qui autem ejus munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent. Cum enim omnibus aditus pateat, et a nemine prohibeatur, perditi quidam, et nequam homines, propria duntaxat malitia ingredi recusant ".

D. Prosper *lib. 14. de voc. gent.* ait: » Neque ob hoc excusabiles sunt nationes, quæ alienatæ a conversatione Israel spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo sub ignorantiæ tenebris perierunt; quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc universum mundum rigat, pari antea largitate fluxit. Semper enim est adhibita universis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus indicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium ".

Paulus Orosius, S. Augustini discipulus, *in Apologetico de arbitrii libertate*, sic loquitur: Mea semper hæc est fidelis, atque indubitata sententia, Deum adjutorium suum, non solum in corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia, ob credentium fidem, dona suæ gratiæ largitur, verum etiam universis in hoc mundo gentibus propter longanimem suam, æternamque clementiam subministrare. *Et interjecta una paginæ columna, addit:* Evidentissime declaratum est nemini hominum deesse Dei auxilium, præsertim cum et seductor insistat, et insit infirmitas".

Ratio a priori est, quod Deus omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire, velit, voluntate vera et sincera, ex qua defluuntur in omnes gratiæ ad salutem sufficientes, quod Christus mortuus sit pro omnibus omnino hominibus qui in Adam peccaverunt; quod sit salvator omnium, verum illud argumentum fuit propositum et demonstratum *in tract. de Deo uno*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Apost. Act. 14. de infidelibus negativis ait: Deus, *qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas*. Ergo gentibus ante Christum non est data gratia sufficiens.

Resp. *nego conseq.* Nam Apostolus loquitur tantum comparato ad tempus gratiæ, quod gentibus non sit data gratia nisi generalis et modica, cum specialis et magna legi gratiæ reservaretur, ut tradit Div. Prosper l. 2. de vocat. gentium, c. 4. » Sed ne in præteritis quidem sæculis, *inquit*, hæc eadem gratia (quæ post Domini Nostri J. C. resurrectionem ubique diffusa est) defuit mundo. Quamvis enim speciali cura, atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum, omnesque aliæ nationes *suas vias ingredi*, hoc est, secundum propriam permissæ sint vivere voluntatem, non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se atque metuendum, nullis significationibus admoneret „ qui quidem in comparatione electorum videntur abjecti, sed nunquam sunt manifestis occultisque beneficiis abdicati ".

Objicies 2. Fides est prima gratia, atqui infideles non habent fidem; ergo.

Resp. *nego maj.* Intellectam de fide perfecta et christiana, multi enim ex Apostolo et Aug. vocati sunt ad fidem, qui tamen eon crediderunt, unde Clem. XI. has proposit. Quesnellianas damnavit: 26. *Nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem:* 27. *Fides est prima gratia et fons omnium aliarum*. Porro per fidem, Quesnellus intellexit fidem perfectam et christianam, ut constat ex hac altera prop. damnata 29. *Extra Ecclesiam nulla datur gratia*.

Inst. 1. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 8. *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis*. Ergo est prima gratia.

Resp. *nego conseq.* Fides quidem est humanæ salutis initium, non quod sit prima gratia infideli concessa, sed quod sit proxime et immediata ad justificationem dispositio, *Sine qua*, addit Concil. Trident. *impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire;* verum Deus infideles ordinarie vocat ad fidem per gratias remotas, quibus si bene uterentur, fidei donum acciperent, ut contigit Cornelio, cujus acceptæ fuerunt eleemosynæ, et exauditæ orationes antequam credidisset in Christum; *e contra Agrippa* habuit gratiam remotam ad fidem, quando *Act.* 26. dixit ad Paulum: *In modico suades me Christianum fieri*. Cui cum restiterit, donum fidei non accepit.

Inst. 2. D. Aug. lib. de prædest. SS. c. 7. de fide ait: *Ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur in quibus juste vivitur:* ergo fides est prima gratia.

Resp. *dist. conseq.* Est prima gratia, quæ proxime disponit ad justificationem, *conc.* est prima gratia simpliciter et absolute, *nego conseq.* Loquitur ergo Div. Aug. de fide quatenus immediate disponit ad justificationem, ut constat ex his verbis: *In quibus vivitur*. Sed non excludit alias antecedentes gratias, quibus remote saltem et mediate disponimur ad fidem perfectam et gratiam justificantem, immo eas admittit, cum ibidem de Cornelio dicit: *Quidquid igitur et antequam in Christum crederet, et cum credidisset benc operatus est Cornelius, totum Deo dandum est, ne forte quis extollatur*.

Inst. 3. D. Aug. *lib. de gratia et lib. arbitr. c.* 13. ait: *Gratia per fidem Jesu Christi eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam ibi D. Doctor non loquitur de gratia actuali, sed de gratia sanctificante, contra Pelagianos qui docebant naturam et legem sufficere ad justificationem et salutem, contra quos docet fidem christianam primam esse dispositionem, qua proxime et immediate acquirit homo gratiam justificantem.

Inst. 1. Div. Aug. in tr. Jo. ait: *Quam gratiam primo accepimus? fidem*. Ergo fides est prima gratia.

Resp. *dist. conseq.* Fides est prima gratia, comparate ad gloriam, *conc.* absolute, *nego conseq.* Itaque

D. Aug. ibi comparat fidem cum gloria; et docet fidem, qua promerita est vita æterna, esse ipsa vita æterna priorem; nam, inquit: « Cum promereoris Deum videndo ex fide, accipis præmium, immortalitatem et vitam æternam, *quæ est gratia pro gratia; nam* quia ipsa fides gratia est, et vita æterna gratia est pro gratia ".

Inst. 5. D. Aug. *lib. de gestis Pelagii, cap.* 14. ait: *Fides initium est, unde bona opera incipiunt.* Ergo fides est prima omnium gratia.

Resp *dist. conseq.* Fides imperfecta et inchoata, *conc.* fides perfecta et Christiana, *nego conseq* Duplicem ergo fidem distinguit D. August. unam perfectam, qua creditur explicite in Christum, hæc est fides Christianorum. Alteram imperfectam, qua creditur in Deum quomodocumque, non tamen sine aliquo supernaturali lumine, qualis fuit fides in Cornelio, antequam, Sacramentorum participatione, incorporaretur Ecclesiæ. Fidem perfectam D. Aug. comparat cum Nativitate; imperfectam cum Conceptione, « Fiunt ergo, *inquit, l.* 1. *ad Simplic. q.* 2. inchoationes quædam fidei, conceptionibus similes, non tamen solum concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam. " Prior non est in infidelibus, ut per se constat; posterior vero in ipsis est, ut August. ibidem asserit: « Non enim Cathecumeni non creduut, *inquit,* aut vere Cornelius non credebat Deo eum eleemosynis et orationibus dignum se præberet, cui Angelus mitteretur: sed nullo modo ista operaretur, nisi ante credidisset: nullo modo autem credidisset, nisi vel secretis per visa mentis aut spiritus, vel manifestioribus per sensus corporis admonitionibus vocaretur. Sed in quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum cœlorum, sicut in Cathecumenis, sicut in ipso Cornelio antequam Sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ. In quibusdam vero tanta est gratia fidei, ut jam corpori Christi et sancto Dei templo deputemur ". Ex quo patet, fidem perfectam et explicitam in Christo non esse primam gratiam. Videatur Paol. a Lugd. l. cui titulus, *Anti hexaples,* pag. 218.

Inst. 6. D. Aug. *lib. de prædest. SS. cap.* 8. ait: « Fides igitur et inchoata et perfecta donum Dei est: et hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet, qui noo vult manifestissimis sacris litteris repugnare ". Ergo infideles non habent omnes gratiam imperfectam et inchoatam.

Resp. *nego conseq.* Infideles non habent omnes fidem inchoatam incipientem per Evangelii prædicationem, *conc.* incipientem per inspirationem Dei, qua nempe Deo interius et exterius monenti quis parere potest, *nego conseq.* Hæc est vera mens D. Augustini, qui ibi refert et approbat quæ scripserat contra Porphyrium, ubi resolvens hanc quæstionem, cur jamdiu Deus distulerit adventum Christi? respondet repetendum *ab altitudine sapientiæ et scientiæ Dei,* quod fides inchoata uno, non alio tempore detur per prædicationem Evangelii.

Inst. 7. Eis Deus denegat auxilium fidei, sive inchoatæ, sive perfectæ, quibus prohibet prædicari Evangelium; atqui aliquibus nationibus Deus prohibuit prædicari Evangelium; sic, *Act.* 16. Paulus et Timotheus *vocati sunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Asia*. Ergo.

Resp. *nego maj.* Quoad fidem inchoatam, quæ certe potest haberi ante prædicationem Evangelii, ut constat exemplo Cornelii, cujus orationes et eleemosynæ meritum habuere, antequam ipsi Evangelium annontiasset Div. Petrus; ergo jam in ipso erat inspiratio et inchoatio fidei, ut docet D. Aug. dicens: *Nec tamen sine aliqua fide donabat et orabat.* Ex textu ergo sequitur dumtaxat, quod Asiatici tunc privati fuerint gratia proxime sufficienti ad amplectendam fidem christianam; at nihilominus habuerunt pro loco et tempore gratiam remotam sufficientem, qua si bene usi fuissent, gratiam proxime sufficientem recepissent.

Objicies 3. Si infidelibus, qui nihil unquam audierunt de Christo, dentur gratiæ sufficientes, quibus ad fidem adduci possint, si illis bene uti voluerint, nulla erit ignorantia mysteriorum fidei invincibilis et inculpabilis; atqui consequens est falsum et damnatum in Bajo; ergo.

Prob. seq. maj. Illud est culpabile, quod est voluntarium in sua causa; atqui ignorantia illa mysteriorum fidei est voluntaria in causa, nempe in transgressione voluntaria legis naturalis, ex qua sequitur; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ut aliquid sit voluntarium in causa, non sufficit ut sequatur ex illa causa, sed insuper requiritur, ut cognoscatur, aut cognosci possit, sequi ex illa causa; nam quod nec cognoscitur, nec cognosci potest, nullatenus est voluntarium; atqui infideles negativi nec cognoscunt, nec possunt cognoscere ex transgressione legis naturalis sequi infidelitatem, cum inter utramque non sit necessaria connexio; ergo illa infidelitas et ignorantia legis Evangelicæ nullatenus illis est voluntaria. Hinc si moriantur in infidelitate negativa: 1. Excluduntur a beatitudine, tum propter peccatum originale, tum etiam propter peccata actualia. 2. Suppliciis positivis cruciantur propter peccata actualia, et liberam gratiis divinis resistentiam, non autem propter infidelitatem negativam.

Objicies 4. Infideles negativos non habere gratiam sufficientem ad credendum, satis aperte declarat Scriptura, Roman. 10. « Quomodo enim credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt nisi mittantur "? ergo, etc.

Resp. *dist. ant.* Scriptura declarat infideles negativos non habere gratiam proxime sufficientem ad credendum, *conc.* remote sufficientem, *nego ant.* Habent enim supernaturalia quædam auxilia, quibus illustrantur, excitantur, et adjuvantur ad servandam legem naturalem, quam si servarent, Deus ipsis provideret de gratia proxime sufficienti, ut docet Div. Th. lect. 3. in c. 10. ad *Rom. Si qui tamen eorum,* inquit, *fecissent quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem fidei: sicut Petrum Cornelio,* Act. 10. *et Paulum Macedonibus,* Act. 16. *sed tamen hoc quod aliqui faciunt quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum.* Ubi agnoscit in infidelibus potestatem divina mandata observandi, et proinde gratiam interiorem; necessaria enim est ut illa potestas sit initium consequendæ salutis, per quod ad gratias ulteriores perveniri possit.

QUÆSTIO II.

Utrum omnibus infantibus detur gratia sufficiens ad salutem?

Nota. Gratia sufficiens non fundatur hic *proprie,* pro illuminatione intellectus et motione voluntatis, evidens est enim infantes hujusmodi gratiæ non esse capaces; sed sumitur *late* pro quocumque medio sufficiente ad salutem; expendimus ergo, utrum omnibus infantibus, sine baptismo decedentibus, Deus providerit de medio sufficienti ad salutem? Circa quod

Certum est 1. Deum sufficienter providisse infantibus, qui in lucem editi, sine baptismo decedunt culpa, vel negligentia parentum: nam baptismus pro eorum salute institutus est, nec per Deum stat quominus ipsis applicetur, id enim provenit duntaxat ex parte parentum, sive fidelium qui negligentes sunt, sive infidelium qui converti nolunt; quia sicut sufficienter provisum est parentibus, ita et eorum infantibus.

Certum est 2. Sufficienter a Deo de remedio salutis prævisum fuisse iis qui in utero materno negligentia aut culpa parentum, vel aliorum, extinguuntur; siquidem quod iis baptismus non applicetur, per accidens est respectu Dei, qui negligentiam vel culpam parentum, aut aliorum, impedire non tenetur.

Controversia ergo tota est de iis, quibus in lucem editis, sive in utero materno absque ulla parentum, aut aliorum culpa morientibus, nulla humana industria et diligentia baptismus applicari potest, utrum scilicet Deus illis sufficienter providerit? Circa quod sit

CONCLUSIO.

Iis etiam infantibus, quibus, sive in lucem editis, sive in utero materno absque ulla parentum, aut aliorum culpa decedentibus, nulla humana industria baptismus applicari potest, Deus de remedio salutis sufficienter, quantum est ex se, providit.

Prob. 1. Illis Deus, non solum præparavit media salutis necessaria, sed etiam de illis applicandis sufficienter quantum est ex se, providit, quos sincere vult salvos fieri, et pro quibus mortuus est; atqui Deus 1. illos infantes vult sincere salvos fieri, ut docet D. Aug. qui *l. 4. contra Julian. c.* 8. hanc Apostoli sententiam, *omnes homines vult salvos fieri*, expendens, ait: *Numquid parvuli homines non sunt, ut non pertineant ad id quod dictum est, omnes homines?* 2. Pro illis Christus mortuus est, cum in Adam mortui sint, et Christus mortuus sit pro omnibus qui in Adam mortui sunt; ergo.

Prob. 2. Deus baptismum instituit ad illorum infantium salutem, et iis *per se* facile applicari potest, licet propter impedimentum aliquod interveniens, illis applicari non possit, ergo illis Deus sufficienter, quantum est ex se, de remedii ad salutem necessarii applicatione providit.

Prob. conseq. Ideo Deus illis infantibus non censeretur sufficienter, quantum est ex se, providisse de applicatione remedii ad salutem necessarii, quia occurrunt impedimenta, quæ tolli humana industria non possunt; atqui hæc ratio non impedit; ergo, etc.

Prob. min. duplici exemplo.

1. Medicus, qui hominis ægroti famulo tradidisset medicamentum, quod per se facile applicari potest, censeretur sufficienter, quantum est ex se, de illius medicamenti applicatione providisse, quamvis interea contingeret famulum in via occidi, vel detineri.

2. Qui mitteret hominem cum summa pecuniaria ad captivos redimendos, sufficienter, quantum est ex se, providisse censeretur de illius pretii applicatione, quamvis homo missus in piratas incideret; ergo, a pari, etc.

Objicies D. August. *lib. de dono persev. c.* 12. *de* parvulis sine baptismo decedentibus ait: *Plerumque enim festinantibus parentibus et paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente, non datur.* Ex quo sic arguo: qui aliquibus parvulis non vult applicari remedium salutis, non sufficienter illis providit, quantum est ex se, de applicatione remedii salutis; atqui ex D. Aug. Deus, aliquibus parvulis, non vult applicari remedium salutis.

Resp. *dist. maj.* Qui non vult voluntate negativa, quæ solam permissionem significat, *nego maj.* qui non vult voluntate positiva, *subdist.* antecedenter ad prævisionem impedimentorum occurrentium non auferendorum, ob quæ parvulus sine baptismo moriturus est, *conc.* consequenter ad illorum impedimentorum prævisionem, *nego maj.* Atqui Deus aliquibus parvulis non vult applicari remedium salutis, voluntate conditionata, *conc.* voluntate absoluta, *subdist.* consequenter ad prævisionem obstaculorum non tollendorum, *conc.* antecedenter ad obstaculorum prævisionem, *nego min.* Itaque Deus, voluntate antecedente et generali, vult sincere omnibus applicari remedium salutis, quod si prævideat aliqua impedimenta occurrentia, ob quæ puer sine baptismo moriturus est, tunc vult, voluntate permissiva et consequente, illum privari remedio salutis: quia, cum sit provisor generalis omnium causarum, permittit illas cursum suum naturalem servare, nec, ut subveniatur tali puero, tenetur per miraculum, aut turbare naturalem rerum ordinem, aut puerum in vita conservare plusquam exigit ordo naturalis. Hicque est verus sensus D. Augustini, qui, postquam dixit: « Deo tamen nolente, non datur, *addit*: qui eum paululum in hac vita non tenuit, ut daretur ».

Inst. 1. Provisor non censetur sufficienter, quantum est ex se, iis, quorum curam gerit, providere, qui ab eis malum imminens non propellit, cum potest; atqui Deus omnia impedimenta, ob quæ parvulus sine baptismo moriturus est, propellere potest, nec tamen propellit; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si sit tantum provisor particularis, *conc.* si sit provisor generalis, *nego maj.* Porro Deus est provisor generalis; ergo singulis rebus ita debet providere, ut nulli benefaciat dispendio et damno alterius, ac proinde non potest prohibere causas, quæ parvulo mortem procurant priusquam baptizetur, quin vim faciat naturæ causarum illarum, quod non tenetur facere. « Provisor universalis, *ait D. Th. 1. p. q.* 22. *a.* 2. *ad* 2. permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius. Unde corruptiones et defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturæ universalis, in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi ».

Inst. 2. D. Aug. ibidem, revocat ad inscrutabilia Dei judicia, quod Deus uni puero procuret baptismum applicari, non vero alteri: « Quare, *inquit*, illos potius, quam illos liberat? *respondet*: O homo! quis es qui respondeas Deo? inscrutabilia sunt judicia ejus », etc. atqui non esset locus recurrendi ad inscrutabilia Dei judicia, si Deus illis pueris sincere providisset de applicatione baptismatis, obstaretque duntaxat vel parentum aut aliorum negligentia aut culpa, vel cursus naturalis rerum.

Resp. *dist. min.* Non esset locus recurrendi ad inscrutabilia Dei judicia, cur uni puero non subveniatur, *conc.* cur uni subveniatur præ alio, *nego min.* In una ergo comparatione unius cum alio, (v. gr. *Cur providentia Dei non consulit omnibus parvulis filiorum suorum, et nonnullis consulit etiam impiorum?* epistola 105.) censet D. Doctor recurrendum ad inscrutabilia Dei judicia, atque docet exclamandum cum Apostolo, *O altitudo!* Neque enim hujus discriminis potest dari ratio: unde hanc rationem propius inquirenti, respondendum cum Spiritu Sancto Eccl. 3. *Altiora te ne quæsieris*, etc.

DISSERTATIO II.

De gratia habituali.

Nota. Gratia habitualis est *qualitas homini permanenter inhærens, quæ ipsum reddit Deo formaliter gratum, sanctum, Dei amicum et hæredem vitæ æternæ*. Hujus naturam et effectus expendemus, duobus capitibus.

CAPUT I.

De natura gratiæ habitualis.

Nota 1. Calvinus, *lib.* 3. *instit. cap.* 11. et cum eo omnes ejus sectatores, et quidam Lutherani, negant in homine justo omnem interiorem justitiam; docentque hominem esse quidem justum, per extrinsecam duntaxat imputationem justitiæ Christi, qua nostra obteguntur peccata, ita ut gratia justificans sit ipsamet Christi justitia per fidem apprehensa et nobis imputata.

Nota 2. Theologi Catholici concorditer docent gratiam habitualem esse donum internum animæ nostræ inhærens; verum in assignando illo dono non conveniunt. *Thomistæ* volunt esse qualitatem distinctam a charitate habituali; contra, *Scotistæ* docent illud donum ipsam esse charitatem. His notatis

CONCLUSIO.

Gratia habitualis est donum internum animæ nostræ inhærens, atque permanenter in nobis perseverans. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Cor. 3. » Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis, 1. *Jo.* 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet ". Ex quibus sic arguo: gratiam sanctificantem habitare in nobis, manere in nobis, est hominem sanctum fieri per donum internum et permanenter in ejus anima perseverans; atqui gratia sanctificans habitat et manet in nobis, juxta omnes interpretes, qui per *Spiritum Dei*, et *semen Dei*, intelligunt gratiam sanctificantem; ergo.

Prob. 2. *Ex PP.* S. Basil. *l. de Spiritu Sancto*, c. 17. ait: *Sicut potentia videndi in oculo sano, ita et efficacia spiritus in anima purgata*; atqui potentia videndi est intrinsece in oculo sano, in eoque perseverans; ergo.

S. Cyrill. *l.* 4. *in Isaiam*, dicit: *Formatur in nobis Christus, sancto nobis Spiritu divinam quandam formam, per justificationem et justitiam inducente*.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. ubi exponens causam justificationis, ait: » Unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit: qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes unusquisque suam ". Atqui nemo potest renovari, et vere justus fieri, sine justitia intrinseca et permanenter inhærente; ergo.

Unde, *Can.* 11. definit: » Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus, ex Apostol. 1. Cor. 1. *Factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio*; ergo non per justitiam nobis internam et inhærentem, sed per justitiam Christi nobis imputatam justi efficimur.

Resp. *dist. ant.* Christus factus est nobis justitia et sanctificatio, efficienter et meritorie, *conc.* formaliter, *nego ant.* Hic enim per metonomyam sumitur effectus pro causa; unde sensus est, Christus factus est a Deo causa efficiens et meritoria nostræ formalis justitiæ.

Inst. 1. Apostol. 2. *Cor.* 5. dicit: *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit* (Christum) *ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*. Ergo, inquit Calv. non in nobis, sed in Christo est justitia nostra.

Resp. *nego conseq.* Nam istæ particulæ, *in ipso*, significant, propter merita ejus: unde sensus est, Christum a Deo Patre factum fuisse pro peccatis nostris hostiam, ut propter ejus merita efficeremur justi justitia Dei, id est, justitia a nobis a Deo data.

Inst. 2. Illa justitia, qua justi efficimur, vocatur justitia Dei; ergo non est justitia nobis inhærens.

Resp. *nego conseq.* Vocatur enim justitia Dei, non quod nobis non inhæreat, sed quod nobis detur a Deo, ut docet D. Aug. *tr.* 6. *in Jo.* his verbis: *Justitia Dei hic dicitur, non qua justus est Deus, sed quam dat homini Deus, ut justus sit homo per Deum*; id est per gratiam Dei, et *non ex sua virtute*, addit D. Aug.

Objicies 2. Qua ratione Adam nos peccatores constituit, eadem Christus nos justos constituit, juxta illud Rom. 5. *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obedientiam justi constituuntur multi*. Atqui peccatum Adæ est forma, extrinsece tantum ejus posteros denominans et constituens peccatores; ergo et justitia Christi extrinsece tantum denominat justos.

Resp. *dist. min.* Peccatum Adæ est forma, ejus posteros extrinsece denominans peccatores, et simul inferens intrinsecam peccati rationem, *conc.* non inferens intrinsecam peccati rationem, *nego min.* Equidem peccatum Adæ fuit ejus posteris extrinsecum, sed peccatum originale, inde derivatum, unicuique proprium est, neque consistit in mera imputatione peccati ab Adamo commissi. Valet ergo paritas adducta in majore, sed ex ea nihil concludi potest pro mera imputatione meritorum Christi: sicut enim Adæ peccatum est causa peccati nostri originalis; ita et merita Christi sunt causa justificationis; et sicut peccatum originale est nobis intrinsecum, et permanens, ita justitia nostra est nobis intrinseca et in nobis permanens.

Inst. Eph. 4. Apostolus jubet ut *induamus novum hominem*, id est, gratiam, qua efficimur justi; atqui indumentum est extrinsecum; ergo.

Resp. *dist. min.* Indumentum materiale est extrinsecum, *conc.* indumentum spirituale, *nego min.* Itaque, qui justificatur, dicitur induere novum hominem, quia ut ait Conc. Trid. *justificatio non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio, et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum*, quibus justificati fiunt Christo similes per intrinsecam et inhærentem sanctitatem.

Objicies 3. Formaliter justi constituimur per actus salutares elicitos per gratiam actualem; ergo frustranea et inutilis est gratia nobis infusa et permanenter inhærens.

Resp. *nego ant.* Nam gratia sanctificans etiam in-

fontibus per Baptismum confertur; atqui non sunt capaces actuum salutarium eliciendorum; ergo non sanctificantur per actus salutares virtute gratiæ actualis elicitos; ergo per gratiam permanenter infusam justificantur formaliter.

Inst. 1. Homo denominatur justus ex actibus justitiæ quos exercet, 1. Jo. 3. *Qui facit justitiam, justus est*. Ergo justus formaliter constituitur per actus ipsos justitiæ.

Resp. *dist. ant.* Homo ex actibus justitiæ denominatur justus, justitia dispositive sumpta, *conc.* justitia formaliter sumpta, *nego ant.* Equidem actus justitiæ a gratia actuali eliciti disponunt ad justitiam formalem; sed non sunt ipsa formalis justitia, ut clare loquit Concilium Tridentinum, *sess.* 6. *Can.* 3. his verbis: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit*. Ergo gratia justificans diversa est ab actibus justitiæ, qui ad illam disponunt.

Inst. 2. Homo denominatur et formaliter constituitur peccator per peccatum actuale moraliter perseverans; ergo a pari denominatur, et formaliter constituitur justus per actus salutares moraliter perseverantes.

Resp. *dist. ant.* Homo denominatur et formaliter constituitur peccator per peccatum actuale moraliter perseverans, et simul propter privationem gratiæ sanctificantis, *conc.* propter solum peccatum actuale moraliter perseverans, *nego ant.* Ergo similiter homo non tantum denominatur justus propter actus bonos moraliter perseverantes, sed etiam propter infusionem gratiæ sanctificantis, per quam *homo*, ait Trid. sess. 6. c. 7. *ex injusto fit justus, et ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ*.

CONCLUSIO II.

Gratia habitualis non distinguitur realiter a charitate, sed tantum virtualiter. Est Scotistarum contra Thomistas.

Prob. prima pars. Illi habitus non distinguuntur realiter, quibus tribuuntur iidem effectus: diversitas enim habituum colligitur duntaxat ex diversitate actuum, ad quos ordinantur; atqui gratiæ habituali et charitati iidem prorsus effectus tribuuntur a Scriptura; ergo.

Prob. min. Effectus gratiæ sanctificantis est, quod hominem Filium Dei adoptivum constituat; atqui charitas eumdem effectum præstat, 1. Jo. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut Filii Dei nominemur, et simus*.

Secundus effectus gratiæ sanctificantis est, quod hominem Deo gratum et dilectum efficiat; atqui hoc etiam competit charitati, *Jo.* 15. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo*.

Tertius effectus gratiæ est, quod vitam spiritualem conferat; atqui hoc etiam charitati tribuitur 1. Jo. 3. *Qui non diligit, manet in morte... scimus quia translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*.

Quartus effectus gratiæ est, quod sit fons et origo omnium virtutum, nec non omnium bonorum operum radix; atqui talis est charitas, 1. Cor. 13. *Charitas benigna est, patiens*, etc. unde Roman. 13. dicitur: *Plenitudo legis est dilectio*.

Quintus effectus gratiæ est, quod nos Deo intime conjungat; atqui charitas nos Deo intime conjungit, 1. Jo. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo*.

Sextus effectus gratiæ est, quod sit semen vitæ æternæ; atqui eadem est charitatis prærogativa, Jacobi 1. *Coronam vitæ repromisit Deus diligentibus se*.

Prob. 2. Ex D. Aug. qui, *lib. de nat. et grat.* c. 42. de charitate ait: *Ipsa est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia*. Et tr. 9. Ep. Jo. dicit: *Charitas est animæ pulchritudo*, Gratia sanctificans est vera animæ pulchritudo; ergo.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. *sess.* c. 7. ubi explicans quænam sit unica causa formalis justificationis, ait: *Quamquam enim nemo possit esse justus, nisi cui merita Passionis D. N. J. C. communicantur: id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem SS. passionis merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret*. Ubi nomine, *charitatis*, gratiam sanctificantem intelligi, constat 1. Quia omnes Catholici ex verbis, *inhæret* et *diffunditur*, quibus utitur Concilium, colligunt gratiam sanctificantem esse formam intrinsecam ac permanentem. 2. Quia ibi Concilium agit de causa formali justificationis, quæ est gratia sanctificans, quamque dicit esse charitatem, quæ diffunditur in cordibus justificatorum, atque ipsis inhæret.

Prob. secunda pars: Ea distinguuntur virtualiter, quæ licet sit unum et idem realiter, diversa habent munia, diversisque funguntur officiis; atqui gratia sanctificans et charitas diversa habent munia, diversisque funguntur officiis; ergo.

Prob. prima pars min. Reddere hominem Deo gratum, et reddere hominem Dei dilectorem, sunt diversa munia; atqui charitas, quatenus est gratia, reddit hominem Deo gratum; quatenus vero est charitas, reddit hominem Dei dilectorem; ergo.

Prob. secunda pars minor. Esse principium essendi, et esse principium operandi, sunt duo officia diversa; atqui charitas, considerata ut gratia, est principium essendi supernaturaliter, et eadem, considerata ut est charitas, est principium operandi supernaturaliter; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Causa et effectus distinguuntur realiter: atqui Scriptura distinguit gratiam et charitatem, tamquam causam ab effectu; ergo.

Prob. min. Rom. 5. dicitur: *Charitas Dei diffusa est per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Ubi per to, *Spiritum Sanctum*, intelligitur gratia sanctificans; ergo gratia et charitas distinguuntur tamquam causa ab effectu.

Resp. *nego ant.* Nam nomine Spiritus Sancti, qui datus est nobis, non intelligitur gratia sanctificans, sed ipsa Spiritus Sancti persona, quæ in justificatione invisibiliter mittitur ad justificatos, cuique per appropriationem tribuitur creatæ charitatis diffusio in cordibus nostris, eo quod sit charitas, increata, seu amor substantialis Patris, et Filii, cui proinde opera bonitatis appropriantur, sicuti Patri opera potentiæ, et Filio opera sapientiæ.

Inst. 1. Scriptura, de gratia et charitate loquens, 2. *Corinth.* 13. ait: *Gratia Domini Nostri Jesu Christi et charitas Dei*; atqui particula, *et*, est signum distinctionis gratiæ et charitatis, quas conjungit; ergo.

Resp. *nego min.* Particula enim, *et*, non est semper signum conjunctionis distinctorum, sed conjunctionis nominum synonimorum ad eamdem rem expressius significandam, ut patet ex ipso textu objecto, qui sic est, *Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio Spiritus Sancti*, ubi certo certius communicatio Spiritus Sancti, est charitas Dei.

Inst. 2. Conc. Trid. *sess.* 11. *can.* 11. ait: *Si quis dixerit homines justificari.... sola peccatorum remissione, exclusa gratia et charitate.... anathema sit.* Atqui in illa loquendi forma, particula, *et*, est distinctorum conjunctiva; ergo.

Resp. 1. *nego min.* Satis enim exprimit Concilium, se non loqui de distinctione reali, cum post ista verba *Exclusa gratia et charitate*, addit: *Quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat.* Si enim de duobus realiter distinctis locutum fuisset, dixisset, *Diffundantur, inhæreant.*

Resp. 2. *dist. min.* In illa loquendi formula est virtualiter distinctorum unio, *conc.* realiter distinctorum unio, *nego min.* Itaque ea, quæ virtualiter distinguuntur, per particulam, *et*, conjunguntur, sic dicitur: *Animalitas, et rationalitas*, licet sint unum et idem a parte rei; ergo particula conjunctiva, *et*, non est semper signum distinctionis realis; alias juxta Conc. Trid. gratia distingueretur realiter a gratia, nam *cap.* 7. dicitur justificationem fieri *per susceptionem gratiæ et donorum;* atqui gratia est donum; ergo.

Instab. 3. Concil. Viennense (*Clement. unica de summa Trinit.*) docet in baptismo *infundi gratiam et virtutes;* atqui per, *virtutes*, intelligit fidem, spem et charitatem; ergo sicut gratia distinguitur a fide et spe, a quibus separatur in peccatore fideli non desperante; ergo et charitas.

Resp. *nego min.* Concilium enim per to, *Virtutes*, intelligit fidem, spem et alios habitus infusos, non vero charitatem, quæ est ipsa realiter gratia: unde sensus Concilii est, hominem renovari per susceptionem gratiæ sanctificantis, quæ est ipsa realiter charitas habitualis, quam semper comitantur alii habitus infusi, et omnia dona Spiritus Sancti. Responsio constat ex ipsomet Concilio dicente: *In baptismo virtutes et informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum.* Ubi Concilium videtur actum proprium assignare gratiæ, sicut aliarum virtutum propriis est actus; atqui non erit actus gratiæ proprius, si distinguatur a charitate; quis enim actus ipsi assignari potest, nisi dilectio?

Objicies 2. D. Aug. distinguit gratiam sanctificantem a charitate in hoc quod gratia sanctificans sit causa charitatis; ergo.

Prob. ant. Lib. de gratia Christi, c. 30. ait: *Istam gratiam qua justificamur, id est, qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, in Pelagii, et Cœlestii scriptis nunquam, etc.* ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Aug. per *gratiam*, non intelligit hic gratiam sanctificantem, sed gratiam actualem, quæ est causa justificationis efficiens et dispositiva, de qua loquens lib. de dono perseverantiæ, ait: *Gratia prævenit charitatem.*

Inst. D. Aug. *lib. de spiritu et litt. c.* 23. ait: *Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos diligit, sed qua nos facit dilectores suos.* Ex quo sic arguo; D. August. per charitatem Dei *qua nos diligit*, intelligit gratiam sanctificantem; et per charitatem: *Qua nos facit dilectores suos*, intelligit charitatem habitualem; atqui unam ab alia distinguit realiter; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ibi equidem D. Doctor diversos charitatis effectus assignat, non vero diversam entitatem; porro quod sint diversi charitatis effectus, diversaque munia, probatum est parte secunda hujus conclusionis.

Objicies 3. Charitas supponit in anima gratiam habitualem; ergo ab illa realiter distinguitur.

Prob. antec. Virtus operandi supernaturaliter supponit in subjecto esse supernaturale; atqui gratia dat esse supernaturale, charitas dat posse operari supernaturaliter; ergo charitas supponit in anima gratiam habitualem.

Resp. *nego maj.* Quæ si esset vera, sequeretur nec fidem, nec spem esse veras virtutes in peccatore fideli; quæ quidem in illo non supponunt gratiam sanctificantem, quæ sola dat esse supernaturale.

Inst. 1. Virtus supernaturalis non dat simul esse et posse; atqui prius est *esse* quam *posse:* ergo posse operari supernaturaliter, supponit esse supernaturale.

Resp. *nego maj.* Quia in supernaturalibus *esse*, est accidentale, sicut et ipsum *posse;* quod autem est accidentale, potest dare *esse*, simul et *posse;* sic gratia sanctificans quatenus respicit animam, quam Deo reddit formosam et amabilem, dat *esse;* quatenus vero respicit operationem dilectionis Dei, ad quam per gratiam sanctificantem redditur habilis, dat *posse;* sub primo respectu gratia, sub secundo charitas denominatur.

Inst. 2. Virtus acquisita non dat *esse* naturale, sed illud supponit; ergo virtus infusa non dat *esse* supernaturale, sed illud supponit.

Resp. *nego conseq.* Nam virtus acquisita non dat, sed supponit *posse* operari naturaliter; ergo a fortiori non dat, sed supponit *esse* naturale; at virtus infusa, qualis est charitas, dat ipsum *posse* operari supernaturaliter, et dando *posse*, dat et ipsum *esse* supernaturale.

CAPUT II.

De effectibus gratiæ habitualis.

Nota. Duo sunt gratiæ habitualis effectus, *justificatio* nimirum et *meritum*, de quibus agemus duabus quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De justificatione.

Nota. Justificatio sumi solet quatuor modis. Nempe 1. Pro lege, quæ justitiam docet, Ps. 118. *Doce me justificationes tuas.*

2. Pro declaratione justitiæ, per quam reus ad judicem delatus, declaratur innocens, Prov. 17. *Qui justificat impium, et qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum.*

3. Pro acquisitione justitiæ, Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

4. Pro augmento justitiæ, Apocal. 22. *Qui justus est, justificetur adhuc.*

Nota 2. Calvinistæ sumunt nomen justificationis secundo modo, docentes, 1. in justificatione impii peccata non deleri, nec auferri, sed tantum tegi et occultari justitia Christi, propter quam peccatori non imputentur, licet in eo revera remaneant. 2. Naturam justificationis formaliter consistere in hac peccati non imputatione, non vero præterea in ulla interiori renovatione, per gratiam habitualem animæ inhærentem.

E contra, Catholici omnes nomen justificationis sumunt tertio modo, nimirum pro acquisitione justitiæ, per quam 1. Peccatum vere et realiter deletur; 2. Anima interius sanctificatur per formam seu qualitatem intrinsece ipsi inhærentem: unde justificatio a Concilio Trid. definitur: *Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ*, id est a statu peccati, *in statum gratiæ et adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Jesum Christum.*

Nota 3. Justificationis sic sumptæ exponendum ha-

bemus: 1. Naturam. 2. Dispositiones ad illam acquirendam. 3. Proprietates.

ARTICULUS I.

De natura et essentia justificationis.

Natura cujuscumque rei, ex ipsius definitione repeti debet; hinc cum justificatio sit translatio a statu peccati ad statum justitiæ, videndum est 1. Utrum in justificatione vere deleantur peccata? 2. Utrum in justificatione fiat interior hominis renovatio per gratiam animæ ejus inhærentem?

CONCLUSIO I.

In justificatione impii peccata vere remittuntur et eradicantur. Est de fide contra Calvin. definita in Concil. Trid. *sess.* 5. *can.* 5. his verbis: *Si quis per Domini nostri Jesu Christi gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum quod veram et propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.*

Prob. 1. *Ex Scriptura,* quæ aperte pronuntiat Deum peccata vere delere et auferre: Is. 43. *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me.* Mich. 7. *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem?* Jo. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Ergo etc.

Prob. 2. *Ex PP.* D. Chrysost. *lib.* 2. *de compunctione cordis,* ait: *Cordis compunctio, sicut ignis, omne animæ vitium peruriť, et adimit, et quantacumque in ea reperit mala, abstergit universa, et penitus delet.* Atqui peccatum illud vere deletur, quod peruritur, adimitur, abstergitur, et penitus deletur; ergo.

D. Aug. *l.* 1. *contra duas Epistolas Pelagianorum c.* 13. qui ut retunderet calumniam Pelagianorum asserentium Catholicos docere: *Baptisma non dare indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur,* ait: *Quis hoc adversus Pelagianos, nisi infidelis affirmet? dicimus enim Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata.*

Prob. 3. *ratione Theologica.* Si peccata in justificatis penitus non delerentur, sed in eis revera subsisterent, sequeretur justificatum nec a peccato vere resurgere, nec perfecte lavari et mundari; atqui falsum consequens ex Scriptura dicente: 1. Joann. 5. *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres.* Ps. 50. *Lavabis me, et super nivem dealbabor.* Ez. 36. *Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Peccata in justificatione solummodo teguntur; ergo penitus non delentur.

Prob. ant. Ps. 31. dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.* Ergo etc.

Resp. *nego conseq.* Duplex enim est peccatorum tectio. *Prima,* qua duntaxat occultantur ne appareant; *secunda,* qua curantur ne remaneant. De secunda intelligendus est præsens textus, ut tradit D. Aug. *enarratione secunda in hunc Ps.* dicens: *Deus tegat vulnera, non tu; nam si tegere volueris erubescens, medicus non curabit... sub tegmine medici sanantur vulnus, sub tegmine vulnerati celatur vulnus.*

Inst. 1. D. Aug. l. cit. ait: *Si texit peccata Deus, noluit advertere: si noluit advertere, noluit animadvertere; si noluit animadvertere, noluit punire: noluit agnoscere, maluit ignoscere.* Ergo peccata sunt duntaxat tecta ne appareant.

Resp. *nego conseq.* Peccata enim ita teguntur, ut simul deleantur, juxta illud Ps. 50. *Dele iniquitatem meam;* unde D. Aug. postquam dixit: *Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt,* addit: *Nec sic intelligatis quod dixi: cooperta sunt, quasi illa sint et vivant.*

Inst. 2. eodem Ps. legitur: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Atqui peccati non imputatio, est simplex illius occultatio; ergo.

Resp. *nego min.* Nam, *non imputare,* idem significat, ac *non punire:* porro duplex est non imputatio, una qua non punitur id quod est, altera qua non punitur id quod non est; textus autem debet intelligi de secunda non imputatione, ut insinuat secunda pars illius versus, *Nec est in spiritu ejus dolus,* id est peccatum: si non est, quomodo remanet?

Inst. Illud peccatum simpliciter occultatur, quod duntaxat dissimulatur; atqui peccatum duntaxat dissimulatur, juxta illud Sap. 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.* Ergo.

Resp. *nego min.* In textu enim, *dissimulare* sumitur pro *delere, auferre;* unde Syriaca versio habet: *Misereris omnium, quia omnibus benefacis: et aufers iniquitates hominum quia pœnituerit eos.* Qui textus potest insuper intelligi de peccatis nondum remissis, ut sensus sit, Deum ita esse misericordem, ut noluit statim exterminare peccatores, sed expectet, et concedat tempus ad agendam pœnitentiam, juxta illud D. Petri, Epist. 2 cap. 3. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.*

Objicies 2. Ps. 144. dicitur: *non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Ergo peccata vere non delentur.

Resp. *dist. ant.* Non justificabitur, etc. propriis meritis, *conc.* per gratiam justificantem, *subdist.* comparate ad Dei justitiam, *conc.* absolute, *nego anteced.* Itaque non negat Psalmista hominem vere justificari, cum dicat Ps. 7. *Judica me, Deus, secundum justitiam meam.* Sed negat hominem posse justificari comparate ad Deum, quo sensu Job, *c.* 9. dicit: *scio quin non justificabitur homo compositus Deo,* id est comparate ad Deum; justitia quippe nostra quotidianis defectibus obumbrata, pro nihilo reputatur in comparatione justitiæ Dei.

Inst. 1. Atqui homo non potest justificari absolute; ergo.

Prob. ant. Nempe justificatur, nisi perfecte impleat præceptum charitatis, nam 1. Jo. 3. *qui non diligit, manet in morte;* atqui ex D. Aug. *l. de perfect. justitiæ c.* 8. Præceptum charitatis perfecte non implebitur nisi in futura gloria; ergo.

Resp. *dist. minor.* Non implebitur perfecte quoad intensionem, *conc.* quoad appretiationem, *nego minor.* Equidem non possumus in hac vita diligere Deum secundum omnimodam intensionem, qua dilectio illa potest a creaturis exerceri pro quovis statu; sed possumus eum diligere secundum appretiationem, illum omnibus omnino rebus anteponendo, quod sufficit et requiritur ad justificationem.

Inst. 2. Nullus est qui non debeat orare, et dicere *dimitte nobis debita nostra:* ergo nullus est qui non coinquinetur peccatis.

Resp. *dist. conseq.* Nullus est qui non coinquinetur peccatis venialibus, *conc.* mortalibus, *nego conseq.* Porro peccatum veniale non dissolvit amicitiam cum Deo, neque privat ipsos gratia et habitibus virtutum infusis, quibus homo formaliter constituitur justus, et habitualiter instructus ad bene operandum supernaturaliter in omni genere virtutum.

Inst. 3. D. Paulus erat justificatus; atqui tamen illius peccata non erant vere remissa; nam de seipso, Roman. 7. ait: *Jam non operor illud, sed quod habitat in me peccatum;* ergo.

Resp. *nego min.* Nam D. Paulus per *peccatum,* intelligit concupiscentiam, quæ vocatur peccatum materialiter, non formaliter, *non quod vere et proprie in renatis peccatum sit,* ait Concilium Tridentinum sess. 5. Can. 5. *sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat.* Hæc consequenter non impedit, quin homo sit justus.

CONCLUSIO II.

In justificatione impii, fit interior hominis renovatio, per gratiam animæ ejus inhærentem. Est de fide contra Calvinistas.

Nota. Hæc conclusio coincidit cum ea, qua superius probavimus gratiam habitualem esse donum internum animæ nostræ permanenter inhærens; unde paucis eam probabimus. Itaque

Prob. 1. Ex Scriptura, Ez. 36. » Mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris ... et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri. *Et Eph.* 4. Renovamini spiritu mentis vestræ et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis". Ergo in justificatione impii, præter peccati remissionem, includitur formaliter et essentialiter interior hominis renovatio.

Prob. 2. Ex Concil. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. dicente: » Justificatio ... non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio, et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum". Et ex Concil. Mogunt. ult. cap. 7. in quo dicitur: » Justificatio cum peccatorum remissione, etiam sanctificationem, et interni hominis renovationem confert".

Prob. 3. *ratione:* Nemo potest novam formam intrinsecam positivam recipere absque vera sui mutatione; atqui homo in justificatione recipit novam formam intrinsecam positivam, nempe gratiam sanctificantem, qua ex injusto fit justus, ex inimico Dei, amicus, et hæres vitæ æternæ; ergo vere mutatur per interiorem sui renovationem.

Objicies. Apost. Rom. 4. dicit: *Christus dicitur traditus propter delicta nostra,* id est, propter remissionem peccatorum; ergo justificatio nostra consistit tantum in remissione peccatorum.

Resp. *dist. ant.* Propter remissionem peccatorum, prout includit et peccati deletionem, et interiorem animæ sanctificationem, *conc.* prout præscindit ab interiori animæ sanctificatione, *nego ant.* nam idem Apostolus, *cap.* 5. comparat Christum nos justificantem cum Adamo nos inficiente peccato originali: » Sicut enim, *inquit,* per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obeditionem justi constituuntur multi". Atqui peccatum originale, fatentibus Calvinistis, importat interiorem deformitatem; ergo et justificatio importat interiorem renovationem et sanctificationem.

Inst. 1. Dicitur, 1. Jo. 5. » In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolveret opera diaboli". Atqui operum diaboli dissolutio non alia est, quam peccati remissio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut dissolveret opera diaboli, per deletionem peccati, et novæ vitæ supernaturalis largitionem, *conc.* per solam exclusionem peccati, *nego maj.* nam *Joann.* 10. dicit Christus: » Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant". Ex quo patet falsitas minoris argumenti.

Inst. 2. Apost. 2. *Cor.* 5. ait: » Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum". Ergo justificatio consistit in sola peccatorum remissione.

Resp. *nego conseq.* Equidem Apostolus ibi de una tantum justificationis parte, quæ in peccatorum remissione posita est, expresse loquitur, sed non excludit aliam, consistentem in infusione justitiæ inhærentis, quam exprimit alibi: immo, *Coloss.* 2. de utraque expresse loquitur, dicens: » Et vos cum mortui essetis in delictis, convivificavit cum illo (Christo) donans vobis omnia delicta".

ARTICULUS II.

De dispositionibus ad justificationem.

Nota 1. Non agimus hic de parvulorum justificatione, quæ fit in Baptismate; cum enim non sint rationis et libertatis compotes, aperte constat ipsos nullius esse dispositionis capaces; de sola ergo adultorum justificatione est sermo, de qua duo quæruntur: 1. Utrum aliquæ dispositiones requirantur ad justificationem? 2. Quot et quænam illæ sint?

§. I. *Utrum aliquæ dispositiones requirantur ad justificationem?*

Nota. De fide est hominem per solas naturæ vires non posse sese ad justificationem præparare, ut aperte tradit Scriptura, Ps. 20. » Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis. *Jo.* 6. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. *Et definivit Conc. Trid. sess.* 6. *Can.* 3. Si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti illuminatione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit". Unde solum hic resolvendum est, utrum in homine prærequirantur aliquæ dispositiones physicæ et morales quibus, cum divinæ gratiæ auxilio, sese possit ad gratiam justificationis præparare? Circa quod

CONCLUSIO

In adultis prærequiruntur dispositiones ad justificationem. Est de fide, definita in Concil. Trid. sess. 6. Can. 9. » Si quis dixerit sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, anathema sit".

Prob. 1. Ex Scriptura, Is. 45. *Convertimini ad me, et salvi eritis.* Zach. 1. *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Atqui illa conversio ad Deum fieri nequit absque motu liberi arbitrii; ergo ille motus est requisitus: hinc, *Prov.* 16. dicitur: *Hominis est animam præparare,* nimirum *cum adjutorio Dei tangentis cor hominis per auxilium gratiæ:* ait D. Aug. l. 2. ad Bonifacium, c. 9.

Prob. 2. Ex D. Aug. tr. 72. in Jo. *Salutem in impio, sed non sine impio, Christus operatur.* Et Serm. 15. de verbis Apostol.: *Qui fecit te sine te,* inquit, *non te justificat sine te ... fecit nescientem, justificat scientem.*

Ratio a priori, est voluntas Dei; *ratio a posterio-*

ri, est, quia sicut homo libere se avertit a Deo per peccatum, coogruum est, ut cum Deo non reconcilietur, nisi prius ad eum libere sese converterit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Non requiritur actus liberi arbitrii ad hoc ut adultus justificetur.

Prob. ant. Ex D. Aug qui *l.* 4. *Confess.* c. 4. refert quemdam ex suis amicis morbo lethali laborantem, baptizatum fuisse nescientem, et renatum fuisse; ergo non requiritur actus liberi arbitrii ad hoc, ut adultus justificetur.

Resp. *dist. conseq.* Noo requiritur actus liberi arbitrii ad hoc, ut adultus mentis compos justificetur, *nego;* meotis impos, *subdisting.* si nunquam rationis usum habuit, *conc.* si aliquando usum rationis habuit, *iterum dist.* non semper requiritur actus liberi arbitrii præsens cum baptizator, aut absolvitur, *conc.* non requiritur actus liberi arbitrii antecedens Baptismum, aut absolutionem, *nego conseq.* Ad hoc enim, ut aliquis adultus, qui fuit rationis compos, baptizetur, vel absolvatur, necesse est, ut, antequam in lethalem morbum, qui rationis usum extinguit, incidat, prius Baptismum, aut absolutionem sacramentalem fuerit deprecatus, ut explicabitur *in Dissertatione de Baptismo*.

Inst. 1. Si ad justificationem requireretur actus liberi arbitrii, Deus expectaret voluntatem oostram; atqui ex Conc. Arausicano II. *Ut a peccato purgemur, Deus voluntatem nostram non expectat;* ergo.

Resp. *dist. maj.* Deus expectaret voluntatem nostram, quæ com gratia adjuvante ad gratiam justificationis sese præparet, *conc.* quæ præveniat gratiam excitantem, et adjuvantem, *nego maj.* Hoc ultimo sensu Concilium Arausicanum definivit Deum non expectare voluntatem nostram, ut a peccato purgemur.

Inst. 2. Si homo posset per proprios liberi arbitrii actus sese disponere ad justificationem, hæc propositio, *Homo se justificat propriis actibus*, esset vera; atqui illam, ut falsam, rejiciunt plurimi Theologi; ergo.

Resp. *dist maj.* Illa propositio esset vera, intellecta de justificatione positiva per actus proprios gratiæ prævenientis et adjuvantis auxilio elicitos, *conc.* intellecta de justificatione formali, aut de actibus per solas naturæ vires elicitis, *nego maj.* Hoc autem ultimo tantum sensu Theologi illam propositionem supra dictam damnant, cum certum sit neminem, illam, in priori sensu intellectam, posse falsitatis insimulare: similes namque propositiones in Scriptura leguntur; sic, Jerem. 4. *Lava a malitia cor tuum.* 2. Cor. 7. » Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. 1. *Jo.* 3. Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se ".

Objicies 2. Gratia justificationis conservatur sine motu liberi arbitrii; ergo et sine eo infunditur.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod in infusione gratiæ sit quædam transmutatio animæ, et ideo requiritur motus proprius animæ, ut moveatur secundum motum suum; at conservatio gratiæ est absque animæ transmutatione, unde non requiritur aliquis motus ex parte animæ, sed sola continuatio influxus divini.

§ II. *Quot et quænam dispositiones requirantur ad justificationem*.

Nota 1. Fide constat necessario requiri fidem ad nostram justificationem, ut aperte testatur Scriptura, Matth. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur*. Et Jo. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*. Hinc Conc. Trid. sess. 6. c. 8. ait: » Cum Apostolus dicit justificari hominem per fidem et gratis: ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, et expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire ".

Nota 2. Hæretici hujus temporis, duce Calvino, *lib. instit. c.* 2. triplicem distinguunt fidem, historicam, nempe, miraculorum, et promissionum.

Fides *historica*, seu dogmatica, ea est, qua credimus vera esse quæ a Deo revelata sunt.

Fides *miraculorum*, quam Calvinus, loco mox citato definit: *Edendorum miraculorum facultas*, verius definiri potest, fides historica, annexam habens facultatem edendorum miraculorum.

Fides *promissionum*, est certa fiducia qua credimus veras esse Dei promissiones de gratuita peccatorum remissione per Christi merita: et hanc iterum duplicem esse dicunt, nempe *generalem*, qua credimus omnibus, qui in Christum credunt, promissam esse peccatorum remissionem. *Et particularem*, qua unusquisque sibi divinam promissionem applicans, credit, seu potius confidit, sibi omnia sua peccata esse dimissa per Christum. His positis:

Nota 3. Hæretici docent: 1. Fidem, quæ disponit ad justificationem, esse fidem promissionum, eamque specialem: 2. Solam fidem promissionum ad justificationem disponere. Contra quos

CONCLUSIO I.

Fides necessaria ad justificationem, est fides dogmatica seu historica, non vero fides promissionum. Est de fide in Conc. Trid. *sess.* 6. *Can.* 12. definita his verbis: » Si quis dixerit fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum... anathema sit ".

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ actum fidei ad justificationem disponentis describens, illum explicat per assensum datum divinæ revelationi; sic Marci ult. » prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, (omnia in eo contenta) salvus erit. *Jo.* 10. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei; et ut credentes, vitam habeatis. *Roman.* 10. Hoc est verbum fidei quod prædicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris ". Ex quibus sic argumentor: fides, quæ his testibus exprimitur, est fides dogmatica, ut per se patet; atqui illa est, quæ ad justificationem disponit, nam disponit ad vitam æternam; ergo.

Prob. 2. *ex PP.* Pro omnibus sit D. Leo, qui ser. 4. de Epiphania ait: » Hoc est quod justificat impios ... si in uno eodemque Domino nostro Jesu Christo, et vera deitas, et vera credatur humanitas". Atqui fides, qua Christi divinitas et humanitas creduntur, est fides dogmatica; ergo.

Prob. 3. *ratione:* Fides justificans debet præcedere justificationem, cum sit dispositio ad illam; atqui fides specialis promissionum justificationem non præcedit; ergo.

Prob. min. Fides illa specialis promissionum, quam fingunt hæretici, est ea qua homo credit sibi esse remissa peccata propter Christi merita; ergo ea fides non præcedit, sed sequitur justificationem.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Matth. 9. Christus dixit: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua;* ergo fides prærequisita ad justificationem, est fides promissionum specialis, qua quilibet sibi confidit remissa esse peccata per Christum.

Resp. *nego conseq.* Equidem ad remissionem peccatorum requiritur fiducia, quæ sit actus spei, qua peccator sperat sibi remittenda peccata per Christum, nec sola requiritur, cum præsupponat actum fidei, quo peccatores *libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, et promissa sunt,* ut docet Concil. Tridentin. *sess.* 6. *cap.* 6. nec est illa hæreticorum fides, qua unusquisque credit sibi remissa esse peccata, sed est vera spes Theologica, ut constat ex ipso texto.

Inst. 1. Apost. Rom. 4. ait: *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini.* Ergo fides est certa expectatio promissæ misericordiæ Dei ad remissionem peccatorum.

Resp. *nego conseq.* Neque enim Apostoli textus intelligitur de promissione justificationis facta huic, aut illi in singulari, quam hæretici volunt includi in certa fiducia, quæ sit fides promissionum, ut loquuntur: sed loquitur Apostolus de promissione vocationis gentium ad fidem, facta Abrahæ, quem firmam et stabilem asserit, ex ea fide dogmatica, qua *credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam;* ergo si, per fidem dogmaticam, Abraham coram Deo justificatus est, eadem fides dogmatica est prima dispositio ad justificationem acquirendam.

Inst. 2. Jo. 5. dicitur: *Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Ergo fides justificans est ea, qua quisque credit, seu confidit, sibi peccata esse remissa, seque vitam æternam habiturum.

Resp. *nego conseq.* Sensus D. Joannis est, quod qui credunt in Filium Dei, sicut oportet, habent vitam æternam in spe, eandem habituri in re, si non excidant a justitia, quam per illam fidem adepti sunt; nihil ergo præfatus textus patrocinatur Novatorum confidentiæ.

Objicies 2. Ex Apostolo Hebr. 11. *Fides est sperandarum substantia rerum;* ergo fides justificans nihil aliud est, quam fiducia, qua quisque confidit sibi remissa esse peccata.

Resp. *nego conseq.* Nam fiducia hæreticorum pertinet ad voluntatem, fides autem, quam describit Apostolus, pertinet ad intellectum; dicit enim quod sit *argumentum non apparentium.* Id est demonstratio et convictio, non quidem per ipsas res facta, sed per Dei revelantis veracitatem habita; demonstratio autem et convictio pertinent ad intellectum.

CONCLUSIO II.

Sola fides ad justificationem non sufficit. Est de fide definita in Conc. Trid. sess. 6. Canon. 9. » Si quis dixerit sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur .... anathema sit ".

Prob. 1. Ex Scriptura, Jacobi 2. vers. 14. » Quid proderit, fratres mei, si fidem qui dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides salvare eum? *et vers.* 24. Ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum. *Et vers.* 26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est ". Hæc verba ita clare probant nostrem propositionem, ut Lutherus coactus fuerit Epistolam Jacobi, velut apocrypham, rejicere; hanc tamen admittit Calvinus cum sequacibus.

Prob. 2. Ex iis Scripturæ locis, ubi præter fidem alii actus supernaturales exiguntur ad justificationem, qui quatuor enumerantur a Concil. Tridentin. sess. 6. cap. 6.

1. Exigitur Timor, Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est, non poterit justificari.*

2. Exigitur actus spei, Proverb. 28. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* Et Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.*

3. Requiritur actus dilectionis Dei, 1. Jo. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Quomodo autem dilectio requiratur, ad gratiam justificationis obtinendam, tam in Sacramento, quam extra Sacramentum, dicetur in dissertatione de pœnitentia.

4. Exigitur pœnitentia, Act. 2. » Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus Sancti. *Lucæ* 13. Si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis ". Ergo falsum est, quod obtrudunt Novatores, Scripturam solius fidei mentionem facere, ubi sermo est de justificatione et remissione peccatorum.

Prob. 2. *ex PP.* Pro omnibus sint Div. Chrysost. *Hom.* 7. *in Matth.* ubi ait: » Ne fideles sola fide se salvari posse confidant ". Et D. Aug. *serm.* 6. c. 6. de verbis Apostoli: A fide incipit homo, inquit, sed quia dæmones credunt et contremiscunt, necesse est addere spem et charitatem "; ergo.

Prob. 3. *ratione Theologica:* Qui solam fidem habent, possunt esse fures, avari, ebriosi, maledici, rapaces; atqui ex Apost. 1. ad Cor. 6. Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt "; ergo fides non est sola dispositio requisita ad justificationem.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura sacra solam fidem requirit ad justificationem, Lucæ 8. *Crede tantum, et salva erit;* ergo cæteræ dispositiones superfluæ sunt?

Resp. *nego ant.* Neque enim in textu sermo est de justificatione, sed de suscitatione mortuæ puellæ, quam Christus reddidit patri propter fiduciam, quam habebat in ejus bonitate, et potentia suscitandæ puellæ.

Inst. 1. Atqui Scriptura testatur justificari hominem per solam fidem; ergo.

Prob. antec. Rom. 4. dicitur: *Credenti in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei.* Ergo sola fides disponit ad justificationem.

Resp. *nego conseq.* In textu enim, licet solius fidei mentio fiat, tamen alii actus concurrentes ad justificationem non excluduntur; sicut cum dilectioni tribuitur justificatio. Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* non excluditur fides nec alii actus ad justificationem disponentes.

Inst. 2. Apostol. *Rom.* 3. a dispositionibus justificationis excludit opera: *Arbitramur,* inquit, *hominem justificari sine operibus legis.* Ergo sola fides sufficit.

Resp. *dist. ant.* Excludit opera fidem præcedentia, et a fide non profecta, *conc.* excludit opera bona ex fide et gratia Christi facta, *nego ant.* Alias sibi esset contrarius Apostolus, qui eadem epistol. cap. 2. ait: *Reddet unicuique secundum opera ejus ..... factores legis justificabuntur.* Expresse tamen solius fidei meminit. *Quia,* ut ait Conc. Trid. *Fides est humanæ*

salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis. Et ideo est prima dispositio, a qua aliæ pendent, et quæ ad alias prærequiritur.

Inst. 3. Idem Apost. *cap.* 4. dicit: *Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*. Ergo Apostolus a justificationis dispositionibus excludit omnia opera.

Resp. *dist. conseq.* Excludit omnia opera externe sine fide facta, *conc.* opera per fidem facta, *nego conseq.* Sensus enim Apostoli hic est: si enim ex operibus externis justificatus esset Abraham, haberet quidem unde gloriaretur apud homines, qui vident externa; sed non haberet unde gloriaretur apud Deum, qui cor et animum hominis in primis intuetur; sicque politice tantum, sed non vere, interne et coram Deo justificatus est.

Inst. 4. Ephes. 2. dicit idem Apostol. *Gratia enim estis salvati per fidem ... non ex operibus*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Non ex operibus sine fide et gratia factis, *conc.* cum gratia factis, *nego ant.* Rejicit itaque Apostolus opera ante fidem facta, quæ non sunt salutaria, quia cum fides sit omnis meriti fons et prima origo, nullum est ante ipsam opus meritorium; verum non rejicit opera facta per fidem et gratiam, unde D. Aug. *lib. de gratia et lib. arbitr. c.* 7. ait: *Homines non intelligentes quod ait Apostolus ... putaverunt eum dicere homini sufficere fidem ... etiamsi opera bona non habeat, quod absit*. Nam Apostolus non loquitur de fide nuda, sed de fide vestita operibus spei, charitatis, pœnitentiæ, de qua loquens ad Galat. 5. ait: *In Christo Jesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur*.

Objicies 2. D. Hilarius, *c.* 8. *in Matth.* ait: *Fides enim sola justificat*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Fides sola justificat per exclusionem cæremoniarum legalium, *conc.* per exclusionem operum ex gratia factorum, *nego ant.* Div. enim Hilarius manifeste declarat se excludere cæremonias legales a dispositionibus justificationis: loquitur enim ibi de paralitico, cui Christus remiserat peccata, et ait: *Movet Scribas remissum ab homine peccatum ... quod lex laxare non poterat; fides enim sola justificat*. Eodem modo respondendum est aliis Patribus, qui cum videntur dicere solam fidem justificare, loquuntur de fide formata, *quæ per dilectionem operatur*. De qua loquens Aug. lib. de fide et operibus, c. 14. ait: *Qui credit Deo, debet facere quod præcepit Deus, et qui propterea facit quia præcepit Deus, necesse est ut credat Deo*.

ARTICULUS III.

De proprietatibus justificationis.

Nota. Circa proprietates justificationis graviter erraverunt Hæretici.

1. *Jovinianus* docuit, æqualem in omnibus esse justificationem, homines non posse in accepta Dei gratia crescere, nec unum altero sanctiorem esse posse; hunc secuti sunt Lutherus, qui serm. de Nativitate Beatæ Mariæ Virginis blasphemavit, dicens: *Omnes Christiani æque magni sumus, sicut Mater Dei, et æque sancti sicut ipsa*; et Calvinus, cujus error refertur in Theologia Calvinistica Windelini, l. 1. c. 24. dicentis: » Æqualitas justificationis est, qua Christi justitia per fidem apprehensa, omnibus a Deo æqualiter imputatur, etiamsi aliorum fides robustior, aliorum imbecillior est ".

2. *Calvinus*, lib. 3. instit. cap. 2. et ejus sequaces docent, eum qui semel justificationis gratiam adeptus est, eam per nullum subsequens peccatum posse unquam amittere.

3. *Lutherus*, in suis Thesibus publicis, docuit quemlibet fidelem posse esse certum, certitudine fidei, se esse justificatum, idque teneri credere fide divina, cum in dubium revocare non possit, quominus Christi justitia sibi imputata, a Deo Patre acceptetur. Hunc errorem amplectuntur Calvinus *l.* 3. *inst. c.* 2. *n.* 7. et omnes ejus sequaces. Contra hos errores sit,

CONCLUSIO I.

Justitia non est æqualis in omnibus, sed unus altero est sanctior et justior. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. 11. dicitur: *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*. Ergo testa ipsomet Christo unus altero est sanctior; ergo etc.

Prob. 2. Justitia potest augeri, Eccles. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari*, id est, crescere in justitia. 2. Petri 3. *Crescite in justitia*. Apoc. ultimo: *Qui justus est, justificetur adhuc*. Ergo justitia non est æqualis in omnibus.

Prob. 3. *ex PP.* D. Aug. epist. 57. ad Dardanum: *In sanctis alii aliis feliciores abundantius habentes habitatorem Deum*. Idem habet D. Hieron. in c. 4. ad Ephesios.

Prob. 4. Ex Concilio Trident. sess. 6. Can. 24. definiente: Si quis dixerit justitiam acceptam non conservari atque etiam augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo et signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causa, anathema sit ".

Prob. 5. *ratione*. Dabitur in cœlo inæqualitas gloriæ, juxta illud Jo. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*; ergo datur inæqualitas gratiæ in terris, quia gloria succedit gratiæ, et gratia est semen gloriæ.

Objicies: D. Aug. *Enchiridii c.* 121. ait: *Hic veniri potest ad tantam magnitudinem charitatis, qua major esse non possit*. Ergo censet D. Doctor charitatem in terris habere posse ultimum accretionis terminum.

Resp. *nego conseq.* Ibi enim D. Aug. agit de charitate, non secundum intensionem habitus, sed secundum exhibitionem operis ex genere suo maximi, quale est martyrium pro Christo perpessum, juxta illud Jo. 15. *Majorem charitatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Quod opus præstantissimum potest quis in hac vita exercere, ut fecerunt omnes Martyres.

Instabis: Si potest augeri gratia sanctificans, id fieret per bona opera a gratia elicita; atqui per bona opera a gratia elicita, non potest augeri gratia sanctificans; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Augmentum gratiæ est vera gratia; atqui gratia non datur propter bona opera; *nam si ex meritis, jam non est gratia*, ait Apostolus; ergo gratia sanctificans non potest augeri per bona opera, etiam a gratia elicita.

Resp. *dist. maj.* Augmentum gratiæ, est vera gratia, ratione sui principii, *conc.* ratione sui, *nego maj.* Atqui gratia ratione principii, non datur propter bona opera, *conc.* ratione sui, *nego min.* Itaque augmentum gratiæ, est vera gratia ratione principii, quia conceditur solum ratione operis meritorii, quod per gratiam actualem et habitualem simpliciter gratis concessam, fuit elicitum; sed ratione sui, est quid homini bonum ex gratia operanti debitum.

CONCLUSIO II.

Justificatio est amissibilis, et revera amittitur per subsequens peccatum mortale. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Ezech. 18. *Cum averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injustitia, quam operatus est, morietur;* ergo justus justitiam suam amittere potest. Hinc Apostol. Philipp. 2. hortatur, ut *cum metu et tremore salutem nostram operemur*.

Prob. 2. *ex SS. PP.* Div. Hieron. lib. adversus Jovinianum, inter illius hæretici errores computat: *quod gratiam sanctificantem in justis inamissibilem asserere*t. Et D. Aug. lib. de dono persev. c. 13. ait: *Quosdam lapsos quousque redeant, non exire de hac vita, qui utique perirent, si antequam redirent, exirent*. Ergo censet justos posse a gratia sanctificante excidere.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 23. definiente: » Si quis hominem semel justificatum dixit amplius peccare non posse; neque gratiam amittere, atque adeo eum, qui labitur et peccat, nunquam vere justificatum fuisse, anathema sit ".

Prob. 4. Ex horrendis illius nefariæ doctrinæ consequentiis, quas expendit Grotius in discutione apologiæ Andreæ Riveti pag. 217. ubi sic ait: » Christiani pectoris est, borrescere ea dogmata quæ pietati nocent, quale illud est a nonnullis defensum: *Pecca fortiter, sed crede fortius, et nihil nocebunt tibi centum homicidia et mille stupra*: hi sunt genuini fructus illius dogmatis, credere quemque debere justitiam Christi sibi habitari, quasi ipse eam præstitisset: certo se perseveraturum: certo et absolute salutem sibi destinatam: peccata fidelium, ut magna et gravia esse possint, non imputari ipsis propter fidem in Jesum Christum: posse eos cadere in rebellionem, homicidium, adulterium, etc. nihilominus tamen eos pro certo firmoque habere se nunquam aut totaliter, aut finaliter excidere, neque excidere posse ex paterna Dei charitate et gratia erga se ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Dicitur 1. Jo. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, nec peccare potest, quia ex Deo natus est*. Ergo justus a sua justitia excidere non potest.

Resp. *nego conseq.* Textus enim debet intelligi *in sensu composito*, ut intelligatur incompossibilitas peccati cum gratia et filiatione divina, quia justus non peccat, nec potest peccare, secundum quod natus est ex Deo, et semen illius in eo manet, juxta illud D. August. lib. de gratia Christi c. 21. » Charitas, secundum quam ex Deo natus est, non agit perperam, nec cogitat malum: cum ergo peccat homo, non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat, secundum quam non est natus ex Deo ".

Inst. 2. Apostolus 1. *Cor.* 13. ait: *Charitas nunquam excidit*. Ergo justus non potest deficere a charitate.

Resp. *nego conseq.* Sensus Apostoli est, quod charitas perseverat etiam in patria, ubi alii habitus fidei, spei, et alia dona, v. gr. linguarum, prophetiæ, etc. cessabunt: non vero sensus est, quod charitas, qua quis semel est justus, non amittatur: contrarium enim docetur, *Apoc.* 2. ubi Deus Episcopo Ephesino sic exprobrat: *Habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti: memor est unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac*.

Instab. 2. Cant. 8. de charitate viæ dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*. Ergo charitas viæ non extinguitur.

Resp. *dist. conseq.* Non extinguitur in eis, in quibus est constans et fervens, qualis fuit in Apostolis et Martyribus, *conc.* iis *qui*, ut dicitur Lucæ 8. *ad tempus credunt, et in die tentationis recedunt*, quod exprobratur Episcopo Ephesino, *nego conseq.* Per se ergo charitas est amissibilis, per accidens autem et ratione illius fervoris fit ut non amittatur.

Inst. 3. Dicitur 1. Joann. 3. *Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum*. Ergo qui habent veram justitiam, non possunt ab ea excidere.

Resp. *nego conseq.* Dicitur enim, *non erant ex nobis*, non quod non fuerint fideles, et vera Ecclesiæ membra sicut cæteri, sed quod non fuerint, ut cæteri, constantes et generosi Christiani, sed inconstantes et leves, sicut Judas, qui vere fuit Apostolus, et a Christo vere electus, de quo Christus, *Jo.* 6. *dicit: Nonne ego vos duodecim elegi: et ex vobis unus diabolus est?* et tamen a fide et justitia excidit.

Objicies 2. Div. August. Epist. ad Julianum, ait: *Charitas, quæ deseri potest, nunquam vera fuit*. Ergo ubi vera charitas habetur, nunquam deperditur.

Resp. *nego ant.* Nam hæc verba non reperiuntur in Epistola ad Julianum, licet Gratianus per errorem ita illa citet et referat; reperiuntur quidem in *lib. de salutaribus documentis*, qui non est D. Augustini, licet inter ejus opera referatur.

Inst. 2. *nego conseq.* Auctor enim illius libri per *charitatem*, non intelligit *justitiam*, sed amicitiam, docetque amicitiam, quæ ita ex amici præsentia pendet, ut non perseveret eo absente, non esse veram amicitiam; hæc sunt ejus verba: *Licet enim me mutationis locus longe tulisset a vobis corpore, sed nullatenus charitate: quia charitas quæ deseri potest, nunquam fuit vera*. Quo sensu D. Hieron. Epist. 41. ad Rufinum, dicit: *Amicitia, quæ desinere potest, vera nunquam fuit*.

Inst. D. Petrus trina sua negatione peccavit mortaliter, ut tradunt Patres; atqui tamen non amisit justificationem; ergo.

Resp. *nego min.* Quæ destruit majorem, nam si D. Petrus non fuit aversus a charitate, non peccavit; peccatum enim est aversio a Deo.

Prob. min. S. Leo de Petro dicit: *Vidit in te Dominus non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam esse turbatam;* ergo D. Petrus per suum peccatum non amisit justificationem.

Resp. *nego conseq.* Hoc enim unum intendit Div. Leo, quod Petrus non peccavit directe contra fidem et charitatem in Christum, sed indirecte tantum, et nimio nempe timore hominum, et pœnarum, quas videbat pati Magistrum.

CONCLUSIO III.

Nemo citra specialem Dei revelationem potest de sua justificatione esse certus certitudine fidei. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura: Eccles. 9. dicitur: *Sunt justi atque sapientes et opera eorum in manu Dei, et tamen nescit homo utrum amore aut odio dignus sit; sed omnia in futurum servantur incerta*. Quem locum exponens D. Hieron. ait: *inveni justorum quidem opera in manu Dei esse, et tamen utrum amentur a Deo, aut non, tunc eos scire non posse, et ambigue fluctuare, utrum ad probationem sustineant, quæ sustinent, an ad supplicium;* ergo.

Proverb. 20. *Quis potest dicere: mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Hinc est quod Apo-

stolus 1. ad Cor. 4. de seipso dicit: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui enim me judicat, Dominus est*. Si enim Deus *in Angelis suis reperit pravitatem*, ex Job 4. quomodo homo, qui suos omnes affectus internos non videt, potest certo scire, atque fide divina credere se esse justum coram Deo, qui solus de homine potest certum ferre judicium?

Prob. 2. *ex PP.* D. Aug. lib. de perfectione justitiæ, c. ait: *Quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum*. D. Greg. *l.* 6. *ep.* 22. interrogatus a Gregoria Augustæ cubicularia, utrum sibi remissa essent peccata? respondit: *Rem mihi difficilem et tibi inutilem postulasti: difficilem, quia indignus sum cui revelatio immittatur a Deo: tibi inutilem, quia securitas negligentiam parit*.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. sess. 6 *c.* 9. dicente: *Cum nullus scire valeat, certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei consecutum*. Et Can. 15. definit: *Si quis dixerit hominem renatum et justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum, anathema sit*.

Prob. 4. *rat.* Justificatio non solum pendet ex promissione divina, sed ex nostra conversione et præparatione; atqui 1. Non est revelatum homini justificato quod sit justus. 2. Homo justificatus non potest esse certus infallibiliter, quod sit vere conversus ad Deum, quia nescit utrum ista conversio sit ex gratia, an ex concupiscentia: *Mens enim humana sibi sæpe mentitur*, ait D. Greg. 1. p. sui Pastoralis, c. 29. *et fingit de bono amare, quod non amat*. Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Apost. Rom. ait: *Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus ... neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei*. Ergo homo potest esse certus, et credere debet, se esse justum.

Resp. *nego conseq.* Ex hoc textu sequitur quidem, quod nulla creatura possit justum invitum a sua justitia dimovere, sed non sequitur, quod justus possit scire, absque speciali revelatione, quod sit justus.

Inst. 1. Ille certus est de sua justificatione, qui certo cognoscit se esse in Christo, et habere Christum in se: atqui justus certo cognoscit se esse in Christo, et habere Christum in se, juxta illud Joann. 12. *In illo die cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis*; ergo.

Resp. *nego min.* Textus enim non loquitur de tempore hujus vitæ, sed de tempore vitæ beatæ, in qua Deum videbimus sicuti est, ut interpretatur D. Aug. tract. 75. in Joann dicens: „In quo die? nisi de quo ait: *et vos vivetis*: tunc enim erit, ut possimus videre quod credimus ... in illo ergo die, quando vivemus ea vita, qua mors absorbebitur, cognoscemus quia ipse in Patre, et nos in ipso, et ipse in nobis".

Inst. 2. Atqui etiam in hac vita debemus esse certi, et fide divina credere nos esse justos; ergo.

Prob. subs. Tenemur fide divina assentiri testimonio Spiritus sancti; atqui Rom. 8 *Ipse Spiritus* (Sanctus) *testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei*; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ita ut to, *sumus*, intelligatur de tota Ecclesia, *conc.* ita ut intelligatur de unoquoque particulari, *nego min.* Illa autem verba intelligenda esse de tota Ecclesia, cui Spiritus Sanctus testatur, quod habeat spiritum adoptionis, constat ex versu præcedenti, in quo confert Ecclesiam cum Synagoga, et docet Ecclesiam habere spiritum adoptionis, Synagogam vero habuisse spiritum timoris: *Non enim*, inquit, *accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba* (*Pater*).

Inst. 3. Dicitur, 1. Jo. 3. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Ergo quilibet justus potest esse certus de sua justificatione.

Resp. *nego conseq.* Textus enim intelligitur de toto fidelium cœtu, quem fide divina certum est, de morte ad vitam translatum esse, non de ullo particulari adulto, cujus justificatio est incerta, nec de ea potest, nisi moralem et conjecturalem habere certitudinem: quis enim absque speciali revelatione nosse potest se diligere fratres, sicut oportet ad salutem?

Inst. 4 Apoc. 2. dicitur: *Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo novit, nisi qui accipit*. Atqui per, *manna absconditum*, intelligitur gratia justificationis; ergo qui illam recipit, de ea infallibiliter certus est.

Resp. *nego min.* Nam per, *manna absconditum*, intelligitur gloria æterna, ut constat ex cap. 3. vers. 21. ubi dicitur: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus*.

Objicies 2. Potest quis certo cognoscere, se non peccasse mortaliter: ergo potest certo scire se esse in gratia.

Resp. *dist. min.* Potest quis certo cognoscere, certitudine conjecturali et morali, *conc.* certitudine physica et fidei, *nego ant.* Hoc evidenter declarat Apostolus, cum dicit: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*. Quantumcumque ergo adhibeamus examen, non possumus de nostra justificatione habere, nisi moralem certitudinem.

Inst. 2. Quilibet homo potest sic ratiocinari, et quidem demonstrative: „Omnis rite baptizatus habet gratiam justificantem, donec peccaverit mortaliter; atqui ego sum certus physice me esse rite baptizatum, et ex eo tempore non peccasse mortaliter; ergo et certus sum physice, me habere gratiam baptismalem"; ergo

Resp. *nego min. argumenti expositorii*. Nec enim quis potest certitudine physica scire se esse rite baptizatum; *tum* quia non potest esse physice certus quod cum debitis dispositionibus receperit Baptismum; *tum* quia nulla certitudine physica scire potest baptizantem adhibuisse omnia necessaria ad Sacramentum, et maxime debitam intentionem; talis ergo non habet de sua justificatione, nisi moralem certitudinem.

Inst. 2. Potest quis certo scire se habere perfectam contritionem; sed hæc contritio certissime justificat; ergo.

Resp. *dist. maj.* Potest scire certo moraliter, *conc.* physice, *nego maj.* Nescit enim homo certitudine physica, vel fidei divinæ, absque speciali revelatione, *an odio, vel amore dignus sit*.

Inst. 3. Nisi justus sit certus fidei certitudine de sua justitia, semper erit anxius, nec pace fruetur, quam Christus Apostolis et omnibus fidelibus dedit *Joann.* 14. dicens: *Pacem meam do vobis*. Atqui falsum consequens ex Apost. *Rom.* 5. dicente: *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum*; ergo.

Resp. *nego maj.* Ad hoc enim ut pace Christiana justus perfruatur, sufficit quod habeat certitudinem moralem de sua justificatione; licet enim talis certitudo non auferat omnem formidinem, et ideo, *cum metu et tremore* nostram salutem operemur oporteat, omnem tamen aufert anxietatem, qua sola conscientiæ pax interturbari potest.

QUÆSTIO II.

De merito bonorum operum.

Nota 1. Meriti nomine intelligitur *opus retributione dignum*, et sic malis operibus, non secus ac bonis, tribuitur nomen meriti, nam sicut opus bonum est dignum præmio, ita opus malum est dignum supplicio; usus tamen invaluit ut bonum opus vocetur *meritum*, opus vero malum dicatur *demeritum*. Nomen meriti in bonam partem tantum hic sumitur.

Nota 2. Duplex distinguitur meritum, de *condigno* nempe, et *de congruo*.

Meritum *de condigno* est opus bonum, cui præmium debetur ex aliqua justitia.

Meritum *de congruo* est opus bonum, cui præmium debetur ex aliqua duntaxat decentia et congruitate; quod si habeat promissionem adjunctam, dicitur *de congruo infallibili*, tale est meritum contritionis perfectæ in peccatore respectu justificationis; si vero non habeat promissionem adjunctam, dicitur meritum *de congruo fallibili*, tale est omne meritum de congruo in homine justo.

Omnia, quæ meritum spectant, tribus complectemur articulis, quorum 1. erit de existentia meriti. 2. De conditionibus ad meritum requisitis. 3. De objecto meriti. Itaque

ARTICULUS I.

De existentia meriti.

Nota. Nomen meriti Novatoribus Lutheranis et Calvinistis ita est exosum, ut illud penitus rejiciant tanquam fastuosum ac superbiam redolens, docentque hominem nihil vere mereri apud Deum: *Quia*, inquit Calvin. lib. 3. instit. c. 15. *nihil ab homine prodit quantumcumque perfecto, quod non sit aliqua macula inquinatum*. Contra quos

CONCLUSIO.

Bona justorum opera apud Deum sunt vere et proprie meritoria. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scripturæ locis, in quibus Deus dicitur bonis justorum operibus retribuere mercedem. Gen. 15. » Ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis. *Eccl*. 13. Ne verearis usque ad mortem justificari, quia apud Dominum est merces bonorum operum. 1. *Cor*. 15. Unusquisque suam mercedem accipiet secundum suum laborem". Atqui merces refertur ad meritum; ergo opera justorum sunt vere meritoria.

Prob. 2. Ex iis Scripturæ locis, in quibus expresse habetur, quod Deus reddet mercedem operibus meritoriis. Eccl. 15. » Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, et secundum intellectum peregrinationis suæ". id est, secundum mensuram operum, quæ egit ut peregrinus in terra. Rom. 4. » Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum". Atqui merces reddita secundum debitum, arguit verum et proprium meritum; ergo.

Prob. 3. *ex PP*. D. Cyprian. *lib. de unit. Ecclesiæ*, ait: *Accipiunt merita nostra mercedem*.

D. Ambros. *Serm*. 7. *in Ps*. 118. de justo ait: *Scit sibi coronam bonorum repositam esse meritorum*.

D. Aug. epist. 105. » Nullane igitur sunt merita justorum? sunt plane, quia justi sunt. *Et infra*: Sicut merita peccati tamquam stipendium redditur mors, ita merito justitiæ tamquam stipendium vita æterna. *Et serm*. 18. *de verbis Apost. ait*: Cum Deus coronat merita tua, nihil coronat nisi dona sua".

Prob. 4. Ex Concil. Arausicano II. Can. 18. » Debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant. *Et Trid. sess*. 6. *can*. 32. Si quis dixerit hominis justificati bona opera, ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita .... anathema sit".

Prob. 5. *ratione Theologica*: Christus ex Symbolis nostræ fidei venturus est judicare vivos et mortuos; atqui, si non sint merita, non potest judicare vivos et mortuos juxta illud D. August. epist. 46. *Alioqui si non sunt merita, quomodo judicabit Deus hunc mundum?* ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *cum Calvino*. Omnia opera nostra sunt immunda; ergo tantum abest, ut aliquid mercedis mereantur apud Deum, quin potius Dei indignationem provocent.

Prob. ant. Ex Isaiæ 64. *Facti sumus ut immundus omnes nos: et quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ*. Ergo omnia opera nostra sunt immunda.

Resp. *dist. conseq*. In textu enim non est sermo de bonis justorum operibus, sed de fictis justitiis perfidorum Judæorum, nempe de sacrificiis expiatoriis, lotionibus manuum, et calicum, etc. cum intus pleni erant rapina et iniquitate, ut ait Christus, Lucæ 11. vers. 39.

Inst. 1. Lucæ 17. dicitur: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, quia servi inutiles sumus;* ergo per opera nostra nihil meremur.

Resp. *nego conseq*. Non enim debemus dicere nos servos inutiles esse, quod non mereamur, sed propter triplicem causam: 1. Quia si aliquid, quod ad vitam æternam utile sit, facimus; id per gratiam et adoptionem divinam facimus, unde si quam Deus mercedem pro opere bono nobis rependat; *Nihil*, ait D. August. epist. 105. *aliud coronat, quam munera sua*. 2. Quia nostro obsequio nihil utilitatis Deo contulimus; unde per observationem mandatorum, sumus utiles respectu nostri, inutiles vero respectu Dei, cui, cum Psalmista, Psal. 15. dicere debemus: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. 3. Quia si tantum facimus id quod præceptum est, nihil singulare et ultra mercedem promissam consequemur, quod ultimum videtur spectare Christus, cum dicit: *Quod debuimus facere, fecimus*.

Inst. 2. Ad meritum de condigno requiritur condignitas operis cum mercede; atqui ex Apost. Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis;* ergo.

Resp. *dist. min*. Non sunt condignæ, si spectentur in se, *conc*. si spectentur prout sunt gratia informatæ, *nego min*. Sic enim sunt opera amicorum Dei: *Vos autem dixi amicos*, ait Christus Joann. 15.

Inst. 3. Apostol. Roman. 6. dicit: *Gratia autem Dei vita æterna;* ergo vita æterna non datur ut merces.

Resp. *nego conseq*. Vita æterna dicitur, et gratia et merces; gratia, quia principium meriti habemus ex gratia gratuito data; merces vero, quia retribuitur bene operantibus per vires a gratia acceptas, ut tradit Conc. Arausicanum: *Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant*.

Inst. 4. Gloria est nostra hæreditas, Apostol. *Rom*. 8. dicente: *Si filii et hæredes, hæredes quidem Dei*.

Atqui hæreditas confertur filiis absque ullo labore et merito; ergo.

Resp. *dist. maj.* Est hæreditas jure adoptionis ineunda, *conc.* jure nativitatis, *nego maj.* Porro conditiones adoptionis divinæ sunt observatio mandatorum. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ergo filius adoptivus non potest vitam ingredi, nisi observatis Dei mandatis.

Objicies 2. Merita nostra, si darentur, derogarent meritis Christi; ergo non sunt admittenda.

Prob. ant. Si merita nostra essent necessaria, merita Christi essent insufficientia; atqui hoc derogat meritis Christi, ipsique injuriosum est; ergo.

Resp. nego maj. Merita enim nostra *non* sunt necessaria ut compleant aliquam meritorum Christi insufficientiam, quod dicere injuriosum est Christo qui superabundanter pro nobis meruit, et satisfecit; sed ideo necessaria sunt, ut nobis applicentur merita Christi, quæ sunt verum et unicum meritorum nostrorum fundamentum, quod Christo valde gloriosum est.

Objicies 3. Si homo de condigno mereretur gloriam, justo deberetur ex justitia; atqui gloria non debetur justo ex justitia; ergo.

Prob. min. Inter Deum et hominem nulla intercedit justitia; ergo gloria justo non debetur ex justitia.

Resp. dist. ant. Inter Deum et hominem nulla intercedit justitia stricte dicta, *conc.* late dicta, *nego ant.* Justitia late dicta, est fidelitas in promissis, porro ex illa fidelitate Deus obligatur præmium bonis operibus promissum persolvere; unde Div. Bernard. *lib. de grat. et lib. arbitr.* præmium vitæ æternæ dicit esse, *Promissum quidem ex misericordia, sed tamen ex justitia persolvendum.* Nempe ex justitia late dicta, non vero ex justitia stricte dicta et commutativa, quæ non potest esse inter Deum et hominem: 1. Quia meritum hominis fundatur in gratia Dei: 2. Quia omnia bona nostra Dei sunt, qui sibi ea omnia vindicare potest.

Inst. Repugnat Deum obligari erga hominem ex justitia etiam late dicta, et ex fidelitate; ergo.

Resp. nego ant. Nam obligari ex fidelitate in promissis, non est proprie Deum obligari alteri, sed potius est Deum obligari sibi ipsi: » Quia actio nostra, » *inquit D. Thom.* 1. 2. *q.* 114. *art.* 1. non habet ra» tionem meriti, nisi ex præsuppositione divinæ or» dinationis, non sequitur quod Deus efficiatur sim» pliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, in quantum » debitum est, ut sua ordinatio impleatur ".

ARTICULUS II.

De conditionibus ad meritum requisitis.

Nota. Cum in merito adæquate sumpto, tria spectentur, nempe persona merens, opus meritorium, et persona præmians, videndum est quænam conditiones ad meritum requirantur ex triplici illo capite: ideo

CONCLUSIO I.

Ad meritum de condigno, duæ essentialiter requiruntur conditiones ex parte hominis merentis: prima, quod sit justus; secunda, quod sit viator.

Prob. prima pars 1. Ex Scriptura *Jo.* 15. ubi Christus dicit: » Sicut palmes non potest ferre fructum » ex semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, » nisi in me (per gratiam sanctificantem) manseri» tis ". Ergo.

Hinc Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 16. Inter conditiones ad merendum requisitas, hanc ponit, ut qui mereantur sint justificati et Christo tamquam viva membra inserti. » Cum enim, *inquit*, ille ipse Christus Je» sus tamquam caput in membra, et tamquam vitis » in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem » influat, quæ virtus bona eorum opera semper an» tecedit, et comitatur, et subsequitur, et sine qua » nullo pacto grata, et meritoria esse possent " etc.

Prob. 2. *ex PP.* D. Aug. lib. de spiritu et litt. *Opus enim*, inquit, *quod qui fecerit vivet in eo*, id est, meritorium de condigno, *non fit, nisi a justificato.* Et Div. Prosper ad capitula Gallorum cap. 6. ait: » Justificatus homo, id est, ex impio pius factus, » nullo præcedente bono merito, accipit donum quo » medio acquirat et meritum ". Ergo ut homo mereri possit de condiguo, debet informari dono gratiæ sanctificantis.

Prob. 3. *ratione.* Homo extra gratiam sanctificantem, est Dei inimicus; atqui inimicus Dei non potest mereri vitam æternam, cum sit dignus morte æterna, quæ est incompossibilis cum vita æterna; ergo.

Prob. secunda pars 1. Ex Scriptura, Joann. 9. dicit Christus: *Venit nox, quando nemo potest operari.* Ubi per, *Noctem*, intelligit mortem; hinc Apostolus monet Galatas ut operentur bonum, quamdiu sunt in hac vita: *Cum tempus habemus, operemur bonum*, ad Galat. 6.

Prob. 2. *ex PP.* D. Cyprian. ad Demetrium, circa finem, ait: » Quando istinc excessum fuerit, nullus » jam pœnitentiæ locus est, hic vita aut amittitur, » aut tenetur ".

D. Hieron. exposit. Epist. ad Galatas 6. ait: *Cum ista vita transierit, operandi tempus aufertur.*

D. Augustin. in Enchiridio cap. 11. » Nemo, *in*» *quit*, speret, quod hic neglexit, cum obierit, apud » Deum promereri ".

Ratio a priori, est voluntas Dei, qui hanc mortalem vitam constituit ad vitam æternam promerendam.

Objicies contra primam partem. Ad vitam æternam merendam sufficit mandatorum observatio, juxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Atqui potest quis extra statum justitiæ servare mandata; ergo.

Resp. *nego min.* Nam primum mandatum est de amore charitatis, vi cujus homo justus fit, si nondum sit justus; est enim ultima ad justitiam formalem dispositio; ergo nemo injustus potest omnia servare mandata.

Objicies 2. Homo potest mereri apud hominem, etiamsi sit ejus inimicus; ergo et apud Deum.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod homo solum opus exhibitum considerat, quod potest ipsi esse gratum, licet operans sit ipsi inimicus; at vero Deus non opus solum, sed et operantem respicit, a quo non potest elici opus Deo gratum, nisi et ipse sit Deo gratus et amicus; etenim, Eccl. 34. *Dona iniquorum non probat Altissimus.*

CONCLUSIO II.

Ad meritum, de condigno, *tres necessario requiruntur conditiones ex parte actus: prima, quod sit liber a necessitate; secunda, quod sit bonus et honestus; tertia, quod sit supernaturalis, et quoad entitatem, et quoad modum.*

Prima pars, fuse probabitur in tractatu de Actibus humanis, tomo 2.

Prob. secunda pars. Nempe, quod actus, ut sit meritorius, debeat esse bonus et honestus, *Prob.* inquam ex Scriptura quæ non aliis operibus, quam bonis et honestis tribuit rationem meriti apud Deum, 2. Petri 1. » Satagite ut per vestra bona opera cer» tam vestram vocationem et electionem faciatis. *Et*

» 1. Jo. 5. Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii". Hinc Augustinus lib. de gratia et lib. arbit. cap. 6. ait: *Quæ mala sunt, non coronat Deus*.

Ratio est, quia actus meritorius debet esse præmio, hoc est, laude et gloria dignus, atqui tale est solum opus bonum; ergo.

Prob. tertia pare. Nimirum, quod actus meritorius debeat esse supernaturalis in entitate: *Prob.* inquam: actus supernaturalis *in entitate*, est is, qui elicitur ex actualis gratiæ auxilio; atqui ut actus sit meritorius, debet elici ex actualis gratiæ auxilio, ut fuse probavimus contra Pelagianos, *pag.* 363. et seq. Ergo.

Ratio est, quia actus meritorius debet esse ejusdem ordinis cum præmio, siquidem debet habere aliquam æqualitatem proportionis cum illo: atqui præmium est supernaturale, nimirum perfecte Dei possessio per visionem intuitivam et amorem sensitivum; ergo.

Prob. quarta pare. Nimirum, quod actus meritorius debeat esse supernaturalis quoad modum, *Prob.* inquam actus supernaturalis quoad modum, est is qui elicitur ex imperio charitatis; atqui ut actus sit meritorius, debet elici ex imperio charitatis; ergo, etc.

Prob. min. Ex Scriptura, 1. *Corinth.* 10. ubi Apostolus nos hortatur: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid quid facitis, omnia in Dei gloriam facite*; ergo necessarium est ad merendum, ut actus imperetur a charitate. Unde D. August. *lib.* 4. *contra Julianum, c.* 3. de charitate loquens, ait: *Hoc amore opus est, ut bonum beatificum sit*, id est, meritorium beatitudinis.

Prob. min. 2. Ex D. Th. 1. 2. *q.* 114. *a.* 4. ubi dicit: » Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem; ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus e charitate imperantur. » *Et ad* 3. *ait*: fidei actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur".

Prob. min. 3. Quia communis ratio meriti postulat, ut opus fiat in obsequium præmiantis; atqui nihil fit in obsequium Dei præmiantis, nisi flat, aut saltem imperetur a charitate; ergo.

Objicies contra quartam partem. In variis Scripturæ locis, actibus virtutum a charitate distinctarum beatitudo æterna promittitur, nulla facta mentione illorum relationis ad Deum, ergo ut illi actus meritorii sint, non requiritur ut imperentur a charitete.

Resp. nego conseq. Licet enim Scriptura non faciat mentionem expressam relationis actuum illorum ad Deum, illam tamen sufficienter supponit, ex hoc quod in aliis locis eam exigat ut conditionem necessariam ad merendam beatitudinem, sicut supponit statum gratiæ necessarium esse, licet illius mentionem expressam tunc non faciat.

Inst. 1. Ad meritum condignum sufficit, quod opus ex se, et ex circumstantiis bonum, elicitum sit ab homine justo; ergo non requiritur ut sit imperatum a charitate.

Resp. nego antec. Quia actus quantumvis ex se, et ex circumstantiis bonus, et ab homine justo elicitus, est informis absque hac virtuali ad Deum ordinatione per charitatem facta; ergo est insufficiens ad meritum beatitudinis. » Actus patientiæ et fortitudinis, » *ait D. Thom. cit.* non est meritorius nisi aliquis ex charitate hæc operetur".

Inst. 2. Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 16. ad meritum requirit tantum, ut opera sint bona, et fiant a justo per auxilium gratiæ; ergo.

Resp. nego ant. Nam insuper requirit Concilium ut opera *in Deo sint facta*; atqui non sunt proprie in Deo facta, nisi ad Deum tamquam finem supernaturalem actualiter, aut virtualiter referantur per affectum dilectionis; ergo, etc. Unde Concilium addit: » Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur » operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in » nomine ipsius".

Objicies 2. D. Th. in 2. *dist.* 40. *q.* 1. *a.* 5. ait: » Non potest esse aliquis actus de deliberata voluntate procedens, in habente gratiam, qui non sit meritorius". Ergo, etc.

Resp. Fateor, sed hanc sententiam, quam tenuit cum scriberet in sententias, mutavit in sua Summa, ex qua genuina mens D. Thomæ colligenda est, cum sit ultimum opus ab eo conscriptum.

CONCLUSIO III.

Ad meritum de condigno, *requiritur ex parte Dei repromissio mercedis*.

Prob. 1. Ex Scriptura, Jac. 1. dicitur: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se*. Unde Apostolus vitam æternam vocat promissionem. Hebr. 6. *Fide et patientia hæreditabunt promissiones*. Et cap. 10. *Ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem*.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 16. » Bene operantibus usque in finem, *inquit*, et in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, et tamquam gratia filiis Dei per Jesum Christum misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda".

Prob. 3. *ratione*. Meritum de condigno non solum dicit condignitatem operis, sed etiam obligationem in Deo remunerandi; atqui Deus, qui est supremus omnium Dominus, non potest nobis debitor fieri, nisi intercedat promissio quædam, et pactum ex parte ipsius, quo se obliget ad nobis reddendum præmium pro hoc vel illo opere bono; ergo, etc. Hinc D. August. in Ps. 83. ait: *Debitorem Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur: redde quod accepisti, sed redde quod promisisti*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ut homo mereatur apud hominem non est necessarie promissio; ergo nec ut mereatur apud Deum.

Resp. nego ant. Nam, etiam inter homines, non potest esse meritum ex justitia sine aliquo pacto vel expresso, vel tacito.

Prob. ant. Qui alterius, vid．entis, ut volentis vineam colit, mercedem ex justitia meretur apud dominum, qui in judicio compellitur ad debitum pretium solvendum, quamvis pactio de tali mercede non intercesserit; ergo.

Resp. dist. ant. Quamvis pactio expressa de tali mercede non intercesserit, *conc.* pactio tacita, *nego ant.* Qui enim videt aliquem, alias non obligatum, laborare in suam utilitatem sub spe lucri consequendi, tacite consentit se obligare ad tale pretium solvendum, et ed id compellitur in judicio.

Inst. Ut peccatum mereatur pœnam æternam non necesse est interveniat aliqua pactio; ergo ut bonum aliquod opus mereatur vitam æternam, non necesse est ut interveniat Dei promissio.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod homo per peccatum seipsum debitorem pœnæ apud Deum constituat, ad quod non requiritur pactio; e contra homo per meritum de condigno Deum sibi debitorem

facit; Deus autem non potest fieri debitor respectu creaturæ absque libera et gratuita sua promissione, ut probatum est.

Objicies 2. Ex nostra doctrina sequitur plures justos non potuisse mereri vitam æternam; falsum conseq. ergo.

Prob. seq. maj. Promissio non obligat, nisi fuerit acceptata; ergo.

Prob. min. Ut acceptetur promissio, debet esse cognita ei qui operatur; atqui plurimis justis incognita fuit promissio Dei de mercede reddenda; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Ut acceptetur promissio, debet esse cognita confuse, *conc.* distincte, *nego maj.* Porro nullus est justus sine fide in Deum remuneratorem, juxta illud Apostoli, Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* Sed qui credit in Deum remuneratorem, habet confusam saltem cognitionem vitæ æternæ, quam repromisit Deus diligentibus se; ergo talem promissionem acceptat saltem virtualiter et interpretative; quia unusquisque censetur velle operibus suis acquirere, quidquid potest illis acquiri.

Quæres. *Quænam conditiones requiruntur ad meritum de congruo?*

Resp. Requiritur *ex parte merentis,* ut sit viator, non vero requiritur ut sit justus, ut per se et ex dictis patet.

Ex parte actus, requiritur, 1. Ut sit liber. 2. Ut sit bonus. 3. Ut sit supernaturalis quoad entitatem, id est, ut eliciatur per vires a gratia actuali acceptas; nihil enim possumus operari in ordine ad salutem per solas naturæ vires, ut definitum est in Conc. Arausicano II. et Tridentino.

Ex parte Dei, non requiritur Dei promissio de danda mercede; nam tale pactum non est necessarium ad hoc, ut bonum opus habeat aliquam congruitatem cum præmio: hinc plura sunt quæ homo meretur de congruo, puta donum perseverantiæ, quæ tamen Deus non promisit dare merentibus.

ARTICULUS III.

De objecto meriti.

Nota. Duo sunt quæ cadunt sub meritum, gratia nimirum et gloria.

Quod spectat ad gloriam, *certum est,* ex dictis Articulo 1. hominem justum posse per bona opera mereri de condigno gloriam æternam et gloriæ æternæ augmentum, ut definivit Conc. Trid. sess. 6. can. 32. his verbis: » Si quis dixerit hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam et Jesu Christi meritum cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, et ipsius, vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit ".

Quod spectat ad gratiam:

Certum est 1. hominem nullatenus, nequidem de congruo, posse mereri primam gratiam actualem, ut fide constat, tum ex dictis contra Pelagianos, tum ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. ubi *declarat ipsius justificationis exordium in adultis a Deo per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, etc.* ratio est, quia omne meritum supponit ipsum gratiæ actualis auxilium, ex pura misericordia nobis a Deo concessum; hinc illud axioma Theologicum: *Principium meriti non cadit sub meritum.*

Certum est 2. hominem adultum, qui justificatur, non mereri *de condigno* primam gratiam sanctificantem: alias homo non justificaretur gratis, cum mereretur causam formalem suæ justificationis, quod repugnat Apostolo, *Rom.* 3. dicenti: *justificati gratis per gratiam ipsius.* Et Concil. Trid. sess. 6. c. 8. quod explicans laudata Apostoli verba, sic ait: » Gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur "; merito nempe de condigno.

Certum est 3. hominem adultum mereri *de condigno* augmentum gratiæ sanctificantis, prout definivit Concil. Trid. *sess.* 6. *can.* 32. supra laudato; ratio est, quia ibi nullæ conditiones ad meritum de condigno desiderantur, est enim promissio divina, Prov. 4. *Justorum autem semita, quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem.*

Certum est 4. hominem mereri posse *de congruo* primam gratiam sanctificantem, et quidem infallibiliter per contritionem perfectam, ut tradit Div. Aug. epist. 105. dicens: » Sed nec ipsa remissio peccatorum, quæ scilicet cum prima gratia conjuncta est, sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat, usque enim nullum meritum est fidei ".

Ratio est, quia ad meritum *de congruo* sufficit ut actus sit liber, bonus, supernaturalis, ab homine viatore elicitus; atqui talis est contritio perfecta, et dilectio Dei super omnia, quæ est ultima ad justificationem dispositio.

Tria igitur restant hic resolvenda: 1. Utrum justus possit mereri reparationem post lapsum. 2. Utrum possit mereri gratiam perseverantiæ finalis. 3. Utrum possit mereri gratiam alteri; pro quibus solvendis:

CONCLUSIO I.

Justus non potest mereri de condigno reparationem suam post lapsum futurum, sed tantum de congruo fallibili.

Prob. prima pars: Ex Ezech. 18. » Si justus averterit se a justitia sua, et fecerit iniquitatem, omnes justitiæ, quas fecerat, non recordabuntur ". Atqui maxime recordarentur, si Deus intuitu illorum operum conferret ex justitia homini reparationem post lapsum; *ergo.*

Prob. 2. *ratione:* Quia ad meritum condignum requiritur Dei promissio; atqui nullibi Deus promisit justo reparationem post lapsum; ergo.

Prob. secunda pars: Justi petunt reparationem suam, si contingat eos a gratia excidere, Ps. 70. *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.* Atqui frustra id peterent, nisi posset mereri de congruo, et impetrari; ergo.

Dices contra primam partem: Regi Josaphat dictum est, 2. Paralip. cap. 19. » Impio præbes auxilium ... et idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te ". Ergo Josaphat meruit reparationem suam post lapsum.

Resp. nego conseq. Tum quia non est sermo de merito reparationis post lapsum, sed de evasione pœnarum temporalium, quas Deus non infligit propter bona opera præcedentia; tum quia Josaphat jam justificatus erat per seriam pœnitentiam; unde cum dixisset Propheta: » Sed bona opera inventa sunt in te, *addit,* eo quod præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum ". De eo quippe refertur cap. præcedenti, quod, cum esset in conflictu, *Clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei.*

Inst. Hebr. 6. dicitur: » Non est injustus Deus ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis Sanctis et

ministratis". Ergo Deus promisit justis reparationem post lapsum.

Resp. nego conseq. Non enim ibi loquitur Apostolus de operibus per peccatum mortificatis, sed de operibus vivis, quæ justi faciebant ad solatium fidelium in persecutione, ut constat ex illis verbis, *Et ministratis*. Vel loquitur de operibus alias quidem mortificatis, sed jam vivificatis mediante pœnitentia sufficienti ad remissionem peccatorum, et reparationem gratiæ sanctificantis.

Dices contra secundam partem. D. Th. 1. 2. *q.* 114. *a.* 7. ait: » Nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, neque merito condigni, neque merito congrui"; ergo nequidem de congruo potest mereri reparationem post lapsum.

Resp. nego conseq. Nullus potest mereri reparationem post lapsum, de congruo infallibili, *conc.* de congruo fallibili, *nego conseq.* Ad meritum congruum infallibile requiritur promissio divina, ut dictum est, quæ cum hic non reperiatur, ideo non potest justus reparationem post lapsum mereri de congruo infallibili, de quo intelligendus est D. Thomas, qui, 2. 2. *q.* 186. *art.* 10. docet, Religiosum, qui peccat non ex contemptu, sed vel infirmitate, vel ignorantia, facilius a peccato resurgere, scilicet ob bona opera, quæ justus fecit.

CONCLUSIO II.

Justus secundum viam ordinariam, non potest de condigno mereri gratiam perseverantiæ finalis; potest tamen de congruo fallibili.

Prob. prima pars: Ad meritum de condigno requiritur promissio aliquid justorum operibus retribuendi tanquam mercedem; atqui nulla in Scripturis reperitur Dei promissio retribuendi justorum operibus perseverantiam finalem tanquam mercedem; immo monentur justi, ut cum timore et tremore suam salutem operentur: 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. Rom. 11. *Tu autem fide sta: noli altum sapere, sed time*. Ergo est incerta perseverantia; ergo nulla est Dei promissio illam justorum operibus retribuendi per modum mercedis.

Hinc Concil. Trident. sess. 6. Can. 6. definit: » Si quis magnum illud perseverantiæ donum se certo habiturum absoluta et infallibili certitudine dixerit, nisi hoc speciali revelatione didicerit, anathema sit". Præterea *Can.* 32. referens omnia, quæ, *Vere*, id est, de condigno meremur, non meminit perseverantiæ; ergo.

Prob. secunda pars: Ex D. Aug. *lib. de dono perseverantiæ c.* 6. dicente: *Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest*. Atqui suppliciter emereri, est mereri de congruo; ergo, etc. Unde cap. 17. ait: » Restat in his bonis usque in finem perseverantia, quæ frustra quotidie a Deo poscitur, si non eam Dominus per gratiam suam in illo, cujus orationem exaudit, operatur".

Ratio est, quia valde congruum est, ut amicus concedat amico suo conservationem amicitiæ suæ, quando illam ferventer petit; ergo valde congruum est, ut Deus justo ferventer et perseveranter roganti, concedat perseverantiæ donum: *Quod a se posci imperavit, quando imperavit, ut et Sancti ejus dicant orantes*, ne inferas nos in tentationem. Ita D. Aug. cap. 6.

Objicies contra primam partem: Christus promisit Patrem daturum orantibus quidquid petierint in nomine suo, Jo. 26. *Amen, dico vobis, si quid petieritis Patrem, in nomine meo, dabit vobis*. Atqui justi petunt perseverantiam in nomine Christi, id est, per merita Christi; ergo.

Resp. dist. maj. Christus promisit Patrem orantibus daturum per modum doni gratuiti, quidquid petierint in nomine suo, *conc.* per modum mercedis, *nego maj.* quidquid precibus conceditur, habet rationem gratiæ, non mercedis; ergo non meretur de condigno, sed orando impetratur et suppliciter emeretur.

Inst. Qui meretur majus, mereri potest minus; atqui justus de condigno meretur gloriam, quæ est quid majus perseverantia; ergo.

Resp. dist. maj. Si cætera sint paria, *conc.* si non sint paria, *nego maj.* Porro in facta hypothesi cætera sunt paria; nam Deus promisit perseverantibus gloriam per modum mercedis. Matth. 10. *Qui autem perseveravit usque in finem, hic salvus erit*. Non sic autem promisit perseverantiam orantibus.

Inst. 2. Conc. Trid. *sess.* 7. *Can.* 33. definit: » Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio Dei, in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit". Atqui hoc esset falsum, nisi justificatus posset donum perseverantiæ mereri de condigno; ergo Concilium supponit, hoc donum cadere sub meritum condignum.

Prob. min. Si justus non posset donum perseverantiæ mereri de condigno, illud non esset in ejus potestate, etiam cum auxilio qualicumque; ergo.

Resp. *nego antec.* Nam ut donum perseverantiæ sit in justi potestate, sufficit quod possit illud mereri de congruo. Fatemur ergo justum per concursum gratiæ adjuvantis posse crescere in gratia, et merito, et novas semper vires contra peccatum acquirere, et Deum movere per suam fidelem cooperationem ad novas semper gratias ei largiendas, et specialem protectionem, ne ab accepta justitia decidat, vel si deciderit, ut resurgat citius, et tandem perseveret finaliter, et in gratia moriatur; sed hæc protectio est specialis Dei favor, qui non cadit sub meritum de condigno; ita ut Deus ex justitia non teneatur hanc illi præstare, sed tantum ex congruitate, decentia, et pietate sua.

CONCLUSIO I.

Justus non potest alteri mereri primam gratiam de condigno, sed de congruo fallibili tantum.

Prob. prima pars: 1. Ex Scriptura, quæ promittit Deum nobis daturum quidquid in nomine Christi petierimus: *Amen, amen, dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Non autem sic promisit dare aliis, si quid in eorum favorem petierimus: unde D. Aug. *Tr.* 102. *in Jo.* explicans verba laudata: » Ita sane intelligendum est quod ait: *dabit vobis*: Ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt, proprie pertinent: exaudiuntur quippe omnes Sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non utcumque dictum est, *dabit*: sed, *dabit vobis*".

Prob. 2. Ex D. Chrysost. *Hom.* 12. *ad populum*, ubi docet neminem proprie mereri alteri, sed sibi. » Utinam, inquit, possibile esset, me pro vobis laborantem omnibus recte agere, sed non licet hoc... ex propriis operibus punimur et salvamur".

Ratio est, quia nullibi Deus promisit justum pro altero gratiam meriturum; hæc tamen promissio necessaria est ad meritum de condigno; ergo.

Prob. secunda pars. Ex Scriptura, quæ nos hortatur, ut oremus pro invicem ut salvemur, Jacobi 5. *Orate pro invicem, ut salvemini*. Hinc Deus iratus amicis Job, eos remittit ad illum, ut pro ipsis oret, et impetret veniam peccati eorum, Job 42. » Ite ad servum meum Job, inquit Deus, et offerte holocau-

stum pro vobis: Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. Et *D. Aug. Serm.* 1. *de Sanctis*, ait: Sic ergo exauditus est S. Stephanus, ut ejus orationibus deleretur peccatum quod commiserat Saulus. Et Serm. 2. Si martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet".

Ratio est, quia congruum videtur, ut amicus ab amico gratiam alteri enixe et perseveranter postulans, illam obtineat.

Porro gratia sanctificans, quam justus alteri meretur, non ei confertur immediate vi talis meriti, sed per media ordinaria; v. gr. per actum contritionis perfectæ, quem alter elicuerit, per Sacramenta quæ susceperit; ergo, etc.

Hæc itaque per Dei gratiam, de gratia ipsa scripta, Sanctæ Romanæ Sedis judicio subjecta volo; instrui paratus, si qua in re sum falsus; corrigi, si qua lapsus: reduci, si qua devius; sic me Deus adjuvet, ac gratiæ suæ donis cumulet in terris, ut cum ipso regnare merear in cœlis.

INDEX
TITULORUM
TOMI PRIMI

TRACTATUS
DE PROLEGOMENIS THEOLOGIÆ

DISSERTATIO I.

De essentia, et divisione Theologiæ. *Pag.* 5

DISSERTATIO II.

De existentia, et necessitate Theologiæ. 6

DISSERTATIO III.

De objecto Theologiæ. 8

DISSERTATIO IV.

De proprietatibus Theologiæ. 10
Cap. I. Qualis sit habitus mentis Theologiæ? *ibid.*
Quæst. I. An Theologia sit scientia? *ibid.*
Quæst. II. Qualis scientia sit Theologia? *ibid.*
Art. I. Utrum Theologia sit scientia speculativa aut practica? *ibid.*
Art. II. Utrum Theologia sit certior aliis scientiis naturalibus, et æque certa ac fides? 11
Art. III. Utrum Theologia nostra sit subalternata scientiæ beatorum? 12
Quæst. III. An Theologia sit etiam sapientia? *ibid.*
Cap. II. Utrum Theologia sit supernaturalis? 13

DISSERTATIO V.

De locis Theologicis. *ibid.*
Cap. I. De Scriptura Sacra. *ibid.*
Quæst. I. De S. Script. existentia et veritate. 14
Quæst. II. De Scripturæ sacræ integritate. *ibid.*
Quæst. III. De sacræ Scripturæ auctoritate. 16
Quæst. IV. De sacræ Scripturæ auctore. 17
Quæst. V. De sacrarum Scripturarum Canone. 20
Art. I. De Canone Judæorum. *ibid.*
Art. II. De Canone Catholicorum. 21
Art. III. De Veteris Testamenti Libris Canonicis in particulari. 22
Art. IV. De Novi Testamenti Libris Canonicis in particulari. 24
Art. V. De Canone Hæreticorum. *ibid.*
§. I. Objectiones contra Librum Tobiæ. 25
§. II. Objectiones contra Librum Judith, et Esther. *ibid.*
§. III. Objectio contra librum Sapientiæ. 26
§. IV. Objectiones contra libros Machabæorum. *ibid.*
§. V. Objectiones contra Epistolam ad Hebræos. 27
§. VI. Objectiones contra Epistolam Jacobi. *ibid.*
§. VII. Objectiones contra Epistolam Judæ. 28
§. VIII. Objectiones contra Epistolas; secundam Petri, secundam et tertiam Joannis, et Apocalypsim. *ibid.*
Quæst. VI. De idiomate, quo scripti sunt Libri Canonici. *ibid.*
Quæst. VII. De variis Scripturæ sacræ editionibus. 29
Art. I. De editione Hebraica. *ibid.*
Art. II. De editionibus veteris Testamenti Græcis. *ibid.*
Art. III. De versionibus Latinis utriusque Testamenti. 30
Art. IV. De vernaculis Sacræ Scripturæ versionibus. 31
Quæst. VIII. De Scripturæ sacræ sensu. 33
Art. I. De sensu Scripturæ sacræ in genere. *ibid.*
Art. II. De sensu sacræ Scripturæ litterali et mystico. *ibid.*
Art. III. De sensu sacræ Scripturæ accommodatitio. 34
Quæst. IX. De regulis ad expositionem sacræ Scripturæ necessariis. 35
Quæst. X. De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos necessariis. *ibid.*
Quæst. XI. De regulis ad cognoscendos Tropos Hebræorum. 37
Quæst. XII. Concordia locorum sacræ Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur. 38
Quæst. XIII. De iis quæ ad cautam S. Interpretum lectionem observanda sunt. 48
Cap. II. De Traditione. 49
Quæst. I. De traditionis divinæ existentia et necessitate. 50
Quæst. II. De regulis, quibus divina Traditio discernitur ab Apostolica et Ecclesiastica. 53
Quæst. III. De SS. Patribus Traditionis testibus. *ibid.*
Art. I. De notione Patrum Ecclesiæ. *ibid.*
Art. II. De auctoritate Patrum Ecclesiæ. 54
Art. III. De cautione et discretione in legendis SS. Patrum Scriptis. 55
Cap. III. De Ecclesia. 56
Quæst. I. De nomine et essentia Ecclesiæ. *ibid.*

Quæst. II. De membris Ecclesiæ. 57
Art. I. Utrum non baptizati sint membra Ecclesiæ? *ibid.*
Art. II Utrum soli prædestinati sint membra Ecclesiæ? *ibid.*
Art. III. Utrum soli justi sint membra Ecclesiæ? 58
Art. IV. Utrum Apostatæ, Hæretici et Schismatici sint membra Ecclesiæ? 60
Art. V. An excommunicati sint membra Ecclesiæ? 62
Quæst. III. De notis Ecclesiæ. 63
Art. I. De notis Ecclesiæ, ab hæreticis assignatis. *ibid.*
Art. II. De unitate Ecclesiæ. 65
Art. III. De sanctitate Ecclesiæ. 67
Art. IV. De Catholicitate Ecclesiæ. *ibid.*
Art. V. De Apostolicitate Ecclesiæ. 68
Quæst. IV. De Ecclesiæ proprietatibus. 70
Art. I. De visibilitate Ecclesiæ. *ibid.*
Art. II. De indefectibilitate, seu perpetuitate Ecclesiæ. 71
Art. III. De auctoritate Ecclesiæ. 73
Art. IV. De infallibilitate Ecclesiæ. 75
§. I. Utrum Ecclesia sit infallibilis in definiendis controversiis, quæ ad fidem et mores spectant. *ibid.*
§. II. An Ecclesia sit infallibilis in censura librorum, seu in factis dogmaticis et doctrinalibus. 80
Cap. IV. De Romano Pontifice. 85
Quæst. I. De Primatu Romani Pontificis. *ibid.*
Quæst. II. De primatus Romani Pontificis prærogativis. 91

APPENDIX

In qua describitur series summorum Pontificum, etc. 96
Cap. V. De Conciliis. 108
Quæst. I. De Conciliis in genere. *ibid.*
Art. I. De conditionibus requisitis in Concilio generali ut sit legitimum et vere œcumenicum. *ibid.*
§. I. De legitima Conciliorum convocatione. *ibid.*
§. II. De legitima celebratione Conciliorum. 108
§. III. De legitimo exitu Conciliorum. 109
Art. II. De Conciliorum auctoritate. 110
Art. III. De Conciliorum necessitate. 112
Quæst. II. De Conciliis in specie. 113
Art. I. De Conciliis Apostolorum. *ibid.*
Art. II. De Conciliis generalibus per tempora Apostolorum celebratis. 114
§. I. De Concilio Nicæno I. *ibid.*
§. II. De Concilio Constantinop. I. *ibid.*
§. III. De Concilio Ephesino. 115
§. IV. De Concilio Chalcedonensi. *ibid.*
§. V. De Concilio Constantinop. II. *ibid.*
§. VI. De Concilio Constantinop. III. *ibid.*
§. VII. De Concilio Nicæno II. 116
§. VIII. De Concilio Constantinop. IV. *ibid.*
§. IX. De Concilio Lateranensi I. *ibid.*
§. X. De Concilio Lateranensi II. *ibid.*
§. XI. De Concilio Lateranensi III. *ibid.*
§. XII. De Concilio Lateranensi IV. 117
§. XIII. De Concilio Lugdunensi I. *ibid.*
§. XIV. De Concilio Lugdunensi II. *ibid.*
§. XV. De Concilio Viennensi. *ibid.*
§. XVI. De Concilio Pisano. *ibid.*
§. XVII. De Concilio Constantiensi. 118
§. XVIII. De Concilio Basileensi. 119
§. XIX. De Concilio Florentino. 120
§. XX. De Concilio Lateranensi V. 121
§. XXI. De Concilio Tridentino. *ibid.*
Cap. VI. De locis externis Theologiæ. 122
§. I. De Doctorum Scholasticorum auctoritate. *ibid.*
§. II. De ratione naturali. *ibid.*
§. III. De Philosophorum placitis. *ibid.*
§. IV. De historia humana. *ibid.*

DISSERTATIO VI.

De propositionum Censuris. 123
Cap. I. De modo, quo propositiones hæterodoxæ damnantur ab Ecclesia. *ibid.*
Cap. II. De variis Censuris, quibus propositiones hæterodoxæ notari solent ab Ecclesia. 125

DISSERTATIO VII.

De præcipuis Hæreticis. 126

TRACTATUS

DE DEO, ET ATTRIBUTIS

DISSERTATIO I.

De existentia unius Dei. 129
Cap. I. Utrum aliqua Dei notio sit nobis innata. *ibid.*
Cap. II. Utrum hæc prop. *Deus est,* sit per se nota, tum quoad se, tum quoad nos? 131
Cap. III. Utrum existentia Dei possit demonstrari? 132
Cap. IV. Quibus argumentis potest demonstrari existentia Dei. 134
§. I. Demonstratio ex ente necessario et contingenti. *ibid.*
§. II. Demonstratio ex necessitate primæ causæ effectricis, et primi moventis immobili petita. 135
§. III. Demonstratio ex mirabili mundi hujus fabrica et dispositione. 136
§. IV. Demonstratio moralis existentiæ Dei ex communi hominum sensu. *ibid.*
Cap. V. Utrum Deus possit invincibiliter ignorari. *ibid.*
Cap. VI. De unitate Dei. 137

DISSERTATIO II.

De natura seu essentia Dei. 139

DISSERTATIO III.

De attributis divinis generatim. 141
Cap. unic. De distinctione attributorum absolutorum a se invicem, et attributorum tum absolutorum, tum relativorum ab essentia divina. 142

DISSERTATIO IV.

De attributis speciatim. 148
Cap. I. De attributis Dei negativis. *ibid.*
Quæst. I. De simplicitate Dei. *ibid.*
Quæst. II. De infinitate et perfectione Dei. 151
Art. I. Utrum Deus sit quoad essentiam infinitus? *ibid.*
Art. II. Utrum, et quomodo Deus contineat omnium creaturarum perfectiones. 152
Quæst. III. De immutabilitate Dei. *ibid.*
Quæst. IV. De Dei incomprehensibilitate. 153
Quæst. V. De ineffabilitate Dei. 154
Quæst. VI. De invisibilitate Dei. 155
Art. I. Utrum essentia Dei videri possit ab oculo corporeo? *ibid.*
Art. II. Utrum essentia divina videri possit ab intellectu creato per solas naturæ vires? 156
Cap. II. De attributis Dei positivis. 157
Quæst. I. De visibilitate Dei. *ibid.*
Art. I. De possibilitate intuitivæ Dei visionis. *ibid.*
Art. II. De existentia intuitivæ Dei visionis. 159
§. I. Utrum aliquibus in hac vita concessa fuerit intuitiva Dei visio? *ibid.*
§. II. Utrum animæ Justorum visione intuitiva nunc fruantur in cœlis? 160
Art. III. De principiis effectivis visionis Dei intuitivæ. 164
Art. IV. De objecto intuitivæ Dei visionis. 165
§. I. De primario visionis intuitivæ objecto. *ibid.*
§. II. De secundario visionis beatificæ objecto. 166
§. III. De modo, quo creaturæ videntur in Verbo divino. 167
Art. V. De æqualitate et inæqualitate visionis Dei intuitivæ. 168
Quæst. II. De Dei æternitate. 169
Quæst. III. De immensitate Dei. 170
Quæst. IV. De bonitate Dei. 172
Quæst. V. De intellectu et scientia Dei. 173
Art. I. De existentia, proprietatibus, et divisione scientiæ Dei. *ibid.*
Art. II. De scientia simplicis intelligentiæ. 174
Art. III. De scientia visionis. 175
Sect. I. Utrum Deus videat præsentia et præterita, et quo in medio? *ibid.*
Sect. II. Utrum Deus videat entia futura, et quo in medio? 176
§. I. An Deus cognoscat omnia futura libera absoluta? *ibid.*
§. II. In quo medio seu motivo Deus videat futura libera absoluta? 178
Art. IV. De scientia conditionatorum. 181
Sect. I. Utrum Deus certo videat futura libera conditionata. *ibid.*
Sect. II. Quo in medio, seu motivo Deus videat libera sub conditione futura, seu, ut alii loquuntur, futuribilia? 182
Art. V. De causalitate scientiæ Dei. 187
Art. VI. De ideis divinis. 188
Quæst. VI. De voluntate Dei. *ibid.*
Art. I. De existentia et quidditate divinæ voluntatis. *ibid.*
Art. II. De divisione divinæ voluntatis. 189
Art. III. De proprietatibus divinæ voluntatis. *ibid.*
§. I. De causalitate divinæ voluntatis. *ibid.*
§. II. De efficacia divinæ voluntatis. 190
§. III. De libertate divinæ voluntatis. *ibid.*
§. IV. De omnipotentia divinæ voluntatis. 191
Art. IV. De objecto divinæ voluntatis. *ibid.*
§. I. Quodnam sit objectum divinæ voluntatis? *ibid.*
§. II. Quomodo Deus amet seipsum et creaturas? 192
§. III. An Deus velit mala? *ibid.*
§. IV. An Deus velit omnium salutem? et an Christus mortuus sit pro salute omnium? 193
Cap. III. De attributis positivis, quæ Deo, in ordine ad creaturas spectato, tribuuntur. 198
Quæst. I. De justitia et misericordia Dei. *ibid.*
Quæst. II. De providentia Dei. *ibid.*
Art. I. De existentia providentiæ divinæ. 199
Art. II. De efficacia divinæ providentiæ. *ibid.*
Quæst. III. De prædestinatione. 200
Art. I. De existentia prædestinationis. *ibid.*
Art. II. De causa prædestinationis morali et meritoria. 201
Art. III. De effectibus prædestinationis adæquatæ. 209
Art. IV. De proprietatibus prædestinationis. 210
Quæst. IV. De reprobatione. 212
Art. I. De causa reprobationis motiva. *ibid.*
Art. II. De effectibus reprobationis. 214

TRACTATUS

DE DEO TRINO

DISSERTATIO I.

De mysterio SS. Trinitatis in genere. 215
Cap. I. De existentia SS. Trinitatis. *ibid.*
Quæst. I. De Trinitate personarum in Deo. *ibid.*
Quæst. II. De divinarum personarum consubstantialitate. 218
Art. I. De divinitate Verbi divini. *ibid.*
Art. II. De divinitate Spiritus Sancti. 223
Cap. II. De modo cognoscendi SS. Trinitatem. 224
Cap. III. De Processionibus divinis. 225
Quæst. I. De existentia et numero divinarum processionum. 226
Quæst. II. De principiis divinarum processionum. 227
Quæst. III. De discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti. 229
Quæst. IV. De ratione discriminis processionis Filii a processione Spiritus Sancti. *ibid.*

Quæst. V. De cognitione, ex qua procedit Filius. 230
Quæst. VI. De personis ex quibus procedit Spiritus Sanctus. 231
Cap. IV. De personalitatibus et relationibus divinis. 235
Quæst. I. De personalitatibus, seu subsistentiis divinis. *ibid.*
Quæst. II. De relationibus divinis. 236
Art. I. De numero et essentia relationum originis. *ibid.*
Art. II. De distinctione relationum originis a se invicem. 237
Art. III. De qualitate relationum originis: utrum nimirum sint perfectiones. *ibid.*
Art. IV. De munere et officio divinarum relationum. 238
Cap. V. De his, quæ tribus personis sunt communia. *ibid.*
Quæst. I. De notionibus divinis. *ibid.*
Quæst. II. De circumincessione divinarum personarum. 239
Quæst. III. De missione divinarum personarum. 240

DISSERTATIO II.

De personis divinis in particulari. *ibid.*
Cap. I. De nominibus primæ Personæ propriis et appropriatis. *ibid.*
Cap. II. De nominibus secundæ personæ propriis et appropriatis. 241
Cap. III. De nominibus tertiæ personæ propriis et appropriatis. 242

DISSERTATIO III.

De modo quo loquendum est de mysterio SS. Trinitatis. *ibid.*
Cap. I. De vocibus, quibus unitas naturæ exponitur. *ibid.*
Cap. II. De vocibus, quæ numerum personarum exprimunt. 243
Cap. III. De vocibus, quibus distinctio personarum exprimitur. *ibid.*
Cap. IV. De mutua prædicatione nominum absolutorum, de relativis, etc. *ibid.*
Cap. V. De suppositione nominum absolutorum pro personis. 244

TRACTATUS

DE DEO CREATORE

DISSERTATIO I.

De Angelis. 245
Cap. I. De existentia Angelorum. *ibid.*
Cap. II. De natura Angelorum. *ibid.*
Cap. III. De statu in quo Angeli conditi sunt. 246
Cap. IV. De loco, motu, potentia motrice, etc. *ibid.*
Cap. V. De peccato Angelorum, et ejusdem pœna. 247
Cap. VI. De variis Angelorum ordinibus. 248
Cap. VII. De missione, illuminatione et custodia Angelorum. *ibid.*

DISSERTATIO II.

De visibilis hujus mundi creatione. 249
Cap. I. De primi hominis creatione. *ibid.*
Cap. II. De dotibus quas homo innocens accepit a suo auctore. 250
Quæst. I. An homo in sua creatione gratiam sanctificantem et dictas alias dotes a Deo acceperit? *ibid.*
Quæst. II. An justitia originalis, sanctitas, etc. fuerint homini innocenti naturales? etc. 252
Cap. III. De peccato primi hominis. 254

TRACTATUS

DE DEO INCARNATO

DISSERTATIO I.

De Incarnationis possibilitate. 255

DISSERTATIO II.

De Incarnationis convenientia. 259

DISSERTATIO III.

De necessitate Incarnationis. 261
Cap. I. Utrum constans fuerit in Deo voluntas peccatum absque condigna satisfactione non remittendi? *ibid.*
Cap. II. Utrum pura creatura condignam pro peccato possit exhibere satisfactionem? 262

DISSERTATIO IV.

De existentia Incarnationis. 263
Cap. I. Utrum Messias a Deo promissus, jam advenerit? 264
Cap. II. Utrum Jesus Nazarenus sit Messias in Lege promissus. 268

DISSERTATIO V.

De causis Incarnationis. 270
Cap. I. De causa finali, seu motiva incarnationis. *ibid.*
Quæst. I. Utrum generis humani redemptio fuerit finis Incarnationis? *ibid.*
Quæst. II. Utrum generis humani redemptio ita fuerit finis adæquatus et totalis Incarnationis, ut, homine non peccante, Verbum non fuisset Incarnatum? *ibid.*
Cap. II. De causa Incarnationis meritoria. 273

DISSERTATIO VI.

De quidditate Incarnationis. 275
Cap. I. De persona assumente. *ibid.*
Cap. II. De natura assumpta. 276
Quæst. I. De corpore a Verbo divino assumpto. *ibid.*
Quæst. II. De anima a Verbo divino assumpta. 278
Quæst. III. De defectibus a Verbo divino assumptis. 281
Art. I. De defectibus corporis a Verbo divino assumptis. *ibid.*
Art. II. De defectibus animæ a Verbo divino assumptis. 283
Art. III. De defectibus animæ et corporis communibus a Verbo assumptis. 285
Cap. III. De unione hypostatica. 286
Quæst. I. De quidditate unionis hypostaticæ. *ibid.*
Quæst. II. De modo quo facta est unio hypostatica. 288
Quæst. III. De proprietatibus unionis hypostaticæ. 293
Quæst. IV. De consequentibus unionem hypostaticam. 295
Art. I. Utrum ex unione substantiali Verbi cum humanitate sequatur Christum esse compositum? *ibid.*
Art. II. Utrum ex unione substantiali Verbi cum humanitate sequatur idiomatum communicatio? 296
§. I. Utrum in Christo detur vera et realis communicatio idiomatum, et quomodo? *ibid.*
§. II. Quot et quænam sint regulæ observandæ ut recte fiat idiomatum communicatio? 298

DISSERTATIO VII.

De termino totali Incarnationis, seu de Christo. 299
Cap. I. De scientia Christi. *ibid.*
Cap. II. De gratia, donis, et virtutibus Christi. 301
Cap. III. De libertate Christi. 305
Quæst. I. Utrum Christus circa præcepta fuerit liber, et quomodo? *ibid.*
Quæst. II. Qua ratione conciliari possit Christi libertas cum ejus impeccabilitate? 306
Cap. IV. De merito Christi. 307
Cap. V. De satisfactione Christi. 309
Quæst. I. Utrum Christus vere et proprie pro nobis satisfecerit? *ibid.*
Quæst. II. Utrum Christus satisfecerit ex vera justitia? 310
Quæst. III. Utrum Christus satisfecerit ex justitia rigorosa? 311
Art. I. An satisfactio Christi fuerit æquivalens? *ibid.*
Art. II. An satisfactio Christi fuerit ex propriis. 312
Art. III. An satisfactio Christi fuerit ex alias indebitis? *ibid.*
Art. IV. An satisfactio Christi fuerit ad alterum? 313
Cap. VI. De variis Christi titulis et officiis. *ibid.*
Quæst. I. De prædestinatione Christi. *ibid.*
Quæst. II. De filiatione Christi. 314
Quæst. III. De servitute Christi. 315
Quæst. IV. De dignitate capitis in Christo. *ibid.*
Quæst. V. De regia et judiciaria Christi dignitate. 316
Quæst. VI. De Christi Sacerdotio. 317
Quæst. VII. De Christi patrocinio. *ibid.*
Quæst. VIII. De mediatione Christi. 318
Art. I. Utrum Christus sit mediator Dei et hominum secundum humanitatem, vel divinitatem? *ibid.*
Art. II. Utrum invocatio Sanctorum opposita sit mediationi Christi? 319
Cap. VII. De adoratione, sive cultu Christi, ejus Matris, Sanctorum, Imaginum et Reliquiarum. 321
Quæst. I. Utrum Christus, Beata Virgo, et Sancti, sint colendi, et quo cultu? *ibid.*
Quæst. II. Utrum imagines Christi, B. M. V. et aliorum Sanctorum sint colendæ, et quo cultu? 323
Quæst. III. Utrum vera Crux et reliquiæ Sanctorum sint colendæ, et quo cultu? 326
Cap. VIII. De B. V. M. Matre Christi. 327
Art. I. De Virginitate perpetua B. M. Matris Christi. *ibid.*
Art. II. De impeccabilitate B. M. V. 328

TRACTATUS

DE GRATIA CHRISTI

Procemium. 329

DISSERTATIO I.

De gratia actuali. *ibid.*
Cap. I. De necessitate gratiæ actualis interioris in statu naturæ lapsæ. *ibid.*
Quæst. I. Utrum gratia Christi actualis interior necessaria sit in præsenti statu, ad operis salutaris effectionem, aut saltem inchoationem? 330
Quæst. II. Utrum gratia Christi actualis interior sit necessaria ad perseverandum in accepta justitia usque ad finem vitæ? 334
Quæst. III. Utrum gratia Christi interior sit necessaria ad boni moralis ordinis naturalis effectionem? 336
Quæst. IV. Ad quodnam bonum morale naturale efficiendum gratia interior necessaria sit, vel non? 339
Art. I. Utrum homo in præsenti statu possit absque gratia universam legem naturalem observare? *ibid.*
Art. II. Utrum homo in præsenti statu, absque gratia possit Deum ut auctorem naturæ diligere? 340

Art. III. Utrum homo lapsus possit absque gratia omnes vincere tentationes? 342
Cap. II. De natura et divisione gratiæ actualis. 344
Quæst. I. De gratia sufficiente. *ibid.*
Quæst. II. De gratia efficaci. 349
Art. I. Systema Novatorum circa gratiæ efficaciam. 350
Art. II. Systemata Scholasticorum circa gratiæ efficaciam. 352
Cap. III. De dispensatione et distributione gratiæ sufficientis. 360
Quæst. I. Utrum gratia sufficiens detur omnibus adultis? *ibid.*
Art. I. Utrum omnibus justis detur gratia sufficiens ad præcepta implenda? *ibid.*
Art. II. Utrum fidelibus peccatoribus detur gratia sufficiens, ut a peccato resipiscant, et convertantur? 361
Art. III. Utrum infidelibus detur gratia sufficiens, ut ad fidem adduci possint? 363
Quæst. II. Utrum omnibus infantibus detur gratia sufficiens ad salutem? 365

DISSERTATIO II.

De gratia habituali. 367
Cap. I. De natura gratiæ habitualis. *ibid.*
Cap. II. De effectibus gratiæ habitualis. 369
Quæst. I. De justificatione. *ibid.*
Art. I. De natura justificationis. 370
Art. II. De dispositionibus ad justificationem. 371
§. I. Utrum aliquæ dispositiones requirantur ad justificationem? *ibid.*
§. II. Quot et quænam dispositiones requirantur ad justificationem? 372
Art. III. De proprietatibus justificationis. 374
Quæst. II. De merito bonorum operum. 377
Art. I. De existentia meriti. *ibid.*
Art. II. De conditionibus ad meritum requisitis. 378
Art. III. De objecto meriti. 380

FINIS TOMI PRIMI.

